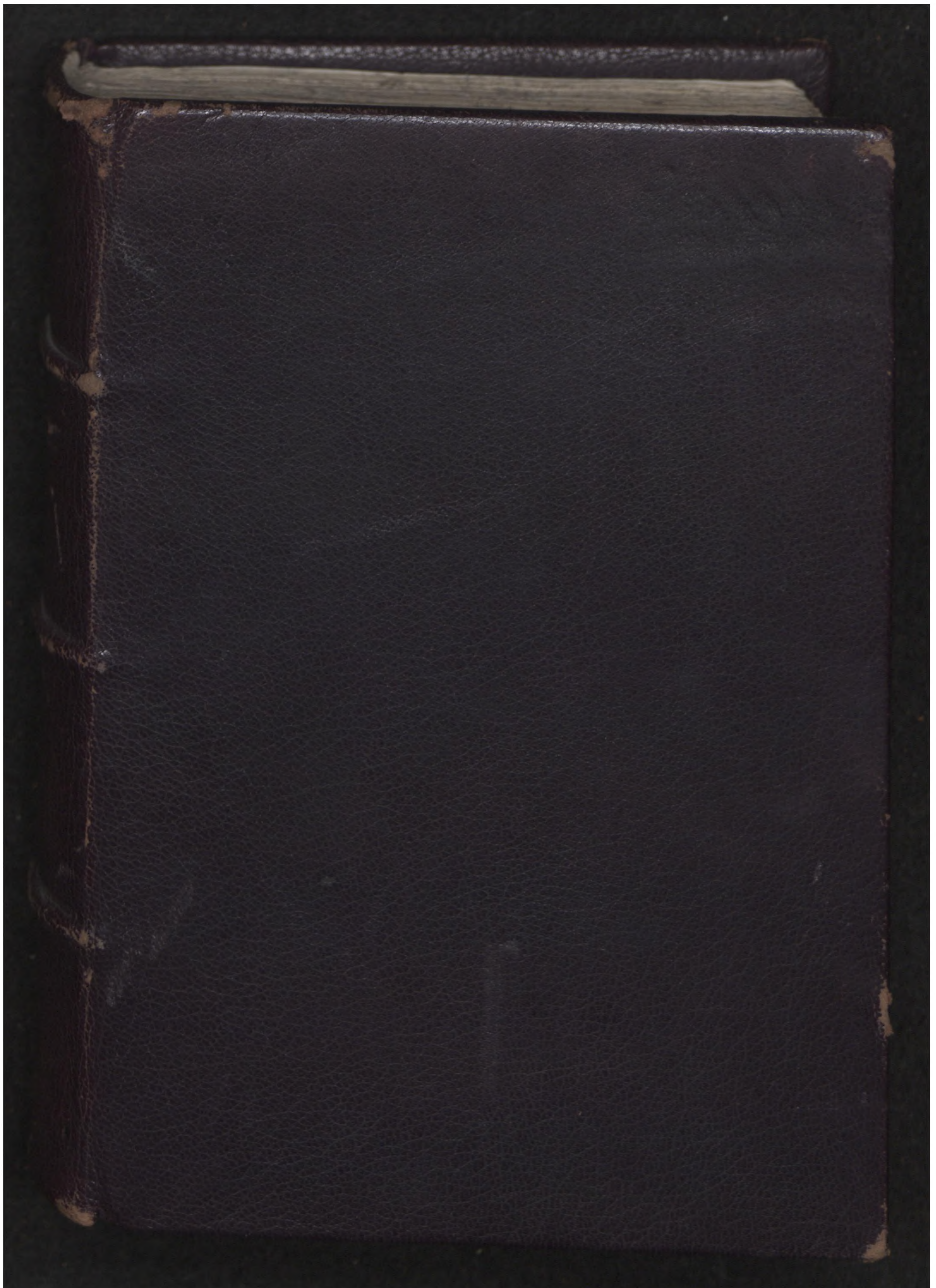
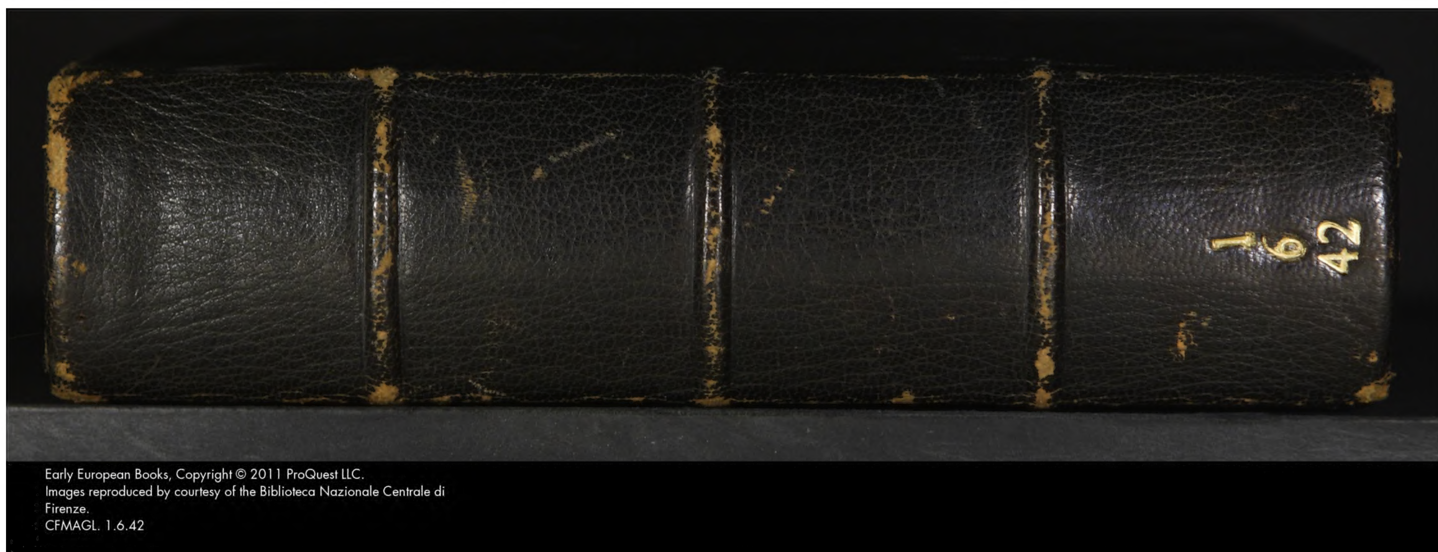
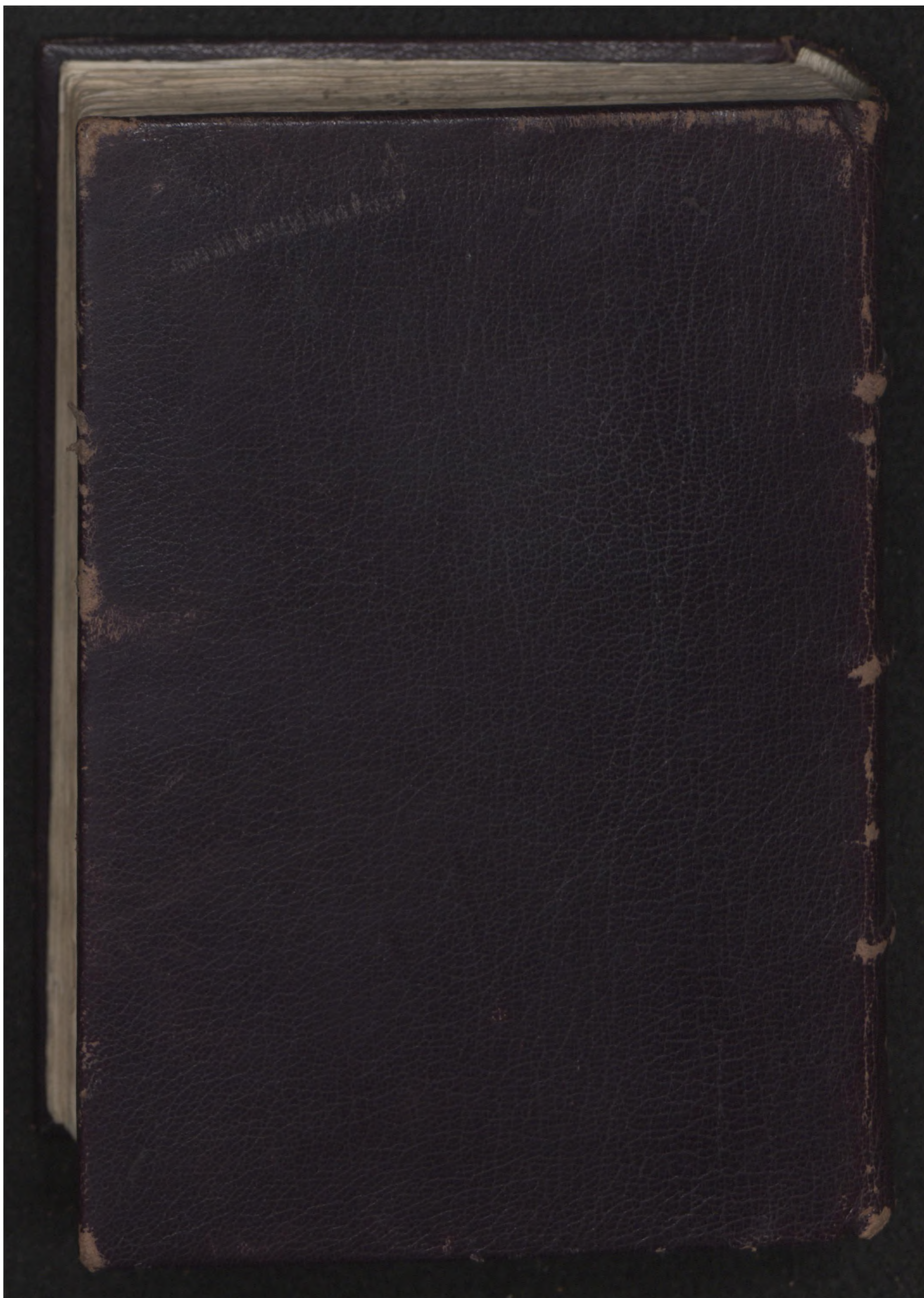

1
6
42

כְּאֲשֶׁר יַגִּיעַ בָּאַתְנַח כְּמוֹ בְּשַׁגָּם הוּא בָשָׂר כִּי הַטַּרְחָא עַד תֵּיבַת בְּשַׁגָּם וְהוּא מַפְסִיק מֵחֲמַת הַטּוֹרַח וְאַחַר הוּא נָח בְּתֵיבַת בָּשָׂר ׃

אתנחתא כֹּחוֹ יָדוּעַ כִּי הוּא לְהָעִיר עַל מְנוּחָה עִם אֲנָחָה כִּרְמוֹת הַיָּגֵעַ הַיּוֹשֵׁב וְנֶאֱנַח ׃ וְהוּא מוּשָׂם בַּמִּקְרָא בִּמְקוֹם הֶפְסֵק הָעִנְיָנִים הֶפְסֵק יָתֵר עַל יֶתֶר הַהֶפְסֵקִים שֶׁבַּפָּסוּק ׃

תביר כֹּחוֹ עִם שְׁבִירַת הַקּוֹל בִּנְמִיכוּת וְהַכְנָעָה לְהָעִיר עַל עֲנָוָה וְשִׁפְלוּת בְּקוֹל וּבְעִנְיָנִים שֶׁיּוֹרֶה עֲלֵיהֶם הַקּוֹל כְּמוֹ לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם וּכְמוֹ כִּי אֶת שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה וּבְיִחוּד אַחֲרֵי שֶׁקָּדְמוּ לוֹ קוֹלוֹת חֲזָקִים מֵהַאַזְלָא וְהַגְּרִישִׁין וְהָרְבִיעַ אֲשֶׁר מִדַּרְכָּם כֻּלָּם אוֹ קְצָתָם לִהְיוֹת קוֹדֶם הַתְּבִיר בְּמִלּוֹת רַבּוֹת אוֹ מְעַטּוֹת וְיִשְׁתַּבְּרוּ וְיֵחָלְשׁוּ עִם הַתְּבִיר ׃

ובכאן נִשְׁלָמוּ כֹּחוֹת הַטְּעָמִים הַפְּרָטִיִּים כְּפִי יְכוֹלְתֵּנוּ וְדַעְתֵּנוּ הַקְּצָרָה וְאִלּוּ הָיִינוּ יְכוֹלִים לָרֶדֶת לְסוֹף דַּעַת בַּעַל הַטְּעָמִים הָיִינוּ נוֹתְנִים סִבָּה לְכָל פְּרָטֵיהֶם וְלָמָּה זֶה קוֹדֶם זֶה וְלָמָּה זֶה מְאוּחָר לָזֶה וְלָמָּה פַּעַם אַחַת מִשְׁתַּמֵּשׁ מִזֶּה וּפַעַם אַחֶרֶת מִשְׁתַּמֵּשׁ מֵאַחֵר בִּמְכוּוָן אֶחָד בְּעַצְמוֹ כִּי בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ נִתְדַּלְדְּלָה חָכְמָתֵנוּ הַקְּדוּמָה מֵרוֹב הַגָּלֻיּוֹת וְהַטַּלְטוּלִים וְאֵין אִישׁ שָׂם עַל לֵב לְעַיֵּין וּלְפַלְפֵּל בְּאֵלּוּ הָעִנְיָנִים הָעֲמוּקִים וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּבִינַת נְבוֹנָיו נִסְתַּתָּרָה ׃ וַיהוָה לְמַעַן רַחֲמָיו וַחֲסָדָיו יְמַהֵר בִּיאַת גּוֹאֲלֵנוּ וִיחַיֵּינוּ מִיּוֹמָיִם וְיִתֵּן לָנוּ לֵב רָחָב לָדַעַת בְּסוֹדוֹת אוֹתִיּוֹת הַמִּקְרָא וְנִקּוּדֵיהֶם וְטַעֲמֵיהֶם כִּי מִי שֶׁיְּבִינֵם כָּהוֹגֶן לֹא יִצְטָרֵךְ לְפֵירוּשׁ אַחֵר וְזֶה אֵינֶנּוּ בָּנוּ וְנִגְנַז עַד בּוֹא גּוֹאֲלֵנוּ אֲשֶׁר בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב יָבֹא אָמֵן ׃ וְזֶה שִׁיעוּר מַה שֶּׁרָאִינוּ לְאָמְרוֹ כְּפִי קוֹצֶר דַּעְתֵּנוּ בְּמִסְפַּר הַטְּעָמִים וּשְׁמָם וְצוּרָתָם וּנְגִינָתָם וְסִדְרָם בַּכָּתוּב וְכֹחָם ׃ וְהָאֵל יְיַשְּׁרֵנוּ אֶל הַמְּכוּוָנָה אָמֵן ׃

מַה שֶּׁהָיָה פֹּה וְוִינֶיצִיאָה הָעִיר הַמְּהוּלָּלָה בְּחֹדֶשׁ תַּמּוּז רפ"ג ׃ אֲנִי הוּא הַמְּדַבֵּר הַצָּעִיר מִכָּל בְּנֵי מִשְׁפַּחְתִּי בְּחָק וְנִימוּס קָלוֹנִימוֹס בַּר רַבִּי דָּוִד לְבֵית קָלוֹנִימוֹס ׃

quãdo puenerit ad pauſam ſuſpirationis ut בשגם הוא בשר qa ca
ro eſt: nam labor eſt ſupra dictionem בשגם[2]: & eſt pauſans pro
pter laborem: & deinde quieſcit in dictione בשר.
[3]¶ אתנחתא pauſa ſuſpiratiõis: vis eius eſt nota: nam eſt ad de-
monſtrãdũ quietẽ cum ſuſpiratiõe[4] ut feſſus qui ſedet & ſuſpi-
rat: & ponit̃[5] in ſacra ſcriptura in loco pauſæ rerũ: pauſatione
quidem maiori oĩbus pauſis[6] repertis in uerſu.
[7]¶ תביר frãgẽs: vis eius cum fractione uocis cũ ſũmiſſione &
humilitate ad demõſtrandũ[8] humanitatẽ & humilitatẽ in uo-
ce & rebus per uocẽ ſignificatis[9] ut ויעש ה׳ לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם
Adæ & vxori eius tunicas pelliceas & ĩduit eos: & ut כי את שארו
הערה ignominiã carnis ſuæ nudauit:[10] & p̃cipue vbi p̃ceſſerint
voces fortes ambulãtis & expulſoꝝ & ĩminentis:[11] quoꝝ mos
eſt omnes aut aliquos eoꝝ p̃cedere frãgentem in dictionibus
multis aut[12] paucis: quæ q̃dẽ frãgunt̃ & debilitant̃ cũ frãgẽte.
[13]¶ Et hic expliciũt vires pticulares accẽtuũ iuxta poſſe nr̃m
[14]& mentẽ nr̃am arctã: ſi aũt eſſet nobis facultas deueniẽdi ad
ꝓfunditatẽ[15] mẽtis dñi accẽtuũ dediſſemus cauſam oĩum pti
cularitatum eoꝝ: & quare hic ante[16] hunc: & quare hic poſtpo
nitur huic: & quare vna vice vtit̃ hoc: & alia[17] vice vtit̃ alio in
eodem intento: qa pp peccata nr̃a depaupata eſt[18] ſcĩa noſtra
antiqua p̃multis expulſionibus & pegrinatiõibus: & nõ repit̃
aliqs qui[19] cogitet cõſiderare & acuere ingenium in his rebus
ꝓfundis: & periit ſapientia a ſapiẽtibus[20] Iſrael: & intellectus
prudentiũ eius abſcõditus eſt: & Deus oĩpotens pp pietatẽ &
miſicordiã ſuã acceleret[21] redẽptionẽ noſtrã & viuificet nos:
& det nobis cor amplum ad ſciẽdum ſecreta lr̃aꝝ[22] ſacræ ſcri
pturę & pũctoꝝ ac accẽtuũ eaꝝ: nã qui ea ut decet ĩtelligeret
nõ indigeret alia expõne:[23] & hoc caremus & abſcõditum eſt
vſq; ad redẽptionẽ noſtrã quæ celeris ſit[24] amen. Et hoc eſt
id quod decreuimus dicere noſtri ingenii imbecillitate[25] de
numero accẽtuũ & noĩe & figura & cantu & ordine in ſcriptu
ra & vi eorum:[26] & Deus dirigat nos ad cõgruitatem amen.

[27] Venetiis menſe Iulii. M. D. XXIII.[28] idem Calo
Calonymos qui ſupra.

ſcutum. Cũ autẽ uenerint abſq; eo ut וראה את הנגע ביום [2] השביעי & videbit vulnus in die ſeptimo: qa in eis eſt ambulãs & ĩminẽs: excitãt ad cõſideratione & tarditatẽ in illa orõne [3] ſed nõ tanq̃ ſi fuiſſet in illis dictionibus eradicator aut [4] ſcutum: nam non eſt circulus in capite eorum.

[5] ℂ פסק diſiũctio: vis eius eſt nota: & eſt diſiũgere orõnẽ tanq̃ frenũ in ore inter [6] noĩa: in quoq; medio vult diſiunctionẽ ad aliquẽ finẽ [7] & p̃cipue ſimilia ut יי׳ יי׳ dñe dñe: שמואל ושמואל Samuel Samuel: & iã locuti ſumus [8] de ea ſupius ꝓlixe & ſufficiat.

[9] ℂ זקף גדול erectus magnus: vis eius ſibi ꝓpria cum eleuatiõe vocis maxime cum [10] duobus ſaltibus acutis excitare & ſolicitare circa pauſam [11] magnã in dictione illa ad cõſiderãdũ & cogitandũ in ea tm̃ abſq; mixtione alterius dictiõis [12] ut לשמור את דרך עץ החיים ad cuſtodiẽdum viam arboris vitæ: nã erectus magnus eſt ſupra לשמור ad cuſtodiendũ: qui indicat [13] magnã pauſam & tarditatẽ in dictiõe illa: & cõſiderationẽ ĩ ea maxime: & ut ואיננו כי [14] לקח אותו אלהים & nõ eſt qa accepit eũ Deus: להבדיל בין היום ובין הלילה ad diuidẽdum inter diem & noctem. Demum iſte accentus [15] reperitur in dictionibus vnicis ac ſi eſſent ſolę ut cathena. Differentiã aũt [16] inter eũ & eradicatorẽ inuenies in eodẽ uerſu: & eſt והנה לא פשה הנתק [17] בעור ומראהו איננו עמוק מן העור & nõ extẽſa eſt tinea in cuti: & viſio eius nõ eſt ꝓfundior cuti: nã eradicator ẽ ſupra והנה &: & erectus [18] magnus ſupra ומראהו: & erectus magnus quidem indicat conſiderationem & inſpectionem in eo magis & magis: nam [19] ipſe eſt principale rei ſi id inſpexeris oculo intellectus.

[20] ℂ פשט extenſus: vis eius ſibi ꝓpria cũ uoce extẽſa cũ firmatione aliqua & inclinatione [21] aliqua ad miniſtrãdũ erecto paruo: qa eſt firmatio maior ea [22] tanq̃ gradus ad gradũ. Figura autem eius quę eſt virgula declinans uerſus erectum paruum id indicat: [23] vis autem יתיב ſedentis in parua dictiõe eſt vis extenſi in magna.

[24] ℂ זקף קטון erectus puus: vis eius ſibi ꝓpria cũ uoce q̃ſi inciſa [25] in medio ad pauſandũ in reb⁹ ſed nõ cõplemẽtũ [26] pauſæ ut eſt pauſa ſuſpiratõis aut abſciſſio totalis ut eſt finis uerſus: [27] & patet ꝙ hæc ſit vis eius. [28] ℂ טרחא labor: vis eius cũ uoce ſummiſſa quaſi retroiret & humiliaretur ad ſignificandum [29] laſſitudinẽ & pauſam ac ſi eſſet feſſus: & poſtea ſedet & quieſcit

quãdo

התרסא ׳ ואמנם כאשר יבואו בלעדיו כמו וראה את הנגע ביום השביעי כי בם אזלא ורביע הנה הם מעירים על עיון ומתינות במאמר ההוא הנאמר אך לא כל כך כמו אלו היה בתיבות ההם תלשא או תרסא כי אין סבוב בראשם ׃

פסק

׀ כחו ידוע והוא להפסיק הדבור כרסן ומתג בפיו בין השמות שירצה הפסק ביניהם לתכלית מן התכליות וביחוד הדומים כמו יהוה ׀ יהוה ׃ שמואל ׀ שמואל ׃ וכבר דברנו ממנו למעלה בארוכה ודי בו ׃

זקף גדול

כחו המיוחד לו עם הגבהת הקול ביותר עם שני דלוגים חדים להעיר ולזרז על ההפסק גדול בתיבה ההיא לעיין ולחשוב בה לבדה מבלי ערוב תיבה אחרת כמו לשמור את דרך עץ החיים כי הזקף גדול על לשמור שיורה הפסק גדול ומתינות בתיבה ההיא ועיון בה ביותר וכמו ואיננו כי לקח אותו אלהים ׃ להבדיל בין היום ובין הלילה ׃ ובכלל הטעם הזה נמצא בתיבות היחידות כאלו היו לבדנה כשלשלת ׃ והנה ההפרש בינו והתלשא תמצאנו בפסוק אחד והוא והנה לא פשה הנתק בעור ומראהו איננו עמוק מן העור כי התלשא על והנה והזקף גדול על ומראהו שיורה הזקף גדול עיון והבטת בו יותר ויותר כי הוא העקר מהענין אם תביטהו בעין השכל ׃

פשט

כחו המיוחד לו עם קול פשוט בהעמדה מה ונטיית מה לשרת לזקף קטון שהוא העמדה גדולה ממנת כמדרגה למדרגת ׃ וצורתו שהוא קו נוטה לצד הזקף קטון יורה עליו וכח היתיב בתיבה קטנה כח הפשט בגדולה ׃

זקף

קטון כחו המיוחד לו עם הקול כמעט חתוך בנתיים להיות מפסיק בעניינים אך לא תשלום ההפסק בהם כמו שהוא האתנח או סלוק לגמרי כמו הסוף פסוק והוא ידוע כי זה כחו ׃

טרחא

כחו בקול נמוך כאלו נרתע לאחור ונכנע להורות לאות והפסק כאלו הוא יגע ואחר כן יושב ונח

תלשא כחו המיוחד לו עם הרמת הקול וסבובו באחרונה בסבוב אחד לבד לזרז לקורא לעיין בתיבה ההיא אך לא כל כך בזריזות והתערה שיעשה בפזר כמו הרומשת אשר שרצו המים כי פזר הרומשת העיר שעקר הענין בתיבה ההיא וראוי להביט בה והתלשא או התרסא כי משפטם אחד בזה שעל אשר מעיר על ביאור מיוחד לתיבת הרומשת עם קול לא כל כך גדול ולא כל כך מתון כפזר׃ וכמו צאו לערי יהודה וקבצו מכל ישראל כסף כי אחרי הקרני פרה על יהודה התרסא על וקבצו בא להעיר על דבר מסוגל במתינות מה וכן בזולתם׃ ואף כשהוא בלי פזר לפניו בא להעיר על זה ואם תבקשנו תמצאנו׃ האמת שהמתינות ההוא אינו גדול כמתינות הזרקא ולכן אין לו כי אם סבוב אחד ובזרקא יותר מאחד וכמשפטו וכחו משפט התרסא עם מעט הפרש ביניהם כי נגינתם שוה כמו שזכרנו ולכן לא חששנו בו במשלים׃

אזלא כחו המיוחד לו עם הקול גבוה אך לא עם סבוב כלל להעיר על תכלית הפסק כונת האומר המשים בתלשא כאלו הוא נח מזרוז התלשא ומשלים הענין כמו וראה הכהן את הנתק ביום השביעי ויקרא סימן י"ג שהתרסא על וראה ועל הנתק אזלא ועל שביעי רביע שהאזלא והרביע משלימים ענין וראת וכמו וקבצו מכל ישראל כסף שהוא משלים ענין הקבוץ וכן כלם׃ וזה בעצמו יובן מכח השני גרישין והרביע הבאים אחרי התלשא שהם מעידים על זה שהעיר עליו האזלא כי נגינת שלשת אלו הטעמים שוה האמת כי נגינת הרביע יותר חזקה מכלם כמו שאמרנו ולכן כחו רב מכחם במעשה הזה שזכרנו ואף שהוא נקודה ולא קו כי הוא כמדרגת מקבת שנוקבת בחוזק׃ ולפעמים יהיה אחד מהם לבד אחרי התלשא והתרסא ולפעמים שנים מהם ולפעמים שלשתם כפי צורך הענין על פי כונת בעל הטעמים שדעתו רחבה מני ים׃ ובכלל המאמר שהתחיל בתלשא ישלם עם האזלא והרביע או השני גרישין כמו שהמאמר שהתחיל בזרקא ישלם בסגולתא והם לו או כלם או קצתם כסגולה לזרקא וכל זה כאשר יבואו אחרי התלשא או

¶ תלשא eradicator: vis eius ſibi ꝓpria cū eleuatione vocis & circuitu in vltimo[2] una circuitione tm̄ ſolicitare lectorē circa cōſiderationē illius dictionis:[3] ſed nō cum tāta ſolicitudine & excitatiōe q̄ fit in diſpſore ut הרומשת אשר[4] שרצו המים reptantem quā ꝓduxerūt aquæ: nā diſpſor exiſtēs in הרומשת innuit ꝙ principale rei eſt in dictione illa: & eſt conſiderādum in ipſa: eradicator uero aut ſcutū q̄ idē ſunt in hoc: qui eſt ſupra אשר qua[6] innuit declarationē propriā dictionis הרומשת cum uoce non tam forti nec[7] tā tarda ut diſpſor. Et ut צאו לערי יהודה וקבצו מכל ישראל כסף venite ad ciuitates Ihudæ & colligite ab oī Iſraelita argentū:[8] nam poſt cornua vaccæ q̄ ſunt ſupra יהודה: ſcutū qđ eſt ſupra וקבצו venit ad excitandum ſuper[9] re notabili aliqua tarditate & ſic in reliquis. Et ſic ēt qn̄ eſt abſq; diſpſore ante ipm[10] uenit ad excitādū ſup hoc: ſi autē id perqſieris repies. Verūtn̄ ꝙ illa tarditas[11] nō eſt magna ſicut tarditas ſparſoris: & ideo nō eſt in eo niſi circuitio una: in ſparſore uero[12] plures una. Et ſicut ē rō & uis eius ſic ē rō ſcuti cū pua dr̄ia iter eos:[13] cantus enī eoꝝ ſunt æq̄les ut diximus: & iō nō curauim⁹ de eis in exemplis.[14] ¶ אזלא ambulās: uis eius ſibi ꝓpria cū uoce alta: ſed nō cū circuitiōe oīno[15] īnuere finē pauſæ ītētionis dicētis ponētis[16] qdē eradicatorē: q̄ſi qeſcat a ſolicitudine eradicatoris & explicit rem ipſam ut וראה הכהן[17] את הנתק ביום השביעי & uidebit ſacerdos tineam in die ſeptimo Leuitici cap. xiii. quia ſcutū eſt ſupra וראה: & ſupra[18] הנתק eſt ambulās: & ſupra השביעי imminens: ambulans quidem & immīnēs perficiunt rē וראה uidēdi:[19] & ut וקבצו מכל ישראל כסף & colligite ab oī Iſraelita argētum: qa ꝑficit rē colligēdi & ſic oēs.[20] Et hoc idē intelligit de ui duoꝝ expulſoꝝ & īminētis uenīētiū poſt eradicatorē[21] ꝙ excitāt ad hoc ad qđ excitauit ambulās: nā cantus hoꝝ triū[22] accētuū ē æq̄lis: licet cātus īminētis ſit fortior oīb⁹ ut diximus:[23] & iō vis eius ē maior vi eoꝝ ī hoc ope qđ dixim⁹: q̄uis fuerit pūctus & nō linea:[24] qa ē tanq̄ ꝑforatiuū qđ ꝑforat fortiter: & aliqn̄ erit unus eorū[25] tm̄ poſt eradicatorē & ſcutū: & aliquādo duo: & aliqn̄ oēs tres[26] ſm exigētiā rei ſm intētionē dn̄i accentuū: cuius mens amplior mente nr̄a.[27] Demū orō q̄ incēpit cū ſparſore ꝑficit cum ambulante & īminente ſeu duobus[28] expulſoribus: ut oratio quæ īcepit cū ſparſore ꝑficit cū ꝓprietate: & ſunt ei aut[29] oēs aut aliqui eoꝝ ut eſt proprietas ſparſori: & totum hoc quādo uenerint poſt eradicatorem aut ſcutum.

¶De viribus autē ꝑticularibus eoꝝ dicimus ꝙ שלשלת cathe na: vis eius[2] sibi ꝓpria cum eleuatiōe vocis & circuitu eius[3] ni mis tardatiōe est facere lectorē audire & intelligere tarditatē & cōsideratione in re: & iō non[4] uenit nisi cum disiunctione & in dictionibus vnicis nō iunctis nec copulatis aliis[5] ut ויתמהמה & tardauit: וימן & noluit: nam ipsa sola absq; alia dictione facit audire intentionem[6] loquentis & non indiget alio: & excitat eum circa consideratione in ea: & sunt sexdecim in tota[7] sacra scriptura & non amplius ſm Masara.

[8]¶ זרקא sparsor: vis eius sibi ꝓpria est ad faciēdum etiā lecto rem audire & intelligere cum[9] eleuatiōe vocis & circuitu eius in fine aliqbus circuitibus[10] fieri aliquā opatione notabilē: & non est solus ut cathena: sed[11] oportet ut hēat orōnē paruā cō positam ex noīe & verbo in quo determinabit loquēs aliquid[12] notabile & opationē notatā: & tūc erit in ea sparsor in extre mitate prima[13] in aliqua dictione dictionū eius seu in noīe seu verbo: & in vltima extremitate erit[14] ꝓprietas quæ est pausans & sigillans interionē orōnis breuiter ut[15] ויעש אלהים את הרקיע & fecit Deus firmamētū: ולישמעאל שמעתיך de Hismael aūt audiui te: & aliqñ ex duobus noībus[16] absq; uerbo: ut ואת הצפור החיה & auē viuū: & hoc raro. & licet aliqñ fuerit[17] minister īter eos ut diximus: principales tñ in orōne sunt sparsor[18] & ꝓprietas.

[19]¶ סגולה proprietas: vis eius sibi ꝓpria est pausare post spar sorem circa sigillationē[20] illius orōnis breuis: & nō reperitur iste accentus nisi[21] post sparsorem ut diximus; ac si esset finis sparsoris & proprietas ei[22] soli toti & semper: quæ est diffini tio proprietatis in logicis.

[23]¶ פזר גדול dispsor magnus: vis eius sibi ꝓpria cū eleuatione uocis sursum[24] & exitu alterius uocis a latere ad solicitādū le ctorē[25] & excitādū eū super vna dictione tm̄ quæ est principa lis in orōne ut אשר שרצו המים[26] החיה הרומשת & omnem animā vi uentem reptantem quam ꝓduxerūt aquę: nam disiunctio est ante הרומשת reptātem: & supra eam est dispsor qui īdicat[27] qđ est principale in hoc uersu: & est in hoc cōsiderādū oculo in tellectus: & sic צאו לערי יהודה[28] ויאמר להם & dixit eis exite ad ci uitates Ihudæ: ꝙ dispersor est super ויאמר & dixit: qđ est prin cipale illius præcepti.[29] ¶ קרני פרה cornua vaccæ: vis eius ut vis dispersoris: & appellantur duo dispersores ut diximus.

¶ תלשא

ואולם בכחותיהם הפרטיים נאמר כי השלשלת כחו המיוחד לו עם הרמת הקול ההוא וסבובו מאד ואיחורו להשמיע לקורא ולהבינו איחור ועיון בדבר ולכן לא יבא כי אם בפסק ובתיבות מיוחדות בלתי מדובקות ותמוכות לזולתן כמו ויתמהמה · וימאן כי הוא לבדו מבלי תיבה אחרת משמיע כונת המדבר ואין צורך לזולתו ומעיר על העיון בו · והם ששה עשר בכל המקרא לא יותר על פי המסורת ׃

זרקא כחו המיוחד לו להשמיע גם כן לקורא ולהבינו עם הרמת הקול וסבובו באחרונה בקצרה סבובים עשיית פעולה מן הפעולות רשומות · ולא יהיה לבדו כשלשלת רק צריך אל מאמר קטן מחובר משם ופעל אשר יגזור בו המדבר צפיה דבר רשום ופעולה רשומה ואז יהיה בו הזרקא בקצה הראשון בתיבה מן התיבות שלו אם שם ואם פעל ובקצרה האחרון תהיה הסגולה אשר היא המפסקת וחותמת כונת המאמר בקצרה כמו ויעש אלהים את הרקיע ולישמעאל שמעתיך ולפעמים משתי שמות בלי פעל כמו ואת הצפור החיה וזה על המעט · ואף שלפעמים משרת ביניהם כמו שזכרנו מכל מקום העקר במאמר הם הזרקא והסגולה ׃

סגולה כחה המיוחד לה להפסיק אחרי הזרקא בחתימת המאמר ההוא הקצר · ולא ימצא זה הטעם כי אם אחרי הזרקא כמו שאמרנו כאלו היא תכלית הזרקא וסגולה לו ולבדו ולכלו ולכל עת אשר הוא גדר הסגולה במלאכת ההגיון ׃

פזר גדול כחו המיוחד לו עם הרמת הקול למעלה ויציאת קול אחר מן הצד לזרז לקורא ולהעירו על תיבה אחת לבד שהיא עקר המאמר כמו החיה הרומשת אשר שרצו המים כי הפסק קודם הרומשת ועליו הפזר שיורה שהוא עקר זה הפסוק וראוי להביט בו בעין השכל · וכן ויאמר להם צאו לערי יהודה שהפזר על ויאמר שהוא עקר הצווי ההוא ׃

קרני פרה כחו בכח הפזר ונקראו שני פזרים כמו שזכרנו ׃

במקרא ואף שלא רבו ואולי נעשה כן לאורך הפסוק שלא יאריך יותר · ונשוב אל עניננו ונאמר כי הפשט גם כן בכלל המעמידים ובצד מה היתיב אחריו · והמסבבים ותולים הדבור כמעט שיעכבוהו בסבוב הם שלשלת וזרקא ופזר גדול וקרני פרה ותלשא ואזלא ושני גרישין ורביע ותביר ותרין חוטרין · האמת כי הממשיכים והמעמידים והמסבבים הדבור שזכרנו אינם כלם בשוה עושים זה כי קצתם יותר וקצתם פחות כמו שזכרנו למעלה וזהו יותר נראה במעמידים ואף שיעלם בממשיכים וזה כי הפסק הוא במדרגה התחתונה מהעמדה ואף שיקרא פסק כי הזקפים במדרגה עליונה ממנו וטרחא ואתנחתא ביותר מהם והסוף פסוק ביותר ויותר כמו שזכרנו בששה מיני העמדה אשר הפסק היותר חלוש שבכלם ·

וכן בין המסבבים השלשלת הוא במעלה עליונה כי הוא מסבב הקול ומעכב מאד ואחריו בעכוב וסבוב זרקא ואחריו פזר גדול וקרני פרה ואחריו תלשא ואחריו אזלא וגרישין ורביע שהם מנגינה אחת ואחריהם תביר ותרין חוטרין שהן מנגינה אחת · ואם יביט האדם בעין שכלו בנגינתם ימצא כי אין בדברי אלו נפתל ועקש עד שבאלו הטעמים ימצאו החלקים המצטרכים לבחינת הוראות המאמר שזכרנו וביחוד ההעמדה וההפסק והסלוק · ואמנם הדבוק ימצא ביחוד למקף כי לו לדבק תיבות עם הממשיכים והמפסיקים כמו שנזכר בשער שלו המיוחד בזה הספר אשר בעבור זה לא נדבר ממנו בפרטות בין הטעמים כדרך המדקדקים המדברים ממנו ביניהם רק בכללות אומר כי המקף לא יבא כי אם בתנועה גדולה שהיא מהאמות וצריך שיהיה בינו לטעם המלה שאחריו אות נראית כמו נון ואין עוד · ולפעמים יבא בתנועה שפלה וזה כשתהיה המלה שאחריו מלך ושוא ומלך ובמלך האחרון טעם גדול כמו ואם יתקפו האחד · ואמנם הפירוד ימצא לזקף גדול ולאתנח ביחוד כמו שהמשלנו למעלה וגם לקצת המפסיקים אם יובט היטב במקרא ולאהבת הקצור לא נדבר מהם יותר בזה המקום וזה יספיק בכח הטעמים הכללי :

in sacra scriptura licet nõ multi:& forte fit hoc pp plixitatem uersus ne amplius[2] ptrahaẽ.Et redeuntes ad nr̃m ppositũ di- cimus ꝙ disiũctio ẽ ẽt ĩ numero firmãtiũ:[3] & aliquo mõ sedẽs post eã. Circuẽtes aũt & sustinẽtes orõnem quasi sustinẽtes eã [4]circulariter sunt cathena:sparsor:dispersor magnus:cornua vaccæ:eradicator:ambulans:[5]duo expulsores:iminens: fran gens:& duo baculi.Verũtñ ꝙ ptrahẽtes[6]& firmãtes & circuẽ tes orationẽ pdicti non oẽs ęqualiter hoc faciunt:[7]nam aliquĩ magis:aliq uero minus vt superius diximus:& hoc magis ap- paret[8]in firmãtibus:licet occultetur in ptrahẽtibus:nã disiũ- ctio est in gradu [9]inferiori firmatiõis licet appelleẽ disiũctio: erecti enim sunt in superiori gradu ea:[10]labor aũt & pausa su spirationis magis:finis autẽ uersus magis & magis sicut[11]di- ximus in sex speciebus firmationis:quaꝝ disiũctio est debilior oĩum.[12] Et sic inter circuẽtes cathena est in gradu superiori: nam ipsa circuit[13]vocem & eam retinet nimis: & post eam in retinentia & circuitu sparsor:deinde dispsor magnus[14] & cor nua vaccę:deinde eradicator:deinde ambulãs:& expulsores: & iminẽs qui sunt eiusdem cantus:[15]deinde frangens:& duo baculi qui sunt eiusdem cantus.Si autẽ inspexerit[16]aliqs ocu- lo intellectus eorum cantus inueniet ꝙ ĩ uerbis meis nihil est tortuosum & indirectum:adeo ꝙ[17]in his accentibus repiunẽ partes necessariæ circa cõsideratiõe significationũ[18] orõnis prædictam:& præcipue firmationẽ: pausam:& abscissionem. Coniunctio autem[19]reperiẽ proprie מקף copulę:nam ei est co pulare dictiones cum ptrahentibus & pausantibus[20]ut dictũ est in capl'o suo pprio in hoc libro:& pp hoc nõ loqmur[21]de eo præcipue inter accẽtus ut grãmatici qui loquunẽ de eo[22]in ter eos.Sed vniuersaliter dico ꝙ copula nõ uenit nisi in motu magno[23]qui est ex matribus:& oportet ut sit inter eam & accẽ tum dictionis subsequentis lr̃a apparens[24]ut nun & nõ aliud: & aliqñ uenit in motu inferiori:& hoc qñ erit dictio[25] post eã & in ea rex & sceua & rex:& in rege vltimo accẽtus magnus ut האחר[26] ואם יתקפו & si quispiã pualuerit. Sepatio uero repitur erecto magno & pausæ suspirationis pcipue sicut[27] dedimus exẽplũ superius: & etiã quibusdã pausantibus si bene ĩspiciaẽ in sacra scriptura:[28] & breuitatis grã nõ loqmur amplius de eis ĩ hoc loco:& hoc sufficiat de vi[29] vniuersali accentuum.

¶De viribus

aliq̄d:ſed adhuc nõ eſt expleta ītẽtio loq̄ntis ut נוצר חסד לאלפים
[2] נשא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה qui cuſtodis miſericordiã in mil
lia q aufers iniq̄tatẽ & ſcelera atq; peccata & mũdificãs nõ mũ
dificat:qm̃ ibi eſt accẽtus pauſans:& vr̃[3] ꝙ ibi expleuerit ſmo
nem cũ ibi fuerit uerbũ:ſed adhuc loquẽs eſt ſuſtinens ad ꝓſe
quẽdũ[4] in eloq̄o ſuo cũ dixerit פוקד עון q̄ reddis iniq̄tatẽ patrũ
&c. Pauſa aũt eſt גור אריה יהודה מטרף[5] בני עלית catulus leonis Ihu
da ad p̃dã fili mi aſcẽdiſti : q̄a exp̃ſſit ſmonẽ & vr̃ or̃o ꝑfecta:
ſed adhuc ſuſtinet ad copulandũ[6] ei כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו
reqeſcens accubuiſti ut leo:& q̄ſi leæna q̄s ſuſcitabit eũ:& hæc
pauſa eſt maior[7] p̃cedentib⁹:& eſt pauſa ſuſpirationis adeo ꝙ
põt eſſe in eo finis uerſus ut in exẽplo[8] p̃dicto. Et erit duobus
modis. Prĩo q̄dẽ in ſeq̄la ſermonis ut in exẽplo p̃dicto.[9] Scd̃o
uero inter ꝑtes ſmonis: & hoc in uno uerſu ut ידעתי בני ידעתי גם
[10] הוא יהיה לעם וגו׳ ſcio fili mi ſcio & iſte q̄ppe erit ĩ ppl̃m & multi
plicabit̃ ſed frater eius minor:nã cũ dixerit ſcio[11] erat in mẽte
ſua narrare excellẽtiã minoris : & poſuit in medio & iſte q̄ppe
erit in ppl̃m:& ſic[12] ꝙ ipſe erit ĩ ppl̃m & multiplicabit̃ ſeꝑauit
ĩnter cõiũcta:& ſil'r in diuerſis uerſib⁹[13] ut in Abraha in reb⁹
Hiſmael. Abſciſſio aũt eſt[14] cũ expleuerit or̃onẽ penit⁹:& hoc
ĩn fine uerſus ſeu ĩ ſpacio q̄d ẽ ĩter capl'a:[15] & ĩ fine uerſus erit
qñ loq̄t̃ ĩ vno verſu de re aliqua:& ĩ alio de[16] re diuerſa a prĩa:
ergo circa cõſideratiõẽ ſignificationũ or̃onis repiunt̃[17] accẽ
tus diuerſi. Demũ accẽtuũ aliq̄ ſũt ad ꝓtrahẽdũ or̃onẽ:& aliq̄
[18] ad firmãdũ or̃onẽ:& aliq̄ ad circuẽdũ or̃onẽ & ſuſtinẽdũ eã.
Qui aũt ſunt[19] ad ꝓtrahẽdũ or̃onẽ ſunt cornua:ꝓlõgãs:& lu
na vnius diei:& alii miniſtri:[20] & ſubulinũ cũ eis:nã ſũt miſtri
regibus ad ꝓtrahẽdũ ſmonẽ vſq; quo ueniãt.[21] Firmãtes autẽ
or̃onem ſunt p̃cipue diſiũctio:erecti:labor:pauſa ſuſpiratiõis
[22] & ꝓprietas:q̄ eſt ſil'is pauſę ſuſpiratiõis aliquo mõ:& p̃cipue
pauſa ſuſpiratiõis ẽ firmãs[23] ac ẽt pauſans p̃ter firmationẽ ſuã:
& finis uerſus ẽt q̄ ẽ abſciſſor penitus.[24] Verũtñ ꝙ finis uerſus
aliqñ nõ erit finis rei & cõplemẽtũ eius[25] ut in Geñ. cap. xxiii.
ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני[26] ממרא השדה והמערה אשר בו וכל
העץ אשר בשדה אשר בכל[27] גבולו סביב ɔfirmatuſq; eſt ager Ephronis
ĩn quo erat ſpelũca duplex reſpiciẽs Mãbre : ager & ſpelũca &
oẽs arbores q̄ erant in agro in cũctis terminis eius p circuitũ:
& incipit alius verſus לאברהם למקנה וכו׳ Abrahę ĩ poſſeſſionẽ:ad
q̄d q̄dẽ tẽdit[28] ɔfirmatus eſt: & ĩ hoc ſcd̃o uerſu expleta ẽ res:
& ideo accentus diſiunctionis poſt ויקם cõfirmatus eſt[29] ad ſe
parandũ eum inde & cõiũgẽdũ eũ alteri uerſui : & ſic alii uerſus

אומר אבל עדיין לא נשלמה כונת המדבר כמו נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה ששם טעם מפסיק ונראה שגזר אומר בהיות שם הפעל אבל עדיין המדבר תלוי ועומד להדוף בדבורו באמרו פוקד וגו׳ · והההפסק הוא גור אריה יהודה מטרף בני עלית כי נגזר אומר ונראה דבור שלם אך עדיין תלוי להתחבר אל כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו וכו׳ · וזה הפסקו יתר על הראשונים והוא אתנח עד שאפשר שיבא בו סוף פסוק כמו במשל שזכרנו · ויהיה בשני פנים · האחד במשך הדבור כמו במשל הנזכר והשני בין חלקי הדבור וזה בפסוק אחד כמו ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטון כי באמרו ידעתי היה ברעתו להגיד גודל הקטן והכניס בנתיים גם הוא וכו׳ כי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל הפריד בין הדבקים וכן בפסוקים מתחלפים כמו באברהם על ענין ישמעאל · ואולם הסלוק הוא כשישלים דבורו לגמרי וזה בסוף פסוק או בריוח שבין הפרשיות ובסוף פסוק יהיה כשידבר בפסוק אחד על ענין אחד ובאחר על ענין מתחלף לראשון · הנה אם כן בבחינת הוראות המאמר צריכים טעמים מתחלפים · ובכלל הטעמים מהם להמשיך הדבור ומהם להעמיד הדבור ומהם להסב הדבור ולתלותו · ואמנם אשר הם להמשיך הדבור הם השופרות והמאריך וירח בן יומו ויתר המשרתים ומאיילא עמהם כי הם משרתים למלכים להמשיך הדבור עד הגיעם · והמעמידים הדבור הם ביחוד הפסק והזקפין וטרחא ואתנחתא וסגולה הדומה לאתנחתא בצד מה וביחוד האתנח הוא מעמיד ומפסיק מלבד ההעמדה שלו והסוף פסוק גם כן כי הוא מסלק מכל כל · האמת כי לפעמים הסוף פסוק לא יהיה סוף הענין ותכליתו כמו בבראשית סימן כ״ג ויקם · שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב ומתחיל הפסוק האחר לאברהם למקנה וכו׳ שאליו שב ויקם · ובזה הפסוק השני נשלם הענין ולכן טעם הפסק אחר ויקם להפרידו משם ולהדביקו עם הפסוק האחר ובן זולתו מהפסוקים

הַפִּירוּד הוּא כַּאֲשֶׁר בַּמַּאֲמָר יִהְיוּ חֲלָקִים דְּבֵקִים טוֹנָחֵי הָאֱמֶת בְּסִפּוּר עַל מַתְכּוּנְתָּם וְזֶה בְּתֵיבָה אַחַת אוֹ רַבּוֹת אוֹ מַאֲמָרִים מִתְחַלְּפִים אֲשֶׁר בִּהְיוֹתָם דְּבֵקִים יוֹלִידוּ סָפֵק בַּהֲבָנַת כַּוָּנַת הַמְּדַבֵּר וְלָכֵן יַפְרִידוּם הָאֶחָד מֵחֲבֵירוֹ לְהָבִין אֶל הַשּׁוֹמְעִים דַּעַת הַמְּדַבֵּר וְהוּא הַנִּקְרָא בִּלְשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה סֵירוּס בְּאָמְרָם סָרְסֵהוּ וְדוֹרְשֵׁהוּ כְּמוֹ וְנֵר אֱלֹהִים טֶרֶם יִכְבֶּה וּשְׁמוּאֵל שׁוֹכֵב בְּהֵיכַל יְהוָה בִּשְׁמוּאֵל סִימָן ג׳ כִּי הָאַתְנָח בְּתֵיבַת שׁוֹכֵב מַפְרִיד שֶׁלֹּא תִּדְבַּק תֵּיבַת בְּהֵיכַל יְהוָה עִם שׁוֹכֵב שֶׁלֹּא יֵרָאֶה חַס וְחָלִילָה שֶׁהָיָה שׁוֹכֵב בְּהֵיכַל יְהוָה רַק תֵּיבַת בְּהֵיכַל יְהוָה עִם הַפִּירוּד לְפָנָיו שָׁב אֶל תֵּיבַת יִכְבֶּה וְהוּא טֶרֶם יִכְבֶּה בְּהֵיכַל יְהוָה שְׁמוּאֵל שׁוֹכֵב׃ וְכֵן בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר הֵבֵאתָ לָנוּ לְצַחֶק בִּי בְּרֵאשִׁית סִימָן ל״ט כִּי בְּתֵיבַת אֵלַי פָּזֵר גָּדוֹל לְהַפְרִיד לְהָשִׁיב אֵלָיו לְצַחֶק בִּי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הֲבָאָתוֹ לְתַכְלִית לְצַחֶק בִּי שֶׁהָיָה דָּבָר זָר׃ וְהַהַעֲמָדָה הִיא כְּשֶׁיַּעֲמוֹד הַמְּדַבֵּר בְּרוּחוֹ כְּאִלּוּ יָשִׂים רֶסֶן וּמֶתֶג בְּפִיו לְהָשִׁיב רוּחוֹ בְּדִבּוּר אַף כִּי עֲדַיִין לֹא הִשְׁלִים לְהַנִּיחַ דָּבָר מְכוּוָּן׃ וְהַהֶפְסֵק הוּא כְּשֶׁגָּזַר מְכוּוָּן מַה בְּדִבּוּרוֹ אֲבָל עֲדַיִין הַדִּבּוּר תּוֹלֶה לְחַבֵּר בּוֹ עִנְיָן אַחֵר מִתְעַטֵּף וּמִתְחַבֵּר אֶל הַקּוֹדֵם׃ וְהַסִּלּוּק הוּא כְּשֶׁהִשְׁלִים הַמְּדַבֵּר מַה שֶּׁבְּדַעְתּוֹ לוֹמַר וּבְכֵן תִּהְיֶינָה בְּהֶפְסֵק הָעֲמָדוֹת וּבְסִלּוּק הַפְּסָקִים רַבִּים׃ וְהִנֵּה הַהַעֲמָדָה תִּהְיֶה עַל שִׁשָּׁה פָּנִים הָרִאשׁוֹן כְּאָמְרֵינוּ בְּתֵיבַת אֵל אוֹ תּוֹאַר אַחֵר כְּמוֹ יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן כִּי אַחֲרֵי יְהוָה הָרִאשׁוֹן הַפָּסֵק וְזֶהוּ הַמַּקֵּל אֲשֶׁר בֵּין הַשְּׁנֵי שֵׁמוֹת׃ וְהַשֵּׁנִי כִּי תִּהְיֶה בְּסוֹף תֵּיבוֹת שֵׁמוֹת אוֹ תְּאָרִים רַבִּים אֲשֶׁר תֵּאוֹת שָׁם הָעֲמָדָה יְתֵרָה כְּמוֹ הַהֶפְסֵק שֶׁיֵּשׁ עַל יְהוָה הַשֵּׁנִי שֶׁהוּא זָקֵף קָטוֹן׃ וְהַשְּׁלִישִׁי הוּא כְּשֶׁתָּבוֹא לְחַבֵּר מַה שֶּׁנִּכְתַּב נִפְרָד וְרָאוּי לִהְיוֹת אֶחָד כְּמוֹ כְּדָר־לָעוֹמֶר שֶׁנִּכְתַּב בִּשְׁתֵּי תֵיבוֹת וְרָאוּי לִהְיוֹת אַחַת וְכֵן הוּא הַמַּקָּף אֲשֶׁר בְּתֵיבַת כְּדָר׃ וְהָרְבִיעִי הוּא בְּתוֹכֵחָה וְהַקְּרִיאָה כְּמוֹ הוֹי גּוֹי חוֹטֵא הוֹי אֶרֶץ צִלְצַל כְּנָפַיִם הוֹי כָּל צָמֵא שֶׁבְּכֻלָּם טַעַם מַפְסִיק אֲבָל לֹא הֶפְסֵק שָׁלֵם כִּי עֲדַיִין לֹא נִגְזָר אוֹמֵר כְּלָל׃ הַחֲמִישִׁי הוּא בִּתְמִיהָ וּבִשְׁאֵלָה כְּמוֹ הַלַיהוָה תִּגְמְלוּ זֹאת לָמָה יְהוָה תַּעֲמוֹד בְּרָחוֹק כִּי גַם שָׁם טַעַם מַפְסִיק אַף כִּי לֹא נִשְׁלַם הַמַּאֲמָר׃ וְהַשִּׁשִּׁי הוּא כְּשֶׁנִּרְאָה הַדִּבּוּר גּוֹזֵר

Sepatio aũt ẽ qñ in orone fuerint ptes cõiũctę & ĩportãtes q-
dẽ ueritatẽ in narratiõe[2] put sunt: & hoc ĩ una dictiõe seu mul
tis seu oronibus diuersis: q̃ qdẽ[3] cũ fuerint sic cõiũctę genera
bũt dubiũ in ĩtelligẽtia mẽtis loquẽtis: & iõ sepant eas[4] abinui
cẽ ad faciẽdũ ĩtelligere auditores ĩtẽtionẽ loq̃ntis: & est id qđ
sapientes nr̃i appellãt[5] סרוס cũ dixerint סרסהו ודורשהו ut נר[6] אלהים
טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל יי lucerna Dei anteq̃ extingueret Sa-
muel dormiebat ĩ tẽplo dñi Samu. ca. iii. nã[7] pausa suspiratiõis
est in dictiõe שוכב dormiebat ad h̃ ut nõ copulet dictio בהיכל יי
in tẽplo dñi dictioni שוכב dormiebat [8]ne videat (absit) ꝙ dor
miebat ĩ tẽplo dñi: sed dictio בהיכל יי ĩ tẽplo dñi cũ [9]sepatione
antea tẽdit ad dictionẽ יכבה extingueret: qđ est anteq̃ extĩgue
ret ĩ tẽplo dñi [10]Samuel dormiebat: & sic בא אלי העבד העברי אשר
הבאת לנו לצחק בי venit ad me suus hæbre⁹ quẽ ĩtroduxisti nobis
ut illuderet me[11] Geñ. ca. xxxix. nã in dictiõe אלי ad me est disp
sor magn⁹ ad sepandũ & faciẽdũ tendere ad eã dictionẽ ut il-
luderet me: ad hoc[12] ut nõ videat ꝙ ĩtroduxit eũ ad hoc ut il-
luderet me: qđ eẽt qd extraneũ. Firmatio aũt[13] est qñ firmat
loquẽs ĩ flatu suo ac si poneret frenũ & refrenationẽ in ore ad
respirãdũ[14] ĩ loq̃la: licet adhuc nõ pfecerit pponere rẽ ĩtentã.
Pausa ãt est[15] qñ expsserit intẽtũ aliqđ in eloqo suo: sed adhuc
eloqũ ẽ suspẽsũ ut copulet ei aliud[16] cõtinuatũ & ɔiũctũ prĩo.
Abscissio uero est cũ pfecerit loq̃ns id[17] qđ ĩtẽdebat dicere: &
sic erunt ĩ pausa firmatiões: & ĩ abscissione pausę[18] multæ. Fir-
matio ãt erit sex modis. Prim⁹ qdẽ qñ dicimus in dictiõe[19] אל
seu agnoĩatiõe alia ut יי יי אל רחום וחנון dñe dñe Deus misericors
& clemẽs: nã post primũ dñe[20] est disiunctio: & ẽ baculus q est
ĩter duo hæc dñe dñe. Scđs ẽ qñ[21] ĩ fine dictionũ fuerint noĩa
seu alia agnoĩa in qb⁹ cõuenit ibi firmatio nimia[22] ut ẽ pausa q̃
est supra scđm dñe: q est erectus puus. Tertius ẽ[23] qñ venit ad
cõiũgẽdũ id qđ scriptũ est sepatũ: & debet eẽ unũ ut בדר לעומר
[24]qđ scriptũ ẽ cũ duab⁹ dictionib⁹ & debet eẽ vna: & tũc ẽ co
pula q̃ est ĩ dictiõe[25] בדר. Quartus ẽ in castigatiõe & vocatiõe
ut הוי גוי חוטא ve gẽti peccãti הוי ארץ[26] צלצל כנפים ve terræ cymba
lo alarũ: הוי כל צמא ve oĩ sitiẽti: ĩ qb⁹ oĩbus ẽ accẽtus pausans sed
nõ pausa cõpleta:[27] qa adhuc nõ est determinatus smo oĩno.
Quĩtus uero ẽ cũ admiratiõe & ĩterrogatiõe ut[28] הליהוה תגמלו
זאת hæccine redditis dño: למה יי תעמוד ברחוק quare dñe stas a
lõge: quia ibi ẽt est accentus pausans:[29] licet smo nõ fuerit ex-
pletus. Sextus uero est qñ videbimus sermonem determinãtẽ

לו יין וישת & adduxit ei vinũ & bibit:& aliq̃ñ miniſter eius eſt ꝓlongãs ut ויקרא להנובח בשמו & uocauit eam Nouabus noĩe ſuo.

[2] ¶ מאיילא ſubulinum: aliquãdo miniſtrat in fine uerſus ut dicemus[3] paululum poſtea:& etiã erit in eadẽ dictiõe cum[4] antecedente & ambulante ut לדורותיכם Leuitici capl'o.xxii. ſed non in fine verſus[5] omnino.

[6] ¶ סוף פסוק finis uerſus: eius miniſter ante eũ ꝓlongãs:& hoc ſemꝑ niſi in quinq; locis[7] in q̄bus miniſter eſt מאיילא ſubulinũ: vt לדורותיכם Numeri cap.xv.[8] Demũ ante finẽ verſus ꝓlongãs cum hoc ꝙ ſit vna dictio p̃ter dictionem[9] paruã: ſi aũt fuerint duo prolongantes: vnus q̄dẽ erit non principalis : alius vero principalis:& hoc[10] rariſſime. Inuenimus tñ aliq̃ñ ut diximus pauſam ſuſpirationis & finẽ uerſus[11] iũctos ut שני השבע לקמצים anni fertilitatis in manipulis.

[12] ¶ Et poſtq̃ locuti fuimus de noĩbus accẽtuũ & figura & cãtu & ordine eoꝝ[13] in ſacra ſcriptura: debemus loq̄ de viribus eorum:& anteq̃ deueniamus ad vires eoꝝ[14] ꝑticulares loquemur de vi eoꝝ vniuerſali. Et dicimus ꝙ accẽtus eſt ſignũ indicans cõſonantiã[15] orõnis aut vocis aut dictiõis tam aſcẽdẽtẽ q̃ rectã q̃ ẽt & ſuſtinentẽ:& hoc[16] q̄dẽ in firmatione ſeu declinatione ad ſequelã ꝓlationis ad neceſſitatẽ eloquii ſeu ad decorem eius[17] in ſpẽbus ꝓlationũ eius ſeu ad cõſiderationẽ ſignificationũ eius: nã quẽadmodũ nõ eſt ſyllaba ꝓnũciationis abſq;[18] pũcto: ſic ẽt nõ eſt vox abſq; accẽtu. Quare ad neceſſitatẽ eloquii in oĩ orõne & dictione[19] & ſyllaba ꝓnũciatiõis reperit̃ aliq̄s accẽtus neceſſario. Quod aũt eſt ad decorẽ[20] ꝓnũciationis ẽ ad fugiẽdũ grauitatẽ & difficultatẽ ꝓlatiõis in arte declinatiõis[21] dicẽtis ut ſit auditus & bñ receptus ab audientibus. Vtilitas aũt ſpecieꝝ ꝓnũciatiõis eſt[22] cõueniẽtia loquẽtibus:& ei q̄d dicũt ſc̃m cõditiones eorũ & cõditionẽ audientiũ[23] ad cõſeruandũ q̄etẽ ſenũ & celeritatẽ puerorũ & debilitatẽ & mollitiẽ mulierũ: exẽpli cauſa[24] & ſimilia ex cõditionib⁹ diſpoſitionũ hoĩum reſpectu quoꝝ erit eloquium.[25] Quod aũt eſt ad cõſiderationẽ ſignificationũ orõnis eſt qnq; modis[26] .ſ. cõiunctione: ſepatione: firmatiõe in ſermone: pauſa:& abſciſſione ut declarabimus.[27] Cõiunctio aũt eſt qñ fuerint ĩ orõne duæ dictiões: ſi aũt fuerint[28] ſepatę generabũt malã ĩtelligẽtiã in uerbis loq̄ntis:& cũ fuerint cõiũctę melius erit eloqũ.[29] Copula aũt eſt q̄ cõiũgit ut decl'atũ eſt in capl'o eius in hoc libro.

Separatio

לו יין וישת׃ ולפעמים משרתו מאריך כמו ויקרא לה נבח בשמו׃

מאיולא הוא לפעמים משרת לסוף פסוק כמו שנאמר תכף אחר כן׃ וגם כן יהיה בתיבה אחת עם הקדמא אזלא כמו לדורותיכם בויקרא סימן כב אך לא בסוף פסוק כלל׃

סוף פסוק משרתו לפניו מאריך לעולם מלבד ה׳ מקומות שמשרתו מאיולא כמו במדבר סימן טו לדורותיכם ובכלל לפני סוף פסוק מאריך ובלבד שתהיה תיבה אחת לבד מלרע זעירא ואם יהיו שנים מאריכים האחד יהיה טפל והשני עקר וזה על המעט מעט׃ והנה מצינו לפעמים כמו שזכרנו אתנח וסוף פסוק דבוקים כגון שני השבע לקמצים׃

ואחרי דברינו משמות הטעמים וצורתם ונגינתם וסדרם בכתוב ראוי לנו לדבר בכחם וטרם דברינו בכחם הפרטי נדבר בכחם הכללי ונאמר כי הטעם הוא סימן מורה חין המאמר או הקול או התיבה אם העולה אם הישר ואם המכורבל וזה בהעמדה או בנטייה אל משך המבטא לחיוב הדבור או לתפארתו למיני מוצאיו או לבחינת הוראותיו וזה כי כמו שאין גזר הברה בלי נקודה כן אין קול בלי טעם׃ ולכן לחיוב הדבור בכל מאמר ותיבה וגזר הברה ימצא טעם מה בהכרח׃ ואמנם מה שהוא לתפארת המבטא הנה הוא לברוח מכובד וקושי המוצא במלאכת הטיית האומר להיות נשמע ומתקבל לשומעים׃ ותועלת מיני המוצא הוא הנאות למדברים ואל מה שיאמרו לפי תנאיהם ותנאי השומעים לשמור נחת הזקנים ופחז הנערים וחלשת ורפיון הנשים דרך משל וכיוצא בזה מתנאי איכות עניני האנשים אשר יהיה הדבור לפי ערכם׃ ואמנם מה שהוא לבחינת הוראות המאמר זה יהיה בחמשה דרכים בדבוק ופירוד והעמדה במאמר והפסק וסלוק כמו שנבאר׃ ואמנם הדבוק הוא כאשר תהיינה במאמר שתי תיבות ואלו תהיינה נפרדות יולידו הבנה רעה בדברי המדבר ובדבוקם ייטב הדבור׃ והמקף הוא המדבק כמו שנזכר בשער שלו בספר הזה׃ ואמנם

יְתִיב אֵין לוֹ מְשָׁרֵת לְפָנָיו רַק הוּא מְשָׁרֵת לְזוּלָתוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · וּמִדֶּרֶךְ הַיְתִיב שֶׁלֹּא יָבֹא כִּי אִם בְּמִלָּה זְעִירָא בַּת תְּנוּעָה אַחַת כְּגוֹן אֶת בֶּן כִּי · אוֹ בְּמִלָּה מִלְעֵיל בַּת שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת כְּמוֹ אֶרֶץ שֶׁמֶן · וְאִם תִּסָּמֵךְ אַחַת מֵאֵלּוּ הַמִּלּוֹת זְעִירוֹת בַּת תְּנוּעָה אַחַת אוֹ מֵהַמִּלּוֹת מִלְעֵיל בַּת שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת לְתֵיבָה אַחֶרֶת תִּהְיֶה הַמִּלָּה זְעִירָא פַּשְׁטָא וְהַמִּלָּה מִלְעֵיל שְׁנֵי פַּשְׁטִין כְּמוֹ וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ · וְאִם שׁוֹפָר מְהוּפָּךְ אוֹ מַאֲרִיךְ קוֹדֵם לָהּ יוּסַב הַיְתִיב לִשְׁנֵי פַּשְׁטִין כְּגוֹן לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה וּלְפַשְׁטָא בְּמִלָּה זְעִירָא כְּגוֹן אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֵיכֶם וּמִדֶּרֶךְ הַיְתִיב שֶׁיִּמָּשֵׁךְ אַחֲרָיו הַזָּקֵף אַךְ לֹא הַפַּשְׁטָא כִּי אִם בִּשְׁנֵים עָשָׂר מְקוֹמוֹת ׃

שׁוֹפָר מְכַרְבֵל וְשׁוֹפָר עִלּוּי הֵם מְשָׁרְתִים לְזָקֵף קָטוֹן וְלִפְעָמִים לְאַתְנַח כְּמוֹ שֶׁזְּכַרְנוּ וְלֹא יִצְטָרֵךְ לַהֲשִׁיבוֹ פֹּה ׃

לְגַרְמֵיהּ הוּא פְּסֵק מַמָּשׁ וְנִקְרָא לְגַרְמֵיהּ כְּמוֹ שֶׁזָּכַרְנוּ כַּאֲשֶׁר הוּא בֵּין שְׁנֵי יְשָׁרִים וְאַחֲרֵיהֶם רְבִיעַ כְּמוֹ וַיְהִי ׀ בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאִם שְׁלֹשָׁה יְשָׁרִים קוֹדְמִים הָרְבִיעַ יִהְיֶה לְגַרְמֵיהּ אֶחָד אַחַר הָרִאשׁוֹן וְלְגַרְמֵיהּ עוֹד אַחַר הַשֵּׁנִי כְּמוֹ וַיֵּצֵא לוֹט ׀ וַיְדַבֵּר ׀ אֶל־חֲתָנָיו ׀ לֹקְחֵי בְנֹתָיו וּבְיָשָׁר אֶחָד וְאַחֲרָיו רְבִיעַ מָצָאנוּ גַם כֵּן לְגַרְמֵיהּ כְּמוֹ לִינִי ׀ הַלַּיְלָה · וְאִם קוֹדֵם הַיָּשָׁר וְהַלְגַרְמֵיהּ תֵּיבָה אַחַת לְבַד מִלָּה זְעִירָא תִּהְיֶה בְּמַאֲרִיךְ כְּמוֹ וְהִנֵּה מִצְרַיִם ׀ נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם · וְאִם יָבוֹאוּ שְׁנֵי יְשָׁרִים בְּלִי רְבִיעַ יִהְיוּ אָז בְּלִי סָפֵק הָאֶחָד שׁוֹפָר יָשָׁר וְטַפֵּל וְהַשֵּׁנִי מַעֲמִיד וְעִקָּר כְּמוֹ מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ · וּבִכְלַל הַיָּשָׁר הוּא הַמְשָׁרֵת הַקָּרוֹב אֵלָיו תָּמִיד וְאִם יִקְדַּם לוֹ מְשָׁרֵת אֶחָד יִהְיֶה הַיָּשָׁר וְאִם שְׁנַיִם הָרִאשׁוֹן יִהְיֶה מַאֲרִיךְ וְהַשֵּׁנִי יָשָׁר וְאִם שְׁלֹשָׁה הָרִאשׁוֹן יִהְיֶה קַדְמָא וְהַשֵּׁנִי מַאֲרִיךְ וְהַשְּׁלִישִׁי יָשָׁר וְהַלְגַרְמֵיהּ גַּם כֵּן יִבָּדֵל מֵהַפָּסֵק כִּי לְאַחַר לְגַרְמֵיהּ לֹא תָבֹא לְעוֹלָם אַתְנַחְתָּא וְלֹא יִמָּצֵא קָרוֹב אֵלָיו מֵהַמְּלָכִים לוּלֵי אַרְבָּעָה וְהֵם פָּזֵר רְבִיעַ גֵּרִישׁ וּפַשְׁטָא וְעוֹד כִּי לְגַרְמֵיהּ מַחֲזִיק יְדֵי קוֹל הַפֹּעַל אֲבָל לֹא כֵן הַפַּשְׁטָא ׃

תְּרֵין חוּטְרִין לִפְעָמִים מְשָׁרְתוֹ דַּרְגָּא כִּי הוּא קָרוֹב לְתְבִיר אַךְ לֹא חָזָק כָּמוֹהוּ בִּשְׁבִירַת הַקּוֹל וְהַהֶפְסֵק כְּמוֹ וַיָּבֹא

ℭ יתיב sedens: nullũ hẽt ministrũ ante eũ ĩmo ipſe eſt miniſter
alteri ut[2] patebit. De more aũt ſedẽtis eſt ut nõ ſit niſi i dictiõe
[3] parua hñte vnũ motũ ut את בן בני aut in dictiõe ꝑducte habẽte
duos[4] motus ut ארץ שמן. Si aũt cõtinuata fuerit vna haꝝ dictio
num paruarũ habens[5] vnum motum aut dictionũ producta-
rum habens duos motus alteri dictioni:[6] tunc dictio ꝑua erit
cum extẽſo: dictio uero ꝑducte cum duobus extẽſis vt והיה מדי
[7] חדש בחדשו & erit in quolibet mẽſe mẽſiũ: ſi autẽ cornu reuer-
ſum ſeu ꝑlongãs ante eam: cõuertiẽ ſedẽs[8] ad duos extẽſos ut
לא יסור שבט מיהודה nõ auferet̃ ſceptrũ a Ihuda: & ad extẽſum in
dictione parua ut[9] אם נא מצאתי חן בעיניכם ſi repi gratiã in oculis
vr̃is: & de more ſtãtis ut ſequat̃ poſt ip̃m erectus: ſed[10] nõ ex-
tenſus niſi in duodecim locis.

[11] ℭ שופר מכרבל ושופר עלוי cornu ſuſtinens & cornu exaltatum:
ſunt miniſtri erecti parui: & aliqñ[12] pauſæ ſuſpirationis ut dixi
mus: & non oportet hoc hic reiterare.

[13] ℭ לגרמיה cõfringẽs oſſa: eſt ipſamet diſiũctio: & appellat̃ cõ-
fringes oſſa ut diximus qñ fuerit[14] inter duo recta: & poſt ea
ĩminens ut ויהי בשלשים שנה & fuit in triginta annis:[15] ſi autẽ tria
recta ante ĩminentẽ erit vnus confringens poſt primum:[16] &
alius poſt ſecundũ: ut ויצא לוט וידבר אל חתניו לוקחי[17] בנותיו & exiuit
Loth & locutus eſt generis ſuis accipiẽtibus filias ſuas: & in re
cto vno & poſt ip̃m ĩminens inuenimus etiã confringẽtem: ut
ליני[18] הלילה morare hac nocte. Si autem ante rectum & confrin
gentem fuerit vna dictio præter dictionem paruam[19] erit cũ
ꝑlongãte ut והנה מצרים נוסע אחריהם ecce ægyptus mouebat̃ poſt
eos. Si uero fuerint duo[20] recta abſq; ĩminẽte: tũc erũt ꝑcul-
dubio: vnũ qdẽ cornu rectũ & nõ principale: ſcd̃m uero[21] fir-
mãs & principale ut מאת כל איש אשר ידבנו לבו a quolibet q ex cor
de ſuo vltro ſeſe obtulit. Demũ rectũ eſt[22] miſter ꝓxim⁹ ei ſp.
Si aũt p̃ceſſerit eũ vnus miniſter erit rectũ: ſi aũt[23] duo: prim⁹
qdẽ erit ꝑlongans: ſcd̃us uero rectũ. Si uero tres: primus qdẽ
erit[24] ãñcedẽs: ſcd̃us aũt ꝑlõgãs: tertius uero rectũ. Cõfrĩgẽs
quoq; differt a diſiũctiõe qm̃[25] poſt ɔfringẽtẽ nunq̃ uenit pau
ſa ſuſpiratiõis: & nõ repit̃ ꝓpe ip̃m[26] ex regib⁹ niſi q̃tuor: & ſũt
diſpſor: ĩminẽs: expulſor: & extẽſus: & ẽt qa cõfrĩgẽs[27] ſuſtẽtat
ſonũ uerbi ſed nõ ſic diſiunctio.[28] ℭ תרין חוטרין duo baculi: ali-
qñ miniſtri eoꝝ ſunt gradus: nam ſunt quaſi ſimiles frangẽti:
[29] ſed nõ ſic fortes ut ipſum in fractione vocis & pauſæ vt ויבא

& ſunt qui excipiunt a regula qui ſunt q̄ndecim & ſunt poſiti
in Maſara. Si autē fuerit [2] diſiunctio inter duas dictiones: tunc
erunt gradus ēt minus q̄ tres reges [3] ut ויחלק עליהם לילה & diuiſa
fuit eis nox: & aliqñ ueniūt ꝑlongans & frangēs etiā [4] in vna di
ctione cū hac cōditione ꝙ nō ſit inter ea niſi ſceua tm̄ ut [5] וישבו.
Si aūt uenerint duæ dictiōes ante frāgentē: in prima q̄dē erit
antecedēs: in ſcd̄a [6] uero gradus aut ꝑlongās. Cū uero ante eū
fuerint tres miniſtri: primus [7] q̄dē erit ſcutū: ſcd̄us uero ante⸗
cedens: & tertius gradus ut אשר פקד משה ואהרן quos numerauit
Moiſes & Aron [8] Deuto. cap. iii. aut uere ſcutū antecedēs aut
ꝑlongās. Si uero añ eū fuerint quatuor [9] miniſtri: primus q̄dē
erit rectū & poſtea alii tres. Sic ēt ſi ante frāgētē [10] fuerint duæ
dictiōes p̄ter ꝑuā erūt duo expulſores ut ויתנה [11] להמן בן המדתא &
dedit eā Aman filio Medatæ: & ſic etiā frāgēs ueniēs poſt ex⸗
tēſum & erectū ſi fuerint duæ [12] dictiones inter erectū & frāgē
tē erūt q̄dem duo expulſores ut ויאמר המן בלבו למי [13] יחפוץ המלך: &
dixit Aman ī corde ſuo quē vult rex: & ſic ſi fuerint tres dictio
nes: erūt etiā duo expulſores [14] ut ויקח יתרו חותן משה & accepit Hi
thro ſocer Moiſi: at ſi fuerint quatuor dictiōes p̄ter dictionē
[15] paruam: tunc duæ primæ erunt cum antecedente & ambu⸗
lante ut וזה הדבר אשר [16] תעשה להם & hæc eſt res quam facies eis:
& ſic licet poſt antecedentem & ambulantē nō fuerit niſi vna
[17] dictio vſq; ad frangentē: erit etiam antecedens & ambulās
ut ונשמע קולו [18] בבואו אל הקדש לפני יי & audiat uox eius cum uene
rit ad ſanctum ante dominū. Et poſt frangentē erit ꝑlongans
ut איש אשר [19] רוח אלהים בו homo in quo eſt ſpiritus Dei.
[20] ¶ שלשלת cathena: nunquam uenit niſi cum diſiunctione ut
ויתמהמה & tardauit: ויאמר & dixit: [21] & utplurimum eſt in initio
uerſus: & aliquando ueniet [22] in medio uerſus: ut ישנתי אז ינוח לי
dormiui tunc quies mihi: & hoc in tribus libris [23] אמת. De⸗
mum cathenę ſunt paucę in ſacra ſcriptura: quarū numerus
eſt [24] ſexdecim ſm Maſara: & nullum habet miniſtrum quoniā
ipſe ſolus manet & non eſt [25] ei frater.
[26] ¶ Et quoniam loquentes de regibus locuti ſumus de ſeptē
miniſtris cui [27] miniſtrant & quomodo miniſtrāt: nō oportet
loqui de eis in hoc loco poſtq̄ [28] locuti fuimus de regibus ſer
mone particulari: nam eſſet ſuperfluū & duplicatio doctrinę:
quare loquemur [29] tantūmodo de ſpinis.

ויש יוצאים מן הכלל והם חמשה עשר והם מובאים במסורת ואם יש פסק בין שתי התיבות אז יבא הדרגא אפילו בפחות משלשה מלכים כמו ויחלק עליהם לילה · ולפעמים יבא המאריך והתביר אפילו בתיבה אחת בתנאי זה שלא יהיה ביניהם כי אם שוא לבדו כמו וישבו · ואם יבואו שתי תיבות לפני התביר תהיה הראשונה קדמא והשנית דרגא או מאריך · וכאשר לפניו יהיו שלשה משרתים הנה הראשון תרסא והשני קדמא והשלישי דרגא כמו אשר פקד משה ואהרן במדבר סימן ג׳ או באמת תרסא קדמא או מאריך · ואם לפניו ארבעת משרתים הראשון מונח ואחר השלשה הנשארים · וכן לפני התביר אם תהיינה שתי תיבות לבד מלה זעירא יהיה שני גרישין כמו ויתנה להמן בן המדתא · וכן התביר הבא אחר פשט וזקף אם יש שתי תיבות בין זקף לתביר יהיה שני גרישין כגון ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך · וכן אם תהיינה שלש תיבות גם כן יהיה שני גרישין כגון ויקח יתרו חותן משה · ואם תהיינה ארבע תיבות חוץ ממלת זעירא הנה השתי ראשונות היו בקדמא אזלא כמו וזה הדבר אשר תעשה להם · וכן אף על פי שלא יהיה לאחר קדמא אזלא אלא תיבה אחת עד התביר הנה יהיה כמו כן קדמא אזלא כמו ונשמע קולו בבואו אל הקדש לפני יהוה · ואחר תביר יבא מאריך כמו איש אשר רוח אלהים בו :

שלשלת לא יבא כי אם בפסק כמו ויתמהמה ׀ ויאמר׀ ועל הרוב הוא בראש הפסוק ופעמים שיבא באמצע הפסוק כמו ישנתי ׀ אז ינוח לי · וזה בשלשת הספרים שהם איוב משלי תלים · ובכלל השלשלות הם מעטים במקרא ומספרם ששה עשר על פי המסורת · ואין לו משרת כלל כי הוא לבדו דר ואחיו נעדר :

ולפי שדברנו מהמלכים דברנו מהשבעה משרתים למי ישרתו ואיך ישרתו לא יצטרך לדבר מהם פה אחרי דברינו מהמלכים דבור פרטי כי היה מותר וכפל הלמוד ולכן נדבר לבד מהקוצים :

יהיה ישר · אך אם יבא זקף בלא פשט ובלא ישר ואין אריכות הטעם באמצע תיבה יהיה מראה מקום כי אין זקף בלא פשט או ישר או מראה מקום כמו והשלחן ושמרי לך · ואחרי הזקף טרחא או תביר:

טרחא

לא מצינו פסוק בלא טרחא אלא בשלשת הספרים שהם אמת · והמאריך הוא משרתו על הרוב מלבד ארבעה עשר מקומות שישרתהו דרגא עם מאריך · והמאריך הוא משרת כאשר תבוא לפניו תיבה אחת ואם שתי תיבות תהיה האחת במקף כי לא יבואו שני מאריכים זה אחר זה · ולא יהיה המאריך משרת לטרחא ושניהם בתיבה אחת בעינה כי אם בשמנה מקומות · ויבא לעולם אחר הטרחא אתנח או סוף פסוק · ואם תהיה בין הטרחא לאתנח תיבה אחת זולתי מלה זעירא יהיה בה שופר ישר · ואם שתי תיבות שני מונחים בראשונה הולך ובשנית מעמיד · הראשון טפל והשני עקר · ואם תהיה תיבה אחת בין טרחא וסוף פסוק תהיה במאריך וכן אם שתי תיבות ביניהם שתיהן במאריך וזה על המעט הראשון עקר והשני טפל ופעמים יהיה הראשון עקר והשני טפל בהסמך מלה זעירא עם השני · ומצינו לפעמים אתנח וסוף פסוק דבוקים בלא טרחא ביניהם כמו ומראיהן רע כאשר בתחלה ואיקץ · ואם יהיו שני טרחות בפסוק אחד הנה אחר הראשונה יבא אתנח ואחר השניה סוף פסוק:

אתנחתא

לא נמצא פסוק בלא אתנח כי אם בפסוקים קטנים ובשלשת הספרים והמשרת לו שופר ישר אם למעלה ממנו תיבה אחת ואם שתים האחת במקף זולת אחד עשר מקומות שהוא העלוי · ולפעמים לבדו דר כמו ויסעו:

סחפא

ונקרא סחפא כאשר האתנח בראש פסוק כמו ויאמר פני ילכו ויאמר הראני נא:

תביר

לפעמים לא יהיה שום משרת לפניו כמו אף היא רפאים דברים ב · והמשרת שלו לפניו דרגא ובלבד שיהיו ביניהם שלשה מלכים מהנקודות זולת השוא ואם לא יהיה כן יבא מקום הדרגא מאריך כמו ויבא משה שמות סימן יט ·

erit rectum:attamen ſi uenerit erectus abſq; extēſo & abſq; re
cto & non eſt ꝓlixitas accentus[2] in medio dictionis erit demō
ſtrans locum:nam non eſt erectus abſq; extenſo ſeu recto ſeu
[3] demonſtrāte locū ut והשלחן ושמר לך & tabula & caue tibi. Poſt
erectum autem labor ſeu frangens.

[4] ℂ טרחא labor:nō repimus verſum abſq; labore niſi in tribus
libris[5] quoꝝ memoriale eſt איוב משלי תהלים. Prolongans aūt eſt
miniſter eius utplm ̄pter[6] quatuordecim loca in qbus miſtrāt
gradus cū ꝓlongāte. Prolongās aūt eſt [7] miniſter cū fuerit aū
eum vna dictio:ſi aūt duę:vna qdem erit[8] cum copula:nā nō
veniunt duo ꝓlongātes ſimul:& ſic nō erit ꝓlongās[9] miniſter
labori ambobus in vna dictione exiſtētibus niſi in octo locis.
[10] Poſt laborē aūt ſemp venit pauſa ſuſpirationis aut finis uer
ſus. Si aūt fuerit inter[11] laborē & pauſam ſuſpirationis vna di-
ctio ̄pter paruā erit quidē in ea cornu rectū:[12] ſi uero duæ di-
ctiones duo recta. in prima qdem iens:in ſcda uero firmans:
[13] primū qdē nō principale:ſcdm uero principale. Si autē fue
rit vna dictio inter laborē & finē[14] uerſus erit cum ꝓlongāte:
& ſic ſi fuerint inter eos duæ dictiones:ambę erunt cum ꝓlon
gante:& hoc[15] raro. primū qdem principale:ſcdm uero non:
& aliqn̄ primū erit principale:[16] ſcdm uero nō:cū fuerit conti
nuata dictio parua ſcdo:repimus aūt aliqn̄ pauſam ſuſpiratio
nis[17] & finem uerſus iūctos abſq; labore inter eos ut ומראיהן רע
באשר[18] בתחלה ואיקץ & aſpectus eoꝝ malus ut prius & euigilaui:
ſi aūt fuerint duo labores in vno verſu:tūc poſt[19] primū erit
pauſa ſuſpirationis:& poſt ſecundum finis uerſus.

[20] ℂ אתנחתא pauſa ſuſpirationis:nō reperit verſus abſq; pauſa
ſuſpiratōis niſi in verſibus[21] paruis & trib9 libris. Miniſter aūt
eius eſt cornu[22] rectū ſi ante eū fuerit vna dictio:ſi vero duæ:
vna qdē erit cū copula ̄pter[23] vndecim loca ī qbus ē exaltatū:
& aliqn̄ ipſe ſolum exiſtit ut ויסעו & receſſerunt.

[24] ℂ סגפא ſcutella reuerſa:appellat qn̄ ipſa pauſa ſuſpiratiōis
fuerit ī initio verſus ut[25] ויאמר פני ילכו & dixit facies mea ̄pcedet
ויאמר הראני נא & dixit fac me videre quęſo.

[26] ℂ תביר frangens:aliquādo nullus miniſter erit ante ipm ut
אף היא[27] רפאים etiam ipſa gigātes Deute. capitulo ſecūdo. Mini
ſter autem eius eſt gradus:[28] & cum hoc ꝙ ſint inter eos tres
reges punctorum pręter ſceua:ſinautem[29] uenit loco graduū
prolongans ut ויבא משה & uenit Moiſes Exodi capitulo. xviiii.

& ſunt

ĩminens:ſi uero tres antecedẽs & ambulans. De duobus autẽ
extenſis dicimus[2] ꝙ omne qđ venit ad põdus פעל ut אכל:ſi ad
dit̃ ei vau pluralis ut אכלו: [3] aut he fœminini ut אכלה:ſi ĩ aliquo
horum venerit extẽſus nõ erit ſedens:nec[4] duo extẽſi ſed vnus
extenſus tm̃:nã ꝑpter ꝑtractionẽ kamecz ſufficit vnus tm̃ : &
ſic[5] ꝑpter ꝑtractionẽ ceri ut ילכו.Duo autẽ extenſi nõ ueniunt
niſi in dictione : cuius accentus eſt [6] ꝑductus ut ויאמר וישב & di
xit & ſedit:& ſic אמרו ישבו dixerũt ſederũt או אמרה ישבה & ſimilia:
licet [7] fuerint producte nunq̃ veniunt cũ duobus extẽſis . ſuffi
cit enim motibus[8] magnis qui ſunt in initio eoꝝ in q̄bus opor
tet ꝑlongare motũ.Demum extenſus[9] utpl'm reperitur in di
ctione parua:duo uero extenſi in magna. Poſt autẽ extenſum
[10] uenit erectus ꝑuus:ſi autẽ fuerit inter eos vna dictio & non
parua erit[11] cornu rectũ ut אתה תהיה על ביתי tu eris ſuper domũ
meam Geneſis cap.xli.ſi uero duę[12] dictiones:ambę q̄dẽ erũt
cum cornu recto.primo q̄dẽ nõ principali:ſcđo uero princi
pali [13] ut מי יי׳ אשר אשמע בקולו quis eſt Deus cuius uocem audiam
Exodi cap.v.Reperimus autem duos erectos[14] vni extenſo:&
duos extenſos uni erecto:attamen erectus abſq; extenſo: & ex
tenſus abſq;[15] erecto reperitur vnus inter mille. Si autẽ fuerit
extẽſus abſq; erecto & fuerit poſt extenſum[16] vnus ex accenti
bus eiuſdem cantus ut antecedẽs:ambulans:ſeu ĩminens: ſeu
duo[17] expulſores:tunc ueniet poſt eos erectus.

[18] ¶ זקף קטן erectus paruus:nũq̃ venit abſq; miniſtro:aut ſine
linea[19] in dictione eius:niſi ꝑceſſerit eũ extẽſus:[20] tunc enĩ nõ
indigebit miniſtro.Miniſter aũt eius eſt cornu ſuſtinẽs & cor
nu[21] exaltatũ.Si aũt miniſter fuerit in pr̃ia lr̃a dictiõis ꝑceden
tis qui eſt[22] locus debitus voci:tũc appellat̃ cornu ſuſtinẽs ut
רגע אדבר ſubito loquar Hieremiæ[23] ca.xviii.Si aũt miniſter nõ
fuerit in prima lr̃a appellabit̃ cornu [24] exaltatum ut טפיכם נשיכם
infantes ueſtri & mulieres ueſtræ:& iam de eis prolixe ſupius
locuti ſumus.Si aũt[25] ante eũ fuerint duæ dictiões:& in prima
fuerit accẽtus magn⁹ & fuerint ĩter dictionẽ:q̃[26] eſt añ erectũ
& lr̃am dictiõis in qua eſt erectus duo reges:tũc uenit[27] in illa
dictione extẽſus aut ſedẽs ſi dictio fuerit ꝑua: ſinaũt erit ibi re
ctum[28] ad miniſtrandũ & faciẽdũ ꝑtractionẽ vſq; ad pauſam.
Reperimus aũt rectũ & erectum in vna dictione ut [29] האומרים
הכהנים : & ꝑpter ꝑlixitatem accẽtus qui eſt in medio dictionis

erit

רְבִיעַ וְאִם שָׁלֹשׁ קַדְמָא אַזְלָא ׃ וְאָמְנָם בְּטַעַם הַשְּׁנֵי פַּשְׁטִין נֹאמַר כִּי כָּל שֶׁיָּבֹא עַל מִשְׁקַל פָּעַל כְּמוֹ אָכַל אִם יוֹסִיף וָאו הָרַבִּים כְּמוֹ אָכְלוּ אוֹ הֵא הַנְּקֵבָה כְּמוֹ אָכְלָה אִם יָבֹא בְּאֶחָד מֵאֵלּוּ פַּשֵׁט לֹא יִהְיֶה יְתִיב וְלֹא שְׁנֵי פַּשְׁטִין אֶלָּא פַּשֵׁט אֶחָד לְבַד כִּי לְמֶשֶׁךְ הַקָּמֶץ דַּי בְּאֶחָד ׳ וְכֵן בְּמֶשֶׁךְ הַצֵּרִי כְּמוֹ יֵלְכוּ ׳ וּשְׁנֵי פַּשְׁטִין לֹא יָבוֹאוּ כִּי אִם בְּתֵיבָה שֶׁטַּעְמָהּ מִלְעֵיל כְּמוֹ וַיֹּאמֶר וַיֵּשֶׁב וְכֵן אָמְרוּ יָשְׁבוּ אוֹ אָמְרָה יָשְׁבָה וְדוֹמֵיהֶם אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מִלְעֵיל לֹא יָבוֹאוּ לְעוֹלָם בִּשְׁנֵי פַּשְׁטִין כִּי דַי לַתְּנוּעוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁבְּרֹאשָׁם שֶׁצָּרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בָּהֶם הַתְּנוּעָה ׳ וּבִכְלַל הַפָּשֵׁט עַל הָרוֹב יִמָּצֵא בְּתֵיבָה זְעֵירָא וְהַשְּׁנֵי פַּשְׁטִין בִּגְדוֹלָה ׳ וְאַחַר פָּשֵׁט יָבֹא זָקֵף קָטוֹן וְאִם תִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם תֵּיבָה אַחַת לְבַד מִלָּה זְעֵירָא תִּהְיֶה שׁוֹפָר יָשָׁר כְּמוֹ אַתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי בְּרֵאשִׁית סִימָן מֹא ׳ וְאִם שְׁתֵּי תֵיבוֹת תִּהְיֶינָה שְׁתֵּיהֶן בְּשׁוֹפָר יָשָׁר הָרִאשׁוֹן טָפֵל וְהַשֵּׁנִי מַעֲמִיד וְעִקָּר כְּמוֹ מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקוֹלוֹ שְׁמוֹת סִימָן ה׳ ׳ וּמָצִינוּ שְׁנֵי זַקְפִין לְפַשֵׁט אֶחָד וּשְׁנֵי פַּשְׁטִין לְזָקֵף אֶחָד אָמְנָם זָקֵף בְּלִי פָּשֵׁט וּפָשֵׁט בְּלִי זָקֵף יִמָּצֵא אֶחָד מֵאֶלֶף ׳ וְאִם יָבֹא פָּשֵׁט בְּלִי זָקֵף וְיָבֹא אַחַר הַפָּשֵׁט אֶחָד מֵהַטְּעָמִים הַשָּׁוִים בִּנְגִינָתָם כְּמוֹ קַדְמָא אַזְלָא אוֹ רְבִיעַ אוֹ שְׁנֵי גְרִישִׁין אָז יָבֹא אַחֲרֵיהֶם זָקֵף ׃

זָקֵף קָטוֹן

לֹא יָבֹא לְעוֹלָם מִבְּלִי מְשָׁרֵת אוֹ מִבְּלִי קַו בְּתֵיבָתוֹ אֶלָּא אִם יִקְדַּם אֵלָיו הַפָּשֵׁט כִּי אָז לֹא יִהְיֶה לוֹ צוֹרֶךְ לִמְשָׁרֵת ׳ וְהַמְשָׁרֵת שֶׁלּוֹ שׁוֹפָר מְכַרְבֵּל וְשׁוֹפָר עִלּוּי ׳ וְאִם הָיָה הַמְשָׁרֵת בָּאוֹת הָרִאשׁוֹן מֵהַתֵּיבָה הַקּוֹדֶמֶת שֶׁהוּא הַמָּקוֹם הָרָאוּי לְקוֹל הִנֵּה יִקָּרֵא שׁוֹפָר מְכַרְבֵּל כְּמוֹ רֶגַע אֲדַבֵּר בְּיִרְמְיָה סִימָן יח׳ ׳ וְאִם לֹא יִהְיֶה הַמְשָׁרֵת בָּאוֹת הָרִאשׁוֹן הִנֵּה יִקָּרֵא שׁוֹפָר עִלּוּי כְּמוֹ טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וּכְבַר דִּבַּרְנוּ מֵהֶם בַּאֲרוּכָּה לְמַעְלָה ׳ וְאִם יֵשׁ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי תֵיבוֹת וּבָרִאשׁוֹנָה טַעַם גָּדוֹל וְיֵשׁ בֵּין הַתֵּיבָה אֲשֶׁר הִיא לְמַעְלָה מֵהַזָּקֵף לְאוֹת הַמִּלָּה אֲשֶׁר בָּהּ הַזָּקֵף שְׁנֵי מְלָכִים יָבֹא בַּתֵּיבָה הַהִיא פַּשֵׁט אוֹ יְתִיב אִם הַמִּלָּה קְטַנָּה וְאִם אֵין יִהְיֶה בָּהּ הַיָּשָׁר לְשָׁרֵת לְהַמְשִׁיךְ עַד הַהֶפְסֵק ׳ וּמָצִינוּ יָשָׁר וְזָקֵף בְּתֵיבָה אַחַת כְּמוֹ הָאוֹמְרִים הַכֹּהֲנִים וּבַעֲבוּר אֲרִיכוּת הַטַּעַם שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה

וְאִם שְׁתַּיִם בָּרִאשׁוֹנָה קַדְמָא וּבַשְּׁנִיָּה שׁוֹפָר מְהוּפָּךְ׃ הָאֻמְנָם אִם הָרִאשׁוֹנָה מִלָּה זְעִירָא אוֹ מִלְעֵיל תִּהְיֶה בַּיָּשָׁר וְהָאַחֶרֶת בַּהֲפוּךְ כְּמוֹ אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן שְׁמוֹת סִימָן ל״ח׃ וְאִם אֵין הָרִאשׁוֹנָה זְעִירָא וְלֹא מִלְעֵיל בַּת שְׁתֵּי תְנוּעוֹת לְבַד יִהְיֶה קַדְמָא וְהָפוּךְ׃ וְאִם לִפְנֵי הַפָּשֵׁט יָבֹאוּ שָׁלֹשׁ תֵּיבוֹת יִהְיֶה שְׁנֵי גְרִישִׁין כְּגוֹן וַיִּשְׁאַ״ל אֶת אַנְשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר׃ וְאוּלָם אֲחֵרִים הֶאֱרִיכוּ בוֹ וְאָמְרוּ כִּי מְשָׁרְתָיו לְפָנָיו הֵם שׁוֹפָר יָשָׁר תַּרְסָא קַדְמָא מַאֲרִיךְ וְשׁוֹפָר מְהוּפָּךְ וְזֶה כִּי אִם יִהְיֶה הַמְשָׁרֵת קוֹדֶם הַפָּשֵׁט בַּגֶּזֶר הָאַחֲרוֹן מֵהַתֵּיבָה שֶׁלּוֹ וְהַפָּשֵׁט בַּגֶּזֶר הָרִאשׁוֹן מֵהַתֵּיבָה שֶׁלּוֹ וְלֹא יִהְיֶה בֵּינֵיהֶם מִלְעֵיל וְלֹא מִלְרַע אָז הַמְשָׁרֵת הוּא מַאֲרִיךְ כְּמוֹ הָיְתָה תֹהוּ בְּרֵאשִׁית סִימָן א׳׃ וְאִם יִהְיֶה בֵּינֵיהֶם מִלְעֵיל אוֹ מִלְרַע אָז הַמְשָׁרֵת שׁוֹפָר מְהוּפָּךְ כְּמוֹ וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבֹא בְּרֵאשִׁית סִימָן ט״ו׃ וְאִם יִהְיוּ לוֹ שְׁנֵי מְשָׁרְתִים וְהָרִאשׁוֹן בָּאוֹת הָרִאשׁוֹן הִנֵּה הוּא שׁוֹפָר יָשָׁר וְהַשֵּׁנִי מַאֲרִיךְ אוֹ שׁוֹפָר מְהוּפָּךְ כְּמוֹ כִּי לֹא יָלְדָה בְּרֵאשִׁית סִימָן ל׳׃ וְאִם הַמְשָׁרֵת בַּתֵּיבָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא יִהְיֶה בָּאוֹת הָרִאשׁוֹן רַק בָּאוֹת הַנִּמְשָׁךְ אָז הַמְשָׁרֵת מֵהַתֵּיבָה הָרִאשׁוֹנָה יִהְיֶה קַדְמָא וְהַשֵּׁנִי יוּנַח כָּרָאוּי לוֹ וְסִדְרוֹ כְּמוֹ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא׃ וְאִם יִהְיוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה מְשָׁרְתִים הָרִאשׁוֹן תַּרְסָא וְהַשֵּׁנִי לְעוֹלָם קַדְמָא וְהַשְּׁלִישִׁי כְּפִי הָרָאוּי לוֹ אִם מַאֲרִיךְ אוֹ זוּלָתוֹ כְּמוֹ הִנְנִי מֵבִיא אֶת־הַמַּבּוּל בְּרֵאשִׁית סִימָן ו׳׃ וְאִם יִהְיוּ לוֹ יוֹתֵר מִשְּׁלֹשָׁה מְשָׁרְתִים אָז הַקּוֹדְמִים לַתַּרְסָא יִהְיוּ שׁוֹפָרוֹת יְשָׁרִים וְהַנִּשְׁאָרִים כְּדַרְכָּם׃ וְיִמָּצֵא גַם כֵּן שׁוֹפָר מְהוּפָּךְ מְשָׁרֵת לְפָנָיו בְּתֵיבָה אַחַת אֲשֶׁר לְדִבּוּק שְׁתַּיִם תֵּיבוֹת בְּמַקַּף יֵרָאֶה כְּאִלּוּ הֵם תֵּיבָה אַחַת כְּמוֹ עַד־שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים סִימָן א׳׃ וְכֵן שׁוֹפָר יָשָׁר וְשׁוֹפָר הָפוּךְ בְּתֵיבָה אַחַת קוֹדֶם הַפָּשֵׁט כְּמוֹ שֶׁהֵם יִזְבּוּ מְרוּקָּרִים׃ וְקַדְמָא וּמַאֲרִיךְ בְּתֵיבָה אַחַת קוֹדֶם כְּמוֹ הַמַּאֲכִלְךָ מָן דְּבָרִים סִימָן ח׳׃ וְהִנֵּה בְּשִׁשָּׁה מְקוֹמוֹת יִמָּצְאוּ קַדְמָא וְשׁוֹפָר מְהוּפָּךְ בְּתֵיבָה אַחַת קוֹדֶם הַפָּשֵׁט׃ וְאִם יָבוֹאוּ שְׁנֵי טַעֲמֵי פָּשֵׁט זֶה אַחַר זֶה וּבֵינֵיהֶם אֶחָד מִן הַטְּעָמִים הַשָּׁוִים בִּנְגִינָתָם כְּגוֹן קַדְמָא אַזְלָא וּרְבִיעַ וּשְׁנֵי גְרִישִׁין אִם בֵּין הַשְּׁנֵי פַּשְׁטִין שְׁתֵּי תֵיבוֹת יִהְיֶה שְׁנֵי גְרִישִׁין כְּגוֹן אָנֹכִ״י אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאִם תֵּיבָה אַחַת יִהְיֶה

Si aũt duæ: in prima ꝗdem erit antecedẽs: in ſcđa uero cornu reuerſum: attñ ſi[2] prima fuerit dictio parua ſeu ꝓducte erit cũ recto: alia uero cũ reuerſo ut[3] אלה פקודי המשכן: hæ ſunt computationes tabernaculi Exodi caplo.xxxviii. ſi aũt prima nõ fuerit pua nec[4] ꝓducte hñs duos motus tm̃ erũt añcedẽs & reuerſũ. Si uero añ extẽſum [5] fuerint tres dictiões erũt duo expulſores ut וישאל את אנשי מקומה [6]לאמר & ĩterrogauit hoĩes loci eius dicẽs. Alii uero ꝓlixe ĩocuti ſunt de eo dicẽtes ꝑfecto ꝙ miniſtri añ eũ ſunt cornu[7] rectũ: ſcutũ: antecedẽs: ꝓlõgãs: & cornu reuerſum: nã ſi fuerit miniſter[8] ante extẽſum in vltĩa ſyllaba dictiõis ſuæ: extẽſus uero in prĩa ſyllaba [9]dictõis ſuæ: & nõ erit ĩter eas ꝓducta nec correpta: tũc miniſter erit[10] ꝓlongans: ut היתה תוהו fuit inanitas Geñ.cap.i.ſi aũt fuerit inter eas ꝓducta[11] aut correpta: tunc mĩſter erit cornu reuerſũ ut ויהי השמש לבוא fuit autẽ ſol vt occideret Geñ. [12] ca.xv. Si uero fuerint ei duo miniſtri: & primus ꝗdẽ in lr̃a prĩa: tũc[13] eſt cornu rectũ: ſcđus uero ꝓlõgãs aut cornu reuerſum ut כי לא ילדה ꝗa nõ genuit [14] Geñ. cap. .xxx. Si aũt miniſter ĩ prĩa dictiõe nõ fuerit in lr̃a [15] prĩa: ſed in lr̃a ſuccedẽti: tũc miniſter dictiõis prĩæ erit [16]antecedẽs: ſcđs uero ponit̃ ſ̃m debitũ ſuũ & ordinẽ ſuũ ut שבת שבתון הוא ſabbatũ ſabbati eſt. At ſi fuerint [17] ei tres mĩſtri: prim⁹ ꝗdẽ erit ſcutũ: ſcđus aũt ſemꝑ añcedẽs: tertius uero[18] ſ̃m debitũ ſuũ ſiue ꝓlongãs ſeu alius: ut הנני מביא את המבול ecce ꝙ faciã uenire diluuiũ Geneſis[19] cap.v. Attñ ſi fuerint ei plures tribus miniſtris: tũc p̃cedẽtes ſcutũ[20] erũt cornua recta: & reliq̃ vt ẽ mos eorũ. Et repitur ẽt cornu reuerſum[21] miniſter ante eum ĩ vna dictione: quæ ꝑꝑ copulationẽ duaꝝ dictionũ ꝑ copulã videt̃ [22] ac ſi eſſet vna dictio ut עד שהמלך במסבו dũ eſſet rex in accubitu ſuo Cãticoꝝ ca.i.[23] & ſic cornu rectũ & cornu reuerſum in eadẽ dictione ante extẽſum ut שהם[24] יורבו מדוקרים: & añcedẽs & ꝓlõgãs ĩ vna dictiõe antea ut המהכילך מן cibauit te mãna[25] Deute.c.viii. In ſex autẽ locis repiunt̃ añcedens & cornu reuerſum in[26] vna dictiõe ante extenſũ. Si aũt fuerint duo accẽtus extẽſi: vnus ꝗdem poſt aliũ:[27] & ĩter eos fuerit aliꝗs accẽtuũ eiuſdẽ cãtus ut antecedẽs: ambulãs: & ĩminens:[28] & duo expulſores: ſi ꝗdem ĩnter extenſos fuerint duæ dictiones erunt duo expulſores: ut אנכי אשלח אתכם וזבחתם ליי׳ אלהיכם [29] ego autem mittam vos & ſacrificabitis domino Deo veſtro: ſi autem vna dictio erit

ĩminens.

יוסף hæ ſunt natiuitates Iacob Ioſeph. Inuenimus aũt ĩminẽtẽ
ante duos expulſores: licet añ ĩminentẽ nõ fuerit [2] diſiũctio ſi
poſt duos expulſores fuerint duo extẽſi ut וברק רדף אחרי [3] הרכב
Barach aũt ſequutus eſt poſt currus. Inuenimus aũt ĩminentẽ
ante extẽſum: ſed ſi cõtinuata fuerit dictioni ĩminentis dictio
[4] parua conuertitur ĩminẽs ad duos expulſores: ut לא ימיש עמוד
הענן יומם non recedit columna nebulæ in die.
[5] ¶ שני גרישין duo expulſores: ante eũ ſunt tres. ſ. cornu rectũ &
ſcutũ [6] & ambulans. Et hoc qdẽ qm̃ añ expulſores nunq̃ [7] venit
rectũ niſi cũ uenerint duæ dictiones ꝑuæ ſimul: quia tũc pr̄ia
cum recto: [8] ſcd̃a uero ↄtinuata cum copula ut לך אל פרעה בבקר
vade ad Pharaonẽ in mane: & aliqñ & raro qdẽ [9] ꝙ ueniet añ
expulſores rectũ: ſi tm̃ ante expulſores fuerit dictio ꝑua: nam
[10] nunq̃ ueniunt duo expulſores niſi fuerint añ eos duæ dictio
nes: & in vnaquaqꝫ [11] duo motus. Cum aũt uenerit accẽtus ex-
pulſoꝝ in vltima ſyllaba dictionis ut [12] ויאמרו איש אל אחיו & dixe
runt vnuſqſqꝫ fratri ſuo: tunc non p̃cedit miniſter niſi vnus ex
mille [13] in ſacra ſcriptura. Inuenimus aũt duos expulſores añ
frãgentẽ: licet nõ fuerit ĩter eos niſi [14] vna dictio cum hoc ꝙ di
ctio in qua ſunt duo expulſores ſit cõtinuata cũ [15] dictiõe ꝑua:
ut אם יקום והתהלך בחוץ ſi ſurrexerit & iuerit extra: & ſic duo expul
ſores añ [16] extẽſum: & nõ eſt inter eos niſi vna dictio. Expulſor
aũt nõ erit niſi in dictiõe in qua [17] accẽtus eſt ꝓducte ut וישב וירד
& ſedit & deſcẽdit. Si aũt fuerint duo miniſtri ante expulſorẽ:
[18] primus qdem erit ſcutũ: ſcd̃us uero antecedẽs: & licet p̃ceſ-
ſerint eũ multi miniſtri [19] iſti duo tñ ſunt ei ꝓximi: longi uero
cornua recta: [20] & aliqñ erit expulſor añ extẽſum: & nõ eſt ĩter
eos niſi dictio vna in qua erit [21] cornu reuerſum ut ועשית לאהרן
ולבניו ככה & facies Aron & filiis ſuis ſic Exodi ca. xxix. [22] Et aliqñ
inter eos duæ dictiões: vt ותלך יד בני ישראל & iuit manus filiorũ
Iſrael Iudicum [23] capitulo quarto.
[24] ¶ זקף גדול erectus magnus: nõ habet miniſtrũ añ eũ: & ideo
[25] aliqñ uenit in initio uerſus ut לזבולן zabulon. [26] Laboraũt ue
nit poſt eũ utpl'm ut ירגזון יריעות ארץ מדין tremabunt cortinę ter
ræ Mideian Habacuch [27] caplo. iii. & aliqñ frãgens ut איש אשר
רוח אלהים בו homo in quo ſpiritus Dei eſt Geneſis cap. xlix.
[28] ¶ פשט extẽſus: aliqui locuti ſunt de eo breuiter & dixerũt: ſi
[29] añ eũ fuerit vna dictio: in ea quidem erit cornu reuerſum.

יוֹסֵף׃ וּמָצִינוּ רְבִיעַ קוֹדֶם שְׁנֵי גְרִישִׁין אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לִפְנֵי הָרְבִיעַ פָּסֵק אִם לְאַחַר הַשְּׁנֵי גְרִישִׁין יֵשׁ שְׁנֵי פַּשְׁטִין כְּגוֹן וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב׃ וּמָצִינוּ רְבִיעַ לִפְנֵי פַּשְׁט אַךְ אִם תִּסָּמֵךְ לְתֵיבַת הָרְבִיעַ מִלָּה זְעֵירָא יוּסַב הָרְבִיעַ לִשְׁנֵי גְרִישִׁין כְּמוֹ לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם׃

שני גרישין

לְפָנָיו שְׁלֹשָׁה וְהֵם שׁוֹפָר יָשָׁר וְתַרְסָא וְאַזְלָא׃ הָאֱמֶת כִּי לִפְנֵי הַגְּרִישִׁין לְעוֹלָם לֹא יָבֹא יָשָׁר כִּי אִם בְּבֹא שְׁתֵּי מִלּוֹת זְעִירוֹת יַחַד כִּי אָז הָרִאשׁוֹנָה בְּיָשָׁר וְהַשְּׁנִיָּה סְמוּכָה בְּמַקַּף כְּגוֹן לֵךְ אֶל פַּרְעֹה בַּבֹּקֶר׃ וּפְעָמִים וְעַל הַמְעַט שֶׁיָּבֹא לִפְנֵי הַגְּרִישִׁין יָשָׁר אִם יֵשׁ לְבַד לִפְנֵי הַגְּרִישִׁין מִלָּה זְעֵירָא כִּי לֹא יָבֹאוּ שְׁנֵי גְרִישִׁין אִם לֹא תִהְיֶינָה לִפְנֵיהֶם שְׁתֵּי תֵיבוֹת וּבְכָל אַחַת שְׁתֵּי תְנוּעוֹת׃ וְכַאֲשֶׁר יָבֹא טַעַם הַגְּרִישִׁין בַּגֶּזֶר הָאַחֲרוֹן מֵהַתֵּיבָה כְּמוֹ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אָז לֹא יְקָדֵּם לְפָנָיו מְשָׁרֵת כִּי אִם אֶחָד מֵאֶלֶף בַּמִּקְרָא׃ וּמָצִינוּ שְׁנֵי גְרִישִׁין לִפְנֵי תְּבִיר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם אֶלָּא תֵיבָה אַחַת וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה הַתֵּיבָה אֲשֶׁר בָּהּ הַשְּׁנֵי גְרִישִׁין סְמוּכָה עִם מִלָּה זְעֵירָא כְּגוֹן אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ׃ וְכֵן הַשְּׁנֵי גְרִישִׁין לִפְנֵי פַּשְׁט וְאֵין בֵּינֵיהֶם אֶלָּא תֵיבָה אַחַת׃ וְגָרִישׁ לֹא יָבֹא אֶלָּא בַּתֵּיבָה אֲשֶׁר טַעְמָהּ מִלְעֵיל כְּמוֹ וַיֵּשֶׁב וַיֵּרֶד׃ וְאִם יִהְיוּ שְׁנֵי מְשָׁרְתִים לִפְנֵי הַגָּרִישׁ הָרִאשׁוֹן יִהְיֶה תַּרְסָא וְהַשֵּׁנִי קַדְמָא׃ וְאַף שֶׁיִּקְדְּמוּ לוֹ מְשָׁרְתִים רַבִּים הִנֵּה אֵלוּ הַשְּׁנַיִם הֵם הַקְּרוֹבִים לוֹ וְהָרְחוֹקִים שׁוֹפָרוֹת יְשָׁרִים׃ וְלִפְעָמִים יָבֹא גָרִישׁ לִפְנֵי פַּשְׁט וְאֵין בֵּינֵיהֶם אֶלָּא תֵיבָה אַחַת אֲשֶׁר בָּהּ הַשּׁוֹפָר הָפוּךְ כְּגוֹן וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה שְׁמוֹת סִימַן כט׃ וְלִפְעָמִים בֵּינֵיהֶם שְׁתֵּי תֵיבוֹת כְּמוֹ וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שׁוֹפְטִים סִימַן ד׃

זקף גדול

אֵין לוֹ מְשָׁרֵת לְפָנָיו לְעוֹלָם וּלְפִיכָךְ יָבֹא לִפְעָמִים בְּרֹאשׁ הַפָּסוּק כְּמוֹ לִזְבוּלֻן׃ וְהַטַּרְחָא יָבֹא אַחֲרָיו עַל הָרוֹב כְּמוֹ יִרְגְּזוּן יְרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן חֲבַקּוּק סִימַן ג׃ וְלִפְעָמִים תְּבִיר כְּמוֹ אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ בְּרֵאשִׁית מט׃

פשט

הִנֵּה קְצַת אֲנָשִׁים דִּבְּרוּ מִמֶּנּוּ בְּקִצְרָה וְאָמְרוּ אִם לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ תֵיבָה אַחַת יִהְיֶה בָּהּ שׁוֹפָר מְהוּפָּךְ

ואם

לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן ׃

אזלא

מְשָׁרְתוֹ לְפָנָיו קַדְמָא וְלִפְנֵי קַדְמָא אַזְלָא לֹא יָבֹא לְעוֹלָם יָשָׁר ׃ וְהַטַּעַם הַזֶּה לֹא יָבֹא לִפְנֵי רְבִיעַ לְעוֹלָם אֶלָּא כְּשֶׁיִּהְיֶה אַחַר הָרְבִיעַ שְׁנֵי פַּשְׁטִין וְתֵיבָה אַחַת בֵּינֵיהֶם וְלֹא זְעִירָא כִּי יִהְיֶה רְבִיעַ קוֹדֶם קַדְמָא אַזְלָא כְּגוֹן וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ בְּרֵאשִׁית סִימָן כ׳ וְכֵן כַּאֲשֶׁר יָבוֹאוּ קַדְמָא אַזְלָא וּרְבִיעַ וְלִפְנֵי הָרְבִיעַ יָבֹא לַגַּרְמֵיה אָז יָבֹא גַּם כֵּן הָרְבִיעַ קוֹדֶם הַקַּדְמָא אַזְלָא כְּגוֹן וְכָל שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וְהָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים וְהַפַּחוֹת וְדוֹמֵיהֶם ׃ וּמָצִינוּ קַדְמָא אַזְלָא וְאַחַר הַקַּדְמָא אַזְלָא רְבִיעַ וְאַחַר הָרְבִיעַ קַדְמָא אַזְלָא וְהַכֹּל בְּפָסוּק אֶחָד כְּמוֹ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם ׃ וְאִם אַחַר הָרְבִיעַ תֵּיבָה אַחַת וְלֹא יוֹתֵר יוּסַב הַקַּדְמָא אַזְלָא לִשְׁנֵי גְּרִישִׁין כְּגוֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה ׃ וּמָצִינוּ קַדְמָא אַזְלָא בְּתֵיבָה אַחַת שֶׁנִּגְּנַת הַטַּעַם בָּהּ מִלְּעֵיל כְּגוֹן וְסָמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו ׃

פסק

יָבֹא לָרוֹב בֵּין שְׁתֵּי תֵיבוֹת דּוֹמוֹת כְּמוֹ שְׁמוּאֵל ׀ שְׁמוּאֵל בִּשְׁמוּאֵל סִימָן ג׳ ׃ וְלֹא יָבֹא פָּסֵק אֶלָּא אַחַר שׁוֹפָר יָשָׁר כְּמוֹ עָשׂוּ ׀ כָּלָה בְּרֵאשִׁית סִימָן י״ח ׃ וְלִפְעָמִים אַחַר מַאֲרִיךְ ׃ וְאִם יָבוֹאוּ שְׁנֵי יְשָׁרִים בְּלִי רְבִיעַ אַחֲרֵיהֶם יִהְיֶה אָז בְּלִי סָפֵק וְנִקְרָא הַשּׁוֹפָר הָרִאשׁוֹן שׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְהַשֵּׁנִי שׁוֹפָר מַעֲמִיד כִּי הָרִאשׁוֹן עִקָּר וְהַשֵּׁנִי טָפֵל לוֹ כְּמוֹ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ ׃

רביע

יָבֹא לִפְעָמִים בְּלִי מְשָׁרֵת כְּמוֹ וְתַחַת כִּי אָהַב וְלָכֵן יָבֹא לִפְעָמִים בְּרֹאשׁ הַפָּסוּק כְּמוֹ וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ ׃ וְלִפְעָמִים יִהְיֶה לוֹ מְשָׁרֵת אֶחָד בְּתֵיבָה אַחַת לְפָנָיו וְהוּא הַשּׁוֹפָר יָשָׁר כְּמוֹ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בְּרֵאשִׁית סִימָן א׳ ׃ וְאִם תִּהְיֶינָה לוֹ שְׁתֵּי תֵיבוֹת לְפָנָיו עִם שְׁנֵי מְשָׁרְתִים הָרִאשׁוֹן דַּרְגָּא וְהַשֵּׁנִי שׁוֹפָר יָשָׁר כְּמוֹ שְׁתֵּי כְתֵפוֹת חֹבְרֹת שְׁמוֹת סִימָן כ״ח ׃ וְאִם שְׁלֹשָׁה הָרִאשׁוֹן שׁוֹפָר יָשָׁר וְהַשֵּׁנִי דַּרְגָּא וְהַשְּׁלִישִׁי שׁוֹפָר יָשָׁר גַּם כֵּן כְּמוֹ לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה ׃ וְכַאֲשֶׁר יָבוֹאוּ שְׁנֵי גְּרִישִׁין וּרְבִיעַ בְּיַחַד יִהְיוּ עַל הָרוֹב שְׁנֵי גְּרִישִׁין קוֹדֶם וּרְבִיעַ אַחֲרָיו כְּמוֹ קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת כֶּסֶף אַחַת ׃ אֲבָל אִם לִפְנֵי הָרְבִיעַ לַגַּרְמֵיה יִקְדַּם הָרְבִיעַ לִשְׁנֵי גְּרִישִׁין כְּמוֹ אֵלֶּה ׀ תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב

לפנ׳הם יומם בעמוד ענן ante eos in die in columna nubis.
[2] ¶ אזלא ambulans: minister eius añ eũ est añcedẽs: & añ añce
dentẽ & ambulãtẽ nunq̃ venit[3] rectũ. Et hic qdẽ accẽtus nunq̃
uenit añ iminẽtẽ nisi[4] cũ fuerint post iminẽtẽ duo extẽsi: & vna
dictio inter eos & nõ pua qdẽ: nã [5] aliqñ erit iminens añ añce-
dentẽ & ambulãtẽ ut ולשרה אמר הנה נתתי אלף [6] כסף לאחיך Saræ autẽ
dixit ecce dedi mille argẽti fratri tuo Genesis ca .xx. & sic qñ
ueniũt antecedens & ambulãs & iminẽs: [7] & añ iminẽtẽ erit cõ
fringens ossa: tũc ẽt uenit iminẽs añ añcedẽtẽ & ambulãtẽ [8] ut
וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות & puinciarũ principes duces
& pcuratores & sil'ia. Inuenimus aũt [9] añcedẽtẽ & ambulãtem
& post eos iminẽtẽ: & post iminentẽ añcedẽtẽ & ambulãtẽ [10] &
oĩa ĩ eodẽ versu ut ויאמר יי׳ אל משה נטה ידך על ארץ מצרים & dixit dñs
Moisi extende manũ tuã sup terrã Aegypti. [11] Si aũt post imi-
nentẽ fuerit vna dictio & nõ amplius cõuertit̃ añcedẽs & am-
bulãs in duos [12] expulsores vt ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה &
dixit Moises populo memor esto huius diei. Inuenimus ãt añ-
cedentẽ [13] & ambulantẽ in eadẽ dictione: cuius accẽtus cantus
est pducte vt וסמכו אהרן ובניו & adhęrebunt Aron & filii eius.
[14] ¶ פסק disiũctio: uenit utpl'm ĩter duas dictiões sil'es ut שמואל
שמואל Samuel Samuel: [15] Samuelis ca. iii. & nõ uenit disiunctio
nisi post cornu rectũ [16] ut עשו כלה fecerũt cõplete Genesis cap.
.xviii. & aliqñ post plõgantẽ: si aũt uenerint [17] duo recta absq;
iminẽte post ea: tũc erit absq; disiũctione: & appellat̃ cornu [18]
primũ cornu ambulãs: scđm uero stãs: nã primũ ẽ substãtiale:
scđm uero [19] nõ: ut כל איש אשר ידבנו לבו oĩs hõ cuius cor offert.
[20] ¶ רביע iminens: uenit aliqñ absq; ministro ut ותחת כי אהב &
loco eius q2 dilexit: & ideo venit [21] aliquãdo in initio uersus ut
והארץ היתה תהו terra aũt erat inanitas: [22] & aliqñ erit ei vnus mi
nister in vna dictiõe añ eũ: & est cornu rectũ [23] ut ויאמר אלהים &
dixit Deus Geñ. ca. i. si aũt fuerint ei duæ dictiones [24] ante eũ
cũ duob9 ministris. prim9 qdẽ erit cũ gradib9: scđus uero cũ
cornu recto: ut שתי [25] כתפות חוברו׳ duas oras iũctas Exo. c. xxviii.
si aũt tres. primus qdẽ erit cornu rectũ: [26] scđus autẽ gradus:
terti9 uero cornu rectũ ẽt ut לא מבני ישר׳ ממה nõ đ filiis Isrl' sũt. [27]
Et qñ uenerit duo expulsores & iminẽs siml': utpl'm qdẽ erũt
duo expulsores [28] prĩo: & iminens postea ut קרבנו קערת כסף אחת
oblatio ei9 accetabulũ argẽteũ unũ: sed si añ [29] iminẽtẽ erit cõ
frigẽs ossa: tũc pcedit iminẽs duos expulsores ut אלה תלדות יעק׳
יוסף

Dixi autem vtpl'm qm̃ reperitur ſparſor abſq; ꝓprietate vt in Iſaia[2] capl'o.xlv. כה אמר יי' למשיחו hæc dicit dñs vncto ſuo: nam ſunt duo ſparſores abſq; proprietate.

[3] ℭ סגולה proprietas: aliqñ ponunt punctuãtes vnã proprietatẽ in loco ſuo:[4] & eſt finis dictionis: aliam vero in loco poſitionis accentus[5] ad cognoſcendũ rationẽ dictionis circa productum & correptũ ut eſt ratio accentuũ: quorum locus[6] poſitiõis hoc notificat ut מעשה חרש אבן opere ſculptoris gẽmarum Exodi ca.xxviii. miniſter[7] aũt eius eſt cornu rectũ ſi in vna dictione: ſi vero in duabus ut diximus. Et ſemper[8] ꝓprietas venit poſt ſparſorem & non reperitur abſq; eo.

[9] ℭ פזר גדול diſperſor magnus: miniſter autẽ eius ante eum eſt cornu rectum in vna dictione:[10] & duo cornua in duabus dictionibus: vnũ quidẽ[11] rectũ: & aliud reuerſum: & aliqñ reperimus eradicatorẽ aut ſcutum ante diſpſorẽ[12] magnum: & poſtea antecedens & ambulans ſeu duo expulſores & rectum cõſuetum. Aliqñ aũt[13] venit diſperſor abſq; miniſtro. ſ. in initio verſus: poſt diſperſorẽ aũt magnum[14] ſemp uenit eradicator ſeu ſcutum ſeu antecedens & ambulans ſeu duo expulſores.

[15] ℭ קרני פרה cornua vaccæ: eius miniſter ante eũ ẽ luna vnius diei: & aliqñ cornu[16] rectũ: ſed utpl'm luna vnius diei: nam ipa eſt videns[17] faciem regis & fidelis domus.

[18] ℭ תשלא eradicator: aliqñ ponunt punctuãtes duo ſigna eradicatoris in eadẽ dictiõe:[19] vnũ qdẽ ĩ loco ꝓprio eradicatori & eſt initiũ[20] dictiõis: & aliud qdẽ in loco ſedis accẽtus ut eſt ratio accẽtuũ: & hoc ẽt accidit[21] ſcuto. miniſtri aũt añ eũ ſunt cornua vnũ aut duo aut tria:[22] & aliqñ repiunẽ ſex cornua recta ante eum ut in Ezechiele capit.xlvii.[23] ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל: & ſuper torrẽtẽ oriẽẽ in ripa eius ex vtraq; parte oẽ lignũ comeſtibile. Ante aũt eradicatorẽ[24] & ante ſcutũ nunq̃ uenit añcedens niſi fuerit dictio magna & hoc[25] qdẽ raro. Venit aũt poſt ipm̃ añcedens & ambulãs ſeu expulſores: & p̃cipue expulſores qñ añ eũ ẽ[26] añcedẽs: & poſt añcedẽtẽ & ambulantem ĩminens ſeu extenſus ſeu frangens: ſed ĩmediate[27] poſt eradicatorẽ nunq̃ venit ĩminens niſi poſt antecedentem & ambulantem ſeu duos[28] expulſores: & aliquando ueniunt poſt eradicatorem ſeu ſcutum antecedens & ambulãs ſeu[29] duo expulſores; licet non fuerit poſt eos ĩminens ut יי' הולך לפניהם

ואמנם אמרתי על הרוב יען כי ימצא זרקא בלא סגולה כמו בישעיה סימן מה כה־אמר יהוה למשיחו כי הם שני זרקא בלא סגולה :

סגולה לפעמים ישימו המנקדים סגולה אחת במקומה והוא סוף התיבה ואחרת במקום הנחת הטעם להכיר משפט התיבה במלעיל ומלרע כמשפט הטעמים אשר מקום הנחתם יודיע זה כמו מעשה חרש אבן שמות סימן כח · והמשרת שלו שופר ישר אם בתיבה אחת ואם בשתים כמו שאמרנו ולעולם הסגולה היא באה אחר הזרקא ולא תמצא בלתו :

פזר גדול המשרת שלו לפניו שופר ישר אחד בתיבה אחת ושני שופרות בשתי תיבות והאחד ישר והאחר הפוך · ולפעמים מצינו תלשא או תרסא קודם פזר גדול ואחריהם קדמא אזלא או שני גרישין והישר הנהוג · ולפעמים יבא הפזר מבלי משרת רצוני בראש פסוק · ואולם אחר פזר גדול לעולם יבא תלשא או תרסא או קדמא אזלא או שני גרישין :

קרני פרה משרתו לפניו ירח בן יומו ולפעמים שופר ישר אך קרוב ירח בן יומו כי הוא רואה פני המלך ונאמן בית :

תלשא לפעמים ישימו המנקדים שני סימני תלשא בתיבה אחת האחד במקום המיוחד לתלשא והוא התחלת התיבה והאחר במקום הנחת הטעם כמשפט הטעמים וזה יקרה גם כן בתרסא · ומשרתיו לפניו השופרות אחד או שנים או שלשה · ולפעמים ימצאו ששה שופרות ישרים לפניו כמו ביחזקאל סימן מז ועל־הנחל יעלה על־שפתו מזה ומזה כל־עץ־מאכל · ולפני תלשא ולפני תרסא לא יבא קדמא אלא אם היתה התיבה גדולה וזה על המעט · ויבא אחריו קדמא אזלא או גרישין וביחוד גרישין כשלפניה קדמא ואחר קדמא אזלא רביע או פשט או תביר אך מבלי אמצעי אחר התלשא לא יבא לעולם רביע כי אם אחרי הקדמא אזלא או שני גרישין · ולפעמים יבואו אחרי התלשא או התרסא קדמא אזלא או שני גרישין אף על פי שלא יהיה לאחריהם רביע כגון ויהוה הולך

גדול וגאוה והרמת הקול ואשר למטה חלושים ונכנעים בקולם הנכנעת וכלם נמשכים לענינים כפי צורכם כמו התביר והטרחא והאתנחתא שהצורך בהם הכנעת הקול ולכן הם למטה ואולם השלשלת והפזרים והזקפים והתלשא וזולתם יצטרך בהם הרמת הקול ולכן הם למעלה וכל זה יתבאר אחר כן · וכן יש חלוקה אחרת בטעמים והיא שמהם שנקראים בשמותם תמיד ומהם שישנו שמותם לתכלית מהתכליות ואשר להם שם אחד תמיד ידועים ואשר ישנו הם כמו הפסק שיקרא לפעמים לגרמיה ואתנח שיקרא לפעמים סתפא ושופר ישר שיקרא לפעמים שופר מכרבל ולפעמים שופר עלוי וכן שופר מהופך שיהפך ליתיב :

ואחר שדברנו משמות הטעמים ומספרם וצורתם ונגינתם ראוי שנדבר מסדרם בכתוב בכל אחד ואחד מהם ונתחיל בזרקא ונאמר כי הזרקא אם תהיה לפניו תיבה אחת לא יהיה בה כי אם שופר ישר חוץ ממלה זעירא וזה ארצה באמרי תיבה בכל זה השער כלומר שלא תהיה זעירא · ואמנם אמרתי אם תהיה לפניו יען כי לפעמים לא תהיה לפניו שום תיבה ועם כל זה יהיה בתיבה לא לבד זרקא אחד אבל גם שנים כמו בבראשית סימן לב ויאמר יעקב

והנה על פי המסרה יוצאו מזה הכלל תשעה שיקדם להם משרת אחד לזרקא ואינו שופר רק מאריך והושמו במסרה ואין זה מקום ספורם · ואם תהיינה שתי תיבות קודם הזרקא חוץ ממלה זעירא הראשונה תהיה קדמא והשניה שופר או מאריך כמו ויאמר אליהם ראובן בבראשית סימן לז · ואם יהיו ג משרתים קודם הזרקא הראשון בתרסא והשני בקדמא והשלישי בשופר כמו הנה נא מצא עבדך חן בבראשית סימן יט · ואם יבא פסק בין השופר המשרת והזרקא יכנס מאריך כמו ועלה הגבול דבירה יהושע סימן טו · ועל פי המסרה בשמנה עשר מקומות ימצא שיקדמו לזרקא קדמא ומאריך ולפעמים בשתי תיבות ולפעמים בתיבה אחת ואין זה מקום ספורם · ואחר הזרקא סגולה על הרוב אם מבלי אמצעי ואם באמצעי והוא השופר ישר כאשר בין תיבת הזרקא ותיבת הסגולה תהיה תיבה אחרת ·

ואמנם

magnã & ſupbiã & eleuationẽ vocis: qui vero ſunt ſub dictiõe
ſunt debiles & humiles voce [2] ſũmiſſa: & oẽs ſequunt̃ veſtigia
rerũ ſm exigentiã eoꝝ: ut frãgens: labor: [3] & pauſa ſuſpiratiõis
quoꝝ indigentia eſt ſũmiſſio vocis: & iõ ſunt ſubtus: attamen
[4] cathena & diſperſores & erecti & eradicator & alii: opus ẽ in
eis eleuatione [5] vocis: & ideo ſunt ſupra: & totũ hoc declarabit̃
poſtea. Eſt etiã & alia diuiſio [6] accẽtuũ: & eſt ꝙ aliqui appellant̃
ſemp noĩbus ſuis: & aliq̃ q̃ mutant noĩa [7] ad aliquẽ finẽ: qui aũt
ſemp hñt idẽ nomẽ ſunt noti: qui aũt mutãt ſunt [8] ut diſiũctio:
quæ aliqñ appellat̃ cõfringens oſſa: & pauſa ſuſpirationis quæ
appellat̃ aliqñ ſcutella reuerſa: [9] & cornu rectum q̃d aliqñ ap-
pellatur cornu ſuſtinens: & aliqñ cornu exaltatũ: & ſic [10] cornu
reuerſum quod aliquando cõuertitur in ſedentem.
[11] ¶ Et poſtq̃ locuti fuimus de noĩbus accentuũ & numero ac
figura & cãtu eoꝝ: [12] debemus loq̃ de ordine eoꝝ in ſacra ſcri
ptura in vnoquoqꝫ eoꝝ: [13] & ĩcipiemus a ſparſore. Et dicimus
ꝙ זרקא ſparſor: ſi ante eum fuerit vna dictio: non erit [14] quidẽ
in ea niſi cornu rectũ p̃ter dictionẽ puã: & hoc intẽdo cũ dixe
rim dictionẽ in toto [15] hoc cap. i. ꝙ nõ ſit pua. Diximus autẽ ſi
añ eũ fuerit: [16] qm̃ aliqñ nõ erit ante eum dictio aliqua: & tñ in
dictione erit nõ [17] ſolũ vnus ſpſor: ſed ẽt duo: ut in Geneſi ca.
.xxxii. ויאמר יעקב & dixit Iacob: [18] & ſm maſara. i. traditionẽ exci
piunt̃ ab hac regula nouẽ: ĩ q̃bus p̃cedit miniſter [19] vnus ſpar-
ſorẽ: qui q̃dẽ nõ eſt cornu ſed ꝓlongãs: & ĩ maſara ponunt̃: &
hic nõ ẽ locus [20] recitatiõis eoꝝ. Si aũt fuerint duę dictiões añ
ſparſorẽ p̃ter dictionẽ puã. [21] Pria q̃dẽ erit cũ añcedẽte. Scd̃a
uero cũ cornu ſeu ꝓlõgãte: vt ויאמר אליהם [22] ראובן: & dixit eis Ru
ben Geneſis cap. xxxvii. ſi uero fuerint tres miniſtri ante ſpar-
ſorẽ. Primus [23] q̃dẽ erit cũ ſcuto. Secũdus ãt cũ añcedẽte. Ter
tius uero cum cornu: vt הנה נא מצא עבדך חן quia inuenit ſeruus
tuus gratiã corã te [24] Geñ. cap. xix. ſi aũt uenerit diſiũctio ĩter
cornu mĩſtrãs & ſparſorẽ ĩgrediet̃ [25] ꝓlõgãs ut ועלה הגבול דבירה
& tendẽs terminus verſus debera Ioſue cap. xv. & ſm maſara
[26] in. xviii. locis reperit̃ ꝙ p̃cedunt ſparſorẽ añcedens & prolõ
gãs: & aliqñ [27] in duabꝰ dictionibꝰ: & aliqñ ĩ vna dictiõe: quaꝝ
narratio hic nõ ẽ locus. Poſt [28] ſparſorẽ aũt eſt ꝓprietas ut plꝰm
ſiue ĩmediate ſiue mediate: & eſt cornu [29] rectum quãdo inter
dictionem ſparſoris & dictionẽ ꝓprietatis fuerit alia dictio.

Dixi

¶ Eſt etiam & alia diuiſio accentuum : & eſt ꝙ aliqui eorum
ſunt eiuſdem cantus:[2] & aliqui diuerſoꝝ cãtuum. Qui autem
ſunt eiuſdem cantus ſunt[3] diſperſor magnus & cornua vaccę:
qui ſunt eiuſdem cantus: ꝓprietas & pauſa ſuſpirationis[4] eiuſ-
dem cantus: eradicator & ſcutũ eiuſdẽ cãtus: ambulans: expul
ſor: & duo expulſores:[5] & ĩminens eiuſdem cantus: extẽſus : &
duo extenſi eiuſdẽ cantus: & quaſi ſimilis ipſis[6] ſedens: frãgẽs:
& duo baculi eiuſdem cantus: cornua omnia ſunt eiuſdẽ can-
tus[7] fere: reliqui uero ſunt diuerſoꝝ cantuũ vnicuiqꝫ eoꝝ ſe-
paratim. Cũ aũt bñ[8] inſpexerimus oculo intellectus inuenie-
mus ꝙ ad aliquem finem hoc factũ eſt: nã cũ[9] indiguerit dñs
accentuum vno & eodem cantu in locis diuerſis : & fuerit ac-
centus[10] non congruus in vno eorũ locoꝝ ex aliqua cã: opor-
tuit eum inuenire[11] aliũ accentũ illiuſmet cantus ut eũ ibi po-
nat: vt cum ĩdiguerit in vno loco[12] cantu forti: & in alio nõ tã
forti: ut diſperſor magnus & cornua vaccę:[13] vbi enim ĩdiget
potẽtia debili in illo cantu ponebat diſperſorem magnũ : vbi
uero forti[14] cornua vaccæ: & ſic ꝓprietas & pauſa ſuſpiratio-
nis ad differentiã: quia ꝓprietas cũ gaudio:[15] pauſa uero ſuſpi
rationis cũ ſuſpiratiõe. eradicator aũt diſcõtinue : ſcutũ uero
cõtinue ſuccedẽti[16] ambulãs aũt nõ ẽ adeo fortis ut expulſor:
& expulſor nõ adeo fortis ut duo expulſores:[17] qui ſunt duæ
potẽtiæ: p̃ter ꝙ expulſor eſt ĩ dictione pua: duo uero expulſo-
res ĩ magna:[18] & duo expulſores nõ ſunt ita fortes ut ĩminẽs:
& extenſus non eſt ita fortis ut duo[19] extẽſi: & extẽſus ẽt in di-
ctione parua: duo uero extenſi in magna. Sedẽs aũt[20] eſt quaſi
ſimilis eis: & p̃cipue eſt in dictiõe parua magis q̃ extẽſus. Fran
gẽs aũt nõ cõtinuat̃:[21] duo uero baculi ↄtinuant̃ ſuccedẽti: &
oĩa iſta elucidabunt̃[22] bñ in eo qđ poſtea dicemus. Quare cũ
opus fuerit in eodẽ cantu[23] multis diuerſitatibꝰ ex pte indigẽ
tiæ dictiõis: opus fuit eũ facere accentus[24] multos in eo: & in
q̄buſdã patẽt iſta: & ĩ q̄buſdã occultant̃. Et forte ẽ[25] aliq̃ diffe-
rẽtia in eodẽ cantu: & nos ignoramus eã: & dicimus eẽ eũdẽ:
ut eſt in tot[26] ſpẽbus cornuũ: quoꝝ vnaq̃qꝫ eſt ad aliquẽ finẽ:
& hoc nõ patet[27] nobis: nã habemus oẽs ꝑ ꝓtrahẽtibꝰ tm̃: in
protractione tñ ſunt gradus[28] ante & retro & non apparent.
Eſt ẽt & alia diuiſio accẽtuũ. ſ. ꝙ accẽtuũ[29] aliq̄ ſunt ſupra di-
ctionẽ: & aliq̄ ſub dictõe: q̄ ãt ſũt ſupra dictionẽ: ſũt q̄ hñt vim
magnam

ויש חלוקה אחרת מהטעמים והיא כי מהם מנגינה אחת בעצמה ומהם מנגינות מתחלפות ואשר מנגינת אחת הפזר גדול והקרני פרה שהם מנגינה אחת סגולה ואתנחתא מנגינה אחת ותלשא ותרסא מנגינה אחת ואזלא וגריש ושני גרישין ורביע מנגינה אחת ופשט ושני פשטין מנגינה אחת וקרוב להם יתיב· ותביר ותרין חוטרין מנגינה אחת והשופרות כלם מנגינת אחת בקרוב והאחרים מנגינות מתחלפות כל אחד לבדו׃ והנה כאשר נביט היטב בעין השכל נמצא כי לתכלית מה נעשה וזה כי להצטרך בעל הטעמים לנגינה אחת במקומות מתחלפים והיה טעם אחד בלתי נכון במקום אחד מהם לסבה מהסבות הוצרך לו למצוא טעם אחר מהנגינה ההיא להשימו שמה כמו בהצטרכו במקום אחד לנגינה חזקה ובשני לא כל כך חוזק כגון הפזר גדול וקרני פרה כי במקום שיצטרך כח חלוש בנגינה ההיא היה משים פזר גדול ובחזק קרני פרה· וסגולה ואתנחתא להפריש כי הסגולה עם שמחת והאתנחתא עם אנחה· ותלשא מוכרת ותרסא סמוך למה שאחריו· ואזלא איננו כל כך חזק כגריש והגריש איננו כל כך חזק כשני גרישין שהן שני כחות מלבד שהגריש במלה זעירא ושני גרישין בגדולה· ושני גרישין איננו כל כך חזק כרביע· ופשט איננו כל כך חזק כשני פשטין· ועוד הפשט במלה זעירא והשני פשטין בגדולה· והיתיב קרוב להם וביחוד הוא בזעירא יותר מהפשט· והתביר מוכרת והתרין חוטרין סמוכין למה שאחריהם· וכל אלו הענינים יתבארו היטב במה שנאמר אותו אחריכן· ולכן בהיות בנגינה אחת צורך להתחלפיות רבות מפאת צורך התיבה הצטרך לעשות טעמים רבים בה· ובקצתם נגלים אלו הענינים ובקצתם יעלמו· ואולי יש הפרש מה בנגינה אחת ולא ידענוהו ונאמר שהיא אחת כמו בכל כך מינים משופרות שהם כל אחד מהם לתכלית ולא יגלה זה בהם לעינינו כי נחזיק כלם בעד ממשיכים לבד והנה בהמשכת מדרגות זה לפני זה ויעלמו· וכן יש חלוקה אחרת בטעמים והיא שהטעמים מהם למעלה מהתיבה ומהם למטה ואשר למעלה הם אשר להם כח

גדול

גרישין רביע פשט פסק זקף קטון זקף גדול טרחא אתנחתא תביר ושלשלת ועוד יתיב וסוף פסוק ואף שאינם מלכים · ובשלשת הספרים שהם תלים ומשלי ואיוב וסימנם אמת הטרחא אשר בראש התיבה מפסיק ואשר היא באמצע התיבה אינה מפסיק והם משונים בטעמיהם לפי שבהם פסוקים קצרים · ותרין חוטרין אף על פי שהן כנגינת התביר אינם מפסיקים כי הם סמוכים כמו שאמרנו · וכן התרסא אף על פי שהוא כנגינת התלשא אינו מפסיק לפי שהוא סמוך ונקשר ומתגלגל בנעימתו עם התיבה אשר אחריו · ואולם יתר הטעמים אינם מפסיקים רק הם ממשיכים הדבור :

האמנם המפסיקים אינם מפסיקים בשוה כי הפסק פחות מפסיק מן הזקף קטון כמו שנבאר וביחוד מהזקף גדול שהוא רב ההפסק והזקף קטון פחות מפסיק מן האתנחתא והאתנחתא פחות מפסיק מן הסוף פסוק עד שקצת אנשים היו קוראים האתנחתא מנוחה אמצעית בין הזקף קטון והסוף פסוק והסגולה קרובה לאתנחתא כמו שנבאר ואף שיתחלפו בענין ההפסק והוראתו כי הפסק הסגולה הוא בשמחה כמוצא שלל רב והפסק האתנחתא עם אנחה · וכן האחרים השלשלת הוא היותר מפסיק שבתוכם ואחריו הזרקא ואחריו פזר גדול וקרני פרה שהם מנגינה אחת בקרוב ואחריו התלשא ואחריו רביע ואזלא ושני גרישין שהם כמעט דומים בנגינה כמו שזכרנו ואחריהם תביר וטרחא ופשט ויתיב ואלו הענינים מובנים אצל המורגל בנגינתם · והבלתי מפסיקים גם כן יש ביניהם מדרגות ואף שיעלמו כי המאריך הוא היותר בלתי מפסיק היינו היותר ממשיך שבכלם ואחריו במדרגה שופר ישר ואחריו שופר מהופך ואחריו קדמא ואחריו ירח בן יומו ואחריו דרגא ואחריו התרסא עד שבנגינתו התרסא יראה כמעט מפסיק ואיננו כי לקחו אותו המדקדקים בעד בלתי מפסיק להיותו סמוך · והקוצים הולכים אחרי עקבות המלכים והמשרתים כי הם בטעמים כעם דל באנשים :

ויש

expulſores:ĩminens:extenſus:diſiunctio:erectus paruus:ere⸗
ctus magnus:labor:pauſa ſuſpirationis:frãgens:[2]& cathena:
& etiam ſedens:& finis verſus:licet nõ fuerint reges. In tribus
[3]autẽ libris:qui ſunt Pſalterium:Prouerbia:& Iob:quorũ me⸗
moriale eſt תֹּאמ labor:qui eſt in initio[4] dictionis eſt pauſans:&
qui eſt in medio dictionis non eſt pauſans : & ſunt differentes
[5] in ſuis accentibus:quia in eis ſunt verſus breues: duo autem
baculi:licet fuerint [6] in cantu frangentis non pauſant : nam
ſunt continuati vt diximus:ſic etiam [7] & ſcutum:licet ſit eiuſ⸗
dem cantus cum eradicatore nõ pauſat:quia[8] continuatur &
alligatur & reuoluitur in melodia ſua cum dictione ſubſequen
ti. Cæteri autem[9] accentus non pauſant ſed ꝓtrahunt ſmonẽ.
[10]¶ Attamen pauſantes non pauſant æqualiter: nam diſiun⸗
ctio[11]minus pauſat q̃ erectus paruus ut declarabimꝰ:[12]& prę
cipue minus q̃ erectus magnus qui ẽ maximę pauſę:& erectus
paruus minus pauſat[13]q̃ pauſa ſuſpirationis:& pauſa ſuſpira⸗
tionis minus pauſat q̃ finis uerſus:adeo ꝙ aliqui [14] appellabãt
pauſam ſuſpirationis quietem mediam inter erectum paruũ
[15]& finem uerſus. ꝓprietas autẽ eſt quaſi ſicut pauſa ſuſpiratio
nis ut declarabimus:licet differãt[16]in re pauſæ & ſignificatio⸗
ne eius:nam pauſa ꝓprietatis eſt cũ gaudio ac ſi qs inueniret
prędã[17]magnam:pauſa uero ſuſpirationis cum ſuſpiratione.
Et ſic etiam cæteri:nam cathena eſt magis[18]pauſans q̃ alii : &
poſtea ſparſor:& poſtea diſperſor magnus:& cornua vaccæ q
ſunt[19]eiuſdem cantus quaſi:& poſtea eradicator:& poſtea im
minens: ambulãs: & duo[20]expulſores qui ſunt quaſi eiuſdem
cantus ut diximus:& poſtea fragens:[21] & labor:& extenſus:&
ſedens: & omnia iſta ſunt intelligibilia apud exercitatũ in can
tibus eorum.[22]Non pauſantes autẽ etiam habent gradus ad⸗
ĩnuicem licet occulte quidem:nam ꝓlongans[23]eſt magis non
pauſans:ideſt magis protrahens inter oẽs:& poſtea in gradu
[24]cornu rectum :& poſtea cornu reuerſum : & poſtea antece⸗
dẽs:& poſtea luna vnius diei:[25]& poſtea gradus:& poſtea ſcu
tum:adeoꝙ ſcutũ in cantu ſuo videẽ aliquãtulũ [26] pauſans:&
nõ eſt ſic:quoniã acceperũt eum grãmatici ꝓ nõ pauſante : qa
eſt[27]cõtinuatus. Spinæ aũt ſequunẽ ueſtigia regũ & miniſtro⸗
rum: nam ſunt [28]in accentibus tanq̃ plebs in hominibus.

¶ Eſt

Cantus autem eius eſt ut cantus cornuum: ſed cum pauſicula
quadam: & numeratur cum accẽtibus[2] pauſantibus ut poſtea
declarabimus.

[3] ℂ תרין חוטרין duo baculi: dicitur ſic quoniam figura eorũ eſt
duo baculi ſub[4] dictione: vnus quidẽ ꝓpe alterum a dextro in
ſiniſtrum. Et cantus eorum aſſimilatur[5] quaſi cantui frangẽtis
ſed non cum tanto vigore & tremore ac fractione. Et ſeparan
tur etiam [6] a frãgente quoniam cantus eorum cõtinuat̃ ſubſe
quenti ut למה תעשה כה׳ לעבדיך quare facies ſic ſeruis tuis: frãgẽs
uero non continuatur.

[8] ℂ לגרמיה confringens oſſa: dicitur ſic quoniã eſt ſicut os con
fractum. Figura autem eius [9] teſtatur quoniam eſt diſiunctio
uere: appellatur tamen[10] cofringens oſſa quando diſiunctio
fuerit inter duo cornua recta: & poſt ẽm rectum[11] ĩminens ut
declarabitur poſtea. Cantus autem eius eſt cantus diſiunctio-
nis ſi cantus appellari poteſt: nam [12] eſt pauſa quædam & non
habet vocem propriam: & quaſi os cõfractum eſt cum fuerit
ĩnter[13] duo cornua.

[14] ℂ כחפא ſcutella reuerſa: eſt pauſa ſuſpirationis quæ eſt in ca
pite verſus: & dicitur ſic quoniam eſt[15] ſicut ſcutella reuerſa ſu
per faciem ſuam.

[16] ℂ מאיילא ſubulinũ. Figura autem eius eſt virgula protracta
ſub dictione prope initium [17] a ſiniſtro in dexterum ut figura
laboris: & dicitur מאיילא [18] arãmeo idiomate & neſcio quare.

[19] ℂ סוף פסוק finis uerſus: dicitur ſic quoniam eſt finis rei & cõ
plementũ eius. Figura autem[20] teſtatur quoniã eſt virgula po
ſita ſub dictione prope finem[21] tanq̃ linea erecta quaſi eẽt pau
ſa & complementũ totale: hic autem accentus nõ habet[22] can
tum niſi cantum pauſæ totalis.

[23] ℂ Et poſtq̃ locuti fuimus de nominibus accentuum & figu
ra & cantu eorum: dicimus[24] ꝙ accentus generaliter aliqui eo
rum ſunt pauſantes & aliqui non pauſantes.[25] Dico autem nõ
pauſantes quia protrahunt dictionem: cuius finis eſt in אחריו ad
id quod eſt[26] penes ipſam: & ideo dicunt̃ miniſtri. Et eſt eadẽ
diuiſio prima[27] quã fecimus de regibꝰ & miniſtris: reges enĩ
pauſant: miniſtri uero nõ[28] pauſant: quos iterũ hic narrabimꝰ
ꝑꝑ pauſam: & dicimus ꝙ[29] pauſantes ſunt: ſparſor: ꝓprietas:
diſperſor magnus: cornua vaccæ: eradicator: ambulans: duo

 expulſores

וּנְגִינָתוֹ כִּנְגִינַת הַשּׁוֹפָרוֹת רַק עִם הֶפְסֵק מַה וְיִמָּנֶה עִם הַטְּעָמִים הַמַּפְסִיקִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר אַחַר כֵּן ׃

תרין חוּטְרִין נִקְרָא כֵּן כִּי צוּרָתָם שְׁתֵּי מַקְלוֹת לְמַטָּה מִן הַתֵּיבָה זֶה בְּצַד זֶה מִיָּמִין לִשְׂמֹאל וּנְגִינָתָן קְרוֹבָה לִנְגִינַת הַתְּבִיר אַךְ לֹא עִם כָּל כַּךְ חוֹזֶק וּרְעָדָה וּשְׁבִירָה וְיִבָּדְלוּ גַּם כֵּן מִן הַתְּבִיר כִּי נְגִינָתָם סְמוּכָה לַנִּמְשֶׁכֶת אַחֲרֶיהָ כְּמוֹ לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ וְהַתְּבִיר אֵינוֹ סָמוּךְ ׃

לגרמיה׳ נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא כִּדְמוּת עֶצֶם שָׁבוּר · וְצוּרָתוֹ מְעִידָה עַל זֶה כִּי הוּא פָּסֵק מַמָּשׁ וְנִקְרָא לַגַּרְמֵיהּ כַּאֲשֶׁר הַפָּסֵק הוּא בֵּין שְׁנֵי שׁוֹפְרֵי יְשָׁרִים וְאַחַר הַיָּשָׁר וְהַשֵּׁנִי רְבִיעַ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר אַחַר כֵּן וּנְגִינָתוֹ נְגִינַת הַפָּסֵק אִם תִּקָּרֵא נְגִינָה כִּי הִיא הֶפְסֵק מַה וְאֵין לוֹ קוֹל מְיוּחָד וּכְאִלּוּ נִשְׁבַּר הָעֶצֶם לִהְיוֹתוֹ בֵּין שְׁנֵי שׁוֹפָרוֹת ׃

סחפא הוּא אַתְנָח שֶׁבְּרֹאשׁ פָּסוּק · וְנִקְרָא כֵּן כִּי הוּא כִּדְמוּת קְעָרָה מְהוּפֶּכֶת וּכְפוּיָה עַל פָּנֶיהָ ׃

מאיילא צוּרָתוֹ קַו מָשׁוּךְ מִתַּחַת הַתֵּיבָה קָרוֹב לִתְחִלָּתָהּ מִשְּׂמֹאל לְיָמִין כְּצוּרַת הַטַּרְחָא וְנִקְרָא מַאַיְּלָא בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי וְלֹא יָדַעְתִּי לָמָּה ׃

סוף פָּסוּק נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא סוֹף הָעִנְיָן וְתַכְלִיתוֹ · וְצוּרָתוֹ מְעִידָה כִּי הִיא קַו מוּנָּח מִתַּחַת הַתֵּיבָה קָרוֹב לְסוֹפָהּ כִּדְמוּת קַו זָקוּף כְּאִלּוּ הוּא הֶפְסֵק וְסִלּוּק לְגַמְרֵי · וְהַטַּעַם הַזֶּה אֵין לוֹ נְגִינָה זוּלַת נְגִינָה פּוֹסֶקֶת לְגַמְרֵי ׃

ואחר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ בִּשְׁמוֹת הַטְּעָמִים וְצוּרָתָם וּנְגִינָתָם נֹאמַר כִּי הַטְּעָמִים בִּכְלָל מֵהֶם מַפְסִיקִים וּמֵהֶם אֵינָם מַפְסִיקִים וּרְצוֹנִי בִּבְלְתִּי מַפְסִיקִים שֶׁיִּמְשְׁכוּ הַמִּלָּה אֲשֶׁר סוֹפָהּ כְּיֶהוּא לַאֲשֶׁר אֶצְלָהּ וְלָכֵן נִקְרְאוּ מְשָׁרְתִים · וְהִיא בְּעַצְמָהּ הַחֲלוּקָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁעָשִׂינוּ מְמַלְכִים וּמְשָׁרְתִים כִּי הַמְּלָכִים מַפְסִיקִים וְהַמְשָׁרְתִים בִּלְתִּי מַפְסִיקִים וּנְסַפֵּר אוֹתָם פֹּה פַּעַם אַחֶרֶת מִפְּאַת הַהֶפְסֵק · וְנֹאמַר כִּי הַמַּפְסִיקִים זַרְקָא סְגוֹלְתָּא פָּזֵר גָּדוֹל קַרְנֵי פָרָה תְּלִישָׁא אַזְלָא שְׁנֵי

למעלה מימין לשמאל כדמות הולך לאזלא אשר הוא משמאל לימין כמו שזכרנו · ונגינתו גם כן מעידה כי אינה כי אם תנועה אחת הולכת וקראת זולתה ואינה עומדת בעצמה · וקצת אנשים קראוהו אשל להיותו כאילן נטוע ׃

דרגא נקרא כן כי הוא כמדרגות סולם וצורתו מעידה כי הוא מצוייר מדרגה אחר מדרגה · ונגינתו מעידה כי היא נרעדת כדמות סולם רעוע ללכת אל התביר ואינו הכנה קיימת כמו הקדמא אל האזלא והשופרות אל יתר הטעמים וזה ידוע ׃

מאריך נקרא כן כי הוא הולך באורך המאמר עד בואו אל ההפסק · וצורתו מעידה כי היא קו למטה מימין לשמאל כאלו הולך באורך כמהלכו · ונגינתו נגינה מארכת עם קול נמוך אך היא קלה ותנועה אחת לבד · ובזה יבדל מן השופרות וירח בן יומו · וזה יספיק כפי יכולתינו בביאור הששה עשרה מלכים ושבעה משרתים בשמם וצורתם ונגינתם כי הם דברים זרים לא שערום ראשונים ׃

ואולם הטעמים האחרים והם כקוצים לאלו נדבר מהם בקצת · ונאמר כי היתיב הוא טעם תחת התיבה צורתו כצורת השופר מהופך לא פחות ולא יתר · ויתחלפו לבד במקום כי השופר מהופך עומד אחר התנועות ובין הנקודות לצד שמאל והיתיב עומד בתחלת התיבה וכמעט יוצא ממנה · ולכן קראוהו קצת אנשים שופר מוקדם כי הוא מוקדם לפני הנקודה ·

ואם יקרה שיהיה בתיבה אשר באות הראשון ממנה ראוי שיהיה הטעם אך לתיבה ההיא תהיה מחוברת תיבה אחרת לפניה במקף הנה היתיב לא יהיה במקומו כראוי כי המקף יעשה שתיהן התיבה אחת רק יהיה שופר מהופך ונקרא כן כי הוא עומד ויושב ובכלל יש לו הפסק מה ודינו דין הפשט בצד מה כמו שנאמר · ויש אומרים כי יתיב לשון השבה ואינו כן שמצינו שבלשון ישיבה היוד בה עקר בתרגום כמו וישב יעקב תרגומו ויתיב אבל בלשון השבה אין שייך בה יוד לעיקר שהרי ושב אל המחנה מתרגמין ותב למשריתא ׃

ſurſum a dextero ĩn ſiniſtrum tanq̃ iens ad ambulantẽ qui eſt
a ſiniſtro ad dexterum[2] ut diximus. Cantus quoq; teſtať quo-
niam non eſt niſi vnus motus[3] iens ad alium: & nõ eſt ſtans in
ſe: & aliqui appellãt eum[4] אשל. i. arborem: quia eſt tanq̃ arbor
plantata.

[5] ¶ דרגא gradus: diciť ſic quoniam eſt ſicut gradus ſcalæ. Fi-
gura autem teſtatur quia[6] figuratur gradus poſt gradũ. Te-
ſtatur aũt cantus[7] quia eſt tremulans tanq̃ ſcala fracta ad eun
dum ad frangentẽ: & nõ eſt præparatio[8] ſtabilis ut antecedẽs
ad ambulantem & cornua ad cæteros accentus: & hoc patet.

[9] ¶ מאריך prolongans: dicitur ſic qm̃ it in prolongationẽ ſer-
monis uſq; ad[10] pauſam. Figura autem teſtatur quoniã eſt vir
gula ſub dictione a dextro[11] in ſiniſtrũ ac ſi accederet in ꝓlon
gationẽ itineris. Cantus autem eius eſt cantus ꝓlongans cum
voce[12] ſũmiſſa: ſed leui cũ vno motu tm̃: & in hoc differt a cor
nibus[13] & luna vnius diei. Et hæc ſufficiant ſm̃ poſſe noſtrum
in expoſitione. xvi.[14] regum &. vii. miniſtrorum circa nomen
& figuram & cantũ eorum; quoniam ſunt res[15] extraneæ nõ cõ
ſideratę ab antiquis.

[16] ¶ Attamen & alii accẽtus ſunt tanq̃ ſpinæ iſtis & loquemur
de eis[17] aliqualiter. Et dicimus q̄ יתיב ſedẽs: eſt accẽtus ſub di
ctiõe[18] cuius figura eſt figura cornu reuerſi nec minus nec ma
gis: differunt tamen[19] in loco tantum: nam cornu reuerſum
collocatur poſt motus & inter puncta ad[20] ſiniſtrũ: ſedens ue
ro collocatur in initio dictiõis; & quaſi exit ab ea: & ideo[21] ap-
pellauerunt eum aliqui cornu antecedens quoniam eſt antece
dens ante punctum:[22] ſi autẽ acciderit ut ſit in dictione in cu-
ius prima littera debet eſſe[23] accentus: ſed dictioni illi conti-
nuatur alia dictio ante eã per copulã:[24] tunc ſedẽs nõ colloca-
bitur in loco ſibi debito: nam copula faciet ambas eſſe dictio-
nem[25] vnã: ſed erit cornu reuerſum. Et dicitur ſic: quoniã eſt
ſtans & ſedens: demum habet[26] pauſam quãdam: & ratio eius
eſt ratio extẽſi aliqualiter ut dicemus. Et ſunt aliqui qui dicũt
q̄[27] יתיב indicat reuerſionem: & nõ eſt uerum: nam reperimus
in indicatione ſedendi yod eſſe ſubſtantiale[28] in interp̄tatione
arãmea ut וישב יעקב & ſedit Iacob: interp̄tatio eius eſt עתיב; ſed ĩ
indicatione ſedẽdi non oportet ponere[29] yod ſubſtãtialr̃: nã
ושר אל המחנה & rediit ad hoſpitiũ; ĩterp̄tatio eius ẽ ותב למשריתא.

Cantus

Hieremiæ caplo.xviii.& aliqui dicunt ꝙ nõ erit ſuſtinens niſi
[2]fuerint duo cornua recta:& erectus paruus in tribus dictio-
nibus:& aliqui dicunt ꝙ primum erit [3]ſuſtinens: ſecũdum ue
ro exaltatum ante erectũ paruum ut אשר יצא ממעיך qui egredie
tur de vtero tuo Geneſi [4] capitulo.xv.& tũc ꝓcedit illa regula
ꝙ cornu rectum poſt primã litteram appellatur exaltatũ [5] qñ
ponit̃ ante ſparſorẽ ſeu pauſam ſuſpirationis:ſed ſi ante alios
reges dicitur[6]rectum:& ſi fuerint duo exaltata: primũ quidẽ
dicitur ſuſtinens tam ponatur[7]in prima littera q̃ in ſecunda:
& dicitur miniſter ſecũdus cornu exaltatũ:& loquẽtes[8]de par
uo erecto de eis ſermonem habebimus.Figura autem ſuſtinẽ
tis & exaltati eſt figura cornu recti [9] in oppoſitum figuræ cor
nu reuerſi.i.a dextro in ſiniſtrũ:& forte dicit̃ מרכבל.i.ſuſtinẽs:
quia[10]tanq̃ ככברה.i.cribrum circuit & ſuſtinet tremore quodã
cum protractione ſua.Exaltatum autem dicitur[11]quoniam eſt
miniſter exaltatus videns faciem regis præceteris.Cantus aũt
eorum eſt [12] cantus recti & reuerſi ad protrahendũ res:& præ
cipue quia ingrediuntur ante[13]erectum paruum loco extenſi:
& aliquando ante pauſam ſuſpirationis.
[14]¶ ירח בן יומו luna vnius diei:dicit̃ ſic quoniã eſt ſemicirculus
ut luna nõ[15]completa.Cantus autem eius eſt cantus cornu re
cti adminiſtrandum cornibus[16] vaccæ ut dicemus poſtea.
[17] ¶ תרסא ſcutũ:dicitur ſic quia eſt tanq̃ parma:ſcutũ: & par
mula cũ fuerit [18] cõtiuuatũ dictioni ſubſequẽti in lectura tam
[19]añcedẽti & ambulãti q̃ duobus expulſoribus q̃ etiã extenſo
ſeu[20] frangenti.Figura autem eius teſtatur quoniam eſt virgu
la protracta cum circulo in capite a fine[21]dictionis a dextero
in ſiniſtrum:non autem ad ſupra ſimpliciter ſed inclinatione
quadam deorſum uerſus[22]litteras dictionis proſequentis : &
cum fuerit in figura eradicatoris cantus eius eſt ſicut cantus
[23]eradicatoris:differunt tamen in loco:quia locus eradicato-
ris eſt initium dictionis: [24] locus uero ſcuti eſt finis dictionis.
Eſt autẽ miniſter qm̃ cõtinuatur dictioni ſubſequẽti [25]in lectu
ra:eradicator uero nõ cõtinuat̃ ei oĩo in lectura:& in hoc[26]p̃-
cipue differũt p̃ter locũ accẽtus:& ꝓpterea fuerũt hi accẽtus
duo:[27]licet cantus eorum ſit idem & figura eadem.
[28]¶ קדמא antecedẽs:dicitur ſic qm̃ antecedit ambulantem &
ad eum [29]deuenit.Figura autẽ teſtat̃ qm̃ eſt uirgula ꝓtracta

בירמיה סימן יח׳ וקצת אנשים אמרו שלא יהיה מכרבל אם לא יהיו שני מונחים וזקף קטון בשלשה תבות ׳ וקצתם אמרו שהראשון מכרבל והשני עלוי לפני זקף קטון כמו אשר יצא ממעיך בראשית סימן טו׳ ואז יצרך הכלל שהמונח אחר האות הראשון יקרא עלוי כאשר יושם לפני זרקא או אתנח אבל אם לפני יתר המלכים יקרא ישר ׳ ואם יבואו שני עלויים הנה הראשון יקרא מכרבל בין שיונח באות הראשון בין בשני ויקרא המשרת השני שופר עלוי ׳ ובדברנו בזקף קטון נדבר מהם ׳ וצורת המכרבל והעלוי צורת השופר ישר ממש הפך המהופך רצוני מימין לשמאל׳ ואולי נקרא מכרבל כי הוא כבברה מחבב ותולה ברעדה מה עם המשכתו ׳ ועלוי נקרא כן כי הוא המשרת המעולה רואה פני המלך על זולתו׳ ונגינתם נגינת הישר והמהופך להמשיך הדברים וביחוד להיותם נכנסים לפני הזקף קטון מקום הפשט ולפעמים לפני האתנח ׃

ירח

בן יומו נקרא כן כי הוא חצי עגול כדמות ירח בלתי שלמה ונגינתו כנגינת השופר ישר לשרת הקרני פרה כמו שנאמר אחר כן ׃

תרסא

נקרא כן כי הוא כדמות תריס ומגן וצנה להיותו סמוך עם התיבה הבאה לאחריה בקריאה בין קדמא אזלא בין שני גרישין בין פשט או תביר ׳ וצורתו תעיד עליו כי היא קו משוך עם עגול בראשו מסוף התיבה מימין לשמאל לא למעלה במוחלט רק נטוי למטה מול אותיות התיבה הנמשכת ׳ ולהיותו בצורת התלשא נגינתו כנגינת התלשא אך אמנם יבדל ממנו במקום כי מקום התלשא תחלת התיבה ומקום התרסא סוף התיבה ׳ והוא משרת כי יסמך עם תיבה הבאה לאחריו בקריאה מה שהתלשא לא יסמך עמה כלל בקריאה ׳ ובזה ביחוד יבדלו מלבד מקום הטעם ׳ ומפני זה נתיחדו שני טעמים אלו להיות שנים אף שנגינתם אחת וצורתם אחת ׃

קדמא

נקרא כן כי הוא קודם לאזלא ואליו יבוא ׳ וצורתו מעידה כי היא קו משוך

למעלה

סְבוּבִי מִשְּׂמֹאל וּלְמַעְלָה לְצַד שְׂמֹאל כִּדְמוּת קוֹץ בִּמְקוֹם חִבּוּרָם וּכְאִלּוּ הִיא קְעָרָה כְּפוּיָה עַל פִּיהָ וְלָכֵן קוֹרְאִין אוֹתוֹ סַחֲפָא · הָאֱמֶת שֶׁיִּחֲדוּ זֶה הַשֵּׁם לַאֲשֶׁר בְּרֹאשׁ הַפָּסוּק כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר · וְהוּא כִּדְמוּת עֲשִׂיַּית אֲנָחָה מֵהָאִישׁ שֶׁטָּרַח וְיוֹשֵׁב · וּנְגִינָתוֹ דּוֹמָה לָזֶה כִּי הִיא הֶפְסֵק גָּדוֹל מִן הֶפְסֵק הַזָּקֵף קָטוֹן וּבְהֶפְסֵק הַהוּא יֵשׁ אֲנָחָה מָה · וְגַם עִם קוֹל נָמוּךְ וְנִבְנַע מַה שֶּׁיּוֹרֶה עָלָיו הֱיוֹתוֹ תַּחַת הַתֵּיבָה כְּמוֹ הַטַּרְחָא ׃

תביר נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא שְׁבִירָה לְמָה שֶׁקָּדַם אֵלָיו מִקּוֹל הָאַזְלָא וְהַגְּרִישִׁין וְהָרְבִיעַ שֶׁמַּדְרְכָם לְהַקְדִּים אֵלָיו וְגַם הַדַּרְגָּא שֶׁהוּא מַדְרֵגוֹת הַסֻּלָּם · וְצוּרָתוֹ מְעִידָה עָלָיו כִּי הוּא תַּחַת הַתֵּיבָה חֲתִיכַת עִגּוּל עִם נְקוּדָה מוּל מַעְלָה נוֹגַעַת בְּאֶמְצַע כְּאִלּוּ שׁוֹבֵר אוֹתָהּ · וּנְגִינָתוֹ כִּנְגִינַת קוֹל שָׁבוּר עִם סִבּוּב מַה בִּלְתִּי שָׁלֵם כְּאִלּוּ נִכְנַס דָּבָר בְּאֶמְצַע כַּמְבֹאָר לַמַּשְׂכִּיל ׃

שלשלת נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא נַעֲשָׂה כְּשַׁלְשֶׁלֶת וּכְמַסּוֹר מִצַּד אֶחָד · וְצוּרָתוֹ שֶׁהִיא כֵּן מְעִידָה עָלָיו · וְיוֹתֵר וְיוֹתֵר נְגִינָתוֹ שֶׁהִיא הֶפְסֵקִים רַבִּים עִם הֲרָמַת הַקּוֹל וְלָכֵן הִיא לְמַעְלָה מִן הַתֵּיבָה מִבֵּין יֶתֶר הַטְּעָמִים · וְדַי בָּזֶה לְשִׁשָּׁה עָשָׂר טַעֲמֵי הַמְּלָכִים ׃

ואמנם בְּדַבְּרֵנוּ מֵהַמְשָׁרְתִים נֹאמַר כִּי הַשּׁוֹפָר יָשָׁר נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא נַעֲשָׂה כִּדְמוּת שׁוֹפָר כָּפוּף מַתְחִיל מִיָּמִין לִשְׂמֹאל · וְצוּרָתוֹ מְעִידָה עַל זֶה · וּנְגִינָתוֹ גַּם כֵּן כִּי הִיא מַמְשֶׁכֶת הַמַּאֲמַר וּמַתְחֶלֶת בְּקוֹל נָמוּךְ וְאַחַר תִּתְפַּשֵּׁט בַּקּוֹל הַהוּא כְּאִלּוּ הוֹלֶכֶת מִיָּמִין לִשְׂמֹאל · וְלָכֵן קְרָאוּהוּ שׁוֹפָר הוֹלֵךְ ׃

שופר מְהוּפָּךְ נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא נַעֲשָׂה כִּדְמוּת שׁוֹפָר גַּם כֵּן אֶלָּא שֶׁהוּא הָפוּךְ כִּי הוּא הוֹלֵךְ מִשְּׂמֹאל לְיָמִין כְּמוֹ שֶׁהַיָּשָׁר הוֹלֵךְ מִיָּמִין לִשְׂמֹאל · וּקְרָאוּהוּ קְצַת אֲנָשִׁים שׁוֹפָר עוֹמֵד כְּאִלּוּ הוּא שָׁב לְאָחוֹר וְעוֹמֵד בִּקְצָת · וּנְגִינָתוֹ נְגִינַת הַיָּשָׁר עַל פִּי הֶהָמוֹן וְרָאוּי לִהְיוֹת עִם עֲמִידָה מַה יוֹתֵר מֵהַיָּשָׁר עַל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת ׃ וְהִנֵּה קְצָת אֲנָשִׁים שָׂמוּ שְׁנֵי מִינִים אֲחֵרִים מִשּׁוֹפָר וְהֵם שׁוֹפָר מְכַרְבֵּל וְשׁוֹפָר עִלּוּי · וְהַשּׁוֹפָר מְכַרְבֵּל הוּא הַמּוּנָח אֲשֶׁר יִהְיֶה בָּאוֹת הָרִאשׁוֹן מֵהַתֵּיבָה הַקּוֹדֶמֶת לְזָקֵף קָטוֹן כְּמוֹ רֶגַע אֲדַבֵּר

circularis a ſiniſtro:& deſuper uerſus ſiniſtrum ẽ ſicut apex in loco coniunctionis earũ:[2] & quaſi eſſet ſcutella reuerſa:& ideo appellant eum אנפס.i.ſcutellam reuerſam:licet [3] appropriauerint hoc nomẽ ei quod eſt in principio uerſus ut dicemus poſtea:& eſt quaſi [4] ſuſpiratio hominis q laborauit & ſedet. Cantus quoq; huic aſſimilat̃ qm̃ eſt pauſa[5] maior pauſa erecti parui:in pauſa quoq; ipſa eſt ſuſpiratio quædã:ac etiã cum[6] voce ſũmiſſa & humili qd̃ indicat̃ ex eo ꝙ eſt ſub dictione ut labor.

[7]¶ תביר frangens:dicit̃ ſic qm̃ eſt fractio eius quod p̃ceſſit ex voce [8] ambulantis & expulſorũ ac ĩminentis:quorum mos eſt præcedere[9] eum:& etiam gradus.i.gradus ſcalæ. Figura autẽ eius teſtatur quoniam[10] eſt ſub dictione portio circuli cũ puncto exiſtente uerſus ſupra tangente quidẽ in medio[11] ac ſi frãgeret eam. Et cantus eius eſt cantus vocis fractę cum circulo quodam nõ [12] cõpleto ac ſi aliquid in mediũ ingrederet̃ ut patet intelligenti.

[13]¶ שלשלת cathena:dicitur ſic qm̃ fit ut cathena:& ut ſerra ex vno latere.[14] Et figura eius quæ talis eſt teſtatur. Et magis[15] & magis teſtatur eius cantus:quia ſunt multæ pauſæ cum eleuatione vocis:& ideo ſupra[16] dictionem p̃cęteris accentibus. Et hæc ſufficiant quoad ſexdecim accentus reges.

[17]¶ Loquentes aũt de miniſtris dicimus. שופר ישר cornu rectum: vocatur[18] ſic qm̃ eſt ut cornu tortum incipiẽs quidem a dextro [19] in ſiniſtrũ. Et figura eius teſtatur:ſic etiam & cantus quoniã eſt ꝑtrahens[20] ſermonẽ:& incipit cum voce ſũmiſſa:& deinde extẽdit̃ in voce illa quaſi ambularet[21] a dextro in ſiniſtrum:& ideo appellauerunt eum cornu ambulans.

[22]¶ שופר מהופך cornu reuerſum:dicitur ſic quoniam eſt ſicut cornu: [23] niſi ꝙ eſt reuerſum: nam ipſum ambulat [24] a ſiniſtro ad dexterum ſicut rectum ambulat a dextero in ſiniſtrum. Et aliqui appellauerunt [25] id cornu ſtans quaſi retroiens & firmans aliqualiter. Et cantus eius eſt [26] cantus recti apud vulgus. Attamen debet eſſe cum quadam pauſicula magis q̃ rectum[27] in rei ueritate. Aliqui tamen ponunt duas alias ſpecies cornu: [28] & ſunt cornu ſuſtinens & cornu exaltatum:cornu autem ſuſtinens eſt cornu rectum:quod [29] erit in prima littera dictionis p̃cedẽtis erectum paruum ut רגע אדבר ſubito loquar

testatur quoniã est virgula directa cum duobus punctis : vnũ
quidẽ supra aliud sicut sceua[2] in latere dextero:id quod in par
uo erecta sunt duo pũcta tantum ut postea dicemus.[3] Cantus
uero eius est ꝙ in initio prolõgatur in eleuatione vocis : & po
stea facit duos saltus[4] & firmatur:id qđ in paruo facit duos sal
tus tantum & firmatur:itaꝙ figura[5] & cantus testant̃ nomini.

[6]¶ פשטא extensus:dicitur sic quoniam extendit & prolongat &
inclinat dictionẽ cum[7] firmatione quadã usqꝫquo deueniat ad
erectum paruum qui est pausa.[8] Figura aũt eius testatur quo-
niam est virgula exiens desuper a dextero in sinistrum uersus
erectum[9] paruũ:quod indicat inclinationẽ ad eam cũ firma-
tiõe quadã. Figura uero eius est sicut figura antecedẽtis:[10] dif
ferunt tamen quoniam antecedẽs semp ponit̃ in initio dictio
nis in littera vbi cõpetit ei[11] accentus:extensus uero si syllaba
subsequens non receperit accentum:tunc figurantur[12] in di-
ctione duæ virgulæ:& sunt duo extẽsi ut שמי השמים. Cantus ue
ro eius est vox quędam[13] absqꝫ circulo quasi quiescẽs expectãs
quidem socium qui est erectus paruus. Cãtus[14] autem duorũ
extensorum est cantus extensi licet cum maiori vi cum motus
sit duplicatus.[15] Differt autem figura eorum a figura duorũ
expulsorum:quoniam in duobus expulsoribus duæ virgulæ
sunt[16] vicinæ adinuicẽ a sinistro ad dextrum:in duobus uero
extensis virgulæ sunt distantes[17] ab inuicem tendentes quidẽ
a dextero in sinistrum.

[18]¶ זקף קטן erectus paruus:dicitur sic quoniam eleuat vocẽ:
sed nõ nimis[19] ut erectus magnus.Figura quoqꝫ eius testatur
qm̃ sũt[20] duo pũcta:vnũ qdẽ sup aliud ut sceua absqꝫ uirgula.
Cãtus ãt eius ẽ eleuatio vocis[21] sed nõ nimis cũ duab⁹ pausis.

[22]¶ טרחא labor: dicitur sic qm̃ laborat & est fessus in via:& iõ
figura eius est virgula[23] sub dictione trãuersal'r : incipiẽs qdẽ
a dictiõe a sinistro[24] in dexterũ ac si retroiret tanq̃ fessus.Can
tus quoqꝫ testat̃ qm̃ ẽ[25] vox sũmissa & pausans ac si retroiret.
Et esse sub dictione & non supra[26] ut supradicti indicat sũmis
sionem cantus & humilitatẽ eius absqꝫ eleuatione uocis.

[27]¶ אתנחתא pausa suspiratõis:dr̃ sic qm̃ ẽ qes cũ suspiratõe ut
[28] hõ q laborauit deĩde sedet & suspirat. Figura ãt ei⁹[29] testat̃
qm̃ sub dictõe ẽ portio lineę circularis a dextro & portio lineę

circularis

מעידה עליו כי היא קו ישר עם שתי נקודות זו על גב זו כדמות שוא בצדו לצד ימין מה שהקטון הוא שתי נקודות לבד כמו שנאמר אחר כן · ונגינתו בתחלה מאריך בהגבהת הקול ואחר עושה שני דרוגים ועומד מה שבקטון עושה שני דלוגים לבד ועומד · עד שהצורה והנגינה מעידים על שמו ׃

פשט

נקרא כן כי הוא פושט וממשיך וממטה התיבה עם קיום מה עד הגיעה לזקף קטון שהוא הפסק · וצורתו מעידה עליו כי היא קו יוצא למעלה מימין לשמאל מול הזקף קטון שיורה נטייה אליו עם העמדה מה · וצורתו כצורת הקדמא ויתחלפו כי הקדמא לעולם יושם בתחלת התיבה באות הראוי לו הטעם אך הפשט אם הגזר הנמשך לא יקבל הטעם אז יורשמו בתיבה שני קוים והם שני פשטין כמו שמי השמים · ונגינתו קול מה מבלי סבוב כאלו הוא נח וממתין חבירו שהוא הזקף קטון · ונגינת השני פשטין נגינת הפשט רק עם חוזק יותר להיות התנועה כפולה ותבדל צורתן מצורת השני גרישין כי השני גרישין בם שני קוים קרובים זה לזה משמאל לימין והשני פשטין הקוים בם הם רחוקים זה מזה והולכים מימין לשמאל ׃

זקף קטון

נקרא כן כי הוא מגביה הקול אך לא ביותר כזקף גדול · וצורתו גם כן מעידה כי היא שתי נקודות זו על גב זו כדמות שוא מבלי קו · ונגינתו הגבהת הקול אך לא הרבה עם שני הפסקים ׃

טרחא

נקרא כן כי הוא טורח ולואה בדרך ולכן צורתו קו תחת התיבה באלכסונות מתחיל מהתיבה משמאל לימין כאלו הוא נסוג לאחור כלואה · ונגינתו מעידה על זה כי היא קול נמוך ומפסיק כאלו שב לאחור · והיותו תחת התיבה ולא למעלה כאחרים שזכרנו יורה על שהנגינה רפה ונכנעת מבלי הרמת קול ׃

אתנחתא

נקרא כן כי הוא מנוחה עם אנחה כדמות האדם שטרח ואחר ישב ויאנח · וצורתו מעידה כי היא למטה מן התיבה חתיכת קו סבובי מימין וחתיכת קו

שמאל לצד ימין כאלו הולך ושב לאחור לעמוד בו · ונגינתו תורה זאת כי היא נמשכת לנגינת הקדמא שהולכת לפנים וזאת תלך לאחור ותפסיק ותעמוד במקום גבוה ׃

רביע נקרא כן יען הוא רוכב ורובע על התיבה כי הוא נקודה מושמת עליה באמצע האות להפריש בינה ובין החולם שהוא בין שתי אותיות · ונגינתה כנגינת האזלא ויותר ממנה כי היא נעשית עם חוזק מה באחרונה ולכן נהגו המנקדים לעשות הנקודה הזאת גסה יותר משאר הנקודות המושמות למעלה כמו החולם וסימן השבולת וזולתם · ויש אנשים שאמרו שהוא נגזר מארבע והענין בלתי מסכים לדבורם זה ׃

שני גרישין נקרא כן כי הוא מגרש ודוחק הקול · וצורתו תעיד על זה כי היא שני קוים נכוחיים זה בצד זה למעלה הולכים משמאל לימין כאלו היא אזלא כפולה · ונגינתה כנגינת האזלא עם הכפל מה אך פחות מן הרביע כי הרביע רובע ועולה על כלם בנגינתו ובצורתו ׃

והגריש הוא קו אחד מקוי השני גרישין ונגינתו כנגינתן אך לא עם כל כך חוזק כי בנגינתו תנועה אחת ובהם שתים · וצורתו כצורת האזלא ויתחלפו בענין וזה כי כאשר המשרת יהיה באות הראשון מהתיבה הקודמת הנה המשרת יהיה שופר ישר והטעם הנמשך יקרא גריש או שני גרישין אם יהיו שני קוים ואם לא יהיה המשרת באות הראשון הנה הטעם הנמשך יהיה אזלא כמו ויקח תרח · ומה שאמרנו בשתי תיבות יובן בתיבה אחת בעינה כאשר יהיו בה המשרת והטעם כי ראוי להביט באות המשרת כמו ונתת ועל פיו יהיה גריש או אזלא ׃

פסק נקרא כן כי הוא מפסיק בין תיבה לתיבה · וצורתו שהיא מקל עומד בין תיבה לתיבה יעיד עליו ואין לו נגינה רק נגינת הפסק ׃

זקף גדול נקרא כן כי הוא מגביה הקול למעלה ביותר ואחר עושה שני דלוגים חדים · וצורתו

מעידה

sinistro in dexterum quasi ambularet & retro quidē ut ibi staret. Cantus quoq; hoc indicat [2] quoniam est prosequens cantum antecedentis quod ambulat uersus ante: hoc uero retro: [3]& pausat & firmatur in loco alto.

[4] ℭ רביע iminens: sic dicitur quoniam equitat & īminet supra dictionem: nam est [5] punctū positum supra eam in medio lr̄æ ad faciendū differētiā īter ip̄m [6]& īter holem: qđ est īter duas lr̄as. Cantus uero eius est cantus ambulātis & magis [7]eo: nā fit cū vigore quodam in fine: & ideo vsi sunt punctuātes [8] facere hoc punctū grossius cæteris pūctis positis desuper [9] ut holem & signū sciboleth & cætera: & sunt aliqui qui dicūt ꝙ deriuat̄ [10]ab ארבע quatuor: cui quidem non conuenit res ipsa.

[11] ℭ שני גרשין duo expulsores: dicit̄ sic: qm̄ expellit & impellit vocem. [12]Figura autē eius testatur: qm̄ sunt duæ virgul'ę [13]oppositę adinuicē desuper tendentes a sinistro ad dexterum ac si esset ambulans [14]duplicatū. Cantus uero eius est cantus ambulantis cum duplicatione quadā: attamē minus īminente: [15] nā īminens īminet & excedit oēs in cantu ac figura.

[16] ℭ Expulsor uero est vna virgula virgulaꝝ duoꝝ expulsoꝝ: & cantus eius est sicut cantus eoꝝ: [17] sed non cū tanta vi: nam in cantu eius est vnus motus: [18]in cantu uero eorū duo. Figura autē eius est figura ambulātis: & differunt in re ip̄a quoniā quādo [19] minister fuerit in littera prima dictionis p̄cedentis: minister quidē erit [20]cornu rectum: & accentus subsequēs appellabit̄ expulsor seu duo expulsores si fuerint duæ [21] uirgulæ: si uero minister non fuerit in lr̄a prima: tunc accentus subsequens erit [22] ambulans ut ויקח תרח & accepit terah: & quod diximus de duabus dictionibus intelligitur de vna [23]& eadem quando in ea fuerint minister & accentus: nam inspiciendum est lr̄æ ministri [24] ut ונתת: & ƀm eum erit expulsor aut ambulās.

[25] ℭ פסק disiungens: dicit̄ sic quia disiungit inter dictionem & dictionē. Et figura eius [26] quæ est baculus existens inter dictionem & dictionē testatur: & nullum habet [27] cantū nisi cantum disiunctionis.

[28] ℭ זקף גדול erectus magnus: dr̄ sic quia eleuat vocē sursum maxime: [29] & postea facit duos saltus acutos. Figura autē eius

testatur

In fine dictionis. Cantus uero eius eſt pauſa ac ſi hō repiret pe
culium & gēmā:[2] & eam inſpiceret & ceſſaret ab omnibus ope
ribus ſuis: & ibi pauſam faceret: & ideo antiqui[3] appellauerūt
hunc accentū שרי: quod eſt interpretatione arāmea חונה ideſt
pauſans. Et eſt oppoſitū סגול[4] puncti ex pūctis: nam in סגול pū
ctum quod eſt inter duo alia pūcta eſt inferius: & hic eſt[5] ſupe
rius: & forte eſt hoc modo ad differentiā סגול quod poſſit eſſe
in virgula[6] ſuperiori in dictiōe quæ eſt ſupra dictionē in qua
eſt accentus iſte. Et ſunt aliqui qui volunt[7] ꝙ nomen סגולה in
accentibus deriuatur a ſeghol in punctis: nam eſt ſicut ipſum
[8] ex tribus pūctis: niſi ꝙ hoc eſt reuerſum: & hoc eſt rectum.
Et poſſumus dicere etiam ꝙ ſic[9] appellatur quoniā eſt ad ſimi
litudinem trium granorum vuæ: nam כי הבשילו[10] אשכלותיה ענבים
maturuerūt vuę: īterꝑtatio Hieroſolomitana eſt בשילו אתכלהא
סגוליא. [11] ℂ פזר גדול diſꝑſor magnus: dicit̃ ſic qm̄ diſpargit
vocem. Figura autem eius eſt virgula[12] recta ſuper dictionē:
& exit a medietate eius[13] uerſus dexterā linea interſecans eam
declinans ſurſum. Cantus uero eius eſt eleuatio vocis: & poſt
[14] eleuationem eius exit alia vox a latere quaſi interſecans vo-
cem primā[15] tēdens quidem ſurſum aliqualiter quaſi diſꝑgēs
eam: adeo ꝙ nomen & figura & cantus eius[16] conueniunt.
[17] ℂ קרני פרה cornua vaccæ: dicit̃ ſic quoniā figura eius eſt ſi-
cut cornua vaccæ: videlicet ꝙ[18] exeunt a dictione ſurſum duę
virgulę ab eodem angulo.[19] vna quidem ad dexterā: alia vero
ad ſiniſtram: & in capite vniuſcuiuſq; earū eſt circulus.[20] Can
tus uero eius eſt quaſi ſimilis cantui diſꝑſoris magni: licet cū
maiori vi & aliqua[21] diuerſitate & tremore quaſi videat̃ vox
duplicata cum quodam circulo in fine: adeo ꝙ[22] nomē: figu
ra: & cantus conueniunt.
[23] ℂ תלשא eradicator: ſic dicitur ac ſi eradicaret vocem a ꝓ-
fundo. Figura autem eius teſtatur:[24] qm̄ eſt virgula īcipiens a
principio dictiōis[25] aſcēdens ſurſum cū inclinatiōe aliqua ad
dexteram: & in capite eius eſt circulus. Cantus quoq; teſtatur
[26] quoniam incipit cum ſūmiſſa voce: & deinde vigoratur &
prolongatur: & in fine facit[27] circulum quēdam.
[28] ℂ אזלא ambulās: dr̃ ſic qm̄ ambulat & firmat̃ in loco alto. Fi
gura aūt eius[29] teſtat̃ qm̄ eſt virgula excipiēs ſurſū a dictiōe a
ſiniſtro

בסוף התיבה· ונגינתה היא בהפסק כאלו האדם ימצא סגולה ואבן יקרה ויביט בה ויפסק מכל עסקיו ויחנה שמה ולכן הקדמונים קוראים לזה הטעם שרי שהוא תרגום חונה והוא הפך הסגול שהוא נקודה מהנקודות כי בסגול הנקודה שבין השתי נקודות למטה ובזו למעלה· ואולי שהוא כן להפרישה מן הסגול שיוכל להיות בטור העליון בתיבה שהיא על התיבה שבה הטעם הזה· ויש אנשים שרצו ששם הסגולה בטעמים נגזר מן הסגול בנקודות כי נעשה כמוהו בעל שלש נקודות אלא שזה מהופך וזה ישר· ונוכל לומר גם כן שנקראת כן כי היא כדמות שלשה גרעיני ענבים כי הבשילו אשכלותיה ענבים תרגום ירושלמי בשילו אתכלהא סגולייא׃

פזר גדול נקרא כן כי הוא מפזר הקול· וצורתו קו ישר על התיבה ואחר כך יוצא ממחציתו לצד ימין קו חותך נוטה לצד מעלה· ונגינתו היא הרמת קול ואחר ההרמה ההיא יצא קול אחר מן הצד כאלו חותך הקול הראשון והולך לצד מעלה בקצת כאלו מפזר אותו עד ששמו וצורתו ונגינתו דומים זה לזה׃

קרני פרה נקרא כן כי צורתו כקרני פרה והוא כי יצאו מן התיבה למעלה שני קוים מזוית אחד זה לימין וזה לשמאל ובראש שני הקוים עגול לכל אחד מהם· ונגינתו קרובה וכמעט נגינת הפזר גדול רק עם חוזק גדול מהפזר והתחלפות מה ורעד כאלו הקול יראה שתים עם סבוב בסופם עד שהשם והצורה והנגינה דומים׃

תלשא נקרא כן כאלו תולש הקול מעומק וצורתו תעיד עליו כי הוא קו מתחיל מתחלת התיבה ועולה למעלה עם נטיה מה לימין ובראשו עגול· ונגינתו תעיד גם כן כי מתחלת בקול נמוך ואחר מתחזקת ומארכת ובאחרונה עושה סבוב מה׃

אזלא נקרא כן כי הוא הולך ומתקיים במקום גבוה· וצורתו תעיד עליו כי הוא קו יוצא למעלה מן התיבה מצד

שמאל

אשר תורה עליהם הגעיא ומלבד דבוקם כאלו הם בתיבה אחת אשר תורה עליו המקף אשר לא נדבר מהם פה כי נתייחד בספר הזה: לכל אחד מהם שער: והנה אף על פי שרוב המדקדקים מנו אלו השלשה ועשרים טעמים בין מלכים ומשרתים מכל מקום ימצאו בכתובים טעמים אחרים והם על פיהם כקוצים פחות ממשרתים והם· יתיב· שופר מכרבל· שופר עלוי· ותרין חוטרין· ולגרמיה· וסחפא· ומאיילא· וסוף פסוק· אשר נדבר מכל אחד ואחד מהם בעזרת האל· ואף שהקדמונים הרגילו בקצתם שמות נרדפים מכל מקום שמתי שמותם כפי המורגל אצלינו במחוז איטאליאה· והנרדפים אצלם הם טרחא וטפחא שהם דבר אחד· ותלשא ותלישא גדולה דבר אחד· ותרסא ותלישא קטנה דבר אחד· וגרישין וטרסיים דבר אחד· ושופר ישר ומונח דבר אחד· ודרגא וגלגל דבר אחד· ומאריך ומירכא דבר אחד· ותרין חוטרין ושני מאריכין דבר אחד· וקדמא ואשל דבר אחד· וסוף פסוק וסליק דבר אחד· ויתיב ושופר מוקדם דבר אחד· ופזר גדול וקרני פרה דבר אחד על פי הקדמונים ומה שאנו קוראים פזר גדול הם היו קוראים פזר קטון· וסמיך ומקף דבר אחד· וסגולה ושרי דבר אחד:

ונתחיל ראשונה מהזרקא ונאמר כי שם זרקא הוא כלי זיין שהיו נוהגים הקדמונים שהיה חבל עם סבובי ברזל בראשו והיו בבית יד זורקים אותו ומכים· ולכן צורת הטעם הזה כדמות חבל יוצא למעלה מסוף התיבה והולך לצד ימין מול תחלתה וכל עוד שהוא הולך הוא יותר גבוה ובסוף יש עגול בלתי שלם וחצי עגול בתוכו· ושמו וצורתו דומים לנגינתו כי הנגינת שלו מתחלת בקול נמוך והולכת ומתפשטת ומתגדלת למעלה ובסוף עושה כדמות סבובים בלתי שלמים כמבואר למשכילים:

סגולה נקראת כן יען כי היא בטעמים כדמות סגולת מלכים וצורתה תעיד על זה כי היא בעלת שלש נקודות כדמות הסגולה הנעשית משלשה אבנים טובות· ומקומה למעלה

quas ſignificat mugitus: & præter copulam earum ac ſi eſſent in vna dictione quas [2] ſignificat copula: de quibus quidem nō loquimur hic quoniā dedicatum eſt in hoc libro [3] vnicuiq; eorum capl'm. Attamen licet plurimi grāmaticorū numerauerint hos [4] vigintitres accētus & reges quidem & miniſtros: reperiuntur tamen [5] in ſacra ſcriptura alii accentus: & ſunt apud eos tanq̄ ſpinæ minus q̄ miſtri: [6] & ſunt יתיב ſedēs: שופר מכרבל cornu ſuſtinens: שופר עלוי cornu exaltatum: תרין חוטרין duo baculi: [7] לגרמיה confringens oſſa: כחפא ſcutella reuerſa: מאיילא ſubulinum: וסוף פסוק finis uerſus: & de vno quoq; eorum [8] loquemur domino concedente. Et ſi antiqui vſi fuerint in aliquibus eorum [9] nominibus ſynonymis: impoſui tamen nomia eis ut utimur in Italia. [10] Synonyma aūt apud eos ſunt טרחא וטפחא quæ ſunt idem: [11] תלשא ותלישא גדולה quæ ſunt idem: תרסא ותלישא קטנה quæ ſunt idē: [12] וגרשין וטרסיים quæ ſunt idem: שופר ישר ומונח quæ ſunt idem: [13] דרגא וגלגל quæ ſunt idem: מאריך ומירכא quæ ſūt idem: [14] תרין חוטרין ושני מאריכין quæ ſunt idē: קדמא ואשל quæ ſunt idem: [15] סוף פסוק וסליק quæ ſunt idem: יתיב ושופר מוקדם quæ ſunt idem: [16] פזר גדול וקרני פרה idē apud antiquos: & quod nos [17] appellamus פזר גדול diſperſorem magnum appellabāt paruum: [18] סמיך ומקף idem: סגולה ושרי idem.

[19] ¶ Et incipiemus primo a זרקא ſparſore. Dicimus autem φ nomē זרקא eſt ſpēs armorū [20] quæ erat apud antiquos. ſ. corda cum [21] circulis ferreis ī capite: & tenētes eos ī manu ſpargebāt & percutiebant cum eis. Et ideo figura [22] huius accētus eſt ad ſimilitudinē cordę exeuntis uerſus ſurſum a fine dictionis eūtis quidem ad dexterā [23] verſus initium eius: & quo it eo altior eſt: in fine autē eſt circulus [24] nō cōpletus cū ſemicirculo in medio: nomen aūt & figura cōueniunt cantui eius: nam cantus [25] eius incipit voce ſūmiſſa & it & extēditur & fit altior & in fine [26] facit ad inſtar circulorum non completorū ut patet intelligentibus.

[27] ¶ סגולה ꝓprietas. Sic appellat̄ q̄m eſt in accētibus tanq̄ peculiū regū. [28] Et figura eius teſtat̄ q̄a hēt tria pūcta [29] ſicut gēma q̄ cōſtat ex tribus lapidibus ꝑtioſis; locus aūt eius ē ſupra

in fine

¶Capl'm de accẽtibus Sacræ ſcripturæ mei Calo filii viri [2] ſa
piẽtis & expertiſſimi rabi Dauid Calonymos: ad complemen
tũ [3] libri מקנה אברהם eruditiſſimi Abrahæ de Balmis: olim de-
functi derelinquentis [4] quidem librum ipſum nõ cõpletum.

[5] ¶Intentio in hoc capl'o eſt loqui de accẽtibus ſacræ ſcriptu
ræ & rebus [6] particularib⁊ eorꝶ: nõ inuenimus enĩ ꝓdeceſſores
apud nos [7] reptos loquẽtes de eis particul'r ut decet niſi pau-
ca & inordinate qdẽ. [8] Hoc ãt facimus ad vtilitatẽ lectorꝶ. Ac
centus enĩ ſunt [9] neceſſarii ad intelligẽtiã verſuũ lectorib⁊ ac ſi
loquerent̃ facie ad faciem. [10] Nam cũ intẽtio ĩ Idiomate ſit ad
faciendũ ingredi id qđ eſt in aĩa loquentis in aĩam audientis:
[11] & hæc intẽtio nõ ꝑficitur niſi facie ad faciẽ: cũ autẽ [12] loquẽs
non fuerit in pñtia audientis: & notificauerit intentũ ſuũ cum
ſcriptura: tunc accentus [13] poſiti in ſcriptura adiuuãt ad intel-
ligendũ intentũ: nã indicãt locũ principii [14] loquelę & ſubſe-
quentiã ac pauſam eius & cætera ei neceſſaria: & iõ dixit [15] ben
hezra: oĩs expõ quę nõ eſt ſm accentus noli eã [16] nec audies eã:
nã dñs accẽtuũ ſciuit expõnem melius q̃ nos: & rabi Salamõ
[17] in expõne Bibliæ in pluribus locis dixit: accentus ſcripturæ
docet [18] cum ipſe fuerit arctus in expõnibus ſuis. Quare de-
bemus loqui in accentibus de noĩbus eorꝶ [19] & figuris & canti
bus & ordine eorum in ſcriptura ac viribus eorũdem: & inuo
cato auxilio diuino. [20] Dicimus circa nomen & numerũ eorũ
ꝙ plurimi grãmaticorꝶ antiquorꝶ poſuerũt numerum eorum
[21] .xxiii. ſ. xvi. reges & .vii. miniſtros: [22] appellant̃ autẽ reges qa
ꝑꝑ dñium eorꝶ diuidũt orõnẽ & ordinãt oẽs verſus [23] ſcriptu
ræ ad bonã intelligẽtiã cũ cõueniẽti melodia: appellant̃ uero
miniſtri quia ambulãt [24] ante reges ad ſuiẽdũ eis. Reges autẽ
ſunt iſti: videlicet זרקא ſparſor: [25] סגולה ꝓprietas: פזר גדול di
ſperſor magnus: קרני פרה cornua vaccæ: תלשא eradicator: אזלא
ambulans: רביע ĩminẽs: [26] שני גרישין duo expulſores: פסק diſiun
gens: זקף גדול erectus magnus: פסק extenſus: זקף קטן erectus
paruus: [27] שרחא labor: אתנחתא pauſa ſuſpirationis: תביר fran-
gens: שלשלת cathena. Miniſtri vero [28] ſunt iſti שופר ישר cor
nu rectum: שופר מהופך cornu reuerſum: ירח בן יומו luna vnius
diei: תרסא ſcutum: [29] קדמא antecedens: דרגא gradus:
מאריך prolongans: præter firmationes vocum in ꝓlatione:

שער בטעמי המקרא לי הצעיר קלונימוס בן לאדוני אבי החכם השלם רבי דוד נ"ע לבית קלונימוס לתשלום ספר מקנה אברם למהר"ר אברהם דבלמש נ"ע אשר נפטר ולא זכה להשלים הספר:

הכונה בזה השער לדבר בטעמי המקרא ועניניהם הפרטיים כי לא מצאנו במי שקדמנו מן הבא בידינו שדבר מהם בפרטות כמספיק רק זעיר שם זעיר שם · וכל זה אנחנו עושים לתועלת הקוראים כי הטעמים הנה הם הכרחיים להבנת הכתובים לקוראים כאלו היו מדברים פנים בפנים וזה כי הכונה בלשון להכנים מה שיש בנפש המדבר לנפש השומע וזאת הכונה לא תגמר בשלמות כי אם פנים בפנים · וכשאין המדבר בפני השומע ויודיע המכוון בלבו בכתב הנה הטעמים המושמים בכתב יעזרו להבין המכוון כי הם מורים מקום התחלת הדבור והמשכתו והפסקתו ויתר הדברים המצטרכים לו ולכן אמר החכם אבן עזרא כל פירוש שאינו על דרך הטעמים לא תאבה לו ולא תשמע אליו כי בעל הטעמים ידע הפירוש יותר ממנו ורש"י ז"ל בפירוש הארבע ועשרים בכמה מקומות אמר טעם המקרא יוכיח בהיותו רחוק בפירושיו · ולכן ראוי לנו לדבר בטעמים משמם וצורתם ונגינתם וסדרם בכתוב וכחם · ומאתו יתברך נשאל העזר ונאמר אצל שמם ומספרם כי רוב המדקדקים הקודמים שמו מספרם שלשה ועשרים ששה עשרה מהם מלכים ושבעה מהם משרתים · ונקראו מלכים כי לשררתם מחלקים המאמר ומסדרים כל פסוקי המקרא להבנה טובה בנגינה נכונה · ונקראו משרתים אשר ילכו לפני המלכים לשרתם · ואמנם המלכים הם אלו: זרקא · סגולתא · פזר גדול · קרני פרה · תלישא · אזלא · רביע · שני גרישין · פסק ׀ · זקף גדול · פשט · זקף קטון · טרחא · אתנחתא · תביר · שלשלת · ואמנם המשרתים הם אלו שופר ישר · שופר מהופך · ירח בן יומו · תרסא · קדמא · דרגא · מאריך · מלבד העמדות הקולות במבטא

אשר

אִם בְּמִלַּת בְּיַד בְּכַף כְּשֶׁיִּפּוֹל בָּהֶן טַעַם מֵהַמְּלָכִים לְפִי שֶׁאֵינָן סְמוּכוֹת׃ מָשָׁל הַכְּלָל בְּיַד־עֲבָדָיו׃ בְּיַד־יוֹסֵף׃ בְּיַד־יְיָ׃ בְּכַף־מִדְיָן׃ בַּת־פַּרְעֹה׃ לְבַת־פַּרְעֹה׃ בְּבַת־יַעֲקֹב׃ וְיִצְדַּק עַל מִלַּת בַּת אֲפִילוּ קוֹדֵם תֵּיבָה מְשׁוּלֶּשֶׁת כְּמוֹ בַּת־עַמִּינָדִיב׃ בֶּן־אַבְרָהָם נְאֻם־יְיָ׃ שַׂר־צְבָאוֹ׃ נְהַר־פְּרָת׃ נְהַר־כְּבָר׃ וּמָשָׁל הַבִּיטּוּל בְּיָד רָמָה׃ בְּיָד חֲזָקָה׃ כִּי אָז אֵינָן סְמוּכוֹת כִּי מִלּוֹת רָמָה וַחֲזָקָה הֵם תְּאָרִים לְבַד׃ וְעַל זֶה בָּאוּ בְּקָמֵץ כָּל תְּנוּעוֹתֵיהֶן׃ הַדֶּרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי כָּל חַי־אָנִי׃ חַי־יְיָ׃ בְּמַקָּף זוּלַת בִּהְיוֹת בְּמִלַּת חַי טַעַם מֶלֶךְ׃ הַדֶּרֶךְ הָרְבִיעִי וְהוּא מְשׁוּתָּף לַשֵּׁמוֹת וְלַפְּעָלִים בְּכָל מָקוֹם שֶׁתִּפֹּלְנָה שָׁלֹשׁ תֵּיבוֹת לַעֲבוֹדַת מֶלֶךְ׃ וְהַטַּעַם שֶׁהוּא מֶלֶךְ נוֹפֵל בַּשְּׁלִישִׁית אִם הַשֵּׁנִית סְמוּכָה אֶל הַשְּׁלִישִׁית׃ הָרִאשׁוֹנָה בְּטַעַם מְשָׁרֵת וְהַשֵּׁנִית בְּמַקָּף׃ לִשְׁתֵּי סִבּוֹת׃ הָאַחַת כִּי הַשֵּׁנִית הַסְּמוּכָה בֶּאֱמֶת וְהָאַחֶרֶת כִּי הִיא הַיּוֹתֵר קְרוֹבָה אֶל הַמֶּלֶךְ׃ וְכָל שֶׁכֵּן בִּהְיוֹת הַשֵּׁנִית מִלְרַע וְטַעַם הַשְּׁלִישִׁית בְּרֹאשָׁהּ׃ הַמָּשָׁל שֵׁם אֵשֶׁת־אַבְרָם וְשֵׁם אֵשֶׁת־נָחוֹר׃ אַבְרָם יָשַׁב בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן׃ וְהִנֵּה כֶסֶף־אִישׁ יַקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים׃ וּמָשָׁל הַשֵּׁנִית שֶׁהִיא מִלְרַע כְּמוֹ בֵּין רוֹעֵי מִקְנֵה־אַבְרָם׃ הַדֶּרֶךְ הַחֲמִישִׁי כְּשֶׁתִּהְיֶה הָרִאשׁוֹנָה סְמוּכָה לַשֵּׁנִית לֹא הַשֵּׁנִית לַשְּׁלִישִׁית׃ אָז נָפַל מַחְלוֹקֶת בֵּין הַקּוֹרְאִים כִּי יֵשׁ מַקִּיפִים הָרִאשׁוֹנָה וְיֵשׁ מַקִּיפִים הַשֵּׁנִית כְּמוֹ זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא יֵשׁ מַקִּיפִין זִקְנֵי׃ וְיֵשׁ מַקִּיפִין הָעִיר׃ וְכֵן חֵן הָעָם הַזֶּה׃ הַדֶּרֶךְ הַשִּׁשִּׁי הוּא כִּי לִפְעָמִים מַקִּיפִים הַתֵּיבָה הַקּוֹדֶמֶת לַתֵּיבָה אֲשֶׁר טַעְמָהּ תְּלִשָׁא אוֹ פָּזֵר׃ כְּמוֹ בְּמִדְבַּר סִינַי׃ אֵלֶּה הֵם דַּרְכֵי הַהֲקָפִים׃

וּבָזֶה נִשְׁלְמוּ דַּרְכֵי הַהַעֲמָדָה וְהַמְּרוּצָה
בְּמִבְטָא הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי׃

si in dictione ב׳יד בכף euenerit accentus rex: qa non sunt conti-
nuæ:[2] exēplum regulæ ב׳יד עבדיו ב׳יד יוסף ב׳יד י״י בכף מדין בת פרעה [3]לבת
פרעה כבת יעקב: & verificatur de dictione בת: licet ante dictionē
[4]trinariam ut בת עמי נדיב בן אברהם נאם י״י שר צבאו נהר פרת נהר כבר:
& exemplum ablationis ב׳יד רמה ב׳יד חזקה: tunc enim non sunt
[6]cōtinuæ: nam dictiones רמה וחזקה sunt agnomina tm̄: & ideo
fuerunt in kamecz[7] omnes motus eorum. Tertio: oē חי אני חי י״י
cum copula nisi[8] quando fuerit in dictione חי accētus regius.
Quartus modus & est cōmunis nominibus[9] & verbis ĩ omni
loco vbi fuerint tres dictiones in seruitute regis: & accentus
[10]qui est rex fuerit in tertia si secunda fuerit cōtinuata tertiæ.
[11]Prima quidem est cum accentu ministri & seruientis. Secun
da vero cum copula duabus ex causis. Prima quia[12] secūda est
continua in rei veritate: & alia quia propinquior est regi[13] &
præcipue cū fuerit secūda correpte: & accentus tertiæ in prin
cipio: exemplum שם [14]אשת אברהם ושם אשת נחור אברם ישב בארץ
כנען: והנה כסף [15]איש יקריב זבח שלמים exemplū secūdę quæ est corre-
pte ut ב׳ין רועי[16] מקנה אברהם. Quintus: quādo prima fuerit con-
tinua[17] secūdæ: & non secunda tertiæ: tūc est differentia inter
lectores: sunt enim[18] qui ponūt copulam in prima: & sunt qui
in secunda ut זקני העיר ההיא: sunt[19] qui copulant זקני: & sunt qui
copulant העיר: & sic חן העם הזה. Modus aūt[20] sextus: quia aliqñ
copulant dictionem p̄cedentē dictionē: cuius accentus est[21]
תלשא או פזר eradicās aut spargēs ut במדבר סיני: hi sunt
modi copularum.[22] Et hic finiunt modi
firmationis & cursus[23] in pro-
nūciatione linguæ
hæbreæ.

in dictione secūda: & nō p̄cesserit extēsum in prima dictione: tunc non habebit[2] copulam: sed erit vnus accentuū causantiū cursum in loquela p̄cedentium[3] erectum paruum: & sic etiam quando fuerit in secūda labor quem nō p̄cessit eruptio: & sic [4] compabis ad reliqua. Secundo autē aufertur copula cum nō euenit accentus pausans[5] in secūda dictione cū tertia ut תנו נא אותה הנה לנו אחוזה. [6] Tertio cum euenit mugitus dictionis cui debet esse copula distans: & non est post eum[7] motus maior mugitu secūdæ: tunc enim aufertur copula ut ויאכל [8] בו עושה פלא: sed si fuerit post eū motus magnus nō auferē[9] copula ut יעמד חי ותעמד שם. Ista sunt auferentia legē copulæ[10] in regulis quas supra diximus.

[11] ¶ Copula uero quæ est ex dictionibus est duobus modis. [12] Primo: quia dictiones על עד אך גם רק אל את אל [13] עם כל si nō fuerint in eis accentus reges nisi seruientes sunt copulatę ut[14] plurimū: licet aliquādo ex parte masara. i. traditione: aut ex parte cursus loquelę: aut ex parte[15] accentus trium motuū prædictorum: seu quia est graue & durū linguæ[16] facere copulationem etiam in seruientibus aufer ab eis copulam ut אם את הדבר הזה תעשה si rem istam facies. [17] Secundo: dictiones או כי מי לא זה cum continuæ fuerint dictioni in cuius initio fuerit accentus [18] copulam habent utplm̄ ut או נפש מי זה: & in istis etiam auferē copula: [19] aliquando ex p̄te cursus loquelæ: aut ex trinitate motuum. Etiam omnia ista[20] quoꝝ finis est littera litteraꝝ יהוא cū venerint ante quadrum aufertur ius copulæ ab eis: [21] sed cum continua fuerint extenso: licet fuerit accentus disiungens hn̄t tamen copulam; exemplū[22] primi כי שם או איש; exemplum secundi כי איש כי הוא.

[23] ¶ Attamen copula p̄uenit ex parte nominū tribus modis. [24] Primo: cū fuerint duæ dictiones cōtinuæ licet[25] fuerit accē tus lr̄æ secūdæ in secūdo motu nō in prīo: lr̄a[26] q̄dem prīa est copulata utplurimum ut לחק עולם בתום לבבי. [27] Secundo: dictio יד ביד כף בכף בת בבת בן נאם׳ שר צבא [28] נדר פרת & similia: cum fuerint continuæ alii dictioni: licet accētus[29] sit in scd̄o motu secundæ sunt cum copula; licet aliquando auferatur copula

בתיבה השנית ולא קדם פשט לתיבה הראשונה הנה לא תהיה מוקפת אבל יהיה טעמה אחד מהטעמים המריצים זה דבור הקודמים אל הזקף קטון · וכן גם כשתהיה בשנית טרחא שלא קדמו תביר וכן תקיש על האחרות · ושנית יבטל המקף כשלא יפול טעם מפסיק בתיבה השנית עם השלישית כמו תנו נא אותה · תנה לנו אחוזה · ושלישית כשתבוא געית התיבה הראויה למקף רחוקה ואין אחריה תנועה גדולה מגעית השנייה אליה אז יבטל המקף גם כן כמו יאכל בו · עושה פלא · אבל אם תהיה אחריה תנועה גדולה לא יבטל המקף כמו יעמד־חי ותעמוד־שם · אלה הם המבטלות דת ההקפה בכללים שזכרנו ׃

ואולם המקף הבא מחמת המלות הוא על שני דרכים · הראשון כי מלות על עד אך גם רק אל את אל עם כל אם אין בם טעמים מלכים כי אם משרתים הן מוקפות על הרוב אף כי לפעמים מפאת המסורת או מרוצת הדבור · או מפאת טעם שלישות התנועות שזכרנו לעיל · או להיות קשה על הלשון להקיף אף במשרתים בטל מהם המקף כמו אם את הדבר הזה · השני מלת או כי מי לא זה כשיסמכו לתיבה שטעמה בראשה תוקפנה על הרוב כמו או־נפש · מי זה · וגם באלה יבטל המקף לפעמים מפאת מרוצת הדבור או לשלישות התנועות · גם כל אלה שסופם אחת מאותיות יהוא בבאם לפני רביע יבטל חק המקף מהן אבל כשיסמכו אל פשטא אף שהוא טעם מפסיק הן מוקפות · משל הראשון כי־שם · או איש · ומשל השני כי־איש כי־הוא ׃

אבל המקף הבא מפאת השמות הוא בא בשלשה דרכים · הדרך הראשון כשהיו שתי תיבות סמוכות אפילו אם יהיה טעם התיבה השנייה בתנועה השנית לא בראשונה התיבה הראשונה מוקפת על הרוב כמו לחק־עולם · בתום־לבבי · הדרך השני מלת יד ביד · כף בכף · בת בבת · כן נאם יי · שר צבא · נהר פרת · ודומיהם · כשהן סמוכות לתיבה אחרת אף כי הטעם בתנועה השנית מהשניה הן במקף · אך אמנם לפעמים יבטל המקף

אחר אֲשֶׁר בֵּאַרְנוּ מִשְׁפְּטֵי הַעֲמָדוֹת הַקּוֹלוֹת בְּמִבְטָא וּמְרוּצָתָם נִשְׁאַר עָלֵינוּ לְבָאֵר דִבּוּקָם כְּאִלּוּ הֵם בְּתֵיבָה אַחַת אַף כִּי יִהְיוּ בְּתֵיבוֹת שׁוֹנוֹת וְעַל זֹאת הוּנַח הַמַּקָּף אֵצֶל הָעִבְרִים שֶׁהוּא קַו מְחַבֵּר שְׁתֵּי תֵיבוֹת רְצוּפוֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ מָה שֶׁיִּקְרֶה בְּסִבַּת הַנְּקוּדוֹת וְהַטְּעָמִים אוֹ בְּסִבַּת הַשְּׁאֵלוֹת אוֹ בְּסִבַּת הַשֵּׁמוֹת ׃

ונתחיל בִּנְקוּדַת הַפַּתַח וְנֹאמַר כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹף תְּנוּעוֹתֶיהָ פַּתַח וְהִיא קָמֵץ אוֹ צֵרִי אוֹ סֶגוֹל אוֹ חֲטֵף קָמֵץ אוֹ חוֹלֶם אוֹ שׁוּרֶק אוֹ חִירֶק וְהִיא מִלְרַע וּסְמוּכָה סְמִיכוּת קִנְיָן וַחֲזָקָה אוֹ פֹּעַל עִם פָּעוּלוֹ אוֹ הִתְפַּעֲלוּת עִם מִתְפַּעֲלוֹ אוֹ פֹּעַל עִם שִׁמּוּשׁוֹ לְתֵיבָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טַעַם בְּרֹאשָׁהּ אָז הַתֵּיבוֹת הָהֵן דְּבוּקוֹת בְּמַקָּף וְהָרִאשׁוֹנָה הִיא שֶׁקְּרָאוּהָ הַמְדַקְדְּקִים מוּקֶּפֶת כְּמוֹ כִּכַּר־לֶחֶם מִמְכַּר־בַּיִת וּשְׁפַל־רוּחַ יַם־סוּף מִדְבַּר־סִין מִדְבַּר־שׁוּר מְגִלַּת־סֵפֶר׃ וּבַפְּעָלִים לְמַד־דַּעַת יְזַל־מַיִם וּבְהִתְפַּעֲלוּת יוּקַם־קַיִן יוּלַד־בֵּן נִתַּן־לָהּ וַתִּבְעַר־בָּם׃ דַּע־נָא שְׂאִי־לָךְ׃ וּמָשָׁל הַקָּמֵץ מָצָא־חֵן בָּא־שָׁמָּה וְנָשָׂא־בָם וּלְרִבְקָה־בּוֹ שָׁבָה־פֹּה׃ וּמָשָׁל הַסֶּגוֹל דַּבֶּר־לִי׃ תֶּתֶּן־לִי׃ וִישַׁבְתֶּם־בֶּטַח תִּשְׁתֶּה־חֶמֶר׃ זֶה־שְּׁמִי׃ וּמָשָׁל הַצֵּרִי שֶׁמּוֹשְׁכוֹ יוֹד כְּמוֹ אַנְשֵׁי־שֵׁם׃ אַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ כְּלֵי־כֶסֶף׃ וּבְצֵרִי מוֹשֵׁךְ הֵא כְּמוֹ יְפֵה־תֹאַר קְנֵה־בֹשֶׂם קְנֵה־נָא עֲשֵׂה־לִי׃ אֲבָל קְנֵה לָךְ עֲשֵׂה לָךְ נְטֵה לָךְ וְדוֹמֵיהֶם רוּבָּם בְּלֹא מַקָּף׃ וּמָשָׁל הַחֲטֵף קָמֵץ כְּמוֹ נְתָן־זֶרַע׃ וְיִשְׁמָר־אֵלֶּה׃ פְּסָל־לְךָ׃ וּמָשָׁל הַחוֹלֶם כְּשֶׁהָאוֹת הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבְּסוֹף הַתֵּיבָה מוּקֶּפֶת אֵינָהּ שָׁרְשִׁית כְּמוֹ לַעֲשׂוֹת־לוֹ לִבְנוֹת־לִי בַּיִת לִשְׁמִי׃ וּמָשָׁל עוֹד לַחוֹלֶם שֶׁמּוֹשֵׁךְ וָו הַתְּנָאִי שֶׁזָּכַרְנוּ אַף בְּרִבּוּק הַתְּנָאִי כְּמוֹ חַיְתוֹ־אֶרֶץ וּשְׁמוֹ־שׁוּעַ זַרְעוֹ־בוֹ בְּבִגְדוֹ־בָהּ בְּפִגְעוֹ־בוֹ׃ וְעוֹד בְּחוֹלֶם מוֹשֵׁךְ אָלֶף כְּמוֹ לִקְרֹא־לוֹ׃ לִמְצוֹא־חֵן׃ וּמָשָׁל הַשּׁוּרֶק הַמּוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ יִרְחֲצוּ־מַיִם׃ וַיִּתְּנוּ־לוֹ׃ תִּגְמְלוּ־זֹאת׃ וּמָשָׁל הַחִירֶק פְּרִי־בֶטֶן׃ וַיְהִי־לִי׃ לְבִלְתִּי־בֹא לֹא־תִזָּכְרִי עוֹד׃

כָּל אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּטֵי הַהֲקָפוֹת כְּשֶׁהַתֵּיבוֹת שׁוֹמְרוֹת כָּל הַטְּעָמִים בִּשְׁכֵנֵיהֶם׃ אֲבָל בְּג תְּנָאִים יִבָּטֵל הַמַּקָּף רִאשׁוֹנָה בְּחֶסְרוֹן הַשְּׁכֵנִים הָרְאוּיִים אָז יִבָּטֵל דִּין דַּרְכֵי הַמַּקָּף אֲשֶׁר כָּתַבְנוּ כִּי אִם בָּא זָקֵף קָטֹן

Postq̃ declarauimus rationes firmationũ vocum in ꝓnun-
ciatione[2] & cursus earũ: remanet nobis declarare copulã ea-
rum ac si essent[3] in vna dictione: licet fuerint in dictionibꝰ di
uersis: & ideo positum fuit מקף .i. copula apud[4] hæbreos: quod
est linea copulans duas dictiones cõtinuas adinuicem: id[5] q̄d
euenit causa punctoꝝ & accentuũ: aut causa ĩterrogationum
seu causa[6] nominum.

[7] Et incipiendũ a puncto pathah & dicendũ: omnis dictio
in qua finis motuum eius debet esse[8] pathah & est kamecz aut
ceri aut seghol aut rapiens kamecz aut[9] holem aut sciurek aut
hirek & est correpte & continuata cõtinuatione possessionis &
retentionis aut[10] agentis cum acto suo seu passi cũ passiuo suo
seu uerbi cũ regimine suo dictioni[11] in qua est accẽtus in prin
cipio: tunc dictiones illę erunt copulatę cum copula: & prima
[12] est quē appellant grãmatici מוקפת .i. habẽs copulã ut ככר לחם
ממכר בית ושפל[13] רוח ים סוף מדבר סין מדבר שור מגלת ספר : & in uerbis
יוקם קין יולד בן נתן לה ותבער כם דע נא & in passione : למד דעת[14] יזל מים
מצא חן כא שמה ונשא כם ולדבקה בו שכה & exẽplum kamecz : שאי לך[15]
[16] פה : & exẽplũ seghol וה שמי[17] זה שמי חמר תשתה בטח וישבתם לי התן לי דבר :
& exẽplum ceri cum regimine yod ut כסף[18] אנשי שם אנשי קדש בלי
& in ceri protrahente he ut[19] יפה תאר קנה בשם קנה נא עשה לי : sed
קנה לך עשה לך נשה לך & similia plurima eorũ sunt absq́ copula:
[20] & exemplũ rapientis kamecz ut נתן זרע וישמר אלה פסל לך : & exẽ
plum holem[21] quando littera vltima quæ est in fine dictionis
habens copulam non fuerit radicalis ut בית לי לבנות לו[22] לעשות
לשמ : & iterum exemplũ holem protrahentis vau conditiona
lis[23] prædictę etiam in continuatione conditionali ut חיתו ארץ
ושמו שוע זרעו בו בבגדו[24] בה כפגעו בו : & iterum in holem ꝓtrahente
aleph ut לקרוא לו למצוא חן :[25] & exẽplũ sciurek ꝓtrahentis vau ut
פרי בטן ויהי לי לבלתי בא & exẽplũ hirek[26] : ירחצו מים ויתנו לו תגמלו זאת
לא תזכרי עוד .[27] Oẽs istę sunt rõnes cõprehẽsionũ .i. copulaꝝ cũ
dictiões seruauerint oẽs accẽtus[28] in exñtibus apud eas. Attñ
tribꝰ modis auferẽ copula: prĩo ĩ defectu vicinoꝝ[29] debitoꝝ:
tunc enĩ auferẽ ius copulę iã dictũ: nã si fuerit erectus paruus
in dictione

¶ Et sic etiam reperiuntur aliquæ quæ sunt trinariæ in littera quæ legitur cum mugitu leui: licet[2] nõ fuerit tertia nisi quarta aut quinta in motibus[3] dictiõis ut mem ממועצותיהם במחשבותיהם: in quibus hirek ipsarũ mem est tertius[4] holem lãmed radicis: & ideo leguntur mem cũ mugitu: & sic omnis mem מקרא[5]קודש in mugitu cum קדש fuerit cum extenso. Et sic cum uenerit vau in sciurek in initio[6] litterarum positarum ẜm conditionẽ prędictam legitur cũ mugitu graui[7] ut וליעקב ובשועו ולמועדים. Etiã sunt mugitus graues in vau cum sciurek[8] in initio litterarum additis motibus cũ euenerint eis accentus ex regibus[9] altis ut adducemus postea ut ולישמעאל ובמועדיכם ותכסנו[10] ובשליתה ובהקבץ ובהנשאם ומריא וצאן ובחתונים וסחר כוש :[11] hæc est regula mugituũ & rationes eorum.

[12] ¶ Et scias ꝙ nunq̃ mutantur: nõ ex parte seruientis: nec ex parte[13] alterius sicut aliquando mutantur mugitus leues. Etiã sunt[14] modi & regulę vniuersales.[15] ¶ Primus qdẽ: omne nomen aut uerbum in quorum initio est mem addita punctuata[16] cum sceua est tamen mem lenis: & ante eam sunt aliquæ litterarum בהכל: tunc littera[17] בהכל legitur cum mugitu graui ut המדבר המקטרים[18] למנשי במסלה למנצח: & mem est lenis: & littera pcedens cum mugitu graui:[19] & sic המעט למעט: sed cũ mem fuerit in daghesc: tunc nõ est ibi mugitus vt המזוזה[20] הכנורה המקומות & similia. Secundus: omnis dictio in cuius initio est he[21] admirationis: & littera secũda fuerit radicalis: littera quidẽ secũda est lenis: & he legitur[22] cũ mugitu ut הברבה הדרכי. Tertius: oĩs dictio in qua est motus:[23] & post eũ est sceua: & prope post sceua est littera mota & lenis. Motus quidem[24] primus est cũ mugitu ut תרשא עלון חרבות חסדי ארבל כדכוד:[25] & ideo licet in oĩ ערבות hayn est cũ mugitu: cum tamẽ iungitur in initio daghesc tũc[26] remouetur mugitus hayn: & cõuertit sub mem ut מערבות ꝙ hayn est rapiens:[27] & ratio eius est ratio sceua: & sic סולו לרוכב בערבות ביה שמו iter facite ei qui ascendit super occasum dominus nonem illi:[28] & hic finiunt rationes omnium mugituum tam causantium productã prolationẽ & correptam q̃[29] causantium tam mugitum leuem q̃ grauem.

¶ Postq̃

וכן נמצאו אשר הן שלישיות לאות נקראת בגעיא קלה אף שאינה שלישית כי אם רביעית או חמשית בתנועות התיבה כגון מם ממועצותיהם ממחשבותיהם שחירק הממין שלישי לחולם למד השורש ולכן נקראות הממין בגעיא · וכן כל מם מקרא קדש בגעיא כשקדש בפשט · וכן כשתפול וו בשורק בראש התיבות המונחות על פי התנאי הנזכר היא נקראת בגעיא כבדה כמו וליעקב ובשועו ולמועדים · גם יש געיות כבדות בוו שרוקה בראשי תיבות נוספות התנועות בנפול בם טעמים מן המלכים הגבוהים כמו שנביא אחר זה · כמו ולישמעאל ובמועדיכם ותכסנו ובשליתה ובהקבץ ובהנשאם ומריא וצאן ובתחנונים וסתר כוש · זהו כלל הגעיות ומשפטיהן :

ודע כי לא תשתנה לעולם לא מחמת משרת ולא מחמת דבר אחר כמו שלפעמים תשתנה הגעיות הקלות · ועוד דרכים כוללים :

הראשון כל שם או פעל שתחלתו מם נוספת נקודה בשוא והמם רפה ולפניה אחת מאותיות בהכל ואות בהכל נקראת בגעיא כבדה כמו המדבר המקטרים למנשי במסלה למנצח המם רפה והאות הקודמת בגעיא כבדה · וכן המעט למעט אבל כשהמם ברגש אז אין שם געיא כמו המזוזה המנורה המקומות ודומיהם · השני כל תיבה שבתחלתה הא התימה והאות השנית היא שרשית האות השנית רפה והיא נקראת בגעיא כמו הברכה הדרכי · השלישי כל תיבה שבה תנועה ואחריה שוא וסמוך אחרי השוא אות נעה ורפה הנה התנועה הראשונה בגעיא כמו תדשא עלון חרבות חסדי ארבל ברכו · ולכן אף כי בכל ערבות העין בגעיא כשתתחבר בראשו דגש אז תסור געית העין ותחזור תחת המם כמו מערבות שהעין חטופה ומשפטה כמשפט השוא · וכן סולו לרוכב בערבות ביה שמו · ופה נשלמו משפטי כל הגעיות בין הגורמות מלעיל ומלרע · בין הגורמות געיא קלה בין כבדה :

התנועות אשר געיתן כבדה הן על אחד משלשה דרכים או שאחרית שוא בדגש · או שני שואים רצופים · או תנועה גדולה · ובתנועה השלישית אליה כגון טעם התיבה אז געית התנועה ההיא הראשונה כבדה ולפיכך בכל פתח וו בתיבות שהן על משקל ויפעלו ויפעלו ויפעלו ומורכביהם כמו ויפעלם ויפעלהו ויפעלני ויפעלהו ויפעלני ויפעלוה ויפעלום ויפעלום ויפעלם ויפעלוהו ויפעלה ויפעלוה · ויפעלום בבוא הטעם בלמד השורש הגעיא בוו הקודמת בראשם כמו ויפקדם ויפגשהו וישטמוהו וירדפום ויפגשום ויזכרה ויחשבה וישלחם ויעבדונה ויאשרוה ותעמודנה ותעשי ותעשו וכל הדומות להן הוו בגעיא כבדה · וכן כל הא הידיעה הקודמת לשמות אשר בהם התנאי הזה היא נקראת בגעיא כמו הנערה במעלות למעלות כדברים המשפתים הכרמלי מדעך משאכם ממלכתך · אבל יצאו מזה הכלל השמות אשר האות הראשונה שבהם בחולם כי אז הגעיא תרחה אל החולם ולא תעמוד בהא הקודמת כמו הכהנים לכהנים השואבים השוערים השואבות ודומיהם · וכן מזרעך ולזרעך · אך כשיבואו בלא מם תשאר הגעיא בזין שלא כמשפט · וסימניך יראה זרע יאריך ימים · וכן וו ויהי כשהיא בטעם פשט או במקף היא נקראת בגעיא שלא כמשפט כי אין כאן שלש תנועות ׃

וכן גם כן כשהאות הנעה בראשונה מהשלש תנועות נקודה בסגול היא בגעיא כמשפט · זה הכלל אף כי מעטות הן כמו אשתחוה אתנפלה אקחך ממשלתך ודומיהם · וכן גם כן בהיותה בחירק · ולכן כל התיבות הבאות על משקל מתפעלים התפעלו יתפעלו ויתפעלו תתפעלו נתפעלה התפעלו מתפועלים מתפועלות ויתפועלו כלם האות הראשונה הקודמת אל הדגש או השוא בגעיא בהתנגנם כמו תתנשאו נתחכמה תטהרו יטמאו וכן כל התיבות הדומות להן בתנאי הקודם אות הנקודה בחירק הקודמת נקראת בגעיא כמו ישלחך כמרגלים מקבצאל ממחרת ׃

וכן

¶Motus autem quorum mugitus eſt grauis ſunt tribus mo-
dis:[2] aut ꝙ vltimũ ſceua erit cũ dagheſc: aut duo ſceua [3] erũt
cõtinuata: aut motus magnus erit: & ĩ motu tertio eius erit ſi-
cut accentus [4] dictionis: tunc mugitus motus he primæ erit
grauis: & ideo in omni vau pathah [5] in litteris quæ ſunt ad põ-
dus ויפעלו ויפעלו ויפעלו: & compoſita ex eis ut ſunt [6] ויפעלהו ויפעלם
ויפעלני ויפעלהו ויפעלני ויפעלוה ויפעלום [7] ויפעלום ויפעלם ויפעלוהו ויפעלה
ויפעלוה ויפעלום: cum uenerit accentus [8] in lãmed radicis: tunc
mugitus eſt in vau p̃cedente in initio earum: vt ויפגשהו ויפקדם
[9] וישטמוהו וירדפום ויפגשו ויזכרה ויחשב וישלחם ויעבדונה [10] ויאשרוה ותעמודנה
ותעשי ותעשו: & omnia ſimilia eis vau eſt in mugitu [11] graui:
& ſic omnis he notificationis præcednes nomina in quibus
eſt hæc conditio [12] legitur cum mugitu ut למעלות במעלות הנערה
הדברים המשפתים [13] הכרמלי מרעך משאכם ממלכתך: ſed excipiuntur ab
iſta regula nomina [14] ĩ quibus prima littera eſt in holem: nam
tunc mugitus differt̃ ad holem: [15] & non firmat̃ in he p̃cedẽte
ut השואבות [16] השוערי השואבי הכהנים לכהנים & filia: & ſic מורעך ולזרעך:
ſed cũ venerint abſq; mem [17] remanet mugitus ĩzayn & nõ de
bite: & ſignum eius eſt יראה זרע יאריך ימים: [18] & ſic vau ויהי cum fue
rit in accentu extenſo aut in copula legitur cum mugitu non
[19] debite: nam non ſunt hic tres motus.
[20] ¶Et ſic etiam quando littera mota in primo trium motuũ
fuerit [21] in ſeghol eſt cũ mugitu & debite: hæc regula licet pau
cę ſint [22] ut אשתחוה אתנפלה אקחך ממשלתך & ſimilia: & ſic etiã [23] cũ
fuerit in hirek: & ideo omnes dictiones quæ ſunt ad pondus
מתפעלים [24] התפעלו יתפעלו ויתפעלו תתפעלו נתפעלו התפעלה מתפועלים [25]
מתפועלות ויתפועלו ĩ oĩbus lr̃a prima p̃cedẽs dagheſc ſeu [26] ſceua
eſt mugitus in cantu earum ut יטמאו תטהרו נתחכמה תתנשאו: & ſic
omnes [27] dictiones eis ſimiles in conditione prædicta: littera
quidem quæ eſt cum hirek præcedente [28] legitur cum mugi-
tu ut ישלחך במרגלים מקבצאל ממחרת.

¶Et ſic

maccaph: quod eſt copula & ꝓpe eam eſt dictio in cuius initio non eſt ſceua nec dagheſc: tunc illa[2] prima dictio firmabiť ꝓducte in mugitu ſuo ut הערים האלה: nã הערים[3] debet eẽ correpte: & hic eſt producte: quia accentus copulę eſt prope dictionem האלה[4] in cuius initio non eſt ſceua nec dagheſc niſi pathah he quia eſt lenis:[5] hæ ſunt rationes mugituum quas promiſimus declarare.

[6]¶ Rationes uero copulatarũ & coniunctarũ ſimul ſunt dupliciter: nam aliquę ſunt leues[7] & aliquę graues: leues aũt ſunt duobus modis. Primus quidẽ: omnis[8] dictio quæ eſt tertia in accentu ſi p̃ceſſerit ꝓpe accentũ ſceua: tunc mugitus[9] erit in motu ſecundæ & non in tertia in accẽtu ut העומדים: nam[10] accentus eſt in daleth: & licet motus he ſit tertius ad motum daleth: mugitus[11] tñ differtur ad holem hayn quæ eſt ſecunda. [12]Secundus: nullus mugitus p̃cedens ſceua differť vnq̃:[13] ſed reperiuntur duæ coniunctæ continuę[14] cõiuncta poſt coniunctam: etiam coniuncta poſt ſimplicẽ ſeu ſimplices: etiam ſimplex[15] poſt coniunctã: & etiam reperiũtur duæ ſimplices: vna poſt aliam: exemplum primi[16] ואברכם ואגרשנו: exemplũ ſecũdi ממושבותיכם לאבותיכם הועבותיהם[17] לישועתך וארעך: exemplum tertii רחמניות: exẽplum quarti[18] בשבועותיכם והאשתאולי ꝙ prima eſt tertia ſecũdæ: & ſecũda eſt[19] tertia ad accentũ: & reuertitur hoc in rationem quarti quam diximus in ſimplicibus.

[20]¶ Iterũ ponimus in mugitibus regulã vl'em: habent enim gradus inter ſe[21] reſpectu litterarũ cadentium in eis: & reſpectu[22] continuitatis eorũ cũ copula & cum pauſa: nam oĩs mugitus ueniens ĩ litteris fundamẽtalibus[23] quæ dicunť reges & radicales apud grãmaticos eſt magnus: & attrahiť[24] magis q̃ ueniens ĩ ſeruiẽtibus appellatis miniſtris: mugitus enim reſc[25] רחמניות maior eſt mugitu lãmed לאבותיכם: & mugitus dictiõis p̃cedentis[26] copulã ẽ maior q̃ præcedẽtis pauſas: & mugitus litteræ primæ uenientis ĩ dictione[27] quæ eſt poſt illam quæ eſt cum copula eſt maior & magis attrahitur omnibꝰ mugitibus ut הוא העובר לפניך[28] יי׳ אלהיך dñs Deus tuus eſt qui trãſit ante te: & hic finiť ſermo de mugitibus leuibus; ſimplicibꝰ: & ↄiũctis.

¶ Motus

מַקַּף וְסָמוּךְ לָהּ תֵּיבָה שֶׁאֵין בְּרֹאשָׁהּ שְׁוָא וְלֹא דָגֵשׁ הַתֵּיבָה הַהִיא הָרִאשׁוֹנָה תַּעֲמוֹד מִלְעֵיל בְּגַעְיָתָהּ כְּמוֹ הֶעָרִים הָאֵלֶּה כִּי מִשְׁפַּט הֶעָרִים לִהְיוֹת מִלְרַע וּפֹה מִלְעֵיל בִּהְיוֹת טַעַם מַקַּף בָּהּ סָמוּךְ לְמִלַּת הָאֵלֶּה שֶׁאֵין בְּרֹאשָׁהּ לֹא שְׁוָא וְלֹא דָגֵשׁ כִּי אִם פַּתַח הַהֵא שֶׁהִיא רָפָה ׃ אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּטֵי הַגְּעִיוֹת אֲשֶׁר יִעַדְנוּ לְפָרְשָׁם ׃

ואולם מִשְׁפְּטֵי הַתְּמוּכוֹת וּמְחוּבָּרוֹת לְאַחַת שְׁנֵי מִינִים קַלּוֹת וּכְבֵדוֹת · וְהַקַּלּוֹת הֵם עַל שְׁנֵי דְרָכִים · הָרִאשׁוֹן כָּל תֵּיבָה שֶׁהִיא שְׁלִישִׁית לַטַּעַם אִם יִקְדַּם לַטַּעַם בְּסָמוּךְ שְׁוָא הִנֵּה הַגַּעְיָא תִּהְיֶה בַּתְּנוּעָה הַשֵּׁנִית וְלֹא בַשְּׁלִישִׁית אֶל הַטַּעַם כְּמוֹ הָעוֹמְדִים כִּי הַטַּעַם הוּא בַּדָּלֶית וְאַף כִּי תְנוּעַת הַהֵא שְׁלִישִׁית לִתְנוּעַת הַדָּלֶית הַגַּעְיָא הִיא נִדְחֵית לְחוֹלֶם הָעַיִן שֶׁהִיא שֵׁנִית ׃

הדרך השני אֵין גַּעְיָא קוֹדֶמֶת לִשְׁוָא נִדְחֵית לְעוֹלָם אֲבַל תִּמָּצֵאנָה שְׁתֵּי תְמוּכוֹת רְצוּפוֹת תְּמוּכָה אַחַר תְּמוּכָה גַּם תְּמוּכָה אַחַר פְּשׁוּטָה אוֹ פְּשׁוּטוֹת גַּם פְּשׁוּטָה אַחַר תְּמוּכָה וְגַם תִּמָּצֶאנָה שְׁתֵּי פְּשׁוּטוֹת זוֹ אַחַר זוֹ · מָשָׁל הָרִאשׁוֹן וַאֲבָרֲכֵם · וַאֲגָרֲשֶׁנּוּ · מָשָׁל הַשֵּׁנִי לִישׁוּעָתְךָ וָאֶרְעָךְ · מָשָׁל הַשְּׁלִישִׁי מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם · לַאֲבוֹתֵיכֶם · תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם רַחֲמָנִיּוֹת · מָשָׁל הָרְבִיעִי בִּשְׁבוּעוֹתֵיכֶם וְהָאֶשְׁתָּאוֹלִי שֶׁהָרִאשׁוֹנָה שְׁלִישִׁית לַשֵּׁנִית וְהַשֵּׁנִית שְׁלִישִׁית אֶל הַטַּעַם · וְשָׁב זֶה לְמִשְׁפָּט רְבִיעִי שֶׁזָּכַרְנוּ לַפְּשׁוּטוֹת ׃

ועוד יֵשׁ לְהַנִּיחַ בַּגְּעִיוֹת כְּלָל גָּדוֹל כִּי לָהֶן מַדְרֵגוֹת בֵּינֵיהֶן בְּיַחַס אֶל הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר תִּפּוֹלְנָה בָּהֶן וּבְעֶרֶךְ אֶל סְמִיכוּתָן בְּמַקַּף וּבְמוּכְרַת כִּי כָּל גַּעְיָא שֶׁתִּפּוֹל בָּאוֹתִיּוֹת הַיְסוֹדִיּוֹת הַנִּקְרָאוֹת מְלָכִים וְשָׁרְשִׁיּוֹת אֵצֶל הַמְדַקְדְּקִים הִיא גְדוֹלָה וּמְשׁוּכָה יוֹתֵר מִן הַנּוֹפֶלֶת בַּמְשָׁרְתוֹת הַנִּקְרָאוֹת שִׁמּוּשִׁיּוֹת כִּי גַּעְיַת רֵישׁ רַחֲמָנִיּוֹת גְּדוֹלָה מִגַּעְיַת לָמֶד לַאֲבוֹתֵיכֶם וְגַעְיַת הַתֵּיבָה הַקּוֹדֶמֶת אֶל הַמַּקַּף גְּדוֹלָה מִן הַמּוּכְרָתוֹת · וְגַעְיַת הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה הַנּוֹפֶלֶת בַּתֵּיבָה הַבָּאָה אַחֲרֵי הַמּוּקֶּפֶת הִיא גְדוֹלָה וּמְשׁוּכָה מִכָּל הַגְּעִיוֹת כְּמוֹ יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא הָעוֹבֵר לְפָנֶיךָ וְזֶה תַּשְׁלוּם הַגְּעִיוֹת הַקַּלּוֹת פְּשׁוּטוֹת וּתְמוּכוֹת ׃

התנועות

תיבה אשר האות הראשונה בקמץ והיא מלרע או היא נסתר העבר האות הראשונה הנקודה בקמץ היא מועמדת כמו ואקום ואלך כחטאת כאשם העדות · בטחו בך ׃

הרביעי כל שם שתנועת טעמו שלישית לאות נקודה בפתח או בצרי או סגול או חולם או שורק או חירק ובין הנקודות שוא אות הפתח מועמדת כמו יעמדו׃ תאספי · יעשו · הערים · מולדתי · תרומתי · חליפתי · וכל שם איש מפיק אלף יוצא מזה הכלל כמו ואדוניה · ואדונירם ׃

החמשי כל הא התימה הנוספת בראש השם או הפעל או המלה היא בגעיא כמו האלך האתם · החיה ׃

הששי כל הא הידיעה הנראת או אות המבליעות אותה בתנועתן הקודמת אות חית אז היא מועמדת כמו החתי ׃

השביעי בשאר השמות שתחלתן אות גרונית חוץ הא וחית יש מחלוקת כי יש קוראים האות הפתוחה או הקמוצה הקודמת אליהם בגעיא · ויש שאינם קוראים כן · ולי נראו דברי המעמידין אותה כי האותיות הגרוניות לקלותן תנועותיהן בינוניות בין החטופות והנעות תנועה חזקה ולכן כמעט יש להן משפט התמוכות כמו לאדוני ויאספו יהרגו יעמדו ׃

השמיני כל תיבה אשר בה ארבע נקודות והטעם באחרונה והשתים הבינוניות קלות תדלג הגעיא מן האחרונה אל הראשונה כמו הראשונה העשותו ·

התשיעי כל תיבה אשר משפט הגעיא להיות באות השלישית מהטעם ולא יכלה מחמת הדגש ושוא הנה תבוא הגעיא ברביעית הקודמת אליה שאין סמוכה לה שוא ודגש אחריה כמו מחרצנים · העמוני ואכבד וכן יש חמשיות כמו מהתחתונות ·

העשירי יש מעמידין הקריאה בחמש תיבות בראשם שסימנם לבאיש בהיותם בקמץ וקודמות לדגש כמו למה בתים · אנא ימה שמה · ואנחנו לא ראינו מן המדקדקים בלשונם שיעמידו בגעיא כי אם לויש בלבד ובא הן מלרע בהיותן בנות שתי אותיות כמו בתים אנא אבל המשרתות הדבוקות בהן הן מועמדות כמו הבתים · וכן גם כן בהיותן שלישיות כמו בתיכם בתיהן · אבל בתינו · גם היא קלה הבית וגעיא בתיו כמשפט רבוי יסודה ·

האחד עשר כל תיבה שמשפטה מלרע אם טעמה

dictio in qua prima littera fuerit in kamecz & est correpte seu fuerit absens p̄teritum:[2]prima quidem littera cū kamecz punctuata est firmans ut ואקום ואלך[3]כחטאת כאשם בעדות בטחו בך. Quartus:omne nomen cuius motus[4]sui accentus fuerit tertius lr̄æ punctuatæ in pathah aut in ceri aut in seghol aut holem aut [5]sciurek aut hirek:& inter puncta ipsa est sceua:tunc littera pathah ipsius ē firmās ut חליפתי תרומתי מולדתי העריים יעשו תספי[6]יעמדו: & omne nomen viri [7] cum excipiente aleph excipit̄ ab hac regula ut ואדוניה ואדונירם.[8]Quintus:omnis he admirationis addita in principio nominis seu uerbi seu dictionis est in mugitu [9] ut האלך האתם החיה.Sextus:omnis he notificationis apparēs seu littera[10]כלב inglutientium eam in motu earum præcedēs litteram heth:tunc est firmans ut[11]החתי.Septimus:in aliis nominibus quoq; principium est littera gutturalis præter he[12]& heth est differētia auctorū:nam sunt aliqui legentes litteram in pathah seu kamecz p̄cedente [13] cum mugitu:& sunt qui nō sic legunt:mihi uero magis videntur congrua uerba dicentiū firmationē:[14]nam litteræ gutturales ꝓpter earum leuitatem motus earum sunt medii inter[15] rapiētes & motas forti motu vnde quasi habēt rationē copulataꝝ[16]ut יעמדו יהרגו יאספו לאדוני
Octauus:omnis dictio in qua sunt [17]quatuor puncta & accentus in vltima:duæ uero intermediç leues:saltat[18]quidem mugitus ab vltima ad primam ut הראשונה העשותו.[19]Nonus:omnis dictio in qua ius mugitus est esse in tertia ab accentu:[20]& non potuit sic esse ex parte daghesc & sceua:tunc uenit mugitus in quarta p̄cedente [21] eam in continuitate:cuius non est sceua & postea daghesc ut ואכבר [22] מחרצנים העמוני:& sic sunt quintanç ut מהתחתונות. Decimus: sunt autem aliqui qui firmant [23] lectionē in quinq; litteris in initio earum quarum signum est לבאיש cū fuerint ī kamecz [24] & p̄cesserit daghesc ut למה בתים אנא ימה שמה: nos vero non vidimus aliquem [25]ex acuentibus in lingua sua ut firment in mugitu nisi ליש tantū:& uenit הן correpte [26] cum fuerint binariæ ut בתים אנא : sed seruientes copulatç [27] in hen sunt firmatç ut הבתים : & sic etiam cum fuerint trinariæ ut [28] בתיכם בתיהן : sed בתינו etiam beth est leuis:& mugitus in tau ut est de ratione [29]multitudinis fundamenti eius . Vndecimus: omnis dictio cuius ratio est correpte:si accentus eius fuerit

maccaph

ſceua:quia tũc ſaltat etiam retro accentus dictionis primæ ut עושה[2]פרי faciens fructũ:nam accentus ſcin reuertit̃ ad hayn: & aliquãdo reperitur ſaltus p̃dictus vſq; ad [3] tertiam litteram ut נערמו מים נעמרה יחד facti ſunt mõtes aquæ:ſtemus ſimul. Tertius[4]cum dictio fuerit producte non ꝓlongatur cantus eius a loco ſuo niſi in tribus locis:[5]videlicet בוקע מים ĩterſecãs aquas: בוצע כל בוצע omnis fraudãs fraudẽ: מונע בר יקבוהו לאום וברכה לראש [6] משביר ꝓhibẽs triticũ maledicatur a gẽte: & benedictio in capite tribuentis. Et etiam memor ſis ꝙ etiam in dictionib[7]quæ debent eſſe[7]correpte & reuertit̃ retro earum accentus:aliquãdo ſcriptores ponunt duos accentus: vnũ quidẽ [8] in loco vbi vere debet eſſe accentus : & alius eſt accentus repertus in ſaltu ut [9] ויוצא פרח ויצץ ציץ vrgentibus gemmis eruperant flores. Et hucuſq; declarauimus modos rationum producte & correpte:[10]& pręter iſta reperiunt̃ pauſæ dictionibus quas aliqui grãmatici [11]appellãt mugitus:& aliqui firmationes : nos uero eas mugitus appellamus:nam[12]in eis mugit lector.

[13]¶Mugitus autẽ eſt principiũ melodię ꝓnũciationis dictionis in qua eſt:& perficit̃[14]in littera in qua eſt accentus:deinde reuoluitur melodia eius[15]& perficitur in loco & cum dictione ei debita:& ideo appellamus eum accentũ reuertentẽ[16]in circuitu:nam reuertit̃ ex littera mugitus & perficit melodiã ſuã in loco accẽtus [17] ut האשה אשר נתת עמדי mlĩer quã dediſti mecũ: nã mugitus eſt ſub he האשה:& accẽtus eius eſt ſub[18] ſcin:& hoc euenit ex duabus cauſis:videlicet vt nõ miſceantur cantus motuum adinuicẽ:[19] & ut diuidat̃ inter duas dictiones ſignificãtes res diuerſas:& tamen ſunt ſimiles [20]in prolatione ut diſcutiendum eſt magis dño adiuuante.

[21]¶Mugitus aũt aliq̃ ſunt ſimplices firmãtes: & aliqui alteri appodeati[22] & cõpoſiti. Rões autẽ mugituũ ſimpliciũ[23]firmãtiũ ſunt vndeci modis.[24] ¶Modus aũt primus:oĩs dictio in qua diuidit inter lr̃am poſitiuã & lr̃am[25]accẽtus alia littera: & non eſt poſt eam ſceua nec dagheſc[26]cum fuerit quidẽ motus vnius quinq; regũ eſt in mugitu: & ſic cum lr̃a poſita [27] eſt in kamecz ut האדם:nã ſi daleth eſſet lr̃a accẽtus tũc he eſſet[28]firmans in ꝓlatione ſua. Secundus:omnis ופעלת ופעלתי cũ uenerit accentus in tau:[29]pe tunc eſt firmans ut ואכלת & comedes: ושמעתי כי חנון אני & audiam quia miſericors ſum. Tertius:omnis

הַשְּׁוָא כִּי אָז גַּם כֵּן יְדַלֵּג אֲחוֹרַנִית טַעַם הַתֵּיבָה הָרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ עֹשֶׂה פְּרִי כִּי טַעַם הַשִּׁין חָזַר אֶל הָעַיִן ׃ וְלִפְעָמִים יִמָּצֵא הַדִּלּוּג הַנִּזְכַּר עַד הָאוֹת הַשְּׁלִישִׁית כְּמוֹ נֶעֶרְמוּ מַיִם נַעַמְדָה יָחַד ׃

הַשְּׁלִישִׁי כְּשֶׁהַתֵּיבָה מִלְּעֵיל לֹא יִתְרַחֵק נִגּוּנָהּ מִמְּקוֹמוֹ אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת וְהֵם בּוֹקֵעַ מַיִם כָּל בּוֹצֵעַ בֶּצַע מוֹנֵעַ בָּר יִקְּבוּהוּ לְאוֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר ׃

וְעוֹד תִּזְכּוֹר כִּי לִפְעָמִים בַּתֵּיבוֹת אֲשֶׁר מִשְׁפָּטָן מִלְּרַע וְיִסּוֹג אָחוֹר טַעְמָן שָׂמוּ הַסּוֹפְרִים בָּהּ שְׁנֵי טְעָמִים הָאֶחָד עַל הַמָּקוֹם שֶׁהָיָה רָאוּי הַטַּעַם וְהָאַחֵר הוּא הַטַּעַם הַנִּמְצָא בַּדִּלּוּג כְּמוֹ וַיּוֹצֵא פֶרַח וַיָּצֵץ צִיץ ׃ עַד כֹּה בֵּאַרְנוּ דַּרְכֵי מִשְׁפְּטֵי הַמִּלְּעֵיל וּמִלְּרַע ׃

וּמִלְּבַד אֵלּוּ נִמְצָאוּ הַעֲמָדוֹת לַתֵּיבוֹת אֲשֶׁר מִקְצַת הַמְדַקְדְּקִים קְרָאוּם מְתוּגוֹת וּקְצָתָם הַעֲמָדוֹת וַאֲנוּ קוֹרְאִים אוֹתָם גַּעְיוֹת כִּי בָם יִגְעֶה הַקּוֹרֵא ׃

הגעיא

הִיא הַתְחָלַת חִין עֶרֶךְ מִבְטָא הַתֵּיבָה אֲשֶׁר בָּהּ וְיִשְׁלַם בָּאוֹת אֲשֶׁר בָּהּ הַטַּעַם וְאַחֲרֵי כֵן יָסוֹב חִין עֶרְכָּהּ וְיִשְׁלַם בַּמָּקוֹם ׃ וְעִם הַמִּלָּה הָרָאוּי אֵלֶיהָ וְלָזֶה אֶקְרָאֵנוּ טַעַם חוֹזֵר בְּסִבּוּב כִּי הוּא חוֹזֵר מֵאוֹת הַגַּעְיָא וּמַשְׁלִים חִין עֶרְכּוֹ בִּמְקוֹם הַטַּעַם כְּגוֹן הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּ עִמָּדִי כִּי הַגַּעְיָא תַּחַת הֵא הָאִשָּׁה וְטַעְמָהּ תַּחַת הַשִּׁין ׃ וְזֶה קָרָה לִשְׁתֵּי סִבּוֹת שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ נִגּוּנֵי הַתְּנוּעוֹת קְצָתָם לִקְצָת וּלְחַלֵּק בֵּין שְׁתֵּי תֵּיבוֹת הַמּוּרוֹת עִנְיָנִים שׁוֹנִים וְהֵם דּוֹמִים בְּמוֹצָאֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁנַּחְקוֹר עוֹד בְּעֶזְרַת הָאֵל יִתְבָּרַךְ ׃ אמן ׃

הגעיות

מֵהֶן פְּשׁוּטוֹת עוֹמְדוֹת ׃ וּמֵהֶן תְּמוּכוֹת לְאַחֵר וּמוּרְכָּבוֹת ׃ וְהִנֵּה מִשְׁפְּטֵי הַגַּעְיוֹת הַפְּשׁוּטוֹת הָעוֹמְדוֹת הֵן אֶחָד עָשָׂר דְּרָכִים ׃

הראשון

כָּל תֵּיבָה אֲשֶׁר בָּהּ תַּפְרִיד בֵּין אוֹת מוּנַחַת וְאוֹת הַטַּעַם אוֹת אַחֶרֶת וְאֵין אַחֲרֶיהָ שְׁוָא וְלֹא דָגֵשׁ בִּהְיוֹת תְּנוּעַת אֶחָד מֵהַ מְּלָכִים הִיא בְּגַעְיָא ׃ וְכֵן כְּשֶׁהָאוֹת הַמּוּנַחַת הִיא בְקָמֶץ כְּמוֹ הָאָדָם כִּי אִם הַדָּלֶת הָיְתָה אוֹת הַטַּעַם הִנֵּה הַהֵא מוּעֶמֶדֶת בְּמוֹצָאָהּ ׃

הַשֵּׁנִי כָּל וּפָעַלְתָּ וּפָעַלְתִּי בְּבוֹא הַטַּעַם בַּתָּו הַפֵּא מוּעֶמֶדֶת כְּמוֹ וְאָכַלְתָּ וְשָׁמַעְתִּי כִּי חַנּוּן אָנִי ׃

הַשְּׁלִישִׁי כָּל תיבה.

כמו זוהר טוהר גובה ויצאו מזה רוקע רוגע פוסע שהם מלרע · ואשר אין בהם אות גרונית הם מלרע כמו שופך גורל וקצת שמורת סופם אות גרונית והם מלרע כמו תותח תולע קובע כובע · החמשי כל שם בעל שתי תנועות אחרונות אשר הראשונה נקודה סגול והוא מלעיל אם ישתנה בהפסק הסגול אל קמץ לא ישתנה העלוי כגון פסח פסח משמרת משמרת · אבל כשימצא פעל על משקל הבאים בהפסק הוא מלרע כגון פסח · זרע · שמע ·

החמשי כל שם שהוא על משקל פעל אם הוא שם דבר בהפוך בהפסק הוא מלעיל · ואם הוא שם התואר הוא מלרע · משל הראשון שמן · דשן · משל השני שמן דשן · אבל אם אינו בהפוך שהוא מוכרת הוא מלרע · וכשהוא בסמוך הוא מלעיל · משל הראשון ירך ערל כבד · משל השני ירך יעקב ערל לב · כבד עון · אבל שמות העניינים מנחי העין והשמות הדומים להם הם מלעיל כמו עול און דריוש אבל בסמיכות העין וו נמשך לחולם הפא כגון מות עול עולתה · אבל עול יוצא מן הכלל הזה כי הוא מלעיל · וכן מטיט היון יוצא מן הכלל הזה כי הוא מלעיל · השששי כל שם במשקל זית או מים הוא מלעיל כמו בית ציד שמים ידים כמו שהתבאר בערך מם ·

הנה כבר בארנו דרכי ידיעת מבטא התיבות מלעיל כלם וקצת דרכי ידיעת מבטא התיבות מלרע · ושאר התיבות אשר לא נכללו בדרכים הללו כלן מלרע · אך אמנם יש לך לדעת כי פעמים רבות הסמיכות ישנה מקום הטעם עד שהתיבה אשר משפטה להיות מלרע ישימה מלעיר · וזה על שלשה דרכים האחד כשהיא סמוכה לתיבה הבאה אחריה אשר טעמה באות הראשונה אשר בה כי אז טעם התיבה אשר משפטה מלרע ירחיק עצמו מן הטעם הבא אחריו וידלג אחורנית אם ימצא מקום לאחריו כמו והיה · הוא מלרע · והיה קדש הוא מלעיל כי מחמת טעם הקדש דלג אחורנית טעם יוד והיה אל ההא הראשונה : השני כשיהיה שוא באות הראשונה מן התיבה השנית והטעם באות הבאה אחרי

vt זוהר טוהר גובה:& excipiũtur ex istis רוקע רוגע פוסע quę sunt correpte:[2]& quæ non habent litteram gutturalẽ sunt correpte vt שופך גורל:& aliqua noĩa sunt[3]quorum finis est littera gutturalis:& tñ sunt correpte ut תותח תולע קובע כובע.[4] Quintus:omne nomẽ hñs duos motus vltimos: quorum primus punctuatũ cũ [5] seghol & est pducte si cõmutatur propter pausam seghol in kamecz non mutatur [6] productum ut פסח פסח משמרת משמרת: sed cũ repertum fuerit פעל in [7] pondere uenientiũ cum pausa est correpte:ut פסח זרע שמע.[8]Quintus: omne nomẽ quod est ad pondus פעל si fuerit nomen rei in cõmutatione quidẽ[9]cum pausa est producte:si autem fuerit nomen agnominis est correpte: exemplum[10]primi שמן דשן:exemplũ secundi שמן דשן: sed si non fuerit in cõmutatione:[11]qa est discontinuũ est correpte:& qñ est ĩ cõtinuo est producte:exẽplũ[12]primi ירך ערל כבר: exemplũ secundi ירך יעקב ערל לב כבר עון:[13]sed nomina rerũ ex quiescentibus hayn & nomina eis similia sunt producte ut[14] עול און דריוש: sed in cõtinuitate hayn & vau ptrahiũ ad holem pe ut[15]מות עול עולתה: sed עול excipiũ ab hac regula: nam est producte:[16]& sic מטיט היון excipitur quoque quia est producte.[17] Sextus:omne nomen ad pondus זית seu מים est pducte ut[18] בית ציר שמים ידים ut declaratum est circa mem.

[19]¶Declarati sunt ergo modi scientiæ pnunciationis dictionum producte omnium:[20]& aliqui modi sciæ pnunciationis dictionum correpte:reliquæ[21]uero dictiones quæ non includuntur in istis omnes sunt correpte.[22]Attamen sciendum quod multoties continuitas dictionis mutat locum accentus ita[23]quod dictio cuius ratione debet esse correpte est producte: & hoc tribus[24] modis. Primus cum fuerit continua dictioni subsequenti: cuius accentus est in littera[25] prima eius: tunc enim accentus dictionis qui debet esse correpte elõgat se[26] ab accẽtu subsequẽti:& saltat retro si reperiat locum retro[27]ut והיה est correpte: tamen והיה קדש & erit sanctus est producte: nam ex accentu קדש[28] saltauit retro accentus yod והיה ad he primam. Secundus:cum fuerit[29]sceua in prima littera dictionis secundæ: & accentus fuerit in littera subsequenti post

sceua

kamecz ipsius pe in sceua & kamecz hayn in pathah : & q̄ sunt
producte sunt omnia in pathah:[2]& nō cōmutātur ꝓpter con⸗
tinuitatem:& excipiunt̃ ab hac regula primo אברהם in quo resc
& he sunt[3] in kamecz & he gutturalis : & tamen est correpte:
& sic nomina agentium[4]& patientiū & similia fœminini singu
laris quorum finis est tau quæ sunt ꝓducte:licet[5] littera inter⸗
media sit gutturalis ut שומעת ארבעת מתלקחת[6]צלחת:& cum repta
fuerint similia ī p̃terito ēt sūt ꝓducte ut שמעת[7]ידעת לקחת טבעת:
sed אחר אחת אחר sunt omnia ī pathah & correpte:[8] & sic פחת cū
fuerit significati dominii: sed cū fuerit significati retis est[9] ꝓ⸗
ducte.Secundus:omne nomē habens duos motus seghol aut
ceri est[10] ꝓducte ut שקל:sed cum fuerit vnus in ceri : reliquus
vero in seghol est[11] ꝓducte ut טבת תכץ תבל cū significauerit ter
ram:sed cū significauerit[12]scelus totū est in seghol & ꝓducte:
& sic הגה cum he in fine & הגא cum aleph:ambo[13]sunt correpte
ꝓpter quiescentiā he & aleph:& sic רעה & sic חרש cum scin sini
stra producte:[14] attamē dextra est correpte: & signum tuū est
כל מום רע : & sic ברך indicās vnum[15]genuum ꝓducte : ברך uero
quod indicat benedictionē est correpte:& est uerbū [16]nō no⸗
men ut primum:& sic חרף cum fuerit nomē est ꝓducte:& uer⸗
bum est [17]correpte ut ושרת:& sic omnia nomina quorum duo
primi motus[18]ad pondus שבע sunt ꝓducte:p̃ter צלע וצלע הצלע
cum fuerint discontinuata[19]quæ sunt correpte & continuata
sunt producte:sed וידע וירע ותתע licet[20]fuerint discōtiuuata sūt
tamen producte ex vau cōuersiua in pathah ut scripsimus[21]su
perius ī uerbis:& nō pp hayn in fine ut scripsit auctor libri no
minati oculus[22]lectoris:nam hoc nō est ratio:צלע enim est ēt
hn̄s hayn sed תתע תרע ידע[23]נרע sunt correpte cū fuerint uerba
tau איתן ex quibus excipitur אל תתע בנתיבותיה non errabis in stra
tis eius:[24] qđ est producte Prouerbioꝝ ca.vii. Tertius:omne
nomē פועל correpte[25]ut אוכל:& noīa accidētiū eis similia sunt
correpte ut אוכל:[26] sed nomina rerum correpte ut עורב עורב:
sed cum fuerit nomen accidentis[27]est producte : ut est ratio
eius ut אכלני חורב deuorauit me æstas:& excipiūtur ab istis ad⸗
dita mem [28] in principio ut מופת מוקש & similia quæ sunt cor⸗
repte. Quartus:[29] omne nomen quod est ad pondus פועל:
cuius finis aut medium est littera gutturalis est producte:

vt

קָמֵץ הַפֵּא אֶל שְׁוָא וְקָמֵץ הָעַיִן אֶל פַּתַח · וַאֲשֶׁר הֵם מִלְעֵיל הֵם בְּפַתַח כֻּלָּם וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִכוּת · וְיָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל אַבְרָהָם שֶׁהָרֵישׁ וְהַהֵא בְּקָמֶץ וְהַהֵא גְרוֹנִית וַאֲפִילוּ הָכִי הוּא מִלְּרַע · וְכֵן שְׁמוֹת הַפּוֹעֲלִים וְהַמִּתְפַּעֲלִים וְדוֹמֵיהֶם לַנְּקֵבָה הַיְחִידָה שֶׁסּוֹפָם תָּו הֵם מִלְעֵיל אַף עַל פִּי שֶׁהָאוֹת הָאֶמְצָעִית הִיא גְרוֹנִית כְּמוֹ שׁוֹמַעַת אַרְבַּעַת מִתְלַקַּחַת צֹלַחַת · וּכְשֶׁיִּמָּצֵא דוּגְמָתָן לְשׁוֹן עָבָר גַּם כֵּן הוּא מִלְעֵיל כְּמוֹ שָׁמַעַתְּ יָדַעַתְּ לָקַחַתְּ טָבַעַתְּ · אֲבָל אַחַר אַחַת אַחַר הֵם בְּפַתַח כֻּלָּם וּמִלְּרַע וְכֵן פַּחַת כְּשֶׁהוּא לְשׁוֹן שְׁרָרָה · אֲבָל כְּשֶׁהוּא לְשׁוֹן מַלְכּוֹדֶת הוּא מִלְעֵיל׃

הַשֵּׁנִי כָּל שֵׁם בַּעַל שְׁתֵּי תְנוּעוֹת סֶגּוֹל אוֹ צֵרִי הוּא מִלְעֵיל כְּגוֹן שֶׁקֶל · אֲבָל כְּשֶׁתִּהְיֶה הָאַחַת בְּצֵרִי וְהַשֵּׁנִית בְּסֶגּוֹל הוּא מִלְעֵיל כְּמוֹ טֵבֶת תֵּבֶץ תֵּבֶל כְּשֶׁהוּא מוֹרֶה אֶרֶץ · אֲבָל כְּשֶׁהוּא מוֹרֶה נְבָלָה כֻּלּוֹ בְּסֶגּוֹל וּמִלְעֵיל · וְכֵן הֵגֶה בְּהֵא בְּסוֹף וְהֵגֵא בְּאָלֶף שְׁנֵיהֶם מִלְּרַע בְּסִבַּת נַח הַהֵא וְהָאָלֶף · וְכֵן רֵעֶה וְכֵן חֶרֶשׁ שְׂמֹאל מִלְעֵיל וְחֵרֵשׁ יָמִין מִלְּרַע · וְסִימָנָךְ כָּל מוּם רַע · וְכֵן בֶּרֶךְ מוֹרֶה אֶחָד מֵהַבִּרְכַּיִם מִלְעֵיל · וּבֵרֵךְ שֶׁהוּא לְשׁוֹן בְּרָכָה הוּא מִלְּרַע · וְהוּא פֹּעַל לֹא שֵׁם כָּרִאשׁוֹן וְכֵן חֵרֶף כְּשֶׁהוּא שֵׁם הוּא מִלְעֵיל וּכְשֶׁהוּא פֹּעַל הוּא מִלְּרַע כְּמוֹ וְשֵׁרֵת · וְכֵן כָּל הַשֵּׁמוֹת שֶׁשְּׁתֵּי תְנוּעוֹתֵיהֶם הָרִאשׁוֹנוֹת עַל מִשְׁקַל שֶׁבַע הֵם מִלְעֵיל חוּץ צֵלַע וְצֵלַע הַצֵּלַע כְּשֶׁהֵם מוּכְרָתִים שֶׁהֵם מִלְּרַע · וּכְשֶׁהֵם דְּבֵקִים הֵם מִלְעֵיל · אֲבָל וַיֵּדַע וַיֵּרַע וַתֵּתַע אַף בִּהְיוֹתָם מוּכְרָתִים הֵם מִלְעֵיל מֵחֲמַת הַוָּיו הַהֲפוּכִית בְּפַתַח כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בַּפְּעָלִים וְלֹא בַּעֲבוּר הָעַיִן שֶׁבְּסוֹפָם כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּעַל עֵין הַקּוֹרֵא כִּי זֶה אֵינוֹ טַעַם שֶׁגַּם צֵלַע בַּעַל הָעַיִן · אֲבָל תֵּתַע תֵּדַע יֵדַע יֵגַע הֵם מִלְּרַע בִּהְיוֹתָם פְּעָלֵיתוֹ הָאֵיתָן וְיָצָא מֵהֶם אַל תֵּתַע בִּנְתִיבוֹתֶיהָ שֶׁהוּא מִלְעֵיל בְּמִשְׁלֵי סִימָן ז׳׃

הַשְּׁלִישִׁי כָּל שֵׁם פּוֹעֵל מִלְּרַע כְּמוֹ אוֹכֵל · וּשְׁמוֹת הַמִּקְרִים הַדּוֹמִים לָהֶם הֵם מִלְּרַע כְּמוֹ אוֹכֵל · אֲבָל שְׁמוֹת הַדְּבָרִים מִלְּרַע כְּמוֹ עוֹרֵב אוֹרֵב · וּכְשֶׁהוּא שֵׁם מִקְרֶה הוּא מִלְעֵיל כְּמִשְׁפָּטוֹ כְּמוֹ אֲכָלַנִי חוֹרֶב וְיָצָא מִן הַכְּלָל הַזֶּה נוֹסְפֵי הַמֵּם בְּרֹאשָׁם כְּמוֹ מוֹפֵת מוֹקֵשׁ וְדוֹמֵיהֶם שֶׁהֵם מִלְּרַע׃

הָרְבִיעִי כָּל שֵׁם שֶׁהוּא בְּפֶלֶס פּוֹעַל שֶׁסּוֹפוֹ אוֹ אֶמְצָעִיתוֹ אוֹת גְּרוֹנִית הוּא מִלְעֵיל

הַלָּמֶד הֵא כְּשֶׁתֶּחְסַר הַלָּמֶד וְנוֹסְפָה הַוָּו בְּפַתַּח אָז פְּעָלַי יוד אוֹתָן הַקַּל וְהַהִפְעִיל הֵם מִלְעֵיל · מָשָׁל הַקַּל וַיִּפֶן וַיִּרֶב וּמָשָׁל הַהִפְעִיל וַיֶּפֶן וַיֶּרֶב וְכֵן פְּעָלַי הַתָּו וְהַנּוּן מֵהַקַּל וְהַהִפְעִיל מִשְׁפְּטֵיהֶם בְּצֵאתָם וּבְבוֹאָם בִּכְלָל כְּמִשְׁפְּטֵי הַיּוד שֶׁכָּתַבְנוּ כִּי כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ וַיֹּאמֶר וַיֵּשֶׁב כֵּן נֹאמַר וַנֹּאמֶר וַנֵּשֶׁב וַתֹּאמֶר וַתֵּשֶׁב · וְכֵן תַּקִּישׁ עַל הַשְּׁאָר ׃

המשפט הַשְּׁלִישִׁי הוּא כָּל תִּפְעַל יִפְעַל יִפְעַל תִּפְעַל הִפְעַל מִלְרַע כְּמוֹ יִשְׂמַח תִּשְׁמַע יְבָרֵךְ תִּפָּקֵד הִפָּקֵד זוּלַת נְחֵי הַלָּמֶד הֵא שֶׁהֵם מִלְעֵיל בְּחֶסְרוֹן הַהֵא כְּמוֹ יָכֹל יָגֶל יַעַל הָרֶב · הַשְּׁלִישִׁי כָּל וָאֶפְעַל וָאֶפְעַל מִלְרַע כְּמוֹ וָאֶשְׁכַּב וָאֲשַׁבֵּר זוּלַת בְּנָחֵי הַלָּמֶד הֵא בְּחֶסְרוֹנָהּ מִלְעֵיל כְּמוֹ וָאַעַל וָאֵפֶן · הָרְבִיעִי כָּל וַיְפַעֵל מִלְרַע זוּלַת וַיְבָרֶךְ וַיְגָרֶשׁ וַיְשָׁרֶת שֶׁהֵן מִלְעֵיל · אֲבָל וָאֲבָרֵךְ וָאֲגָרֵשׁ יְגָרֵשׁ יְבָרֵךְ לְבָרֵךְ אֲבָרֵךְ מְבָרֵךְ מְשָׁרֵת כֻּלָּם מִלְרַע כַּמִּשְׁפָּט הַשֵּׁנִי · הַחֲמִשִׁי מִינֵי וַיִּפְעַל וַיִּפְעַל שֶׁהֵם שׁוֹנִים וּבָאוּ עַל מִשְׁקַל נְחֵי הַלָּמֶד הֵם חֲסֵרֵי הַהֵא אוֹ עַל מִשְׁקַל הַשְּׁנִיִּים הֵם מִלְעֵיל כְּמוֹ וַיִּקֶץ וַיָּקֶץ וַיָּסֶב וַיָּשֶׁב שֶׁשָּׁרְשָׁם יָקַץ קָנָה סָבַב שָׁב · הַשִּׁשִּׁי כָּל אֶפָּעֵל יִפָּעֵל תִּפָּעֵל נִפְעַל הִפָּעֵל לְהִפָּעֵל מִלְרַע זוּלַת הִשָּׁמֶר שֶׁהוּא מִלְעֵיל בְּכָל הַמִּקְרָא לְבַד אֶחָד הִשָּׁמֵר וְהַשְׁקֵט שֶׁהוּא מִלְרַע · הַשְּׁבִיעִי וַיִּפָּעֵל מִלְרַע זוּלַת וַיִּנָּחֵם וַיֵּאָסֵף וַיִּצָּמֵד וַיִּנָּגֵף וַיִּלָּחֵם וַתִּפָּעֵם זוּלַת מְעַטִּים מֵאֵלֶּה · שֶׁהוֹצִיאָה אוֹתָם הַמַּסָּרָה · הַשְּׁמִינִי כָּל חֲסֵרֵי נוּן מִשְׁפָּטָם כְּדִין הַשְּׁלֵמִים · הַתְּשִׁיעִי כָּל הַשְּׁנִיִּים הַכְּפוּלִים הֵם מִלְרַע כְּמוֹ יְרוֹמֵם יְקוֹמֵם וַתְּכוֹנֵן וַתְּכוֹנֵן לְרוֹמֵם · עַד כֹּה הִגִּיעוּ מִשְׁפְּטֵי הַפְּעָלִים ׃

ואולם מִשְׁפְּטֵי הֱיוֹת הַתֵּיבָה מִלְעֵיל אוֹ מִלְרַע · הֵם שִׁשָּׁה דְּרָכִים · הָרִאשׁוֹן הוּא כָּל שֵׁם מִשְׁקָלוֹ בְּפֶלֶס פֶּעַל הוּא מִלְרַע אִם הָאוֹת הָאֶמְצָעִית אֵינָהּ מֵאוֹתִיּוֹת אחהע שֶׁאִם הִיא מֵהֶם הַשֵּׁם מִלְעֵיל · מָשָׁל הָרִאשׁוֹן חָכָם · מָשָׁל הַשֵּׁנִי טַעַם מִלְבַד הַשֵּׁמוֹת שֶׁפֵּא הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁלָּהֶם אַחַת מֵאוֹתִיּוֹת קֶרֶן רְאֵם זָקֵן שֶׁאַף שֶׁהָעַיִן גְּרוֹנִית הֵם מִלְרַע כְּמוֹ קָהָל רָעָב נָהָר רָחָב אָחָז מָהָר זָהָב קָאַת נָחָשׁ כְּשֶׁהוּא שֵׁם רֶמֶשׂ · אֲבָל כְּשֶׁהוּא שֵׁם קֶסֶם אוֹ שֵׁם אִישׁ הוּא מִלְעֵיל · וְכָל אוֹתָם שֶׁהֵם מִלְרַע הֵם בְּקָמֶץ כֻּלָּם וְיִשְׁתַּנֶּה בָּם בִּסְמִיכוּת

lāmed he cum defecerit lammed & additur vau pathah: tunc uerba yod איתן leuis[2] & הפעיל sunt ꝓducte: exēplū leuis ויפן וירב: exemplum הפעיל est ויפן וירב.[3] Et sic etiā uerba tau & nun leuis: & הפעיל ratio eoꝝ[4] vniuersaliter est sicut ipsius yod: nam ut di ximus ויאמר וישב sic dicimus[5] ונאמר ונשב ותאמר ותשב: & sic facies cōparationē in reliquis.

[6] ℭ Tertia ratio est: omne הפעל יפעל תפעל יפעל תפעל[7] correpte ut ישמח תשמע יברך תפקד הפקד ꝑter[8] quiescentia lāmed he q̄ sunt ꝓducte in defectu he ut ירב יכל יגל יעל הרב.[9] Tertius: oē ואפעל אפעל correpte ut ואשכב ואשבר: nisi in quiescentibus[10] lāmed he in de fectu eius producte ut ואעל ואפן. Quartus: oē ויפעל[11] correpte ꝑter ויברך ויגרש וישרת quæ sūt ꝓducte: sed ואברך ואגרש[12] יגרש יברך לברך אברך מברך משרת oīa sunt correpte ut ratio secūdi.[13] Quin tus: species ויפעל ויפעל quæ sunt diuersi & ueniunt ad pondus quiescentium lāmed[14] & sunt defectiue he seu ad pondus bi nariorum sunt producte ut וישב[15] ויקץ ויקן ויסב: quorum radix ē יקץ קנה סבב שב. Sextus: omne אפעל יפעל תפעל[16] נפעל הפעל להפעל correpte præter השמר: quod est ꝓducte in tota scriptura[17] pręter vnum: & est השמר והשקט quod est correpte. Septimus ויפעל correpte[18] præter וינחם ויאסף ויצמד וינגף וילחם ותפעם pręter aliqua horū:[19] quæ notauit masara. Octauus: omnia defectiua nun: ratio eorum est ut ratio[20] perfectorū. Nonus: omnia binaria duplicata sunt correpte ut לרומם ותכונן ותכונן קומם[21] רוממי: & hic fi niunt rationes uerborum.

[22] ℭ Rationes autem dictionis ad hoc ut sit ꝓducte: aut cor repte sunt sex[23] modis. Primus quidē: omne nomen ad pon dus פעל[24] est correpte si littera intermedia nō fuerit ex litteris אחהע: nam si fuerit[25] ex eis nomen est ꝓducte: exemplū primi חכם: exēplū secūdi טעם: ꝑter[26] noīa quoꝝ pe radicis fuerit vna ex lr̄is קרן ראם זקן in quibus licet[27] hayn gutturalis sunt tamen correpte ut נחש קאת[28] זהב מהר אחז רחב נהר רעב קהל cum fuerit נחש nomē reptilium: sed cum fuerit nomē diuinationis aut nomē proprium est[29] producte: & omnia quæ sunt correpte sunt in kamecz: & commutatur in eis propter continuationem

kamecz

ועגית ועשית: & sic multa quæ sunt ī futuro & pducte: & reliqua
exeuntia a[2] regula plurima eorum sunt notata in masara.

[3] ¶ Secundus autem: omne singulare absens præteritū ut פעל
& alia fil'ia ipsis [4]אפעל נפעל מפעל אפעל תפעל נפעל מפעל לפעל [5]הפעיל
אפעיל יפעיל תפעיל נפעיל להפעיל מפעיל התפעל אתפעל [6]יתפעל תתפעל
נתפעל מתפעל להתפעל cum radix eorum est ex perfectis: [7] & etiā
in multis defectiuis in quibus prȩteritum est singulare absens
nō exit ab hac regula φ sit [8] correpte: q̄q̄ in defectiuis & quie-
scentibus sint modi diuersi in reliquis ut [9] declarabit̃ in mo-
dis conuenientibus quiescentibus & defectiuis quæ excipiun-
tur a regula.

[10] ¶ Primus quidē est in qescētibus pe aleph: nā oē יאכל ותאכל
pducte [11] in pausa uero correpte p̄ter ויאכל תנובות qd̄ est [12] cor-
repte absq̧ pausa: & sic oē ויאמר תאמר pducte: attamē יאמר תאמר
correpte: [13] alia uero verba eorū sunt correpte ut est ius eorū
si non fuerit vau pathah in principio eorum. [14] Secūdus in qe-
scētibus pe yod cum uenerit vau addita in principio uerborū
yod איתן in pathah [15] tam in coniugatione leui q̄ in הפעיל sunt
pducte ut וידע וישב וירד וילך [16] ויודע ויושב ויורד ויולך: alia uero uer-
ba sunt correpte cum nō fuerit in pricipio eoꝝ vau [17] pathah:
excipiunt̃ tñ ex hac regula ויצא ותצא ויוצא ותוצא: quæ sunt corre-
pte ex eo [18] φ sunt ex habentibus aleph: sic etiā & ויישן וייטב ויירא
ויירש ויוכל ויצוק: oīa [19] ista sunt correpte: in pfectis ēt ויולך וילך וירד
cum hayn radicis est in pathah sūt [20] correpte: in seghol uero
producte vt ויולך וילך וירד. Tertius in quiescentibus [21] hayn ap-
pellatis binariis cum vau fuerit in pricipio in pathah: & yod
איתן in kamecz est [22] pducte: nam accentus est sub yod & pe ra-
dicis in kamecz: & sunt qui legunt [23] cum rapiente kamecz: &
dicunt φ cecidit sceua ex pigritia pūctantiū: [24] & testimoniū
in hoc est qm̄ in pausa cōuertit̃ kamecz ī holem: ut kamecz כל
cum uenerit [25] in pausa conuertit̃ kamecz in holem. Ego autē
dico φ mihi appet φ kamecz ipsius כל [26] ē kamecz pleni oris:
& sic etiā kamecz pe radicis binariorū: & ideo in pausa ambæ
[27] cōuertunt̃ in holem: nam parua est dr̄ia inter kamecz pleni
oris & inter holē [28] ut decl'auimus in cap'lo pūctoꝝ: & sic etiā
in הפעיל yod ipsius איתן est producte ut [29] ויקם וישב: sed ויבא ויקא
sunt correpte: & hoc ex ipsa aleph. Quartus in quiescentibus

lāmed

ועניית ועשיית וכן רבים שהן לעתיד ומלעיל· ושאר היוצאים מן הכלל רובם באו במסרה ׃

השני כל נסתר יחיד עבר כגון פעל ובאחרים הדומים אל אפעל נפעל מפעל אפעל תפעל נפעל מפעל לפעל הפעיל אפעיל יפעיל תפעיל נפעיל להפעיל מפעיל התפעל אתפעל יתפעל תתפעל נתפעל מתפעל להתפעל כששרשם מן השלמים וגם ברוב החסרים העבר יחיד נסתר לא יצא מן הכלל הזה שהוא מלרע· אבל בחסרים ובנחים יש דרכים שונים בנשארים כאשר יתבאר בדרכים הבאים בנחים והחסרים היוצאים מן הכלל ׃

הראשון הוא בנחי הפא אלף כי כל ויאכל ותאכל מלעיל ובהפסק מלרע· מלבד ויאכל תנובות והוא מלרע בלי הפסק· וכל ויאמר ותאמר מלעיל· ויאמר ותאמר מלרע ושאר פעליהם מלרע כמשפטם אם לא תפול וו פתח בראשם· השני בנחי הפא יוד כשתבוא וו נוספת בראש פעלי יוד איתן בפתח בין בבנין הקל בין בהפעיל הם מלעיל כמו וידע וישב וירד וילך ויודע ויושב ויורד ויולך ושאר הפעלים מלרע כשאין בראשם וו בפתח· ויצאו מזה ויצא ותצא ויוצא ותוצא שהם מלרע בסבת היותם מבעלי האלף· גם ויישן וייטב ויירא ויירש ויוכל ויצוק כל אילו מלרע בשלמים· גם ויולך· וילך וירד כשעין השרש בפתח הם מלרע וכשהיא בסגול מלעיל כמו ויולך וילך וירד· השלישי בנחי העין הנקראים שניים כשהוו בפתח בראשה ויוד האיתן בקמץ היא מלעיל כי הטעם תחת היוד ופא השרש בקמץ· ויש קוראים אותה בקמץ חטף ואומרים כי נפל ממנו השוא להתרשלות המנקדים להקל מעליהם והעד כי בהפסק ישוב הקמץ חלם כמו קמץ כל כשבא בהפסק ישוב הקמץ חולם· ואני אומר כמדומה לי כי קמץ כל הוא קמץ מלא פום· וכן קמץ פא שרש השניים ולכן בהפסק שניהם ישובו חולם כי מעט מזער הוא ההפרש בין הקמץ מלא פום והחולם כמו שבארנו בשער הנקודות וכן בהפעיל יוד האיתן מלעיל כמו ויקם וישב אך ויבא ויקא הם מלרע מחמת האלף· הרביעי בנחי

הלמד

ודומיהן · אבל פתיים פתאים צבאים · צביים · שפיים הן מלרע ׃

נון משפטה אחד והוא שכל תיבה שסופה נון נוספת מורה על כנוי רבוי הנקבה שאין תחתיה נקודה היא מלרע · כמו תשמעון משפטן זולת שמען שהיא מלעיל בסבת העין המרחבת

משפטי התיו הם על שלשה דרכים · הראשון הוא כל תיבה שסופה תיו לסימן רבוי הנקבה היא מלרע כמו בנות טובות · וכן אם היא לסימן פעלי הנקבה או סמיכות הנקבה משל הראשון וקראת · משל השני טובת · השני כל תיבה שסופה תיו ולפניה סמוכה לה אות נקודה בסגול ולפני הסמוכה ההיא אות נקודה בסגול או בחולם היא מלעיל · משל הראשון לשבת מערכת · משל השני סולת כפורת · השלישי כל תיבה שסופה תו וקודמת לה חית או עין עם קדימת שתי נקודות פתח היא מלעיל כמו נחת שומעת · זולת שתי אלה אחת ופחת כשהוא שם שררה ששתיהן מלרע ׃

כל תיבה שסופה עין או חית או הא וקודמת להן פתח אשר אין עליה אות כתובה היא מלרע · כמו שומע · משמיע · בנסוע · רבוע · שולח · מצמיח כח · ינוח · ימגביה · להתמהמה · גבוה · וכן נשלמו משפטי מבטא מלעיל ומלרע מפאת האותיות ·

אמנם משפטיהם מפאת הפעלים הם תשעה · הראשון כל פעל עבר שסופו תיו קמץ לסימן הנכח או תיו חירק מושך יוד לסימן המדבר בעדו הם מלעיל כמו אבל אכלתי ואכלתי · אבל אם קדמה ויו ההפוכית שאז פירושו לעתיד היא מלרע כמו ושמת ודרשת ונועדתי · והיוצאות מן הכלל הזה הן שלשה מינין הראשון כשפעל הנכח סמוך למלה זעירא או מלעיל כי אז עם הוו ההפוכית היא מלעיל כמו ואכלת שם · וזבחת פסח · השני כשהיא בהפסק כמו ושבעת · השלישי בהיות הפעל מנחי הלמד אלף כמו וקראת ויצאת · אבל ההפעיל בפעל יצא שומר הכלל כי והוצאת והוצאתי כשעניינם לעתיד הם מלרע · וכן גם כן פעמים רבות יקרה לנחי הלמד כמו

& similia: sed פתיים פתאים צבאים צביים שפיים sunt correpte.

[2] ℭ Nun autẽ ipsius vna est ratio: & est ꝙ omnis dictio cuius finis est nun addita significans[3] cõnotationẽ fœminini pluralis quæ non habet punctum est correpte[4] vt תשמען משפטן ꝑter שבען: quæ est producte ꝑpter hayn dilatantem.

[5] ℭ Rationes autẽ tau sunt tribus modis. Primus: omnis[6] dictio cuius finis est tau ad signũ pluralis fœminini est correpte[7] ut בנות טובות: & sic si fuerit ad signum uerborũ fœminini aut cõtinuitatem[8] fœminini: exemplũ primi וקראת: exemplum secundi טובת. Secũdus: omnis dictio[9] cuius finis est tau: & ante eam est littera in seghol: & ante illam[10] littera in seghol seu in holem est producte: exemplum primi לשבת[11] מערכת: exemplum secundi סולת כפורת. Tertius: oĩs dictio cuius finis est tau[12] & ante eam est heth seu hayn cũ pręcessiõe duplicis pathah est producte[13] ut נחת שומעת: ꝑter ista duo אחת ותחת cum fuerit ipsum פחת nomen dominii[14] quæ sunt correpte.

[15] ℭ Omnis dictio cuius finis est hayn aut heth aut he: & præcedit eas pathah in qua[16] nõ est lr̃a scripta desup est correpte ut שומע משמיע[17] בגסוע רבוע שולח מצמיה כח ינוח מגביה להתמהמה[18] גבוה: & hic finis imponitur prolationi productę & prolationi correptę ex parte litterarum.

[19] ℭ Ex parte autem verborum sunt nouem modis:[20] quorũ primus est: omne uerbum ꝑteritum cuius finis est tau kamecz ad signũ[21] præsentis: seu tau hirek cum protractiõe yod ad signum loquẽtis[22] pro se sunt producte ut אכל אכלתי ואכלתי: sed si ꝓcesserit[23] vau cõuersiua: cuius significatio est in futurum: tunc est correpte ut ונועדתי[24] ושמת ודרשת. Exeuntia aũt ab hoc canone sunt tria. Primum quidem quando uerbũ[25] præsentis fuerit prope dictionem paruam aut producte: quia tunc cum vau cõuersiua est producte[26] ut וזבחת פסח ואכלת שם. Secũdũ qñ est cũ pausa ut ושבעת.[27] Tertiũ qñ fuerit uerbũ ex qescẽtib⁹ lamed aleph ut וקראת ויצאת:[28] sed הפעיל in uerbo יצא seruat canonem: nã והוצאת והוצאתי cum fuerint[29] in futuro sunt correpte: & sic etiam euenit multoties quiescentibus lammed: vt

ונעית

ſi ante illum motum fuerit alius motus prȩter ſceua eſt producte[2] ut הציבו הקשיבו præter ueniētes ex quieſcentibus lāmed he: quæ ſunt correpte ut[3] צפי התעני גלי. Quartus: omnis dictio cuius finis eſt littera gentis ſeu[4] cognominationis eſt correpte ut הראובני המגביהי הרביעי: & ſic עני שני:[5] in quibus yod eſt addita. Quintus: oīs dictio cuius finis eſt yod ſubſequens[6] hirek nun indicantis loquentem pro ſe eſt producte ut שמרני תברכני.[7] Sextus: omnis dictio cuius finis eſt yod ſubſequēs hirek: & antea non eſt niſi motus[8] ſceua ſeu rapientis: cum conuertitur ſceua ſeu rapiens ceri ſeu ſeghol ſeu holem in pauſa:[9] ſi fuerit in ſceua eſt correpte: ſi autem fuerit in ceri aut in ſeghol eſt producte[10] חלי חולי עני עוני יהי יהי חצי חצי פרי פרי: ſi autem[11] motus antecedēs non repertus fuerit in ſceua: tunc eſt correpte ſemper ut קני חצי[12] לוי עלי.

[13] ℭRationes autem caph ſunt tribus modis. Primus: omnis dictio[14] cuius finis eſt caph in ſceua ad ſignum connotationis fœminini præſentis in omnibus[15] uerbis & in nomine ſingulari eſt correpte ut ידך אישך יאחזוך תוכיחוך ad connotationem[16] præſentis maſculini ut מתנתך אותך. Secundus: oīs dictio cuius finis eſt caph[17] in kamecz: & p̄cedens eſt ſceua eſt correpte vt שפחתך יתנך.[18] Tertius: omnis dictio cuius finis eſt caph cū ſceua ad ſignū fœminini prȩſentis ī pluralitate[19] noīs: & prȩcedunt eā cōtinua primo pathah: & ſecūdo hirek: & ſceua eſt[20] tertio: ſeu ꝙ caph eſt in kamecz ad ſignū cōnotationis maſculini præſentis: & præcedit eam[21] motus puncti quod eſt ex regibus: licet fuerit inter ea ſceua eſt[22] producte: exemplum primi עיניך: exemplum ſecundi עיניך ילדתך.

[23] ℭRationes autē mem: omnis dictio cuius finis eſt mem ad ſignum cōnotatiōis pluralis eſt[24] correpte ut מלביהם אוליכם ידם מחשבותם: præter[25] decem: quorū finis eſt תם: & ſunt producte: & ſūt נצרתם והרגתם ובקשתם שרפתם[26] אחזתם העלתם מצאתם גנבתם ואכלתם עצים[27] ואכלתם חית השדה.

[28] ℭScdus: oīs dictio cuius finis eſt mem: & añ eā ſūt kamecz & yod hirek cōtinuatim[29] eſt ꝑducte ut ריחים עינים אפרים מצרים & ſimilia

אִם קוֹדֶם לְאוֹתָהּ תְּנוּעָה הִיא תְּנוּעָה אַחֶרֶת זוּלַת שְׁוָא הִיא מִלְעֵיל כְּמוֹ חֲצִיבִי הַקְשִׁיבִי מִלְּבַד הַבָּאוֹת מִנָּחֵי הַלָּמֶד הֵא שֶׁהֵן מִלְּרַע כְּמוֹ צַפִּי הִתְעַנִּי גָּלִי ׃

הָרְבִיעִי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ אוֹת הַיַּחַס אוֹ הַתֹּאַר הִיא מִלְּרַע כְּמוֹ הָרְאוּבֵנִי הַמַּגְבִּיהִי הָרְבִיעִי ׃ וְכֵן עֲנִי שַׁנִי שֶׁהַיּוּדִין נוֹסָפוֹת ׃

הַחֲמִשִׁי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ יוֹד נִמְשֶׁכֶת לְחִירֶק נוּן מוֹרָה לַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ הִיא מִלְעֵיל כְּמוֹ שָׁמְרֵנִי תְּבָרְכֵנִי ׃

הַשִּׁשִּׁי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ יוֹד נִמְשֶׁכֶת לְחִירֶק וּלְפָנָיו אֵין כִּי אִם תְּנוּעַת שְׁוָא אוֹ חָטֵף כְּשֶׁתַּחְזוֹר הַשְּׁוָא אוֹ הֶחָטֵף צֵרִי אוֹ סֶגוֹל אוֹ חוֹלֶם בְּהֶפְסֵק בִּהְיוֹתָהּ בִּשְׁוָא הִיא מִלְּרַע ׃ וּבִהְיוֹתָהּ בְּצֵרִי אוֹ בְסֶגוֹל הִיא מִלְעֵיל פְּרִי פֶּרִי ׃ חֲצִי חֵצִי ׃ יְהִי יֶהִי ׃ עֳנִי ׃ עוֹנִי ׃ חֳלִי חֹלִי ׃ וְאִם לֹא נִמְצֵאת הַתְּנוּעָה הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא אָז הִיא מִלְּרַע לְעוֹלָם כְּמוֹ רְוִי עֱלִי קְנִי חֲצִי ׃

משפטי הַכַּף הֵם עַל שְׁלֹשָׁה דְרָכִים ׃ הָרִאשׁוֹן כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ כַּף בִּשְׁוָא לְסִימַן כִּנּוּי נֹכַח הַנְּקֵבָה בְּכָל הַפְּעָלִים וּבְשֵׁם יָחִיד הִיא מִלְּרַע כְּמוֹ יָדֵךְ אִישֵׁךְ יֹאחֲזוּךְ תּוֹכִיחוּךְ לְכִנּוּי נֹכַח הַזָּכָר כְּמוֹ מַתְּנָתָךְ ׃ אוֹתָךְ ׃

הַשֵּׁנִי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ כַּף בְּקָמֵץ וּבְסָמוּךְ קוֹדֶמֶת אֵלֶיהָ שְׁוָא הִיא מִלְּרַע כְּמוֹ שִׁפְחָתְךָ ׃ יִתֶּנְךָ ׃

הַשְּׁלִישִׁי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ כַּף בִּשְׁוָא סִימַן כִּנּוּי נֹכַח הַנְּקֵבָה בְּרִבּוּי הַשֵּׁם וְקוֹדְמוֹת אֵלֶיהָ רְצוּפוֹת פַּתַח רִאשׁוֹנָה וְחִירֶק שֵׁנִית וְהִיא הַשְּׁוָא שְׁלִישִׁית אוֹ שֶׁהַכַּף בְּקָמֵץ לְסִימַן כִּנּוּי נֹכַח הַזָּכָר וּבְסָמוּךְ לְפָנֶיהָ תְּנוּעַת נְקוּדָה שֶׁהִיא לְאֶחָד מֵהַמְּלָכִים אַף שֶׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶן שְׁוָא הִיא מִלְעֵיל דִּמְיוֹן הָרִאשׁוֹן עֵינַיִךְ דִּמְיוֹן הַשֵּׁנִי עֵינֶיךָ יְלָדֶיךָ ׃

משפטי הַמֵּם כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ מֵם לְסִימַן כִּנּוּי הָרַבִּים הִיא מִלְּרַע כְּמוֹ מַלְכֵיהֶם אוֹלִיכֶם יְדָם מַחְשְׁבוֹתָם זוּלַת עָשָׂר שֶׁסּוֹפָן תֶם וְהֵן מִלְעֵיל וְהֵן גְּנַבְתֶּם ׃ מְצָאתֶם ׃ הֶעֱלִתֶם ׃ אֲחַזְתֶּם ׃ שְׂרַפְתֶּם ׃ וּבִקַּשְׁתֶּם ׃ וַהֲרַגְתֶּם ׃ נְצַרְתֶּם ׃ וַאֲכַלְתֶּם חַיַּת הַשָּׂדֶה ׃ עֵצִים וַאֲכַלְתֶּם ׃

השני כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ מֵם וּלְפָנֶיהָ קָמֵץ וְיוֹד חִירֶק רְצוּפוֹת הִיא מִלְעֵיל כְּגוֹן מִצְרָיִם ׃ אֶפְרָיִם ׃ עֵינָיִם ׃ רֵיחַיִם

בין שתהיה נראית בין נסתרת היא מלעיל כמו ותמראנה ותשקין ׃

הדרך השלישי כל תיבה שהא בסופה תמורת למד בתחלתה היא מלעיל כמו חרנה ימה שאם לא כן היו מלרע כמו שמה ומזה שמה ושערורה ׃

הדרך הרביעי כל תיבה שסופה תו הא נוספת בסוף בקמץ התו מושך הא היא מלעיל כמו עזרתה וישועתה ׃ וכן בשמות הכשדים שבאת בהן אלף תמורת הא כמו התרשתא ׃ ארידתא ׃

הואו משפטיה על חמשה דרכים ׃ הראשון כל תיבה שסופה מפיק וו היא מלרע כמו ידיו קראתיו ׃ השני כל תיבה שסופה וו נמשכת בחולם אם היא כנוי ליחיד נסתר היא מלרע ואם היא כנוי לרבים טעמה מלעיל ׃ משל הראשון אחוזתו ׃ משל השני יאחזומו ׃ השלישי כל תיבה שסופה ויו בשורק ולפניה תנועה אחרת אם לא תפול ביניהם שוא ואינה מנחי הלמד הא היא מלעיל כמו ישמורו ואם ביניהן שוא היא מלרע כמו ישמרו אבל נחי הלמד הא אם לא תבאנה בתמורת ההא ביוד הן מלרע כמו ישליו נטיו ׃ וכן השנים הם מלרע כמו רבו זרו תרו ׃ הרביעי כל תיבה שסופה ויו נמשכת לשורק הא קודמת אליה והיא כנוי לנסתר יחיד היא מלעיל כגון אחלצהו ארוממנהו ׃ ולכן וינחהו היא מלרע כי הוא רבוי הנסתרים מנחי הלמד הא ׃ ונהירו וסוכלתנו גם כן מלרע כי וויהן נוספות בשמות דברים בלשון ארמי ׃ החמשי כל תיבה שסופה ויו נמשכת לשורק הא קודמת שהיא סימן רבוי המדברים בעדם היא מלעיל כמו עשנו שמענו ׃

משפטי היוד הם על ששה דרכים ׃ הראשון כל תיבת שסופה מפיק יוד נמשכת לצרי או קמץ היא מלרע כמו עיני ׃ מצדיקי ׃ תחנוני ׃ עיני ׃ תחנוני ׃ חוקותי ׃ ותורותי ׃ השני כל תיבה שסופה יוד נמשכת לחירק שהיא סימן כנוי למדבר בעדו היא מלרע כמו ידי לשוני קנאתי ׃ השלשי כל תיבה שסופה יוד נמשכת לחירק היא סימן פעל הנקבה

tam apparens q̃ occulta est producte ut ותמלאנה ותשקין.
[2]Modus autem tertius: omnis dictio cuius finis est he loco
lámed[3] in principio eius est producte ut חרנה ימה: nam[4] nisi sic
essent correpte ut שמה ומזה שמה ושעררה.
[5]Quartus modus: omnis dictio cuius finis est tau cum ad-
ditiōe he in fine[6] cum kamecz ipsius tau protrahēte he est p-
ducte ut עזרתה[7] ישועתה: & sic etiam in noībus chaldeis in qui-
bus uenit aleph loco he ut[8] התרשתא ארידתא.
[9]Vau autem rationes eius sunt quinq; modis. Primus: oīs
dictio[10] cuius finis est excipiens vau est correpte ut ידיו קראתיו.
[11]Secundus: omnis dictio cuius finis est vau subsequēs holem
si fuerit cōnotatio singularis absentis[12] est correpte: si aūt fue
rit connotatiō pluralis accentus est producte: exemplū primi
[13]אחותו: exemplum secūdi יאחזמו. Tertius: omnis dictio cuius
finis est vau[14] sciurek: & ante eam est alius motus si non fuerit
inter eas sceua: & non est ex quiescentibus[15] lámed he est pro-
ducte ut ישמרו: & si īter eas fuerit sceua est correpte ut[16] ישמרו:
sed qescentia lámed he si nō uenerint in cōmutatiōe he in yod
sunt[17] correpte ut ישליו נטיו: & sic etiam binarii sunt correpte ut
רבו זדו תרו.[18] Quartus: oīs dictio cuius finis est vau subsequens
sciurek cum antecessione he: & est[19] cōnotatio singularis ab-
sentis est pducte ut אחלצהו ארוממנהו: & ideo ויכהו[20] est correpte:
nam est plurale absens ex quiescētibus lámed he ונחירו וסוכלתנו
[21]& correpte: nam vau eorū sunt additę in nominibus rerum
in idiomate arámeo.[22] Quintus: omnis dictio cuius finis est
vau subsequens sciurek cum he antecedente: quæ est signum
[23]pluralis loquentis pro se est producte ut עשנו שמענו.
[24]Rationes autē yod sunt sex modis. Primus: omnis dictio
[25]cuius finis est excipiens yod subsequētis ceri: seu kamecz est
[26]correpte ut ותורותי[27] עיני מצדיקי תחנוני עיני תחנוני חוקותי. Scd̄s: oīs
dictio cui⁹ finis ē yod subsequēs hirek q̃ est[28] signū cōnotatōis
loquētis p se est correpte ut ידי לשוני קנאתי.[29] Terti⁹: oīs dictio
cuius finis est yod subsequēs hirek q̃ est signū uerbi fœminini

si ante

hi modi mutantur ex parte litterarum & ex parte uerborum &
ex parte [2] nominum & ex parte punctorum : & dicendum est
primo de rationibus litterarum: & dicimus ꝙ sunt [3] quatuor
modis. Primus est de rationibꝰ he: nam oĩs dictio [4] cuius finis
est he: si est excipiens in signo fœminino accentus eius est cor
repte ut [5] ראה ויספרה vidit & narrauit: si autẽ nõ est excipiẽs sed
quiescens: & dictio fuerit nomen: tũc ẽt [6] accẽtus est correpte
ut שמחה ואורה: si autem dictio fuerit uerbum : & in fine dictio-
nis [7] fuerint duo puncta continua : inter quæ non est sceua:
accentus eius est producte ut הכריתה [8] והמעישה si non fuerit exci-
piens: sed si fuerit excipiens accentus est correpte ut [9] והקריבה:
hæc est conclusio: omnis הפעילה accentus est in lãmed uerbi si
non p̃cesserit [10] vau cõuersiua: quia tunc est vt pl'm producte:
& sunt duæ tm̃ correpte ut [11] והבדילה הפרכת והביאה אותם : hoc est
vniuersale nisi extranee: omnis [12] פועלה הופעלה הפעילה פעלה ופעלה
נפעלה פעלה פעלה : ut [13] חופשה הופקדה וטהרה חפצה נתנה נתפשה : sed no
men נפעל [14] fœminino ueniens ex uerbo intransitiuo est corre
pte ut נאמנה נשגבה נשבחה : [15] si autem nomina ueniunt ex uerbo
exeũte est producte ut נשברה: & signum [16] eorum est בצאתם יעלו
ובעמדם ירדו. Nomina autem numerorum quorũ finis est he oĩa
sunt [17] correpte ut תשעה עשרה . ושבה & cõuersa est ter correpte
וסרה ablata est bis ꝑducte ut [18] de eis mentionẽ fecit in masara:
& omnia alia econtra: & sic etiã uerba masculina addita [19] he
in fine omnia sunt producte ut אקומה: & ratio quia est possibi-
le etiam absꝙ he [20] & accẽtus est in syllaba p̃cedenti: & sic etiã
nomina ut בוערה קפדה . [21] לילה אחלמה נחלה: & sic etiam dictiones
rationis præter aliquas ut למה nam : quia cũ fuerit mem [22] in
daghesc est ꝑducte: absꝙ uero daghesc correpte : & ideo oĩs
אפעלה אפעולה אעלה [23] אפולה אעלה אפילה אפעלה אפעילה אעלה נפעלה
פועלה sunt [24] ꝑducte ut אצעקה אשמורה אשכה אבואה אתנה אשירה אזמרה
[25] אדעה נשמעה אוכלה : & sic in impatiuo שאלה שמעה דדה וצאה סורה:
[26] & sic similia. [27] ¶ Secundus autem modus: oĩs dictio cuius
finis est he in kamecz signum fœminini [28] & prope eam antea
est motus : & non est inter eas sceua est [29] producte ut ידיה : &
sic omnis dictio cuius finis est nun in kamecz protrahente he

אֵלֶּה הַדְּרָכִים יִשְׁתַּנּוּ מִפְּאַת הָאוֹתִיּוֹת · וּמִפְּאַת הַפְּעָלִים · וּמִפְּאַת הַשֵּׁמוֹת · וּמִפְּאַת הַנְּקוּדוֹת · וְנַתְחִיל מִמִּשְׁפְּטֵי הָאוֹתִיּוֹת וְנֹאמַר שֶׁהֵם עַל אַרְבָּעָה דְּרָכִים · הַמִּין הָרִאשׁוֹן הוּא בְּמִשְׁפְּטֵי הַהֵא כִּי כָל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ הֵא אִם הִיא מַפִּיק לְסִימַן הַנְּקֵבָה טַעְמָהּ מִלְּרַע כְּגוֹן רָאָהּ וַיְסַפְּרָהּ · וְאִם אֵינָהּ מַפִּיק אֶלָּא נָחָה וְהַתֵּיבָה הִיא שֵׁם אָז גַּם כֵּן הַטַּעַם מִלְּרַע כְּגוֹן שִׂמְחָה וְאוֹרָה · וְאִם הַתֵּיבָה פֹּעַל וּבְסוֹף הַתֵּיבָה שְׁתֵּי נְקוּדוֹת רְצוּפוֹת שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶן שְׁוָא טַעְמָהּ מִלְּעֵיל כְּגוֹן הִכְרִיתָה וְהִמְעִיטָה אִם אֵינָהּ מַפִּיק · אֲבַל בִּהְיוֹתָהּ מַפִּיק הַטַּעַם מִלְּרַע כְּמוֹ וְהִקְרִיבָהּ · זֶה הַכְּלָל כָּל הַפְּעִילָה הַטַּעַם בְּלָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ אִם לֹא תִקְדַּם אֵלֶיהָ וָו הַהֲפוּכִית כִּי אָז הָיְתָה עַל הָרוֹב מִלְּעֵיל וְהֵן מִלְּרַע שְׁתַּיִם כְּגוֹן וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת וְהֵבִיאָה אוֹתָם · זֶה הַכְּלָל אִם לֹא עַל דֶּרֶךְ זַר כָּל פּוֹעֲלָה הוּפְעֲלָה הִפְעִילָה פָּעֲלָה וּפֻעֲלָה פָּעֲלָה נִפְעֲלָה כְּמוֹ חוּפְשָׁה הוּפְקְדָה וְטִהֲרָה חָפְצָה נָתְנָה נִתְפָּשָׂה · אֲבַל שֵׁם הַנִּפְעַל לַנְּקֵבָה הַבָּא מִפְּעַל עוֹמֵד הוּא מִלְּרַע כְּמוֹ נֶאֱמָנָה נִשְׂגָּבָה נִשְׁכָּחָה · וְאִם הַשֵּׁמוֹת בָּאִים מִפְּעַל יוֹצֵא הוּא מִלְּעֵיל כְּמוֹ נִשְׁבָּרָה · וְהַסִּימָן בְּצֵאתָם יַעֲלוּ וּבְעָמְדָם יֵרְדוּ · וּשְׁמוֹת הַמִּסְפָּרִים שֶׁסּוֹפָם הֵא כֻּלָּם מִלְּרַע כְּגוֹן תִּשְׁעָה גַּם עֲשָׂרָה · וְשָׁבָה ג׳ מִלְּרַע וְסָרָה ב׳ מִלְּעֵיל כְּמוֹ שֶׁנִּזְכְּרוּ בַּמָּסֹרָה וְכָל הַנִּשְׁאָרִים בְּהֶפֶךְ · וְכֵן פְּעָלֵי הַזְּכָרִים הַנּוֹסָפֵי הֵא בְּסוֹף כֻּלָּם מִלְּעֵיל כְּמוֹ אָקוּמָה · וְהַטַּעַם כִּי אֶפְשַׁר אַף בְּלֹא הֵא · וְהַטַּעַם בְּגֶזֶר הַקּוֹדֵם · וְכֵן הַשֵּׁמוֹת גַּם כֵּן כְּמוֹ בּוֹעֲרָה קְפָּדָה לַיְלָה אַחֲלָמָה נַחֲלָה · וְכֵן מִלּוֹת הַטַּעַם מִלְּבַר מְעַטִים כְּמוֹ לָמָּה כִּי כְּשֶׁהֵמָּה בְּדָגֵשׁ הִיא מִלְּעֵיל וְרָפֵא מִלְּרַע · וְלָכֵן כָּל אֶפְעָלָה אֶפְעוֹלָה אֵעֲלָה אֶפּוֹלָה אֵעֲלָה אַפִּילָה אַפָּעֲלָה אַפְעִילָה אֵעָלָה נִפְעָלָה פּוֹעֲלָה הֵם מִלְּעֵיל · כְּגוֹן אֶצְעָקָה אֶשְׁמוֹרָה אֵשְׁבָה אָבוֹאָה אֶתְּנָה אָשִׁירָה אֲזַמְּרָה אֵדְעָה נִשְׁמְעָה אוֹכְלָה · וְכֵן בְּצִוּוּי שְׁאָלָה שִׁמְעָה רְדָה וָצֵאָה סוּרָה וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם ׃

הדרך ׃ הַשֵּׁנִי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ הֵא נְקוּדָה בְּקָמֵץ סִימַן לַנְּקֵבָה וְסָמוּךְ לָהּ מִלְּפָנֶיהָ תְּנוּעָה וְאֵין בֵּינֵיהֶן שְׁוָא הִיא מִלְּעֵיל כְּגוֹן יָרֵיהָ · וְכֵן כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ נוּן בְּקָמֵץ שֶׁהוּא מוֹשֵׁךְ הֵא

הפועל מגביל השם ולא יעבור שמושו כמשפט הבודדים ׃

הכלל השלישי כי אף שהנחנו הששה דרכים הנזכרים לנודדים עם כל זה ירבו בהם עוד שמושים נוספים אחרים מלבד הנזכרים והם שמושי מלות הטעם איש איש לפי משפט הוראת הפעל כמו גול אל יי דרכך שפירושו גלגל את דרכך אל יי להיות כל מעשיך לשמו ברוך הוא לעד אמן ׃

ובזה נשלם השער הזה שער השמוש וההרכבה בכל פרטי דרכיו כאשר יעדנו לעשות ברוך אשר עזרנו עד הנה והוא יעזרנו עד עולמי עד אמן ׃

השער השמיני

האחרון והוא שער המבטא והטעמים ׃ אחרי הודיע צירוף האותיות והנקודות לחבר מהם התיבות שהם חלקי הדבור ודרך שמושן בהרכבה כדי לחבר בהן המאמרים כפי הדרך הנאות אל לשון העברים ולכתוב אותם במכתב בדרך מתוקן ולא ישנו את תפקידם נשארו עלינו שני דברים האחד מיוחד אל המבטא הוא מוצא התיבות מלעיל ר״ל במשך החברה וההעמדה בה ומלרע והוא מרוץ החברה ורדוף אותה לסוף התיבה או דבקותה לתיבה הבאה אחריה אשר כנוי זה במקף ולכן נתיחדו שני אלה הכנויים היחודים בשתי מלות אלו מלעיל פירושו מלמעלה ומלרע פירושו מלמטה ׃

ואמנם הדבר השני והוא המשותף למבטא ולמכתב הוא שקרה לחלקי המאמר במה שהוא מורה הענינים ר״ל בערך אל הבנת הענין שיורה המאמר והוא העמידה והמרוץ והרמת קול והכנעת וסבבה והרדפת הלשון כפי מה שיאות להבין מה שבלב המדבר בין במבטא בין במכתב והראשון יתברר במקום הנחת הטעם הנאות אל התיבה והשני יתברר במין הטעם הנכתב בתיבה ההיא ׃

ומעתה נבאר החלק הראשון והוא מקום הנחת הטעם מלעיל או מלרע כי שם יתחייב להעמיד המבטא במקום אשר בו יתחייב להעמיד הטעם בתיבה ונאמר תחלה כי

uerbum terminat nomen:& non transit eius regimen ut sunt
intransitiua.[2] ¶ Tertius canon: licet posuerimus sex modos
prędictos[3] trãsitiuoꝝ:sunt etiam tamen alia regimina[4] præter
ista:& sunt regimina dictionum rationis quodlibet[5] ẜm signi-
ficationẽ verbi ut גול אל יי דרכך:cuius expositio est גלגל את[6] דרכך
אל יי volue semitam tuam ad dominum ut omnes operationes
tuæ sint ad eum:cuius nomen sit benedictum:[7] & hic finis im-
ponitur huic capitulo de regimine & compositione in omni-
bus particularibus[8] modis eius ut promisimus : & benedictũ
sit nomen eius qui nos adiuuauit in hoc:& ipse[9] adiuuet nos
in posterum amen.
[10]

[11] ¶ Capitulum octauum & ultimũ ꝓnunciationis[12] & accen-
tuum postq̃ loquuti fuimus[13] de cõbinatione litterarũ & pun-
ctorum ut fiãt dictiones ex eis quæ sunt partes eloquii[14] & via
regiminis eorum in compositione:ut ex eis fiãt orationes ẜm
viam conuenientem[15] idiomati hębreo:& scribant̃ modo cõ-
uenienti:& non mutent̃[16] a iure eorum:duo siquidem nobis
remanent:vnum quidem propriũ ꝓnunciationi:& est[17] pro-
latio dictionum producte.i. ꝓlatione longa & firmatiõe in ea:
& prolatio correpte.i.[18] cursu prolationis & subsequẽtia eius
ad finem dictionis:seu continuatione eius dictioni sequenti:
[19] cui nomen maccaph.i.copulã dederunt:& ideo appropria
tæ sunt[20] hæ duæ agnominationes his duabus dictionibus
מלעיל.i.supra ꝓducte: מלרע.i.subtus correpte:[21] aliud uero ꝓ-
prium pronunciationi & scripturæ:& est quoniã euenit[22] par
tibus orationis in eo ꝙ indicat res ipsas.s.respectu ad intelli-
gentiam[23] rei quam oratio ipsa significat ut sit in ea firmatio
& cursus & eleuatio vocis & depressio eius[24] & circuitio eius
& sequela linguæ ẜm ꝙ conuenit ad intelligendũ cor loquẽtis
tam[25] in pronunciatione q̃ in scriptura:primũ autem elucida
tur in loco positionis accentus cõuenientis[26] dictioni:secũdũ
uero elucidatur in specie accentus scripti in dictione illa.
[27] ¶ Et incipiẽdũ est de prima pte & est locus positionis accẽ
tus[28] ꝓducte aut correpte:nã ibi firmãdũ est in ꝓlatione[29] vbi
ponitur necessario accentus in dictione:& dicimus primo ꝙ

hi modi

1 נקב אקוב נוקב נקוב indicat blaſphemiam.
2 פדת פדה אפדה פודה פדוי פדות indicat redemptionem;
3 קנה קנה אקנה קונה קנה indicat emptionem.
4 רגם ארגם indicat lapidationem: & proiectionem lapidum. 5 שד nõ reperiẽ aliud: indicat linire.

6 ¶ Hi ſunt modi uerborum in regiminibus ſuis in cõiugatione leui: eſt enim [7] ſimplicior omnibus cõiugationibus: & ex eis intelliges modos omniũ [8] uerborũ: nam exeuntia ad ſcd̃m regimen eorum eſt ad cuius ſubſtantiã terminatur aliud ipſum ut [9] השלך על יי׳ יהבך iacta ſuper dñm curam tuam: quod licet fuerit ex הפעיל non exit tamen niſi [10] ad ſcd̃m: exeuntia uero ad tertium utplurima cõiugationis הפעיל regimẽ eorꝝ ſunt duo [11] regimina: & ad ſubſtantiã vniuſcuiuſq; eorũ terminatur aliud ipſum ut הראה [12] אותי אלהים גם את זרעך fecit uidere me dñs etiam ſemen tuum. Quibus autem adduntẽ regimina præter iſta reducũtur [13] in modos additionũ illorum regiminũ tum in vno tum in pluribus eorum. Præterea eſt [14] ſciendum ꝙ præter canones prædictos obſeruãdi ſunt etiam tres canones: [15] quorũ primus eſt ꝙ omnia uerba quæ ſunt in coniugatione leui ſunt trãſitiua: & terminus cuius [16] regimẽ eſt in leui: & eſt id ad cuius ſubſtãtiã primo terminatẽ aliud ip̃m in paſſiuo [17] פועל התפעל הופעל התפעל ובנפועל erit aliud ipſum [18] quod eſt principiũ narrationis quod eſt rectum: & ad cuius ſubſtantiã ſecũdo terminatur [19] aliud ipſum in leui: in aliis quidẽ cõiugationibus p̃dictis uenit cũ declinatiõe lãmed: aut cũ dictiõe אל: ſeu alia [20] ut משח אותי שמן vnxit me oleo: נמשחתי אותי בשמן vnctus ſum oleo.

[21] ¶ Secũdus canon ꝙ aliqñ repitur leue trãſitiuũ: & הפעל erit [22] ĩtrãſitiuũ ita ꝙ nõ denotabit fieri actionẽ abſq; eo ꝙ ĩdicet [23] cõditionẽ הפעל: & tũc nõ cõueniẽt hæc duo in duab⁹ rebus quas diximus [24] in principio regiminis uerborꝝ. ſ. in genere & numero: & ſic ĩuenimus ĩ Hieremia [25] cap. vi. והיא העיר הפקד כלה ipſa ciuitas recordata tota: nã הפקד eſt maſculinũ ſingulare abſens: & כלה [26] העיר eſt fœmininũ: & ſic etiã multa uerba nõ ſeruãt genus ſuũ [27] in aliis cõiugationibus ſicut in leui in threnis ca. iii. והטוב [28] הרעות מפי עליון לא תצא: nã תצא eſt fœmininũ ſingulare: & הרעות plurale: & הטוב [29] maſculinũ: & oĩa iſta cũ fuerint ſcd̃m hunc canonem regimẽ eorꝝ eſt regimen intranſitiuũ: nam

נָקַב׳ אֶקּוֹב׳ נוֹקֵב׳ נָקוּב׳ לְשׁוֹן נְקִיבָה׳
פָּדָה׳ פְּדֵה׳ אֶפְדֶּה׳ פּוֹדֶה פָּדוּי׳ פְּדוּת׳ לְשׁוֹן גְּאוּלָּה׳
קָנָה׳ קְנֵה׳ אֶקְנֶה׳ קוֹנֶה׳ קָנֹה׳ לְשׁוֹן קִנְיָן׳
רָגַם׳ אֶרְגַּם׳ לְשׁוֹן רְגִימָה וְהַשְׁלָכַת אֲבָנִים׳
שָׂר׳ אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ׳ לְשׁוֹן שִׂיחָה׳

אלה הֵם דַּרְכֵי הַפְּעָלִים בְּשִׁמּוּשֵׁיהֶם בְּבִנְיַן הַקַּל כִּי הוּא הַפָּשׁוּט מִכָּל הַבִּנְיָנִים וּמֵהֶם תָּבִין דַּרְכֵי כָּל הַפְּעָלִים כִּי הַיּוֹצְאִים לַשֵּׁנִי שִׁמּוּשׁוֹ אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתוֹ נִגְבָּל הַזּוּלַת כְּמוֹ הַשְׁלֵךְ עַל יְיָ יְהָבְךָ שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִן הַהִפְעִיל אֵינוֹ יוֹצֵא כִּי אִם לַשֵּׁנִי׳ וְהַיּוֹצְאִים לַשְּׁלִישִׁי כְּרוֹב בַּעֲלֵי בִּנְיַן הַהִפְעִיל שִׁמּוּשָׁם שְׁנֵי שִׁמּוּשִׁים אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּת כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם נִגְבַּל הַזּוּלַת כְּמוֹ הֶרְאָה אוֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת זַרְעֶךָ׳ וַאֲשֶׁר נוֹסְפוּ בָּהֶם שִׁמּוּשִׁים עַל אֵלֶּה יוּבְאוּ בְּדֶרֶךְ נוֹסְפֵי הַשִּׁמּוּשִׁים הָהֵם אִם בְּאֶחָד אוֹ רַבִּים מֵהֶם׳ גַּם יֵשׁ לְךָ לָדַעַת כִּי עַל הַכְּלָלִים הַנִּזְכָּרִים יֵשׁ לְהוֹסִיף וְלִשְׁמוֹר שְׁלֹשָׁה כְּלָלִים׳ הָאֶחָד כִּי כָּל הַפְּעָלִים אֲשֶׁר בְּבִנְיַן הַקַּל הֵם נוֹדְדִים וְהַגְּבוּל אֲשֶׁר שִׁמּוּשׁוֹ בְּקַל הוּא אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתוֹ רִאשׁוֹנָה נִגְבַּל הַזּוּלַת בְּנִפְעַל וּבְפוּעַל וּבְהִתְפַּעֵל וּבְהוּפְעַל וּבְהוּתְפַּעַל וּבְנִפּוּעַל יִהְיֶה הוּא הַזּוּלַת אֲשֶׁר הוּא הַתְחָלַת הַסִּפּוּר שֶׁהוּא הַיָּשָׁר וַאֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתוֹ שֵׁנִית נִגְבַּל הַזּוּלַת בְּקַל בַּבִּנְיָנִים הַנִּזְכָּרִים יָבוֹא בִּנְטִיַּת לָמֵד אוֹ מִלַּת אֶל אוֹ זוּלַת זֶה כְּמוֹ מָשַׁח אוֹתִי שֶׁמֶן נִמְשַׁחְתִּי אֲנִי בַּשֶּׁמֶן׃

הכלל הַשֵּׁנִי כִּי לִפְעָמִים יִמָּצֵא הַקַּל נוֹדֵד וְהַהִפְעִיל יִהְיֶה בּוֹדֵד שֶׁלֹּא יוֹרֶה הֶעָשׂוֹת הַפֹּעַל מִלְּבַד שֶׁיּוֹרֶה עַל תְּנַאי אֲשֶׁר הַפֹּעַל׳ וְאָז לֹא יַסְכִּימוּ שְׁנֵי אֵלֶּה בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים שֶׁזְּכַרְנוּ בִּתְחִלַּת שִׁמּוּשׁ הַפְּעָלִים ר״ל בְּסוּג וּבְמִסְפָּר׳ וְכֵן מָצִינוּ בְּיִרְמְיָה סִימָן ו׳ הִיא הָעִיר הָפְקַד כֻּלָּהּ וְהַרֵי הָפְקַד נִסְתָּר יָחִיד זָכָר וְהָעִיר כֻּלָּהּ לְשׁוֹן נְקֵבָה׳ וְכֵן גַּם כֵּן מִקְצַת פְּעָלִים רַבִּים בִּלְתִּי שׁוֹמְרֵי סוּגָם בִּשְׁאָר הַבִּנְיָנִים כְּמוֹ בַּקַּל בְּאֵיכָה סִימָן ג׳ מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב כִּי תֵצֵא לְשׁוֹן נְקֵבָה יְחִידָה וְהָרָעוֹת לְשׁוֹן רַבִּים וְהַטּוֹב לְשׁוֹן זָכָר׳ וְכָל אֵלּוּ כְּשֶׁיִּהְיוּ עַל דֶּרֶךְ הַכְּלָל הַזֶּה שִׁמּוּשָׁם שִׁמּוּשׁ בּוֹדֵד כִּי

הפועל

הָאֲכִילָה וְהַבָּשָׂר הִיא אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתָהּ נִגְבַּל חוּלַת בִּזַּת הַפֹּעַל וּמֵם מִדָּם הִיא מֵם הַסִּבָּה׳ וְכֵן פֵּרְשׁוּ מִדִּבְרֵי רַזַ״ל בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימַן ל״ג מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה זֹאת תִּהְיֶה לָהֶם מֵעֲוֹן דַּם חָלָל יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְיָה שֶׁשָּׁבוּ מֵהֶם׃

אָכַל׳ אֶכוֹל׳ אָכַל׳ אוֹכֵל׳ אָכוֹל׳ לְשׁוֹן אֲכִילָה וְכָלָיָה׳

גָּרַע׳ גְּרַע׳ אֶגְרַע׳ גָּרוֹעַ׳ לְשׁוֹן חִסָּרוֹן׳

גָּרַשׁ׳ גָּרֵשׁ׳ אֲגָרֵשׁ׳ גּוֹרֵשׁ׳ גָּרֵשׁ׳ לְשׁוֹן גֵּרוּשִׁין וְשִׁלּוּחַ׳

חָלַץ׳ חוֹלֵץ׳ חָלוּץ׳ עִנְיָנוֹ לְשׁוֹן הֲסָרָה׳

חָשַׂךְ׳ חֲשׂוֹךְ׳ אֶחְשׂוֹךְ׳ חוֹשֵׂךְ׳ לְשׁוֹן מְנִיעָה׳

מָנַע׳ מְנַע׳ אֶמְנַע׳ מוֹנֵעַ׳ לְשׁוֹן מְנִיעָה׳

נָחַם׳ נְחַם׳ אֶנָּחֵם׳ לְשׁוֹן תַּנְחוּמִין וְנֶחָמָה׳

פָּרַק׳ פּוֹרֵק׳ לְשׁוֹן פְּרִיקָה׳

הדרך הַחֲמִשִׁי הוּא דֶרֶךְ הַפְּעָלִים שֶׁנּוֹסַף בָּהֶם שִׁמּוּשׁ לַמֵּד כְּמוֹ בַּזְזוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

בָּזַז׳ בָּזַז׳ בּוֹזְזִים׳ לְשׁוֹן בִּזָּה וְשִׁבְיָה וְשָׁלָל׳

דָּבַר׳ דַּבֵּר׳ דוֹבֵר׳ אֲדַבֵּר׳ דִּבּוּר׳ דִּבֵּר עָלַי קָשׁוֹת׳

דָּלַת׳ דְּלֵת׳ לְשׁוֹן הַעֲלָאַת הַמַּיִם׳

זָרַח׳ זְרַח׳ זוֹרֵחַ׳ לְשׁוֹן הֵאִיר׳

יָלַד׳ אֵלֵד׳ יוֹלֵד׳ לְשׁוֹן הוֹלָדָה׳

נָתַן׳ תֵּן׳ אֶתֵּן׳ נָתוֹן׳ נָתוּן לְשׁוֹן נְתִינָה׳

הדרך הַשִּׁשִּׁי הוּא דֶרֶךְ הַפְּעָלִים שֶׁנּוֹסַף בָּהֶם שִׁמּוּשׁ בֵּית כְּמוֹ שָׂדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ שֶׁהַבֵּית הִיא בֵּית עֵרֶךְ שִׁוּוּי הַדָּבָר הַנִּקְנֶה׳

חָקַק׳ חֲקַק׳ חוֹקֵק׳ חָקוּק׳ לְשׁוֹן כְּתִיבָה׳

צַר׳ לֹא נִמְצָא כִּי אִם הֶעָתִיד יָצַר׳ לְשׁוֹן צוּרָה׳

טָבַל׳ אֶטְבּוֹל טוֹבֵל׳ טָבוּל׳ לִטְבּוֹל׳ לְשׁוֹן רְחִיצָה׳

טָמַן׳ טְמוֹן׳ אֶטְמוֹן׳ טָמוּן לִטְמוֹן׳ לְשׁוֹן הַסְתָּרָה׳

מָעַל׳ אֶמְעַל׳ מוֹעֵל׳ לְשׁוֹן מְעִילָה׳

מָכַר׳ מְכוֹר׳ אֶמְכּוֹר מוֹכֵר׳ מָכוּר׳ לְשׁוֹן מְכִירָה׳

deuorationis:& caro eſt id ad cuius ſubſtantiã terminatᷓ aliud ipſum in hoc uerbo:& mem[2] מדם eſt mem cauſę:& ſic expoſuit id rabi Salamon ex verbis magiſtrorum noſtrorum in Deuteronomio capi.xxxiii.[3] ex ſanguine interfecti & depredatiõis hoc erit eis ex peccato ſanguinis interfecti Iſrael & depredatione qua depredati ſunt[4] ex eis.

5 אכל אכול אכל אוכל אכול indicat comeſtionẽ & deuorationem.
6 גרע גרע אגרע גרוע indicat diminutionem.
7 גרש גרש אגרש גורש גרש indicat repudium & expulſionem.
8 חלץ חולץ חלוץ indicat remotionem.
9 חשך חשוך אחשוך חושך indicat prohibitionem.
10 מנע מנע אמנע מונע indicat prohibitionem.
11 נחם נחם אנחם indicat conſolationem.
12 פרק פורק indicat exonerationem.

13 ¶Modus autem quintus eſt modus uerborũ in quibus additur regimen lãmed [14]ut בזזו להם בני ישראל depredauerunt eis filii Iſrael.

15 בוז בזז בוזזים indicat depredationem.
16 דכר דכר דוכר אדכר דכור דכר indicat duritiem.
17 דלה דלה indicat aſcenſum aquæ.
18 זרח זרח זורח indicat lucem.
19 ילד אלד יולד indicat peperit.
20 נתן תן אתן נתון נתון indicat dare.

21 ¶Modus autem ſextus eſt modus uerborum quibus additᷓ regimen[22] beth ut שדות בכסף יקנו agri argẽto emunᷓ:quia beth eſt beth [23] pretii rei quæ emitur.

24 חק חקק חוקק חקוק Indicat ſcripturam.
25 צר non reperitur niſi futuꝝ qđ eſt יצר indicat formã.
26 טבל אטבול טובל טבול לטבול indicat lotionem.
27 טמן טמון אטמון טמון לטמון indicat occultationem.
28 מעל אמעל מועל indicat culpam.
29 מכר מכור אמכור מוכר מכור indicat uenditionem.

1 ירש רש אירש יורש לרשת indicat hęreditatem.
2 כונן אכונן בונן indicat directionem.
3 לקח קח אקח לוקח לקוח לקוח indicat accipere.
4 מלק אמלוק מולק indicat ſeparationem.
5 מצא מצא אמצא מוצא מוצאת indicat inuentionem.
6 נהג נהג אנהג נוהג נהוג indicat portationem.
7 נהל אנהל indicat portationem.
8 סעד סעד סעדה אסעד indicat fortitudinem co meſtionis.
9 עבד עבוד אעבוד עובד indicat ſeruitium.
10 צפה אצפה צופה צפוי צפה indicat viſionem.
11 קרע קרע אקרע קורע קרוע indicat dilacerationem.
12 ראה ראה אראה רואה ראה indicat viſionem.
13 שחט שחוט אשחוט שוחט שחוט indicat iugulationem.
14 תלה תלה אתלה תולה תלוי תלואים indicat ſuſpenſionem.

15 ℭModus autem tertius eſt modus uerborum in quorũ ſequentibus ſunt[16] duo regimina: in quibus in ſubſtãtia vniuſcuiuſq; eorum[17] terminatur aliud ipſum ut צדק לבשתי וילבשני iuſtitia indutus ſum & induit me: & hoc euenit uerbis: quorum
18 ſignificatio eſt poſſeſſio poſſidenti in poſſeſſo: & poſſeſſio in poſſidente: quorum vnũquodq;[19] ex vtroq; eſt poſſeſſum reliquo ut ueſtimẽtũ & ueſtiẽs: nam ueſtiẽs poſſidet ſibiipſi[20] ueſtimẽtũ qđ circuit eum: & ueſtimẽtũ poſſidet ſibi veſtientem qđ ueſtiet eũ:[21] vnde poteſt dici de ueſtimẽto & ueſtito: ꝙ ambo terminãt in uerbo[22] ueſtiri adinuicẽ: vnde nõ accidit iſtis agens in rei ueritate: nec[23] actum in rei ueritate: quoniam nõ fit in hoc uerbo niſi proportio quam ſignificat[24] uerbum in ſe: & apud me non reperies in idiomate noſtro niſi pauca in hoc modo ut[25] לבש וחגר tantũ ut וחגרת אותם אבנת & cinges eos cingulo עשה עוטם משח[26] קבע קובע.

27 ℭQuartus autem modus eſt modus uerboꝝ tranſitiuorũ in quibus additur[28] p̃ter regimen ſecundi modi regimẽ mem ut[29] וחרבי תאפל בשר מדם חלל ושביה & enſis meꝰ deuorabit carnẽ ex ſanguine ĩterfecti & dep̃datiõe: nã enſis eſt principiũ uerbi deuorationis

יָרַשׁ׃ רֵשׁ׃ אִירַשׁ׃ יוֹרֵשׁ׃ לָרֶשֶׁת׃ לְשׁוֹן יְרוּשָּׁה׃
כּוֹנֵן׃ אֲכוֹנֵן׃ כּוֹנֵן׃ לְשׁוֹן תִּקּוּן׃
לָקַח׃ קַח׃ אֶקַּח׃ לוֹקֵחַ׃ לָקוֹחַ׃ לַקוּחַ׃ לְשׁוֹן קִיחָה׃
מָלַק׃ אֶמְלוֹק׃ מוֹלֵק׃ עִנְיָינוֹ פֵּירוּק׃
מָצָא׃ מְצָא׃ אֶמְצָא׃ מוֹצֵא׃ מוֹצֵאת׃ לְשׁוֹן מְצִיאָה׃
נָהַג׃ נְהַג׃ אֶנְהַג׃ נוֹהֵג׃ נָהוּג׃ לְשׁוֹן הוֹלָכָה׃
נָהַל׃ אֲנַהֵל׃ לְשׁוֹן הוֹלָכָה׃
סָעַד׃ סְעַד׃ סַעֲדָה׃ אֶסְעַד׃ לְשׁוֹן חוֹזֶק הָאֲכִילָה׃
עָבַד׃ עֲבוֹד׃ אֶעֱבוֹד׃ עוֹבֵד׃ לְשׁוֹן עֲבוֹדָה׃
צָפָה׃ אֲצַפֶּה׃ צוֹפֶה׃ צָפוּי׃ צַפֵּה׃ לְשׁוֹן רְאִיָּה׃
קָרַע׃ קְרַע׃ אֶקְרַע׃ קוֹרֵעַ׃ קָרוּעַ׃ לְשׁוֹן קְרִיעָה׃
רָאָה׃ רְאֵה׃ אֶרְאֶה׃ רוֹאֶה׃ רָאֹה׃ לְשׁוֹן רְאִיָּה׃
שָׁחַט׃ שְׁחוֹט׃ אֶשְׁחוֹט׃ שׁוֹחֵט׃ שָׁחוּט׃ לְשׁוֹן שְׁחִיטָה
תָּלָה׃ תְּלֵה׃ אֶתְלֶה׃ תּוֹלֶה׃ תָּלוּי׃ תְּלוּאִים׃ לְשׁוֹן תְּלִיָּה׃

הדרך הַשְּׁלִישִׁי הוּא דֶרֶךְ הַפְּעָלִים שֶׁיֵּשׁ לַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם שְׁנֵי שִׁמּוּשִׁים אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּת כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם נִגְבָּל הַזּוּלַת כְּמוֹ צֶדֶק לָבַשְׁתִּי וַיִּלְבָּשֵׁנִי׃ וְזֶה יִקְרֶה בַּפְּעָלִים אֲשֶׁר הוֹרָאָתָם הוֹרָאַת קִנְיָן לַקּוֹנֶה בַּנִּקְנֶה וְלַנִּקְנֶה בַּקּוֹנֶה אֲשֶׁר כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם קָנוּי לַחֲבֵירוֹ כְּמוֹ הַמַּלְבּוּשׁ וְהַלּוֹבֵשׁ שֶׁהַלּוֹבֵשׁ קוֹנֶה לְעַצְמוֹ הַמַּלְבּוּשׁ אֲשֶׁר יַקִּיפֵהוּ וְהַמַּלְבּוּשׁ קוֹנֶה לוֹ הַלּוֹבֵשׁ אֲשֶׁר יִלְבָּשֵׁהוּ׃

וְלָכֵן אֶפְשַׁר לוֹמַר עַל הַלְּבוּשׁ וְהַלָּבוּשׁ כִּי שְׁנֵיהֶם מַגְבִּילִים בְּפֹעַל הַהִתְלַבּוֹשֶׁת אִישׁ אֶת אָחִיו׃ וְלָכֵן לֹא יִקְרֶה בְּאֵלֶּה פּוֹעֵל בֶּאֱמֶת וְלֹא פָּעוּל בֶּאֱמֶת כִּי לֹא יִתְחַדֵּשׁ בָּזֶה הַפֹּעַל כִּי אִם הַיַּחַס אֲשֶׁר עָלָיו יוֹרֶה הַפֹּעַל בְּעַצְמוֹ וּלְפִי דַעְתִּי לֹא תִמְצָא בִּלְשׁוֹנֵנוּ מְעַטִּים בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה כְּמוֹ לָבַשׁ וְחָגַר לְבַדּוֹ כְּמוֹ וְחָגַרְתָּ אוֹתָם אַבְנֵט׃ עָטָה׃ עוֹטֶה׃ מָשַׁח׃ קָבַע׃ קוֹבֵעַ׃

הדרך הָרְבִיעִי הוּא דֶרֶךְ הַפְּעָלִים הַנּוֹדְדִים אֲשֶׁר נוֹסָף בָּהֶם מִלְּבַד שִׁמּוּשׁ הַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִי שִׁמּוּשׁ מֵם כְּמוֹ וְחַרְבִּי תֹּאכַל בָּשָׂר מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה כִּי הַחֶרֶב הוּא הַתְחָלַת פֹּעַל

בכנויי הנודדים

כמו ואהבת את יי אלהיך כי אל עצמות השם נגבל העצם הנמצא הפועל פעל האהבה כי הפועל והפעול ענינים שונים בהכרח אם בפעל ואם בצד מן הצדדים כי אף כשהאדם אוהב את עצמו במה שהוא אוהב הוא זולת מה שהוא נאהב · ולא כן הבודדים כי כאמרנו הוא היה גבור ציר במה שהוא ההוה הוא הגבור ציר בעצמו לא זולתו · ולכן שמוש הבודדים רבים קראוהו שמוש ההוא הוא · ושמוש הנודדים שמוש הזולת · ואחרים אמרו ששמוש הבודדים הוא שמוש הייחוד · ושמוש הנודדים הוא שמוש הפירוד ׃

אהב · אהב · אהב · אוהב · אהוב · לשון חבה ·
אזר · אזור · תאזור · ענייננו לשון חגורה ·
אחז · אחוז · יאחוז · אוחז · אחוז · לאחוז · לשון תפישה ·
באר · יבאר · באר · באר · לשון פירוש ·
בלע · יבלע · בולע · לשון בליעה ·
בנה · בנה · יבנה · בונה · בנה · לשון בנין ·
ברא · יברא · בורא · ברא · לשון יצירה · גם לשון ביצוע ·
גאל · גאל · יגאל · גואל · גאול · לשון פדות וגאולה ·
גנב · יגנוב · גונב · גנב · לשון גניבה ·
דחה · דחה · ידחה · דוחה · דחו · דחה · לשון דחייה ·
דרש · דרוש · ידרוש · דורש · דרוש · לשון בקשה ודרישה ·
הרג · הרוג · יהרוג · הורג · הרוג · לשון רציחה ·
הרה · הרה · לשון הריון ·
זכר · זכור יזכור · זוכר · זכר · לשון זכירה ·
חגר · חגור · יחגור · חוגר · חגור · לשון חגורה ·
חנן · יחנן חונן · חנון · לשון חנינה ·
חפר · חופר · יחפור · לחפור · לשון חפירה ׃
טרף · יטרוף · טורף · טורף · לשון טרפה ·
ידע · דע · ידע · יודע · ידוע · לשון הכירה ·
יצר · יוצר · לשון יצירה ·
ירא · יראו · ירא · אירא · ירא · ליראת · לשון אימה ׃

ut ואהבת את יי[1] אלהיך & diliges dominũ Deum tuũ: nam ad ſubſtantiam nominis terminatur ſubſtantia reperta[2] agens actionem dilectionis: nam agens & actum ſunt res diuerſæ neceſſario: ſeu[3] in uerbo ſeu in aliquo modo modoꝝ: qm̃ licet homo diligat ſeipm̃: in eo tñ[4] ꝙ diligit eſt aliud ab eo ꝙ ipſe eſt dilectus: & non ſunt ſic intranſitiua: nã[5] cũ dicimus ipe fuit potẽs in venatione: in eo ꝙ eſt potens in uenatione in ſe:[6] non autẽ aliud: & ideo regimen intranſitiuoꝝ multi appellant regimẽ idẽtitatis:[7] & regimen tranſitiuoꝝ regimen alietatis: & alii dixerunt ꝙ regimen intranſitiuoꝝ[8] eſt regimen vnionis: & regimen tranſitiuoꝝ eſt regimen ſeparationis.

9	אהב אהב אהב אוהב אהוב	indicat amorem.
10	אזר אזור תאזור	indicat cingere.
11	אחז אחוז יאחוז אוחז אחוז לאחוז	indicat captionem.
12	באר יבאר באר באר	indicat expoſitionem.
13	בלע יבלע בולע	indicat inglutionem.
14	בנה בנה יבנה בונה בנה	indicat ædificium.
15	ברא יברא בורא ברוא	indicat creationem: etiã inciſionem.
16	גאל גאל יגאל גואל גאול	indicat redemptionem.
17	גנב יגנוב גונב גנוב	indicat furtum.
18	דחה דחה ידחה דוחה דחו דוחה	indicat expulſionem.
19	דרש דרוש ידרוש דורש דרוש	indicat perquiſitionem.
20	הרג הרוג יהרוג הורג הרוג	indicat occiſionem.
21	הרה הרה	indicat impregnationẽ.
22	זכר זכור יזכור זוכר זכור	indicat memoriam.
23	הגר הגור יחגור הוגר הגור	indicat cingere.
24	חנן יחנן חונן חנון	indicat pietatem.
25	חפר חופר יחפור לחפור	indicat effoſſionem.
26	טרף יטרוף טורף טורף	indicat raptum.
27	ידע דע ידע יודע ידוע	indicat cognitionem.
28	יצר יוצר	indicat creationem.
29	ירא יראו ירא אירא ירא ליראה	indicat timorem.

ירש

שאג   שאג   ישאג   שאג   indicat vociferationẽ &
dare uocem.
תשבות[2]   תשבת   שבת   indicat quietationem.

[3]❡ Verbum גבה quando indicat exaltationẽ in substantia alti:
[4]tunc est intransitiuum simplr ut לא גבה לבי non exaltatũ est cor
meum:[5] si uero significat exaltationẽ in operationibus seu in
statu: tunc habet regimen ĩtransitiui [6] appropriatũ: nam cum
indicauerit exaltationem in opationibus: tunc habet regimẽ
beth [7] ut ויגבה יי׳ צבאות במשפט: & exaltatus est Deus czabaot ĩ iudi
cio: & cum indicauerit exaltationem in statu habet [8] regimen
mem ut כגבוה שמים מארץ sicut exaltatio cœli a terra.

[9]❡ Verbum גדל aliqñ significat magnitudinem substantię: &
tunc nullũ habet regimen [10] ut גדול יי׳ ומהולל מאד magnus est do
min[9] & laudabilis nimis: & aliqñ [11] significat magnitudinẽ re
spectu operationũ & exaltationis & dñii ut רק הכסא [12] אגדל ממך
sola sede ero maior te: cuius expositio est ꝙ ego ero maior te:
quia erit sedes mea.i.agnominatio [13] dominii mei maior agno
minatione dñii tui: & sic scripsit ibi rabi Salamon in Genesi
caplo [14].xli. sola sede ꝙ uocent me regem: nam sedes est nomẽ
regni ut [15] ויגדל כסאו מכסאך: & fuit sedes eius maior sede tua: &
ad hoc declinãt uerba Onchlos ĩterp̃tatione arãmea cũ dixit
p̃ter [16] sedem regni istam ero maior te.

[17]❡ Post declarationẽ autem sufficientẽ circa modos intran
sitiuorũ incipiẽtibus loqui [18] hæbraice ordinabimus modos
transitiuorũ ut p̃misimus s̃m [19] ordinẽ: vnde primus modus
quẽ modũ reuersionis vocauimus: est [20] qñ subsequunt̃ adin
uicem in vna oratione simul duæ orationes [21] in quibus termi
nans narrationẽ in prima quod est actũ est principiũ narratio
nis [22] scđæ: qđ est ibi actũ ut in Hieremia cap.xxiii. והקימותי לדוד
צמח צדיק ומלך מלך [23] והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ: & suscitabo Da
uid germen iustum & regnabit rex & sapiẽs erit: & faciet iudi
cium & iustitiã in terra: nam germen iustũ terminat narratio
nẽ [24] suscitatiõis: qđ est nomẽ actum qđ suscitat̃: & ipsũmet est
principiũ regni [25] & ĩtelligẽtię & faciẽdi iudiciũ iustitiã: qđ est
narratio secũda: & nõ oportet [26] recitare uerba in hoc: qm̃ oĩa
uerba trãsitiua possunt regere s̃m hunc [27] modũ qũocũq; sit.

[28]❡ Secũdus aũt modus est modus verborꝶ ĩ quibus regimẽ
sequentiũ [29] ea est id ad cuius substãtiã terminat̃ aliud ipsum
ut

שאג · ישאג · שואג · שאג · לשון המיה ונתינת קול
שבת · תשבת · תשבות · לשון שביתה ׃

פעל גבה כשהוא מורה התרוממות בעצם הגבוה אז הוא בודד במוחלט כמו לא גבה לבי · ואם יורה התרוממות בפעולות או במצב אז יש לו שמוש בודד מיוחד · כי כשיורה ההתרוממות בפעולות אז יש לו שמוש בית כמו ויגבה יי צבאות במשפט · וכשיורה התרוממות במצב יש לו שמוש מם כמו כגבוה שמים מארץ ׃

פעל גדל לפעמים יורה גודל העצם ואז אין לו שמוש כלל כמו גדול יי ומהולל מאד · ולפעמים יורה הגודל בערך אל הפעולות והמעלה והממשלה כמו רק הכסא אגדל ממך שפירושו שאני אהיה גדול ממך בשיהיה כסאי ר״ל תאר ממשלתי גדול מתאר ממשלתך · וכן כתב שם רש״י בבראשית סימן מ״א רק הכסא שיהו קורין לי מלך · כסא לשון שם המלוכה כמו ויגדל כסאו מכסאך · ולזה נוטים דברי אונקלוס שתרגם לחוד כורסי מלכותא הדין אהא יקיר מנך ׃

אארי הביאור המספיק לדרכי הנודדים למתחילים דבר יהודית · נסדר דרכי הנודדים כפי מה שיועדנו על הסדר · והנה הדרך הראשון אשר קראנוהו דרך החזרה הוא כשיהיו נמשכים זה אחר זה · במאמר אחד מחוברים שני מאמרים אשר מגביל הספור בראשון שהוא הפעול הוא התחלת הספור השני שיהיה שם פועל כמו והקימותי לדוד צמח צדיק ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ כי צמח צדיק מגביל ספור ההקמה שהוא שם הפעול אשר הוקם והוא עצמו התחלת המלוכה וההשכלה ועשות משפט וצדקה שהוא הספור השני ואין צריך להרצות פעלים בזה כי כל פעלי הנודדים אפשר שישמשו על זה הדרך כפי מה שיזדמן ׃

הדרך השני הוא דרך הפעלים אשר שמוש הבאים אחריהם הוא אשר אל עצמותו נגבל הזולת

כמו

1 בּוֹשׁ· יֵבוֹשׁ· בּוֹשׁ· בּוֹשׁ· עִנְיַן בּוֹשֶׁת וּכְלִמָּה·
2 בָּאַשׁ· יִבְאַשׁ· פּוֹעֵל וּפֹעַל חֲסֵרִים· לְשׁוֹן סֵרָחוֹן·
3 בָּטַל· אֵין עוֹד זוּלָתוֹ· עִנְיָנוֹ עִנְיַן הַשְׁבָּתָה·
4 בָּלָה· בָּלוֹ· בַּלּוֹתִי· עִנְיָנוֹ עִנְיַן זִקְנָה וְיָגוֹן·
5 גָּבַהּ· יִגְבָּה· לְשׁוֹן הִתְרוֹמְמוּת·
6 גָּדַל· גָּדַל· יִגְדַּל· עִנְיָנוֹ יָדוּעַ·
7 דָּמַם· דּוֹם דּוֹמוּ· יִדֹּם דּוֹם· עִנְיָנוֹ קָרוֹב לִשְׁתִיקָה·
8 דָּמַע· תִּדְמָע· דָּמוֹעַ· עִנְיָנוֹ הוֹרָדַת דִּמְעָה·
9 הָלַם· הַלְמוּ· יֶהֱלוֹמוּן· הוֹלֵם· לְשׁוֹן הִשְׁתַּבְּרוּת·
10 הָמָה· יֶהֱמוּ· הוֹמֶה· לְשׁוֹן נְאָקָה·
11 זָע· יָזוּעַ· זְוָעָה· עִנְיַן הִתְנוֹעֲעוּת·
12 חָלָה· חוּלִי· יָחוּל· חוּלִי· לְשׁוֹן רְעָדָה·
13 חָשׁ· חוּשָׁה· יָחוּשׁ· תָּחַשׁ· עִנְיָנוֹ לְשׁוֹן מְהִירוּת·
14 חָטָא· יֶחְטָא· חוֹטֵא· חֲטוֹא· לְשׁוֹן חִסָּרוֹן·
15 חַי· חָיָה· יִחְיֶה· חְיָה· עִנְיָנוֹ יָדוּעַ·
16 חָלַל· אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ· עִנְיָנוֹ עִנְיַן מִיתָה מְשׁוּנָה·
17 חָלָה· יֶחְלֶה· חוֹלֶה· לְשׁוֹן חוֹלִי·
18 חָרַב· חָרַבִּי· חַרְבוּ· יֶחֱרַב· וְהוּא לְשׁוֹן יוֹבֶשׁ·
19 טוֹב· טוֹבוּ· אֵין עוֹד עִנְיָנוֹ הֱיוֹת טוֹב·
20 מָהַר· יְמַהֵר· לְמַהֵר· עִנְיָנוֹ יָדוּעַ·
21 מַךְ· יָמוּךְ· לְשׁוֹן דַּלּוּת·
22 מֵת· יָמוּת· לָמוּת· הַפּוֹעַל חָסֵר עִנְיָנוֹ יָדוּעַ·
23 נָבַל· יִבּוֹל· נוֹבֵל· תִּבּוֹל· לְשׁוֹן יוֹבֶשׁ וַחֲרָדָה·
24 עָבָה· עָבִיתָ· לְשׁוֹן עוֹבִי· וְאֵין עוֹד·
25 צָבָה· צַבְתָה· צָבוֹת· לְשׁוֹן נֶפַח·
26 צָדַק· יִצְדַּק· לְשׁוֹן צֶדֶק·
27 צָלַח· צָלַח· יִצְלַח· לְשׁוֹן הַצְלָחָה·
28 רָגַשׁ· רָגְשׁוּ· עִנְיָנוֹ לְשׁוֹן הֲמִיָּה·
29 רָעַשׁ· יִרְעַשׁ· יִרְעֲשׁוּ· עִנְיָנוֹ יָדוּעַ·

1		כוש	בוש	יבוש	כוש	indicat dedecus.
2				יבאש	באש	agens autem & uerbũ nõ reperiunť: ĩdicat fetorẽ.
3					כטל	non reperitur aliud: indicat quietationem.
4			בלותי	כלו	כלה	indicat ſeniũ & triſtitiã.
5				יגבה	גבה	indicat exaltationem.
6			יגדל	גדל	גדל	eſt notum ꝙ eſt magnificatio.
7	דום	ידום	דומו	דום	דמם	indicat prope ſilentium.
8			דמוע	הדמע	דמע	indicat deſcẽſum lachrymarum.
9		הולם	יהלומן	הלמו	הלם	indicat eruptionem.
10			הומה	יהמו	המה	indicat mugitum.
11			זועה	יזוע	זע	indicat fluctuationem.
12		חולי	יחול	חולי	חלה	indicat tremorem.
13		תחש	יחוש	חושה	חש	indicat celeritatem.
14		חטוא	חוטא	יחטא	חטא	indicat peccatum.
15		חיה	יחיה	חיה	חי	eſt notum ꝙ eſt uiuere.
16					חלל	non reperitur aliud: indicat mortem extraneam.
17			חולה	יחלה	חלה	indicat ægritudinem.
18		יחרב	חרבו	חרבי	חרב	indicat exiccationem.
19				טובו	טוב	& nõ alid: ĩdicat eẽ bonũ.
20			למהר	ימהר	מהר	eſt notum ꝙ indicat feſtinationem.
21				ימוך	מך	indicat paupertatem.
22			למות	ימות	מת	uerbum nõ reperiť: & eſt notum ꝙ eſt mors.
23		תבול	נובל	יבול	נבל	indicat exiccationẽ & arefactionem.
24				עבית	עבה	indicat groſſitiem: & nõ reperitur aliud.
25			צבות	צבתה	צבה	indicat inflationem.
26				יצדק	צדק	indicat iuſtitiam.
27			יצלח	צלח	צלח	indicat proſperitatem.
28				רגשו	רגש	indicat uociferationem.
29			ירעשו	ירעש	רעש	eſt notum ꝙ indicat tremorem.

שאג

¶Quartus autem modus eſt ex trãſitiuis: quorum regimina in ſubſequẽtibus ea ſunt[2] plura iſtis ut הלך: quod habet omnia tria[3] regimĩa ſupradicta: nam הולך mouet̃ de loco in quo prius fuerat:[4] & it ad locum ad quem it: & ad locum mediũ in quo deambulabit[5] pes eius: & licet non reperiatur ſm me in ſcriptura regimen cum mem: reperiũtur[6] tamen alia duo ut באורח צדקה אהלך in ſemita iuſtitiæ ibo: & exiuit Iacob ex beer ſaua[7] & iuit harana. i. ad haran.

הלך לך ילך הולך הלוך[8] indicat motum animalis habentis[9] pedes de loco ad locum.

ירד רד יורד רדת מרדי[10] indicat motum a ſuperiꝰ[11] deorſum.

עלה עלה עולה עלה[12] indicat motũ ab inferius[13] ſurſum.

[14]¶Quintus autem modus eſt modus uerborũ quæ ſunt intranſitiua: & non[15] reperitur eis aliquod regimen litterarũ ſupradictarum[16] niſi regimen dictionis dictionũ rationis ut בכה fleuit: quia reperit̃ ויבך אותו אביו & fleuit eũ pater eius:[17] אותו qđ non eſt niſi ſupra eum: nam non fuit actum in actione rei: & filius[18] fuit ſuper quem pater fleuit.

גבר יגבר גובר[19] indicat potentiam.

גדר יגדר[20] indicat extenſionem ſuꝑ faciem ſuam.

גדר[21] non reperitur niſi futurum.

יגור יגורנו indicat aſſociationẽ & collectionem.

דלג ידלג[22] eſt notum ꝙ indicat ſaltum.

דבר דבר ידבר דובר דבר[23] indicat duritiem.

זד זדה זדד[24] & nõ amplius: ĩdicat malefacere: & hoc cũ malitia præmeditata. חפף[25] non reperitur de eo niſi nomẽ uerbi: חופף indicat coopertimentũ occultans: עתר[26] nõ eſt de eo niſi עתר ויעתר והעתרתי indicat orationem.

[27]¶Sextus autem modus eſt intranſitiuis poſt quæ nõ eſt declinatio litteræ[28] nec dictionis ut הבקר אור. i. mane illuſtrauit.

אור אורי תאורנה[29] uerbũ nõ reperit̃ & eſt notũ ꝙ eſt lux.

הדרך הָרְבִיעִי יֵשׁ מֵהַנּוֹדְדִים שֶׁשִּׁמּוּשׁ הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם רַבִּים מֵאֵלֶּה כְּמוֹ הָלַךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל הַשְּׁלֹשָׁה שִׁמּוּשִׁים הַנִּזְכָּרִים כִּי הַהוֹלֵךְ נוֹסֵעַ מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה בַּתְּחִלָּה וְהוֹלֵךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הוֹלֵךְ שָׁם · וּבִמְקוֹם הַמְּמוּצָּע אֲשֶׁר בּוֹ תְּדְרוֹךְ כַּף רַגְלוֹ אַף כִּי לֹא נִמְצָא לְפִי דַעְתִּי בַּמִּקְרָא שִׁמּוּשׁ בְּמֶם · נִמְצָא הַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים כְּמוֹ בְּאוֹרַח צְדָקָה אֲהַלֵּךְ · וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה · כְּמוֹ לְחָרָן ·

הָלַךְ · לֵךְ · יֵלֵךְ · הוֹלֵךְ · הָלוֹךְ · לְשׁוֹן תְּנוּעַת הַחַי בַּעַל רַגְלַיִם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם ·

יָרַד · רֵד · יוֹרֵד · רְדֶת מִיָּרְדִי · לְשׁוֹן תְּנוּעָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה ·

עָלָה · עֲלֵה · עוֹלֶה · עֲלֹה · עִנְיָינוֹ הַתְּנוּעָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה ׃

הדרך הַחֲמִשִׁי הוּא דֶּרֶךְ הַפְּעָלִים אֲשֶׁר הֵם בּוֹדְדִים וְלֹא נִמְצָא לָהֶם שִׁמּוּשׁ אַחַת מִן הָאוֹתִיּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת כִּי אִם שִׁמּוּשׁ מִלָּה מִמִּלּוֹת הַטַּעַם כְּמוֹ בָּכָה כִּי נִמְצָא וַיֵּבְךְּ אוֹתוֹ אָבִיו אוֹתוֹ אֵין פֵּירוּשׁוֹ אֶלָּא עָלָיו כִּי לֹא הָיָה דָבָר פָּעוּל בְּפֹעַל הַדָּבָר וְהַבֵּן הָיָה אֲשֶׁר עָלָיו בָּכָה אָבִיו ׃

גָּבַר · יִגְבַּר · גּוֹבֵר · לְשׁוֹן הִתְעַצְּמוּת ·

גָּהַר · יִגְהַר · לְשׁוֹן פָּשׁוּט עַל פָּנָיו ·

גָּרַד · לֹא נִמְצָא כִּי אִם הֶעָתִיד · יָגוּד · יְגוּדֶנּוּ · לְשׁוֹן חִבּוּר וְקִבּוּץ ·

דָּלַג · יְדַלֵּג · עִנְיָנוֹ יָדוּעַ ·

דָּבַר · דָּבַר · יְדַבֵּר · דּוֹבֵר · דַּבֵּר · לְשׁוֹן קְשׁוֹת ·

זָד · זָדָה · זָדַד · וְאֵין עוֹד · עִנְיָנוֹ הָעוֹשֶׂה רָעָה בְּזָדוֹן וְדַעַת ·

חָפַף · לֹא נִמְצָא מִמֶּנּוּ כִּי אִם שֵׁם הַפּוֹעֵל חוֹפֵף לְשׁוֹן מְכַסֶּה מַסְתִּיר ·

עָתַר אֵין מִמֶּנּוּ כִּי אִם עָתַר וַיֶּעְתַּר וְהַעֲתַרְתִּי · עִנְיָנוֹ רִצּוּי וּתְפִלָּה ·

הדרך הַשִּׁשִׁי הוּא לַבּוֹדְדִים אֲשֶׁר אֵין אַחֲרֵיהֶם נְטִיַּית אוֹת וְלֹא נְטִיַּית מִלָּה כְּמוֹ הַבֹּקֶר אוֹר · פֵּירוּשׁוֹ הֵאִיר ׃

אוֹר · אוֹרִי · תְּאוֹרְנָה · הַפֹּעַל חָסֵר וְעִנְיָנוֹ יָדוּעַ ·

הדרך הַשְּׁלִישִׁי הוּא לַפְּעָלִים אֲשֶׁר הַתְחָלָתָם שֵׁם יָשָׁר וְאַחֲרֵיהֶם שֵׁם נוֹטֶה אוֹ מִלָּה שֶׁכֹּחָהּ כֹּחַ שֵׁם נוֹטֶה בְּשִׁמּוּשׁ מֶם כְּמוֹ וְיַחְרְגוּ מִמִּסְגְּרוֹתֵיהֶם כִּי וְיַחְרְגוּ הוּא רִבּוּי הַזְּכָרִים פֹּעַל בּוֹדֵד עָבַר שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מִפָּעֳלוֹ דָּבָר עוֹבֵר מִן הַפֹּעַל וּמִפּוֹעֲלוֹ· וּמִסְגְּרוֹתֵיהֶם הוּא שֵׁם נִגְזַר מִפֹּעַל סָגַר וְהוּא שֵׁם מַה שֶּׁבּוֹ סוֹגְרִים שְׁמוֹ מִסְגֶּרֶת שֶׁהַמֵּם נוֹסֶפֶת לְסִימַן הַשֵּׁם וְהַתָּיו סִימַן לַנְּקֵבָה וּמִסְגְּרוֹתֵיהֶם הוּא רִבּוּי מִסְגְּרוֹת וְלוֹ שְׁנֵי סִימָנֵי הָרִבּוּי הַיּוֹד וְהַוָּו תָּיו וְהַהֵא מֶם סִימַן כִּנּוּי הָרַבִּים· וְהַמֶּם הָרִאשׁוֹנָה הִיא לְשִׁמּוּשׁ סִבַּת הָאֵימָה הַפּוֹעֶלֶת לָהּ· וְהָעִנְיָנִים הָאֵלֶּה רְאוּיִם הֵם וְהַדּוֹמִים לָהֶם לַחְקוֹר אוֹתָם וּלְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם בְּכָל טוּרֵי הַפְּעָלִים·

גָּר גּוּר אָגוּר יָגוּר גֵּר גּוֹר· לְשׁוֹן יִרְאָה׃
יָצָא צֵא אֵצֵא יוֹצֵא יָצוֹא חָרַג לְפִי הַמִּשְׁקָל יַחְרְגוּ׃
נָדַד נוֹדוּ· אֶדֹּד יִדַּד תִּדַּד· לְשׁוֹן תְּנוּעָה·
אנוד
נָסַע סְעוּ אֶסַּע· נוֹסֵעַ· נָסוֹעַ· לְשׁוֹן תְּנוּרָה·
סַר סוּר אָסוּר אָסוּרָה· סַר· לְשׁוֹן תְּנוּעַת הַרְחָקָה·
קָצַר אֶקְצַר קָצוֹר· לְשׁוֹן הַמְעָטַת הָאוֹרֶךְ·

פעל גר מוֹרֶה אַרְבָּעָה עִנְיָנִים לְשׁוֹן דִּירַת כְּמוֹ וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ בִּישַׁעְיָה סִימַן יא׳ וּמְתַרְגְּמִינַן וְיֵידוּר דִּיבָא עִם אִמְּרָא· וְאָז שִׁמּוּשׁוֹ עִם· וְלִפְעָמִים לְשׁוֹן דִּירַת עֲרַאי כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית סִימַן מז׳ לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ· וּמְתַרְגְּמִינַן לְאִיתוֹתָבָא בְּאַרְעָא אֲתֵינָא· וְאָז שִׁמּוּשׁוֹ בֵּית· וְלִפְעָמִים לְשׁוֹן קִבּוּץ וַאֲסִיפָה וְאָז הוּא מֵהַנּוֹדְדִים כְּמוֹ בַּחֲבַקּוּק סִימַן א׳ יְגוּרֵהוּ בְּחֶרְמוֹ· וּמְתַרְגְּמִינַן כְּנִישׁ לֵיהּ בְּחֵירְמֵיהּ· וּרְבִיעִית לְשׁוֹן פַּחַד וְאָז הוּא מִן הַנּוֹדְדִים· וְשִׁמּוּשׁוֹ מֶם כְּמוֹ גּוּרוּ לָכֶם מִפְּנֵי חֶרֶב· כִּי יָגֹרְתִּי מִפְּנֵי הָאַף· אַף כִּי נִרְאֶה כִּי זֶה עַל הָאֱמֶת שָׁרְשׁוֹ מִנָּחֵי הַפֵּא יוֹד· וְשִׁמּוּשׁוֹ גַּם כֵּן לִפְעָמִים נוֹדֵד כְּמוֹ יָגֹרְתִּי כָּל עַצְּבֹתָי בְּאִיּוֹב סִימַן ט׳ וּמְתַרְגְּמִינַן כְּנֵשִׁית כֻּלְּהוֹן צַעֲרַי· אַף כִּי הַקִּמְחִי בְּשָׁרָשָׁיו פֵּירֵשׁ אוֹתוֹ לְשׁוֹן מוֹרָא·

¶ Tertius autẽ modus est uerborum: quorũ principium est nomen rectũ:[2] & post ea nomẽ declinatũ aut dictio: cuius vis est vis noĩs[3] declinati cũ regimine mem ut ויחרגו ממסגרותיהם claudicauerunt a semitis suis: nam ויחרגו est plurale[4] masculinũ uerbum intransitiuũ præteritũ: a cuius actione nõ remansit aliquod pteritum ex uerbo[5] & agente eius: & מסגרותיהם est nomẽ deriuatum a uerbo סגר: & est nomẽ eius cum quo[6] claudit: cuius nomen est clausura: & mem additur ad signum noĩs: & tau ad signũ fœminini:[7] & וממסגרותיהם est plurale clausurarũ: in quo duo sunt signa pluralitatis videlicet yod & vau & tau[8] & he: mem est signum cõnotationis pluralitatis: mem autem prima est ad regimen causæ[9] timoris qui operat in ea: hæc autem & similia debite[10] perscrutãda sunt in omni uirgula uerborum.

11	יגור גר גור	אגור	גור	גר	indicat timorem.
12	יצא יצוא	אצא	צא	יצא	indicat exitum חרג ad põdus יחרגו.
13	תדד ידד	אדד	נודו	נדד	indicat motum.
14			אנוך		
15	נוסע נסוע	אסע	סעו	נסע	indicat exercitium.
16	אסורה סר	אסור	סור	סר	indicat motum prolongationis.
17		קצור	אקצר	קצר	indicat paucitatem prolongationis.

18 ¶ Verbum גר indicat quatuor: aliqñ quidẽ habitationem
19 ut in Isaia caplo.xi. וגר זאב עם כבש habitabit lupus cum agno:
20 cuius interptatio arãmea est: & habitabit lupus cũ pecude: & tunc regimen eius est עם cum.[21] Et aliqñ habitationẽ paucam vt in Genesi caplo.xlvii. לגור בארץ באנו ad peregrinãdum in terram uenimus:[22] cuius interptatio arãmea est ad habitandum in ciuitate uenimus: & tũc eius regimẽ est beth. Et aliqñ
23 ĩdicat collectionẽ: & tũc est ex trãsitiuis u[illegible] [illegible]abachuc cap.i. יגורהו בחרמו[24] & cõgregauit eũ ĩn rete suum. [illegible]uius interptatio arãmea est eũ collexit cũ rete suo. Et quarto ĩndicat timorẽ: & tũc[25] est ex trãsitiuis: & eius regimẽ est mem ut גורו לכם מפני חרב timete uobis ex ense מפני האף[26] כי יגורתי: nam timui p furore: licet uideat q hoc sit in rei ueritate: cuius radix sit ex quiescẽtibus pe yod:[27] & regimẽ eius ẽt aliqñ est trãsitiuũ ut ĩ Iob ca.x. יגורתי כל עצבותי:[28] & ĩterptatio arãmea est collexi oẽs angustias meas: licet kimhi in suis radicibus id declarauit[29] p timore.

¶ Quartus

coniugium: טבע indicat profundationē: כחש indicat nega-
tionem: [2] לובש לבוש לבש לבש indicat ueſtimentum:
עמוד עומד עמד indicat [3] abhorrere: מאוס מואס מאס אמאס
עלז אעלוז [4] indicat eleuationem & erectionem: עמוד אעמוד
[5] indi עובר עבר עבור אעבור אעברה indicat lętitiam: אעלוזה
cat permutationē: פושע פשע אפשע אפשעה indicat ſcelera:
[6] שוש שש שישי שישו אשיש indicat lętitiam & gaudium.
[7] ℭ Verbū בטח aliquādo regunt̄ veniētia poſt ipſum cū beth:
[8] & hoc utplurimum ut בטחו בי״ confidite in domino: & aliquā
do [9] dictio אל ut בטח אל י״: & aliquando dictio על vt הבוטחים על
[10] חילם: & differentia inter ea eſt quoniam cum fuerit in regimi
ne אל ſeu על: expoſitio eſt [11] confidentia ei cui adhęrendū eſt: &
ſic interpretatus eſt Ionathan in Hieremia cap. vii. [12] אל תבטחו
לכם אל דברי השקר nolite confidere in uerbis mendacii ne cōfida
tis vobis ſuper uerbis prophetarum [13] mēdacii. Et cum fuerit
apud regimē beth: tūc ſignificat cōfidentiā in eo ꝙ eſt: vt [14] in
Hieremia capit. xii. בארץ שלום אתה בוטח in terra pacis tu confi-
des: & īterp̄tatio eius eſt: & in terra [15] pacis tu cōfides & cades.
[16] ℭ Verbum דלק cum fuerit ſignificatio incendii eius regi-
men eſt beth ut [17] in houadia ודלקו בהם ואכלום: & cōburēt in eis
& deuorabūt ea: & cū fuerit [18] ſignificatio p̄ſecutionis eius re
gimē eſt cōnotatio acti ſeu dictio אחרי poſt: ut על ההרים [19] דלקונו
ſupra montes perſequuti ſunt nos: כי דלקת אחרי quia perſequu
tus es poſt me.
[20] ℭ Verbum לבש aliquādo regimen eius eſt beth ut אשר לבש
בו המלך quo indutus eſt [21] rex: & aliquando nomen ut ואתה לבש
בגדיך & tu indue [22] ueſtimentis tuis: & cum regimen eius fuerit
beth eſt intranſitiuū & non eſt ei actum: ſed [23] cū regimē eius
fuerit nomen: tunc eſt tranſitiuū & habet actum & eſt homo:
ut האיש לבוש הבדים homo [24] indutus ueſtimentis.
[25] ℭ Verbum שש aliquando regimen eius eſt beth: & indicat
lętitiam in re [26] ex ſeipſo ut שוש אשיש בי״ lętans lętabor in domi
no: [27] & aliquādo regimen eius eſt dictio על & indicat lętitiam
ad iuuandū ipſum: ſeu p̄pter rē iunctā [28] ei ut כי ישוב י״ לשוש עליך
לטוב באשר שש על אבותיך iterum lętabitur dn̄s in te in bonum ut
lętatus eſt in patribus tuis.

זִיווּג׃ טַבַע לְשׁוֹן שְׁקִיעָה׃ כִּחֵשׁ יְתַכַּחֲשׁוּ לְשׁוֹן הַכְחָשָׁה׃ לוֹבֵשׁ לָבוּשׁ לָבַשׁ לָבֵשׁ לְשׁוֹן יִלְבַּשׁ׃ מָאַס מוֹאֵס מָאַס אֶמְאַס לְשׁוֹן תֵּעוּב׃ עָמַד עוֹמֵד עָמַד עֲמוֹד אֶעֱמוֹד לְשׁוֹן קִימָה וְהִתְיַצְּבוּת׃ עָלַז אֶעֱלוֹז אֶעֱלוֹזָה לְשׁוֹן שִׂמְחָה׃ עוֹבֵר עָבַר עָבוֹר אֶעֱבוֹר אֶעֶבְרָה לְשׁוֹן הַעְתָּק׃ פּוֹשֵׁעַ פָּשַׁע אֶפְשַׁע אֶפְשְׁעָה לְשׁוֹן מֶרֶד׃ שׂוֹשׂ שָׂשׂ שִׂישׂוּ שִׂישׂוּ אָשִׂישׂ לְשׁוֹן שִׂמְחָה וְגִילָה׃

פָּעַל בָּטַח

לִפְעָמִים יְשַׁמְּשׁוּ הַבָּאִים אַחֲרָיו בְּבֵית וְזֶה עַל הָרוֹב כְּמוֹ בִּטְחוּ בַּיְיָ׃ וְלִפְעָמִים מִלַּת אֶל כְּמוֹ בָּטַח אֶל יְיָ׃ וְלִפְעָמִים מִלַּת עַל כְּמוֹ הַבּוֹטְחִים עַל חֵילָם׃ וְהַהֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם כִּי בִּהְיוֹתוֹ בְּשִׁמּוּשׁ אֶל אוֹ עַל פֵּירוּשׁוֹ הַבִּטָּחוֹן עַל שֶׁיֵּשׁ לְהִשָּׁעֵן עָלָיו וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן בְּיִרְמְיָה סִימָן ז׳ אַל תִּבְטְחוּ לָכֶם אֶל דִּבְרֵי הַשֶּׁקֶר לָא תִתְרַחֲצוּן לְכוֹן עַל פִּתְגָּמֵי נְבִיאֵי שִׁקְרָא׃ וּכְשֶׁהוּא אֵצֶל שִׁמּוּשׁ בֵּית אָז יוֹרֶה הַבִּטָּחוֹן עַל עָמְדוֹ כְּמוֹ בְּיִרְמְיָה סִימָן י״ב בְּאֶרֶץ שָׁלוֹם אַתָּה בוֹטֵחַ וְתִרְגֵּם יוֹנָתָן וּבְאַרְעָא שְׁלָמָא אַתְּ מִתְבַּטַּח וְנַפִּיל׃

פָּעַל דָּלַק

כְּשֶׁהוּא לְשׁוֹן הַבְעָרָה שִׁמּוּשׁוֹ בֵּית כְּמוֹ וְדָלְקוּ בָהֶם וַאֲכָלוּם בְּעוֹבַדְיָה׃ וּכְשֶׁהוּא לְשׁוֹן רְדִיפָה שִׁמּוּשׁוֹ כִּנּוּי הַפָּעוּל אוֹ מִלַּת אַחֲרֵי כְּמוֹ עַל הֶהָרִים דְּלָקוּנוּ׃ כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי׃

פָּעַל לָבַשׁ

לִפְעָמִים שִׁמּוּשׁוֹ בֵּית כְּמוֹ אֲשֶׁר לָבַשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְלִפְעָמִים הַשֵּׁם כְּמוֹ וְאַתָּה לְבַשׁ בְּגָדֶיךָ׃ וּכְשֶׁשִּׁמּוּשׁוֹ בֵּית הוּא מִתְבּוֹדֵד וְאֵין לוֹ פָּעוּל׃ אֲבָל כְּשֶׁשִּׁמּוּשׁוֹ הַשֵּׁם אָז הוּא נוֹדֵד וְיֵשׁ לוֹ פָּעוּל וְהוּא הָאָדָם כְּמוֹ הָאִישׁ לְבוּשׁ הַבַּדִּים׃

פָּעַל שָׂשׂ

לִפְעָמִים שִׁמּוּשׁוֹ בֵּית וְיוֹרֶה הַשִּׂמְחָה בְּדָבָר מִפְּאַת עַצְמוֹ כְּמוֹ שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ בַּיְיָ׃ וְלִפְעָמִים שִׁמּוּשׁוֹ מִלַּת עַל וְיוֹרֶה הַשִּׂמְחָה לְהוֹעִיל לוֹ אוֹ לְעִנְיָן דָּבֵק עָלָיו כְּמוֹ כִּי יָשׁוּב יְיָ לָשׂוּשׂ עָלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר שָׂשׂ עַל אֲבוֹתֶיךָ׃

הדרך

הַיָּשָׁר שֶׁהוּא הַתְחָלַת הַפֹּעַל כְּמוֹ אֲנִי אֲנִי הוּא · יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר · וְלִפְעָמִים יוֹרֶה קֶשֶׁר מְצִיאוּת דָּבָר בְּדָבָר עַל דֶּרֶךְ הֱיוֹתוֹ בְּעַצְמוֹ וְאָז הוּא גַם כֵּן בּוֹדֵד בְּמִקְצַת כִּי לֹא יִמָּצֵא בוֹ שִׁמּוּשׁ נוֹטֶה אֶלָּא שִׁמּוּשׁ יָשָׁר אָחוֹר וָקֶדֶם · אֶלָּא שֶׁמָּה שֶׁהוּא לְאָחוֹר נִקְרָא שִׁמּוּשׁ הַחֲזָרָה כְּמוֹ הוּא הָיָה גִבּוֹר צַיִד · כִּי גִּבּוֹר חוֹזֵר דִּמְיוֹן יוֹשֵׁר הוּא · וְלִפְעָמִים יוֹרֶה חֲזָקַת דָּבָר לְדָבָר וְאָז שִׁמּוּשׁוֹ הוּא שִׁמּוּשׁ לָמֶד מוֹרֶה תְּפִישָׂה וְהִתְחַזְּקוּת כְּמוֹ וַתְּהִי אִשָּׁה לְבֶן אֲדֹנֶיךָ · צֹאן וּבָקָר הָיָה לִי אֲנִי אֶהְיֶה לוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה לִי לְבֵן · וְזֶה שִׁמּוּשׁוֹ שְׁתֵּי לַמְּדִין אֲשֶׁר הוֹרָאַת הָאֶחָת הַחֲזָקָה · וְהוֹרָאַת הַשֵּׁנִית הָעֵרֶךְ וְהַתְּמוּרָה שֶׁפֵּירוּשָׁם מְקוֹם אָב וּמְקוֹם בֵּן ׃

שמוש לָמֶד אַחֲרֵי פֹעַל זֶמֶר לִפְעָמִים מוֹרֶה עַל כְּמוֹ אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי בְּמִזְמוֹר קֹ״ד שֶׁפֵּירוּשׁוֹ עַל אֱלֹהַי · וְלִפְעָמִים מוֹרֶה קִנְיָן כְּמוֹ בְּמִזְמוֹר קמ״ט זַמְּרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְכִנּוֹר שֶׁפֵּירוּשׁוֹ זַמְּרוּ אֵלָיו וְלָכֵן שִׁנָּה עֲקִילָס תַּרְגּוּם הַשִּׁמּוּשׁ כִּי הָרִאשׁוֹן תִּרְגֵּם אֲזַמֵּר לֵאלֹהַי בִּבְרִיאוּתִי וְהַשֵּׁנִי תִּרְגֵּם זַמְּרוּ קֳדָם אֱלָהָנָא בְּכִנּוֹרָא וְעָשָׂה זֶה לִשְׁמוֹר עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יַחֲקֶה הַזֶּמֶר רוֹשֶׁם בֶּאֱלוֹהַּ יִתְעַלֶּה ׃

פעל נָגַשׁ לִפְעָמִים יוֹרֶה קְרִיבָה וְאָז שִׁמּוּשׁוֹ מִלַּת אֶל עִם כִּנּוּיוֹ כְּמוֹ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו · וְלִפְעָמִים יוֹרֶה הַרְוָחָה וְאָז הוּא בּוֹדֵד בֶּאֱמֶת וְשִׁמּוּשׁוֹ לָמֶד הַמּוֹרֶה בַּעֲבוּר כְּמוֹ בִּישַׁעְיָה סִימָן מ״ט גְּשָׁה לִי וְאֵשֵׁבָה וְתַרְגּוּמוֹ רְוַח לִי וְאֶתּוּב ׃

הדרך הַשֵּׁנִי הוּא דֶרֶךְ הַפְּעָלִים אֲשֶׁר הַתְחָלָתָם שֵׁם יָשָׁר וְשִׁמּוּשָׁם אַחֲרֵיהֶם בֵּית אוֹ מִלָּה שֶׁכֹּחָהּ כֹּחַ בֵּית כְּמוֹ וַיַּאֲמִינוּ בַּיְיָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ · אָמֵן הַאֲמֵן הֶאֱמִין אוֹמֶן לְשׁוֹן אֱמוּנָה וֶאֱמֶת · אָנַפְתָּ הִתְאַנַּף לְשׁוֹן כַּעַס · בִּבְגְדוֹ בּוֹגֵד בָּגַד אֶבְגּוֹד לְשׁוֹן פְּשִׁיעָה וּמֶרֶד · בָּחֹר בּוֹחֵר בָּחַר בְּחָר אֶבְחַר לְשׁוֹן בְּרֵירָה · בְּטוֹחַ בּוֹטֵחַ בָּטַח בְּטַח אֶבְטַח לְשׁוֹן בִּטָּחוֹן וְהִתְקַיֵּם בְּדָבָר · גִּיל גַּלְתִּי גִּילוּ אָגִיל לְשׁוֹן שִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן · לְדָבְקָה דָּבֵק דָּבַק אֶדְבַּק לְשׁוֹן חִבּוּר · הַדְלֵק דָּלַק לְשׁוֹן הַבְעָרָה · הָתֵל הֵתֵל יְהָתֵלּוּ לְשׁוֹן לַעַג וְתַעְתּוּעַ · חָשַׁק לְשׁוֹן חִבָּה וְתַאֲבוֹן · תִּתְחַתֵּן לְשׁוֹן

recti quod est principiũ uerbi ut אני אני הוא ego ego sum : יהי אור
ויהי אור sit lux & fuit lux.[2] Et aliquando significat copulã esse rei
in re ſm esse eius in seipso : & tunc[3] est etiã intransitiuũ partim :
nam non reperitur ei regimen declinatũ : nisi regimẽ rectum
[4] retro & ante : nisi ꝙ id quod est retro appellatur regimen re-
uersionis ut הוא היה גבור ציד[5] ipse fuit potens uenationis : nã po
tens conuertit similitudinẽ directionis הוא. Et aliquãdo signi-
ficat[6] retentionẽ rei cum re : & tunc regimen eius est regimen
lãmed indicantis retentionẽ[7] ut ותהי אשה לבן אדוניך & sit vxor fi
lio dñi tui צאן ובקר היה לי pecudes & vaccę fuerunt mihi אני[8] אהיה
לו לאב והוא יהיה לי לבן ego ero ei in patrẽ & ipse erit mihi ĩ filiũ : &
regimẽ eius erit cum duplici lammed :[9] significatio vnius est
possessio & retentio : & significatio scdæ est pretii & cambii
[10] idest loco patris & loco filii.

[11] ¶ Regimen aũt lãmed post uerbũ זמר : aliqñ significat ל y de
ut אזמרה[12] לאלהי בעודי psalã Deo meo q̃diu fuero ĩ psalmo. ciiii.
cuius ĩterp̃tatio est de Deo meo. Et aliqñ[13] signãt possessionẽ
ut in psalmo. cxlix. זמרו לאלהינו בכנור psalite Deo nr̃o cum tym
pano. i. psalite[14] ei : & iõ mutauit Hacchillas interp̃tationẽ re-
giminis : & interpretatus est primũ : psalã[15] de Deo meo q̃diu
fuero. Scdm uero : ante Deũ nr̃m cum tympano : & fecit hoc
[16] ad cautelam vt nõ imprimat cantus affectum in Deo.

[17] ¶ Verbũ נגש aliqñ indicat appropinq̃tionẽ : & tunc regimẽ
eius est dictio אל cũ[18] regimine suo ut ויגש אליו & approximauit
ad eũ : & aliqñ indicat spatiũ : & tũc[19] est intrãsitiuũ uere : & re-
gimen eius est lãmed indicans בעבור pp ut in Hesaia cap. xlix.
[20] גשה לי ואשבה approxiare mihi ut habitẽ : & ĩterp̃tatio arãmea
eius est fac mihi spatiũ & sedebo.[21] ¶ Secũdus modus est mo
dus uerboꝝ : quoꝝ principiũ est nomẽ[22] rectũ : & regimẽ eoꝝ
post ea beth seu dictio cuius potẽtia ẽ[23] potẽtia beth ut ויאמינו
בי״ ובמשה עבדו & crediderunt Deo & Moisi seruo eius : אמן האמן
האמין אומן[24] indicat credulitatẽ & veritatẽ : אנפת התהנף ĩdicat irã :
בגדו בוגד בגדו[25] בגד אבגוד ĩdicat trãsgressionẽ : בחר בוחר בחר בחר אבחר
indicat[26] electionem : בטח בוטח בטח בטח אבטח indicat cõfiden-
tiam & constantiã[27] in re : גיל גלתי גילו אגיל indicat lętitiam &
gaudiũ : לדבקה דבק[28] דבק אדבק indicat coniunctionẽ : הדלק דלק
indicat accensionem : התל התל[29] יהלתו indicat delusionem &
fraudem : חשק indicat amorem & affectionẽ : חתחתן indicat
coniugiũ

adeptionem scientiæ: חלף יחלוף indicat rem præteritã: חם יחם indicat[2] caliditatem: חמלת חמלה חומל חמל חמול אחמול indicat pietatem:[3] חמק תתחמקין indicat circuitum: חנך חנוך יחנכו ĩdicat disciplinam pueritiæ:[4] חסור חסר חסר אחסר ĩdicat diminutionẽ: חסות חוסה חסה[5] חוס אחוס אחסה indicat subiicere alteri: חף חופף indicat occultationem:[6] יחפו indicat celeritatem motus cum timore: חרוץ יחרץ indicat acuitatem[7] & latrationem canis: החרישו תחרש indicat silentium & facere seipsum[8] tanq̃ surdum non audientem: חשות החשו אחשה omnia indicant silentium:[9] יאבתי indicat desiderium: יאתה יאותו indicat conuenientiam rei & congruitatem eius[10]: יבושת יבש יבשו יבשו indicat exiccation humidi: יגע יגע indicat laxitudinem:[11] יחל ייחל indicat spem: ירשתי indicat rete: אישן[12] indicat dormitionem: כעוס כעס אבעוס indicat iram: לעגה אלעג indicat[13] delusionem: מליל ימלל indicat loquelam: לגשת מגשת נגש גשה גש יגש[14] indicat appropinquationẽ: אביט הבט הביט indicat visionem: נשק[15] שקה אשקה אנשק indicat osculum: ספוד יספוד indicat[16] lamentationem: אציק indicat angustiam: קוה קוה אקוה יקו indicat spem[17]: ירחב הרחיב indicat dilatationẽ: שוה אשוה indicat pretium & similitudinẽ[18] quantitatis.

[19] ¶ Aduertenda tamen sunt in aliquibus uerbis prædictis quædam quæ sunt causa[20] cõmutationis regiminis seu significationis regiminis in eis: nam aliquando[21] erit mutatio in significationibus uerborum: & aliquando in significatione regiminum:[22] & hoc est quoddã vniuersale omnibus speciebus uerborum tam intransitiuorũ q̃ transitiuorũ:[23] & ideo narrabimus in qualibet virgula uerborũ modos differẽtiæ aliquorum ut[24] excitẽtur auditores ad discernendũ inter orationes in regiminibus suis: & si Deus[25] dabit nobis quietem hoc elucidabimus in quolibet uerbo diffuse in libro subsequẽti circa[26] congruitatẽ linguæ per viam radicum alphabeti: quẽ decreui edere[27] circa declarationẽ amplam regiminis uerborum: & ideo sufficit nobis hic de aliquibus eorum loqui.

[28] ¶ היה aliqñ indicat esse rei s̃m essentiam suã simpl'r: & erit[29] uerbũ intrãsitiuũ uere: & nõ habet regimẽ nisi regimẽ nois

recti

הַשָּׂגַת הַחָכְמָה ׃ חָלַף יַחֲלוֹף עִנְיָנוֹ עִנְיַן עָבַר ׃ חַם יֵחַם עִנְיַן חֲמִימוּת ׃ חָמְלַת חָמְלָה חוֹמֵל חָמַל חָמוּל אֶחְמוֹל לְשׁוֹן רַחֲמִים ׃ חָמַק תִּתְחַמָּקִין לְשׁוֹן סִבּוּב ׃ חָנַךְ חָנוֹךְ יַחְנְכוּ לִמּוּד הַקְּטַנּוֹת ׃ חָסוֹר חָסֵר חָסַר אֶחְסָר לְשׁוֹן גֵּרָעוֹן וְחִסָּרוֹן ׃ חֲסוֹת חוֹסֶה חָסָה חוּס אָחוּס אֶחֱסֶה לְשׁוֹן הִסְתּוֹפֵף ׃ חַף חוֹפֵף לְשׁוֹן הַסְתָּרָה וְכִסּוּי ׃ יֶחְפַּז לְשׁוֹן מְהִירוּת הַתְּנוּעָה עִם פַּחַד ׃ חָרוּץ יֶחֱרַץ לְשׁוֹן חִדּוּד וּנְבִיחַת כְּלָבִים ׃ הַחֲרִישׁוּ תֶּחֱרַשׁ לְשׁוֹן שְׁתִיקָה וַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ כְּחֵרֵשׁ לֹא יִשְׁמַע ׃ חֲשׁוֹת הֶחֱשׁוּ אֶחֱשֶׁה כֻּלָּם עִנְיַן שְׁתִיקָה ׃ יָאַבְתִּי לְשׁוֹן תַּאֲוָה ׃ יָאֲתָה יָאוּתוּ לְשׁוֹן הוֹגֵן הַדָּבָר וְהַכּוֹן עִנְיָנוֹ ׃ יָבְשָׁת יָבֵשׁ יָבְשׁוּ יָבֵשׁוּ לְשׁוֹן נִיגּוּב הַלֵּחוּת ׃ יָגַע יִגַּע לְשׁוֹן עֲיֵפוּת ׃ יִיחַל יָחֵל לְשׁוֹן תּוֹחֶלֶת וְתִקְוָה ׃ יָקֹשְׁתִּי לְשׁוֹן מַלְכּוֹדֶת ׃ אִישַׁן לְשׁוֹן תְּנוּמָה ׃ כְּעוֹס כָּעַס אֶכְעוֹס לְשׁוֹן חָרוֹן ׃ לָעֲגָה אֶלְעַג לְשׁוֹן לֵיצָנוּת ׃ מַלֵּל יְמַלֵּל לְשׁוֹן דִּבּוּר ׃ רַגֶּשֶׁת מַגֶּשֶׁת נִגַּשׁ גָּשָׁה גַּשׁ יִגַּשׁ לְשׁוֹן קְרִיבָה ׃ אַבִּיט הַבֵּט הִבִּיט לְשׁוֹן הַשְׁקָפָה וּרְאִיָּה ׃ נָשַׁק אֶשְׁקָה אֶנַשֵּׁק לְשׁוֹן נְשִׁיקָה ׃ סְפוֹד יִסְפּוֹד עִנְיַן קִינָה וְהֶסְפֵּד ׃ אַצִּיק לְשׁוֹן צָרָה ׃ קַוֵּה קִוֵּה אֲקַוֶּה יְקַוּוּ לְשׁוֹן תּוֹחֶלֶת ׃ יִרְחַב הִרְחִיב לְשׁוֹן הִתְרַחֲבוּת ׃ שָׁוָה אֶשְׁוֶה לְשׁוֹן עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן הַכַּמּוּת ׃

ויש לִשְׁמוֹר בִּקְצָת הַפְּעָלִים הַנִּזְכָּרִים עִנְיָנִים מָה שֶׁהֵם גּוֹרְמוֹת לְשַׁנּוֹת שִׁמּוּשָׁם אוֹ הוֹרָאַת הַשִּׁמּוּשׁ בָּם ׃ כִּי לִפְעָמִים יִהְיֶה חִלּוּף בְּהוֹרָאוֹת הַפְּעָלִים וְלִפְעָמִים בְּהוֹרָאַת הַשִּׁמּוּשִׁים ׃ וְזֶה הוּא עִנְיַן כּוֹלֵל כָּל מִינֵי הַפְּעָלִים בֵּין הַבּוֹדְדִים וּבֵין הַנּוֹדְדִים ׃ וְלָכֵן נִזְכּוֹר בְּכָל טוּר וְטוּר מְטוּרֵי הַפְּעָלִים דַּרְכֵי חִלּוּפֵי מִקְצָתָם לְמַעַן יִתְעוֹרְרוּ הַשּׁוֹמְעִים לְהַבְחִין בֵּין הַמַּאֲמָרִים בְּשִׁמּוּשֵׁיהֶם וְאִם הַשֵּׁם יַנִּיחַ לָנוּ נְבָרֵר זֶה בִּפְרָטֵי כָּל הַפְּעָלִים בַּאֲרוּכָה בְּסֵפֶר נִמְשַׁךְ לָזֶה בְּצַחוּת הַלָּשׁוֹן עַל דֶּרֶךְ שָׁרְשֵׁי הָאַלְפָא בֵּיתָא אֲשֶׁר עִם לְבָבִי לְחַבֵּר אוֹתוֹ בְּבֵיאוּר רַחַב לְדַרְכֵי שִׁמּוּשׁ הַפְּעָלִים וְלָכֵן דַּי לָנוּ בָּזֶה בְּמִקְצָתָם ׃

היה לִפְעָמִים יוֹרֶה מְצִיאוּת הַדָּבָר בִּצְבִיוֹנוֹ סְתָם וְיִהְיֶה פֹּעַל בּוֹדֵד בֶּאֱמֶת וְאֵין לוֹ שִׁמּוּשׁ זוּלַת שִׁמּוּשׁ הַשֵּׁם

וקודם כל דבר יש לך לדעת כי יש מן הבנינים אשר דרכיהם נאותים אל השמות הישרים הדבקים בם · ויש שלפעמים אינם מסכימים עמהם ׃

והנה הנאותים הם אשר יסכימו עם שמותיהם בסוג ומספר ואיש · ורצוני בסוג · הזכר והנקבה · ובמספר היחיד והרבוי · ובאיש הנסתר והנמצא והמדבר בעדו · המשל בזה ברא אלהים כי אלהים שם זכר נסתר ויחיד וכן ברא פעל עבר לשון זכר נסתר ויחיד · ומשל הבלתי מסכימים והם אשר לא יסכימו באחד או ברבים מאלה האחד בירמיה סימן ו היא העיר הפקד כלה כי העיר שם נקבה והפקד לשון זכר · ומשל הבלתי מסכימים ברבים מהם באיכה סימן ג מפי עליון לא תצא הרעות והטוב כי תצא לשון נקבה יחידה ורעות רבות וטוב לשון זכר ׃

ולכן נתחיל שנדבר בנאותים ונפתח בהם כי לעולם יסכים בהרכבתם השם ישר עם הפעל בשלשת אלה בסוג ובמספר ובאיש ואם לא תהיה ההרכבה נאותה כפי דרכי הלשון · ומעתה נבא לבאר דרכי שמוש הרכבת הבודדים אשר יעדנו לבררם ונתחיל מן הדרך הראשון בם ונלך על הסדר ׃

הדרך הראשון לפעלים אשר התחלתם שם ישר או הרבוי ממנו נפרד או עם כנוי והבאים אחריהם שמושם למד כמו אתה תהיה לי לבן ואני אהיה לך לאב · כי כל שמושיו בין שמוש המלה בין שמוש השם הבא אחר הישר הקודם הוא שמוש למד באחת מהוראותיה כי לך כמו אליך ולמד לאב ולמד לבן היא למד התמורה שעניינו מקום אב ובן כמו היה גם היות בהיות שם הפעל ושם הפועל הווה והעבר היה והצווי היה והעתיד אהיה מורה מציאות הדבר והויתו בצביונו ׃ תהכרו בעתיד לשון תמיהה ועזות פנים ׃ זכו לשון טוהר · זמרו למין ממיני השיר · זעוק זעק אזעק זועק לשון הרמת קול · זורח זרח זרח אזרח לשון הגלות האורה · חיש אחוש חושש לשון מהירות וחששה · אחטם לשון הארכת אף · אחכה חכי לשון תקוה ותוחלת · חכם חכם אחכם לשון

השגת

℃Et ante oĩa debes scire ꝙ aliquæ sunt coniugationes quarũ
[2]modi sunt congrui noĩbus rectis[3]eis iunctis: & sunt qui aliqñ
non sunt congrui eis.

[4]℃Cõgrui autem sunt qui cõueniũt noĩbus suis in genere[5]&
in numero & indiuiduo: & ĩtelligo per genus masculinũ & fœ
mininum:[6] & per numerum singulare & plurale: & per indiui
duũ absens & præsens & loquens pro se:[7] uerbigratia creauit
Deus: nam Deus est nomen masculinum absens & singulare:
& sic creauit verbum[8] p̃teritum significationis masculini ab-
sentis & singularis. & exemplum nõ cõgrui: & sunt quæ[9] nõ cõ
ueniunt in vno aut pluribus hoꝝ vt in Hieremia capitulo. vi.
היא העיר[10] הפקד כלה hæc est ciuitas visitatiõis oĩs: nam ciuitas est
nomen fœmininũ & הפקד est masculinũ. & exemplũ nõ[11] cõue
nientium in plurali Hieremias in threni ca. iii. מפי עליון לא תצא
הרעות והטוב ex ore altissimi nõ egredit̃ nec malũ[12] nec bonũ: nã
תצא est fœmininũ singulare & רעות plurale & טוב masculinum.

[13]℃Quare incipiẽdũ est in cõgruis & dicimus primo ꝙ sem
per[14] conuenit in compõne eorum nomẽ rectum cum uerbo
in his tribus[15] videlicet genere numero & indiuiduo: sin autẽ
compositio nõ erit cõgrua ẜm[16] modos linguæ: & deueniẽdũ
est ad declarãdum modos regiminis compositionis intransi-
tiuorum:[17] quæ promisimus elucidare: & incipiemus a primo
modo eorum & procedemus ẜm ordinem.

[18]℃Primus aũt modus est uerboꝝ quoꝝ principiũ est nomẽ
rectũ seu[19] plurale eius separatim seu cũ cõnotatione: & quæ
sequunt̃[20] eorũ regimina sunt regimen lãmed ut אתה תהיה לי לבן
ואני אהיה לך לאב tu eris mihi filio: ego uero ero tibi patri:[21] nam
omnia regimina eius tam regimen dictionis q̃ regimen noĩs
sequentis post rectũ[22] p̃cedens est regimẽ lãmed in vna signi
ficationũ eius: nã לך ẽ sicut אליך: & lãmed לאב[23] & lãmed לבן est
lãmed cambii: qđ idẽ est qđ loco p̃ris & filii ut היה: ẽt הוית[24] cũ
fuerit nomen uerbi & nomẽ agẽtis p̃sens & p̃teritũ היה & impe
ratiuum היה & futuꝝ[25] אהיה indicat esse rei & essentiã eius ꝑut
est תהגרו in futuro ĩdicat[26] admirationem & audaciam: זכו in-
dicat mundiciã: זמרו indicat speciẽ specieꝝ cantus: זעק[27] זעוק
אזעק זועק indicat eleuationẽ uocis: אורח זרח זורח indicat pate
factionẽ[28] lucis: חש אחוש חושש indicat celeritatem: אחטם indicat
[29]lõgitudinem nasi: אחבה חובי indicat spem: חבם חכם אחכם ĩdicat

adeptionẽ

regimen possessionũ ut in Iob capitulo tertio ויאתיני euenit mihi: cuius interpretatio arãmea est & uenit ad me.[2] Et ex omnibus istis patet ꝙ non sunt nomina uerborum nec nomina agẽtiũ[3] nec nomina actoꝝ: uerba in ueritate cũ cõnotationes sunt eis copulatę[4] non appropriãtur in hoc. nam cõnotatio nominis uerbi utplurimũ significat agentem: quod est[5] aliud ipsum quod est terminus ex quo est aliud: & aliquãdo significat actũ ipsum quod est[6] terminus huius depẽdentiæ prædictæ. Attñ cõnotationes nominũ agentium & actorũ[7] significant possessionem & apprehensionẽ & retentionẽ ut cõnotationes nominum agnominũ: quorum regimen est[8] regimen possessionũ: qm̃ est terminus cui possidetur dependens ab eo; & scias hoc eiusq; memor sis:[9] nã si filii rabi Ioseph kimhi & eos sequẽtes hoc aduertissent non deuiassent[10] a via antiquorum: qui non posuerũt partes coniugationũ uerborum nisi præteritũ[11] imperatiuum & futurũ: & posuerunt venam & præsens & actum in capitulo nominũ.[12] Quare inspiciẽtibus id qđ diximus in cõnotationibus videntur nobis verba antiquoꝝ[13] magis congrua: & propterea sequimur uestigia antiquoꝝ ĩ hoc:[14] quoꝝ scientia amplior est sciẽtia nostra: & eorum cor est sicut porta tẽpli magna & timenda.

[15] ¶ Quare uerba in idiomate hæbreo sunt duobus modis: nam aliqua sunt[16] intransitiua & aliqua trãsitiua: intransitiua autem sunt sex modis:[17] nam aliqua sunt quoꝝ regimen est lãmed: & aliqua in quibus non est regimen post ea nisi[18] regimẽ beth: & aliqua in quibus regimen subsequens ea est ex regiminibus mem:[19] & sunt aliqua in quorũ regimine sunt plures litteræ his: & sunt etiam in quorum regimine sunt dictiones rationis: & sunt[20] quæ non habent regimen omnino.

[21] ¶ Transitiua etiam sunt sex modis. Primo quidem est[22] regimen reuersionis. Secũdo est regimen[23] in cuius substãtiam terminatur aliud ipm̃. Tertio est vt sint ueniẽtibus[24] post uerbum duo regimina ex regiminibus secũdi modi. Quarto qđ addit[25] huic regimini scdo regimen mem. Quinto qđ addit eis[26] regimẽ lãmed. Sexto qđ addit eis regimẽ beth. Nos autẽ declarabimus[27] vnũquẽq; hoꝝ modoꝝ: & narrabimus aliqua uerba ꝯgrua vnicuiq;[28] modoꝝ pdictoꝝ ad hoc ut discipulus possit eis incumbere hora[29] disciplinæ & faciliter quidem.

¶ Et ante

שמוש הקניינים כמו באיוב סימן ג׳ וויאתייני דמתרגמינן ואתא לותי · ומכל אלה יראה בבירור שאין שמות הפעלים ולא שמות הפועלים ולא שמות הפעולים פעלים באמת אחרי שהכנוים המתחברים בהם לא יתיחדו בזה · כי כנוי שם הפעל על הרב יורה על הפועל שהוא הזולת שהוא גבול שממנו הזולת · ולפעמים יורה על הפעול שהוא גבול ההתחלות הזה שאמרנו · ואמנם כנויי שמות הפועלים והפעולים יורו הקנין וההתפישה וההחזקה כמו כנויי שמות התוארים ששמושם שמוש הקניינים שהוא גבול שלו נקנה הנתלה בו · ודע זה וזכרהו כי אלו בני רבי יוסף קמחי והבאים אחריהם השגיחו על זה לא סרו מדרך הקדמונים אשר לא שמו חלקי בניני הפעלים כי אם העבר והצווי והעתיד · ושמו המקור והבינוני והפעול בשער השמות ׃

ולכן בהסתכלינו מה שאמרנו בכנוים נראים לנו דברי הקדמונים מדבריהם · ועל הדבר הזה רדפנו ונמשכנו אחרי עקבות הראשונים שדעתם רחבה מדעתינו ולבם כפתחו של אולם גדול ונורא מאד ׃

והנה אם כן הפעלים בלשון העברים שני מינים כי יש בודרים ויש נודרים · ולבודרים ששה דרכים · כי יש מהם ששמושם למד ומהם שאין שמוש אחריהם כלל אלא שמוש בית · ומהם ששמוש הבאים אחריהם הוא משמושי חמם ויש ששמושם אותיות רבות מאלה ויש ששמושם מלות הטעם ויש שאין להם שמוש כלל ׃

ולנודרים גם כן ששה דרכים · הראשון הוא שמוש החזרה · והשני הוא שמוש אשר אל עצמותו נגבל הזולת · והשלישי הוא שיהיו לבאים אחרי הפעל שני שמושים משמושי הדרך השני · הרביעי שנוסף על זה השמוש השני יש להם שמוש מם · והחמשי שנוסף להם שמוש למד · והששי שנוסף להם שמוש בית · ואנחנו נבאר כל אחד ואחד מאלה הדרכים ונזכר מקצת הפעלים הנאותים לכל דרך מהדרכים הנזכרים למען יוכל התלמיד להתעסק בהם בעת הלמוד ויקל עליו המעשה ׃

וקודם

מושך הא באחרונה כמו תכעיסנה · וכנוי נכח הנקבה יחידה בתוספת כף שוא בסוף על משקל תפעלך · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות בתוספת כף שוא על משקל תפעלן · וכנוי רבוי נכח הנקבות בתוספת כף סגול ונון באחרונה על משקל תפעלכן ׃

נכח הנקבה על ההקש יתחבר עם ששה כנוים שהתחבר עמהם נכח הזכר כמו שכתבנו במקומו אבל לא בא אחד מהם על מנהג הלשון ולכן לא חששנו להזכיר מהם כי אם משקליהם כפי פעל פעל והם תפעליהו תפעליני תפעליה תפעלינו תפעלם תפעלין ׃

רבוי הנקבות הנסתרות לא בא גם כן לפי מנהג לשון העברים אבל כשירצו לכנות אתו יחברו אתו אל אחת ממלות כנויי מלת את ויאמרו תפעלנה אתו אתך אתי אתם אתכם אתנו אתה אתן ׃ אך אמנם כנוי נכח הנקבה היחידה בא עם פעל על משקל רבוי נכח הזכרים כמו תוכיחוך ׃ ובכן התבאר שמוש הרכבת כנויי הפעלים בבנין פעל קל בהתחברות אותיות הכנוי ואתה תקיש מזה בשאר הבנינים ׃

הנה נשאר לבאר בשמוש הכנוים משפטי שמוש הרכבת שמות בסמיכות עם אותיות או בזולתם · והנה מצאנו כנוי הנסתר עם אות וו נמשך בחלם בסמיכות כמו בספר במדבר סיני סימן כג בנו צפור ובסימן כד בנו בעור דמתרגמינן בר צפור בר בעור אף כי יש מדרש שאלו היו חשובים להיות אבות אבותם רק פירושם לפי פשטם כאלו לא היה שם וו כאמרנו בן צפור בן בעור · וכן נמצא הרבה כיוצא בזה בלשון רז״ל בנו של פלוני שהיה די לומר בן פלוני שענינו בן לפלוני וזה די בהרכבת הכנוים ׃

וממה שאמרנו נראה שאין הרכבת כנוי לפעלים הבודדים אחרי שאין בהם שם הפעול ׃ וכן יתחייב מזה שיובן שר״ב שמוש כנויי הפעלים הוא שמוש נודד מורה גבול שאל עצמותו נחלה הזולת כי הוא גבול גורד באמת שהוא הפעול המגביל פעל הפועל ועליו יעבור ומעוט מן המעוט הוא שיורה

שמוש

protrahẽtis he in fine vt תכעיסנה. Et cõnotatio fœminini singularis p̃sentis[2] cũ additione caph sceua in fine ad põdus תפעלך. Et cõnotatio pluralis fœminini[3] absentis cum additiõe caph sceua ad pondus תפעלן. Et cõnotatio pluralis[4] fœminini præsentis cũ additiõe caph seghol & nun in fine ad põdus תפעלכן.

[5] ¶ Fœmininum autem præsens ex ratione ipsa iungitur sex cõnotationibus: quibus iũctum fuit[6] masculinum præsens ut scripsimus in loco suo: sed nullum eorum uenit[7] in consuetudine linguæ: & ideo non est cura loquendi de eis: nisi[8] de eorum põderibus ſm quodlibet uerbum: & sunt תפעליהו תפעליני תפעליה תפעלינו[9] תפעלם תפעלין.

[10] ¶ Plurale quoq; fœmininũ absens nõ uenit etiam in cõsuetudine linguæ hæbreorum:[11] sed qñ uolunt id cõnotare id copulant vni ex dictionibus[12] annotationũ dictionẽ את: & dicunt תפעלנה אותו אותך אותי אותם אתכם אתנו אותה[13] אותן. Attñ connotatio fœminini singl'is p̃ñtis venit cum uerbo ad pondus[14] pl'is masculini p̃sentis ut תוכיחוך: & hic declaratũ est regimen cõpõnis[15] cõnotationũ uerborum in cõiugatiõe leui cũ additione lr̃arũ cõnotatiõis: & tu disces[16] ex hoc doctrinã ĩ aliis cõiugatiõib9.

[17] ¶ Remanet aũt nobis declarare in regimine cõnotationũ rõnes regiminis compõnis[18] nominũ circa cõtinuationẽ cum lr̃is uel aliis rebus.[19] Inuenimus aũt cõnotationẽ abñtis cum littera vau post holem in cõtinuatione ut Numeri[20] cap. xxiii. בנו צפור filius eius sephor. & in ca. xxiiii. בן בעור filius eius beor: cuius interp̃tatio arãmea est[21] filius sephor filius beor: licet sit patrũ interp̃tatio ꝙ isti fuerint apti ut sint patres[22] patrũ eorum: sed expositio eorum simpliciter est ac si ibi non esset vau ut בן צפור בן בעור filius sephor[23] filius beor: & sic multa inuenimus in uerbis sapientũ nostrorum בנו של פלוני filius eius talis:[24] & sufficiebat dicere בן פלוני filius talis: & hæc sufficiant in cõpositione cõnotationum.

[25] ¶ Et ex eo quod diximus apparet ꝙ non est compositio cõnotationis uerbis intransitiuis[26] cum nõ sit eis nomen acti. Et sic etiam seqtur[27] ex hoc ut intelligat̃ ꝙ plurimũ regiminis cõnotationũ uerborum est regimen transitiuũ significans terminũ[28] a cuius substãtia dependet aliud ipsum: nam ipsum est terminus transitiuus in rei veritate; quoniam est actum[29] terminans uerbum agentis & supra id transit: & rarissime significat

regimen

nun ante caph ut ישבחנוך. Et cõnotatio singularis loquentis ꝓ se uenit[2] cum additione nun hirek protrahentis yod in fine ut ישטנוני: & aliquãdo[3] cum additione nun additę: & prima quidẽ in sceua ut ישחרונני ולא ימצאונני ꝑquirent me & non inueniẽt me. [4] Et cõnotatio pluralis masculini absentis venit cum additiõe mem ut ישאילום. [5] Et ɔnotatio pluralis masculini pñtis cũ additione caph seghol & mem in vltimo ad pondus [6] יפעלוכם. Et cõnotatio pluralis loquẽtis pro se uenit cum additione nun sciurek[7] ꝓtrahentis vau in fine ut יסקלונו. Et cõnotatio fœminini singularis absentis venit [8] cum additiõe he in kamecz in fine ut ישמטוה: & aliquando cũ additione nun ante[9] he ut ימצאונה. Et cõnotatio singularis fœminini ꝑsentis uenit ĩ caph sceua[10] in fine ut יעזבוך: & aliqñ cum additione nun in seghol ante caph ut[11] ישרתונך. Et cõnotatio pluralis fœminini absentis ad pondus יפעלון: [12] nisi ꝙ uenit mem loco nun ut יגרשום. Et cõnotatio pluralis pñtis[13] fœminini cũ additione caph seghol & nun in fine ad pondus יפעלוכן.

[14] ¶ Plurale autẽ pñs masculinũ cõnotat̃ sex cõnotationibus. Cõnotatio qdẽ masculini[15] singularis absentis uenit cũ additione he sciurek ꝓtrahẽtis vau ad[16] põdus תפעלוהו. Et cõnotatio fœminini singularis absentis cũ additiõe he [17] kamecz ad põdus תפעלוה. Et cõnotatio pl'is masculini absentis cum additione[18] mem ad pondus תפעלום. Et cõnotatio singularis loquẽtis pro se uenit cum additione [19] nun hirek protrahentis yod vt הרדפוני תפרוני. Et cõnotatio pluralis loquentis[20] pro se cum additione nun sciurek ꝓtrahẽtis vau ad põdus תפעלונו. Et connotatio[21] pluralis fœminini absentis cũ additione nun in fine ad pondus תפעלון.

[22] ¶ Fœmininũ aũt absens cõnotat̃ nouẽ cõnotationibꝰ. Cõnotatio[23] masculini singl'is abñtis uenit cũ additiõe he sciurek [24] ꝓtrahẽtis vau in fine vt תתפשהו. Et cõnotatio masculini singularis pñtis uenit cũ additiõe[25] caph kamecz ĩ fine ut תכברך. Et cõnotatio singularis loquẽtis ꝓ se uenit cũ additiõe[26] nun hirek ꝓtrahẽtis yod ut תשאני. Et cõnotatio pluralis masculini ꝑsentis[27] cũ additione caph seghol & mem in fine ad pondus תפעלכם. Et cõnotatio pl'is[28] loquẽtis ꝓ se cũ additõe nun lenis in sciurek ꝓtrahẽtis vau in fine ad põdus[29] תפעלנו. Et cõnotatio fœminini singl'is abñtis uenit cum additione nun kamecz

נוּן קוֹדֶם הַכַּף כְּמוֹ יְשַׁבְּחוּנְךָ׃ וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ יִשְׂטְנוּנִי וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הַנּוּן הַנּוֹסֶפֶת וְהָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא כְּמוֹ יְשַׁחֲרֻנְנִי וְלֹא יִמְצָאֻנְנִי וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם כְּמוֹ יִשְׁאָלוּם׃ וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַזְּכָרִים בְּתוֹסֶפֶת כַּף סָגוֹל וּמֵם בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל יִפְעָלוּכֶם׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בְּסוֹף כְּמוֹ יִסְקְלוּנוּ׃ וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּקָמֵץ בַּסּוֹף כְּמוֹ יִשְׁמְטוּהָ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת נוּן קוֹדֶם הַהֵא כְּמוֹ יִמְצָאוּנְהָ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַנְּקֵבָה יְחִידָה בָּא בְּכַף שְׁוָא בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ יַעַזְבוּךְ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּסֶגוֹל קוֹדֶם הַכַּף כְּמוֹ יְשָׁרְתוּנֶךְ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל יִפְעָלוּן אֶלָּא שֶׁבָּאָה מֵם תְּמוּרַת הַנּוּן כְּמוֹ יְגָרְשׁוּם׃ וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף סָגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל יִפְעָלוּכֶן׃

נֹכַח

רִבּוּי הַזְּכָרִים יְכוּנֶּה בְּשִׁשָּׁה כִנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו עַל מִשְׁקַל תִּפְעָלוּהוּ׃ וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בְּתוֹסֶפֶת הֵא קָמֵץ עַל מִשְׁקַל תִּפְעָלוּהָ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם עַל מִשְׁקַל תִּפְעָלוּם׃ וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ תִּרְדְּפוּנִי תְּפָרוּנִי׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו עַל מִשְׁקַל תִּפְעָלוּנוּ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל תִּפְעָלוּן׃

הַנְּקֵבָה

נִסְתֶּרֶת תְּכוּנֶּה בְּתִשְׁעָה כִנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ תְּתַפְּשֵׂהוּ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַזָּכָר יָחִיד בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף קָמֵץ בַּסּוֹף כְּמוֹ תְּכַבֵּדְךָ׃ וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ תְּשָׂאֵנִי׃ וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַזְּכָרִים בְּתוֹסֶפֶת כַּף סָגוֹל וּמֵם בַּסּוֹף עַל מִשְׁקַל תִּפְעַלְכֶם׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּתוֹסֶפֶת נוּן רָפֶה בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף עַל מִשְׁקַל תִּפְעָלֵנוּ׃ וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן קָמֵץ

מוֹשֵׁךְ

יִגְאָלֶךָּ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּסוֹף עַל מִשְׁקַל יִפְעַלְןָ וְלִפְעָמִים נִמְצָא הַלָּמֶד בְּפַתָּח כְּמוֹ יְחִיתַן וְזֶה כְּשֶׁבָא בְּאֶתְנַח אַף כִּי מִשְׁפָּטוֹ הָיָה בְּקָמֶץ׃ וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגּוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל יִפְעַלְכֶן׃

נֹכַח הַיָּחִיד יְכוּנֶה בְּשִׁבְעָה כִנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בְּתוֹסֶפֶת נוּן דְּגוּשָׁה בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בְּסוֹף כְּמוֹ תִּשְׁפְּכֶנּוּ׃ וְכִנּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ תּוֹשִׁיבֵנִי תִּשָּׁאֵנִי׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם כְּמוֹ תִּצְפְּנֵם׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק רָפֶה מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ תַּעַזְבֵנוּ׃ וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּקָמֶץ מוֹשֵׁךְ הֵא בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ תְּשַׁמְּטֶנָּה בְּדָגֵשׁ הַנּוּן אוֹ בְּתוֹסֶפֶת הֵא נְקוּדָה קָמֶץ בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ תַּעַזְבָהָ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת נִסְתָּרוֹת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן עַל מִשְׁקַל תִּפְעַלְןָ׃

רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם יְכוּנֶה בְּשִׁבְעָה כִנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בְּסוֹף כְּמוֹ נֶחְמְדֵהוּ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת נוּן וְהֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ גַּם שְׁנֵיהֶם כְּמוֹ נְתַקְּנוּהוּ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַזָּכָר יָחִיד בְּקָמֶץ הַכַּף הַנּוֹסָף בְּאַחֲרוֹנָה וְהַפֵּא בְּקָמֶץ חָטֵף כְּמוֹ נַעַבְדְךָ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּסֶגּוֹל הַלָּמֶד הַפֹּעַל כְּמוֹ נִבְלָעֵם׃ וְכִנּוּי רִבּוּי נֹכַח הַזְּכָרִים עַל מִשְׁקַל נִפְעַלְכֶם׃ וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה בְּתוֹסֶפֶת כַּף שְׁוָא בְּסוֹף עַל מִשְׁקַל נִפְעַלֵךְ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת נִסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל נִפְעָלֶן בְּסֶגּוֹל לָמֶד הַפֹּעַל׃ וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגּוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל נִפְעַלְכֶן׃

רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים יְכוּנֶה בַּעֲשָׂרָה כִנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּשׁוּרֶק בְּסוֹף כְּמוֹ יִשָּׂאוּהוּ וְלִפְעָמִים בְּנוּן חוֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ יִלְכְּדוּנוֹ וְלִפְעָמִים בְּנוּן וְהֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ יַעַבְרוּנְהוּ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַזָּכָר יָחִיד בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף קָמֶץ בְּסוֹף כְּמוֹ יַעַזְבוּךָ וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת

יגאלך. Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis cum additione
nun in fine ad[2] põdus יפעלן : & aliqñ repitur lãmed in pathah
ut יחיתן: & hoc eſt ut ſceua[3] in quiete ſuſpirationis: licet ius eius
fuerit in kamecz. Et cõnotatio pluralis fœminini pñtis[4] cum
additione caph ſeghol & nun in fine ad pondus יפעלכן.
[5] ¶ Pręſentia aũt ſingularis cõnotatur ſeptẽ cõnotationibus.
Cõnotatio quidẽ maſculini ſingularis abſentis[6] cum additiõe
nun cumagheſc & ſciurek ꝓtrahente vau in fine ut[7] תשפכנו.
Et cõnotatio loquẽtis pro ſe venit cũ additione nun hirek ꝓ-
trahentis[8] yod ut תושיבני תשאני. Et connotatio pl'alis maſculini
abſentis venit[9] cũ additione mem vt תצפנם. Et cõnotatio pl'is
loquentis pro ſe uenit[10] cum additione nun ſciurek lenis pro
trahentis vau ut תעזבנו. Et cõnotatio fœminini[11] ſingularis ab
ſentis uenit cum additiõe nun in kamecz ꝓtrahẽtis he in fine
vt[12] תשמטנה cũ dagheſc nun: ſeu cũ additione he in kamecz in
fine ut[13] תעזבה. Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis uenit
cum additione nun ad pondus[14] תפעלן.[15] ¶ Plurale autem lo
quens pro ſe cõnotatur ſeptẽ cõnotationibus. Cõnotatio[16] q-
dem maſculini ſingularis abſentis uenit cum additiõe he ſciu
rek protrahẽtis vau[17] in fine ut נחמרהו: & aliquãdo cũ additiõe
nun & he in ſciurek ꝓtrahẽte quoq;[18] ambarũ ipſarũ ut נתקנמהו.
Et cõnotatio maſculini ſingularis pñtis uenit in kamecz caph
additę[19] in fine: pe autem in rapiente kamecz ut נעברך. Et con
notatio pluralis maſculini[20] abſentis cũ additione mem in ſe
ghol lãmed uerbi ut נכלעם. Et cõnotatio[21] pluralis maſculini
præſentis ad pondus נפעלכם. Et cõnotatio fœminini ſingula
ris[22] cum additione caph ſceua in fine ad pondus נפעלך. Et
cõnotatio pluralis fœminini[23] abñtis ad põdus נפעלן ĩ ſeghol
lãmed uerbi. Et cõnotatio pluralis[24] fœminini pñtis cũ addi-
tione caph ſeghol & nun in fine ad pondus נפעלכן.
[25] ¶ Plurale aũt maſculinũ abſens cõnotat̃ decẽ cõnotationi
bus. Cõnotatio[26] quidẽ maſculini ſingularis præſentis venit
cum additione he in ſciurek in fine[27] vt ישאוהו: & aliquando
cum nun holem protrahente vau ut ילכדונו; & aliquãdo[28] cum
nun & he in ſciurek protrahente vau ut יעברונהו. Et conno-
tatio præſentis maſculini[29] ſingularis uenit cum additione
caph kamecz in fine ut יעזבוך: & aliquando cum additione
nun

¶Maſculinũ aũt ſingulare abſens cõnotatᷣ oĩbus decẽ conno
tatiõibus. Cõnotatio quidẽ[2] ſingularis abſentis uenit tribus
modis: nam aliqñ cũ lãmed[3] uerbi in holem ꝑtrahẽte vau tm̃
ut יתקפו: & aliqñ cum additione he ſciurek[4] ꝑtrahente vau in
fine & lãmed in ſeghol vt ישארו: hayn aũt radicis tũc ĩ kamecz[5]
& aliqñ uenit hayn ĩ ſceua vt שמרהו: & aliqñ uenit cũ additiõe
nun[6] ſciurek ꝑtrahentis vau in fine vt יכירנו: & aliquãdo uenit
hayn cum rapiente kamecz[7] ut יקבנו: & aliqñ uenit cum addi-
tione nun & he ſciurek ꝑtrahentis vau in fine[8] quod eſt cõpo-
ſitũ ex trib⁊ modis ꝑdictis ut יסובבנהו יכוננהו.[9] Et cõnotatio præ
ſentis ſingularis uenit cum additione caph kamecz: & in hoc
aliquãdo hayn in rapiẽte[10] kamecz ut ישמרך: & aliquãdo hayn
in ſceua & lãmed in ſeghol ut ישמרך:[11] & aliqñ hayn in ſeghol
ut ברכך: & aliquando hayn in rapiente kamecz & lãmed[12] in ſe
ghol vt ירדתך: & hoc erit in pauſa tm̃ in qua cõmutatᷣ ſceua in
ſeghol.[13] Et cõnotatio ſingularis loquẽtis pro ſe uenit cũ addi
tione nun hirek ꝑtrahẽtis yod in fine:[14] & hayn in hoc aliquã-
do in ſceua ut יזכלני: & aliqñ in kamecz ut יקראני ישקני:[15] & aliqñ
lãmed in pathah vt יאהבני ישביעני יראני. Et connotatio pl'is[16] ma-
ſculini abſentis uenit cum ſceua hayn & additione mem in vl-
timo cum ſeghol[17] lãmed ut ירדפם: & cũ kamecz hayn ut יתקעם
יגלם: & aliqñ cũ kamecz[18] lãmed ut ישימם: & aliqñ cum kamecz
hayn & lãmed ſimul ut ילבשם: & hoc[19] raro itaq; eſt extraneum
apud grãmaticos: & aliquãdo uenit yod איתן[20] in ſeghol & pe
radicis in kamecz ut יחלקם: & fuit pũctuata heth in kamecz pp
ſeghol[21] yod: qm̃ ius ambarũ eſt ĩ pathah. Et cõnotatio fœmi-
nini ſingularis abſentis[22] ut pl'm uenit cũ additione nun in da
gheſc & kamecz ꝑtrahente he in fine ut יגאלנה:[23] & aliqñ uenit
in kamecz lãmed radicis & cũ additiõe he excipiẽte in fine ut
[24] ימצאה: & aliqñ cũ additione he kamecz in fine ut יגידה. Et cõ-
notatio[25] pluralis loquentis pro ſe cum additione nun leni in
ſciurek ꝑtrahente vau in fine[26] & lãmed in ceri ad differentiã
inter hoc & cõnotationẽ maſculini ſingularis abſentis quæ eſt
in ſeghol[27] & nun cum dagheſc vt יחננו ויברכנו. Et cõnotatio plu
ralis maſculini præſentis[28] cũ additione caph ſeghol & mem
in fine ad pondus יפעלכם. Et connotatio[29] fœminini ſingula
ris pñtis uenit cũ ceri lãmed & additione caph ſceua in fine ut

הַיָּחִיד זָכָר נִסְתָּר יְכוּנֶּה בְּכָל הָעֲשָׂרָה כִּנּוּיִם ׃ כִּנּוּי הַיָּחִיד נִסְתָּר בָּא בִּשְׁלֹשָׁה דְּרָכִים פַּעַם בְּלָמֶד הַפֹּעַל בְּחוֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו בִּלְבַד כְּמוֹ יִתְקְפוֹ וּפַעַם בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ בְּאַחֲרוֹנָה וְהַלָּמֶד בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יִשָּׂאֵהוּ וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ אָז בְּקָמֶץ ׃ וְלִפְעָמִים בָּאָה הָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ יִשְׁמְרֵהוּ ׃ וּפַעַם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ יַכִּירֶנּוּ ׃ וְלִפְעָמִים בָּאָה הָעַיִן בַּחֲטֵף קָמֶץ כְּמוֹ יָקֳבֶנּוּ ׃ וּפַעַם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן וְהֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף שֶׁהוּא מוּרְכָּב מֵהַשְּׁלֹשָׁה הַדְּרָכִים הַנִּזְכָּרִים כְּמוֹ יְסוֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַיָּחִיד בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף קָמֶץ וּבָזֶה לִפְעָמִים הָעַיִן בַּחֲטֵף קָמֶץ כְּמוֹ יִשְׁמָרְךָ ׃ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יִשְׁמָרֶךָּ ׃ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יְבָרֶכְךָ ׃ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בַּחֲטֵף קָמֶץ וְהַלָּמֶד בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יִרְדָּפֶךָ וְזֶה יִהְיֶה בְּהֶפְסֵק לְבַד שֶׁשָּׁב בּוֹ הַשְּׁוָא סֶגוֹל ׃ וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בַּסּוֹף וְהָעַיִן בָּזֶה פַּעַם בִּשְׁוָא כְּמוֹ יִזְבְּלֵנִי וּפַעַם בְּקָמֶץ כְּמוֹ יִקְרָאֵנִי יִשָּׁקֵנִי וּפַעַם הַלָּמֶד בְּפַתָּח כְּמוֹ יֶאֱהָבַנִי יַשְׂבִּיעַנִי יִרְאַנִי ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בָּא בִּשְׁוָא הָעַיִן וְתוֹסֶפֶת מֵם בְּאַחֲרוֹנָה עִם סֶגוֹל הַלָּמֶד כְּמוֹ יִרְדְּפֶם וּבְקָמֶץ הָעַיִן כְּמוֹ יִתְקָעֵם יִגְאָלֵם ׃ וְלִפְעָמִים בְּקָמֶץ הַלָּמֶד כְּמוֹ יְשִׂימֵם וְלִפְעָמִים בְּקָמֶץ הָעַיִן וְהַלָּמֶד יַחַד כְּמוֹ יַלְבִּשָׁם וְזֶה עַל הַמְעַט עַד שֶׁהוּא זָר בְּעֵינֵי הַמְדַקְדְּקִים ׃ וּפַעַם בָּאָה יוֹד הָאֵיתָן בְּסֶגוֹל וּפֵא הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ כְּמוֹ יֶחָלְקֵם וְנִקְמְצָה הַחֵית בִּשְׁבִיל סֶגוֹל הַיּוֹד שֶׁהָיָה מִשְׁפַּט שְׁתֵּיהֶן בְּפַתָּח ׃ וְכִנּוּי הַיְּחִידָה נְקֵבָה נִסְתֶּרֶת עַל הָרֹב בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּדָגֵשׁ וְקָמֶץ מוֹשֵׁךְ הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ יִגְאָלֶנָּה ׃ וְלִפְעָמִים בָּא בְּקָמֶץ לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ וּבְתוֹסֶפֶת הֵא מַפִּיק בַּסּוֹף כְּמוֹ יִמְצָאָהּ ׃ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא קָמֶץ בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ יַגִּידֶהָ ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּתוֹסֶפֶת נוּן רָפָה בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף וְהַלָּמֶד בְּצֵרִי לְהַפְרִישׁ בֵּין זֶה וּבֵין כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר שֶׁהִיא בְּסֶגוֹל וְהַנּוּן בְּדָגֵשׁ מָשָׁל זֶה יְחָנֵּנוּ וִיבָרְכֵנוּ ׃ וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַזְּכָרִים בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וּמֵם בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל יִפְעָלְכֶם ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַנְּקֵבָה יְחִידָה בָּא בְּצֵרִי הַלָּמֶד וְתוֹסֶפֶת כַּף שְׁוָא בַּסּוֹף כְּמוֹ יִגְאָלֵךְ

וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּהֵא קָמֵץ בְּסוֹף כְּמוֹ קְבָרוּהָ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל פְּעָלוּן ׃

והיחידה נְקֵבָה תְּכוּנֶּה בְּשִׁשָּׁה כִנּוּיִם · כִּנּוּי הַיָּחִיד נִסְתָּר בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק עַל מִשְׁקַל פְּעָלִיהוּ ׃ וְכִנּוּי הַמְּדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן מוֹשֵׁךְ יוֹד בַּסּוֹף כְּמוֹ הַרְאִינִי · וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם בַּסּוֹף עַל מִשְׁקַל פְּעָלוּם · וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְּדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ הַרְאָנוּ · וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת עַל מִשְׁקַל פְּעָלֶיהָ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל פְּעָלִין ׃

רבוי הַנְּקֵבוֹת לֹא יְכוּנֶּה בַּמִּקְרָא אֲבָל לְפִי שֶׁהַהֶקֵּשׁ יְחַיֵּב לוֹ שִׁשָּׁה כִנּוּיִם לָכֵן אֵין לְהַרְכִּיב אוֹתָם אֶלָּא בְּמִלּוֹת הַטַּעַם כְּמוֹ אִתּוֹ אִתָּךְ אִתִּי אִתָּם אִתְּכֶם אִתָּנוּ אִתָּהּ אִתֵּךְ אִתָּן אִתְּכֶן וְלִפְעָמִים אִתְּהֶן · אֵלֶּה הֵם דַּרְכֵי הַרְכָּבַת הַצִּוּוּי עִם הַכִּנּוּיִם הַנְּאוֹתִים לוֹ ׃

העתיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ יְכוּנֶּה בִּשְׁמֹנָה כִנּוּיִם · כִּנּוּי הַיָּחִיד נִסְתָּר פַּעַם בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק בְּסוֹף כְּמוֹ אֲחַלְּצֵהוּ · וּפַעַם בְּנוּן דְּגוּשָׁה וּשְׁרוּקָה בְּאַחֲרוֹנָה · כְּמוֹ אֶשָּׂאֶנּוּ אֶעֶנְדֶנּוּ אֶשְׁתָּלֶנּוּ הַתָּו בַּחֲטַף קָמֵץ · וְכִנּוּי נֹכַח הַיָּחִיד זָכָר בָּא בְּכַף קָמֵץ כְּמוֹ אֲמַצֶּאךָ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בָּא לִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם לְבַד בְּסוֹף כְּמוֹ אֶפְגְּשֵׁם וּפַעַם בְּתוֹסֶפֶת הֵא סֶגוֹל וּמֵם בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ אַפְאֵיהֶם · וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַזְּכָרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וּמֵם כְּמוֹ אֲאַמִּצְכֶם · וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן דְּגוּשָׁה בְּקָמֵץ מוֹשֵׁךְ הֵא מַפִּיק בַּסּוֹף כְּמוֹ אֶשְׁקֶנָּה · וְכִנּוּי נֹכַח הַנְּקֵבָה יְחִידָה בָּא בְּכַף בִּשְׁוָא בְּסוֹף כְּמוֹ אַלְבִּישֵׁךְ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן עַל מִשְׁקַל אֶפְעָלֵן · וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל אֶפְעָלְכֶן ׃

Et cõnotatio fœminini singularis abñtis uenit cũ he kamecz in fine ut קברוה.[2] Et cõnotatio pluralis fœminini absentis cũ additione nun in fine ad pondus[3] פעלון.

[4] ¶ Fœmininum autem singulare cõnotatur sex connotationibus. Cõnotatio singularis[5] absentis cum additõe he sciurek ad pondus פעליהו.[6] Et connotatio loquentis pro se uenit cum additione nun cum yod in fine ut[7] הראיני. Et cõnotatio pluralis masculini absentis cum additione mem in fine ad[8] põdus פעלום. Et connotatio pluralis loquentis pro se cum additione nun in sciurek[9] cum vau in fine ut הראנו. Et cõnotatio fœminini singularis absentis[10] ad pondus פעליה. Et connotatio pluralis fœminini absentis ad pondus[11] פעלין.

[12] ¶ Plurale autem fœmininũ non cõnotatur in scriptura: sed quoniam ratio præbet[13] ei sex cõnotationes: ideo non sunt cõponendę nisi dictiõibus[14] rationis ut אתו אתך אתי אתם אתכם אתנו[15] אתה אתך אתן אתכן & aliqñ אתהן. Isti sunt modi cõpositionis imperatiui cum cõnotationibus[16] ei debitis.

[17] ¶ Futurum autem loquens pro se cõnotatur octo cõnotationibus. Cõnotatio[18] singularis absentis aliquando uenit cũ additione he sciurek in fine[19] ut אחלצהו: & aliquando cum nun cum daghesc & sciurek in fine ut[20] אשאנו אעכרנו אשתלנו: tau autẽ cum rapiente kamecz. Et cõnotatio singularis præsentis masculini[21] uenit cum caph kamecz ut אמצאך. Et cõnotatio pluralis masculini absentis venit[22] aliquando cum additione mem tantum in fine ut אפגשם: & aliquando cum additione he[23] seghol & mem in vltimo ut אפאיהם. Et cõnotatio pluralis masculini pñtis[24] uenit cũ additione caph seghol & mem ut אאמיצכם. Et connotatio fœminini singularis[25] absentis uenit cum additione nun cum daghesc & kamecz protrahente he excipiente in fine ut[26] אשקנה. Et cõnotatio fœminini singularis præsentis venit cum caph sceua in fine vt[27] אלבישך. Et cõnotatio fœminini pluralis absentis cum additione nun ad[28] pondus אפעלן. Et cõnotatio pluralis fœminini præsentis uenit cum additione caph seghol[29] & nun in fine ad pondus אפעלכן.

¶ Masculinũ

Fœmininũ autem plurale præſens iungitur ſex cõnotationi-
bus:& ſunt ſicut in maſculino[2]& earũ pondera æqualia פעלתוה
פעלתוןפעלתוה[3]פעלתונו פעלתוני פעלתום:& hic finis imponit̃ cõpoſi
tionibus p̃teriti cum cõnotatiõibus partium eius.[4]℃Impati
uum autem habet ſex cõnotationes:nam non cadit in eo cõno
tatio præſentis cum non indigeat[5]ea:quoniam ſignificauit eã
imperatiuũ נפעל ſeu התפעל quod eſt uerbum[6]agentis de eo:&
dicimus השמר השמרו caue cauete:quorũ ſignificatio eſt caue te
cauete[7]vos השתמר מתוכך לעצמך והשמר לך expoſitio eius eſt caue
ex te pro te eſto cautus ex te tibi:& ſic interp̃tatus eſt[8]onchlos
in deuteronomio cap.iiii.ſed caue tibi: ſolum caueas pro te.
[9]Connotatio autẽ eius prima eſt ſingularis maſculini abſentis
& eſt duobus modis.Primus[10]qui eſt in nun holem cum vau
in fine ut וקבנו:& expoſitio eius eſt blaſphema eũ:& ut pl'm ue-
nit[11]cũ additiõe he ſciurek cũ vau ut שמרהו זכרהו. Et cõnotatio
ſingl'is loquẽtis[12]pro ſe uenit cũ additiõe nun hirek cũ yod in
fine ut זכרני: & ĩ oĩbus iſtis[13]uenit pe radicis ĩ rapiẽte kamecz:
ĩcet aliqñ repiatur in kamecz amplo ut[14]שמרני אל cuſtodi me
Deus.Et cõnotatio pluralis abſentis uenit cũ additiõe mem ĩ
fine ut[15]כתכם:& aliqñ erit mem in holẽ cũ uau in fine ut שיתמו.
[16]Et cõnotatio pl'is loquẽtis p̃ ſe uenit cũ additõe nun ſciurek
cũ vau[17]in fine ut עזרנו. Et cõnotatio fœminini ſingl'is abſen
tis uenit cum additione nun[18]cum dagheſc & kamecz p̃trahẽ
te he in vltĩo ut שמענה: aut in he cũ kamecz[19]ut אהבה: & aliquã
do uenit lãmed radicis in kamecz & he in excipiente ut גאלה.
[20]Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis cũ additione nun
in fine & tau in ceri ad[21]pondus פעלן.
[22]℃Plurale aũt maſculinũ iungit̃ ſex connotationibus.Con-
notatio maſculini abſentis uenit[23]cum additione he ſciurek
cum vau in fine ut תפשוהו.[24]Et cõnotatio loquentis pro ſe ue-
nit cum nun hirek cum yod ut מלטוני שאלוני:[25]aleph aũt in ka-
mecz. Et ɔnotatio pl'is maſculini abſñtis uenit cũ ſciurek cũ[26]
vau in lãmed & cũ additione mem in fine ut תפשום. Et cõnota
tio ſingl'is loquentis[27]pro ſe uenit cũ nun hirek cũ yod מלטוני
שאלוני:aleph aũt ĩ kamecz.[28]Et cõnotatio pl'is maſculini abñ-
tis uenit cum ſciurek lãmed & mem in fine ut[29]תפשום. Et cõ-
notatio pluralis loquentis pro ſe uenit cũ nun ſciurek ut בכונו.

Et

נכח רִבּוּי הַנְּקֵבָה יִתְחַבֵּר עִם שִׁשָּׁה כִּנּוּיִם · וְהֵם כְּמוֹ בַּזָּכָר וּמִשְׁקְלֵיהֶם שָׁוִים פְּעַלְתוּהוּ פְּעַלְתוּנִי פְּעַלְתוּם פְּעַלְתוּנוּ פְּעַלְתוּן פְּעַלְתוּהָ · וּבָזֶה נִשְׁלְמוּ הַרְכָּבוֹת הֶעָבָר עִם כִּנּוּיֵי חֲלָקָיו

הַצִּוּוּי יֵשׁ לוֹ שִׁשָּׁה כִנּוּיִם כִּי לֹא יִפּוֹל בּוֹ כִּנּוּי הַנֹּכַח לְפִי שֶׁאֵין צוֹרֶךְ בּוֹ כִּי כְּבָר הוֹרָה עַל עִנְיָנוֹ צִוּוּי הַנִּפְעַל אוֹ הַהִתְפַּעֵל שֶׁהוּא פֹּעַל הַפּוֹעֵל מִתּוֹכוֹ וְנֶאֱמַר הִשָּׁמֵר הִשָּׁמְרוּ שֶׁהוֹרָאָתָם שְׁמוֹר עַצְמְךָ שִׁמְרוּ עַצְמְכֶם · וְהִשָּׁמֶר לְךָ פֵּירוּשׁוֹ הִשְׁתַּמֵּר מִתּוֹכָךְ לְעַצְמָךְ · וְכֵן תִּרְגֵּם אַנְקְלוֹס סֵפֶר וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימַן ד׳ רַק הִשָּׁמֶר לְךָ לְחוֹד אִסְתַּמַּר לָךְ

כִּנּוּיוֹ הָרִאשׁוֹן הוּא לַיָּחִיד זָכָר נִסְתָּר וּבָא בִּשְׁנֵי דְרָכִים · רִאשׁוֹנָה בְּנוּן חֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו בְּסוֹף כְּמוֹ וְקָבְנוֹ שֶׁפֵּירוּשׁוֹ קוֹב אֹתוֹ וְעַל הָרֹב בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ שְׁמָרֵהוּ זָכְרֵהוּ ׃ וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בַּסּוֹף כְּמוֹ זָכְרֵנִי וּבְכָל אֵלֶּה בָּא פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בַּחֲטֵף קָמֶץ אַף לִפְעָמִים נִמְצָא בְּקָמֶץ רָחָב כְּמוֹ שָׁמְרֵנִי אֵל ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי נִסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ כָּתְבֵם וְלִפְעָמִים תִּהְיֶה הַמֵּם חֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ שִׁיתֵמוֹ ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ עָזְרֵנוּ ׃ וְכִנּוּי הַיְּחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן דְּגוּשָׁה בְּקָמֶץ מוֹשֵׁךְ הֵא בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ שְׁמָעֶנָּה אוֹ בְּהֵא נְקוּדָה בְּקָמֶץ כְּמוֹ אֲהֵבָהּ וְלִפְעָמִים תָּבֹא לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ וְהַהֵא בְּמַפִּיק כְּמוֹ גְּאָלָהּ ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן בַּסּוֹף וְהַתָּו בְּצֵרִי עַל מִשְׁקַל פַּעֲלֵן ׃

רבוי הַזְּכָרִים יִתְחַבֵּר עִם שִׁשָּׁה כִּנּוּיִם כִּנּוּי הַנִּסְתָּר זָכָר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ תִּפְשׂוּהוּ ׃ וְכִנּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּנוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ מַלְּטוּנִי שְׁאָלוּנִי הָאָלֶף בְּקָמֶץ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בָּא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בְּלָמֶד וּבְתוֹסֶפֶת מֵם בַּסּוֹף כְּמוֹ תִּפְשׂוּם · וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּנוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד מַלְּטוּנִי שְׁאָלוּנִי וְהָאָלֶף בְּקָמֶץ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בָּא בְּשׁוּרֶק הַלָּמֶד וּמֵם בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ תִּפְשׂוּם · וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּנוּן שׁוּרֶק כְּמוֹ כַּסּוּנוּ ·

תָּו דְּגוּשָׁה בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ גְּנָבַתּוּ וְדָגֵשׁ הַתָּו בָּא לְהוֹרוֹת חֶסְרוֹן תָּו אַחֶרֶת שֶׁהִיא תְּמוּרַת הֵא אוֹ עַל חֶסְרוֹן הֵא הַכִּנּוּי כִּי הַנִּרְאֵית הִיא כִּנּוּי לַנְּקֵבָה · וְיֵשׁ מֵאֵלֶּה שֶׁתִּהְיֶינָה בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ גְּמָלַתְהוּ · וּבְהֶפְסֵק תָּבֹא הַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ סְמָכָתְהוּ · וְלִפְעָמִים תָּבֹא גַּם כֵּן עִם צֵרִי עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ אֲהֵבָתְהוּ · וְכִנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִמְצָא בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף קָמֶץ בַּסּוֹף כְּמוֹ פְּקָדָתְךָ חִבְּלָתְךָ יְלָדָתְךָ שֶׁעִנְיָנָם חִבְּלָה עָלֶיךָ וְיָלְדָה אֹתָךְ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַנִּסְתָּרִים בִּתְמוּרַת הַהֵא אֵל תָּו נְקוּדָה בְּפַתַח כְּשֶׁהַתֵּיבָה מִלְעֵיל אוֹ בְּקָמֶץ כְּשֶׁהִיא מִלְרַע כְּמוֹ נְצָרָתַם · וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בַּסּוֹף כְּמוֹ סְמָכַתְנִי · וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם עִם נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בְּסוֹף כְּמוֹ הֶחֱזִיקָתְנוּ · וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתָו דְּגוּשָׁה תְּמוּרַת תָּו רָפָה הָרְאוּיָה לַנְּקֵבָה אוֹ הֵא הַכִּנּוּי וּבְקָמֶץ מוֹשֵׁךְ הֵא בְּתָו כְּמוֹ צִוָּתָּה · וְכִנּוּי נֹכַח הַנְּקֵבָה יְחִידָה בִּסְגוֹל הַתָּו וְתוֹסֶפֶת כַּף שְׁוָא בַּסּוֹף כְּמוֹ אֲהֵבַתֶךְ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל פְּעָלָתֶן · וְכִנּוּי רִבּוּי נֹכַח הַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת תָּו סֶגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל פְּעָלַתְכֶן :

נֹכַח הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה בָּא עִם שִׁשָּׁה כִּנּוּיִם כִּנּוּי הַיָּחִיד נִסְתָּר בָּא בְּוָו בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ נְתַתִּיו וּבְתוֹסֶפֶת הֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ נְתַתִּיהוּ שֶׁעִנְיָנוֹ נָתַתְּ אֹתוֹ : וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּקָמֶץ בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל פְּעַלְתִּיהָ : וְכִנּוּי רִבּוּי הַנִּסְתָּרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ מְצָאתִים · וְכִנּוּי יָחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ יְלִדְתִּינִי הִכְרַעְתִּינִי : וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בְּאַחֲרוֹנָה וְזֶה יִהְיֶה לִפְעָמִים בְּקָמֶץ הַתָּו כְּמוֹ הִשְׁבַּעְתָּנוּ וְלִפְעָמִים בְּצֵרִי כְּמוֹ הוֹרַדְתֵּנוּ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל פְּעַלְתִּין :

tau cum daghefc in fciurek cum vau vt גנבתו & daghefc ipfius
tau uenit ad fignificãdum defectum[2] alterius tau: quæ eft loco
he feu pp defectũ he cõnotationis: nã apparens eft[3] cõnotatio
fœminæ. Et funt ex iftis quæ funt cum additione he in fciurek
cum vau[4] in fine ut גמלתהו: & in paufa uenit lãmed in kamecz
ut סמכתהו:[5] & aliquando uenit etiam cum ceri hayn radicis ut
אהבתהו. Et cõnotatio[6] mafculini fingularis præfentis venit cũ
additione caph kamecz in fine ut ילדתך[7] פקדתך חבלתך: φ idem
eft חבלה עליך וילדה אותך: peperit te & genuit te. Et cõnotatio plu-
ralis abfentis[8] in cõmutatione he in tau punctuata cũ pathah
quando dictio fuerit producta: feu ín kamecz[9] cum fuerit cor-
repta ut נצרתם. Et connotatio fingularis loquentis pro fe ve-
nit[10] cum additione nun hirek cum yod in fine ut סמכתני. Et
cõnotatio pluralis[11] loquentis pro fe cum nun in fciurek cum
vau in fine ut החזיקתנו.[12] Et cõnotatio fœminini fingularis ab-
fentis uenit cum tau pũctuata cum daghefc loco tau lenis de-
bitę & cõuenientis[13] fœminæ: feu he cõnotatiõis & in kamecz
cum he in tau ut צותה. Et cõnotatio[14] fœminini fingularis prę-
fentis in feghol tau & additione caph fceua in fine ut אהבתך.
[15] Et cõnotatio pluralis fœminini abfentis cũ additione caph
feghol & nun in fine[16] ad pondus פעלתן. Et cõnotatio pluralis
fœminini præfentis cum caph feghol[17] nun in fine ad pon-
dus פעלתכן.

[18] ℭ Singulare autem fœmininum præfens uenit cum fex con-
notationibus. Cõnotatio fingularis abfentis[19] uenit cum vau
in hirek cum yod ut נתתיו: & cum additiõe he[20] in fciurek cum
vau in fine ut נתתיהו: qđ idẽ eft qđ נתתי אותו dedĩ eum.[21] Et con-
notatio fœminini fingularis abfentis cum additione he in ka-
mecz in vltimo ad põdus[22] פעלתיה. Et cõnotatio pluralis ab-
fentis uenit cũ additione mem in vltimo[23] ut מצאתים. Et cõno-
tatio fingularis loquentis pro fe uenit cum additione nun in
hirek[24] cũ yod in fine ut ילידתיני הכרעתיני. Et cõnotatio pluralis
[25] loquentis pro fe uenit cum additione nun fciurek cum vau
in fine: & hoc quidem erit[26] aliqñ cum kamecz tau ut השבעתנו:
& aliquando cũ ceri ut הודרתנו.[27] Et cõnotatio pluralis fœmi-
nini abfentis cũ additione nun in vltimo ad põdus[28] פעלתין.

ℭ Fœmininũ

venit ut שאלונו. Et cõnotatio fœminini singularis abſñtis uenit cum additione[2] he kamecz ut סקלוה.Et connotatio præſentis venit cum additiõe caph in ſceua[3]in fine ut עזבוך:& ĩ ceri hayn ut שכחוך. Et cõnotatio pl'is abſñtis[4] in põdere פעלון.Et cõnotatio præſentium in põdere פעלוכן cum additione[5]caph ſeghol & nun in vltimo:nam non reperiť in ſcriptura cõnotatio pluralis præſentis[6]non maſculini nec fœminini.

[7]℄Plurali uero maſculini pſenti reperiũtur ſex cõnotatiões. Cõnotatio quidẽ maſculini ſingularis[8]abſentis cum additione he in ſciurek cum yod ad pondus[9]פעלתוהו.Et cõnotatio loquẽtis pro ſe cum additione nun in hirek cum yod[10]ut צמתוני. Et cõnotatio pluralis abſentis ad pondus פעלתום cum additione[11]mem in fine.Et cõnotatio pluralis loquentis pro ſe venit cum additione nun in ſciurek[12]cum vau in fine vt העליתונו. Et cõnotatio fœminini ſingularis abſentis in[13] põdere פעלתוה cũ additione he kamecz in fine.Et cõnotatio abſentiũ ad[14] pondus פעלתון cum additione nun in vltimo:& in omnibus eſt tau in ſciurek.

[15]℄Plurale autẽ loquens pro ſe iungiť octo cõnotationibus. Cõnotatio ſingularis[16] abſentis uenit cum additione he ſciurek cum vau ĩ fine:[17]& hayn in pathah ut חשבנוהו דרשנוהו. Et cõnotatio maſculini ſingularis pſentis[18] uenit cũ additiõe caph kamecz in ultimo ut נגענוך. Et cõnotatio pluralis[19] maſculini abſentis ad põdus פעלנום cum additione mem in fine.[20] Et cõnotatio pluralis præſentis cum additione caph ſeghol & mem in fine vt בֵּרַכְנוּכֶם :[21]& eſt cõiugatõis דגוש ut teſtatur ceri ipſius beth.Et cõnotatio fœminini ſingularis[22]abſentis cum additione he in kamecz in fine ad põdus פעלנוה.Et cõnotatio[23]fœminini ſingularis præſentis cum additione caph ſceua in fine ad pondus פעלנוך.[24] Et connotatio pluralis fœminini abſentis ad pondus פעלנון. Et cõnotatio pluralis[25] fœminini pſentis cum additione caph ſeghol & nun in fine in pondere[26] פעלנוכן.In oĩbus aũt iſtis pe eſt in ſceua ſi nõ fuerit gutturalis: ſi aũt[27] gutturalis erit ĩ rapiẽte pathah.[28] ℄Fœmininũ aũt ſingulare abſens iungiť cũ oĩbus decẽ cõnotationib⁹.[29]Cõnotatio aũt maſculini ſingl'is abſñtis uenit cũ ↄmutatõe he in

tau

בָּא כְּמוֹ שְׁאֵרוּנוּ· וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּקָמֵץ כְּמוֹ סְקָלוּהָ· וְכִנּוּי הַנִּמְצֵאת בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף בִּשְׁוָא בְּסוֹף כְּמוֹ עֲזָבוּךְ וּבְצֵרִי הָעַיִן שְׁכֵחוּךְ· וְכִנּוּי הָרַבּוֹת נִסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל פְּעָלוּן· וְכִנּוּי הַנִּמְצָאוֹת עַל מִשְׁקַל פְּעָלוּכֶן בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה· כִּי לֹא נִמְצָא בַּמִּקְרָא כִּנּוּי לְרִבּוּי הַנִּמְצָא לֹא לַזָּכָר וְלֹא לַנְּקֵבָה׃

לרבוי נֹכַח הַזָּכָר נִמְצָאוּ שִׁשָּׁה כִּנּוּיִם· כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד עַל מִשְׁקַל פְּעַלְתּוּהוּ· וְכִנּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ צִמְּתוּנִי· וְכִנּוּי הָרַבִּים נִסְתָּרִים עַל מִשְׁקַל פְּעַלְתּוּם בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּסוֹף· וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ הֶעֱלִיתוּנוּ· וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת עַל מִשְׁקַל פְּעַלְתּוּהָ בְּתוֹסֶפֶת הֵא קָמֵץ בָּסוֹף· וְכִנּוּי הַנִּסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל פְּעַלְתּוּן בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּאַחֲרוֹנָה· וּבְכֻלָּם הַתָּו בְּשׁוּרֶק׃

רבוי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ יִתְחַבֵּר עִם שְׁמֹנָה כִּנּוּיִם· כִּנּוּי הַיָּחִיד הַנִּסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בָּסוֹף וְהָעַיִן בְּפַתָּח כְּמוֹ חֲשַׁבְנוּהוּ דְּרַשְׁנוּהוּ· וְכִנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִמְצָא בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף בְּקָמֵץ בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ נְגַעֲנוּךְ· וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים עַל מִשְׁקַל פְּעַלְנוּם בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּסוֹף· וְכִנּוּי רִבּוּי הַנִּמְצָאִים בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וּמֵם בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ בֵּרַכְנוּכֶם וְהוּא מִן הַדָּגוּשׁ כְּמוֹ שֶׁיָּעִיד צֵרִי הַבֵּית· וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּקָמֵץ בְּסוֹף עַל מִשְׁקַל פְּעַלְנוּהָ· וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִמְצֵאת בְּתוֹסֶפֶת כַּף שְׁוָא בְּסוֹף עַל מִשְׁקַל פְּעַלְנוּךְ· וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל פְּעַלְנוּן· וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּמְצָאוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל פְּעַלְנוּכֶן· וּבְכָל אֵלֶּה הַפֵּא בִּשְׁוָא אִם אֵינָהּ גְּרוֹנִית וְאִם הִיא גְּרוֹנִית בַּחֲטֵף פַּתָּח׃

הנקבה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת תִּתְחַבֵּר עִם כָּל הָעֲשָׂרָה כִּנּוּיִם· כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בָּא בִּתְמוּרַת הַהֵא אֶל

וו כמו פעלתנו זנחתנו השקיתנו · וכנוי הנקבה נסתרת במפיק הא בסוף כמו פצמתה · וכנוי נכח רבוי הנקבות התו בקמץ והנון נוספת באחרונה על משקל פעלתן · המדבר בעדו לא יכונה בו עם המדבר בעדו לא ברבוי ולא ביחיד לפי רב המדקדקים · אבל לפי דעתי נמצא אחד ליחיד ביחזקאל סימן צח לי יאורי ואני עשיתיני שעניינו תיקון והגדלה · וכן פרשי ז"ל ואני עשיתיני בגבורתי וחכמתי הגדלתי את גבורתי וממשלתי אף כי רב המדקדקים פרשוהו כמו עשיתי לי ותרגום יונתן נראה שסובר כמותם שתרגם דילי מלכותי ואנא כבשית · וכנוי הזכר יחיד נסתר לפעמים בא בתוספת וו לבד כמו יצרתיו אף עשיתיו והתו בחרק ולפעמים בא בתוספת הא שורק מושך וו באחרונה כמו משיתיהו שאלתיהו · וכנוי הזכר יחיד נמצא בא בתוספת כף קמץ בסוף והתו בחירק מושך יוד כמו ילדתיך אמצתיך · וכנוי הרבים הנסתרים בא בתוספת מם כמו לא מאסתים השכבתים · וכנוי הרבים הנמצאים הוא על משקל פעלתיכם בתוספת כף סגול ומם בסוף · וכנוי הנקבה נמצאת בא בתוספת כף שוא כמו משכתיך · וכנוי הנקבות נסתרות רבות בא בתוספת נון באחרונה כמו ידעתין · וכנוי היחידה נסתרת בתוספת הא קמץ כמו הוצאתיה · וכנוי הנקבות רבות נמצאות בא על משקל פעלתיכן בתוספת כף סגול באחרונה ׃

לרבוי הנסתר נמצאו עשרה כנויים · כנוי הזכר יחיד נסתר בא בתוספת הא בשורק מושך וו כמו אכלוהו · ובדגוש גדלוהו · ובהפעיל הכירוהו · וכנוי הזכר יחיד נמצא בא בתוספת כף קמץ גמלוך אהבוך השיאוך · וכנוי הזכר מדבר בעדו יחיד בא בתוספת נון חירק מושך יוד כמו ועמי שכחוני הרהיבוני · וכנוי הרבים נסתרים בא בתוספת מם בסוף כמו בקקום שערום · וכנוי הנמצאים בא בתוספת כף סגול ומם באחרונה על משקל פעלוכם · וכנוי הרבים מדברים בעדם בא בתוספת נון בשורק מושך וו כמו דלקונו ובגזרת פעלונו

בא כמו

vau ut פעלתנו ונחתנו השקיתנו. Et connotatio fœminæ aoſentis cũ excipiente [2] he in fine ut פצמתה. Et cõnotatio præſentiæ pluralis fœminini: tau eſt in kamecz [3] & nun addita in fine ad pondus פעלתן: loquẽti autem pro ſe non [4] cõnotatur aliquid nõ in ſingulari nec in plurali ſm plures grãmaticos: [5] ſed apud me reperiť vnum ſingľi in Ezechiele cap. xcviii. לי יאורי [6] ואני עשיתיני mihi eſt flumen meum: & ego feci me: quod idem eſt quod adaptatio & magnificatio: & ſic expoſuit rabi Salamon & feci me. i. [7] cum potentia & ſapientia mea magnificaui potentiam & poſſe meum: licet multi grãmatici [8] expoſuerunt ſicut feci mihi: & interpretatio Ionathan videtur eis aſſentire dicẽs [9] regnum eſt meum & ego id adeptus ſum. Et cõnotatio maſculini ſingularis abſentis aliquãdo [10] uenit cum additione vau tm̃ ſicut יצרתיו אף עשיתיו ipſum creaui atq; feci: & tau in hirek: & aliquando [11] uenit cum additione he ſciurek cum uau in fine: ut משיתיהו שאלתיהו. [12] Et cõnotatio maſculini ſingularis præſentis uenit cum additione caph kamecz in fine: & tau [13] in hirek cum yod vt ילידתיך אמצתיך. Et cõnotatio pluralis abſentis [14] uenit cũ additione mem vt לא מאסתים השכבתים. Et connotatio pluralis [15] præſentis eſt ad pondus פעלתיכם cum additione caph ſeghol & mem in fine. [16] Et cõnotatio fœminini præſentis uenit cum additione caph ſceua ut משכבתיך. [17] Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis uenit cum additiõe nun in vltimo ut [18] ידעתין. Et cõnotatio fœminini ſingľis abſentis cũ additione he kamecz ut הוצאתיה. [19] Et cõnotatio pluralis fœminini pſ̃entis uenit ad pondus פעלתיכן cum additione [20] caph ſeghol in ultimo.

[21] ¶Plurali autem abſenti reperiuntur decem cõnotationes. Cõnotatio maſculini ſingularis [22] abſentis uenit cum additione he in ſciurek cũ van ut [23] אכלוהו: & in dagheſc גדלוהו: & i הפעיל הכירוהו. Et cõnotatio maſculini [24] ſingularis præſentis uenit cũ additiõe caph kamecz ut גמלוך אהבוך השיאוך. Et cõnotatio [25] maſculini loquẽtis ꝓ ſe uenit cũ additiõe nun in hirek cũ yod ut ועמי [26] שכחוני הרהבוני. Et connotatio pluralis abſentis uenit cũ additione mem [27] in fine ut בקקום שערום. Et connotatio abſentium uenit cum additione caph [28] ſeghol & mem in vltimo ad pondus פעלוכם. Et cõnotatio pluralis loquẽtis [29] ꝓ ſe uenit cũ additione nun in ſciurek cũ vau ut דלקונו: & in põdere פעלונו

venit

השיגו apphendit eũ. Et fcdo uenit cũ additione he ante vau in
fciurek ut קרהו euenit ei: & cũ daghefc[2] שמחהו fecit lætari eũ: &
ĩ iftis hayn radicis ĩ kamecz. Et cõnotatio pñtis mafculi uenit
cũ additiõe[3] caph in kamecz: & lãmed radicis in fceua ut אהבך
dilexit te: ילדך generauit te: & aliqñ uẽnit[4] lãmed in feghol ut
ילדך. Scdo uenit lãmed in kamecz & caph ĩ fceua[5] ut ענך rñdit
tibi: & ĩ daghefcfata צוך p̄cepit tibi: & ĩ pfectis פארך: & hoc cũ
paufa utplm: & aliqñ [6] uenit lãmed in kamecz ẽt abfq3 difiun-
gente feu paufa ut קראך יי uocauit te dñs. Et cõnotatio[7] fingu
laris loquentis p fe uenit cũ additione nun in hirek ptrahẽte
yod: & hayn cum kamecz:[8] & lãmed cum pathah ut אכלני המני
comedit me & inuoluit me: & in הפעיל cum hirek hayn ut הציגני
fecit ftare me.[9] Et cõnotatio pluralitatis mafculoꝝ abfentiũ
uenit cũ additione mem in fine: & lãmed[10] radicis in kamecz
ut גאלם redemit eos: & fi fuerit lr̃a gutturalis cõuertit̃ kamecz
in pathah:[11] & erit dictio pducte ut בצעם dep̄dauit eos. Et cõ
notatio plr̃itatis pñtium mafculoꝝ uenit[12] cũ additione caph
mem in fine: & caph in feghol ut פעלכם fecit vos. Et cõnotatio
pluralis[13] loquẽtis p fe cũ additione nun in fciurek ptrahẽte
vau ĩ fine: & hayn & lãmed [14] in kamecz ut ידענו cognouit nos.
Et cõnotatio fingl'is fœmĩæ abñtis uenit cũ additione[15] he in
kamecz ĩ fine: & vtplm he eft cũ excipiẽte ut הכינה p̄parauit eã:
& ẽt חקרה fpeculata eft eã: & eft[16] correpte ad differentiã inter
cõnotationẽ & p̄teritũ qđ eft pducte abfq3 excipiẽte he. nã he
[17] ibi eft quiefcens: & unũ tñ excipit̃ a regula quod eft pducte
ועברתי שמרה נצח & ira eius fuata eft in ppetuũ.[18] Et pñs fingl'is
fœminæ uenit cũ additiõe caph fceua in fine & lãmed in ceri
[19] ut שלחך mifit te. Pñtia plr̃itatis fœminaꝝ abfentiũ fm rõnẽ
uenit[20] cũ additiõe caph feghol & nun ĩ vltimo ut פעלכן fecit
vos: & nõ repitur in fcriptura cõnotatio[21] multitudinis prę-
fentiũ nõ mafculo nec fœmĩæ.[22] ¶ Sed p̄fens ptm̃ repiunt̃ ei
fex ɔnotatiões. Cõnotatio mafculi fingl'is[23] abfentis ut יסדתו fũ
dafti eũ: & uenit tau pñtię in holẽ ptrahẽte vau.[24] Et aliqñ ue
nit cũ additiõe he ĩ fciurek ptrahẽte vau ĩ fine: & tau remãfit
[25] ĩ kamecz vt פעלתהו. Et cõnotatio fingl'is loqntis p fe cũ addi
tione nun[26] in hirek ptrahẽte yod in fine: tau uero ĩ pathah ut
זכרתני. Et cõnotatio[27] pl'is mafculini abñtis uenit cũ additiõe
mem in fine: & tau in kamecz vt[28] פעלתם קשרתם כתבתם: & aliqñ
uenit mem in holem ptrahente vau[29] vt גרשתמו. Et cõnotatio
loquentium pro fe cum additione nun fciurek protrahente

הִשִּׂיגוּ · וְשֵׁנִית בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא קוֹדֶם הַוָּו בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ קְרָהוּ וּבַדָּגוּשׁ שִׂמְּחַהוּ וּבְאֵלֶּה עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַזָּכָר בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף בְּקָמֶץ וְלָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא כְּמוֹ אֲהֶבְךָ יְלָדְךָ · וְלִפְעָמִים תָּבֹא הַלָּמֶד בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יְלָדֶךָ · וְשֵׁנִית תָּבֹא הַלָּמֶד בְּקָמֶץ וְהַכַּף בִּשְׁוָא כְּמוֹ עָנָךְ וּבַדָּגוּשׁ צִוָּךְ וּבַשְּׁלֵמִים פֵּאֲרָךְ וְזֶה בְּהֶפְסֵק עַל הָרֹב וְלִפְעָמִים תָּבֹא הַלָּמֶד בְּקָמֶץ אֲפִילוּ בְּלֹא הֶפְסֵק כְּמוֹ קְרָאֲךָ יְיָ ׃ וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְהַלָּמֶד בְּפַתַּח כְּמוֹ אֲכָלַנִי הֲמָמַנִי וּבְהִפְעִיל בְּחִירֶק הָעַיִן כְּמוֹ הִצִּיגַנִי ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בַּסּוֹף וְלָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ כְּמוֹ גְּאָלָם וְאִם הִיא אוֹת גְּרוֹנִית תָּמִיד הַקָּמֶץ אֶל פַּתַּח וְתִהְיֶה הַתֵּיבָה מִלְּעֵיל כְּמוֹ בְּצָעַם ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי נֹכַח הַזְּכָרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף מֵם בַּסּוֹף וְהַכַּף בְּסֶגוֹל כְּמוֹ פְּעָלְכֶם ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ יְדָעָנוּ ׃ וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה הַנִּסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּקָמֶץ בְּסוֹף וְעַל הָרוֹב הַהֵא בְּמַפִּיק כְּמוֹ הֱכִינָהּ וְגַם חֲקָרָהּ וְהִיא מִלְּרַע לְהַפְרִישׁ בֵּין הַכִּנּוּי וְהֶעָבַר שֶׁהוּא מִלְּעֵיל בְּלֹא מַפִּיק הֵא שֶׁהַהֵא שָׁם נָחָה וְיָצָא אֶחָד מִן הַכְּלָל שֶׁבָּא מִלְּעֵיל וַעֲבָרָתוֹ שְׁמָרָה נֶצַח ׃

וְנֹכַח הַיְחִידָה הַנְּקֵבָה בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף שְׁוָא בַּסּוֹף וְהַלָּמֶד בְּצֵרִי כְּמוֹ שִׁלְּחֵךְ ׃ נֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת לְפִי הַהֶקֵּשׁ בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ פְּעָלְכֶן וְלֹא נִמְצָא בַּמִּקְרָא כִּנּוּי רִבּוּי הַנֹּכַח לֹא לַזָּכָר וְלֹא לַנְּקֵבָה ׃

אבל נֹכַח כֶּעָבַר נִמְצְאוּ לוֹ שִׁשָּׁה כִּנּוּיִם · כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר כְּמוֹ יִסַּרְתּוֹ וְתָבֹא תָּו הַנֹּכַח בְּחוֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו וְלִפְעָמִים יָבֹא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף וְהַתָּו נִשְׁאֶרֶת בְּקָמֶץ כְּמוֹ פְּעַלְתָּהוּ · וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בְּאַחֲרוֹנָה וְהַתָּו בְּפַתַּח כְּמוֹ זְכַרְתַּנִי · וְכִנּוּי הַזְּכָרִים רַבִּים נִסְתָּרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּסוֹף וְהַתָּו בְּקָמֶץ כְּמוֹ פְּעַלְתָּם קְשַׁרְתָּם כְּתַבְתָּם · וְלִפְעָמִים בָּאָה הַמֵּם בְּחוֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ גֵּרַשְׁתָּמוֹ · וְכִנּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ

וּבָזֶה נִשְׁלַם בֵּאוּר שִׁמּוּשֵׁי הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר יַעֲדְנוּ פֹּה כִּי מִקְצָתָם נוֹדַע מִמָּה שֶׁאָמַרְנוּ כְּבַר בַּשְּׁעָרִים הַקּוֹדְמִים · וּבָזֶה גַּם כֵּן נִשְׁלַם שִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת הַמִּלּוֹת וְהָאוֹתִיּוֹת עִם הַכִּנּוּיִם · וְנִשְׁאַר לְבָאֵר שִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת הַסְּמִיכוּת שֶׁהֵם אַרְבָּעָה לְהוֹרָאוֹתֵיהֶם ׃

השמוש הָרִאשׁוֹן הוּא מְקוֹם לָמֶד כְּמוֹ בֶּן אַבְרָהָם שֶׁהוּא כְּמוֹ בֵּן לְאַבְרָהָם ׃ וְהַשִּׁמּוּשׁ הַשֵּׁנִי בִּמְקוֹם מֵם כְּמוֹ שְׂרִידֵי חֶרֶב שֶׁפֵּירוּשׁוֹ שְׂרִידִים מֵחֶרֶב · וְהַשְּׁלִישִׁי בִּמְקוֹם בֵּית כְּמוֹ הוֹלְכֵי מִדְבָּרוֹת כְּלוֹמַר הוֹלְכִים בַּמִּדְבָּרוֹת · וְהָרְבִיעִי הוּא מְקוֹם אֶת כְּמוֹ אוֹכְלֵי לֶחֶם שֶׁמּוּכָנוֹ אוֹכְלִים אֶת הַלֶּחֶם · וּפְרָטֵי כֹּחַ הַהוֹרָאוֹת הַלָּלוּ יִמְצָאֵם הַמְבַקֵּשׁ ׃ שִׁמּוּשֵׁי הַלָּמֶד וְהַמֵּם וְהַבֵּית וּמִלַּת אֶת שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בְּזֶה הַשַּׁעַר · וְאָמְנָם הִשְׁתַּנּוּת הַסְּמוּכִים וְדֶרֶךְ צִיּוּרָם כְּבַר בֵּאַרְנוּ בְּשַׁעַר הַשֵּׁמוֹת עַל כָּל צוּרָה וְצוּרָה מֵהַשֵּׁמוֹת הַנִּסְמָכִים שֶׁכָּתַבְנוּ וְלָכֵן הַכֶּפֶל הָיָה מוֹתָר לְלֹא דָבָר · וְאִם כֵּן לֹא נִשְׁאַר לְבָאֵר כִּי אִם כִּנּוּיֵי הַפְּעָלִים ׃

ונאמר כִּי אַף עַל פִּי שֶׁכִּנּוּיֵי שֵׁמוֹת הַפְּעָלִים לִפְעָמִים יוֹרוּ הַפּוֹעֵל וְלִפְעָמִים יוֹרוּ הַפָּעוּל כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה הַפְּעָלִים עַצְמָם לֹא יוֹרוּ בְּכִנּוּיֵיהֶם כִּי אִם הַפְּעוּלִים לְבַד · וְעִם כָּל זֶה לִפְעָמִים יָבֹאוּ בְּהַרְכָּבַת הַפֹּעַל עִם מִלַּת הוּא כְּמוֹ עָשׂוּהוּ שֶׁנַּתִּיכֵהוּ אֶל עָשׂוּ וְאֶל הוּא שֶׁפֵּירוּשׁוֹ עָשׂוּ אוֹתוֹ · וְלִפְעָמִים עִם מִלַּת אֲנִי כְּמוֹ יִסְמְכֵנִי שֶׁמּוּרְכָּב מִן יִסְמוֹךְ וּמִן אֲנִי יִסְמְכֵנוּ יִסְמוֹךְ אָנוּ אוֹ אֲנַחְנוּ · וְלִפְעָמִים יָבֹאוּ בְּתוֹסֶפֶת אוֹת לְבַד כְּמוֹ שְׁמָרוֹ פְּעָלְתוֹ וְלָכֵן יֵשׁ לְבָרֵר אֶת כָּל אֵלֶּה ׃

וכדי לְבָאֵר דַּרְכֵי הַהַרְכָּבוֹת הָאֵלֶּה וְיִהְיֶה הַבֵּיאוּר עִם הַקִּצּוּר נְבָאֲרֵם בְּבִנְיַן הַקַּל כְּמוֹ שֶׁעָשִׂינוּ בְּשֵׁמוֹת הַפְּעָלִים וה וְהַפּוֹעֲלִים וְהַפְּעוּלִים וְעַל דִּמְיוֹנָם יַרְכִּיב הַשּׁוֹמֵעַ בִּשְׁאָר הַבִּנְיָנִים כְּכָל אֲשֶׁר יַחְפּוֹץ ׃

ונתחיל רִאשׁוֹנָה מִן הֶעָבָר וְנֹאמַר כִּי פֹּעַל הַיָּחִיד הַנִּסְתָּר לְזָכָר יְכוּנֶּה לַזָּכָר הַנִּסְתָּר בְּתוֹסֶפֶת וָו נִמְשֶׁכֶת לְחוֹלֶם לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ וְהַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ שְׁמָרוֹ וְכֵן בְּדָגוּשׁ חִלְּלוֹ וּבְהִפְעִיל

& hic finis imponitur declarationi regiminũ litterarũ a nobis promissæ: nam aliqua eorum iam nota sunt[2] ex prædictis in capitulis præcedentibus: & in hoc etiam explicit regimen[3] compositionis dictionum & litterarum cum cõnotationibus. Restat tantum declarare regimen compositionis[4] cõtinuationis & sunt quatuor modis in significationibus suis.

[5] ¶ Primum autẽ regimen est loco lãmed ut בן אברהם filius Habrahæ: quod est[6] sicut בן לאברהם filius ipsi Habrahæ. Secundum autem loco[7] mem ut שרידי חרב residui ensis: cuius expositio est residui ab ense. Tertiũ loco[8] beth ut הולכי מדברות deambulantes desertorum. i. deambulantes in desertis. Quartum[9] loco את ut אוכלי לחם comedentes panem: cuius sensus est comedẽtes ipsum panem. Particularem autem vim harum[10] significationum reperiet inquirens. Regimen lãmed & mem & beth[11] & dictionis את ãnotata superius in hoc capitulo. Cõmutatio autem copulatorum[12] & modus formationis eorum iam declarati sunt in capitulo nominũ in qualibet formatione nominum[13] copulatorum: & ideo duplicatio doctrinæ esset superflua: & sic non[14] remanet loqui nisi de cõnotatione uerborum.

[15] ¶ Et dicimus ꝙ licet cõnotationes nominũ uerborum aliquando[16] significent agens: & aliquando actum ut diximus[17] superius: uerba tamen ipsa nõ significant in connotationibus suis nisi acta tm̃:[18] & cum hoc aliquãdo ueniũt in compositione uerbi cum dictione הוא ipsum ut עשוהו fecerunt ipsum:[19] quod resoluitur in עשו & in הוא: cuius expositio est fecerunt ipsum: & aliquãdo cũ dictione[20] אני ego ut יסמכני sustinuit me: quod est cõpositum ex יסמוך & ex אני יסמכנו sustinuit nos:[21] & aliquando veniũt cum additione vnius litterę tm̃ ut שמרו פעלתו. Quare sunt[22] elucidanda omnia ista.

[23] ¶ Et ad hoc ut elucidentur modi harum cõpositionum: & sit elucidatio cum breuitate[24] declarabimus eos in coniugatione leui sicut fecimus in nominibus uerborũ[25] & agentibus & factis: & in similitudinẽ eorum componet lector in aliis coniugationibus in eo[26] quod voluerit.

[27] ¶ Et incipiemus prĩo a p̃terito: & dicemus qđ פעל singulare absens[28] masculinum cõnotatẽ masculo abñti cũ additione vau trahẽtis[29] holem lãmed radicis: & pe ĩ sceua ut ושמרו & cõseruauit eum: & sic in daghescsata חללו violauit ipsum: & ĩ הפעיל

& ſua peritia in logicis nõ fecit drĩam inter forte & ſi: quorum
quidẽ vnũ eſt dubiũ: alterũ[2] uero conditionale certum.
[3]℄ Septimum eſt diuiſio: & tunc vau copulat loquelam:[4] & di
uidit res: & in ea eſt vis dictionis או aut: ſicut ומקלל[5] אביו ואמו &
blaſphemans patrem & matrem: quod non eſt intelligendum
blaphemans patrem & matrem ſimul: ſed patrem tantum aut
matrẽ[6] tantum: & ſic etiam in copula איש אמו ואביו תיראו qlibet
veſtrũ matrẽ & patrem timete. i. quicũq; ueſtrum habetis[7] pa-
trem timete patrem: & vos qui habetis matrem timete matrẽ:
nam vau ſubſequitur totum[8] præcedens. Differentia autẽ in-
ter copulam & diuiſionẽ eſt quoniam hæc diuidit res. Illa ue-
ro[9] copulat eas: vnde bene ſtat modus ambarum.
[10]℄ Octauum eſt regimen contrarii rei ut אבל: ſed ut[11] טוב
יפיק רצון מיי ואיש מזימות ירשיע qui bonus eſt hauriet ſibi gratiam a
domino: & homo cogitationũ prauarũ impie agit[12]. i. ſed hõ
&c. & apud me huius ſpeciei eſt ואמרתי אני בלבי[13] טובה חכמה מגבורה
וחכמת המסכן בזויה & dicebam ego in corde meo meliorem eſſe
ſapientiam fortitudine: & ſapiẽtia pauperis contẽpta eſt. i. me
lior eſt ſapientia[14] ſapientibus & ſequacibus q̃ fortitudo con-
fidentiũ ĩ diuitiis ſuis: ſed ĩ ſapientia cum fuerit[15] ſola eſt in ea
deffectus: quoniam ſapientia pauperis contẽpta eſt: & quaſi
dicat ꝙ oportet[16] hominẽ acqrere ſapiẽtiam ſed admiſcere ei
facultates & acquiſitionẽ rerum neceſſariarũ[17] itaq; nõ indi-
geat hominibus & uilipendatur ab eis: & ꝓpter hoc nõ opor
tet[18] addere regiminibus vau regimen aliud. Et licet ſm opi-
nionem rabi Ionæ[19] ben Ghanah Salamon uoluit ĩ hoc oſtẽ-
dere perfectionẽ ſcientiæ: & ꝙ nulla ſit[20] in ea diminutio: ue-
ritas tamen eſt contra eum: nam Salamon intendit oſtendere
deffectum in cũctis[21] rebus: & ꝙ nulla ſit perfectio quin ſit
cum ea deffectus niſi timor Dei[22] magni potẽtis & timendi
cuius nomẽ ſit benedictũ. Quare ꝓpter hoc nõ ſunt dilatã-
da[23] regimina vau.[24] ℄ Attamẽ apud me iterꝫ addendũ ei eſt
nonũ regimẽ nõ meditatũ[25] a ſupioribus: & eſt fortificatio co
pulę colligatiõis loq̃læ & rerꝫ colligatarꝫ:[26] & eſt cõtrariũ regi-
minis diuiſionis p̃dicti ut ĩ Daniel. viii. ca. מרמס[27] תת וקדש וצבא
dare & ſacrificiũ & exercitũ deſolationẽ: cuius expõ ẽ ꝙ regnũ
illđ ĩpiũ fortificabit̃ ad ponẽdũ ĩ deſolationẽ[28] vi ſacrificiũ &
exercitũ cœlorũ ac ſi eẽt vnũ: & iõ poſita fuit ibi vau addita[29]
& ẽ modus loq̃ndi cũ ĩtẽdim[9] unire unitate copulæ colligata:

ובקיאותו במלאכת ההגיון לא הבדיל בין שמא ואם שזה ספק וזה תנאי ודאי ׃

השמוש השביעי הוא החלוק ואז הוו קושרת הדבור ומחלקת הענינים ובה כח מלת או כמו ומקלל אביו ואמו שאין המובן מקלל האב והאם יחד אבל האב לבד או האם לבד · וכן בקשר עטף איש אמו ואביו תיראו כלומר מי שיש לכם אב תיראו את האב ואשר לכם אם תיראו האם שהוו מושכת כל הקודם · וההפרש בין העטף והחלוק שזה מחלק הענינים וזה מחבר אתם ולכן יתכן דרך שניהם ׃

השמוש השמיני הוא שמוש הפך הענין כמו אבל כגון טוב יפיק רצון מיי ואיש מזמות ירשיע כלומר אבל איש מזמות ירשיע · ולפי דעתי מזה המין ואמרתי אני בלבי טובה חכמה מגבורה וחכמת המסכן בזויה כלומר טובה חכמה לחכמים ולדורם מגבורת הבוטחים בחילם אבל בחכמה כשהיא גרידה יש בה חסרון כי חכמת המסכן בזויה וכאלו אמר שיצטרך האדם לקנות חכמה אך לחבר עם קנינה קנין הדברים ההכרחיים שלא יצטרך לבריות ויתבזה בעיניהם · ואין צריך בשביל כך להוסיף על שמושי הוו שמוש אף על פי כמו שסבר רבי יונה אבן גאנח בחשבו ששלמה רצה בזה להראות שלמות החכמה ושאין בה חסרון · והאמת כנגדו כי שלמה כיון להראות חסרון בכל הדברים ושאין שלמות שאין חסרון עמו כי אם ליראה את השם הגדול הגבור והנורא ברוך הוא · ולכן אין להרבות בשביל זה שמושי הוו ׃

אך אמנם לפי דעתי יש להוסיף עוד לה שמוש תשיעי לא שערוהו ראשונים והוא חזוק חבור קשר הדבור והענינים הנקשרים הפך שמוש החלוק שזכרנו כמו בדניאל סימן ח תת וקדש וצבא מרמס שפירושו שהמלכות הרשעה ההיא תתחזק לתת למרמס בחזקה הקדש וצבא השמים כאחד ולכן הושמה שם וו יתרה · והוא לשון בני אדם בשהם מתכוונים ליחד אחדות חבור הנקשרים ·

ובזת

וַיְהִי כְּמוֹ הָיָה כַּאֲשֶׁר חָשַׁב בֶּן עֶזְרָא וְסָתַר אֶת דְּבָרָיו מִלָּשׁוֹן יִשְׁמָעֵאל עַד שֶׁאָמַר כְּנֶגְדּוֹ שֶׁזֶּה אֵינוֹ מִשְׁפַּט לְשׁוֹנֵינוּ וְלֹא לְשׁוֹן יִשְׁמָעֵאל וְהוּא לֹא יָדַע כִּי רַ״שִׁי גִּלָּה טֶבַע לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכוּנֶּה וְלֹא הָיָה כְּמֹהוּ אֲשֶׁר גָּדַל בְּאַרְחַת יִשְׁמְעֵאלִים וְהָלַךְ אַחֲרֵיהֶם· וּבְכֵן מְפוֹרָשׁ לָנוּ בָּאֵר הֵיטֵב שִׁמּוּשׁ הַוָּו הַהֲפוּכִית ׃

והשמוש הַשְּׁלִישִׁי הוּא לְפִי דַּעַת רַבִּי יוֹנָה הַמְדַקְדֵּק בִּמְקוֹם לָמֶד כְּמוֹ מִן הַמִּלּוּא וְבָזְיָתָה וְתֵימָה עַל דְּבָרָיו אֵיךְ לֹא הִשְׁגִּיחַ כִּי הַלָּמֶד אֵינָהּ לְשִׁמּוּשׁ הַוָּו כִּי אִם לְתוֹסֶפֶת הַהֵא בְּסוֹף כִּי כָל תֵּיבָה שֶׁצְּרִיכָה לָמֶד בִּתְחִילָּתָהּ הֵטִיל לָהּ הֵא בְּסוֹפָהּ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ בְּשִׁמּוּשׁ הַהֵא ׃

והשמוש הָרְבִיעִי לְפִי דַעַת רַבִּי יוֹנָה שֶׁתָּבֹא בִּמְקוֹם שִׁמּוּשׁ אִם אוֹ הֵא הַתֵּימָה כְּמוֹ בֹּר מְלָכִים סִימָן ה הֲלֹא אֶרְחַץ בָּהֶם וְטָהַרְתִּי שֶׁפֵּירוּשׁוֹ הִנֵּה אֲנִי רוֹחֵץ בָּם הַאֶטְהַר וְאֵין לוֹמַר שֶׁאֵין זֶה בְּכֹחַ הַוָּו כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הֶחָבִיב כְּנֶגֶד זֶה וְשֶׁהַתֵּימָה בָּא מִכֹּחַ חִקּוּי הַקּוֹרֵא לֹא מִכֹּחַ הַוָּו· שֶׁהֲרֵי בִּהְיוֹת מִלַּת הֲלֹא מוֹרָה הַקִּיּוּם וְלֹא תִּפּוֹל בִּקְרִיאָה חִקּוּי תֵּימָה בִּמְקוֹם קִיּוּם וְלָכֵן זַר מַה שֶּׁכָּתַב הֶחָבִיב וְדִבְרֵי רַבִּי יוֹנָה נִרְאִין מִדְּבָרָיו ׃

החמישי הוּא לְהוֹרוֹת שׁוּתָּפוּת כְּמוֹ עִם כְּגוֹן בְּוְאֵלֶּה שְׁמוֹת סִימַן א וַיְהִי כָל נֶפֶשׁ יוֹצְאֵי יֶרֶךְ יַעֲקֹב שִׁבְעִים נָפֶשׁ וְיוֹסֵף הָיָה בְמִצְרָיִם שֶׁפֵּירוּשׁוֹ בְּהֶכְרֵחַ עִם יוֹסֵף כִּי לוּלֵי זֶה הָיָה מַשְׁמַע הַכָּתוּב שֶׁיּוֹצְאֵי יֶרֶךְ יַעֲקֹב שִׁבְעִים וְנוֹסַף עֲלֵיהֶם יוֹסֵף שֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם וְאִלּוּ הָיָה כֵּן הָיוּ שִׁבְעִים וּשְׁלֹשָׁה עִם יוֹסֵף וּבָנָיו שֶׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם וְלָכֵן יֵשׁ לִתְמוֹהַּ עַל הֶחָבִיב שֶׁדָּחָה זֶה הַשִּׁמּוּשׁ וְהִבְלִיעוֹ עִם שִׁמּוּשׁ הָעֶטֶף וְהָיוּ לַאֲחָדִים בְּעֵינָיו ׃

השמוש הַשִּׁשִּׁי לְשַׁמֵּשׁ מָקוֹם אִם שֶׁהִיא מִלַּת תְּנַאי כְּמוֹ בְּמַלְאָכִי סִימַן א וַאֲמַרְתֶּם בַּמָּה אֲהַבְתָּנוּ וּמְתַרְגְּמִינַן וְאִם תֵּימְרוּן בְּמָה רְחֵימְתָנָא· וְתֵימָה עַל בַּעַל הָאֵפוֹד שֶׁהִקְשָׁה עַל זֶה הַשִּׁמּוּשׁ כִּי לֹא הָיָה סָפֵק אֵצֶל הַשָּׂם יָתֵ׳ הַדָּבָר· וְהִנֵּה לְפִי זֶה לֹא יָכוֹל לְהַפְרִישׁ בֵּין הַתְּנַאי וְהַסָּפֵק וְכִמְדוּמֶּה לִי שֶׁהָיָה זֶה אֵצֶל הָאֵפוֹד כִּשְׁגָגָה הַיּוֹצֵאת מִפִּי הַשַּׁלִּיט שֶׁהוּא בְּרֹחַב שִׂכְלוֹ

ut היה ut putauit ben Hezra:&[1]oppoſuit uerbis eiꝰ ex lĩgua ara
bica[2]adeo ꝙ dixit cõtra eum ꝙ hoc nõ eſt de ſtilo linguæ nr̃æ
nec linguæ arabicæ:attñ ipſe[3] nõne ſcit ꝙ rabi Salamon apuit
naturã linguæ ſanctimoniæ & cuiuſcũq; noĩe Iſrael nũcupati:
& nõ[4] fuit ſicut ille q nutritus eſt in terris arabũ & eoꝝ mores
accepit:& ſic[5] bñ declaratũ eſt a nobis regimẽ vau cõuerſiuę.
[6]¶ Regimẽ tertium eſt ſ̃m rabi Iona grãmaticum[7] loco lã-
med ut מן המלוא וביתה ex plenitudine terrę & intus:& mirum eſt
[8] de eo quomodo non uidit ꝙ lãmed nõ eſt in regimine uau:
niſi in additionibus[9] he in fine:nam omnis dictio quæ ĩdiget
lãmed in principio eius appone ei he in fine eius[10] ut diximus
in regimine he.
[11]¶ Regimen quartum ſ̃m rabi Iona eſt quando uenit loco
[12]regiminis אם ſi:aut he admirationis ut in quarto regum[13]ca
pitulo quinto הלא ארחץ בהם וטהרתי:ut lauer in eis & munder: cu
ius expoſitio eſt ego lauabo me in eis an ne mundabor:[14]&
non eſt dicendum ꝙ hoc non eſt propter vim vau ut dixit Ha
bib contra hoc:& ꝙ admiratio[15]ꝑueniat ꝑpter vim affectus
legẽtis nõ ex uirtute uau:nã dictio הלא iam indicat[16] cõfirma
tionẽ: & non congruit in legendo affectus admirationis loco
cõfirmationis.Quare vr̃ extraneũ[17] quod dixit Habib:& ver
ba rabi Iona magis videntur conſentanea ueritati.
[18]¶ Quintũ ad ſignificandũ ſocietatẽ ut עם cũ:vt[19]in Exodi
cap.i. ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים:erant igiẽ
omnes animæ[20]eorum qui egreſſi ſunt de femore Iacob ſe-
ptuaginta:& Ioſeph in Aegypto erat:cuius expoſitio neceſſa-
rio eſt[21] cum Ioſeph:nam ſi hoc nõ eſſet:tũc eſſet ſenſus clau-
ſulæ ꝙ exeuntes de femore Iacob fuerũt ſeptuaginta:[22]& ad-
ditur eis Ioſeph qui erat in Aegypto: & ſic eſſent ſeptuaginta
& tres[23] cum Ioſeph & filiis ſuis qui erãt in Aegypto:vnde eſt
mirandũ de Habib qui oppoſuit huic[24]regimini & id incluſit
cum regimine copulę:& apud eum ſunt idem.
[25]¶ Sextum regimen eſt loco אם ſi:quę eſt dictio cõditionalis
ut[26]in Malachia capl'o prĩo ואמרתם במה אהבתנו & dixiſtis in quo
dilexiſti nos:[27]cuius expõ arãmea eſt:ſi aũt dixeritis ĩ qua re di
lexiſti nos:& mirãdũ eſt de Effodeo[28]redarguẽte cõtra hoc re
gimẽ:nã nõ fuit dubiũ apud dñm hoc &[29]ſ̃m hoc nõ põt po
nere differẽtiã inter cõditionale & dubiũ: & mihi qdẽ vr̃[30] ꝙ
nõ ſtudio ſed inaduertẽter hoc dixit:nã amplitudĩe ſui ĩgenii
& ſua

quãdo p̃teritũ est ꝑducte cũ vau & sine vau ut שבתי זקנתי ושבתי
sed[2] cum p̃teritum est ꝑducte & vau cõuertit id ad correptũ:
tunc semp est conuersiua ut[3] ושלחתי & mittã : nã שלחתי est ꝑdu-
cte:& sic ושבת בשלום:& reuertã in pace:cuius p̃teritũ שבתי: licet
[4]ẜm plurimos excipiunt̃ ab hac regula multa quoq; vau est cõ
uersiua:& tamẽ sunt[5] ꝑductę ut חכחת פסח ואמרתי ללא עמי עמי אחה
ונתתי לה את[6]כרמיה & multa alia. Attñ apud me significatões futu
ri cõuersi sunt duæ. Vna[7] quidẽ ꝙ sit in futuꝝ operatio uerbi
iam p̃terita ut diximus supius sup [8]וראה : & tunc est correpte.
Secunda uero ꝙ sit in futuro subsequens operationem uerbi
[9]adeo ꝙ de ea uerificat̃ & p̃teritum & futuꝝ : ut ואמרת ללא עמי
עמי אתה & dixi non populo meo populus meus es tu [10] ꝙ pro-
longabit Deus dies amoris & dilectionis suæ nobiscum. Ita
ꝙ in futurum dicetur nobis[11] vos estis populus meus:etiã in
diebus futuris post redemptionẽ: in quibus bene stat p̃terito
tempore [12] dicere nobis uos estis populus meus : & ego sum
Deus uester:& ex hoc cõparabis reliqua.[13] Modus autẽ scđus
est qñ uenit ĩ futuro:& id cõuertit in p̃teritũ ut עזי[14]וזמרת יה ויהי
לי לישועה fortitudo mea & laus mea dñs & fuit mihi ad salutẽ:
& tunc ut pl'm est qñ futurũ est correpte & cũ vau[15] ꝑducte:&
significatio eius est ꝓcessus operationis illius uerbi in p̃teritũ:
itaꝙ in p̃terito erit[16]partim futuꝝ:& hoc est qđ Romani ap-
pellant p̃teritum impfectũ:& expositio eius est[17]ipse est Deus
fortitudinis nostræ:cuius est fortitudo & laus & fuit ꝑsequẽs:
& cõtinuans salutẽ nostrã:[18]qm̃ traxit nos ex Aegypto cũ diui
tiis & facultatibus:& postea diuisit ꝑ nobis mare[19] & nos di-
tiores reddidit in p̃da maris:& erat ꝑsequẽs ĩ salute nr̃a in eo
ꝙ fecit[20]iam in Aegypto:& in eo ꝙ facturus erat post exitum
nr̃m:& hoc ĩnuit[21]rabi Salamon in expõne dicens:fortitudo
& vindicta dñi nostri fuit nobis ad salutẽ:[22]& non mireris de
dictione ויהי & fuit:& nõ dictũ est יהיה fuit: nam habemus clau-
sulas dicẽtes[23]sic:& hæc est sil'itudo eius את קירות הבית סביב להיכל
ולדביר ויעש צלעות סביב ĩ parietibus domus ꝑ circuitũ tẽpli & ora
culi:& fecit[24]lamina ĩ circuitu: debuit dicere עשה צלעות סביב &
expõ eius[25]apud me est ꝙ licet fecerat pietes tẽpli lamina ĩ cir
cuitu tẽpli. Iteꝝ tñ[26]fecit ea lamĩa ĩ circuitu oraculi seu ecõtra
adeo ꝙ licet ĩ ptõ fecerit[27]lamĩa: factur⁹ tñ ẽ lamĩa ĩ futuꝝ: &
ex hoc scies alias cl'as[28]adductas a rabi Salamo. & ĥ nob̃ suffi
ciãt:nã nõ ĩtẽdim⁹hic exponere librũ ei⁹nisi tm̃[29]afferre rõnẽ
ex uerbis ei⁹:& ex hoc scies ꝙ nõ fuit ĩtẽtio ei⁹ ꝙ ויהי sit simpl'r

כְּשֶׁהֶעָבַר מִלְעֵיל עִם הָוָו וּבִלְתּוֹ כְּמוֹ שָׁבְתִּי זָקַנְתִּי וְשָׁבְתִּי אָבַל כְּשֶׁהֶעָבַר מִלְעֵיל וְהַוָו תַּחֲזִירֵנוּ מִלְרַע אָז לְעוֹלָם הִיא הַפּוֹכִית כְּמוֹ וְשָׁלַחְתִּי כִּי שָׁלַחְתִּי מִלְעֵיל וְכֵן וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם שֶׁהֶעָבַר שָׁבְתִּי אַף כִּי לְפִי דַעַת רַבִּים יָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל רַבִּים אֲשֶׁר הַוָו בָּם הַפּוֹכִית וְעַדַיִן הֵם מִלְעֵיל כְּמוֹ וְזָבַחְתָּ פֶּסַח וְאָמַרְתִּי לְלֹא עַמִּי עַמִּי אַתָּה וְנָתַתִּי לָהּ אֶת כְּרָמֶיהָ וְזוּלָתָם׃ וּלְפִי דַעְתִּי הוֹרָאוֹת הֶעָתִיד הַמְהוּפָּךְ שְׁתַּיִם אַחַת שֶׁתִּהְיֶה בְּעָתִיד עֲשִׂיַּת הַפֹּעַל כְּבָר עוֹבֶרֶת כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ לְמַעְלָה עַל וְרָאָה וְאָז הִיא מִלְרַע וְהַשֵּׁנִית שֶׁתִּהְיֶה בְּעָתִיד נִמְשֶׁכֶת עֲשִׂיַּת הַפֹּעַל עַד שֶׁיִּצְדַּק עָלֶיהָ הֶעָבַר וְהֶעָתִיד כְּמוֹ וְאָמַרְתִּי לְלֹא עַמִּי עַמִּי אַתָּה שֶׁיַּאֲרִיךְ הַשֵּׁם יְמֵי חִבָּתוֹ וְאַהֲבָתוֹ אִתָּנוּ עַד שֶׁלֶּעָתִיד לָבֹא יֹאמַר לָנוּ עַמִּי אַתֶּם אַף בַּיָּמִים הַבָּאִים אַחֲרֵי הַגְּאוּלָּה שֶׁבָּהֶם יִצְדַּק בִּלְשׁוֹן עָבַר אָמְרוּ לָנוּ אַתֶּם עַמִּי וַאֲנִי אֱלֹהֵיכֶם וְכֵן מִזֶּה תַּקִּישׁ עַל הַשְּׁאָר׃

וְהַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִי הוּא כְּשֶׁתִּפּוֹל עַל הֶעָתִיד וְתַחְזִירֵנוּ לְעָבַר כְּמוֹ עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה וְאָז עַל הָרֹב כְּשֶׁהֶעָתִיד מִלְרַע עִם הַוָו הִיא מִלְעֵיל וְהוֹרָאָתוֹ עַל מֶשֶׁךְ עֲשִׂיַּת הַפֹּעַל הַהוּא בְּעָבַר עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּעָבַר עָתִיד בְּמִקְצַת וְזֶהוּ שֶׁקָּרְאוּ הָרוֹמִיִּים עָבַר בִּלְתִּי נִשְׁלָם וְיִהְיֶה פֵּירוּשׁוֹ הוּא אֱלוֹהַּ מָעוּזֵּנוּ שֶׁלּוֹ הָעוֹז וְהַזִּמְרָה וְהָיָה מַמְשִׁיךְ וּמַתְמִיד יְשׁוּעָתֵנוּ אֲשֶׁר הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם בְּעוֹשֶׁר וּנְכָסִים וְאַחֲרֵי כֵן קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם וְהֶעֱשִׁירָנוּ בְּבִזַּת הַיָּם בְּיוֹתֵר וְהָיָה מַתְמִיד עָלֵינוּ יְשׁוּעָתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כְּבָר בְּמִצְרַיִם וְכַאֲשֶׁר הָיָה עָתִיד לַעֲשׂוֹת אַחַר צֵאתֵנוּ וְעַל זֶה רָמַז רַשִׁ״י ז״ל בְּפֵירוּשׁוֹ שֶׁכָּתַב עֻזּוֹ וְנִקְמָתוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הָיָה לָנוּ לִישׁוּעָה׃ וְאַל תִּתְמַהּ עַל לְשׁוֹן וַיְהִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר הָיָה שֶׁיֶּשׁ לָנוּ מִקְרָאוֹת מְדַבְּרִים בִּלְשׁוֹן זֶה׃ וְזֶה דוּגְמָתוֹ אֶת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב׃ הָיָה לוֹ לוֹמַר עָשָׂה צְלָעוֹת סָבִיב וְכוּלֵי שֶׁפֵּירוּשׁוֹ לְפִי דַעְתִּי שֶׁאַף שֶׁעָשָׂה קִירוֹת הַבַּיִת צְלָעוֹת סָבִיב לַהֵיכָל שׁוּב חָזַר וְעָשָׂאָם צְלָעוֹת סָבִיב לַדְּבִיר אוֹ בְּהֶפֶךְ עַד שֶׁאַחַר שֶׁכְּבָר עָבַר עֲשׂוֹתוֹ צְלָעוֹת הָיָה עָתִיד לַעֲשׂוֹת צְלָעוֹת וְכֵן מִזֶּה תַּקִּישׁ עַל שְׁאָר הַמִּקְרָאוֹת שֶׁהֵבִיא רַשִׁ״י וְאָנוּ דַּי לָנוּ בָּזֶה כִּי אֵין כַּוָּנָתֵינוּ פֹּה פֵּירוּשׁ סִפְרוֹ אֶלָּא לְהָבִיא רְאָיָה מִדְּבָרָיו וּמִזֶּה תָּבִין כִּי לֹא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ שֶׁיִּהְיֶה לְגַמְרֵי

הפעל בסגול ובלי דגש וצרי עין הפעל לכנוי הרבים המדברים בעדם כמו אלהים יחננו ויברכנו · ויצא מזה הכלל מלת ממנו שהיא שוה בדגש הנון וסגול המם הסמוכה לה בין ליחיד הנסתר בין לרבוי המדברים בעדם ׃

ושמושי הוו הם תשעה הראשון הוא לקשור ולחבר בין השמות כמו זהב וכסף ונחשת ובין הפעלים כמו ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה ובין המאמרים כמו ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ווו זה השמוש קראו המדקדקים וו העטף · וכשתפול בין השמות לפעמים תבא בין כל שם ושם ולפעמים אחר שנים או שלשה או ארבעה שמות כמו ראובן שמעון לוי ויהודה שוו ויהודה מחברת כל השמות הקודמים האחד עם חברו וזה יקרה בג דרכים האחד בין השוים כמו במשלים שזכרנו · והשני כשהקודם קל והמאוחר חמור כמו נושא עון ופשע שהמרדין קשים מן העונות שהם הזדונות ומדה זו קראו חכמים זו אף זו והשלישי כשהקודם חמור והמאוחר קל כמו נושא עון ופשע וחטאה כי החטאות שהן השגגות קלות מן הפשעים שהם המרדים ומדה זו קראו רבותינו ז״ל זו ואין צריך לומר זו הרי שלשה דרכים אלה הם לוו העטף לבדה ואינם מינים נבדלים ממנה כמו שחשבו רבים מן המדקדקים · השמוש השני הוא שמוש ההפוך וזה בשני דרכים כמו שכתבנו בשער החמשי אם להורות התחברות הרכבת העבר עם העתיד כשהתחברה בעבר כמו וראה הכהן שפירושו שתהיה ראית הכהן בעתיד כבר עוברת מקודם ואז הפעל ההוא לעולם מלרע והוו על הרב בשוא אלא עם אותיות בומף כי אז היא בשורק כמו ובנו בני נכר חומותיך · ויצא מזה הכלל כשהפא יוד נקודה בשוא נע כמו יצאתם כי אז הוו תנקד בחירק והיוד תשוב נחה ונאמר ויצאתם · והנה אתן לך כלל להכיר וו העטף הנופלת על העבר מן ההפוכית כי כשהעבר מלרע אף בלא וו אז ההפרש הוא לפי הענין כי אין הפרש בין וו פעל ועשה ובין וראה הכהן והראשונה עטף והשנית הפוכית · וכן

כשהעבר

verbi in ſeghol & abſq; daghesc & ceri hayn uerbi ꝑ cõnota-
tione pluriũ loquentiũ[2] ꝑ ſe ut אלהים יחננו ויברכנו Deus miſereatꝛ
nſi & bñdicat nobis:& excipiꝛ ab hac regula dictio ממנו: q̃ eſt
[3]æqualis in daghesc nun & ſeghol mem cõtinuæ ei tam ſingl'i
abſenti: q̃ plurali[4]loquẽti ꝑ ſe.
[5]¶Regimina aũt vau ſunt nouẽ. Primũ quidẽ ad ligandũ &
copulandũ[6] inter noĩa ut זהב וכסף ונחשת aurũ & argẽtũ & æs:&
ĩter [7]uerba ut ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה comedit & bi
bit & ſurrexit & abiit & cõtẽpſit Heſau prĩogenita: & ĩter[8]oĩo
nes ut ולקחתי אתכם אחד מעיר ושני ממשפחה והבאתי אתכם & aſſumã vos
vnũ de ciuitate & duos de cognatiõe & ĩtroducam[9] vos: hãc
vau huius regimĩs appellauerũt grãmatici vau copulæ: & cũ
venerit ĩter[10]noĩa aliqñ uenit ĩter vnũquodq; nomẽ: & aliqñ
poſt duo ſeu tria[11] ſeu q̃tuor noĩa ut ראובן שמעון לוי ויהודה Rubẽ
Simeon Leui & Iuda: ꝙ vau ויהודה copulat[12] oĩa noĩa ꝑcedẽtia
adĩuicẽ:& hoc accidit tribus modis. Primo quidẽ ĩter[13] æqua
lia: ut in ꝑdictis exemplis. Secũdo qñ ꝑcedẽs eſt leue & ſubſe-
quẽs graue[14]ut נושא עון ופשע auferẽs iniq̃tatẽ & ſcelera: nã ſcele
ra ſũt grauiora iniq̃tatibus: q̃ ſũt ſũmo ſtudio: & agnomĩatio
[15] iſta appellatꝛ a ſapiẽtibus nĩs iſta & ẽt iſta. Tertio mõ vero
qñ ꝑcedens eſt graue & ſubſequens leue ut[16]נושא עון ופשע וחטאה
auferens iniq̃tatẽ & ſcelera atq; peccatũ: nã peccata q̃ nõ ſunt
cum ſtudio ſunt leuiora[17]ſceleribus quæ ſunt cũ ſũmo ſtudio:
& agnoĩatio iſta appellatꝛ ab eis iſta:& nõ oportet dicere[18]iſtã:
ecce ſunt tres modi ipſi vau copulæ tm̃: & nõ ſunt ſpẽs ſeparatæ
[19]ab ea ut opinati ſunt plurimi grãmaticoꝝ. Regimen autem
ſcd̃m eſt[20]regimen euerſiõis: & hoc duob⁹ modis ut diximus
in quinto capl'o: aut[21]ad ſignificandũ copulationẽ & cõpõnẽ
ꝑteriti cum futuro cũ copulatũ fuerit in ꝑterito[22]ut וראה הכהן
& videbit ſacerdos: cuius expõ eſt ꝙ erit viſio ſacerdotis in fu
turũ: quæ iam ꝑteriit[23]antea:& tunc illud uerbũ ſemꝑ eſt cor
repte: & vau ut pl'm eſt in ſceua niſi cũ[24] lr̃is בומף. nam tũc eſt
in ſciurek ut ובנו בני נכר חומותיך:& ædificabũt exteri mœnia tua:
[25]& excipitur ab hoc quando pe yod fuerit pũctuata in ſceua
moto ut יצאתם. nam tũc vau eſt[26] in hirek & yod cõuertitur in
quieſcẽtẽ & dicimus ויצאתם. Dabo aũt tibi[27] regulã ad cogno
ſcendum vau copulæ cõuenientẽ in ꝑterito ab ipſa uau cõuer
ſiua:& eſt qm̃ qñ ꝑteritũ eſt[28]correpte ẽt abſq; vau: tũc diffe-
rentĩa eſt ſm rẽ: nulla enim eſt differẽtĩa ĩter vau[29]ועשה פעל &
ĩnter וראה הכהן:& tñ prĩa ẽ copulæ; ſcd̃a uero cõuerſiua:& ſic ẽt
quãdo

&hoc tam eis quę nõ cõmutanť in cõtinuatione vt מולכת גברת
q̃ quę cõmutanť[2] ut נחלת יי:nisi ꝙ est differẽtia ĩ his quę cõmu
tantur inter continuũ & discõtinuũ:nam[3] punctũ lr̃æ p̃ceden
tis tau uenit vt pl'm in continuatione cũ pathah ut מכת[4] חרב:in
discontinuatione vero cum kamecz ut מכת בלתי סרה. Et in prin
cipio & fine nominum[5] deriuatorũ ex uerbis ut תפארת תלבושת.
Prima quidẽ ad denotãdũ deriuationẽ eoꝝ: [6] vltima uero ad
signum fœminæ. Propriũ autẽ ipsius tau est defectio:nam ali
quãdo [7] cũ cõiungiť tau radicis cum tau p̃sentis seu loquẽtis
pro se: deficit tau[8] radicis & uenit tau signi ĩ daghesc ut והמתה
ושחתה ומתי ושחתם.
[9] ¶ Regimina autẽ nun etiã aliqua eorũ sunt in principio di-
ctionis:& aliqua in fine:[10] in principio q̃dẽ duabus de causis.
Prima quidẽ in uerbis futuri vt[11] נעשה ונשמע faciemus & audie
mus. Secunda uero ad significãdum cõiugationẽ נפעל ut נכסוף
נכספת desiderãdo desiderasti: [12] נשאול נשאלת ĩtearogãdo inter-
rogatus es: & in fine aliq̃n absq3 additione alterius litteræ: &
aliq̃n cũ additiõe. [13] Quæ aũt absq3 additione ₰m maiorẽ p̃tẽ
grãmaticorũ uenit duabus de causis. Prima quidẽ ad sign̄an-
dũ[14] fœminã singl'em repertã in futuro ut תדבקין תתחמקין. Scd̃a
uero [15] q̃n fuerit addita absq3 cã:& hoc ad pluralitatẽ p̃ñtis ut
תשמרון תלכון[16] & ĩ uena ut לאבדן להתן & ĩ p̃terito ידעון צקון:& ĩ noĩ
bus reꝝ [17] זכרון יתרון: & in agnoĩbus קדמון סלחן:& ₰m me cũ repi
tur in istis[18] duob⁹ est aliq̃ cã:nã p̃ñtia fœmĩæ in futuro sign̄at
eã tau p̃cedẽs ẽt[19] absq3 nun ut תעבורי: attñ nun veniẽs in fine
est ad significãdũ[20] firmitatẽ uerbi seu rem significatã p̲ illã di
ctionẽ in qua ẽ nun. nã nun[21] תדבקין significat firmitatẽ & forti
tudinẽ copulæ: & ובאבדן indicat firmitatẽ uerbi deperditio-
nis[22] & ותשמרון fixitudinẽ custodię וידעון:& sciẽt fixitudinẽ uer
bi sciæ וזכרון memoratio fixitudinẽ memoriæ[23] וקדמון וסלחן an
tiq̃tas & remissio fixitudinẽ p̲fectionis fortitudĩs agnominis
antiq̃tatis & remissionis peccati. [24] Cũ aũt uenerit cũ additiõe
erit q̃tuor modis. Primus q̃dẽ cũ additiõe he[25] in vltĩo fœię
singl'i in cõnotatione cum excipiẽte: in pl'i uero absq3 ea ut [26]
תשלחנה תרמסנה תרמכנה pistabũt mingẽt mittẽt. Secũdus cũ addi
tione he vau ad significãdũ [27] cõnotationẽ masculi singularis
absentis ut ארוממנהו יצרנהו יסובבנהו.[28] Tertius cũ additiõe yod ad
significãdum cõnotationẽ loquentis pro se ut ישמרני custodiet
me. [29] Quartus uero cum additione vau & daghesc conno-
tationi singularis absentis ut אראנו uidebo eum; & tunc hayn

verbi

וְזֶה בֵּין לְמִי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת כְּמוֹ הוֹלֶכֶת גְּבֶרֶת בֵּין לְמִשְׁתַּנִּים כְּמוֹ נַחֲלַת יְיָ אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ בַּמִּשְׁתַּנִּים בֵּין הַסָּמוּךְ וְהַמּוּכְרֶרֶת כִּי נְקוּדַת הָאוֹת הַקּוֹדֶמֶת אֶל הַתָּו תָּבֹא עַל הָרֹב בְּסָמוּךְ בְּפַתַּח כְּמוֹ מַכַּת חֶרֶב וּבַמּוּכְרֶרֶת בְּקָמֶץ כְּמוֹ מַכָּה בִּלְתִּי סָרָה׃ וּבְרֹאשׁ וְסוֹף הַשֵּׁמוֹת הַנִּגְזָרִים מִפְּעָלִים כְּמוֹ תִּפְאֶרֶת תִּלְבּוֹשֶׁת הָרִאשׁוֹנָה לְהוֹרוֹת גִּזְרָתָם וּבַסּוֹף לְאוֹת הַנְּקֵבָה וּסְגוּלַּת הַתָּו הוּא הַחִסָּרוֹן כִּי לִפְעָמִים כְּשֶׁתִּתְחַבֵּר תָּו הַשֹּׁרֶשׁ עִם תָּו הַנֹּכַח אוֹ הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ תֶּחְסַר תָּו הַשֹּׁרֶשׁ וְתָבֹא תָּו הָאוֹת בְּדָגֵשׁ כְּמוֹ וְהֵמַתָּה וְשִׁחַתָּה וּמַתִּי וְשִׁחַתֶּם׃

וְשִׁמּוּשֵׁי הַנּוּן גַּם כֵּן יֵשׁ מֵהֶם בְּרֹאשׁ הַתֵּיבָה וּמֵהֶם בְּסוֹפָהּ בְּרֹאשׁ לִשְׁנֵי עִנְיָנִים הָאֶחָד בִּפְעָלֵי הֶעָתִיד כְּמוֹ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע וְהַשֵּׁנִי לְהוֹרָאַת בִּנְיַן נִפְעַל כְּמוֹ נִכְסוֹף נִכְסַפְתָּ נִשְׁאַל נִשְׁאַל׃ וּבַסּוֹף לִפְעָמִים בְּלֹא תּוֹסֶפֶת אוֹת אַחֶרֶת וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת בְּלֹא תּוֹסֶפֶת לְדַעַת רֹב הַקַּדְמוֹנִים בָּאָה לִשְׁנֵי עִנְיָנִים הָאֶחָד לְהוֹרוֹת הַיְחִידָה נְקֵבָה נִמְצֵאת בֶּעָתִיד כְּמוֹ תִּתְחַסָּקִין תִּרְבָּקִין׃ וְהַשֵּׁנִי כְּשֶׁהִיא נוֹסֶפֶת לְלֹא עִנְיָן מָה לְרִבּוּי הַנֹּכַח כְּמוֹ תֵּלְכוּן תִּשְׁמְרוּן וּבַמָּקוֹר כְּמוֹ לָתֵת לְאָבְדָן וּבֶעָבָר צָקוּן יָדְעוּן וּבְשֵׁמוֹת הַדְּבָרִים זִכְרוֹן יִתְרוֹן וּבַתְּאָרִים קַדְמוֹן סַלְחָן׃ וּלְפִי דַעְתִּי בְּהִמָּצְאָה בְּכָל שְׁנֵי אֵלֶּה טַעַם אֶחָד כִּי נֹכַח הַנְּקֵבָה בֶּעָתִיד תּוֹרֵהוּ הַתָּו הַקּוֹדֶמֶת אַף בְּלֹא נוּן כְּמוֹ תַּעֲבוּרִי׃ אַךְ אָמְנָם הַנּוּן הַבָּאָה בְּסוֹף הִיא לְהוֹרוֹת קֶבַע הַפֹּעַל אוֹ הָעִנְיָן שֶׁתּוֹרֶה עָלָיו אוֹתָהּ הַתֵּיבָה שֶׁבָּה הַנּוּן כִּי נוּן תִּרְבָּקִין תּוֹרֶה קֶבַע חוֹזֶק הַדֶּבֶק וּבְאָבְדָן קֶבַע פֹּעַל הָאֲבֵידָה וְתִשְׁמְרוּן קֶבַע הַשְּׁמִירָה וְיֵדְעוּן קֶבַע פֹּעַל הַיְדִיעָה וְזִכְרוֹן קֶבַע הַזֵּכֶר וְקַדְמוֹן וְסַלְחָן קֶבַע שְׁלֵמוּת חוֹזֶק תֹּאַר הַקְּדִימָה וְהַסְּלִיחָה׃

וּבְבֹאָהּ בְּתוֹסֶפֶת בָּאָה בְּאַרְבָּעָה דְּרָכִים הָרִאשׁוֹן בְּתוֹסֶפֶת הֵא בָּאַחֲרוֹנָה לַנְּקֵבָה הַיְחִידָה בְּכִנּוּי בְּמַפִּיק וּבְרִבּוּת בִּלְעָדָיו כְּמוֹ תִּרְמְסֶנָּה תִּרְמַסְנָה תְּשַׁלְּחֶנָּה׃ וְהַשֵּׁנִי בְּתוֹסֶפֶת הֵא וָו לְהוֹרוֹת עַל כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר כְּמוֹ יְסוֹבְבֶנְהוּ יִצְּרֶנְהוּ אֲרוֹמְמֶנְהוּ׃ וְהַשְּׁלִישִׁי בְּתוֹסֶפֶת יוֹד לְהוֹרוֹת כִּנּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ כְּמוֹ יִשְׁמְרֵנִי׃ וְהָרְבִיעִי בְּתוֹסֶפֶת וָו וּבְדָגֵשׁ לְכִנּוּי הַיָּחִיד הַנִּסְתָּר כְּמוֹ אֶרְאֶנּוּ וְאָז עֵין

הפעל

דין בירי׳ אבל רש״י מיאן זה וסבר שמלת וזמרת סמוכה לתיבת השם׳ ודחקו לזה נקוד עזי כי אלו היתה היוד יוד הכנוי היתה העין בשורק כי כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלא פום כשהיא מארכת באות שלישית ואין השנית בשוא בחטף רצונו לומר לפי דעתי שאין מלא פום הקמץ מחמת חטיפת השוא הבא אחריו׳ הראשונה נקודה בשורק כמו עז עזי חק חקי׳ והאמת כי בזה מצאנו עזר לרש״י מן התרגום ירושלמי שתרגם תוקפן ורוב תושבחן דחיל כל עלמא יי׳ אך אמנם נראה שהירושלמי חשש על קמץ הריש ולכן תרגם זמרת מוכרת׳ ולא כן רש״י שכתב שהוא דבוק לתיבת השם כמו לעזרת השם׳ ויש לומר שרש״י לא חשש לקמץ הריש כי אין זה הכרח בדקדוק אף על פי שהוא סמוך וכן נראה גם דעת רבי דוד קמחי בפירוש שמואל בפירוש ביד שכתב שם ויתכן לפרש ביד סמוך ואף על פי שהוא קמוץ והנסמך חסר ופירושו ביד אחד מאנשי׳ והטעם לפי דעתי מפני שלפעמים לדעת כל המדקדקים בסמיכות בא קמץ תמורת פתח כמו שכתבנו בתמורת הנקודות ולכן נראין דברי רש״י מדבריהם שהוא ז״ל יש לו להשיב על טענתם ולהם אין דרך לתרץ ולהשיב לטענתו עליהם במלת עזי׳

ושמושי התו באו לפעמים בראש התיבה ולפעמים בסוף ולפעמים בראש ובסוף יחד׳ בראש לשלשה שמושים האחד בפעל העתיד להורות נכח הזכר ביחיד כמו תדבר וברבים כמו תדברו׳ והשני להורות הנקבה היחידה לנכח תדברי ולנסתרת תדבר ולרבות לנכח תדברו ולנסתרות תדברנה׳ והשלישי בשמות להורות שהם נגזרים מפעלים כמו תקומה תרומה תנופה תמונה׳ ובסוף באה לשלשה שמושים׳ הראשון בעבר בלא תוספת אות אחרת לנכח הזכר בקמץ התו ולנכח הנקבה בשוא התו כמו שמרת שמרת׳ ובתוספת מם לנכח רבוי הזכרים כמו דברתם ולנכח הנקבות בתוספת נון כמו פקדתן׳ והשני בשמות להורות רבוי הנקבות בחולם באות הקודמת אל התו כמו עומדות חוצות שלמות׳ והשלישי להורות על הנקבה או על סמיכותה

in posse meū.Rabi Salamō autē noluit hoc:& opinatus ē ꝙ di
ctio וזמרת est continua dictioni[2] dñi: & eum cōpulit ad hoc pū
ctuatio עזי. nam si esset yod:ipsa yod cōnotationis esset[3] hayn
cū sciurek:oīs enim dictio binaria punctuata cū pleno ore cū
[4] plongeṫ cum lr̄a tertia & scd̄a non fuerit cū sceua ī rapiente:
idest apud[5] me ꝙ plenū os ipsius kamecz nō est ex raptu ipsius
sceua subsequētis.[6] Prima qdē est pūctuata cū sciurek: vt עזי עז
חק חק.Verūtñ ꝙ[7] īuenimus subsidiū opinioni rabi Salamonis
ex īterp̄tatione hierosolomitana dicēte fortitudine & multitu
dine laudis[8] timet totus orbis Deum. Quāq̄ videatur ꝙ iste
auctor notauit kamecz[9] ipsius resc:& ideo īterp̄tatus est וזמרת
discōtinuatū:qd̄ non fecit rabi Salamon q̄ scripsit ꝙ sit conti
nua[10] dictioni Dei ut לעזרת יי: & est dicendū ꝙ rabi Salamon
non notauit kamecz[11] resc:qm̄ hoc nō est necessariū ī grāmati
ca: licet sit cōtinua:& hæc etiā videṫ[12] esse opinio rabi Dauid
kimhi in Samuele in expōne ביד.i.in manu:dicentis & possu-
mus[13] exponere ביד cōtinuatim:licet sit cum kamecz:& res cō-
tinuata deficit:& expositio eius est in manu[14] vnius hominum
meorū: & ratio apud me est:qm̄ aliqñ ꝭm oēs[15] grāmaticos in
cōtinuatione venit kamecz loco pathah ut scripsimus in com
mutatione[16] punctoꝝ:quare magis cōgrua videnṫ uerba rabi
Salamonis q̄ uerba eoꝝ:nam ipse bene potest respōdere[17] ra-
tioni eorū:ipsi uero non possunt respōdere rōni eius contra
eos in dictione עזי.

[18] ¶Regimina uero tau ueniunt aliqñ in principio dictionis
& aliqñ[19] ī fine: & aliqñ in prīcipio & in fine simul.In prīcipio
[20] aūt tribꝰ regiminibus:vnū quidē in uerbo futuri ad signifi
cādū pñs masculinū in singulari vt[21] תדבר:& in pl'ali ut תדברו.
Secundū ad significandū fœminā singularē p̄sentē[22] ut תדברי
& absentem תדבר:& plures præsentes תדברו & absentes תדברנה.
[23] Tertium uero in nominibus ad significādū ꝙ sint deriuata
a uerbis vt תמונה תנופה[24] תקומה תרומה.In fine uero uenit in tribus
regiminibus.Primo[25] in p̄terito absq̧ additione alterius lr̄æ
in masculo quidē pñti cum kamecz ipsius tau:& fœminæ pñti
[26] cum sceua ipsius tau:ut שמרת שמרת:& cum additiōe mem in
pñtibꝰ pl'ibus masculis ut[27] דברתם:& pñtibus fœminis cū ad-
ditione nun ut פקדתן.Secundo in noībus[28] ad significandum
pl'itatē fœminaꝝ cū holem in lr̄a p̄cedēte tau ut חוצות[29] עומדות
שליבות.Tertio uero ad significādū fœminā seu ꝯtinuitatē eius:
& hoc

& sic etiã ĩ medio dictiõis ut שימתך לאריוב: cuius rō est שריתיך: & aliqñ[2] auferẽ in cõiugatiõe הפעילי vt שקר מזן: & in daghesc͡ſata מלפנו מבהמות ארץ doce nos plus q̃ bestias terrę:[3] & aliqñ addit ĩ principio noĩum lrĩs radicalibus vt[4] אזרוע אבן: & sic ẽt in medio verboꝝ vt והאזניחו נהרות.

[5] ❡ Regimina aũt yod sunt septẽ. Primum aũt absentis futuri tam singularis[6] q̃ pluralis ut יגיד יגידו nunciabit nũciabunt: & raro ẽt fœminis[7] pluribus ut וישרנה הפרות & dirixerũt vaccæ: & apud me yod indicat futurũ:[8] & additio nun & he in fine indicat sexum fœmininũ. Scd͂m qñ venit[9] in fine p̃teriti ad indicãdum loquentẽ pro se ut שמרתי: & sic in nomĩe uerbi ut[10] טוב תתי melius est dare me: aut cum additiõe nun p̃cedẽtis ut לשרתני. [11] Tertium qñ venit in fine imperatiui ad significandum sexũ fœmininũ singularem ut לבשי[12] עורי. Quartũ in fine dictionis in cõtinuatione ad significandũ plures[13] masculos ut דברי אגור verba aghur: & aliqñ absq̧ continuatione: ut לנביאי מלבם p̄phetis meis ex corde eoꝝ.[14] Quintũ aliquãdo uenit in fine nominum ad ostendendũ ꝙ sint agnomina[15] siue fuerint noĩa uerborũ ut שבט: siue nomina familię ut ראובני:[16] & apud me in hãc speciem ingreditur cum fuerit addita in fine uerboꝝ ut אוהבתי לדוש dilexi[17] cõtusionẽ: quæ est ad indicãdum agnomẽ uerbi אהבת הדישה dilectionis cõtusionis eius. Sextũ quãdo uenit[18] in fine dictionũ rationis: nam aliqñ uenit ad significandũ modũ dispositiõis dictionis ut[19] זולתי כלב p̃ter caleb: בלתי טהור nõ mũdus: nam yod indicat modũ separationis & denegationis: & aliquãdo[20] significat loquẽtem pro se בלתי אין ומושיע זולתי אלהים dñs alius & saluator non est p̃ter me.[21] Septimũ cũ venerit duplicata cũ caph pausæ inter media: vltima quidẽ ad sigñandũ[22] p̃ñtiam fœminæ: p̃cedens uero ad indicãdũ pluralitatẽ rei ut לבנוחיכי:[23] & aliqñ absq̧ plr̃itate ut עליכי. Propriũ aũt ei⁹ ẽ defectio: nã[24] repitur deficiens in oĩ impatiuo qescentiũ pe yod ut שב דע: & sic ẽm plĩmos[25] grãmaticos in dictiõe וזמרת: q̃ est in uersu עזי וזמרת יה fortitudo mea & laus mea dñs: cuius vis est וזמרתי:[26] & sic ĩterp̃tatus ẽ onchlos fortitudo mea & laus mea: & rō eoꝝ est qm̃ resc est in kamecz:[27] si aũt eẽt dictio cõtinua subsequẽti eẽt in pathah: & sic ẽt ĩ Samuele[28] p° regũ ca. xxvi. scriptũ ẽ נתנך יי׳ היום ביד tradidit te dñs hodie ĩ manu: cuius yod est cũ kamecz: & ẽm[29] eos deficit yod: & est sicut בידי in manu mea: & sic ĩterp̃tatus ẽ ibi Ionathan ꝙ tradidit te Deus hodie

וכן באמצע התיבה כמו שריתיך לטוב שדינו שאריתיך׃ ולפעמים חסרה בבנין הפעיל כמו שקר מזין וברגוש מלפנו מבהמות ארץ ולפעמים באה נוספת בראש השמות על האותיות השרשיות כמו אזרוע אבן׳ וכן באמצע הפעלים כמו והאזניחו נהרות׃

ושמושי היוד הם שבעה׳ האחד לנסתר העתיד בין יחיד בין רבים כמו יגיד יגידו ועל המעט גם לנקבות הרבות כמו וישרנה הפרות ולפי דעתי היוד מורה על העתיד ותוספת הנון היא בסוף יורה על הנקבה׃ והשני כי תבא בסוף העבר להורות המדבר בעדו כמו שמרתי וכן בשם הפעל כמו טוב תתי או עם תוספת נון קודמת אליה כמו לשרתני׃ והשלישי כי תבא בסוף הצווי להורות על הנקבה היחידה כמו עורי לבשי׃ והרביעי בסוף התיבה בסמיכות להורות על רבוי הזכרים כמו דברי אגור ולפעמים בלי סמיכות כמו לנביאי מלבם׃ והחמישי כי לפעמים תבא בסוף השמות לאות היותם תארים בין שיהיו שמות הפועלים כמו שכני׳ או שמות היחס כמו ראובני׳ ולפי דעתי לזה המין תכנס כשהיא נוספת בסוף הפעלים כמו אוהבתי לדוש׳ שהיא לאות תאר פעל אהבת הדישה׃ והששי כשתבא בסוף מלות הטעם כי לפעמים תבא להורות צד ענין המלה כמו זולתי כלב בלתי טהור כי היוד תורה צד ההפרדה והשלילה ולפעמים על המדבר בעדו כמו אלהים זולתי ומושיע אין בלתי׃ והשביעי כשתבא כפולה עם כף מפסקת באמצע האחרונה להורות נכח הנקבה והקודמת לפעמים להורות רבוי הענין כמו למנוחיכי ולפעמים בלא רבוי כמו עליכי׃ וסגולתה הוא החסרון כי נמצאת חסרה בכל צווי נחי הפא יוד כמו שב דע וכן לפי רוב המדקדקים במלת וזמרת אשר בפסוק עזי וזמרת יה שדינו וזמרתי וכן תרגם אנקלוס תוקפי ותושבחתי וראיתם היא היות הריש בקמץ ואלו היתה תיבה סמוכה לחברתה היתה בפתח׳ וכן בשמואל שהוא א מלכים סימן כו כתוב נתנך יי היום ביד שהיוד בקמץ והוא לפי דעת אלה חסר יוד שדינו בידי וכן תרגם שם יונתן דמסרך יי יומא

לֹא הִפְרִישׁ בֵּין הֵא הַתְּמִיהָה לְהֵא הַשְּׁאֵלָה · וְכֵן גַּם כֵּן כְּשֶׁתָּבֹא הַהֵא עַל יוֹד נְקוּדָה בִּשְׁוָא תָּבֹא הַהֵא בְּפַתַּח גָּדוֹל וְהַיּוֹד תָּשׁוּב נָחָה כְּמוֹ הַיְדַעְתֶּם אֶת לָבָן ׃ וְהַשִּׁמּוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא שִׁמּוּשׁ הַקִּיּוּם וְזֶה בְּרֹאשׁ מִלַּת לֹא כְּמוֹ הֲלֹא אוֹ בְּרֹאשׁ תֵּיבוֹת אֲחֵרוֹת כְּמוֹ הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי ׃ וְהָרְבִיעִי הוּא שִׁמּוּשׁ הַקְּרִיאָה כְּמוֹ הַדּוֹר אַתֶּם רְאוּ ׃ וְהַשִּׁמּוּשׁ הַחֲמִישִׁי כְּשֶׁתָּבֹא בְּרֹאשׁ לְהוֹרוֹת צַד מִצִּדֵּי חֵלֶק הַלָּשׁוֹן אֲשֶׁר נִגְזְרָה מִמֶּנּוּ הַתֵּיבָה הַהִיא אוֹ הַדּוֹמֶה לָהּ כְּמוֹ הַמּוּלָה שֶׁבָּאָה הַהֵא לְהוֹרוֹת שֶׁזֶּה הַשֵּׁם נִגְזַר אוֹ דּוֹמֶה אֶל הַנִּגְזָר מִן הַהִפְעַל · וְכֵן אֵשׁ הַמַּסִּים הַהֵא דּוֹמָה לְמָה שֶׁנִּגְזַר מִן הַהִפְעִיל · וּמִן הַשִּׁמּוּשׁ הַזֶּה הוּא הַמּוֹרֶה עַל הַבִּנְיָן רְצוֹנִי לוֹמַר הַהִפְעִיל אוֹ הַהָפְעַל בְּרֹאשָׁם · גַּם בְּצִוּוּי הַנִּפְעַל כְּמוֹ הִנָּבֵא בֶּן אָדָם וּבִמְקוֹרוֹ כְּמוֹ בְּהִגָּרוֹת וּבְבִנְיַן הִתְפַּעֵל שֶׁכָּל אֵלֶּה נוֹסָפֵי הֵא בְּרֹאשָׁם כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה ׃ וְהַשִּׁמּוּשׁ הַשִּׁשִּׁי שֶׁתָּבֹא לְהוֹרוֹת עַל סוּג הַנְּקֵבָה בֵּין בַּשֵּׁמוֹת כְּמוֹ מְנוּחָה בֵּין בַּפְּעָלִים נָחָה שָׁקְטָה שָׁכְבָה וְאָז הִיא מִלְעֵיל ׃ הַשִּׁמּוּשׁ הַשְּׁבִיעִי כְּשֶׁתָּבֹא בְּסוֹף בְּמַפִּיק לְהוֹרוֹת עַל כִּנּוּי הַנְּקֵבָה כְּמוֹ וְחִשְׁקָהּ ׃ הַשִּׁמּוּשׁ הַשְּׁמִינִי כְּשֶׁתָּבֹא בַּסּוֹף בִּמְקוֹם לָמֶד בְּרֹאשׁ כְּמוֹ וַיֵּלֶךְ חָרָנָה לְחָרָן ׃ הַשִּׁמּוּשׁ הַתְּשִׁיעִי כְּשֶׁתָּבֹא בַּסּוֹף לְרִבּוּי צוּרוֹת הַפְּעָלִים כְּמוֹ אֶשְׁמַע אֶשְׁמְעָה מַה יְּדַבֵּר הָאֵל ׃

ושמושי הָאָלֶף הֵם בִּשְׁנֵי דְּרָכִים · הַדֶּרֶךְ הָרִאשׁוֹן בָּא בְּרֹאשׁ פָּעֳלֵי הֶעָתִיד לְהוֹרוֹת הַמְדַבֵּר בְּעַדוֹ כְּמוֹ אֵשֵׁב רֹאשׁ · הַשֵּׁנִי בָּא בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ לַהֲבָרַת תְּנוּעַת הָאוֹת הַקּוֹדֶמֶת וְזֹאת סְגוּלָה מְיוּחֶדֶת לָאָלֶף שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת לְכָל הַנְּקוּדוֹת זוּלַת הַשּׁוּרֶק גָּדוֹל · הַמָּשָׁל בָּזֶה כִּי הִיא תִּמָּשֵׁךְ אֶל הַפַּתַּח כְּמוֹ וָאוֹרִיד כַּאַבִּיר יוֹשְׁבִים · וְאֶל סֶגּוֹל כְּמוֹ פֶּרֶא · וְאֶל קָמֵץ כְּמוֹ וְקָאם שָׁאוֹן · וְאֶל צֵרִי כְּמוֹ רֵאשִׁית · וְאֶל חִירֶק כְּמוֹ רִאשׁוֹן · וְעִם חוֹלֶם כְּמוֹ רֹאשׁ · וְעִם קִבּוּץ שְׂפָתַיִם כְּמוֹ מְסָעֵף פֻּארָה · וְכֵן יֵשׁ לָהּ סְגוּלָה בְּנַח וּבְהֶסְתֵּר וּבְחִסָּרוֹן וּבְתוֹסֶפֶת כִּי לִפְעָמִים אָלֶף הַמְדַבֵּר בְּעַדוֹ נָחָה כְּמוֹ בְּג׳ מְלָכִים סִימָן י״א וַאֲעַנֶּה אֶת זֶרַע דָּוִד · וּפְעָמִים נִסְתֶּרֶת כְּמוֹ אֹמַר אֵלִי אַל תַּעֲלֵנִי בַּחֲצִי יָמַי שְׁדַּיְנוּ אֹאמַר ·

non posuit differẽtiam inter he admirationis & he interroga
tionis:& sic etiam qñ erit he[2] supra yod in sceua: tũc erit he in
pathah magno:& yod cõuertit mota ut[3] הידעתם את לבן si agno-
uistis Laban. Tertiũ regimen est regimẽ affirmationis:& hoc
[4] in principio dictionis לא ut הלא:aut ĩ prĩcipio aliaꝶ dictionũ
ut הנגלה נגליתי si discoopiẽdo discooptus sum.[5] Quartũ ẽ regi
mẽ uocationis vt הדור אתם ראו o generatio vos videte. Regimẽ
[6] vero quintũ quãdo ponit in principio ad significãdũ aliquẽ
modũ modoꝶ partis linguæ a quo deriuata[7] est illa dictio:aut
eius similis ut הכולה:ꝙ he uenit ad denotãdũ[8] ꝙ hoc nomẽ de
riuat:aut ꝙ sit simile deriuato a הופעל:& sic אש המסים:he[9] est si-
milis ei quod deriuat a הפעיל: & huius regiminis est significa-
re[10] cõiugationẽ.i. הפעיל seu הופעל ẽt in impatiuo נפעל[11] ut הנבא
בן אדם prophetiza fili hoĩs:& in uena eius ut כהגלות:& ĩ cõiuga-
tione התפעל:ꝙ omnia ista sunt[12] addita he in principio ut su-
perius diximus. Sextum autẽ regimẽ quando ponit[13] ad signi
ficãdum sexum fœmininũ tam in nominibus ut מנוחה q̃ in uer
bis שכבה שקטה[14] נחה:& tunc est ꝑducte. Septimum regimen qñ
uenit in fine[15] cum excipiẽte ad significandũ cõnotationẽ fœ-
minini ut והשקה. Octauũ[16] qñ ponit in fine loco lãmed in prin
cipio ut וילך חרנה:quod est ut לחרן.[17] Nonum quando est in fine
ꝑpter mĩtitudinẽ formaꝶ uerboꝶ ut אשמעה מה ידבר האל[18] אשמע
audiam quid dicet dominus.
[19] ¶ Regimina autem aleph sunt duob⁹ modis. Primus[20] q-
dem quando est in principio uerboꝶ futuri ad significãdum
loquentem[21] ꝑ se ut אשב ראש sedebo in capite. Secundus uero
qñ est in medio dictiõis: quia sequit[22] ꝑlationẽ motus litterę
p̃cedentis:& hoc est proprium ipsi aleph ꝙ[23] sequitur omnia
puncta præter sciurek magnum:exemplum eius ꝙ[24] sequitur
pathah ut ואוריד כאביר יושבים:& seghol ut פלא[25] & kamecz ut וקאם
שאון:& ceri ut ראשית:& hirek ut[26] ראשון:& holem ut ראש:& col
lectionẽ labioꝶ ut מסעף פארה.[27] Et sic ẽt hẽt qd ꝑpriũ ĩ qescẽte
& latẽte & ablatione & additiõe:nã aliqñ aleph[28] loquẽtis ꝑ se
est qescẽs ut in.iii.lib.regũ ca.xi. ואענה את זרע דוד & afflixi semẽ
Dauid:[29] & aliqñ est latẽs vt אומר אלי על תעלני בחצי ימי dicã Deus
meus nõ abscõdas me ĩ dimidio dieꝶ meoꝶ: cuius rõ ẽ אאומר

& sic

¶Regimen vero ſcin qñ eſt in principio eſt vnũ tm̃ quod eſt regimen[2] relationis: nam ponit̃ loco אשר qualis: vt שככה לו cui hoc eſt ei שי׳[3] אלהיו & vtpl'm erit punctũ eius ſeghol: licet aliqñ erit pathah vt[4] שקמתי דבורה ꝙ inſurrexi debora: & vnũ tm̃ in kamecz ut שאתה מדבר עמי ꝙ tu loq̃ris mecũ: & vnũ tm̃ in ſceua[5] ut שהם בהמה ꝙ ipſi ſunt beſtiæ.

[6]¶Regimen uero he eſt nouẽ modis. Primũ quidẽ: qm̃ aliqñ ponit̃ he[7] in principio dictionis cũ fuerit in pathah: aut in kamecz: aut[8] in ſeghol ad notificandũ id qđ ſignificat dictio in cuius initio ponit̃: & erit[9] ſignificatio eius אשר הוא qui eſt: aut אשר היא quæ eſt: & ponit̃ in compõne ꝑ viã notarecon. i. initio dictionũ[10] cũ diminutione אשר qualis: nã cũ dicimus רוח האדם העולה היא למעלה ſpiritus hoĩs qui aſcẽdit ſurſum: expoſitio eius eſt ſpiritus eius:[11] qui eſt hõ qui eſt aſcẽdens ſupius: & iõ errauit rabi Dauid kimhi[12] & Habib cũ eo: dicentes quidẽ ꝙ iſtę litteræ he cum fuerint in p̃terito ſignificant tm̃ אשר qualẽ[13] ut הראה ליעקב מצרים: cuius expoſitio eſt quæ uenit ad Iacob ĩ Aegyptum: attñ ſ̃m me[14] expoſitio uera eſt אשר היא באה: quæ ipſa uenit: & nõ eſt in hoc differẽtia inter noĩa & uerba:[15] exẽplũ autẽ eius quæ eſt in pathah & poſt eã dagheſc qđ eſt ut in pluribus הצדיק אבד iuſtus ꝑiit: & qđ[16] nõ eſt poſt eã dagheſc vt הברכה אחת bñdictio vna: & exẽplũ eius q̃ eſt ĩ kamecz: & eſt illa[17] poſt quã erit vna lr̃aꝝ leniũ ut העולה היא דרך בך:[18] & aliqñ ẽt ꝙ ſit poſt eam lr̃a gutturalis eſt ĩ pathah vt העבדה[19] עבדי ſuus hębreus: & raro erit ĩ ſeghol ut כהחכם מי qs ſicut ſapiẽs.[20] ¶Scđm regimẽ eſt qñ erit he in principio dictionis ad ſignificandũ[21] dubiũ: & hoc erit via admirationis: aut via interrogatiõis[22] tã in principio nominũ q̃ in principio verboꝝ q̃ ẽt in prĩcipio dictionum rõnis: exẽplũ[23] nominũ הבת תשעים ſi nonagenaria: exẽplũ verbi המלוך תמלוך ſi regnãs: exẽplũ dictionis[24] האם אין עזרתי בי ſi nõ eſt iuuamẽ meũ mihi. ſi aũt uenerit poſt eam lr̃a gutturalis erit ĩ pathah[25] magno: & hoc ut pl'm vt האיש כמוני ſi vir vt ego. ſi uero nõ fuerit poſt eã lr̃a guttutalis erit[26] in rapiẽte pathah vt השמע עם ſi audiuit ppl'us: & aliqñ in lr̃a gutturali erit ſeghol ut[27] האמור: attñ qñ dubiũ fuerit loco interrogatiõis ſi poſt he fuerit lr̃a[28] cum ſceua moto licet non fuerit gutturalis: tunc erit he ĩ pathah magno ut[29] השמנה היא an pĩguis ſit: הבמחנים ſi in agris: & ideo dixit ben Hezra ꝙ eſt he admirationis: nam ipſe

וְשִׁמּוּשׁ הַשִּׁין בִּהְיוֹתָהּ בְּרֹאשׁ הוּא אֶחָד לְבַד שֶׁהוּא שִׁמּוּשׁ הַצֵּרוּף כִּי תָבֹא בִּמְקוֹם אֲשֶׁר כְּמוֹ שֶׁכָּכָה לּוֹ שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו וְעַל הָרֹב תִּהְיֶה נְקוּדָה בְּסֶגּוֹל אַךְ לִפְעָמִים תָבֹא בְּפַתַּח כְּמוֹ שַׁקַּמְתִּי דְבוֹרָה וְאַחַת בָּאָה בְּקָמֵץ שָׁאַתָּה מְדַבֵּר עִמִּי וְאַחַת בִּשְׁוָא שְׁהֵם בְּהֵמָה׃

וְאוּלָם הַהֵא שִׁמּוּשֶׁיהָ תִּשְׁעָה הָרִאשׁוֹן כִּי לִפְעָמִים תָּבֹא הֵא בְּרֹאשׁ הַתֵּיבָה כְּשֶׁהִיא נְקוּדָה בְּפַתַּח אוֹ בְּקָמֵץ אוֹ בְּסֶגּוֹל לְהוֹדַעַת הָעִנְיָן שֶׁתּוֹרֶה הַתֵּיבָה שֶׁנָּפְלָה עָלֶיהָ בְּרֹאשָׁהּ וְתִהְיֶה הוֹרָאָתָהּ אֲשֶׁר הוּא אוֹ אֲשֶׁר הִיא וּבָאָה בְּהַרְכָּבָה בְּדֶרֶךְ נוֹטַרִיקוֹן חָסֵר אֲשֶׁר כִּי בֶּאֱמֹר רוּחַ הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא לְמַעְלָה פֵּירוּשׁוֹ רוּחַ מִי שֶׁהוּא אָדָם אֲשֶׁר הִיא עוֹלָה לְמַעְלָה וְלָזֶה נִשְׁתַּבֵּשׁ רִבִּי דָּוִד קִמְחִי וְהֶחָבִיב עִמּוֹ בְּאָמְרָם כִּי הֵהִין הַלָּלוּ כְּשֶׁהֵן עַל עָבָר תּוֹרֶינָה אֲשֶׁר לְבַד כְּמוֹ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרָיִם פֵּרוּשׁוֹ אֲשֶׁר בָּאָה לְיַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם וּלְפִי דַעְתִּי פֵּירוּשׁוֹ הָאֲמִתִּי אֲשֶׁר הִיא בָּאָה וְאֵין בָּזֶה הֶפְרֵשׁ בֵּין הַשֵּׁמוֹת וְהַפְּעָלִים מָשָׁל הַבָּאָה בְּפַתַּח וְאַחֲרֶיהָ דָגֵשׁ שֶׁהוּא עַל הָרֹב הַצַּדִּיק אָבַד ׃ וַאֲשֶׁר אֵין אַחֲרֶיהָ דָגֵשׁ כְּמוֹ הַבְּרָכָה אַחַת ׃ וּמָשָׁל הַבָּאָה בְּקָמֵץ וְהִיא כְּשֶׁתָּבֹא אַחֲרֶיהָ אַחַת מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן כְּמוֹ הָעוֹלָה הִיא הָרַךְ בָּךְ ׃ אַךְ לִפְעָמִים גַּם כְּשֶׁאַחֲרֶיהָ אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בְּפַתַּח כְּמוֹ הָעֶבֶד הָעִבְרִי וְעַל הַמְעַט תָּבֹא בְּסֶגּוֹל כְּמוֹ מִי כְּהֶחָכָם׃

וְהַשִּׁמֵּשׁ הַשֵּׁנִי הוּא שֶׁתָּבֹא הַהֵא בְּרֹאשׁ הַתֵּיבָה לְהוֹרוֹת עַל הַסָּפֵק וְזֶה יִהְיֶה דֶּרֶךְ תֵּימָה אוֹ דֶּרֶךְ שְׁאֵלָה בֵּין בְּרֹאשׁ הַשֵּׁמוֹת בֵּין בְּרֹאשׁ הַפְּעָלִים בֵּין בְּרֹאשׁ מִלּוֹת הַטַּעַם מָשָׁל הַשֵּׁמוֹת הֲבַת תִּשְׁעִים ׃ מָשָׁל הַפֹּעַל הֲמָלוֹךְ תִּמְלוֹךְ ׃ מָשָׁל הַמִּלָּה הַאִם אֵין עֶזְרָתִי בִי ׃ וְאִם תָּבֹא אַחֲרֶיהָ אוֹת גְּרוֹנִית תְּנֻקַּד בְּפַתַּח גָּדוֹל וְזֶה עַל הָרֹב כְּמוֹ הַאִישׁ כָּמוֹנִי וְאִם אֵין אַחֲרֶיהָ אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֵף פַּתַּח כְּמוֹ הֲשָׁמַע עָם וְלִפְעָמִים בְּאוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בְּסֶגּוֹל כְּמוֹ הֶאָמוֹר ׃ אַךְ כְּשֶׁהַסָּפֵק בִּמְקוֹם שְׁאֵלָה אִם אַחֲרֵי הַהֵא תָבֹא אוֹת נְקוּדָה בִּשְׁוָא נַע אַף כְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוֹנִית תָּבֹא הַהֵא בְּפַתַּח גָּדוֹל כְּמוֹ הַשְּׁמֵנָה הִיא הַבְּמַחֲנִים וְלָכֵן אָמַר בֶּן עֶזְרָא שֶׁזֶּה לְהֵא הַתֵּימָה כִּי הוּא

מורכבות ממלת מעם והיא סיבת השתי ממין ברבן ומאותיות הכנוים שכתבנו בכנויי השמות · ובמקום הלמד תבא לילך לו לנו לכם להם ליך לה לכן להן גם מלת אל ומורכביה שהם אלי אליך אליו אלינו אליכם אליהם אליך אליה אליהן או עלי עליך עליו עלינו עליכם עליהם עליך עליה עליהן · או מלת בעבור או בשביל ומורכביהם · ותמורת הבית במלות הטעם על הרב הן בי בך בו בנו בכם בהם בך בה בכן בהן אף כי לפעמים אפשר שנאמר שתבא תמורת על וכיוצא בה כפי מה שכתבנו בשמושיה ׃

אלה הם שמושי האותיות אשר להם מבא בהרכבת המאמר · ואמנם האותיות המשמשות לרבוי ולזכר ולנקבה ולמדבר בעדו ולנמצא ולנסתר ולעתיד ולשמוש שם הפעל הנה כבר התבארו במקצת בשערים הקודמים ׃ ואין תמורתן מלת טעם זולת מה שכתבנו פה כי אם תמורת הכף לבד שבמקומה מלת כמו ומלת כגון ׃ המשל בזה כיכמוך כפרעה כמו פרעה ׃

אמנם האותיות המשרתות הנשארות ודיניהן כבר בארנו מקצתם בשערים הקודמים זולת שמוש הכף והשין והה״א והאלף והיוד והתו והנון והוו בפרטי דיניהם ואף שהרבה מהם ראוים לנפרדים איחרנו לכתוב אתם עד כה · כדי לחבר כל כללי השמוש בשער אחד ולכן נניח להן סימן ונפרש אותן על פי סימניהן והוא כשה איתנו ונתחיל אם כן מן הכף ונאמר ׃

והנה שמושי הכף בהיותה בראש לשני ענינים כי לפעמים תבא לדמות דמיון גמור באמת ולפעמים תבא לדמות בחסרון בלא צמצום וכוון משל הראשון ככל אשר אני מראה אתך בהר משל השני כחצות הלילה כדברים האלה כמעט וגרים בה ויהי כמחריש ׃

והנה לפעמים יהיה הדמיון מפאת אחד הדומים ואז תבא הכף בראש אחד כגון אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי ולפעמים יהיה הדמיון מפאת שני הדומים יחד ואז תבא כף בראש כל הדומים כמו כעמי כעמך כסוסי כסוסיך ׃

cōpositæ ex dictione מעם quæ est cã duplicis mem in pluribus
eaꝝ: & ex lr̃is [2] cõnotationũ iam dictis in cõnotationibꝰ nomi
num. Loco uero lãmed ponitur לי לך לו לנו[3] לכם להם ליך לה לכן להן
etiam dictio אל & cõposita eius quę sũt אלי אליך[4] אליו אלינו אליכם
אליהם אליך אליה אליהן aut עלי עליך עליו עלינו[5] עליכם עליכן עליך עליה
aut dictio בעבור aut בשביל[6] & earum cõpositę. Loco uero beth
in dictiõibus rationis ut plurimũ sunt בי בך בו[7] בנו בכם בהם בך בה
בכן בהן: licet quãdoqꝫ possumus dicere ꝙ ponit̃ [8] loco על & si-
milia ut diximus in regiminibus eius.
[9] ¶ Hæc sunt regimina lr̃arum quæ ingrediunt̃ in cõpõnem
orõnis. [10] Attñ lr̃æ seruiẽtes plurali masculino & fœminino &
[11] loquenti ꝓ se & pñti & abñti & futuro & regimini noĩs uerbi
[12] iam declaratę sunt partim in capl'is p̃cedẽtibus: loco quaꝝ
nulla est dictio [13] rõnis p̃ter has q̃s hic narrauimus p̃ter cõmu
tationẽ caph tm̃: loco cuius ẽ dictio [14] כמו sicut & dictio כגון ut:
exẽplũ huius כי כמוך כפרעה sicut tu sicut Pharaon. i. ut Pharaõ.
[15] ¶ Verũtamen litteræ reliquæ seruientes & earum rationes
iam declarauimus [16] aliquas earũ in capitulis pręcedẽtibus p̃-
ter regimen caph & scin [17] & he & aleph & yod & tau & nun &
vau: circa earum ꝑticularia: licet plurimæ [18] earum indigeant
separatis s̃monibus: & iõ hucusqꝫ de eis loqui distulimus: ad
hoc ut oĩa [19] vniuersalia regiminis in vno capl'o simul scriban
tur: & ideo ponimus eis signũ: & eas exponemus s̃m [20] signũ
earum quod est כשה איתנו & a caph incipiemus: & dicemus.
[21] ¶ Q̃d regimẽ caph cum p̃cesserit est dupliciter: nã aliquã
do [22] ponit̃ ad faciẽdũ sil'itudinẽ simpl'r & uere: & aliqñ ponit̃
ad similitudinẽ [23] cũ defectu & nõ vere & pũctualiter. exẽplum
primi ככל אשר אני מראה אותך בהר vt totũ quod ego demõstro tibi
[24] in monte. exẽplũ secũdi כחצות הלילה vt media nox כדברים האלה
vt uerba ista: כמעט וגרים בה quasi habitarent in ea ויהי כמחריש fuit
[25] tanquam mutus. [26] ¶ Aliquando autem erit similitudo ex
parte vnius similium: & tunc ponitur [27] caph in principio
vnius ut אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי Hefrayn & Manasses ut
Ruben [28] & Simeon erunt mihi. aliquãdo vero erit sil'itudo ex
parte duorum similium simul: & tunc [29] ponitur caph in prin
cipio amborũ ut כעמי כעמך ut populus meus ut populus tuus:
כסוסי כסוסיך ut equus meus ut equus tuus.

¶ Regimen

Nonus pro he notificationis ut כשמחת בקציר ut lætitia messis: qm̃ tau כשמחת[2] significat continuitatem: vnde nõ debebat poni regimen beth in dictione[3] continuata nisi hoc modo idest כשמחת הקציר.[4] Modus decimus ad significãdũ rem ꝓpinquam cõtinuatã ut ויכל אלהים ביום השביעי compleuitq;[5] Deus in die septimo: & expositio eius est prope diem[6] septimum ꝯm rabi Simeon dicentẽ homo corruptibilis qui non scit horas suas [7]& puncta: oportet eum addere diei festiuo aliquid diei laboris. Deus uero qui bene scit horas suas & puncta ingreditur [8]in eum tanq̃ pilum capilli: & videt̃ ac si cõpleuisset in eo die. Ecce tibi decem modi[9] regiminis beth.

[10]¶ Verũtamen quãdoq; deficiunt beth & lãmed & intelligũtur[11] ex re ipsa ut אם בית אישה נדרה si domi viri sui vouit. i. בבית in domo:[12] ויבאו ירושלם & uenerunt Hierusalem. i. ad Hierusalem: & aliqñ est altera pro[13] altera. i. he loco lãmed: nam oĩs dictio quæ ĩdiget lãmed[14] in principio sui pone ipsi he in fine ut וילך חרנה & iuit Harã: quod est ad Haram.

[15]¶ Modus autẽ quintus est quãdo ipsum aliud aut est principiũ[16] alterius alius: aut est terminus a substãtia[17] cuius dependet aliud: & est terminus transitiui in rei veritate: nam ipm̃ est actum terminans[18] uere actionem agentis: & ad id transit ut ראובן למד את האוכלים לחם Ruben docuit comedẽtes panẽ:[19] ecce ꝙ את significat acta doctrinæ ad quæ trãsit uerbum doctrinæ.[20] nam etiam comedẽtes eos terminat dictio את הלחם: quæ terminat uerbum comestionis:[21] vnde nomen comedẽtes est principium huius termini & terminus terminans uerbũ doctrinæ.[22] Ecce tibi quinq; modi regiminis circa declinationem nominum: quorũ quatuor[23] primi sunt in litteris: vltim⁹ uero in dictione rationis tantum.

[24]¶ Sic etiã & quatuor primis sunt dictiones rationis ꝓpriæ æquales[25] in significato lr̃arum supradictaꝝ: nã loco mem ponit̃[26] dictio simplex q̃ ẽ מן. i. ex: & duæ cõpositæ ut שלו שלי שלך שליך שלה שלנו שלכם שלכן שלהן שהן[27]: q̃ sunt cõpositæ ex scin: q̃ est [28]loco אשר & dictõe לי ולך &c. aut ut ממנו[29] ממנה ממני ממך מכנו ממך ממנה מכם מהם מכן מהן: & aliqñ cũ additõe he in fine ut מהנה: q̃ qdẽ sunt

compositæ

הַתְּשִׁיעִי בִּמְקוֹם הֵא הַהוֹרָעָה כְּמוֹ כְּשִׂמְחַת בַּקָּצִיר כִּיתָו כְּשִׂמְחַת בַּקָּצִיר מוֹרֶה הַסְּמִיכוּת וְלָכֵן לֹא תָּיָה לְהַנִּיחַ שִׁמּוּשׁ בֵּית בַּתֵּיבָה הַסְּמוּכָה כִּי אִם עַל זֶה הַצַּד כְּלוֹמַר כְּשִׂמְחַת הַקָּצִיר ׃

הצר הָעֲשִׂירִי לְהוֹרוֹת הָעִנְיָן הַקָּרוֹב הַסָּמוּךְ כְּמוֹ וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁפֵּירוּשׁוֹ סָמוּךְ לְיוֹם הַשְּׁבִיעִי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר בָּשָׂר וָדָם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ עִתָּיו וּרְגָעָיו צָרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחוֹל עַל קֹדֶשׁ הַקָּבָּ״ה שֶׁיּוֹדֵעַ עִתָּיו וּרְגָעָיו נִכְנַס בּוֹ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה וְנִרְאֶה כְּאִלּוּ כִּלָּה בּוֹ בְּיוֹם ׃ הָא לָךְ עֲשָׂרָה צְדֵי שִׁמּוּשׁ בֵּית ׃

אך אָמְנָם לִפְעָמִים תֶּחְסַרְנָה הַבֵּית וְהַלָּמֶד וְהֵן מוּבָנוֹת לְפִי הָעִנְיָן כְּמוֹ אִם בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה כְּלוֹמַר בְּבֵית וַיָּבֹאוּ יְרוּשָׁלַםִ כְּלוֹמַר לִירוּשָׁלָםִ ׃ וְלִפְעָמִים תָּבֹא הָאַחַת בִּמְקוֹם חֲבֶרְתָּהּ רְצוֹנִי לוֹמַר הֵא בִּמְקוֹם לָמֶד כִּי כָּל מִלָּה שֶׁצְּרִיכָה לָמֶד בִּתְחִלָּתָהּ הַטִּיל לָהּ הֵא בְּסוֹפָהּ כְּמוֹ וַיֵּלֶךְ חָרָנָה שֶׁהוּא כְּמוֹ וַיֵּלֶךְ לְחָרָן ׃

והדרך הַחֲמִשִׁי הוּא מַה שֶׁאוֹתוֹ הַזּוּלַת אוֹ שֶׁהוּא הַתְּחִלָּה שֶׁאוֹתוֹ הוּא הַזּוּלַת אוֹ שֶׁהוּא גְּבוּל שֶׁאֵל עַצְמוּת אֹתוֹ נִתְלֶה הַזּוּלַת וְהוּא גְּבוּל הַנּוֹדֵד בֶּאֱמֶת כִּי הוּא הַפָּעוּל הַמַּגְבִּיל בֶּאֱמֶת פּוֹעַל הַפּוֹעֵל וְעָלָיו יַעֲבוֹר כְּמוֹ רְאוּבֵן לָמַד אֶת הָאוֹכְלִים לֶחֶם ׃ הֲרֵי אֶת הוֹרָה עַל פְּעוּלֵי הַלִּימּוּד אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם יַעֲבוֹר פּוֹעַל הַלִּימּוּד כִּי גַּם הָאוֹכְלִים יַגְבִּילֵם מִלַּת אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוּא מַגְבִּיל פּוֹעַל הָאֲכִילָה וְהִנֵּה שֵׁם הָאוֹכְלִים הַתְּחִלָּה לָזֶה הַגְּבוּל וּגְבוּל מַגְבִּיל פּוֹעַל הַלִּמּוּד ׃

הֵא לָךְ חֲמִשָּׁה דַּרְכֵי הַשִּׁמּוּשׁ בִּנְטִיַּת הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר הָאַרְבָּעָה הָרִאשׁוֹנִים הוּא בָּאוֹתִיּוֹת וְהָאַחֲרוֹן בְּמִלַּת הַטַּעַם לְבַד ׃

וגם לָאַרְבָּעָה הָרִאשׁוֹנִים יֵשׁ מִלּוֹת הַטַּעַם מְיוּחָדוֹת מִשְׁתַּוּוֹת בַּהוֹרָאָה לָאוֹתִיּוֹת שֶׁזָּכַרְנוּ ׃ וְזֶה כִּי בִּמְקוֹם הַמֵּם תָּבֹא מִלָּה פְּשׁוּטָה שֶׁהִיא מִן ׃ וּשְׁתַּיִם מוּרְכָּבוֹת כְּמוֹ שֶׁלִּי שֶׁלָּךְ שֶׁלּוֹ שֶׁלִּיךְ שֶׁלָּהּ שֶׁלָּנוּ שֶׁלָּכֶם שֶׁלָּכֶן שֶׁלָּהֶן שֶׁהֵן מוּרְכָּבוֹת מִן הַשִּׁין שֶׁהוּא מְקוֹם אֲשֶׁר וּמִלַּת לִי וְלָךְ וְכוּלֵּי אוֹ כְּמוֹ מִמֶּנִּי מִמְּךָ מִמֶּנּוּ מִמֵּךְ מִמֶּנָּה מִמֶּנּוּ מִכֶּם מֵהֶם מִכֶּן מֵהֶן וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּסוֹף מֵהֵנָּה שֶׁהֵן

מורכבות

ובעצם השמים לטוהר שפירושו לענין הטוהר וכן כדבש למתוק לענין המתיקות ׃ והארבעה עשר להורות על החמר כמו כל הכלים לזהב ולכסף ׃ החמשה עשר לחלק החלק מן הכל כמו וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה ׃ הששה עשר במקום תמורה כמו ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחמר שפירושם תמורת אבן ותמורת חמר ׃ השבעה עשר במקום עד כמו ויצר לאמנון להתחלות כמו עד התחלות ׃ השמנה עשר בא לשבועה כמו לתורה ולתעודה ׃ התשעה עשר במקום הא ההודעה כמו אשר למלך נשען על ידו שפירושו המלך ׃ אלה הם שמושי הלמד אף שאין כלם מורים קנין אך אמנם לפי שברובם יורו קנין ואשר לא יורו קנין ולא צר מצדי הקנין אין להשתמש בם אלא במקומם לכן זכרנו כלם כאחד בזה ׃

הדרך השלישי בשמושי הקנין ׃

ובשמוש הרביעי יהיה הזולת אשר בו הזולת ר״ל שהוא התחלה שבה הזולת או שהוא גבול שבו נתלה הזולת והעברים הניחו אות הבית לזה השמוש וגם זה יפרד לעשרה צדדים ׃

הראשון להורות החמר כמו לעשות בזהב ובכסף ובנחשת וזה דעת בן עזרא באמרו במראות הצובאות בית במראות במקום מם רצה לומר במקום החמר שתורה עליו המם באחת מהוראותיה כמו שכתבנו למעלה ׃ השני להורות הכלי כמו הללוהו בתקע שופר ׃ השלישי להורות זמן כמו בהנחל עליון גוים ׃ הרביעי במקום עם כמו בספר במדבר סיני הר״ק אך במשה סימן י״ב דמתרגמינן הלחוד ברם עם משה מליל ׃ החמשי להורות על מקום העמידה כמו ויוסף היה במצרים ׃ הששי להורות אמצע התנועה כמו אנכי בדרך נחני יי ׃ השביעי להורות הערך ודמי השווי כמו בכסף מלא יתננה וכן ויעבד ישראל באשה ׃ השמיני לחלק כמו והנותר בבשר ובלחם ׃

ובעצם השמים למוהר : & ſicut ſubſtãtia cœli mũdiciæ.i.in diſpõne
mundiciæ : & ſic כדבש למתוק ut mel dulcitudini[2].i. in diſpõne
dulcitudinis. Quartusdecimꝰ ſignificat materiã ut כל[3] הכלים
לזהב ולכסף oĩa uaſa auro & argẽto. Quintusdecimꝰ ad diuidẽ
dum partẽ a toto ut[4] וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה :
& oẽm ſanguinẽ non comedetis in oĩbus habitationibus vr̃is
volatilibꝰ & beſtiis.[5] Sextusdecimus ꝑ cãbio ותהי להם הלבנה לאבן
והחמר היה להם לחמר habuerũt lateres ſaxis & bitumẽ[6] cemẽto.i.
vice lapidum & vice cementi.[7] Decimusſeptimus pro עד vſqꝫ
ut ויצר לאמנון להתחלות : & moleſtum fuit Amnon ægritudini.i.
vſqꝫ ad[8] ęgritudinẽ. Decimusoctauus ponitur ad iuſiurãdum
ut לתורה ולתעודה legi & teſtimonio.[9] Decimusnonus ꝑ he noti
ficationis ut אשר למלך נשען על ידו : qui regi adhęret ſuꝑ eius ma
nũ:[10] cuius expoſitio eſt rex: hæc ſunt regĩmina lãmed: & licet
non omnia ſignificent poſſeſſionẽ:[11] quia tamen plurima eoꝝ
ſignificant poſſeſſionẽ: & quæ non ſignificant poſſeſſionẽ nec
modũ aliquem ex modis[12] poſſeſſionis non eſt faciendum de
eis regimen niſi in locis ſuis: ideo recitauimus omnia ſimul in
hoc[13] modo tertio regiminũ poſſeſſionis.

[14] ¶ In regimine aũt quarto erit aliud in quo ſit aliud.i.ꝙ eſt
[15] principiũ in quo eſt aliud: ſeu eſt terminus a quo[16] depẽdet
aliud: & hæbrei ponunt litterã beth huic regimini: & hoc etiã
diuiditur[17] decem modis.[18] ¶ Primus ad ſignificandum
materiam ut לעשות בזהב ובכסף ובנחושת: ad faciendum cum auro
cum argento[19] & cum ære: & hæc eſt opinio ben Hezrę dicẽ-
tis[20] במראות הצובאות cũ ſpẽculis hoſtilibus : beth pro mem.i.lo
co[21] materiæ quã ſignificat mem ſm vnam ſuaꝝ ſignificatio-
nũ ut ſuperius diximus.[22] Secundus ad ſignificandũ inſtru-
mentũ ut הללוהו בתקע שופר : laudate eum cũ ſono cornu. Ter-
tius[23] ad ſignificandum tp̃s ut הנחל עליון גוים : faciendo excel-
ſus hæreditare gentes. Quartus ꝑ עם ut[24] in lib. Numeri ca.
xii. הרק אך במשה nũqd ſolũ cũ Moiſe locutus eſt Deus: cuius in
terp̃tatio ẽ ſi ſolũ[25] cũ Moiſe locutus ẽ. Quintꝰ ad ſignificãdũ
locũ ſtatiõis ut[26] ויוסף היה במצרים: Ioſeph aũt fuit in ægypto. Mo
dus ſextus ad ſignificãdũ mediũ motꝰ ut[27] אנכי בדרך נחני יי: ego
aũt ĩ viã direxit me dñs. Septimꝰ ad ſignãndũ p̃tiũ & pecuniã
p̃tii ut[28] בכסף מלא יתננה ꝑ argẽto pleno det eã mihi : & ut ויעבוד
ישראל באשה & ſeruiuit Iſrael ꝑ muliere. Octauus[29] ad diuidendũ
ut והנותר בבשר ובלחם & qđ remãſit inter carnẽ & inter panem.

Nonus

litiũ ad miſcẽdũ cõtentionẽ.i.ꝙ carbones ſunt facti & apti ad prunas & ligna [2] ad ignem:& vir litiũ ad miſcẽdũ contẽtionẽ: & hoc nõ eſt regimen materiæ ut dixit [3] Habib: qm̃ vir litium qui uenit ad ſiſ̃itudinẽ non eſt materia ad miſcẽdũ cõtẽtionẽ: & ſic [4] videt̃ ex interp̃tatione rabi Ioſeph carbones ad prunas & ligna parua ad ignẽ & vir [5] litiũ ad miſcẽdũ cõtẽtionẽ:& ſic expoſuit rabi Salamõ carbones ad prunas & ligna [6] ad ignẽ & vir litiũ factus eſt ad miſcẽdũ cõtẽtionẽ:ac etiã apparet ꝙ hoc ſit ueꝝ:qm̃ non [7] interp̃tatus eſt & ligna ואעיא cuius targũ eſt ligna ſimpl'r:niſi קיסי.i. [8] ligna parua cũ q̃bus accendũt focum. Quintus [9] ad relationẽ ut in ꝓuerbiis ca.vi.לשמרך מאשת רע cuſtodiẽdo te a muliere mala:cuius expõ eſt ut te cuſtodiant [10] a mala muliere:& ẜm hoc eſt copulatũ relatiue ei q̃d ſcriptũ eſt in fine [11] textus p̃cedentis in quo dixit:& via vitæ ĩcrepationes diſciplinæ ad cuſtodiẽdũ te: [12] cuius q̃dem expõ eſt & via vitę eſt paup̱tas & pœna ut cuſtodiãt te:& in hoc [13] notificauit nobis ꝙ paup̱tas & caſtigationes ſunt via vitæ cõſeruãtes hoĩem a praua muliere: [14] nam ipſa nõ vult paup̱tatẽ & caſtigationes ſed diuitias & collectionẽ fortunarum ad ſatiſfaciendũ [15] ſuo appetitui cum ſit tanq̃ ciuitas aperta abſq; mœnibus. *Sextus* ad indicandũ [16] finem ut in Geneſi cap.i. יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה fiant luminaria in firmamẽto cœli [17] ut diuidãt inter diẽ & ĩter noctẽ. Septimus ꝓ על ſupra ut [18] in Samuel cap.v.דגן נופל לפניו dagon cadens faciei eius:cuius interpretatio arãmea eſt dagon cadens ſupra faciem eius: [19] & ſic זבולון לחוף ימים ישכון zabulõ ĩ littore maris hĩtabit:& ĩterp̃tatio arãmea zabulon ſup̱ littore maris. [20] Octau⁹ ponit̃ loco mem tẽporis ſeu loci ut in Geneſi cap.xxi. [21] ואולם לוז שם העיר לראשונה eníuero luz nomẽ ciuitatis prĩo:& ĩterp̃tatio eius ẽ luz nomẽ ciuitatis [22] antea:& exẽplũ loci ויבוא לבמה אשר בגבעון ירושלם & uenit in excelſum Ghibeon Hieruſalẽ: ac ſi diceret ex [23] excelſo. Nonus ponit̃ ꝓ beth:ut in pſal'.xlv.לרקמות תובל ĩ recamis [24] adducetur: & interpretatio eius in ueſtibus ſuis figuratis offerẽt oblatiões ſuas. [25] Decim⁹ ꝓ את & ſig͂nat actũ ut ĩ Hieremia ca.xl.ויקח רב טבחים לירמיהו & accepit prĩceps [26] macelli Hieremię q̃d eſt Hieremiã. XI.ad moſtrãdũ [27] futurũ vt in Gen͂.cap.vii.כי לימים עוד שבעה. nam diebus adhuc ſeptẽ: & ĩterpretatio eius eſt [28] nã in tp̱e dieꝝ adhuc ſeptẽ in futuꝝ. XII.ſig͂nat diſpõnẽ [29] rei vt לבטח תושיבני:quiete pones me. XIII.ad ꝓprietatẽ rei ut

וכעס

מדינים לחרחר ריב שפירושו שהפחם עשוי ומוכן לגחלים ועצים לאש ואיש מדינים לחרחר ריב׳ ואין זה שמוש הלמד כמו שסבר החביב שהרי איש מדינים שבא לדומה אינו למד לחרחר ריב׳ וכן נראה ממה שתרגם רב יוסף טרטקל לגומרי וקיסי לנורא וגברא תיגרנא מחרהי כהותא: וכן רש״י פירש פחם לגחלים ועצים לאש ואיש מדינים עשוי לחרחר ריב׳ ועוד יוכיח על זאת כי לא תרגם ועצים ואעיא שהוא תרגום עצים סתם אלא וקיסי שהם העצים הקטנים שמדליקין בהם את המדורה: והחמשי לצרוף כמו לשמרך מאשת רע משלי סימן ו׳ דמתרגמינן דהנטריך מן איתתא בישתא ולפי זה הוא דבק בצרופו אל הכתוב בסוף הפסוק הקודם שאמר ודרך חיים תוכחות מוסר לשמרך וגו׳ דמתרגמינן ואורחא דחיי מסכנותא ומרדותא דתנטריך וגו׳ ובזה הודיענו העניות והיסורין הם דרך חיים ששומרים מן האשה הרעה כי אין חפצה בעוני ויסורין כי אם בעושר וגבורת חיל למלאות תאותה שהיא כעיר פרוצה אין לה חומה: והששי להורות על התכלית כמו בבראשית סימן א׳ יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה: והשביעי במקום על כמו בשמואל סימן ה׳ דגון נופל לפניו ומתרגמינן דגון רמי על אפוהי וכן זבולון לחוף ימים ישכון ומתרגמינן זבולון על ספר ימא: והשמיני בא במקום מם הזמן או המקום כמו בבראשית סימן כ״א ואולם לוז שם העיר לראשונה ומתרגמינן וברם לוז שמא דקרתא מלקדמין׳ ודמיון המקום ויבא לבמה אשר בגבעון ירושלם כמו מן הבמה: והתשיעי בא תמורת בית כמו במזמור מ״ה לרקמות תובל ומתרגמינן בלבושיהון ציורין יקרבון קורבניהון: והעשירי במקום את מורה הפעול כמו בירמיה סימן מ׳ ויקח רב טבחים לירמיהו שהוא כמו את ירמיהו: והאחד עשר להורות על העתיד כמו בבראשית סימן ז׳ כי לימים עוד שבעה ומתרגמינן ארי לזמן יומין עוד שבעה: והשנים עשר להורות על תכונת הדבר כמו לבטח תושיבני: והשלשה עשר ליחוד ענין כמו

וכעצם

ואחת עשרה הוא מן הזולת שהוא התמורה כמו מקול מחצצים שם יתנו צדקות יי׃ ושתים עשרה מן הזולת שהוא הצד המיחד כמו שאגתי מנהמת לבי׃ אלה הם שמושי המם שהוא שמוש הזולת על הדרך השנית׃

ועוד שלישית יהיה הזולת שלו רצוני לומר שהוא התחלה שלה נקנה זולתה או שהוא גבול שנקנה לו הנתלה בו מה שיעשה בשמוש אות למד בלשון העברים משל הראשון לבנימן נתן משל השני עשה לך׃ והנה יהיה הזולת שלו על תשעה עשר צדדים כמספר שמושי הלמד׃

הראשון להורות על הקנין שמחזיק ותופש הקונה כמו ליי הארץ׃ והשני על הקנין שקונה האדם כמו יי אלהים נתן לי לשון לימודים׃ והשלישי במקום בשביל כמו בבראשית סימן כד ואשר דבר לי שפירש רשי לצרכי כמו עלי וכן בסמן כ אמרי לי אחי הוא שתרגם אונקלוס אמרי עלי וכן בסימן כו וישאלו אנשי המקום לאשתו תרגם אנקלוס ושאילו אינשי אתרא על עיסק איתתיה׃ ולכן אין לתמוה על מה שכתב רשי כי כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון על ותרגום שלהן עלי עלוהי עליהון שאין נופל אצל דבור לשון לי ולו ולהם אלא אלי אליו אליהם ותרגומו עמי עמיה עמהון אבל אצל אמירה נופל לי ולו ולהם עד כאן לשונו׃ כי הוא ז״ל לא אמר שלא ימצא אצל אמירה לי שפירושו בשבילי אלא שאין לי אצל דבור שפירושו אלי כמו שהוא נמצא אצל אמירה׃ ולכן אין צורך לדוחק החכיב שכתב שלא אמר זה רשי אלא על הדבור הנבואיי לא על הדבור המוחש׃ ואין נראין דבריו שהרי אין הפרש בנוי הלשון בין הדבור הנבואיי והראוי לחוש כל אדם׃ והדרך הרביעי יאמר על מה שאליו ישתנה המשתנה כמו והיו לדם ביבשת והיה לכנים וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות אף כי החכיב סבב החמר שממנו השנוי עם מה שאליו ישתנה ולא ראיתי הכרח לדבריו׃ ואפשר שמזה המין יהיה מה שכתוב במשלי סימן כו פחם לגחלים ועצים לאש ואיש

Vndecimo ab alio qđ eſt cambiũ ut [1] מקול מחצצים שם יתנו צדקות
a uoce ꝑtrahẽtibus ſagittas ibi [2] narrent iuſtitiæ dñi. Duode
cimo ab alio qđ eſt modus proprius [3] ut שאגתי מנהמת לבי: rugiui
a gemitu cordis mei: hæc ſunt regimina mem: qđ eſt regimẽ
ipſius alius [4] ſcđo mõ. [5] ℭ Tertio aũt mõ erit aliud ipm̃ hoc eſt
ꝙ ſit principiũ [6] quo poſſidetur aliud ab eo ſeu ſit termin⁹ cui
poſſidet depẽdens [7] ab eo: qđ qdem fit in lingua hæbraica cũ
regimĩe lrã lámed: exemplũ primi [8] לבנימן נתן Beniamin dedit:
exemplũ ſcđi עשה לך fac tibi. Aliud autẽ ipſum erit [9] .xix. mo-
dis ut eſt numerus regiminũ lámed. [10] ℭ Primus qdẽ ad ſigni
ficandum poſſeſſionẽ quã retinet & accipit poſſidens ut [11] ליי
הארץ Deo eſt terra. Secundus poſſeſſionẽ quã poſſidet hõ [12] ut
יי אלהים נתן לי לשון למודים dñs Deus dedit mihi linguã eruditorꝝ.
Tertius loco pp [13] ut in Geñ. ca. xxiiii. ואשר דבר לי: & q loquut⁹
eſt mihi: qđ expoſuit rabi Salamõ neceſſario meo ſicut עלי de
me: [14] & ẽt in ca. xx. אמרי לי אחי הוא: dic mihi ꝙ frater tuus ſũ qđ
interp̃tatus eſt onchlos arámeus dic de me: & ẽt in ca. [15] xxvi.
וישאלו אנשי המקום לאשתו: & interrogauerũt viri illius loci vxori
eius: & ĩterp̃tatus ẽ onchlos & ĩterrogauerũt hoĩes terræ [16] de
re uxoris eius. Quare nõ eſt mirandũ de eo quod ſcripſit ra-
bi Salamon ꝙ omnia לי ולו ולהם mihi [17] & ei & eis repta apud lo
quendũ interp̃tari debẽt ꝓ על de: & interp̃tatio arámea ipſorꝝ
eſt [18] de me de eo de eis: nã nõ cõgruit apud loquendũ mihi ei
& eis: niſi אלי אליו אליהם de me [19] de eo de eis: quorꝝ interp̃tatio
עמי עמיה עמהון: ſed apud dicẽdum bene cõgruit mihi ei [20] & eis:
hæc ille. Auctor aũt iſte nõ dixit non repiri apud loquendũ
mihi. i. [21] pro me: ſed nõ reperiri apud loquẽdũ mihi. i. de me
ſicut [22] reperit apud dicendũ. Vnde nõ cõuenit oppõ Habib
dicentis ꝙ hoc non dixit [23] auctor iſte niſi de loquela ꝓphetica
nõ aũt de ſenſibili: nec placẽt mihi [24] uerba eius: nã nulla ẽ dr̃ia
circa cõgruitatẽ linguæ ĩter locutionẽ ꝓpheticã & cõueniẽtẽ
ſenſui [25] hoĩum. Quarto aũt mõ dr̃ de eo ad qđ cõuertit [26] cõ-
uertibile ut והיו לדם ביבשת & erunt ſanguini in ſicco והיה לכנים &
erit pediculis: וכתתו חרבותם לאתי׳ [27] וחניתותיהם למזמרות: licet Habib
ꝯfuſit materiã ex q̃ fit cõuerſio cũ [28] eo ad qđ cõuertit: & nullã
vidi neceſſitatẽ in uerbis ſuis. Et forte ꝙ eſt huius ſp̃ei [29] illud
dictum prouerbiorum capitulo. xxvi. פחם לגחלים ועצים לאש ואיש
מדינים לחרחר ריב: ſicut carbones prunis & ligna igni ſic vir
litium

in uocando tm̄: vt Iſaiæ ca. xliiii. ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל non me inuocaſti Iacob qa laboraſti in me[2] Iſrael: nam Iacob & Iſrael ſunt principia uocandi & laborandi in Deo:[3] & terminant excitationem prophetæ excitantis populũ: & hoc eſt intentum[4] primum.

[5] ℭ Et aliquãdo uenit he in principio nominis ad ſignificandum uocationẽ[6] & excitationẽ ut הצבי ישראל pulchrũ Iſrael:[7] vlterius erit aliud: ip̄m id ex quo ꝓuenit aliud ſicut ex principio [8] & termino alius ipſius: ut מיי׳ יצא הדבר a dño egreſſa eſt res: nã Deus eſt principiũ[9] uerbi egreſſionis. cum uero dicimus res egreſſa eſt a domino: res quidem eſt principiũ egreſſionis: & dominus[10] eſt terminus terminãs aliud ip̄m quod prouenit & factum fuit ab eo.

[11] ℭ Eſſe aũt ab alio ipſo dicitꝰ duodecim modis:[12] qui dicuntꝰ regimina mem apud grammaticos[13] hæbreos.[14] ℭ Primo quidẽ ab alio quod eſt materia ut מחמר קורצתי a materia creatꝰ ſum.[15] Secũdo ab alio quod eſt agens ut מאת יי׳ אשה משכלת a domino mulier prudens.[16] nam ei tantum cõuenit tale uerbum: ipſe enim tantũmodo eligit mundũ ab ĩmundo.[17] Tertio ab alio quod eſt cõiunctũ cauſæ ut דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד viæ Syon lugent[18] a nõ uenientibus ad ſolẽnitatem. Quarto ab alio quod eſt priuatio: ut[19] שהם יזובו מדוקרים מתנובות שדי quoniã iſti extabuerunt cõſumpti a ſterilitate agroꝝ. i. ex priuatione fructuũ agrorum.[20] Quinto ab alio quod eſt loco principii motus & tranſlationis vt[21] משם נסעו הגודגודה abinde receſſerũt ad ghodghod. Sexto ab alio quod eſt prĩcipium temporis ut [22] מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ ab æterno dominata ſum anteq̃ terra fieret. Septimo ab alio quod eſt[23] pars ut ואל מי מקדושים תפנה & ad quem ex ſanctis reuolues. Octauo ab alio quo[24] datꝰ melius ut טוב סחרה מסחר בכסף ומחרוץ תבואתה melior eſt acquiſitio eius a negociatiõe argẽti & auri puriſſimi fructꝰ eius.[25] Nono ab alio quod poſſidet vt ממך הכל a te totum: & hæc eſt poſſeſſio de qua[26] loquitur Effodeus: nõ poſſeſſio quç eſt ei qui dedit poſſeſſum quẽ ſignificat lãmed:[27] ut ĩtellexit Habib ex uerbis eius & ĩprudẽter redarguit cõtra eũ.[28] Decimo ab alio qđ eſt diſtinctũ a uerbo qđ Habib appellat id[29] מן ꝑ denudatũ alio regimine ut ואל תתעלם מתחנתי & ne te ocultes a dep̄catiõe mea.

בקריאה לבד כמו בישעיה סימן מג ולא אתי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל · וזה כי יעקב וישראל הם התחלות הקריאה והיגיעה באלוה ומגבילים את הערת הנביא המעורר את העם שזה הוא המכוון הראשון ׃

ולפעמים תבא הא בראש השם להורות על הקריאה וההערה כמו הצבי ישראל ׃

עוד יהיה הזולת הוא אשר ממנו יהיה זולת כמו מן התחלה וגבול מה שמן הזולת כמו מיי יצא הדבר כי יי הוא התחלת פעל היציאה ובאמור הדבר יצא מיי הדבר הוא התחלת היציאה ויי הוא הגבול המגביל הזולת שיצא ונעשה ממנו ׃

והיות היחס מהזולת יאמר בשנים עשר צדדים והם הנקראים שמושי המם אצל מדקדקי הלשון העברית ׃

ראשונה מן הזולת שהוא החמר כמו מחמר קורצתי ׃ ושנית מן הזולת שהוא פועל כמו מיי אשה משכלת כי לו לבדו יאות פועל כזה כי הוא לבדו יתן טהור מטמא ׃ ושלישית מן הזולת שהוא דבק אל הסבה כמו דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד ׃ ורביעית מן הזולת שהוא העדר כמו שהם יזובו מדוקרים מתנובות שדי כלומר מהעדר תנובות שדי ׃ וחמשית מן הזולת שהוא מקום התחלת התנועה וההעתק כמו משם נסעו הגרגדה ׃ וששית מן הזולת שהוא התחלת זמן כמו מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ ׃ ושביעית על הזולת שהוא חלק כמו ואל מי מקדושים תפנה ׃ ושמינית מן הזולת אשר עליו יתרון כמו טוב סחרה מסחר כסף ומחרוץ תבואתה ׃ ותשיעית מן הזולת שהוא מחזיק כמו ממך הכל וזה הוא הקנין אשר אמר האפוד לא הקנין שהוא למי שנתן הנקנה שתורה עליו הלמד כמו שהבין החביב מדבריו והשיג כנגדו מבלי השגחה ׃ ועשירית הוא מן הזולת שהוא נפרד מהפעל אשר החביב קרא אתו במקום מן מופשט משמוש אחר כמו ואל תתעלם מתחינתי ׃

ואחת

וְהַשֵּׁנִי נִתְלָה בּוֹ וְחוֹזֵר אֵלָיו כִּי בְּאֱמֹר לוֹט הָלַךְ פֹּעַל הַהֲלִיכָה נִתְלֵית וְחוֹזֵר אֶל לוֹט וְלוֹט הַתְחָלָתוֹ׃ וּכְאִלּוּ יוֹרֶה שֶׁהַהוֹלֵךְ הוּא מִתְיַחֵד עִם לוֹט כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּפוֹעַל הַהֲלִיכָה דָּבָר יוֹצֵא מִמֶּנּוּ וּמִלּוֹט וְלָכֵן נִקְרָא פּוֹעַל בּוֹדֵד וְעוֹמֵד׃

ואולם בְּשִׁמּוּשׁ הַנּוֹדֵד הַמּוּנָח הָרִאשׁוֹן נִתְלָה בַּשֵּׁנִי הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ חוֹזֵר אֵלָיו כִּי יֵשׁ בְּפָעֳלוֹ דָּבָר יוֹצֵא מִמֶּנּוּ וּמִן הַפּוֹעֵל כִּי בֶּאֱמֹר רְאוּבֵן אָכַל אֶת הַלֶּחֶם פֹּעַל הָאֲכִילָה יוֹצֵא מֵרְאוּבֵן שֶׁהוּא הַתְחָלָתוֹ וְאֵינוֹ חוֹזֵר אֵלָיו אֲבָל יַעֲבוֹר אֶל הַלֶּחֶם שֶׁהוּא הַנֶּאֱכָל פָּעוּל בְּפֹעַל הָאֲכִילָה׃ וְלָכֵן אֵינָם מִתְיַחֲדִים כִּי אִם מִתְפָּרְדִים וְנִבְדָּלִים׃ וְעַל כֵּן יֵשׁ לְחַלֵּק צְדָדֵי הַשֵּׁמוֹת בְּיַחַס אֶל הַרְכָּבָתָם כְּפִי צִדֵּי הַהִתְאַחֵד וְהַהִפָּרֵד׃ וּבִהְיוֹת נִבְלַע הֶפְרֵשׁ מַה בֵּין הַמִּתְאַחֲדִים כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא נִרְאֶה בֵּין הַמִּתְפָּרְדִים׃

לכן רָאוּי לְחַלֵּק צְדָדֵי נְטִיַּת הַשֵּׁמוֹת בְּהַרְכָּבָה לְפִי צִדֵּי הַפֵּירוּד וְהַזּוּלַת׃

והנה הַנִּפְרָד מֵחֲבֵרוֹ בְּהַרְכָּבָה לְעוֹלָם הוּא הַתְחָלַת חֲבֵרוֹ אוֹ גְבוּל מַגְבִּיל אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ כְּבַר בְּגֶדֶר הַרְכָּבַת הַמַּאֲמָר׃ וְלָכֵן בִּהְיוֹת הַזּוּלַת הַתְחָלָה אוֹ גְבוּל חֲבֵרוֹ יִהְיֶה הַתְחָלָה לְבַד אוֹ גְבוּל מַגְבִּיל לְבַד אוֹ הַתְחָלָה וּגְבוּל יַחַד׃ וְאִם הוּא הַתְחָלָה לְבַד אָז הוּא שֵׁם יָשָׁר לְעוֹלָם׃ וְהַטַּעַם כִּי הַשֵּׁם בְּמַה שֶּׁהוּא שֵׁם הוּא מַה שֶּׁמִּמֶּנּוּ נֶאֱצַל כָּל הַנֶּאֱמָר וְעַל זֶה נֶאֱמַר שֶׁהַשֵּׁם הַיָּשָׁר הוּא הַזּוּלַת שֶׁהוּא הַתְחָלָה בְּמַאֲמָר בְּמַה שֶּׁהוּא הוּא הַזּוּלַת׃ וְאִם יִהְיֶה הַזּוּלַת גְּבוּל לְבַד הִנֵּה בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִים מַחֲזִיק לְעוֹלָם הַבָּרַת הַבָּרַת הַיָּשָׁר כְּמוֹ שֶׁיּוֹרֶה עַל עֶצֶם הָעִנְיָן שֶׁהוּנַח לְהוֹרוֹת עָלָיו אַךְ עִם זֶה מְעוֹרֵר הַתְחָלַת הַפֹּעַל וּמַגְבִּיל אוֹתוֹ וְלָכֵן שִׁמּוּשׁוֹ אַחַר הַפֹּעַל לְפִי שֶׁשִּׁמּוּשׁוֹ בְּהַגְבָּלָה יְיוּחַס לוֹ רִאשׁוֹנָה וְשִׁמּוּשׁוֹ בְּמַה שֶּׁהוּא הַתְחָלָה יְיוּחַס לוֹ בַּשְּׁנִיּוֹת כִּי הַכַּוָּנָה הָרִאשׁוֹנָה בּוֹ לְהָעִיר עַל הַפֹּעַל וְזֶה הוּא

Et ſcd̄m dependet ab eo & redit in ip̄m: q̱a dicēdo Loth iuit:

Hic obiit rabī Abrahā de Balmis: hucuſqꝫ eſt eius traductio.

uerbum iuit depēdet[2] & redit ad Loth: & Loth eſt principium eius: & quaſi indicet ꝙ iens ſit vnitum cum[3] Loth: cum in verbo iuit nihil ſit exiens ab eo & a Loth: vnde appellať[4] uerbum īntranſitiuum & īmanens.

[5] ¶ Attamen in regimine tranſitiuo ſuppoſitum primum dependet a ſecundo exeunte[6] ab eo: & non redit ad id. in uerbo enim eius eſt quid exiens ab eo[7] & ab agente. nam cū dicimus Ruben comedit panē: verbū cōmeſtionis exit[8] a Ruben qui ē principium eius: & ad eum nō redit ſed tranſit ad panem qui [9] comeditur: & eſt actum in uerbo cōmeſtionis unde non ſunt vnita ſed ſeparata[10] & diſtincta. Quare eſt diuidendū de modis nominum quoad eorum compoſitionē ſm modos[11] vnionis & diſtinctionis: & q̱a latet differētia īter vnita ſicut[12] bene apparet inter diſtincta.

[13] ¶ Ideo diuidendū eſt de modis declinationis nominum in compoſitione ſm modos[14] ſeparationis & alietatis.

[15] ¶ Diſtinctū aūt a ſocio in compoſitione ſemꝑ eſt principiū [16] ſui ſocii ſeu terminus terminans eū ſicut declarauimus iam [17] in diffinitione cōpoſitionis orationis: vnde cum aliud ip̄m ſit principiū ſeu terminus: tunc aut[18] erit principiū tantū: aut erit terminus terminans tm̄: aut erit principiū & terminus ſimul. Si autem fuerit[19] principiū tm̄: tunc eſt nomen rectum ſemper: quoniā nomen in eo ꝙ eſt[20] nomen eſt id ex quo emanat totum id quod dicitur: & ꝓpter hoc dicimus ꝙ nomen rectum eſt[21] aliud quod eſt principiū oratiōis in eo ꝙ ipſum eſt aliud. Si aūt[22] aliud fuerit terminus tm̄ in idiomate quidē hæbreo hēt ſemꝑ ꝓnunciationem eius[23] ꝓnūciationem recti ſicut ſignificat ſubſtantiā rei ad quā ſignificādā ſuppoſitū fuit: licet cum[24] hoc excitet principium uerbi & id termīat: & ideo regimen eius eſt poſt uerbū: qm̄[25] eius regimen circa terminationē attribuiť ei prīo: & eius regimē in eo ꝙ ſit prīcipiū[26] attribuiť ei ſcd̄ario. Prīa enī intētio eſt excitare uerbū: & hoc eſt

in

ſed uerbũ:tũc terminans eſt duobus modis:aut cuius ſemitæ eſt eſſe aliqñ rectũ:[2]& aliqñ obliquũ ſicut eſt iudiciũ nominũ: vt שמע ישראל audi Iſrael:quia in compōne hac appropriat̃[3]uerbum audiendi quod eſt ipm terminatũ:& iō nō congruet hæc ſpēs niſi qñ nomē[4]terminans appropriat uerbũ terminatũ ꝑ ipſum. Et ſi terminās uerbũ nō ſit[5] id cuius ſemitę eſt eē aliqñ rectũ:& aliqñ obliquũ ſicut eſt terminatio diſpōnis rerũ[6]quas ſignificāt dictiones terminātes:aut modoꝝ ſuaꝝ ſignificationũ ut ותבא בלט:& uenit clam:[7]quia dictio בלט nō declinabitur vnq̃:& ſignificat modũ diſpōnis uerbi aduētus:[8] & terminat ipſum.[9]¶Sed compō nominũ cum uerbis īmanens eſt compoſitio:[10]quæ eſt uerboꝝ īmanentiũ ſuis regiminib⁹: quæ nō faciunt trāſire[11]terminationē in terminās poſt terminans: ut expoſuimus ſuperius modo vniuerſali:[12] & iterum ſpecificabimus hoc infra adiuuante Deo.

[13]¶Sed regimen compoſitionis tranſitiuæ quæ tranſiet a terminato primo in[14]terminātē ſcđm qui terminabit terminātē terminatũ primum[15]diuidet̃ primo in regimnē compoſitionis rerum & regimen compoſitionis uerborum.

[16]¶Sicq; regimen tranſitiuum cōpoſitionis rerũ eſt quando res vna eſt[17] terminās rem ſuppoſitā primo modo quo poſſit terminans eſſe[18]digna & apta ad eſſendum etiam ipſa terminata a terminãte alio vt Deus Iſrael[19]uerificetur queſo uerbũ tuũ:quia nomen Iſrael terminat nomē Deus:& eſt adhuc terminatũ[20]a uerbo uerificetur:quia hoc uerbũ nō terminat nomen Deus abſolute:ſed illud cōnexum[21]Deus Iſrael:& iō uocatur regimen Deus Iſrael regimen rerũ tranſitiuũ.[22]Quod diuidetur in regimen cōpoſitionis dictionũ cum nomibus & in compoſitionē lr̃arum[23]cum nominibus:& regimen continuationis:& regimen compōnis cōnotationis uerboꝝ cũ lr̃is [24] & regimē compōnis cōnotationis cũ lr̃is & in cōtinuatiōe: & hinc exponemus[25]omnes ſpēs iſtas in ſuis particulis.

[26]¶Et exordiemur primo in principiis regimīs intrāſitiui & trāſitiui. Et ſecūdo[27]in regimine dictionũ & oīum lr̃aꝝ ſeruiētium:& deinde[28]ꝓcedemus in ſpēs compōnũ intranſitiuarũ & trāſitiuaꝝ ꝓut congruet luculentiæ[29] linguæ. Sicq; in regimine intranſitiuo ſuppoſitũ primũ eſt principium regiminis.

אֶלָּא פֹּעַל אָז הַמַּגְבִּיל בִּשְׁנֵי דְרָכִים אוֹ מַה שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִמָּצֵא פַּעַם יָשָׁר וּפַעַם נוֹטֶה בְּדִין הַשֵּׁמוֹת כְּמוֹ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כִּי בַּהַרְכָּבָה הַזֹּאת יִתְיַחֵד פֹּעַל הַשְּׁמִיעָה שֶׁהוּא הַמּוּגְבַּל וְלָכֵן לֹא יֵאוֹת זֶה הַמִּין כִּי אִם כְּשֶׁהַשֵּׁם הַמַּגְבִּיל מְיַחֵד הַפֹּעַל הַמּוּגְבַּל בּוֹ · וְאִם הַמַּגְבִּיל אֶת הַפֹּעַל מַה שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִמָּצֵא פַּעַם יָשָׁר וּפַעַם נוֹטֶה כְּהַגְבָּלַת תְּכוּנַת הָעִנְיָנִים שֶׁתּוֹרֶנָה הַמִּלּוֹת הַמַּגְבִּילוֹת אוֹ צְדָדֵי הוֹרָאוֹתֵיהֶן כְּמוֹ וַתָּבֹא בַלָּט שֶׁמִּלַּת בַּלָּט לֹא תַטֶּה לְעוֹלָם וְתוֹרֶה צַד תְּכוּנַת פֹּעַל הַבִּיאָה וְתַגְבִּילֵהוּ׃

אבל הַרְכָּבַת הַשֵּׁמוֹת עִם הַפְּעָלִים הַבּוֹדְדוֹת הִיא הַהַרְכָּבָה אֲשֶׁר לַפְּעָלִים הַבּוֹדְדִים בְּשִׁמּוּשֵׁיהֶם אֲשֶׁר לֹא יַעֲבִירוּ הַהַגְבָּלָה אֶל מַגְבִּיל אַחֵר מַגְבִּיל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה דֶּרֶךְ כְּלָל · וְעוֹד נְפָרֵט זֶה לְפָנִים בְּעֶזְרַת הָאֵל׃

אבל שִׁמּוּשׁ הַהַרְכָּבָה הַנּוֹדֶדֶת הָעוֹבֵר מִמּוּגְבָּל רִאשׁוֹן אֶל מַגְבִּיל שֵׁנִי יַגְבִּיל הַמַּגְבִּיל אֶת הַמּוּגְבָּל הָרִאשׁוֹן יִתְחַלֵּק רִאשׁוֹנָה אֶל שִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת עִנְיָנִים וְשִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת פְּעָלִים׃

והנה הַשִּׁמּוּשׁ הַנּוֹדֵד לְהַרְכָּבַת הָעִנְיָנִים הוּא כְּשֶׁעִנְיָן אֶחָד מַגְבִּיל עִנְיָן מוּנָּח רִאשׁוֹנָה בְּדֶרֶךְ שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת הַמַּגְבִּיל רָאוּי וּמוּכָן לִהְיוֹת גַּם הוּא מוּגְבָּל מִמַּגְבִּיל אַחֵר כְּמוֹ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵאָמֶן נָא דְּבָרְךָ כִּי שֵׁם יִשְׂרָאֵל מַגְבִּיל שֵׁם אֱלֹהֵי וְהוּא עֲדַיִן מוּגְבָּל מִפֹּעַל יֵאָמֵן כִּי זֶה הַפֹּעַל לֹא יַגְבִּיל שֵׁם אֱלֹהֵי סְתָם אֶלָּא אוֹתוֹ הַמְּקוּשָּׁר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלָכֵן נִקְרָא שִׁמּוּשׁ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמּוּשׁ עִנְיָנִים נוֹדֵד · מַה שֶּׁיִּתְחַלֵּק אֶל שִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת מִלּוֹת עִם שֵׁמוֹת וְאֶל הַרְכָּבַת אוֹתִיּוֹת עִם שֵׁמוֹת וְשִׁמּוּשׁ סְמִיכוּת וְשִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת כִּנּוּי פְּעָלִים עִם אוֹתִיּוֹת וְשִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת כִּנּוּי עִם אוֹתִיּוֹת וּבִסְמִיכוּת׃ וּמֵעַתָּה נְבָאֵר כָּל הַמִּינִים הָאֵלֶּה בִּפְרָטֵיהֶם׃

ונפתח תְּחִלָּה בְּהַתְחָלוֹת הַשִּׁמּוּשׁ הַבּוֹדֵד וְהַנּוֹדֵד וּשְׁנִית בְּשִׁמּוּשׁ הַמִּלּוֹת וְכָל הָאוֹתִיּוֹת הַמְשָׁרְתוֹת וְאַחַר נֵלֵךְ לְמִינֵי הַהַרְכָּבוֹת הַבּוֹדְדוֹת וְהַנּוֹדְדוֹת כְּפִי מַה שֶּׁיֵּאוֹת לְצָחוּת הַלָּשׁוֹן · וְהִנֵּה בְּשִׁמּוּשׁ הַבּוֹדֵד הַמּוּנָּח הָרִאשׁוֹן הוּא הַתְחָלַת הַשִּׁמּוּשׁ

והשני

ובענין שלישי המיוחס להם מתחברים בחבור המאמר לבד כמו יעקב או עשו יושב אהלים כי מלת או מחברת בחזקה יעקב ועשו ה המתחלפים נפרדים בעצמם ובענין ישיבת האהלים המיוחס להם מתחברים בחבור המאמר המחלק לבד כי אם אין האחר יושב א אהלים חברו יושב אוהלים ׃

ואמנם המתחברות על הסדר הנה תהיינה על הסדר שמלת הטעם דבקה בקודם או בנמשך או בשניהם המשל בזה אם ראובן חי אם כן קצת אדם מרגיש שמלת אם דבקה בראובן שהוא הקודם ומלת אם כן דבקה בקצת אדם שהוא הנמשך בחיוב המאמר וכן כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו׳ כי דבקה בפעל ידעתיו שהוא הנמשך המתחייב מן הקודם הדבק במלת למען שהוא אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך יי׳ לעשות צדקה ומשפט ׃

ואולם אם המלות הן מורות דרכי נטיתם כמו ביצחק יקרא לך זרע שהבית מורה דבר מה נמצא ביצחק ומטה יצחק לחלק אותו וכן מיצחק מן יצחק כלומר בחלק יצחק ויאות זה כשהבית או המם או מלת מן מטה שם יצחק מהוראת ענינו הישר אל נוטה כפי מה שיאות בלשון לפי הענין המכוון כאלו נכוין זה ואמרנו יצחק יקרא או כל יצחק יקרא היה בלתי נאות ה המאמר אל הכונה המכוונת אף כי הוא נאות אלו כיון כל יצחק ׃

ואם ההרכבה תהיה הרכבת מלות מורות חקויי הנפש אז לא יאות המאמר אלא כשהגבלת המלה בחקויה נאותה אל המונח המוגבל בחקוי ההוא כמו הוי כל צמא שמלת הוי המורה קריאת אוי תאות אל הצמא הנאנח ובהפך האח ראתה עינינו מלת האח המורה על השמחה נאותה אל מי שרואה את אשר קוה לראות ׃

ובהרכבת הענינים הנאמרים מהמונח הראשון הבודדת בהיות המוגבל מונח שני דינו עם מגבילו כדין המונח הראשון בהרכבתו עם מלות הטעם׃ ואם אינו מונח שני

& in re tertia attributa eis cõnexa cõnexione orationis ſolum ut יעקב[2] או עשו ſedens tẽtoria: quia dictio או cõnectit ui Iahacob & Heſau[3] diuerſos diſtinctos in ſe & in re ſeſſionis tentoriorũ attributa eis[4] cõnectunt cõnexione orationis diſiũctiua ſolũ: qa ſi unus non ſit ſedens[5] tentoria: alter eſt ſedens tentoria.

[6] ¶ Attamen cõnectentes ſm ordinẽ fiunt itaq; ſm ordinem: quia dictio[7] rationis cõtinuatur antecedenti aut conſequẽti aut ambabus ĩpſis[8]. Exẽplũ huius eſt ſi Ruben eſt aĩal: ergo aliqs homo ſentit: quia dictio ſi eſt cõtinua[9] ipſi Rubẽ qui eſt antecedens: & dictio ergo cõtinuatur ipſi aliqs homo qui eſt conſequẽs[10] in cõnexione orationis. Et ſimiliter כי: ideſt quia noui eum: propterea quia pcipiet ſuis filiis & ſuæ domui[11] poſt eũ & cætera: כי cõnectitur uerbo noui eum: quod eſt conſequens illatum ex[12] antecedenti continuo dictioni למען quod eſt: quia præcipiet ſuis filiis & ſuę domui poſt eum[13] & obſeruabũt viã Dei ad faciendũ charitatem & iudicium.

[14] ¶ Verũenimuero ſi dictiones ſint ſignificantes modos ſuæ declinationis ut ביצחק[15] uocabitur tibi ſemen: quia beth ſignificat rem quandã inuentam[16] in Iſhach: & declinat Iſhach ad partiẽdũ ipſum. Et ſimiliter מיצחק בן יצחק: ac ſi diceret in parte [17] Iſhach: & congruet hoc qñ beth aut mem uel dictio מן declinat nomen Iſhach a ſignificatione[18] ſuæ rei rectę in obliquam ſicut eſt id quod congruit in lingua ſm rem intentam: quia ſi [19] intenderemus hoc: & diceremus Iſhach uocabitur: aut totus Iſhach uocabitur: eſſet incongrua[20] oratio intentioni intẽtæ: licet ſit congrua ſi intenderet totum Iſhach.

[21] ¶ Et ſi cõpoſitio erit cõpoſitio dictionũ ſignificãtium affectus animæ:[22] tunc non congruet oratio niſi quando terminatio dictionis[23] cum ſuo affectu ſit congrua ſuppoſito terminato per affectũ illum ut הוי oĩs ſitiens:[24] quia dictio הוי ſignificat uocationẽ uhe congruet ſitienti gemẽti. Et per contrariũ האח [25]. Vidit oculus noſter: dictio האח ſignificat lętitiam congruit illi qui uidet[26] quod ſperauerat uidere.

[27] ¶ Et in compoſitione rerum dictarum de ſuppoſito primo intranſitiua[28] exñs ipm terminatũ ſuppoſitũ ſcdm habet eius iudiciũ cũ ipm terminante ſicut eſt iudiciũ[29] ſuppoſiti primi ĩ ſua compõne cũ dictiõibus rõnis. Et ſi nõ ſit ſuppoſitũ ſcdm

ſed

congruet dicere אברהם העברים : quæ non ſunt ſimilia numero: neq̃ [2] אברהם העבריה:quia non ſunt ſimilia genere : quia Abrahã eſt maſculus:& העבריה eſt linguæ fœminæ[3] & non cõgruent : & ſimiliter non congruet dicere אברהם אשר הם vel אשר היא:ſed [4] cõgruet nobis dicere אברהם אשר הוא.Et hæc eſt compõ relationis congrua[5] ſm̃ modos linguæ hæbreorꝝ.

[6] ℭEt in compoſitione interrogationis congruet ꝙ cõueniat dictio interrogationis cum [7] reſponſione genere & numero: etiam & ſpecie nominis:[8] hoc eſt rectitudine & declinatione: vt eſt interrogatione מי ומי ההולכים libro Exodi [9] cap.x.quia interrogatio eſt in lingua maſculi : & in pl'itate recti: & ſic uenit ibi[10] rñſio ad hoc בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו [11] ובבקרינו נלך כי חג יי׳ לנו : hoc eſt qui ſunt ambulantes nos ambulabimus: ſiue[12] fuerimus adoleſcentes:ſiue fuerimus ſenes : & cum tota familia & peculio.& ratio eſt quia feſtum [13] Dei eſt nobis:& iõ debemus nos feſtum celebrare coram eo cum omnibus quæ gratis conceſſit nobis:& ſic interp̃tatus eſt [14] onklos:quia feſtum coram Deo eſt nobis.

[15] ℭEt ſimiliter etiam in compoſitione diſtributiõis oportet ꝙ ſit regimen diſtribuentis [16] & diſtributi ſimile numero & genere vt בניך כלם :[17] quia בנים ſunt multi maſculi.& ſimiliter dictio כלם ſignificat multos maſculos etiam.

[18] ℭVerũtamen in compoſitione dictionum cum ſuppoſitis regimen ſequeſtratur ſcd̃m [19] numerum ſpecierũ dictionum quarum p̃ceſſit cõmemoratio in capitulo [20] præcedẽti. Quoniam in compoſitione dictionũ ſignificantiũ terminationem ſignificatiõis nominũ [21] & uerborꝝ vt ראובן לבדו ſi cõnectetur ſecum cõnotatio oportet ꝙ cõueniat cum [22] ſuppoſito genere & numero.& ſi dictio non cõnectatur cum cõnotatione: tunc non[23] erit neceſſarium hoc vt ſit oratio congrua.

[24] ℭEt ſi compoſitio ſit dictionum ſignificantiũ modos poteſtatis ſuarum ſignificationũ :[25] tunc ſunt duorum modorum vel cõnectentes ſuppoſitum ſuppoſito vi:[26] aut ſm̃ ordinem. Sicq̃ cõnectẽtes vi ſunt cõnectẽtes ſuppoſita [27] diuerſa diſtincta in ſe cõnexa in re tertia vt שמעון ולוי [28] אחים vau connectebat Simhon:& leui qui ſunt diſtincti in ſe cõnexi in re [29] fraternitatis. Aut erunt connectentes ſuppoſita diuerſa diſtincta in ſe:

& in

יֵאוֹת לוֹמַר אַבְרָהָם הָעִבְרִים שֶׁאֵינָם דוֹמִים בְּמִסְפָּר · וְלֹא אַבְרָהָם הָעִבְרִיָּה כִּי אֵינָם דוֹמִים בְּסוּג כִּי אַבְרָהָם זָכָר וְהָעִבְרִיָּה לְשׁוֹן נְקֵבָה וְלֹא יֵאוֹתוּ · וְכֵן לֹא יֵאוֹת לוֹמַר אַבְרָהָם אֲשֶׁר הֵם אוֹ אֲשֶׁר הִיא אַךְ יֵאוֹתָה לָנוּ לוֹמַר אַבְרָהָם אֲשֶׁר הוּא וְזוֹ הִיא הַהַרְכָּבַת הַצֵּירוּף הַנֵּאוֹת לְפִי דַרְכֵי לְשׁוֹן הָעִבְרִים ׃

וּבְהַרְכָּבַת הַשְּׁאֵלָה יֵאוֹת שֶׁתַּסְכִּים תֵּיבַת הַשְּׁאֵלָה עִם הַתְּשׁוּבָה בְּסוּג וּמִסְפָּר גַּם כֵּן וּבְמִין הַשֵּׁם רְצוֹנִי לוֹמַר בְּיוֹשֶׁר וּבַנְּטִיָּה כְּמוֹ בִּשְׁאֵלַת מִי וָמִי הַהוֹלְכִים בְּסֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת סִימָן י שֶׁהַשְּׁאֵלָה בִּלְשׁוֹן זָכָר וּבְרִבּוּי הַיָּשָׁר וְכֵן בָּאָה שָׁם הַתְּשׁוּבָה לָזֶה בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ בְּבָנֵינוּ וּבִבְנוֹתֵינוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבִבְקָרֵינוּ נֵלֵךְ כִּי חַג יְיָ לָנוּ רְצוֹנִי לוֹמַר מִי הַהוֹלְכִים אֲנַחְנוּ נֵלֵךְ בֵּין שֶׁנִּהְיֶה נְעָרִים בֵּין שֶׁנִּהְיֶה זְקֵנִים וְעִם כָּל הַטַּף וְהַמִּקְנֶה וְהַטַּעַם כִּי חַג יְיָ לָנוּ וְלָכֵן חַיָּבִים אָנוּ לָחוֹג לְפָנָיו בְּכָל מַה שֶּׁחָנַן לָנוּ · וְכֵן תִּרְגֵּם אֻנְקְלוֹס אֲרֵי חַגָּא קֳדָם יְיָ לָנָא ׃

וְכֵן גַּם בְּהַרְכָּבַת הַחִלּוּק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה שִׁמּוּשׁ הַמְחַלֵּק וְהַנֶּחֱלָק דוֹמֶה בְּמִסְפָּר וְסוּג כְּמוֹ בָּנֶיךָ כֻּלָּם ש שֶׁהַבָּנִים רַבִּים זְכָרִים וְכֵן מִלַּת כֻּלָּם מוֹרָה רַבִּים זְכָרִים גַּם כֵּן ׃

אָמְנָם בְּהַרְכָּבַת הַמִּלּוֹת עִם הַמּוּנָחִים הַשִּׁמּוּשׁ יִפָּרֵד עַל מִסְפַּר מִינֵי הַמִּלּוֹת אֲשֶׁר קָדַם זִכְרָם בַּשַּׁעַר ה הַקּוֹדֵם · וְזֶה כִּי בְּהַרְכָּבַת הַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת הַגְּבָלַת הוֹרָאַת הַשֵּׁמוֹת וְהַפְּעָלִים כְּמוֹ רְאוּבֵן לְבַדּוֹ אִם יִתְחַבֵּר בּוֹ הַכִּנּוּי צָרִיךְ שֶׁיַּסְכִּים עִם הַמּוּנָח בְּסוּג וּמִסְפָּר · וְאִם אֵין הַמִּלָּה מִתְחַבֶּרֶת עִם הַכִּנּוּי אָז לֹא יִצְטָרֵךְ זֶה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַמַּאֲמָר נָאוֹת ׃

וְאִם הַהַרְכָּבָה הִיא בַּמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת צִדְדֵי כֹּחַ הוֹרָאוֹתֵיהֶם אָז הֵן בִּשְׁנֵי צְדָדִים אוֹ מְחַבְּרוֹת מוּנָח אֶל מוּנָח בְּחָזְקָה אוֹ עַל הַסֵּדֶר · וְהִנֵּה הַמְחַבְּרוֹת בְּחָזְקָה הֵן הַמְחַבְּרוֹת מוּנָחִים מִתְחַלְּפִים נִפְרָדִים בְּעַצְמָם מִתְחַבְּרִים בְּעִנְיָן שְׁלִישִׁי כְּמוֹ שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אַחִים הָווּ חֲבֵרָה שִׁמְעוֹן וְלֵוִי שֶׁהֵם נִפְרָדִים בְּעַצְמָם מִתְחַבְּרִים בְּעִנְיַן הָאַחֲוָה · אוֹ תִּהְיֶינָה מְחַבְּרוֹת מוּנָחִים מִתְחַלְּפִים נִפְרָדִים בְּעַצְמָם

ובענין

מונח ראשון כי באמר אלוה עושי עדין לא נשלמה הגזרה עד אמר נותן זמירות בלילה שזה הנוסף שהוא הספור הוא המונח השני אשר בו תחזור הנחת ההויה ואז תהיה ההרכבה נודדת בצד מה בחזרת ההויה · וכן באמר יצחק בן אברהם שהוראתו יצחק שהוא בן אברהם והוא הדין לכל שאר הסמוכים אף כי אין כאן נודד גמור וכל זה צריך עיון בהתחלות העיוניות למלאכה הזאת · אבל מסקנת הענין לפי דעתי ששמוש כל ההרכבות הנזכרות הוא נודד בצד מצדי הנודד ואינו בודד גמור כי אין שמוש בודד מוחלט כי אם בהרכבת שם ישר עם שם ישר או עם פעל מורה פעולת הפועל זולת שיורה דבר פעול חוץ הפועל והפעל עצמו או תהיה ההרכבת שם ישר עם מה שכחו כח שם ישר כאמרנו יום מחר שכחה כח הרכבת שם ישר עם שם ישר · וזה די בכנוים דרך כלל עד שנדבר בארבעה מיני ההרכבה הנשארים הבודדים ואחרי כן נבאר תשלום פרטי הכנוים ודרכי הרכבות המאמרים עם חלוקי השמושים ׃

ונפתח תחלה בהרכבת הצרוף שהוא בלשון העברים בשני דרכים הרכבת מלה מצרפת או הרכבת אות שכחה כח מלה מצרפת משל חמלה יוסף אשר הוא שליט משל האות יוסף השליט כי הא ההודעה אשר בתיבת השליט כחה כח שתי מלות אשר הוא · והנה הרכבת יוסף עם הא שבראש השליט היא הרכבת שמוש בודד מפני שכחם כח מונח אחד וכן גם כן הרכבת יוסף אשר · אבל יוסף השליט או יוסף אשר הוא שליט הרכבתו נודדת כי כחה כח מאמר מורכב מן שם מונח ראשון למאמר בלתי נשלם מחובר עם מאמר נשלם כי יוסף מונח ראשון לאשר שהוא רצוני לומר יוסף אשר מאמר בלתי נשלם מחובר עם הוא שליט שהוא מאמר נשלם והנה אשר הוא שליט הרכבתו הרכבת שמוש נודד במקצת כי בו חזרת ההויה וזה די בזה ׃

ולכן נאמר שהנאות במאמר אשר הרכבתו הרכבת הצרוף שיהיו בו המונח הראשון והמצטרף מסכימים דומים במספר ובסוג כי נאה לומר אברהם העברי ולא

יאות

ſuppoſitũ primũ:qa dicẽdo אלוה עושי adhuc nõ eſt pfecta enũ-
ciatio quouſqꝫ dicatur[2] dans pſalmos in nocte:qa hoc additũ
quod eſt ipſa enũciatiatio eſt ſuppoſitũ ſcd̃m[3] in quo reuertiẽ
poſitio eſſendi : & tunc erit cõpoſitio tranſitiua modo quodã
[4]in reditu eſſendi.Et ſic dicendo יצחק בן אברהם cuius ſignifica-
tio eſt Iſhach q eſt[5] filius Abrahã:& ipſum eſt iudiciũ oĩum re
liquorꝫ cõtinuatorꝫ:q̃q̃ nõ ſit hic tranſitiuũ pfectũ.[6]Et totum
hoc indiget cõſideratiõe ĩ principiis ſpeculatiuis artis huius:
ſed[7] ſũma rei ẽm meam opinionẽ eſt ꝙ regimẽ oĩum cõpoſi-
tionum p̃dictarꝫ eſt trãſitiuũ[8] ẽm aliquem modũ modorꝫ trã-
ſitiui:& nõ eſt ĩmanens pfectũ:quia non eſt regimen ĩmanens
abſolutũ niſi[9] in compõne noĩs recti cum noĩe recto:aut cum
uerbo ſignificante actionẽ agẽtis[10] p̃ter ꝙ ſignificet rem actã
extra agẽs & opationẽ ipſam:aut erit compõ[11]noĩs recti cũ eo
cuius poteſtas ſit poteſtas nomĩs recti ſicut eſt nos dicere dies
cras:cuius poteſtas eſt poteſtas[12]compõnis noĩs recti cũ noĩe
recto.Et hoc ſufficit in cõnotationibus modo vl'i:donec loq̃-
mur[13]in quatuor ſpẽbus compõnis reliqs ĩmanẽtibus:& dein
de exponemus cõplementũ[14] pticulariũ conotationũ & mo-
dorꝫ compõnũ orationũ cũ diſtĩctis regiminibꝰ.[15] ℭEt exor
diemur primo in compõne relatiõis quæ eſt in lingua hæbreo
rum[16]duobus modis:compõ dictionis relatiuę:aut cõpoſitio
[17]lr̃æ cuius poteſtas eſt poteſtas dictionis relatiuę.Exemplum
dictionis eſt יוסף אשר הוא שליט Ioſeph qui eſt impator.Exemplũ
[18] lr̃æ eſt יוסף השליט: qa he notificationis q̃ eſt in dictione השליט
uis eius eſt uis duarꝫ[19] dictionũ אשר הוא. Sicqꝫ compõ Ioſeph
cum he quæ eſt in capite השליט eſt[20]compõ regiminis ĩmanen
tis:quia ipſarꝫ vis eſt vis ſuppoſiti vnius : & ſil'r etiã eſt compõ
[21]יוסף אשר Ioſeph qui eſt.Sed יוסף השליט uel יוסף אשר הוא שליט eius
compõ eſt[22] trãſitiua:qa uis eius ẽ uis or̃onis cõpoſitę ex noĩe
ſuppoſiti primi or̃onis nõ[23]pfectę cõnexę cũ or̃one pfecta:qa
Ioſeph eſt ſuppoſitũ primũ ipſius אשר: qđ eſt[24].ſ.יוסף אשר or̃o
ĩpfecta cõnexa cũ הוא שליט:[25] q̃ eſt or̃o pfecta.ſicqꝫ אשר הוא שליט
qui eſt impator eſt eius compõ regimĩs[26] trãſitiui aliquo mõ:
qa in ea eſt reditus eſſendi : & hoc ſufficit hic.[27] ℭEt iõ dice-
mus ꝙ cõgruũ in or̃one:cuius compõ eſt compõ[28]relationis
eſt ꝙ ſint in ipſa ſuppoſitũ primum & relatiuũ[29]conuenientia
ſil'ia numero & genere:qa cõgruũ eſt dicere אברהם העברי: & nõ

congruet

מאסכם:& aliqñ etiam qñ nõ eſt gutturalis vt בקרבכם . Et pro plu
ralitate[2] loquẽtiũ pro ſe aliqñ ueniet pe cum rapiente kamecz
ut באכלנו[3]. Et aliqñ cum hirek vt בשכתנו. Et pro fœmina ſingl'i
abſenti eſt pe cũ rapiẽte[4] kamecz vt לעכודהו לשמרה:& he eſt aſpi
rata. Et in pñti etiã eſt pe cũ rapiente[5] kamecz vt עזבך. Et ꝓ plu
ralitate abſentiũ ueniet in illis ꝟm rõcinationẽ pe cum rapiẽte
[6] kamecz: & nun addita in vltimo ut פעלן. Et in binariis uenit
pe cum holem:& nun[7] cũ kamecz cum he in ultimo vt באנה. Et
in quieſcentibus pe yod לדתנה.[8] Et ꝓ pl'itate pñtium q̃uis non
uenerit in vſu linguæ:ſed ꝟm rõcinationẽ non eſt[9] inter ipam
& inter pl'itatẽ pñtium maſculoꝝ:niſi quia uenit in ea nun lo-
co mem[10] in vltimo.

[11] ¶ Hȩ ſunt cõnotationes noĩum quas putauerũt multi grã-
maticoꝝ[12] ꝙ ipſȩ uenerint vice dictionũ שלה[13] שליך שלו שלך שלי
שלנו שלכם שלהם שלכן שלהן : & nõ ſunt euidentia apud me eorum
uerba:ꝙ[14] ſi eſſet ſic eſſet dicendũ:ꝙ ipſaꝝ regimen eſſet tran
ſitiuũ:quia nõ eſt cõnotatio niſi terminans nomen[15] connexũ
ei:& hoc habet aditũ magnũ in noĩbus agnominũ:& noĩbus
rerum[16] & ꝓcedentibus ſuo ꝓceſſu in hoc:etiã in illis quæ nõ
ſunt tranſitiua. Verũtñ in noĩbus agentiũ[17] & actoꝝ qñ cõno
tatio connexa eis ſignificat אתכם אתם[18] אתי אתך אתו אתך אתה אתנו
אתחן vel אתנה : aut לי לך לו ליך לה לנו לכם להם לכן להן[19] : tũc vt pl'm
regimen eſt tranſitiuum:quia tunc vt plurimũ ſignificat actũ:
aut poſſeſſorem[20] cui eſt poſſeſſio. Et ideo videtur etiam ꝟm
uerba dicentiũ ꝙ ſignificatio cõnotationũ ſit[21] שלי שלך & cæ-
tera:cum toto hoc poſſibile eſt ꝙ non ſit illorũ regimen ĩma-
nens ſed tranſitiuum:[22] & ratio eſt quia omnes ſignificãt poſ-
ſeſſiones in comparatiõe ad ſuos poſſeſſores. Et ideo ꝟm meã
opinionem:[23] qui dicit abſolute ꝙ cõpoſitio poſſeſſionis ipſis
tranſitiuis errat errore manifeſto:quia & ſi[24] poſſeſſionem ali
quando ſignificat ipſam dictio aut regimen dictionis aut rem
quam ſignificat[25] littera regiminis tranſitiui ad eſſendũ ter-
minatum re alia præter illam vt אלוה עושי:[26] quod eſt ſicut orõ
Deus faciens me:qđ eſt regimen tranſitiuum certe: poſſibile
eſt dicere[27] ꝙ compoſitio אלוה עושי compõ regiminis ĩmanen
tis: & ꝙ ratio diſcriminis ſit:[28] quia ĩ regimine faciẽs me:pfe-
ctus eſt intellectus orõnis:qui eſt ꝙ Deus ſit[29] faciens me:ſed
עושי vis eius ẽ vis dictõis vniꝰ terminãtis Deũ:ac ſi totũ hoc ſit

ſuppoſitũ

מַאַסְכֶם וְלִפְעָמִים אַף כְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוֹנִית כְּמוֹ בְּקָרְבְּכֶם ׃ וּלְרִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם לִפְעָמִים תָּבֹא הַפֵּא בַּחֲטֶף קָמֶץ כְּמוֹ בְּאָכְלֵנוּ ו וְלִפְעָמִים בְּחִירֶק כְּמוֹ בְּשִׁבְתֵּנוּ וְלַנְּקֵבָה הַיְחִידָה הַנִּסְתֶּרֶת הַפֵּא בַּחֲטֶף קָמֶץ כְּמוֹ לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ וְהַהֵא מַפִּיק וּבַנִּמְצֵאת גַּם כֵּן הַפֵּא בַּחֲטֶף קָמֶץ כְּמוֹ עָזְבֵךְ׳ וּלְרִבּוּי הַנִּסְתָּרוֹת תָּבֹא בָּם לְפִי הַהֶקֵּשׁ הַפֵּא בַּחֲטֶף קָמֶץ וְנוּן נוֹסֶפֶת בַּסּוֹף כְּמוֹ פָּעֳלָן׳ וּבַשְּׁנַיִם בָּאָה הַפֵּא בְּחוֹלֶם וְהַנּוּן בְּקָמֶץ עִם הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ בָּאֳנָה ׃ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד לְדָתְנָה ׃ וּלְרִבּוּי הַנִּמְצָאוֹת אַף כִּי לֹא בָּא בְּהֶרְגֵּל הַלָּשׁוֹן אֲבָל לְפִי הַהֶקֵּשׁ אֵין בֵּינוֹ וּבֵין רִבּוּי הַנִּמְצָאִים הַזְּכָרִים כִּי אִם שֶׁבָּאָה בוֹ נוּן בִּמְקוֹם מֵם בַּסּוֹף ׃

אלה הֵם כִּנּוּיֵי הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר חָשְׁבוּ רַבִּים מִן הַמְדַקְדְּקִים שֶׁהֵם בָּאוּ תְּמוּרַת מִלּוֹת שֶׁלִּי שֶׁלְּךָ שֶׁלּוֹ שֶׁלִּיךְ שֶׁלָּהּ שֶׁלָּנוּ שֶׁלָּכֶם שֶׁלָּהֶם שֶׁלָּכֶן שֶׁלָּהֶן׳ וְלֹא נִרְאוּ בְּעֵינַי דִּבְרֵיהֶם כִּי אִלּוּ הָיָה כֵּן יֵשׁ לוֹמַר שֶׁשִּׁמּוּשָׁם נוֹדֵד כִּי אֵין הַכִּנּוּי אֶלָּא מַגְבִּיל הַשֵּׁם הַדָּבֵק בּוֹ וְזֶה יֵשׁ לוֹ מָבוֹא גָּדוֹל בְּשֵׁמוֹת הַתָּאֳרִים וּשְׁמוֹת הַדְּבָרִים וְהַדּוֹרְכִים בְּדַרְכָּם כָּזֶה אַף בְּשֶׁאֵינָם נוֹדְדִים׳ אֲבָל בִּשְׁמוֹת הַפּוֹעֲלִים וְהַפְּעוּלִים כְּשֶׁהַכִּנּוּי הַדָּבֵק בָּם מוֹרֶה אוֹתִי אוֹתְךָ אוֹתוֹ אוֹתָךְ אוֹתָהּ אוֹתָנוּ אֶתְכֶם אֹתָם אֶתְהֶן אוֹ אֹתָנָה׳ אוֹ לִי לְךָ לוֹ לִיךְ לָהּ לָנוּ לָכֶם לָהֶם לָכֶן לָהֶן אָז עַל הָרֹב הַשִּׁמּוּשׁ נוֹדֵד כִּי אָז עַל הָרֹב יוֹרֶה אֶת הַפָּעוּל אוֹ הַקּוֹנֶה אֲשֶׁר לוֹ הַקִּנְיָן ׳ וְלָזֶה נִרְאֶה אַף לְפִי דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהוֹרָאַת הַכִּנּוּיִם שֶׁלִּי שֶׁלְּךָ וְכוּ׳׃ עִם כָּל זֶה אֶפְשַׁר שֶׁאֵין שִׁמּוּשָׁם בּוֹדֵד אֶלָּא נוֹדֵד׳ וְהַטַּעַם כִּי כֻּלָּם מוֹרִים קִנְיָנִים בְּעֵרֶךְ אֶל קוֹנֵיהֶם׳ וְלָכֵן לְפִי דַּעְתִּי הָאוֹמֵר סְתָם שֶׁהַרְכָּבַת הַקִּנְיָן לַנּוֹדְדִים טוֹעֶה טָעוּת מְבוֹאָר כִּי אַף שֶׁהַקִּנְיָן לִפְעָמִים תּוֹרֶה אוֹתוֹ מִלָּה אוֹ שִׁמּוּשׁ מִלָּה אוֹ עִנְיָן שֶׁתּוֹרֶה עָלָיו אוֹת הַשִּׁמּוּשׁ הַנּוֹדֵד לִהְיוֹת מוּגְבָּל בְּדָבָר אַחֵר זוּלָתוֹ כְּמוֹ אֱלוֹהַּ עֹשָׂי שֶׁהוּא כְּמַאֲמַר אֱלוֹהַּ עוֹשֶׂה אוֹתִי שֶׁהוּא שִׁמּוּשׁ נוֹדֵד וַדַּאי אֶפְשַׁר לוֹמַר שֶׁהַרְכָּבַת אֱלוֹהַּ עֹשָׂי הַרְכָּבַת שִׁמּוּשׁ בּוֹדֵד וְכִי טַעַם זֶה הַהֶפְרֵשׁ הוּא מִפְּנֵי כִּי בְּשִׁמּוּשׁ עוֹשֶׂה אוֹתִי נִשְׁלְמָה הֲבָנַת הַמַּאֲמָר וְהִיא שֶׁהָאֱלוֹהַּ עוֹשֶׂה אוֹתִי אֲבָל עֹשַׂי כֹּחוֹ כֹּחַ תֵּיבָה אַחַת מַגְבֶּלֶת הָאֱלוֹהַּ כְּאִלּוּ כָּל זֶה

בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֶיהָ ׳ וְלַנִּמְצָאוֹת בְּתוֹסֶפֶת יוֹד חִירֶק וּבְכַף שְׁוָא בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתַיִךְ וְלַנִּמְצָאוֹת בְּכַף בִּסְגוֹל וְנוּן בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֵיכֶן וְלַנִּסְתָּרוֹת הֵא בִּמְקוֹם כַּף הַנִּמְצָאוֹת כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֵיהֶן ׳ אֵלֶּה הֵם דִּינֵי שְׁמוֹת הַפּוֹעֲלִים ׃ גַּם שְׁמוֹת הַפְּעוּלִים כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ יְכוּנוּ בַּעֲשָׂרָה אֵלֶּה וּמִשְׁפָּטָם כְּדִין הַפּוֹעֲלִים בְּשִׁנּוּי צוּרוֹתֵיהֶם ׃

אך אָמְנָם שְׁמוֹת הַפְּעָלִים בִּהְיוֹתָם שָׁוִים לַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם וְלַנִּסְתָּרִים וְלַנִּמְצָאִים נִמְצָאוּ עִם כָּל הַשְּׁנֵים עָשָׂר כִּנּוּיִם ׃ לַיָּחִיד הַנִּסְתָּר לִפְעָמִים תָּבֹא וָו נוֹסֶפֶת בַּסּוֹף לְבַד וּבָזֶה פַּעַם פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ חָטוּף כְּמוֹ שָׁמְרוֹ וּפַעַם בְּחִירֶק כְּמוֹ גִּשְׁתּוֹ וְלִפְעָמִים תָּבֹא נוֹסֶפֶת בָּאַחֲרוֹנָה הֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ עֲשׂהוּ וְהוּא נַח הַלָּמֶד ׃ וְלַיָּחִיד נִמְצָא גַּם כֵּן פַּעַם תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ חָטוּף כְּמוֹ בְּשָׁכְבְךָ וְאָז הַכַּף בְּקָמֶץ בַּסּוֹף וּפַעַם לַנְּקֵבָה תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ רָחָב וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בַּחֲטֶף קָמֶץ וְהַכַּף בִּשְׁוָא כְּמוֹ לְגָאָלֵךְ וּפַעַם אַף לַזָּכָר הַפֵּא בְּחִירֶק כְּמוֹ שִׁבְתְּךָ וּפַעַם תָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ חָטוּף כְּמוֹ רְדָפְךָ וּכְשֶׁהַפֵּא אָלֶף תָּבֹא בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֶץ חָטוּף כְּמוֹ אֱמָרְךָ וּפַעַם בָּאָה הַפֵּא בְּשׁוּרֶק בִּשְׁנַיִם כְּמוֹ בְּקוּמְךָ וּפַעַם בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם כְּמוֹ בְּקֻצְרְךָ וְלִפְעָמִים בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ רָחָב וְהַלָּמֶד בַּחֲטֶף קָמֶץ וְהַכַּף נוֹסֶפֶת בְּקָמֶץ כְּמוֹ בְּאָ מְלָכִים דְּהַיְנוּ בִּשְׁמוּאֵל סִימָן טו לִמְשָׁחֲךָ לְמֶלֶךְ וְהַתְּמִיהָה עַל הֶחָבִיב בָּזֶה שֶׁסָּבַר שֶׁבָּא בְּחִלּוּף תְּנוּעוֹת הַקּוֹדֶם כִּי אֵין בָּזֶה חִלּוּף וְלֹא תְּמוּרָה כִּי אִם פֵּירוּד וְהֶפְרֵשׁ תְּנוּעוֹת ׃

וְלַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּאָה הַפֵּא בַּחֲטֶף קָמֶץ כְּמוֹ בְּאָמְרִי עָבְרִי וּבִהְיוֹת עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ גְּרוֹנִית תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ רָחָב וְהָעַיִן בַּחֲטֶף קָמֶץ כְּמוֹ בָּחֳרִי וּפְעָמִים תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ רָחָב וְהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ יָרְדִי רָדְפִי וְלִפְעָמִים כְּשֶׁכִּנּוּי הַמָּקוֹר מוֹרֶה עַל הַפָּעוּל תָּבֹא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בַּסּוֹף כְּמוֹ לְהַרְגִּיעֵנִי לְנַחֲמֵנִי וְלִפְעָמִים בָּאָה הַפֵּא בְּחִירֶק כְּמוֹ בְּשִׁבְרִי ׃ וְלִרְבּוּי הַנִּסְתָּר תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ חָטוּף כְּמוֹ בְּשָׁמְרָם וְלִפְעָמִים בְּחִירֶק כְּמוֹ בְּגִשְׁתָּם ׃ וּבְרִבּוּי הַנִּמְצָאִים תָּבֹא לִפְעָמִים הַפֵּא בַּחֲטֶף קָמֶץ כְּמוֹ בְּעָבְרְכֶם וּכְשֶׁהַפֵּא גְּרוֹנִית תָּבֹא בִּסְגוֹל וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בַּחֲטֶף קָמֶץ כְּמוֹ בֶּאֱמָרְכֶם אוֹ הַפֵּא בְּקָמֶץ רָחָב וְהָעַיִן בְּחָטוּף כְּשֶׁהָעַיִן גְּרוֹנִית כְּמוֹ

מאסכם

in vltimo vt פועלותיה.Et pro pn̄tibus eſt cū additiōe yod hirek
& cum caph ſceua[2] in vltimo vt פועלותיך.Et pro pn̄tibus eſt cū
caph cum ſeghol & nun in vltimo vt פועלותיכן.[3] Et pro abſenti
bus eſt he loco caph pn̄tium ut פועלותיהן.hæc ſunt iura[4] noīum
ipſoꝝ agentiū.Iterum noīa actoꝝ vt diximus cōnotabunt̃ ꝑ
decem[5] hæc: & iudiciū ipſoꝝ eſt vt ius agētium in mutatione
ſuaꝝ formaꝝ.[6] ¶ Verūtn̄ noīa verborū exn̄tia ipſa æqua pro
loquentibus pro ſe[7] & ꝓ abſentibus & ꝓ pn̄tibus inueniunt̃ cū
oībus duodecim[8] cōnotationibus.Pro ſingl'i abſenti aliqn̄ ve
niet vau addita in vltimo ſolum:& in hoc[9] eſt aliqn̄ pe radicis
cū kamecz rapto vt שמרו: & aliqn̄ cum hirek vt גשתו:[10] & aliqn̄
veniet addita ī vltimo he cū ſciurek ꝓtrahēte vt עשותו: & illud
eſt[11] quieſcēs lāmed.Et pro ſingl'i pn̄ti etiā aliqn̄ ueniet pe cū
kamecz rapto vt[12] בשכבך:& tunc caph eſt cū kamecz in vltīo.
& aliqn̄ ꝓ fœmina ueniet pe cū kamecz lato:[13] & hayn radicis
cum rapiente kamecz:& caph cum ſceua vt לגאלך:& aliqn̄ etiā
pro maſculo eſt pe[14] cū hirek vt שכתך:& aliqn̄ veniet pe cū ſce
ua:& hayn cū kamecz rapto[15] vt רדפך.& qn̄ pe aleph ueniet cū
ſeghol & hayn cum kamecz rapto ut אמרך.[16] Et aliqn̄ uenit pe
cum ſciurek in binariis vt בקומך : & aliqn̄ cū collectiōe labiorū
[17] ut בקצרך:& aliqn̄ cū ſceua:& hayn cum kamecz lato:& lāmed
cū rapiente kamecz:[18] & caph addita cū kamecz vt primo re-
gum:hoc eſt Samuelis cap.xv.למשחך[19] ꝓ rege. Et mirū eſt de
Habib ī hoc:qui opinatus eſt ꝙ uenerit cū cōmutatione mo-
tuum p̄cedētis:[20] qa nō eſt in hoc cōmutatio neq; cambiū:ſed
diſparitas & diſtinctio motuū.[21] Et ꝓ ſingulari loquēte pro ſe
uenit pe cum rapiente kamecz vt באמרי עברי.Et exn̄te[22] hayn ra
dicis gutturali ueniet pe cū kamecz lato : & hayn cum rapiēte
kamecz vt בחרי.[23] Et aliqn̄ ueniet pe cum kamecz lato:& hayn
cū ſceua vt בירדי רדפי.Et aliqn̄[24] qn̄ cōnotatio uenæ ſign̄at actū
ueniet cū additione nun cū hirek protrahēte yod[25] in vltimo
ut להרגיעי לנחמני:& aliqn̄ uenit pe cū hirek vt בשברי.[26] Et ꝓ pl'ita
te abn̄tis ueniet pe cū kamecz rapto vt בשמרם:& aliqn̄ cū hirek
[27] vt בגשתם. Et in pl'itate pn̄tium ueniet aliqn̄ pe cum rapiente
kamecz[28] vt בעברכם.& quando pe eſt gutturalis ueniet cum ſe-
ghol:& hayn radicis cum rapiente kamecz[29] vt באמרכם:aut pe
cum kamecz lato & hayn cum rapto:qn̄ hayn eſt gutturalis vt
מאסכם

vt יולדיו. Et pro ſingl'i inueniť maſculus cũ ſeghol uel cũ ceri
lãmed: & additione yod quieſcẽtis[2] & caph cũ kamecz vt איביך
איביך. Et ꝑ pl'itate loquẽtiũ pro ſe cum kamecz lãmed[3] & addi-
tione yod in vltimo vt שוטני: qa yod apparens eſt ſignũ loquẽ
tis pro ſe[4] & yod pl'itatis abſcõdiť a ſcriptura. Et ꝑ pl'ibus ab-
ſentibus lãmed eſt cũ ceri[5] ꝓtrahẽte yod & additiõe he cũ ſe-
ghol & mem in vltimo ut עושקיהם. Et in quieſcentibus lãmed
[6] veniet hayn cũ ceri ut עושיהם רואיהם. Et in pl'itate p̃ntium ue-
niet[7] caph loco he abſentiũ vt רואיכם. Et in pl'itate loquẽtiũ ꝑ
ſe[8] venit in vltĩo cũ additione nun cũ ſciurek trahente vau vt
שופטינו. Et in ſingulari[9] abſenti cũ additione he cũ kamecz in
vltimo vt שומריה. Et in p̃ntia fœminæ[10] ſingl'is lãmed eſt cum
kamecz: & cum additione yod cum hirek: & caph cũ ſceua in
vltimo vt[11] רוכליך. Et pro pl'itate abſentium פועליהן: & pro plu
ralitate p̃ſentium פועליכן.[12] ℂ פועלת eſt nomẽ fœminæ ſingl'is
cũ cõnotatione ſingl'is abñtis ueniet[13] hayn cũ pathah: & lã-
med cum ſceua: & tau addita[14] cum holem ꝓtrahẽte vt יונקתו:
& cum ſingl'i præſenti hayn eſt cum pathah: & lãmed[15] cũ ſce-
ua: & tau cum ſeghol vl' cũ ſceua: & caph addita eſt cũ kamecz
vt יולדתך יולדתך.[16] Et cum loquẽte pro ſe eſt cum hirek protra
hente vt פועלת. Et cũ pl'itate abſentiũ[17] tau eſt cum kamecz: &
mem addita in vltimo vt פועלתם. & cũ p̃ntibus cum caph[18] cũ
ſeghol: & mem addita ut יולדתכם. Et in pluralitate loquẽtis ꝑ
ſe tau eſt cum ſeghol:[19] & cum additione nun ſciurek protra-
hente in vltimo vt יולדתנו. Et cũ ſingulari[20] abſenti tau eſt cũ
kamecz cum he exprimente in vltimo vt יולדתה. Et in ſingulari
præſenti[21] tau eſt cum ceri: & addita caph cũ ſceua in vltimo
vt סחרתך. Et cum pluralitate[22] abſentiũ tau eſt cum kamecz vt
פועלתן. Et cũ pl'itate p̃ſentium eſt cũ additione caph[23] cum ſe
ghol: & mem in vltimo vt יולדתכם.[24] ℂ פועלות pro plurib⁊ tau
eſt cũ kamecz addita yod cum vau in vltimo ut[25] פועלותיו. Et
pro præſenti tau eſt cum ceri: & caph kamecz in vltimo[26] vt
פועלותיך. Et pro loquente pro ſe eſt cum kamecz tau & additio
ne yod in vltĩo vt[27] פועלותי. Et pro abſentibus eſt cum ceri tau
& additione he cum ſeghol: & mem in vltimo vt[28] פועלותיכם.
Et pro præſentibus eſt cum caph vice he abſentium. Et pro
loquentibus pro ſe[29] eſt cum ſciurek protrahente in vlti-
mo vt פועלותינו. Et pro abſenti eſt cum additione he kamecz

כְּמוֹ יוֹלְדָיו וּלְיָחִיד נִמְצָא זָכָר בִּסְגוֹל אוֹ בְּצֵרִי הַלָּמֶד וְתוֹסֶפֶת יוֹד נָחָה וְכַף בְּקָמֶץ כְּמוֹ אוֹיְבֶיךָ אוֹיְבֵיךְ וְלִרְבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּקָמֶץ הַלָּמֶד וְתוֹסֶפֶת יוֹד בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ שׁוֹטְנָי שֶׁהַיּוֹד הַנִּרְאֵת סִימַן הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ וְיוֹד הַרִבּוּי נֶעֱלֶמֶת מִן הַמִּכְתָּב׃ וְלָרַבִּים הַנִּסְתָּרִים הַלָּמֶד בְּצֵרִי מוֹשֶׁךְ יוֹד וְתוֹסֶפֶת הֵא בִּסְגוֹל וּמֵם בַּסּוֹף כְּמוֹ עוֹשְׁקֵיהֶם וּבְנָחֵי הַלָּמֶד תָּבֹא הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ עוֹשֵׂיהֶם רוֹאֵיהֶם׃ וּבְרִבּוּי הַנִּמְצָאִים תָּבֹא כַּף בִּמְקוֹם הֵא הַנִּסְתָּרִים כְּמוֹ רוֹאֵיכֶם׃ וּבְרִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בָּא בַּסּוֹף בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ שׁוֹפְטֵינוּ׃ וּבַיְחִידָה הַנִּסְתֶּרֶת בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּקָמֶץ בַּסּוֹף כְּמוֹ שׁוֹמְרֶיהָ׃ וּבְנֹכַח הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה הַלָּמֶד בְּקָמֶץ וּבְתוֹסֶפֶת יוֹד בְּחִירֶק וְכַף בִּשְׁוָא בַּסּוֹף כְּמוֹ רוֹכְלַיִךְ וְלִרְבּוּי הַנִּסְתָּרוֹת פּוֹעֲלֵיהֶן וְלִרְבּוּי הַנִּמְצָאוֹת פּוֹעֲלֵיכֶן׃

פועלת

שֵׁם הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה בְּכִנּוּי הַיָּחִיד הַנִּסְתָּר תָּבֹא הָעַיִן בְּפַתַּח וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַתָּו הַנּוֹסֶפֶת בְּחוֹלֶם מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ יוֹנַקְתּוֹ׃ וְעִם הַיָּחִיד נִמְצָא הָעַיִן בְּפַתַּח וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַתָּו בִּסְגוֹל אוֹ בִּשְׁוָא וְכַף נוֹסֶפֶת בְּקָמֶץ כְּמוֹ יוֹלַדְתֶּךָ יוֹלַדְתְּךָ וְעִם הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ פּוֹעַלְתִּי וְעִם רִבּוּי הַנִּסְתָּרִים הַתָּו בְּקָמֶץ וּמֵם נוֹסֶפֶת בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ פּוֹעַלְתָּם וְעִם הַנִּמְצָאִים בְּכַף בִּסְגוֹל וּמֵם נוֹסֶפֶת כְּמוֹ יוֹלַדְתְּכֶם וּבְרִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ הַתָּו בִּסְגוֹל וּבְתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ יוֹלַדְתֵּנוּ׃ וְעִם הַיְחִידָה נִסְתֶּרֶת הַתָּו בְּקָמֶץ עִם הֵא מַפִּיק בַּסּוֹף כְּמוֹ יוֹלַדְתָּהּ וּבַיְחִידָה הַנִּמְצֵאת הַתָּו בְּצֵרִי וְנוֹסֶפֶת כַּף בִּשְׁוָא בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ סֹחַרְתֵּךְ׃ וְעִם רִבּוּי נִסְתָּרוֹת הַתָּו בְּקָמֶץ כְּמוֹ פּוֹעַלְתָּן וְעִם רִבּוּי נִמְצָאוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף בִּסְגוֹל וּמֵם בַּסּוֹף כְּמוֹ יוֹלַדְתְּכֶם׃

פועלות

לְרַבּוֹת הַתָּו בְּקָמֶץ נוֹסֶפֶת יוֹד עִם וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתָיו וְלַנִּמְצָא הַתָּו בְּצֵרִי וְכַף קָמֶץ בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֶיךָ וְלַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּקָמֶץ הַתָּו וְתוֹסֶפֶת יוֹד בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתָי׃ וְלַנִּסְתָּרִים בְּצֵרִי הַתָּו וְתוֹסֶפֶת הֵא בִּסְגוֹל וּמֵם בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֵיהֶם וְלַנִּמְצָאִים בְּכַף תְּמוּרַת הֵא הַנִּסְתָּרִים׃ וְלַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֵינוּ׃ וְלַנִּסְתֶּרֶת בְּתוֹסֶפֶת הֵא קָמֶץ

בסוף

גְמָלַתְהוּ וְגַם תָּבֹא לְרֹב הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בְּיוֹד נָחָה בֵּין הַנָּעָה ש שֶׁלְּפָנֶיהָ וְהַוָּו שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ כְּמוֹ יוֹלְדָיו : וְהַיּוֹד נִמְשֶׁכֶת לְחִירֶק סִימַן יָחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בֵּין שֶׁיִּהְיֶה זָכָר אוֹ נְקֵבָה כְּמוֹ שֹׁמְרִי וְלִפְעָמִים בָּא ב בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּחִרֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ שֹׁמְרֵנִי : וְהַהֵא נִמְשֶׁכֶת אֶל הַקָּמֶץ סִימַן לַנְּקֵבָה כְּמוֹ מְקוֹרָהּ וְאָז תִּהְיֶה בְּמַפִּיק סִימַן לַכִּנּוּי : וְהַמֵּם סִימַן לְרִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים כְּמוֹ מְגִינָם וְלִפְעָמִים תָּבֹא הַמֵּם בְּחֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ נְסִיכֵמוֹ אֵלֶּה הֵם דַּרְכֵי הַכִּנּוּיִם בָּאוֹתִיּוֹת וּכְדֵי לְהָעִיר לֵב הַתַּלְמִידִים נַמְשִׁיל בָּהֶן בְּשֵׁם הַפּוֹעֵל וְשֵׁם הַפָּעוּל וְשֵׁם הַפֹּעַל וּמֵהֶם יָבִינוּ כַּזֹּאת בְּכָל שְׁאָר מִינֵי הַשֵּׁמוֹת מֵעַצְמָם :

ונתחיל רִאשׁוֹנָה בְּשֵׁם הַפּוֹעֵל וְנֹאמַר כִּי הַזָּכָר הַיָּחִיד יְכוּנֶּה כֵּן עָלַי עָשׂוֹר זֶה כִּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ לִפְעָמִים בָּא בְּיוֹד לְבַד כְּמוֹ יוֹצְרִי בִּשְׁוָא הָעַיִן וְלִפְעָמִים בְּנוּן חִרֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ עוֹשֵׂנִי בְּצֵרִי הָעַיִן וּפַעַם בְּפַתָּח כְּמוֹ רוֹאַנִי : וְהַיָּחִיד נִסְתָּר בָּא פַּעַם בְּחֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ יוֹצְרוֹ וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וּפַעַם בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ עוֹשֵׂהוּ וְאָז הָעַיִן בְּצֵרִי : וְנֹכַח הַיָּחִיד הַזָּכָר בָּא בְּכַף קָמֶץ וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יוֹצֶרְךָ חֹתֶנְךָ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ אוֹיִבְךָ וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וּבְהֶפְסֵק יוֹמַר הַשְּׁוָא בִּסְגוֹל כְּמוֹ שׁוֹמְרֶךָ וְאִם הָעַיִן גְּרוֹנִית תָּבֹא בְּפַתָּח כְּמוֹ אוֹהַבְךָ וְהַלָּמֶד כְּשֶׁהִיא אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא פַּעַם בְּצֵרִי כְּמוֹ שׁוֹלְחֶךָ וּפַעַם בְּפַתָּח כְּמוֹ בּוֹרַאֲךָ : וּבְרִבּוּי הַנִּסְתָּר תָּבֹא מֵם בַּסּוֹף וְקָמֶץ לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ גוֹאֲלָם אוֹסְפָם : וְרִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ גוֹאֲלֵנוּ וְהַלָּמֶד בְּצֵרִי : וּבַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת הַלָּמֶד בְּקָמֶץ מוֹשֵׁךְ הֵא כְּמוֹ נוֹצְרָהּ וְלִפְעָמִים תָּבֹא הָעַיִן בְּחִרֶק אוֹ סֶגּוֹל וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד נִבְלַעַת בּוֹ וְהַהֵא בְּקָמֶץ כְּמוֹ מְפַתֶּיהָ : הָרַבּוֹת הַנִּסְתָּרוֹת מִשְׁפָּטָן פּוֹקְדָן וְלֹא נִמְצָא בַּכָּתוּב : וּבְרִבּוּי נֹכַח הַזָּכָר בָּאָה כַּף בִּסְגוֹל וּמֵם אַחֲרֶיהָ כְּמוֹ גוֹאַלְכֶם : וְנֹכַח הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה בְּכַף שְׁוָא בַּסּוֹף וְהַלָּמֶד בְּצֵרִי כְּמוֹ עוֹשֵׂךְ וּבְרַבּוֹת נִמְצָאוֹת בְּכַף סֶגּוֹל וְנוּן בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ פּוֹעַלְכֶן : הָרַבִּים זְכָרִים יֵשׁ לָהֶם עֲשָׂרָה קוֹנִים גַּם כֵּן בְּאֵלֶּה : רִאשׁוֹנָה בְּתוֹסֶפֶת וָו בַּסּוֹף לְיָחִיד נִסְתָּר בְּקָמֶץ הַלָּמֶד הַקּוֹדֶמֶת וְיוֹד נָחָה בֵּין הַלָּמֶד וְהַוָּו

גמלתיו. Et etiam ueniet pro maiori parte maſculorũ abſentiũ
cum yod quieſcẽte inter motá:[2] quæ eſt ante eã: & vau quæ eſt
poſt eam vt יולדיו. Et yod protracta ipſi hirek eſt ſignũ ſingl'is[3]
loquẽtis ꝓ ſe: ſiue fuerit maſculus ſiue fœmina ut שמרי. & aliqñ
uenit[4] cũ additione nun cum hirek protrahente yod ut שמרני.
Et he eſt ꝑtracta ad[5] kamecz ſignũ pro fœmina ut מקורה: & tũc
erit cum exprimente ſigno ꝓ cõnotatione.[6] Et mem ſignũ pro
pl'itate maſculoꝝ abſentiũ ut מגינם: & aliqñ ueniet mem[7] cũ ho
lem protrahente uau ut נסיכמו. hi ſunt modi cõnotationũ per
litteras: & ad[8] excitandũ cor addiſcentiũ exemplificabimus ꝑ
eas in noĩe agentis & noĩe acti & noĩe[9] uerbi: & ex illis intelli-
gent talia in oĩbus reliquis ſpeciebus nominũ per ſeipſos.
[10] ¶ Et incipiemus primo in noĩe agẽtis: & dicemus ꝙ maſcu
lus ſingularis[11] cõnotabit̃ ſic ſm denarium hunc: quia loquẽs
pro ſe aliquando[12] uenit cum yod ſolum vt יוצרי cũ ſceua hayn:
& aliqñ cũ nun hirek ꝑtrahente yod[13] ut עושני cum ceri hayn:
& aliquãdo cũ pathah vt רואני. Et ſingularis abñs[14] uenit aliqñ
cum holem protrahente vau ut יוצרו: & hayn cum ſceua: & ali
qñ cum additione he[15] cum ſciurek ꝑtrahẽte vt עושהו: & tunc
hayn eſt cum ceri. Et pręſentia ſingualris maſculi uenit[16] cum
caph kamecz: & hayn cũ ſeghol vt יוצרך חתנך: & aliqñ hayn cũ
hirek ut[17] אויבך: & lãmed cum ſceua: & in pauſa cõmutabit̃ ſce
ua cum ſeghol vt שומרך: & ſi[18] hayn fuerit gutturalis ueniet cũ
pathah ut אוהבך. & lãmed qñ eſt lr̃a gutturalis[19] ueniet aliquan
do cum ceri ut שולחך: & aliqñ cum pathah ut בוראך. Et in plu
ralitate[20] abſentis ueniet mem in ultimo: & kamecz lãmed ra-
dicis vt גואלם אוספם.[21] Et pl'itas loquẽtis ꝓ ſe cũ additione nun
cum ſciurek protrahente ut גואלנו: & lãmed eſt[22] cum ceri. Et
in fœmina ſingulari abſenti lãmed eſt cũ kamecz protrahente
he ut נוצרה:[23] & aliquãdo ueniet hayn cum hirek uel ſeghol: &
dagheſc & lãmed ſorbetur in eo: & he[24] cum kamecz ut מפתיה
plures abſentes: ius ipſarum eſt פוקדן: & non inuenit̃[25] in ſcri-
ptura. Et in pluralitate præſentiæ maſculi uenit caph cum ſe-
ghol: & mem poſt eam ut[26] גואלכם. Et præſentia fœminę ſingu
laris cum caph ſceua in ultimo: & lãmed cũ ceri ut[27] עושך. Et
in pluribus præſentibus cum caph ſeghol & nun in ultimo ut
פועלכן.[28] Multis maſculis ſunt decem poſſeſſores etiam in his.
Primo cum additione[29] uau in ultimo pro ſingl'i abſenti cũ
kamecz lãmed ꝑcedentis: & yod quieſcẽte inter lãmed & vau
ut יולדיו

& fœminam: quia iam ſcitum eſt in perſona loquentis: & ideo deiiciemus ex his duo: [2] vnum ꝑ ſingulari & vnū pro pluralitate loquentis pro ſe: & remanebūt decem poſſeſſores ſm linguam [3] antiquoꝝ grāmaticoꝝ. & hæc ſunt æqualia omnibus dictionibus ſignificantibus poſſeſſores: [4] exceptis noībus ſubſtātiæ ꝓpriæ: quia hæc nō cōnotabunt pro alio vnq̄: prout [5] ſcripſimus ſuperius in cap. nominū: ac etiā noīe gentili ſignificante diſpōnes indiuidui [6] vniuerſales ei: vt expoſuimus ibi. Et ideo exiſtentibus oībus reliquis noībus ſignificātibus [7] diſpoſitionem aut uerbum aut agens aut actum: ſic etiam relatiue ad illa uariabitur ſignificatio [8] cōnotationū: quia cōnotatiōes nominū diſpōnum ſignificant poſſeſſiones ſm ueritatē: quia me dicere חכמתי [9] ſignificat ſciam quæ eſt mihi. Et nomina agētium ſignificant ſuis cōnotationibus ipſa acta [10] ut אוכליו comedentes ipm. Et noīa actoꝝ ſignificant ſuis cōnotatiōibus agētes [11] ut eſt me dicere קרואיך vocatos a te quos tu uocaſti ipſos. Sed [12] nomina uerboꝝ poſſibile eſt ꝙ ſignificēt agentes ut שיתי ꝙ ponā ego: [13] & pōt eſſe ꝙ ſignificēt acta ut עשהו facere illud. Igitur oportet [14] ſcire cōnotationes diſtinctas: quæ ſignificant agentes & acta & poſſeſſiones ad [15] dignoſcendū ipſaꝝ cōpoſitionē qn̄ ſūt cōnexę cōnotatis. Sicq; cōnotatiōes poſſeſſionū [16] ſunt לי לך לו לך ליך לה לנו לכם להם לכן להן aut: & cū additiōe ſcin [17] in principio שלישלך שלו: & ſic oīa illa. Et cōnotationes agentium ſunt אני אתה את הוא [18] היא אנחנו אתם אתן הם הן. Et cōnotatiōes actorū ſunt את: & ſua cōpoſita ut אתי [19] אתך אתו אתך אתה אתנו אתכם אתם אתהן אתכן. Et hoc eſt vt pl'm: [20] quia aliqn̄ ueniet את cōnotatio agentis vt Samuelis: & eſt ſm Romanos [21] prīo regū cap. xvii. Et uenit ארי ואת הדוב: & interp̄tatus eſt Ionathan: & uenit leo ac etiā [22] vrſus. Et per lr̄as etiā diſcernent cōnotationes vt אוהבי amans me אוהבו [23] amans ipm: & ſic in cæteris lr̄is ſex: & ſigna eaꝝ ſunt כנויהם: quæ ſunt lr̄æ [24] cōnotationū: quia caph ē cōnotatio ꝑ præſentia maſculi & fœminæ vt שברך pro maſculo cum kamecz: [25] & מברך pro fœmina cum ſceua: & nun ꝑ fœminis abſentibus vt כושיען: & aliquādo [26] ueniet cū additione he vt קרבנה. Et vau pro maſculo abſenti ut יוצרו cū holem [27] ꝓtrahente vau: & aliquando cum he ſciurek protrahēte vau vt גבורהו. Et ſic aliquando [28] uenit ſignum ꝑ fœmina qn̄ ſignum fœminæ eſt tau ut גמלתו: & tūc tau eſt cū daghesc: [29] & aliquādo eſt cum he addita inter tau & vau: & tunc tau erit lenis ut

והנקבה כי כבר נודע הוא בעצם המדבר ולכן נשליך מאלה שנים אחד ליחיד ואחד לרבוי המדבר בעדו וישארו עשרת קונים לפי לשון קדמוני המדקדקים ואלו הם שוים לכל התיבות המורות על הקונים זולת שמות העצם המיוחד כי אלה לא יכונו לאחר לעולם כמו ש שכתבנו למעלה בשער השמות וגם שם היחס המורה עניני הפרטי הכוללים לו כמו שבארנו שם · ולכן בהיות כל שאר השמות מורים ענין או פעל או פועל או פעול כן גם כן מצורף להם תתחלף הוראת הכנוים כי כנויי שמות הענינים יורו הקנינים באמת כי אמרי חכמתי מורה החכמה שלי · ושמות הפועלים מורים בכנוייהם הפעולים כמו אוכליו האוכלים אתו · ושמות הפעולים יורו בכנוייהם הפועלים כמו אמרי קרואיך הקרואים ממך אשר אתה קראת אתם · אבל שמות הפעלים אפשר שיורו הפועלים כמו שיתי שאשית אני · ואפשר שיורו הפעולים כמו עשהו עשות אתו · ואם כן איפא צריך לדעת הכנוים הנפרדים אשר יורו הפועלים והפעולים והקנינים כדי להכיר הרכבתם כשהם נקשרים במכונים · והנה כנויי הקנינים הם לי לך לו לך או ליך לה לנו לכם להם לכן להן · ועם תוספת שין בראש שלי שלך שלו וכן כלם · וכנויי הפועלים הם אני אתה את הוא היא אנחנו אתם אתן הם הן · וכנויי הפעולים את ומורכביו כמו אתי אתך אתו אתך אתה אתנו אתכם אתם אתהן אתכן · וזהו על הרב כי לפעמים תבא את כנוי לפועל כמו בשמואל והוא לפי הרומיים א׳ מלכים סימן יז׳ ובא הארי ואת הדוב ותרגם יונתן ואתיא אריא ואוף דובא · ובאותיות גם כן יתחברו הכנוים כמו אוהבי אוהב אתי אוהבו אוהב אותו וכן בשאר האותיות השש וסימניהן כנויהם שהן אותיות הכנוים כי הכף כנוי לנכח הזכר והנקבה כמו שמרך לזכר בקמץ ומכרך לנקבה בשוא ; והנון לנקבות נסתרות כמו מושיען ולפעמים תבא בתוספת הא כמו קרבנה ; והוו לזכר הנסתר כמו יוצרו בחלם מושך וו ולפעמים בהא שורק מושך וו כמו גבורהו · וכן לפעמים באת סימן לנקבה כשסימן הנקבה תו כמו גמלתו ואז התו בדגש · ולפעמים בהא נוספת בין התו והוו ואז התו תהיה רפה כמו גמלתהו

בְּשִׁתּוּף כְּפִי הָעִנְיָנִים יַחְקוֹר הַהֶגְיוֹנִי וְהָאֱלוֹהִי וּבְשִׁתּוּף כְּפִי צִרְּפֵי הַהוֹרָאָה לְבַד יְעַיֵּין הַמְדַקְדֵּק וְלָכֵן נֹאמַר כִּי נוֹי הַהַרְכָּבָה הַנְּאוֹתָה אֵצֶל הַמְדַקְדֵּק הוּא כְּפִי דַּרְכֵי הוֹרָאַת הַתֵּיבוֹת כִּי אֵין הֶפְרֵשׁ אֵצֶל הַמְדַקְדֵּק בֵּין נוֹי הַרְכָּבַת אָמְרֵינוּ הַלָּבוּשׁ לָבָן וּבֵין נוֹי אָמְרֵינוּ הַלְבוּשׁ מְרוּקָם עִם כָּל זֶה שֶׁשִּׁתּוּף הַלּוֹבֶן אֶל הַלְבוּשׁ כְּפִי הָעִנְיָנִים יָתֵר מִשִּׁתּוּף הָרִקְמָה אֵלָיו שֶׁהַלּוֹבֶן דָּבֵק בּוֹ בְּטֶבַע וְהָרִקְמָה נִמְצָאת בּוֹ בִּמְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת׃ וְאִם כֵּן אֵיפֹא רָאוּי לְחַפֵּשׂ כָּל הַתְּנָאִים הָרְאוּיִם לְכָל מִין מִמִּינֵי הַהַרְכָּבָה שֶׁבָּהֶם יִהְיֶה נְאוֹת הַמַּאֲמַר הַמּוּרְכַּב כְּפִי צִרְּפֵי הוֹרָאַת הַתֵּיבוֹת הַמַּרְכִּיבוֹת אוֹתוֹ בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִים אֲשֶׁר בָּהּ דִּבְרֵינוּ׃

וְנַתְחִיל בְּהַרְכָּבַת שֵׁם הַתֹּאַר וְהַמְּתוֹאַר בּוֹ וְנֹאמַר כִּי

שֵׁם הַתֹּאַר וְהַמְּתוֹאַר בּוֹ יֵאוֹת שֶׁיִּשְׁתַּתְּפוּ בְּמִסְפַּר הַיָּחִיד וְהָרִבּוּי וּבְסוּג הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה׃ וְאִם יֶחְסַר אֶחָד מֵהַתְּנָאִים הַלָּלוּ לֹא תִהְיֶה הַרְכָּבַת הַמַּאֲמַר נְאוֹתָה כִּי בְּאָמְרֵינוּ רְאוּבֵן לָבָן הַמַּאֲמַר נָאֶה וּמִתְקַבֵּל אֲבָל בְּאָמְרְךָ רְאוּבֵן לְבָנָה אוֹ לְבָנִים הַמַּאֲמַר מְגוּנֶּה׃ וּמַה שֶּׁאָמַרְנוּ בְּשֵׁם הַתֹּאַר הוּא הַדִּין בְּשֵׁם הַפּוֹעֵל וּבְשֵׁם הַפָּעוּל וְהַשְּׁאֵלָה׃ וְאוּלָם נוֹי הַרְכָּבַת הַקִּנְיָן הוּא שֶׁתִּשְׁמוֹר הַהַרְכָּבָה כָּל צְדָדֵי הַקִּנְיָנִים וְצוּרוֹת הַתֵּיבוֹת הַמּוֹרוֹת עַל הַקּוֹנֶה וְהַקִּנְיָן הַמְיוּחָס אֵלָיו בַּמַּאֲמָר׃ כִּי הָעִבְרִים יוֹרוּ עַל הַקִּנְיָן בַּעֲשָׂרָה דְּרָכִים כְּמִנְיַן מִי שֶׁיִּכּוֹנוּ בַּקִּנְיָן כִּי עִקַּר הוֹרָאַת הַקִּנְיָן הוּא בְּמִלַּת אֵת וּמִלַּת הוּא וְרִבּוּ הַמִּינִים בְּהַרְכָּבַת הַשְּׁתֵּי מִלּוֹת הַלָּלוּ בְּאוֹתִיּוֹת כִּנּוּיֵי הַקּוֹנִים שֶׁהֵן יוֹד וָו הֵא מֵם כַּף תָּו נוּן וְסִימָנָם מְתוּכַנִּית וְלָכֵן תִּתְחַלַּפְנָה צוּרוֹת הַמִּבְטָא בַּקִּנְיָנִים לְפִי חִלּוּף צֵרוּפֵי חִבּוּרֵי אֵלֶּה וְזֶהוּ כִּי הַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת עֲלֵיהֶם עֶשֶׂר כְּמוֹ אֵלַי אֵלֶיךָ אֵלַיִךְ אֵלָיו אֵלֶיהָ אֵלֵינוּ אֲלֵיכֶם אֲלֵיהֶם אֲלֵיכֶן אֲלֵיהֶן׃ וְהַטַּעַם כִּי הַקּוֹנִים בֶּאֱמֶת עֲשָׂרָה אֲנִי וְאַתָּה וְהוּא וְאַתְּ וְהִיא וְאַתֶּם וְהֵם וְאַתֶּן וְהֵן וְלִפְעָמִים בָּא רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת לְנֹכַח וְלַנִּסְתָּר בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּסוֹף אַתֶּנָה הֵנָּה וְטַעְמָם כִּי הַקּוֹנֶה הוּא הַמְדַבֵּר אוֹ אֲשֶׁר נֹכְחוֹ הַדִּבּוּר אוֹ הַנִּסְתָּר וְכָל אֵלֶּה יָחִיד אוֹ רַבִּים הֲרֵי שִׁשָּׁה וְעוֹד כָּל אֶחָד מֵהֶם זָכָר אוֹ נְקֵבָה הֲרֵי שְׁנֵים עָשָׂר אֶלָּא שֶׁבִּהְיוֹת הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ יָדוּעַ לֹא תַפְרִישׁ מַנִּיחַ הַלָּשׁוֹן לְהַבְחִין בַּדִּבּוּר בֵּין הַזָּכָר

conueniẽtiã ſm res ſcrutat̃ logicus & diuinus:& cõuenientiã
ſm modos[2] ſignificatiõis ſolũ ſpeculat̃ grãmaticus. Et iõ dice
mus q̃ cõgruitas cõpõnis cõgruæ[3] apud grãmaticũ ſit ſm mo
dos ſignificationis dictionũ:qa nõ eſt differẽtia apud[4] grãma
ticũ inter cõgruitatẽ cõpõnis dicẽdi nos : indumẽtũ eſt albũ:
& inter cõgruitatẽ dicendi nos:indumentũ eſt[5] pictũ:cũ toto
hoc q̃ cõuenientia albedinis indumẽto ſit ſm res maior[6] q̃ cõ
uenientia picturæ illi:quia albedo adhæret illi naturalr̃:& pi-
ctura ineſt ei[7] p artẽ æſtimatiõis.Sicq; igitur cõuenit inquire-
re oẽs cõditiones cõueniẽtes[8] oĩ ſpẽi ſpẽꝝ compõnis:quibus
erit cõgrua oratio cõpoſita ſm modos[9] ſignificationis dictio
num cõponentiũ ipſam in lingua hæbreoꝝ: de qua eſt noſter
ſermo.[10] Et incipiemus in cõpõne nõis agnoĩs & agnoĩati per
ipſum:& dicamus q̃.[11] ℭ Nomẽ agnoĩs & agnoĩati per ipm̃
congruit q̃ cõueniãt numero[12] ſinglr̃is & plr̃atis & genere ma
ſculi & fœminæ:& ſi[13] deerit vna cõditionũ iſtarũ non erit cõ
poſitio orõnis cõgrua:qa[14] nobis dicẽtibus Ruben albus:ora
tio eſt congrua & receptibilis: ſed te dicẽte Ruben alba[15] aut
albi:oratio eſt incõgrua.Et qd̃ diximus de nõie agnoĩs ipſum
eſt ius[16] nominis agentis & nõis acti & interrogatiõis. Sed cõ
gruitas cõpoſitionis poſſeſſiõis eſt[17] q̃ obſeruet cõpoſitio oẽs
modos poſſeſſionũ & formas dictionũ ſignificãtiũ[18] poſſidẽtẽ
& poſſeſſionẽ attributã illi ĩ orõne:quia hæbrei ſignificãt poſ-
ſeſſioionẽ[19] decẽ modis ſm numeꝝ illoꝝ qui cõnotabunt̃ per
poſſeſſionẽ: qa radix ſignificatiõis poſſeſſiõis eſt[20] p dictionẽ
את & dictionẽ הוא:& plr̃ificatæ ſunt ſpẽs in compõne duarũ di-
ctionũ iſtaꝝ cum lr̃is[21] cõnotationũ poſſidẽtiũ:quæ ſunt yod:
vau:he:mem:caph:tau:nun:& ſignũ illarũ eſt מתוכניה. Et ideo
[22] variabunt̃ formæ ꝓnũciatiõis in poſſeſſionibus ſm varieta
tem cõbinationũ cõiunctionũ iſtoꝝ.[23] qm̃ dictiones ſignificã
tes illas ſunt decẽ vt אלי אליך אליו אליך אליה אלנו[24] אלכם אלהם אלכן
אתכן.& ratio eſt qa poſſidẽtes ſm ueritatẽ ſunt decẽ אני[25] & אתה
& הוא & את & היא & אתם & הם & אותן & הן.Et aliqñ uenit plr̃itas fœ
mĩaꝝ[26] p pñtia & ꝓ abñti cũ additõe he in vltĩo אתנה הנה.Et rõ
illoꝝ ẽ qa poſſidẽs eſt[27] q loq̃t:uel uerſus quẽ locutio aut abñs
& oẽs hi ſinglr̃is aut plr̃es:ſicq; ſũt[28] ſex. & iterũ vnũquodq; coꝝ ẽ
maſclr̃s aut fœmĩa:ſicq; ſunt.xii.Sed qa exñte[29] loq̃nte p ſe no
to nõ diſtixit ĩpoſitor lĩguæ ad diſcernẽdũ eloqo ĩter maſclĩm
& fœminã

in [1]ſuos ſingulares:& in compõnẽ interrogationis ut qs & quis
ambulãtes:& ĩ[2] compõnẽ dictionũ cũ ſuppoſitis vt Ruben uel
Simhon: Ruben etiã Simhon.[3] hæ ſunt compõnes reꝝ q̃ ſunt
ſuppoſita prima.[4] ¶ Verũtñ compõ reꝝ dictaꝝ de ſuppoſito
primo etiã [5] diuidet in compõne intrãſitiua in modos compo
ſitionis rerũ[6] cũ dictionibus rõnis aut lr̃is terminãtibus illas:
quaꝝ poteſtas eſt poteſtas dictionũ [7] rõnis: qa quod apponit
ſuper ſuppoſitũ primũ in compõne intrãſitiua:impoſſibile eſt
[8] ꝙ termĩet illud nomẽ:neqꝫ dictio cuius poteſtas ſit poteſtas
noĩs:hoc eſt quæ cõnectitur [9] cõnexu ſimili cõnexui nominũ
vt ſunt dictiones relatiui:& etiã dictiones diſtributionis [10] qñ
ueniunt in narratione dictoꝝ de ſuppoſito primo.hi ſunt mo
di [11] compoſitionis intranſitiuę modo vl'i in ſuas partitiones.
[12] ¶ Et ſimiliter compoſitio tranſitiua diuidet etiã primo in
[13] cõpoſitionẽ uerborũ & in compoſitionẽ rerum. Sicqꝫ [14] cõ-
poſitio uerborum trãſitiua eſt in qua terminatũ ſignificat per
modum uerbi [15] ut comedite pinguia.Et compõ rerum eſt in
qua terminatũ ſignificat [16] ſm modũ ſignificationis ſubſtãtię
rei:vt filius Abrahã:quia filius eſt terminatus ab [17] Abraham.
Sicqꝫ compoſitio rerum diuidetur ſm diuiſionẽ modoꝝ regi
minis [18] per res terminantes ſe inuicẽ:ſiue per litteras regimi
nis:ſiue per modos [19] continuitatis:ſiue ꝑ additionẽ dictionũ
rationis cõnectentiũ res : & ſignificantiũ modum [20] termina-
tionis ipſaꝝ.Et ſic etiam compoſitio uerboꝝ trãſitiua partie-
tur ſm modos regiminis [21] litterarũ & dictionũ rationis: quæ
ſunt in actu:aut in potẽtia in oratione compoſita: [22] quæ ſigni
ficant modũ compoſitionis uerboꝝ dictoꝝ in ſua narratiõe.
[23] ¶ Et eſſendo ꝙ in omni ſpecie de ſpeciebus compoſitionũ
prædictarum accidat cõgruitas [24] compoſitionis:& eius incõ
gruitas.& intentio noſtra eſt inſtituere regulas quibus [25] fiat
compoſitio orationum congrua ſm regulas artis grãmatices
linguæ [26] hæbreæ:præponemus iterum quid ſit congruitas
hæc : & dicemus ꝙ ſit congruitas intenta ſcd̃m [27] modos ſi-
gnificationis dictionum.Quoniam conuenientia dictionum
ſignificantium ſit duobus [28] modis. Aut ſm cõueniẽtiam rerũ
quas ſignificant dictiones:aut ſcd̃m cõuenientiam [29] modo-
rũ ſignificationis qua ſignificant dictiones illæ res illas.Sicqꝫ

לְפָרְטֵיהֶם׃ וְאֶל הַרְכָּבַת הַשְּׁאֵלָה כְּמוֹ מִי וָמִי הַהוֹלְכִים׃ וְאֶל הַרְכָּבַת הַמִּלּוֹת עִם הַמּוּנָחִים כְּמוֹ רְאוּבֵן אוֹ שִׁמְעוֹן רְאוּבֵן גַּם שִׁמְעוֹן אֵלֶּה הֵן הַרְכָּבוֹת הָעִנְיָנִים שֶׁהֵם מוּנָחִים רִאשׁוֹנִים׃

ואולם הַרְכָּבַת הָעִנְיָנִים הַנֶּאֱמָרִים מֵהַמּוּנָח הָרִאשׁוֹן גַּם כֵּן תֵּחָלֵק כְּהַרְכָּבָה הַבּוֹדֶדֶת אֶל דַּרְכֵי הַרְכָּבַת הָעִנְיָנִים עִם מִלּוֹת הַטַּעַם אוֹ הָאוֹתִיּוֹת הַמַּגְבִּילוֹת אוֹתָם אֲשֶׁר כֹּחָם כֹּחַ מִלּוֹת הַטַּעַם כִּי מַה שֶּׁיּוּנַח עַל הַמּוּנָח הָרִאשׁוֹן בְּהַרְכָּבָה בּוֹדֶדֶת אִי אֶפְשַׁר שֶׁיַּגְבִּילֵהוּ שֵׁם וְלֹא מִלָּה שֶׁכֹּחָהּ כֹּחַ שֵׁם רְצוֹנִי לוֹמַר הַמִּתְחַבֶּרֶת חִבּוּר דּוֹמֶה לְחִבּוּר הַשֵּׁמוֹת כְּמוֹ מִלּוֹת הַצֵּרוּף וְגַם מִלּוֹת הַחִלּוּק כְּשֶׁבָּאוֹת בְּסִפּוּר נֶאֱמָרִים עַל הַמּוּנָח הָרִאשׁוֹן׃ אֵלֶּה הֵם דַּרְכֵי הַהַרְכָּבָה הַבּוֹדֶדֶת דֶּרֶךְ כְּלַל לְמַחְלְקוֹתֶיהָ׃

וכן הַהַרְכָּבָה הַנּוֹדֶדֶת תֵּחָלֵק גַּם כֵּן רִאשׁוֹנָה אֶל הַרְכָּבַת פְּעָלִים וְאֶל הַרְכָּבַת עִנְיָנִים׃ וְהִנֵּה הַרְכָּבַת הַפְּעָלִים הַנּוֹדֶדֶת הִיא אֲשֶׁר הַמּוּגְבָּל בָּהּ יוֹרֶה בְּדֶרֶךְ פֹּעַל כְּמוֹ אִכְלוּ מַשְׁמַנִּים׃ וְהַרְכָּבַת הָעִנְיָנִים הִיא אֲשֶׁר הַמּוּגְבָּל בָּהּ יוֹרֶה עַל דֶּרֶךְ הוֹרָאַת עֶצֶם הַדָּבָר כְּמוֹ בֶּן אַבְרָהָם כִּי בֵּן הוּא מוּגְבָּל מִן אַבְרָהָם׃ וְהִנֵּה הַרְכָּבַת הָעִנְיָנִים תֵּחָלֵק לְפִי חֲלוּקַת דַּרְכֵי הַשִּׁמּוּשׁ בָּעִנְיָנִים הַמַּגְבִּילִים קְצָתָם לִקְצָת בֵּין בְּאוֹתִיּוֹת הַשִּׁמּוּשׁ בֵּין בְּדַרְכֵי הַסְּמִיכוּת בֵּין בְּתוֹסֶפֶת מִלּוֹת טַעַם קוֹשְׁרוֹת הָעִנְיָנִים וּמוֹרוֹת דֶּרֶךְ הַגְבָּלָתָם׃ וְכֵן גַּם כֵּן הַרְכָּבַת הַפְּעָלִים הַנּוֹדֶדֶת תֵּחָלֵק כְּפִי דַּרְכֵי שִׁמּוּשׁ הָאוֹתִיּוֹת וּמִלּוֹת הַטַּעַם הַנִּמְצָאוֹת בְּפֹעַל אוֹ בְּכֹחַ בַּמַּאֲמָר הַמּוּרְכָּב הַמּוֹרוֹת דֶּרֶךְ הַרְכָּבַת הַפְּעָלִים הַנֶּאֱמָרִים בְּסִפּוּרוֹ׃

ובהיות שֶׁבְּכָל מִין מִמִּינֵי הַהַרְכָּבוֹת הַנִּזְכָּרוֹת יִקְרֶה נוֹי הַהַרְכָּבָה וּגְנוּתָהּ וְכַוָּנָתֵינוּ לְהַנִּיחַ דְּרָכִים בָּם תֵּעָשֶׂה הַרְכָּבַת הַמַּאֲמָרִים נְאוֹתָה לְפִי דַּרְכֵי מְלֶאכֶת דִּקְדּוּק הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִית נַצִּיעַ עוֹד מַה הוּא הַנּוֹי הַזֶּה וְנֹאמַר שֶׁהוּא הַנּוֹי הַמְכֻוָּן כְּפִי דַּרְכֵי הוֹרָאַת הַתֵּיבוֹת׃ וְזֶה כִּי שִׁתּוּף הַתֵּיבוֹת הַמּוֹרוֹת הוּא בִּשְׁנֵי צְדָדִים אִם כְּפִי שִׁתּוּף הָעִנְיָנִים שֶׁתּוֹרֶנָה הַתֵּיבוֹת עֲלֵיהֶם אוֹ כְּפִי שִׁתּוּף צִדֵּי הַהוֹרָאָה שֶׁבָּהּ תּוֹרֶנָה הַתֵּיבוֹת הָהֵן עַל הָעִנְיָנִים הָהֵם׃ וְהִנֵּה

בשתוף

המגביל הראשון · המשל בזה בעומרת ולוט הלך כי לפי צד הוראת זה השם לוט שהוא שם ישר יורה הכנתו להיות מונח מוגבל בהרכבת המאמר וכדי הוא שיאמר ממנו ענין מה · והלך הוא פעל עומד ובודד כי מדרכו שיגביל מונח פועל הפעל שיורה עליו ולא יעבור שיגביל פעולתו ענין שתורה תיבה אחרת שתורה עליו ולא יעבור שיגביל פעולתו ענין שתורה התיבה אחרת שתורה עליו כדרך היוצאים · ולכן נאמר כי לוט במאמר הזה שמושו עומד בלתי נודד · וזה הוא מקום תועיל בו חלוקת הפעלים אל נודדים ובודדים · וכן ותבא בלט גם כן כי בלט מגביל דרך הביאה ולא תעבור הוראתו על מגביל אחר יגבילה · אמנם ההרכבה הנודדת היא ההרכבה אשר הגבול השני המגביל את המונח הראשון יתכן שיגבילהו עוד גבול אחר נמשך אליו בין שיגבילהו בפעל בין לא יגבילהו בדרך היוצאים · כי באמרינו ויעקב נתן לעשו לחם ויעקב הישר הראשון אשר לא יתכן שיגביל גבול אחר בהיותו ישר · ונתן הוא הגבול השני אשר יגביל הראשון · אך בהיות צד הוראתו פעל יוצא יתכן שיגבילהו עוד מגביל אחר כגון לחם שהוא מגביל פעל הנתינה כי יעקב הוא הנותן ונתן יורה פעל הנתינה ולחם הוא הנתון אשר יגביל הפעל ההוא · הרי שנתן ולחם מתנודדים בשמושם · ועוד תחלק ההרכבה הבודדת אל הרכבת הפעלים והרכבת הענינים משל הראשון ותבא בלט · כי הרכבת הפעלים הבודדת היא הרכבת המונח עם מה שהונח בו ויגבילהו גבול קיים · והרכבת הענינים היא הרכבת המוגבל עם המגביל אתו בין שיהיה המוגבל ענין מונח שני או פעל משל הענין כל אזרח בישראל ישבו בסוכות כל מגביל אזרח בהרכבה בודדת שהוא מונח ראשון כי בישראל הוא מונח שני · ומשל הפעל בשובה ונחת תושעון כי בשובה ונחת מגבילים פעל הישועה · והנה בהרכבת הענינים הבודדת תחלק הרכבת המונח אל הרכבת התאר עם המתואר כגון ראובן לבן · ואל הרכבת הקנין כמו עמך עמי · ואל הרכבת הצרוף כמו הוא השליט ואל הרכבת החלוק כמו כל הולך כי מלת כל מחלקת ההולכים לפרטיהם

terminãte prio. Exẽplũ huius in ĩmanẽte eſt & Loth iuit: quia ƀm modũ ſignificationis[2] huius noīs Loth: qđ eſt nomẽ rectũ ſignificat ipſius aptitudinẽ ad eſſendũ ſuppoſitũ terminatũ in compõne[3] orationis: & ſufficit illud qđ dicat̃ de eo res aliqua. Et iuit eſt uerbũ ĩmanens[4] & intranſitiuũ: quia moris eius eſt ꝙ terminet ſuppoſitũ agens actionẽ quã ſignificat: & nõ trãſi- bit[5] ꝙ terminet actionẽ eius res quã ſignificet dictio alia: quæ ſignificet ſup ipm: & nõ tranſiet[6] ut terminet eius actionẽ res quã ſignificat dictio alia quæ ſignificat illã ƀm modũ[7] trãſeun- tium: & iõ dicemus ꝙ לוט in orone hac ipſius regimen eſt ĩma nens[8] intrãſitiuũ. Et hic eſt locus in quo iuuat diuiſio uerborũ ĩn trãſitiua & intrãſitiua.[9] Et ſil'r ותבא בלט etiã qa בלט plane ter- minat modũ aduẽtu: s& nõ tranſit ipſius ſignificatio[10] ſup ter minãs alterũ quod terminet illã. Sed compõ trãſitiua eſt cõpõ[11] cuius terminũ ſcđm qui terminat ſuppoſitũ primũ cõtingit ꝙ terminet ipm iterũ[12] terminus alius ſuccedẽs ei: ſiue termi- net ipm in actu: ſiue non terminet ipm ſicut eſt mos[13] ipſorum trãſitiuoꝝ: quia dicendo nos ויעקב נתן לעשו לחם: & Iacob dedit Heſau panem: Iacob eſt rectũ primũ[14] qđ nõ cõtingit ꝙ termi net terminũ aliũ eſſendo ipm rectũ. & dedit̃ eſt terminus[15] ſe cũdus qui terminat primũ. Sed exñte modo ſuę ſignificatiõis uerba trãſitiua cõtĩgit[16] ꝙ terminet ipm iteꝝ terminãs alius: vt panis qui eſt terminãs uerbũ datiõis: qa[17] Iacob eſt dans: & dedit ſigñat actũ dationis: & panis eſt q ẽ datus: q[18] terminat actũ illũ: ſicq3 dedit & panẽ ſunt trãſitiua in ſuo regimine. Et iteꝝ[19] diuidet̃ compõ intrãſitiua in cõpõnẽ uerboꝝ & cõpo- ſitionẽ reꝝ.[20] Exẽplũ primi eſt ותבא בלט: quia compõ uerborũ ĩntrãſitiua eſt[21] cõpõ ſuppoſiti cũ eo quo appoſitũ eſt in eo: & terminat ipm terminatiõe firma. Et compõ[22] reꝝ eſt cõpõ ter minati cũ terminãte ipm ſiue fuerit terminatũ[23] res ſuppoſita ſcđa ſiue uerbũ. Exẽplũ rei eſt: oĩs oriũdus in Iſrael ſedẽt in ta bernaculis:[24] oĩs termĩat oriundũ in cõpõne ĩtrãſitiua qđ eſt ſuppoſitũ primũ: qa in Iſrael eſt[25] ſuppoſitũ ſcđm. Et exemplũ uerbi ẽ trãqllitate & qete ſaluabimini: qa trãqllitate & quiete[26] terminãt uerbũ ſalutis. Sicq3 ĩ cõpõne reꝝ ĩtrãſitiua diuidet̃[27] compõ ſuppoſiti in cõpõnẽ agnoĩs cũ agnoĩato: vt Ruben albus:[28] & ĩ compõnẽ poſſeſſionis vt ppl's tuus ppl's meus: & ĩ cõpõnem relationis ut ille[29] qui impat: & in cõpoſitionẽ diſtri butionis ut oĩs ambulans: qa dictio oĩs diſtribuit ambulãtes

in ſuos

compositionis ꝟm modũ vnionis cõponibilium in ea ꝟm modos suæ significationis apud[2] intellectũ intendentẽ exprimere conceptũ animæ cõpositum:& illoꝝ conditiones cõuenientes[3] cõpositioni apud grãmaticos:& ꝟm cõgruũ & receptibilẽ illoꝝ in speciebus compõnis ꝟm[4] modos linguę adeo ꝙ exibit in suum opus pfectio orationis in suas spẽs & suas cõditiones sicut[5] decernet ars hæc.[6] ℂ Et ĩchoabimus prĩo in definitione compõnis huius:& dicemus ꝙ compõ[7] regiminis sit vnio cõponẽtium ꝟm modos[8] suæ significationis quã causabit intellectus: qui decernit eam ad exprimendũ conceptũ suæ animæ[9] cõpositũ. Q m̃ modi compõnis grãmaticalis sũt ꝟm modos significationũ[10] cõponentiũ differentiũ:& sunt in suis differẽtiis apud intellectũ qui instituit[11] illa ad exprimendũ in orone conceptũ suæ animæ quo concipiat res cõpositas[12] compõne intellectiua sicut explicabitur infra post hoc. Sicq̃ compõ hęc[13] diuidetur primo in duas partes: hoc est in compõnẽ transitiuam:& in[14] compõnẽ ĩmanentẽ:& super his gyrabunt omnes compõnes locutionis ꝟm suas spẽs[15] sicut videbiť ex nr̃is uerbis in hoc capitulo. Et ideo exponemus vtrãq̃ duarũ harum[16] modo vniuersali:& postea determinabimus illas & exponemus sua pticularia ꝓprie ꝟm oẽs suas conditiones:[17] vt pcurrat lector in eis:& per eas sciat exprimere suis labiis oẽ ascendens in spiritu suo[18] modo cõgruo & perfecto.

[19] ℂ Et initio meoꝝ uerboꝝ supponã primo ꝙ in omni compositiõe orõnis ꝟm suã materiã[20] & suam formã indigeamus duabus rebus necessario: quaꝝ vna[21] terminat alterã: aut prĩa terminat scđam: uel scđa terminat primã.[22] iam enim in oĩ cõpositione materiæ & formæ inueniť compõ terminantis & terminati: quia nisi[23] hoc esset non esset ibi compõ formalis: quæ est compõ pficientis & pfecti ꝟm[24] substãtiã. Et scđo supponemus ꝙ transitiuũ & ĩmanens fuerũt accõmodata orationi ab ipso motu[25] ꝟm locũ: quia illius est motus trãsitiuus cui nõ est super quo insistat:[26] sed trãsiet ab vno latere in aliud latus. Et de illo est ĩmanens cui est super quo[27] insistat ad ĩmanendum ipsum motum:& similiter opatio rei quam significat compositio[28] hæc de illa est cuius iam inuentũ est suum pficiens:& illa est compositio immanens:& de illa est[29] quæ transit a terminante vno in alterum:& illa est transitiua quæ non stetit super

terminante

ההרכבה בדרך התאחד המתרכבים בה לפי דרכי הוראתם אצר השכל המכוין לבטא בציור הנפש המורכב ותנאיהם הראוים להרכבה אצל המדקדקים ובנאה ומתקבל מהם במיני ההרכבה כפי דרכי הלשון עד שיצא למעשהו שלמות המאמר למיניו ותנאיו כאשר תגזור המלאכה הזאת :

ונפתח תחלה בגדר ההרכבה הזאת ונאמר כי ההרכבה השמושית היא התאחד המרכיבים כפי דרכי הוראתם אשר יגרום אתו השכל אשר יגזור אתו להוציא ציור נפשו המורכב · וזה כי דרכי ההרכבה הדקדוקיית הם כפי דרכי הוראות המרכיבים המתחלפים ונמצאים בחלופיהם אצל השכל אשר הניח אתם להוציא במאמר ציור נפשו אשר בו יצייר הענינים המורכבים הרכבה שכלית כמו שיתבאר עוד אחר זה · והנה ההרכבה הזאת תחלק ראשונה לשני חלקים רצוני לומר אל הרכבה נודדת ואל הרכבה עומדת ועל אלה תסובינה כל הרכבות הדבור למיניהם כמו שיראה מתוך דברינו בזה השער ולכן נבאר כל אחת משתי אלה דרך כלל ואחרי כן נפרט אתם ונבאר פרטיהם ביחוד בכל תנאיהם למען ירוץ הקורא בהם ובם ידע לבטא בשפתיו כל העולה ברוחו בדרך נאות ושלם :

ופתח דברי אציע תחלה כי בכל הרכבת מאמר כפי חמרו וצורתו צריכים שני דברים בהכרח אשר אחד מהם מגביל חברו אם שהראשון יגביל השני או השני יגביל את הראשון שהרי בכל הרכבת חמר וצורה נמצאת הרכבות מגביל ומוגבל כי לולי זה לא היתה שם הרכבה צוריית שהיא הרכבת משלים ונשלם כפי העצם · ושנית נציע כי נודד ועומד הושאלו אל המאמר מן התנועת במקום כי יש ממנה תנועה נודדת אשר אין לה על מה שתסמוך אבל תעבור מפה אל פה · ויש ממנה עומדת אשר בה על מה שיסמוך לעמוד המתנועע · וכן פעולת הענין אשר תורה ההרכבה הזאת ממנה שכבר נמצא משלימה והיא ההרכבה העומדת · וממנה מה שעוברת ממגביל אחד אל אחר והיא הנודדת שלא עמדה על

המגביל

איפוא : המין השלישי הוא מין המלות המורות דרכי נטית השמות והפעלים כי יש מהן מורות על הפעול כמו את והמורכבות ממנה · ומהן מורות על הרב את הפועל כמו אני אנכי אנחנו אתם הוא היא הם הן המה הנה · ולפעמים יבאו בהפך · ומהן מורות חבור כמו עם ומורכביה ואתי אתך אתם אתך אתכם אתכן אתהן ומהן מורות מציאות הדבר כמו יש והמורכבות ממנה בכנוים כמו שיתבאר עוד בשער ההרכבה בה · ואמנם המלות המורות חקוים בנפש מהן מורות צער ומהן מורות פעם צער ופעם שמחה ומהן מורות שמחת עולם : המורות צער דאגה ועצבון הן אבוי אוי אויה הי אללי הרד והמורות פעם שמחה ופעם יגון כמו אח ביחזקאל סימן ו ואמר אח ומתרגמינן ואימר ווי והמורות שמחת עולם כמו האח · ובזה נשים קנצי למלין :

השער השביעי הוא שער ההרכבה והשמוש

אחר שהתבארו פשוטי הלשון שהם האותיות והנקודות והשמות והפעלים · מלות הטעם יתחיב לשלמות המלאכה לפרש המאמר המורכב מהם ובהיות ההרכבה מינים רבים כי ממנה הרכבת ערוב אשר לא יבוררו הפשוטים במורכב מהם כהרכבת התירוש והמים בתמר אשר לא יבוררו בו ואינם נמצאים בו כי אם בכח · וכן היתה בחכמת הדקדוק הרכבת הבנינים שזכרנו בשער החמשי · וממנה הרכבת שכניית שיתבררו במורכב חלקיו אשר הורכב מהם וזאת ההרכבה תהיה הרכבת חמר המאמר לבד או הרכבת חמרו וצורתו וההרכבה הזאת כפי החמר לבד אין מחק המדקדק לדבר בה · כי המדקדק לא יעיין במאמרים במה שהם קולות או מכתב אלא במה שהם מורים כפי דרכי הלשון וזאת היא צורת המאמרים · ולכן בהיות בהכרח בכל הרכבה כזאת מרכיבים שונים שיורכבו בדרך נאות ומתקבל אצל המדקדק או שיורכבו בדרך בלתי נאה · והנאה יהיה על השלמות או שלא על השלמות · אם כן מוטל עלינו בזה השער לבאר תחלה מיני

ההרכבה

איפוא. Species tertia eſt ſpecies dictionũ ſignificantiũ modos declinationis nominũ[2] & uerborꝝ: quia de illis ſunt quæ ſignificant ipſum actũ vt את & cõpoſita ab ea.[3] Et de illis ſunt ſignificãtes vt pl'm ip̃m agẽs vt אני אנכי אנחנו אתם הוא היא[4] הם הן המה הנה : & aliqñ uenient ecõtrario. Et de illis ſunt quæ ſignificãt cõnexum[5] ut עם & ipſius cõpoſita : & אתי אתך אתם אתך אתכם אתכן אתהן. Et de illis ſunt[6] ſignificantes eſſe rem vt יש & cõpoſita ab ea cũ cõnotatis vt[7] exponetur infra in cap'lo cõpõnis iuuante Deo. Verũtamen dictiones quæ ſignificant affectus[8] animæ de illis ſunt ſignificantes anguſtiã. Et de illis ſunt ſignificãtes aliquando anguſtiam: & aliqñ gaudium. Et de illis ſunt[9] ſignificantes gaudiũ ſæculi. Significãtes anguſtiã: mœſtitiã: & dolorẽ ſunt אבוי אוי אויה[10] הי אללי הדד. Et ſignificantes aliqñ gaudiũ: & aliqñ dolorẽ ſunt: vt אח Hezechielis[11] ca. vi. & dic אח: & interpretatẽ arãmeæ & dic vhe. Et ſignificãtes gaudiũ ſæculi ſunt vt[12] האח. Et hic ponemus finem dictionibus.

13 ¶ Cap'lm ſeptimũ eſt cap'lm compõnis & regiminis.
14

15 ¶ Poſtq̃ expoſita ſunt ſimplicia linguæ quæ ſunt lr̃æ & puncta[16] & noĩa & uerba & dictiones rõnis oportet ad pfectionẽ[17] artis exponere orationem compoſitam ex illis : & exiſtente compõne ſpẽrum[18] multarũ: quia de illa eſt compõ mixtionis qua nõ ſecernenẽ ſimplicia in cõpoſito[19] ex eis; ſicut ẽ compõ muſti & aquæ in aquato; in quo nõ ſecernenẽ: & nõ[20] inueniuntur in eo niſi in potentia. Et ſic fuit in ſcĩa grãmaticę cõpoſitio[21] cõiugationũ quã retulimus in cap'lo q̃nto. Et de illa eſt cõpõ vicinitatis in qua ſecernunẽ[22] in cõpoſito ſuæ ptes ex quibus fuit cõpoſitũ: & hęc compõ erit compõ materię[23] or̃onis ſolũ: aut compõ eius materiæ & eius formæ. Et de cõpõne hac ẜm materiã[24] ſolũ nõ ẽ ſtatuti grãmatici loqui ĩ ea; q̃a grãmaticus nõ ſpeculatur orationes[25] inquantũ ſunt uoces aut ſcriptura: ſed inquãtum ſunt ſignificãtes ẜm modos linguæ:[26] & hæc eſt forma or̃onum. Et ideo eſſendo neceſſario in omni compoſitione[27] tali compoſita diuerſa quæ componentur modo congruo & receptibili apud grãmaticum:[28] aut quæ cõponentur modo incongruo. Et congruus erit perfecte aut nõ[29] pfecte. Igitur incumbit nobis in hoc capitulo exponere prĩo ſpecies

cõpoſitionis

modis:hoc eſt ſignificantes tempus & ſignificãtes modos cõ-
poſitionis. Significantes [2] tempus ſunt אז טרם כבר מתי אימתי סלה
נכח עתה עדי עד עדן עדנה [3] פתע פתאום. Significantes modos compo
ſitionis ſunt decẽ:quia de eis ſunt ſignificantes ꝓportionẽ[4] ut כה כך
פחות יתר כמעט קט. Et de illis ſunt ſignificãtes ſiſ̃itudinem vt ימיד לאלתר
ככה כן [5] כמו כגון. Et de illis ſunt ſignificantes ordinẽ vt
כנתים. Et de illis ſũt ſignificãtes[6] cõgregationẽ vt יחד. Et de illis
ſunt ſignificantes ſepationẽ vt בד בבד לבד חלף תחת. [7] Et de illis
ſunt ſignificãtes ĩterrogationẽ rei vt למה מה על מה: & aliqñ אם.
Et de illis ſunt [8] ſignificantes reſpõſionẽ rei vt בגלל עבור בעבור
לבעבור יען וביען למען [9] עקב ſm vnam ſuarũ ſignificationũ. Et de il
lis ſunt ſignificãtes dubiũ vt אולי [10] שמא. Et de illis ſunt ſignifi-
cantes rogationẽ & petitionẽ & cupidinẽ cordis vt אולי אנא בי
לו נא. [11] Et de illis ſunt ſignificantes notificationẽ rei:& ipſius
oſtenſionẽ digito vt הן הנה זה [12] זו זו זאת לו. Verũenimuero ſpẽs
ſecũda & illa eſt ſpẽs dictionũ ſignificantiũ modos poteſtatis
[13] ſignificationis noĩum & uerboꝝ & modos compõnis eſt tri
bus modis:modo [14] copulationis:& modo diſiũctionis:& mo
do conditionis:& conſecutionis.

[15] ℭ In copulatione non ueniet in lingua hæbreorũ dictio ra-
tionis niſi [16] cum additiõe ut אף & גם: ſed ſine [17] additione nõ
inuenitur dictio ſignificans copulationẽ ſimplicẽ:tamen loco
dictionũ [18] inuenitur lr̃a vau ſm vnum ſuorũ regiminũ:& illa
eſt quæ uocatur apud grãmaticos [19] vau copulationis vt ראובן
שמעון לוי ויהודה vau quæ eſt in capite dictiõis ויהודה [20] eſt copulãs
& cõnectens orationẽ:& vt plm̃ ſuccedens eſt ſimile ꝑcedẽti:
[21] & hoc eſt quod inſinuauerunt noſtri magr̃i omni loco quo
dictum eſt אלה excisit [22] prima ואלה addit ſuper prima.

[23] ℭ Et in diſiunctione eſt dictio או:& eſt coniungens oratiões
& diſiungens [24] res adeo ꝙ ut plurimum cadet inter duo [25] re-
pugnantia ut Regum primo: qui eſt Samuelis capitulo.xxvi.
Si Deus percutiet eum או dies eius [26] ueniet & morietur או in
bellum deſcendet & finietur:quia non continget ꝙ moriatur
mortibus pluribus [27] ſimul. Et aliqñ cadet inter diſtincta:q̃ nõ
ſunt repugnãtia:ſed ſunt [28] diſparia:& põt eſſe ꝙ inueniant ſi-
mul vt או filiũ cornu offendet או filiã cornu offẽdet exodi [29] ca.
xxi. Et q̃ ſunt cõditionis & cõſecutõis ſunt ut אם לו לולי עקב אם כן

דרכים רצוני לומר מורות זמן ומורות צרי ההרכבה ׃ המורות זמן הן אז טרם כבר מתי אימתי סלה נצח עתה עדי עד עדן עדנה פתע פתאום ׃ המורות צרי ההרכבה הן עשר כי מהן מורות הערך כמו פחות יתר כמעט קט ׃ ומהן מורות דמיון כמו כה כך ככה כן כמו כגון ׃ ומהן מורות סדר כמו מיד לאלתר בנתים ומהן מורות קבוץ כמו יחד ׃ ומהן מורות פירוד כמו בד בבד לבד חלף תחת ׃ ומהן מורות שאלת ענין כמו למה מה על מה ולפעמים אם ׃ ומהן מורות תשובת ענין כמו בגלל עבור בעבור לבעבור יען וביען למען עקב לפי אחת מהוראותיה ׃ ומהן מורות ספק כמו שמא אולי ומהן מורות תפלה ובקשה ותאות לב כמו אחלי אנא בי לו נא ׃ ומהן מורות הודעת הדבר והוראתו באצבע כמו הן הנה זה זו זו זאת לז ׃ ואולם המין השני והוא מין המלות המורות צרי כח הוראת השמות והפעלים וצרי ההרכבה הוא בשלשה דרכים דרך החבור ודרך החלוק ודרך התנאי וההתחיבות ׃

בחבור

לא תבא בלשון העברים מלת טעם כי אם בתוספת כמו אף וגם אבל בלית תוספת לא תמצא תיבה מורה חבור גרידא אך במקום התיבות נמצאת אות וו באחד משמושיה והיא הנקראת אצל המדקדקים וו העטף כמו ראובן שמעון לוי ויהודה הוו שבראש תיבת ויהודה היא עוטפת וקושרת המאמר ועל הרב הנמשך דומה אל הקודם וזהו מה שרמזו רבותינו ז״ל כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים ׃

ובחלוק

היא מלת או והיא מחברת המאמרים ומחלקת הענינים עד שעל הרב תפול בין שני ם מתנגדים כמו במלכים א׳ שהוא שמואל סימן כו׳ אם יי יגפנו או יומו יבא ומת או במלחמה ירד ונספה כי לא יתכן שימות במיתות רבות יחד ולפעמים תפול בין חלוקים שאינם מנגדים אבל הם נפרדים ואפשר שימצאו יחד כמו או בן יגח או בת יגח בואלה שמות סימן כא׳ ואשר בתנאי והתחיבות הן כמו אם לו לולי עקב אם כן

שֶׁכָּתַב כִּי אֲבָל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן יז׳ גַּם אֲבָל בֶּן אֵין לָהּ בִּמְלָכִים סִימָן ד׳ בָּאוּ לְמַעֵט לֹא זֶה לְבַד גַּם זֶה אוֹ לֹא זֹאת כִּי אִם זֹאת וְאֻנְקְלוֹס וְיוֹנָתָן יוֹכִיחוּ טָעוּת הַקִּמְחִי שֶׁתִּרְגְּמוּ שְׁתֵּי אֵלֶּה בְּקוּשְׁטָא ׃ אוּלָם אָכֵן אָמֵן אָמְנָם כֵּן הֲלֹא כֻּלָּן מְקַיְּמוֹת הֵן אַף כִּי מִקְצָתָן מְעוֹרָבוֹת בִּשְׁתֵּי הוֹרָאוֹת כְּמוֹ שֶׁנְּבָאֵר עוֹד בְּחֵלֶק הַשָּׁרָשִׁים וּשְׁלֵמוּת צַחוּת הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי בָּהּ ׃ וְהַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת הִשְׁתַּנּוֹת הֵן בִּשְׁלֹשָׁה דְּרָכִים לְחַלֵּק אוֹ לְהוֹצִיא אוֹ לִשְׁלוֹל ׃ מִלַּת הַחִלּוּק אוֹ מִלּוֹת הַהוֹצָאָה הֵן בִּלְתִּי בִּלְעֲדֵי זוּלַת לְבַד ׃ מִלּוֹת הַשְּׁלִילָה הֵן אַל בַּל בְּלִי לֹא פֶּן ׃ וְדַע כִּי פֶּן פֵּירוּשׁוֹ שֶׁמָּא יִהְיֶה עַל מַה שֶׁאֵינוֹ נִמְצָא אוֹ אֵינוֹ הָגוּן וְלָזֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל הִשָּׁמֵר פֶּן וְאַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה הֵן כִּי אַל לֹא תָבֹא אֶלָּא עַל הֲנָחַת תּוֹקֶף הָאַזְהָרָה הֶפֶךְ מִלַּת פֶּן ׃ וּבְכֵן בֵּאַרְנוּ מִלּוֹת הַטַּעַם לְפִי חֲלוּקָתָן בְּמִקְרֵי דַּרְכֵי הַהוֹרָאוֹת וְהָעִנְיָנִים אֲשֶׁר תּוֹרֶנָּה ׃

ומעתה נָבִיא חִלּוּקֵי הַמִּלּוֹת מִצַּד מְצִיאוּת דַּרְכֵי הוֹרָאוֹתֵיהֶן וְהָעִנְיָנִים אֲשֶׁר תּוֹרֶינָה עֲלֵיהֶם וְאֵלֶּה אַרְבָּעָה מִינִים ׃ מִלּוֹת הַמָּקוֹם ׃ וְהַכַּמּוּת ׃ וְהָאֵיכוּת ׃ וְהַקְּרִיאָה ׃ מִלּוֹת הַמָּקוֹם הֵן הַמַּגְבִּילוֹת הַמַּאֲמָר מִצַּד מַקִּיף עִנְיָנוֹ וְזֶה עַל דֶּרֶךְ הַשְּׁאֵלָה אוֹ עַל דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה ׃ מִלּוֹת שְׁאֵלַת הַמָּקוֹם אֵי אַיֵּה אַיּוֹ אַיָּם מֵאַיִן אֵיפֹה אָן אָנָה ׃ מִלּוֹת תְּשׁוּבַת הַמָּקוֹם אַפַּיִם בֵּין הָלְאָה הֲלוֹם הֵנָּה מוּל נֶגֶד נֹכַח עַל פָּנִים חוּץ עוּמַּת פֹּה שָׁם תּוֹךְ ׃ וְעַל אֵלֶּה יִסָּמְכוּ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה אָחוֹר וָקֶדֶם ׃ הַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת כַּמּוּת תּוֹרֶנָּה כַּמָּה מִתְדַּבֵּק אוֹ מִתְפָּרֵד הַחֲלָקִים וּמֵאֵלֶּה יֵשׁ מוֹרוֹת הַשְּׁאֵלָה וּמֵהֶן מוֹרוֹת הַתְּשׁוּבָה הַמּוֹרָה הַשְּׁאֵלָה אַחַת כַּמָּה בֵּין לַמִּתְדַּבֵּק בֵּין לַמִּתְפָּרֵד ׃ וְהַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת תְּשׁוּבַת הַכַּמּוּת הֵן הַרְבֵּה זְעֵיר מְעַט רָב ׃ וְהַמּוֹרוֹת מִסְפַּר הַזְּמַנִּים הֵן אַחַת פַּעַם שְׁתַּיִם פְּעָמִים שָׁלֹשׁ אַרְבַּע ׃ וְהַמּוֹרוֹת אֵיכוּת לַשְּׁאֵלָה אֵיךְ אֵיכָה אֵיכָכָה ׃ וְהַמּוֹרוֹת אֵיכוּת לַתְּשׁוּבָה הֵן רֵיקָם חִנָּם אַשְׁרֵי אַט בָּדָד בְּשַׁאט ׃ וְהַמּוֹרוֹת קְרִיאָה לֹא תִמָּצֶאנָה בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִים אֶלָּא לִקְרִיאַת אֵבֶל וְצַעַר כְּמוֹ אֲהָהּ הָהּ הוֹי אֵלֶּה הֵן הַמִּלּוֹת הַנֶּחֱלָקוֹת לְפִי מִינֵי הָעִנְיָנִים אֲשֶׁר תּוֹרֶנָּה ׃ וְהַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת דַּרְכֵי הוֹרָאוֹתֵיהֶן תִּמָּצֶאנָה בִּשְׁנֵי

qui ſcripſit ꝙ אבל:enimuero Sara tua vxor cap.xvii.etiam אבל
eniuero filius nõ eſt ei q̃rto [2] regum ca.iiii.uenerũt ad ĩminuẽ
dum nõ hoc ſolũ etiam hoc:aut nõ hoc ſed hoc.[3] Et onklos &
Ionathan exprobãt errorem kimhi:qui interp̃tati ſunt ambas
has vere [4] אולם אכן אמן אמנם בן הלא oẽs illæ cõfirmãtes ſunt: & ſi
quædã ipſaꝝ ſint p̱mixtæ [5] duabus ſignificatiõibus vt expone-
mus infra in parte radicũ & p̱fectione eloquẽtiæ linguæ [6] hæ-
breæ auxilio Dei.Et dictiones ſignificãtes mutationẽ ſunt tri-
bus modis ad diſtinguendũ:[7] aut ad excipiendũ: aut ad negã
dum. Dictio diſtinctionis eſt או. Dictiones exceptionis ſunt
בלעדי זולת לבד [8] בלתי. Dictiones negationis ſunt אל כל בלי לא פן.
& ſcias ꝙ פן [9] eius expõ eſt:forſan fit de eo q̃d nõ eſt ens aut nõ
eſt fas.& ideo dixerũt [10] nr̃i magr̃i השמר פן אל ſunt præceptum
non facies:qa אל non ueniet niſi [11] ſuper inſtitutionẽ vehemẽ-
tiæ inhibitionis cõtra dictionẽ פן. Et ſic expoſuimus dictiões
rationis [12] ẜm ſuas diuiſiones per accidẽtia modoꝝ ſignifica-
tionũ & rerũ quas ſignificãt.[13] ℭ Et hinc feremus partitiões
dictionũ ex p̱te entitatis [14] modoꝝ ſuaꝝ ſignificationũ & rerũ
quas [15] ſignificant:& hæ ſunt quatuor ſpecieꝝ.Dictiones loci:
& quãtitatis:[16] & qualitatis:& vocationis. Dictiones loci ſunt
quæ terminãt or̃onem ex p̱te [17] ambientis eius rem: & hoc ẜm
modum interrogationis: uel ẜm modum reſponſionis. Di-
ctiones [18] interrogationis loci ſunt אי איה איו אים מאין איפה אן אנה.
Dictiones rñſionis [19] loci ſunt אפים בין הלאה הלום הנה מול נגד נכח על
פנים חוץ עומת [20] פה שם תוך:& ſup has ſuſtentantẽ ſurſum & deorſũ:
retro & antea.Dictiones [21] ſignificãtes quãtitatẽ ſignificãt quã
titatem cõtinuã aut diſcretã p̱tibus.& haꝝ ſunt [22] ſignificãtes
interrogationẽ:& de illis ſunt ſignificantes rñſionem.Signifi-
cans interrogationẽ eſt vna [23] כמה:ſiue pro continua ſiue pro
diſcreta.Et dictiones ſignificãtes rñſionẽ q̃titatis [24] ſunt הרבה
זעיר מעט רב. Et ſignificãtes numeꝝ tempoꝝ ſunt [25] אחת פעם שתים
פעמים שלש ארבע. Et ſignificãtes qualitatem pro interrogatione
ſunt איך איכה איככה.[26] Et ſignificantes qualitatem pro reſpon-
ſione ſunt ריקם חנם אשרי אט כדד בשאט.[27] Et ſignificantes uoca-
tionem non inuenientur in lingua hæbreorum: niſi pro voca
tione triſtitiæ [28] & anguſtiæ vt אהה הה ההוי.hæ ſunt dictiones di
uiſæ ſecundum ſpecies rerum [29] quas ſignificant.Et dictiones
ſignificãtes modos ſuaꝝ ſignificationum inueniẽtur duobus
modis

capiam ex oĩbus quæ ſunt tibi. Et ex nunc exponemus ſingula res multas vniuſcuiuſq; ſpecieꝝ [2] quas retulimus: & incipiemꝰ primo in addentibus. [3] ¶ אף eſt dictio æquiuoca: quia aliqñ ſignificat furorẽ [4] & irã ut deutronomii cap. xxix. qđ eſt ira [5] אף ideſt furoris. Et aliqñ ſignificat narem vt pſal. cxv. אף naris eſt illis & nõ olfaciunt: [6] & in ambabus his ſignificatiõibus eſt nomen vt videtur ex definitione noĩs quã ſcripſimus [7] ſuperius. Et iterum eſt illi ſignificatio tertia: quia non ſignificabit rem datam [8] niſi additionẽ. Et hoc eſt tribꝰ modis: quia aliqñ ſignificat additionẽ roboris [9] orationis vt Geneſis cap. iii. אף quia dixit Deus: & arãmeæ interpretamur [10] vere quia dixit Deus. Et aliquando ſignificat robur rei oñonis: & eſt [11] linguæ eo fortius vt Iob cap. iiii. אף habitantes domos cœni: & arãmeæ interp̃tamur [12] eo fortius iniqui qui habitãt in ſepulchro terræ. Et aliqñ ſignificant additionẽ locutionis [13] oñonis ſolũ vt Geneſis cap. xl. אף etiã ego in inſomnio meo: & arãmeæ interp̃tamur אוף etiam [14] ego in ĩſomnio meo. גם ſignificat additionẽ rei vt plĩm ſicut אף. Et aliqñ [15] ſignificat exceſſum in additõe vt Geneſis cap. vi. בשגם. Propterea quia ĩpſe eſt caro. [16] Et expoſuit rabi Salamon בשגם ſicut בשגם ac ſi dixiſſet propterea: quia etiam hoc eſt in eo ꝙ ipſe eſt caro: & cum [17] toto hoc non cõteritur coram me: quid ergo eſſet ſi ſit ignis aut res dura. Et põt [18] dici ꝙ eius hæc ſignificatio ſit eo fortius ſicut diximus de dictione אף. Et non eſt hic locus [19] declarationis huius rei: qa nõ expectabis de me exponere tibi oẽs dictiones ẽm oẽs modos [20] ſuaꝝ ſignificationũ hic: qa nõ eſt hæc intentio libri in parte hac. Sed in duabus [21] dictiõibus his fecimus hoc ad excitãdũ cor addiſcentiũ ſup ſignificationes [22] differentes: & ſi nos bene meriti erimus de Deo in p̃te radicũ ibi exponemus oẽs dictiones [23] & noĩa & uerba taliter ẽm oẽs minutias rerum ſuaꝝ ſignificationũ auxilio Dei. די ſigñat [24] additionẽ ſufficiẽtię. מה ſigñat additionẽ rei ut מה q̃ nimiũ eſt [25] tuũ bonũ. מאד ſignificat additionẽ exceſſus. עוד ſignificat additionẽ rei: [26] & aliquãdo ſignificat additionẽ tẽporis. תמידי etiam ſignificat additionem temporis. [27] Sicq; tibi ſunt dictiones ſignificãtes additionem ſeptem אף גם די מה מאד עוד תמיד. [28] Et ſignificantes ĩminutionem ſunt duæ אך רק. Et dictiones ſignificãtes cõfirmationem ſunt [29] ſeptem. אבל eſt ad confirmãdum & non uenit ad ĩminuendũ vnq̃. & in hoc errauit rabi Dauid Kimhi

אקח מכל אשר לך ׃ ומעתה נפרש פרטים רבים לכל אחד מהמינים אשר זכרנו ונתחיל ראשונה במוסיפות ׃

אף היא מלה משותפת כי לפעמים תורה רוגז ו וחרון כמו בואלה הדברים סימן כ״ט מה חרי האף ולפעמים תורה חוטם כמו במזמור קט״ו אף להם ולא יריחון ובשתי אלה ההוראות הוא שם כמו שיראה מגדר השם שכתבנו למעלה ׃ ועוד יש לה הוראה שלישית שלא תורה על ענין מונח כי אם תוספת · וזה בשלשה דרכים כי לפעמים תורה תוספת תוקף המאמר כמו בבראשית סימן ג׳ אף כי אמר אלהים ומתרגמינן בקושטא ארי אמר יהוה · ולפעמים תורה חוזק ענין המאמר והוא לשון כל שכן כמו באיוב סימן ד׳ אף שכני בתי חמר ומתרגמינן כל דכן רשיעיא דשרין בקבורת טינא ולפעמים תורה תוספת דבור המאמר לבד כמו בבראשית סימן מ׳ אף אני בחלומי ומתרגמינן אוף אנא בחלמי ׃ גם תורה תוספת הדבר על הרב כמו אף ולפעמים תורה ההפלגה בתוספת כמו בבראשית סימן ו׳ בשגם הוא בשר ופרש״י בשגם כמו בשגם כלומר בשביל שגם זאת בו שהוא בשר ואף על פי כן אינו נכנע לפני ומה אם יהיה איש או דבר קשה ואפשר לומר שהוראתו זאת כל שכן כמו שאמרנו במלת אף · ואין זה מקום ברורו של ענין כי לא תצפה ממני לבאר לך כל המלות בכל דרכי הוראותיהן פה כי אין זו כונת הספר בחלק הזה · אבל בשתי המלות האלה עשינו זאת לעורר לב התלמידים על ההוראות ה המתחלפות ואם יזכנו השם בחלק בשרשים שם נבאר כל המלות והשמות והפעלים כזאת בכל פרטי עניני הוראותיהן בה׳ ׃ די מורה על תוספת ההסתפקות · מה מורה על תוספת ענין כמו מה רב טובך ׃ מאד מורה תוספת ההפלגה ׃ עוד תורה תוספת ענין ולפעמים תורה תוספת זמן ׃ תמיד גם כן תורה על תוספת זמן הרי לך המלות המורות תוספת שבע אף גם די מה מאד עוד תמיד ׃ והמורות מיעוט הן שתים אך רק ׃ והמלות המורות קיום הן שבע ׃ אבל לקיים ולא בא למעט לעולם ובזה טעה רבי דוד קמחי

הַשֹּׁרֶשׁ כְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוֹנִית לְעוֹלָם תִּהְיֶה בְּדָגֵשׁ וּבְאוֹתָן הָאָלֶף בִּסְגוֹל וְהַנִּשְׁאָרוֹת בְּחִירֶק וּכְשֶׁעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ רִפְיוֹנִית הַפֵּא תָּבֹא לְעוֹלָם בְּקָמֶץ וְשֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ לֹא תֶחְסַר בּוֹ הַהֵא בַּחֲטֶף קָמֶץ אוֹ בְּשׁוּרֶק בְּרֹאשׁ וְדָגֵשׁ הַפֵּא לְהוֹרוֹת עַל חֶסְרוֹן הַתָּו כְּמוֹ הֻכַּבֵּס הֻדַּשְּׁנָה הוּטַמָּאָה וְלִפְעָמִים תִּתְחַלֵּף פְּנֵה הַתְּנוּעוֹת כְּמוֹ הָחֳרְבָה וּכְשֶׁתָּבֹא בוֹ הַתָּו בְּפֹעַל אָז הַהֵא לְעוֹלָם בַּחֲטֶף קָמֶץ כְּמוֹ הָתְפָּקְדוּ· זֶה הוּא תַּשְׁלוּם סְגוּלוֹת פְּרָטֵי הַבִּנְיָנִים אֲשֶׁר יַעַדְנוּ לְהַשְׁלִים וְלַחְתּוֹם בּוֹ הַשַּׁעַר הַזֶּה שֶׁהוּא שַׁעַר הַפְּעָלִים׃

הַשַּׁעַר הַשִּׁשִּׁי וְהוּא שַׁעַר מִלּוֹת הַטַּעַם

מלת הַטַּעַם הִיא חֵלֶק הַמַּאֲמָר הַמַּגְבִּיל אֶת הַשֵּׁם אוֹ הַפֹּעַל בְּדַרְכֵי הוֹרָאוֹתֵיהֶם אוֹ בְּצִדֵּי הָעִנְיָנִים אֲשֶׁר יוֹרוּ עֲלֵיהֶם· וְזֶה כִּי לַשֵּׁמוֹת וְלַפְּעָלִים כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ בַּשְּׁעָרִים הַקּוֹדְמִים יֵשׁ בְּצוּרָתָם הוֹרָאוֹת מוּגְבָּלוֹת אֲשֶׁר בָּהֶן יוֹרוּ עִנְיָנִים מְיוּחָדִים וְלָכֵן לְהוֹרוֹת עַל אֵלֶּה הוּכְרַח מַנִּיחַ הַלָּשׁוֹן לְהַנִּיחַ מִלּוֹת תּוֹרֶינָה עַל טַעְמֵי הַדְּרָכִים הַנִּזְכָּרִים וְלָכֵן קָרְאוּ אוֹתָן הַמְּדַקְדְּקִים מִלּוֹת הַטַּעַם׃ וְהִנֵּה הֵן תֵּחָלַקְנָה רִאשׁוֹנָה לְאַרְבָּעָה חֲלָקִים כִּי תוֹרֶנָה הַגְבָּלַת הוֹרָאַת הַשֵּׁמוֹת וְהַפְּעָלִים אוֹ תוֹרֶנָה צְדָדֵי כֹּחַ הוֹרָאוֹתֵיהֶם אוֹ תוֹרֶנָה דַּרְכֵי נְטִיָּתָם אוֹ תִקְוֵיהֶם בַּנֶּפֶשׁ וַאֲנַחְנוּ נְבָאֵר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֵלֶּה הָאַרְבָּעָה חֲלָקִים וּנְפָרֵט אוֹתוֹ לִפְרָטָיו כְּפִי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדֵנוּ עַל הַסֵּדֶר אֲשֶׁר מָנִינוּ אוֹתָם׃ וְנֹאמַר תְּחִלָּה כִּי מִלַּת הַטַּעַם אֲשֶׁר תּוֹרֶה הַגְבָּלַת הוֹרָאַת הַשֵּׁמוֹת וְהַפְּעָלִים הִיא אֲשֶׁר בְּהִתְחַבְּרָהּ לַשֵּׁמוֹת וְלַפְּעָלִים תּוֹרֶה צַד מְצִיאוּת הַהוֹרָאָה אוֹ הָעִנְיָן שֶׁתּוֹרֶה עָלָיו בֵּין שֶׁתּוֹרֶה תוֹסֶפֶת אוֹ מִגְרַעַת אוֹ קִיּוּם אוֹ הִשְׁתַּנּוּת אֲשֶׁר יִקְרֶה לָהֶם׃ מִלּוֹת הַתּוֹסֶפֶת כְּגוֹן גַּם צֹאנְכֶם גַּם בְּקַרְכֶם קְחוּ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן י״ב שֶׁגַּמִּין מַרְבִּין הֵן וְהַמִּגְרַעַת כְּמוֹ רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים בִּבְרֵאשִׁית סִימָן י״ד שֶׁרַק מִיעֵט׃ וְלַקִּיּוּם הוּא כְּמוֹ אֲבָל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן י״ז שֶׁאֲבָל מְקַיֵּים׃ וְהַמְשַׁנָּה הִיא כְּמוֹ בִּלְעָדַי בְּסִימָן י״ד שֶׁזָּכַרְנוּ בִּבְרֵאשִׁית שֶׁשִּׁנְּתָה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר לְמַעְלָה אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל וְאִם

radicis quādo nō eſt gutturalis ſemper eſt cum dagheſc: & in
איתן aleph eſt cū ſeghol[2] & reliquæ cū hirek: & qñ hayn radicis
eſt lenis pe veniet ſemp cum kamecz.[3] Et cuius non eſt relatū
nomen eius agentis nō deerit in ea he cū rapiente kamecz aut
cum ſciurek[4] in capite:& dagheſc pe ad ſignificandū defectū
tau vt הכבס הדשכה הטמאה.[5] Et aliqñ mutabunt motus ut החרבה.&
quando veniet in illa tau in actu:[6] tūc he ſemp eſt cum rapiēte
kamecz vt התפקדו. hoc eſt cōplementū ꝓprietatū[7] minutiarū
coniugationū quas promiſeramus explere & claudere cū illo
capitulum hoc quod eſt[8] capitulum uerborum.

9

10 ℭ Capl'm ſextū & eſt cap. dictionū rōnis.

11 ℭ Dictio rationis eſt pars orationis terminans nomen uel
12 uerbum per modos ſuaꝝ ſignificationū aut per modos reꝝ
13 quas ſignificant:quia nominum & uerboꝝ ut diximus in ca-
pitulis[14] ꝑmiſſis ſtant in ſua forma ſignificatiōes terminatę q-
bus ſignificant res[15] ꝓprias:& ideo ad ſignificandū iſtas opor
tuit inſtituentē ydiomatis imponere dictiones:[16] quæ ſignifi-
carent rōnes modoꝝ prædictoꝝ:& ideo uocauerūt illas grā-
matici[17] dictiones rationis.Sicq; illæ diuidētur primo in qua
tuor partes:[18] quia ſignificabunt terminationē ſignificationis
nominū & uerboꝝ:aut ſignificabūt modos poteſtatis[19] ſuaꝝ
ſignificationū:aut ſignificabūt modos ſuæ declinationis: aut
ſuas paſſiones animæ.Et nos exponemus[20] vnāquāq; haꝝ qua
tuor partiū:& diuidemus illam in ſuas pticulas ꝑut[21] ſuppetēt
vires noſtræ ſm ordinem quo eas numerauimus. Et dicemus
primo q dictio rōnis[22] quæ ſignificat terminationē ſignifica-
tionis nominū & uerboꝝ:quæ dum adiacet[23] nominib9 & uer
bis ſignificat modum eſſendi ſignificationis aut rei quā ſigni-
ficat:[24] ſiue ſignificet additionē ſiue īminutionē aut cōfirma-
tionem aut mutationem: quæ accidet illis.[25] Dictiones addi-
tionis ſunt vt גם etiam oues vr̄as גם etiam boues veſtras accipi
te Geneſis cap.[26] xii.quia gammin multiplicant. Et īminutio
eſt vt רק niſi quod comederunt pueri Geneſis[27] cap.xiiii.quia
רק imminuet.Et pro confirmatione eſt ut אבל:enimuero Sara
tua vxor Geneſis[28] capl'o decimoſeptīo:quia אבל confirmat.
Et mutans eſt vt בלעדי cap.xiiii.qđ retulimus[29] Geneſis q̄ mu-
tauit:qđ dictū ē ſupius ſi ex filo vſq; ad corigiā calciamēti & ſi
capiam

quia ueniet in illoꝝ capite mem addita in agẽtibus cũ pathah
& actis cum ſciurek:aut[2] cũ rapiente kamecz. Exemplũ primi
eſt מושב.Exemplũ ſecundi eſt בראה:& lr̃æ איתן[3] omnes ipſę ſunt
cum pathah.Et in ꝑfectis he p̃teriti eſt cũ hirek : & he impati-
ui & noĩs uerbi eſt cum pathah.[4] Et in quieſcẽtibus pe yod he
p̃tetiti:& mem nominis agentis eſt cum holem vt מוציא יוציא.
[5]Et in quieſcẽtibus hayn q̃ ſunt binaria:he p̃teriti & mem no-
minis agentis eſt cum ceri ut מקים[6]אקים.Et lr̃æ איתן ſunt cum ka
mecz oẽs ipſæ תניפו[7]יניסו נשיר תביא ישיב אשיב אקים. Et in quieſcenti
bus lãmed he aliqñ in abſenti p̃teriti hayn eſt cum kamecz vt
[8]הרוה:& in pñtia & loquente ꝑ ſe eſt cum ceri vt הרבית הגליתי : &
cum pe[9] gutturali redibit pe cum rapiente ſeghol:& hayn cũ
ſeghol vt העלית החשתי.[10] ℭ Et הופעל cuius nõ eſt relatum nomẽ
ſui agentis cõcernit ipſam:quia he eſt addita in ea[11]in p̃terito
& in noĩe uerbi:& eſt punctuata cũ rapiente kamecz vt[12]הכרת:
aut cum ſciurek ut הושלך.Et in futuro lr̃æ איתן uenient cũ rapiẽ
te[13]kamecz:aut cum ſciurek.[14] ℭ נפעל concernit ipſam : quia
ĩn oĩbus ꝑtibus p̃teriti uenietin ipſa nun cũ hirek:& ſi[15] pe ſit
gutturalis veniet nun cũ ſeghol:& hayn radicis in ꝑtõ[16]cũ pa
thah & in noĩe agentis qđ eſt ẜm veritatẽ nomẽ agnoĩs ueniet
cũ kamecz.[17] Et in impatiuo & in futuro & in nomine uerbi ſi
non ſit pe lenis nõ deerit dagheſc[18]ipĩus pe vice nun q̃ deerit
ĩn illis.Et lr̃æ איתן continuæ ipſi pe[19]ſi ſit lenis uenient cũ ceri
vice dagheſc quæ debeẗ ipſi pe : & ſi non ſit pe[20] lenis : aleph
ueniet cũ ſeghol & reliquæ cũ hirek.Et in quieſeẽtibus:in qe-
ſcentibus pe[21]yod nun in ꝑtõ & in noĩe agentis & he impatiui
ueniet cũ holem:& he uenæ ueniet[22]cũ hirek.Et in qeſcẽtibus
hayn quæ ſunt binaria:& in duplicibus in ꝑtõ:& in noĩe agen
tis nun[23]eſt cũ kamecz in ſingl'i abſentis : & in reliquis ꝑtibus
ĩn impatiuo ueniet cũ ſceua:& in noĩe uerbi[24] cum hirek. Et ĩ
futuro aleph eſt cũ ſeghol:& reliq̃ additę ſunt cũ hirek.Et cu-
ĩus nõ eſt[25] relatũ nomẽ ſui agentis cõcernit illã ꝙ nun ueniet
cũ ſceua : & pe cum holem.Et in quieſcentibus[26]nun eſt cum
ſciurek:& hayn cum ſceua.Exemplum ꝑfectorum eſt נגואלו:&
exemplum quieſcẽtium eſt נמדו.[27] ℭ התפעל concernit ipſam
ꝙ veniet he & tau in maiori parte prętcriti & imperatiui & no
minis uerbi:[28]& mem & tau in nominibus agentium:& tau in
futuro.Sed in præterito & imperatiuo & nomine[29]uerbi non
deerit he:& in nomine agentis non deerit mem vnq̃. Et hayn
radicis

כי תבא בראשם מם נוספת בפועלים בפתח ובפעולים בשורק או בחטף קמץ משל הראשון מושכב משל השני מראה ואותיות אית"ן כלם בפתח ובשלמים הא העבר בחרק והא הצווי ושם הפעל בפתח ובנחי הפא יוד הא העבר ומם שם הפועל בחלם כמו הוציא מוציא ׃ ובנחי העין שהם השניים הא העבר ומם שם הפועל בצרי כמו אקים מקים ואותיות אית"ן בקמץ כלם אקים אשיב ישיב תביא נשיר יניס תניפו ׃ ובנחי הלמד הא לפעמים בנסתר העבר העין בקמץ כמו הרוה ובנוכח והמדבר בעדו בצרי כמו הרבית הגליתי ועם הפא גרונית תשוב הפא בחטף סגול והעין בסגול כמו העלית החשתי ׃

והופעל שלא נזכר שם פועלו ייחדהו שההא נוספת בו בעבר ובשם הפעל ונקודה בחטף קמץ כמו הכרת או בשורק כמו הושלך ׃ ובעתיד אותיות אית"ן תבאנה בחטף קמץ או בשורק ׃

נפעל ייחדהו כי בכל חלקי העבר תבא בו הנון בחרק ואם הפא גרונית תבא הנון בסגול ועין השרש בעבר בפתח ובשם הפועל שהוא על האמת שם התאר תבא בקמץ ׃ ובצווי ובעתיד ובשם הפעל אם אין הפא רפיונית לא יחסר דגש הפא תמורת הנון שתחסר בהם ואותיות אית"ן הסמוכות אל הפא אם היא רפיונית תבאנה בצרי תמורת דגש הראוי לפא ואם אין הפא רפיונית האלף תבא בסגול והנשארות בחרק ׃ ובנחים בנחי הפא יוד הנון בעבר ובשם הפועל והא הצווי תבא בחלם והא המקור תבא בחרק ׃ ובנחי העין שהם השניים ובכפולים בעבר ובשם הפועל הנון בקמץ ביחיד הנסתר ובשאר החלקים בצווי תבא בשוא ובשם הפעל בחרק ובעתיד האלף בסגול ושאר הנוספות בחרק ׃ ושלא נזכר שם פועלו ייחדהו שהנון תבא בשוא והפא בחלם ׃ ובנחים הנון בשורק והעין בשוא משל השלמים נגאלו ומשל הנחים נוגדו ׃ התפעל ייחדהו שתבא ההא והתו ברב העבר והצווי ושם הפעל והמם והתו בשמות הפועלים והתו בעתיד אבל בעבר והצווי ושם הפעל לא תחסר ההא ובשם הפועל לא תחסר המם לעולם ׃ ועין

השורש

ובנחי העין אשר אנו קוראים שניים אותיות איתן תבאנה בקמץ כמו ארום ירום יקום · ובכפולים מקצתם בקמץ כמו אחון יחוס וכן ברבוי תשולו יסובו ומקצתם כמשפט השלמים בסגול האלף וחרק הנשארות כמו אקוד יקוד ׃

הדגוש ייחדהו כי בהיות עין השרש מקבלת דגש לעולם תבא בדגש · ואם היא מאותיות הרפיון תמורת הדגש תנקד הפא בצרי או בחרק כמו מאן ברך שרת נאר שחת ׃ ובשמות הפועלים והפעולים לעולם תבא בראשם מם נוספת בשוא ובהיות עין השרש רפיונית תבא בפעול בחלם כמו מבורך ובאותיות איתן האלף תבא בחטף פתח והנשארות בשוא כמו אברך יברך ׃

פועל הכבד הדומה למרובע ייחדהו כי בשלמים בשם הפעל והפועל והפעול ובעבר והצווי והעתיד תבא פא השרש בחלם והעין ביחיד הנסתר בצרי זולת שם הפעול שהעין בו בקמץ להפריש בינו ובין שם הפועל ׃ ובשאר חלקי העבר העין בפתח ׃ ובנחי העין אשר הם השניים באמת יקרה לאות השנית שקוראים אלו למד השרש מה שיקרה לעין בשלמים ׃ ושמות הפועלים והפעולים מן הבנין הזה ישיגם תוספת המם בראשם · ונמצא הבנין הזה על הרב בכפולים ובנחים הבאים ברמיונם כמו כונן הבא ברמיון סובב ׃

הפועל שלא נזכר שם פועלו הבא מן הדגוש בקבוץ שפתים ומן הכבד בשורק מושך כאמור למעלה ייחדם כי בשניהם עין השרש אם אינה רפיונית תבא בדגש · ובנעי הפא אותיות יתן תבאנה בשוא והאלף בחטף פתח · ובנחי הפא כל אותיות איתן בשורק ובמקור אשר לא נמצא כי אם בפעל הדגוש תבא הפא בקבוץ שפתים ׃

ההפעיל ייחדהו שתמצא ההא נוספת בראש הפעל בכל חלקי העבר והצווי ובשם הפעל שלו אבל בעתיד ובשם הפועל והפעול על הרב לא תמצא כי אם בכח תנועת האותיות הנוספות בראשם · ובשמות הפועלים והפעולים ייחדהו

כי

¶Et in quiescentibus hayn quæ nos vocamus binaria: litterę
איתן uenient[2] cum kamecz vt ארום ירום יקום. Et in duplicibus quę-
dam sunt[3] cũ kamecz ut אחון יחום. Et sic in plĩtate תשולו יסובו. Et
quædam ipsorum sunt sicut est ius[4] perfectorum cum seghol
aleph & hirek reliquarꝫ vt אקוד יקיד. [5]¶Graui propriũ est ei:
quia existens hayn radicis recipiens daghesc semp[6] ueniet cũ
daghesc: & si sit de litteris lenitatis vice[7] daghesc punctuabit
pe cum ceri: aut cũ hirek ut מאן ברך שרת נאר שחת.[8] Et in noĩbus
agentium & actorꝫ semp ueniet in eorũ capite mem addita cũ
sceua.[9] Et existens hayn radicis lenis ueniet in acto cum holẽ
vt מבורך: & in lr̃is[10] איתן aleph ueniet cum rapiente pathah: &
reliquæ cum sceua vt אברך יברך.

[11]¶ פועל grauis sil'is quadrato cõcernit ꝑprie eam: qa in ipsis
perfectis in noĩe uerbi[12] & agentis & acti & in p̃terito & impa
tiuo & futuro ueniet pe[13] radicis cũ holem: & hayn ĩ singulari
absenti cum ceri: excepto nomine acti ĩ quo hayn est[14] cum ka
mecz ad distinguendũ inter ipsum & inter nomen agentis. &
in reliquis partibus p̃teriti hayn est[15] cum pathah. Et in quie-
scentibus hayn quæ sunt binaria ſm ueritatẽ accidit scdæ lr̃æ
[16]quam uocant hi lámed radicis quod accidit hayn in ipsis p-
fectis. Et nominibus[17] agentiũ & actorum cõiugationis huius
aduenit eis additio mem in suo capite.[18] Et inuenit cõiugatio
hæc vt pl'm in duplicibus & in quiescẽtibus quæ ueniũt ſm il-
lorꝫ sil'itudinẽ ut[19] כונן: quod venit ſm sil'itudinẽ סובב.

[20]¶ פועל cuius non est relatum nomen sui agẽtis quod uenit
ex graui cum collectione[21] labiorum: & ex graui cum sciurek
protrahente vt dictum est[22] superius concernit eas: qa in am-
babus ipsis hayn radicis si nõ sit lenis ueniet cũ daghesc.[23] Et
in motis pe litteræ יתן uenient cum sceua: & aleph cum rapiente
pathah. Et in quiescentibus[24] pe omnes litteræ איתן cum sciu-
rek. Et in vena quæ nõ inuenitur nisi in פעל[25] ipsius grauis ue
niet pe cum collectione labiorum.

[26]¶ הפעיל concernit ipsam ꝙ inuenit he addita in capite uer
bi in omnibus[27] partibus præteriti & imperatiui: & in nomi-
ne uerbi eius: sed[28] in futuro & in nomine agẽtis & acti ut plu
rimum non inuenietur nisi in potentia motus[29] lr̃arꝫ additarꝫ
in suo capite. Et in noĩbus agentium & actorꝫ concernit eam:

quia

dicere ex qua cōiugationū p̄dictarꝝ ſit uerbū poſitū: & ex qua
parte[2] illius: & quę ſit eius radix q̄ eſt uena ipſius leuis: & cuius
ponderis ſit ipſius pondus: & qualiter ſit ius eius[3] ad eſſendū:
& quis ſit ipſius ſocius ſimilis ei in ſignificatiōe: & ipſius expō
& quod ſit eius actum[4] ſi ſit perſona agētis aut actio ipſa ſicut
in īmanentibus: aut res alia[5] deforis ſicut ſunt trāſitiua. exēplū
eſt quia השה eius cōiugatio eſt הפעיל & eius pars eſt p̄teritū.[6] Et
ipſius radix eſt נשה: & ipſius pōdus eſt הכה: & ipſius ius eſt הנשה:
& eius ſocius eſt ecce ego נושה: & eius expō eſt[7] nota ad declinā
dū: & ipſius actū tranſit extra agēs & actionem. & rabi Ioſeph
kimhi[8] dedit eis ſigna לא שמר חפץ lāmed uerbū eius: beth cōiu
gatio eius: ſcin[9] eius radix: mem eius pōdus: reſc eius debitū:
heth eius ſocius: pe eius expō: czade[10] eius trāſitus & īmanen
tia. Et ego in afflictione mea cōponens capitulū hoc uenit ad
me nouum[11] peſſimū: quia abſciſſa fuit mea radix inferius: &
captū fuit deſideriū oculi mei & pietas animę meę filius meus
[12] vnigenitus meus memoratus in bonū in memoriā ꝑpetuā:
quia deſcendā ad filium meum meyr triſtis in foueam: inſtitui
[13] illis vlterius ſignum aliud חב פחת דמי: hoc eſt heth pars: beth
[14] cōiugatio: pe uerbū: heth ſocius: tau īterp̄tatio: daleth eius
ius: mem[15] eiꝰ pōdus: yod fundamētū: aut ſ̄m lr̄as rabi Ioſeph
kimhi שם פרץ חלב:[16] qa ibi in terra aliena filius meꝰ vnigenitus
meus meyr natus ſenectutis meæ lactans ex mamillis ſuę mr̄is
diſperſit[17] lac qđ lactauit ad eſſendū mihi in triſtitiā ſæculi: &
ideo erit in memoriā peccati quo[18] extorxit inique eiꝰ nutrix:
ad eſſendū hoc prōptū in ore diſcipulorꝝ vt indigeat oīs diſci
pulus[19] inſpicere ip̄m & obſeruare ip̄m in uerbis neceſſario:
& ex nunc loq̄mur de ꝓprietatibus cōiugationum.

[20] ¶ Coniugatio leuis non eſt dagheſc in eo neq; lr̄a addita
in capite partis de partibus eius:[21] excepto איתן: & in perfectis
aleph איתן punctuabiť cū ſeghol ſemꝑ:[22] & reliquæ cum hirek
vt אשמור ישמור תשמור נשמור.[23] ¶ Et in quieſcētibus pe aleph pū
ctuabuntur omnes cum holem vt אוחזי אחז[24] אומר יאמר. Et aliq̄n
eſt aleph cū ceri ad ſignificādū quieſcētē[25] latentē: & reliq̄ cū
ſeghol vt ארב יארב אסוף יאסוף: & ī paucioribus[26] uenit cū holē
ut ויוסף אוסיף: & vl'r in pluribus quieſcentiū pe lr̄æ איתן[27] ſunt
cum ceri ut ארד ירד אשב ישב יחם. & quædam earum ſunt cū hirek
vt אינק אירא:[28] & quædam ipſarum cum ſciurek ut אוכל נוכל.

¶ Et in

לוֹמַר מֵאֵי זֶה מִן הַבִּנְיָנִים הַנִּזְכָּרִים יִהְיֶה הַפֹּעַל הַמּוּנָּח וּמֵאֵי זֶה חֵלֶק מִמֶּנּוּ · וּמִי שָׁרְשׁוֹ שֶׁהוּא מְקוֹר הַקַּל וּבְאֵי זֶה שֶׁקֶל מִשְׁקָלוֹ וְאֵיךְ דִּינוֹ לִהְיוֹת וּמִי הוּא חֲבֵרוֹ הַדּוֹמֶה לוֹ בְּהוֹרָאָה · וּפֵירוּשׁוֹ · וּמִי הוּא פְּעוּלוֹ אִם הוּא עֶצֶם הַפּוֹעֵל אוֹ הַפְּעוּלָּה עַצְמָהּ כְּמוֹ בָּעוֹמְדִים אוֹ דָּבָר אַחֵר מִחוּץ כְּמוֹ הַיּוֹצְאִים · הַמָּשָׁל כִּי הִטָּה בִּנְיָנוֹ הִפְעִיל וְחֶלְקוֹ הוּא עָבָר וְשָׁרְשׁוֹ נָטָה וּמִשְׁקָלוֹ הִכָּה וְדִינוֹ הִנְטָה וַחֲבֵרוֹ הִנְנִי נוֹטֶה וּפֵירוּשׁוֹ יָדוּעַ לְהַרְבִּין וּפְעוּלוֹ יוֹצֵא חוּץ הַפּוֹעֵל וְהַפְּעוּלָּה וְרַבִּי יוֹסֵף קִמְחִי נָתַן לָהֶם סִימָנִים לֵב שָׁמַר חֵפֶץ · ל׳ פְּעוּלָּתוֹ · ב׳ בִּנְיָנוֹ · ש׳ שָׁרְשׁוֹ · ם׳ מִשְׁקָלוֹ · ר׳ רְאוּיוֹ · ח׳ חֲבֵרוֹ · פ׳ פֵּירוּשׁוֹ · צ׳ צֵאתוֹ וְעָמְדוֹ · וַאֲנִי בְּעָנְיִי בְּחַבְּרִי הַשַּׁעַר הַזֶּה בָּאָה אֵלַי הַשְּׁמוּעָה הָרָעָה כִּי נִכְרְתָה שָׁרְשִׁי מִתַּחַת וְלוּקַּח מַחְמַד עֵינַי וּמַחְמַל נַפְשִׁי בְּנִי יְחִידִי זָכוּר לַטּוֹב לְזֵכֶר עוֹלָם כִּי אֵרֵד אֶל בְּנִי מֵאִיר אָבֵל שְׁאוֹלָה חִדַּשְׁתִּי לָהֶם עוֹד סִימָן אַחֵר ׃ חֲבַ פַּחַת דְּמִי רוֹצֶה לוֹמַר · ח׳ חֵלֶק · ב׳ בִּנְיָן · פ׳ פֹּעַל · ח׳ חָבֵר · ת׳ תַּרְגּוּם · ד׳ דִּינוֹ · מ׳ מִשְׁקָלוֹ · י׳ יְסוֹד · אוֹ עַל פִּי אוֹתִיּוֹת רַבִּי יוֹסֵף קִמְחִי שָׁם פֶּרֶץ חָלָב כִּי שָׁם בְּאֶרֶץ לֹא לוֹ בְּנִי יְחִידִי מֵאִיר יֶלֶד זְקוּנַי בְּיָנְקוֹ מִשְּׁדֵי אִמּוֹ פָּרַץ הֶחָלָב אֲשֶׁר יָנַק לִהְיוֹת לִי לְאֵבֶל עוֹלָם וְלָכֵן יִהְיֶה לְמַזְכֶּרֶת עָוֹן אֲשֶׁר עָוְתָה הַמֵּינֶקֶת לִהְיוֹת זֶה שָׁגוּר בְּפִי הַתַּלְמִידִים שֶׁיִּצְטָרֵךְ כָּל תַּלְמִיד לְהַשְׂגִּיחַ בּוֹ וְלִשְׁמְרוֹ בַּפְּעָלִים בְּהֶכְרֵחַ וּמֵעַתָּה נְדַבֵּר בִּסְגוּלוֹת הַבִּנְיָנִים

בנין הַקַּל אֵין דָּגֵשׁ בּוֹ וְלֹא אוֹת נוֹסֶפֶת בְּרֹאשׁ חֵלֶק מֵחֲלָקָיו זוּלַת הָאֵיתָן וּבִשְׁלֵמִים אַלֶף הָאֵיתָן תְּנֻקַּד בִּסְגוֹל לְעוֹלָם וְהַנִּשְׁאָרוֹת בְּחִירֶק כְּמוֹ אֶשְׁמוֹר יִשְׁמוֹר תִּשְׁמוֹר נִשְׁמוֹר ׃

ובנחי הַפֵּא אַלֶף תְּנֻקַּדְנָה כֻּלָּנָה בְּחוֹלֶם כְּמוֹ אוֹמַר יֹאמַר אוֹחֵז יֹאחֵז וְלִפְעָמִים הָאָלֶף בְּצֵרִי לְהוֹרוֹת עַל הַנָּח הַנֶּעְלָם וְהַנִּשְׁאָרוֹת בִּסְגוֹל כְּמוֹ אֵהַב יֶאֱהַב אֵסוֹף יֶאֱסוֹף וְעַל הַמְעַט בָּאָה בְּחוֹלֶם כְּמוֹ וַיּוֹסֵף אוֹסִיף · וּבִכְלָל בְּרֹב נָחֵי הַפֵּא אוֹתִיּוֹת אֵיתָן בְּצֵרִי כְּמוֹ אֵרֵד יֵרֵד אֵשֵׁב יֵשֵׁב יֵחַם וּקְצָתָם בְּחִירֶק כְּמוֹ אִינַק אִירָא וּקְצָתָם בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ אוּכַל יוּכַל ׃

הַקִּמְחִי שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר הַשָּׁרָשִׁים שֶׁחִבֵּר שֶׁהַנּוּן נוֹסֶפֶת ׃ וְכֵן וְהוֹשָׁבוֹתִים שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן הֲשִׁיבוֹתִים שֶׁשָּׁרְשׁוֹ שָׁב אוֹ שׁוּב וּמִן הוֹשַׁבְתִּים שֶׁשָּׁרְשׁוֹ יָשַׁב וְכֵן מְקַלְלַוְנִי לְפִי דַעַת רַבִּי דָוִד קִמְחִי שֶׁסָּבַר שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן מְקַלְלֵנִי שֶׁשָּׁרְשׁוֹ קָלַל לְשׁוֹן קְלָלָה וּמִן מְקִילֵנִי ש שֶׁשָּׁרְשׁוֹ קָלָה לְשׁוֹן קָלוֹן וּלְפִי דַעְתּוֹ בָּאָה הַלָּמֶד בְּפַתַּח לְהָנִיעַ הַוָּו כְּדֵי לְהַבְחִין הַרְכָּבַת הַקָּלוֹן עִם הַקְּלָלָה כִּי לוּלֵי הִיא שֶׁבָּאָה תְּמוּרַת לָמֶד הֵא לֹא נִיכַּר בָּהּ הַקָּלוֹן ׃ אֲבָל לְפִי דַעַת מוֹרִי רַבִּי יְהוּדָה בַּעַל לִבְנַת הַסַּפִּיר הוּא מוּרְכָּב מִן רִבּוּי הַנִּסְתָּר וּמִן נֹכַח הַיָּחִיד מִשֹּׁרֶשׁ וּבִנְיָן אֶחָד רְצוֹנִי לוֹמַר מִן מְקַלְלָיו וּמִן מְקַלְלֵנִי לְהוֹרוֹת כִּי רַבִּים וְכָל אֶחָד מִן הָרִבּוּי מְקַלְלִין אוֹתוֹ בֵּין בְּפָנָיו בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן בִּלְשׁוֹן רַבִּים כּוּלְהוֹן מְלַטְטִין לִי ׃ וּבְעֵינַי יָשְׁרוּ דִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם וְאֵין לִי לְהַכְרִיעַ לְאֶחָד מִן הַשְּׁנֵי דֵעוֹת ׃ אַךְ אָמְנָם יֵשׁ דַּעַת שְׁלִישִׁי שֶׁסָּבַר שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן מְקַלְלֵנִי שֶׁהוּא שֵׁם הַפּוֹעֵל וּמִן קִלְּלוּנִי שֶׁהוּא עָבָר נִסְתָּר מִן הַדָּגוּשׁ ׃ וְלֹא הֵטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְּרוּ לְפִי דַעְתִּי כִּי אֵין בְּזֶה טַעַם פַּתַּח הַלָּמֶד הַשֵּׁנִית וְלֹא לִתְנוּעַת הַוָּו אַף כִּי הֶחָבִיב הַפְּצִיר עַצְמוֹ לְהַכְרִיעַ וּלְהַחֲזִיק בְּזֶה הַדַּעַת הָאַחֲרוֹן ׃ וּמִדַּרְכֵי הַהַרְכָּבוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר זָכַרְנוּ יוּכַל הַמְעַיֵּן בְּסִפְרֵנוּ לְדַקְדֵּק בְּכֹחַ שִׂכְלוֹ וְלִמְצֹא דֶרֶךְ בְּאֶחָד מִן הַדְּרָכִים הַנִּזְכָּרִים אוֹ בְּרַבִּים מֵהֶם מְחוּבָּרִים יַחַד לְהָשִׁיב אֶל דֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה כָּל הַזָּרִים אֲשֶׁר זָכְרוּ הַמְדַקְדְּקִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֵינוּ וְאֶת הַיְשָׁרָה לֹא יְעַקֵּשׁוּ כִּי אֵין זָר אִתָּנוּ בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִים כִּי כֻלָּם קְדוֹשִׁים וּשְׁלֵמִים הֵם אִתָּנוּ אֵין מַחְסוֹר לְרוֹאֵיהֶם ׃

וְהִנֵּה אַחֲרֵי הִשְׁלַמְנוּ דַּרְכֵי הַהַרְכָּבָה נִשְׁאַר לָנוּ בְּסוֹף זֶה הַשַּׁעַר לְהָבִיא מִקְצַת סְגוּלוֹת מְיוּחָדוֹת לִפְרָטֵי הַבִּנְיָנִים שֶׁזָּכַרְנוּ הָרְאוּיוֹת לָהֶם מִצַּד הַנִּיקּוּד וּמִצַּד הַדָּגֵשׁ וְהָרָפֶה וּמִצַּד תּוֹסֶפֶת הָאוֹתִיּוֹת אַף כִּי מִקְצָתָן אוֹ רֻבָּן כְּבָר נִכְתְּבוּ לְמַעְלָה בִּמְקוֹמָם ׃ אַךְ אָמְנָם לִהְיוֹתָן הֶכְרֵחִיּוֹת לִהְיוֹת שְׁגוּרוֹת בְּפִי הַתַּלְמִידִים רָאִינוּ לְהַנִּיחַ אוֹתָן פֹּה בְּסוֹף הַשַּׁעַר הַזֶּה עַל סֵדֶר הַבִּנְיָנִים אֲשֶׁר שָׁמַרְנוּ לְמַעְלָה בַּשַּׁעַר הַזֶּה הַמַּקִּיף שְׁמֹנָה עִנְיְנֵי הַפְּעָלִים בְּבִנְיָנָם וְחֵלֶק הַבִּנְיָן שָׁרְשָׁם וּמִשְׁקָלָם דִּינָם וְחִבּוּרָם פֵּירוּשָׁם וּפְעוּלָם רְצוֹנִי ל

לומר

Kimhi qui ſcripſit in libro radicũ quē edidit ꝙ nun ſit addita. Et ſil'r[2] והושבתים quod eſt compoſitũ ex השיבותים: cuius radix eſt שב aut שוב: & ex[3] הושבתים: cuius radix eſt ישב. Et ſimiliter מקללוני ſm opinionē rabi Dauid kimhi: q opinatus eſt[4] ꝙ ſit cõpoſitũ ex מקללני: cuius radix eſt קלל lĩguę קללה: & ex מקילני:[5] cuius radix eſt קלה linguę קלון: & ſm eius opinionē uenit lãmed cũ pathah ad mouendũ uau ad[6] diſcernēdũ cõpoſitionē vitupii cũ maledictione: quia niſi eſſet illa quæ uenit uice lãmed[7] he nõ noſceret̃ in ea vitupium. Sed ſm opinionē rabi Ihudæ auctoris libnath[8] haſſappir eſt compoſitũ ex pl'itate abſentis & ex pñtia ſingl'is ex radice & cõiugatione vna[9] hoc ē ex מקללי & ex מקללני ad ſignificãdũ ꝙ multi & ſinguli[10] multorꝫ blaſphemabant̃ ei: ſiue coram eo ſiue nõ corã eo. & ſic interpretatus eſt Ionathan ĩ lĩgua[11] multorꝫ oēs illi blaſphemant̃ mihi. Et apud me recta ſunt verba amborꝫ ipſorꝫ: & nõ eſt mihi rõ[12] decernens alterã duarũ opinionũ. Verũtamē eſt opinio tertia quæ opinat̃ ꝙ ſit[13] cõpoſitũ ex מקללי qđ eſt nomē agētis: & ex קללוני qđ eſt ptũm abſens[14] ex graui. Et non fecerunt bene qui dixerunt ſm meã opinionem: quia nõ eſt in hoc ratio pathah[15] lãmed ſecundę: neqꝫ motui ipſius vau: licet Habib conatus ſit in ſe decernere[16] & detinere hanc opinionē vltimã. Et ex modis cõpoſitionũ harꝫ quas[17] retulimus poterit inſpiciēs nr̃m librum meditari cum vi ſui intellectus & inuenire modũ in vno[18] modorꝫ ꝑdictorũ aut in multis illorũ iunctorꝫ ſimul reducere ad modum[19] cõuenientē oĩa anormala quæ retulerunt grãmatici qui fuerunt ante nos: & rectã[20] nõ deuiabunt: qa nõ eſt anormalũ nobiſcũ in lingua hæbreorꝫ: quia oĩa ipſa ſunt ſancta & perfecta[21] ſunt nobiſcũ non eſt defectus ipſa videntibus.

[22] ¶ Sicqꝫ poſtq̃ expleuimus modos compõnis: reliquũ eſt nobis in vltimo huius[23] capl'i ĩducere ꝑtē ꝓprietatũ ꝓpriarꝫ ꝑticulariorib⁊[24] cõiugationũ quas retulimus debitas illis ex ꝑte punctuatiõis: & ex parte daghesc & lenitatis:[25] & ex parte additiõis lr̃arꝫ: licet pars illarꝫ aut maior illarꝫ pars ſit iam ſcripta ſupius[26] ſuo loco. Verũtamē ob eas eē neceſſarias ad eſſendũ prõptas in ore[27] diſcipulorꝫ: viſum eſt nobis ponere eas hic ĩ fine capl'i huius ſm ordinē cõiugationũ[28] quē obſeruauimus ſupius in capl'o hoc qđ cõtinet octo diſpõnes uerborꝫ: ipſorꝫ cõiugationē[29] & partē cõiugationis: ipſorꝫ radicē: & ipſorꝫ põdus: ipſorꝫ ius: & ipſorꝫ ſociũ. Expõ ipſorũ & actũ ipſorꝫ: uolo

dicere

& ex התכפר quod eſt ex ipõ התפעל: & dagheſc caph & pe ſignificant hoc. Et ſil'r etiam[2] נוכרו quod eſt cõpoſitũ ex נוסרו ſm pondus נודעו: quod eſt ipſius נפעל: & ex[3] התוסרו ſm pondus התפקדו quod eſt ipſius התפעל. Et ſil'r נשתוה eſt[4] cõpoſitũ ex נשוה ſm põdus נכנה: quod eſt ipſius נפעל: & ex השתוה qđ eſt[5] ipſius התפעל ſm pondus התגלה. Et cuius non eſt relatũ nomen ſui agẽtis nõ poſuerunt[6] ei auctores linguæ compoſitionẽ; quia pauca ſunt eius uerba: quia iam ſm opinionẽ maioris partis[7] grãmaticorum ipſũmet eſt cõpoſitũ: & nõ ſunt multiplicãdæ cõpõnes.

8

9 ## ℂCompoſitiones ipſius התפעל.

10

11 ℂSunt cõpoſita ex noĩe agentis התפעל & ex p̃terito eius[12] ut משתחויתם qđ eſt cõpoſitũ ex משתחוים & ex[13] השתחויתם. Et cuius non eſt relatũ nomen ſui agentis nõ inueniẽ ei compoſitio ex rõne[14] quã diximus de cuius non eſt relatũ nomen ſui agentis quod oritur ex נפעל: quia multi poſuerunt ipſum[15] cõpoſitum ex הופעל & ex התפעל vt הדשנה[16] הכבס הטמא הוטמאה vt ſcripſimus ſuperius in ſuo loco. & hic expletæ ſunt cõpoſitiones[17] cõiugationum inter ſe & inter ſuas partes.

18

19 ## ℂDe compoſitis ex radicibus multis.

20 ℂIn cõpoſitione radicũ inuenies modos multos: quoniam in compoſitionibus[21] radicũ diuerſaꝝ quibus eſt ſignificatio vna. De illis[22] ſunt in quibus cõponunẽ quieſcentia pe cum binariis vt והיטיבות: quod eſt cõpoſitũ ex[23] והיטבתי: cuius radix eſt יטב ut וייטב & ex והטיבותי: cuius radix eſt יטב. & ſm[24] auctores trinitatis eſt טיב ex qeſcẽtibus hayn yod vt הטיבות. Et de illis ſunt in quibus cõponunẽ[25] duæ radices: quaꝝ ſunt ſignificationes diuerſæ vt אתקנך Hieremiæ ca.[26] xxii. qđ eſt ſicut אנתקנך: qđ eſt cõpoſitum ex אנתקך & ex אתקנך. & ratio eſt:[27] qa iurauit Deus dirũpere Iachoniã: & infra locutionẽ retraxit ſe: & dixit ꝙ reficiet eum: quia[28] niſi ſic eſſet nõ eſſet ei reſtauratio vlterius. & ecce genuit iterũ Saltiel ex quo exiuit[29] Zarubabel: q ædificauit ipſam domũ: & funct⁹ eſt ĩpio in Iſrael. Et nõ ẽ ſicut uerba

ומן התכפר שהוא מן ההתפעל ודגשי הכף והפא יורו על זה · וכן גם נוסרו שהוא מורכב מן נוסרו על משקל נודעו שהוא מן הנפעל ומן התוסרו על משקל התפקדו שהוא מן ההתפעל · וכן נשתוה מורכב מן נשוה על משקל נבנה שהוא מן הנפעל ומן השתוה שהוא מן ההתפעל על משקל התגלה · ושלא נזכר שם פועלו לא שמו לו בעלי הלשון הרכבה כי מעטים פעליו שהרי לפי דעת רב ה המדקדקים הוא עצמו מורכב ואין מרבים בהרכבות ׃

הרכבות ההתפעל

ויש מורכבים משם פועל ההתפעל ומן העבר ממנו כמו משתחויתם שהוא מורכב מן משתחוים ומן השתחויתם ושלא נזכר שם פועלו לא נמצא לו הרכבה מן הטעם שאמרנו בשלא נזכר שם פועלו הנולד מן הנפעל כי רבים שמוהו מורכב מן החופעל ומן ההתפעל כמו הטמא הוטמאה הכבס הרשנה כמו שכתבנו למעלה במקומו · ובזה נשלמו הרכבות הבנינים ביניהם ובין חלקיהם ׃

במורכבים משרשים רבים

בהרכבת השרשים תמצא דרכים רבים וזה כי בהרכבות שרשים שונים אשר להם הוראה אחת מהן שיתרכבו בהן נחי הפא עם השניים כמו והיטיבותי שמורכב מן והיטבתי ששרשו יטב כמו וייטב ומן והטיבותי ששרשו טב ולפי בעלי השלוש טיב מנחי העין יוד כמו הטיבות ׃ ומהם שיתרכבו בם שני שרשים אשר להם הוראות שונות כמו אתקנך בירמיה סימן כב שהוא כמו אנתקנך שהוא מורכב מן אנתקך ומן אתקנך והטעם כי נשבע השם לנתק יכניה ותוך כדי דבור חזר בו ואמר שיתקנהו שאם לא כן לא היתה לו תקנה עוד והנה הוליד עוד שלתיאל אשר יצא ממנו זרובבל אשר בנה את הבית ונהג שררה בישראל ואינו כדברי

הקמחי

הרכבות ההפעיל

מִן בֵּין בִּינוֹתָם שֶׁבָּאוּ בְּחֶסְרוֹן הֵא הַבִּנְיָן וְהַקַּל הַפָּשׁוּט הָיָה דִינוֹ פַּשְׁתֶּם עַל מִשְׁקַל קַמְתֶּם וְזֶה מוּרְכָּב מִשְׁנֵיהֶם ׃ וְיֵשׁ מֵהֶם מוּרְכָּבִים מִן הַהִפְעִיל וְהַדָּגוּשׁ כְּמוֹ וְהַפִּתִּית שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן הַפֵּתוֹרֶת עַל מִשְׁקַל הֲסִבּוֹתָ וּמִן פִּתִּיתָ עַל מִשְׁקַל צִוִּיתָ וְאֵין נִרְאִין דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהוּא כֻּלּוֹ מִן הַדָּגוּשׁ וְשֶׁהַהֵא הִיא הֵא הַתֵּימָה הַמְשַׁמֶּשֶׁת תְּמוּרַת אִם וְטַעְמוֹ וְאִם פִּתִּיתָ לְפִי שֶׁלֹּא נִמְצָא הֵא כָּזֹאת שֶׁתִּקְדַּם אֵלֶיהָ וָו וְלֹא אוֹת אַחֶרֶת גַּם דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהוּא מִן הַהִפְעִיל הַכָּפוּל כְּמוֹ הֲסִבּוֹתָ וְשֶׁחִרֶק הַתָּו בָּא תְּמוּרַת חֹלֶם לֹא נֶאֶמְנוּ אֶצְלֵינוּ כִּי לֹא מָצָאנוּ כַּתְּמוּרָה הַזֹּאת בְּזֶה הַבִּנְיָן ׃ וְלָכֵן נִרְאִין דִּבְרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִשְּׁנֵי בִּנְיָנִים וְאֶפְשַׁר גַּם כֵּן שֶׁיִּהְיֶה מִשְּׁנֵי שָׁרָשִׁים מִן הַכְּפוּלִים לְדִמְיוֹנוֹ לַהֲסִבּוֹתָ שֶׁשָּׁרְשׁוֹ סָבַב וּמִן נָחֵי הַלָּמֶד הֵא לְדִמְיוֹנוֹ לְצִוִּיתָ וְיִהְיֶה אִם כֵּן שָׁרְשׁוֹ מוּרְכָּב מִן פָּתַת וּמִן פָּתָה ׃ וּמֵהֶם מוּרְכָּבִים מִן הֶעָבָר וְהֶעָתִיד מִן הַבִּנְיָן הַזֶּה כְּמוֹ הִשְׁלַכְתֶּנָה שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן הִשְׁלַכְתֶּן שֶׁהוּא עָבָר וּמִן תַּשְׁלֵכְנָה שֶׁהוּא עָתִיד ׃ אוֹ אֶפְשַׁר שֶׁהוּא פָּשׁוּט כְּדַעַת רַבִּים אֶלָּא שֶׁלִּפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בָּאַחֲרוֹנָה בִּשְׁנֵי סִימָנֵי נְקֵבָה ׃ וְיֵשׁ מֵהֶם מוּרְכָּבִים מִזָּכָר וּנְקֵבָה כְּמוֹ מַבְלִיגִיתִי שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן מַבְלִיג עַל מִשְׁקַל מַרְבִּית וּמִן מַבְלִיגִית עַל מִשְׁקַל מַרְבִּית כִּי כָּךְ מִשְׁפָּטוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַקִּמְחִי וְהַיּוֹד הָאַחֲרוֹנָה נוֹסֶפֶת לְהוֹרוֹת עַל הֱיוֹתוֹ שֵׁם תֹּאַר וְלֹא עַל הַרְכָּבַת כִּנּוּי וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן מַבְלִיגִיתִי עֲלֵי יָגוֹן עַל דַּהֲווֹ מַלְעִיגִין לְקַבֵּל נְבִיאַיָּא דְּמִתְנַבַּן לְהוֹן דְּוָונָא וְתַנַּחְתָּא אַיְתִי עֲלֵיהוֹן מִן קֳדָם חוֹבֵיהוֹן הֲרֵי אֵין כָּאן כִּנּוּי כְּלָל ׃

שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ הַנִּקְרָא בִּנְיַן הוּפְעַל

יש מִפְּעָלָיו מוּרְכָּב מִמֶּנּוּ וּמִן הַהִפְעִיל כְּמוֹ בִּזְכַרְיָה סִימָן ה׳ וְהֻנִּיחָה שֵׁם הַמּוּרְכָּב מִן הֻנְּחָה וְהִנִּיחָה ׃

הַרְכָּבוֹת הַנִּפְעַל

לפעמים נִמְצָא פֹּעַל מוּרְכָּב מִן הַנִּפְעַל וְהַהִתְפַּעֵל כְּמוֹ נִכַּפֵּר שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן נִכְפַּר שֶׁהוּא מִן הַנִּפְעַל

ex מן בינותם quæ venerunt cum defectu he coniugationis: & leuis ſimplicis erat ipſius ius פשתם ſcđm põdus קמתם : & hoc eſt compoſitũ ex ambobus illis. Et ſũt ex illis compoſita ex הפעיל & ex graui vt והפיתית : quod eſt compoſitum ex הפתות ſm pondus הסבות: & ex פתית ſcđm pondus צרית. Et non vidẽtur verba dicentiũ ꝙ ſit totum illud ex graui. Et ꝙ he ſit he admiratiõis quæ ſeruiet vice ſi: & ipſius ratio eſt & ſi ſuſurraſti: quia nõ inuenitur he talis quam præcedat vau neq; alia littera: etiã uerba dicentium ꝙ ſit ex הפעיל duplici vt הסבות: & ꝙ hirek tau ueneṙit vice holem nõ ſunt credita apud nos: quia nõ iuenimus cõmutationẽ hanc in hac cõiugatione. Et ideo videntur verba dicentium ꝙ ſit cõpoſitũ ex duabus cõiugationibus: & poſſibile eſt etiam ꝙ ſit ex duabus radicibus ex duplicibus ob ipſius ſimilitudinẽ ipſi הסבות: cuius radix eſt סבב: & ex quieſcẽtibus lãmed he ob ipſius ſiĺitudinẽ ipſi צרית : & erit ergo ipſius radix compoſita ex פתת & ex פתה. Et de illis ſunt compoſita ex p̃terito & futuro cõiugationis huius ut השלכתו: quod eſt cõpoſitũ ex השלכתך quod eſt præteritũ: & ex השלכנה quod eſt futurum. Aut poſſibile eſt ꝙ ſit ſimplex ſcđm opinionẽ multorũ niſi ꝙ aliquãdo uenit cum additione he in vltimo cum duobus ſignis fœminæ. Et ſunt de illis compoſita ex maſculo & fœmina vt מבליגיתי: quod eſt compoſitum ex מבליג ſm pondus מרבית: & ex מבליגית ſm pondus מרביית: q̃a ſic erat ipſius ius ꝑut ſcripſit Kimhi: & yod vltima eſt addita ad ſignificandũ ipm eſſe nomen agnominis & nõ compoſitionẽ cõnotationis: & ſic ĩterp̃tatus eſt Ionathan מבליגיתי עליגון: q̃a deridebãt recipere ꝓphetas qui ꝓphetabãtur eis dolores & gemitus q̄ veniẽt ſup eos ex ſuis culpis: ſicq; non eſt hic cõnotatio omnino.

Cuius nõ ẽ relatũ nomẽ ſui agẽtis qđ uocat̃ ɔiugatio הופעל.

¶ Eſt de eius uerbis cõpoſitũ ex illo: & ex הפעיל ut Zachariæ ca. V. והניחה ibi quod eſt cõpoſitũ ex הנחה & ex הניחה.

¶ Compoſitiones ipſius נפעל.

¶ Aliquando inuenitur uerbum compoſitum ex נפעל & התפעל vt נכפר: quod eſt compoſitum ex נכפר: quod eſt ex נפעל

&ex

Compoſitio grauis.

¶Ex compoſitis grauis ſunt cõpoſita ex nomine agentis grauis & ex præterito פועל ipſius quadrati vt מקוננת: quod eſt cõpoſitum ex מקננת & ex קוננת. Et de illis ſunt cõpoſita ex pluribus abſentibus: & ex præſentibus fœminis huiuſmet cõiugationis vt צמתותוני: quod eſt cõpoſitum ex צמתוני & ex צמתתוני.

¶Compoſitiones ſimilis quadrato.

¶Simile quadrato inuenitur cõpoſitũ cum התפעל vt תתלוצצו & יתגדדו: quæ ſunt cõpoſita ex תתלצצו & ex תלוצצו & ex יתגדדו & ויגודדו.

¶Cõpoſitiones ĩpſius פועל cuius non eſt relatũ nomẽ ſui agentis ex ipſa graui: & ex ipſa ſimili ipſi quadrato.

¶Sunt ex compoſitis ex פועל cuius non eſt relatũ nomẽ ſui agentis quę ſunt compoſita ex illa & ex leui vt יפיפית: quod eſt compoſitũ ex יפית quod eſt ex פועל ipſius grauis ſm pondus צויתה & ex יפית ſm põdus פרית: & venit cum duplicitate. Et de illis ſunt compoſita ex coniugatione hac & ex התפעל vt מנואץ: quod eſt compoſitũ ex מתנאץ & ex נואץ: & venit cum cõmutatione ſciurek in holem. Et ſunt qui dicunt ꝙ ſit compoſitum ex acto ipſius grauis & התפעל: quia videtur compoſitum ex מנואץ ſm põdus מבורך: & ex מתנאץ. & qui dixerunt ꝙ inueniantur compoſita ex hac coniugatione & ex נפעל nos non indigemus illis: neq; cõpoſitis ab ea & ex התפעל: quia iam nos poſuimus eas cõiugationes quarũ non eſt relatũ nomen ſui agẽtis proprias ipſi נפעל: & ipſi התפעל vt expoſuimus ſupius.

¶Compoſitiones הפעיל.

¶Sunt iterum compoſita ex הפעיל & ex leuī vt פשתם: quia eſſendo illud ex binariis erat ipſius ius פישותם vt

הרכבת הדגוש

ממורכבי הַדָּגוּשׁ יֵשׁ מוּרְכָּבִים מִשֵּׁם פּוֹעֵל הַדָּגוּשׁ וּמִן עָבַר הַפּוּעַל מִן הַמְּרוּבָּע כְּמוֹ מְקוֹנֶנֶת שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן מְקֻנֶּנֶת וּמִן קוֹנַנְתְּ׃ וּמֵהֶם מוּרְכָּבִים מִן הָרַבִּים הַנִּסְתָּרִים וְהַנִּמְצָאוֹת הַנְּקֵבוֹת מִזֶּה הַבִּנְיָן בְּעַצְמוֹ כְּמוֹ צִמְּתוּתוּנִי שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן צִמְּתוּנִי וּמִן צִמַּתְּתוּנִי׃

הַהַרְכָּבוֹת הַדּוֹמֶה לַמְּרוּבָּע

הדומה לַמְּרוּבָּע נִמְצָא מוּרְכָּב עִם הַהִתְפַּעֵל כְּמוֹ תִּתְלוֹצָצוּ וְיִתְגוֹדֲדוּ שֶׁהֵם מוּרְכָּבִים מִן תִּתְלַצְּצוּ וּמִן תְּלוֹצְצוּ וּמִן יִתְגַּדְּדוּ וְיִגוֹדְדוּ׃

הַהַרְכָּבוֹת הַפּוּעַל שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ מִן הַדָּגוּשׁ וְהַדּוֹמֶה לַמְּרוּבָּע

ויש מִן הַמּוּרְכָּבִים מִן הַפּוּעַל שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ שֶׁהֵם מוּרְכָּבִים מִמֶּנּוּ וּמִן הַקַּל כְּמוֹ יְפֵיפִיתָ שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן יֻפֵּיתָ שֶׁהוּא מִן הַפּוּעַל מִן הַדָּגוּשׁ עַל מִשְׁקַל צֻוֵּיתָה וּמִן יָפִיתָ עַל מִשְׁקַל פָּרִיתָ וּבָא בְּכֶפֶל׃ וּמֵהֶם מוּרְכָּבִים מִן הַבִּנְיָן הַזֶּה וְהַהִתְפַּעֵל כְּמוֹ מִנּוֹאָץ שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן מִתְנַאֵץ וּמִן נוֹאָץ וּבָא בְּחִלּוּף הַשּׁוּרֶק בְּחוֹלֶם וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִפָּעוּל הַדָּגוּשׁ וְהַהִתְפַּעֵל כִּי הוּא נִרְאֶה מוּרְכָּב מִן מְנוּאָץ עַל מִשְׁקַל מְבוֹרָךְ וּמִן מִתְנָאֵץ׃ וַאֲשֶׁר אָמְרוּ שֶׁיֵּשׁ מוּרְכָּבִים מִזֶּה הַבִּנְיָן וּמִן הַנִּפְעַל אֵין אָנוּ צְרִיכִים לוֹ גַּם לַמּוּרְכָּבִים מִמֶּנּוּ וּמִן הַהִתְפַּעֵל מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר אֲנַחְנוּ הִנַּחְנוּ אוֹתָם בְּבִנְיָנִים אֲשֶׁר לֹא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלָם מְיוּחָדִים לַנִּפְעַל וְלַהִתְפַּעֵל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה׃

הַהַרְכָּבוֹת הַהִפְעִיל

ויש עוֹד מוּרְכָּבִים מִן הַהִפְעִיל וְהַקַּל כְּמוֹ פִּשְׁתָּם כִּי בִּהְיוֹתוֹ מִן הַשְּׁנַיִם הָיָה דִּינוֹ פִּשׁוּתָם כְּמוֹ

מן

צִוּוּי אֶלָּא שֵׁם הַפֹּעַל לְפִי דַעַת הֶחָיוּג עַל מִשְׁקַל שָׁמְרוֹ כְּמוֹ מִשָּׁמְרוֹ אֶת הַשְּׁבוּעָה׃ אֲבָל הָאֱמֶת לְפִי דַעְתִּי כִּי הוּא מוּרְכָּב מִן הַצִּוּוּי וְהֶעָתִיד כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ וְהַטַּעַם שֶׁצִּוָּהוּ עַל מַה שֶּׁהִפְקִיד אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת לֶעָתִיד וְזֶהוּ לְפִי דַעְתִּי דַעַת אֻנְקְלוֹס שֶׁעִקַּר תַּרְגּוּמוֹ לְשׁוֹן עָתִיד׃

ומהם שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִיָּחִיד וְרַבִּים מִן הֶעָתִיד הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ מִזֶּה הַבִּנְיָן הַקַּל בְּעַצְמוֹ כְּמוֹ בִּיחֶזְקֵאל. סִימָן ט׳ וְנֵאשַׁאַר אֲנִי שֶׁהַנּוּן מוֹרֶה הָרִבּוּי וְהָאָלֶף הָרִאשׁוֹנָה הַנָּחָה מוֹרָה עַל הַיָּחִיד וְזֶהוּ לְדַעַת מִקְצַת הַמְדַקְדְּקִים וְהֶחָבִיב בְּתוֹכָם׃ אָמְנָם הַקִּמְחִי בְּפֵירוּשׁוֹ כָּתַב שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן הַנִּפְעַל וּמִן הַקַּל רְצוֹנִי לוֹמַר מֵעָבַר נִסְתָּר הַנִּפְעַל וּמֵהַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ מִן הַקַּל הֶעָתִיד וְאַף זֶה בִּלְתִּי נָכוֹן בְּעֵינַי כִּי עֲדַיִן לֹא תִּקֵּן פַּתַּח הַשִּׁין כִּי לְפִי דַעְתּוֹ הָיָה מוּרְכָּב מִן נִשְׁאַר וּמִן אֶשְׁאַר וַאֲחֵרִים אָמְרוּ שֶׁהוּא מוּרְכָּב כֻּלּוֹ מִן הַנִּפְעַל רְצוֹנִי לוֹמַר מִן הֶעָבַר הַנִּסְתָּר וּמִן הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בֶּעָתִיד וְנִרְאִים דִּבְרֵי אֵלֶּה כִּי בָזֶה נִתְקְנוּ הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקוּדוֹת כִּי הַנּוּן הִיא מִן הַנִּפְעַל וְהָאָלֶף מִן הָאֵיתָן וּפַתַּח הַשִּׁין הוּא מִן הֶעָתִיד וּפַתַּח הָאָלֶף הָאַחֲרוֹנָה מִן הֶעָבַר וְנִרְחֲבָה הַנּוּן מֵחֲמַת נָח הָאָלֶף הַסְּמוּכָה לָהּ וְזֶה הוּא בְּרֹחַק גָּדוֹל אַךְ טוֹב הוּא לִבְרוֹחַ מִן הַזָּרוּת הַגָּמוּר אֵלֶּה הֵם מוּרְכָּבֵי חֶלְקֵי הַקַּל׃

ואולם הַמּוּרְכָּבִים מִן הַקַּל וְהַבִּנְיָנִים הָאֲחֵרִים הֵם אֵלֶּה רִאשׁוֹנָה הַמּוּרְכָּב מִמֶּנּוּ וּמִן הָרָגוּשׁ כְּמוֹ בְּמִזְמוֹר ז׳ יִרַדּוֹף אוֹיֵב נַפְשִׁי שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן יִרְדּוֹף וּמִן יְרַדֵּף׃ וְכֵן יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי וָאֶסְעָרֵם מוּרְכָּב מִן הַקַּל שֶׁדִּינוֹ אֶסְעָרֵם וּמִן הָרָגוּשׁ שֶׁמִּשְׁפָּטוֹ אֲסַעֲרֵם וְקָשֶׁה עַל זֶה צֵירֵי הָאָלֶף כִּי אִלּוּ הָיְתָה הָאָלֶף אוֹת עַל הַקַּל הָיְתָה בָאָה בִּסְגוֹל וְלָכֵן הֶחָבִיב חָשַׁב שֶׁהוּא אֵינוֹ מוּרְכָּב אֲבָל הוּא מִן הָרָגוּשׁ הַפָּשׁוּט וּבָא בְּחִלּוּף הַפַּתַּח בְּצֵירִי וְגַם זֶה זָר הוּא וְזֶה הַצֵּירִי קָשֶׁה עַל כָּל הַסְּבָרוֹת הַנִּזְכָּרוֹת וְהַמֵּבִין יָבִין דֶּרֶךְ הַהַרְכָּבָה הַזֹּאת וּבָזֶה דַּי בְּהַרְכָּבוֹת הַקַּל׃

הַרְכָּבוֹת הָרָגוּשׁ

impatiuum: sed nomen uerbi ſm opinionē Hayug ſm pōdus
שמרו ſicut משמרו ex obſeruare[2] ipſum iuramētū. Sed ueritas eſt
ſm meam opinionē ꝙ ipſum ſit cōpoſitū ex imperatiuo & fu-
turo ſicut[3] diximus: & ratio eſt quia imperauit ei id pro quo p̄-
poſuit eum ad faciendū in futurum. & hæc eſt[4] ſm meam opi-
nionem opinio onklos; cuius radix ipſius interp̄tatiōis eſt lin-
guæ futuri.

[5] ¶ Et de illis eſt quod eſt cōpoſitum ex ſingulari & pluribus
ipſius futuri loquentis[6] ꝑ ſe huius cōiugatiōis leuis ipſiuſmet
vt Hezechielis[7] ca. ix. ונאשאר ego: cuius nun ſignificat plr̄itatē:
& aleph prima quieſcens[8] ſignificat ſingulare: hoc eſt ſm opi-
nionē quorūdā grāmaticoꝝ & Habib inter illos.[9] Sed Kimhi
in ſua expoſitione ſcripſit ꝙ ſit cōpoſitū ex נפעל: & ex ipſa leui:
[10] hoc eſt ex p̄terito abſente ipſius נפעל: & ex loquente pro ſe ex
leui futuri:[11] & etiā hoc eſt incōueniens apud me: quia adhuc
non coaptauit pathah ipſius ſcin: quia ſm eius opinionem eēt
[12] compoſitū ex נשאר: & ex אשאר. Et alii dixerunt ꝙ ſit cōpoſitū
totum ip̄m ex[13] ניפעל: hoc eſt ex p̄terito abſentis: & ex loquēte
pro ſe in futuro:[14] & vidētur verba horū: quia per hoc coapta
tæ ſunt litteræ & puncta: quia nun eſt ex[15] נפעל: & aleph ex איתן:
& pathah ipſius ſcin eſt ex futuro: & pathah aleph[16] vltimæ ex
p̄terito: & dilatata fuit nun occaſione quietis aleph continuæ
ei: & hoc[17] eſt coarctatiōe magna: ſed bonum eſt ad fugiendū
ex enormitate cōpleta. hæc ſunt[18] cōpoſita partiū ipſius leuis.

[19] ¶ Verūtamē compoſita ex leui & cōiugationibus aliis ſunt
hæc.[20] Primo cōpoſitum ex ipſa & ex graui vt pſal.[21] vii. ירדוף
inimicus animā meam: quod eſt cōpoſitum ex ירדוף & ex ירדף.
Et ſimiliter ſunt qui dicunt[22] ꝙ ואסערם ſit compoſitum ex leui:
cuius ius eſt אסערם: & ex graui: cuius ius eſt[23] אסערם. Et difficile
eſt cōtra hoc ceri ipſius aleph: quia ſi eſſet aleph ſignum ſuper
leuem[24] eſſet ueniens cum ſeghol. & ideo Habib putauit ꝙ nō
ſit cōpoſitū: ſed ſit ex[25] graui ſimplici: & uenerit cōmutatione
pathah cum ceri: & etiā hoc eſt anormalum: & hoc ceri[26] eſt
difficile contra oēs opiniones prędictas: & prudens intelliget
modum cōpoſitionis huius.[27] & hoc ſatis eſt pro compoſitio
nibus ipſius leuis.

28

29 COMPOSITIONES GRAVIS.

ius ipsius ילדתי.Et ideo dicens ꝙ sit mediũ leuis:leuitas vilis est
super eius honorẽ:[2] quia nõ inuenit ĩ noĩe agentiũ leuis sicut
ipsius pondus.Et silr nõ est inspiciendũ super [3] dicentes ꝙ sit
p̃teritũ silis quadro:quia non inuenit in illa sicut pondus hu=
ius:[4] & nõ est coercere nos tota hac cõstructione:quia neque=
runt inuenire illi [5] significationẽ cõem noĩ agentis & p̃terito:
quia p̃teritũ est cõuersum per vau[6] sicut est etiã וילדתי:quod est
scriptũ ibi.Iccirco possibile est ꝙ sit illius significatio ꝙ dixe=
rit[7] Angelus matri Sansonis q̃ erat p̃gnans:ꝙ eius conceptus
esset natus cõplẽdus:& p hoc [8] p̃sagitus est ei ꝙ nõ abortietur
fructũ vteri eius:& pariet natũ pfectũ certe ac si esset ad pariẽ
dum[9] tunc.Et silr Hieremiæ cap.xxii.ישבתי in olibano:qđ iter
pretatus est Ionathan:quæ sedens est[10] in domo sanctuarii:cu
ius expõ est cõposita ex noĩe agentis & p̃terito etiã:quę est esse
[11] Israel agnoĩatos p fieri uerbi sessionis qui sederãt hucusq; in
domo sanctuarii [12] Dei.Et ideo fm meã opinionẽ fuit scriptũ
יושבתי cũ yod addita in vltimo ad significãdũ ꝙ [13] sit cõpositũ
ex noĩe agentis sicut significat holem yod: & nomẽ agnoĩs qđ
sigñat[14] yod addita ĩ vltĩo:& ex ptõ qđ sigñat super ipsum pũ=
ctuatio hayn & lãmed uerbi[15] sicut diximus in dictione וילדתי.
[16] ❡Et de illis est uerbũ cõpositũ ex ptõ & futuro ut Samuelis
qui est [17] primus regũ ca.xxv.ותבאתי apud me:qđ est cõpositũ
[18] ex futuro vt significat tau in capite:& yod in vltimo q̃ nõ le
git:& ex ptõ[19] sicut significat tau in vltimo pũctuata cũ sceua:
& iam est ac si esset cõpositũ ex[20] תבאי & ex באת : qa significauit
ei Dauid in hoc ꝙ uenerat ei abigayl sup facto nabal:[21] & ue=
niet vlterius ei ut sit eius.[22] ❡Et de illis est qđ est cõpositũ ex
impatiuo & futuro ipsius leuis vt libro[23] numeri ca.xxiii. וקבנו
mihi:qa est impatiuũ ob cãm[24] rapiẽtis kamecz qđ inuenit in
pe radicis.& est cõpositũ ex futuro ob cãm holem ipsius nun
[25] additæ in cõnotatione qđ est vice sciurek:& iam est ac si eẽt
cõpositũ ex impatiuo קבנו fm[26] põdus פקדו & ex יקבנו in futurũ.
& sic vr opinio rabi Salamonis:q exposuit ibi וקבנו [27] mihi lin=
guæ imperatiui blasphemabit ei pro me.& sic ĩterpretatus est
ipsum onklos linguæ imperatiui:& maledicito ei pro me.[28] &
ideo videtur ꝙ errauerit in hoc rabi Ihuda hayug cum eius
experientia in grammatica : qui scripsit [29] ꝙ sit radicis קבן :
quia non inuenietur sicut hoc pondus ex leui:aut non erit

impatiuũ

מִשְׁפָּטוֹ יָלַדְתְּ׃ וְלָכֵן הָאוֹמֵר שֶׁהוּא בֵּינוֹנִי מִן הַקַּל קִיקָלוֹן עַל כְּבוֹדוֹ כִּי לֹא נִמְצָא בְּשֵׁם פּוֹעֲלֵי הַקַּל כְּמִשְׁקָלוֹ׃ וְכֵן אֵין לְהַשְׁגִּיחַ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁהוּא עָבַר מִן הַדּוֹמֶה לַמְרוּבָּע כִּי לֹא נִמְצָא בּוֹ כְּמִשְׁקָלוֹ שֶׁל זֶה׃ וְאֵין לִדְחוֹק עַצְמֵינוּ בְּכָל זֶה הַדֹּחַק לְפִי לֹא יָכְלוּ לִמְצֹא לוֹ הוֹרָאָה מְשׁוּתֶּפֶת לְשֵׁם הַפּוֹעֵל וְלֶעָבָר כִּי הִנֵּה הֶעָבָר הוּא מְהוּפָּךְ בּוֹ כְּמוֹ גַם וְיָלַדְתְּ הַכָּתוּב שָׁם וְאִם כֵּן אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה הוֹרָאָתוֹ שֶׁאָמַר הַמַּלְאָךְ אֶל אֵם שִׁמְשׁוֹן שֶׁהָיְתָה הָרָה שֶׁהֵרָיוֹנָהּ בַּר תַּשְׁלוּמִין וּבְזֶה בִּשְּׂרָהּ שֶׁלֹּא תַּפִּיל פְּרִי בִטְנָהּ וְתֵלֵד בַּר שֶׁל קַיָּמָא וַדַּאי כְּאִלּוּ הִיא לָלֶדֶת אָז׃ וְכֵן בְּיִרְמְיָה סִימָן כ״ב יוֹשַׁבְתְּי בַּלְּבָנוֹן שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן דְּיָתְבָא בְּבֵית מַקְדְּשָׁא פֵּירוּשׁוֹ מוּרְכָּב מִשֵּׁם הַפּוֹעֵל וְהֶעָבָר גַּם כֵּן וְהוּא הֱיוֹת יִשְׂרָאֵל מְתוּאָרִים בַּעֲשִׂיַּת פֹּעַל הַיְשִׁיבָה אֲשֶׁר יָשְׁבוּ עֲדֶנָה בְּבֵית מִקְדָּשׁ הַשֵּׁם וְלָכֵן לְפִי דַעְתִּי נִכְתַּב יוֹשַׁבְתְּי בְּיוֹד נוֹסֶפֶת בָּאַחֲרוֹנָה לְהוֹרוֹת כִּי הוּא מוּרְכָּב מִשֵּׁם הַפּוֹעֵל כַּאֲשֶׁר יוֹרֶה חֹלֶם הַיּוֹד וְשֵׁם הַתֹּאַר שֶׁתּוֹרֶה הַיּוֹד הַנּוֹסֶפֶת בְּסוֹף וּמִן הֶעָבָר שֶׁיּוֹרֶה עָלָיו נִיקּוּד עַיִן וְלָמֶד הַפֹּעַל כַּאֲשֶׁר אָמַרְנוּ בְּתֵיבַת יוֹלַדְתְּי׃

וּמֵהֶם פֹּעַל מוּרְכָּב מִן הֶעָבָר וְהֶעָתִיד כְּמוֹ בִּשְׁמוּאֵל שֶׁהוּא א׳ מְלָכִים סִימָן כ״ה וַתָּבֹאתִי לִקְרָאתִי שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן הֶעָתִיד כְּמוֹ שֶׁמּוֹרֶה הַתָּו בְּרֹאשׁ וְהַיּוֹד בְּסוֹף דְּלָא קְרֵי וּמִן הֶעָבָר כְּמוֹ שֶׁמּוֹרֶה הַתָּו בְּסוֹף הַנְּקוּדָה בִּשְׁוָא וַהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ הוּרְכַּב מִן תָּבֹאִי וּמִן בָּאת שֶׁהוֹרָה לָהּ בְּזֶה דָּוִד שֶׁבָּאָה לוֹ אֲבִיגַיִל עַל עִנְיַן נָבָל וְתָבֹא עוֹד אֵלָיו לִהְיוֹת לוֹ׃

וּמֵהֶם שֶׁהוּרְכַּב מִן הַצִּוּוּי וְהֶעָתִיד מִן הַקַּל כְּמוֹ בְּסֵפֶר בְּמִדְבַּר סִינַי סִימָן כ״ג וְקָבְנוֹ לִי כִּי הוּא צִוּוּי בְּסִבַּת חֲטַף קָמֵץ הַנִּמְצָא בְּפֵא הַשֹּׁרֶשׁ וּמוּרְכָּב מִן הֶעָתִיד בְּסִבַּת חֹלֶם הַנּוּן הַנּוֹסֶפֶת בַּכִּנּוּי שֶׁהוּא תְּמוּרַת שׁוּרֶק וַהֲרֵי הוּא מוּרְכָּב מִן צִוּוּי קָבְנוּ עַל מִשְׁקַל פִּקְדוּ וּמִן יִקָּבֵנוּ לֶעָתִיד וְכֵן נִרְאָה דַּעַת רַשִׁ״י שֶׁפֵּירַשׁ שָׁם וְקָבְנוֹ לִי לְשׁוֹן צִוּוּי קָלְלֵהוּ לִי וְכֵן תִּרְגְּמוֹ אֻנְקְלוֹס לְשׁוֹן צִוּוּי וּתְלוּטֵיהּ לִי׃ וְלָכֵן נִרְאֶה שֶׁטָּעָה בְּזֶה רַבִּי יְהוּדָה חַיּוּג עִם בְּקִיאוּתוֹ בְּדִקְדּוּק שֶׁכָּתַב שֶׁהוּא מִשֹּׁרֶשׁ קָבַן כִּי לֹא יִמָּצֵא כָּזֶה הַמִּשְׁקָל מִן הַקַּל׃ אוֹ לֹא יִהְיֶה

צווי

המרובעים אשר אין בהם אות דומה לחברתה ינטו כמו השלמים זולת שהאות השנית תבא בשוא והשלישית כמשפט עין השרש בשלמים כמו תשגשגי תשעשעי ושעשע ׃

מורכבי הבנינים וחלקיהם

לא נשאר לנו בזה השער כי אם לבאר הפעלים המורכבים למיניהם אחרי שכבר בארנו הפשוטים בשכבר עבר יען לא נצטרך להרבות חזרים כמנהג המדקדקים אשר קדמונו כי בטוב העיון כל הזרים הם מורכבים מבנינים רבים או מחלקים נפרדים לבנין אחד וזה הוא זרותם הנראה׃ ואם כן נחלק תחלה מיני הרכבת הפעלים בכלל ואחרי כן בפרט ונתחיל ונאמר כי ה הפעלים המורכבים נטיתם והוראתם מורכבת מנטית והוראת הפשוטים אשר הורכבו מהם׃ ולכן תהיה הרכבתם מצד הבנינים או מצד השרשים ואשר מצד הבנינים תבא בהרכבת בנינים רבים או בהרכבת חלקי בנין אחד והחלקים ההם יהיו נפרדים מפאת הזמן או סוג הזכר והנקבה או מצד מספר היחיד והרבוי או מצד עצם המדבר לנכח או לנסתר וכן גם כן ההרכבה שהיא מפאת השרשים תהיה מפאת שרשים רבים שהוראת כלם אחת או שהוראותיהם נפרדות׃ והנה נפרט תחלה ההרכבות הבאות מפאת הבנינים׃ וראשונה מפאת חלוף חלקי בנין אחד בעצמו ושנית מחמת חלוף הבנינים אשר מהם תהיה ההרכבה ונלך על הסדר בכל בנין ובנין למען ירוץ הקורא בספרנו זה׃ ונתחיל מן הקל תחלה ואחרי כן נפרש זה בנשארים על סדר הבנינים כאשר בארנו אתם בפשוטיהם ׃

בהרכבות הקל

הנה נמצא בקל הרכבת העבר ושם הפועל כמו בשופטים סימן יג׳ ויולדת שהוא עבר מהופך לעתיד מחמת הוו ההפוכית אשר בראשו ומורכב משם הפעל מחמת חלם הפא יוד שהוא יולדת ומן עבר הקל מחמת פתח העין ושוא הלמד שהיה

quadrata in quibus non est littera similis alteri declinabunt sicut pfecta:[2] excepto q lr̃a scd̃a ueniet cũ sceua:& tertia sicut iudiciũ hayn radicis[3] in ipsis pfectis vt תשגשגי תשעתשעי ישעשע.

4

5 ℭ Composita cõiugationũ & ipsarũ partium.

6 ℭ Non fuit relictũ nobis in hoc caplo nisi exponere uerba cõposita[7] ẜm eoꝝ spẽs: postq̃ iam exposuimus simplicia ĩ iam exactis[8] vt nõ indigeamus multiplicare anormala sicut est cõsuetudo grãmaticoꝝ qui nos pcesserũt: qa[9] ẜm bonã cõsideratioñẽ oĩa anormala sunt cõposita ex cõiugatiõibus multis: aut ex ptibus[10] distinctis cõiugationis vnius: & hæc est eoꝝ enormitas q̃ vr̃. Ergo distĩguemus prĩo[11] spẽs cõpositiõis verboꝝ vl̃iter & postea pticul̃r. Et ĩcipiemus & dicemus q[12] verboꝝ cõpositoꝝ ipsoꝝ declinatio & ipsoꝝ significatio ẽ cõposita ex declinatione & significatiõe[13] simpliciũ ex qbus cõposita sunt. Et iõ erit illoꝝ compõ ex pte ɔiugationũ:[14] aut ex pte radicũ. Et q̃ est ex pte cõiugationũ ueniet in cõpositione cõiugationũ multaꝝ: aut[15] ĩ cõpõne ptiũ cõiugatiõis vnius. & ptes illæ erũt distictę ex pte tpis: aut[16] generis masculi & fœmĩę: aut ex pte numeri singl̃is & pl̃itatis: aut ex pte psonę loq̃ntis[17] p p̃sentia aut p abñti. Et sil̃r ẽt compõ q̃ est ex pte radicũ erit[18] ex pte radicũ multaꝝ: quoꝝ significatio oĩum est vna: aut quaꝝ significationes sunt distinctę.[19] Sicq terminabimus primo cõpositiones venientes ex pte cõiugationũ. Et primo[20] ex pte differentiæ partiũ cõiugationis vnius ẜm se. Et scd̃o occasione differẽtiæ cõiugationũ[21] ex qbus erit ipsa cõpositio: & pcedem9 ẜm ordinẽ in vnaquaq cõiugatione & cõiugatiõe: vt pcurrat[22] lector in hoc libro nostro. Et incipiemus ab ip̃a leui primo: & post hæc explicabimus hoc[23] in reliquis ẜm ordinẽ cõiugationum: sicut exposuimus eas in suis simplicibus.

24

25 ℭ De cõpositionibus ipsius leuis.

26 ℭ Sicq ĩuenimus in leui cõpositionẽ p̃teriti & noĩs agẽtis ut Iudicũ[27] ca. xiii. ויורדת: qd̃ est ptm̃ cõuersum in futurũ occasione vau[28] cõuersiuę q̃ est in eius capite: & est cõpositũ ex nomine agentis occasione holem pe yod:[29] qd̃ est יורדת: & ex præterito leuis occasione pathah hayn: & sceua lámed: quia erat

ius

יתלכדו יתאמרו תטמאו טהרו תשתכרין תשתפכנה התעלפנה : hæ[2]sunt ĩ ipĩs pfectis. Et in binariis de illis sunt quæ ueniunt cũ repetitione secundę cũ holem primæ[3]ut יתבונן אתקוטט. Et de illis sunt cũ re petitione pe & lãmed ut ישתקשקון :[4] cuius radix est שק ex lingua בשוק in tibiis uiri ẜm Kimhi : qui exposuit : percutient tibiam [5]deambulantibus ipsis festinanter : aut linguæ sibili ut interp̃tatus est Ionathan cõfundent̃[6] curri : resonabũt in plateis : errabunt curri : vox soni armoꝝ suoꝝ[7]audietur in plateis ciuitatum nahũ cap. ii. & erit ẜm hoc ipsius radix קש. & uenit[8]uerbum hoc cũ cõmutatione situs lr̃arum radicaliũ. Et in quiescẽtibus lãmed he[9] de illis sunt quæ ueniunt aliquãdo defectiua lãmed radicis ut יתגל תתגל תתכס. Et hic[10] expletæ sunt formæ ipsius התפעל.

[11]¶ Sed cuius nõ est relatũ nomẽ sui agẽtis : maior pars grammaticoꝝ putauerũt illud esse[12]cõpositũ ex הופעל & התפעל : vt in noĩe uerbi[13] הכבס cũ collectione labioꝝ he & pe cum pathah : & hayn cũ ceri : & ĩ uerbo p̃teriti[14] הטמאה pe cũ pathah : & hayn cũ kamecz. Verũtamẽ rabi Ioseph kimhi scripsit[15]illa in cõiugatione פועל : cuius nõ est relatũ nomen sui agentis cõiugationis huius : & appent eius verba :[16] quia licet coniugatio התפעל ĩmanẽs intrãsitiuũ in maiori pte suoꝝ uerborũ vndiq; ex quo [17]aliqñ inuenit̃ trãsiẽs : inuenit̃ ẽt ei cuius nõ est relatũ nomen sui agẽtis : & ipsius declinatio[18]siĺis est declinatiõi ipĩus הופעל : nisi ꝙ uenit cũ duobꝰ daghesc. Daghesc ipsius pe ob defectũ tau[19]cõiugatiõis : & daghesc hayn ad significãdũ ɔiugationẽ : qa cõiugatio התפעל uenit cũ daghesc hayn[20]uerbi sicut ɔiugatio התפעל q̃ genuit illã. Et qđ mirãdũ est de his grãmaticis :[21]q non posuerũt hãc cõiugationẽ. Sicq; iam inuenit̃ clare in ipsis pfectis ĩ libro[22]numeri ca. ii. & leuitę nõ התפקדו fuerũt nũerati cũ rapiente kamecz he : & sic onklos[23]est ĩterp̃tatus ipm̃ ex ipõ התפעל : eo dicẽte : & leuitæ nõ fuerũt nũerati : & iõ oĩa siĺia[24] his q̃ retulimus ĩstituemus ea intra cõiugationes siĺes eis : singula in domũ[25]suoꝝ patrũ. Et sic sunt expletæ oẽs sex cõiugatiões priç : & natiuitates ipsaꝝ qnq; :[26]qa oĩbus excepta leui inuenit̃ ipsis cuiꝰ nõ ẽ relatũ nomẽ sui agẽtis ꝑut vr̃[27]ex illis q̃ scripsimus. Et hoc sufficit ꝑ notitia formatiõis uerboꝝ : & illoꝝ declinationis discipulis[28] q ueniunt primo ad addiscẽdũ linguã hębreoꝝ : qa nõ ẽ relictũ ad loq̃ndũ nisi[29] de q̃dratis : qđ uidetur nobis supfluũ inutile ad ꝓprie decernẽdũ eis orõnem : qa

in

יִתְלַכְּדוּ יִתְאַמְּרוּ תִּטַּמְּאוּ יִטַּהֲרוּ תִּשְׁתַּבָּרִין תִּשְׁתַּפֶּכְנָה תִּתְעַלַּפְנָה אֵלֶּה הֵן בַּשְּׁלֵמִים׃ וּבַשְּׁנַיִים מֵהֶם שֶׁיָּבֹאוּ בְּכֶפֶל הַשֵּׁנִית בְּחוֹלֶם הָרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ יִתְכּוֹנַן אֶתְקוֹטַט וּמֵהֶם בְּכֶפֶל הַפֵּא וְהַלָּמֶד כְּמוֹ יִשְׁתַּקְשְׁקוּן שֶׁשָּׁרְשׁוֹ שׁק מִלְּשׁוֹן בְּשׁוֹקֵי הָאִישׁ לְפִי הַקִּמְחִי שֶׁפֵּירֵשׁ יַכּוּ שׁוֹק ב בְּלֶכְתָּם בִּבְהָלָה· אוֹ לְשׁוֹן קִשְׁקוּשׁ כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן יִתְהוֹלְלוּ הָרֶכֶב יִשְׁתַּקְשְׁקוּן בִּרְחוֹבוֹת מִשְׁתַּגְשְׁגִין רְתִיכַיָּא קָל נִיקוּשׁ זַיְינֵיהוֹן מִשְׁתַּמַּע בִּרְחוֹבֵי קִרְוַיָּא בְּנָחוּם סִימָן ב׳ וְיִהְיֶה לְפִי זֶה שָׁרְשׁוֹ קשׁ וּבָא הַפֹּעַל הַזֶּה בְּחִלּוּף מַצַּב הָאוֹתִיּוֹת הַשָּׁרְשִׁיּוֹת׃ וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁיָּבֹאוּ לִפְעָמִים חֲסֵרֵי לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ תִּתְכַּס תִּתְגַל יִתְגַּל וּבָזֶה נִשְׁלְמוּ צוּרוֹת הַהִתְפָּעֵל׃

אמנם שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פָּעֳלוֹ רֹב הַמְדַקְדְּקִים חָשְׁבוּ הֱיוֹתוֹ מוּרְכָּב מִן הַהוּפְעַל וְהַהִתְפַּעֵל כְּמוֹ בְּשֵׁם הַפֹּעַל הֻכַּבֵּס בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם הַהֵא וְהַפֵּא בְּפַתָּח וְהָעַיִן בְּצֵרִי וּבְפֹעַל עָבָר הֻטַּמָּאָה הַפֵּא בְּפַתָּח וְהָעַיִן בְּקָמֵץ· אַךְ אָמְנָם רַבִּי יוֹסֵף קִמְחִי כָּתַב אֹתָם בְּבִנְיַן פּוּעַל שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ מִן הַבִּנְיָן הַזֶּה וְנִרְאִין דְּבָרָיו כִּי אַף עַל פִּי שֶׁבִּנְיַן הִתְפַּעֵל עוֹמֵד בּוֹדֵד בְּרֹב פְּעָלָיו מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלִּפְעָמִים נִמְצָא יוֹצֵא נִמְצָא לוֹ גַּם כֵּן שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ וּנְטִיָּיתוֹ דוֹמָה לִנְטִיַּת הַהוּפְעַל אֶלָּא שֶׁבָּא בִּשְׁנֵי דְּגֻשִׁין דָּגֵשׁ הַפֵּא לְחֶסְרוֹן תָּו הַבִּנְיָן וְדָגֵשׁ הָעַיִן לְהוֹרוֹת עַל הַבִּנְיָן כִּי בִּנְיַן הִתְפַּעֵל בָּא בְּדָגֵשׁ עַיִן הַפֹּעַל כְּמוֹ בְּבִנְיַן הִתְפַּעֵל שֶׁהוֹלִיד אוֹתוֹ וְהַתֵּימָה עַל אֵלֶּה הַמְדַקְדְּקִים שֶׁלֹּא הִנִּיחוּ זֶה הַבִּנְיָן וְהִנֵּה כְּבָר נִמְצָא בְּפֵירוּשׁ בַּשְּׁלֵמִים בְּסֵפֶר ב בְּמִדְבַּר סִינַי סִימָן ב׳ וְהַלְוִיִּם לֹא הָתְפָּקְדוּ בַּחֲטַף קָמֵץ הַהֵא וְכֵן אוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם אֹתוֹ מִן הַהִתְפַּעֵל בְּאָמְרוֹ וְלֵוָאֵי לָא אִתְמְנִיאוּ וְלָכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא לָאֵלּוּ שֶׁזָּכַרְנוּ נִבְנֶה אֹתָם בְּתוֹךְ הַבִּנְיָנִים הַדּוֹמִים לָהֶם אִישׁ לְבֵית אֲבוֹתָיו· וּבְכֵן נִשְׁלְמוּ כָּל הַשִּׁשָּׁה בִּנְיָנִים הָרִאשׁוֹנִים וְתוֹלְדוֹת הַחֲמִשָּׁה כִּי כֻּלָּם זוּלַת הַקַּל נִמְצָא לָהֶם שֶׁלֹּא הוּזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה מִמַּה שֶּׁכָּתַבְנוּ· וְזֶה דַּי לִידִיעַת צִיּוּר הַפְּעָלִים וּנְטִיָּתָם לַתַּלְמִידִים הַבָּאִים תְּחִלָּה לִלְמוֹד לְשׁוֹן עִבְרִים· כִּי לֹא נִשְׁאַר לְדַבֵּר אֶלָּא עַל הַמְרוּבָּעִים אֲשֶׁר נִרְאֶה לָנוּ מוּתָר בִּלְתִּי מוֹעִיל לְיַחֵד לָהֶם מַאֲמָר כִּי

התקדשתם ׃ וברבוי הנסתר לפעמים תבא הפא ברגש ותו הבנין תהיה נבלעת בו כמו התמהו ומאלו יש שהפא בסגול והעין בקמץ בהיותה הא כמו הטהרו וזה בהפסק אך בלא הפסק תבא הפא בפתח והעין אם היא גרונית בחטף פתח כמו הטהרו זה הוא תאר העבר בשלמים ׃ ובשניים תכפל האות השנית ותבא בקמץ והראשונה בחולם כמו התבונן וזה בכל חלקי העבר זולת הנקבה היחידה הנסתרת שהיא באה בשוא וכן גם כן לרבוי הנסתר כמו התבוננה התבוננו · וכשיבאו בהפסק ישוב השוא קמץ כמשפט השלמים ׃ ובנחי הלמד הא בכל חלקי העבר זולת הנסתרים לזכר ולנקבה תבא העין בצרי או בחירק כמו התרבית התרפית ומאלה הרב הוא בחירק אלה הם משפטי העבר בזה הבנין ׃ ואמנם הצווי בשלמים בא בשני דרכים בראשון ההא בחירק והתו בשוא והפא בפתח והעין בצרי כמו התרפס התהלך מלרע להפריש בינו ובין נסתר העבר ובשני תבא העין בפתח כמו התענג ׃ וברבוי הזכרים ובנקבה היחידה תבא העין בשוא כמו התהלכו התענגו התהלכי התענגי וכשהעין גרונית תתרחב ותבא בחטף פתח כמו התנערי וזהו משפט השלמים ׃ ובשניים תבא הפא בחולם כמו התחולל ולפעמים בא בזולת הכפל כמו התחל ׃ וכן גם נחי הלמד הא כמו התגלה התגל אלה הן צורות צווי זה הבנין ׃ והעתיד מאותיות איתן האלף תבא בסגול ויתן בחירק ותו הבנין כשהיא נראית תבא בשוא והפא בפתח · אבל העין תשתנה בעשרה דרכים כי לפעמים תבא בצרי כמו יתחמץ יתהלל ולפעמים בפתח כמו אתפאר יתהדר ולפעמים בשוא ובתוספת הא בסוף כמו אתהלכה אשתמרה וכן ברבוי כמו תטמאו יתאמרו ולפעמים יבא בחסרון התו ודגש הפא להורות על החסרון תטמאו יטהרו · ובהפסק תבא העין בקמץ וכן בנכח הנקבה בתוספת נון באחרונה תבא העין בקמץ כמו תשתכרין תתחמקין · וברבוי הנסתר לנקבה תבא בשני דרכים כי לפעמים תבא בסגול כמו תשתפכנה ולפעמים בפתח כמו תתעלפנה הרי צורות העתיד עשר כמו שאמרנו · יתהלל יתהדר אתהלכה

התקדשתם. Et in pluralitate absentis aliqñ veniet pe cũ daghesc
& tau cõiugationis[2] erit exhausta in illo ut התמהו. Et de his sunt
quoꝶ pe est cũ seghol: & hayn cũ kamecz[3] ea exñte he ut הטהרו.
& hoc est in pausa: sed sine pausa ueniet pe cũ pathah:[4] & hayn
si sit gutturalis est cũ rapiente pathah vt הטהרו. hæc est forma
p̃teriti[5] in ipsis ꝑfectis. Et in binariis repetetur lr̃a secũda & ue
niet cũ kamecz: & prima cũ holem[6] vt התבונן: & hoc est ĩ oĩbus
partibus p̃teriti: excepta fœmina singl'i absenti [7] quæ uenit cũ
sceua: & sic etiã pro pl'itate absentis vt התבוננה התכוננו.[8] Et qñ ue
nient in pausa redibit sceua in kamecz sicut est ius perfectoꝶ.
[9] Et in quiescentibus lãmed he in oĩbus partibus p̃teriti exce-
ptis absentibus pro masculo & pro fœmina ueniet [10] hayn cũ
ceri aut cũ hirek vt התרבית התרפית. Et de his maior pars est[11] cũ
hirek. hæc sunt iura p̃teriti huius cõiugationis. Sed imperati-
uum in ipsis ꝑfectis [12] uenit duobꝰ modis. Primo he cũ hirek:
& tau cũ sceua: & pe cũ pathah: & hayn[13] cũ ceri vt התרפס התהלך
correpte ad distinguẽdũ inter ipsum: & inter absens p̃teritũ.
[14] Et scđo ueniet hayn cum pathah vt התענג. Et in pluralitate
masculorũ & in fœmina[15] singulari ueniet hayn cum sceua ut
התהלכו התענגו התהלכי התענגי.[16] & quando hayn est gutturalis di-
latabitur. & veniet cum rapiente pathah vt התנערי: hoc est ius
[17] ꝑfectoꝶ. Et in binariis ueniet pe cum holem vt התחולל: & ali
quando uenit[18] sine duplici vt התחל. Et sic etiã sunt quiescẽtia
lãmed he vt התגלה התגל.[19] hæ sunt formæ imperatiui huius cõ
iugationis. Et in futuro ex litteris איתן aleph[20] ueniet cũ seghol
& יתן cũ hirek: & tau coniugationis quando apparet ueniet cũ
sceua: & pe [21] cum pathah: sed hayn mutabitur decem modis:
quia aliquando ueniet cum ceri[22] vt יתחמץ יתהלל: & aliqñ cum
pathah vt אתפאר יתהדר: & aliqñ [23] cum sceua: & cum additione
he in vltimo vt אתהלכה אשתמרה. Et sic ĩ pl'itate vt[24] תטמאו יתאמרו.
& aliqñ ueniet cũ defectu tau & daghesc in ipsa pe ad significã
dum[25] defectũ תטמאו יטהרו. Et in pausa ueniet hayn cũ kamecz:
& sic[26] in p̃sentia fœminæ cum additiõe nun in vltimo ueniet
hayn cum kamecz vt תתחמקין [27] תשתכרין. Et in pluralitate absen
tis pro fœmina ueniet duobus modis: quia aliqñ [28] ueniet cũ
seghol vt תשתפכנה: & aliquando cum pathah vt תתעלפנה. Sicꝫ
[29] formæ futuri sunt decem sicut diximus יתהלל יהדר אתהלכה
יתלכדו.

agentis & acti in hac cõiugatione vnum eſt: & rõ eſt qa q̄q̄ aliquãdo [2] ſignificet actionẽ tranſeuntẽ ut pl'm ſignificat actionẽ agentis ab intra ſe vt ſcripſimus [3] ſuperius in principio capitis huius: & ideo non fuit ſepatũ proprie agens ab acto [4] in illa: & ideo maior pars grãmaticoꝝ qui poſueruut ipſam ĩmanentẽ vocauerunt illud medium: & ip̃m [5] vt pl'm veniet cũ mem addita in ſuo capite cum hirek: & tau cũ ſceua: & pe [6] cũ pathah niſi hayn ſit gutturalis. Et ſi ſit gutturalis ueniet pe cũ kamecz & hayn [7] cum ceri ſemp ut מתרפס מתנחם. Et in pl'itate maſculi uenit hayn [8] cum ſceua ut מתרפקים. Et qñ hayn eſt gutturalis ueniet pe cum kamecz: & hayn cum rapiente [9] pathah ut מטהרים: & in fœmina ſingl'i in eius vltimo eſt tau: & ueniet hayn & lãmed [10] cũ ſeghol ut מתרפקת. Et ſi in eius vltimo ſit he ueniet hayn cum ceri: & lãmed cũ kamecz [11] ut מתנכרה. Et in quieſcẽtib⁊ lãmed he uenit hayn cũ ſeghol vt מתכסה [12] מתגלה. Et in pl'itate maſculi ueniet hayn cum hirek ut מתגלים מתכסים. [13] Et in fœmĩna ſingulari cum kamecz cum he in vltimo ut מתכסה. Et in pluralitate fœminaꝝ [14] cũ holem cum tau in vltimo ut מתכסות. Et ĩn binariis lr̃a prima [15] ꝑ maſculo ſingl'i eſt cũ holem: & hayn cum ceri vt מתחולל מתפוצץ. Et in pl'itate mutabit̃ [16] ceri in ſceua ut מתחוללים. & ſic in fœmina מתחוללה מתחוללות. hic eſt [17] terminus formationis ĩmanentis in hac cõiugatione. Et in p̃terito huius cõiugatiõis ueniet he cum hirek: [18] & tau cũ ſceua: & pe cum pathah: & qñ ueniet tau poſt pe mutabunt̃ [19] motus mutatione lr̃arum. Et inuenitur vnũ quod uenit aleph uice he ut [20] Paralipomenon cap. xx. אתחבר aſſociatus ẽ Ihoſciaphat. Sed hayn in latenti [21] ſingl'i maſculo ueniet duobus modis. Primo & ille eſt ꝙ ut pl'm ueniet cũ pathah [22] vt התחזק: & qñ eſt in pauſa redibit in kamecz: & uenit unum extra hanc ſũmã: [23] quod nõ eſt in pauſa: & eſt cum kamecz והתגלח. Et in pluralitate latẽtis ueniet hayn [24] cũ ſceua vt התעתרו: & ĩ pauſa cõmutabit̃ ſceua cũ kamecz vt התפרקו. [25] Et ſic etiã ꝑ fœmĩa ſingl'i in diſcõtinuo eſt cũ ſceua: & in pauſa cũ kamecz. Et modus ſcđus [26] ẽ ꝙ aliqñ ĩ latẽti ſingl'i erit hayn cũ ceri ut התהלך התמכר: ſed [27] Geñ. ca. vi. ĩuenit̃ התהלך נח cũ ſeghol hayn radicis: & cã ẽ [28] ob ip̃m eẽ ꝑductũ & cõtinuatũ dictiõi ꝑuæ. Et ĩ ſingl'i loq̄nte ꝑ ſe ueniet [29] aliqñ hayn cũ hirek ut התגדלתי התקדשתי. Et ſic in pl'itate ꝑ pñtia vt

הַפּוֹעֵל וְהַפָּעוּל בְּזֶה הַבִּנְיָן אֶחָד הוּא וְהַטַּעַם כִּי אַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים יוֹרֶה פֹּעַל יוֹצֵא עַל הָרֹב יוֹרֶה פֹּעַל הַפּוֹעֵל מִתּוֹכוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בִּתְחִלַּת הַשַּׁעַר הַזֶּה וְלָכֵן לֹא נִפְרַד בְּיִחוּד הַפּוֹעֵל מִן הַפָּעוּל בּוֹ וְלָכֵן רֹב הַמְדַקְדְּקִים אֲשֶׁר שָׂמוּהוּ עוֹמֵד קְרָאוּהוּ בֵּינוֹנִי · וְהוּא עַל הָרֹב יָבֹא עִם הַמֵּם הַנּוֹסֶפֶת בְּרֹאשׁוֹ בְּחִירֶק וְהַתָּו בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּפַתַּח אִם אֵין הָעַיִן גְּרוֹנִית וְאִם הִיא גְּרוֹנִית תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּצֵרִי לְעוֹלָם כְּמוֹ מִתְרַפֵּס מִתְנַחֵם ׃ וּבְרִבּוּי הַזָּכָר בָּאָה הָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ מִתְרַפְּקִים וּכְשֶׁהָעַיִן גְּרוֹנִית תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בַּחֲטַף פַּתַּח כְּמוֹ מִטַּהֲרִים וּבַנְּקֵבָה הַיְחִידָה שֶׁבְּסוֹפָהּ תָּו וְתָבֹא הָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ מִתְרַפֶּקֶת וְאִם בְּסוֹפָהּ הֵא תָּבֹא הָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מִתְנַכֵּרָה ׃ וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא בָּאָה הָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ מִתְגַּלֶּה מִתְכַּסֶּה ׃ וּבְרִבּוּי הַזָּכָר תָּבֹא הָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ מִתְגַּלִּים מִתְכַּסִּים · וּבַנְּקֵבָה הַיְחִידָה בְּקָמֶץ עִם הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ מִתְכַּסָּה וּבְרִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בְּחוֹלֶם עִם תָּו בַּסּוֹף כְּמוֹ מִתְכַּסּוֹת ׃ וּבַשְּׁנִיִּים הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה לַזָּכָר הַיָּחִיד בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מִתְחוֹלֵל מִתְפּוֹצֵץ וּבְרִבּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מִתְחוֹלְלִים וְכֵן בַּנְּקֵבָה מִתְחוֹלֵלָה מִתְחוֹלְלוֹת וְזֶהוּ גְּבוּל צִיּוּר הָעוֹמֵד בְּזֶה הַבִּנְיָן ׃ וּבֶעָבָר זֶה הַבִּנְיָן תָּבֹא הַהֵא בְּחִירֶק וְהַתָּו בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּפַתַּח · וּכְשֶׁתָּבֹא הַתָּו אַחֲרֵי הַפֵּא תִּתְחַלֵּפְנָה הַתְּנוּעוֹת בְּחִלּוּף הָאוֹתִיּוֹת · וְנִמְצָא אֶחָד שֶׁבָּא אָלֶף תְּמוּרַת הֵא כְּמוֹ בְּדִבְרֵי הַיָּמִים סִימַן כ׳ אֶתְחַבַּר יְהוֹשָׁפָט · וְאוּלָם הָעַיִן בְּנִסְתָּר הַיָּחִיד הַזָּכָר יָבֹא עַל שְׁנֵי דְרָכִים בָּרִאשׁוֹן וְהוּא עַל הָרֹב תָּבֹא בְּפַתַּח כְּמוֹ הִתְחַזַּק וּכְשֶׁהוּא בְּהֶפְסֵק תָּשׁוּב בְּקָמֶץ · וּבָא אֶחָד חוּץ זֶה הַכְּלָל שֶׁאֵינוֹ בְּהֶפְסֵק וְהוּא בְּקָמֶץ וְהִתְגַּלָּח ׃ וּבְרִבּוּי הַנִּסְתָּר תָּבֹא הָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ הִתְעַתְּרוּ וּבְהֶפְסֵק יוֹמַר הַשְּׁוָא בְּקָמֶץ כְּמוֹ הִתְפָּרָקוּ · וְכֵן גַּם לַנְּקֵבָה יְחִידָה בַּמּוּכְרַת בִּשְׁוָא וּבַהֶפְסֵק בְּקָמֶץ ׃ וְהַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִי שֶׁלִּפְעָמִים בְּנִסְתָּר הַיָּחִיד תִּהְיֶה הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הִתְהַלֵּךְ הִתְמַכֵּר אֲבָל בִּבְרֵאשִׁית סִימַן ו׳ נִמְצָא הִתְהַלֶּךְ נֹחַ בִּסְגוֹל עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ וְהַטַּעַם לִהְיוֹתוֹ מִלְּעֵיל וְסָמוּךְ לְמִלָּה זְעִירָא ׃ וּבְיָחִיד הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ תָּבֹא לִפְעָמִים הָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ הִתְגַּדִּלְתִּי הִתְקַדִּשְׁתִּי וְכֵן בְּרִבּוּי לְנֹכַח כְּמוֹ

התקדשתם

הצטדק ואחרי הזין תבא דלת במקום תו לפי מקצת המדקדקים כמו שנספר עוד לפנים בה׳ ויצאו מזה הכלל מקצת פעלים כי לפעמים נמצא פעל שפא שרשו מאותיות השריקה והתו קודם הפא כמו והתשוטטנה בגדרות שהיה ראוי להיות והשתוטטנה אלא שבא להקל על המבטא למנוע בא שלש אותיות רצופות ממוצא אחד נעות ולפעמים נמצא הפך זה שהפא לא תהיה מאותיות השריקה והתו אחריה כמו ותתצב אחותו בואלה שמות סימן ב׳ שהיה ראוי לומר ותתיצב על משקל תתפעל שהתו הראשונה תו איתן והיא בצרי להורות במשך הצרי חסרון היוד הנחה והרי היא בשביל כך כאלו נכתבה מיד אחרי התו הראשונה המושכת אותה בתנועתה וקודם התו השנית שהיא תו הבנין שבאה בפתח שהוא ראוי לנח הנעלם· ואם כן איפא נלך בביאור הבנין הזה כדרכנו בשאר הבנינים ונתחיל ראשונה בציור שם הפעל שקוראים מקור ויסוד הבנין ׃

ונאמר כי שם פעל זה הבנין לא בא אלא בדרך אחד לבד שההא בחרק והתו בשוא והפא בפתח והעין בצרי כמו השתפך השתבח· אבל רבי יונה סבר שיש לו עוד דרך שני שההא תבא בחרק והתו בשוא והפא בפתח והעין בשוא והלמד בשורק מושך וו בתוספת תו בסוף והוא לפי דעתו אחד ואין שני לו והוא התחברות ׃ והרב רבי דוד קמחי בספר פתח דברי והחביב בפרח שושן הודו לדבריו אך אמנם בספר השרשים שחבר הקמחי נראה שהרגיש טעות זה הדעת וכתב שהוא שם וכן נראה מדברי רשי בפירוש ספר דניאל סימן יא׳ ומן התחברות אליו יעשה מרמה ומן השותפות שישתתף רומי עם ישראל יעשה מרמה שלא יגלה מחשבה רעה שבלבו וזה נראה בעיני יותר נכון אחרי שאין שם פעל אחר דומה לו זהו בשלמים· אבל בשניים לפעמים תבא ההא בחרק והתו בשוא והפא בחלם והאות השנית השרשית בצרי כמו התחולל ׃ ובנחי הלמד הא מהם שההא בחרק והתו בשוא והפא בפתח והעין בחלם ובתוספת תו בסוף כמו התגלות ׃ ושם

הצטרך. & poſt zayn ueniet daleth loco tau ſm quoſdā grāmaticos ꝑut[2] narrabimus vlterius infra auxilio Dei. Et exiuerunt ab hac ſūma quædā uerba: quia aliqñ[3] inuenitur uerbū cuius pe ſuæ radicis eſt de litteris ſibili: & tau ē ante pe ut[4] והתשוטטנה & ſpatiamini in terminis: qđ erat dignum eſſe והשתוטטנה: niſi ꝙ uenit[5] ad alleuiandū ſup ꝑlationē ad inhibendū aduentū triū litterarꝫ continuatarꝫ expſſionis vnius[6] motarꝫ. & aliqñ īuenit cōtrariū huius: ꝙ pe non ſit de lr̄is ſibili:[7] & tau eſt poſt eā vt ותתצב: & ſtetit eius ſoror Exodi cap. ii. qđ erat dignū[8] dicere ותתיצב ſm pondus התפעל: qa tau prima eſt tau איתן: & eſt[9] cum ceri ad ſignificādū cū tractu ceri defectū yod qeſcentis: ſicqꝫ ipſa eſt ob hoc[10] ac ſi ſcripta eſſet ſubito poſt tau primam quæ protrahit eam ſuo motu:[11] & ante tau ſcđam quæ eſt tau cōiugationis quæ uenit cum pathah: qđ debet quieſcenti[12] latenti. Sicqꝫ nunc ꝑcedemus in expoſitione cōiugationis huius ſicut eſt nr̄m iter in reliquis[13] cōiugationibus: & incipiemus primo in formatione noīs uerbi: quod vocant venam & fundamētū[14] cōiugationis.

[15] ❡Et dicemus ꝙ nomen uerbi huius coniugationis non venit niſi modo vno ſolum:[16] ꝙ he ſit cum hirek: & tau cū ſceua: & pe cum pathah: & hayn cum ceri[17] vt השתפך השתבח. ſed rabi Iona opinatus ē ꝙ ſit ei vlterius modus ſecūdus[18] ꝙ he veniet cum hirek: & tau cum ſceua: & pe cū pathah: & hayn cū ſceua: & lāmed[19] cū ſciurek trahēte vau cū additione tau in vltimo: & eſt ſm eius opinionē vnū: & nō ē ſcđum ei:[20] & eſt התחברות. Et rabi Dauid kimhi in libro pethah dbarai: & Habib[21] in flore lilii conceſſerunt ſua uerba. Verūtamen in libro radicū quē edidit kimhi[22] videtur ꝙ ſenſerit errorem huius opinionis & ſcripſit ꝙ ſit nomen: & ſic videtur ex verbis[23] rabi Salamonis in expoſitione libri Danielis ca. xi. & ex התחברות aſſociatu ei faciet[24] fraudē. Et ex ſocietate qua aſſociabitur Roma cū Iſrael faciet fraudē: quia nō[25] deteget opinionē malā quæ eſt in eius corde. Et hoc vr̄ apud me magis cōueniens poſtq̄ nō eſt[26] nomē uerbi aliud ſil'e illi: hoc eſt in ipſis ꝑfectis. Sed in binariis aliqñ ueniet[27] he cū hirek: & tau cū ſceua: & pe cū holē: & lr̄a ſcđa radicalis cū ceri[28] ut התחולל. Et in qeſcētibꝰ lāmed he de illis ſunt quoqꝫ he ē cū hirek: & tau cū ſceua:[29] & pe cū pathah & hayn cū holem & cū additiōe tau in vltīo ut התגלות. Et nomē

agentis

înfra. Et cā fallentiæ aliorŭ fuit:quia eſſendo maiore ꝑte נפעל
& התפעל[2] ſignificāte paſſionem non actionē:inſtituens linguā
poſuit in illis cuius non eſt relatum nomen[3] agentis ſuarŭ con
iugationŭ compoſitionē quandam:& p̄cipue ponēdo in פועל
& הופעל ſciurek[4] in lr̄a prima illorum quoꝝ non eſt relatŭ no=
men ſui agentis:& ideo in illo cuius nō eſt relatŭ nomē[5] agētis
îpſius נפעל uenit cōmutatio motuum ut declarabit̄ mox: & cu
îus non eſt relatum[6] nomē agentis ipſius התפעל cum exorbitio
ne tau vt pl'm:ideo æſtimauerunt illa compoſita[7] ex cōiugatio
nibus iſtis & ex ipſo פועל. & ſi ſic dicent de נגואלו qđ uenit cum
cōmutatione[8] motuŭ ſicut dicemus infra:quid faciēt ꝓ נולדו:
qđ eſt ſcriptŭ Paralipomenon[9] ca.iii.& hi נולדו ideſt nati ſunt
ei Hieroſolimæ:& ca.xx.hi נולדו nati ſunt ipſi haraphe.& mirŭ
eſt[10] de rabi Dauid kimhi qui ſcripſit ꝙ dagheſc ipſius lāmed
în ambobus hís ſit ad ſignificādŭ ſup quieſcentē:[11] & nō noui
ẜm eius opinionē quid opus ſit in duobus his ipſius dagheſc
magis q̄ in oībus[12] reliquis quieſcētibus uerbi huius in qbus
nō eſt dagheſc vt נולדים נולד:& ſic ſunt oīa alia.[13] ideo ueritas in
hoc ẜm meā opinionē eſt ꝙ tria hæc ſint cōiugatiōis cuius nō
eſt relatum nomen[14] ſui agentis ex ip̄o נגואלו & נפעל venit cum
cōmutatione lr̄arum:quia ſciurek quod debebat̄ ipſi nun[15] cō
mutatŭ eſt cŭ holem ipſius cghimel q̄ debebat eſſe cŭ ſceua:&
îō eſſendo ip̄m נפעל[16] ut pl'm ſignificās uerba actoꝝ minorata
ſunt pondera ipſius cuius nō eſt relatŭ nomē ſui agētis.[17] Aut
dices ꝙ ſint cōpoſita ex פועל & נפעל:cuius nō ē relatŭ nomē ſui
agētis[18] ipſius grauis.& ob raritatē trāſeŭdi ipſiꝰ נפעל nō inue
nit̄ cuiꝰ nō eſt relatŭ nomē ſui agētis niſi[19] in cōpōne ut opina
ti ſunt maior pars grāmaticorŭ. Et hoc ſufficiet ꝓ tpe pn̄ti ad
explicationē[20] cuius nō eſt relatŭ nomē agētis ipſius נפעל: qa
nō vidimus în tota ſcriptura cōiugatiōis huius[21] niſi tria hæc.
22

23 CONIVGATIO התפעל.

24 ¶ In ordine cōiugationŭ primaꝝ ẜm meā opinionē vltima
eſt cōiugatio[25] התפעל ob ipſum eſſe addēs vltra radicē pluſq̄
oēs[26] eius ſocii:qa eſt additŭ duabꝰ lr̄is ī ſuo capite he & tau ī
maiori pte cōiugatiōis:excepto[27] qn̄ pe radicis eſt ſcin aut ſā
mech:aut czade vel zayn q̄ ſūt lr̄æ ſibili[28] ẜm ueritatē:qa eēn=
do ſcin aut ſāmech ueniet tau poſt eā:& eēndo czade[29] uel za
yn veniet tau mutata:qa poſt czade pe veniet teth eiꝰ loco vt

עוד · וסבת שבוש האחרים היה כי בהיות רב הנפעל והתפעל מורים הפעלות לא פעולה מניח הלשון שם בהם במה שלא נזכר שם פועל של בניניהם הרכבה מה ובפרט בשומם הפועל והופעל שורק באות הראשונה מאשר לא נזכר פועליהם · ולכן בשלא נזכר שם פועל הנפעל בא חלוף תנועות כמו שיתבאר מיד · ושלא נזכר שם פועל ההתפעל בהבלעת התו על הרב לכן חשבום מורכבים מהבנינים הללו ומן הפועל ואם כה יאמרו על נגואלו שבא בחלוף התנועות כמו שנאמר עוד מה יעשו לנולדו הכתוב בדברי הימים סימן ג ואלה נולדו לו בירושלם וסימן כ אל נולדו להרפא והתימה על רבי דוד קמחי שכתב שדגש הלמד בשני אלה להורות על הנח ולא ידעתי לפי דעתו מה הוא הצורך בשני אלה בדגש יותר מכל שאר נחי הפעל הזה אשר אין דגש בם כמו נולדים נולד · וכן כלם · לכן האמת בזה לפי דעתי הוא ששלשה אלה מבנין שלא נזכר שם פועלו מן הנפעל ונגואלו בא בחלוף האותיות כי השורק הראוי לנון נתחלף בחלם הגימל שהיה ראוי להיות בשוא ולכן בהיות הנפעל על הרב מורה פעלי הפעולים נתמעטו משקלי שלא נזכר שם פועלו · או תאמר שהם מורכבים מהנפעל והפעל שלא נזכר שם פועלו מהרגוש ולמיעוט יציאת הנפעל לא נמצא שלא נזכר שם פועלו אלא בהרכבה כמו שסברו רב המדקדקים וזה יספיק לעת עתה לביאור שלא נזכר שם פועל הנפעל כי לא ראינו בכל המקרא מן הבנין הזה כי אם שלשה אלה:

בנין התפעל

בסדר הבנינים הראשונים לפי דעתי האחרון הוא בנין התפעל להיותו מוסיף על השרש יותר מכל חבריו כי הוא נוסף שתי אותיות בראשו הא ותו ברב הבנין זולת כשפא השרש שין או סמך או צדי או זין שהם אותיות השריקה באמת כי בהיותה שין או סמך תבא התו אחריה · ובהיותה צדי או זין תבא התו מומרת כי אחרי הפא צדי תבא טית במקומה כמו

הוא כמו המקור שהוא שקראנו שם הפעל שבא בחסרון הנון ותוספת ההא בחרק כשהפא אינה גרונית כמו השמר או בצרי כשהפא גרונית כמו האסף ולעולם בהם הפא בקמץ ועל הרב העין בצרי אלא כשיסמך למלה זעירא שתבא בסגול כמו הפרד נא ולפעמים יבא בתוספת הא בסוף ואז העין תבא בשוא כמו השבעה לי ובאה למד השרש בקמץ בשביל ההא שלאחריה· הנה צורות השלמים ארבע השמר האסף הפרד השבעה ורבם באו מלרע להפריש בין הצווי והמקור שהוא מלעיל אך אמנם בסמיכות מלות זעירות ומועמדות מלעיל יהיה גם הצווי מלעיל כמו הפרד נא שההעמדה בפא והשמר בנגע שההעמדה תחת השין בסבת ההעמדה שבנון בנגע· וכל אלה הארבע צורות בנטיתן תשוב העין בשוא כמו השמרו השמרי זולת רבוי הנקבה שלא נמצא בבנין הזה בצווי על הרגל הלשון ולפי ההקש היה ראוי לשמור צרי העין בפלס הפקדנה· וגם בנחים נחי הפא יוד יבאו כמו השלמים אלא שתתראה בם הוו שהיא תמורת הפא יוד כמו הוסר הוסרו ששרשו יסר ; ובשניים מהם שההא בחרק והאות השרשית הראשונה בחלם כמו הכון ולא ישתנה לעולם כמו הכונו הכוני כי לעולם תהיה ההא בחרק כשאינה סמוכה לאות גרונית כי אז תתרחב ותבא בצרי· אבל בשלמים העין בצרי ובנטיה תשוב בשוא כמו הפקד הפקדי הפקדו כמו שכתבנו למעלה ובזה תבין כל דרכי צווי בזה הבנין ; ואמנם בעתיד אותיות יתן תבאנה בחרק כמו יולד תולד נולד ולפעמים גם האלף כמו אולד אלא שהאלף תבא לפעמים בסגול כמו אנשא אקדש והפא בכלם תבא בדגש להורות על חסרון נון הבנין אלה הן צורות בנין נפעל ;

ואמנם שלא נזכר שם פועלו בבנין הזה רב המדקדקים מאנו לשומו והוא הדין גם כן בבנין התפעל וטעמם הוא להיות רב אלה הפעלים מורים פעל הפעולים לא פעל הפועלים· ומקצתם מאנוהו ואחר מנעם אתו שמוהו בדברם במורכבים ולא הרגישו ואולם רבי יוסף קמחי בספר הזכרון שם בנין שלא נזכר שם פועלו לנפעל גם להתפעל ונראין דבריו כמו שיתבאר

eſt ſicut vena: quæ eſt quã vocauimus nomẽ uerbi: qđ uenit cũ
defectu nun[2] & additiõe he cum hirek qñ pe nõ eſt gutturalis
ſicut השמר: aut cũ ceri[3] qñ pe eſt gutturalis vt האסף: & ſemꝑ ĩ eis
eſt pe cũ kamecz: & ꝑ maiori parte hayn eſt[4] cum ceri: excepto
qñ cõtinuabiť dictioni paruæ ꝙ ueniet cũ ſeghol vt הפרד נא: &
aliqñ[5] veniet cũ additiõe he in vltimo: & tunc hayn veniet cũ
ſceua ut השבעה לי: & uenit[6] lãmed radicis cũ kamecz ꝑꝑ he q̃
eſt poſt eam. Sicqȝ formæ perfectoꝝ ſunt quatuor[7] השמר האסף
הפרד השבעה: & maior pars illoꝝ uenerunt correpte ad diſtin-
guendũ inter imꝑatiuũ[8] & uenã quæ eſt ꝓducte. Verũtñ in cõ
tinuitate dictionũ paruaꝝ & detentaꝝ[9] ꝓducte erit etiã impa
tiuũ ꝓducte ut הפרד נא: quia detentio eſt in pe & בנגע[10] השמר ꝙ
detentio eſt ſub ſcin occaſione detentionis quæ eſt in nun נגע:
& oĩum haꝝ[11] quatuor formarũ in ſua declinatiõe redit hayn
cum ſceua ut השמרו השמרי: excepta[12] plĩtate fœminæ quæ nõ in
uenitur in cõiugatione hac in imperatiuo ẜm vſum linguæ: &
ẜm[13] rõcinationẽ erat digna obſeruare ceri hayn ẜm pondus
הפקדנה. Et etiã in quieſcẽtibus quieſcẽtia[14] pe yod ueniẽt ſicut
ꝑfecta niſi ꝙ videbiť in illis vau: quæ eſt vice pe[15] yod ut הוסר
הוסרו cuius radix eſt יסר. Et in binariis de illis ſunt quorũ he eſt
cum hirek:[16] & lr̃a radicalis prima eſt cum holem vt הכון: & nõ
mutabitur vnq̃ ut[17] הכונו הכוני: qa ſemꝑ erit he cũ hirek qñ nõ
eſt cõtinua lr̃æ gutturali:[18] qa tũc dilatareť & uenirct cũ ceri:
ſed in ipſis ꝑfectis hayn eſt cũ ceri: & in declinatiõe redit[19] in
ſceua vt הפקד הפקדי הפקדו vt ſcripſimus ſuꝑius: & ꝑ hoc intelli-
ges oẽs[20] modos imꝑatiui huius cõiugatiõis. Verũtñ in futu-
ro lr̃æ יתן ueniẽt cũ hirek[21] ut יולד תולד נולד: & aliqñ etiã aleph
ut אולד: niſi ꝙ aleph ueniet[22] aliqñ cũ ſeghol vt אנשא אקדש: &
pe in oĩbus illis ueniet cũ dagheſc ad ſignificandũ[23] defectũ
nun cõiugationis. hæ ſunt formæ coniugationis נפעל.

[24] ¶ Sed cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis in cõiugatiõe hac
maior pars grãmaticoꝝ[25] renuerũt ponere ipſum: & illud eſt
iudiciũ etiã de cõiugatione התפעל.[26] & rõ illoꝝ eſt ob eſſendo
maiorẽ partẽ hoꝝ uerboꝝ ſignificãtium actionem actoꝝ nõ
actionẽ[27] agentiũ. Et quidã illoꝝ renuerũt illud: & poſt ipſoꝝ
ĩnhibere illud: poſuerunt ipſum in ſuo eloquio[28] de compo-
ſitis & non perceperunt. Sed rabi Ioſeph kimhi in libro zicca
ron poſuit cõiugationẽ[29] cuius non eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis
ĩpſi נפעל: ac etiã ipſi התפעל: & videnť ipſius uerba ut oſtẽdetur

infra

ob defectũ nun ſecũdæ:& ſic נתעו:licet rabi Iona opinatus ſit ꝙ נתעו ſit cõpoſitũ [2] ex ptõ & futuro ipſius leuis: qa eius radix eſt תעה:& p̃teritũ eſt תעו cũ ſceua tau:[3]& futurũ eſt נתעו ẜm põdus יגלו. & rabi Dauid kimhi dixit noĩe ſui fratris ꝙ ſit cõpoſitum[4]ex נפעל & התפעל:hoc eſt ex נתעו ẜm pondus נראו:& ex נתתעו [5]ut נוסרו. Et de tribus opinionibus his ẜm meã opinionẽ prima eſt principalis ẜm pondus [6] נטעו:& ſic eſt in dictiõe נקה deficit nun ipſius נפעל : & exorbetur cum dagheſc hayn radicis. [7] Et de illis ſunt quoq; nun eſt cum hirek:& hayn cũ holem ut נימול,ſicq; mutatoq; formæ ſunt[8]quinq; נודע נרוץ נעשה ניטע נימול. Ecce tibi latẽs ſingl'e maſculũ in p̃terito[9] huius cõiugationis: & in obliquis illius ueniet mutatio in hayn radicis in ipſis pfectis[10]qñ nõ eſt gutturalis ueniet cũ ſceua : & qñ eſt gutturalis eſt cum rapiente pathah vt נשענו[11]נשמרו : & tũc eſſet nun cum hirek:& pe cũ ſceua.ſed qñ pe eſt gutturalis declinabit[12] nun cum ſeghol ut נאנחו:& tũc eſſet pe cũ rapiente ſeghol ſicut exẽplificauimus:aut[13] cum ſceua vt נחבאו.& qñ ueniẽt cum pauſa tunc ueniet hayn cũ kamecz vt נצמתו[14]נחבאו: & hoc eſt æquale pl'itati abſentis:& p fœmina ut נלכדה נאנחה : & in pauſa[15]נשברה נסתרה נעכרה. Et de his ſunt quoq; ueniet nun cũ pathah & hayn cũ ceri[16] ut נחבאת. Et de illis ſunt quoq; pe radicis gutturalis ueniet cũ ſeghol vt נעלמה:[17]& ĩ pauſa נעלסה.Et ſic ẽ res in qeſcẽtibus lãmed he:& ẽt in aliis qñ pe eſt[18]gutturalis ut נחתמו נעשו. Sed qñ nun fuerit in abſenti ſingl'i cũ holẽ nõ[19]mutabiẗ nun: ſed hayn ut נודעו נודע & נוחלו נוחל נולדו נולד.[20] Attamẽ in binariis qñ lr̃a radicis prima fuerit cũ holem in abſenti ſingl'i nõ[21] mutabunẗ vnq̃ vt נבוכו נכונו נימולו.Et in habẽtibus aleph in p̃ſentia [22] & in loquẽte pro ſe kamecz hayn reddiẗ ceri ut נקרא נקראתי נשא נשאתי : [23] ſed aliqñ cõmutabiẗ lãmed aleph cũ yod ut נפלא [24]נקריתי נקרא נפליתי: licet ĩueniam? נקראתי cũ aleph.Et ſic in quieſcentibus lãmed he נגלה נגלתי.[25] Et in his in pluralitate loquentis pro ſe hayn radicis ueniet cũ hirek ut נפלינו נגלינו.[26] hæ ſunt expreſſiones præteriti in coniugatione נפעל:quæ mutantur in ſua declinatione נשמרו[27]נשענו נאנחו נחבאו נעלסה נחתמו נעשו נולדו נוחלו נכונו [28] נמולו נשאתי נפלאתי נפלינו נגלה נגלינו נקראתי נקריתי cum yod.[29] ſicq; ſunt decem & ſeptem in exitis ſuis : & hic eſt completum ipſum præteritum.Impatiuũ cõiugationis huius

eſt ſicut

לחסרון הנון השנית וכן נתעו אף כי רבי יונה סבר שנתעו מורכב מן העבר והעתיד מהקל כי שרשו תעה והעבר תעו בשוא התו והעתיד נתעו בשקל יגלו ור׳ דוד קמחי אמר בשם אחיו שהוא מורכב מן הנפעל וההתפעל רצוני לומר מן נתעו על משקל נראו ומן נתתעו כמו נוסרו ומשלשה הדעות ההללו לפי דעתי הראשון עקר בפלס נטעו וכן בתיבת נקה חסר נון הנפעל ונבלע בדגש עין השרש·

ומאלו שהנון בחרק והעין בחלם כמו נימול הרי המשתנים צורותיהם חמש נודע גרוץ נעשה ניטע נימול הא לך נסתר היחיד הזכר בעבר בזה הבנין ובנוטים ממנו יבא ההשתנות בעין השרש בשלמים כשאינה גרונית תבא בשוא וכשהיא גרונית בחטף פתח כמו נשמרו נשענו ואז היתה הנון בחרק והפא בשוא אבל כשהפא גרונית תטה הנון בסגול כמו נאנחו ואז היתה הפא בחטף סגול כמו שהמשלנו או בשוא כמו נחבאו וכשיבאו בהפסק אז תבא העין בקמץ כמו נחבאו נצמתו וזה שוה לרבוי הנסתר ולנקבה כמו נלכדה נאנחה ובהפסק נשברה נסתרה נעדרה׃ ומאלו שתבא הנון בפתח והעין בצרי כמו נחבאת· ומהם שפא השרש גרונית תבא בסגול כמו נעלמה ובהפסק נעלסה וכן הענין בנחי הלמד הא וגם באחרים כשהפא גרונית כמו נחתמו נעשו· ואולם כשהנון בנסתר היחיד בחלם לא תשתנה הנון אלא העין כמו נודע נודעו ונולד נולדו נוחל נוחלו אך אמנם בשניים כשאות השרש הראשונה בחלם בנסתר היחיד לא ישתנו לעולם כמו נבוכו נכונו נימולו׃ ובבעלי האלף בנכח ובמדבר בעדו קמץ העין ישוב צרי כמו נקרא נקראתי נשא נשאתי אך לפעמים תתחלף הלמד אלף ביוד כמו נפלא נפליתי נקרא נקריתי אף כי נמצא נקראתי באלף וכן בנחי הלמד הא נגלה נגליתי ובאלו ברבוי המדבר בעדו עין השרש תבא בחרק כמו נפלינו נגלינו אלה הן תוצאות העבר בבנין נפעל המשתנות בנטיתם נשמרו נשענו נאנחו נחבאו נעלסה נחתמו נעשו נולדו נוחלו נכונו נמולו נשאתי נפלאתי נפלינו נגלה נגלינו נקראתי נקריתי עם יוד הרי שבע עשרה למוצאיהם ופה נשלם העבר׃ צווי הבנין הזה

בנין נפעל

וכן גם כן אצל שמוש הכף · ועל המעט בא מקור זה הבנין בשני דרכים זולת השלשה שזכרנו אחד לאחד למצא חשבון ולכן לא באו את השלשה שכתבנו והנה האחד הוא בחרק ההא ושוא הנון פא השרש וחלם העין כמו כהנדוף · והשני בחרק ההא וחסרון הנון פא השרש וחלם ודגש העין כמו בהתוך שדינם כהנדוף בהנתוך על משקל בהנתון או לפי דעת מדקדקים אחרים היה דינם כהנגף בהנתך על משקל בהנגף · אבל כדי למעט השנוים נראה הדעת הראשון יותר נכון ולכן די בהשתנות נון הבנין ולא נצטרך עם זה לשנות עין השרש אלה הם דרכי שם פעל הנפעל · נשאול הכרת הפרד האכול הנתון העטף הכשל לענות כהנדוף בהתוך עשרה המה מטיבי צעד בשלמים: ובנחים בנחי הפא יוד מהם שההא בראשם בחלם וו תמורת היוד בקמץ ודגש והעין בפתח כמו הודע ומהם שהעין בצרי כמו הולד ובסמיכות מלה זעירא תבא בסגול כמו בהולד לו: בשניים מהם נוספי ההא בחרק והאות הראשונה בשורק כמו בהדוש ומהם שהאות הראשונה בחלם כמו הטוח הרי להם ד׳ צורות משונות מהשלמים הודע הולד הדוש הטוח וזה די בשם פעל הבנין הזה: והעבר נמצא בשני דרכים בראשון הנון בחרק והעין בפתח להפריש בינו ובין שם התואר שהוא בקמץ כמו נפקד אך בהפסק ישוב הפתח קמץ · וכשפא הפעל אות גרונית ישוב החרק סגול והשוא חטף סגול כמו נאסף: בדרך השני תבא הנון בפתח והעין בחלם כמו נחתום נעתור וכשהפא השרש הא תתרחב הנון ותבא הנון בפתח וההא בחטף פתח כמו נהפוך הרי כאן ארבע נפקד נאסף נחתום נהפוך: ובנחים בנחי הפא יוד מהם שהנון בחלם כמו נואש נודע שבכל אלה ויוצא בהם הוו במקום יוד השרש והיא נחה באה למשך החלם הקודם:

ובשניים מהם שהנון בקמץ והאות הראשונה בחלם כמו נבוך נדון נרוץ: ובנחי הלמד הא מהם שהנון בפתח והפא אם היא גרונית תבא בחטף פתח והעין בקמץ כמו נעשה: ובחסרי הפא נון הנון בחרק ועין השרש בקמץ ודגש

לחסרון

& ſic etiã apud regimẽ caph. Et in paucioribus uenit uena hu
ius cõiugationis duobus[2] modis vltra tres quoꝝ meminimus
ſingillatim ad inueniendũ cõputum: & iõ nõ uenerũt [3] cum tri
bus quos ſcripſimus. Sicq̧ vnus eſt cum hirek he & ſceua nun
pe[4] radicis & holem hayn vt כהנדוף. Et ſecundus eſt cum hirek
he & defectu nun pe[5] radicis & holẽ & dagheſc hayn ut כהתוך:
quorũ ius eſt כהנדוף כהנתוך ſm [6] pondus כהנתן: aut ſm opinio⸗
nem grãmaticoꝝ alioꝝ eſſet ius illorum eſſe כהנדף[7] כהנתך ſcdm
pondus כהנגף. ſed ad ĩminuendũ mutationes videtur opinio
[8] prima magis decens: & iõ ſatis eſt de mutatione nun cõiuga
tionis: & nõ ĩdigebimus cũ hoc[9] mutare hayn radicis. hi ſunt
modi noĩs uerbi ipſius נפעל נתאול הכרת [10] הפרד האכול הנתון העטף
חבשל לענות כהנדוף כהתוך decem[11] ſunt benificãtia greſſum ĩ ipſis
perfectis. Et in quieſcentibus: in quieſcentibus pe yod de illis
ſunt quorũ he eſt[12] in eorũ capite cum holem & vau vice yod
cum kamecz & dagheſc: & hayn cum pathah ut הודע.[13] Et de il
lis ſunt quoꝝ hayn eſt cum ceri ut הולד: & in cõtinuitate dictio
nis paruæ ueniet cũ ſeghol ut[14] כהולד לו. Et in binariis de illis
ſunt qbus addiť he cũ hirek: & littera prima cum ſciurek[15] ut
כהדוש. Et de illis ſunt quoꝝ lr̃a prima eſt cũ holem ut השוח: ſicq̧
eis ſunt quatuor[16] formæ differentes ab ipſis pfectis הודע הולד
הדוש השוח: & hoc ſufficit in nomine uerbi[17] cõiugationis huius.
Et pteritũ inueniť duobus modis. Primo nun eſt cũ hirek[18] &
hayn cum pathah ad diſtinguẽdum inter ipm: & inter nomen
agnominis qđ eſt cum kamecz ut נפקד:[19] ſed in pauſa redibit
pathah kamecz: & qñ pe uerbi ẽ lr̃a gutturalis redibit[20] hirek
ſeghol: & ſceua rapiẽs ſeghol vt נאסף. Modo ſcđo ueniet[21] nun
cum pathah: & hayn cum holem ut נחתום נעתור: & qñ pe radi⸗
cis eſt he[22] dilatabiť nun: & ueniet nun cũ pathah: & he cũ ra⸗
piente pathah vt נהפוך: ſicq̧[23] oẽs illę ſunt quatuor נפקד נאסף
נחתום נהפוך. Et in quieſcentibus: in qeſcentibus pe yod[24] de il⸗
lis ſunt quoꝝ nun eſt cum holem ut נואש נודע: ꝓ in oĩbus his &
ſil'ibus eis vau eſt[25] vice yod radicis: & ipſa eſt quieſcẽs ueniẽs
ob tractum holem pcedẽtis.[26] Et in binariis de illis ſunt quo
rum nun eſt cum kamecz: & littera prima[27] cum holem ut נבוך
נדון נרוץ. Et in quieſcentibus lãmed he de illis ſunt quorũ nun
eſt[28] cum pathah: & pe ſi ſit gutturalis ueniet cũ rapiente pa⸗
thah: & hayn cum kamecz vt[29] נעשה. Et in defectiuis pe nun:
ĩpſa nun eſt cũ hirek: & hayn radicis eſt cũ kamecz & dagheſc

ob defectum

medium ĩmanens:& ideo impoſſibile eſt ꝙ ſit nomen נפעל:qa
quod eſt נפעל non eſt in eo [2] ĩmanens:& ideo bene fecit rabi
Ioſeph kimhi in libro ziccaron eius dicẽdo ꝙ nõ[3] ſit huius cõ
iugationis agens neqꝫ actum. Et ſic videtur etiam opinio ben
Hezræ in libro[4] czahoth:qui uocauit nomen agnominis illud
nomen quod uocauerunt filii kimhi medium:& ideo[5] eſſendo
formationẽ nominum agnominũ additoꝶ nun in eoꝶ capite
expoſitum in capitulo præcedenti [6] eſſet ſuperfluum repetere
& loqui de ea hic ſecũdo:& ideo exordiemur in nomĩe uerbi.
[7] ¶Et dicemus ꝙ nomen uerbi qđ uocatur uena in coniuga⸗
tione hac formabitur[8] in ipſis perfectis primo tribus modis.
Primus [9] ꝙ veniet nun cũ hirek:& pe cum ſceua ut נכסוף נשאול
נלחום. Modus[10] ſecundus eſt cum defectu nun & additione he
in capite:& hoc duobus modis:aut ꝙ ſit [11] pe uerbi recipiens
dagheſc:& tunc he ueniet cum hirek:& pe cum kamecz & da⸗
gheſc [12] ob defectũ nun:& hayn eſt cum ceri vt הכרת. & quãdo
cõtinuabitur dictioni paruæ redibit [13] ceri ſeghol vt הפרד לוט:
aut erit pe radicis non recipiens dagheſc[14] ob ipſam eſſe gut⸗
turalem:& tunc he ueniet cum ceri ad ſignificandũ ſup defe⸗
ctum nun:& hayn[15] radicis cũ holem ut האכול:& ſic in regimi⸗
ne lãmed להראה. Modus tertius eſt [16] ꝙ ueniat cum additione
ambarũ ipſarum he & nun ſimul vt הנתון. Niſi ꝙ eſt dicẽdum
[17] ꝙ etiam hoc uenit cum defectu nun coniugationis:& nun
pria eſt pe radicis:& iõ[18] uenit cũ dagheſc ad ſignificãdũ ſup
defectũ nun alterius q̃ erat debita ob cõiugationẽ.[19] Sed ĩpoſ
ſibile eſt fugere ꝑ hoc ab ipſa mutatione:quia nõ eſt in vllo p̃⸗
cedentiũ[20] ꝙ ſit pe cũ kamecz:& hayn cũ holem ſimul ſm exẽ
plum huius:& qñ ueniet cũ regimĩe כל[21] ex lr̃is בכלם deerit he:
& ueniet beth cũ ceri ad ſignificãdũ ſup defectũ [22] quẽ ſignifi
cauit dagheſc exñte pe radicis leni ut בעשף:qđ ẽ ſicut [23] בהעשף:
& ſi pe uerbi eſt recipiens dagheſc ueniet ſeruiens cũ hirek ut
ובי[24] בשלו:qđ eſt ſicut ובהבשלו:& ſic cũ lãmed vt לענות:ſed ĩ regi
mĩe[25] mem & caph nõ deerit he vnq̃. Et rõ ẽ qa ſi mem ueniet
cũ ceri:[26] aut cũ ſceua nõ ueniet poſt eã lr̃a grauis q̃ ſignificet
ſup defectũ nun. Et rurſus[27] qa ſi erit mem cum ceri:& ueniet
dagheſc poſt eã ſigñabit ſup đfectũ nun מן[28] ergo nõ ſigñabit
dagheſc ſup đfectũ duaꝶ nun vna. Et ſi eẽt hirek [29] ĩ mem eẽt
uena ipſius נפעל & grauis una:& iõ non deerit he apud mem:
& ſic

בינוני עומר ולכן נמנע שיהיה שם נפעל כי מה שהוא נפעל אין בו עומר ולכן הטיב רבי יוסף קמחי בספר הזכרון שלו באמרו שאין לזה הבנין פועל ולא פעול׳ וכן נראה גם כן דעת האבן עזרא בספר צחות שקרא שם התאר את השם שקראו בני הקמחי בינוני׳ ולכן בהיות ציור שמות התארים הנוספי נון בראשם מבואר בשער הקודם היה מותר לחזור ולדבר בו פה שנית ולכן נפתח בשם הפעל ׃

ונאמר כי שם הפעל הנקרא מקור בבנין הזה יצוייר בשלמים ראשונה בשלשה דרכים׳ הראשון שתבא הנון בחרק והפא בשוא כמו נכסוף נשאול נלחום׳ הדרך השני בחסרון הנון ותוספת הא בראש וזה על שני פנים אם שתהיה פא הפעל מקבלת דגש ואז ההא תבא בחרק והפא בקמץ ודגש לחסרון הנון והעין בצרי כמו הכרת וכשיסמך למלה זעירא ישוב הצרי סגול כמו הפרד לוט או תהיה פא השרש בלתי מקבלת דגש להיותה גרונית ואז ההא תבא בצרי להורות על חסרון הנון ועין השרש בחלם כמו האכול וכן בשמוש הלמד להראה ׃ הדרך השלישי שיבא בתוספת שתיהן ההא והנון יחד כמו הנתון׳ אלא שיש לומר כי גם זה בא בחסרון נון הבנין והנון הראשונה היא פא השרש ולכן באה בדגש להורות על חסרון נון אחרת שהיתה ראויה לבנין׳ אך אי אפשר לברוח בזה מהתשתנות כי אין באחד מן הקודמים שתהיה הפא בקמץ והעין בחלם יחד כדמיון זה׃ וכשיבא בשמוש בל׳ מאותיות בכלם תחסר ההא ותבא הבית בצרי להורות על החסרון שהורה הדגש בהיות פא השרש רפיונית כמו בעטף שהוא כמו ב בהעטף ואם פא הפעל מקבלת דגש תבא השמושית בחרק כמו ובי בשלו שהוא כמו ובהכשלו וכן עם הלמד כמו לענות׳ אבל בשמוש המם והכף לא תחסר ההא לעולם׳ והטעם כי אם המם תבא בצרי או בשוא לא תבא אחריה אות דגושה שתורה על חסרון הנון ועוד כי אם תהיה המם בצרי ותבא דגש אחריה תורה על חסרון נון מן ואם כן לא יורה הדגש על חסרון שתי נונין כאחת׳ ואלו היה חרק במם היה מקור הנפעל והרגוש אחד ולכן לא תחסר ההא אצל המם

אך אָמְנָם בְּתֵיבַת הָשַׁמּוּ בְּאִיּוֹב סִימָן כ״א חָלְקוּ הַמְדַקְדְּקִים מִקְצָתָם חָשְׁבוּ שֶׁהוּא צִוּוּי וּבִשְׁבִיל כַּךְ אָמְרוּ שֶׁהָיְתָה הַהֵא בְּקָמֵץ רָחָב וְהַשִּׁין בְּפַתַּח רָפֶה אַף שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לָבֹא בְּצֵרִי כְּמוֹ הָסֵבּוּ וְלָכֵן גָּזְרוּ שֶׁהָשַׁמּוּ זָר וְרִבִּי יוֹנָה אֶבֶן גַּאנַח סָבַר שֶׁעִם הֱיוֹתוֹ צִוּוּי וְזָר הַשִּׁין בְּרָגֵשׁ וְלָכֵן קָמֶץ הַהֵא הַקּוֹדֶמֶת מָלֵא פּוּם· וּלְפִי דַעְתִּי בֵּין שֶׁתִּהְיֶה הַשִּׁין רָפָה בֵּין שֶׁתִּהְיֶה בְּדָגֵשׁ הָשַׁמּוּ מִזֶּה הַבִּנְיָן וְהוּא עָבַר אֶלָּא שֶׁבְּאוֹתוֹ מִקְרָא הוּא עִם וָו הַפּוֹכִית הַמְהַפֶּכֶת אוֹתוֹ לְעָתִיד שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ מְקוֹם פְּקִידוּת לֹא צִוּוּי מַמָּשׁ וְכֵן נִרְאֶה מִפֵּירוּשׁ הרמב״ן עַל הַכָּתוּב הַהוּא שֶׁפֵּירַשׁ שָׁם ז״ל פְּנוּ אֵלַי וְהָשַׁמּוּ פְּנוּ נָא אֵלַי וְהִתְבּוֹנְנוּ בִּדְרָכַי וּמַעֲשַׂי הַקּוֹדְמִים וּבַפּוּרְעָנוּת שֶׁהִגִּיעַ אֵלַי יָדַעְתִּי כִּי תִּשְׁתּוֹמְמוּ וְתִתְבַּהֲלוּ אֵלּוּ דִּבְרֵי פֵּירוּשׁוֹ וְאִם תֹּאמַר שֶׁלְּפִי זֶה הַפֵּירוּשׁ קָשֶׁה הֱיוֹת וְהָשַׁמּוּ לְשׁוֹן נִסְתָּר וּפֵירוּשׁוֹ לְנֹכַח וְגַם רַב יוֹסֵף תִּרְגֵּם אִתְפְּנוּ לְוָתִי וְשִׁתּוּקוּ שֶׁהוּא צִוּוּי אֶלָּא שֶׁאִם נֹאמַר שֶׁהוּא צִוּוּי עַל דֶּרֶךְ הָסֵבּוּ הָיָה מִן הַהִפְעִיל וְהִנֵּה הוּא פֹּעַל הַפּוֹעֲלִי בְּעַצְמוֹ עוֹמֵד בּוֹדֵד וְאֵינוֹ נוֹדֵד לָצֵאת הֶפֶךְ טֶבַע הַהִפְעִיל· לָכֵן נִרְאֶה לִי שֶׁהוּא עָבַר מְהוּפָּךְ לֶעָתִיד מִזֶּה הַבִּנְיָן וְדִין אוֹתִיּוֹת אית״ן כְּדִין הֵא הַבִּנְיָן בֶּעָבַר וּכְשֶׁהִיא סְמוּכָה אֶל פֵּא גְּרוֹנִית תָּשׁוּב הַהֵא בְּקָמֶץ גָּדוֹל וְהַפֵּא תָּבֹא בַּחֲטַף קָמֶץ כְּמוֹ יָחֳרַם יָעֳמַד· וְיִהְיֶה לְפִי זֶה פֵּירוּשׁ פְּנוּ אֵלַי וְהָשַׁמּוּ פְּנוּ וְהִתְבּוֹנְנוּ אֶל מַעֲשַׂי וְקוֹרוֹתַי וְיִשְׁתּוֹמְמוּ רַעְיוֹנֵיכֶם גַּם כִּי בִּהְיוֹת הָשַׁמּוּ מִזֶּה הַבִּנְיָן לֹא יִצְטָרֵךְ לְהַסְכִּים עִם הַשֵּׁם הַנִּשְׁלָם הַיָּשָׁר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר עוֹד בְּעֶזְרַת הָאֵל בְּשַׁעַר הַהַרְכָּבָה וְהַשִּׁמּוּשׁ וּבָזֶה נִשְׁלְמוּ דִּינֵי שֶׁלֹּא הוּזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ שֶׁבַּהִפְעִיל׃

בנין נפעל

הנפעל גַּם כֵּן אֵין לוֹ מִן הַשֵּׁמוֹת כִּי אִם שֵׁם הַפֹּעַל הַנִּקְרָא מָקוֹר וִיסוֹד וְשֹׁרֶשׁ וְהַטַּעַם כִּי בִּהְיוֹתוֹ נִפְעַל כֻּלּוֹ פָּעוּל לָכֵן לֹא יִצְטָרֵךְ אֶל שֵׁם פָּעוּל מְיוּחָד· וְאִי אֶפְשָׁר גַּם כֵּן לִהְיוֹת לוֹ שֵׁם הַפּוֹעֵל וְגַם שֵׁם נִפְעַל בֵּינוֹנִי כִּי כָּל פֹּעַל בְּעֵת הֵעָשׂוֹתוֹ הוּא

בינוני

¶Verūtamē in dictione השמו Iob cap.xxi.diſceptauerūt grā-
matici:quidam eorū putauerūt ꝙ ſit imperatiuū:& ꝓpterea
dixerunt ꝙ fuerat he cum kamecz lato:& ſcin cū pathah leni:
licet fuerit digna uenire cum ceri vt הסבו.Et iō decreuerūt ꝙ
השמו ſit anormalū.Et rabi Iona aben gianah opinatus eſt ꝙ cū
ip̄m eēndo īꝑatiuū & anormalū ſcin eſt cū dagheſc:& ideo ka
mecz he p̄cedētis eſt pleni oris.Et ſm meā opinionē ſiue fue
rit ſcin lenis ſiue fuerit cū dagheſc השמו ex hac coniugatione:
& eſt p̄teritum niſi ꝙ in illo paragrapho eſt cum vau cōuerſi-
ua conuertēte ipſum in futuꝝ: qđ ſeruit loco mādati non im
peratiui ꝓprie. Et ſic videt̄ ex expōne rabi Moſces gerūdēſis
ſuper ſcriptura illa:qui expoſuit ibi hanc ſeriē פנו אלי והשמו con
uertamini queſo ad me & conſiderate vias meas: & opa mea
p̄cedētia: & pœna quæ aduenit mihi ſcio ꝙ ſtupeſcetis & cō
turbabimini:hęc ſunt uerba ſuæ expōnis.Et ſi dices ꝙ ſm hāc
expōnem difficile eſt eſſe והשמו linguæ abſentis:& eius expo-
ſitio eſt pro præſentia:ac etiā rab Ioſeph interp̄tatus eſt cōuer
tamini ad me: & ſilete: quod eſt īꝑatiuū: niſi ꝙ ſi dicemus
ꝙ ſit imperatiuū ſm modum הסבו eſſet ex ipſo הפעיל. & ecce
ipſum eſt uerbum agentis in ſe īmanens intrāſitiuū: & non eſt
tranſitiuū ad egrediendū cōtra naturam ipſius הפעיל. Ideo
videtur mihi ꝙ ſit præteritū conuerſum in futurum ex hac
coniugatione.& iudiciū Iſarum איתן eſt ſicut iudiciū he coniu
gationis in p̄terito:& qñ eſt continua ipſi pe gutturali redi
bit he cum kamecz magno:& pe ueniet cum rapiente kamecz
vt יהרם יעמד.Et erit ſm hanc expōnē פנו אלי והשמו:cōuertimini
ad me & cōſiderate opa mea & euenta mea:& ſtupefiēt cogi
tationes ueſtræ:qa ēt eſſendo השמו huius cōiugatiōis nō indi
gebit cōuenire cū noīe pfecto recto ſicut exponemus vlterius
adiumēto Dei in ca.cōpoſitionis & regimīs.Et ī hoc expleta
ſunt iura illius qđ nō eſt relatū nomē ſui agētis qđ eſt ī הפעיל.

CONIVGATIO נפעל.

¶ נפעל etiā non eſt ei de nominibus niſi nomen uerbi quod
uocatur uena & fundamentū & radix:& ratio eſt quia eſſen-
do ipſum נפעל:totum ipſum actum:ideo non indigebit noīe
acti proprio.Et impoſſibile eſt etiam eſſe ei nomē agētis:ac
etiam nomen נפעל medium:quia oē uerbū tempore fiendi eſt
medium

& hoc eſt ſignũ ſuper errorẽ rabi Moſces kimhi: qui ſcripſit in
libro aditus itinerũ[2] ſapię: ꝙ qñ hayn eſt cũ kamecz nõ eſt uer
bum ipſum p̃teritũ ſed impatiuũ. hæ ſunt formæ[3] p̃teriti המלח
הפקד החרב: quæ ſunt tres ſm ſuas ſpẽs. Et in qeſcẽtibus: in qe-
ſcentibus pe[4] yod de illis ſunt quoq; he coniugationis eſt cum
ſciurek: & hayn cum pathah ut הוכא: cuius radix eſt יכח.[5] Et de
binariis ſunt quoq; aliqñ lr̃a prima radicalis eſt cũ kamecz: &
aliqñ[6] cum pathah: qa Iſaiæ cap. xxx. ob regem הוכן cũ kamecz:
& cap. xvi. והוכן cũ miſericordia[7] eſt cũ pathah: licet kimhi ſcri
pſerit in libro radicũ ꝙ ob regem הוכן[8] eſt uerbũ ĩmanẽs: & iõ
eſt cũ kamecz: ſed Ionathan interp̃tatus eſt ambo illa linguæ
p̃teriti:[9] qa והוכן cũ miſericordia tronũ interp̃tatus eſt tũc vn-
ctus Iſrael coaptabit cũ bonitate tronũ eius:[10] qđ eſt p̃teritum
conuerſum in futurũ: & ob regẽ הוכן interp̃tatus eſt rex ſæculo
rũ coaptauit:[11] & magis admirãdũ eſt de kimhi: qa etiã in eius
expõne expoſuit linguæ p̃teriti: & etiã[12] in michlol in pte grã-
maticæ ſcripſit ꝙ non ſit in coniugatione hac nec agens neq;
actũ:[13] ergo quæ immanẽtia eſt hæc quã ſcripſit in radicibus:
o vtinã ſcirem: & hic paragraphus etiã[14] caſtigat errorẽ rabi
Moſces kimhi quẽ retulimus ſupius. & de illis ſunt quoq; litte
ra prima eſt[15] cũ kamecz ut הובא הורם. Et ſic in qeſcẽtib⁹ lãmed
he eſt hayn cũ kamecz vt הגלה.[16] Sicq; formæ mutatę a pfectis
ſunt quatuor והובא[17] הגלה הוכן הוכן הוכח. & totũ hoc eſt in abñte
ſingulari maſculo. Verũtñ in pñtia ſingl'is maſculi de illis ſũt
[18] quæ nõ mutabunť: & illa ſunt vt pl'm in omnibus perfectis.
[19] ¶ Et in quieſcẽtibus ſunt ex qeſcẽtibus pe yod: quoq; hayn
mutata eſt cum ceri in pręſentia[20] & in loquente pro ſe vt הוכה
הוכתי הוכה: & ſic in quieſcentibus[21] lãmed he: ſed ꝙ quando pe
eſt heth tunc mutabuntur motus he cõiugationis: & heth[22] pe
radicis ut tertio regum capl'o. xxii. כי החלתי: ipſa he eſt cum ka-
mecz & heth cũ rapiẽte[23] kamecz & lãmed cum ceri. & de illis
ſunt quorum pe eſt cum ſceua ut הראית. Sicq; ſũma[24] mutatoq;
ſunt tria הוכתי החלתי הראת. Et in pl'itate mutabiť ceri in hirek
[25] p loquẽte p ſe: & pro abſenti ueniet איתן cũ collectiõe labio-
rum: & lr̃a prima eſt[26] cũ ſceua: & ſcđa cũ ſciurek vt הבאו. & in
pauſa cõmutabiť ſceua cum kamecz vt[27] בכלה יובאו: & ſic הבאו.
Et ex his poterit homo addiſcere partes reliquas[28] ipſius præ
teriti huius coniugationis.

¶ Verũtñ

וְזֶה הוּא אוֹת עַל טָעוּת רְבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר מַהֲלַךְ שְׁבִילֵי הַדַּעַת שֶׁכְּשֶׁהָעַיִן בְּקָמֶץ אֵין הַפֹּעַל עָבַר כִּי אִם צִוּוּי · אֵלֶּה הֵן צוּרוֹת הֶעָבַר הֻמְלַח הָפְקַד הָחֳרַב שֶׁהֵן שָׁלֹשׁ לְמִינֵיהֶם · וּבַנָּחִים בְּנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁהֵא הַבִּנְיָן בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּפַתָּח כְּמוֹ הוּכַח שֶׁשָּׁרְשׁוֹ יָכַח ׃ וּמֵהַשְּׁנַיִים יֵשׁ שֶׁלִּפְעָמִים שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה הַשָּׁרְשִׁית בְּקָמֶץ וְלִפְעָמִים בְּפַתַּח כִּי בִּישַׁעְיָה סִימַן ל׳ לַמֶּלֶךְ הוּכָן בְּקָמֶץ וְסִימַן י״ו וְהוּכַן בַּחֶסֶד הִיא בְּפַתַּח אַף עַל פִּי שֶׁהַקִּמְחִי כָּתַב בְּסֵפֶר הַשָּׁרָשִׁים כִּי לַמֶּלֶךְ הוּכַן הוּא פֹּעַל עוֹמֵד וְלָכֵן הוּא קָמוּץ אֲבָל יוֹנָתָן תִּרְגֵּם שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן עָבַר כִּי וְהוּכַן בְּחֶסֶד כִּסֵּא תִּרְגֵּם בְּכֵן מְשִׁיחָא דְיִשְׂרָאֵל יַתְקֵן בְּטִיב כּוּרְסוֹהִי שֶׁהוּא עָבַר מְהוּפָּךְ לְעָתִיד וְלַמֶּלֶךְ הוּכַן תִּרְגֵּם מַלַּךְ עַלְמַיָּא אִתְקְנָא · וְיוֹתֵר יֵשׁ לִתְמוֹהַּ עַל הַקִּמְחִי כִּי אַף בְּפֵירוּשׁוֹ פֵּירַשׁ לְשׁוֹן עָבַר וְגַם בַּמִּכְלוֹל בְּחֵלֶק בְּדִקְדּוּק כָּתַב כִּי אֵין בַּבִּנְיָן הַזֶּה לֹא פוֹעֵל וְלֹא פָּעוּל וְאִם כֵּן מַה עֲמִידָה זוֹ שֶׁכָּתַב בַּשָּׁרָשִׁים מִי יִתֵּן וְאֵדַע · וְזֶה הַפָּסוּק גַּם כֵּן מוֹכִיחַ טָעוּת רְבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי שֶׁזָּכַרְנוּ לְמַעְלָה · וּמֵהֶם שֶׁאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּקָמֶץ כְּמוֹ הוּבָא הוּרָם · וְכֵן בְּנָחֵי הַלָּמֶד הֵא הָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ הָגְלָה הֲרֵי הַצּוּרוֹת הַמְשׁוּנוֹת מֵהַשְּׁלֵמִים אַרְבַּע הוּכַח הוּכַן הוּכָן הָגְלָה הוּבָא וְכָל זֶה בְּנִסְתָּר הַיָּחִיד הַזָּכָר · וְאוּלָם בְּנֹכַח הַיָּחִיד הַזָּכָר מֵהֶם שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנּוּ וְהֵם עַל הָרֹב · בְּכָל הַשְּׁלֵמִים ׃

ובנחים יֵשׁ מִנָּחֵי הַפֵּא יוֹד שֶׁהָעַיִן נִשְׁתַּנְּתָה אֶל צֵרִי בְּנֹכַח וּבַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ כְּמוֹ הוּכָה הוּכֵתָ הוּכֵתִי וְכֵן בְּנָחֵי הַלָּמֶד הֵא אֶלָּא שֶׁכְּשֶׁהַפֵּא חֵית אָז תִּתְחַלֵּפְנָה תְּנוּעוֹת הֵא הַבִּנְיָן וְהַחֵית פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ ג׳ מְלָכִים סִימַן כ״ב כִּי הָחֳלֵיתִי הַהֵא בְּקָמֶץ וְהַחֵית בַּחֲטַף קָמֶץ וְהַלָּמֶד בְּצֵרִי · וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ הָרְאֵיתָ הֲרֵי כְּלַל הַמִּשְׁתַּנִּים הוּכֵּתִי הָחֳלֵתִי הָרְאֵיתָ · וּבָרִבּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל חִירֶק לַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ וְלַנִּסְתָּר תָּבֹא הָאֵיתָן בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא וְהַשְּׁנִיָּה בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ הֻבְאוּ וּבְהֶפְסֵק יוֹמַר הַשְּׁוָא בְּקָמֶץ כְּמוֹ בְּבֵלָה יוּבָאוּ וְכֵן הֻבָאוּ וּמֵאֵלֶּה יוּכַל הָאָדָם לִלְמוֹד עַל הַחֲלָקִים הַנִּשְׁאָרִים מִן הֶעָבַר בְּזֶה הַבִּנְיָן ׃

אך

אתו שם בינוני בקמץ הוא שם התאר לא שם הפועל וכן קרא אתו בן עזרא בספר צחות וכן הוא האמת כמו שיראה בפירוש למי שיסתכל בבנין נפעל במקומו · ולכן אין לנו לצייר בזה אלא המקור שהוא שם הפעל והעבר והעתיד · ומה שלא נמצא לו גם כן צווי הטעם כי לא יצוה אדם על פעל שלא נזכר שם פועלו כי אם אין מצווה למי יצוה המצוה ׃

והנה שם הפעל בזה הבנין על הרֹב בא בהא הנוספת בחטף קמץ והפא בשוא והעין בצרי כמו המלח וכשהפא גרונית לפעמים תבא ההא בקמץ גדול כמו החתל ולפעמים בא בחלוף תנועות הא הבנין עם פא השרש כמו החרב · ומהם שבא בתוספת הא בסוף כמו הושכבה · ויש אומרים כי גם מה שבא בואלה שמות סימן כו בהשמה הוא מקור מזה הבנין ונתחברו בו שני הענינים יחד בחלוף התנועות שהחטף קמץ הראוי להא בא בבית השמוש ושוא הבית בא בהא ובא גם כן בתוספת ההא בסוף כי אין בה מפיק שתהא לכנוי הנקבה אף כי רבים סברו שהיא לכנוי אף בלא מפיק ׃ אלה הן צורות שם פעל שלא נזכר שם פועלו להפעיל שקראוהו בנין הופעל שלשה למיניהם בשלמים המלח החרב השכבה ובנחים בנחי הפא יוד מהם שהא הבנין בשורק והעין והלמד בסגול בתוספת תו בסוף כמו הולדת חרי כל אלה ארבע צורות שם פעל ההפעל אשר לא נזכר שם פועלו הנולד מן ההפעיל ׃

והעבר בו תהיה בהא הבנין בשורק או בקבוץ שפתים והפא בשוא והעין בפתח כמו המלחת · ומהם שתבא ההא בחטף קמץ כמו הפקד הכרת וכשפא הפעל גרונית לפעמים תתרחב ההא ותבא בקמץ גדול והאות הגרונית בחטף קמץ כמו לדעת רֹב המדקדקים אשר ראינו מה שבא ביחזקאל סימן כו אמלאה החרבה שבא בקמץ ההא וחטף קמץ החית והעין והלמד בקמץ וכן תרגם יונתן דהות מליא חרובת · ולפעמים בא כמשפט הראשון אף כי היתה הפא גרונית כמו ההפך ויש אומרים שהחרבה בא בחלוף התנועות שנתחלף חטף ההא בקמץ גדול הראוי לחית ·

ipſum ibi mediũ cum kamecz eſt nomen agnoĩs nõ eſt nomen agentis: & ſic uocauit ipm̃ ben[2] Hezra in libro czahoth. & ſic eſt ueritas ſicut videbit̃ expreſſe illi qui inſpiciet[3] cõiugationẽ נפעל in ſuo loco: & iõ non eſt nobis formandũ in hac niſi venã quæ eſt[4] nomen uerbi & p̃teritũ & futurꝶ. & qđ nõ eſt ei etiam impatiuũ rõ eſt: qa[5] nõ imparet hõ ſup פעל: cuius nõ eſt relatũ nomen ſui agentis: qa ſi nõ ſit cui impetur cui[6] impabit impe rans.[7] ℂ Sicq; nomen uerbi huius cõiugationis ut pl'm uenit cum he addita[8] cũ rapiente kamecz: & pe cũ ſceua: & hayn cũ ceri vt המלח.[9] Et qñ pe gutturalis aliqñ ueniet he cum kamecz magno vt החתל: & aliqñ[10] uenit cũ cõmutatione motuũ he cõ iugatiõis cũ pe radicis vt החרב. Et de illis eſt qđ uenit[11] cũ addi tione he in vltimo ut הושכבה. Et ſunt qui dicũt ꝙ etiã qđ uenit[12] in Exodi cap. xxvi. בהשמה eſt vena huius cõiugationis: & con iungent̃ in eo[13] duæ res ſimul cũ cõmutatiõe motuũ: cuius ra piẽs kamecz debitũ ipſi he uenit cũ beth[14] regiminis: & ſceua ipſius beth uenit in he. Et venit etiã cũ additiõe he in vltimo: qa nõ eſt[15] in illa aſpirans ꝙ ſit pro cõnotatione fœminæ: licet multi opinati ſint ꝙ ſit ꝑ cõnotatione etiã[16] ſine aſpiratione. hæ ſunt formæ noĩs uerbi cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis ipſi הפעיל:[17] quod vocauerũt cõiugationẽ הופעל tres ſcđm ſuas ſpẽs in ipſis perfectis המלח החרב השכבה.[18] Et in quieſcẽtibus: in quieſcẽtibus pe yod de illis ſunt quoꝶ he cõiugationis cũ ſciu rek: & hayn & lãmed cũ ſeghol[19] cũ additiõe tau in vltimo vt הולדת. Sicq; oẽs hę ſunt q̃tuor formæ noĩs uerbi[20] ipſius הפעל cuius nõ eſt relatũ nomen ſui agentis qđ natũ eſt ex הפעיל.

[21] ℂ Et p̃teritũ in eo eſt cũ he cõiugationis cum ſciurek aut cũ collectiõe labioꝶ[22] & pe cũ ſceua: & hayn cũ pathah vt המלחת. Et đ illis ſũt[23] quoꝶ ueniet he cũ rapiẽte kamecz ut הפקד הכרת. Et qñ pe uerbi eſt gutturalis[24] aliqñ dilatabit̃ he: & ueniet cũ kamecz magno: & littera gutturalis cũ rapiẽte kamecz[25] ſicut ſ̃m opiõnẽ maioris ꝑtis grãmaticoꝶ quos vidimꝰ eſt qđ venit in Hezechiele cap. xxv.[26] אמלאה החריבה: qđ uenit cũ kamecz he & rapiẽte kamecz heth: & hayn & lãmed[27] cũ kamecz: & ſic in terpretatus eſt Ionathan: q̃ erat plena eſt deſerta. Et aliquãdo venit ſicut ius[28] primũ & ſi fuerit pe gutturalis vt ההפך. Et ſunt qui dicunt ꝙ החרבה[29] uenit cum cõmutatiõe motuũ: quia mu tatũ eſt rapiẽs he cũ kamecz magno; quod debebat̃ ipſi heth:

& hoc

vt יעל totum ip̄m cū pathah in ambabus coniugationibus. Et de illis ſunt quoꝝ lr̄a איתן eſt cū holem: & hayn[2] cum ſeghol ut אודה תונה. Et de illis ſunt quoꝝ lr̄a איתן eſt cū pathah: & hayn cū ſeghol ut[3] אראה. Et de illis ſunt quoꝝ lr̄a איתן eſt cū ſceua: excepta aleph q̄ eſt cū rapiēte pathah: & pe[4] cum pathah magno: & hayn cū ſeghol vt אחיה תחיה: licet īueniať plr̄itas pro fœminis [5] cum additione nun & he in vltimo vt תחיינה: & aliqn̄ cum nun ſine he: quia[6] dicemus תחיין. Et ex defectiuis pe nun ſunt quoꝝ איתן eſt cū kamecz: & hayn cū ſeghol vt[7] יזד נבל. Et de illis ſunt quæ uenerūt aliqn̄ cū defectu lāmed he ut יטה. & uenit lr̄a[8] איתן cū kamecz aut cū ceri ut אט יט. Sicꝗ hęc oīa ip̄a ſunt vigintiſex אזין [9] יאצל יואל יובין אודיעה יודיע יודע יידע תוסף תיטיב יוליד יולד יוליך [10] יולך יניח יביאו ילכו יקם יניח יעל אודה אראה אחיה תחיה תחיינה [11] תחיין יזד יטה אט יט. Et ſunt ex his quæ mutanť in ſua declinatiõe יאצילו יובילו ייטיבו [12] יולידו יוליכו יקימו יעלו יזידו יטו. Ecce tibi ſupplemēta coniugationis הפעיל.

[13] Verūtn̄ פועל cuius nõ eſt relatū nomē ſui agētis: & eſt coniugatio הופעל[14] ꝓm linguā filioꝝ kimhi nõ eſt illi nomē agētis: neꝗ[15] nomē acti: ſed nomen uerbi ſolū. & rõ eſt qa eſſendo nomen uerbi[16] ſignificās fieri rem ex re tp̄e īterminato: & nomē agentis ſignificat[17] agens actionē illā. Et nomē acti ſignificat fieri rem illā[18] eſſendo hāc cõiugationē totā ipſam פועל: ſicꝗ oēs ipſius ptes ſignificāt ſup actū. & iõ nõ[19] eſt opus ſeq̄ſtrare illi ptē p ſe niſi in agnomībus: & tūc nõ ē hoc ex הופעל[20] niſi ex ipſa leui: cuius actū ſignificat ſup oīa recipientia actiones illas oēs: aut erit nomē[21] agnoīs: qđ maior pars grāmaticoꝝ q nos p̄ceſſerunt uocauerūt ip̄m nomē agētis:[22] & mediū ex נפעל ut declarabimus vlterius in ſuo loco adiumēto Dei: quia ēt hæc non[23] habet mediū ex hac eadē rõne: qa ex quo ipſa ſignificat illud cuius nõ eſt relatū nomen[24] ſui agentis: quo modo erit ei nomē agentis. Et vlterius qa poſt receptionē actiõis in acto[25] iam pfectū eſt fieri ipſum: ſicꝗ ergo nõ denoīabiť hoc noīe in fieri ipſum: & iõ nõ[26] eſt huic cõiugationi actū neꝗ mediū. Et iõ eſt admirandū de rabi Moſce kimhi qs[27] cõduxit ip̄m ad ponēdū mediū in hac cõiugatiõe: & dixit ꝙ ueniet cū kamecz ad diſtinguēdū īter ip̄m & inter[28] p̄teritū. Et ꝓm meā opīonē cā ſui erroris fuit: qa vidit ſil'e hui⁹ apđ quoſdā[29] grāmaticos in נפעל. Verūtn̄ nõ eſt in נפעל etiā mediū. Et nomen qđ poſuit

iplum

כְּמוֹ יַעַל כֻּלּוֹ בְּפַתַּח בִּשְׁנֵי בִּנְיָנִים וּמֵהֶם שֶׁאוֹת הָאֵיתָן בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּסְגוֹל כְּמוֹ אוֹדֶה תּוֹנֶה · וּמֵהֶם שֶׁאוֹת הָאֵיתָן בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ אַרְאֶה וּמֵהֶם שֶׁאוֹת אֵיתָן בִּשְׁוָא מִלְּבַד הָאָלֶף שֶׁהִיא בַּחֲטֶף פַּתַּח וְהַפֵּא בְּפַתַּח גָּדוֹל וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ אֲחַיֶּה תְּחַיֶּה אַף כִּי נִמְצָא הָרִבּוּי לַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן וְהֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ תְּחַיֶּינָה וְלִפְעָמִים בְּנוּן בְּלֹא הֵא כִּי נֶאֱמַר תְּחַיֶּין ׃ וּמֵחֲסֵרֵי הַפֵּא נוּן יֵשׁ שֶׁאֵיתָן בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יָזֶר נָבֶל וּמֵהֶם שֶׁבָּאוּ לִפְעָמִים בְּחֶסְרוֹן הַלָּמֶד הֵא כְּמוֹ יַטֶּה וּבָאָה אוֹת הָאֵיתָן בְּקָמֶץ אוֹ בְּצֵרִי כְּמוֹ אָט יֵט הֲרֵי אֵלֶּה כֻּלָּם עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ אַזִּין יַאצֶל יוֹאֶל יוֹבִין אוֹדִיעָה יוֹדִיעַ יוֹרַע יְיַדַע תּוֹסִף תֵּיטִב יוֹלִיר יוֹלֶד יוֹלִיךְ יוֹלֵךְ יָנִיחַ יָבִיאוּ יָלֶט יָקֵם יָנִיחַ יַעַל אוֹדֶה אַרְאֶה אֲחַיֶּה תְּחַיֶּה תְּחַיֶּינָה תְּחַיֶּין יָזֶר יַטֶּה אָט יֵט וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁיִּשְׁתַּנּוּ בִּנְטִיָּתָם יַאֲצִילוּ יוֹבִילוּ יֵיטִיבוּ יוֹלִידוּ יוֹלִיכוּ יָקִימוּ יַעֲלוּ יַזִּידוּ יַטּוּ הֲרֵי לָךְ תַּשְׁלוּמֵי בִּנְיַן הִפְעִיל ׃

אמנם פוֹעַל שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ וְהוּא בִּנְיַן הוּפְעַל כִּלְשׁוֹן בְּנֵי הַקִּמְחִי הִנֵּה אֵין לוֹ שֵׁם הַפּוֹעֵל וְלֹא שֵׁם הַפָּעוּל אֶלָּא שֵׁם הַפֹּעַל לְבַד · וְהַטַּעַם כִּי בִּהְיוֹת שֵׁם הַפֹּעַל מוֹרֶה עַל הֵעָשׂוֹת עִנְיַן מְדֻבָּר בִּזְמַן בִּלְתִּי מוּגְבָּל וְשֵׁם הַפּוֹעֵל מוֹרֶה פּוֹעֵל הַפֹּעַל הַהוּא וְשֵׁם הַפָּעוּל מוֹרֶה מְקַבֵּל הֵעָשׂוֹת הַדָּבָר הַהוּא בִּהְיוֹת זֶה הַבִּנְיָן כֻּלּוֹ פּוֹעַל הֲרֵי כָּל חֲלָקָיו מוֹרִים עַל הַפָּעוּל וְלָכֵן אֵין צוֹרֶךְ לְהַפְרִיד לוֹ חֵלֶק בִּפְנֵי עַצְמוֹ כִּי אִם בַּתְּאָרִים וְאָז אֵין זֶה מֵהַהֻפְעַל כִּי אִם מֵהַקַּל שֶׁפְּעוּלוֹ מוֹרֶה עַל כָּל מְקַבְּלֵי הַפְּעָלִים כֻּלָּם · אוֹ יִהְיֶה שֵׁם הַתֹּאַר אֲשֶׁר רֹב הַמְּדַקְדְּקִים אֲשֶׁר קְדָמוּנוּ קְרָאוּהוּ שֵׁם הַפּוֹעֵל וּבֵינוֹנִי מֵהַנִּפְעַל כְּמוֹ שֶׁנְּבָאֵר עוֹד בִּמְקוֹמוֹ בְּעֶזְרַת הָאֵל כִּי גַם זֶה אֵין לוֹ בֵּינוֹנִי מִזֶּה הַטַּעַם בְּעַצְמוֹ · כִּי כֵּיוָן שֶׁהוּא מוֹרֶה מַה שֶּׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ אֵיךְ יִהְיֶה לוֹ שֵׁם הַפּוֹעֵל · וְעוֹד כִּי אַחֲרֵי קַבָּלַת הַפֹּעַל בַּפָּעוּל כְּבָר נִשְׁלַם הֵעָשׂוֹתוֹ וְאִם כֵּן לֹא יְכוּוַּן בְּזֶה הַשֵּׁם בְּהֵעָשׂוֹתוֹ וְלָכֵן אֵין לְזֶה הַבִּנְיָן פָּעוּל וְלֹא בֵּינוֹנִי · וְעַל כֵּן יֵשׁ לִתְמוֹהַּ עַל רַבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי מִי הֱבִיאוֹ לָשִׂים בֵּינוֹנִי בְּזֶה הַבִּנְיָן וְאָמַר שֶׁיָּבֹא בְּקָמֶץ לְהַפְרִישׁ בֵּינוֹ וּבֵין הֶעָבָר · וּלְפִי דַעְתִּי סִבַּת טָעוּתוֹ הָיְתָה כִּי רָאָה דִּמְיוֹן זֶה אֵצֶל מִקְצָת הַמְּדַקְדְּקִים בַּנִּפְעַל אֲבָל אֵין בַּנִּפְעַל גַּם כֵּן בֵּינוֹנִי · וְהַשֵּׁם אֲשֶׁר הִנִּיחַ

אתו

הזכר ונסתר הנקבה העין לעולם בחרק כמו תצמיח וברבוי המדבר בעדו לפעמים בא בתוספת הא בסוף כמו נזכירה ׃ ולרבוי הנסתר והנכח לפעמים באה נון נוספת באחרונה כמו יחליקון תחרישון ומהם שבאה העין בשוא כמו ידרכו ידבקו אעשרנו יעשרנו כי על הרב כשהעין אות גרונית תבא בחטף פתח ולפעמים באה בשוא ונאמר תעשרנה · אלה הן צורות השלמים אשכיר אחבירה אהודנו יפקד יצמח יחליקון ידבקו אעשרנו תעשרנה תשע במספר ·

והמשתנות מן השלמים הן עשרים וארבע צורות · כי בבעלי האלף מהם שאות האיתן בקמץ והאלף יש מהם שהיא חסרה והעין בחרק כמו אזין ודגש הזין יורה על חסרון האלף השרשית ומהם שהאלף נחה והעין בסגול כמו יאצל ׃ ובנחי הפא יוד מהם שאות האיתן בחלם והעין בסגול כמו יואל ומהם שהעין בחרק כמו יוביל ומהם שבא בתוספת הא בסוף כמו אודיעה ומהם שפעם באה העין בחרק ופעם בפתח כמו יודיע יודע ומהם שאות איתן בחלם · והעין פעמים בסגול ופעמים בפתח ופעמים גם היא גם הלמד בשוא ופעמים היא בחרק כמו תוסף תוסף תוסף תוסיף ובכלם יוד השרש נחה זולת אחד בתילים מזמור קלח וגבוה ממרחק יידע שפירש הקמחי שהוא מזה הבנין והוא כמו יהדע · ואחרים אמרו שהוא מן הקל מלשון וידע בהם אנשי סוכות בשפטים סימן ח והמתרגם שתרגם יידע ימאיך ותרגם וידע ותרר נראה שהוא כדעת הקמחי בפירוש הבנין אף כי פירוש הענין הוא כנגדו · ומהם שאות איתן והעין בצרי כמו תיטב ולפעמים העין בחרק כמו תטיבי לנקבה ומהם שאות איתן בחלם והעין פעם בחרק ופעם בסגול כמו יוליד יולד ומהם פעם בחרק ופעם בצרי ופעם בסגול כמו יוליך יולך יולך ומהם שאות איתן בקמץ והעין בחרק ודגש כמו יניח יציב ׃

ובשניים מהם שברבוי הנסתר תבא האות השנית מהשרש בדגש כמו יביאו ומהם שהיוד בקמץ והפא בצרי כמו ילט יקם ומהם שאות האיתן בקמץ ופא השרש בפתח כמו ילע ומהם שאות איתן בקמץ והעין בחרק רפה כמו יניח יניף ירים · ומהם שהפעיל שוה לקל

masculi & latēte fœmina hayn semper est cum hirek ut תצמיח.
Et in pluralitate loquentis[2] pro se aliq̄ñ uenit cum additione he in vltimo ut הזכירה. Et pro plr̃tate[3] latētis & p̄ñtię aliq̄ñ uenit nun addita in vltimo vt יחליקון[4] תחרישון. & de illis sunt quoq̃ uenit hayn cum sceua ut ידרכו ידבקו אעשרנו:[5] quia ut pl'm q̄ñ hayn est lr̃a gutturalis ueniet cum rapiēte pathah:& aliq̄ñ uenit[6] cū sceua:& dicemus העשרנה. hę sūt formæ perfectoꝝ אשכיר אחבירה אהודו ניפקד יצמח יחליקון ידבקו אעשרנה העשרנה:[7] nouem numero.[8] Et mutatæ ab ipsis perfectis sunt vigintiquatuor formæ: quia in habentibus[9] aleph de illis sunt quorū lr̃a איתן cum kamecz: & aleph de illis sunt quoꝝ est deficiens:& hayn[10] cū hirek ut אזין: & daghesc zayn significat super defectū aleph radicalis. & de illis[11] sunt quorum aleph quiescit & hayn cum seghol ut יאציל. Et in quiescentibus pe yod de illis sunt quoꝝ littera[12] איתן est cum holem:& hayn cū seghol ut יואל. & de illis sūt quoꝝ hayn est cum hirek vt יוביל.[13] & de illis est quod uenit cū additione he in vltimo vt אודיעה. & de illis sunt quorum aliq̄ñ uenit hayn[14] cum hirek:& aliq̄ñ cū pathah vt יודיע יודע. & de illis sunt quorum littera איתן est cum holem. Et hayn[15] aliq̄ñ est cum seghol: & aliq̄ñ cum pathah:& aliquādo est etiā lāmed cum sceua:[16] & aliq̄ñ est cum hirek ut תוסף תוסף תוסף תוסיף: & in oībus illis yod radicis[17] est quiescens:excepto vno in psalterio psal.cxxxviii. & excelsus a longe יידע: qđ exposuit[18] Kimhi ꝙ sit huius coniugatiōis:& est vt יהדע. & alii dixerūt ꝙ sit de[19] leui ex lingua וידע in illis viros succoth Iudicū cap.viii.& interpres[20] q interp̄tatus ē יודע ידיע deiiciet: & īterp̄tatus ē וידע & postraxit: vr̃ ꝙ sit sicut opinio Kimhi[21] in expōne cōiugationis:licet expō rei sit cōtra ipsum. & de illis sunt quoꝝ lr̃a איתן:[22] & hayn sunt cum ceri ut תיטב. & aliq̄ñ est hayn cum hirek ut תטיבי ꝑ fœmina.[23] & de illis sunt quoꝝ lr̃a איתן est cū holem:& hayn aliq̄ñ cū hirek: & aliq̄ñ cū seghol ut יוליד[24] יוליר. & de illis aliq̄ñ cū hirek:& aliq̄ñ cū ceri & aliq̄ñ cū seghol ut יוליך יולך יולך.[25] & de illis sunt quoꝝ lr̃a איתן est cum kamecz:& hayn cum hirek & daghesc ut יציב יניח.[26] Et in binariis de illis sunt quoꝝ in pluralitate latēs ueniet littera secūda radicis est cum daghesc[27] vt יביאו. & de illis sunt quoꝝ yod est cū kamecz:& pe cū ceri ut ילטיקם. & de illis sunt quoꝝ lr̃a[28] איתן est cum kamecz:& pe radicis cū pathah ut ילץ. & de illis sunt quorū littera איתן est cum kamecz:[29] & hayn cū hirek leni vt ירים יכף יניח. & de illis sunt quorum הפעיל est æquale leui

vt יעל

quoq; hayn eſt cũ pathah vt הבעד הרחק. & de illis ſunt q̃ ueniũt
cũ additiõe he:& hayn[2] cũ hirek ut הקשיבה השקיפה. & qñ pe ē lr̃a
gutturalis ueniet cũ rapiẽte[3] pathah uice ſceua vt החרש החרישו
& de illis ſunt quoq; he ē cũ pathah:& pe[4] cũ ſceua:& hayn cũ
ceri vt הקהל. Et in binariis de illis ſunt quoq; pe eſt cũ hirek ut
הביא.[5] & de illis ſunt quoq; pe eſt cũ hirek:& he deficit ut בין:li-
cet ſm meã opinionẽ nõ ſit niſi[6] ex ipſa graui:& ſil'r דין.& de il
lis ſunt quoq; pe eſt cũ ceri ut הסר & הטל. & de illis ſunt quorũ
he[7] eſt cũ kamecz ut הקם.& de illis ſunt quoq; he eſt cũ pathah:
& pe aliqñ cũ hirek:& aliqñ cũ ceri[8] ut הביא הבא. Et in quieſcẽti
bus de illis ſunt ĩ quieſcẽtibus pe yod quoq; he uenit cũ holẽ:
& hayn[9] cũ ceri ut הולך הורדו.Et ĩ fœmĩa cũ hirek hayn vt הלוכי:
& ceri he venit[10] ob ĩqſitionẽ:qa eẽt anormalũ ſi eẽt ſimplex:
ſed eſt cõpoſitũ ex duabus dictionib9 rõnis[11] ליכי & הא:& ex ĩm
patiuo cõiugationis הפעיל.& de illis ſunt quoq; aliqñ hayn eſt
cum pathah:& aliqñ[12] eſt cũ hirek:& cũ additione he ut הושע
הושיעה. & de illis ſunt quoq; aliqñ he[13] eſt cũ holem:& hayn cũ
ceri ut הוצא: & aliqñ vau mota:& he eſt cum pathah ut הוצא:
[14] in qbus ambobus vau eſt vice yod pe radicis.Et in pñtia fœ
mĩæ ut pl'm eſt[15] ſicut p maſculo tã in ſingl'i q̃ in pl'itate:niſi ꝙ
ĩn ſingl'i venit hayn & lãmed cũ hirek:[16] & eſt addita yod in vl
tĩo.Et ĩ pl'itate uenit aliqñ una cũ additiõe nun he cũ kamecz
[17] in ultimo ut האזנה in habẽtibus aleph:qđ eſt ut הפעלנה. & ue
nit aleph[18] cũ rapiẽte pathah ob ipſam eſſe gutturalẽ uice ſce
ua:licet Habib ſcripſerit ꝙ ſm[19] eius opinionẽ nõ inuenit in
tota ſcriptura vnũ ponderis הפעלנה.hę ſunt[20] formę impatiui
treſdecim numero הביא הבא בין הקם הוקר[21] הקשב הרחק הקשיבה החרש
השב הולך הושיעה הוצא האזנה.[22] ¶Et in futuro ex cõiugatiõe hac
lr̃a איתן ſemp eſt cũ ceri ad ſignificandũ[23] ſup latentiã he cõiu-
gationis:quæ cecidit in futuq; ad alleuiãdũ ſup[24] linguã in p-
latione:& in loquente p ſe in pfectis pe eſt cũ ſceua:& hayn cũ
hirek vt[25] אשביר אשביר: & aliqñ cũ additione he ut אחבירה. & ali
qñ uenit[26] cũ perfectiõe he cõiugationis cum cõnotatione ut
אהודנו.Et pro latente ſingulari maſculo:& pro pluralitate[27] lo
quẽtis p ſe aliqñ ueniet hayn cũ hirek:& aliqñ cũ ceri vt יקריב
[28] נחרם נגביר יפקד. & ſi latẽs ueniet cũ ſubunione reddet ceri ſe-
ghol:& ſi lãmed[29] radicis ſit gutturalis aliquãdo ueniet cum
hirek:& aliquãdo cum pathah ut יצמיח יצמח: & pro præſentia
maſculi

שֶׁהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ הַמְעַד הַרְחַק וּמֵהֶם שֶׁבָּאוּ בְּתוֹסֶפֶת הֵא וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ הַקְשִׁיבָה הַשְׁקִיפָה וּכְשֶׁהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בְּחַטֶף פַּתַּח תְּמוּרַת הַשְּׁוָא כְּמוֹ הַחֲרֵשׁ הַחֲרִישׁוּ׃ וּמֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הַקְהֵל ׃ וּבַשְּׁנִיִּים מֵהֶם שֶׁהַפָּא בְּחִירֶק כְּמוֹ הַבִיא וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בְּחִירֶק וְהַהֵא חֲסֵרָה כְּמוֹ בִּין אַף שֶׁלְּפִי דַעְתִּי אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַדָּגוּשׁ וְכֵן דִּין וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בְּצֵרִי כְּמוֹ הַטֵּל וְהַסֵּר וּמֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּקָמֶץ כְּמוֹ הָקֵם וּמֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּפַתַּח וְהַפֵּא פַּעַם בְּחִירֶק וּפַעַם בְּצֵרִי כְּמוֹ הַבִיא הַבֵאוּ וּבַנָּחִים מֵהֶם בְּנָחֵי הַפֵּא יוֹד שֶׁהַהֵא בָּאָה בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הוֹלֵךְ הוֹרִדוּ בַּנְּקֵבָה בְּחִירֶק הָעַיִן כְּמוֹ הֵילִיכִי וְצֵרִי הַהֵא בָּא לִדְרָשָׁה כִּי הָיָה זָר אִלּוּ הָיָה פָּשׁוּט אֲבָל הוּא מוּרְכָּב מִן שְׁתֵּי מִלּוֹת הַטַּעַם הֵא וְלִיכִי וּמֵהַצִּוּוּי מִבִּנְיַן הִפְעִיל׃ וּמֵהֶם שֶׁפְּעָמִים הָעַיִן בְּפַתַּח וּפְעָמִים שֶׁהִיא בְּחִירֶק וּבְתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ הוֹשַׁע הוֹשִׁיעָה וּמֵהֶם שֶׁפַּעַם הַהֵא בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הוֹצֵא וּפַעַם הָוֵו נָעָה וְהַהֵא בְּפַתַּח כְּמוֹ הַוְצֵא שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם הָוָו תְּמוּרַת יוֹד פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ וּבְנֹכַח הַנְּקֵבָה עַל הָרֹב הוּא כְּמוֹ לַזָּכָר בֵּין בַּיָּחִיד בֵּין בָּרִבּוּי אֶלָּא שֶׁבַּיְחִידָה בָּא הָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק וְנוֹסֶפֶת יוֹד בַּסּוֹף וּבָרִבּוּי בָּא פַּעַם אַחַת בְּתוֹסֶפֶת נוּן הֵא בְּקָמֶץ בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ הַאֲזֵנָּה כְּבַעֲלֵי הָאָלֶף שֶׁהוּא כְּמוֹ הַפְעֵלְנָה וּבָאָה הָאָלֶף בְּחַטֶף פַּתַּח לִהְיוֹתָהּ גְּרוֹנִית תְּמוּרַת שְׁוָא אַף כִּי הֶחָבִיב כָּתַב שֶׁלְּפִי דַעְתּוֹ לֹא נִמְצָא בְּכָל הַמִּקְרָא אֲפִילוּ אֶחָד בְּפֶלֶס הַפְעֵלְנָה אֵלֶּה הֵן צוּרוֹת הַצִּוּוּי שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּמִסְפַּר הַקְשֵׁב הַרְחַק הַקְשִׁיבָה הַחֲרֵשׁ הַבִיא הַבֵא בִּין הָקֵם הוּקַר הָשֵׁב הוֹלֵךְ הוֹשִׁיעָה הַוְצֵא הַאֲזֵנָּה ׃

וּבֶעָתִיד מִן הַבִּנְיָן הַזֶּה אוֹת הָאֵיתָן לְעוֹלָם בְּצֵרִי לְהוֹרוֹת עַל הַהֶעְלֵם הֵא הַבִּנְיָן שֶׁנִּפְלָה בֶּעָתִיד לְהָקֵל עַל הַלָּשׁוֹן בְּמִבְטָא וּבַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בַּשְּׁלֵמִים הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ אַשְׁכִּיר אַשְׁבִּיר וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אַחְבִּירָה וּפְעָמִים בָּא בִּשְׁלֵמוּת הֵא הַבִּנְיָן עִם הַכִּנּוּי כְּמוֹ אֲהוֹדֶנּוּ וְלַנִּסְתָּר הַיָּחִיד זָכָר וְלָרִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ לִפְעָמִים תָּבֹא הָעַיִן בְּחִירֶק וְלִפְעָמִים בְּצֵרִי כְּמוֹ יַקְרִיב יַפְקֵד נַגְבִּיר נַחֲרִם וְאִם הַנִּסְתָּר יָבֹא בְּמַקַּף יָשׁוּב הַצֵּרִי סְגוֹל וְאִם לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ גְּרוֹנִית פַּעַם תָּבֹא בְּחִירֶק וּפַעַם בְּפַתַּח כְּמוֹ יַצְמִיחַ יַצְמַח וּלְנֹכַח

הזכר

קמץ כמו בשופטים סימן ט החדלתי ולפי דעתי אינו בזה הבנין אלא בקל והוא היא הוא התימה וכן תרגם יונתן האשבוק· והנכח לנקבה לפעמים בא בתוספת הא בסוף כמו השלכתנה אף כי המדקדקים אמרו שהוא מורכב מן עבר השלכתן ומן עתיד תשלכנה אלה הן צורות העבר בבנין הכבד הנוסף הנקרא הפעיל בשלמים· אבל בנחי הפא יוד יש שהפא נעלמת והוא הבנין נקודה בחלם והעין בחרק כמו הואיל הוביש הודיע הוציא ומהם שהוא בצרי והפא והיוד לפעמים נראית ופעמים נעלמת כמו הניח והעין נון בדגש לחסרון הפא יוד וכן העבר לנכח כמו הוציא הוצאת הוביש הובשת כי בנחי הלמד אלף ישוב החרק צרי ובנשארים בפתח כמו הוכחת ומהם נחי הפא יוד והלמד הא שהוא הבנין בהם בחלם והפא נעלמת והעין בקמץ כמו הוגה הודה הורה ובנכח העין בחרק כמו הודינו וכן יבא החלוף בנשארים כמו בנכח ובנחי העין יוד והלמד הא מהם שבעבר הנסתר ההא בסגול והפא בחטף סגול והעין בקמץ ובנשארים ישתנה הקמץ אל צרי כמו החיית החייתי וברבוי אל חרק כמו החיינו ובחסרי הפא נון מהם שההא בחרק והעין בקמץ לנסתר ולמדבר בעדו ולנכח ישתנה לפעמים אל צרי ולרבוי הנסתרים אל שורק ולנשארים אל חרק כמו הטה הטיתי הטתה הטינו הטיתם הטו· ובכפולים מהם חסרי הכפל והוא בצרי והפא בחרק כמו הדיק ובנשארים ההא בפתח כמו הדיקות הזכת ומהם שההא בצרי והפא בפתח כמו המס המסת המסו בדגש הסמך להורות חסרון הכפל ששרשו מסס הרי כל צורות עבר זה הבנין השליך השלכת העריך הערכת החפיר החפרת תרגל תרגלת אגאל אגאלת האזניח האזנחת החדל החדלת השלכתנה הואיל הואלת הוצאת הורה הודית החיה החיית החייתם הטה הטת הטית הטו המס המסת המסו הרי שלשים צורות אבות ותולדותיהם אשר אחד עשר או שנים עשר אבות והנשארים תולדותיהם כיוצא בהם או לאו כיוצא בהם׃

והצווי בשלמים לו ארבע צורות הראשונה שתהא ההא בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו הקשב ומהם

kamecz ut Iudicū cap.ix.החדלתי.& ſm meam opinionẽ non eſt
in hac coniugatione:ſed [2]in leui:& he eſt he admiratiōis:& ſic
interpr̄tatus eſt Ionathan האשבוק en defeciſſem:& pręſentia fœ
minæ[3]aliqñ uenit cum additione he in vltimo vt השלכתנה.Et ſi
grāmatici[4]dixerint ꝙ ſit compoſitū ex p̄terito השלכתן:& ex fu⸗
turo תשלכנה. hæ ſunt[5] formæ præteriti in cōiugatione grauis
additi:quæ uocatur הִפְעִיל in ipſis perfectis. Sed ī quieſcētibus
[6] pe yod ſunt quoq; pe latet:& he cōiugationis eſt pūctuata cū
holem:& hayn cū hirek ut [7] הואיל הוביש הודיע הוציא. & de illis ſūt
quorū he eſt cum ceri:& pe & yod aliqñ [8] apparet:& aliquādo
latet vt הניח:& hayn nun cum dagheſc ob defectū pe yod [9]. &
ſic p̄teritū pro p̄ntia vt הוציא הוצאת הוביש הובשת : quia in quieſcē
tibus lāmed[10] alephreddit hirek ceri:& in reliquis eſt cum pa
thah vt הוכחת. & de illis ſunt quieſcentes pe[11]yod & lāmed he:
quoq; he coniugationis in illis eſt cū holem:& pe latet:& hayn
eſt cum kamecz[12]vt הוגה הודה הורה. & in p̄ſentia hayn eſt cum hi
rek vt הודינו. & ſic ueniet uarietas[13] in reliquis vt in p̄ntia.Et in
quieſcētibus hayn yod & lāmed he de illis ſunt quoq; in p̄teri⸗
to latente[14]he eſt cum ſeghol:& pe cum rapiente ſeghol:& ha
yn cum kamecz. & in reliquis mutabitur kamecz [15] in ceri vt
החיית החייתי : & in pluralitate in hirek vt החיינו. Et in defectiuis
pe[16]nun de illis ſunt quorum he eſt cum hirek:& hayn cum ka
mecz pro latente:& pro loquēte per ſe:& pro pręſentia[17]mu⸗
tabitur aliquādo in ceri:& pro pluralitate latentiū in ſciurek:
& pro reliquis in[18]hirek vt הטה הטתי הטתה הטינו הטיתם הטו. & in du
plicibus de illis[19]ſunt defectiua duplicis:& he eſt cum ceri: &
pe cum hirek ut הדיק : & in reliquis he[20]eſt cū pathah vt הריקות
הזיכות. & de illis ſunt quoq; he eſt cum ceri : & pe cum pathah
vt הסם[21]המסת המסו cū dagheſc ſammech ad ſignificandū defe⸗
ctum duplicis:cuius radix eſt מסם. Sicq; [22] omnes formæ præ
teriti huius coniugationis ſunt השליך השלכת העריך הערכת החפיר
[23] החפרת תרגל תרגלת אגאל אגאלת האזניח האזנחת החדל החדלת[24]השלכתנ׳
הואיל הואלת הוצאת הודה הודית החיה החיית החייתם[25]הטה הטת הטית הטו המס
המסת המסו.Ecce triginta formæ patres:[26]& natæ earū: quarum
vndecim vel duodecim ſnnt parentes:& reliquę ſunt[27]ipſarū
natæ ſimiles illis: aut non ſimiles illis.

[28]☾Et impatiuū in p̄fectis hēt q̄tuor formas.Prīa eſt ꝙ ſit he
[29]cū pathah:& pe cū ſceua : & hayn cū ceri ut הקשב. & de illis
ſunt

מוכרת. Et in habentibus aleph est cuius latet aleph: & mem cõ
iugationis uenit cũ ceri[2] ad significãdũ supra defectũ vt מזין.
Et in quiescẽtib⁹ pe yod de illis sunt quoꝝ mem est cũ holem:
[3]& hayn cum hirek vt מוריד מודיע מוליד מוליך. & de illis sũt quorũ
mem est cum pathah:[4]& hayn cum hirek ut מציב מציע. Et in bi
nariis de illis sunt quorum mem est cum ceri:[5]& lr̃a prima est
cum hirek ut מאיר. Sicq́ formæ differentes a pfectis sunt [6]tres
מזין מורין מציע: aut quinq́ si numerabimus secum מציב מדיאר.
[7]℄ Vetũtamen noĩa actoꝝ in pfectis ueniẽt quatuor modis.
[8]Modus primus est ꝙ mem sit cum sciurek ut מושכב. Secũdus
est [9]cum rapiẽte kamecz vt משזר. Tertius est cũ hirek ut משחת.
Quartus est[10] qñ pe uerbi est lr̃a gutturalis ueniet cũ kamecz
magno: & pe cum kamecz pleni oris[11] ut מעמד מהרבות. & aliqñ
actum ipsius fœminę ueniet cum sex punctis hayn[12]& lãmed:
& cum additione tau ut מורכבת. Sicq́ sunt quinq́ formæ מושכב
משזר [13]משחת מעמד מורכבת. Et in qescentibus pe yod de illis sunt
quorum mem est cum sciurek: & hayn[14] cũ pathah vt מוקע. Et
sic sunt de binariis vt מושב מובא: quoꝝ littera prima[15] est cum
kamecz. sicq́ sunt sex formæ.
[16]℄ Et postq̃ exposita sunt nomina huius cõiugationis expo-
nemus eius uerba: & dicemus ꝙ[17] in p̃terito ut plm̃ ueniet he
& hayn in absenti masculi[18]& fœminæ in singulari: & plr̃itate
cum hirek ut השליך השליכה השליכו: & pe[19]in oĩbus illis est cũ sce
ua: & in reliquis nõ apparet yod tracta ad hayn: quia hayn ue-
niet[20] cũ pathah ut השלכת השלכתי השלכתם השלכנו השלכת השלכתן:
[21]& qñ pe radicis est gutturalis ueniet he cũ seghol: & pe cum
rapiente seghol ut [22]העריך: & aliqñ ueniet pe cũ sceua vt החפיר.
& de illis sunt quoꝝ mutata est he[23] in tau ut תרגלתי: qđ est hu-
ius cõiugationis: & nõ est nomẽ sicut הפארתי ẽm opinionẽ rabi
[24]Mosces kimhi: & nõ curauit ꝓductũ uerbi & correptũ cõno
tatiõis: & testis est Ionathan q ĩterp̃tatus est [25] Hoscehæ ca. xi.
דברית rexi. & de illis sunt quoꝝ ueniet aleph loco he: & erit pũ-
ctuata[26] cũ seghol ut אגאלתי: hoc est ẽm opinionẽ maioris ptis
grãmaticoꝝ: & ẽm meam opinionẽ est ꝙ non sit[27] ibi cõmuta
tio: sed ꝙ litterę additę ad significãdũ supra cõiugationẽ sunt
duæ:[28] he ut plm̃: & aleph ut raro: & aliquãdo ambæ illæ sunt
vna vt האזניחו.[29] Et sunt huius coniugationis etiam scđm ma-
iorẽ partẽ grãmaticoꝝ: quia he est cũ seghol: & pe cũ rapiente
kamecz

מַזְכֶּרֶת וּבְבַעֲלֵי הָאָלֶף יֵשׁ שֶׁנֶּעֶלְמָה הָאָלֶף וּמֵם הַבִּנְיָן בָּאָה בְּצֵרִי לְהוֹרוֹת עַל הַחִסָּרוֹן כְּמוֹ מֵזִין ׃ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁהַמֵּם בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ מוֹרִיד מוֹדִיעַ מוֹלִיךְ מוֹלִיד וּמֵהֶם שֶׁהַמֵּם בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ מֵטִיב מֵצִיעַ ׃ וּבַשְּׁנַיִים מֵהֶם שֶׁהַמֵּם בְּצֵרִי וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק כְּמוֹ מֵאִיר הֲרֵי הַצּוּרוֹת הַמְּשׁוּנוֹת מֵהַשְּׁלֵמִים שָׁלֹשׁ מֵזִין מוֹרִיד מַצִּיעַ אוֹ חָמֵשׁ אִם נִמְנֶה עִמָּהֶן מֵטִיב מֵאִיר ׃

ואולם שְׁמוֹת הַפְּעוּלִים בַּשְּׁלֵמִים יָבֹאוּ בְּאַרְבָּעָה דְרָכִים ׃ הַדֶּרֶךְ הָרִאשׁוֹן שֶׁהַמֵּם בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ מוּשְׁכָּב וְהַשֵּׁנִי בַּחֲטֶף קָמֶץ כְּמוֹ מָשְׁזָר ׃ הַשְּׁלִישִׁי בְּחִירֶק כְּמוֹ מִשְׁחַת ׃ הָרְבִיעִי כְּשֶׁפֵּא הַפֹּעַל אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בְּקָמֶץ גָּדוֹל וְהַפֵּא בְּקָמֶץ מָלֵא פוּם כְּמוֹ מָעֳמַד מָחֳרָבוֹת וְלִפְעָמִים פָּעוּל הַנְּקֵבָה יָבֹא בְּשֵׁשׁ נְקוּדוֹת הָעַיִן וְהַלָּמֶד וּבְתוֹסֶפֶת תָּו כְּמוֹ מוּרְבֶּכֶת הֲרֵי חָמֵשׁ צוּרוֹת מוּשְׁכַּב מָשְׁזָר מִשְׁחַת מָעֳמַד מוּרְבֶּכֶת ׃ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁהַמֵּם בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ מוּקַע וְכֵן יֵשׁ מֵהַשְּׁנַיִים כְּמוֹ מוּשַׁב מוּבָא שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּקָמֶץ הֲרֵי הֵן שֵׁשׁ צוּרוֹת ׃

ואחרי הִתְבָּאֲרוּ שְׁמוֹת זֶה הַבִּנְיָן נְבָאֵר פְּעָלָיו ׃ וְנֹאמַר כִּי בֶּעָבַר עַל הָרֹב תָּבֹא הַהֵא וְהָעַיִן בְּנִסְתָּר הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה בְּיָחִיד וּבְרִבּוּי בְּחִירֶק כְּמוֹ הִשְׁלִיךְ הִשְׁלִיכָה הִשְׁלִיכוּ וְהַפֵּא בְּכֻלָּם בִּשְׁוָא וּבְנִשְׁאָרִים לֹא תֵרָאֶה הַיּוֹד נִמְשֶׁכֶת לָעַיִן כִּי הָעַיִן תָּבֹא בְּפַתַּח כְּמוֹ הִשְׁלַכְתָּ הִשְׁלַכְתִּי הִשְׁלַכְתֶּם הִשְׁלַכְנוּ הִשְׁלַכְתְּ הִשְׁלַכְתֶּן וּכְשֶׁפֵּא הַשֹּׁרֶשׁ גְּרוֹנִית תָּבֹא הַהֵא בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בַּחֲטֶף סֶגוֹל כְּמוֹ הֶעֱרִיךְ וְלִפְעָמִים תָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ הֶחְפִּיר וּמֵהֶם שֶׁהוּמְרָה הַהֵא בְּתָו כְּמוֹ תִּרְגַּלְתִּי שֶׁהוּא מִזֶּה הַבִּנְיָן וְאֵינוֹ שֵׁם כְּמוֹ תִּפְאַרְתִּי כִּסְבָרַת רַבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי וְלֹא חָשַׁשׁ אֶל מִלְעֵיל הַפֹּעַל וּמִלְּרַע הַכִּנּוּי וְהָעֵד יוֹנָתָן שֶׁתִּרְגֵּם בְּהוֹשֵׁעַ סִימָן י״א דַּבָּרִית וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא הָאָלֶף בִּמְקוֹם הֵא וְתִהְיֶה נְקוּדָה בִּסְגוֹל כְּמוֹ אֶגְאַלְתִּי זֶהוּ לְפִי דַעַת רֹב הַמְּדַקְדְּקִים וּלְפִי דַעְתִּי כִּי אֵין שָׁם תְּמוּרָה אֶלָּא שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הַנּוֹסָפוֹת לְהוֹרוֹת עַל הַבִּנְיָן הֵן שְׁתַּיִם הֵא עַל הָרֹב וְאָלֶף עַל הַמְעַט וְלִפְעָמִים שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת כְּמוֹ הֶאֱזְנִיחוּ וְיֵשׁ מִזֶּה הַבִּנְיָן גַּם כֵּן לְפִי רֹב הַמְּדַקְדְּקִים שֶׁהַהֵא בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בַּחֲטֶף

קמץ

יוֹמַר הַשְּׁוָא בְּקָמֶץ וְתֶחְסַר הֵא הַבִּנְיָן כְּגוֹן לְבָרוֹת שֶׁהוּא כְּמוֹ לְהַבְרוֹת וְהָרַאֲבַ״ע כָּתַב בְּפֵירוּשׁ אֵיכָה לְבָרוֹת מִגִּזְרַת לְהַבְרוֹת וְהֵם שְׁנֵי בִּנְיָנִים עַד כַּאן דְּבָרָיו · עַד שֶׁנִּרְאָה מִזֶּה כִּי לְהַבְרוֹת הוּא מִן הַהִפְעִיל וּלְבָרוֹת מִן הַקַּל עַל מִשְׁקַל פָּקוֹד · וְהֶחָבִיב כָּתַב שֶׁאֶפְשַׁר שֶׁהוּא שֵׁם · וְכֵן כָּתַב הֶחָכָם רַבִּי דָּוִד נֶזֶם זָהָב גַּם כֵּן כִּי לְבָרוֹת שָׁרְשׁוֹ בָּרָה מִגִּזְרַת ל לְהַבְרוֹת אֶת דָּוִד וְהוּא מָקוֹר אוֹ הוּא שֵׁם בְּפֶלֶס חָמוֹת אָחוֹת אוֹ יִהְיֶה מְקוּבָּץ מִן בָּרָה כְּמוֹ מִן אָלָה אָלוֹת וְרַב יוֹסֵף תִּרְגֵּם לְבָרוֹת לְמוֹ לְמִסְעַד לְחוֹן שֶׁפֵּירוּשׁוֹ לֶאֱכוֹל לָהֶם הֲרֵי שֶׁהוּא הִכְרִיעַ הֱיוֹתוֹ מִן הַקַּל כְּדַעַת בֶּן עֶזְרָא וּלְהַבְרוֹת אֶת דָּוִד תַּרְגּוּמוֹ לְאוֹכָלָה הֲרֵי הֵם שְׁנֵי בִּנְיָנִים· וּמִנָּחֵי הַלָּמֶד הֵא יֵשׁ חֲסֵרֵי הֵא הַבִּנְיָן וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם בְּשִׁמּוּשׁ בְּפַתַּח לְהוֹרוֹת עַל חֶסְרוֹן הַהֵא כְּמוֹ לַמְרוֹת וְנִמְצָא עִם הַפֵּא וְדָגֵשׁ הַפֵּא כְּמוֹ הַמְּרוֹת וְהוּא לְתִפְאֶרֶת הַמִּלָּה וְחוֹזֶק עִנְיַן הַמֶּרִי וּמֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּחִרֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ הִקְצוֹת ׃ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד וְהַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁכֻּלּוֹ בְּחוֹלֶם בְּתוֹסֶפֶת תָּו כְּמוֹ הוֹדוֹת וְעַל דֶּרֶךְ הַזָּרוּת הוֹיְרוֹת הַהֵא בְּשׁוּרֶק וְהַיּוֹד בִּשְׁוָא דָגֵשׁ וּבְנָחֵי הָעַיִן יוֹד וְהַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּפַתַּח וְהַפֵּא בַּחֲטֵף פַּתַּח וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ הַחֲיוֹת וּבַחֲסֵרֵי הַפֵּא נוּן מֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּפַתַּח וְהָעַיִן פְּעָמִים בְּחִרֶק וְדָגֵשׁ לְחֶסְרוֹן הַנּוּן כְּמוֹ הַבִּיט וְלִפְעָמִים בָּאָה הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הַבֵּט וְכֵן הַגִּיד הַגֵּד וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בְּחוֹלֶם וּבְתוֹסֶפֶת תָּו וְהַהֵא בַּחֲטֵף פַּתַּח כְּמוֹ הֲצוֹת וּמִכְּפוּלֵי הַלָּמֶד יֵשׁ שֶׁהַהֵא בְּפַתַּח וְהַפֵּא בְּצֵרִי כְּמוֹ הָדֵק אֵלֶּה הֵן הַצּוּרוֹת הַמְּשׁוּנוֹת מֵהַשְּׁלֵמִים וּמִסְפָּרָן שֶׁבַע עֶשְׂרֵה הֵיטֵב הֵטִיב הוֹכֵחַ הָבִיא בֵּין הָמֵר רֵיעַ הַרְבּוֹת לַמְרוֹת הַמְּרוֹת הִקְצוֹת הוֹדוֹת הוּיְרוֹת הַחֲיוֹת הַבִּיט הַבֵּט לַהֲצוֹת ׃

וְשֵׁם הַפּוֹעֵל בְּבִנְיָן הַזֶּה אֲשֶׁר בְּנֵי קִמְחִי קוֹרְאִים אוֹתוֹ בֵּינוֹנִי יֵשׁ גַּם לוֹ צוּרוֹת שׁוֹנוֹת כִּי בַּשְּׁלֵמִים לְעוֹלָם הַמֵּם בְּ בְּפַתַּח וְחַסֵּרָה הֵא הַבִּנְיָן וּפֵא הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ מַמְטִיר מַזְכִּיר וּכְשֶׁהַפֵּא גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֵף פַּתַּח כְּמוֹ מַעֲבִיר וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם כְּמוֹ מַזְכִּיר מַזְכִּירִים מַזְכִּירָה מַזְכִּירוֹת אַךְ נִמְצָא לִפְעָמִים בַּנְּקֵבָה הָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל וּבְתוֹסֶפֶת תָּו הַמּוֹרָה עַל הַנְּקֵבָה כְּמוֹ

מזכרת

cõmutabitur sceua cum kamecz:& deerit he coniugationis ut
לברות: quod ẽ ut להברות.[2]& rabi Abrahã ben Hezra scripsit in
expõne ternaꝝ לברות ex deriuatione להברות: & sunt duæ coniu
gatiões[3] hucusq̧ sunt nerba eius:adeo ꝙ videẽ hinc ꝙ להברות
sit ex הפעיל & לברות[4] ex ipso leui ẜm pondus פקוד. Et Habib scri
psit ꝙ possibile sit ꝙ sit nomẽ:& sic scripsit[5] sapiẽs rabi Dauid
nezem zahab etiam ꝙ לברות eius radix sit ברה ex deriuatione
[6] להברות Dauid: & est vena:aut est nomẽ ẜm põdus חמו תאחות:
aut erit[7] aggregatũ ex ברה sicut ex אלה אלות. & rabi Ioseph ĩter-
pretatus est לברות ad comedendũ eis:[8]ad comedendũ eis:cu-
ius expositio est ad maducandũ eis.Sicq̧ ipse decreuit ipsum
esse ex leui[9] ẜm opinionẽ ben Hezra & לברות Dauid ipsius in-
terp̃tatio est לאכלה: sicq̧ sunt duæ cõiugationes.[10]Et ex quie-
scentibus lãmed he sunt defectiuæ he coniugationis: & pe est
cum sceua:& hayn cum holem in regimine[11] cũ pathah ad si-
gnificandũ super defectũ he ut למרות:& inueniẽ cum pe & da
ghesc[12]pe vt המרות: & est ad ornatum dictionis & robur rei re
bellionis. & de illis sunt quoꝝ he[13] est cum hirek;& pe cũ sce
ua:& hayn cum holem vt הקצות. Et in quiescẽtibus pe yod[14]&
lãmed he de illis est quod totũ ipsum est cum holem cũ addi-
tione tau vt הודות: & ẜm viam[15]anormalitatis הוידות he cũ sciu
rek & yod cum sceua daghesc. Et in quiescẽtibus hayn yod &
lãmed[16] he de illis sunt quoꝝ he est cum pathah:& pe cum ra
piente pathah:& hayn cum holem vt החיות.[17] Et in defectiuis
pe nun de illis sunt quorũ he est cum pathah:& hayn aliqñ cũ
hirek & daghesc[18]ob defectũ nun ut הביט: & aliqñ uenit hayn
cũ ceri:vt הבט:& sic[19] הגיד הגד. & de illis sunt quoꝝ hayn est cũ
holem & cũ additiõe tau:& he cũ rapiẽte pathah vt[20]הצות. Et
ex duplicibus lãmed sunt quorũ he est cũ pathah:& pe cũ ceri
vt הרק.hæ sunt[21]formę mutatæ a p̃fectis:& ipsaꝝ numerus est
decem & septẽ היטב הטיב הוכח[22] הביא בין המר ריע הרבות למרות המרות
הקצות הודות הוידות[23] החיות הביט הבט להצות.

[24]¶Et nomẽ agẽtis in ɔiugatiõe hac qđ filii kimhi uocãt ip̃m
mediũ[25]sunt ẽt ei formæ diuersæ:quia in p̃fectis semp mem ẽ
[26]cũ pathah:& deest he cõiugationis:& pe radicis cũ sceua:&
hayn cũ hirek vt מזכיר[27] ממטיר:& qñ pe ẽ gutturalis ueniet cũ ra
piente pathah vt מעביר.& hæc non mutabuntur[28]vnq̃ vt מזכיר
מזכירים מזכירה מזכירות: sed inueniẽ aliqñ[29]in fœmina hayn & lã
med cũ seghol:& cũ additiõe tau significãte supra fœminã ut

¶Et poſt hæc uenit coniugatio הפעיל: quia illud eſt uerbum addens litteram[2] ſupra ipſius radicẽ: & illud eſt ut pl̃m tranſitiuum in ſuo actu.[3] Sicq; nomẽ uerbi eius eſt modis pluribus: quia vt pl̃m he addita ueniet[4] cũ pathah: & pe radicis cum ſceua: & hayn cum hirek vt המטיר: & quando pe eſt gutturalis[5] ueniet cum rapiente pathah vt העמיר. Modus ſecundus eſt quando ueniet hayn[6] cum ceri vt הנחל & העמק. Tertius eſt quando veniet cum defectu he coniugationis cum hirek[7] hayn cũ ſeruiẽtibus ut לשמיד לשמיע לחליק. Quartus eſt ꝙ ueniet[8] cum additione mem in capite: & illa eſt cum hirek ut במסתר cum regimine beth.[9] Quintus eſt ꝙ ueniet mem & lãmed radicis cum pathah ut משאת. Sextus eſt[10] ꝙ veniet lãmed cũ holem ut משוא: hoc eſt ẜm ſentẽtiã kimhi: qui opinatus eſt ꝙ משאת[11] & משוא ſint nomina uerborum: ſed maior pars grãmaticoꝝ poſuerũt hęc nomina rerum:[12] & apparent uerba illoꝝ: quia ſic ĩuenimus משאת Benyamin nomen rei Geneſis cap. xliii.[13] & eſt nomen portiõis: & ſic ĩterp̃tatus eſt onklos חלקא portio Benyamin: & quãuis nõ meminerimus[14] de hoc põdere in maceriis noĩum eſt addendum illud cum maceria מפעל[15] ut משען: & ſicuti משען habet tria noĩa ex radice vna משענת[16] משען: & משענה ſic משאת habet duo noĩa ex radice vna משאת[17] & משאת: & non eſt oĩbus his niſi pluralitas vna משענות משאות. Modus[18] ſeptimus eſt ꝙ ſit ſimile ſingulari abſenti p̃teriti vt האריך: quod eſt æquale[19] abſenti p̃teriti & uenæ. hæ ſunt formæ nominis uerbi perfectorum coniugationis[20] huius: quæ ſunt nouem המטיר העמיר העמק הנחל לשמיע במסתר האריך:[21] & ẜm Kimhi משאת משוא. Et in quieſcẽtibus: in quieſcentibus pe yod: de illis eſt quod totum eſt[22] cũ ceri vt היטב: & cũ regimine בהטיב hayn cum hirek: & de illis ſũt cum holem he[23] ut הוכח. Et in binariis de illis ſunt quoq; he eſt cum kamecz: & littera prima eſt cum hirek[24] vt הביא. Et de illis ſunt defectiua he coniugationis: & littera prima eſt cum hirek ut בין.[25] & de illis ſunt quoq; he eſt cũ kamecz: & lr̃a prĩa cũ ceri ut הפח הבר הסב הרם[26]. & de illis ſunt defectiua he cõiugationis: & littera prima eſt cum ceri vt ריע: quod eſt[27] ſicut הריע. Et in quieſcẽtibus pe yod de illis ſunt quoq; he eſt cũ kamecz: & lr̃a prima[28] radicalis eſt cum ceri ut השב. Et in quieſcentibus lammed he de illis ſunt quorum littera prima[29] radicalis eſt cum holem: & tau addita in fine ut הרבות: & ſunt qui dicunt ꝙ aliq̃n

וְאַחֲרֵי אֵלֶּה בָּא בִּנְיַן הִפְעִיל כִּי הוּא הַפֹּעַל הַמּוֹסִיף אוֹת עַל שָׁרְשׁוֹ וְהוּא עַל הָרוֹב יוֹצֵא בִּפְעוּלָּתוֹ׃ וְהִנֵּה שֵׁם הַפֹּעַל שֶׁלּוֹ עַל פָּנִים רַבִּים כִּי עַל הָרֹב הַהֵא הַנּוֹסֶפֶת תָּבֹא בְּפַתַּח וּפֵא הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ הַמְטִיר וּכְשֶׁהַפֵּא גְרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֶף פַּתַּח כְּמוֹ הַעֲמִיד ׃ הַפָּנִים הַשְּׁנִיִּים הֵם שֶׁתָּבֹא הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הַעֲמֵק וְהַנְחֵל ׃ הַשְּׁלִישִׁים שֶׁתָּבֹא בְּחֶסְרוֹן הֵא הַבִּנְיָן בְּחִירֶק הָעַיִן בַּשְּׁמוּשִׁים כְּמוֹ לַשְׁמִיד לַשְׁמִיעַ לַחֲלִיק ׃ הָרְבִיעִים הֵם שֶׁיָּבֹא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בָּרֹאשׁ וְהִיא בְּחִירֶק כְּמוֹ בְּמִסְתַּר עִם שִׁמּוּשׁ הַבֵּית ׃ הַחֲמִשִּׁיִּים שֶׁתָּבֹא הַמֵּם וְלָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בְּפַתַּח כְּמוֹ מַשְׁאַת ׃ הַשִּׁשִּׁיִּים שֶׁתָּבֹא הַלָּמֶד בְּחוֹלֶם כְּמוֹ מַשּׁוֹא זֶהוּ לְדַעַת הַקִּמְחִי שֶׁסָּבַר שֶׁמַּשְׂאַת וּמַשּׁוֹא שְׁמוֹת הַפְּעָלִים׃ אֲבָל רֹב הַמְדַקְדְּקִים שָׂמוּ אֵלֶּה שְׁמוֹת דְּבָרִים וְנִרְאִין דִּבְרֵיהֶם שֶׁכֵּן מָצִינוּ מַשְׂאַת בִּנְיָמִן שֵׁם דָּבָר בִּבְרֵאשִׁית סִימָן מ״ג וְהוּא שֵׁם מָנָה וְכֵן תִּרְגֵּם אֻנְקְלוֹס חֻלָקָא דְבִנְיָמִן וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא זָכַרְנוּ זֶה הַמִּשְׁקָל בְּמִשְׁעוּלֵי הַשֵּׁמוֹת יֵשׁ לְהוֹסִיף אוֹתוֹ עִם מִשְׁעוֹל מַפְעֵל כְּמוֹ מַשְׁעֵן וּכְשֵׁם שֶׁמַּשְׁעֵן יֵשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד מִשְׁעֶנֶת מַשְׁעֵן וּמַשְׁעֵנָה כֵּן מַשְׂאַת יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד מַשְׂאֵת וּמַשְׂאֵת וְאֵין לְכָל אֵלֶּה כִּי אִם רִבּוּי אֶחָד מִשְׁעֲנוֹת מַשְׂאוֹת׃ הַפָּנִים הַשְּׁבִיעִיִּים שֶׁיִּהְיֶה דוֹמֶה לְיָחִיד נִסְתַּר הֶעָבַר כְּמוֹ הֶאֱרִיךְ שֶׁהוּא שָׁוֶה לְנִסְתַּר הֶעָבַר וְלַמָּקוֹר אֵלֶּה הֵן צוּרוֹת שֵׁם פֹּעַל הַשְּׁלֵמִים מִן הַבִּנְיָן הַזֶּה שֶׁהֵן תֵּשַׁע הַמְטִיר הַעֲמִיד הַעֲמֵק הַנְחֵל לַשְׁמִיעַ בְּמִסְתַּר הֶאֱרִיךְ וּלְפִי הַקִּמְחִי מַשְׂאַת מַשּׁוֹא ׃ וּבַנָּחִים בְּנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁכֻּלּוֹ בְּצֵרִי כְּמוֹ הֵיטֵב וְעִם הַשִּׁמּוּשׁ בְּהֵטִיב הָעַיִן בְּחִירֶק וּמֵהֶם בְּחוֹלֶם הַהֵא כְּמוֹ הוֹכֵחַ ׃ וּבַשְּׁנִיִּים מֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּקָמֶץ וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק כְּמוֹ הָבִיא וּמֵהֶם חֲסֵרֵי הֵא הַבִּנְיָן וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק כְּמוֹ בִּין וּמֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּקָמֶץ וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּצֵרִי כְּמוֹ הָמֵר הָסֵר הָרֵם הָפֵהַ וּמֵהֶם חֲסֵרֵי הֵא הַבִּנְיָן וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּצֵרִי כְּמוֹ רֵיעַ שֶׁהוּא כְּמוֹ הָרֵיעַ ׃ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּקָמֶץ וְהָאוֹת רִאשׁוֹנָה הַשָּׁרְשִׁית בְּצֵרִי כְּמוֹ הָשֵׁב ׃ וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה הַשָּׁרְשִׁית בְּחוֹלֶם וְתָו נוֹסֶפֶת בַּסּוֹף כְּמוֹ הַרְבּוֹת וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי לִפְעָמִים

יומר

הן צורותיהם לפי ההקש אף כי רבם לא נמצאו בהרגל הלשון כי לא נמצא רבוי הנקבה לא בעבר ולא בצווי ולא בעתיד אלא אם נאמר כי תקוננה בצרי הנון הראשונה וקמץ ודגש השנית הוא מזה הבנין כסברת רבי דוד קמחי וכן נראה לי גם כן ויהיה לפי זה רבוי הנקבה בצווי קוננה ורבוי העתיד הנסתר לנקבה תקוננה ולא תפוקדנה כאשר חשב רבי משה קמחי במהלך שבילי הדעת שחבר וזה די בבאור בנין הפעל מרובע ׃

ואולם הפועל שלא נזכר שם פועלו הנולד ממנו מפני כי לא נמצא בזה הבנין דגש אלא בחסרון הכפל לכן פא הפעל אשר במרובע בא בחלם מושך כן בזה הבנין בא בשורק מושך והעין בפתח כמשפט הפועל ולפעמים בארה הפא בחלם כמו עולל ׃ ואין לזה הבנין שם הפעל ולא שם הפועל ולא שם הפעול וטעם חסרון שני אלה האחרונים כי מפני שנקרא פועל יורה שכלו פעול ומחמת שנקרא שלא נזכר שם פועלו יורה שאין בו פועל ולא היה לו גם כן שם הפעל וטעם חסרון גדול בזה הוא כי בהיות המרובע היוצא לפעמים יצא כצאת הדגוש ולזה נסתפקו שניהם בשם פעל אחד ולזה הרבה מן המדקדקים שמו שניהם בנין אחד וגם בנטיתם אין ביניהם הפרש אלא שבפעל הדגוש שבא בקבוץ שפתים כשהעין אות הרפיון הפא תבא בחטף קמץ כמו כרת ובפועל המרובע תבא בחלם כמו מרק וכן כל העבר מלבד רבוי הנסתרים והיחידה נסתרת נקבה שהעין בהם בשוא כמו יולדו יולדה ובהיות עין השרש גרונית תבא בחטף פתח כמו לעכו ולפעמים יבא רבוי הנסתרים בחירק הפא כמו פתחו ובהפסק בכל אלה תבא העין בקמץ כמו חוצצו שולחו ובעתיד כל האיתן יבנה מנסתר היחיד של העבר ואותיות יתן בשוא כמו ישוגב תשוגב מלבד רבוי הזכרים ונכח הנקבה שהם נבנים מן העבר שהוא כיוצא בהם כמו ישוגבו ותלוקטו תלוקטי בתמורת חרק הלמד השרשית המושך יוד בקמץ הלמד בעבר הבא קודם הא ובהפסק תבא העין בקמץ כמו יסובבו׃ זה הוא סוף מה שראוי לביאור המרובע הכבד ושלא נזכר שם פועלו׃

ſunt ipſoꝝ formæ ſm rationem:& ſi plura eoꝝ nõ inueniãtur
in vſu linguæ:[2]quia nõ inueniť pl'itas fœminæ nec in p̃terito
neq; in impatiuo neq; in futuro:niſi [3]dicamus ꝙ תקוננה cũ ceri
nun prima & kamecz:& dagheſc ſcđa eſt huius [4] cõiugationis
ſm opinionẽ rabi Dauid kimhi:& ſic vr̃ mihi etiam:& erit ſm
hoc pl'itas[5] fœminæ in impatiuo קוננה:& pl'itas futuri abſentis
ꝑ fœmina תקוננה:& nõ [6] תפוקדנה ſicut opinatus eſt rabi Moſces
Kimhi in מהלך שבילי הדעת aditu itinerum ſapientiæ quẽ edidit.
[7] & hoc ſufficit in expoſitione cõiugationis uerbi quadri.
[8]¶ Verũtamẽ פועל cuius nõ eſt relatum nomen ſui agentis na
tum ex illo: quia[9] non inuenitur in hac coniugatione dagheſc
niſi in defectu duplicis:[10]ideo pe uerbi quæ eſt in quadro ue-
nit cum holem trahente:ſic in hac coniugatione uenit [11]cum
ſciurek trahente:& hayn cum pathah ſicut eſt ius פועל:& aliqñ
uenit pe[12]cum holem ut עולל : & nõ eſt huic coniugationi no-
men uerbi neq; nomen agentis neq; nomen [13]acti : & rõ defe-
ctus duorum horum vltimoꝝ eſt:quia ex quo uocať פועל [14] ſi-
gnificat ꝙ totum ipſum ſit actũ:& ob cauſam qua uocať cuius
non eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis ſignificat ꝙ nõ ſit in illa[15]agẽs.
Et non fuit ei etiam nomen uerbi:& rõ defectus magni vt iſte
eſt:quia [16]eſſendo quadrũ tranſiens aliqñ tranſibit ut trãſitio
grauis:& ideo ſatis fuit illis[17]ambabus nomen uerbi vnũ . &
ideo multi de grãmaticis poſuerunt ambo ea coniugationem
[18]vnam:ac etiã in ſua declinatiõe nõ eſt inter ea diſcrimẽ: niſi
ꝙ in פעל graui:qđ uenit cũ collectiõe[19]labioꝝ qñ hayn eſt lr̃a
lenitatis pe ueniet cum rapiente k:mecz ut ברת .[20] Et in פעול
q̃dro ueniet cũ holem ut מרק : & ſic eſt oẽ p̃teritũ: excepta pl'i
tate[21]abſentiũ & ſingl'i abſente fœminæ in quibus hayn eſt cũ
ſceuavt יולדה[22]יולדו.& eẽndo hayn radicis gutturalis ueniet cũ
rapiẽte pathah ut דעכו:& aliqñ[23]ueniet pl'itas abñtiũ cũ hirek
pe ut פתחו : & in pauſa in oĩbus his ueniet[24]hayn cũ kamecz ut
חוצצו שולחו . Et in futuro totũ איתן conſtitueť ex abñte ſingulari
[25]p̃teriti:& lr̃æ יתן ſunt cũ ſceua ut ישוגב תשוגב : excepta pl'itate
maſculoꝝ[26]& pñtia fœminæ quæ cõſtruunť ex ptõ:qđ eſt ſil'e
eis ut ישוגבו[27]& תלוקטו תלוקטי cõmutatiõe hirek lãmed radicalis
trahẽtis yod cũ kamecz[28]lãmed in ptõ uenientis ante he:& in
pauſa ueniet hayn cũ kamecz ut סובבו.[29] hoc eſt vltimũ illi⁹ qđ
expedit ob expoſitionẽ quadri grauis;& cuius nõ eſt relatum
nomen ſui agentis.

¶Et poſt

Et nomen agentis uenit cum additione mem cum sceua in ca
pite:& pe cum holem:& hayn cum ceri[2] vt משופט:& cum cõno
tatione mutabitur ceri in sceua ut משופטי.& nomen [3]acti etiam
uenit cum additione mem cũ sceua in capite:& pe cũ sciurek:
& hayn [4] cum kamecz. Et hoc in specie vna quadratorũ: quæ
est quatuor litterarum radicalium [5]vt מכורבל.Sed in quadratis
ex parte coniugationis quæ est scđa:& uenit in binariis [6]nõ in
uenitur actum:quia nõ esset cõditionis eius venire nisi cũ ad
ditione mem:nisi [7]in duplicibus ut מרומם: sed mutatum est in
illo sciurek in holem.Sed multi[8]opinati sunt ꝙ non sit in hac
coniugatione vlla specieꝝ hoꝝ nominũ in quadratis ꝟm ueri
tatem [9] nisi inquãtum sunt sicut cõditionis quadratoꝝ ex par
te cõiugationis.Et sic etiam imperatiuũ non inueniť[10]in illis:
quia ipsius forma est sicut forma nominis uerbi:& ideo in ces
sando vnum cessabit alterũ. Verũtamẽ[11]p̃teritũ in quadratis
occasione sui ipsius & non occasione cõiugationis sunt ei duæ
formæ:[12]quia pe radicis semper est cum holem:& hayn in p̃
terito absenti singulari est cum ceri ut[13]שרש:& in pl'itate hayn
est cum sceua vt זורמו. Et in futuro uenient lr̃æ[14]איתן cũ sceua:
& pe cũ pathah:& hayn cũ sceua:& lr̃a tertia cũ ceri vt [15] יכרסם
תשגשג. & hoc sufficit in hñtibus quatuor lr̃as.[16] ¶ Attamẽ in
quadratis occasione cõiugatiõis q̃ sũt cõgruẽtiora ꝟm[17]meã
opinionẽ in hac editione:iam diximus ꝙ in p̃terito pe sit[18]cũ
holem:& lr̃a secũda cum ceri:& in p̃sentia & in loquente ꝑ se
siue in singl'i siue in pl'itate[19]cõmutabiť ceri cũ pathah ut כונן
כוננת כוננתי כוננתם כוננו cum daghesc nun[20]scđa:quia eius ius est
כוננו. Et in pl'itate absentis cõmutabiť cum sceua vt כוננו.[21]& in
abñte fœmĩa etiã כוננה:nisi ꝙ in pñtia masculi singl'i tau est cũ
kamecz:[22]& pl'itas est cũ seghol & mem in fine: & in pñtia fœ
minę singl'is cũ sceua moto: & in pl'itate [23] cũ seghol & nun in
vltimo vt כוננת כוננת כוננתם כוננתן. ¶ Impatiũ singl'e est sil'e[24]ptõ
abñti כונן.Et pl'itas pl'itati p̃teriti abñtis כוננו. Et ĩ pñtia fœmĩę
[25]mutabiť pl'itas masculi cõmutatiõe sciurek in hirek trahẽte
כונני.Et in pl'itate fœminę[26]pe est cu holem trahẽte:& scđa cũ
pathah:& vltĩa cũ sceua cũ additione nun[27]cũ kamecz: & he
in fine כוננה. ¶ Et futuri lr̃æ איתן sũt additę supra ĩpatiuũ:[28]&
aleph sola ẽ pũctuata cũ rapiẽte pathah:& residuũ ẽ cũ secua
vt אכונן יכונן [29]תכונן נכונן יכוננו תכוננו תכונן תכונני תכוננה aut תכוננה. hæ

וְשֵׁם הַפּוֹעֵל בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בִּשְׁוָא בְּרֹאשׁ וְהַפֵּא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מְשׁוֹפֵט וְעִם הַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מְשׁוֹפְטִי וְשֵׁם הַפָּעוּל גַּם כֵּן בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בִּשְׁוָא בָּרֹאשׁ · וְהַפֵּא בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְזֶה בְּמִין הָאֶחָד מִן הַמְּרוּבָּעִים שֶׁהוּא בֶּן אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שָׁרְשִׁיּוֹת כְּמוֹ מְכוּרְבָּל · וְאָמְנָם בַּמְּרוּבָּעִים מִפְּאַת הַבִּנְיָן שֶׁהוּא הַשֵּׁנִי וּבָא בִּשְׁנִיִּים לֹא נִמְצָא פָּעוּל כִּי לֹא הָיָה מַחֲקוֹ לָבֹא כִּי אִם בְּתוֹסֶפֶת מֵם אֶלָּא בַּכְּפוּלִים כְּמוֹ מְרוֹמָם אַךְ נִשְׁתַּנָּה בּוֹ הַשּׁוּרֶק אֶל חֹלֶם · אֲבָל רַבִּים סָבְרוּ כִּי אֵין בְּזֶה הַבִּנְיָן אֶחָד מִמִּינֵי אֵלֶּה הַשֵּׁמוֹת בַּמְּרוּבָּעִים בֶּאֱמֶת אֶלָּא בְּמַה שֶּׁהֵם כְּחֹק הַמְּרוּבָּעִים מִפְּאַת הַבִּנְיָן וְכֵן גַּם צִוּוּי לֹא נִמְצָא בָּם כִּי צוּרָתוֹ כְּצוּרַת שֵׁם הַפֹּעַל וְלָכֵן בְּסוּר הָאֶחָד יָסוּר הָאַחֵר וְאָמְנָם הֶעָבַר בַּמְּרוּבָּעִים מֵחֲמַת עַצְמָם וְלֹא מֵחֲמַת הַבִּנְיָן יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי צוּרוֹת כִּי פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ לְעוֹלָם הוּא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בֶּעָבָר נִסְתָּר יָחִיד בְּצֵרִי כְּמוֹ שֹׁרֶשׁ וּבְרִבּוּי הָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ זוֹרְמוּ ׃ וּבֶעָתִיד תָּבֹאנָה אוֹתִיּוֹת אֵיתָן בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּפַתָּח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהָאוֹת הַשְּׁלִישִׁית בְּצֵרִי כְּמוֹ יְכַרְסֵם תְּשַׁגְשֵׁג וְזֶה דַּי בְּבַעֲלֵי הָאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת ׃

ואמנם בַּמְּרוּבָּעִים מֵחֲמַת הַבִּנְיָן שֶׁהֵם הַיּוֹתֵר נְאוֹתִים לְפִי כַּוָּנָתִי בְּזֶה הַחִבּוּר כְּבַר אָמַרְנוּ כִּי בֶּעָבַר הַפֵּא בְּחֹלֶם וְהָאוֹת הַשֵּׁנִית בְּצֵרִי וּבְנֹכַח וּבַמְּדַבֵּר בַּעֲדוֹ בֵּין בְּיָחִיד בֵּין בָּרִבּוּי יוּמַר הַצֵּרִי בְּפַתָּח כְּמוֹ כּוֹנֵן כּוֹנַנְתָּ כּוֹנַנְתִּי כּוֹנַנְתֶּם כּוֹנַנּוּ בְּדָגֵשׁ הַנּוּן הַשֵּׁנִית כִּי מִשְׁפָּטוֹ כּוֹנַנְנוּ · וּבְרִבּוּי הַנִּסְתָּר יוּמַר בִּשְׁוָא כְּמוֹ כּוֹנְנוּ וּבַנִּסְתֶּרֶת הַנְּקֵבָה גַּם כֵּן כּוֹנְנָה אֶלָּא שֶׁבְּנֹכַח הַזָּכָר הַיָּחִיד הַתָּו בְּקָמֵץ וְהָרִבּוּי בִּסְגוֹל וּמֵם בַּסּוֹף וּבְנֹכַח הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה בִּשְׁוָא נָע וּבָרִבּוּי בִּסְגוֹל וְנוּן בַּסּוֹף כְּמוֹ כּוֹנַנְתָּ כּוֹנַנְתְּ כּוֹנַנְתֶּם כּוֹנַנְתֶּן ׃ צִוּוּי הַיָּחִיד דּוֹמֶה לֶעָבַר הַנִּסְתָּר כּוֹנֵן וְהָרִבּוּי לְרִבּוּי הֶעָבַר הַנִּסְתָּר כּוֹנְנוּ וּבְנֹכַח הַנְּקֵבָה יִשְׁתַּנֶּה רִבּוּי הַזָּכָר בְּחִלּוּף הַשּׁוּרֶק בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ כּוֹנְנִי · וּבְרִבּוּי הַנְּקֵבָה הַפֵּא בְּחֹלֶם מוֹשֵׁךְ וְהַשֵּׁנִית בְּפַתָּח וְהָאַחֲרוֹנָה בִּשְׁוָא עִם תּוֹסֶפֶת נוּן בְּקָמֵץ וְהֵא בַּסּוֹף כּוֹנַנְנָה · וְהֶעָתִיד אוֹתִיּוֹת אֵיתָן נוֹסָפוֹת עַל הַצִּוּוּי וְהָאָלֶף לְבַדָּה נְקוּדָה בַּחֲטַף פַּתָּח וְהַשְּׁאָר בִּשְׁוָא כְּמוֹ אֲכוֹנֵן יְכוֹנֵן תְּכוֹנֵן נְכוֹנֵן יְכוֹנְנוּ תְּכוֹנְנוּ תְּכוֹנֵן תְּכוֹנְנִי תְּכוֹנַנְנָה אוֹ תְּכוֹנֶנָּה · אֵלֶּה

הן

והעין בפתח ואם העין רפיונית אז הפא בחלם משל הראשון מרובר משל השני מבורך ולא נמצאו שניים לא בדגוש ולא בשלא נזכר שם פועלו הנולד ממנו ובזה נשלם באור הדגושים בין שנזכר שם פועלו בין שלא נזכר:

בנין פועל מרובע

אחרי הדגוש נראה לנו לכתוב המרובע על הסדר לשתי סבות׳ האחת כי אין בשם פעלו אותיות נוספות דוגמת הקל והדגוש אשר קדמוהו׳ והשנית כי שלא נזכר שם פועלו של זה דומה לשלא נזכר שם פועלו של הדגוש עד שבניו של רבי יוסף קמחי גם רבי דוד גם רבי משה הרכיבו שניהם ומנו אתם בבנין אחד פועל שלא נזכר שם פועלו כמו שנודע אל מי שקרא בספריהם׳ וטעם טעותם לפי דעתי היה מפני שלא מצאו בנין שלם לאחד משני אלו שלא נזכר שם פועלם וההפרש אשר ביניהם בפא השרש מעט בין שתבא בשורק גדול בין שתבא בקטון ולכן לא הרגישו בהפרש והבליעו שניהם לאחד וגם שמו דומה במקצת לשם הדגוש כי גם המרובע קראו המדקדקים הקדמונים הבנין הכבד להיותו דומה לדגוש ועל כן נסמוך אתו אל הדגוש׳ ונציע אליו קודם כל דבר כי פעל מרובע נמצא בשני דרכים האחד שיש בו ארבע אותיות כלן שרשיות נעות כמו יכרסמנה ששרשו כרסם׳ והדרך השני שאין בו כי אם שלש שרשיות והרביעית נמשכת באמצע בכח הנקודה כמו כונן כי הוו נמשכת בכח חלם הכף׳ אף כי בעלי השרשים אמרו שגם היא שרשית כי שמו שרש כונן בפשוטים מנחי העין וו כון׳ אמנם אנחנו מניחי השניים סברתינו ששרשו כן ובכפולי הלמד כנן ולכן וו כונן היה למשך חלם הכף ולא להיותה שרשית כלל:

ומעתה נבאר חלקי זה הבנין על הסדר כאשר נהגנו כאשר הקדמנו ונאמר תחלה כי שם הפעל בזה הבנין צורתו שהפא באה בחלם מושך והעין בצרי כמו כונן עולל׳

& hayn cum pathah: & si hayn est lenis: tūc pe est cum holem. exemplum primi est מדובר:[2] exēplū secūdi est מבורך. Et nō inue niūtur binaria neq; in graui: neq; in cuius nō est relatū nomē [3] eius agentis quod orit ab illo: & hic expleta est expositio gra uiū siue fuerit relatū nomē eius agētis [4] siue non fuerit relatū.

5

6 CONIVGATIO פועל QVADRI.

7

[8] ¶Post graue visum est nobis scribendum quadrū serie [9] ob duas causas. Vna est quia nō sunt in nomīe sui uerbi litteræ[10] additæ ad similitudinē leuis & grauis qđ præmisimus. & scđa quia cuius non fuit relatum[11] nomē eius agentis: est simile illi cuius non fuit relatum nomen sui agētis ipsius grauis: adeo φ filii[12] rabi Ioseph Kimhi etiam rabi Dauid etiam rabi Mosces composuerūt ambo: & numerauerunt [13] ea coniugationē vnā פועל: cuius non fuit relatū nomen sui agentis ut notum est illi qui legit [14] in suis libris. Et ratio sui erroris s̄m meā opinionē fuit: quia nō inuenerūt coniugationē completā [15] vnius horū duorum quoꝝ nō fuit relatum nomen eorū agentis: & discri men quod est inter ea in pe [16] radicis est modicū: siue uenerit cum sciurek magno siue uenerit cū paruo: & ideo nō [17] pcepe runt discrimen: & transglutierunt ambo illa in vnum. Ac etiā eius nomen est simile aliquantulum nomini[18] grauis: quia etiā quadrum uocauerunt grāmatici antiqui cōiugationē grauem [19] ob eam eē similem graui: & ideo cōtinuabimus ipam graui. Et præponemus ei ante[20] omnē rem φ uerbum quadrū inue nit duobus modis. Vnus est: quia in illo sint q̄tuor [21] lræ: quæ omnes sint radicales motæ sicut כרסמנה: cuius radix est כרסם. Et modus[22] secūdus est φ in illo non sint nisi tres radicales: & quarta sit ꝑtracta in medio vi[23] puncti vt כונן: quia vau trahit vi holem ipsius caph: & si auctores trinitatis[24] dixerīt φ ēt illa sit radicalis: qa posuerūt radicē כונן in simplicibus de quiescen tibus hayn vau[25] כון: sed nos ponētes binaria nostra opinio est φ illius radix sit כנן: & ī duplicibus lāmed[26] כנן: & ideo vau כונן fuit ob ꝑtractionem holem ipsius caph: & nō ob esse radicalē penitus.[27] ¶Et ex nūc exponemus partes huius cōiugatiōis s̄m ordinē quo vsi sumus in illis[28] quæ præposuimus. Et dice mus primo φ nominis uerbi in hac [29] coniugatione forma sit φ pe ueniat cū holem trahēte: & hayn cum ceri vt כונן עולל.

Et nomen

& aliquando cũ hirek: & hayn cũ ſceua: & lãmed cũ kamecz vt
פלטהנצרה. Impatiuum[2] pro pluralitate maſculi eſt modo vno
quando nõ eſt in pauſa hayn eſt cum ſceua vt זמרו:[3] & in pauſa
hayn eſt cum ceri vt זמרו. & ſunt qui dicunt ꝙ qñ hayn he ue-
niet cum rapiente[4] pathah ut מהרו. Pro pñſentia fœminæ ſingu
laris pe eſt cum pathah: & hayn cum ſceua:[5] & lãmed cũ hirek
ut דברי. & in pauſa cõmutabiť ſceua cum ceri ut דברי. Et plĩtas
[6] fœminaꝝ huius cõiugationis nõ inueniť ſcripta: ſed hæc in-
uenimus ẽm rõcinationẽ opĩonis[7] conuenit ꝙ ſit ſicut ſinglis
maſculi cum additiõe nun kamecz: & poſt illam he ſignificans
[8] pro fœmina vt דברנה. Sicq̧ ſũma formaꝝ impatiui ſunt vnde
cim זמרו זמרו נצרהת מהר קרב ברך [9] כפר דבר דבר מהרו.
[10] ℭ Futurũ ẽm ordinẽ additionis litterarũ איתן ſunt in eo de-
cem & nouem[11] formæ: quia in omni futuro ueniet forma lit
terarum quæ[12] ſunt poſt איתן ſicut fuerat in impatiuo: & litterę
איתן pũctuabunť hoc modo.[13] Aleph ueniet cũ rapiẽte pathah
vt אדבר אברך אספרה אספרה: & lr̃æ[14] יתן reliquæ uenient cũ ſceua:
& inter pñtiam maſculi: & abſentiã fœminæ non eſt inter eas
[15] diſcrimen penitus: & pluralitas fœminaꝝ uenit cũ additio-
ne tau in capite imperatiui vt תשכרנה[16] תדכרנה: & in pauſa eſt
hayn cum pathah ut תעכבנה: & ſic quando hayn eſt gutturalis
[17] ut תשלחנה: & aliquando ueniet hayn cum pathah etiam quã
do non erit gutturalis[18] ut תרטשנה: & quãdo præcedet vau cõ
uerſiua: hayn ueniet cum ſeghol vt ותחללנה:[19] & ſic in quieſcẽ-
tibus lãmed vt ותחנן. Sicq̧ ſũma omnium formarũ futuri ſunt
octo ותחין ותחללנה תרטשנה תעכבנה אספרה אברך[20] אדבר. & vn
decim[21] ſunt ſimiles imperatiuo: ſicq̧ ſunt decẽ & nouem for
mæ futuri in coniugatione graui.
[22] ℭ Et cuius non fuit relatum nomen ipſius agentis in graui
nõ inuenitur niſi in loquẽte[23] pro ſe & abſente præteriti & ab-
ſente futuri pe eſt cũ collectiõe[24] labioꝝ: & hayn cũ pathah vt
גנבתי גנב יגנב: & ſi eẽt pe cũ ſciurek[25] magno trahẽte vau nõ eẽt
natũ ex graui: qa nõ eſſet poſſibile ut ueniret dagheſc[26] poſt il
lud ĩ hayn radicis. Verũtñ eius noĩa ſũt duo ſolũ: dico nomẽ
uerbi[27] & nomẽ acti: qa nomẽ agẽtis eſt ĩpoſſibile ĩ illo ex quo
totũ ipm̃ ẽ actũ: & nõ eſt relatũ[28] nom̃ ipm̃ agẽtis. Sicq̧ nomẽ
uerbi ẽ qñ pe ẽ cũ collectiõe labioꝝ: & hayn cũ holẽ[29] vt גנב. &
nomẽ acti ẽ cũ additõe mem ĩ capite cũ ſceua: & pe cũ ſciurek
& hayn

וּפַעַם בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ פַּלְּטָה נִצְּרָה׃ הַצִּוּוּי לְרִבּוּי הַזָּכָר הוּא עַל דֶּרֶךְ אֶחָד כְּשֶׁאֵינוֹ בְּהֶפְסֵק הָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ זַמְּרוּ וּבְהֶפְסֵק הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ זַמֵּרוּ וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכְּשֶׁהָעַיִן הֵא תָּבֹא בַּחֲטַף פַּתָּח כְּמוֹ מַהֲרוּ׃ לְנֹכַח הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה הַפֵּא כְּפַתָּח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק כְּמוֹ דַּבְּרִי וּבְהֶפְסֵק יוֹמַר הַשְּׁוָא בְּצֵרִי כְּמוֹ דַּבֵּרִי׃ וְרִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בְּזֶה הַבִּנְיָן לֹא נִמְצָא כָּתוּב אַךְ אִלּוּ נִמְצָא לְפִי הֶקֵּשׁ הַסְּבָרָה רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹ יָחִיד הַזָּכָר בְּתוֹסֶפֶת נוּן קָמֵץ וַאֲחֲרֶיהָ הֵא מוֹרָה לַנְּקֵבָה כְּמוֹ דַּבֵּרְנָה׃ הִנֵּה סַךְ צוּרוֹת הַצִּוּוּי אַחַת עֶשְׂרֵה דַּבֵּר דַּבֵּר כַּתֵּר בָּרֵךְ קָרֵב מַהֵר נִצְּרָה זַמְּרוּ זַמֵּרוּ מַהֲרוּ דַּבְּרִי׃

הֶעָתִיד עַל סֵדֶר תּוֹסֶפֶת אוֹתִיּוֹת אֵיתָן יֵשׁ בּוֹ תֵּשַׁע עֶשְׂרֵה צוּרוֹת כִּי בְּכָל הֶעָתִיד תָּבֹא צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָאֵיתָן כַּאֲשֶׁר הָיָה בַּצִּוּוּי וְאוֹתִיּוֹת אֵיתָן תְּנֻקַּדְנָה בְּזֶה הַדֶּרֶךְ׃ הָאָלֶף תָּבֹא בַּחֲטַף פַּתָּח כְּמוֹ אֲדַבֵּר אֲבָרֵךְ אֲסַפְּרָה אֲסַפֵּרָה וְאוֹתִיּוֹת יתן הַנִּשְׁאָרוֹת תָּבֹאנָה בִּשְׁוָא וְנֹכַח הַזָּכָר וְנִסְתַּר הַנְּקֵבָה אֵין בֵּינֵיהֶם הֶפְרֵשׁ כְּלָל וְרִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בָּא בְּתוֹסֶפֶת תָּו בְּרֹאשׁ הַצִּוּוּי כְּמוֹ תְּדַבֵּרְנָה תְּשַׁבֵּרְנָה וּבְהֶפְסֵק הָעַיִן בְּפַתָּח כְּמוֹ תְּעַכַּסְנָה וְכֵן כְּשֶׁהָעַיִן גְּרוֹנִית כְּמוֹ תְּשַׁלַּחְנָה וְלִפְעָמִים תָּבֹא הָעַיִן בְּפַתָּח אַף כְּשֶׁלֹּא תִּהְיֶה גְּרוֹנִית כְּמוֹ תְּרַטַּשְׁנָה וּכְשֶׁתִּקְדֹּם וָו הַהֲפוּכִית הָעַיִן תָּבֹא בִּסְגוֹל כְּמוֹ וַתְּחַלֶּלְנָה וְכֵן בְּנָחֵי הַלָּמֶד כְּמוֹ וַתְּחַיֶּיןָ׃ הִנֵּה סַךְ כָּל צוּרוֹת הֶעָתִיד שְׁמֹנֶה אֲדַבֵּר אֲבָרֵךְ אֲסַפְּרָה אֲסַפֵּרָה תְּעַכַּסְנָה תְּרַטַּשְׁנָה וַתְּחַלֶּלְןָ וַתְּחַיֶּיןָ וְאַחַת עֶשְׂרֵה דּוֹמוֹת לַצִּוּוּי הֲרֵי תֵּשַׁע עֶשְׂרֵה צוּרוֹת הֶעָתִיד בְּבִנְיַן הַדָּגוּשׁ׃

וַאֲשֶׁר לֹא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ בַּדָּגוּשׁ לֹא נִמְצָא כִּי אִם הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ וְהַנִּסְתָּר דָּעָבָר וְנִסְתַּר הֶעָתִיד הַפֵּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם וְהָעַיִן בְּפַתָּח כְּמוֹ גֻּנַּבְתִּי גֻּנַּב יְגֻנַּב׃ וְאִלּוּ הָיָה הַפֵּא בְּשׁוּרֶק גָּדוֹל מוֹשֵׁךְ וָו לֹא הָיָה נוֹלָד מִן הַדָּגוּשׁ כִּי לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לָבֹא דָּגֵשׁ אַחֲרָיו בְּעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ׃ וְאוּלָם שְׁמוֹתָיו הֵם שְׁנַיִם לְבַד רְצוֹנִי שֵׁם הַפֹּעַל וְשֵׁם הַפָּעוּל כִּי שֵׁם הַפּוֹעֵל הוּא נִמְנַע בּוֹ אַחַר שֶׁכֻּלּוֹ פָּעוּל וְלֹא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ וְהִנֵּה שֵׁם הַפֹּעַל הוּא כְּשֶׁהַפֵּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ גֻּנֹּב׃ וְשֵׁם הַפָּעוּל הוּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּרֹאשׁ בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּשׁוּרֶק

והעין

בְּהֶפְסֵק הָעַיִן תָּבֹא בְּצֵרִי וּבְלֹא הֶפְסֵק בִּשְׁוָא כְּמוֹ רִוֵּתִי רִוְּתִי ׃

לְרִבּוּי הַנִּסְתָּר הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ דִּבְּרוּ וּבְהֶפְסֵק יוֹמַר הַשְּׁוָא בְּצֵרִי כְּמוֹ דִּבֵּרוּ · וּשְׁנִית כְּשֶׁהָעַיִן גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטַף פַּתַח וּבְהֶפְסֵק בְּצֵרִי כְּמוֹ שִׁחֲתוּ שִׁחֵתוּ ׃

וּבְנָתִי הַלָּמֶד הֵא הָעַיִן תָּבֹא בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ רִוּוּ · לְרִבּוּי הַנֹּכַח הַתָּו הַנּוֹסֶפֶת לְנֹכַח הַיָּחִיד תָּבֹא בִּסְגוֹל וּבַסּוֹף מֶם כְּמוֹ דִּבַּרְתֶּם קִנֵּאתֶם רִוִּיתֶם ׃

לְרִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ יָבֹא הַפֹּעַל כְּמוֹ הַיָּחִיד זוּלַת שֶׁבְּרִבּוּי תּוֹסָף נוּן בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ שֶׁבַּיָּחִיד הָיָה תּוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ דִּבַּרְנוּ רִוִּינוּ לַנְּקֵבָה נִסְתֶּרֶת יְחִידָה הַפֵּא תָּבֹא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וּבָהּ תָּו נוֹסֶפֶת בְּקָמֵץ וְהֵא בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ רִוְּתָה וְאִם הָעַיִן גְּרוֹנִית יָבֹא חֲטַף פַּתַח מְקוֹם הַשְּׁוָא כְּמוֹ שִׁחֲתָה וּבְהֶפְסֵק הָעַיִן בֵּין שֶׁתִּהְיֶה גְּרוֹנִית בֵּין לֹא תִהְיֶה תָּבֹא בְּצֵרִי כְּמוֹ גִּדְּלָה גִּדֵּלָה לְנֹכַח יְחִידָה נְקֵבָה דִּינוֹ כְּדִין נֹכַח הַזָּכָר זוּלַת שֶׁהַתָּו הַנּוֹסֶפֶת תִּשְׁתַּנֶּה מִקָּמֵץ אֶל שְׁוָא נָע כְּמוֹ לִמַּדְתְּ · לְנֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבָה יִהְיֶה כְּמוֹ לְנֹכַח רִבּוּי הַזָּכָר אֶלָּא שֶׁתּוֹמַר הַמֶּם הַנּוֹסֶפֶת בַּסּוֹף בְּנוּן כְּמוֹ לִמַּדְתֶּן הֲרֵי כָּל מִשְׁקְלֵי הֶעָבַר בְּזֶה הַבִּנְיָן שְׁלֹשִׁים · שְׁמֹנָה לַיָּחִיד זָכָר הַנִּסְתָּר וּשְׁלֹשָׁה לְנֹכַח הַזָּכָר וְאַרְבָּעָה לַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ וַחֲמִשָּׁה לְרִבּוּי הַנִּסְתָּרִים וּשְׁלֹשָׁה לְנֹכַח רִבּוּי הַזְּכָרִים וּשְׁנַיִם לַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם וּשְׁלֹשָׁה לַנְּקֵבָה הַנִּסְתֶּרֶת וְאֶחָד לְנֹכַח הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה וְאֶחָד לְנֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבָה · וּפֹה נִשְׁלַם עֲבַר הַבִּנְיָן הַדָּגוּשׁ בְּמִשְׁקָלָיו אֵלֶּה אִזֵּן אִבַּד צִמַּח שִׂמַּח בֵּרֵךְ נִאֵר בִּקֵּשׁ הֶתֵל דִּבַּרְתָּ קִנֵּאתָ רִוִּיתָ תִּקַּנְתִּי קִנֵּאתִי רִוִּיתִי רִוֵּתִי דִּבְּרוּ דִּבֵּרוּ שִׁחֲתוּ שִׁחֵתוּ רִוּוּ דִּבַּרְתֶּם קִנֵּאתֶם רִוִּיתֶם דִּבַּרְנוּ רִוִּינוּ רִוְּתָה שִׁחֲתָה גִּדְּלָה לִמַּדְתְּ לִמַּדְתֶּן ׃

והצווי בְּזֶה הַבִּנְיָן יָבֹא עַל אֶחָד עָשָׂר דְּרָכִים הָרִאשׁוֹן הַפֵּא בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ דַּבֵּר וּכְשֶׁהֵם מוּקָּפִים אָז יוֹמַר הַצֵּרִי בִּסְגוֹל כְּמוֹ דַּבֶּר נָא הַשֵּׁנִי הָעַיִן בְּפַתַח כְּמוֹ פַּלַּג כַּתַּר וּשְׁנֵי אֵלֶּה בְּעַיִן גְּרוֹנִית שַׁמַּח שַׁלַּח · דֶּרֶךְ שְׁלִישִׁי כְּשֶׁהָעַיִן רֵישׁ וְהַפֵּא בְּקָמֵץ כְּמוֹ בָּרֵךְ קָרֵב · הַדֶּרֶךְ הָרְבִיעִי כְּשֶׁהָעַיִן הֵא תָּבֹא הַפֵּא בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מַהֵר · הַחֲמִישִׁי כְּשֶׁבָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף פַּעַם הַפֵּא בְּפַתַח

ופעם

in pausa hayn ueniet cũ ceri:& absq; pausa cũ sceua ut ריותי ריותי [2]Pro pluralitate absentis pe est cum hirek:& hayn cum sceua: & lámed cum sciurek trahente vau ut [3] דברו : & in pausa mutabitur sceua cum ceri ut דברו. Et secundo quando hayn est gutturalis[4] ueniet cum rapiente pathah : & in pausa cum ceri ut שחתו שחתו . Et in quiescentibus lámed[5] he hayn ueniet cũ sciurek vt רוו . Pro pluralitate præsentiæ tau addita pro præsentia [6]singularis ueniet cum seghol:& ĩ ultimo mem ut דברתם קנאתם רויתם. [7] Pro pluralitate loquẽtis pro se ueniet uerbum vt singulare:excepto q; in pluralitate addet̃ nun[8] cum sciurek trahẽte vau sicut in singl'i erat additio nun hirek trahẽte yod ut [9] דברנו רוינו . Pro fœmina absente singl'i pe ueniet cum hirek : & hayn cum sceua:& in ea est [10]tau addita cum kamecz : & he in ultĩo ut רותה : & si hayn sit gutturalis ueniet [11] rapiens pathah loco sceua ut שחתה. Et in pausa ipsa hayn siue fuerit gutturalis[12] siue non fuerit veniet cum ceri vt גדלה גדלה . Pro præsentia singularis fœminæ ipsius iudicium est sicut iudicium [13] p̃sentiæ masculi:excepto q; tau addita mutabitur ex kamecz in sceua motum vt [14]למדת . Pro p̃sentia pl'itatis fœminæ erit sicut p̱ præsentia pluralitatis masculi:nisi q; mutabit̃[15]mem addita ĩ fine in nun ut למדתן . Sicq; omnia pondera præteriti huius[16]coniugatiõis sunt triginta:octo pro singulari masculo absenti : & tria pro p̃sentia masculi: [17] & quatuor pro loquente pro se:& quinq; pro pluralitate absentium: & tria pro præsentia pluralitatis[18]masculoꝝ:& duo p̱ loquẽtibus pro se: & tria pro fœmina absenti:& vnum pro præsentia[19] fœminæ singularis : & vnum pro p̃sentia pluralitatis fœminæ. & hic expletũ est pręteritum cõiugationis[20]grauis suis põderibus istis אזן אבר צמח שמח ברך נאר בקש התל [21] דברת קנאת ריות תקנתי קנאתי ריותי ריותי דברו דברו שחתו [22] שחתו רוו דברתם קנאתם רויתם דברנו רוינו רותה שחתה [23] גדלה למדת למדתן .

[24]¶ Et Impatiuũ huius cõiugatiõis veniet vndecĩ modis. Primo pe [25]cũ pathah:& hayn cũ ceri vt דבר : & qñ sũt subunita: tũc[26]mutabit̃ ceri cũ seghol ut דבר־נא. Scđo hayn cũ pathah vt פלג כתר:& ambo[27] hæc sũt ĩ hayn gutturali שמח שלח. Mod⁹ tertius qñ hayn ẽ resc:& pe cũ kamecz[28]ut ברך קרב. Mod⁹ q̃rtus ẽ qñ est hayn he ueniet pe cũ pathah:& hayn[29] cum ceri ut מהר. Quitus ẽ qñ uenit cũ additõe he ĩ vltĩo: aliqñ pe ẽ cũ pathah

& aliqñ

¶ Et nomen agentis de ipso graui qđ kimhiades uocauerunt
ipsum mediũ[2] semp ueniet cum additione mem ante ip̄m cũ
sceua: & hoc qñ fuerit[3] in ipsis perfectis ueniet ƒm duo ponde
ra. Vnum est ꝙ pe radicis sit cum pathah: & hayn[4] cum ceri si
non sit cõtinua dictioni paruæ: quia tũc esset illa cõmutãs ceri
in seghol[5] ut מאמץ כח. Secũdũ est qñ hayn radicis est aleph aut
resc pe ueniet cũ kamecz[6] ut מנאץ מברך: excepto uno Isayę cap.
.xlix. in quo hayn nõ est aleph: neqꝫ[7] resc: & pe est cum kamecz
למתעב גוי: & nõ est mutatio in ponderibus istis. Et nomen[8] acti
in hac coniugatione est etiã semp cũ additione mem in capite
cum puncto[9] sceua: & in illo est pe cum sciurek: & hayn cũ ka-
mecz ut מדובר.[10] ¶ Verũtamẽ pondera uerboꝝ cõiugationis
huius suis tẽporibus inueniunt̃[11] hoc modo quem dicemus.
Primo p̃teritũ ueniet[12] modis diuersis: quia aliquando ueniet
pe cum hirek: & hayn cũ ceri ut וחקר תקן[13] אזן. Et secũdo hayn
ueniet cum pathah ut אבד ושבר. Et tertio quãdo lãmed[14] radi
cis est de lr̃is gutturis: & inter hayn punctuatã cũ ceri ƒm pon
dus primũ:[15] & inter lãmed gutturalẽ ueniet pathah surrepta
ex lectis: quæ nõ sunt scripta vt[16] צמח. Quarto aliqñ est lãmed
gutturalis: & hayn cum pathah ƒm pondus scđm[17] lãmed est
quiescens ut שמח. Quinto qñ hayn est de lr̃is lenitatis & cum
ceri: tunc etiã[18] pe est cum ceri ut מאן ברך. Et rõ est quia ad si-
gnificãdum defectũ daghesc ipsius hayn[19] fuit dilatata pe: &
fuit cõmutatũ hirek cũ ceri. Sexto qñ est hayn lenis: & pe[20] cũ
hirek hayn ĩ discõtinuo est cũ ceri ut נער: & quãdo ueniet post
illa dictio[21] pua cõmutabit̃ ceri cũ segol ut בקש ליץ exq̄siuit sub
sannator. Septimo qñ deficiet daghesc ipsius hayn[22] veniẽt pe
& hayn cũ seghol nisi hayn sit lenis ut החל: hæ sunt septẽ[23] con
ditiones absentis p̃teriti in cõiugatiõe ista: & nõ mutabunt̃ in
quiete & defectu & duplicitate[24] oĩo. Pro p̄ñtia masculi singu
laris ueniet cũ additiõe tau cũ kamecz in vltimo: & hayn etiã
[25] erit cũ kamecz: & lãmed cũ sceua: & pe remanebit ƒm eius
dispositionẽ in absenti ut[26] דברת תקנת שמחת נערת. Et in quiescẽ
tibus mutabunt̃ duobus modis: qa in hñtibus[27] lãmed aleph
hayn ueniet cum ceri ut קנאת: & in quiescentibus lammed he
ueniet cũ hirek[28] ut רוית. Loquẽtis pro se iudiciũ eius est in per
fectis sicut sunt iudicia præsentię: excepto[29] ꝙ tau addita ue-
niet cum hirek ut תקנתי קנאתי. Et in quiescentibus lammed he

in pausa

ושם הַפּוֹעֵל מִן הַרָגוּשׁ אֲשֶׁר הַקִמְחִיִּים קְרָאוּהוּ בֵּינוֹנִי לְעוֹלָם יָבֹא בְּתוֹסֶפֶת מֵם לְפָנָיו בִּשְׁוָא וְזֶה כְּשֶׁיִּהְיֶה בִּשְׁלֵמִים יָבֹא עַל שְׁנֵי מִשְׁקָלִים: הָאֶחָד שֶׁפֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּצֵרִי אִם אֵינָהּ סְמוּכָה לְמִלָּה זְעִירָא כִּי אָז הָיְתָה מַחֲלִיפָה הַצֵּרִי בִּסְגוֹל כְּמוֹ מְאַמֶּץ כֹּחַ: הַשֵּׁנִי כְּשֶׁעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ אַלֶף אוֹ רֵישׁ הַפֵּא תָּבֹא בְּקָמֶץ כְּמוֹ מְנָאֵף מְבָרֵךְ זוּלַת אֶחָד בִּישַׁעְיָה סִימָן מט שֶׁאֵין הָעַיִן אַלֶף וְלֹא רֵישׁ וְהַפֵּא בְּקָמֶץ לִמְתָעֵב גּוֹי וְאֵין שִׁנּוּי בַּמִּשְׁקָלִים הָאֵלֶּה: וְשֵׁם הַפָּעוּל בְּזֶה הַבִּנְיָן הוּא גַם כֵּן לְעוֹלָם בְּתוֹסֶפֶת מֵם בָּרֹאשׁ בִּנְקוּדַת שְׁוָא וּבוֹ הַפֵּא בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ מְדוּבָּר:

ואמנם מִשְׁקְלֵי פָּעֳלֵי הַבִּנְיָן הַזֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם נִמְצְאוּ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נֹאמַר· רִאשׁוֹנָה הֶעָבַר יָבֹא עַל פָּנִים שׁוֹנִים כִּי לִפְעָמִים תָּבֹא הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ אִזֵּן וְחִקֵּר תִּקֵּן וּשְׁנִית הָעַיִן תָּבֹא בְּפַתַח כְּמוֹ אִבַּד וְשִׁבַּר וּשְׁלִישִׁית כְּשֶׁלַּמֶד הַשֹּׁרֶשׁ מֵאוֹתִיּוֹת הַגָּרוֹן וּבֵין הָעַיִן הַנְּקוּדָה בְּצֵרִי עַל הַמִּשְׁקָל הָרִאשׁוֹן וּבֵין הַלָּמֶד גְּרוֹנִית תָּבֹא פַּתַח גְּנוּבָה מִן הַנִּקְרָאִים וְאֵינָם נִכְתָּבִים כְּמוֹ צִמֵּחַ· רְבִיעִית לִפְעָמִים הַלָּמֶד גְּרוֹנִית וְהָעַיִן בְּפַתַח עַל הַמִּשְׁקָל הַשֵּׁנִי הַלָּמֶד נָחָה כְּמוֹ שִׂמַּח· חֲמִשִׁית כְּשֶׁהָעַיִן מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן וּבְצֵרִי אָז גַּם הַפֵּא בְּצֵרִי כְּמוֹ מֵאֵן בֵּרֵךְ וְהַטַּעַם כִּי לְהוֹרוֹת חֶסְרוֹן דָּגֵשׁ הָעַיִן נִרְחֲבָה הַפֵּא וְהוּמַר הַחִירֶק בְּצֵרִי· שִׁשִּׁית כְּשֶׁהָעַיִן רִפְיוֹנִית וְהַפֵּא בְּחִירֶק הָעַיִן בַּמּוּכְרַת הִיא בְּצֵרִי כְּמוֹ נִעֵר וּכְשֶׁתָּבֹא אַחֲרֵיהֶם מִלָּה זְעִירָא יוּמַר הַצֵּרִי בִּסְגוֹל כְּמוֹ בִּקֶּשׁ לֵץ· שְׁבִיעִית כְּשֶׁיֶּחְסַר דָּגֵשׁ הָעַיִן תָּבֹאנָה הַפֵּא וְהָעַיִן בִּסְגוֹל אִם אֵין הָעַיִן רִפְיוֹנִית כְּמוֹ הֶתֶלוּאֶלֶה שֶׁבַע מִדּוֹת נִסְתָּר הֶעָבַר בַּבִּנְיָן הַזֶּה וְלֹא תִּשְׁתַּנֶּנָה בַּנָּחַ וְהַחָסֵרוֹן וְהַכָּפֵל כְּלַל לְנֹכַח הַזָּכָר הַיָּחִיד יָבֹא בְּתוֹסֶפֶת תָּו בְּקָמֶץ בָּאַחֲרוֹנָה וְהָעַיִן גַּם כֵּן תִּהְיֶה בְּקָמֶץ וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַפֵּא תִּשָּׁאֵר עַל מַתְכּוּנְתָּהּ בַּנִּסְתָּר כְּמוֹ דִּבַּרְתָּ תִּקַּנְתָּ שִׂמַּחְתָּ נִעַרְתָּ· וּבַנָּחִים יִשְׁתַּנּוּ בִּשְׁנֵי פָּנִים כִּי בְּבַעֲלֵי הַלָּמֶד אַלֶף הָעַיִן תָּבֹא בְּצֵרִי כְּמוֹ קִנֵּאתָ וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא תָּבֹא בְּחִירֶק כְּמוֹ רִוִּיתָ· הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ מִשְׁפָּטוֹ בַּשְּׁלֵמִים כְּמִשְׁפְּטֵי הַנֹּכַח זוּלַת שֶׁהַתָּו הַנּוֹסֶפֶת תָּבֹא בְּחִירֶק כְּמוֹ תִּקַּנְתִּי קִנֵּאתִי· וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא

בהפסק

יַסְפִּיק לַמַּתְחִילִים בַּמְּלָאכָה הַזֹּאת כִּי אֵין כַּוָּנָתֵינוּ בָּזֶה אֶלָּא לְהַיְשִׁיר הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יְבַקְשׁוּ לָדַעַת לְדַבֵּר יְהוּדִית עַל דֶּרֶךְ מְלָאכוּתִיִּי וְלֹא לְפִי הֶרְגֵּל הָאֲנָשִׁים לְבַד כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ רֹב אַנְשֵׁי זְמַנֵּינוּ וְהַבָּאִים אַחֲרַי יִרְאוּ דֶּרֶךְ יִשְׁכָּן אוֹר לְהַשְׁלִים מַה שֶּׁחָסֵר בְּחִבּוּרֵינוּ זֶה וַאֲשֶׁר מְלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ יְמַלֵּא חֶסְרוֹנֵינוּ אָמֵן ׃

בִּנְיַן פֹּעַל הַדָּגוּשׁ

אחרי הַפֹּעַל קַל בָּא הַפֹּעַל שֶׁהוּא כַּיּוֹצֵא בּוֹ בְּאוֹתִיּוֹת שֵׁם פָּעֳלוֹ בְּלֹא תוֹסֶפֶת אוֹת כְּמוֹ שֵׁם פֹּעַל קַל אַף כִּי יוֹסִיף דָּגֵשׁ עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ כִּי מְקוֹר הַקַּל פֹּעַל בְּחֹלֶם הָעַיִן רָפָה וּמְקוֹר הַדָּגוּשׁ יַסּוֹר בְּדָגֵשׁ עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ עִם מַה שֶּׁשְּׁאַר הַבִּנְיָנִים מוֹסִיפִים שְׁמוֹת פָּעֳלֵיהֶם אוֹת בִּתְחִלָּתָם כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה לְפָנִים ׃

ומעתה נֵלֵךְ לְפִי דַּרְכֵּנוּ עַל הַסֵּדֶר אֲשֶׁר דָּרַכְנוּ בְּפֵירוּשׁ הַקַּל וְנַתְחִיל בְּשֵׁם הַפֹּעַל וְנֹאמַר כִּי מִשְׁקְלֵי שֵׁם פֹּעַל הַדָּגוּשׁ בַּשְּׁלֵמִים הֵם תִּשְׁעָה ׃ הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁפֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְדָגֵשׁ כְּמוֹ דַּבֵּר וּכְשֶׁיִּסָּמֵךְ יוּמַר הַצֵּרִי בִּסְגוֹל כְּמוֹ מְדַבֶּר לָךְ׃ וְכֵן עִם הַכִּנּוּיִם כְּמוֹ שֶׁנִּבְאַר בְּשַׁעַר הַכִּנּוּי וְלִפְעָמִים יוּמַר בְּחִירֶק כְּמוֹ וּבְפָרִשְׂכֶם ׃ הַמִּשְׁקָל הַשֵּׁנִי הַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ יָסּוֹר ׃ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ לְיִסּוֹר ׃ הָרְבִיעִי בְּתוֹסֶפֶת הֵא הַפֵּא בְּפַתַח וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא כְּמוֹ זַמְּרָה ׃ הַחֲמִישִׁי כְּשֶׁיִּהְיֶה דּוֹמֶה לֶעָבָר שֶׁהַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְדָגֵשׁ כְּמוֹ דִּבֵּר וְשִׁלֵּם וּכְשֶׁהָעַיִן מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן הַפֵּא בְּקָמֵץ כְּמוֹ בָּרֵךְ ׃ הַשִּׁשִּׁי כְּשֶׁהַלָּמֶד גְּרוֹנִית מֵהֶם שֶׁהָעַיִן בְּצֵרִי וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בְּפַתַח מָשָׁל הָרִאשׁוֹן שַׁלֵּחַ מָשָׁל הַשֵּׁנִי שַׁלַּח ׃ הַשְּׁבִיעִי שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בְּפַתַח וְהָעַיִן בִּסְגוֹל עִם הַכִּנּוּי וְאַחֲרֵי הַלָּמֶד תָּו נוֹסֶפֶת קוֹדֶם הַכִּנּוּי כְּמוֹ בִּיחֶזְקֵאל סִימָן יו׳ בְּצַדֶּקְתֵּךְ אַחְיוֹתֵךְ הֲרֵי הַשְּׁלֵמִים דַּבֵּר פָּרִשׁ יָסּוֹר יִסּוֹר זַמְּרָה דִּבֵּר בָּרֵךְ שַׁלֵּחַ שַׁלַּח צַדֶּקְתֵּךְ וְאֵין בָּזֶה שִׁנּוּי מֵחֲמַת הַנָּחוֹת וְלֹא מִפְּאַת הַחִסָּרוֹן אוֹ הַכֶּפֶל ׃

sufficiet incipientibus hanc artem: quia non est nostra intẽtio in hoc nisi dirigere [2] viros qui exquirunt scire loqui ihudaice ꝓm modum artificialem: & non[3] ꝓm vsum hoĩum solum prout uidimus maiorẽ partem hominum nostri temporis. Et ueniẽtes post me[4] uidebunt uiam quam colet lux ad perficiendũ qđ defuit nostræ editioni huic: & ille cuius plenitudo[5] totius terræ est gloria eius compleat nostrũ defectum amen.
6
7 CONIVGATIO פעל GRAVIS.
8
[9] ℭ Post uerbum leue est פעל: quia est simile illi in litteris [10] nominis sui uerbi sine additione litteræ sicut nomẽ uerbi [11] leuis: licet addat daghesc hayn radicis: quia uena [12] leuis est פעל cũ holem hayn lenis. Et uena daghuse est יסר cum daghesc hayn radicis [13] cum eo quod reliquæ coniugationes addunt nomĩa suorum uerborum litterã in illorum initiũ vt [14] videbit̃ infra.
[15] ℭ Et hinc procedemus ꝓm nostrũ iter serie qua ꝓcessimus in expositione ipsius leuis. [16] Et incipiemus de nomine uerbi: & dicemus ꝙ pondera nominis uerbi פעל [17] grauis in ꝑfectis sunt nouem. Primũ est quãdo pe radicis est cum pathah: & hayn[18] cum ceri & daghesc vt דבר: & quando continuabit̃ commutabitur ceri in seghol ut מדבר a loquẽdo tecum. [19] Et sic cũ cõnotationibus ut exponemus in capitulo cõnotationis: & aliquando cõmutabitur cum hirek[20] ut וכפרי שכם. Pondus secundum est pe cum kamecz: & hayn cũ holem ut יסר. [21] Tertiũ est ꝙ pe sit cum hirek: & hayn cum holem vt ליסור. Quartum cũ additiõe[22] he pe est cum pathah: & hayn radicis cum sceua ut זכרנה. Quintũ quãdo erit simile[23] ꝑterito: quia pe est cũ hirek: & hayn cum ceri & daghesc vt דברושלם. Et qñ hayn[24] est de litteris lenitatis pe est cũ kamecz vt ברך. Sextũ qñ lãmed est gutturalis[25] de illis sunt quoꝝ hayn est cũ ceri: & de illis sũt quoꝝ hayn est cũ pathah. exẽplũ primi ẽ שלח. exẽplũ secũdi[26] ẽ שלח. Septimũ qñ ueniet pe cũ pathah: & hayn cũ seghol cũ cõnotatiõe: & post[27] lãmed est tau addita añ cõnotationẽ vt Ezechiel cap. xvi. בצדקתך te iustificãdo[28] sororẽ tuam. Sicq̧ ꝑfecta sunt דבר פריש יסור יסור זמרה דבר ברך שלח[29] שלח צדקתך. Et non est hic uarietas occcasiõe gẽtis: neq̧ ex ꝑte defectus aut[30] duplicitatis.

ℭ Et nomen

תבני תאבי תאוי.Sicq; eorum sũma inter perfecta & differentia ab illis [2] fm suas formas sunt quindecim.[3] ¶Et etiam pluralitas fœminarum absentium ueniet modis diuersis.[4] Primo ꝙ tau sit cũ hirek:& pe cũ sceua : & hayn cum pathah [5] ut תשמענה : & in pausa redit hayn in kamecz . & de illis sunt quorum tau est cum seghol:[6]& pe cũ rapiente seghol:& hayn cum pathah ut תחרשנה . & de illis sunt quorũ tau est cum kamecz:[7]& pe cũ rapiēte pathah:& hayn cũ holem ut תעבורנה : & aliquando est pe cum sceua[8]ut תהגורנה.[9] ¶Et de illis sunt quiescentes he in vltimo ut תלבשן:& aliquando uenit etiam [10] plr̃itas absentium masculorum loco pluralitatis fœminarum vt [11] יצאו exibunt filiæ Scilo loco תצאנה cum ceri tau & defectu pe yod:& hayn[12] cum seghol:& cum quiete lãmed.Et similiter pręsentia pluralitatis masculi loco absentis pluralitatis fœminarũ[13] ut:& viduæ tuę super me תבטחו confident loco תבטחנה . Sicq; omnia perfecta sunt sex[14] תשמענה תחרשנה תעבורגה תהגורנה תלבשן תצאנה.Et in quiescentibus:[15]in quiescentibus pe aleph de illis sunt quorũ tau est cum holem trahente quiescentẽ:& hayn est cum pathah:& lãmed[16]cum sceua ut תאמרנה . & de illis sunt quorum tau est cũ seghol:& pe aleph cum rapiẽte seghol:& hayn[17]cum kamecz ut תאהבנה.& de illis sunt quorum hayn est cũ holem ut תכסופנה. & de illis sunt quiescẽtia[18]pe yod:quoꝝ tau est cum ceri significante quiescẽtem:& hayn est cum pathah vt תלבנה . & de illis [19]sunt quorum tau & hayn sunt cum ceri ut תשבנה .

[20] ¶Et de binariis sunt quorum tau est cum kamecz:& littera prima cum holem vt[21]תבאנה.& aliquando in pausa tau est cum sceua:& aleph[22]cũ ceri ut תבאינה.& de illis sũt quorũ tau est cũ ceri:& lr̃a prima cũ holem vt[23]תבושנה.Et de qescẽtibus lãmed aleph sunt quorum tau est cum hirek:& pe cum sceua:& hayn cum ceri [24]ut תמצאנה תקראנה.Et de quiescentibus pe aleph & lãmed he tau est cum holem:[25]& hayn cum ceri ut תאבנה . Sicq; omnia differentia sunt octo [26] תלבנה תירשנה תשבנה תבאנה תבאינה תבושנה תמצאנה תאבנה. Sicq; sũma omnium[27]perfectorum & differentium ab illis sunt quatuordecim:sex in perfectis : & octo [28]in differentibus.Sicq; exposuimus omnes formas uerborũ in cõiugatione leui cum suis uarietatibus [29] in suas spẽs : licet ego sciam ꝙ inueniantur multa præter hæc:sed q̃d retulimus

תְּאַוִּי תִּבְנִי תֹּאבִי הִנֵּה כֻּלָּם בֵּין הַשְּׁלֵמִים וְהַמִּתְחַלְּפִים מֵהֶם בְּצוּרוֹתֵיהֶם חֲמִשָּׁה עָשָׂר ׃

וגם הָרִבּוּי בַּנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת יָבֹא עַל פָּנִים שׁוֹנִים רִאשׁוֹנָה שֶׁהַתָּו בְּחִרֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּפַתַח כְּמוֹ תִּשְׁמַעְנָה וּבְהֶפְסֵק תָּשׁוּב הָעַיִן אֶל קָמֵץ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בַּחֲטֵף סְגוֹל וְהָעַיִן בְּפַתַח כְּמוֹ תֶּחֱרַשְׁנָה ׃ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּקָמֵץ וְהַפֵּא בַּחֲטֵף פַּתַח וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ תַּעֲבוֹרְנָה וְלִפְעָמִים הַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ תַּחְגוֹרְנָה ׃

ומהם נָחֵי הַהֵא בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ תִּלְבַּשְׁןָ וְלִפְעָמִים בָּא גַם רִבּוּי הַנִּסְתָּרִים הַזְּכָרִים מְקוֹם רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת כְּמוֹ יֵצְאוּ בְּנוֹת שִׁילֹה מְקוֹם תֵּצֶאנָה בְּצֵרִי הַתָּו וְחֶסְרוֹן הַפֵּא יוֹד וְהָעַיִן בִּסְגוֹל וּבְנָח הַלָּמֶד ׃ וְכֵן נִכַּח רִבּוּי הַזָּכָר מְקוֹם נִסְתַּר רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת כְּמוֹ וְאַלְמְנוֹתֶיךָ עָלַי תִּבְטָחוּ מְקוֹם תִּבְטַחְנָה הֲרֵי כָּל הַשְּׁלֵמִים שִׁשָּׁה שְׁמַעְנָה תֶּחֱרַשְׁנָה תַּעֲבוֹרְנָה תַּחְגוֹרְנָה תִּלְבַּשְׁןָ תֵּצֶאנָה ׃ וּבַנָּחִים בְּנָחֵי הַפֵּא אָלֶף מֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּחֹלֶם מוֹשֵׁךְ הַנָּח וְהָעַיִן בְּפַתַח וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא כְּמוֹ תֹּאמַרְנָה וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בִּסְגוֹל וְהַפֵּא אָלֶף בַּחֲטֵף סְגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ תֶּאֱהַבְנָה וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ תֶּאֱסוֹפְנָה ׃ וּמֵהֶם נָחֵי הַפֵּא יוֹד שֶׁהַתָּו בְּצֵרִי מוֹרֶה הַנָּח וְהָעַיִן בְּפַתַח כְּמוֹ תֵּלַכְנָה וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ תֵּשֵׁבְנָה ׃

ומהשניים יֵשׁ שֶׁהַתָּו בְּקָמֵץ וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחֹלֶם כְּמוֹ תָּבֹאנָה וְלִפְעָמִים בְּהֶפְסֵק הַתָּו בִּשְׁוָא וְהָאָלֶף בְּצֵרִי כְּמוֹ תְּבוֹאֶינָה וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו בְּצֵרִי וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחֹלֶם כְּמוֹ תֵּבוֹשְׁנָה וּמִנָּחֵי הַלָּמֶד אָלֶף יֵשׁ שֶׁהַתָּו בְּחִרֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ תִּמְצֶאנָה תִּקְרֶאנָה ׃ וּמִנָּחֵי הַפֵּא אָלֶף וְהַלָּמֶד הֵא הַתָּו בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ תֹּאבֶנָה הִנֵּה כָּל הַמִּשְׁתַּנִּים שְׁמֹנָה תֵּלַכְנָה תִּירַשְׁנָה תֵּשֵׁבְנָה תָּבֹאנָה תְּבוֹאֶינָה תֵּבוֹשְׁנָה תִּמְצֶאנָה תֹּאבֶנָה ׃ הֲרֵי סַךְ כָּל הַשְּׁלֵמִים וְהַמִּשְׁתַּנִּים מֵהֶם אַרְבָּעָה עָשָׂר שִׁשָּׁה בַּשְּׁלֵמִים וּשְׁמֹנָה בַּמִּשְׁתַּנִּים ׃ הִנֵּה בֵּאַרְנוּ כָּל צוּרוֹת הַפְּעָלִים בְּבִנְיַן הַקַּל בְּשִׁינּוּיֵיהֶם לְמִינֵיהֶם אַף כִּי יוֹדֵעַ אֲנִי כִּי יִמָּצְאוּ רַבִּים זוּלַת אֵלֶּה ׃ אֲבָל מַה שֶּׁזָּכַרְנוּ

יספיק

המשונות מן השלמים תאבדו תאבדו תאברון תאהבו תאחזו תאחזון תאותו תיבשו תדעו תדעון תיחלו תיטבו תוכלו תבאו תבוזו תהינו תקושון תאוו תאפו תבכו תחוו תצאו תתנו תטו׳ אלה הן שלשים ואחת צורות הנכח לרבוי השוה לזכרים ולנקבות שבע בשלמים ועשרים וארבע משונות מהן ואולם ברבוי הזכרים הנסתרים בשלמים הן צורות הרבוי לנכח מלבד שתומר התו המורה הנכח ביוד המורה הסתר וכן גם בנחים ובחסרים ובכפולים ולכן אין להאריך באלה ׃

ואמנם הנסתר לנקבה היחידה ברב הענינים יבא כמו הנכח בזכר ויתיחד נכח הנקבה בתוספת יוד בסוף וזה בדרכים שונים כי לפעמים תבא עין השרש בשוא כמו תשכחי שהתו הנוספת ולמד השורש בחרק ופא השרש והעין בשוא וכשהפא אות גרונית תבא בפתח כמו תאספי ופעם שהעין בחטף קמץ כמו תשחרי ומאלו שהומר בם בהפסק הקמץ בחלם ופעם בשורק משל הראשון תשקוטי תחשוכי ומשל השני תעבורי ובכלל אשר העין בם בשוא יבאו בקמץ בהפסק כמו תלבשי׳ ואלו לפעמים נמצאו בתוספת נון כמו תדבקין ואשר הם בחטף קמץ ישובו בחלם בהפסק כמו שאמרנו והנה כלל צורות הנכח לנקבה היחידה חמש תשכחי תאספי תשחרי תשקוטי תעבורי ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהתו בחלם והפא נחה והעין בשוא כמו תאמרי ומהם שהתו בשוא והאלף בצרי והעין בחטף פתח כמו תאהבו ומהם שהתו בחלם והאלף נחה והעין בצרי כמו תאחזי ׃

ובנחי הפא יוד מהם שהתו בשורק והעין בשוא כמו תלכי׳ ומהשניים יש שהתו בקמץ והאות הראשונה בשורק כמו תגורי ומהם שהאות הראשונה בחלם כמו תדושי ׃

ובנחי הלמד הא מהם שהתו בשוא והפא אלף בפתח כמו תאוי ומהם שהתו בחרק והפא בשוא כמו תבני ומהם שהתו בחלם והעין בחרק כמו תאבי ובכלל אין הפרש בין רב הרבים לנכח ובין היחידה לנכח אלא שהלמד השרש ברבוי בשורק מושך וו וביחידה בחרק מושך יוד כמו תתנו תתני הרי כלל אלה שזכרנו עשרה תאמרי תאהבי תאחזי תוכלי תלכי תגורי תדושי

differentes a pfectis תאבדו תאבדון תאהבו תאחזו [2] תאחזון תאותו ת תאפו תאוו תקושון תהינו[3] תבוזו תבאו תוכלו תיטבו תיחלו תדעון תדעו תיבשו תכבו תהזו תצאו תתנו תשו: hę sunt[4] trigĩta & vna formę pñtię plr̃itatis æqualis pro masculis & ꝓ fœminis: septẽ in ipsis pfectis[5] & vigintiquatuor differẽtes ab illis. Verũtñ in plr̃itate masculoꝝ absentium in ipsis pfectis[6] sunt formæ plr̃itatis pñtiæ: excepto ꝙ cõmutatur tau significans pñtiã cũ yod significãte[7] abñtiã. Et sic etiã in quiescẽtibus & defectiuis & duplicibus: & iõ non est ꝓtrahendũ sermonẽ ĩ his:[8] sed absens ꝓ fœmina singl'i in maiori parte reꝝ ueniet sicut pñtia masculi:[9] & propriũ est p̃sentiæ fœminæ additio yod in vltimo: & hoc est modis diuersis: quia aliqñ[10] veniet hayn radicis cũ sceua vt תשכחי: quia tau addita & lãmed radicis[11] est cũ hirek: & pe radicis & hayn est cum sceua. Et qñ pe est lr̃a gutturalis ueniet cum pathah[12] ut תאספי: & aliqñ est ꝙ hayn est cũ rapiẽte kamecz ut תשחרי. Et de his sunt in quibus cõmutatũ est[13] in pausa kamecz cũ holem: & aliqñ cũ sciurek. exemplũ primi תחשובי[14] תשקוטי. & exemplum secundi תעבורי. & vl'iter quoꝗ hayn est cum sceua illa uenient cum kamecz[15] in pausa vt תלבשי. Et hæc aliqñ inueniunt̃ cum additione nun vt תדבקין.[16] Et quæ sunt cũ rapiẽte kamecz redeunt in holem in pausa ut diximus. Sicq̧ sũma[17] formarũ p̃sentiæ pro fœmina singl'i sunt quinq̧ תשכחי תאספי תשחרי תשקוטי [18]תעבורי. Et in qescẽtibus: in quicscẽtibus pe aleph ex illis sunt quoꝗ tau est cum holem: & pe quiescit: & hayn[19] est cũ sceua vt תאמרי. & de illis sunt quoꝗ tau est cũ sceua: & aleph cũ ceri: & hayn cũ rapiẽte pathah[20] vt תאהבו. & de illis sunt quoꝗ tau est cum holem: & aleph quiescit: & hayn est cum ceri vt תאחזי.
[21] Et in quiescẽtibus pe yod de illis sunt quoꝗ tau est cum sciurek: & hayn cum sceua ut תלכי.[22] Et de binariis sunt quoꝗ tau est cũ kamecz: & lr̃a prima cum sciurek vt תגורי. & de illis[23] sunt quoꝗ littera prima est cum holem ut תדושי.[24]

¶ Et in quiescẽtibus lãmed he de illis sunt quorũ tau est cũ sceua: & pe aleph cũ pathah[25] ut תאוי. & de illis sunt quorum tau est cum hirek: & pe cum sceua ut[26] תבני. & de illis sunt quoꝗ tau est cum holem: & hayn cũ hirek vt תאבי. & summatim non est differentia[27] ĩter maiorẽ partẽ pluriũ pro pñtia: & ĩter singl'em ꝓ pñtia: nisi ꝙ lãmed radicis in plr̃itate[28] est cũ sciurek trahẽte vau: & in singl'i est cũ hirek trahẽte yod ut תתנו תתני. Sicq̧ sũma[29] istorũ q̃ retulimus sunt decẽ תאמרי תאהבי תאחזי תוכלי תלכי תגורי תדושי תאוי

תעבורו: & de illis sunt cum kamecz vt תשכבו תנחלו:& de illis sunt
quæ ueniēt aliqñ cũ holem:[2]& aliqñ cũ sciurek hayn vt תשפוטו
תשפוטו.Et sic uenient cũ additiõe nun absq;[3]mutatiõe ut תשמעון
תשכרון:quoq; pe est cũ sceua.& de illis sunt quoq; hayn est cum
kamecz[4]in pausa ut תשכבון & cætera:hæ sunt formæ perfectoq;
septem : תשמרו[5]תעברו תשמורו תנחלו תשפוטו תשמעון תשכבון.[6]℄Et in
quiescentibus:in quiescẽtibus pe aleph de illis sunt quoq; tau
est cum holem:& hayn cũ sceua[7]vt תאבדו.Et in pausa cum ceri
תאבדו:& aliqñ venerũt[8] cũ additiõe nun תאבדון. & de illis sunt
quoq; tau ẽ cũ seghol & aleph cũ rapiẽte seghol:& hayn[9]cũ ka
mecz vt תאהבו.& de illis sũt quoq; tau ẽ cũ holẽ:& hayn cũ ceri
ut תאחזו:& aliqñ[10]uenit cũ additiõe nun תאחזון: & sic תשכבון.Et
de qescẽtibus pe yod sunt quoq; uenit tau[11] cũ ceri:& hayn cũ
holẽ ut תאותו.& de illis sũt quoq; tau est cũ hirek:& hayn cũ ka
mecz ut[12]תיבשו.& de illis sũt quorũ tau ẽ cũ ceri:& hayn cũ sce
ua ut תדעו:& aliqñ cũ additiõe[13]nun ut תדעון.& đ illis sũt quoq;
tau ẽ cũ sceua:& yod cũ kamecz:& hayn cũ seghol vt[14]תיחלו.&
de illis sunt quoq; tau est cũ hirek & hayn cũ pathah ut תיטבו.&
de illis sunt quoq; tau est[15]cũ sciurek:& hayn cũ sceua ut תוכלו.
[16]℄Et in binariis de illis sunt quorum tau est cum kamecz:&
littera prima cum holem ut[17]תבאו. Et de illis sunt quorũ tau
est cum kamecz:& littera prima[18] cũ sciurek:& similiter scđa
ut תכו'ו. & de illis sunt quorum tau est cũ kamecz:& lr̃a prima
[19]cum hirek trahente ut תהינו.& de illis sunt quoq; tau est cum
sceua:& littera prima cum holem:[20]& vltima cum sciurek cũ
additione nun in vltimo vt תקושון. Et in quiescentibus lãmed
he[21]de illis sunt quoq; tau cum sceua:& littera prima cum pa-
thah ut תאוו. & de illis sunt quorũ ueniet[22]tau cum holem cũ
quiete aleph quæ est littera prima vt תאפו. & de illis[23]sunt quo
rum tau est cum hirek : & littera prima est cum sceua vt תכבו.
& de illis sunt quorum tau est cum seghol:[24] & littera prima q̃
est gutturalis cum rapiente seghol ut תחזו. Et de quiescẽtibus
pe[25]yod & lammed aleph sunt quorum tau est cum ceri ad si-
gnificandum defectum yod radicis:& hayn[26] est cum sceua:
vt תצאו. Et de defectiuis extremitatum sunt quorum tau est
cum hirek:& pe deficit:[27] & hayn est cum sceua & daghesc ad
significandum defectum ut תתנו.[28] ℄Et de defectiuis pe &
quiescentibus lammed sunt quorum tau est cum kamecz : &
hayn cum sciurek[29] vt תטו: hæ sunt vigintiquatuor formæ

 differentes

תעבורו ומהם בקמץ כמו תשכבו תנחלו ומהם שיבאו פעם בחלם ופעם בשורק העין כמו תשפוטו תשפוטו וכן יבאו בתוספת נון בלי שנוי כגון תשמעון תשמרון שהפא בשוא ומהם שהעין בקמץ ב בהפסק כמו תשכבון וזולתו אלה הן צורות השלמים שבע תשמרו תעברו תשמורו תנחלו תשפוטו תשמעון תשכבון׃

ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהתו בחלם והעין בשוא כמו תאבדו ובהפסק בצרי תאבדו ולפעמים באו בתוספת נון תאבדון ומהם שהתו בסגול והאלף בחטף סגול והעין בקמץ כמו תאהבו ומהם שהתו בחלם והעין בצרי כמו תאחזו ולפעמים בא בתוספת נון תאחזון וכן תשכבון ומנחי הפא יוד יש שתבא התו בצרי והעין בחלם כמו תאותו ומהם שהתו בחרק והעין בקמץ כמו תיבשו ומהם שהתו בצרי והעין בשוא כמו תדעו ולפעמים בתוספת נון כמו תדעון ומהם שהתו בשוא והיוד בקמץ והעין בסגול כמו תיחלו ומהם שהתו בחרק והעין בפתח כמו תיטבו ומהם שהתו בשורק והעין בשוא כמו תוכרו׃

ובשניים מהם שהתו בקמץ והאות הראשונה בחלם כמו תבאו ומהם שהתו בקמץ והאות הראשונה בשורק וכן השניה כמו תבוזו ומהם שהתו בקמץ והאות הראשונה בחירק מושך כמו תהינו ומהם שהתו בשוא והאות הראשונה בחלם והאחרונה בשורק בתוספת נון בסוף כמו תקושון ובנחי הלמד הא מהם שהתו בשוא והאות הראשונה בפתח כמו תאוו ומהם שתבא התו בחלם בנח האלף שהיא האות הראשונה כמו תאפו ומהם שהתו בחרק והאות הראשונה בשוא כמו תבכו ומהם שהתו בסגול והאות הראשונה שהיא גרונית בחטף סגול כמו תחזו׃ ומנחי הפא יוד והלמד אלף יש שהתו בצרי להורות חסרון היוד השרשית והעין בשוא כמו תצאו׃ ומחסרי הקצוות יש שהתו בחרק והפא חסרה והעין בשוא ודגש להורות על החסרון כמו תתנו׃

ומחסרי הפא ונחי הלמד יש שהתו בקמץ והעין בשורק כמו תטו אלה הן הארבע ועשרים צורות

ומעתה נְבָאֵר הָרִבּוּי לַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם וְנֹאמַר כִּי הַנּוּן נוֹסֶפֶת בְּרֹאשׁ סִימַן לָרַבִּים הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם תָּבֹא בִּשְׁנֵי דְרָכִים לִפְעָמִים בְּחִירֶק וְלִפְעָמִים בְּפַתַּח וְלִפְעָמִים בְּחוֹלֶם וּבְאוֹת גְרוֹנִית הַפֵּא בַּחֲטַף פַּתַּח נִכְרוֹת נִשְׁמַע נַעֲרוֹךְ נַעֲשֶׂה וְכֵן בְּתוֹסֶפֶת הֵא נִרְדּוֹף נִרְדְּפָה בִּתְמוּרַת הַחוֹלֶם אֶל שְׁוָא נִשְׁמְעָה בִּתְמוּרַת ה הַפַּתַּח אֶל שְׁוָא וּבְאוֹת גְרוֹנִית בַּחֲטַף פַּתַּח כְּמוֹ נִשְׁאֲלָה הֲרֵי צוּרוֹת הַשְּׁלֵמִים שֵׁשׁ נִכְרוֹת נִשְׁמַע נַעֲרוֹךְ נַעֲשֶׂה נִרְדְּפָה נִשְׁאֲלָה ׃

ובנחים בְּנָחֵי הַפֵּא אָלֶף מֵהֶם שֶׁהַנּוּן בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ נֹאמַר וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ נֹאבֵד וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בַּחֲטַף סֶגוֹל וְהַנּוּן בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ נֶאֱהָב וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ נֶאֱזוֹר ׃

ובנחי הַפֵּא יוּד מֵהֶם שֶׁהַנּוּן בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ נֵדַע וּמֵהֶם שֶׁהַנּוּן בִּשְׁוָא וְהַיּוּד בְּקָמֶץ וְהַלָּמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בִּסְגוֹל כְּמוֹ נְיָחֵל וּמֵהֶם שֶׁהַיּוּד בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ נִיטַב וּמֵהֶם שֶׁהַנּוּן בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ נוּכָל וּמֵהֶם שֶׁהַנּוּן וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ נֵלֵךְ׃ וְלִפְעָמִים בָּאָה הָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ וּבְתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ נֵלְכָה וּמֵהֶם שֶׁהַנּוּן בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ נִירָשׁ ׃ וּבַשְּׁנִיִּים מֵהֶם שֶׁהַנּוּן בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ נָבֹא וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא וּבְקָמֶץ הַלָּמֶד כְּמוֹ נָבֹאָה וּמֵהֶם הַנּוּן בְּקָמֶץ וְהַפֵּא בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ נָקוּם וּמֵהֶם שֶׁהַנּוּן בְּצֵרִי וְהַפֵּא בְּחוֹלֶם כְּמוֹ נֵבוֹשׁ וּמֵהֶם שֶׁהַנּוּן בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בַּחֲטַף סֶגוֹל וְהַוָּו שֶׁבְּאֶמְצַע בְּקָמֶץ כְּמוֹ נֶחֱוָר׃ וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁהַנּוּן בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ נִבְנֶה וּמֵהֶם שֶׁהַנּוּן בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ נֹאבֶה הֲרֵי כָּל הַמִּשְׁתַּנִּים שְׁמֹנָה עָשָׂר נֹאמַר נֹאבֵד נֶאֱהָב נֶאֱזוֹר נֵדַע נְיָחֵל נִיטַב נוּכַל נֵלֵךְ נֵלְכָה נִירָשׁ נָבֹא נָבֹאָה נָקוּם נֵבוֹשׁ נֶחֱוָר נִבְנֶה נֹאבֶה הֲרֵי כָּל צוּרוֹת הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שֵׁשׁ בַּשְּׁלֵמִים וּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה בַּמִּשְׁתַּנִּים מֵהֶם ׃

ובנכח רִבּוּי הַשְּׁלֵמִים תָּבֹא הַתָּו בְּחִירֶק וְהַפֵּא וְהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ תִּשְׁמְרוּ וּמֵהֶם שֶׁהַתָּו וְהַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ תַּעַבְרוּ וּבְהֶפְסֵק יָבֹאוּ בְּחוֹלֶם הָעַיִן כְּמוֹ תִּשְׁמוֹרוּ

¶Et hinc exponemus pluralitatē pro loquētibus per ſe: & dicemus q; nun[2] addita in capite ſignum pro pluribus loquentibus per ſe ueniet[3] duobus modis: aliqñ cum hirek: & aliqñ cū pathah: & aliquando cum holem & cum littera[4] gutturali: pe eſt cum rapiente pathah נברות נשמע נערוך נעשה: & ſic cum additione[5] he נרדוף נרדפה cōmutatione holem in ſceua נשמעה cōmutatione[6] pathah in ſceua. Et cū lr̄a gutturali cū rapiēte pathah ut נשאלה. Sicq; formæ[7] perfectoꝝ ſunt ſex נברות נשמע נערוך נעשה נרדפה נשאלה.[8] ¶Et in quieſcētib⁹: in quieſcētibus pe aleph de illis ſunt quoꝝ nun eſt cum holem: & hayn cū pathah[9] ut נאמר. & de illis ſunt quorū hayn eſt cum ceri ut נאבר. & de illis ſunt [10] quorum pe eſt cum rapiēte ſeghol: & nun cū ſeghol: & hayn cum kamecz ut נאהב. & de illis ſunt[11] quoꝝ hayn eſt cū holem vt נאזור.[12] ¶Et in quieſcētibus pe yod de illis ſunt quoꝝ nun eſt cum ceri: & hayn cū pathah ut[13] נדע. & de illis ſunt quorum nun eſt cum ſceua: & yod cum kamecz: & lāmed[14] radicis cum ſeghol vt ניחל. & de illis ſunt quoꝝ yod eſt cum hirek: & hayn cum pathah vt ניטב.[15] & de illis ſunt quoꝝ nun eſt cū ſciurek: & hayn cum kamecz vt נוכל. & de illis ſunt quorū nun & hayn eſt[16] cum ceri ut נלך: & aliquādo uenit hayn cū ſceua: & lāmed cum kamecz: & cum additiōe[17] he in vltimo ut נלכה. & de illis ſunt quorum nun eſt cum hirek: & hayn cum kamecz ut נירש. [18] Et in binariis de illis ſūt quoꝝ nun eſt cum kamecz: & hayn cū holē vt נבא: & aliqñ cū additione[19] he & cū kamecz lāmed ut נבאה. & de illis nun eſt cū kamecz: & pe cū ſciurek vt[20] נקום. & de illis ſunt quoꝝ nun eſt cū ceri: & pe cū holem ut נבוש. Et de illis ſunt quoꝝ nun eſt cū ſeghol:[21] & pe cū rapiēte ſeghol: & vau q̄ eſt ī medio cū kamecz ut יחור. Et in quieſcētib⁹ lāmed he[22] de illis ſunt quoꝝ nun eſt cum hirek: & pe cū ſceua: & hayn cum ſeghol vt נכנה. & de illis ſunt quorum nun[23] eſt cū holem: & hayn cū ſeghol ut נאבה. Sicq; oīa differētia ſunt decē & octo נאמר[24] נאבר נאהב נאזור נדע ניחל ניטב נוכל נלך נלכה נירש נבא נבאה [25] נקום נבוש נחור נכנה נאבה. Sicq; omnes formæ loquentiū per ſe ſunt vigītiquatuor:[26] ſex in perfectis: & decem & octo in differentibus ab illis.[27] ¶Et in præſentia pluralitatis perfectorum ueniet tau cum hirek: & pe & hayn[28] cum ſceua ut תשמרו. & de illis ſunt quoꝝ tau & pe ſunt cum pathah:[29] & hayn cum ſceua ut תעברו: & in pauſa uenient cum holem hayn ut תשמורו תעבורו

& pe cum kamecz & hayn cum ceri vt יברך. & de illis sunt quo-
rum ueniet yod cum holem : & hayn [2] cum pathah: & in pausa
cum kamecz aut cum ceri vt יאכל יאכל יאכל : ecce tibi formæ [3] p-
fectorum quas numerauimus יגדל יאנף ישמע ימלוך ישכן יברך יאכל יאכל
[4] יאכל. [5] ¶Et in quiescẽtibus yod est cum ceri: & pe qescẽte: &
hayn cum holem ut יאות. [6] & de illis sunt quorum yod est cum
ceri: & hayn cum kamecz vt ידע. & de illis sunt [7] quorũ ueniet
yod cum sceua: & pe cum kamecz: & hayn cũ seghol ut ייחל : &
aliquando uenit [8] cum defectu yod vnius: & dicent יחל. & de
illis sunt quorum yod est cum hirek : & hayn cum pathah ut
[9] ישב. & de illis sunt quorum yod est cum sciurek: & hayn cum
kamecz ut יוכל. & de illis sunt quorum est yod & hayn [10] cum
ceri vt ילך. & de illis sunt quorum yod uenit cum hirek ali-
quando: & aliquãdo cum ceri & hayn [11] cum seghol ut ייצר יצר.
& de illis sunt quorum aliquando ueniet yod cum hirek: & ali
quando [12] cum ceri vt יקר יקר.
[13] ¶Et in binariis quiescentibus hayn vau de illis sunt quorũ
yod est cum kamecz: & pe cum sciurek ut [14] יקום. & de illis sunt
quorũ yod est cum kamecz: & hayn est cum holem ut יבא. [15] &
de illis sunt quorum yod est cũ seghol: & pe est littera guttura
lis cum rapiẽte seghol: & hayn cum kamecz vt [16] יחור.
[17] ¶Et in quiescẽtidus lãmed he de illis sunt quorum yod est
cum hirek: & pe cum sceua: & hayn [18] cum seghol ut יבנה. & de
illis sunt quorum yod est cum holem: & hayn cum seghol [19] ut
יאבה. & de illis sunt quorum yod est cum pathah : & pe guttu-
ralis cum rapiente pathah: & hayn [20] cum seghol ut יעשה : & ali
quando uenit cum defectu lammed he: & totum illud est cum
pathah ut [21] יעש : & aliquãdo uenit totum cum ceri ut יצא: sicque
sũma oĩum differẽtiũ a perfectis sunt [22] decem & octo יאות ידע
ייחל יחל יוכל ילך ייצר יצר יקר יקר יקום יבא [23] יחור יבנה יאבה יעשה יעש יצא.
Sicque totum futurũ singl'e absens est viginti [24] & sex formarũ.
[25] ¶Et pro præsentia fœminæ ueniet cum additione yod in
fine & tau in capite: & hayn [26] cum sceua uel cum rapiente: ipsa
existente gutturali quando ipsa non est in masculo [27] cum ho-
lem aut cum sciurek : quia tunc non mutabitur ut תאכרי תאחרי
תוכלי תשמרי [28] תקומי תבאי תאבי : & pter hæc alia : & ipsa absens assi
mulatur sua lingua præsentiæ [29] masculi scdm omnes suas res
singillatim.

¶Et hinc

וְהַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ יְבָרֵךְ וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא הַיּוֹד בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּפַתַּח וּבְהֶפְסֵק בְּקָמֶץ אוֹ בְּצֵרִי כְּמוֹ יֹאכַל יֹאכָל יֹאכֵל הֲרֵי לְךָ צוּרוֹת הַשְּׁלֵמִים אֲשֶׁר מָנִינוּ יִגְדַּל יֶאֱנַף יִשְׁמַע יִמְלוֹךְ יִשְׁכַּן יְבָרֵךְ יֹאכַל יֹאכָל יֹאכֵל׃

וּבְנָחִים הַיּוֹד בְּצֵרִי וְהַפֵּא נָחָה וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ יֵאוֹת וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ יֵדָע וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא הַיּוֹד בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יְיָחֶל וְלִפְעָמִים בָּא בְּחֶסְרוֹן יוֹד אַחֶרֶת וְיֹאמְרוּ יָחֵל וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ יִטַב וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ יוּכַל וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ יֵלֵךְ וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בָּא בְּחִירֶק לִפְעָמִים וּפְעָמִים בְּצֵרִי וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יִצֶר יֵצֶר וּמֵהֶם שֶׁלִּפְעָמִים תָּבֹא הַיּוֹד בְּחִירֶק וְלִפְעָמִים בְּצֵרִי כְּמוֹ יִקַר יֵקַר׃

וּבְשְׁנַיִים נָחֵי הָעַיִן וָו מֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּקָמֶץ וְהַפֵּא בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ יָקוּם׃ וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ יָבֹא וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בִּסְגוֹל וְהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית בַּחֲטֵף סֶגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ יֶחֱוָר׃

וּבְנָחִי הַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יִבְנֶה וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יֹאבֶה וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּפַתַּח וְהַפֵּא גְּרוֹנִית בַּחֲטֵף פַּתַּח וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יַעֲשֶׂה וְלִפְעָמִים בָּא בְּחֶסְרוֹן הַלָּמֶד הֵא וְכֻלּוֹ בְּפַתַּח כְּמוֹ יַעַשׂ וְלִפְעָמִים בָּא כֻלּוֹ בְּצֵרִי כְּמוֹ יֵצֵא הֲרֵי סַךְ כָּל הַמִּשְׁתַּנִּים מֵהַשְּׁלֵמִים שְׁמֹנָה עָשָׂר יֵאוֹת יֵדַע יְיָחֵל יָחֵל יוּכַל יֵלֵךְ יִיצֶר יֵצֶר יִקַר יֵקַר יָקוּם יָבֹא יֶחֱוָר יִבְנֶה יֹאבֶה יַעֲשֶׂה יַעַשׂ יֵצֵא הֲרֵי כָּל הֶעָתִיד יָחִיד נִסְתַּר עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ צוּרוֹת׃

וּלְנֹכַח לַנְּקֵבָה יָבֹא בְּתוֹסֶפֶת יוֹד בְּסוֹף וְתָו בְּרֹאשׁ וְהָעַיִן בִּשְׁוָא אוֹ בַּחֲטֵף בִּהְיוֹתָהּ גְּרוֹנִית כְּשֶׁאֵינָהּ בַּזָּכָר בְּחֹלֶם אוֹ בְּשׁוּרֶק כִּי אָז לֹא תִשְׁתַּנֶּה כְּמוֹ תֹּאמְרִי תְּאַחֲרִי תּוּכְלִי תִּשְׁמְרִי תָּקוּמִי תָּבֹאִי תֹּאבִי וְזוּלַת אֵלֶּה׃ וְהַנִּסְתֶּרֶת תִּדְמֶה בִּלְשׁוֹנָהּ לְנֹכַח הַזָּכָר בְּכָל עִנְיָנָיו אֶחָד לְאֶחָד׃

ומעתה

וור חסרה והעין בפתח כמו תוכל ומהם שתבא התו והעין בצרי כמו תלך · ומהם שהתו בחרק מושך או בצרי והעין בסגול כמו תיצר או תצר ומהם שתו הנכח בחלם ועין השרש בקמץ כמו תותר · ובשניים מהם שתבא התו בקמץ והאות הראשונה בחלם כמו תבא · ומהם שתבא האות הראשונה בשורק כמו תבוז תרום ומהם שתבא התו בשוא והאות הראשונה בחלם והשניה תבא בצרי כמו תצודד ת תמותת תשובב כן הוא דעת רב המדקדקים הקדמונים אבל לפי דעתי הם מן הכפולים למד מבנין פועל מרובע וכן תקונן אבל התו איתן מן הקל הוא תצור תמות תשוב על משקל תבוז תקום · ובנחי הלמד הא מהם שהתו בחרק והפא בשוא והעין בסגול כמו תשעה תפרה ומהם בנחי הפא אלף והלמד הא שתבא התו בחלם והעין בצרי כמו תאבה :

ובכפולי העין בלי נח מהם שתבא התו בקמץ והפא בחלם ותחסר אות הכפל כמו תאור ומהם שהתו בחרק ועין השרש בפתח ודגש כמו תידד ומהם שהתו בחרק והפא בחלם ודגש ותחסר למד הכפל כמו תיסוב הרי כל הצורות המשתנות מן השלמים עשרים ושש תאמר תאזור תחד תאהב תאחר תאחר תאצל תאשם תיבש תיבש תיטב תוכל תיצר תצר תלך תותר תבא תבוז תצודד תשעה תאבה תאור תידד תיסוב הרי כל צורות הנכח לזכר שלשים ושלש שבע לשלמים ועשרים ושש נוטות מהן :

ולנסתר היחיד הזכר בשלמים תהינה שמנה צורות · הראשונה יוד הנסתר העתיד בחרק והפא בשוא והעין בפתח כמו יגדל ובהפסק העין בקמץ : השנית כשתהיה פא הפעל אות גרונית אז היוד תבא בסגול ופא השרש בחטף סגול כמו יאנף ומהם בקמץ בלי הפסק כמו ישמע ויכשר השלישית שתבא עין השרש בחלם כמו ימלוך ימכור ובסמוך יתהפך החלם אל קמץ מלא פום כמו ימלך מלך ישכן בטח ולפעמים תתמוך היוד בגעיא לחזק החטיפה כמו ישמר צאתך אבל כשיסמך ובאות העין יהיה טעם מושך אז העין בחלם כמו יגנוב · ומהם שתבא היוד בשוא

והפא

yod deficiet: & hayn eſt cũ pathah ut[1] תוכל. & de illis ſunt quorum ueniet tau & hayn cũ ceri vt[2] תלך. & de illis ſunt quorum tau eſt cũ hirek trahente aut cum ceri: & hayn cum ſeghol ut תיצר vel[3] תצר. & de illis ſunt quorum tau p̃ſentiæ eſt cum holem: & hayn radicis eſt cum kamecz ut תותר. Et in binariis[4] de illis ſũt quorũ ueniet tau cum kamecz: & littera prima cum holem vt תבא. & de illis ſunt[5] quorum ueniet littera prima cũ ſciurek vt תבא תרגם. & de illis ſunt quorum ueniet tau[6] cũ ſceua: & littera prima cum holem: & ſecunda ueniet cum ceri ut תמותת[7] תצודד תשוכב. Sic eſt opinio maioris partis grãmaticoꝝ antiquorum: ſed ſm meam opinionẽ[8] illa ſunt ex duplicibus lãmed cõiugationis agentis quadri: & ſimiliter תקונן: ſed tau איתן[9] ipſius leuis eſt תצור תמות תשוב ſcd̃m põdus תכוז תקום. Et in quieſcẽtibus lãmed[10] he de illis ſunt quoꝝ tau eſt cum hirek: & pe cũ ſceua: & hayn cum ſeghol vt תשעה תפרה.[11] & de illis ſunt in quieſcẽtibus pe aleph & lãmed he quoꝝ ueniet tau cum holem: & hayn cum ceri vt[12] תאבה.[13] ¶ Et in duplicibus hayn ſine quiete de illis ſunt quoꝝ ueniet tau cum kamecz: & pe cũ holem:[14] & deficiet littera duplicitatis ut תאור. & de illis ſunt quorum tau eſt cum hirek:[15] & hayn radicis eſt cũ pathah & dagheſc ut תידד. & de illis ſunt quorum tau eſt cum hirek: & pe cum holem[16] & dagheſc: & deficiet lãmed duplicitatis vt תיסוב. Sicq; oẽs formæ differentes ab[17] ipſis perfectis ſunt uigintiſex תאמר תאמר תאזור תחד תאהב תאחרת אחר[18] תאצל תאשם תיבש תיבש תישב תוכל תיצר תצר תלך תותר תבא[19] תכוז תצודד תשעה תאבה תאור תידד תיסוב: ſicq; oẽs formę præſentiæ[20] pro maſculo ſunt trigintatres: ſeptem pro perfectis: & uigintiſex declinantes ab illis.[21] ¶ Et pro abſenti ſingulari maſculo in p̃fectis erũt octo formę.[22] Prima eſt yod abſentis futuri cũ hirek: & pe cum ſceua:[23] & hayn cũ pathah vt יגדל: & in pauſa hayn eſt cũ kamecz. Secũda eſt qñ fuerit pe[24] uerbi littera gutturalis: tunc yod ueniet cũ ſeghol: & pe radicis cũ rapiente ſeghol vt[25] יאנף. & de illis ſunt quæ ſunt cum kamecz ſine pauſa vt ישמע & יכשר. Tertia eſt ꝙ ueniat[26] hayn radicis cũ holem vt ימלוך יכבור: & in cõtinuo cõuertet̃ holem ĩ kamecz[27] pleni oris: ut ימלך מלך ישכן בטח: & aliqñ ſuſtinet̃ yod cũ mugitu[28] ad roborãdũ ip̃m raptũ ut ישמר exitũ tuũ: ſed qñ cõtinuabitur: & in lr̃a hayn erit[29] accẽtus trahens: tunc hayn eſt cum holem ut גנב. & de illis ſunt quoꝝ ueniet yod cũ ſceua

& pe

trigintaduæ. Et hæ ſunt illæ אומר תאמר אהב אוחז אחר אספה אאסור [2]אואל אאות ארע ארעה אוכל אלך אלכה איעץ איעצה אצק אצר [3] אצור אשב אבא אבאה אגיל אגילה אגור אחודה אקונן אבנה[4]אעשה אובה אירא אטה. Sicqꝫ ſũma perfectoꝝ & quieſcẽtiũ & defectiuoꝝ[5]& duplicium quę ſunt ſ̄m iudicium prædictoꝝ ſunt quadraginta & vna figura.

[6]¶ Et pro pñtia ad ſecũdũ ueniet additio tau in capite ad ſignificãdum p̃ſentiam[7]pro maſculo & ꝑ fœmina: & punctuabitur cum hirek ut plurimũ: & ideo [8] in ꝑfectis ueniet ſeptem modis. Prío quia ueniet tau cũ hirek: & pe [9] cũ ſceua: & hayn cum pathah vt תשכב. Et ſecũdo ꝙ ueniat hayn cum holem ut [10]תשמור. Et tertio ꝙ ſit tau cum holem: & hayn cum pathah ut תאכל. Et in pauſa [11]uenient formæ aliæ: quia quando hayn eſt cũ holem ĩ pauſa: in cõtinuo ueniet cũ kamecz[12] pleni oris ut תכרת לך: & quorum hayn eſt cum pathah: & tau cum holem in pauſa: [13]in cõtinuo ueniet hayn cum ceri vt תאכל תאכל. Et quãdo pe radicis eſt gutturalis ueniet[14]tau cum ſeghol: & pe cum rapiente ſeghol: & hayn cum pathah ut תהרש. Et ex illis ſunt quorum tau[15]eſt cum ſceua: & pe cum kamecz: & hayn cũ ceri vt תברך. Sicqꝫ formę perfectoꝝ ſunt ſeptem[16] תשכב תשמור תאכל תכרת תאכל תחרש תברך.[17] ¶ Et in quieſcẽtibus: in ꝗſcẽtibus pe aleph de illis ſunt quorũ pe eſt cum holem: & hayn cũ pathah [18]ut תאמר: & aliquando in pauſa eſt cum ceri: & in cõuerſione [19]futuri in præteritũ eſt cum ſeghol vt תאמר ותאמר: & in pauſa uenit correpte:[20] & in conuerſione venit producte. Et de illis ſunt quorum tau eſt cum ſeghol & aleph etiam: & hayn cũ kamecz[21]vt תאהב. Et de illis ſunt quorũ tau eſt cũ ſceua: & aleph & hayn cum pathah ut תאחר.[22] Et aliqñ ueniet hayn cum ceri vt תאחר ſimile perfectis ſcd̄m pondus תכבר.[23] Et de illis ſunt quorũ ueniet aleph ꝗſcens: & tau cũ kamecz: & hayn cum ſeghol vt תאצל. Et de illis ſunt[24]quoꝝ aleph eſt quieſcens: & tau cũ ſeghol: & aleph cũ rapiẽte ſeghol: & hayn cũ kamecz vt[25] תאכל תאשם: Et de illis ſunt quoꝝ tau in quieſcẽtibus yod: pe eſt cũ ceri & deficit pe:[26]& hayn eſt cũ holem: & tau eſt addita in vltío: vt תאות. Et de illis ſũt quoꝝ tau eſt cũ hirek:[27] & hayn cũ kamecz ut תיבש: & aliqñ pe yod moueť: & ueniet tau cũ ſceua: [28]& pe yod cũ pathah: & hayn cum ceri vt תיבש. Et de illis ſunt quoꝝ tau eſt cũ hirek: & yod[29]quieſcit: & hayn eſt cũ pathah vt תיגע תיטב. Et de illis ſunt quorũ ueniet tau cum ſciurek: & pe

yod

שלשים ושתים ואלה הן אומר תאמר אהב אוחז אחר אספה אאסור אואל אאות ארע ארעה אוכל אלך אלכה איעץ איעצה אצק אצר אצור אשב אבא אבאה אגיל אגילה אגור אחודה אקונן אגרת אעשה אובה אירא אטה ׃ הרי סך השלמים והנחים והחסרים והכפולים אשר הם כמשפט הנזכרים ארבעים ואחת צורות ׃

ולנוכח לשני יבא תוספת תו בראש להורות על הנכח לזכר ולנקבה ותנקד בחרק על הרב ולזה בשלמים תבא בשבעה דרכים ׃ הראשון שתבא התו בחרק והפא בשוא והעין בפתח כמו תשכב ׃ והשני שתבא העין בחלם כמו תשמור והשלשי שתהיה התו בחלם והעין בפתח כמו תאכל ובהפסק תבאנה צורות אחרות כי כשהעין בחלם בהפסק ׃ בסמוך תבא בקמץ מלא פום כמו תכרת לך ׃ ואשר העין בפתח והתו בחלם בהפסק ׃ בסמוך תבא העין בצרי כמו תאכל תאכל ׃ וכשפא השרש גרונית תבא התו בסגול והפא בחטף סגול והעין בפתח כמו תחרש ומהם שהתו בשוא והפא בקמץ והעין בצרי כמו תברך ׃ הרי צורות השלמים שבע תשכב תשמור תאכל תכרת תאכל תחרש תברך ׃

ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהפא בחלם והעין בפתח כמו תאמר ופעמים בהפסק היא בצרי ובהתהפך העתיד לעבר היא בסגול כמו תאמר ותאמר ובהפסק בא מלרע ובהתהפך בא מלעיל ומהם שהתו בסגול והאלף גם כן והעין בקמץ כמו תאהב ומהם שהתו בשוא והאלף והעין בפתח כמו תאחר ולפעמים תבא העין בצרי כמו תאחר דומה לשלמים על משקל תמהר ומהם שתבא האלף נחה והתו בקמץ והעין בסגול כמו תאצל ומהם שהאלף נחה והתו בסגול והאלף בחטף סגול והעין בקמץ כמו תאבל תאשם ומהם שהתו בנחי היוד פא בצרי וחסר הפא וה והעין בחלם ותו נוספת באחרונה כמו תאות ומהם שהתו בחרק והעין בקמץ כמו תיבש ולפעמים הפא יוד נעה ותבא התו בשוא והפא יוד בפתח והעין בצרי כמו תיבש ומהם שהתו בחרק והיוד נחה והעין בפתח כמו תיגע תיטב ומהם שתבא התו בשורק והפא

יוד

בִּסְגּוֹל וְהָעַיִן בַּחֲטֵף סֶגוֹל׃ וְנִמְצֵאת בְּזֶה עוֹד צוּרָה תְּשִׁיעִית שֶׁבָּה הַסֶּגוֹל מְקוֹם קָמֵץ כְּמוֹ אֶקְרָאָה כְּמוֹ יִרְשֶׁנָּה בְּכָל אֵלֶּה הָאוֹת הַנָּעַת הַקּוֹדֶמֶת לַהֵא הִיא בִּסְגּוֹל הֲרֵי כָּל הַצּוּרוֹת לַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ לְיָחִיד תֵּשַׁע צוּרוֹת אֶרְחַץ אֶסְלַח אֶצְרוֹף אֶחְפּוֹץ תֶּחְפָּץ אֶקְרָאֶה אֶשְׁמְרָה אֶתְמֹךְ אֶעֱלוֹזָה׃ וּבַנָּחִים בְּנָחֵי הַפֵּא אָלֶף׃ אָלֶף הָאֵיתָן תָּבֹא בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ אוֹמַר וְלִפְעָמִים בְּצֵרִי כְּמוֹ אֲמָרֶיהָ תֹּאמֵר וּמֵהֶם שֶׁתֶּחְסַר בָּם אָלֶף הַשֹּׁרֶשׁ וְתָבֹא נִבְלַעַת בְּאָלֶף הָאֵיתָן וְהִיא בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ אֵהָב וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּחוֹלֶם כְּמוֹ אוֹחֵז׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ אֵחַר וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּחוֹלֶם וְהֵא נוֹסֶפֶת בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ אֹכְלָה אֹסְפָה וּמֵהֶם שֶׁאָלֶף הָאֵיתָן בִּסְגּוֹל וְאָלֶף הַשֹּׁרֶשׁ בַּחֲטֵף סֶגוֹל כְּמוֹ אֶאֱסוֹר׃ וּמִנָּחֵי הַפֵּא יוֹד יֵשׁ שֶׁהָאָלֶף בְּחוֹלֶם כְּמוֹ אוֹאֵל וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן אָלֶף וְתָבֹא אָלֶף הָאֵיתָן בִּסְגּוֹל וְאָלֶף הַשֹּׁרֶשׁ בְּחוֹלֶם כְּמוֹ אֶאוֹת׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּצֵרִי וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּפַתַּח כְּמוֹ אֵדַע׃ וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אֵדְעָה׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ אוּכַל׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף וְהָעַיִן יַחַד בְּצֵרִי כְּמוֹ אֵלֵךְ וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא וּבִשְׁוָא הָעַיִן כְּמוֹ אֵלְכָה וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא הָאָלֶף בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ הַפֵּא יוֹד וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ אִיעָץ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אִיעָצָה וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בִּסְגּוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְדָגֵשׁ כְּמוֹ אֶצָּק׃ וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן פַּעַם בַּחֲטֵף קָמֵץ וּפַעַם בְּחוֹלֶם כְּמוֹ אֶצֳּר אֶצּוֹר וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ אֵשֵׁב׃ וּבַשְּׁנִיִּים יֵשׁ שֶׁהָאָלֶף בְּקָמֵץ וְהַפֵּא בְּחוֹלֶם כְּמוֹ אָבֹא וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אָבוֹאָה וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בְּחִירֶק כְּמוֹ אָגִיל וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אָגִילָה וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ אָגוּר׃ וּמֵהֶם בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אָחוּדָה׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בַּחֲטֵף פַּתַּח וְהַפֵּא בְּחוֹלֶם וְהַלָּמֶד כְּפוּלָה בִּסְגּוֹל כְּמוֹ אֲקוֹנֵן וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁהָאָלֶף וְהָעַיִן בִּסְגּוֹל וְהַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ אֶבְנֶה וּכְשֶׁהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֵף סֶגוֹל כְּמוֹ אֶעֱשֶׂה וּבְנָחֵי הַפֵּא אָלֶף וְהַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁתָּבֹא הָאָלֶף בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בִּסְגּוֹל כְּמוֹ אוֹבֶה׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ אִירָא׃ וּבַחַסְרֵי הַפֵּא וְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא הָאָלֶף בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בִּסְגּוֹל וְדָגֵשׁ כְּמוֹ אָטֶּה הֲרֵי כָּל הַצּוּרוֹת הַמְּשׁוּנוֹת מִן הַשְּׁלֵמִים

שלשים

cum seghol: & hayn cum rapiente seghol. Et inuenit hic iterũ forma nona in qua est[2] seghol loco kamecz vt אקראה sicut ירשנה in oĩbus his lr̃a mota[3] p̃cedẽs he est cũ seghol: sicq; oẽs formę pro loquẽte pp se pro singulari sunt nouem[4] formæ ארחץ אסלח אעלוזה[5] אתמך אשברה אקראה תחפץ אחפוץ אצרוף. Et in quiescẽtibus: ĩn qescẽtibus pe aleph: aleph איתן ueniet cũ holem: & hayn[6] cũ pathah vt אומר: & aliqñ cũ ceri ut dicta sua תאמר. Et ex ip̃is sunt quibus deficit[7] aleph radicis; & ueniet trãsglutita ĩ aleph איתן: & est cum ceri & hayn cũ kamecz[8] vt אהב. Et ex illis sunt quorũ aleph est cum holem ut אוחז. & ex illis quoq; aleph est cum ceri & hayn[9] cum pathah vt אחר. & ex illis quorũ aleph est cum holem: & est he addita in fine vt אספה[10] אכלה. & ex illis sunt quorũ aleph איתן est cum seghol: & aleph radicis est cum rapiente seghol ut[11] אאסור. Et ex qescẽtibus pe yod sunt quoq; aleph est cũ holem ut אואל. & ex illis sunt quorũ hayn[12] est aleph: & ueniet aleph איתן cum seghol: & aleph radicis cũ holem vt אאות. & ex illis sunt[13] quorũ aleph cũ ceri; & hayn radicis cum pathah vt ארע: & aliqñ ueniet cum additione[14] he ut ארעה. & ex illis sunt quoq; aleph est cum sciurek: & hayn cum pathah ut אוכל. & ex illis sunt[15] quoq; aleph & hayn simul sunt cũ ceri vt יאלך: & aliquando uenit cum additione he: & cum sceua[16] hayn ut אלכה. & ex illis sunt quoq; ueniet aleph cum hirek trahẽte pe yod: & hayn[17] cũ kamecz vt איעץ: & aliqñ cũ additiõe he ut איעצה. & ex illis sunt quoq; aleph[18] est cũ seghol: & hayn cũ kamecz & daghesc ut אצק. & ex illis quoq; hayn ẽ aliqñ cũ rapiẽte kamecz: [19] & aliqñ cũ holẽ ut אצר אצר. & ex illis sunt quoq; aleph & hayn sũt cũ ceri ut אשב.[20] Et ĩ binariis sũt quoq; aleph ẽ cũ kamecz: & pe cũ holẽ ut אבא: & aliqñ[21] uenit cũ additõe he vt אבאה. & ex illis sũt quoq; pe ẽ cũ hirek ut אגיל: & aliqñ[22] uenit cũ additiõe he vt אגילה. & ex illis sũt quoq; ueniet pe cũ sciurek vt אגור:[23] & ex illis sũt cũ additiõe he vt אחורה. & de illis sũt quoq; aleph est cũ rapiẽte pathah: & pe[24] cũ holẽ: & lãmed repetita cũ seghol vt אקונן. Et ĩ quiescẽtib9 lãmed he de illis sunt quoq; aleph[25] & hayn sunt cũ seghol: & pe cũ sceua vt אבנה: & qñ pe est lr̃a gutturalis ueniet[26] cum rapiente seghol ut אעשה. Et in quiescentibus pe aleph & lãmed he de illis sunt quorũ ueniet[27] aleph cũ holem: & hayn cũ seghol ut אובה. & de illis sũt quoq; aleph est cũ hirek: & hayn[28] cũ kamecz ut אירא. Et in defectiuis pe & qescentibus lãmed he est aleph cũ kamecz: [29] & hayn cũ seghol & daghesc vt אטה. Sicq; omnes formę differẽtes a p̃fectis sunt

trigintaduæ

Et ſecunda eſt ꝙ ueniat pe cum rapiente pathah:& hayn cum holem:& lãmed cum ſceua:& nun[2] pręcedens he cum kamecz vt חגורנה. Et tertia eſt ꝙ ueniat pe cũ ſceua : & hayn[3] cũ holem: & lãmed cum ſceua:& nun p̃cedens he cum kamecz vt ספורנה. Et nõ[4] additæ he ſunt duobus modis. Primus eſt ꝙ ueniat pe cum hirek:& hayn cũ ceri:[5] & aleph quieſcens poſt illã vt קראן. Secundus eſt ꝙ hayn ſit cum ſceua : & poſt eam aleph mota [6] cum ſeghol vt קראן. Sicq; formæ impatiui cõiugationis leuis pro ſingulari fœmina ſunt quinq; [7] formæ שמענה חגורנה ספורנה קראן קראן. Et in qeſcẽtibus:in quieſcẽtibus pe[8] aleph de illis eſt quoꝝ pe eſt cũ rapiẽte ſeghol ut אמורנה. Et in qeſcẽtib[9] pe yod de illis eſt [9] cũ defectu pe & hayn cũ ſeghol: & lãmed cũ ſceua vt לכנה. Et ſunt de binariis quæ ſunt[10] quieſcẽtia hayn ſ̃m maiorem partem illorum qui nos p̃ceſſerunt ſunt defectiua pe: & hayn eſt cum holem vt בשנה[11] שבנה. Et in quieſcẽtibus lãmed aleph de illis ſunt quæ uenerũt ſine additione he:& nun eſt cũ kamecz[12] in vltimo:& hayn cum ſeghol:& aleph eſt quieſcens vt ומצאן : & inuenite quietem Ruth:ſicq;[13] formæ horum ſunt quatuor אמורנה לכנה שובנה מצאן. Sicq; ſũma oĩum formaꝝ[14] imperatiui ſunt quinquagintaduæ formæ:vingintivna pro maſculo ĩ præſentia:& quatuordecim[15] pro fœmina:& octo pro pluralitate maſculoꝝ;& nouem pro plĩtate fœminaꝝ vt[16] ſcripſimus ſuperius.

[17] ℭ Verũtñ futuri in perfectis in cõiugatione leui ſunt nouẽ formæ.[18] Prima eſt ꝙ ueniet aleph addita in principio ad ſignificandũ[19] loquentẽ pro ſe:& eſt punctuata cũ ſeghol:& pe cum ſceua:& hayn cum kamecz vt[20] ארחץ. Et in forma ſecũda eſt hayn cum pathah qñ lãmed eſt littera gutturalis ſi nõ[21] uenerint in pauſa:qa tunc cõuerteret̃ pathah in kamecz. Exẽplũ primi אשמע.[22] Exẽplum ſecundi eſt אצלח:exceptis paucis quæ uenerũt cum kamecz in pauſa:& ſine[23] pauſa interdũ vt אצדק. Forma tertia eſt ꝙ veniat aleph[24] cum ſeghol:& pe cũ ſceua: & hayn cum holem vt אצרוף. Forma quarta[25] eſt ꝙ ueniat aliquando ſcd̃m modũ ſecundæ:& aliquãdo ſicut tertia ut אחפוץ אחפץ.[26] Et omnia hæc mutabuntur in cõtinuitate:quia holem cõuertetur in kamecz pleni oris vt[27] אשמור לו & אתמך בו. Et omnibus his inuenies eis iterum formã quintam[28] cum additiõe he in vltĩo vt ex prima אשמע אשמעה & אשמרה ארדפה[29] pe & hayn cum ſceua:& lãmed cũ kamecz. Exẽplum ex tertia eſt אצלוחה pe

והשנית שתבא הפא בחטף פתח והעין בחלם והלמד בשוא והנון ה הקודמת היא בקמץ כמו חגורנה והשלישית שתבא הפא בשוא והעין בחלם והלמד בשוא והנון הקודמת היא בקמץ כמו ספורנה ׃ והבלתי נוספות הא הן בשני דרכים הראשון שתבא הפא בחירק והעין בצרי ואלף נחה אחריה כמו קראן ׃ השני שהעין בשוא ואחריה אלף נעת בסגול כמו קראן הרי צורות הצווי בבנין הקל ליחידה הנקבה חמש צורות שמענה חגורנה ספורנה קראן קראן ׃ ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהפא בחטף סגול כמו אמורנה ובנחי הפא יוד מהם בחסרון הפא והעין בסגול והלמד בשוא כמו לכנה ׃ ומהשניים שהם נחי העין לפי רב אשר קדמונו יש חסרי הפא והעין בחלם כמו בשנה שבנה ׃ ובנחי הלמד אלף מהם שבאו בלי תוספת הא והנון בקמץ באחרונה והעין בסגול והאלף נחה כמו ומצאן מנוחה ברות הרי צורות אלה ארבע אמורנה לכנה שובנה מצאן הרי סך כל צורות הצווי חמשים ושתים צורות עשרים ואחת לזכר לנוכח וארבע עשרה לנקבה ושמנה לרבוי הזכרים ותשע לרבוי הנקבות כמו שכתבנו למעלה ׃

ואולם העתיד בשלמים בבנין הקל הן תשע צורות ׃ הראשונה שתבא אלף נוספת בראש להורות המדבר בעדו והיא נקודה בסגול והפא בשוא והעין בקמץ כמו ארחץ ׃ ובצורה השנית העין בפתח כשהלמד אות גרונית אם לא תבאנה בהפסק כי אז יתהפך הפתח אל קמץ משל הראשון אשמע ומשל השני אצלח תצלח זולת מעטים שבאו בקמץ בהפסק ובלי ה ההפסק לפעמים כמו אצדק ׃ הצורה השלישית שתבא האלף בסגול והפא בשוא והעין בחלם כמו אצרוף ׃ הצורה הרביעית היא שתבא פעם כדרך השנית ופעם כשלישית כמו אחפוץ תחפץ ׃ וכל אלה תתחלפנה בסמיכות כי החלם יהפך אל קמץ מלא פום כמו אתמך בו ואשמור לו ׃ וכל אלה תמצא להם עוד צורה חמשית בתוספת הא בסוף כמו מן הראשונה אשמע אשמעה ואשמרה ארדפה ׃ הפא והעין בשוא והלמד בקמץ משל מן השלישית אעלוזה הפא

בסגול

קָמֵץ כְּמוֹ מְלְכִי וּבַשְּׁלִישִׁי הַפֶּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ שְׂמָחִי וּבָרְבִיעִי בִּהְיוֹת הַפֶּא גְּרוֹנִית בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ עֲבוֹרִי׳ וּכְשֶׁהָעַיִן אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹאנָה שְׁתֵּי צוּרוֹת הָאַחַת עִם הַפֶּא בְּקָמֵץ מָלֵא פוּם וְהָעַיִן בְּקָמֵץ רָחָב כְּמוֹ חֲרָבִי וְהַשֵּׁנִית הַפֶּא בְּקָמֵץ רָחָב וְהָעַיִן בִּשְׁוָא אִם אֵין הָעַיִן גְּרוֹנִית כְּמוֹ קָסְמִי וּכְשֶׁהָעַיִן אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בְּחָטֵף פַּתַח כְּמוֹ פָּעֲלִי׃ וְהַשְּׁלִישִׁית כְּשֶׁהַפֶּא וְהָעַיִן יַחַד אוֹתִיּוֹת גְּרוֹנִיּוֹת אָז הַפֶּא תָּבֹא בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֵץ מָלֵא פוּם כְּמוֹ אֱחָזִי הָרֵי לַיְחִידָה הַנְּקֵבָה שְׁמֹנֶה צוּרוֹת לְבְשִׁי מָלְכִי שִׂמְחִי עֲבוֹרִי חֲרָבִי קָסְמִי פָּעֲלִי אֱחָזִי׃

וּבְנָחִים בְּנָחֵי הַפֶּא יוֹד מֵהֶם שֶׁבָּא בְּחֶסְרוֹן הַיּוֹד וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק מוֹשֶׁךְ סִימַן לַנְּקֵבָה כְּמוֹ הָבִי אוֹ הָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק כְּמוֹ דְעִי לְכִי׳ וּבְנָחֵי הָעַיִן שֶׁהֵם הַשְּׁנִיִּים לְפִי סְבָרָתֵינוּ מֵהֶם שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחוֹלֶם וְהַשֵּׁנִית בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ אוֹרִי וּמֵהֶם בְּקָמֵץ מָלֵא פוּם כְּמוֹ חָגִי וּמֵהֶם בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ חוּלִי לוּשִׁי הֲרֵי בַּנָּחִים חָמֵשׁ צוּרוֹת הָבִי דְעִי אוֹרִי חָגִי לוּשִׁי סַךְ כְּלָן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה צוּרוֹת לַנְּקֵבָה הַיְחִידָה לְנֹכַח׳ וְאָמְנָם לְרִבּוּי הַזְּכָרִים בַּשְּׁלֵמִים בָּאוּ בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁהַפֶּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ עִבְרוּ הַשֵּׁנִי כְּשֶׁהָעַיִן גְּרוֹנִית תָּבֹא הַפֶּא בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּחָטֵף פַּתַח כְּמוֹ בַּחֲרוּ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁתָּבֹא הַפֶּא בְּקָמֵץ מָלֵא פוּם כְּמוֹ חָרְבוּ מָשְׁכוּ׃

וּבְנָחִים בְּנָחֵי הָאָלֶף מֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּחָטֵף סֶגוֹל כְּמוֹ אֶהֱבוּ וּבְנָחֵי הַפֶּא יוֹד מֵהֶם שֶׁהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ דְעוּ וּמֵהֶם שֶׁהִיא פַּעַם בְּקָמֵץ כְּמוֹ הָבוּ וּפַעַם בְּצֵרִי כְּמוֹ הֵבוּ וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ עוּצוּ וּבַשְּׁנִיִּים מֵהֶם שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחוֹלֶם כְּמוֹ בֹּאוּ וְלִפְעָמִים גַּם בַּכְּפוּלִים תָּבֹא הַפֶּא בְּחוֹלֶם וּבְחֶסְרוֹן הַכֶּפֶל לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ אֹרוּ שֶׁשָּׁרְשׁוֹ ארר הֲרֵי סַךְ אֵלֶּה הַצּוּרוֹת הַמְשׁוּנּוֹת מִצּוּרוֹת הַשְּׁלֵמִים חָמֵשׁ צוּרוֹת אֶהֱבוּ דְעוּ הָבוּ הֵבוּ עוּצוּ בֹּאוּ אֹרוּ הֲרֵי סַךְ כָּל רִבּוּי הַזְּכָרִים לְנֹכַח שְׁמֹנֶה צוּרוֹת׳ וְרִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הוּא בַּשְּׁלֵמִים בִּשְׁנֵי דְרָכִים רְצוֹנִי לוֹמַר בְּתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף וּבְלִי תוֹסֶפֶת וְהַנּוֹסָפוֹת הֵא הֵן שָׁלֹשׁ הָאַחַת שֶׁתָּבֹא הַפֶּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַנּוּן הַקּוֹדֶמֶת הַהֵא הַנּוֹסֶפֶת גַּם כֵּן בְּקָמֵץ כְּמוֹ שְׁמַעְנָה

kamecz vt מלבי. Et in tertio pe est cũ sceua: & hayn cũ kamecz
ut שמחי. Et in quarto[2] essendo pe gutturalis est cum pathah: &
hayn cũ holem ut עבורי. Et quando hayn est littera [3]gutturalis
ueniẽt duæ formæ. Vna cum pe cũ kamecz pleni oris: & hayn
[4]cum kamecz lato ut חרבי. Et scđa pe cum kamecz lato: & hayn
cum sceua si non sit[5] hayn gutturalis vt קסמי: & qñ hayn est lr̃a
gutturalis ueniet cũ rapiente pathah vt[6] בעלי. Et tertia qñ pe
& hayn simul sunt litteræ gutturales: tũc pe ueniet[7] cũ seghol:
& hayn cũ kamecz pleni oris vt אחזי: ecce singularis fœminæ
sũt octo[8] formę לבשי מלבי שמחי עבורי חרבי קסמי פעלי אחז.[9] ℭ Et in
qescentibus: in quiescentibus pe yod de illis est qđ uenit cum
defectu yod: & hayn[10] cum kamecz: & lãmed cum hirek trahẽ
te signo pro fœmina vt[11] הבי: aut hayn cũ sceua: & lãmed cũ hi
rek ut דעי לבי. Et in quiescẽtibus hayn quæ sunt[12] binaria scđm
nostrã opinionẽ de illis est ꝙ littera prima sit cum holem: & se
cunda cum hirek [13]trahente ut אורי. & de illis est cum kamecz
pleni oris ut חגי. & de illis cũ sciurek ut[14] חולי לושי. Ecce in qe-
scentibus sunt quinq; formæ הבי דעי אורי חגי לושי: sũma omnium
ipsarum est[15] quatuordecim formæ pro fœmina singulari in
p̃sentia. Sed pro pluralitate masculoꝶ[16] in perfectis uenerunt
tribus modis. Primo ꝙ pe sit cum hirek: & hayn cũ sceua[17] ut
עברו. Scđo qñ hayn est gutturalis ueniet pe cũ pathah: & hayn
cum rapiente pathah[18] vt בחרו. Tertio qñ ueniet pe cũ kamecz
pleni oris vt חרבו משכו.[19] ℭ Et in quiescẽtibus: in quiescẽtibus
aleph de illis est cuius aleph est cum seghol: & hayn cũ rapiẽte
[20]seghol ut אהבו. Et in quiescẽtibus pe yod de illis est cuius ha
yn est cum sceua[21] ut דעו. & de illis est cuius aliqñ ipsa est cum
kamecz vt הבו: & aliqñ est cũ ceri vt הבו. & de illis est[22] cuius ha
yn est cũ sciurek ut עוצו. Et in binariis de illis est: cuius littera
prima est cum holem[23] vt באו. Et aliquando etiam in duplici-
bus ueniet pe cum holem: & cum defectu duplicis lãmed[24] ra
dicis ut אורו: cuius radix est ארר. Sicq; sũma harũ formaꝶ diffe
rẽtiũ[25] a formis pfectoꝶ sunt septẽ formæ אהבו דעו הבו הבו עוצו
באו אורו.[26] Sicq; sũma oĩs p̃litatis masculoꝶ p p̃ñtia sunt octo
formę. Et p̃litas fœminaꝶ est[27] in pfectis duob⁹ modis: hoc ẽ
dictu cũ additiõe he in fine & sine additiõe.[28] Et additę he sũt
tres. Vna ẽ ꝙ ueniat pe cũ sceua: & hayn cũ kamecz: & lãmed
[29] cũ sceua: & nun p̃cedens he additã etiã cũ kamecz ut שמענה.

Et secũda

tribus põderibus. Vnũ pe radicis cũ kamecz pleni oris & ha-
yn cum ſceua:[2] & lãmed cũ kamecz: & he addita in fine ut זכרה
שמרה. Secundũ eſt ꝙ pe ſit[3] cum hirek ut שכבה מכרה. Tertiũ qñ
pe eſt cũ ſceua: & hayn & lãmed[4] cũ kamecz ut שאלה שמעה סלחה.
Verũtñ in quieſcẽtibus: ſicq̃ quieſcẽtiũ pe aleph [5] de illis ſunt
ꝙ pe eſt cũ rapiẽte ſeghol: & hayn cũ holem vt אמור. & ex illis
ſũt ꝙ pe eſt cũ ſeghol:[6] & hayn cũ kamecz ut אהל. & de illis ſũt
quæ tota ſunt cum kamecz ut הבה: & illud eſt cũ additione[7] he:
quia eius radix eſt יהב: & ideo qñ eſt ꝓductũ he eſt cũ kamecz:
& qñ eſt correptum he[8] eſt cum rapiẽte pathah. Et ex quieſcẽ-
tibus pe yod ſunt quoq̃ ueniet pe cum kamecz: & hayn cũ ho
lem vt[9] הלוך: & eſt quoq̃ ueniet hayn cũ ceri ut לך. & aliquãdo
hayn eſt cum ſceua: & lãmed[10] cum kamecz ut לכה: qđ uenit cũ
additione he in fine. & de illis ſunt cum defectu yod & pathah
[11] hayn vt צק. & de illis eſt uerbum vnum qđ ueniet aliqñ cum
kamecz defectiuũ: & aliqñ [12] cum ceri: & aliqñ ſicut modus p-
fectorũ cum additione he ut eſt imperatiuũ ירש: quia aliqñ eſt
[13] רש: & aliqñ רש: & aliqñ ירשה. Et quieſcẽtiũ hayn quæ ſunt bi-
naria apud nos de illis ſunt[14] quoq̃ impatiuũ ĩ pñtia eſt cũ ho
lem: vt אור. & de illis eſt cum ſciurek vt גור. & de illis ſunt cum
ſciurek [15] & additione he vt חושה. & de illis eſt cũ hirek vt שים:
& cũ additiõe he vt [16] שימה. & de illis eſt cũ duplicatiõe lãmed
nun ut קונן cum holem & ſeghol. Et in quieſcẽtibus lãmed[17] he
de illis ſunt quoq̃ pe eſt cũ ſceua: & hayn cũ ceri vt זרה. & de il
lis ſunt quoq̃ hayn eſt cum ſeghol ut [18] דעה. & in defectiuis pe
lãmed ueniet hayn cũ kamecz ut קח: & aliqñ cum ſceua:[19] & lã
med cũ kamecz: & additione he in fine ut קחה.[20] ¶ Et in defe-
ctiuis extremitatũ eſt qđ aliqñ uenit cũ defectu pe & hayn cũ
ceri[21] vt תן: & aliqñ cũ ſceua hayn: & kamecz lãmed cũ additio
ne [22] he in fine ut תנה. Et in duplicibus de illis ſunt cũ defectu
lãmed & holem pe[23] ut גול רום סוב. & de illis ſunt quorũ pe eſt
cũ ſciurek: & lãmed cum kamecz vt עוזה. Sicq̃[24] oẽs formæ im
peratiui ſingl'is maſcl'i abſentis in qeſcẽtibus in coniugatione
leui ſunt quindecim[25] & ſex in perfectis: ſumma oĩum illaq̃ vĩ
gintĩvna: & ſũt illæ הבה אמור שאלה שכבה זכרה [26] שמור עבור שמור שמע
אור [27] גור חושה שים שימה קונן זרה דעה קח תן הלוך לך לכה צק רש רש ירשה
תנה סוב עוזה. [28] & pro ſingulari fœmina in pfectis ſunt quatuor
modi. In primo pe radicis eſt cũ hirek [29] & hayn cũ ſceua: & lã
med eſt cũ hirek ꝓtrahẽte ut לבשי. Et in ſcđo pe eſt cũ rapiẽte

שלשה משקלים האחד פא השרש בקמץ מלא פום והעין בשוא והלמד בקמץ והא נוספת בסוף כמו זכרה שמרה : השני שהפא בחירק כמו שכבה מכרה : השלישי כשהפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו שאלה שמעה סלחה : ואולם בנחים הנה נחי הפא אלף מהם שהפא בחטף סגול והעין בחלם כמו אמור ומהם שהפא בסגול והעין בקמץ כמו אהל ומהם שכלם בקמץ כמו הבה והוא בתוספת הא כי שרשו יהב ולכן כשהוא מלעיל ההא בקמץ וכשהוא מלרע ההא בחטף פתח · ומנחי הפא יוד יש שתבא הפא בקמץ והעין בחלם כמו הלוך ויש שתבא העין בצרי כמו לך ולפעמים העין בשוא והלמד בקמץ כמו לכה שבא בתוספת הא בסוף ומהם בחסרון יוד ופתח העין כמו צק ומהם יש פעל אחד שיבא פעם בקמץ חסר ולפעמים בצרי ולפעמים כדרך השלמים בתוספת הא כמו צווי ירש כי פעם רש ופעם רש ופעם ירשה · ונחי העין שהם השניים אצלינו מהם שהצווי לנכח בחלם כמו אור ומהם בשורק כמו גור ומהם בשורק ותוספת הא כמו חושה ומהם בחירק כמו שים ובתוספת הא כמו שימה ומהם בכפל הלמד נון כמו קונן בחלם וסגול : ובנחי הלמד הא מהם שהפא בשוא והעין בצרי כמו זרה ומהם שהעין בסגול כמו דעה · ובחסרי הפא למד תבא העין בקמץ כמו קח ולפעמים בשוא והלמד בקמץ ותוספת הא בסוף כמו קחה :

ובחסרי הקצוות יש שפעם בא בחסרון הפא והעין בצרי כמו תן ופעם בשוא העין וקמץ הלמד בתוספת הא בסוף כמו תנה ובכפולים מהם יש בחסרון הלמד וחלם הפא כמו גול דום סוב · ומהם שהפא בשורק והלמד בקמץ כמו עוזה הרי כל צורות הצווי ליחיד זכר נסתר בנחים בבנין הקל חמש עשרה ושש בשלמים סך כלן אחת ועשרים · והם שמע שמור עבור שמור זכרה שכבה שאלה אמור הבה הלוך לך לכה צק רש רש ירשה אור גור חושה שים שימה קונן זרה דעה קח תן תנה סוב עוזה · וליחידה הנקבה בשלמים ארבעה דרכים בראשון פא השרש בחירק והעין בשוא והלמד בחרק מושך כמו לבשי · ובשני הפא בחטף

קמץ

בדבור עבר כמו אז ישיר משה או כשבא העתיד עם וו ההפוכית קודמת כמו ויאמר וידבר שהעתיד בצורתו והוו על הרב בפתח רצוני לומר כשהיא על יתן והאות הבאה אחריה אם אינה בשוא היא ברגש כמו ויאמר ואם היא בשוא היא רפה כמו וידבר ואם תבא על אלף האיתן אז היא בקמץ כמו ואברך זולת מעטים כמו ואעמור ואהלל שהוו בפתח · אלה הם דרכי העבר בבנין הקל:

ואולם הצווי הבא אחרי העבר על הסדר יש לדעת בו כי צווי בלשוננו יש לו שתי הוראות האחת והיא המיוחדת כשיצוה אחר לעשות המצוה מיד ולאחר זמן ועל זה כונו רבותינו אין צו אלא זירוז מיד ולדורות · וההוראה השנית היא כוללת צווים ופקודים המצוה אשר היא לשמור ולעשות בעתיד המצווה על ידי עצמו או על ידי אחרים כמו על בני ועל פעל ידי תצווני ולכן תשכיל ותדע שכשהמדקדקים אומרים צווי שהוא חלק הבנין הוא לפי הוראתו הראשונה המיוחדת · ולכן תעו מדקדקי שאר הלשונות אשר הניחו לצווי הוה ועתיד כי אינו הוה כלל כי לא יצוה האדם על ההוה אלא על הקרוב להוה שהוא בין ההוה והעתיד הקרוב אליו אך המצוה לפקוד דבר לעתיד הוא מצוה בדרך רחוקת בלתי מיוחדת ולכן היטיבו בעלי הלשון העברי אשר נסתפקו בזה בלשון העתיד כמו ושמרתם את מצותי שפטים ושטרים תתן לך עשר תעשר שכל אלה מצות לעתיד והם הנקראים פקודים ועל אלה וכיוצא בהם אמר דוד אתה צוית פקודיך לשמור מאד ועל כן היטיבו המדקדקים אשר שמו הצווי חלק בנין בין העבר והעתיד · והנה צורות משקלותיו על חמשה דרכים וזה כי יבא בזולת תוספת או בתוספת אם לא יבא בתוספת הוא על שני פנים אם שתבא הפא בשוא והעין בפתח כמו שמע שכב או שתבא העין בחלם כמו זכור ימות עולם שמור וזה כשיסמך יתחלף החלם אל קמץ חטוף מלא פום כמו שמר לך פסל לך וכשהפא גרונית תבא בחטף פתח כמו עבור ולפעמים תבא הפא בקמץ והעין בחלם כמו שמור וזכור הרי לך שמע שמור פסל עבור זכור · אמנם כשיבא בתוספת אות בסוף יהיה על

in eloquio p̃teriti vt tunc ישיר cãtabat Mofces: aut qñ uenit fu
turum cũ vau cõuerfiua[2] p̃cedẽte vt ויאמר וידבר : quia futuꝝ eſt
in ſua forma: & vau ut plurimũ eſt cũ pathah: hoc[3] eſt qñ eſt ſu
pra יתן: & lr̃a ueniens poſt eam ſi nõ ſit cũ ſceua eſt cũ daghefc
[4] ut ויאמר: & ſi non ſit cũ ſceua eſt lenis vt וידבר: & ſi ueniet ſupra
aleph [5] איתן : tunc eſt cum kamecz ut ואברך : exceptis paucis ut
ואעמוד ואהלל: [6] quia vau eſt cum pathah: hi ſunt modi præteriti
in coniugatione leui.
[7] ❡ Verũtñ impatiuũ ueniens poſt ptm̃ ſ̃m ordinem eſt ſcien
dum de eo[8] ꝙ impatiuũ in nr̃a lingua habet duas ſignificatio-
nes. Vna[9] quæ eſt propria eſt qñ imperat alteri ad faciẽdum
prçceptũ mox: & poſt tempus & ſuꝑ hoc[10] ĩtẽderũt doctores
noſtri: nõ eſt צו : niſi excitatione ilico & in generationes. Et ſi-
gnificatio ſcd̃a[11] eſt cõis p̃ceptis & mandatis: mandatũ qđ eſt
ad cauendũ & faciendũ in futuꝝ:[12] ille cui mãdatur ꝑ ſe aut ꝑ
alios: ut ſuꝑ filios meos & ſuꝑ opus manuũ meaꝝ[13] mãdabitis
mihi: & iõ intelliges & ſcies ꝙ qñ grãmatici dicũt impatiuũ ꝙ
ſit pars[14] cõiugatiõis: eſt ſ̃m ſignificationẽ eius primã ꝓpriã:
& iõ errauerũt grãmatici[15] reliquaꝝ linguaꝝ q̃ inſtituerũt im-
patiuo pñs & futuꝝ: q̃a nõ eſt pñs oĩo: q̃a nõ[16] imparet hõ de
pñti ſed de affini pñti: qđ eſt inter pñs & futuꝝ[17] qđ eſt ꝓpe il-
lud: ſed impans ad cõmittendũ rẽ in futuꝝ eſt impans modo
largiori[18] ĩproprio: & iõ bñfecerũt auctores linguæ hæbreæ
quibus ſatis fuit hoc[19] in lingua futuri: ut & obſeruabitis p̃ce-
pta mea iudices & executores: dabis tibi[20] decimãdo decima
bis: q̃a oĩa hæc ſunt p̃cepta in futuꝝ: & illa ſunt q̃ uocant̃ man
data: & pro his[21] & ſimili eis dixit Dauid: Tu p̃cepiſti mãdata
tua ad obſeruãdũ nimis. Et iccirco benefecerunt[22] grãmatici
qui poſuerũt impatiuũ partẽ cõiugatiõis inter ptm̃ & futuꝝ.
Sicq;[23] formæ ſuorũ ponderꝝ ſunt quinq; modis: quia ueniet
ſine additione aut[24] cũ additione: ſi nõ ueniet cũ additiõe eſt
duobus modis: aut ꝙ ueniat pe[25] cũ ſceua: & hayn cũ pathah
vt שמע שכב : aut ꝙ ueniat hayn cũ holẽ: vt זכור memẽto[26] dieꝝ
ſæculi שמור obſerua. Et hoc qñ ꝯtinuabit̃ mutabit̃ holem ĩ ka-
mecz raptũ pleni oris[27] ut שמר לך caue tibi: פסל לך dola tibi: &
qñ pe ẽ gutturalis uẽiet cũ rapiẽte pathah vt עבור: &[28] aliqñ ue
niet pe cũ kamecz: & hayn cũ holẽ vt & שמור זכור. Ecce tibi שמע
[29] שמור פסל עבור זכור. Verũtñ qñ ueniet cũ additõe lr̃ç ĩ fine erit
tribus

רכש רכשת רכשת מלא מלאת מלאת יכל יכלת [2] יכלת צץ צצת צצת בוש vt
בוש בושת בושת : & ꝓ primo loquente pro ſe [3] cũ additione tau cũ hi
rek vt שכנתי מלאתי יכלתי רכשתי צצתי בושתי. [4] Et pro ſingulari fœmi
na abſente mutabiẗ hayn in pfectis in ſceua: & lãmed [5] ueniet
cum kamecz & he in fine ſiue in perfectis ſiue in qeſcẽtibus vt
שכנה [6] מלאה יכלה צצה רכשה בושה. Et in pluralitate maſculorũ ab-
ſentium uenient ſeptẽ [7] formæ: quia in oĩbus illis lãmed uerbi
eſt cum ſciurek: & qñ hayn uerbi in ſingl'i [8] uenit cũ holem uel
cum kamecz in pl'itate ſimiliter eſt illi ſimile aut cõuertetur in
ſceua: qa [9] dicemus שכנו מלאו יכלו צצו רכשו בושו: & ſi hayn
ſit littera [10] gutturalis mutabit ſceua in rapiens pathah vt פעלו
& in quiete & in fine pauſæ [11] totũ eſt cum kamecz שכנו פעלו. Et
pluralitas pro p̃ſentia ſecundi ueniet tribus modis pe [12] cum
ſceua: & hayn cum holem ſicut etiam in ſingulari fuit cum ho
lem & cum additione tau mem [13] cum ſeghol ut יכלתם. Et in qui
bus hayn fuerit ĩ ſingulari cum kamecz uel pathah uel [14] ceri:
ex illis ſunt quoꝫ ueniet in pl'itate ꝓ p̃ſenti cũ pathah vt שכנתם
רכשתם חפצתם. [15] Et ex illis quorum ueniet cum ſeghol ut מלאתם
שאלתם: & rabi Iacob filius rabi Elhazar [16] ſcripſit ꝙ ſingl'e iſto-
rum ſit ponderis חפץ: & nõ uideẗ nobis ꝙ ſit in ſuis uerbis ra
dix [17] poſtq̃ nõ eſt ſingulare inuentũ. Et iam inuenimus ꝙ etiã
חפץ in pl'itate hayn pe [18] eſt cũ pathah ut ſcripſimus ſuperius:
& ſic in pl'itate primi loquentis ꝓ ſe etiã [19] pe eſt cũ kamecz: &
hayn cũ pathah cum additione nun ſciurek vt פקדנו: ſed [20] צצנו
בושנו in binariis & qeſcẽtibus hayn lãmed radicis eſt cũ ſceua:
& pe eſt ſicut in prõ [21] ſingl'is. Verũtñ pro preſenti ſingl'i pe &
hayn ſunt ſicut in abñti: & hayn cũ ſceua qeſcẽte [22] & cũ addi-
tione tau cum kamecz pro maſculo: & ſceua moto pro fœmĩa
ut ſcripſimus יכלת יכלת [23] צצת צצת: & quando hayn fuerit de lit
teris gutturis: tunc etiam ipſa ueniet cũ pathah pro fœminis
[24] vt שמעת: & in p̃ſentia pluralitatis nõ eſt inter fœminas & ma
ſculos niſi quia maſculi [25] cum additione mem in fine: & fœmi
næ cum additione nun uice mem. Et in binariis [26] in pluralita
te pe cum pathah ſiue in loquẽte ꝓ ſe ſiue ꝓ pñtia ut קמנו קמתם.
Et ſic [27] iam nouiſtis ex eo qđ ſcripſimus oẽs ptes cõiugatiõis
p̃teriti ipſius leuis: & illud eſt ptm̃ [28] pfectum. Attñ impfectum
eſt tribus modis. Aut ꝙ ueniet nomẽ [29] agẽtis in ſermone ptĩ
vt & Pharaho חולם ſomniãs: erat ſomniãs: aut ꝙ ueniat futuꝝ
in

כְּמוֹ רָכַשְׁתָּ רָכַשְׁתְּ שָׁכַן שָׁכַנְתָּ שָׁכַנְתְּ מָלֵא מָלֵאתָ מָלֵאתְ יָכֹל יָכוֹלְתָּ יָכֹלְתְּ צָץ צַצְתָּ צַצְתְּ בּוֹשׁ בּוֹשְׁתָּ בּוֹשְׁתְּ וְלָראשׁוֹן הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּתוֹסֶפֶת תָּו בְּחִירֶק כְּמוֹ שָׁכַנְתִּי מָלֵאתִי יָכֹלְתִּי רָכַשְׁתִּי צַצְתִּי בּוֹשְׁתִּי וּבַיְחִידָה הַנְּקֵבָה נִסְתֶּרֶת תִּשְׁתַּנֶּה הָעַיִן בַּשְּׁלֵמִים אֶל שְׁוָא וְהַלָּמֶד תָּבֹא בְּקָמֶץ וְהֵא בְּסוֹף בֵּין בַּשְּׁלֵמִים בֵּין בַּנָּחִים כְּמוֹ שָׁכְנָה מָלְאָה יָכְלָה צָצָה רָכְשָׁה בּוֹשָׁה וּבְרִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים תָּבֹאנָה שֶׁבַע צוּרוֹת כִּי בְּכֻלָּם לָמֶד הַפֹּעַל בְּשׁוּרֶק · וּבַאֲשֶׁר עַיִן הַפֹּעַל בַּיָּחִיד בָּאָה בְּחֹלֶם אוֹ בְּקָמֶץ בְּרִבּוּי תָּבֹא כְּמוֹ כֵן דוֹמֶה לָהּ אוֹ תֵּהָפֵךְ לִשְׁוָא כִּי נֹאמַר שָׁכְנוּ מָלְאוּ יָכְלוּ יָכְלוּ צָצוּ רָכְשׁוּ בּוֹשׁוּ וְאִם הָעַיִן אוֹת גְּרוֹנִית תַּחֲלִיף הַשְּׁוָא אֶל חֲטֶף פַּתָּח כְּמוֹ פָּעֲלוּ וּבָאֲרָנָה וְסוֹף פָּסוּק כֻּלָּם בְּקָמֶץ שָׁכָנוּ פָּעָלוּ וְהָרִבּוּי לְנֹכַח הַשֵּׁנִי בָּא עַל שְׁלשָׁה פָּנִים הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כַּאֲשֶׁר גַּם בַּיָּחִיד הָיְתָה בְּחֹלֶם וּבְתוֹסֶפֶת תָּו מֵם בִּסְגוֹל כְּמוֹ יְכָלְתֶּם וּבַאֲשֶׁר הָעַיִן הָיְתָה בַּיָּחִיד בְּקָמֶץ אוֹ בְּפַתָּח אוֹ בְּצֵרִי מֵהֶם שֶׁתָּבֹא בְּרִבּוּי לְנֹכַח בְּפַתָּח כְּמוֹ שְׁכַנְתֶּם רְכַשְׁתֶּם חֲפַצְתֶּם וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא בִּסְגוֹל כְּמוֹ מְלֵאתֶם שְׁאֶלְתֶּם וְרַבִּי יַעֲקֹב בֶּן רַבִּי אֶלְעָזָר כָּתַב כִּי הַיָּחִיד מֵאֵלּוּ הוּא בְּשֶׁקֶל חָפֵץ וְלֹא נִרְאָה לָנוּ שֶׁיֵּשׁ בִּדְבָרָיו עִקָּר אַחֲרֵי אֲשֶׁר אֵין הַיָּחִיד נִמְצָא · וּכְבַר מָצָאנוּ שֶׁאַף חָפֵץ בְּרִבּוּי הָעַיִן פֵּא בְּפַתָּח כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה · וְכֵן בְּרִבּוּי הָרִאשׁוֹן הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ גַּם כֵּן הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּפַתָּח בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק כְּמוֹ פָּקַדְנוּ · אֲבָל צַצְנוּ בּוֹשְׁנוּ בַּשְּׁנִיִּים וְנָחֵי הָעַיִן הַלָּמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא וְהַפֵּא כְּמוֹ בְּעָבַר הַיָּחִיד · וְאוּלָם לְנֹכַח הַיָּחִיד הַפֵּא וְהָעַיִן כְּמוֹ בַּנִּסְתָּר וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא נָח וּבְתוֹסֶפֶת תָּו בְּקָמֶץ לַזָּכָר וּבִשְׁוָא נָע לַנְּקֵבָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ צַצְתָּ צַצְתְּ יָכֹלְתָּ יָכֹלְתְּ וּכְשֶׁהָעַיִן מֵאוֹתִיּוֹת הַגָּרוֹן אָז גַּם הִיא תָּבֹא בְּפַתָּח לַנְּקֵבוֹת כְּמוֹ שָׁמַעַתְּ וּבְנֹכַח רִבּוּי אֵין בֵּין הַנְּקֵבוֹת וְהַזְּכָרִים אֶלָּא שֶׁהַזְּכָרִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּסוֹף וְהַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן תְּמוּרַת מֵם · וּבַשְּׁנִיִּים בְּרִבּוּי הַפֵּא בְּפַתָּח בֵּין לַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בֵּין לְנֹכַח כְּמוֹ קַמְתֶּם קַמְנוּ וּבְכֵן כְּבָר יְדַעְתֶּם מִמַּה שֶּׁכָּתַבְנוּ כָּל חֶלְקֵי בִּנְיַן הֶעָבַר מִן הַקַּל וְהוּא הֶעָבַר הַשָּׁלֵם · וְאָמְנָם הַבִּלְתִּי שָׁלֵם הוּא עַל שְׁלשָׁה פָּנִים אוֹ שֶׁיָּבֹא שֵׁם הַפּוֹעֵל בְּדִבּוּר הֶעָבַר כְּמוֹ וּפַרְעֹה חֹלֵם הָיָה חוֹלֵם · אוֹ שֶׁיָּבֹא עָתִיד

וּבְשׁוּרֶק הוּא מִן הַמְּרוּבַּע כְּמוֹ שֶׁהוֹכַחְנוּ לְמַעְלָה וְאֵינוֹ מִן הַקַּל כְּלָל כִּי בִּהְיוֹת לָקַח מֵחַסְרֵי הַפֵּא לָמֶד בִּהְיוֹתוֹ בָּא בְּלִי חִסָּרוֹן הָיָה דִּינוֹ כְּמִשְׁפַּט הַשְּׁלֵמִים לָבֹא הַלָּמֶד בְּקָמֵץ וְהַקּוּף בְּשׁוּרֶק עַל מִשְׁקַל נָגוּעַ וְכֵן לָקוּחַ לֹא לוּקַח וְלָכֵן לֹא נִמְנָה לַחֲסֵרִים צוּרָה מְשׁוּנָּה מִצּוּרוֹת הַשְּׁלֵמִים הֲרֵי כָּל צוּרַת פָּעוּל הַקַּל בֵּין צוּרַת הַפְּעוּלִים בֵּין צוּרוֹת הַנְּטִיָּה שֶׁבַע צוּרוֹת נָבוֹב נְבוּב חֲבוּר עֲרוּךְ יָדוּעַ וִידוּעַ לוּט מוּל נָטוּי שָׁלֹשׁ בַּשְּׁלֵמִים וְאַרְבַּע בַּנָּחִים ׃ הִנֵּה כְּבָר בֵּאַרְנוּ חֶלְקֵי הַקַּל אֲשֶׁר הַמְּדַקְדְּקִים הָאַחֲרוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֵינוּ קְרָאוּ אוֹתָם פְּעָלִים וַאֲנַחְנוּ הַהוֹלְכִים אַחֲרֵי עִקְּבוֹת הַקַּדְמוֹנִים הָאוֹהֲבִים אֶת הָאֱמֶת שַׂמְנוּ אוֹתָם בְּשַׁעַר הַשֵּׁמוֹת וּמֵעַתָּה נִשְׁאַר עָלֵינוּ לְבָאֵר הַפְּעָלִים בֶּאֱמֶת עַל הַסֵּדֶר עָבָר וְצִוּוּי וְעָתִיד וּנְדַבֵּר עַל כָּל אֶחָד מֵהֶם בַּשְּׁלֵמִים וּבַנָּחִים וּבַחֲסֵרִים וּבַכְּפוּלִים בְּמָה שֶׁיִּהְיֶה חִילּוּף בֵּינֵיהֶם וּבֵין הַשְּׁלֵמִים ׃

וְהִנֵּה עָבָר הַקַּל בַּשְּׁלֵמִים נִמְצָא עַל שְׁלֹשָׁה דְּרָכִים הָרִאשׁוֹן וְהוּא הַהֹוֶה עַל הָרֹב שֶׁהַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּפַתַּח ׃ הַשֵּׁנִי שֶׁהַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּצֵרִי הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם וּמָשָׁל שְׁלָשְׁתָּם בְּפָסוּק אֶחָד בְּסוֹף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד יְיָ מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן הֲרֵי שָׁכַן מָלֵא יָכֹל אַךְ יֵשׁ לָדַעַת שֶׁנִּמְצְאוּ פָּעֳלֵי עָבָר רַבִּים שֶׁהַיָּחִיד זָכָר נִסְתָּר כֻּלּוֹ בְּקָמֵץ אֲפִילוּ בִּסְמִיכוּת אַף כִּי בְּהֶפְסֵק כֻּלָּם בְּקָמֵץ לְעוֹלָם וּמָשָׁל הַבָּאִים כֻּלָּם בְּקָמֵץ בְּלֹא הֶפְסֵק הוּא כְּמוֹ בִּישַׁעְיָה אַרְיֵה שָׁאָג בִּתְהִלִּים מִזְמוֹר יְיָ מָלָךְ יִרְגְּזוּ יְיָ מָלָךְ תָּגֵל מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ רָשָׁע יִרְאֶה וְכָעַס יְיָ צְבָאוֹת יָעָץ׃ וְזוּלַת אֵלֶּה וְכֵן בִּזְקֵף קָטוֹן כְּמוֹ חָבוֹל לֹא חָבָל וּמַרְבִּית לֹא לָקָח כָּל רְכוּשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ וְזוּלָתָם ׃ צוּרוֹת עָבַר הַקַּל אִם כֵּן בַּשְּׁלֵמִים הֵן אַרְבַּע וְאֵלּוּ הֵן אָכַל מָלַךְ מָלֵא יָכֹל ׃ וְאוּלָם הַשְּׁנִיִּים כֻּלָּם בְּקָמֵץ כְּמוֹ קָם צָץ שָׁשׂ וְזוּלָתָם וּמִנָּחֵי הָעַיִן וָו יֵשׁ שֶׁהַפֵּא נְקוּדָה בְּחוֹלֶם כְּמוֹ הַבֹּקֶר אוֹר בִּבְרֵאשִׁית סִימָן מ״ד וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם צַפְרָא נְהַר ׃ וּמֵהֶם בְּצֵרִי כְּמוֹ מֵת וְאוּלָם נָחֵי הַלָּמֶד הֵא וְהַלָּמֶד אָלֶף רֻבָּם כֻּלָּם בְּקָמֵץ כְּמוֹ רָאָה מָצָא אֵלֶּה הֵן צוּרוֹת הַיָּחִיד הַנִּסְתָּר שָׁכַן מָלֵא יָכֹל רָכַשׁ צָץ אוֹר שֶׁהֵן שֵׁשׁ בְּמִסְפָּר וְהַנֹּכַח הַשֵּׁנִי לְסִימָנוֹ הִיא תָּו בְּקָמֵץ לַזָּכָר וּבִשְׁוָא לַנְּקֵבָה

& cum ſciurek eſt ipſius quadri ꝑut cõprobauimus ſuperius: & non eſt de leui penitus: qa[2] eſſendo לקח ex defectiuis pe lamed eſſendo ueniens ſine defectu eſſet ius eius ſicut iudicium [3]ꝑfectoꝝ ad ueniẽdũ lãmed cũ kamecz: & koph cũ ſciurek ſm põdus נגוע: & ſil'r לקוח nõ[4] לוקח: & iõ nõ annumerabimus defectiuis formã differẽtẽ a formis ꝑfectoꝝ. Sicq̧[5] oẽs formæ acti leuis ſiue forma actoꝝ ſiue formæ declinatiõis ſunt ſeptẽ formæ[6] נבוב נבוב חבור ערוך ידוע וידוע לנו מול נטוי: tres in ꝑfectis[7] & quatuor in quieſcẽtibus. Sicq̧ iam expoſuimus partes ipſius leuis quas grãmatici[8] poſtremi qui fuerũt ante nos uocauerũt illas uerba: & nos procedẽtes[9] poſt veſtigia ueterum qui amant ueritatem poſuimus illas in capitulo[10] nominũ. Et ex nunc reliquum eſt nobis exponere uerba ſm ueritatẽ ſm ordinem præteritum[11] & impatiuũ & futurum: & loquemur de vnoquoq̧ eorum in ꝑfectis: & in quieſcentibus & in defectiuis[12] & in duplicibus in eo quo erit differentia inter illa & inter ꝑfecta.

[13] ¶ Sicq̧ p̃teritũ leuis ĩ ꝑfectis inueniť tribus modis. Primo [14]& eſt quo gignitur ut pl'm ꝙ pe ſit cũ kamecz: & hayn cũ pathah.[15] Secũdo ꝙ pe ſit cũ kamecz: & hayn cũ ceri. Tertio ꝙ pe ſit cum kamecz: & hayn cũ holem.[16] Et exẽplũ trium illorũ in uerſu vno in fine numeri: & nõ יכל potuit Moſces venire in [17]teſtificationẽ: qa שכן coluit ſupra ipſum nubis: & gloria Dei מלא impleuit tabernaculũ: ecce[18] יכל שכן מלא. Sed eſt ſciendũ ꝙ inueniunť uerba pti multa: quoꝝ ſingl'e maſculinũ abñs totũ eſt[19] cũ kamecz ẽt in cõtinuitate: ẽt in pauſa oĩa ſũt cũ kamecz ſemp: & exẽplũ eoꝝ q̃ ueniũt[20] tota cũ kamecz ſine pauſa ſunt ut Iſayæ leo שאג mugiit: in pſalterio pſalmo. xcviii.[21] "מלך ירגזו". pſal. xcvi. "מלך תגל". pſal. xcii. "מלך גאות". pſal. cxi. רשע יראה וכעס. "כבאות יעץ" Deus exercituũ cõſuluit:[22] & p̃ter hæc & cũ erectiõe minori vt depignorãdo non חבל depignoratus eſt: & fœnus nõ לקח accepit oẽ[23] lucrũ ei⁹ q̄d רכש lucrat⁹ ẽ & cætera. Formę pti leuis ſũt ergo ĩ ꝑfectis[24] q̃tuor: & hę ſũt illæ אכל מלך מלא יכל. Sed binaria oĩa ipa ſũt cũ kamecz vt[25] קם צץ שש & cætera. Et ex qeſcẽtib⁹ hayn vau ſũt quoꝝ pe eſt pũctuata cũ holẽ: vt mane [26]אור lucuit Geñ. ca. xliiii. & onklos ĩterp̃tat⁹ ẽ mane illumĩatũ ẽ. Et ex illis ſũt cũ ceri[27] ut מת. Sed qeſcẽtia lãmed he: & lãmed aleph maior ps eoꝝ ſunt cũ kamecz ut מצא[28] ראה: hę ſũt formę ſingl'is abñtis שכן מלא יכל רכש צץ אור: q̄ ſũt[29] ſex nũero. Et ĩ pñtia 2' ad ſuũ ſignũ ẽ tau cũ kamecz ꝑ maſcl'o: & cũ ſceua ꝑ fœmĩa

חבור. Tertio cũ rapiẽte ſeghol vt עזוך ערוך ordinatus fortifica
tus bello:& aliqñ uenit pe[2] uerbi cũ kamecz etiã in cõtinuitate
ſm quoſdã grãmaticos vt לבוש ueſtitus pannos[3] & ſil'e ei:& ſm
meã opinionẽ eſt ꝙ ſit diſcõtinuũ ſicut veſtitus cum pãnis:ſic
eſt opinio rabi[4] Dauid kimhi:& Habib declinat in ſua verba:
& mea opĩo etiã declinat ſecũ:& in plĩtate[5] etiã ueniet pe cum
ſceua:& lãmed cum hirek cũ additione mẽm ſigno maſculoꝝ
[6] pluriũ vt גאולים:& in cõtinuitate cũ ceri:& in minutiõe mem
vt גאולי redẽpti Dei. Etiã[7] ſingl'is fœminæ pe eſt cũ ſceua:& lã
med cũ kamecz:& cũ additione he q̃ ſignificat[8] fœminã:& in
cõtinuitate mutabiť he in tau:& lãmed eſt cũ pathah vt עצובת
dolens ſpũ.[9] Et alii dixerũt ꝙ ẽt ueniet cũ additione yod poſt
tau vt גנובתי ꝑducte.[10] Et mihi vr̃ ꝙ גנובתי:& oẽ qđ eſt ſui modi
eſt nomen agnoĩs:& nõ nomẽ acti:[11] & yod ſignificat hoc. Et
in plĩtate fœmĩæ ueniet pe cũ ſceua:& lãmed cũ holem[12] & cũ
additione tau vt בצורות:& ſi illa ſit lr̃a gutturalis redit ſceua in
rapiens[13] pathah vt חמודות עזובות:hę ſunt formæ actoꝝ in ipſis
ꝑfectis ipſius leuis.[14] Sicq; actũ eſt vnũ & mutať in ſua declina
tione ſm cõiugatões uerboꝝ: qa kamecz[15] cõuerteť in ſceua:
aut rapiẽs cũ ſceua ut diximus. Et in qeſcẽtib⁹ pe yod mutabiť
[16] yod cũ kamecz in cõtinuitate:& erit quieſcẽs:& dicemus ex
ידוע ידוע. Et ĩ qeſeẽtibus hayn[17] vau quæ nos tenemus binaria
inuenimus pe cũ holẽ loco ſciurek:vt[18] Iſayę ca.xxv. הלוט הלוט
ꝙ maior pars grãmaticorũ dixerũt ꝙ primũ ſit nomẽ:[19] & ſe
cũdũ ſit actũ ut המסכה הנסוכה:& ſic vr̃ ex interp̃tatiõe Ionathan
[20] qui interp̃tatus eſt facies רבא דרב magni:q magnificatus eſt:
licet ex interp̃tatione Ionathan videať ꝙ לוט[21] primũ nõ ſit no
men rei ſicut מסכה:ſed nomẽ agnoĩs:quia nõ eſt interp̃tatus fa
cies[22] magnitudis:ſed in cõtinuo facies magnificati:q magni
ficatus eſt. ecce ꝙ primũ eſt nomẽ agnoĩs:& ſcđm[23] eſt agno-
minatio recipiẽtis fieri rem agnoĩs illius qđ eſt ip̃m actũ vt di
ximus.[24] Et aliqñ ueniet in his pe cũ ſciurek ut גמול:& ĩ qeſcẽti-
b⁹ lãmed he ueniet yod[25] mota loco he vt בנוי נטוי. Sicq; formę
qeſcẽtiũ ſunt q̃tuor לוט מול נטוי[26] ידוע ידוע. Sed in defectiuis:in
defectiuis pe lãmed ſunt qui dicũt ꝙ לוקח[27] ſit actũ:& mihi vr̃
ꝙ nõ ſit niſi פועל:cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis:& nõ[28] eſt
neceſſitas coarctatõis kimhi;q ſcripſit לקח cũ collectõe labioꝝ
ſit:cuius nõ eſt relatũ nomẽ[29] ſui agentis:& לוקח cũ ſciurek ſit
nomẽ agnoĩs: excepto ꝙ cũ collectiõe labioꝝ eſt de ip̃o graui
& cum

חבור · הג בחטף סגול כמו ערוך עזוז מלחמה ולפעמים תבא פא הפעל בקמץ אף בסמיכות לפי מקצת המדקדקים כמו לבוש בגדים וכיוצא בו · ולפי דעתי שהוא מוכרת כמו לבוש בבגדים כן דעת רבי דוד קמחי והחביב נוטה לדבריו ודעתי גם כן נוטה עמהם · וברבוי גם כן תבא הפא בשוא והלמד בחירק בתוספת מם סימן הזכרים הרבים כמו גאולים ובסמיכות בצרי וחסרון המם כמו גאולי יהוה גם היחידה נקבה הפא בשוא והלמד בקמץ ובתוספת הא שמורה על הנקבה ובסמיכות תשתנה ההא אל תו והלמד בפתח כמו עצובת רוח ואחרים אמרו שגם תבא בתוספת יוד אחרי התו כמו גנובתי מלעיל ולי נראה שגנובתי וכל אשר בדרכו הוא שם התאר לא שם פעול והיוד תורה על זה · וברבוי הנקבה תבא הפא בשוא והלמד בחלם ובתוספת תו כמו בצורות ואם היא אות גרונית תשוב השוא חטף פתח כמו עזובות חסורות אלה הם צורות הפעולים בשלמים מן הקל

הרי הפעול אחד וישתנה בנטיתו לפי הבנינים בפעלים שהקמץ יתהפך אל שוא או חטף בשוא כמו שאמרנו ובנחי הפא יוד תשתנה היוד קמוצה בסמיכות ותהיה נחה ונאמר מן ידוע וידוע ובנחי העין וו שאנו מחזיקים אותם שניים מצאנו הפא בחלם מקום שורק כמו בישעיה סימן כה הלוט הלוט שרב המדקדקים אמרו שהראשון שם והשני פעול כמו המסכה הנסוכה · וכן נראה מתרגום יונתן שתרגם אפי רבא דרב אף על פי שמתרגום יונתן נראה שהלוט ראשון אינו שם דבר כמו מסכה אלא שם תואר שלא תרגם אפי רבותא אלא בסמוך פני הגדל שגדל הרי שהראשון שם תואר והשני תואר למקבל העשות ענין התואר ההוא שהוא הפעול כמו שאמרנו ולפעמים תבא באלו הפא בשורק כמו מול ובנחי הלמד הא תבא יוד נעה במקום הא כמו בנוי נטוי הרי צורות הנחים ארבע ידוע וידוע לוט מול נטוי · ואמנם בחסרים בחסרי הפא למד יש אומרים כי לוקח הוא פעול ולי נראה שאינו אלא פועל שלא נזכר שם פועלו ואין צורך לדוחק הקמחי שכתב לקח בקבוץ שפתים שלא הוזכר שם פועלו ולוקח בשורק שם תואר אלא שבקבוץ שפתים הוא מחדגוש

ובשורק

הַתּוֹאַר וְכֵן גַּם רַבִּי יוֹנָה טָעָה לְפִי דֶרֶךְ הוֹרָאַת הַתֵּיבָה כִּי הוּא לְשׁוֹן רָשָׁא עֵשֶׂב וְלֹא לְשׁוֹן דִּישָׁה כִּי כֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן כְּעֶגְלָה רִבְקָא שֶׁפֵּירוּשׁוֹ כְּעֶגְלָה גְדֵלָה בַּמַּרְבֵּק וְלָכֵן לְפִי דַעְתִּי אֵלּוּ בָּנִינוּ פֹּעַל מִזֶּה הַשֵּׁם הָיָה לֵאמֹר דָּשָׁא דָּשָׁאתִי כְּמוֹ קָרָא קָרָאתִי אַף כִּי לֹא נִמְצָא בְּהֶרְגֵּל הַלָּשׁוֹן׃ גַּם נִמְצָא מֵהַשְּׁנִיִּים שֶׁהַמְדַקְדְּקִים בַּעֲלֵי הַשָּׁלוֹשׁ קָרְאוּ אוֹתָם נָחֵי הָעַיִן וָו שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּצֵרִי וְכֵן בֶּעָבָר כְּמוֹ מֵת וּבְרִבּוּי מֵתִים וּמִנָּחֵי הַפֵּא יוֹד וְהַלָּמֶד אָלֶף יֵשׁ אֲשֶׁר הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ יָרֵא וּבְסָמוּךְ הַיּוֹד בִּשְׁוָא יְרֵא וְכֵן בָּרַבִּים יְרֵאִים וּמֵהֶם שֶׁהַיָּחִיד זָכָר בָּא כְּמִשְׁפַּט הַשְּׁלֵמִים וְהָרַבִּים וְהַיְחִידָה נְקֵבָה וְהָרַבּוֹת נִשְׁתַּנּוּ כְּמוֹ יָצָא שֶׁהַיָּחִיד יוֹצֵא בְּחוֹלֶם הַפֵּא וְצֵרִי הָעַיִן וּבְרִבּוּי הָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק עִם תּוֹסֶפֶת מֵם לְהוֹרָאַת הָרַבִּים זְכָרִים יוֹצְאִים וּבַיְחִידָה נְקֵבָה גַּם כֵּן יוֹצְאָה הַצֵּרִי בִּשְׁוָא וְהָאָלֶף בְּקָמֶץ וּבְתוֹסֶפֶת הֵא סִימַן לַנְּקֵבָה אוֹ יוֹצֵאת בְּצֵרִי הַצֵּרִי וְנַח הָאָלֶף וְתוֹסֶפֶת הַתָּו אֶפְשַׁר שֶׁהוּא גַּם כֵּן בֵּינוֹנִי מִן הַקַּל אַף כִּי לְפִי דַעְתִּי הוּא שֵׁם עִנְיַן הַיְצִיאָה וּבָרַבּוֹת בָּאָה הַצֵּרִי בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחֹלֶם עִם תּוֹסֶפֶת תָּו סִימָן לָרִבּוּי וּמֵהֶם שֶׁנִּמְצֵאת הַיְחִידָה הַנְּקֵבָה בְּדֶרֶךְ מְשׁוּנָּה מִכָּל אֵלֶּה שֶׁהַפֵּא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּקָמֶץ עִם הַתּוֹסֶפֶת הֵא בָּאַחֲרוֹנָה סִימָן לַנְּקֵבָה כְּמוֹ יוֹנָה מִן לֹא תוֹנוּ הֲרֵי סַךְ הַנָּחִים הַמִּשְׁתַּנִּים בְּצוּרָתָם מִן הַשְּׁלֵמִים הֵם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אוֹ אַרְבָּעָה עָשָׂר רוֹקֵעַ רוֹקְעִים אוֹהֵב אוֹהֲבִים הוֹלְכָה נוֹטְרָה יוֹרְדָה יוֹרֶדֶת תּוֹסֶמֶת שׁוֹמַעַת רוֹחֶצֶת רוֹחֲצוֹת בָּא בּוֹשׁ בּוֹשִׁים דָּשָׁה דָּשָׁא יָרֵא יְרֵאִים יוֹצֵא יוֹצְאִים יוֹצְאָה יוֹצֵאת יוֹצְאוֹת יוֹנָה וּבַחֲסֵרִים נִמְצָאוּ כֻּלָּם דּוֹמִים לַשְּׁלֵמִים וְכֵן גַּם הַכְּפוּלִים וְהַמְרוּבָּעִים לֹא בָאוּ בָּזֶה הַכְּלָל הֲרֵי סַךְ כָּל צוּרוֹת שְׁמוֹת הַפְּעָלִים הַנִּקְרָאִים בֵּינוֹנִים שֶׁבַע עֶשְׂרֵה צוּרוֹת שָׁלֹשׁ בַּשְּׁלֵמִים וְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה מִשְׁתַּנּוֹת בַּנָּחוֹת׃

ומעתה נְצַיֵּר הַפָּעוּל מִזֶּה הַבִּנְיָן וּמִינָיו וְנֹאמַר כִּי בַּשְּׁלֵמִים אֵינוֹ אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ אֶחָד כִּי בַּיָּחִיד הַזָּכָר תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ שָׁמוּר וּבַסְּמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה עַל שְׁלֹשָׁה דְרָכִים הָרִאשׁוֹן שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ נְבוּב הַשֵּׁנִית כְּשֶׁהִיא אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֶף פַּתָּח כְּמוֹ

חבור

agnoīs:& ſic etiā rabi Iona errauit ẜm viam ſignificationis di
ctionis:qa eſt[2] linguæ דשא עשב & nõ eſt linguæ דישה: quia ſic in
terpretatus eſt Ionathan ut uitula paſcēs:[3] cuius expoſitio eſt
ſicut vitula educata in prato:& iõ ẜm meam opinionē ſi inſti-
tueremus uerbū ex hoc[4] nomine eſſet dicendū דשא דשאתי ſicut
קרא קראתי: & ſi nõ inueniat̃ in vſu[5] linguæ. Etiā īuenimus de bi
nariis q̄ grāmatici auctores trinitatis uocauerūt[6] quieſcentia
hayn vau ꝙ lr̄a prima ſit cū ceri:& ſic in ptõ ut מת:& in pl'itate
מתים.[7] Et de quieſcētibus pe yod & lāmed aleph ſunt quorū pe
eſt cū kamecz & hayn cū ceri vt ירא:[8] & ī ɔtinuitate yod cū ſce
ua vt ירא: & ſic in pluribus יראים. Et ex illis eſt cuius maſculus
uenit[9] ſicut ius perfectoꝝ:& plura & ſingl'is fœmina & multę
mutant̃ ut יצא[10] ꝙ ſingl'e eſt יוצא cū holem pe & ceri hayn:& in
pl'itate hayn cū ſceua & lāmed[11] cū hirek cum additione mem
ad ſignificationē pl'ium maſculorū יוצאים: & in ſingl'i fœminīa
[12] etiā יוצאה czade cū ſceua & aleph cū kamecz:& cū additione
he ſignū fœmīæ:[13] uel יוצאת cum ceri czade & quiete aleph: &
additiõe tau põt eē ꝙ ſit etiā[14] mediū ipſius leuis. Et ſi ẜm meā
opinionē ſit nomē rei exitus:& in pl'ibus uenit[15] czade cū ſce-
ua & lāmed cum holem cum additione tau ſigno pluralitatis.
Et ex illis eſt ꝙ inuenit̃[16] ſingularis fœmina modo diuerſo ab
oībus his ꝙ pe eſt cum holem:& hayn cum kamecz cū[17] addi
tione he in vltimo ad ſignum fœminæ vt יונה ex non תונו frau-
detis. Sicq̨ ſūma[18] quieſcētium differentium ẜm ſuam formā
a perfectis ſunt treſdecim uel quatuordecim[19] רוקע רוקעים אוהב
אוהבי הולכה נושרה יורדה יורדת[20] חוסמת שומעת רוחצת רוחצות בא בוש בושים
דשה דשא ירא[21] יראים יוצא יוצאים יוצאה יוצאת יוצאות יונה. Et in defecti-
uis inueniunt̃ omnia[22] ſimilia perfectis. Et iterum duplicia &
quadra non uenerunt in hac ſūma. Sicq̨[23] ſumma omniū for-
marum nominū agentium:quæ uocantur media ſunt decem
& ſeptem figuræ:[24] tres perfectorum:& quatuordecim variā-
tium ob quietem.[25] ¶ Et hinc formabimus actum huius con
iugationis ẜm ſuas ſpecies:& dicemus[26] ꝙ in ipſis pfectis nõ
eſt ẜm vnū modū:qa[27] in ſingl'i maſculo ueniet pe cū kamecz:
& hayn cum ſciurek vt[28] שמור:& in continuitate mutabitur tri
bus modis. Primo ꝙ ueniat pe[29] cum ſceua ut נבוב. Secundo
quando eſt littera gutturalis ueniet cum rapiente pathah vt
חבור

& hayn cũ ſceua ut הולכה יורדה. Et ſcđa ẽ ꝙ ueniat hayn cũ ceri
vt[2] בוגדה צולעה שוקקה נוטרה : & in oĩbus his formis he eſt cum ka
mecz[3] in lr̃a p̃cedẽti q̃ eſt ſignũ fœminæ. Et iteꝝ eſt forma ter
tia: & eſt ꝙ veniat[4] cũ additiõe tau q̃ ſignificet ſupra fœminã:
& in his hayn & lãmed ſunt cũ ſeghol vt[5] חוסמת יורדת : & hoc ſi
non ſit lãmed lr̃a gutturalis: ſed qñ eſt lr̃a gutturalis[6] mutabit
ſeghol hayn & lãmed in pathah ut שומעת שוסעת: & ĩ pl'itate[7] fœ
minæ ſi hayn nõ ſit lr̃a gutturalis ueniet cũ ſceua: & ſi ſit guttu
ralis ueniet[8] cũ rapiente pathah: & in ambobus lãmed eſt cum
holem: & eſt additio tau in ultimo. Exemplum[9] primę שומרות:
exemplũ ſcđæ eſt שואבות רוחצות: hæ ſunt regulę[10] p̱fectoꝝ: & qe
ſcentia pe ſunt qualia ipſa: ſed quieſcẽtia hayn q̃ nos tenemus
[11] ꝓ binariis medius maſculus ſingularis ſil'is eſt p̃terito in oĩ-
bus ſuis rebus: & nõ diſtinguet̃ niſi[12] ẜm rẽ ut בא קם cũ kamecz
pe ſemp: & qñ pl'ificabit̃ ueniet hirek ſub[13] lr̃a ſcđa cũ additio
ne mem in vltimo q̃ ſignificat multitudinẽ maſculoꝝ ut[14] יבא
באים קם קמים : ſed in ſingl'i fœminina eſt dr̃ia parũ inter ipſam
& ĩter[15] ptm̃: quia ptm̃ eſt ꝓductũ & mediũ eſt correptũ: quia
באה eſt verbũ ptm̃ & באה[16] eſt mediũ. Et aliqñ uenit aleph uice
he vt דשא. Et in pluralitate conuertet̃ kamecz[17] lr̃æ ſecũdæ in
holem cum additione tau ad ſignificãdũ pl'itatem fœminaꝝ
vt[18] באות קמות. Et ſil'r qñ pe uerbi p̃teriti eſt pũctuata cũ holem
etiã mediũ eſt pũctuatum[19] cum holem vt בוש בושים בושה בושות.
Verũtamen eſt adamuſſim conſiderandũ ſupra id qđ[20] ſcri-
pſimus: quia aliqñ ueniet aleph loco he: qa hoc eſt ẜm opĩonẽ
rabi Iona[21] grãmatici qui ſcripſit ꝙ ſicut uitula דשא qđ eſt ſcri
ptum Hieremiæ cap. l. cuius ius eſt[22] דשה cũ he in vltimo ſicut
eſt ſcriptũ in ſuo libro: aut uenit aleph vice[23] he. Et kimhi di-
xit ꝙ ſit defectiua additionis he ſignificãtis fœmínã[24] ut ſicut
fallẽtia aut error שיוצא exiẽs qđ ſcriptũ eſt in eccleſiaſtes ca. x.
& ſimiliter hic debebat ſcribi[25] דשאה ſcđm pondus חכמה. Et ra
bi Iona iam excluſit hanc interp̃tationẽ: quia ſi ſic[26] eſſet debe
bat ſcin uenire cũ ceri ſicut eſt ius hñtiũ aleph vt צמאה[27] מלאה.
Et mihi videtur ꝙ ambo illi ſint remoti ab itinere ueritatis: &
Kimhi eſt propior[28] ſignificatiõi rei : ſed non inſtitutitioni ad
amuſſim ipſius dictiõis: qa ut dixim⁹ ſupius[29] ẜm opĩonẽ rabi
Iona דשא eſt nomẽ agentis qđ uocat̃ mediũ: & חכמה eſt nomen

והעין בשוא כמו הולכה יורדה והשנית היא שתבא העין בצרי כמו בוגדה צולעה שוקקה נוטרה ובכל אלה הצורות ההא עם הקמץ באות הקודמת היא סימן לנקבה ועוד יש צורה שלישית והיא שתבא בתוספת תו שתורה על הנקבה ובאלה העין והלמד הן בסגול כמו חוסמת יורדת וזה אם אין הלמד אות גרונית אבל כשהיא אות גרונית תחליף סגול העין והלמד אל פתח כמו שוסעת שומעת וברבוי הנקבה אם העין אינה אות גרונית תבא בשוא ואם היא גרונית תבא בחטף פתח ובשתיהן הלמד בחלם ותוספת תו באחרונה משל הראשונה שומרות משל השנית רוחצות שואבות אלו הם דרכי השלמים ונחי הפא כמוהם · אבל נחי העין שאנו מחזיקים אותם לשניים הבינוני זכר יחיד דומה לעבר בכל עניניו ולא יבדל כי אם לפי הענין כמו בא קם בקמץ הפא לעולם וכשיתרבה יבא חרק תחת האות השנית בתוספת מם באחרונה שמורה על רבוי הזכרים כמו באים קמים אבל ביחידה הנקבה יש הפרש מעט בינה ובין העבר כי העבר מלעיל והבינוני מלרע כי באה פעל עבר ובאה בינוני ולפעמים תבא אלף במקום הא כמו דשא וברבוי יהפך קמץ האות השנית אל חלם בתוספת תו להורות על רבוי הנקבות כמו באות קמות וכן כשהפא הפעל לעבר נקודה בחלם גם הבינוני נקוד בחלם כמו בוש בושים בושה בושות אך אמנם יש לכוין על אשר כתבנו כי לפעמים תבא האלף במקום הא כי זהו לדעת רבי יונה המדקדק שכתב כי כעגלה דשא הכתוב בירמיה סימן נ׳ שמשפטו דשה בהא באחרונה כמו שהוא כתוב בספרו או באה האלף תמורת הא · והקמחי אמר שהיא חסרה תוספת ההא המורה על הנקבה כמו כשגגה שיוצא שכתוב בקהלת סימן י׳ וכן פה היה ראוי שיכתב דשאה על משקל חכמה ורבי יונה כבר דחה זה הפירוש כי אם כן הוא היה ראוי לבא השין בצרי כמשפט בעלי האלף כגון מלאה צמאה · ולי נראה כי שניהם רחוקים מדרך האמת והקמחי קרב להוראת הענין אבל לא לדקדוק התיבה וזה כי כמו שאמרנו למעלה על דעת רבי יונה דשא הוא שם הפועל הנקרא בינוני וחכמה שם

התואר

פֹּעַל מֵהֶם פֵּא וְעַיִן וְלָמֶד כְּמוֹ בַּפְּעָלִים כִּי דַּרְכֵי וּמִשְׁקְלֵי שָׁרְשֵׁי הַפְּעָלִים יְיַשְּׁרוּ לָדַעַת אַף שָׁרְשֵׁי הַשֵּׁמוֹת ׃ וּבָזֶה נִשְׁלַם הַמַּאֲמַר בְּמָקוֹר הַבִּנְיָן פָּעַל קַל שֶׁהוּא שֵׁם הַפֹּעַל בֶּאֱמֶת · וּמֵעַתָּה נְצַיֵּיר שֵׁם הַפּוֹעֵל אֲשֶׁר תַּלְמִידֵי הַקִּמְחִי קָרְאוּ אוֹתוֹ בֵּינוֹנִי וְגַם אֲנַחְנוּ נִקְרָאֵהוּ כֵּן לֹא שֶׁיּוֹרֶה זְמַן הוֹוֶה בֵּינוֹנִי בֵּין הֶעָבַר וְהֶעָתִיד אֶלָּא כִּי הוּא בֵּינוֹנִי בֵּין הַשֵּׁם וְהַפֹּעַל לְפִי שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל הַדָּבָר הַמְּתוּאָר בְּהֵעָשׂוֹת עִנְיַן מְדַבֵּר כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ לְמַעְלָה וְנֹאמַר תְּחִלָּה דְּרָכָיו בַּשְּׁלֵמִים כִּי בָּא בִּשְׁלֹשָׁה דְּרָכִים בְּיָחִיד הַזָּכָר ׃ הָאֶחָד הַפֵּא בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי וּמִלְּרַע כְּמוֹ פּוֹקֵד אוֹמֵר וְהַשֵּׁנִי שֶׁבָּא הָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ תּוֹמִיךְ יוֹסִיף וְהַשְּׁלִישִׁי בְּפַתַּח כְּמוֹ רוֹקַע וְשֹׂסַע וְהֶחָבִיב וְרַבִּים מֵהַמְּדַקְדְּקִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֵינוּ הוֹסִיפוּ עוֹד שְׁתֵּי צוּרוֹת אֲחֵרוֹת הָאַחַת בְּתוֹסֶפֶת הֵא וְהַתֵּיבָה מִלְּעֵיל כְּמוֹ בּוֹעֵרָה חוֹרֵבָה וְהַשֵּׁנִית בְּתוֹסֶפֶת יוֹד כְּמוֹ שׁוֹכְנִי יוֹשְׁבִי חוֹקְקִי אוֹסְרִי וּלְפִי דַעְתִּי אֵין אֶחָד מֵאֵלֶּה וְהַדּוֹמִים לָהֶם בֵּינוֹנִיִּים אֲבָל הֵם שֵׁמוֹת הַתְּאָרִים בֶּאֱמֶת וְהַהֶבְדֵּל אֲשֶׁר בֵּינֵיהֶם וּבֵין הַבֵּינוֹנִים הוּא כִּי הַבֵּינוֹנִים יוֹרוּ עַל פֹּעַל בְּצַד מַה כִּי יוֹרוּ עַל הַמְּתוּאָר בְּהֵעָשׂוֹת עִנְיַן מְדַבֵּר כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ פְּעָמִים רַבּוֹת בְּמָה שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה אֲבָל שֵׁם הַתֹּאַר לֹא יוֹרֶה עַל פֹּעַל כְּלָל אֶלָּא עַל הַמְּתוּאָר בְּעִנְיָן מִן הָעִנְיָנִים כִּי שׁוֹכֵן יוֹשֵׁב חוֹקֵק אוֹסֵר וְכֵן בּוֹעֵר חוֹרֵב מוֹרִים עַל הַמְּתוּאָר בְּהֵעָשׂוֹת עִנְיַן הַשְּׁכִינָה וְהַיְשִׁיבָה וְהַחֲקִיקָה וְהָאִיסַר וְהַהֶבְעֵר וְהַחוּרְבַּן אֲבָל שׁוֹכְנִי יוֹשְׁבִי חוֹקְקִי אוֹסְרִי בּוֹעֵרָה מִלְּעֵיל וְכֵן חוֹרֵבָה מוֹרִים עַל הַמְּתוּאָר בָּעִנְיָנִים הָאֵלֶּה בְּעַצְמָם לֹא בְּהֵעָשׂוֹתָם וְלָכֵן תּוֹסֶפֶת הַהֵא וְהַיּוֹד בְּאֵלֶּה הוּא לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם וּבֵין הַבֵּינוֹנִים הַמְּתוּאָרִים בְּהֵעָשׂוֹת הָעִנְיָנִים הָאֵלֶּה · וְזֶה דַעְתִּי בְּכָל הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר לָהֶם אוֹת נוֹסֶפֶת בָּאַחֲרוֹנָה וְכָל אֵלֶּה הַשָּׁלֹשׁ צוּרוֹת אֲשֶׁר זָכַרְנוּ כְּשֶׁתִּתְרַבֶּנָה תַּחֲלִיפְנָה נְקוּדוֹת עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא אִם אֵינָהּ אוֹת גְּרוֹנִית וְאִם הִיא אוֹת גְּרוֹנִית תַּחֲלִיפְנָה אוֹתָהּ בַּחֲטַף פַּתַּח מָשָׁל הָרִאשׁוֹן אוֹמְרִים תּוֹמְכִים רוֹקְעִים וּמָשָׁל הַשֵּׁנִי אוֹהֲבִים וְכֵן בִּסְמִיכוּת הָרִבּוּי אוֹמְרֵי שׁוֹמְרֵי אוֹהֲבֵי אַף כִּי יֵשׁ שֶׁבָּאוּ בְּלֹא סְמִיכוּת בְּצוּרַת סְמוּכִים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה בְּשַׁעַר הַשֵּׁם ׃ וְאוּלָם הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה יֵשׁ לָהּ שְׁתֵּי צוּרוֹת הָאַחַת שֶׁהַפֵּא בְּחוֹלֶם

verbum de illis pe & hayn & lãmed ſicut in uerbis: qa modi &
põdera radicũ uerboꝝ[2] dirigunt ad ſciẽdum etiã radices no⸗
minũ. Et in hoc expletus eſt ſermo de uena cõiugationis[3] uer⸗
bi leuis: quod eſt nomen uerbi ẜm ueritatẽ. Et ex nũc formabi
mus nomen agentis qđ[4] diſcipuli kimhi uocauerunt ipm̃ בינוני
medium: & etiã nos uocabimus ipm̃ ſic: nõ ꝙ ſignificet[5] tẽpus
præſens mediũ inter p̃teritum & futurũ: ſed quia eſt medium
ĩnter nomen[6] & uerbum: quia ſignificat rem agnominatã per
fieri rem ex re[7] vt diximus ſuperius. Et dicemus primo ſuas re
gulas in ipſis perfectis: quia uenit tribus [8] modis in ſingulari
maſculo. Vnus eſt pe cum holem & hayn cum ceri & correpte
vt אומר [9] פוקד. Et ſecundus ꝙ uenit hayn cũ hirek ut תומיך יוסיף.
Et tertius eſt cum pathah ut[10] & שוסע רוקע. Et Habib & multi
grãmatici qui fuerunt ante nos addiderũt[11] vlterius duas for
mas alias: vnam cũ additione he & dictione ꝑducta vt[12] בוערה
חורבה. Et ſecũda eſt cum additione yod vt שוכני יושבי חוקקי אוסרי.
[13] Et ẜm meam opinionem nõ eſt vllũ hoꝝ & ſimilium eis me⸗
dia: ſed ſunt nomina[14] agnominũ ẜm ueritatem. Et differẽtia
quæ eſt inter illa & inter media eſt: quia media[15] ſignificãt uer
bum modo quodã: quia ſignificant agnominatũ per fieri rem
ex re vt[16] diximus multoties in eo qđ ſcripſim⁹ ſup̃ius: ſed no⸗
men agnominis non[17] ſignificat uerbum omnino: ſed agno⸗
minatum ẜm rem de rebus: quia שוכן יושב [18] חוקק אוסר: & ſimil'r
בוער חורב ſignificãt agnomĩatum per fieri rem[19] cõmorationis
ſeſſionis ſcripturæ: & ligationis & incenſionis & ruinæ. Sed
שוכני[20] יושבי חוקקי אוסרי בוערה ꝑducte: & ſil'r חורבה ſignificãt agno
minatũ[21] per res has ẜm earum ſubſtantiã nõ ẜm eaꝝ fieri. Et
ĩdeo additio he & yod in his[22] eſt ad diſtinguendum inter illa
& inter media agnominata per fieri res[23] iſtas. Et hæc eſt mea
opinio de oĩbus noĩbus quibus eſt lr̃a addita in vltĩo:[24] & oẽs
hæ tres formæ quas retulimus quando plurificanẽ mutantur
puncta[25] hayn radicis in ſceua ſi non ſit littera gutturalis. Et ſi
ſit littera gutturalis[26] mutabit illud in rapiens pathah. Exem⸗
plum primi אומרים תומכים רוקעים.[27] Et exẽplũ ſecundi eſt אוהבים:
& ſic in continuitate pluralitatis אומרי שומרי אוהבי: licet[28] ſint
quæ uenerunt abſq; continuitate in forma continuorum ſicut
oſtendimus ſuperius in cap'lo[29] nominis. Verũtamen fœmi⸗
na ſingularis habet duas formas: vna eſt ꝙ pe ſit cum holem:
& hayn

lãmed he inuenimus quod uenit perfectum:& cecidit ex uena
he:& addita fuit tau in vltimo[2] vt נשות cum sceua pe nun:& ho
lem hayn teth:& cecidit lãmed he:cui⁹ radix est[3] נשה.Sicq; fue
rũt defectiua differẽtia a pfectis quinq; fm suas spẽs.i.[4] נגוע לגעת
.ii.לקוח לקחת.iii.נתון נתן תת לתתן.iiii.נשא שאת נשות.v.[5] Et ex dupli
cibus:ex duplicibus hayn absq; quiete aliqñ uenit ex illis uena
[6] cũ defectu lr̃æ vnius de duplici ĩ cõnotatõe correpte ut בלותי
חבותי.Et si[7] sint qui dicunt φ possibile sit φ sit linguæ p̃teriti:&
similiter דלותי depaupatus sum:& me saluum faciet : sed scd̃m
[8] meam opinionẽ est uena:& sic maior pars uenarũ hoꝝ dupli
cium uenerũt cum additione tau:vt [9] חנות חלות:& hayn aggra
uatur ad significandũ defectũ duplicis.Et de illis est qđ uenit
[10] cum defectu duplicis & sciurek put est ius binarioꝝ ut לבור:
cuius radix est ברר.[11] Et de illis est cum holem ut לסוב:cuius ra
dix est סבב.Et in duplicib⁹ pe & lãmed cum quiete[12] lãmed de
illis sunt quorum uena uenit ponderis perfectorũ: nisi φ in il
lo mutatur lãmed he[13] in vau ut חגו:& de illis est quod uenit cũ
additione tau ut בחמות.Et in duplicibus hayn[14] & quiescẽtibus
lãmed sunt quoꝝ pe est cum ceri:& sunt addita tau in vltimo
ut כחות : hæc sunt [15] iudicia venaꝝ dupliciũ fm species differẽ
tiaꝝ suaꝝ a pfectis quæ sunt quinq;[16] spẽs fm suũ numerum.
[17] ℂ Verũtñ quadra sunt trium generũ:de ipsis sunt quadra
[18] vere:quibus sunt quatuor lr̃ę oẽs radicales vt[19] מכרבל:cuius
radix est כרבל.Et de illis sunt quoꝝ pars assimulatur parti:sed
nõ sunt inuenta[20] nisi duplicia ut כלכל טלטל . Et sunt q̃ inueniũ
tur aliqñ duplicia:& aliqñ [21] simplicia ut העה תעתע. Et hinc lo-
quemur de uena omnium illorum fm ordinem:[22] & dicemus
φ aliquod illorũ uenit cum defectu duplicis & cum hirek vt
קרקר:cuius uena est [23] קיר : hæc sunt duo quadra & non plus.
Sicq; sũma oĩum formaꝝ uenę[24] coniugationis leuis sunt qua
draginta formæ:duodecim fm pfecta:& decem & septẽ[25] dif
ferẽtia quiete:& qnq; cũ defectu : & qnq; cũ duplicitate : & in
quadris vnũ.Sicq; [26] omnia illa sunt quadraginta ut diximus:
& sic de modis quos scripsimus ad dignoscendũ radicẽ[27] quę
est nomẽ uerbi & uena uere.Et ex his q̃dragĩta formis uenarũ
[28] ipsius leuis fm suas spẽs poteris discernere radicem omnis
uerbi & nois.Et iõ ĩ caplo noĩum[29] cõnotaui fm cõsuetudinẽ
reliquoꝝ grãmaticoꝝ lr̃as radicis etiã in nominib⁹:quoꝝ nõ

הלמד הא מצינו שבא שלם ונפל מן המקור ההא ונוספה תו באחרונה כמו נטות בשוא הפא נון וחלם העין טית ונפל הלמד הוא ששרשו נטה וכן היו החסרים המשונים מן השלמים חמשה למיניהם א נגוע לגעת ב לקוח לקחת ג נתון נתון תת לתתן ד נשא שאת ה נשות ומן הכפולים מכפולי העין בלי נחות לפעמים בא מהם המקור בחסרון אות אחת מן הכפל בכנוי ומלרע כמו בלותי חמותי · אף כי יש אומרים שאפשר שיהיה לשון עבר וכן דלותי ולי יהושיע אך לפי דעתי הוא מקור וכן רב מקורות אלו הכפולים באו בתוספת תו כמו חנות חלות והעין בדגש להורות על חסרון הכפל · ומהם שבא בחסרון הכפל ובשורק כמשפט השניים כמו לבור ששרשו ברר · ומהם בחלם כמו לסוב ששרשו סבב ובכפולי הפא והלמד בנחות הלמד מהם שהמקור בא בפלס השלמים אלא שנשתנה בו הלמד הא אל וו כמו הגו ומהם שבא בתוספת תו כמו בהמות ובכפולי העין ונחי הלמד יש שהפא בצרי ונוספות תו באחרונה כמו כהות אלה הם משפטי מקורי הכפולים למיני הבדליהם מן השלמים שהם חמשה מינים במספרם:

ואולם המרובעים הם שלשה סוגים מהם מרובעים באמת אשר להם ארבעה אותיות כלם שרשיות כמו מכרבל ששרשו כרבל ומהם שקצתם דומה לקצת אלא שלא נמצאו כי אם כפולים כמו כלכל טלטל ויש שנמצאו פעם כפולים ופעם פשוטים כמו תעה ותעתע: ומעתה נדבר על מקור כלם על הסדר ונאמר כי מקצתם בא בחסרון הכפל ובחירק כמו קרקר שמקורו קיר אלה הם שנים המרובעים ואין עוד הרי סך כל צורות מקור הבנין קל ארבעים צורות שתים עשרה לפי השלמים ושבע עשרה משתנים בנחות וחמש בחסרון וחמש בכפל ובמרובעים אחת הרי כלן ארבעים כמו שאמרנו וכן בדרכים שכתבנו להכיר השרש שהוא שם הפעל והמקור באמת ומאלו הארבעים צורות מקורי הקל למיניהם תוכל להבחין שרש כל פעל ושם ולכן בשער השמות כינתי כמנהג שאר המדקדקים אותיות השרש אף בשמות אשר אין

בחלם כמו חטא ובזה הפעל לפעמים תומר האלף אל וו כמו בבראשית סימן כ מחטו לי · ומהם שבא בתוספת תו בסוף והאלף נחה כמו מלאת ולפעמים בלי תוספת כמו מלא ובנחי הלמד הא פעמים המקור בהא נחה נעלמת כמו בנה עשה ראה ופעמים בחסרון ההא ותבא תו באחרונה כמו עלות גלות ואז פא הפעל בשוא אם איננה אות גרונית ואם היא אות הגרון תתרחב בחטף פתח ויש מהם שבא פעם בהא ופעם בתו כמו אלה אלות ולפעמים בתוספת תו והפא בקמץ כמו באיכה סימן ד לברות למו וכן לזרות ולפעמים יבא המקור בתמורת הא ביוד ובניקוד פא השרש בפתח והעין בצרי כמו בהושע סימן ו ובחכי איש גדודים ונחי הפא למד שהן אלף הא הם דומים במקורם אל נחי הלמד הא שזכרנו · אבל מנחי הפא למד שהם יוד ואלף יש שפעם בא המקור בחסרון הפא יוד ופעם בתוספת הא באחרונה כמו ירא שמקורו לרוא ביוד חסרה ופעם בא בתוספת הא ליראה בנחי הקצוות לפעמים בא המקור בנח הפא יוד ותוספת תו כמו לירות אלה הם מקורי הנחים למיניהם שהם שבעה עשר מינים משונים מהשלמים · ואלו הם א אמור באמור לאמר ב ידוע דעת דעה ג יכל כל יכולת ד ילוד לדת לדת ה הלוך לכת ו ליסור ז לישון ח לרשת ט נח בא י ללון יא לנוד לנוד יב מחטו יג מלאת מלא יד עלות גלות טו ברות יו בחכי יז לרוא ליראה:

חסרי הפא נון דומים אל השלמים בצורת המקור אלא באחד לגעת הפא והעין בפתח עם שכבר נמצא בצורת השלמים לנגוע : בחסרי הפא למד לפעמים בא המקור שלם ואז הוא כצורת השלמים ולפעמים חסר ואז הוא בתוספת תו כלו בפתח כמו שאמרנו בחסרי הפא נון כגון לקוח לקחת אבל חסר הקצוות לפעמים בא שלם ואז הוא כצורת השלמים לפעמים הפא בקמץ ולפעמים בשוא כמו נתון נתון ול ולפעמים בא חסר הקצוות ואז הוא בסגול כמו תת ואחר נמצא בתוספת נון כמו לתתן ומחסרי הפא נון ונחי הלמד אלף נמצא שפעם בא שלם ודינו כמשפט השלמים ופעם בא חסר ובא המקור בחסרון הפא ותוספת תו באחרונה כמו נשא גם שאת ומחסרי הפא נון ונחי

cum holem ut חטא:& in hoc uerbo aliqñ cõmutat̃ aleph ĩ vau: vt Genesis[2] cap.xx.מחטו a peccãdo mihi.Et de illis est qđ uenit cũ additione tau in vltimo:& aleph qescẽte vt[3] מלאת: & aliqñ sine additione vt מלא.Et in qescẽtibus lãmed he aliqñ uena est [4]cũ he quiescẽte latẽte vt בנה עשה ראה: & aliqñ cũ defectu he:& ueniet[5] tau in vltimo vt עלות גלות: & tũc pe uerbi est cũ sceua si nõ sit lr̃a[6] gutturalis:& si sit lr̃a gutturalis dilatabit̃ cũ rapiẽte pathah.Et sunt de illis q̃ aliqñ ueniũt[7] cũ he:& aliqñ cũ tau vt אלה אלות:& aliqñ cũ additione tau: & pe est cũ kamecz:[8] vt ternoꝶ cap.iiii.לברות ad comedẽdũ eis:& sic לזרות.Et aliqñ ueniet uena[9] cũ cõmutatione he in yod: & cum pũctuatione pe radicis cũ pathah:& hayn cũ ceri vt Hoseæ[10] cap.vi. ובחכי: & sicut sperare hoĩem turmas.Et quiescẽtia pe lãmed quæ sunt aleph he sunt fil'ia[11] in sua uena quiescẽtibus lãmed he q̃ retulimus.Sed de quiescẽtibus pe lãmed q̃ sunt yod[12] & aleph sunt q̃bus aliqñ uenit uena cũ defectu pe yod:& aliqñ cũ additiõe he[13] in vltimo vt ירא:cuius uena est לרא cũ yod deficiẽte: & aliqñ uenit cũ additione[14] he ליראה.In quiescẽtibus extremoꝶ aliqñ uenit uena cũ quiete pe yod & additione[15] tau ut לירות:hæ sunt uenæ quiescentiũ s̃m suas spẽs q̃ sunt decẽ & septẽ[16] spẽs differentes a perfectis:& hæ sunt.i. אמר באמר לאמר.ii. ידוע[17] דעת.iii. לישון[18] .vii. ליסוד.vi. הלך לכת.v. ילד לדת ללת.iiii. יכל גל יכלת.iii. דעה.viii. לרשת.viiii. נח בא.x. ללן.xi. לנוד לנוד.xii. מחטו.xiii.[19] מלאת מלא.xiiii. עלות גלות.xv. ברות.xvi. בחכי.xvii. לרא ליראה.[20] Defectiua pe nun sunt fil'ia pfectis ĩ forma uenę:excepto in vno לגעת[21] pe & hayn cum pathah:cum eo quod iam inuenitur in forma perfectorum לנגוע. In defectiuis[22] pe lãmed aliqñ uenit uena perfecta:& tunc est sicut forma perfectoꝶ.Et aliquãdo[23] deficit: & tunc est cum additione tau totũ ipsum cum pathah vt diximus in defectiuis pe nun[24] vt לקח לקחת. Sed defectiuum extremoꝶ aliqñ uenit pfectum:& tunc est s̃m formã[25] pfectoꝶ:aliqñ pe cum kamecz:& aliquando cum sceua vt נתון נתון:[26] & aliquando uenit defectiuũ extremorum: & tunc est cum seghol ut תת. Et vnum inuenitur[27] cum additione nun ut לתת. Et ex defectiuis pe nun & quiescentibus lammed aleph inuenitur quod aliquando[28] uenit perfectum: & iudicium ipsius est sicut iudicium perfectorum:& aliquando uenit defectiuum:& uenit uena cum defectu[29] pe & additione tau in vltimo: ut נשא etiam שאת. Et ex defectiuis pe nun: & quiescentibus

lãmed

דעת totũ cũ pathah דעה hayn cũ ceri : & lãmed cũ kamecz : & he addita in ſignũ [2] linguæ fœminiñæ:& aliqñ duobus põderibus cũ quiete pe & cũ pfectione ipſius:& ambo[3] mutanẽ ex pfectis vt יכל:cuius uena aliqñ uenit cum defectu yod:[4] & hayn punctuaẽ cũ holem:& dicemus כל : & aliqñ uenit cũ yod cum ſceua yod[5] & holem hayn & ſeghol lãmed:& cũ additione tau in fine & dicemus יכלת:& aliqñ [6] uenit uena uerbi unius de geſcentib[9] yod aliqñ totũ cũ ſeghol vt מלדת ללדת [7] כלדת לדת. Et aliquando cum ſeruitute lãmed hayn radicis & ſeruiẽs cũ kamecz[8] & defectu daleth:vt Samuelis : qđ eſt ẽm Romanos primo regũ cap.[9] iiii.הרה ללית:hoc eſt ẽm opinionẽ interptis: qui interptatus eſt תועדיא למילד:& ſi rabi [10] Moſces Kimhi ululauerit ululatus multos: & quæſiuit capere illud in radice ילל: & quod [11] eſt ſcriptũ Iob cap.xv.cõcipe laborẽ & parere iniqtatem eſt ſicut ſtatutũ pfectoꝝ pe yod[12] cũ kamecz : & hayn lãmed cũ holem põderis פקד : & eſt de hoc ẽm Habib qđ aliqñ venit[13] ſicut pfecta:& aliqñ cũ defectu pe yod & additiõe tau. Exempiũ primi [14] eſt הלך.Exemplũ ſecũdi eſt לכת totũ ipm cũ ſeghol.Et mirũ eſt de eo:qa radices illoꝝ differunt:qa[15] radix הלך eſt de habẽtibus pe he: & לכת eſt de habentib[9] pe yod:niſi diceret ꝙ he[16] הלך uenit loco yod.Et de illis ſunt quoꝝ yod ẽ quieſcẽs latens in uena vt לישן [17] ליסוד cũ regimine pũctuato cũ hirek & hayn cũ holem:& aliqñ cum agheſc. Et de illis ſunt quoꝝ cecidit[18] pe yod ex ſua uena:& totũ illđ uenit cũ ſeghol: & additõe tau ut לשבת לרשת [19] לרדת דרצקת:& aliqñ ẽm auctores trinitatis cadet hayn radicis : & ueniet pe[20] cũ holẽ:& hoc eſt aliqñ ſine additiõe ut נח נע בא:& aliqñ cũ additiõe he[21] in ſuo fine vt באה:& eſt correptũ:hæc ſunt:& hoc eſt de binariis ſcđm opinionem noſtram.[22] Et ſi inuenies vau inter beth & aleph eſt ob protractionem holem.Et ſic aliquando uenit [23] uena in ſimilibus huic cum ſciurek ut ללק : & eſt quod aliquando uenit cum ſciurek:& aliquando [24] cum holem vt לנוד לנור . Sicq͂ ex illis quæ diximus intelliges ꝙ ẽm [25] noſtrã opinionẽ qui inſtituimus cap.binarioꝝ:oĩs uena binarioꝝ de leui venit [26] cũ holem:aut cum ſciurek:aut cũ utriſq͂:aliqñ cum hoc & aliqñ cum hoc.[27] Et quieſcẽtia lãmed aleph quæ uocauerũt grãmatici hñtia aleph:quia pro [28] maiori parte aleph nõ cadet ex eis vnq͂ in ſcriptura niſi in paucis[29] numero:& de illis ſunt qñ pe littera gutturalis ueniet in vena cum rapiẽte pathah : & hayn

cum

דעת כלו בפתח דעה העין בצרי והלמד בקמץ וההא נוספת לסימן לשון נקבה ולפעמים בשני משקלים בנח הפא ובשלטותו ושניהם משתנים מהשלמים כמו יכול שהמקור לפעמים בא בחסרון היוד והעין תנקד בחלם ונאמר כל׳ ולפעמים בא עם היוד בשוא היוד וחולם העין וסגול הלמד ובתוספת תו בסוף ונאמר יכלת ולפעמים בא מקור פעל אחד מנחי היוד פעם כלו בסגול כמו לדת בלדת כלדת ללדת מלדת׃

ופעם בשמוש הלמד עין השרש המשרתת בקמץ וחסרון הדלת כמו בשמואל שהוא לפי הרומיים ראשון מלכים סימן ד׳ הרה ללת זהו לדעת המתרגם שתרגם מעדיא למילד אף כי רבי משה קמחי הליל ילות רבות ובקש לתפוש אורחו בשרש ילל ומה שכתוב באיוב סימן טו הרה עמל וילד און הוא כחק השלמים הפא יוד בקמץ והעין למד בחלם כפלס פקד ויש מזה לפי החביב שפעם בא כמו השלמים ופעם בא בחסרון הפא יוד ותוספת תו משל הראשון הלוך משל השני לכת כלו בסגול והתימה עליו כי שרשיהם שונים כי שרש הלוך מבעלי הפא הא ולכת מבעלי הפא יוד אלא אם יאמר שהוא הלוך בא במקום יוד ומהם שהיוד נחה נסתרת במקור כמו ליסוד לישון בשמוש נקוד בחירק ועין בחלם ולפעמים ברגש ומהם שנפלה הפא יוד ממקורם וכלו בא בסגול ותוספת תו כמו לצקת לרדת לרשת לשבת ולפעמים לפי בעלי השלוש תפול העין השרש ותבא הפא בחלם וזה פעם בלי תוספת כמו נח נע בא ולפעמים בתוספת הא בסופה כמו באה והוא מלרע אלו הם וזהו מן השניים לפי סברתינו ואם תמצא וו בין הבית והאלף היא למשך החלם וכן לפעמים בא המקור בכיוצא לזה בשורק כמו ללון ויש שפעם בא בשורק ופעם בחלם כמו לנוד לנוד ·

והנה ממה שאמרנו תבין כי לפי סברתינו הבונים שער השניים כל מקור השניים מן הקל בא בחלם או בשורק או בשניהם פעם בזה ופעם בזה׃

ונחי הלמד אלף אשר קראום המדקדקים בעלי האלף כי על הרב האלף לא תפול מהם לעולם במכתב כי אם במעט במספר ומהם כשהפא אות גרונית תבא במקור בחטף פתח והעין

מְשֻׁלּוֹחַ מְשֻׁלָּשׁ מִקְרָא וְאָז תָּבֹא הָאוֹת הַנּוֹסֶפֶת בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחֹלֶם אוֹ בְּקָמֵץ אִם הַלָּמֶד אוֹת הַנַּח וּמָשָׁל הַשֵּׁנִי בְּעֶזְרָא סִימַן יׄ לְדַרְיוֹשׁ הַדָּבָר הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַיּוֹד הַנּוֹסֶפֶת בְּחֹלֶם וְזֶרַע הוּא אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי וּמָשָׁל הַשְּׁלִישִׁי הוּא עַל דׄ פָּנִים הָאֶחָד שֶׁתָּבֹא פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בַּחֲטֶף קָמֵץ כְּמוֹ לְקָרְבָה לְמָשְׁחָה שֵׁנִית שֶׁתָּבֹא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם כְּמוֹ לְחֻמְלָה וּשְׁלִישִׁית שֶׁתִּהְיֶה בְּחִירֶק כְּמוֹ לְיִרְאָה לְרִבְעָה וּכְשֶׁהַפֵּא הִיא אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בְּדֶרֶךְ רְבִיעִי בְּפַתַּח כְּמוֹ לְאַשְׁמָה הָעָם וְאִם הָעַיִן עִם זֶה תִּהְיֶה גְּרוֹנִית הַפֵּא תָּבֹא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בַּחֲטֶף פַּתַּח כְּמוֹ לְאַהֲבָה וְאִם תִּמְצָא שֵׁם פֹּעַל הַקַּל לִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת נוּן תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֵץ מָלֵא פּוּם כְּמוֹ בְּאָבְדָן הֲרֵי לָךְ שְׁנֵים עָשָׂר דַּרְכֵי מְקוֹר הַבִּנְיָן הַקַּל בַּשְּׁלֵמִים פָּקֹד זָכוֹר גָּדֵל שְׁכַב מְשֻׁלּוֹחַ מִקְרָא דַּרְיוֹשׁ קָרְבָה חֻמְלָה רִבְעָה אַשְׁמָה אַהֲבָה ׃ וְאוּלָם בַּנָּחִים מִפְּנֵי שֶׁהַנָּח מִינִים רַבִּים יֵשׁ לְחַלֵּק בָּם וְזֶה כִּי מֵהַנָּחִים הֵם נָחֵי הַפֵּא אָלֶף כְּמוֹ אָכַל אָבַד וּמֵהֶם נָחֵי הַפֵּא שֶׁהִיא יוֹד כְּמוֹ יָשַׁב וּמֵהֶם נָחֵי הַפֵּא וְהַלָּמֶד שֶׁהֵם אָלֶף וְהֵא כְּמוֹ אָתָא אָבָה וּמֵהֶם נָחֵי הַפֵּא וְהַלָּמֶד שֶׁהֵם יוֹד וְאָלֶף כְּמוֹ יָצָא וּמֵהֶם נָחֵי הַפֵּא וְהַלָּמֶד שֶׁהֵן יוֹד וְהֵא כְּמוֹ יָנָה מִן תּוֹנוּ יָפִית מִן יָפָה וּמֵהֶם נָחֵי הָעַיִן שֶׁהִיא וָו לְפִי בַּעֲלֵי הַשִּׁלּוּשׁ כְּמוֹ קוּם וְנָחֵי הָעַיִן שֶׁהִיא יוֹד כְּמוֹ עִיק מִן הֵעִיק וּמֵהֶם נָחֵי הָעַיִן וְהַלָּמֶד שֶׁהֵן אָלֶף וְהֵא כְּמוֹ רָאָה אֶרְא וְנָחֵי הָעַיִן וְהַלָּמֶד שֶׁהֵן וָו וְאָלֶף כְּמוֹ בְּשׁוּא גַּלָּיו וְנָחֵי הָעַיִן וְהַלָּמֶד שֶׁהֵן יוֹד וְאָלֶף כְּמוֹ הֵנִיא שֶׁשָּׁרְשׁוֹ נִיא אַף כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא מִנָּחֵי הָעַיִן וָו אַךְ לְכָל הַפָּחוֹת נִמְצָא כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בַּשֵּׁמוֹת כְּמוֹ גֵּיא וְנָחֵי הָעַיִן וְהַלָּמֶד שֶׁהֵם יוֹד וְהֵא כְּמוֹ חָיָה וּמֵהֶם נָחֵי הַלָּמֶד שֶׁהִיא אָלֶף כְּמוֹ בָּרָא מָצָא וְנָחֵי הַלָּמֶד שֶׁהִיא הֵא כְּמוֹ עָשָׂה קָנָה הֲרֵי שְׁנֵים עָשָׂר אוֹ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִינֵי הַנָּחִים אֲשֶׁר יֵשׁ מֵהֶם שֶׁמְּקוֹרָם דּוֹמֶה לִמְקוֹר הַשְּׁלֵמִים וְיֵשׁ מִתְחַלֵּף מִמֶּנּוּ כִּי בְּנָחֵי הַפֵּא אָלֶף אֱמֹר דּוֹמֶה לַשְּׁלֵמִים אֲבָל בְּחִבּוּר אוֹתִיּוֹת בְּכֹלָם יִשְׁתַּנֶּה כִּי הָאוֹת הַשִּׁמּוּשִׁית תְּנֻקַּד בִּסְגוֹל וּפֵא הַשֹּׁרֶשׁ בַּחֲטֶף סְגוֹל כְּמוֹ כֶּאֱמֹר בֶּאֱמֹר מֵאֱמֹר זוּלַת לֵאמֹר שֶׁהַלָּמֶד נְקוּדָה בְּצֵרִי וְהָאָלֶף נָחָה ׃ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד כְּמוֹ יָדוֹעַ הוּא עַל שְׁלֹשָׁה פָּנִים בְּזֶה הַפֹּעַל בְּעַצְמוֹ הָאֶחָד בְּקָמֵץ הַפֵּא וְחֹלֶם הָעַיִן הַשֵּׁנִי בְּחֶסְרוֹן הַיּוֹד כְּמוֹ

משולש מקרא בשולח : & tũc ueniet lr̃a addita cũ hirek:& pe cũ ſce
ua:[2]& hayn cũ holem aut cũ kamecz ſi lãmed ſit lr̃a quietis. Et
exemplũ ſecũdi eſt Hezrę ca.[3] x. לדריוש pe cum pathah & hayn
cum ſceua:& yod addita cũ holẽ:& hoc[4] eſt vnũ & nõ ẽ alterꝫ.
Et exemplũ tertii eſt q̃tuor modis. Vnus eſt ꝙ veniat pe[5] radi
cis cum rapiente kamecz vt לקרבה למשחה. Secũdo ꝙ ueniat cũ
collectione labiorꝫ[6] vt לחמלה. Et tertio ꝙ ſit cum hirck ut ליראה
לרבעה:& qñ pe[7] eſt littera gutturalis ueniet modo quarto cum
pathah vt לאשמה ob culpari populũ : & ſi[8] hayn cum hoc erit
gutturalis pe ueniet cũ pathah:& hayn cũ rapiente pathah vt
[9] לאהבה:& ſi inuenies nomẽ uerbi leuis aliqñ cũ additiõe nun
ueniet pe[10] cum kamecz pleni oris ut באבדן. En tibi duodecim
modi uenæ cõiugatiõis[11] leuis in ꝑfectis פקוד זכור גדל שכב משלח
מקרא דריש קרבה[12] חמלה רבעה אשמה אהבה. Verũtñ in qeſcẽtibus:
quia quieſcens eſt ſpẽꝝ multaꝝ[13] eſt diuidendũ in eis: quia ex
quieſcẽtibus ſunt qeſcentia pe aleph vt אכל אבר. Et ex illis ſunt
[14] quieſcẽtia pe q̃ eſt yod ut ישב. Et ex illis ſunt qeſcẽtia pe & lã-
med quæ ſunt aleph & he ut[15] אבה אתא : & de illis ſunt quieſcẽ
tia pe & lãmed quæ ſunt yod & aleph vt יצא :& de illis ſunt qe-
ſcentia[16] pe & lãmed quæ ſunt yod & he ut ינה ex יפית ex תונו יפה.
Et ex illis ſunt qeſcẽtia hayn[17] quæ eſt vau ſm̃ auctores trinita
tis vt קום:& qeſcẽtia hayn quæ eſt yod:vt עיק ex[18] העיק:& ex illis
ſunt qeſcẽtia hayn & lãmed q̃ ſunt aleph & he vt ראה ארא: & qe
ſcẽtia hayn[19] & lãmed q̃ ſũt vau & aleph ut בשוא in eleuãdo vn
dãs eius:& qeſcẽtia hayn & lãmed q̃ ſũt yod[20] & aleph vt הניא::
cuius radix ẽ ניא:licet ſint dicẽtes ꝙ ſit de qeſcẽtibꝰ hayn vau:
[21] ſed ad minus inuenimus ſilẽ huic in noibꝰ vt גיא : & qeſcẽtia
hayn & lãmed[22] q̃ ſunt yod & he vt חיה. Et ex illis ſunt qeſcẽtia
lãmed quæ eſt aleph vt ברא מצא :[23]& quieſcentia lãmed quæ eſt
he ut עשה קנה. En duodecim aut treſdecim[24] ſpecies quieſcen-
tium: ex quibus ſunt quorum uena eſt ſimilis uenæ perfecto-
rum:& eſt[25] differens ab illa: quia in quieſcentibus pe aleph
אמר eſt ſimile perfectis:ſed in coniunctione[26] litterarum בכלם
mutatur:quia littera ſeruiens punctuatur cum ſeghol:& pe ra
dicis[27] cum rapiente ſeghol vt באמר כאמר מאמר:excepto לאמר:
cuius lãmed eſt pũctuata[28] cum ceri & aleph quieſcit. Et in qe
ſcentibus pe yod ut ידע eſt tribus modis in hocmet[29] uerbo.
Vno cum kamecz pe & holem hayn. Scđo c defectu yod ut
דעת

ſpiritus meus ſupra me ob hoīem. Sicq; ē ſm hoc ſerieī litiū.
Et in Geneſi magno[2] etiā expoſuerūt ip̄m doctores noſtri ſm
vtraſq; expōnes: dicētibus ip̄is nō ידון ſpūs meus[3] ī hoīe ſemp:
dixit rabi Ihuda filius rabi Ilhay amplius nō ſpūs hi[4] iudicabū
tur corā me in ſæculū rabi Hunna noīe rabi aha hora qua ipſe
reſtituit[5] ſpūm ſuæ uaginæ nō reſtituā ſpūm eoꝝ in ſuas vagi-
nas. Ecce duos doctores diſceptātes de[6] hac radice. Et nō eſt
caſtigator ſm verba cuius ſit: & iō intelligas hinc ꝙ modi iſti
quos[7] ſcripſimus: & ſi ſint vtiles vtcūq; ſit nō cōtinent oīa uer
ba: & iō[8] oportet exq̄rere oēs modos modoꝝ ad verificādum
eoꝝ radices: & qn̄ nō eſt modus ad certiorandū ipſas:[9] tunc
exponemus ſcripturā expōnibus differētibus ſm differētiā ſi-
gnificationū verboꝝ radicū[10] quę dubiū fuit apud nos: cuius
ipſaꝝ ſit uerbū poſitū ꝑut vidimus nr̄os doctores[11] in Geneſi
magno ī loco quē retulimus. Verūtn̄ miꝝ ē ꝙ ueniat kamecz
[12] ad ſignificandū ſup defectū nun: & ſi inuenerimus illud ad
ſignificandū defectū aleph[13] uel he: quia ipſius tonus ꝑtrahit
illas: & iō uident̄ uerba rabi Ihuda filii rabi Ilhay[14] magiſq̄ uer
ba rabi Hunna noīe rabi Aha: & ſi onklos interp̄tet̄ ꝓpe opi-
nionē eius.[15] Sicq; tu cernis hinc qūo exquires nomē uerbi &
radicē & uenā:[16] quæ eſt principalis qn̄ nō inuenietur clare in
ſcriptura. Et poſt ipſius inuentionē[17] in ſuis lr̄is oportet ſcri-
bere modos ſuæ punctuatiōis ad exiſtendū ſuā formā ꝑfectā.
Et dicemus[18] ꝙ de uerbis ſunt ꝑfecta: & de ipſis ſunt defecti-
ua: & de ipſis ſunt quieſcētia: & de ipſis ſunt duplicia[19] ī omni
cōiugatione: & in oībus ꝑtibus cuiuſq; cōiugatiōis oportet ca
uere de quatuor illis. Et hoc ē me initiari[20] primo de eo quod
continet oēs quatuor ſpēs: & deinde de eo quod appropriat
[21] vnāquāq; eaꝝ. Et primo de uena leuis in uerbis ꝑfectis dice
mus ꝙ illa[22] inueniat̄ qnq; modis. Primus qui eſt pluſq̄ ueniat
pe radicis cū kamecz[23] & hayn cū holem vt הלך. Modus ſcđus
ꝙ pe ueniat cū ſceua vt זכר[24] שמוע: & in hoc mutabit̄ in cōtinui
tate holem in kamecz pleni oris: vt מלך regnare regem.[25] Mo
dus terti⁹ eſt ꝙ ueniat pe cū kamecz & hayn cū ceri ut גדל בשל:
& ſi[26] multi grāmatici: & in eorum capite rabi Abraham ben
Hezra dixerint ꝙ quæ ſint ſm hunc modum[27] non ſint nomi
na uerborum: ſed agnomina agētium. Modus quartus eſt ꝙ
ueniat pe[28] uerbi cum ſceua: & hayn cum pathah ut שלח שכב.
Modus quintus eſt ꝙ veniat[29] uena cum additione litteræ: &
hoc in capite aut in medio aut in vltimo. Exemplum primi

משלוח

רוחי עלי בשביל האדם חרי הוא לפי זה לשון מדנים ובבראשית רבא גם כן פירשו אותו רז"ל לפי השני פירושים באמרם לא ידון רוחי באדם לעולם׃ אמר רבי יהודה בר רבי אלעי עוד אין הרוחות הללו נדונות לפני לעולם רבי חונא בשם רבי אחא בשעה שהוא מחזיר את הרוח לנדנה איני מחזיר רוחן לנדניהן ׃ הרי שני תנאים חולקים על זה השרש ואין מוכיח כדבריהם׃ ולכן תבין מזה כי הדרכים האלה אשר כתבנו אף שהם מועילים מכל מקום אינם כוללים כל הפעלים ולכן צריך לחפש כל צדי צדדים לאמת שרשיהם וכשאין דרך לכוין אותם אז נפרש הכתוב בפירושים מתחלפים לפי חלוף הוראת פעלי השרשים אשר נסתפק אצלינו לאי זו מהן הפעל המונח כמו שראינו רבותינו ז"ל בבראשית רבא במקום שזכרנו׃ אך אמנם זר הוא שיבא הקמץ להורות על חסרון הנון אף כי מצאנוהו להורות על חסרון האלף או ההא שהברתו מושכת אותם ולכן נראין דברי רבי יהודה בר אלעי מדברי רבי חונא בשם רבי אחא אף כי אנקלוס מתרגם קרוב לדעתו׃ וכן אתה רואה מזה איך תחקור על שם הפעל והשרש והמקור שהוא העקר כאשר לא ימצא בבירור בכתוב ואחרי המצאו ב

באותיותיו צריך לכתוב דרכי נקודו כדי להיות צורתו שלמה ונאמר אחרי שהפעלים מהם שלמים ומהם חסרים ומהם נחים ומהם כפולים בכל בנין ובכל חלקי כל בנין צריך להזהר על ארבעתם וזה החלי ראשונה במה שיכלול כל הארבעה מינים ואחרי כן במה שייחד כל אחד מהם וראשונה במקור הקל בפעלים השלמים נאמר שהוא נמצא בחמשה דרכים׃ הראשון והוא הרב שתהיה פא השרש בקמץ והעין בחלם כמו הלוך׃ הדרך השני שהפא תבא בשוא כמו שמוע זכור ובזה ישתנה בסמיכות החלם בקמץ מלא פום כמו מלך מלך׃ והדרך השלישי שתבא הפא בקמץ והעין בצרי כמו גדל בשל אף כי הרבה מן המדקדקים ובראשם הראב"ע אמרו שאשר על זה הדרך אינם שמות הפעלים אלא תארי הפועלים׃ והדרך הרביעי שתבא פא הפעל בשוא והעין בפתח כמו שלח שכב׃ הדרך החמשי שיבא המקור בתוספת אות וזה בראש או באמצע או בסוף משל הראשון

משלוח

ביחיד כשהפא אינה בדגש תבא בפתח ועד הדגש והכפל הנראה בריבוי שנאמר מן דל דלים ומן חג חגים בדגש הלמד והגימל אבל נחי הלמד הם בקמץ הפא כמו ימחו ששרשו מחה המם בקמץ להורות שהוא מן הנחים ולא מן הכפולים ולכן באה פא הפעל בקמץ כמשפטה בשלמים כי אף פקד הפא בקמץ ולא להורות על נח כלל ולכן נראה שבוש החביב שחשב היות זה ראיה שקמץ קם שב ודומיהם יורו על נח עין השרש כי אין זה רק משפט פא הפעל מהבנין הקל: הדרך הששי הוא מיוחד אל השמות אשר הונחו לדברים מחמת פעולתם המיוחדת והוא כי אם נמצא אחד מהשמות הללו ולא ידענו שרשו אז נסתכל אל הפעל ההוא המיוחד ושרש הפעל הוא שרש השם וזהו בשמות הדברים אשר נגזרו מן הפעלים כמו גרזן שנגזר מן נגרזתי ששרשו גרז אבל בשמות אשר מהם נגזר הפעל הענין בהפך כמו שכתבנו לעיל: הדרך השביעי הוא מפאת הוראת הענין וזה כי לפעמים תראה תיבה אחת ששרשה אחד ושם אותיות מתחלפות ואין דרך לדעת שרשו מחמת התמורה כי אם מדרך הוראת הענין כמו בירמיה סימן לח יומת נא את האיש הזה כי על כן הוא מרפא את ידי אנשי המלחמה בעיר הזאת והנה מרפא כשהוא באלף אינו מורה רפיון אלא כשהוא בהא בסוף ולכן נאמר כי שרשו רפה עם הא ולא עם אלף ובאה שם אלף תמורת הא וגם זה הדרך השביעי אינו צודק לעולם כי לפעמים יקרה שאפשר לפרש התיבה על שתי ההוראות לפי הענין ואז נצטרך לבקש דרך אחרת כמו בבראשית סימן ו לא ידון רוחי כי רבי דוד קמחי אמר ששרשו נדן והוא מחסרי הפא נון והיה ראוי לומר ידון בדגש הדלת להורות על חסרון הנון אלא שנפל הדגש ובמקומו נתחלף חירק היוד אל קמץ ויש מפרשים אותו מנחי העין לפי בעלי השלוש כי הוא מלשון דין ולדעת בעלי השניות שרשו דן והיה ראוי לומר ידון בשורק הדלת אלא שהומר השורק בחלם והנה אנקלוס תרגם לפי הדעת הראשון ואמר לא יתקיים דרא בישא הדין שיהא פירוש משמעות המקרא לא ידון לא יהיה רוחי תוך נדנה באדם ורשי פירש לפי הדעת השני ואמר לא ידון רוחי באדם לא יתרעם ויריב

רוחי

in singl'i:qñ pe nõ est cũ daghesc ueniet cũ pathah:& testis est
daghesc:& duplicitas q̃ manifestat̃ in pl'itate:[2]quia dicemus
ex דל דלים & ex חג חגים cũ daghesc lãmed & cghimel: sed qetę lã
med[3]sunt cũ kamecz pe ut ימחו:cuius radix est מחה mem cũ ka=
mecz ad significãdũ ꝙ sit[4]de quiescẽtibꝰ & nõ de duplicibus:
& ideo uenit pe uerbi cũ kamecz vt est eius iuris[5]in pfectis:qa
etiam פקד pe est cũ kamecz:& nõ ad significãdũ qescẽtẽ oĩno:
& iõ apparet [6]error Habib:qui putauit esse hoc euidẽtiã ꝙ ka
mecz קם שב & similiũ eis significẽt[7]quietẽ hayn radicis : qa nõ
est hoc nisi iuris pe uerbi cõiugatiõis leuis. Modus[8] sextus est
ꝑprius noĩbus quæ imposita sunt rebus occasione sui operis
[9]ꝑprii:& ẽ qa si ĩuenerimus vllũ noĩum istoꝝ:& nõ sciuerimꝰ
eius radicẽ:tũc[10]ĩspiciemꝰ uerbũ illud ꝑpriũ:& radix verbi ẽ
radix noĩs. Et hoc est[11]in noĩbꝰ reꝝ q̃ deriuata sunt ex uerbis
ut גרזן qđ deriuatũ est ex נגרזתי:[12]cuius radix est גרז.Sed in no=
minibus ex qbus deriuatũ est uerbũ res ẽ ecõtra:ꝑut [13]scripsi
mus supius.Modus septimus est ex pte significatiõis rei : quia
aliqñ[14]videbitur dictio vna:cuius radix est vna:& ibi sunt lr̃æ
cõmutabiles:& nõ est modus [15]sciendi illius radicẽ occasione
cõmutatõis nisi ex via significatõis rei vt Ieremiæ[16]ca.xxxviii.
moriat̃ nunc vir iste:qa iõ ipse מרפא manus hoĩum[17]belli in ci
uitate hac.Sicq̧ מרפא qñ est cũ aleph nõ significat lentitudinẽ
nisi[18]qñ est cũ he in fine:& iõ dicemus ꝙ eius radix sit רפה cũ
he:& nõ cũ aleph:& uenit[19] ibi aleph vice he. Ac etiã hic mo=
dus septimus nõ est uerax semp:qa aliqñ[20]accidit ꝙ possibile
sit exponere dictionẽ ꝭm ambas significationes ꝭm rẽ:& tunc
[21]indigebimus quærere aliũ modũ vt Genesis ca.vi.non ידון
spũs meus:qa rabi [22] Dauid Kimhi dixit ꝙ ipsius radix sit נדן:
& sit ex defectiuis pe nun:& erat dignũ dicere[23]ידן cũ daghesc
daleth ad significandũ defectũ nun:sed cecidit daghesc:& lo
co ipsius[24]cõmutatũ est hirek yod in kamecz:& sunt qui expo
nunt illud de quiescẽtibus hayn ꝭm auctores[25]trinitatis:quia
illud est linguæ דין iudicii:& ꝭm opinionẽ auctoꝝ binarii ipsiꝰ
radix est דן:& erat cõueniens[26]dicere ידון cum sciurek daleth:
nisi qa cõmutatũ est sciurek cũ holẽ.Sicq̧ onklos [27]interp̃tatꝰ
est ꝭm opinionẽ primã:& dixit non cõstabit generatio turpis
ista:qa erit[28]expõ sensus lectionis nõ ידון nõ erit spũs meus in=
tra uaginã eius in hoĩe.[29]Et rabi Salamõ exposuit ꝭm opĩonẽ
sc̃dam:& dixit nõ ידון spũs meus ĩ hoĩe:nõ conq̃ret̃:& litigabit
spiritus

quia est putandũ ꝙ uerbum illud sit de duplicibus:& non po-
tuerit daghesc significare illã[2] duplicitatẽ:quia nõ est potẽtiæ
hayn verbi recipere daghesc:aut est dicẽdũ ꝙ sit de[3] binariis
vt הצר:quia he est signũ cõiugationis & resc est lr̃a lenitatis: &
est dicẽdũ[4] ꝙ ipsius radix sit צרר sicut opinatus est rabi Ihuda:
vel צר scd̃m opinionẽ aliorum: qui ponũt[5] binaria:aut צור ſm au-
ctores trinitatis:qui dicunt ꝙ sit ex quiescẽtibus hayn.[6] Sicq;
dum uenimus ad exq̃rendũ nomen rei ipsius uerbi qd̃ est צרה
auctum est dubiũ:[7] quia etiã ex parte ponderis possibile est ꝙ
debuisset esse ponderis שמה:& esset[8] de duplicibus: quia radix
שמה est שמם uel ponderis קמה : & esset ex binariis aut[9] quiescen-
tibus hayn.Et ideo tunc ad adhęrendã rem decreto videmus
pondus pl̃itatis nois̃ agentis[10] quod est צר:& pl̃itas est צרים si-
cut הר הרים pondere גן גנים סל סלים : quorum[11] daghesc nun & lam-
med significãt defectũ lr̃æ duplicitatis. Verũtñ est sciendũ ꝙ
& si[12] lr̃a scd̃a sit recipiẽs daghesc qñ est in vltĩo dictionis non
veniet[13] cum daghesc ne aggrauet linguæ:& tunc si lr̃a prima
quę est pe[14] radicis sit de lr̃is lenitatis non vr̃ ibi daghesc oĩo:
vt לרס similam[15] Hezechielis cap.xlvi.qd̃ est de duplicibus deri-
uationis רסיסי guttæ noctis:& nõ uenit daghesc[16] in eo oĩo : qa
resc est ex lr̃is lenitatis:& sammech est littera vltima in dictiõe
[17] לרס.Sed qñ lr̃a prima recipit daghesc:tunc daghesc conue-
niens scd̃ę[18] ueniet in prima vt יסב הסב:quorum radix est סבב מקק :
& daghesc quæ erat digna[19] aduẽtu beth:& coph uenit in sam-
mech & mem:& inuentis in uerbo impedimentis istis:[20] tunc
quæremus an inueniamus eis pfecta vt רסיסי guttæ noctis ex
לרס:& חוגג ex[21] חג:& tũc iudicabimus ea ex duplicibus sicut est
ius pfectorum:aut q̃remus ea q̃ sũt ſm[22] põdus eorum: & si illa sint
ex duplicibus ẽt hæc sunt sicut illa vt ארותי:qd̃ est ſm[23] põdus
סבותי:qd̃ est ex duplicibus sicut significat daghesc caph : cuius
radix est סבך[24] sic ארותי nõ potuerũt aleph & resc uenire cũ da-
ghesc:& uenerũt ſm põdus סבותי:iõ[25] dicemus ꝙ ẽt hoc sit de
duplicibus eius radix sit ארר: & testis est אורך ארור . Et modus
[26] quintus est modus mutationis punctuationis: quia pe radi-
cis duplicium ueniet cum pathah[27] in singulari: cum non sit
suæ potestatis uenire cum daghesc sicut pluralitas : uenit pe
cum pathah[28] quæ debebat uenire cum kamecz vt scribe-
mus infra : & hoc fit ad significandũ ꝙ[29] debebat esse hayn
cum daghesc:& si ipsa non uenisset esset digna ipsa pe:& ideo

כִּי יֵשׁ לַחְשׁוֹב שֶׁהַפֹּעַל הַהוּא מִן הַכְּפוּלִים וְלֹא יָכֹל הַדָּגֵשׁ לְהוֹרוֹת עַל הַכָּפֶל כִּי אֵין בְּכֹחַ הָעַיִן הַפֹּעַל לְקַבֵּל דָּגֵשׁ אוֹ יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהוּא מִן הַשְּׁנַיִים כְּמוֹ הָצַר שֶׁהָהֵא אוֹת עַל הַבִּנְיָן וְהָרֵישׁ אוֹת הָרִפְיוֹן וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁשָּׁרְשׁוֹ צָרַר כְּמוֹ שֶׁסָּבַר רִבִּי יְהוּדָה אוֹ צָר כְּדַעַת אֲחֵרִים שֶׁמַּנִּיחִים אֶת הַשְּׁנַיִים אוֹ צוּר לְפִי בַּעֲלֵי הַשִּׁלּוּשׁ שֶׁאוֹמְרִים שֶׁהוּא מִנָּחֵי הָעַיִן׃ וְהִנֵּה כְּשֶׁבָּאנוּ לַחֲקוֹר עַל שֵׁם עִנְיַן הַפֹּעַל שֶׁהוּא צָרָה נוֹסַף הַסָּפֵק כִּי גַם מִצַּד הַמִּשְׁקָל אֶפְשַׁר שֶׁהוּא הָיָה רָאוּי לִהְיוֹת בְּפֶלֶס שָׁמָּה וְהוּא מִן הַכְּפוּלִים כִּי שֹׁרֶשׁ שָׁמָּה שָׁמֵם אוֹ בְּפֶלֶס קָמָה וְהוּא מִן הַשְּׁנַיִים אוֹ נָחֵי הָעַיִן וְלָכֵן אָז לְקָרֵב הָעִנְיָן לְהֶכְרֵעַ רוֹאִים מִשְׁקַל רִבּוּי שֵׁם הַפּוֹעֵל שֶׁהוּא צַר וְהָרִבּוּי צָרִים כְּמוֹ הַר הָרִים בְּפֶלֶס גַּן גַּנִּים סַל סַלִּים אֲשֶׁר דָּגֵשׁ הַנּוּן וְהַלָּמֶד מוֹרִים עַל חֶסְרוֹן אוֹת הַכֶּפֶל׃ אַךְ יֵשׁ לָדַעַת כִּי אַף שֶׁתִּהְיֶה הָאוֹת הַשֵּׁנִית מְקַבֶּלֶת הַדָּגֵשׁ כְּשֶׁהִיא בְּסוֹף תֵּיבָה לֹא תָבֹא בְּדָגֵשׁ שֶׁלֹּא לְהַכְבִּיד עַל הַלָּשׁוֹן וְאָז אִם הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן לֹא יֵרָאֶה שָׁם דָּגֵשׁ כְּלָל כְּמוֹ לָרֹס אֶת הַסֹּלֶת בִּיחֶזְקֵאל סִימָן מ״ו שֶׁהוּא מִן הַכְּפוּלִים מִגִּזְרַת רְסִיסֵי לָיְלָה וְלֹא בָא דָגֵשׁ בּוֹ כְּלָל כִּי הָרֵישׁ מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן וְהַסָּמֶךְ הִיא אוֹת אַחֲרוֹנָה בְּתֵיבַת לָרֹס אֲבָל כְּשֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה מְקַבֶּלֶת הַדָּגֵשׁ אָז הַדָּגֵשׁ הָרָאוּי בַּשֵּׁנִית יָבֹא בָּרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ יָסֹב הַמֵּק שֶׁשָּׁרְשָׁם סָבַב מָקַק וְהַדָּגֵשׁ שֶׁהָיָה רָאוּי לָבֹא בְּבֵית וּבְקוֹף בָּא בְּסָמֶךְ וּבְמֵם וּבְהִמָּצֵא בַּפֹּעַל הַמּוֹנְעִים הַלָּלוּ אָז מְחַפְּשִׂים אִם נִמְצָא לָהֶם שְׁלֵמִים כְּמוֹ רְסִיסֵי לָיְלָה מִן לָרֹס וְחוֹגֵג מִן חָג וְאָז נָדִין אוֹתָם מִן הַכְּפוּלִים כְּמִשְׁפַּט הַשְּׁלֵמִים אוֹ נְחַפֵּשׂ מַה שֶּׁעַל מִשְׁקָלָם וְאִם הֵם מִן הַכְּפוּלִים גַּם אֵלֶּה כְּמוֹ הֵם כְּמוֹ אָרוֹתִי שֶׁהוּא עַל מִשְׁקַל סַכּוֹתִי שֶׁהוּא מִן הַכְּפוּלִים כַּאֲשֶׁר יוֹרֶה דָּגֵשׁ הַכַּף שֶׁשָּׁרְשׁוֹ סָכַךְ כַּךְ אָרוֹתִי לֹא יָכְלוּ הָאָלֶף וְהָרֵישׁ לָבֹא בְּדָגֵשׁ וּבָאוּ עַל מִשְׁקַל סַכּוֹתִי לָכֵן נֹאמַר שֶׁגַּם זֶה מִן הַכְּפוּלִים וְשָׁרְשׁוֹ אָרֹר וְהָעֵד אוֹרְרֶיךָ אָרוּר׃ וְהַדֶּרֶךְ הַחֲמִשִׁי הוּא דֶּרֶךְ הִשְׁתַּנּוּת הַנִּקּוּד כִּי פֵּא שֹׁרֶשׁ הַכְּפוּלִים תָּבֹא בְּפַתַּח לַיָּחִיד כִּי אַחֲרֵי שֶׁאֵין לְאֵל יָדוֹ לָבֹא בְּדָגֵשׁ כְּמוֹ הָרִבּוּי תָּבֹא הַפֵּא בְּפַתַּח שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לָבֹא בְּקָמֶץ כְּמוֹ שֶׁנִּכְתּוֹב לְפָנִים וְזֶה לְהוֹרוֹת שֶׁהָיָה רָאוּי לִהְיוֹת הָעַיִן בְּדָגֵשׁ וְאִם הִיא לֹא בָאָה הָיְתָה רְאוּיָה הַפֵּא וּלְכַךְ

כי שם הדבר הוא שררה אינו מן הכפולים בשרשם כי אין פעל כפול באמת אלא מי שלא נמצא ממינו פשוט כי אף על פי שאדמדם כפול אין שרשו כפול ואינו כפול באמת ולכן שרשו אדם וכן הפעל אדמו עצם מפנינים במגלת איכה סימן ד והכפל ההוא לגרוע כמו שנבאר עוד לפנים בעזרת האל · אבל שרר וסרר אף על פי שמצאנו שורר בביתו במגלת אסתר סימן א ובן סורר ומורה בספר משנה תורה סימן כא מכל מקום אין שרשם אלא שרה וסר כיון שמצאנו שרה למלאך שרית עם אלהים וסרו מהר מן הדרך: הדרך הרביעי מצד הדגש והרפה כי כשנמצא דגש שאינו להכרת הבנין אז נחוש שמא בא להורות על חסרון אות כמו חת רך זך ונמצא לרבים חתו רכו זכו בדגש האות השנית ידענו כי באה להורות על כפל האות הדגושה הראויה להכפל ולאמר חתת רכך זכך אבל יש בזה להשגיח כי גם בזה יש חלשה מפני שאפשר שיכזב זה הדרך לשלשה סבות הראשונה שלפעמים יבא הדגש להכרת הבנין ולא ירגיש המבטא בו ויחשוב שהוא לסבת הכפל ואינו כן כמו ימחו שדגש המם להורות על חסרון נון נפעל שהיה ראוי לומר ינמחו שחסר הנון בכל הפעלים בעתיד זה הבנין והושם הדגש במקומה · והסבה השנית כי לפעמים יבא הדגש לתפארת המלה ואות על חוזק הענין ויטעה השומע ויחשוב שהוא לחסרון אות כמו שנפל בסבת זאת המחלוקת בין המדקדקים בפעל נזולו שבאה הלמד בדגש כי רבי יהודה המדקדק הראשון סבר שבא להוראת הכפל ושרשו זלל והקמחי חשב שבא לתפארת המלה ושרשו נזל מפני שמצא נוזלים בנון בראש · ונראה שהוא שם הפועל מן הקל על משקל שופכים ששרשו שפך וכשהדבר כן כדי למעט הספק כל אשר בידנו לעשות נסתכל אם יש שם אות אחרת מלבד השתים שאינה מן הנוספות ואז נדין שהדגש אינו להורות על הכפל כמו חדלו שמצאנו דגש הלמד ואין לחשוב שבא לחסרון הכפל ויהיה שרשו דלל כי מה נעשה לחית שאינה מן הנוספות ולכן נשפוט שהדגש ההוא ודאי בא לתפארת המלה ולחזק הענין שתורה עליו · והסבה השלישית כשהאות השרשית השנית הכתובה היא מאותיות הרפיון

nomē rei ſit שררה nō eſt ex duplicib⁹ in ſua radice:qm̄ nō ē uer
bū duplex [2] ſm veritatē:niſi cuius ſpēi nō inueniť ſimplex: qa
licet ארמרם ſit duplex:[3] nō eſt ſua radix duplex:& nō eſt duplex
ſm veritatē:& iō eius radix ē ארם:& ſic uerbū eſt ארמו[4] erubue⸗
rūt oſſe pluſq̄ rubini ī hiſtoria ternoꝝ ca.iiii. & duplicatio eſt
ad īminuendū vt oñdemus[5] ulterius infra auxilio Dei:ſed שרר
& כרר licet īuenerimus שרר dñans [6] domui ſuę ī hiſtoria Eſter
cap.primo:& filius סורר ꝓteruus & cōtumax deutronomii[7] ca.
.xxi.vtcūq; nō eſt illoꝝ radix niſi שרה & סר:ex quo īuenimus do
minatus[8] eſt angelo:dñatus es cū angelo:& receſſerūt cito ab
itinere.Modus quartus eſt ex pte[9] dagheſc & lenis:qa qñ inue
niemus dagheſc qđ nō ſit ad diſcretionē cōiugationis:tūc du
bitabimus fortaſſe[10] uenit ad ſignificādū defectū lr̃æ ut חת רך
זך:& inueniemus in pl̃ibus חתו רכו זכו[11] cū dagheſc lr̃a ſcđa:ſci⸗
uimus ꝙ uenit ad ſignificādū duplicitatē lr̃æ grauis:[12] q̄ debe
ret repeti & ad dicēdū חתת רכך זכך.Sed eſt in hoc inſpiciendū:
qa etiā[13] eſt in hoc imbecillitas:qa pōt eſſe ꝙ mentiať hæc re⸗
gula ob tres cās.Prima[14] qa aliqñ ueniet dagheſc ad diſcretio
nem cōiugatiōis:& nō ſentit ꝓferens ipm̄:& putabit[15] ꝙ ſit cā
duplicitatis:& nō eſt ſic:vt ימחו ꝙ dagheſc mem eſt ad ſignifi⸗
cādū defectū[16] nun נפעל:qa erat dignū dicere ינמחו: qa defecit
nun in oībus uerbis futuri[17] huius cōiugationis:& fuit poſitū
dagheſc loco ipſius . Et cā ſcđa eſt : qa aliqñ ueniet[18] dagheſc
ob ornatū dictōis & ob ſignū uehemētiæ rei:& errabit audiēs
& putabit[19] ꝙ ſit ob defectū lr̃æ ꝓut cecidit cā huius diſcepta⸗
tio inter grāmaticos[20] de uerbo נזולו:qa uenit lāmed cum da⸗
gheſc:qa rabi Ihuda grāmaticus primus eſt opinatus[21] ꝙ ue⸗
nit ad ſignificādū duplicitatē:& radix eius eſt זלל.Et kimhi pu
tauit ꝙ uenerit ob leporē dictiōis :[22] & eius radix eſt נזל:qa in
uenit נוזלים cū nun in capite:& vr̃ ꝙ ſit nomē agentis[23] de leui
ſm pondus שופכים:cuius radix eſt שפך . Et qñ reſc ē ita ad īmi⸗
nuendū[24] dubiū quoad nr̃m poſſe eſt ad faciēdū:inſpiciemus
an ſit ibi lr̃a alia: exceptis[25] duab⁹:q̄ nō ſit de additis:& tūc iu
dicabimus ꝙ dagheſc nō ſit ad ſignificādū duplicitatē[26] ſicut
חרלו ꝙ īuenim⁹ dagheſc lāmed:& nō eſt putādū ꝙ uenerit ob
defectū duplicitatis:& ſit[27] ei⁹ radix דלל:qa qđ faciem⁹ ipi ח:
q̄ nō ē de additis:& iō iudicabim⁹ ꝙ dagheſc[28] illđ certe uene
rit ob leporē dictiōis: & ad corroborādū ipam rē quā ſigñat.
Et cā[29] tertia ē qñ lr̃a radicalis ſcđa ſcripta ſit đ lr̃is lenitatis:
quia

ideo auferemus he cōnotationis : & remanebit יער : cuius oēs
suæ litterę sunt radicales:& nō est sic יסך:[2] quia licet hoc īuene
rimus יסך yod futuri est:& ideo abstulimus yod illā:non capie
mus[3] eius loco yod transglutitā radicalē: & sciremus ꝙ radix
esset יסך : sicut dixerūt[4] odiētes binariū. Quisnā nunciabit no-
bis ꝙ defuerit & trāsglutita sit yod altera:ex quo nō[5] īuenim⁹
ייסך cum duabus yod:sicut īuenimus ייצר cū duabus yod. Et iō
ſm meā opinionē[6] סך est de binariis : vel dicemus ꝙ eius ra-
dix sit נסך : & nun deficiens absorta est[7] cum daghesc ipsius
sammech:& erit vt ינסך cū lenitate sammech: & rō est : quia iā
īuenimus :[8] & ego נסכתי tempaui regē meū psal.ii. Et hic ē mo
dus primus partiū ipsius leuis.[9] Modus secūdus est ex nomīe
rei:aut nomīe accñtis:cuius uerbū significat fieri[10] illius rem:
qa שש ego nescio eius radicē quousq sciam an crementū yod
in futuro:[11] quia nos dicemus אשיש & vau in uena ꝙ dicimus
שוש:ex quo sunt ex[12] cōmutabilibus erit ipsaꝝ ratio ipsas eē de
radice:aut ipsas esse additas causa[13] essendi ipsas de lr̄is ꝑtra-
ctionis. Et ideo in vena vbi est pūctus holem uenit uau[14] pro-
tracta ad holem:& in futuro qđ est cū hirek uenit yod ꝑtracta
ad hirek.[15] Sicq quæsiuimus nomē accñtis & illud est ששון : &
apprime ɔsiderauimus ip̄m:& nun est addita[16] ad significādū
nomen & vau ob cām ꝑtractionis holem:& inter duas scin nō
est lr̄a[17] & kamecz scin primæ nō uenit ad significādū defectū
yod aut vau:qa[18] kamecz nō ꝑtrahit ullam istaꝝ: & iō iudica
bimus ꝙ nō sit de quiescentibus[19] hayn sicut est opīo multoꝝ
grāmaticoꝝ auctoꝝ trinitatis & ꝓcipue Habib.[20] Modus ter
tius est modus ponderis:& si hic locus sit debilis nimis:qa mē
titur[21] multoties vt ostendemus statim:tñ bonus est ad excitā
dum aīos[22] ad standū sup veritatē obseruatione reliquoꝝ mo
doꝝ:quia קם & שב & סר dicemus[23] ꝙ oīa illa sūt de binariis : qa
sunt ſm pondus vnū:& siīr סרים[24] קמים שבים : q̄ sunt noīa agen
tium. Sed aliqñ mentiet̃ vt שרים post pulsantes[25] ꝑ me שרים do
minant̃:quę licet ipsoꝝ pondus sit vnū:radices eoꝝ non sunt
similes:qa[26] radix קמים שבים סרים שרים est קם שב סר שר ex binariis
& radix per me[27] שרי est שרה. Et ideo quādo inspicimus pōdus
& reliquas cōditiones patebit[28] veritas:qa iam īuenimus שרה
dñatus est angelo:& iō qñ cōsiderabimus oēs[29] modos qbus
vtunt̃ hæbrei rebus illius uerbi intelligemus veritatē : quāuis

לכן נסיר הא הכנוי וישאר יעד שכל אותיותיו שרשיות ולא כן יסך כי אף שזה מצאנו יסך יוד העתיד ולכן הסרנו היוד ההיא לא נקח מקומה היוד הנבלעת השרשית וידענו כי השרש יסך כמו שאמרו שוגאי השניות כי מי יגיד לנו שחסרה ונבלעה יוד אחרת כיון שלא מצאנו וייסך בשני יודין כאשר מצאנו וייסר בשני יודין ולכן לפי דעתי סך הוא מן השניים או נאמר ששרשו נסך והנון החסרה נבלעה ברגש הסמך ויהיה כמו ינסך ברפיון הסמך והטעם שהרי מצאנו ואני נסכתי מלכי מזמור שני וזהו הדרך הראשון מחלקי הקל·

הדרך השני מהשם דבר או שם המקרה אשר הפעל יורה העשות ענינו כי שש איני יודע שרשו עד שאדע אם תוספת היוד בעתיד שאנו אומרים אשיש והוו במקור שאומרים שוש כיון שהם מן המתחלפים יהיה טעמם היותם מן השורש או היותם נוספות בסבת היותם מאותיות המשך ולכן במקור שיש נקודת חלם באה וו ה הנמשכת לחלם· ובעתיד שהוא בחירק באה יוד הנמשכת לחירק והנה בקשנו שם המקרה והוא ששון ודיקנו אותו והנון נוספת להורות על השם והוו בסבת משך החלם ובין השני שינין אין אות· וקמץ השין הראשונה לא בא להורות על חסרון יוד או וו כי אין הקמץ מושכת אחת מאלה· ולכן נשפוט כי איננה מנחי העין כמחשבת רבי המדקדקים בעלי השלוש וביחוד החביב:

הדרך השלישי הוא דרך המשקל אף כי זה מקום חלש מאד כי יכזב פעמים רבות כמו שנבאר מיד עם כל זה טוב הוא לעורר הלבבות לעמוד על האמת בשמירת שאר הדרכים וזה כי קם ושב וסר נאמר כי כלם הם מן השניים מפני שהם על משקל אחד וכן קמים שבים סרים שהם שמות הפעלים אך לפעמים יכזב כמו שרים אחר נוגנים בי שרים ישורו שאף על פי שמשקלם אחד שרשיהם אינם דומים כי שרש קמים שבים סרים שרים קם שב סר שר מן השניים ושרש בי שרים שרה ולכן כשמביטים אל המשקל ואל שאר התנאים יתברר האמת כי כבר מצאנו שרה אל המלאך ולכן כשנסתכל אל כל הדרכים אשר ישתמשו העברים בעניני אותו הפעל נבין האמת ואף

לְהוֹצִיאוֹ בַּמִּבְטָא וְהִקְשָׁה עַל זֶה שֶׁאִם הוּא כָּבֵד אֵיךְ נִמְצָא לִפְעָמִים לְתִפְאֶרֶת הַקְּרִיאָה כִּי דַעְתִּי בְּזֶה וְהוּא דַעַת הַקִּמְחִי לְפִי מַה שֶׁאֶחְשׁוֹב כִּי כְּבֵדוּת הַדָּגֵשׁ הוּא הֲכָאַת הַמִּבְטָא הַחֲזָקָה כְּאִלּוּ הִיא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת מְצוֹרָפוֹת יַחַד וְזֶה הַקַּלּוּת פֵּירוּשׁוֹ רַךְ שֶׁהוּא הֶפֶךְ הַקּוֹל הַכָּבֵד וְלָכֵן מִמֶּנּוּ נַתְחִיל רִאשׁוֹנָה וְקוֹדֶם כָּל דָּבָר נְצַיֵּיר מְקוֹרוֹ וְנֹאמַר דֶּרֶךְ הַכָּרַת שֹׁרֶשׁ הַפְּעָלִים וּמְקוֹרָם יַעַן נִמְצְאוּ לִפְעָמִים בַּפְּעָלִים אוֹתִיּוֹת רַבּוֹת חֲסֵרוֹת וְרַבּוֹת גַּם כֵּן נִמְשָׁכוֹת מִפְּאַת הַנְּקוּדוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב לְמַעְלָה לָכֵן יֵשׁ לְהַבְחִין זֶה רִאשׁוֹנָה בְּשֵׁם הַפֹּעַל אִם תִּמָּצֵא בוֹ אוֹת לֹא תִּמָּצֵא בֶּעָבָר וְלֹא בֶּעָתִיד וּלְכַוֵּין אִם הָאוֹת הַהִיא אֵינָהּ מֵאוֹתִיּוֹת הַמֶּשֶׁךְ אָז הִיא וַדַּאי מִן הַשֹּׁרֶשׁ וְהַפֹּעַל הַהוּא מִן הַבַּעֲלֵי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת וְאִם יֵשׁ אַחֶרֶת כְּמוֹתָהּ אָז הוּא מִן הַכְּפוּלִים וְאִם אֵין כַּיּוֹצֵא בָהּ הוּא מִן הַשְּׁלֵמִים וְאִם אֵין שָׁם כִּי אִם מֵאוֹתִיּוֹת הַמֶּשֶׁךְ וּשְׁנֵי קְצָווֹת אָז הַפֹּעַל הַהוּא מִן הַשְּׁנִיִּים הַמָּשָׁל בְּזֶה כִּי תּוֹם שָׁרְשׁוֹ תֹּם וְהַטַּעַם כִּי הַמָּקוֹר שֶׁהוּא שֵׁם פֹּעַל אֵין בּוֹ כִּי אִם הַתָּיו וְהַמֵּם שֶׁהֵם הַשְּׁנֵי קְצָווֹת וְהַוָּו שֶׁבְּאֶמְצַע הִיא אוֹת מֶשֶׁךְ הַחוֹלֶם וְלָכֵן הַשֹּׁרֶשׁ בֶּאֱמֶת הוּא תֹּם מִן הַשְּׁנִיִּים׃ וְאִם יֵשׁ בַּמָּקוֹר אוֹת שֶׁאֵינָהּ בְּכָל חֶלְקֵי הַבִּנְיָן וְאֵין כַּיּוֹצֵא בָהּ בְּפַעֲלֵי הַבִּנְיָן כִּי אִם בֶּעָבָר לְבַד אָז הוּא מִן הַשְּׁלֵמִים כְּמוֹ לָקַח שֶׁהַלָּמֶד אֵינָהּ בְּכָל חֶלְקֵי הַבִּנְיָן כִּי אֵינָהּ בַּצִּוּוּי וְלֹא בֶּעָתִיד כִּי בַצִּוּוּי נֹאמַר קַח קְחוּ וּבֶעָתִיד אֶקַּח יִקְחוּ וְהִנֵּה לֹא נִרְאֲתָה לָמֶד בְּאֶחָד מֵאֵלּוּ אֲבָל הִיא נִמְצֵאת בֶּעָבָר שֶׁאוֹמְרִים אָנוּ לָקַח לָקַחְתִּי לָקְחָה וְכוּלֵי בְּמוֹצָא הַלָּמֶד פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בַּמִּכְתָּב וּבַמִּבְטָא לָכֵן נֹאמַר כִּי הוּא מִן הַחֲסֵרִים וְאִם נִמְצָא בֶּעָבָר וְיֵשׁ כַּיּוֹצֵא בָהּ אָז נָדִין שֶׁהוּא מִן הַכְּפוּלִים כְּמוֹ סָבַב שֶׁנֹּאמַר בֶּעָבָר סָבַב סָבַבְתָּ שֶׁבָּאתָ הַבֵּית כְּפוּלָה לָכֵן נֹאמַר שֶׁזֶּה הַפֹּעַל מִן הַכְּפוּלִים וְאִם הִיא נִמְצֵאת בְּכָל חֶלְקֵי הַבִּנְיָן אָז הַפֹּעַל הַהוּא מִן הַשְּׁלֵמִים כְּמוֹ שָׁמֹר שֶׁכָּל שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹתָיו נִפְרָדוֹת הָאַחַת מֵהָאַחֶרֶת וְנִמְצָאוֹת בְּכָל חֶלְקֵי הַבִּנְיָן לָכֵן נֹאמַר שֶׁהוּא מִן הַשְּׁלֵמִים׃ וְאִם לֹא נִמְצָא יָחִיד הֶעָבָר לְאוֹתוֹ הַפֹּעַל אָז נְבַקֵּשׁ שְׁאָר חֶלְקֵי הַבִּנְיָן וְנָסִיר מֵהֶם הָאוֹתִיּוֹת הַמְשַׁמְּשׁוֹת לְחֶלְקֵי הַבִּנְיָן וְהַנִּשְׁאָרוֹת הֵן שָׁרְשִׁיּוֹת וְזֶה כִּי לֹא נִמְצָא יָחִיד הֶעָבָר נִפְרָד מִן יָעַד אֶלָּא מְחוּבָּר עִם הַכִּנּוּי יְעָדָהּ׃

ipſum exprimere ꝓnũciatione. Et arguit in hoc qa ſi eſt graue quo mõ ĩuenit aliqñ[2] euphoniæ gratia: qa mea opinio de hoc & illa eſt opinio kimhi ꝓut puto eſt[3] quia grauitas daghesc ſit colliſio ꝓlationis uehemẽtis: ac ſi ipſa eſſet duæ lr̃æ[4] cõglutinatę ſimul; & huius leuitatis expõ eſt ſic ꝙ ſit lene qđ eſt cõtra uocem grauem: & ideo[5] ab illa inchoabimus primo: & ante oẽm rem formabimus eius venã. ¶ Et dicemus via cognitiõis[6] radicis uerboꝝ & eorũ uenæ eſt: quia inueniunt aliqñ in uerbis lr̃æ multæ[7] defectiuæ: & multæ etiam tractę ex parte punctoꝝ ꝓut ſcriptũ eſt ſupius.[8] Ideo eſt cõſiderandũ hoc prĩo de nomine uerbi. An inueniat in eo lr̃a quæ nõ ſit[9] in ptõ neq; in futuro: & ĩſpicere an lr̃a illa nõ ſit de lr̃is ꝓtractionis: tunc[10] illa certe eſt de radice & uerbũ illud eſt de habẽtibus tres lr̃as: & ſi ſit[11] altera ſil'is ei tunc eſt de duplicibus: & ſi nõ ſit ſil'is ei tũc eſt de[12] pfectis: & ſi nõ ſit ibi niſi de lr̃is ꝓtractionis & duo extrema tũc uerbũ[13] eſt de binariis: exempli gr̃a: quia תום eius radix eſt תום. Et rõ eſt quia uena[14] quæ eſt nomẽ uerbi nõ habet in ſe niſi tau & mem quæ ſunt duo extrema: & vau[15] quæ eſt in medio eſt lr̃a ꝓtractionis holem: & ideo radix uere eſt תם de[16] binariis. Et ſi in uena ſit lr̃a quę nõ ſit ĩ oĩbus partibus cõiugationis: & nõ inuenit ſil'is[17] illi in uerbis cõiugationis niſi in ptõ ſolũ: tũc eſt de pfectis ſicut לקח: qa lãmed[18] nõ eſt in oĩbus partibus cõiugatiõis: qa nõ eſt in impatiuo neq; in futuro: qa in impatiuo dicemus קח[19] קחו & in futuro אקח יקחו. Sicq; nõ eſt viſa lãmed in vllo hoꝝ: ſed ipſa[20] inuenit in ptõ: qa dicimus nos לקח לקחת לקחה וכו' & cętera cũ expſſione lãmed[21] pe radicis in ſcriptura & in ꝓlatione: ideo dicemus ꝙ illud ſit de defectiuis. Et ſi inueniat[22] in ptõ & eſt ſil'is illi tũc iudicabimus ꝙ ſit de duplicibus vt סבב: ꝙ dicemus[23] in ptõ סבב סבבת: quia uenit beth repetita: iõ dicemus ꝙ hoc uerbũ ſit de[24] duplicibus. Et ſi illa inuenit in oĩbus ptibus coniugationis: tunc uerbũ illud eſt de[25] perfectis vt שמר: cuius oẽs tres ſuæ litteræ ſunt diſtinctæ vna ab altera:[26] & inueniunt in oĩbus ptibus cõiugatiõis: iõ dicemus ꝙ ipm ẽ de pfectis. Et ſi nõ[27] inuenit ſingl'e pteriti illius uerbi: tunc quæremus reliquas partes coniugationis: & auferemus[28] ab illis lr̃as ſeruientes partibus cõiugationis: & reliquæ ſunt radicales; & hoc[29] qa nõ ĩuenimus ſingl'e pteriti ſeparatũ de יער niſi cõiunctũ cũ cõnotatione יער vniuit eam:

ideo

ſic eſt ponẽdũ primo radicẽ verboꝝ:& illđ eſt nomẽ uerbi qđ
eſt mediũ inter[2] nomen ueꝝ:hoc eſt nomẽ rei & nomẽ accñtis
& numeri & ſiľium [3]& inter uerbũ.Et ſcđo eſt ponẽdũ nomen
agentis quod eſt neceſſariũ prĩo [4] in oĩ uerbo.Et tertio nomẽ
acti quod eſt agnominatũ per receptionẽ actionis agẽtis.[5]Et
quarto p̃teritũ. Et quinto impatiuũ.Et vltimo futurũ.Et hoc
eſt in cõiugationibus[6] quibus ſunt oẽs res iſte: & de defectiuis
loquemur in ſuo loco.Sicꝙ hucuſꝙ[7] deuenit noſter ſermo de
uerbis & ſuis cõiugationibus mõ vľi.Et hinc relinquet̃ nobis
[8]loqui ſingillatim de oĩ cõiugatione:& cõiugatione in ꝑfectis
& quieſcẽtibus & defectiuis & duplicibus [9]in qbus cõueniant
& in quibus differant.Et incipiemus rem primo ab ipſo leui:
[10]deinde loquemur de פעל graui:deinde de הפעיל: deinde de
q̃dro:deinde [11] de נפעל: deinde de התפעל. Et omne cui eſt cu
ius nõ eſt relatũ nomen[12]ſui agentis ipm̃ ſcribemus poſt cõiu
gationẽ uerbi ꝓprii illi:& in hoc adiumẽto Dei[13]perficiemus
locutionẽ nr̃am de uerbis ẜm oẽs res ſuas & eoꝝ euenta ſim-
plicia:& tandẽ[14] ultimo ſcribemus cõpoſita & modũ eoꝝ cõ-
poſitionis ꝑut cõſueuerũt auctores linguæ hæbreoꝝ.
[15] ℭ Sicꝙ cõiugatio verbi leuis vocata ẽ ita ob cauſas multas
nouas[16] etiã veteres:quia rabi Ihuda hayug impoſitor huius
nominis[17]vocauit ipm̃ ita ob duas cauſas.Prima eſt quia[18]nõ
eſt in mediis & actis:quę ſunt in hac cõiugatiõe neceſſitas ad-
ditionis lr̃æ ante eã [19] ſicut eſt ĩ reliqs cõiugationib⁹ ꝑut dice
mus מדבר משובח מתהלל: ſed ĩ hac[20] dicemus שומר הונן שבור חרות.
Et ſcđa eſt quia qeſcẽs abſcõſum ꝑtractũ [21] ob motũ kamecz
pe radicis inter pe & hayn aufert̃ in futuris:& non inuenit̃ ibi
[22]neꝙ apparẽs:neꝙ latens neꝙ ſignificat lr̃am motus puncti
p̃cedentis neꝙ daghesc[23]hayn uenientis poſt illam.Et poſteri
addiderũt tres rõnes alias[24]ↄuenïẽtes leui vt uocet̃ hoc noĩe.
Vna eſt qa eſt fundamẽtũ ſequẽtiũ poſt ipſam:[25]& iõ eſt leuis
ob curſũ locutiõis:qa illa eſt ſimplex prĩa ĩ uerbis:[26] cuius rõ
eſt:qa ĩ illa manifeſtat̃ radix uerbi vt exponemus ĩfra. Et ſcđa
eſt qa nõ eſt ĩ ipa[27] additio lr̃æ occaſione cõiugatõis niſi cã ſin
gľitatis & pľitatis & maſculinitatis[28]& fœmininitatis & loquẽ
tis ꝑ ſe:aut p̃ñtis & abñtiũ.Et rõ tertia eſt:qa uocat̃[29] leuis:qa
non eſt in ea grauitas daghesc:& non intelligas ex dicẽdo me
grauitatem daghesc id quod intellexit [30] rabi Moſces ben Ha
bib ex uerbis rabi Dauid kimhi:quia daghesc eſt graue loq̃nti

ipſum

כן יש להניח ראשונה שרש הפעלים והוא שם הפעל הבינוני בין השם האמתי רצוני לומר שם הדבר ושם המקרה והמספר והרומים ובין הפעל· ושנית יש להניח שם הפועל שהוא ההכרחי הראשון בכל פעל· ושלישית שם הפעול שהוא המתואר בקבלת פעל הפועל· ורביעית העבר· וחמשית הצווי· ואחרונה העתיד· וזה בבנינים אשר להם כל הענינים הללו ובחסרים נדבר במקומם· והנה עד כה הגיע מאמרינו בפעלים ובניניהם דרך כלל· ומעתה נשאר עלינו לדבר בפרט על כל בנין ובנין בשלמים ובנחים ובחסרים ובכפולים במה שישתתפו ובמה שיבדלו· ונתחיל הדבר תחלה מן הקל·

ואחר נדבר בפעל הדגוש ואחר מן ההפעיל ואחר מן המרובע ואחר מן הנפעל ואחרי כן מן ההתפעל וכל אשר לו מה שלא נזכר שם פועלו נכתבהו אחר בנין הפעל המיוחד לו· ובזה בעזרת האל נשלים דבורינו בפעלים בכל עניניהם ומושגיהם הפשוטים וסוף כל סוף נכתוב המורכבים וצורי הרכבתם כמו שנהגו בעלי לשון העברים

והנה בנין הפעל קל נקרא כן לסבות רבות חדשות גם ישנות כי רבי יהודה חיוג מניח זה השם קראו כן לשתי סבות הראשונה כי א אין בבינונים ובפעולים אשר בזה הבנין הכרח תוספת אות לפניה כמו בשאר הבנינים כמו שנאמר מדבר משובח מתהלל אבל בזה נאמר שומר חונן שמור חרות והשנית כי הנח הנסתר הנמשך לתנועת קמץ פא השרש בין הפא והעין סר בעתידים ולא ימצא שם לא נראה ולא נעלם ולא תורה אות תנועת נקודה קודמת ולא דגש העין הבאה אחריה· והאחרונים הוסיפו שלשה טעמים אחרים נאותים לקל להקרא בזה השם· האחד כי הוא יסוד הנמשכים אחריו ולכן הוא קל למרוץ הדבור כי הוא הפשוט הראשון בפעלים·

והטעם כי בו יגלה שרש הפעל כמו שנבאר עוד· והשני כי אין בו תוספת אות בסבת הבנין כי אם בסבת היחוד והרבוי והזכרות והנקבות והמדבר בעדו או הנכח והנסתרים וטעם שלישי כי נקרא קל שאין בו כבדות הדגש ואל תבין מאמרי כבדות הדגש מה שהבין רבי משה בן חביב מדברי רבי דוד קמחי שהדגש כבד על המדבר

להוציאו

שמורה שבעבר כבר נשלם ההעשות בשכבר עבר העברי יורה זה בשני תארי הפעל ההוא רצוני לומר בתואר ענין הפעל ותואר הפעל או הנפעל כמו אלו נרצה לומר מה שכבר עבר התישנותו נאמר ישן נושן וזה כי ישן מורה המתואר בענין ההתישן ונושן הוא שם הפועל מבנין נפעל כמו שיתבאר אחר זה ולכן כשנאמר זה הוא ישן נושן פירושו זה הוא מה שנגמר התישנותו ויתואר בו · וכבר היה כשכבר עבר פועל ההתישן ואם כן אין צורך חלק בנין פעל אף לזה ·

אמנם להורות על עתיד המתחבר הלשון העברית דורכת דרך אחר וזה כי בעל הלשון יורה על העבר ועל העתיד בשני דרכים או בפעל העבר ובפעל העתיד או יורה העבר בעתיד מהופך עם וו ההפוך כמו באמרך ויאמר וידבר שיאמר ידבר הם פעלים עתידים והווין הקודמות הפכו אותם לעבר וכן ועשיתם ודברתם כי עשיתם דברתם הם פעלי העבר והווין הפכו אותם לעתיד · ולכן יש לדעת כי אמר דבר יאמר יעשה ידבר הם מורים על העבר והעתיד ההגריי וההפוכים יעשו שיורו על העבר והעתיד המורכבים כי ויאמר יורה על העשות האמירה שהתחילה ולא נגמרה אבל נמשכת בהעשותה שהוא כמו העבר הבלתי נשלם שזכרנו למעלה אלא שהבלתי נשלם שאמרנו הוא בהוית הפעל וזה בגמר מה שנעשה ממנו בין שיהיה נשלם או בלתי נשלם כמו מה שיורה בדבור ענין העבר פעל העתיד על משך העשות הענין והיותו בשלמות כמו והבית ימלא עשן ככה יעשה איוב כל הימים והעתיד המהופך יורה על מה שעתיד להיות עבר וכן הוא בצד מה מורכב מן העבר והעתיד שהוא מה שיורה אצל הרומיים עתיד המתחבר ואצל היונים מה שיקראוהו חצי עתיד ·

ותמה אני איך הראשונים לא הרגישו בזה בראותם מנהג הלשון לדבר פעמים רבות באלו הפעלים המהופכים ועוד נדבר בזה בשער השמוש והחרכבה בעזרת האל יותר בפירוש כי שם מקום יותר מיוחד לדבר מתי תהיה הוו הפוכית ומתי תהיה עוטפת ובמה שאנו עתה בדרכו די לנו מה שהוכחנו היות זה השמוש ממלא מקום מה ששמו הרומיים שני פעלים נוספים במספרם בכל בנין · והנה אם

quod ſignificat ꝙ in p̃terito iam expletũ fuit fieri qñ iam p̃te-
riit hæbreus ſignificat hoc[2] ꝑ duo agnomĩa uerbi illius. Dico
per agnomen rei uerbi & agnomen agẽtis:[3] aut נפעל ſicut ſi ve
limus dicere id qđ iam p̃teriit ipſius inueteratio dicemus ישן
[4] נושן vetus inueteratũ: quia ישן ſignificat agnomĩatũ diſpõne
ueteraſcẽdi. Et נושן eſt nomen agentis [5] cõiugationis נפעל ſicut
oſtendetur poſt hæc: & ideo qñ dicemus hoc eſt ישן נושן [6] expo
ſitio eius eſt hæc: id cuius cõpletũ eſt ip̃m ueteraſci & agnoĩat̃
ꝑ illud: & iam erat eo qđ [7] exactũ iam eſt agẽs ueteraſci: iccirco
nõ eſt indigentia partis cõiugationis uerbi etiam ad hoc. [8] Ve
rũtamen ad ſignificandũ futurum cõiunctiuũ lingua hæbrea
ꝓcedit tramite alio: [9] quia auctor linguę ſignificat ptm̃ & futu
rum duobus modis: aut per uerbũ [10] p̃teriti & ꝑ uerbũ futuri:
aut ſignificat ptm̃ per futurũ cõuerſum cum vau cõuerſionis
[11] vt te dicẽdo ויאמר וידבר quia יאמר ידבר ſũt verba futura: & vau
[12] p̃cedẽtes cõuerterunt illa in ptm̃. Et ſilr̃ ועשיתם ודברתם quia
עשיתם דברתם [13] ſunt uerba p̃teriti & vau cõuerterũt ea in futuꝝ:
& ideo eſt ſciẽdũ ꝙ אמר [14] דבר יאמר יעשה ידבר ſũt ſignificãtia ptm̃
& futurũ enunciatiuũ: & cõuerſiones [15] faciũt ꝙ ſignificet ptm̃
& futurũ cõpoſita: qa ויאמר ſignificat fieri [16] dictionis quæ ince
pit & nõ fuit expleta: ſed ꝑdurat in ip̃am faciundã: qđ eſt ſicut
[17] ptm̃ impꝑfectũ: de quo meminimus ſuꝑius: niſi ꝙ impꝑfectũ
quod diximus [18] eſt in gignẽdo uerbũ: & hoc eſt in cõplemẽto
illius qđ factũ eſt de eo: ſiue fuerit ꝑfectũ ſiue [19] impꝑfectũ ꝓut
eſt qđ ſignificat in locutione rei p̃teritę uerbũ futuꝝ ſuꝑ dura
tione [20] faciẽdi rẽ: & eſſendi ipſam perfecte: vt & domus ימלא
implebat̃ fumo: ſic יעשה faciebat [21] Iob oĩbus diebus. Et futuꝝ
conuerſum ſignificat qđ eſt futuꝝ eſſe ptm̃: & ſic [22] illud eſt ali-
quo mõ cõpoſitũ ex ptõ & futuro: qđ eſt illud quod ſignificat
apud [23] Romanos futurũ ſubiũctiuũ: & apud græcos id quod
uocant ip̃m ſemifutuꝝ. [24] Et miror ego quomõ primi nõ ſen
tierunt hoc ipſi videndo conſuetudinem linguæ [25] ad loquen
dum pluries per hæc uerba conuerſa. Et rurſus loquemur de
hoc in capitulo [26] regiminis & conſtructionis auxilio Dei ma
gis clare: quia ibi eſt locus magis [27] proprius ad loquendũ qñ
erit vau cõuerſiua: & quando erit copulatiua: & in eo cuius iti
nere nunc ſumus [28] ſatis eſt nobis quod probauimus eſſe hoc
regimen implens locum illius [29] quod poſuerũt Romani duo
uerba addita ſuo numero in omni coniugatione. Sicq; ergo
eſt

futurꝝ:& essendo uerbũ futurũ possibile ꝙ significet fieri mox ilico:aut etiã [2] post tp̃s si sit subito dicit̃ noĩe impii cogẽtis fieri rem vt [3] dixerũt nr̃i doctores omne imperiũ est mox & in generationes:& si erit [4] subito & post tp̃s tunc est futurũ uere:& ideo post ipsum est [5] imperatiuũ & futurũ post oĩa: ergo licet vena & nomẽ agentis & nomen [6] acti nõ sint uerba:cõuenit ponere ea in principio cuiusq; cõiugatiõis ad ĩstituẽdũ ibi [7] prĩo uenã quæ est radix cõiugatõis:& post ipsam nomẽ agẽtis & postea nomẽ [8] acti:& post illud ptm̃ qđ significat opus uerbi ſm ueritatẽ:& post illud [9] impatiuũ qđ significat sup fieri rẽ mox & in futurꝝ:& post illud futurꝝ qđ [10] sigñat sup qđ eius potẽtiæ sit ad faciẽdũ:& est ĩ futurꝝ terminatũ siue ꝓpinquũ siue remotũ [11] fuerit:& hinc videbit̃ ꝙ impatiuũ significet suã significationẽ esse tpe terminato ꝓprio [12] & futurũ tpe terminato non ꝓprio. Et iõ ponẽs ip̃m ĩpatiuũ nõ posuit ip̃m q̃tenus [13] sit modus de modis uerborꝝ:sed q̃tenus est significãs tp̃s terminatũ [14] ꝓpriũ. Verũtñ varietas modorꝝ orõnũ in dep̃catione & cõiunctione ad orõnẽ [15] aliã ad instituendũ orõnẽ perfectã euenit orationi non ex parte uerbi positi in oratiõe [16] subiũctiua: sed occasione rei cõpositę quam significat oratio illa:quę non [17] perficit ipsius significationẽ donec cõiungatur cũ oratione altera pficiente rem suæ significationis:vt [18] si uolueritis & audieritis bonũ terræ comedetis:quia non perficiet ipsius significationẽ verbũ [19] תאבו uolueritis & audieritis donec coniũgatur cum bonum terræ comedetis:& sic non est [20] oratio optatiua modus differens ob differentiã temporꝝ verborꝝ:quia nõ est petitio [21] & cupido nisi p futuro ad essendũ. Et nõ est ptõ diuersitas significationis tẽporꝝ ꝓut [22] putauerũt institutẽtes linguã romanã:qm̃ nõ ẽ ptm̃ nisi pfectũ:& ptm̃ [23] impfectũ significat orõ composita ex noĩe agentis qđ significat [24] agẽs agnominatũ per fieri rem ab eo tempore absolute:& ex uerbo præterito & ex agente [25] essentię:ut ipse ens imperans ipse qui erat imperans:quia ex quo est nomen agentis [26] coniunctum cum uerbo essentiæ tpis p̃teriti & nomẽ agẽtis entis:hoc itaq; significat [27] ꝙ uerbũ faciẽdi inuenit̃ in gignẽdo in agẽte tpe uerbi:& adhuc fieri [28] inuenit̃ ens:& ideo non indigebat pte coniugatiõis uerbi ꝓpria ad significãdũ hoc: [29] & appropriatio est supflua cui nõ est pfect⁹. Et silr̃ ẽt ptm̃ trãsgrediẽs ptm̃ pfectũ

quod

הֶעָתִיד׃ וּבִהְיוֹת הַפֹּעַל בֶּעָתִיד אֶפְשַׁר שֶׁיּוֹרֶה הֵעָשׂוֹת מִיָּד אוֹ אֲפִילוּ לְאַחַר זְמַן אִם הוּא מִיָּד נֶאֱמַר בְּשֵׁם צִוּוּי הַמַּכְרִיחַ הֵעָשׂוֹת הָעִנְיָן כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כָּל צִוּוּי מִיָּד וּלְדוֹרוֹת וְאִם הוּא בֵּין מִיָּד בֵּין לְאַחַר זְמַן אָז הוּא עָתִיד בֶּאֱמֶת וְלָכֵן אַחֲרֵי הֶעָבַר נִמְצָא הַצִּוּוּי וְהֶעָתִיד אַחֲרֵי כֻלָּם וְאִם כֵּן אַף עַל פִּי שֶׁהַמָּקוֹר וְשֵׁם הַפֹּעַל וְשֵׁם הַפָּעוּל אֵינָם פְּעָלִים רָאוּי לְהַנִּיחָם בְּרֹאשׁ כָּל בִּנְיָן לְהַעֲמִיד שָׁם רִאשׁוֹנָה הַמָּקוֹר שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ הַבִּנְיָן וְאַחֲרָיו שֵׁם הַפּוֹעֵל וְאַחַר כֵּן שֵׁם הַפָּעוּל וְאַחֲרָיו הֶעָבַר שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל מַעֲשֵׂה הַפֹּעַל בֶּאֱמֶת וְאַחֲרָיו הַצִּוּוּי הַמּוֹרֶה עַל הֵעָשׂוֹת הָעִנְיָן מִיָּד וְלֶעָתִיד וְאַחֲרָיו הֶעָתִיד שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל אֲשֶׁר בְּכֹחוֹ לְהֵעָשׂוֹת וְיִהְיֶה בֶּעָתִיד. מוּגְבָּל בֵּין קָרוֹב אוֹ רָחוֹק שֶׁיִּהְיֶה׃ וּמִזֶּה יֵרָאֶה שֶׁהַצִּוּוּי מוֹרֶה עַל הוֹרָאָתוֹ בִּזְמַן מוּגְבָּל מְיוּחָד וְהֶעָתִיד בִּזְמַן מוּגְבָּל בִּלְתִּי מְיוּחָד וְלָכֵן הַשָּׂם אֶת הַצִּוּוּי לֹא הִנִּיחוֹ בְּמַה שֶּׁהוּא צַד מִצְּדֵי הַפְּעָלִים כִּי אִם בְּמַה שֶּׁהוּא מוֹרֶה עַל זְמַן מוּגְבָּל מְיוּחָד׃ אֲבָל חִלּוּף צְדֵי הַמַּאֲמָרִים בְּבַקָּשָׁה וְהַהִתְחַבְּרוּת אֶל מַאֲמָר אַחֵר לִהְיוֹת מַאֲמָר נִשְׁלָם יַשִּׂיג הַמַּאֲמָר לֹא מִצַּד הַפֹּעַל הַמּוּנָּח בְּמַאֲמָר הַמִּתְחַבֵּר אֶלָּא מֵחֲמַת הָעִנְיָן הַמּוּרְכָּב שֶׁיּוֹרֶה הַמַּאֲמָר הַהוּא אֲשֶׁר לֹא יַשְׁלִים הוֹרָאָתוֹ עַד שֶׁיִּתְחַבֵּר עִם מַאֲמָר שֵׁנִי מַשְׁלִים עִנְיַן הוֹרָאָתוֹ כְּמוֹ אִם תֹּאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוּב הָאָרֶץ תֹּאכֵלוּ כִּי לֹא יַשְׁלִים הוֹרָאָתוֹ פֹּעַל תֹּאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם עַד הִתְחַבְּרוֹ עִם טוּב הָאָרֶץ תֹּאכֵלוּ׃ וְכֵן אֵין הַמַּאֲמָר הַמִּתְאַוֶּה צַד מִתְחַלֵּף לְחִלּוּף זְמַנֵּי הַפְּעָלִים כִּי אֵין הַתְּפִלָּה וּתְשׁוּקָה כִּי עִם עַל הֶעָתִיד לִהְיוֹת וְאֵין לֶעָבַר חִלּוּף הוֹרָאַת זְמַנִּים כְּמוֹ שֶׁחָשְׁבוּ מַנִּיחֵי הַלָּשׁוֹן הָרוֹמִיִּי וְזֶה כִּי אֵין עָבַר אֶלָּא נִשְׁלָם וְהֶעָבַר הַבִּלְתִּי נִשְׁלָם יוֹרֶה הַמַּאֲמָר הַמּוּרְכָּב מִשֵּׁם הַפּוֹעֵל שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל הַפּוֹעֵל הַמְתוֹאָר בְּהֵעָשׂוֹת עִנְיָן מִמֶּנּוּ בִּזְמַן סְתָם וּמִפּוֹעַל עָבַר וּמִפּוֹעַל הַהֲוָיָה כְּמוֹ הוּא הַשַּׁלִּיט הוּא אֲשֶׁר הָיָה שַׁלִּיט כִּי כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שֵׁם הַפּוֹעֵל מְחוּבָּר עִם פֹּעַל הַהֲוָיָה בִּזְמַן עָבַר וְשֵׁם פּוֹעֵל הַהֲוָיָה הִנֵּה זֶה יוֹרֶה שֶׁפֹּעַל הַהֵעָשׂוֹת נִמְצָא בַּהֲוָיָה בַּפּוֹעֵל בִּזְמַן הַפֹּעַל וַעֲדַיִן הַהֵעָשׂוֹת נִמְצָא הֹוֶה וְלָכֵן לֹא הָיָה צָרִיךְ לְחַלֵּק בִּנְיַן פֹּעַל מְיוּחָד לְהוֹרוֹת עַל זֶה וְהַיִּחוּד מוֹתָר אֵין תּוֹעֶלֶת בּוֹ וְכֵן גַּם הֶעָבַר עוֹבֵר הֶעָבַר הַנִּשְׁלָם

שמורה

ענין בזמן סתם מופשט מגבול הזמן במחשבה שאינה חושבת על גבול זמן כלל והוא שנה מחשבת הקדמונים ונפל בבור הטעות והרבה דברים והביא חטא כי הוא כתב שם זה לשונו ואני לפי קוצר דעתי אענה אף אני חלקי לפי מה שקבלתי כי זה המקור שרש כל הפעולה בהמצאו במקום עבר ועתיד והוה הנה הוא חטא בפירוש ברית המסובב סבה לסבתו כי היות המקור שרש כל פעולה הוא גלוי אל היות המקור מורה העשות ענין בזמן סתם לא בזמן מוגבל וזה סבת המצאו במקום עבר ועתיד והוה· ולזה נקח ממנו השרש ולא מיחיד העבר שלא לנכח כמו שחשבו רבים מן המדקדקים אשר היו לפנינו· ואחר הניח שם הפעל השכל ייחס העשות הענין בזמן סתם אל הפועל ויחדש שם הפועל שהוא מין ממיני שמות התארים ולכן גם שם הפועל ימצא במקום עבר ועתיד כמו שכתב ראב״ע פרשת מקץ ופרעה חלם היה חלם ולכן נגלה מזה טעות החביב שחשב כרב האחרונים ששם הפעל מורה על פעל שהתחיל להעשות ולא נשלם שהרי עיניך הרואות שנמצא במקום עבר שכבר נגמרה מלאכתו ולכן טוב מזה ומזה מה שכתב רבי יונה בספר הרקמה שזה יורה שלמות הלשון העברית שהיא דורכת על טבעי מציאות הדברים וכמו שאין זמן הוה באמת כי אם עבר או עתיד כן בלשון העברים אין פעל הוה כי אם עבר או עתיד ולכן לתשלום הפעל מלבד שם הפעל והפועל צריך שם הפעול שמורה על הנע בתנועת הפעל וגם זה אינו מורה בגבול זמן כמו שחשבו רבים שהוא שם המתואר במה שנפעל בעבר שהרי נמצא משמש בעתיד כמו ויד חרוצים תעשיר ר״ל יד מי שיהיו חרוצים תעשיר· והנה אחרי המצא העשות הענין בזמן סתם והפועל המניע והפעול הנע בהעשות או התחילה התנועה והפעל או עדין לא התחילה ואם כבר התחילה כיון שאין תחלת פעל כלל ראשונה כי כל נע כבר התנועע אם כן כבר עבר העשות מה והנה פעל מורה העשות ענין מדבר בזמן עבר מוגבל ואם עדין לא התחילה בפעל אלא מיד ולאלתר תהיה זאת התנועה והעשות הנה העשות הענין יהיה בזמן עתיד מוגבל ונולד פעל

העתיד

rem tẽpore abſoluto abſtracto a termino tpis in imaginatiõe
quæ nõ cogitaẽ de[2] termino tpis oĩo:& ipſe mutauit cogita-
tionẽ antiquoꝝ:& cecidit ĩ foueã erroris[3] & multiplicauit uer
ba & cõduxit peccatũ:quia ipſe ſcripſit ibi hæc eſt eius ſeries.
Et ego ſm breuitatẽ[4] meę mentis rñdebo etiã ego partẽ meã
ſm ꝙ accepi:ꝙ hęc uena eſt radix oĩs[5] opatõis exñte ipſa loco
p̃teriti & futuri & pñtis.Sicq̧ ipſe peccauit in expõne[6] tradẽ-
do cauſatũ cãm ſuæ cauſæ:qa eſſe uenã radicẽ oĩs opatiõis eſt
[7]annexũ ad eſſe uenã ſignificantẽ fieri rem tpe abſoluto nõ tẽ
pore terminato:[8]& hæc eſt cã inueniẽdi ipm loco p̃teriti & fu
turi & pñtis:& iõ accipiem⁹ ab eo radicẽ[9]& nõ ẽ a ſingl'i p̃teri
ti abſentis:ꝑut putauerũt ml'ti grãmatici qui[10] fuerũt añ nos.
Et poſtq̃ impoſuiſſet nomẽ uerbi ipſe ĩtellectus attribuit fieri
rẽ tpe[11] abſoluto ad agẽs: & nouiter fecit nomẽ agẽtis qđ eſt
ſpẽs ſpẽꝝ noĩum agnoĩum:[12]& iõ ẽt nomẽ agẽtis inueniẽ lo
co p̃teriti & futuri vt ſcripſit rabi Abrahã ben Hezra[13]lectio-
ne מקץ & parho חלם erat ſomniãs:& iõ detectus eſt hinc error
Habib[14]qui opinatus eſt ſicut maior pars poſterioꝝ:ꝙ nomẽ
uerbi ſignificet ſuper actionẽ quæ incepit fieri[15] & nõ eſt com
pleta:quia iam tui oculi vident ꝙ ĩuenitur loco p̃teriti : cuius
iam expleta eſt operatio[16].Et ideo melius q̃ hoc & illud eſt qđ
ſcripſit rabi Iona ĩ libro rikma:ꝙ hoc[17] ſignificet pfectionẽ lĩ
guæ hębreæ:ꝙ ipſa ꝓcedat ſup naturis eſſendi res :[18] & ſicut
non eſt tẽpus p̃ſens uere niſi ptm̃ aut futurũ:ſic in lingua hæ-
breoꝝ[19]non eſt verbũ p̃ſens niſi ptm̃ aut futurum: & ideo ad
perfectionẽ uerbi p̃ter nomẽ[20] uerbi & agentis neceſſariũ eſt
nomen acti qđ ſignificat motũ motu uerbi:& etiã[21]hoc nõ ſi-
gnicat termĩo tpis ꝑut putauerũt multi ꝙ ſit nomẽ agnoĩati
per id[22]qđ actum eſt in ptõ:quia iam inueniẽ ſeruiens in futu
ro vt & manum חרוצים ſolertiũ facies ditari:hoc eſt[23] manus il
loꝝ qui erũt ſolertes facies ditari.Sicq̧ poſt eſſe fieri rem[24] tẽ
pore abſoluto & agẽs mouẽs & actũ motũ faciũdo ſiue ĩcepit
[25]motus & actio ſiue nondũ incepit:ſi autẽ iam incepit ex quo
nõ eſt[26] principiũ actionis penitus primũ: quia omne qđ mo
uetur iam mouebaẽ:ergo iam p̃teriit[27]fieri aliqđ.Sicq̧ eſt uer
bũ ſignificãs fieri rem ex re tpe p̃terito terminato.[28]Si autem
nõdum incepit in actu:ſed mox ilico erit hic motus:[29] & fieri
ſic fieri rem erit tempore futuro terminato; & oritur uerbum

futurum

verbum: quia nõ ſignificat fieri rem tpe terminato: ſed ſignificat fieri rem [2] tẽpore ĩterminato: & iõ nõ eſt ipſius ſignificatio: ſignificatio uerbi perfecta ſed [3] imꝑfecta: quia ſicut in fiẽdo rẽ & vniuerſaliter ĩ omni motu neceſſariũ eſt mouẽs [4] & mobile: & duratio terminata motus qua mouet mouens: & in defectu terminationis [5] vnius iſtorũ nõ ꝑficiet motus: quia non eſt motus perfectus niſi qui eſt [6] terminatus: ſic ad perfectionem omnis uerbi neceſſarium eſt agens terminatũ & fieri rem terminatam [7] & tempus terminatũ qđ terminet durationẽ fiendi illam: & quando deerit vnum hoꝝ trium [8] aut terminus vnus illoꝝ: tũc nõ erit uerbũ uerbũ ſm ueritatẽ. Et ideo illud cuius non eſt relatũ [9] nomen eius agentis nõ eſt uerbũ uere: quia nõ eſt ibi agens terminatũ. Et ſic etiam uena [10] nõ eſt verbum uere: quia cum toto hoc ꝙ ſignificat fieri rem in tpe non ſignificat [11] ſuper illud tẽpore terminato: & ideo ſicut fieri rem tpe abſolute & ſicut vniuerſale: [12] & radix fiendi rem tempore terminato: quia hoc limitat ipſam uenã: ideo bonũ eſt uocare [13] illam venã & radicem uerboꝝ oĩum: ſed uocatũ eſt nomen uerbi: quia nõ ſignificat [14] rem factã niſi fieri rem tempore: & ideo quatenus nõ eſt ſignificatio [15] ſuæ rei abſq; tpe oĩo non eſt nomen ſicut nomen rei aut nomen accñtis: ſed eſt ſile [16] in hoc uerbo: & eſſendo ꝙ nõ eſt uerbũ ſm ueritatẽ ut comprobauimus: ideo uocatũ eſt [17] nomen uerbi: & ideo nõ indiget ſingularitate & pl'itate neq; maſculinitate [18] & fœmininitate: qa non ſignificat ſuꝑ agẽtia neq; patientia oĩo niſi ſuper uerbũ [19] ipm non ꝓportionatũ agenti neq; acto: ſed abſolutũ non finitum [20] vno horũ: & ideo poſſibile eſt ꝙ finiatꝰ in orone ꝑ vnũqđq; ipſorum: & ꝓpterea cõnectitur [21] uena cum ſingulari & pl'ibus & maſculo & fœmina æqualiter: & nõ ſm uerba rabi [22] Dauid kimhi in initio libri pethah dbarai: qui putauit ꝙ cauſa eẽndi ipſum radicem oĩbus [23] partibus: & vocãdi ipſius nomẽ uenã eſt quia ipm eſt initiũ eloquii: & radix [24] orõnis: & ab eo exeunt oẽs opationes ꝑdictæ: ipm eſt cogitatio ad faciẽdũ [25] qñ dicet hõ: ego cogito ædificare domũ hãc: ante opus uenit [26] cogitatio ad faciendũ & ob hoc uocatꝰ vena: & iam ſentiit ipſemet rabi Dauid [27] defectũ iſtius dicti: & ſcripſit ĩ illo eodem capl'o ꝙ hæc rõ exiuerat [28] ex ore maioꝝ eo. Et ſm meã opinionẽ ꝙ uera ſit res ꝙ res exiuit ex ore maioꝝ eo: [29] & ipſe nõ deuenit ad finẽ ſuæ opinionis: ſed ipſi intẽderũt ꝙ uena ſignificet fieri

פֹּעַל כִּי לֹא יוֹרֶה הֶעָשׂוֹת עִנְיָן בִּזְמַן מוּגְבָּל אֲבָל יוֹרֶה הֶעָשׂוֹת עִנְיָן בִּזְמַן בִּלְתִּי מוּגְבָּל וְלָכֵן אֵין הוֹרָאָתוֹ הוֹרָאַת פֹּעַל שְׁלֵמָה אֶלָּא בִּלְתִּי שְׁלֵמָה כִּי כְּמוֹ שֶׁבְּהֵעָשׂוֹת עִנְיָן וּבִכְלָל בְּכָל תְּנוּעָה צָרִיךְ מְנִיעַ ו וּמִתְנוֹעֵעַ וּמֶשֶׁךְ מוּגְבָּל לַתְּנוּעָה שֶׁבּוֹ יָנִיעַ הַמְּנִיעַ וּבְחֶסְרוֹן הַגְּבָלַת אֶחָד מֵאֵלֶּה לֹא תִּשָּׁלֵם הַתְּנוּעָה כִּי אֵין תְּנוּעָה שְׁלֵמָה אֶלָּא מַה שֶּׁהִיא מוּגְבֶּלֶת כֵּן לִשְׁלֵמוּת כָּל פֹּעַל צָרִיךְ פּוֹעֵל מוּגְבָּל וְהֵעָשׂוֹת עִנְיָן מוּגְבָּל וּזְמַן מוּגְבָּל יַגְבִּיל מֶשֶׁךְ הַהֵעָשׂוֹת הַהוּא וּכְשֶׁיֶּחְסַר אֶחָד מֵאֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה אוֹ גְּבוּל אֶחָד מֵהֶם אָז לֹא יִהְיֶה הַפֹּעַל פֹּעַל בֶּאֱמֶת וְלָכֵן מַה שֶּׁלֹּא הוּזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ אֵינוֹ פֹּעַל בֶּאֱמֶת כִּי אֵין שָׁם פּוֹעֵל מוּגְבָּל וְכֵן גַּם כֵּן הַמָּקוֹר אֵינוֹ פֹּעַל בֶּאֱמֶת כִּי עִם כָּל זֶה שֶׁיּוֹרֶה הֵעָשׂוֹת עִנְיָן בִּזְמַן לֹא יוֹרֶה עָלָיו בִּזְמַן מוּגְבָּל וְלָכֵן כְּמוֹ שֶׁהֵעָשׂוֹת עִנְיָן בִּזְמַן סְתָם הוּא כְּמוֹ כְּלָל וְשֹׁרֶשׁ הֵעָשׂוֹת עִנְיָן בִּזְמַן מוּגְבָּל שֶׁזֶּה פּוֹרֵט הַמָּקוֹר לָכֵן טוֹב לִקְרֹא אוֹתוֹ מָקוֹר וְשֹׁרֶשׁ הַפְּעָלִים כֻּלָּם וְאוּלָם נִקְרָא שֵׁם הַפֹּעַל כִּי אֵינוֹ מוֹרֶה הָעִנְיָן הַנַּעֲשֶׂה אֶלָּא הֵעָשׂוֹת הָעִנְיָן בִּזְמַן וְלָזֶה בְּמַה שֶּׁאֵין הוֹרָאַת עִנְיָנוֹ בִּזוּלַת זְמַן כְּלָל אֵינוֹ שֵׁם כְּשֵׁם הַדָּבָר אוֹ שֵׁם הַמִּקְרֶה אֶלָּא דוֹמֶה בְּזֶה אֶל הַפֹּעַל וּבִהְיוֹת שֶׁאֵינוֹ פֹּעַל בֶּאֱמֶת כְּמוֹ שֶׁהוֹכַחְנוּ לָכֵן נִקְרָא שֵׁם הַפֹּעַל וְלָכֵן לֹא יִצְטָרֵךְ אֶל הַיִּחוּד וְהַהִתְרַבּוּת וְלֹא אֶל הַזַּכְרוּת וְהַנַּקְבוּת כִּי לֹא יוֹרֶה עַל הַפּוֹעֲלִים וְלֹא הַפְּעוּלִים כְּלָל אֶלָּא עַל הַפֹּעַל בְּעַצְמוֹ בִּלְתִּי מְיוּחָס אֶל הַפּוֹעֵל וְלֹא אֶל הַפָּעוּל אֶלָּא מוּפְשָׁט בִּלְתִּי מוּגְדָּר בְּאֶחָד מֵאֵלּוּ וְלָכֵן אֶפְשַׁר שֶׁיִּגָּדֵר בְּמַאֲמַר בְּכָל אֶחָד מֵהֶם וְעַל זֹאת יִתְחַבֵּר הַמָּקוֹר עִם הַיָּחִיד וְהָרַבִּים וְהַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה בְּשָׁוֶה וְלֹא כְּדִבְרֵי רַבִּי דָּוִד קִמְחִי בִּתְחִלַּת סֵפֶר פֶּתַח דְּבָרַי שֶׁחָשַׁב שֶׁסִּבַּת הֱיוֹתוֹ שֹׁרֶשׁ לְכָל הַחֲלָקִים וּקְרִיאַת שְׁמוֹ מָקוֹר הִיא לְפִי שֶׁהוּא הַתְחָלַת הַדִּבּוּר וְשֹׁרֶשׁ הַהִגָּיוֹן וּמִמֶּנּוּ יוֹצְאוֹת כָּל הַפְּעוּלוֹת הַנִּזְכָּרוֹת הוּא הַמַּחְשָׁבָה לַעֲשׂוֹת כְּשֶׁיֹּאמַר הָאָדָם הִנְנִי חוֹשֵׁב לִבְנוֹת בַּיִת זֶה טֶרֶם הַמַּעֲשֶׂה בָּאָה ה הַמַּחְשָׁבָה לַעֲשׂוֹת וְעַל זֶה נִקְרָא מָקוֹר וּכְבָר הִרְגִּישׁ הוּא רַבִּי דָּוִד עַצְמוֹ חֶסְרוֹן זֶה הַמַּאֲמָר וְכָתַב בְּאוֹתוֹ הַשַּׁעַר בְּעַצְמוֹ שֶׁזֶּה הַטַּעַם יָצָא מִגְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ וּלְפִי דַעְתִּי כִּי אֱמֶת דָּבָר שֶׁהָעִנְיָן יָצָא מִפִּי גְדוֹלִים מִמֶּנּוּ וְהוּא לֹא יָרַד לְסוֹף דַּעְתָּם אֶלָּא שֶׁהֵם כִּוְּנוּ שֶׁהַמָּקוֹר מוֹרֶה עַל הֵעָשׂוֹת

ענין

יוֹרֶה שֵׁם הַדָּבָר אוֹ הַמִּקְרֶה אוֹ מַה שֶּׁיִּהְיֶה עִקַּר עִנְיָן נַעֲשָׂה בַּפֹּעַל וְעַל מַה זֶּה יוֹרֶה הַבֵּינוֹנִי אֲשֶׁר קְרָאנוּהוּ שֵׁם הַפּוֹעֵל וְהַפָּעוּל שֶׁקּוֹרְאִים הַמְּתוֹאָר בַּפֹּעַל וְעַל מַה זֶּה יוֹרֶה שֵׁם הַפֹּעַל שֶׁקּוֹרְאִים מָקוֹר וְאֵי זֶה הוּא עֶרְכָּם עַל הַסֵּדֶר · וּבִהְיוֹת הַפֹּעַל מַגְבִּיל הַמַּאֲמַר בִּהְיוֹת הַמַּאֲמַר שְׁנֵי מִינִים הַגִּדְרִיִי וּמִצְוָה כִּי כָּל שְׁאָר סוּגֵי הַמַּאֲמָרִים נִכְלָלִים בְּהַגִּדְרִיִי כְּמוֹ שֶׁנְּבָאֵר עוֹד בְּזֶה הַשַּׁעַר · לָכֵן הַחֲלוּקָה הָרִאשׁוֹנָה לְחֶלְקֵי הַבִּנְיָן לִשְׁנֵי חֲלָקִים הַגִּדְרִיִי וּמִצְוָה וְהַהַגְּדָרִיִי מִמֶּנּוּ מַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית וּמִמֶּנּוּ בְּהֶפֶךְ וְהִנֵּה הַמַּגִּיד רֵאשִׁית מֵאַחֲרִית הוּא הֶעָבָר וְהַמַּגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית הוּא הֶעָתִיד וְזֶה יוֹתֵר רָאוּי לִקְרֹא אוֹתוֹ סִפּוּרִיִי מִמַּה שֶּׁיִּהְיֶה הֶגְיוֹן וְרָאוּי לְשֵׁם הַגִּדְרִיִי וְאוּלָם הַמִּצְוָה הוּא הַנִּקְרָא צִוּוּיִי אֲבָל נִרְאֲתָה בְּזֶה זְרִיחַת שְׁלֹשָׁה סְפֵקוֹת הָרִאשׁוֹן כִּי בִּהְיוֹת הַמָּקוֹר מוֹרֶה עַל הֵעָשׂוֹת עִנְיָן מְדֻבָּר בִּזְמַן הֵעָשׂוֹת נִרְאֶה שֶׁהוּא יוֹתֵר רָאוּי בְּשַׁעַר הַפֹּעַל מִשַּׁעַר הַשֵּׁם · וּשְׁנִית יֵשׁ לְסַפֵּק כִּי בִּהְיוֹת מִינֵי הַמַּאֲמָרִים וְצִדֵּי צְדָדֵיהֶם רַבִּים מֵאֵלֶּה כִּי מֵהֶם הַהַגְּדָרִיִי וּמֵהֶם מִצְוָה וּמֵהֶם דֶּרֶךְ בַּקָּשָׁה וְתַאֲוָה · וּמֵהֶם מִתְחַבֵּר עִם מַאֲמָר נִמְשָׁךְ אֵלָיו וְלָכֵן יֵרָאֶה שֶׁהוּא הַדִּין שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַנִּשְׁאָרִים נִפְרָדִים הָאֶחָד מֵחֲבֵרוֹ כְּמוֹ שֶׁהַהַגְּדָרִיִי נִפְרָד מֵהַצִּוּוּיִי · וְעוֹד שְׁלִישִׁית נִרְאָה שֶׁיֵּשׁ עוֹד לְהַנִּיחַ פֹּעַל מֻגְבָּל בִּזְמַן הֹוֶה וְשֶׁלֹּא יַסְפִּיק לֶעָבָר פֹּעַל אֶחָד אֲבָל עֲדַיִן צָרִיךְ לִשְׁלֹשָׁה דְּרָכִים כִּי יֵשׁ מַאֲמָר מוֹרֶה הֵעָשׂוֹת עִנְיָן בְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן הֶעָבָר וְיֵשׁ מוֹרֶה הֵעָשׂוֹת שֶׁנִּגְמַר בִּזְמַן הֶעָבָר וְיֵשׁ שֶׁיּוֹרֶה שֶׁכְּבָר נִגְמַר הֵעָשׂוֹת הָעִנְיָן בְּטֶרֶם הֱיוֹת הַזְּמַן הֶעָבָר עַד שֶׁבַּלָּשׁוֹן הָרוֹמִיִּית קוֹרְאִים הָרִאשׁוֹן פֹּעַל זְמַן עָבָר בִּלְתִּי נִשְׁלָם · וְהַשֵּׁנִי נִשְׁלָם וְהַשְּׁלִישִׁי יוֹתֵר מִן הַנִּשְׁלָם וְכֵן לֹא נִמְנָה בְּאֵלֶּה פֹּעַל יוֹרֶה בֶּעָתִיד זְמַן עָבָר שֶׁבּוֹ נַעֲשָׂה הָעִנְיָן כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בִּלְשׁוֹן רוֹמִיִּים בְּהוֹרָאַת הֶעָתִיד אֲשֶׁר לְצַד הַמִּתְחַבֵּר מִצְּדָדֵי הַפְּעָלִים וּלְהָשִׁיב אֶל הַשְּׁלֹשָׁה סְפֵקוֹת הַלָּלוּ צָרִיךְ לְבָרֵר מַה הוּא וּמִי הוּא הַפֹּעַל בֶּאֱמֶת וְכַמָּה הֵם הַצְּדָדִים אֲשֶׁר בְּהִתְחַלֵּף בָּם הַמַּאֲמָרִים צָרִיךְ שֶׁיִּתְחַלְּפוּ הַפְּעָלִים הַמְחוּבָּרִים בְּאוֹתָם הַמַּאֲמָרִים וְהֶבְדֵּלֵי גְּבוּלֵי הַזְּמַנִּים ש שֶׁיַּחֲלִיפוּ בִּנְיַן הַפְּעָלִים לְפִי הַזְּמַנִּים הַמַּגְבִּילִים אוֹתָם וְהִנֵּה הַפֹּעַל בֶּאֱמֶת הוּא הַמּוֹרֶה הֵעָשׂוֹת עִנְיָן מְדֻבָּר בִּזְמַן מֻגְבָּל וְלָכֵן אֵין הַמָּקוֹר

significet nomen rei uel accñtis: aut quid sit radix facta in uerbo:[2] & super qd significet psens quod uocauimus nomẽ agentis: & actũ quod uocãt[3] agnoĩatũ per uerbũ: & sup quid significet nomẽ uerbi quod uocant uenã: & quæ[4] sit illorum pportio sm ordinẽ. Et essendo uerbũ terminans orõnem exñte orõne [5] duarum specierum enũciatiua & impatiua: quia oĩa reliqua genera orõnum cõtinent in enũciatiua: [6] vt ostendemus infra in in hoc caplo. ¶ Ideo diuisio prima partiũ cõiugationis [7] est in duas ptes enũciatiuã & impatiuã: & enũciatiua q̃dam est enũcians a principio vltimũ: & quædã [8] ecõtra. Sicq enuncias initium ab ultimo est ipm pteritũ: & enuncians ab initio [9] vltimũ est ipm futurum: & hæc dignior ẽ uocari narratiua q̃ ꝙ sit [10] decens & digna noĩs enũciatiuæ. Sed impans est quæ uocat imperatiua: sed visa est [11] hic origo trium dubiorum. Primũ est ꝙ essendo venã significantẽ sup [12] fieri rẽ ex re tẽpore fiẽdi videt ꝙ magis cõueniat capitulo [13] verbi q̃ caplo nomĩs. Et scdo est dubitandũ: qa exñtibus spẽbus orõnum & modis [14] modorũ ipsarum pluribus his: quia ipsarum quædã est indicatiua: & ex ipsis est impatiua: & ex ipsis est modo deprecationis [15] & optatus: & ex ipsis est coniunctiua orõni succedenti ei. Et ideo vr ꝙ illud sit ius [16] ꝙ oẽs reliquę sint separatæ a se inuicẽ sicut enũciatiua est separata [17] ab impatiua. Et iterũ tertio videt ꝙ sit vlterius ponendũ uerbũ terminatũ tempore psenti: [18] & ꝙ nõ sufficiat pterito uerbũ vnum: sed adhuc indigeat tribus modis: qa est [19] orõ significans fieri rem duratione tpis pteriti: & est significans fieri [20] ꝙ cõpletum est tpe ptõ. Et est qd significat ꝙ iam expletum fuerat ipsum fieri rem ante esse [21] tps ptm: adeo ꝙ in lingua romana vocãt primũ uerbum ptm [22] impfectũ: & scdm pfectum: & tertiũ plusq̃pfectũ: & silr nõ est numeratũ [23] in his uerbum qd significet in futuro tẽpus ptm quo facta est res: vt est in lingua [24] romanorum in significatione futuri: quæ est modi cõiunctiui de modis uerborum. Et ad rñdendum [25] his tribus dubiis oportet enucleare qd sit & quod sit uerbũ sm ueritatẽ: [26] & quot sint modi quibus variatis orõnibus in ipis oporteat ꝙ differant [27] uerba cõposita in illis orõnibus: atq differẽtias terminorum temporum: [28] quæ mutent cõiugationẽ uerborum scdm tempora terminantia illa. ¶ Sicq uerbum [29] uere est qd significat fieri rem ex re tempore terminato: & ideo non est uena

verbum

vnq̃ qñ sunt scriptę in medio dictionis: iõ uocatæ sunt defecti
uæ ꝓprie: qa[2] defectus cognoscit̃ in illis magis qñ non sunt in
scriptura postq̃ nõ inueniunt̃ apparentes[3] in scriptura in me-
dio dictiõis: & latent in ꝓlatione. Et ob cãm similẽ huic he nõ
[4] numerat̃ in lr̃is ꝓtractionis: ex quo nõ est suo tono dignotio
distincta a tono aleph. [5] Verũtñ q̃dam hoꝝ verboꝝ uocantur
habẽtia aleph: qa essendo aleph lãmed [6] radicis: q̃si semp non
cadit a scriptura: sed quiescit ꝓprie in maiori pte [7] p̃teriti ipsi⁹
leuis vt קרא קראת קראתי קראנו קראתם קראתן & [8] si in aliqb⁹ ver
bis moueatur vt קרא וקראה יקראו תקראו תקראי : & sic [9] in aliis p̃ter
hoc. Sicq; iam oñdimus ꝙ sint uerba q̃ sunt trãsitiua: & sint q̃
sunt[10] immanẽtia: & sint q̃ sunt solitaria: & sint quæ sunt de cõ
iugationibus actionis : & sint q̃ sunt de cõiugatiõibus[11] passio
nis: & sint q̃ sunt de cõiugationibus simplicibus : & sint q̃ sunt
de cõiugationibus cõpositis. [12] Et ꝙ cõiugatiões actionis sint
sex: & cõiugationes passionis sint duę simplices: & duę etiã sint
[13] cõpositæ. Et ꝙ uerboꝝ sunt quiescentia: & eoꝝ sunt defecti
ua: & de apparẽtibus q̃dam sunt[14] apparẽtia & q̃dã sunt occul
ta: & de quiescẽtibus etiã ipsoꝝ sunt habentia aleph: & ex defe
ctiuis [15] sunt defectiua lr̃arũ quietis: & de ipsis sunt defectiua
nun & lãmed. Etiam est sciẽdũ ꝙ de illis sunt[16] simplicia: & de
illis sunt duplicia: & simplicia sũt quoꝝ nulla lr̃aꝝ suæ radicis
[17] sil'is ẽ alteri: & duplicia sũt quoꝝ duæ lr̃æ ipsorũ: aut plures
[18] duabus sunt sil'es hæc huic: & p̃cipue duæ lr̃æ vltimę. Etiam
est distinguendũ[19] ꝙ uerboꝝ q̃dam sunt binaria: & quædã tri
na: & de ipsis sunt quaterna: & quędam ipsoꝝ sunt[20] qnterna.
Binaria sunt quoꝝ radix est duaꝝ littararum vt צן : & terna
[21] quoꝝ radix est trium litteraꝝ: & quaterna q̃tuor litterarũ:
& qnterna [22] qnq; litteraꝝ: hæ sunt diuisiones uerboꝝ in suas
sp̃es. Verũtñ est exponẽdũ [23] distĩctiões uerboꝝ ſm ptes suaꝝ
cõiugationũ. Sicq; plebs grãmaticoꝝ[24] posteriorũ diuiserunt
cõiugationẽ in p̃teritũ: pñs: actũ: impatiuũ: & uenã: & futuꝝ.
[25] Sed antiq diuiserũt illas ĩ p̃teritũ: impatiuũ: & futuꝝ: & de-
iecerũt ex cõiugatiõibus pñs &[26] actũ & uenã: qa tria hæc ĩtro
duxerunt in capitulum nominũ vt [27] fecimus nos. Et uocaue-
runt uenam nomen uerbi: & præsens nomẽ agentis: & actum
[28] nomen acti: adeo ꝙ posuerunt hæc duo: hoc est præsens &
actum nomina agnominũ. [29] Et ad declarationẽ & decisionẽ
disceptationis huius quam præposuimus est sciendum quid

 significet

לעולם כשהן נכתבות באמצע המלה לכן נקראו חסרות ביחוד כי החסרון נכר בהן יותר כשאינן במכתב אחרי שלא נמצאו נראות במכתב באמצע המלה ונעלמות במבטא · ולסבה דומה לזו ההיא לא נמנת באותיות המשך אחר שאין לחברתה הכר נבדל מחברת האלף אך אמנם מקצת אלו הפעלים נקראו בעלי האלף כי בהיות האלף למד השרש כמעט לעולם לא תפול מן המכתב אבל נחה היא ביחוד ברוב עבר הקל כמו קרא קראת קראת קראתי קראנו קראתם קראת קראתן אף כי במקצת הפעלים נעה כמו קראו קראה יקראו תקראו תקראי וכן זולת זה הנה כבר ביארנו כי יש פעלים שהם יוצאים ויש שהם עומדים ויש שהם בודדים ויש שהם מבניני הפעל ויש שהם מבניני ההפעל ויש שהם מבנינים פשוטים ויש שהם מבנינים מורכבים ושבניני הפעל ששה ובניני ההפעל הפשוטים שנים ושנים גם כן הם המורכבים ושמן הפעלים הם נחים ומהם חסרים ומהנראים קצתם נראים וקצתם נסתרים ומהנחים גם כן מהם בעלי האלף ושהחסרים מהם חסרי אותיות הנח ומהם חסרים נון ולמד גם יש לדעת כי מהם פשוטים ומהם כפולים והפשוטים הם אשר אין אחת מאותיות שרשם דומה לאחרת והכפולים הם אשר שתים אותיות מהן או יותר משתים דומות זו לזו וביחוד השתי אותיות האחרונות גם יש לחלק כי הפעלים מהם שניים ומהם משולשים ומהם מרובעים וקצתם חמשיים השניים הם אשר שרשם בן שתי אותיות כמו צץ והמשולשים אשר שרשם בן שלש אותיות והמרובעים בן ארבע והחמשיים בן חמש אותיות · אלו הן מחלוקות הפעלים למיניהם אך יש לבאר מחלוקות הפעלים לפי חלקי בניניהם · והנה המון המדקדקים האחרונים חלקו הבנין אל עבר בינוני פעול צווי מקור ועתיד · ואולם הקדמונים חלקו אותם אל עבר צווי ועתיד והפילו מן הבנינים הבינוני והפעול והמקור כי שלשת אלה הכניסו בשער השמות כמו שעשינו אנחנו וקראו המקור שם הפעל והבינוני שם הפועל והפעול שם הפעול עד ששמו השני אלה ר"ל ההוה והפעול שמות התארים ולביאור והכרע המחלוקת הזה אשר הצענו יש לדעת על מה זה

בהברתם ולכן נקראו אותיות המשך מפני שהיו מוספים על עקרי הפעלים ולא יהיו בשרשיהם כי אם מחמת המשך אשר יקרם בתנועת לבד אבל ההא סברו שלא תמשך להברת נקודה אף על פי שלפעמים היא נחה ולכן כתב רבי יהודה חיוג בספר המשך שחבר שאף על פי שמצאנו הלוך אלך עמך ושמושו נאמר בנח ההא והסתירה לפי שנסתרה ההא הלך בין אלף אלך והלמד והיה לו לאמר אהלוך וכן ילכו הלוך לפי שהנח והנסתר אשר באלך ילכו אחרי האלף והיוד במקום ההא הלוך · נשיבנו כי יתכן להיות אלך הלוך ילכו הלוך שני עקרים ויהיה עקר אלך ילכו ילך כמו ארד ירדו ירד אך הגו בם העברים יחד שעניינם שוה ומדברם דומה · ולכן גזר רבי יהודה שאין ההא נחה כי אם בסוף התיבה כמו עשה בנה ואינה מאותיות המשך כלל אף כי הברת האות הקודמת אליה בפתח או בקמץ היא מושכת אלף ולא ההא וכן בתיבת אתיקיהא נכתבה האלף שמשכה ההא אחריה בתנועתה והנה מן הנחים עוד נחים נראים והם אשר נראים במכתב ונעלמים במבטא כמו אלף יצא הא עשה וו קום יוד הי ויש נחים נסתרים שהם נעלמים במכתב ובמבטא כמו אלף אהב הא בלטיהם שמשפטו בלהטיהם וו עלם ורבי יהודה כתב שהנח נראה הוא הנח הנראה ונטעם נשאר כל האותיות בנועם ונוחם והנסתר שהוא נח ונסתר ואינו יוצא באחד ממוצאי הדבר משל הראשון כלו מקללוני שהוו בשוא נח שלא הונע באחד מן המלכים והיא נראית ונטעמת בנשיקת שפתים והיא נחה · ומשל השני כמו אלף וקאם שהיא נחה ונסתרת ואינה יוצאה באחד ממוצאי הדבר וזה הפירוש השני יותר נראה שלכן נקרא נח מפני שנמצאת האות במכתב והיא נחה ואיננה נעה באחת מתנועות התנועות · ואם תאמר אם כן למה אין אנו אומרים כי גם אלה אותיות החסרון כשיפלו מן המכתב והמבטא תשובת זה בצרו כי אותיות החסרון אצל המדקדקים נקראו הנון וגם הלמד לא מפני שלא תחסרנה אותיות אחרות כי אותיות אהוי תחסרנה פעמים רבות אבל כיון שהן לפעמים נחות נראות ולפעמים נקראו נעלמות הפך נראות אבל הנון והלמד שאינן נחות

in ſuo tono:& ideo uocatæ ſunt lr̃æ ꝓtractiõis:quia erũt addi
tæ ſupra radices[2] uerboꝝ:& nõ erunt in ſuis radicibus niſi oc
caſione ꝓtractiõis:quæ accidit illis in motu[3] ſolũ.Sed he oppi
nati ſunt ꝙ non ꝓtrahaẽ tono puncti:licet aliqñ[4] ſit quieſcẽs.
Ideo ſcripſit rabi Ihuda hayug in libro ꝓtractiõis quẽ edidit:
ꝙ licet[5] inuenerimus הלוך אלך eundo ibo tecũ : & regimẽ eius
dictũ eſt in qete he & occultatiõe:qa[6] abſcõdita eſt he הלך iter
aleph אלך & lãmed:& erat ei dicẽdũ אהלוך:& ſic[7] ילכו ibunt eun
do:qa qeſcens & latens q̃ eſt in אלך & ילכו eſt poſt aleph & yod
[8] loco he הלך.⸿Rñdebimus illi ꝙ cõtingat eẽ אלך הלך ילכו הלך
duaꝝ[9] radicũ:& erit radix אלך ילכו יליך ſicut ארד ירדו eſt ירד : ſed
loquuti ſunt eis[10] hæbrei ſimul:qa ſignificatũ eoꝝ eſt æquale:
& elocutio ipſoꝝ eſt ſiľis.Et iõ ſanxit rabi Ihuda[11] ꝙ non ſit he
qeſcẽs niſi in vltimo dictionis vt עשה בנה:& nõ eſt de lr̃is[12] pro
tractionis oĩo:& ſi tonus lr̃æ p̃cedẽtis ipſam ſit cũ pathah aut
cũ kamecz:illa[13] ꝓtrahit aleph & nõ he:& ſic in dictione אתיקיה
ſcripta eſt aleph quã ꝓtraxit[14] he poſt eã ſuo motu.Sicq; ex qe
ſcẽtibus iteꝝ ſunt qeſcẽtia apparẽtia:& ſunt q̃[15] uidenẽ in ſcri
ptura & latent in ꝓnũciatione:ut eſt aleph יצא he עשת vau קום
yod יהי.[16] Et ſunt quieſcẽtia abſcõdita quæ latent in ſcriptura
& ꝓnũciatiõe:vt eſt aleph אחב he[17] כלשיהם : cuius ius ẽ בלהשיהם
vau עלם : & rabi Ihuda ſcripſit ꝙ qeſcẽs apparẽs[18] ſit quieſcẽs
apparẽs & accẽtuatur ꝓut eſt reſiduũ oĩum lr̃aꝝ in ſua motio
ne & ſua qete. Et abſcõſum eſt[19] qđ eſt qeſcẽs & occultũ:& nõ
ꝓnunciaẽ vlla ꝓnunciationũ eloquii.Exẽplum primi eſt totus
ipſe[20] מקללוני:cuius uau eſt cũ ſceua quieſcẽte:qa non eſt motũ
per vnũ regum:& illa videẽ[21] & accentuaẽ colliſione labiorũ:
& eſt quieſcens.Et exemplum ſecundi eſt vt aleph וקאם :[22] quę
eſt quieſcens & occulta : & non pronunciatur vlla prolatione
eloquii.Et hæc expoſitio[23] ſecunda eſt magis apparens : quia
ideo uocatur quieſcens:quia inuenitur littera in ſcriptura : &
ipſa[24] quieſcit:& non mouetur vno motuum ex motibus.Et ſi
diceres:igitur[25] quare nõ nos dicimus ꝙ etiã hæ ſint lr̃æ defe
ctus qñ cadunt ex ſcriptura[26] & ꝓlatione.Reſponſio huius eſt
in ſuo latere:quia litteræ defectus apud grãmaticos vocãtur
[27] nun:& etiam lãmed:non quia nõ deficiant litteræ aliæ:quia
litteræ[28] אהוי deficiunt multoties : ſed ex quo ſunt aliquando
quieſcentes apparentes:[29] & aliquando uocantur latentes cõ-
trarium apparẽtium:ſed nun & lãmed quæ nõ ſunt quieſcẽtes

vnq̃

completa:neq; illa prima.Q m̃ nõ eſt curãdũ ob defectũ dua
rum lr̃aꝝ יהוא [2] ꝓut fuit cura rabi Moſces:quia ſi eſſet in capite
uerbi eſſet iudiciũ eius ſicut iudiciũ ꝑfecti:vt[3] vr̃ de uerbo היה:
& ſi eſſet uau in medio uerbi ut אות illud eſt ſicut ꝑfectũ [4] etiã:
& iõ nõ fuit neceſſitas ad multiplicãdũ lr̃am tertiã:& ſi ſit poſ-
ſibile ꝙ ĩueniat̃ [5] uerbũ:cuius radix ſint tres lr̃æ.Et plr̃itas אחיות
etiã nõ eſt euidẽtia:qa poſſibile eſt [6] ꝙ yod fuerit ſupaddita in
plr̃itate ob eſſe etiã ſinglr̃is in lingua plr̃itatis ſm̃ [7] pondus בנות:
& iõ fuit neceſſariũ etiã addere in plr̃itate iterũ lr̃am ſcd̃am ſi-
gnificantẽ ſuper [8] plr̃itatẽ:& nõ ſup defectũ he lãmed radicis.
Verũtñ את eſt de binariis:& ſilr̃ [9] קם:licet ĩueniamus mõ extra
neo קאם cũ aleph:poſſibile eſt ꝙ illud ſit [10] de binariis. Aut ẽt
poſſibile eſt ꝙ ſint duæ radices.Ac etiã ſi nõ fuerint niſi [11] radi
cis vnius:& eſſet קם trinũ in ſuis lr̃is nõ inferret hoc ꝙ nõ inue
niatur uerbũ [12] cuius radix ſit de binariis:& iõ nõ eſt ędificãdũ
ſup fundamẽtũ euidẽtiaꝝ haꝝ imbecilliũ [13] opinionẽ fortẽ:&
decernere dictũ ꝙ nõ inueniant̃ uerba binaria in lingua hæ-
breoꝝ.Et [14] ſi ſint pauca:quia ꝓut ſcriptũ eſt in libro ycira:&
ſi eſſent oĩa capitula [15] quæ poſſunt ædificari ex aleph cũ oĩbus
reliqs:& ex beth cum oĩbus reliqs:& ex cghimel [16] cũ uenienti
bus poſt eã:& ſic ꝓ oĩbus lr̃is nõ ædificabunt̃ niſi ducẽtũ & tri
ginta [17] vna domus.Et iõ ad multiplicãdũ uerba quæ oppor
tuna ſunt ad ſignificãdũ ſup fieri [18] res q̃ ſunt multæ nimis fuit
neceſſitas tertioꝝ & quartoꝝ:& vlterius [19] æquocationis ſigni
ficationũ uerboꝝ ædificatoꝝ ex illis:ꝓut eſt manifeſtum viris
[20] linguæ huius:qui eloquunt̃ ea cõtinuo.Et iõ cõſtruunt cõiu
gationes ex binariis:& [21] ſi ſint pauca ſicut ædificãt ex trinariis
quæ plr̃ificata ſunt ut multiplicata ſunt:& nõ eſt [22] paucitas cau
ſa ſufficiẽs ad priuationẽ: qa iã q̃terna & qnterna ſunt pauca:
& cũ [23] toto hoc ipſa ædificãt ↄiugationẽ uerboꝝ ꝑ ſe.Verũtñ
nõ nos abnegamus cũ [24] hoc eſſe qeſcentia & defectiua:& hoc
eſt ſciẽdũ ꝙ qeſcẽtia ſunt in quoꝝ radice eſt [25] lr̃a quã ĩ ipſius
ſcriptura aliqñ nõ ꝓnunciant ipſam in ꝓlatione radicis:ut eſt
aleph ברא [26] he עשה vau אות yod ריז.Et uocant̃ hæ quatuor lr̃æ
ꝓpterea lr̃æ [27] quietis:niſi ꝙ tres iſtaꝝ ſunt appropriatæ apud
grãmaticos nomine litteraꝝ protractionis:[28] quę ſunt lr̃ę אוי:
quia ipſi dixerunt ꝙ pathah & kamecz trahunt poſt ſe tonum
[29] aleph:& ceri & hirek tonũ yod:& holẽ & ſciurek trahũt vau

in ſuo

גְמוּרָה וְלֹא הָרִאשׁוֹנָה וְזֶה כִּי אֵין לָחוּשׁ עַל חֶסְרוֹן שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת יהוא כַּחֲשַׁשׁ רַבִּי מֹשֶׁה כִּי אִם הָיָה בְּרֹאשׁ הַפֹּעַל הוּא דִּינוֹ כְּדִין הַשָּׁלֵם כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה בְּפֹעַל הָיָה וְאִם הָיָה וָו בְּאֶמְצַע הַפֹּעַל כְּמוֹ אִוָּה הוּא כְּמוֹ הַשָּׁלֵם גַּם כֵּן · וְלָכֵן לֹא הָיָה צוֹרֶךְ לְהַרְבּוֹת אוֹת שְׁלִישִׁית אַף כִּי אֶפְשַׁר שֶׁיִּמָּצֵא פֹּעַל שֶׁשָּׁרְשׁוֹ שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת וְרִבּוּי אַחְיוֹת גַּם כֵּן אֵינָהּ רְאָיָה כִּי אֶפְשַׁר שֶׁהַיּוֹד נוֹסָפָה בְּרִבּוּי לִהְיוֹת אַף הַיְחִידָה בִּלְשׁוֹן רִבּוּי כִּי אָחוֹת עַל מִשְׁקַל בָּנוֹת וְלָכֵן הָיָה הֶכְרֵחַ לְהוֹסִיף בְּרִבּוּי עוֹד אוֹת שֵׁנִית מוֹרָה עַל הָרִבּוּי וְלֹא עַל חֶסְרוֹן הַהוּא לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ אָמְנָם אָח הוּא מִן הַשְּׁנִיִּים וְכֵן קָם אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא עַל דֶּרֶךְ זָר קָאם עִם אָלֶף אֶפְשַׁר שֶׁהוּא מִן הַשְּׁנִיִּים אוֹ גַּם אֶפְשַׁר שֶׁהֵם שְׁנֵי שָׁרָשִׁים וַאֲפִילוּ אִם לֹא הָיוּ אֶלָּא לְשֹׁרֶשׁ אֶחָד וְהָיָה קָם מְשׁוּלָּשׁ בְּאוֹתִיּוֹתָיו לֹא יְחַיֵּב זֶה שֶׁלֹּא יִמָּצֵא פֹּעַל שָׁרְשׁוֹ מִן הַשְּׁנִיִּים · וְלָכֵן אֵין לִבְנוֹת עַל יְסוֹד הָרְאָיוֹת הָאֵלֶּה הָרְעוּעוֹת דַּעַת חָזָק וְלִגְזוֹר אוֹמֶר שֶׁלֹּא יִמָּצְאוּ פְּעָלִים שְׁנִיִּים בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִים וְאַף כִּי הֵם מְעַטִּים כִּי כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר יְצִירָה אֲפִילוּ הָיוּ כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁיּוּכְלוּ לְהִבָּנוֹת מֵאָלֶף עִם כָּל הַנִּשְׁאָרוֹת וּמִבֵּית עִם הַנִּשְׁאָרוֹת וּמִגִּימֶל עִם הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ וְכֵן לְכָל הָאוֹתִיּוֹת לֹא יִבָּנוּ כִּי אִם מָאתַיִם וּשְׁלֹשִׁים וְאַחַת בָּתִּים וְלָכֵן לְהַרְבּוֹת הַפְּעָלִים שֶׁצְּרִיכִים לְהוֹרוֹת עַל הָעֲשׂוֹת הָעִנְיָנִים שֶׁהֵם רַבִּים מְאֹד הָיָה צוֹרֶךְ אֶל הַשְּׁלִישִׁים וְהָרְבִיעִים וְעַד אֶל שִׁתּוּף הוֹרָאוֹת הַפְּעָלִים הַנִּבְנִים מֵהֶם כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבוֹאָר אֶל בַּעֲלֵי הַלָּשׁוֹן זֹאת אֲשֶׁר יָלִיצוּ בָהּ תָּמִיד וְלָכֵן בּוֹנִים בִּנְיָנִים מִן הַשְּׁנִיִּים אַף כִּי הֵם מְעַטִּים כְּמוֹ שֶׁבּוֹנִים מִן הַשְּׁלִישִׁים אֲשֶׁר רָבוּ כְּמוֹ רָבוּ וְאֵין הַמִּעוּט סִבָּה מַסְפֶּקֶת לְהַעְדִּיר שֶׁהֲרֵי הָרְבִעִיִּים וְהַחֲמִשִׁיִּים מְעַטִּים וְעִם כָּל זֶה הֵם בּוֹנִים בִּנְיַן פְּעָלִים לְעַצְמָם אַךְ אָמְנָם אֵין אָנוּ מַכְחִישִׁים עִם זֶה מְצִיאוּת הַנָּחִים וְהַחֲסֵרִים וְזֶה לָדַעַת כִּי הַנָּחִים הֵם אֲשֶׁר בְּשָׁרְשָׁם אוֹת שֶׁבְּהִכָּתְבָהּ לִפְעָמִים לֹא יִבָּטְאוּ בָהּ בִּמְלִיצַת הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ אָלֶף בָּרָא הֵא עָשָׂה וָו אוֹת יוֹד זִיו וְנִקְרְאוּ אֵלֶּה הָאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת עַל זֹאת אוֹתִיּוֹת הַנַּח אֶלָּא שֶׁשָּׁלֹשׁ מֵאֵלֶּה נִתְיַחֲדוּ אֵצֶל הַמְדַקְדְּקִים בְּשֵׁם אוֹתִיּוֹת הַמֶּשֶׁךְ וְהֵם אוֹתִיּוֹת אוי כִּי הֵם אָמְרוּ שֶׁהַפַּתָּח וְהַקָּמֵץ מוֹשְׁכִים אַחֲרֵיהֶם הַבָּרַת הָאָלֶף וְהַצֵּרִי וְהַחִירֶק הַבָּרַת הַיּוֹד וְהַחוֹלָם וְהַשׁוּרֶק מוֹשְׁכִים וָו

מלא פום הפשוטים יהיו שמנה והמורכבים שנים הרי עשרה ולפי הדרך הראשון מספר הבנינים הפשוטים יהיה מקיף כלל המספר שהוא מספר התשעה ולפי הדרך הזה השני סך כל הבנינים פשוטים ומורכבים הוא סך הכלל הראשון למספרים שהוא סך עשרה המחזיר ראשונה רבוי הפרטים אל יחוד העשרות:

ועוד יש חלוקה שלישית לפעלים שיש מהם שלמים ויש נחים ויש חסרים ויש כפולים וזה כי בהיות כל פעל מורה העשות ענין מדבר בזמן מוגבל · העשות הענין ההוא בזמן בלתי מוגבל ובלי הכר העשותו מדבר הוא קודם כי לעולם הסתם קודם אל המוגבל כמו שיקדם הכלל אל הפרט ולכן שם הפעל אשר קראוהו האחרונים מקור הוא שרש הפעל באמת כי ממנו מוצא כל חלקי בניני הפעלים כמו שיתבאר לפנים בעזרת האל:

ולכן אותיותיו הן האותיות השרשיות אין בו תוספת אות בלתי שרשית כלל ועל כן כאשר ישאלך מי שירצה אי זה הוא שרש למדתי לא תאמר למד כי אם למד עין הפעל בחולם בלתי מושך אלא בהיות הפעל מנחי העין וו כי אז הוא מושך בהכרח וזה לא יהיו אותיותיו פחות משלש אותיות בהכרח לפי סברת רב המדקדקים · אבל לפי דעת המדקדק הגדול מבני עמנו רבי אברהם בן עזרא בספרי צחות ומאזנים שם גם השניים וכן הוא האמת לפי דעתי כי עם כל זה שמדקדקים רבים דחקו עצמם לתת טעם למספר אותיות השרש מכל מקום אין לטעמם ריח ולא טעם אבל הוא הלציי לבד או שיריי אשר מיטבו כזבו וזה כי טענות רבי משה הכהן לא תכרחנה עצמינו להפיל משרשים רבים אות שלישית וזה כי מה שאמר שבעבור החסרונות יתכן שיהיה פא הפעל והעין או הפא והלמד או העין והלמד מאותיות יהוא חסרה · לכן הוצרך להיות כל פעל בן שלש אותיות כדי שבחסרון אחת מהן תשארנה שתים ולולי זה לא היה נמצא הפעל בחסרון גם אמרו אחרים כי שרש אב אבה להיותו על משקל אח וחשבו ששרש אח אחה מפני שמצאו רבוי הנקבה אחיות ואמרו בעבור זה שהיוד באה תמורת הא · ואין זו גם כן ראיה

pleni oris ſimplices erunt octo:& compoſitæ erunt duæ:ſicꝗ
ſunt decem.Et ſm [2]viam primã numerus cõiugationũ ſimpli
ciũ erit ambiẽs ſummã numeri:[3]qui eſt numerus nouenarius:
& ſm viam hanc ſecundã ſũma omniũ cõiugationũ ſimpliciũ
[4]& cõpoſitaꝝ eſt ſũma ſũmæ primæ numeroꝝ:quę eſt ſumma
denarii:[5]qui reſtituit primo pluralitatẽ ſingularium ad vnita
tem denariorum.
[6]¶Et iterum eſt diuiſio tertia verborum:quia ſunt de eis per
fecta:& ſunt[7]quieſcẽtia:& ſunt defectiua:& ſunt duplicia:qm̃
eſſendo omne uerbũ[8]ſignificans fieri rem ex re tempore ter⸗
minato fieri rem illam tẽpore[9] non terminato:& abſq; diſcre
tione illam fiẽdi ex re eſt prius:quia ſemp abſolutũ eſt[10]prius
terminato ſicut p̃cedit vniuerſale pticulare:ideo nomẽ uerbi
[11]quod poſteri uocauerũt מקור ideſt uenam:illud eſt radix uer
bi ſm ueritatem : quia ab eo[12]prodeunt oẽs partes coniuga⸗
tionum uerboꝝ:prout oſtendetur infra auxilio Dei:[13]& ideo
illius litteræ ſunt litteræ radicales:nõ eſt in illo additio lr̃ę nõ
[14]radicalis omnino:& ideo quando te interrogaret quiuis : q̃
eſt radix למרתי :[15]nõ dicas למר niſi למר hayn uerbi cum holem
non trahente:niſi exiſtente[16]uerbo de q̃eſcentibus hayn uau:
quia tunc eſt trahens neceſſario:& nõ erunt huius litteræ[17]mi
nus q̃ tres litteræ neceſſario ſm opinionẽ maioris partis grã⸗
maticorum:ſed ſm [18]opinionẽ grãmatici magni de viris no⸗
ſtri populi rabi Abraham ben Hezra in libris צחות[19]& מאזנים
poſuit etiã binaria:& ſic eſt veritas ſm meam opinionẽ: quo⸗
niam cum toto hoc[20]ꝙ grãmatici multi cogerunt ſe tradere
rationem numeri litteraꝝ radicis:[21]tamen nõ eſt ſuæ rationi
odor neq; ſapor:ſed eſt oratoria ſolũ:aut poetica:[22]cuius me
lius eſt ipſius mẽdatiũ.Nam argumẽtationes rabi Moſces ſa⸗
cerdotis non cogunt nos[23]ad deiiciendũ ex radicibus multis
litterã tertiã:quia qđ dixit ꝙ ob[24] defectus contingat ꝙ ſit pe
uerbi & hayn : uel pe & lammed:uel hayn[25]& lãmed ex lr̃s יהוא
defectiua:ideo oportuit eſſe omne uerbum natum trium [26]lit
teraꝝ:vt in defectu vnius illaꝝ remaneãt duæ:& niſi hoc eſſet
nõ[27]inueniretur uerbum cũ defectu.Iterum dixerũt alii ꝙ ra
dix אב ſit אבה eſſendo ipſum ſm[28]pondus את : & putauerũt ꝙ
radix את ſit אחה:quia inuenerunt plr̃itatẽ fœminæ אחיות:[29] & di
xerunt pp hoc ꝙ yod ueniat vice he.Et nõ eſt hæc ẽt euidẽtia
completa

in reſonantia:& ideo dixerat ꝙ occaſione illorũ ſĩlitudinis in
quieſcẽtibus & duplicibus decreuerũt de [2] התפעל ꝙ ſit cõnexũ
פועל quadro. Et ecce oculi tui vident ꝙ cõducens [3] ſĩlitudinem
nõ ſit cõiugatio:ſed quies & duplicitas:& iõ nõ eſt curandum
de ipſoꝝ uerbis:ſed [4] radix eſt numerus antiquoꝝ ꝙ coniuga
tiones radicales ſint ſex ꝓut diximus: [5] & quoꝝ nõ eſt relatũ no
men ipſoꝝ agentiũ nõ ſunt huius numeri:ſed in expõne harũ
exponẽt [6] quoꝝ nõ ẽ relatũ nomẽ agẽtis פועל & פועל & הותפעל.
Verũtñ in vno [7] recedã ab itinere antiquoꝝ:quia ipĩ poſuerũt
פעל cũ collectione labioꝝ pe & dagheſc [8] in hayn:cuius nõ eſt
relatum nomẽ agentis הפעיל: & poſuerũt הופעל & פועל cũ ſciu-
rek [9] quadro: & nos ponemus פעל cum collectione labiorum
& cum ſciurek quadro [10] & הופעל ipſi הפעיל:quia videntur ſimi-
liora prout ſunt uerba Kimhi. Et התפעל [11] quod numerauerunt
הותפעל licet ſit cõpoſitũ ex התפעל:& ex eo cuius nõ [12] eſt relatum
agens eius ſicut ꝙ נפועל eſt compoſitum ex נפעל: & cuius non
eſt relatum nomen [13] ſui agentis ponemus ipſum ipſi נפעל ſicut
poſuerũt ipm̃ antiqui:quia ex [14] quo התפעל in pluribus locis in-
uenitur actũ nõ agens:nõ curauerũt auctores [15] linguæ ſancti-
moniæ ponere ei פועל:cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agentis ꝓ-
priũ ſimplex:& ſic [16] etiã eſt iudiciũ ipſius נפעל. Et ꝓpterea nõ
curauerũt cõpoſitionẽ ſuoꝝ פועל [17] quoꝝ nõ eſt relatũ nomen
eoꝝ agentis. Et ſic nos etiã non numerabimus hæc duo inter
[18] cõiugationes ſimplices. Erit ergo diuiſio cõiugationũ uer-
boꝝ in nouẽ:q̄a [19] de illis ſunt in q̄bus ĩueniunt̃ agẽtia: & illæ
ſunt ſex quas numerauerũt antiq̄:& de illis [20] ſunt q̄ ſũt פועלים:
& hæc ſunt duo eoꝝ ſimplicia פועל & הופעל:& duo [21] cõpoſita:
& illa ſũt הותפעל & נפועל & פועל. Iteꝝ diuidet̃ in פעל [22] cũ colle-
ctiõe labioꝝ ipſius pe & ĩ פועל: cuius pe eſt cũ ſciurek trahẽte:
& rõ [23] diuiſiõis huius eſt: q̄a exñte cõiugatiõe illa declinatiõe
uerboꝝ hiatuũ ſonis [24] differẽtibus ẜm uarietatẽ tẽpoꝝ termi
nãtiũ fieri actiõis aut paſſiõis:quã [25] ſignificãt uerba declinata
ẜm põdera cõiugationis:ideo cõuenit ꝙ ſit diuiſio [26] cõiuga-
tionũ ẜm numerũ modoꝝ varietatis declinatiõis in põderib⁹
cõiugatiõis:& illi ſunt ut [27] cõprobauimus ſex actionis & tres
paſſiõis:ſicq̄ʒ ſunt nouẽ ſimplices & duę [28] cõpoſitę. Et ſi nõ di
uiſerimus ĩter פועל cũ ſciurek:& ĩter פועל cũ collectiõe [29] labio
rũ ſicut nõ diuidim⁹ inter הופעל cũ ſciurek:& הפעל cũ kamecz

pleni

בהברה ולכן אמר שמחמת דמיונם בנחים ובכפולים גזרו על ה ההתפעל שהוא דבק אל הפועל מרובע והנה עיניך הרואות שהגורם את הדמיון אינו הבנין אלא הנח והכפל · ולכן אין לחוש לדבריהם אך העקר מספר הקדמונים שהבנינים העקריים ששה כמו שאמרנו ושלא נזכר שם פועלם אינם מזה החשבון אך בביאור אלה יתבארו שלא נזכר שם פועל הפועל וההופעל וההותפעל אך אמנם באחר אסור מדרך הקדמונים כי הם שמו פעל בקבוץ שפתים הפא ודגש העין שלא נזכר שם פועל ההפעיל ושמו הופעל ופועל בשורק למרובע ואנחנו נשים הפעל בקבוץ שפתים ובשורק למרובע וההופעל להפעיל כי נראו יותר דומים כדברי הקמחי וההותפעל שמנו להתפעל אף על פי שהוא מורכב מן ההתפעל וממה שלא הוזכר פועלו כמו שהנפועל מורכב מן הנפעל ושלא נזכר שם פועלו נשים אותו לנפעל כמו ששמו אותו הקדמונים כי כיון ש שההתפעל ברב המקומות נמצא נפעל בלתי פועל לא חששו בעלי לשון הקדש לשים לו פועל שלא נזכר שם פועלו מיוחד פשוט וכן גם כן הוא הדין לנפעל ובעבור זאת לא חששו להרכבת פועליהם שלא נזכר שם פועלם וכן אנחנו גם כן לא נמנה שני אלה בין הבנינים הפשוטים תהיה אם כן חלוקת בניני הפעלים לתשעה כי מהם שנמצאו בהם פועלים והם הששה שמנו הקדמונים ומהם שהם פועלים ואלו שנים מהם פשוטים הפועל וההופעל ושנים מורכבים והם ההותפעל והנפועל והפועל · עוד יתחלק אל פעל בקבוץ שפתים הפא ואל פועל אשר הפא בשורק מושך וטעם החלוקה הזאת היא כי בהיות הבנין הוא נטית הפעלים בהברות מתחלפות לפי חלוף הזמנים המגבילים העשות הפעל או ההפעל אשר יורו הפעלים הנוטים לפי משקלי הבנין לכן ראוי שתהיה חלוקת הבנינים כמספר דרכי חלוף הנטיה במשקלי הבנין והם כמו ש שהוכחנו ששה לפעל ושלשה להפעל · הרי תשעה פשוטים ושנים מורכבים · ואם לא נחלוק בין הפועל בשורק ובין הפעל בקבוץ שפתים כמו שאין מחלקים בין ההופעל בשורק ובין ההפעל בקמץ

מלא

בפתח יוצא ממנו ואם כן לפי זה לא יהיה כל המרובע מכלל הדגוש כמו שחשב הוא אבל יש לו כח מוליד בפני עצמו ואם לפי דעתי צדק באמרו שאינו אב להתפעל כי באמת התפעל בנין אב בפני עצמו הוא ושלישית ממנו יש להקשות עליו מקל וחומר ומה אם המרובע להיותו ממלא מקום הדגוש בפעלים שאי אפשר בהם הדגוש יש לחשוב שאינו בנין בפני עצמו שלא נזכר שם פועליהם אשר כלם יוצאים מהאחרים שהם מורים על הפעל כל שכן שהם לא יבנו בנין בפני עצמם וכן פועל והופעל אינם ראוים להיות בנינים לא אבות ולא בנים כי אם חלק בנין בלבד · ולכן נעשה כלל דברינו בדעת הראשונים שהבנינים הנכרים בהברות אותיותיהם ונקודם הם ששה הקל והפעיל והנפעל והתפעל והמרובע והדגוש והקל אין לו פועל שלא נזכר שם פועלו כי הוא אב לכל הבנינים ויסודם כמו שהאחד שהוא ראש כל המספרים ולא יחסר כל מאומה לידו ואולם ההפעיל שלא נזכר שם פועלו הוא ההופעל לא פעל בקבוץ שפתים כמו שכתב רבי יוסף קמחי כי אין הפעל ההוא דומה מיוחס להפעיל ומן הנפעל נפועל כמו נגואלו בדם ומן התפעל הותפעל כמו ה התפקדו או הופעל כמו הוכבס הוטמאה ומן המרובע פועל בשורק מושך הוו · ומן הדגוש פעל בקבוץ שפתים כמו אכל גנב או בחטף קמץ כמו כרת והעד חסרון הוו המפריש בינו ובין פועל שלא נזכר שם פועלו הנאות למרובע · ובזה טעו כל הקמחיים אב ובנים יחד שהאב שם לוקח בשורק מן הדגוש וחליתי בשורק קטן מן המרובע ומי יתן ונדע ההפרש אשר ישים ביניהם ואכל בקבוץ שפתים שם להפעיל והקטר בקמץ מלא פום שם למרובע · ולו דומיה תהלה · ובניו שמו התפעל פועל דבק למרובע והפועל לדגוש ולא ידעתי על מה הם נשענים · כי המרובע בשלמים אפילו לדעת רבי משה קמחי בחבור הדקדוק שקראו מהלך שבילי הדעת אין לו דמיון עם התפעל ובנחי העין ובכפולים למר אשר חשב שהם דומים כי לפי דעתו כונן והתכונן דומים וכן חולל והתחולל מה שאין כן בשלמים כי פוקד והתפקד אין ביניהם דמיון כלל

cum pathah prodit ab illo: ergo ſm hoc non erit totū quadrū
de ſūma grauis[2] prout putauit ipſe: ſed eſt ei uis gignitiua de
per ſe: & ſi ſm meā opinionē verax fuerit[3] in ipm dicēdo ꝙ nō
ſit pater ipſius התפעל: quia equidē התפעל eſt coniugatio pr̄ de
per ſe.[4] Et tertio ab eo eſt arguendū contra ipſum a fortiori ſi
quadrū[5] ex eo ꝙ ipſum replet locū grauis in uerbis in quibus
impoſſibile eſt ipm graue: eſt[6] putandū ꝙ nō ſit cōiugatio de
per ſe: quorum nō fuit relatū nomē ſuorum agentiū: quæ oīa
[7] prodeūt ab aliis q̄ ſignificant actionē tanto fortius ꝙ nō cō⸗
ſtruant cōiugationē[8] de per ſe: & ſimiliter פועל & הופעל nō ſunt
digna eſſe coniugationes neqꝫ patres[9] neqꝫ filii niſi portio cō
iugatiōis tm̄. Et ideo faciemus ſummā noſtroꝝ uerboꝝ ſicut
eſt opinio[10] antiquoꝝ: ꝙ cōiugationes quæ diſcernunt reſo⸗
nantiis ſuarū litterarū & ipſarū punctuatiōe ſint ſex:[11] leue &
הפעל & נפעל & התפעל: & q̄drū & graue & leue nō habet[12] פועל:
cuius nō eſt relatū nomē ſui agentis: qa ipſum eſt pater oīum
coniugationū: & eſt fundamentū illaꝝ ꝓut[13] eſt vnū qd̄ eſt ca⸗
put oīum numeroꝝ: & nō deeſt quicq̄ ei. Verūtn̄[14] ipſius הפעיל
cuius nō eſt relatū nomē ſui agētis eſt ipm הופעל nō פעל cū col
lectiōe labioꝝ[15] ꝓut ſcripſit rabi Ioſeph kimhi: qa התפעל illud
nō eſt ſil'e ꝓportiōatū ipſi הפעל:[16] & ex נפעל eſt נפועל vt נגאלו בדם
polluti ſunt ſanguine: & ex התפעל eſt הותפעל ſicut[17] התפקדו: uel
הופעל ſicut הוטמאה הוכבס. Et ex quadro פועל[18] cū ſciurek trahēte
vau. Et ex graui פעל cū collectiōe labiorū vt גנב אכל[19] aut cum
rapiēte kamecz ut ברת: & teſtis eſt defectus vau diſtinguēs īter
ipm & īter פועל:[20] cuius nō fuit relatū nomē ſui agētis qd̄ de⸗
cet q̄dro. Et in hoc errauerūt oēs kimhiades pr̄[21] & filii ſimul:
quia pr̄ poſuit לוקח cū ſciurek ex graui: & חתלת cū ſciurek ꝓuo
[22] ex q̄dro: & o vtinā ſcirē differētiā quā ponat inter ea: & אכל
cū collectiōe[23] labioꝝ poſuit ipſius הפעיל: & הקטר cum kamecz
pleni oris poſuit q̄dro: & ei[24] ſilentiū eſt laus: & filii eius poſue
rūt התפעל eſſe פועל cōnexū quadro & פועל[25] ipſi graui. Et neſcio
ſuper quo ipſi ſuſtētant: qa quadrū ī ꝑfectis ēt[26] ſm opinionē
rabi Moſces Kimhi in editione grāmaticæ quā uocauit proceſ
ſum itineꝝ ſapīę[27] nō eſt ei ſiītudo cū התפעל: & in qeſcentibus
hayn & duplicibus lāmed: quæ putauit[28] ꝙ ſint ſil'ia: qa ſm ſuā
opinionē כונן & התבונן ſunt ſil'ia: & ſil'r חולל & התחולל[29] quod nō
eſt ſic in ꝑfectis: qa פוקד & התפקד nō eſt inter ea ſiītudo penitus

in reſonantia

cuī non eſt filius:ſed ipſum eſt ramus de ramis ipſius grauis:&
nō eſt ei radix p̄ ſe. Verũtñ[2] פועל & הופעל ex quo ſunt cōſilia ſm
ipſoꝝ ꝓportionē ad graue & ad הפעיל ad[3] proportionē ipſius
נפעל ad leue:ideo opinatus eſt numerare ipas cōiugatiōes per
ſe filios grauis[4] & הפעיל. ¶Et ſecta tertia quæ ē opinio plebis
grāmaticoꝝ nr̄i tēporis qui[5] regnare fecerũt ſupra ſe rabi Da
uid & rabi Moſcen kimhi cogitantes ꝙ ex illis ꝓdiret lex[6] qui
poſuerunt ſua ſigna legi & teſtificationi numerauerũt octo cō
iugationes fundatas[7] ſuper ſuis euidentiis ſm ꝙ opinati ſunt
in ſpiritu nouo irradiato in eos; & dixerunt ꝙ[8] quatuor ſint
patres quibus nō eſt dependētia ad alia:ſed vnũquodqꝫ con⸗
ſtruit[9] per ſe q̄ ſunt ipm̄ leue:& graue & הפעיל & פועל quadrũ.
Et quatuor ſunt[10] quæ ueniũt ex vi illoꝝ quoꝝ vnũquodqꝫ eſt
conforme ſimili ei:& declinat ab vno iſtoꝝ:qa נפעל[11] eſt ſimile
leui:& פועל ſil'e graui & הופעל ſil'e הפעל & הופעל[12] ſimile פועל qua
dro & ꝓprie quieſcētibus hayn: & duplicibus q̄ ſunt in illo vt
videbit̄[13] in ſuo loco cum auxilio Dei:& ideo ex parte cōbina
tionis cōiunctionis lr̄aꝝ & ſyllabaꝝ quaꝝ[14] vna nō eſt ſicut al
tera diuiſerũt ipſas coniugationes in octo. Et videt̄ in princi⸗
pio cogitatus[15] ꝙ ius ſit ſecum:quia grāmaticus debet diuide
re verba ꝓut dirigat dn̄m[16] linguæ ad ꝓferendũ per illa:& ad
ſcribendũ ea ſcđm diuerſos modos:& hoc non euenit niſi ob
diſparitatē[17] lr̄aꝝ & reſonātiaꝝ:ſicqꝫ ergo hæc ē diuiſio decēs
in arte[18] grāmatices:hæ ſunt opīones triũ ſectaꝝ haꝝ ſm ſuas
ſpēs. Et nos vidimus[19] uerba antiquoꝝ decētia:& uerba Ya⸗
rhii caſſa a ſua radice:& uerba[20] Kimhia dũ ī ſũma uerboꝝ ſui
patris qui eos genuit q̄ ſunt ſm opinionē antiquoꝝ.[21] Et ideo
appet ſub diuo cōfutatio Yarhii & ſuſtentantiũ ſe ſup illis ꝓut
fuit rabi[22] Ihuda auctor libnath haſſappir & ſuorũ ſociorum:
qm̄ q̄q̄ uis cōiugatiōis quadri[23] in qeſcētibus hayn:& in dupli
cibus lāmed ſit loco grauis:qa nō eſt in illis cōiugatio grauis:
nō[24] ſequit̄ hinc ꝙ ſit cōiugatio quadri de ſũma cōiugationis
ipſius grauis ex quo ſua pōdera[25] ſunt diſparia:qa nō eſt uis ſi⸗
gnificatiōis cauſa vnitatis cōiugationũ:ſed cā eſt vnitas[26] pō
deris. Et ſcđo eſt admirādũ de Yarhii de eo quod dixit: & qđ
[27] de eo eſt cum ceri loco eius debet ferri פועל vt כונן:& quod ē
de eo[28] cum pathah eſt loco פועל qđ exit ex פעל graui:quia iam
ipſe cōceſſit:& nō[29] puduit eum ſm hoc ꝙ quādo inuenietur
de illo cum ceri non ſit uerbum exiens ex graui:& quod uenit

cum

אין בן לו אך הוא ענף מענפי הדגוש ואין לו עקר בפני עצמו ואולם פועל והופעל כיון שהם דומים ביחסם אל הדגוש והפעיל אל יחס הנפעל אל הקל לכן ראה למנותם בנינים בפני עצמם בני הדגוש והפעיל· והכת השלישית והוא דעת המון מדקדקי זמנינו אשר המליכו עליהם רבי דוד ורבי משה קמחי בחשבם כי מהם תצא תורה אשר שמו אותותיהם לתורה ולתעודה מנו שמנה בנינים מיוסדים על ראיותיהם לפי מה שסברו ברוח חדשה נוספה בם ואמרו כי ארבעה הם האבות אשר אין להם התלות באחרים אלא כל אחד בונה לעצמו שהם הקל והדגוש והפעיל והפועל מרובע וארבעה הם באי כחם אשר כל אחד נאות לדומה לו ונוטה מאחד מאלו כי הנפעל דומה לקל והפועל דומה לדגוש וההופעל דומה להפעיל וההופעל דומה לפועל מרובע וביחוד לנחי העין והכפולים שבו כמו שיראה במקומו בעזרת האל· ולכן מצד צרוף חבור האותיות והגזרים אשר אין האחד כחברו חלקו הבנינים לשמנה· ונראה בתחלת המחשבה שהדין עמם כי המדקדק ראוי שיחלק הפעלים לפי מה שישיר בעל הלשון לבטא בם ולכתוב אתם על פנים שונים וזה לא יקרה אלא לחלוף האותיות וההברות אם כן איפא זו היא החלוקה הנאותה במלאכת הדקדוק אלו הן סברות השלש כתות הללו למיניהם ואנחנו ראינו דברי הקדמונים נכונים ודברי הירחיי בטלים מעקרם ודברי הקמחיים בכלל דברי אביהם אשר הולידם שהם לדעת הקדמונים ולכן נראה לעיני השמש בטול הירחיי והנשענים עליהם כמו רבי יהודה בעל לבנת הספיר וחבריו· וזה כי אף על פי שכח בנין מרובע בנחי העין ובכפולי הלמד מקום הדגוש כי אין בהם בנין דגוש לא יתחיב מזה שיהיה הבנין המרובע מכלל בנין הדגוש כיון שמשקליהם שונים כי אין כח ההוראה סבת יחוד הבנינים אבל הסבה היא יחוד המשקל· ושנית יש לתמוה על הירחיי במה שאמר ואשר ימצא ממנו בצרי ראוי להביא במקומו פועל כמו כונן ואשר ימצא ממנו בפתח הוא מקום פועל היוצא מפעל הדגוש· שהרי הוא הורה ולא בוש כפי זה שכשימצא ממנו בצרי אינו פועל היוצא מן הדגוש והבא

בפתת

בנין הנאות לו ולזה גם כן נראה שהסכים הרבי יהודה חיוג׳ ראש המדקדקים בספר אותיות הסתר והמשך שחבר כתב זה לשונו והפעל שלא הוזכר פועלו מן הפעלים שתחלתם יוד בהפוך אתה לוו והניע ההיא לפניה בשורק וכן כל פעל שלא הוזכר פועלו ראשית אותיותיו לעולם מונע בשורק או בקמץ חטף או בחלם כמו והשכב בתוך ערלים שודד מואב הכרת מנחה שדדה נינוה גורשו ממצרים ויגאלו מן הכהונה לא נזכר המשכיב והשודד והמכרית והמגרש והמגאל בכל אלה עד כאן דבריו · הרי שהוא בדבור אחד שתף השכב הכרת שהם מבנין הופעל עם שודד גורש שהם מן הפועל לכן נראה שאין להם בנינים מיוחדים אבל הם נבלעים עם מולידיהם אשר באו מכחם כדעת רבי יוסף קמחי · והטעם כמו שאמרנו כי לא פורש בם הפועל ולכן אין להם על מה שיסמוכו כי אם על הפעלים אשר אלה יצאו מחלציהם · והכת השנית אשר הוציאו המרובע והוסיפו שני אלה בקשו להם חשבונות רבים כמו שכתב הירחיי בעל לשון למודים זה לשונו חלוף הבנינים רב המדקדקים בנו שמנה בנינים וזה כי בנו בנין פועל מרובע ועשאוהו אב להתפעל ולפי הנראה אצלי איננו בנין בפני עצמו עד שיהיה אב להתפעל אבל הוא מכלל פעל הדגוש וכחו ככחו וראוי לקראו פעל קל והנח הנמצא בו או הכפל אשר בו בכפולים ובנחי העין מקום דגש בנין פעל ואשר ימצא ממנו בצרי ראוי להביא במקומו פועל כמו כונן ואשר ימצא ממנו בפתח מקום פועל יוצא מפעל והנה החכם אברהם בן עזרא לא עשה ממנו בנין גם שר שלום לא הזכירו לעשות ממנו בנין והאמת יורה דרכו כי הנה לפי הנראה אין להתפעל אב כי הוא האב והבן הוא הפועל בעצמו והמתפעל הבנינים הם שבעה מהם שהם אבות ומהם שהם בנים ומהם שהוא אב ובן והם אלה פעל קל נפעל פעל הדגוש פועל הפעיל הופעל התפעל אלו דברי הירחיי ממה שיראה שיסוד דעתו הוא שהמרובע איננו אב ולא בן לאחד הבנינים כי בהיותו מורה פעל לא הפעלות איננו בן ובהעדר בנין אחר אשר הוא יהיה לו לאב והאחר יהיה לו לבן מורה על הפעלות פעל זה

cōiugationi:qđ decet ei. Et huic etiā vř cōuenisse rabi Ihuda hayug caput[2] grāmaticorū in libro lřarū latētiæ:& ꝑtractionis quē edidit:scripsit hāc seriē.[3]Et verbū cuius non est relatū nomen agētis est de uerbis quorū principiū est yod in cōuersiōe ipsius[4]in vau:& motiōe he ante ipsam cū sciurek. Et sic omne uerbū cuius nō est relatū nomen ipm agentis principiū[5]suarū lřarū semp est motū cū sciurek:aut cū kamecz rapiēte:aut cum holē vt והשכב[6] שודד depdatus fuit Moab הכרת abscissa fuit oblatio שודדה depdata fuit Ninue גורשו expulsi sunt ex Aegypto[7] ויגאלו:& polluti fuerūt a sacerdotio:nō est relatus faciēs iacere & depredator & destruens & expellēs[8]& polluēs in oibus his hucusq̧ sūt eius verba. Ecce ꝙ ille eloqo vno associauit[9] השכב הכרת:quæ sunt coniugatiōis הופעל cū שודד גורש:quæ sunt ipsius פועל:[10]ideo vř ꝙ nō sint ipsis cōiugatiōes ꝓpriæ:sed trāsglutite sunt cū suis gignētibus[11] ex q̃rū potestate uenerūt ſm opīonem rabi Ioseph kimhi:& rō est ut diximus:qa nō fuit[12]explicitū in eis agens:& iō nō est illis sup quo sustentent̃ nisi super uerbis[13]ex quorū lumbis hæc exiuerūt. Et secta scđa q excluserunt q̃drū[14]& addiderūt has duas q̃siuerūt sibi cōputa multa ꝓut scripsit Yarhii auctor[15] לשון למודים hæc ē illius series. Varietas cōiugationū est qa maior ps grāmaticorū cōstruxerūt octo [16]cōiugatōes: qa cōstruxerūt cōiugationē agētis q̃dri: & fecerūt eā přem התפעל: & ſm[17]qđ appet apud me nō ē ɔiugatio p se adeo ꝙ sit př התפעל:sed[18]ē de sua sūma פעל grauis:& vis ei⁊ est sicut vis illi⁊:& expedit uocare illđ uerbū leue:& qescēs qđ est[19] in illo:aut duplicitas q̃ est ī eo ī duplicib⁊& in qescētibus hayn est loco daghesc cōiugatiōis פעל[20]. Et qđ ex eo īuenit̃ cū ceri debet ferri loco eius פועל vt כונן:& qđ[21]īuenit̃ ex eo cū pathah loco פועל exit ex פעל: sicq̧ & sapiēs Abrahā ben[22] Hezra nō fecit ex eo cōiugationē:ēt sar scialom nō meminit de eo ad faciēdū de ipso cōiugationē:[23]& ueritas oñdit suū iter:qa ſm qđ vř nō hēt התפעל přem:qa ipm est př[24] & filius ipm est agēs in se & patiēs. Cōiugationes sunt septē:de quibus sunt q̃ sunt [25]přes:& de eis suut quæ sunt filii:& de eis est quæ est pater & fili⁊:& sūt hæ:uerbū leue התפעל פעל הפעיל פועל הדגוש פעל[26] נפעל: hæc sunt uerba Yarhii: ex quo[27] vř ꝙ fundamentū suæ opīonis fuit ꝙ quadrū nō sit př:neq̧ filius vllius cōiugatiōis:[28]qa essendo ipm significās actionem non passionem non est filius: & in defectu coniugationis alterius:cui[29] ipsum sit illi in patrem:& alterum sit ei in filium significat passionē uerbi huius

cui

rabi Ihuda hayug caput grãmaticoꝝ:& rabi Moſces ſacerdos & rabi Iona aben[2] Gianah:& rabi Abraham ben Hezra:& filii rabi Ioſeph kimhi. Et alii poſuerũt ipſas[3] ſeptẽ leuem & נפעל & grauẽ & פועל & הפיעל & הופעל & התפעל :[4] & hæc eſt opinio rabi Salamonis Yarhii ĩ libro לשון למודים : qm̃ ipẽ excluſit[5] quadrũ: & addidit פועל & הופעל:& filii rabi Ioſeph kimhi addiderũt ſuper[6] hæreditatẽ ſui pr̃is duas has. Et poſuerũt ſũmã oĩum ipõrum octo. Et plures grãmatici nr̃i tp̃is[7] ꝓtracti ſunt poſt hos: & Ephod & Habib q̃ſiuerũt reſtituere diadema ſuæ uetuſtati[8] & decernere dictũ ꝙ nõ ſit numerus niſi ſex. Sicq; inſeremus rationes fortiores[9] quæ ſunt vnicuiq; triũ ſectarũ:& poſt hæc exponemus quod videt̃ decens ſuis fundamẽtis:[10] & ſuis euidentiis ab illis quæ diruẽt fundamẽta loquẽtiũ uanũ & verbũ mẽdatii. Sicq; ratio[11] partitionis cõiugationũ uerboꝝ ſm̃ antiquos eſt:quia oẽ uerbũ qđ eſt tranſitiuũ ex parte[12] ſuæ cõiugationis debet conſtrui ad ipſum cõiugatio verbi:quæ ſignificet fieri illius qđ fit ꝑ ipm̃. Sicq;[13] eſſendo leue ipm̃ qđ ſignificat vere ĩmanens & ſolitariũ & tranſitiuũ: qa eo[14] diſcernent̃ tranſitus & ĩmanẽtia:ideo poſuerũt ꝓ illo cõiugationẽ ꝓpriã: quæ eſt cõiugatio נפעל cũ[15] eo ꝙ iam inuenitur נפעל aliqñ trãſiens prout referemus iterũ in ſuo loco[16] proprio ei cũ auxilio Dei:ideo poſuerũt oẽs cõiugatiões: cõiugatões actionũ:excepto[17] נפעל:quia etiã התפעל ex parte ſuæ ſubſtãtiæ ſignificat primo actionẽ nõ paſſionẽ:[18] & ſi ſcđo ſignificet paſſionẽ quãdã ĩnq̃tum ſignificat actionẽ agentis ab eius intimo[19] ꝓut diximus ſupius:& iõ nõ poſuerũt ipſi leui cõiugationẽ פועל: cuius nõ eſt relatũ nomẽ[20] ipſius agentis ꝓut fecerũt in reliquis: qa poſuerũt cuius nõ ẽ relatũ nomẽ eius agẽtis de הפעיל[21] אכל גנוב cũ collectione labioꝝ:& de daghus גנב לוקח cũ ſciurek trahẽte vau:& de[22] quadro הקטר השלך cum rapiẽte kamecz : uel cum ſciurek paruo vt חתלת[23] pro fœmina:& de התפעל eſt הותפק הכבס. Ecce ꝙ primi poſuerũt[24] פועל:cuius nõ eſt relatũ nomen eius agẽtis natũ q̃dri:& הופעל natũ ab eo ẽt:[25] & nõ poſuerũt illas duas:inuenit̃ ꝙ ſi ueniãt nouiſſimi ad cõputãdũ oĩa:[26] quoꝝ nõ ſunt relata noĩa ſuoꝝ agẽtiũ cũ cõiugationibus q̃s cõputauerũt primi aſcẽderẽt[27] in vndecim cõiugatiões nõ in octo ſolum:& ſic inuenies in libro Ziccaron.i.memoriæ[28] quẽ edidit rabi Ioſeph kimhi pater rabi Dauid:& rabi Moſces:ꝙ ipſe nõ cõputauerit[29] coniugationes niſi ſex:quas retulimus:& inter illas abſorbuit cuius nõ fuit relatum nomen ſui agentis cuiq;

coniugationi

רבי יהודה חיוג ראש המדקדקים ורבי משה הכהן ורבי יונה אבן גנח ורבי אברהם בן עזרא וכן רבי יוסף קמחי ואחרים שמו אותם שבעה הקל והנפעל והדגוש והפועל והפעיל והופעל וההתפעל וזה דעת רבי שלמה ירחיי בספר לשון למודים · וזה כי הוא הוציא המרובע והוסיף פועל והופעל ובניו של רבי יוסף קמחי הוסיפו על ירושת אביהם שנים אלה ושמו סך כלם שמנה ורב מדקדקי זמנינו נגררו אחרי אלה · והאפוד והחביב בקשו להחזיר עטרה ליושנה ולגזור אומר שאין מנין אלא ששה והנה נסדר הראיות היותר חזקות אשר לכל אחת מהשלש כתות ואחרי זאת נבאר הנראה נכון ביסודותיו וראיותיו ממה שיהרסו יסודות המדברים שוא ודבר כזב · והנה טעם חלוקת בניני הפעלים לפי הקדמונים הוא כי כל פעל שהוא יוצא מצד בנינו ראוי לבנות לו בנין פעל יורה על הפעלות הנפעל בו והנה בהיות הקל הוא אשר יורה באמת על העומד והבודד והיוצא כי בו יבחנו היציאה והעמידה לכן שמו לו בנין מיוחד והוא בנין נפעל עם מה שכבר נמצא הנפעל לפעמים יוצא כמו שנזכר עוד במקומו ה המיוחד לו בעזרת האל · לכן הניחו כל הבנינים בניני הפעלים זולתי הנפעל כי גם התפעל מצד עצמו מורה ראשונה פעל לא הפעלות אף כי בשניות יורה על הפעלות מה במה שמורה פעל הפועל מתוכו כמו שאמרנו למעלה ולכן לא שמו לקל בנין פועל שלא נזכר שם פועלו כמו שעשו בנשארים כי שמו שלא נזכר שם פועלו מן ההפעיל אכל גנב בקבוץ שפתים ומן הדגוש גונב לוקח בשורק מושך וו ומן המרובע הקטר השלך בחטף קמץ או בשורק קטון כמו חתלת לנקבה ומהתפעל הותפקד הכבס הרי שהראשונים הניחו ה הפועל שלא נזכר שם פועלו נולד המרובע והופעל נולד ממנו גם כן ולא שמו אותם לשנים · נמצא כי אם יבאו האחרונים למנות כל מי שלא נזכרו שם פועליהם עם הבנינים אשר מנו הראשונים היו עולים לעשתי עשר בנינים לא לשמנה לבד · וכן תמצא בספר הזכרון שחבר הר׳ יוסף קמחי אביהם של רבי דוד ורבי משה שהוא לא מנה בנינים אלא הששה שזכרנו ובתוכם חבליע שלא נזכר שם פועלו לכל

בנין

מדבר מפורש אשר להם פעול מהם אשר הדבר המפורש אחד׃ ומהם אשר הוא רבים׃ והראשון יקראוהו המדקדקים יוצא לשני והאחר קראו אותו יוצא לשלישי ובהפך המורים הפעלות מדבר מפורש׃ ואשר לא יורו פעל אלא הפעלות מדבר בלתי מפורש הם אשר יקראו אשר לא הוזכר שם פועלם׃ והנה אמת הוא כי לפי החלוקה הטבעית כל אלו המינים הם מינים נאותים אל הפעלים מבלעדי הפעלים אשר יורו חוזק רשם העשות הענין בפעל מתוכו בין שיהיה הפועל בעל נפש או בלתי בעל נפש בין שיאות לו הענין ההוא באמת או בדרך דומה לאמת׃ ואלו הם אשר על האמת הם פעלי הפועלים בעצמם׃ כי יפליגו בהעשות הענין ההוא מתוכם כמו התקצף התחלחל התנכר התחבא התחכם התחנן התאנף הסתתר התפורר התמוטט ורוב אלו הם מבנין התפעל ומעוטם מה נפעל כמו נוע תנוע הארץ ויש מהפעלים גם כן שמורים העשות הענין על דרך פעל והפעלות כמו פתח רוה שהם מהדגוש ונמצאו עומדים כמו פתח הסמדר בשיר השירים סימן ז׳ רותה בשמים חרבי בישעיה סימן ל״ד והנה נמצאו גם שני אלה הפעלים באותו בנין הכבד בעצמו יוצאים לשני פתח בישעיה סימן כ׳ ופתחת השק מעל מתניך ורויתי נפש הכהנים דשן׃

לכן נראה שאין חלוקת הבנינים מפאת הפעל והתפעלות ומצד הפועל והפעול כמו שחשבו המדקדקים אשר היו לפנינו אלא מצד דרך נטיתם וחלופם בחלקי הבנינים ועל כן מזה הדרך יש לחלק הבנינים ולא מדרך הפעל והתפעל ולכן נוכל לבטל דברי רבות הקמחי ובעל לשון למודים ורבי שמואל בנבנשת והאפוד והחביב אשר ערכו מלחמה ביניהם בזאת החלוקה ועדין לא פורש לפי דרכיהם למי הדין נוטה כי כלם נתנו סבה מה שאינו סבה׃ וזה כי הקמחי שם שמנה בנינים נוספים במספרם על הקדמונים׃ וזה כי כל הקדמונים אשר שמענו הניחו ששה בנינים והם פעל קל בנין הפעיל בנין פעל הדגוש בנין הכפל שיש קוראים אותו פועל מרובע כמו שיתבאר לפנים ובנין נפעל ובנין התפעל וזה הדרך אשר דרכו בו

ex re explicita quib⁹ est actum de illis sunt quorũ res explicita
est vna:[2] & de illis sunt quorꝫ sunt multæ: & primũ uocãt grã-
matici transitiuũ ad alterũ:[3] alterũ uero uocant transitiuũ ad
reliquũ. Et ecõtra sunt quæ significãt passionẽ ex re[4] explicita.
Et quæ nõ sigñant actionẽ sed passionẽ ex re nõ explicita sunt
[5] quæ uocant quorꝫ nõ fuit relatũ nomẽ ipsa agẽtis. Sicq̧ uerꝫ
est ꝙ ẜm[6] diuisionẽ naturralẽ: omnes hę spẽs sunt spẽs cõue-
nientes uerbis[7] vltra uerba quæ significant uehemẽtiã impres
sionis fiendi rẽ in agente ab ipsius interiori:[8] siue fuerit agens
habens aĩam: aut nõ habens aĩam: siue cõueniat illi res[9] illa ue
re: aut modo sili uero. Et hæc sunt quæ ẜm veritatẽ sunt[10] uer
ba agentiũ in se: qa excedunt in faciũdo rem illam ab eorum
interiori vt[11] הסתתר התאנף התחנן התחבא התחבם התנכר התקלקל התקצף
[12] התמוט התפורר: & plura horꝫ sunt cnoiugationis התפעל: & pau
ciora ipsorꝫ sunt ex נפעל:[13] vt נוע תנוע הארץ. Et sunt ex uerbis ẽt
quæ significant fieri rem[14] ẜm modum actionis & passionis vt
רוה פתח: q̃ sunt ex graui: & inueniunt̃ ĩmanentia[15] vt הסמדר פתח
Cantic. capitulo. vii. apertũ est agrestum: רותה בשמים חרבי satia
tus est in cœlo gladius meus Isayæ[16] caplo. xxxiiii. Sicq̧ inue-
niuntur etiam duo hæc uerba in illa coniugatione graui eadẽ
[17] transitiua ad alterum פתח Isayę capitulo. xx. ופתחת: & aperies
saccum de super lumbis tuis: & רוה[18] vt ורויתי: & satiabo animã
sacerdotum pinguedine.

[19] ¶ Ideo videtur ꝙ nõ sit partitio coniugationum ex parte
actionis & passionis: & ex parte[20] agentis & passi: sicut putaue
runt grãmatici qui fuerunt ante nos.[21] Sed ex parte ipsorꝫ de-
clinationis & varietatis in partibus cõiugationũ. Et iõ ex hoc
mõ ẽ[22] diuidẽdũ cõiugatiões: & nõ ex pte agẽdi & patiẽdi. Et
iõ possumus destruere uerba cõtentionũ[23] kimhi: & auctoris
לשון למודים & rabi Samuelis Benuenast & Ephod & Habib:
[24] qui orditi sunt bellũ inter se in hac cõtrouersia: & adhuc nõ
fuit explicitũ ẜm[25] suas regulas ad quẽ ius tendit: quia oẽs tra
diderũt causam id quod nõ est causa: idq̧ qm̃[26] kimhi posuit
octo cõiugationes addentes suo numero super ueteres: quia
omnes[27] antiqui: quos audiuimus posuerunt sex coniugatio-
nes: quæ sunt פעל קל verbum leue: coniugatio de הפעיל[28] con-
iugatio de פעל graui: coniugatio duplicis: quam sunt qui uo-
cant ipsam פועל quadrum: vt[29] exponetur infra: & coniuga-
tio נפעל & coniugatio התפעל: & hæc est via qua processerunt
rabi

ex ſcīa ſpeculatiōis ut rabi Iona aben Gianah & Ephodeus & Habib:& nō meminerūt[2] de diuiſione actionū harum quę eſt nota oī ſpeculāti res ipſius naturæ:& mores[3] hoīum:& iō nos ponimus ipſam vnū principiorꝫ ſcīæ grāmaticees.

[4]¶ Verūtamen uerbum commotum aut exiens eſt cuius factum per ipſum eſt ſeparatum [5] ab actione: & vocatur cōmotum ſicut vir qui cōmouetur a ſuo loco : & exit [6] a ſuo ſtatu:ſic in hoc uerbo factum qđ fit ab agente cōmouetur eo ab agente[7] in corpus ſeparatum:& ibi remanebit poſt actionem agentis:ut in uerbo אכל:ecce[8] comeſtum eſt ſeparatum a comedēte: & inueniť res alia p̄ter comedētē:& actionē [9] comeſtionis: & ſilr ædificiū p̄ter ædificantē:& ędificare qđ eſt actio ędificii ędificātis:[10] & iō dixerūt oēs grāmatici ꝙ comedit & ędificauit ſunt uerba cōmota & exeūtia:[11] & ambulauit & exiuit & ſtetit & ſedit ſunt ſolitaria & immanētia. Verūtamen poſtq̄ vidi cōtrouerſiā fremitus[12] multitudinis grāmaticorꝫ nouorꝫ etiā ueterꝫ elexi apprime offendere radicē uerborꝫ:& fundamētū [13] cauſæ ſuarꝫ partitionū:& laboraui in grāmaticis linguarꝫ uariarū ad intelligēdū quid[14] accidat uerbis vl'iter inquātū ſunt uerba diſtinctarꝫ ſpērum ex ſe:[15] & quid deceat eis ꝭm p̄prietatem p̄priā linguis diuerſis. Et inueni ꝙ eſſendo [16] ꝙ uerbū ſignificat fieri rem ex re tpe terminato vt ſcripſimus ſupius.

[17] Et fieri rem erit fieri rem eſſendi ſimpl'r : aut rem diſtinctā [18] ab eſſendo ſimpl'r. Et rem diſtinctā ſignificat uerbū ꝭm modum actionis:aut[19] ꝭm modū paſſionis:aut ꝭm modū faciēdi eſſe terminatū abſq; actiōe[20] & paſſione:aut ꝭm modū faciēdi eſſe terminatū actione & paſſione:&[21] vnūqđq; horꝫ inquātū ipſum fieri ſit ex re explicita: aut ex re quæ non fuit explicita. Et ſi [22] qđ ſignificat uerbū fuerit fieri rem ſimpl'r eſſendi hoc uocatur uerbū [23] ſubſtātiuū ut ſunt היה fuit נמצא inuentus eſt & cōſimilia illis:& ſi ſit res diſtincta[24] ab eſſendo ſimpl'r res eſſendi terminati priuata actione & paſſione ſunt[25] ut חיה עמד ישב vixit ſtetit ſedit & cætera:& hæc ſunt īmanentia uere: quæ multi[26] uocant ſolitaria:& quæ ſignificāt per modum actionis : & nō eſt paſſiuū eis:illa[27] ſunt quæ ſūt ſolitaria uere vt הלך יצא ישן ער ambulauit exiuit obdormiuit vigilauit & cætera : quæ non ſignificant[28] fieri eſſe terminatū ſolum:ſed cum hoc ſignificāt actionē quādā de qua nō remāſit[29] poſt ipſius actionē : & non īueniť in eius actione actū oīo. Et quæ ſunt ꝭm modū actiōis

ex re

מחכמת המחקר כמו רבי יונה אבן גאנח והאפודי והחביב ולא זכרו את חלוקת הפעלים הללו שהיא ידועה לכל חוקר עניני הטבע ומדות האנשים ולכן אנחנו משימים אותה אחת מהתחלות חכמת הדקדוק

ואולם הפעל הנודד או היוצא הוא אשר הפעול בו נפרד מהפעל ונקרא נודד כאיש נודד ממקומו ויוצא ממעמדו כן בזה הפעל הפעול הנפעל מהפועל נודד בו מן הפועל אל גוף נפרד ושם ישאר אחרי פעל הפועל כגון בפועל אכל והנה הנאכל הוא נפרד מן האוכל ונמצא דבר אחר זולת האוכל ופעל האכילה · וכן הבנין זולת הבונה והבנה שהוא פעל בנין הבונה ולכן אמרו כל המדקדקים כי אכל ובנה הם פעלים נודדים ויוצאים והלך ויצא ועמד וישב בודדים ועומדים ואמנם אחרי ראי הפכת רגשת המון המדקדקים חרשים גם ישנים בחרתי לכוין שרש הפעלים ויסוד סבת חלוקותיהם ויגעתי בדקדוקי לשונות מתחלפות להבין מה יקרה לפעלים בכלל במה שהם פעלים חלוקי המינים מפאת עצמם ומה נאות להם ביחוד מיוחד ללשונות שונות · ומצאתי כי בהיות הפעל מורה העשות הענין מדבר בזמן מוגבל כמו שכתבנו למעלה והעשות הענין יהיה העשות ענין המציאות סתם או ענין נפרד מהמציאות סתם · והענין הנפרד יורה עליו הפעל על דרך פעל או על דרך הפעלות או על דרך העשות מציאות מוגבל בלי פעל והפעלות או על דרך העשות מציאות מוגבל בפעל והפעלות · וכל אחד מאלו במה שהעשותו מדבר מפורש או אשר לא פורש · ואם מה שיורה הפעל יהיה העשות ענין סתם המציאות זה יקרא פעל המציאות כמו היה נמצא וכיוצא בם · ואם יהיה הענין הנפרד מהמציאות סתם ענין מציאות מוגבל נעדר הפעל וההפעלות הם כמו חיה עמד ישב וזולתו ואלו הם העומדים באמת אשר רבים קראום בודדים ואשר מורים על דרך הפעל ואין פעול להם הם אשר הם בודדים באמת כמו הלך יצא ישן ער וזולתם שאינם מורים העשות מציאות מוגבל לבד אבל עם זה יורו פעל מה אשר לא נשאר אחר פעלו ולא נמצא בפעלו פעול כלל · ואשר הם על דרך הפעל

נמצא דבר נפעל כי אם נאמר הלכתי אחרי הלכי או בהלכי לא נמצא דבר נפעל זולת הלכי ויש שימצאו שני נפעלים בפעל אחד כפעל הלבוש כי באמרנו הלבשתי יובנו שני נפעלים כי יובן הבגד אשר הלבשתי ויובן הערום אשר אותו הלבשתי וכן לפעמים ימצאו שני פועלים בפעל אחד כמו אם נאמר האכלתי כי יובן מזה המאכיל והאוכל בלעדי פעל אכל והדבר הנאכל ולכן שמו המדקדקים פעלים מורים פעל הפועל ופעל הנפעל רצוני בזה הפעלותו וקבלתו הפעל מן הפעל ופעל בודד אשר לא יורה נפעל נבדל ופעלים יורו פועלים נבדלים רבים ונפעלים רבים נבדלים ולכן חלקו הפעלים אל בודדים עומדים ויוצאים לשני ויוצאים לשלישי וכן הפעלים המורים הפעלות בכל מיני היוצאים הנזכרים ומעתה נרשום כל חלק וחלק מאלה ונבדיל ביניהם כפי תנאיהם בבירור דברי המדקדקים אשר קדמונו להפריש בין המדברים אמת לאשר לא יתכנו דבריהם ונתחיל תחלת מן הבודדים:

ונאמר כי הפעל הבודד הוא אשר יורה על הפעל אשר לא ישאיר אחריו נפעל כמו הלך כי אחרי הלך לא נשאר דבר בהולך ולא חוץ ממנו ולפי שלא עיינו בזה רוב המדקדקים טבעו במים שאין להם סוף ולא ידעו לצאת כי מקצתם גזרו שאין בודד כלל אלא כשחלק הפועל הוא הנפעל וחלק פועל כי הנפש מניעה הגוף בהליכה והגוף מתנועע בה ולכן אמרו שיש פועל ונפעל נבדלים· ולכן אין אלה בודדים באמת וזה היה דעת בעל האפוד ואחרים אמרו כי הפועל הוא עצמו הפעול ועל זאת אין פעול בבניני הפעלים האלה וכל אלה טעו בראוה· כי האמת הוא שהפועל לעולם נבדל מן הנפעל אך הפעל אינו נבדל מן הנפעל לעולם כי לפעמים הוא הוא כי ההולך לא יפעל אלא פעל ההליכה ולכן אין פעול לו שכיון שהפעל הוא הפעול כשנבטא בפעל כבר נודע הפעול· ואין צורך ליחד לו חלק בבניני הפעלים אחרי הודעו בכל חלק בפירוש זהו לפי דעתי· ותמהני מאד על הראשונים אשר קדמונו ולא הרגישו זאת ויותר יש לתמוה על המדקדקים שבקשו טעמי דקדוק הלשון

inuenitur res facta:quia ſi dixerimus ambulaui poſt me ambu
laſſe:aut me ambulādo:nō inuenit[2] res facta p̄ter me ambula⸗
re:& ſunt quoꝝ ſunt duo facta actione vna:vt actio[3] indumen
ti:quia nobis dicentibus הלבשתי feci ueſtire: intelligūtur duo
facta:quia intelligit pannus quem[4] feci ueſtire: & intelligitur
nudus quem ipſum ueſtiui. Et ſic aliqñ inueniunt duo [5] agen⸗
tia actione una ꝑut ſi dixerimus האכלתי: quia intelliget ex hoc
ip̄m faciens comedere[6] & comedens vltra actionē אכל come⸗
dendi & rem comeſtā:& ideo poſuerūt grāmatici uerba[7] ſigni
ficantia actionē agentis: & actionē facti. intentio mea in hoc
eſt ipſum affici:& ipſius receptionē actionis [8] ab ipſo agente:
& uerbum īmanens qđ nō ſignificabit factū diſtinctū. Et uer⸗
ba quæ ſignificabūt agentia [9] diſtincta multa & facta multa di
ſtincta:& iō diuiſerūt uerba in ſolitaria [10] & īmanentia & exeū
tia ad ſcđm:& exeuntia ad tertium:& ſic uerba ſignificātia af⸗
fectum[11] in oībus ſpēbus exeuntiū p̄dictoꝝ:& ex nunc deſcri⸗
bemus oēm partem & partē hoꝝ:[12] & diſtinguemus inter ea
ſm ipſoꝝ cōditiones cum diſcretione uerboꝝ ipſoꝝ grāmati
corū:qui nos p̄ceſſerunt [13] ad ſecernendū inter loquētes veri⸗
tatem : & illos quoꝝ nō cōueniēt eorum uerba:& incipiemus
primo[14] a ſolitariis.[15] ¶ Et dicemus ꝙ uerbū ſolitariū eſt qđ
ſignificabit actionē quæ nō [16] relinquet poſt eam factū ut am⸗
bulauit:quia poſt ambulare nō remanet[17] res ī ambulāte neq;
extra ip̄m:& quia nō īnſpexerūt hoc maior pars grāmaticorū
ſubmerſi ſunt[18] in aquis quibus non eſt vltimū. Et nō ſciuerūt
exire:qa qdā ipſoꝝ decreuerūt ꝙ nō ſit ſolitariū penitus[19] niſi
qñ pars agētis eſt ip̄m fcm̄:& ps eſt agēs:qa aīa mouet corp⁹
[20] in ambulatōe & corp⁹ mouet in ea:& iō dixerūt ꝙ ſint agēs
& fcm̄ diſtincta:[21] & iō nō ſunt hæc ſolitaria in veritate:& hæc
ſiūt ſnīa auctoris Ephod. Et alii dixerūt[22] ꝙ agens ſit ipſūmet
factū:& ob hoc nō eſt fcm̄.i.ꝑticipiū paſſiuū in cōiugatiōibus
uerboꝝ hoꝝ:[23] & oēs hi errauerūt in vidēte:qa uerū ē ꝙ agēs
ſemp eſt diſtīctū a[24] facto: ſed actio nō eſt diſtīcta a fcō ſemp:
qa aliqñ eſt [25] idip̄m:qa ambulās nō facit niſi actionē ambula
tionis:& iō nō eſt fcm̄.i.ꝑticipiū paſſiuū ei:qa[26] ex quo actio ē
ip̄m fcm̄ qñ exprimemus actionē iam noſcit ip̄m factū:& non
oportet[27] determinare illi ꝑtē in cōiugationib⁹ uerborū poſt
ip̄m noſci in oī ꝑte clare:hoc ē ſm[28] meā ſnīam. Et miror ego
nimis ſuꝑ primos q p̄ceſſerūt nos:& nō ſentierūt hoc:[29] & ma
gis ē mirādū ſuꝑ grāmaticos:q q̄ſiuerūt rōes grāmaticę līguę

de rebus noīs de eius diffinitione & suis partitionibus in eius
species:& explicatione suaꝝ proprietatũ & formatione oīum
[2]ipsius minutiarũ ẜm ipsaꝝ dispõnem in maceriis suaꝝ strata
rũ.Et hic expletũ est hoc caplm̃ [3] quartũ i quo cõtinetur expo
sitio partis primæ linguæ hæbreoꝝ prioris [4] dignitate & do-
ctrina omnibus reliqs partibus huius linguæ : & ideo ꝓduxi-
mus sermonem in ipsius expõne[5].Et si errauerimus vt agnus
perditus in multiplicãdo in eo uerba:aut absq; mentis atten-
tione Deus parcat [6] nobis.
[7]¶Caput quintũ est caput uerbi in quo exponemus ipm̃ uer
bũ ẜm oẽs ipsius cõditiones[8]& ipsius partes & eius euẽta ꝓut
diiudicabit grãmatica linguæ [9] hæbreæ:& incipiemus in de-
scriptione uerbi & dicemus.[10]¶Verbũ est pars orõnis signi
ficans fieri aliqd ex re termino[11]tpis ipm̃ fiẽdi vt didicit signi
ficat fieri disciplinã ab addiscẽte:[12]termīo tpis p̃teriti termi
nãte ipsam fieri.Et me dicere partẽ orõnis est loco[13]generis:
quia omne uerbũ est pars orõnis:& nõ omnis pars orõnis est
uerbũ:quia nomen & dictio est[14]pars orationis:& illa nõ sunt
uerba:& dixi significãs fieri aliqd ex re ad distinguẽdũ[15]inter
ipsum uerbũ:& quædam noīa & dictiones quæ sunt ptes ora-
tionis:& significant aliquid[16]termino tpis terminantis illud.
Verũtñ nõ significãt fieri aliquid[17]ex re:ut hodie & heri:quæ
significãt aliqd diei:sed non fieri diem[18]tpe illo termīato:sed
illum esse solũ:& dixi aliqd vt esset hoc nomẽ [19]cõe continens
res substãtiales & accñtia:quia etiã ex qbusdã substãtiis [20] con
struet̃ uerbũ:qñ esse substãtiã illam sil'e est ad esse formã ema-
natã[21]duratione ipsam fiendi rei cui conueniet vt חיים: qa esse
vitã[22]sil'e est ad esse formã emanatã viuo:& ipsam fieri illi du-
ratione tẽporis essendi [23]in vita vita illius:& iõ ẜm hoc intelle
ctum cõstruetur ex hoc nomine uerbũ:& dicemus vixit [24] vi-
xisti vixi & viues & cresces.Et cum sint opportunæ necessario
ut fiat vnũqdq; tres res:videlicet agens & actio agentis & fa-
ctum actione illa:& aliquando[26]agens est vnum.& factum est
vnum:& distinguuntur tria hæc clare vt comedi:[27]quia ego
sum comedens vnus:& actio quæ est me comedere est vna: &
factũ quod est ipm̃ comestum[28]est vnum etiã : & oẽs tres nos
sumus distincti vnus ab alio:& aliqñ erit[29]factũ nõ distinctũ
ab actione vt ambulauit:qa post actionẽ ipsi⁹ ambulatiõis nõ
inuenitur

בעניני השם בגדרו וחלוקותיו למיניו ופירוש סגולותיו וציור כל פרטיו על פי מתכונתם במשעולי מסילותיהם ובזה נשלם זה השער הרביעי אשר בו נכלל ביאור החלק הראשון מלשון העברים הקודם במעלה ובלמוד לכל שאר חלקי זה הלשון ולכן הארכנו בביאורו · ואם תעינו כשה אובד בהרבות בו דברים או בבלי דעת האל יכפר בעדנו ׃

השער

החמשי הוא שער הפעל בו נבאר הפעל בכל תנאיו וחלקיו ומשיגיו כפי מה שתשפט דקדוק הלשון העברית ונתחיל ברושם הפעל ונאמר ׃

הפעל

הוא חלק המאמר מורה העשות ענין מדבר בגבול זמן העשותו כמו למד מורה העשות הלמידה מהלמד בגבול זמן עבר המגביל העשותה ואמרי חלק מאמר הוא מקום הסוג כי כל פעל חלק מאמר ואין כל חלק מאמר פעל כי השם והמלה חלק מאמר ואינם פעלים ואמרתי מורה העשות ענין מדבר להבדיל בין הפעל וקצת השמות והמלות אשר הם חלקי מאמר ומורים ענין בגבול זמן המגביל אותו · אך אמנם אינם מורים העשות הענין מדבר כמו היום ואתמול שמורים ענין היום אבל לא העשות היום בזמן ההוא המוגבל אלא היותו לבד ואמרתי ענין להיות זה שם משותף כולל הדברים העצמיים והמקרים כי אף ממקצת העצמים יבנה פעל כשמציאות העצם ההוא דומה למציאות צורה נאצלת במשך העשותה לדבר אשר תאות אליו כמו חיים שמציאות החיים דומה למציאות צורה נאצלת לחי והעשותם לו במשך זמן היות בחיים חייתו ולכן לפי זה המובן יבנה מזה השם פעל ונאמר חיה חית חיתי וחית ורבית · ובהיות צריכים בהכרח בהעשות כל ענין שלשה דברים פועל ופעל הפועל והנפעל בפועל ההוא ולפעמים הפועל אחד והנפעל אחד ויובדלו שלשה אלה בפירוש כמו אכלתי כי אני האוכל אחד והפעל שהוא אכלי אחד והנפעל והוא הנאכל אחד גם כן וכל שלשתנו נבדלים האחד מן האחר ולפעמים יהיה הנפעל בלתי נבדל מן הפעל כמו הלך כי אחרי פעל ההליכה לא

נמצא

שְׁנַיִם נֶחֱלַט עַל שְׁתֵּי עֲשָׂרוֹת כִּי הָעֲשָׂרוֹת הַבָּאוֹת אַחֲרֵי עֶשְׂרִים הָיוּ לָהֶם שְׁמוֹת מְיוּחָדִים כְּגוֹן שְׁלֹשִׁים וְאַרְבָּעִים וְזוּלָתָם וּשְׁתֵּי עֲשָׂרוֹת נִשְׁאֲרוּ בְּאֶפֶס שֵׁם יְיַחֲדֵם לָכֵן הוּעְתַּק לָהֶם שֵׁם הָרִבּוּי בְּיִחוּד וְאָמְרוּ עֶשְׂרִים׃ וְהָאוֹמְרִים כִּי הָיָה מִשְׁפָּטוֹ בְּפַתָּח תַּחַת הָרֵישׁ וְחִרֶק תַּחַת הַיּוּד לְהוֹרוֹת עַל הַשְּׁנִיּוּת כְּמוֹ פַּעֲמַיִם וּשְׁנָתַיִם אֶלָּא שֶׁלֹּא בָּא כָּכָה שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת הַחֲבָרָה בֵּינוֹ וּבֵין שְׁאַר שְׁמוֹת רִבּוּי הָעֲשָׂרוֹת שֶׁהֵם שְׁלֹשִׁים וְאַרְבָּעִים וְזוּלָתָם אוּלַי מַנִּיחַ לְשׁוֹנֵנוּ בַּחֲלוֹם הִגִּיד לָהֶם זֶה׃ וְכֵן הָאוֹמְרִים שֶׁשֵּׁם הָעֶשְׂרִים מְיוּחָד לִשְׁתֵּי עֲשָׂרוֹת כְּמוֹ שֶׁשֵּׁם עֲשָׂרָה מְיוּחָד לַעֲשָׂרָה לְבַדָּם נִרְאָה מַאֲמָרָם אֵין טַעַם וְלֹא תֹאַר לוֹ וְלֹא הָדָר׃ וְהָאוֹת עַל אֲמִתַּת סְבָרָתֵינוּ כִּי מָצָאנוּ בְּתֵיבַת עֶשְׂרִים אוֹתִיּוֹת עֶשֶׂר עִם הַיּוּד וְהַמֵּם שֶׁהֻרְגְּלוּ לְהוֹרוֹת עַל הָרִבּוּי׃

מאה לְפִי דַעְתִּי הוּא שֵׁם הַמִּנְיָן וְלֹא תֹאַר הַמְּנוּיִם וְכֵן שְׁלֹשִׁים אַרְבָּעִים וְכָל שְׁמוֹת הַכְּלָלִים אַחַר עֲשָׂרָה וְלָכֵן כֻּלָּם שָׁוִים לַזְּכָרִים וְלַנְּקֵבוֹת וְהוּא לְשׁוֹן נְקֵבָה וּמִסְפַּר הָרִבּוּי יָעִיד עַל זֶה כִּי נֶאֱמַר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְלֹא נֶאֱמַר שְׁלֹשָׁה׃ וְיֵשׁ לוֹ שְׁנִיּוּת מָאתַיִם בְּקָמֵץ הַמֵּם וְהַתָּו וְחִרֶק הַיּוּד וְהָרִבּוּי מֵאוֹת בְּצֵרֵי הַמֵּם וְחֹלֶם הָאָלֶף וּבָרִבּוּי לֹא יִשְׁתַּנֶּה הַמֵּם אֶלָּא הָאָלֶף מִקָּמֵץ אֶל חֹלֶם כִּי נֶאֱמַר מֵאָה וּמֵאוֹת׃

אלף כֻּלּוֹ בִּסְגוֹל וּבַשְּׁנִיּוּת הָאָלֶף פַּתָּח וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּקָמֵץ וְהַיּוּד הַנּוֹסֶפֶת בְּחִרֶק וְנֶאֱמַר אַלְפַּיִם וּבָרִבּוּי הָאָלֶף בַּחֲטַף פַּתָּח וְהַלָּמֶד בְּקָמֵץ וְהַפֵּא בְּחִירֶק וְנֶאֱמַר אֲלָפִים׃

רבוא הָרֵישׁ בְּחִרֶק וְהַבֵּית בְּחֹלֶם וְדָגֵשׁ וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וְנֶאֱמַר רִבּוֹאוֹת וְלִפְעָמִים תֶּחְסַר הָאָלֶף וְנֶאֱמַר רִבּוֹת וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָם׃

רבבה הָרֵישׁ בִּשְׁוָא וּשְׁתֵּי הַבֵּית בְּקָמֵץ וּבָרִבּוּי הַקָּמֵץ הַשֵּׁנִי יָשׁוּב חֹלֶם וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וְנֶאֱמַר רְבָבוֹת וּבִסְמִיכוּת הַשְּׁוָא יִתְחַלֵּף בְּחִרֶק וְקָמֵץ הַבֵּית הָרִאשׁוֹנָה בַּחֲטַף פַּתָּח וְקָמֵץ הַשֵּׁנִית בְּחֹלֶם וְנֶאֱמַר רִבְבוֹת כְּמוֹ בְּסֵפֶר בְּמִדְבַּר סִימָן י׳ שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃ וּבָזֶה שֶׁבַח לְשֵׁם גּוֹאֲלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ נִשְׁלָם בֵּאוּר כָּל מַה שֶׁנִּדַּרְנוּ

בעניני

duo: absolutum fuit pro duobus denariis: quia denarii uenie-
tes post viginti habuerunt[2] noĩa ꝓpria ut שלשים & ארבעים & cæ
tera: & duo denarii[3] remanserunt absq; noĩe quod eos appro-
priet: ideo translatũ fuit eis nomen pl'itatis appropriate: & di
xerunt[4] עשרים. Et dicentes ꝙ fuerit ius eius cum pathah sub
resc: & hirek sub[5] yod ad significandũ super dualitatẽ ut פעמים
שנתים: sed nõ uenit sic[6] ut nõ mutetur sonus inter ip̃m & inter
reliqua noĩa pl'itatis denarioꝝ quæ sunt[7] ארבעים & שלשים & cæ-
tera: forsan impositor nostrę linguæ ꝑ insomniũ enũciauit il-
lis hoc:[8] & similiter qui dicunt ꝙ nomen עשרים sit ꝓpriũ duo-
bus denariis sicut nomen עשרה[9] est propriũ decẽ solum: videt̃
eorum dictum sine rõne: & nõ est forma ei neq; decus.[10] Et si-
gnum sup ueritatẽ nostræ opĩonis est: quia ĩuenimus in dictio
ne עשרים lr̃as עשר[11] cum yod & mem quæ cõsueuerũt significa
re super pluralitatẽ.[12] ¶ מאה ſm meam opinionẽ est nomẽ nu
meri: & nõ agnomen numeratoꝝ: & sic[13] שלשים ארבעים: & oĩa
nomina sũmaꝝ post decẽ:[14] & ideo oĩa illa sunt ęqualia mascu
lis & fœminis: & est lĩguę fœmininę: & numerus pl'itatis[15] atte
stat̃ huic: qa dicemus שלש & nõ dicemus שלשה. Et est ei duali-
tas[16] מאתים cũ kamecz mem & tau & hirek yod: & pl'itas est מאות
cũ ceri mem & holem[17] aleph: & in pl'itate nõ mutabit̃ mem:
sed aleph ex kamecz in holem: quia dicemus[18] מאה & מאות.
[19] ¶ אלף totum ipsum est cum seghol: & in dualitate aleph fit
cum pathah: & lãmed cũ sceua:[20] & pe cũ kamecz: & yod addi
ta est cum hirek: & dicemus אלפים.[21] Et in pluralitate aleph cũ
rapiente pathah: & lãmed cum kamecz: & pe cum hirek: & di-
cemus אלפים.[22] ¶ רבוא Miriariũ resc cum hirek: & beth cũ ho
lem & daghesc: & plurificabitur in lingua[23] fœminina & dice
mus רבואות: & aliquando deest aleph[24] & dicemus רבות: & nõ
mutabitur vnquã. ¶ רבבה resc cum sceua:[25] & duæ beth cũ ka
mecz: & in pluralitate kamecz ſcd̃m redibit[26] in holẽ: & pluri
ficabitur in lingua fœminina & dicemus רבבות. Et in continui
tate sceua cõmutabitur[27] in hirek: & kamecz beth primę in ra
piens pathah: & kamecz secũdę in holem: & dicemus[28] רבבות:
vt in libro Numeri cap. decimo restitue Deus רבבות miriaria
milliarioꝝ Israel:[29] & ĩ hoc laus nomini redẽptoris nostri Dei
czbaoth nomen eius expleta est expõ oĩum quæ promisimus
de rebus

nouem in minutiis:& illud est additũ supra illa:& sitr gignet
עשתי עשר:quod est[2] addens vnum supra decẽ:& iõ dignum est
uocare numerũ hunc cõpositũ[3] עשתי עשר. Sicq; nomẽ vnius in
ipsius continuatione noĩ denarii:eius iudiciũ est sicut iudiciũ
[4] cõtinuitatis in eius pũctuatione q̄ cõmutetur ĩ ipso kamecz
ĩ pathah.Et ius minutiæ p̄ masculo[5] & p̄ fœmina ab vndecim
vsq; ad viginti est illius iudiciũ sicut in ĩminutõe. Sed iudiciũ
[6] denarioꝝ apud masculũ & fœminã est ecõtra: qa in denario
primo[7] dixerunt עשרה cum he pro masculo:& עשר sine he p̄ fœ
mina:sed ex decẽ & vltra[8] dicemus עשרה cũ he pro fœmina:&
עשר sine he p̄ masculo:nisi q̄ in pũctuatione עשרה[9] est mutatũ
rapiẽs pathah in seghol:& pathah in sceua:& kamecz magnũ
in ceri:[10] & in עשר duo seghol fœmĩæ cõmutata sunt ĩ kamecz
magnũ.Et decens est dicere[11] q̄ fuit hoc essendo עשר qđ cõti
nuatur p̄ masculis totum cum kamecz illud nomẽ aggregati
[12] ex decẽ vnitatibus:& nõ erit interp̄tatio שנים עשר duo & de-
cem:sed duo[13] de denario: quæ addita sunt sup̄ aggregato:&
sic שלשה עשר tria de [14] denario addita sup̄ illa:& sic vsq; ad vl-
timũ.Et sil'e huic עשרה p̄ fœmina[15] non est decẽ numeratę sed
aggregatũ ex illis:& hæc est rõ cõueniens:quare nõ [16] dicem⁹
שנים ועשר שלשה ועשר cũ additiõe vau sicut dicimus שנים[17] ועשרים
שלשה ועשרים:& iõ etiã est dicendũ q̄ ob hoc idem ex vno[18] vsq;
ad decem:& ex viginti & vltra quãdo ueniet numerus ad co-
gnominãdũ numeꝝ dieꝝ nos[19] referimus dies in lingua plu-
ralitatis:quia noĩa numeroꝝ sunt nomina pl'itatis[20] non noĩa
numeri collecti:sed a decẽ vsq; ad viginti res est[21] econtra:qa
tũc referimus dies in lingua singl'is:qa noĩa denarii est nomẽ
sũmæ:[22] & iõ dicimus שנים duo ימים dies: & dicim⁹ אחד עשר vn
decim uel שנים עשר duodecĩ יום dies:& vr̄ [23] mihi q̄ hoc signũ
sit sufficiens ad significãdũ q̄ שנים עשר sit nomẽ sũmę & singl'e
& non [24] pluralitas.Et scias hoc & intellige illud:quia licet nõ
præcesserit me in hoc aliquis homo de[25] grãmaticis: qui fue-
runt ante nos decuerunt apud me uerba hæc:& gauisus sum
[26] offendens illa sicut ille qui inuenit prædam multam : quia
sunt uerba rõnis approbata intelligenti [27] & recta inuenien-
tibus sapientiam.[28] ℭ עשרים hayn cum seghol : & scin cum
sceua : & resc cum hirek : & est [29] nomen significans super
pluralitatem denariorum : & essendo minimum pluralitatis

תשעה לפרטרט והוא נוסף עליהם וכן יולד העשתי עשר שהוא נוסף אחד על העשרה׳ ולכן ראוי לקרא המספר הזה המורכב עשתי עשר׳ והנה שם האחד בהסמכו לשם העשר משפטו כמשפט הסמיכות בניקודו שיומר בו הקמץ אל פתח ודין הפרט לזכר ול ולנקבה מעשתי עשר עד עשרים דינו כמו בפרטרט אבל דין ה העשרות אצל הזכר והנקבה הוא בהפך כי בעשירית הראשונה אמרו עשרה בהא לזכר ועשר בלא הא לנקבה אבל מעשרה ולמעלה נאמר עשרה בהא לנקבה ועשר בלא הא לזכר אלא שבניקוד עשרה נשתנה החטף פתח אל סגול והפתח אל שוא והקמץ גדול אל צרי ובעשר שתי סגולות הנקבה הומרו בקמץ גדול׳ ונכון הוא לומר שהיה זה כי בהיות עשר הנסמך לזכרים כלו בקמץ הוא שם המקובץ מהעשרה אחרים ולא יהיה פירוש שנים עשר שנים ועשר אלא שנים של העשר הנוספים על המקובץ׳ וכן שלשה עשר השלשה של העשר הנוספים עליהם׳ וכן עד הסוף׳ וכיוצא לזה עשרה לנקבה אינו העשר המנויות אלא המקובץ מהן וזהו טעם נאות למה לא נאמר שנים ועשר שלשה ועשר בתוספת וו כמו שאומרים שנים ועשרים שלשה ועשרים׳ ולכן גם כן יש לומר כי על זה בעצמו מאחד עד עשרה ומעשרים ואילך כשיבא מספר לתאר מנין הימים אנו מזכירים ימים בלשון הרבוי כי שמות המספרים הם שמות הרבוי לא שמות המספר המקובץ אבל מעשרה עד עשרים הענין הוא בהפך כי אז נזכור הימים בלשון יחיד כי שמות העשר הוא שם הכלל ולכן נאמר שנים ימים ונאמר אחד עשר יום או שנים עשר יום ונראה לי כי זה אות מספיק להורות כי שנים עשר הוא שם כלל ויחיד ולא רבוי׳ ודע זה והבינהו כי אף על פי שלא קדמני בזה אדם מן המדקדקים אשר היו לפנינו נאותו בעיני דברים אלה ושמחתי בפגעי בם כמוצא שלל רב כי הם דברים של טעם נכונים למבין וישרים למוצאי דעת׃

עשרים העין בסגול והשין בשוא והריש בחירק והוא שם מורה על רבוי העשרות ובהיות פחות רבים

הראשון אשר יחשוב המונה למנות אחרי העשרה כי בהיות העשרה סוף כלל האחדים וראש כל העשרות כי הוא ראשיתם כי כיון שהתשע כולל כל מספר ואחריהם בא העשרה שהוא בעשרות כמו האחד באחדים לכן המונה אחר שמנה עשרה מחשב איך יסדר חשבונותיו ומה לו למנות אחר זה ולכן המספר הבא מיד ולא אחר אחרי עשרה נקרא המנין המחושב ועל זאת נקרא עשתי עשרה כלומר מחושב העשרה׃ והחביב בקש להציל רבי יונה ממכשול הספק הראשון באמרו שבהיות האחד ראש כל חשבון הוא למעלה על כלם ולכן אמר עשתי עשרה על שתי עשרה כלומר המספר הסמוך לעשרה שהוא התחלה ולמעלה על כל מספר׃ והאמת כי בפעם הזאת כשל עוזר ונפל עזור כי הפרש גדול יש בין התחלת הדבר ומה שעליו׃ אף כי דעת בן עזרא הוא שירוי מאד ממקומות השאלה והעתק כי עשתי עשר יורה אחד עשר אף אצל מי אשר אבדו עשתונותיו לחשוב מה יבא אחרי העשר אשר כבר עשוהו׃ ולכן נראה לי קרוב מכל אלה לפרש עשתי לשון עשת ברזל שפירש בעל הערוך בערך עשת שפירושו חתיכה גדולה של ברזל וכן יהיה פירוש עשתי עשר חתיכה של עשר כלומר תוספת עשירית שהוא חלק עשר נוסף על עשר שהוא אחד כי האחד חלק מונה העשרה עשר פעמים וחתיכה ראויה מהם כי הוא חלק מתיחס מונה את הכל ומתאר אתו בשמו כי אין העשרה כי אם עשרת כפלי האחד המונה אתו עשר פעמים והוא החלק הנוסף על עשר באחד עשר ויעיד על זה כי בהיות עשתי שם החלק הנוסף היה שוה לזכרים ולנקבות כי אחד חתיכת עשר לזכר ואחת חתיכת עשר לנקבה ולכן עשתי עשר שפירושו חתיכת עשר שוה לשניהם׃ ואין צורך לעשתונות בן עזרא בזה כי אף אם הוא היה עשתות שאנן בזה אבדו עשתונותיו כי פירושו השאלה רחוקה מאד להיות מחשבת המנין הראשון המורכב אחד עשר׃ והתחכמות מיסיר ליאון גם כן בספר לבנת הספיר שהוא נכון בעיני החביב לומר שהעיון על העשרה יוליד האחד עשר וזה כי העשרה אחד כולל היחידים שהם

primus quem cogitat numerator numerare poſt decem:quia
eſſendo[2] decem finis ſũmæ vnitatũ:& caput oĩum denarioꝝ:
quia ipſum eſt illorum principiũ : quia[3] ex quo nouenarius
continet omnem numeꝝ: & poſtea uenit decem qđ eſt in de⸗
nariis[4] ſicut vnũ ĩ vnitatib⁊: iõ cõputator poſtq̃ cõputauerit
decẽ cogitat qũo ordinabit[5] ſua cõputa:& qd ſit ei ad cõpu⸗
tandũ poſt hoc: & iõ numerus ueniẽs mox ilico[6] poſt decem
vocat̃ numerus cogitatus:& ꝓpterea uocat̃ עשתי עשר:[7] ac ſi di
ceret cogitatũ de decẽ. Et Habib q̃ſiuit ad eripiẽdũ rabi Iona
ex clanculo[8] dubii primi dicẽdo ꝙ eſſendo unũ caput oĩs cõ⸗
puti ipm̃ eſt[9] ſupra oĩa ipſa:& iõ dixit עשתי עשרה vndecĩ על שתי
עשרה : ac ſi diceret[10] numerũ affinẽ decẽ:qui ẽ principiũ & ſu
p̃ra oẽm numerũ.[11] Et verũ eſt ꝙ hac vice prolapſus eſt auxi⸗
lians:& cecidit ille qui ĩpeditus erat:qa dr̃ia magna eſt[12] inter
principiũ rei:& id qđ eſt ſuper illa:q̃uis opinio ben Hezræ ſit
poetica[13] nimis ex locis accomodatiõis & trãſlatiõis : qa עשתי
עשר ſignificat vndecim[14] etiã apud illũ cuius perditi ſunt eius
cogitatus ad æſtimandũ quid veniet poſt decẽ:qđ[15] iam actũ
eſt:& ideo videtur mihi affine maxime omniũ hoꝝ exponere
עשתי de lingua עשת[16] portionis ferri: qđ expoſuit auctor Ha⸗
ruch ĩ ordine עשת: ꝙ illi⁊ expoſitio ſit portio magna[17] ferri: &
ſic erit expõ עשתי עשרה portio de decẽ:ac ſi dixiſſet ſupadditio
[18] decimæ : quod eſt pars decẽ eſt additũ ſupra decẽ quod eſt
vnum:quia vnum eſt pars[19] numerãs decẽ decies: & eſt por⸗
tio digna ipſoꝝ:quia eſt pars ꝓportionalis[20] numerans totũ:
& cognominans ipſum ſuo noĩe:quia nõ ſunt decẽ niſi decu⸗
plum[21] vnius numerãtis ipſum decies:& illa eſt pars addita ſu
pra decẽ in vndecim.[22] Et atteſtat̃ huic quia eſſendo עשתי no⸗
men partis additę fuit æquale pro maſculis[23] & pro fœminis:
qa vnus eſt portio decẽ ꝑ maſculo:& vna eſt portio decẽ pro
fœmĩa:& iõ[24] עשתי עשר cuius interp̃tatio eſt portio decẽ æqua
lis vtriſq;:& non eſt opus[25] de עשתות ben Hezra in hoc: qa &
ſi ipſe eſſet cogitatio tranqlla in hoc[26] perditæ ſunt cogitatio⸗
nes eius:qa eius ĩterpretatio eſt accomodatio remota nimis:
ut ſit cogitatio[27] numeri primi cõplexi vndecim: & ſapientiæ
oſtentatio dñi Leonis etiã[28] in libro לבנת הספיר quæ eſt decens
apud Habib dicere ꝙ cõſideratio ſupra[29] decem gignat vn⸗
decim : quia decem eſt vnum continens ſingularia quæ ſunt
nouem

¶ עשר totum ip̃m est cũ seghol pro fœmina: sed pro masculo hayn est cũ rapiente pathah:[2] & scin & resc cum kamecz: & he addita in fine: & dicemus [3] עשרה: & ueniendo numerũ alium prope ip̃m cadet ab eo he: & ueniet totũ ip̃m[4] cum kamecz ut שנים עשר & שלשה עשר. Et in cõtinuitate fœmĩæ veniet res[5] ecõ tra: qa ueniet resc cũ ceri: & hayn cũ seghol ut חמש עשרה שלש.[6] Et agnomen numeratoꝝ ꝓ masculo est עשירי hayn est cũ rapiente pathah: & scin & hayn[7] cũ hirek: & ꝓ fœmina ueniet cum motione yod ultimæ motu kamecz trahẽte he[8] in vltimo & cũ daghesc yod: & dicemus עשיריה. Et in agnoĩe tẽporis etiã instrumẽti musicæ est עשור[9] hayn cũ kamecz: & scin cũ holem. Et nomen ꝑtis est ꝭm tria pondera. Primũ est[10] עשירית: & illud etiam est agnomen fœminæ. Et scđm est עשרון hayn cũ hirek: & scin[11] cũ kamecz & daghesc: & resc cũ holem: & nun addita in vltimo. Et tertiũ est מעשר mem[12] cũ pathah: & hayn cũ rapiente pathah: & scin cum ceri. Et in continuo mutabit̃ rapiens pathah[13] in sceua & ceri in pathah: & dicemus מעשר. Et cõnotabitur ꝓ multis cũ sceua hayn[14] & scin in lingua fœminina & dicetur מעשרותיכם.[15] ¶ עשתי עשר ꝓ masculo & ꝓ fœmina עשתי עשרה: quia עשתי hayn[16] est cum pathah: & scin cũ sceua: & tau cum ceri æquale masculis[17] & fœminis: & quando uolemus loqui lingua propria eis dicemus אחד עשר[18] pro masculis & אחת עשרה pro fœminis.[19] ¶ Et in expositione dictionis עשתי עשרה cecidit controuersia inter rabi Iona grãmaticum[20] & maiorẽ partem grãmaticorũ succedentiũ ei: quia rabi Iona opinatus est ꝙ dictio עשתי[21] sit cõposita ex dictione על & noĩe שתי: ac si diceret super duodecim: qa vndecim sunt[22] supra duodecim & venit עשתי עשרה cum defectu lãmed: & mos linguæ est[23] subtrahere lãmed etiam in principio dictionis ut קח cuius radix est לקח. Et ben[24] Hezra repulit hanc opinionem rationibus bipartitis. Primo quia numerus qui est[25] supra numerum alium est additus supra illum prout tu dicis ex nato mensis & supra:[26] & non deest ab illo: & ideo non sunt vndecim supra duodecim sed econtra: quia[27] vndecim est sub duodecim: & vniuersaliter plus est supra minus & non[28] econtra. Et post has repulsas quibus repulit opinionem rabi Iona scripsit eius expositionem in hoc:[29] & explicuit ipsum ex lingua עשתונות: quæ sunt cogitationes: & esset eius expositio numerus

עֶשֶׂר כְּלוֹ בִּסְגוֹל לַנְּקֵבָה · אֲבָל לַזָּכָר הָעַיִן בְּחַטֶף פַּתַח וְהַשִּׁין וְהָרֵישׁ בְּקָמֵץ וְהֵא נוֹסֶפֶת בְּסוֹף וְנֶאֱמַר עֲשָׂרָה וּבְבֹא מִסְפָּר אַחֵר סָמוּךְ אֵלָיו תִּפּוֹל מִמֶּנּוּ הַהֵא וְיָבֹא כֻּלּוֹ בְּקָמֵץ כְּמוֹ שְׁנֵים עָשָׂר וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר · וּבִסְמִיכוּת הַנְּקֵבָה יָבֹא הָעִנְיָן בְּהֶפֶךְ כִּי תָבֹא הָרֵישׁ בְּצֵרִי וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה · וְתֹאַר הַמִּנְיָנִים לַזָּכָר עֲשִׂירִי הָעַיִן בְּחַטֶף פַּתַח וְהַשִּׁין וְהָעַיִן בְּחִירֶק · וְלַנְּקֵבָה יָבֹא בְּנוֹעַ הַיּוֹד הָאַחֲרוֹנָה בִּתְנוּעַת קָמֶץ מוֹשֵׁךְ הֵא בְּסוֹף וּבְדָגֵשׁ הַיּוֹד וְנֶאֱמַר עֲשִׂירִיָּה · וּבְתֹאַר הַזְּמַן גַּם כְּלִי הַנִּגּוּן עָשׂוֹר הָעַיִן בְּקָמֵץ וְהַשִּׁין בְּחוֹלֶם וְשֵׁם הַחֵלֶק עַל שְׁלֹשָׁה מִשְׁקָלִים הָרִאשׁוֹן עֲשִׂירִית וְהוּא גַּם כֵּן תֹּאַר לַנְּקֵבָה וְהַשֵּׁנִי עִשָּׂרוֹן הָעַיִן בְּחִירֶק וְהַשִּׁין בְּקָמֵץ וְדָגֵשׁ וְהָרֵישׁ בְּחוֹלֶם וְנוּן נוֹסֶפֶת בְּסוֹף · וְהַשְּׁלִישִׁי מַעֲשֵׂר הַמֵּם בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּחַטֶף פַּתַח וְהַשִּׁין בְּצֵרִי וּבְסָמוּךְ יִשְׁתַּנֶּה הַחַטֶף פַּתַח אֶל שְׁוָא וְהַצֵּרִי אֶל פַּתַח וְנֶאֱמַר מַעְשַׂר וִיכוּנֶה לָרַבִּים בִּשְׁוָא הָעַיִן וְהַשִּׁין בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וְיֵאָמֵר מַעְשְׂרוֹתֵיכֶם ׃

עַשְׁתֵּי עָשָׂר לַזָּכָר · וְלַנְּקֵבָה עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה כִּי עַשְׁתֵּי הָעַיִן בְּפַתַח וְהַשִּׁין בִּשְׁוָא וְהַתָּו בְּצֵרִי שָׁוֶה לַזְּכָרִים וְלַנְּקֵבוֹת וּכְשֶׁנִּתְפּוֹץ לְדַבֵּר לְשׁוֹן מְיוּחָד לָהֶם הָיִינוּ אוֹמְרִים אֶחָד עָשָׂר לַזְּכָרִים וְאַחַת עֶשְׂרֵה לַנְּקֵבוֹת ׃

וּבְפֵירוּשׁ תֵּיבַת עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה נָפְלָה מַחֲלוֹקֶת בֵּין רַבִּי יוֹנָה הַמְּדַקְדֵּק וְרֹב הַמְדַקְדְּקִים הַבָּאִים אַחֲרָיו כִּי רַבִּי יוֹנָה סָבַר כִּי תֵּיבַת עַשְׁתֵּי ם מוּרְכֶּבֶת מִמִּלַּת עַל וְשֵׁם שְׁתֵּי כְּלוֹמַר עַל שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה כִּי אַחַת עֶשְׂרֵה לְמַעְלָה מִשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה וּבָא עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה בְּחֶסְרוֹן הַלָּמֶד וְדֶרֶךְ הַלָּשׁוֹן לְחַסֵּר הַלָּמֶד אֲפִילוּ בִּתְחִלַּת הַתֵּיבָה כְּמוֹ קַח שֶׁשָּׁרְשׁוֹ לָקַח · וְאֶבֶן עֶזְרָא דָחָה זֶה הַדַּעַת בִּטְעָמִים שׁוֹנִים רִאשׁוֹנָה כִּי הַמִּסְפָּר אֲשֶׁר הוּא עַל מִסְפָּר אַחֵר הוּא נוֹסָף עָלָיו כְּמָה רְאוּת אָמַר מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמַעְלָה וְאֵינוֹ חָסֵר מִמֶּנּוּ וְלָכֵן אֵין אֶחָד עָשָׂר עַל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָל בְּהֶפֶךְ כִּי אַחַת עֶשְׂרֵה לְמַטָּה מִן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וּבִכְלַל הָרֹב עַל הַמְעַט וְלֹא בְּהֶפֶךְ · וְאַחַר אֵלֶּה הַדְּחִיּוֹת שֶׁדָּחָה דַּעַת רַבִּי יוֹנָה כָּתַב פֵּירוּשׁוֹ בָּזֶה וּבֵיאֲרוֹ מִלְּשׁוֹן עֶשְׁתּוֹנוֹת שֶׁהֵן מַחֲשָׁבוֹת וְיִהְיֶה פֵּירוּשׁוֹ הַמִּסְפָּר

המסילה השש ועשרים

הדעת השני טעותם מבואר כי אף שנמצא שבע בלשון העברי בלשון גוזמא לגזם על הרבוי לא יחייב זה שלא תהיה לו הוראת המספר הידוע בענינו שהוא מספר שבעה ולכן שבעתים מורה על אחד כשבעה שפירושו שבעה כפלים · וכלל אומר כל רבוי מספר אשר בסופו יוד מם אחרי תנועת הפתח הנה יורה על כפלים כמנין המספר שהוא שמו כמו שנים ארבעתים שבעתים · ולפעמים יבא עם כנויי הרבים כמו שבעתם · אבל ברבוי שבענה בתוספת נון באמצע בין העין וההא נפלה מחלוקת בין המפרשים כי יש אומרים כי תוספת הנון בא להורות על ההודעה כמו הא הידיעה אשר בראש התיבה וכן כתב הרמב״ן בסוף איוב ואמר ואולי הנון הנוסף במלת שבענה הורה על ההודעה כי אולי כן משפט הלשון בידיעה כאשר יורו עליה ההא ופתחות הלמד עד כאן דברי הרמב״ן ז״ל ואחרים אמרו שתוספת הנון הוא להורות על כפל השבעה וזהו דעת רב יוסף שתרגם והוו ליה ארביסר בנין ולזה דעתי נוטה אף כי פירוש הרמב״ן יש לו פנים במדרש· ובחלוק נאמר שביעית בשוא השין וחרק הבית והעין והוא שוה גם לתאר הנקבה כי נאמר שביעי בתאר הזכר ושביעית לנקבה · ולפעמים בא שם שבעה אף לנקבה כמו ביחזקאל סימן מ׳ ומעלות שבעה עלותיו ׃

שמנה

השין בשוא והמם בחלם והנון בקמץ לזכר ובסגול לנקבה והחלק ותאר הנקבה שמינית בשוא השין וחרק המם והנון בתוספת תו באחרונה ותאר הזכר שמיני השין גם כן בשוא והמם והנון בחרק ובסמיכות והוא שם תאר ההמנות שמונת ׃

תשע

בצרי התו וקמץ השין לנקבה · ולזכר תשעה בחרק התו ושוא השין וקמץ העין וסמיכות הנקבה בחלוף הצרי בשוא והחלוק ותאר הנקבה תשיעית בשוא התו וחרק השין והעין בתוספת תו בסוף אבל תאר הזכר תשיעי בלי תו נוספת ׃

opinionis ſecũdæ ſuus error eſt manifeſtus : quia & ſi inueniã
mus ſeptẽ in lingua hæbrea ſm linguã [2] exceſſus ad excedẽdũ
ſupra plĩtatem non infert hoc ꝙ non ſit ei ſignificatio nume-
ri[3] certi ſm ſuam rem: qui eſt numerus ſeptẽ: & ideo שבעתים ſi-
gnificat ſupra vnum [4] in ſeptẽ: cuius expoſitio eſt ſeptuplũ : &
maximã dicã : oĩs pluralitas numeri [5] in cuius vltimo eſt yod
mem poſt motũ pathah ſignificat ſuper multiplicia ſcdm cõ-
putum [6] numeri: cuius eſt nomẽ ut שנים ארבעתים שבעתים. Et ali-
quando ueniet cum [7] cõnotatione pluriũ ut שבעתם ſeptem illi:
ſed in pluralitate שבענה cũ additiõe nun in medio [8] inter hayn
& he cecidit cõtrouerſia inter expoſitores: quia ſunt qui dicũt
ꝙ [9] additio nun uenerit ad ſignificãdũ ſup notificationẽ ſicut
he notificationis: quæ eſt in capite [10] dictionis: & ſic ſcripſit ra
bi Moſces filius Nahaman ĩ vltimo Iob & dixit: & forſan nun
addita in dictione [11] שבענה ſignificat ſupra notificationẽ: quia
forte ſic eſt ius linguæ in notitia qñ [12] ſignificant ſupra ipſam
he & pathah lãmed: hucuſ ſunt uerba rabi Moſces filii Na-
haman. Et alii [13] dixerunt ꝙ additio nun ſit ad ſignificãdũ ſup
duplũ ſeptem: & hæc eſt opinio rab [14] Ioſeph qui interptatus
eſt: & fuerũt ei q̃tuordecim filii: & ad hoc mea mens declinat:
& ſi expoſitio [15] rabi Moſccs filii Nahaman habeat euidẽtiã in
patrum declaratione. Et in partitione dicemus שביעית cum ſce
ua ſcin [16] & hirek beth & hayn: & eſt æquale etiã agnomini fœ-
minæ: quia dicemus שביעי in agnomine [17] maſculi & שביעית pro
fœmina. Et aliquando venit nomen שבעה etiã pro fœmina: vt
[18] Hezechielis cap. xl. & ſcanſiones שבעה ſeptẽ ſcanſiones eius.
[19] ❡ שמנה ſcin cum ſceua: & mem cũ holem: & nun cũ kamecz
pro maſculo [20] & cũ ſeghol pro fœmina. Et pars & agnomen
fœminæ eſt שמינית [21] cum ſceua ſcin: & hirek mem & nun cum
additione tau in vltimo: & agnomen maſculi [22] eſt שמיני ſcin ẽt
cum ſceua: & mem & nun cum hirek: & in cõtinuitate: & illud
eſt nomen [23] agnominis computationis שמונת. [24] ❡ תשע cum
ceri tau: & ſcin cum kamecz pro fœmina. Et pro maſculo eſt
תשעה [25] cum hirek tau & ſceua ſcin & kamecz hayn: & continui
tas [26] fœminæ eſt cum cõmutatione ceri cum ſceua. Et parti-
tio & agnomen fœminæ eſt תשיעית cum ſceua [27] tau : & hirek
ſcin: & hayn cum additione tau in fine. Sed agnomen maſculi
eſt תשיעי ſine [28] tau addita.

❡ עשר

& ẜm hãc viã ſunt æqualia ꝓ maſculis & ꝓ fœminis: qa nõ ſũt
agnoĩa numeratoꝝ niſi [2]nomen numeri abſoluti ab agnoĩatis
numeratis ꝑ ipm: q eſt æq̃lis oĩbus[3] ſiue maſculũ ſiue fœminã
numerabis. Et agnomẽ attributiõis eſt חמשי cũ rapiẽte pathah
heth:[4] & mem cũ hirek: & ſcin cũ hirek & daghesc. Et ptitio fit
ẜm duo põdera. Vnũ ẽ[5] cũ rapiẽte pathah heth & hirek mem
& ſcin & additiõe tau in ultĩo: & diceẽ חמשית. [6] Et ſcd̃m eſt חמש
heth cũ holẽ: & mem cũ ſeghol: & qđ ẽ ẜm põdus ſcd̃m nõ[7] cõ
notabiẽ: & primũ ɔnotabiẽ in ſingl'i חמשיתיו & ĩ pl'itate חמשיתיו.
[8] ℭ שש cũ ceri ꝓ fœmina. Et ששה cũ hirek ſcin prima & cũ ka-
mecz [9] ſcd̃a ꝓ maſculo: ſed qñ numerus fœminaꝝ eſt ɔtinuus
dictiõi [10] ꝑuæ: aut dictioni q̃ eſt ꝓducta mutabiẽ ceri ĩ ſeghol:
& agnomẽ fœmĩæ[11] numeratę eſt ששית cũ hirek totũ ipm: & il
lud eſt æq̃le partitioni etiã. Et agnomẽ maſculi eſt ששי[12] cũ hi-
rek totũ ipſum etiã. Et ſunt q dicunt ꝙ ueniet in cõtinuo ששת
ſcin prima[13] cũ ceri: & ſcd̃a cũ ſeghol: & ẜm meã opinionẽ ius
huius eſt ſicut ius שלשת qđ retulimus ſupius.[14] ℭ שבע ſcin cũ
ſeghol: & beth cũ pathah ꝓ fœmina. Et ꝓ maſculo eſt [15] שבעה
ſcin cũ hirek: & beth cũ ſceua: & hayn cũ kamecz.[16] Et in con
tinuo pro fœmina mutabitur ſeghol in ſceua & dicemus שבע.
[17]Et ꝓ maſculo ẜm grãmaticos quos retulimꝰ dicemus שבעת ĩ
cõtinuitate: ſed ẜm [18]ueritatẽ qñ uenit maſculus ad cõtinuan
dum vice agnoĩs venit nomẽ numeri ęquale[19] maſculis & fœ
minis: qđ eſt שבעת. Et in pl'itate huius numeri expedit [20]apire
oculos ĩtellectus: quia diuiſę ſunt in ea opiniões ſicut diximus
partim in pl'itate[21] ארבע: quod eſt ארבעתים: & hoc eius pl'itas eſt
שבעתים: cuius expõ eſt ẜm veritatẽ[22] ꝓ uno ſeptẽ: & intelligeẽ
hoc expõne rabi Salamonis: & Onklos in uerſu שבעתים ſepties
vẽdicabiẽ[23] Kain. Verũtñ ſunt de grãmaticis: qui expoſuerũt
שבעתים duplũ ſeptẽ: quæ ſunt [24]quatuordecim. Et alii expoſue
runt ipm qđ exit ex ductu ſeptẽ in natũ ex ductu[25] ſeptẽ ſupra
ſeptẽ: qđ eſt trecentũ & q̃dragintatria: & rabi Dauid[26] kimhi
& rabi Ihuda de Neapoli agnominatus dominus Leo in libro
[27]lateris ſaphyri eius ſcripſerunt ꝙ nõ ſignificet ſuper nume-
rum certum: ſed ſuper pluralitatem[28] ſolum. Et ẜm meam opi
nionem uerba omniũ iſtoꝝ feret uentus: quia quid eſt nobis
& duplicibus & ductibus[29] quos ſcripſerunt auctores expo-
ſitionis primæ: quibus non eſt rõ neq; odor: ac etiã auctores

ועל זה הדרך הם שוים לזכרים ולנקבות כי אינם תארי הנמנים כי אם שם המנין המופשט מהמתוארים הנמנים בו שהוא שוה לכל אם זכר אם נקבה תמנה · ותאר היחס היה חמשי בחטף פתח החית והמם בחרק והשין בחרק ודגש · והחלוק על שני משקלים האחד בחטף פתח החית וחרק המם והשין ותוספת תו בסוף ויאמר חמשית והשני חמש החית בחלם והמם בסגול ואשר על המשקל השני לא יכונה והראשון יכונה ביחיד חמשיתו וברבוי חמשיתיו :

שש בצרי לנקבה וששה בחירק השין הראשונה ובקמץ השנית לזכר אבל כשמספר הנקבות סמוך למלה זעירא או למלה שהיא מלעיל יתחלף הצרי בסגול ותאר הנקבה הנמנית ששית בחרק כלו והוא שוה לחלוק גם כן ותאר הזכר ששי בחרק כלו גם כן ויש אומרים כי תבא בסמוך ששת השין הראשונה בצרי והשנית בסגול ולפי דעתי דין זה כדין שלשת שזכרנו לעיל :

שבע השין בסגול והבית בפתח לנקבה ולזכר ש שבעה השין בחירק והבית בשוא והעין בקמץ ובסמוך לנקבה יתחלף הסגול בשוא ונאמר שבע ולזכר כפי המדקדקים אשר זכרנו נאמר שבעת בסמיכות אבל לפי האמת כשבא הזכר להסמך תמורת התאר בא שם המנין השוה לזכרים ולנקבות שהוא שבעת : וברבוי זה המספר ראוי לפקוח עיני השכל כי נחלקו בו הדעות כמו שאמרנו במקצת ברבוי ארבע שהוא ארבעתים וזה רבויו שבעתים שפירושו לפי האמת לאחר שבעה ויובן זה מפירוש רש״י ואנקלוס בפסוק שבעתים יוקם קין אך אמנם יש מן המדקדקים שפרשו שבעתים כפל שבעה שהם ארבעה עשר ואחרים פירשוהו היוצא מהבאת שבעה בנולד מהבאת שבעה על שבעה שהוא שלש מאות וארבעים ושלשה ורבי דוד קמחי ומהר״ר רבי יהודה די נאפולי המכונה מיסיר ליאון נ״ע בספר לבנת הספיר שלו כתבו שאינו מורה על מספר קצוב אלא על הרבוי לבד · ולפי דעתי דברי כל אלה ישא רוח כי מה לנו ולכפלים ולהבאות שכתבו בעלי הפירוש הראשון אשר אין להם טעם ולא ריח וגם בעלי

הדעת

המסילה השש ועשרים

צרקיא דהינון בררא ושלם בניהון כתיבה דמגרלין תלת תלת ניסין ולא בבהילו אתנתק ובבראשית סימן טו כתוב עגלה משולשת ועז משולשת וא"יל משולש ופירש רבינו שלמה יצחקי מדברי רבותינו בבראשית רבא עגלה משולשת שלשה עגלים רמז לשלשה פרים פר יום הכפורים ופר העלם דבר של צבור ועגלה ערופה · ועז משולשת רמז לשעיר הנעשה בפנים ושעירי מוספין של מועד ושעירת חטאת יחיד ולכן תרגם אנקלוס עיגלין תלתא ועיזין תלתא ודכרין תלתא הרי שפירוש משולש כפול שלש פעמים כמוהו למינהו ולא שלישי כמו שפירש הקמחי שלישי לבטן גם לא כבן עזרא שכתב עגלה משולשת בת שלש שנים והלואי השימו יד על פה האחרונים בחכמה ובמנין ולא ענו עזות הפך פירושי רבותינו המדקדקים על לשונם והם עלגי שפה אשר תמול המה ולא ידעו מה ובקשו דרך אחרת :

וכן כיוצא לזה נאמר מרובע בעל ארבע צלעות וארבע זויות וזה נאמר גם כן בלשון מקרא רבוע הריש בקמץ והבית בשורק ובין הוו הנמשכת לשורק והעין תנועה גנובה · ויש מאלו התארים תארי היחס שלשים רבעים האות הראשונה בחרק והשנית בצרי ודגש והשלישית בחרק · ודע כי לעולם שמות המספר עד עשרה שמות הזכרים מוסיפים על שמות מספרי הנקבות הא מלבד שמנה שאין בין הזכר והנקבה שנוי אות אף כי יש ביניהם שנוי נקודות כי בזכר הנון בקמץ ולנקבה בסגול · ומעשרה ולמעלה הפך זה :

חמש לנקבה החית בקמץ והמם בצרי · ולזכר חמשה החית בחטף פתח והמם בחירק והשין בקמץ · ובסמיכות החית תשתנה מקמץ אל חטף פתח ולנקבות · והמם לא תשתנה לנקבה אבל לזכר תשתנה מחרק אל סגול וכן קמץ השין ונאמר חמשת זהו לדעת קדמוני המדקדקים אבל הנכון לפי דעתי כי חמשת פירושו קוינטינא בלעז כמו שאמר רש"י כי שלשת טירצינא ושבעת שיטינא ר"ל שפירוש חמשת חמוש כאשר שלשת שלוש ושבעת שבוע וכן דין שוה הוא לכל המספרים הבאים בתוספת תו בסוף

ועל

ĩusti qui sunt in generatione:& pax inter eos scripta est qui au
gẽt tria tria miracula[2] & nõ cito rumpit:& Genesis.ca.xv.scri
ptum est vitula משולשת & capra[3] משולשת & aries משולש:& expo-
suit rabi Salamõ ex uerbis nostrorum doctorum[4] in Genesi magno
vitula משולשת tres vituli insinuauit tres tauros:[5] taurus diei re
missionũ & taurus latentiæ rei vniuersitatis:& vitula decolata
& capra[6] triplex insinuat hædũ qui interius fiebat:& hædi ad-
ditionũ solẽnium festiuitatũ[7] & hæda mũdificationis priuati:
& ideo ĩterp̃tatus est onklos uituli tres & capræ tres[8] & arietes
tres: en expositio משולש triplex ter quale illud sm spẽm eius:
[9] & nõ tertius prout exposuit Kimhi tertiũ in utero. Neq; etiã
vt ben Hezra qui scripsit[10] vitulã משולשת natã triũ annorum: &
o vtinã posuissent manũ supra os postremi[11] in scĩa & in nu-
mero: & nõ respõdissent præsumptuosas temeritates contra
expositiones nostrorum doctorum: qui apprime procurabant su-
pra[12] suã linguã. Illi autẽ sunt balbutientes labio: qui heri fue-
rũt:& nõ sciuerunt quicq̃:& quęsiuerũt viam[13] aliã. Sicq; huic
simile dicamus מרובע habentẽ[14] quatuor latera & quatuor an-
gulos:& hoc ẽt dicit in lingua scripturæ רבוע[15] resc cũ kamecz
& beth cum sciurek:& inter vau tractã ad ipm sciurek & hayn
est motus[16] sublatus. Et sunt de his cognominibus cognoĩa
genologiæ שלשים רבעים littera[17] prima cũ hirek:& scd̃a cũ ceri
& daghesc:& tertia cum hirek. Et scias q[18] semper noĩa nume
ri vsq; ad decẽ nomina masculorum addunt supra noĩa[19] nume-
rorum fœminarum he: excepto שמנה vbi non est inter masculũ &
fœminã dr̃ia lr̃æ:[20] licet sit inter eos differẽtia punctorũ: quia
ĩn masculo nun est cũ kamecz:& in fœmĩa ẽ cũ seghol:[21] & ex
decẽ & vltra est cõtrariũ.[22] ¶ חמש p fœmina heth cũ kamecz
& mem cũ ceri:& p masculo חמשה[23] heth cũ rapiẽte pathah: &
mem cũ hirek:& scin cũ kamecz:[24] & in cõtinuitate heth mu-
tabit ex kamecz in rapiẽs pathah p fœminis:& mem nõ[25] mu
tabit p fœmina: sed p masculo mutabit ex hirek in seghol: &
sic kamecz scin[26] & dicemus חמשת: hoc est sm opinionẽ anti-
quorum grãmaticorum: sed aptũ apud me est q[27] חמשת expositio
eius est quintina vulgariter: seu quinarius put dixit rabi Sala-
mon: q שלשת sit ternarius[28] & שבעת septẽnarius: hoc est dictu
q expositio חמשת sit quinariũ fieri sicut שלשת est fieri trinita-
tem & שבעת[29] fieri septẽnarium:& sic est iudicium ęquale om-
nium numerorum: qui ueniunt cum additione tau in vltimo:

& sm

¶ ארבע pro fœmina & ꝓ masculo ארבעה cũ additiõe he in fine
aleph[2] cũ pathah:& resc cũ sceua in ambobus ipsis:& beth cũ
pathah [3] ĩ fœmina & cũ kamecz in masculo : & hayn in mascu
lo ẽt cũ kamecz:& fœmina non mutabiť [4] in cõtinuitate:neq̧
in cõnotatione:quia dicemus ארבעתם ארבע cum kamecz tau so
lũ:sed[5] masculus mutabiť in cõtinuo:& dicemus ארבעת aleph
& beth & hayn cũ pathah:& non [6] plurificabiť nisi ꝑ dualitatẽ
solum:& dicemus ארבעתים expositio eius est pro uno ארבעה:[7]&
in hoc errauerũt maiores grãmaticoꝝ:qui putauerũt exposi-
tionem ארבעתים esse duplum quatuor:[8]& testis suꝑ suũ errorẽ
est quod scriptũ est Samuelis ca.xii.secũdi regum ſm [9] Roma
nos & agnã emẽdabit ארבעתים:& interpretatus est Ionathan &
agnã[10] emẽdabit ꝓ uno quatuor:& sic exposuit rabi Salamon
ex uerbis nroꝝ doctoꝝ emendabit ארבעתים:sic[11] euenit ei pas-
sus est in q̃tuor filios:ĩ natũ & Amnon & Tamar & Absalom:
& ideo ego[12] capio uerba interp̃tationis Arãmeæ:& uerba ra
bi Salamonis q̃ sunt uerba nroꝝ doctoꝝ antiquoꝝ radicem:
[13] quia eorũ mẽs ẽ ampla:& exercitati sunt ipsi in lingua:& cu-
rantes apprime suã linguã fuerunt. Et cor [14] posteriorũ est vt
acus resarcientiũ in cõparatione illorũ:& ideo nõ curo uerba
horum[15] grãmaticoꝝ qui de ꝓpe uenerunt:vbi destruũt etiã
uaniloquiũ[16] primoꝝ. Et in ꝑtitione sũt huic noĩ q̃tuor põde-
ra רבע resc cũ seghol:[17] & beth cũ kamecz: & רבע resc cũ holẽ:
& beth cũ kamecz:& רביע resc cũ sceua:[18]& beth cũ hirek:& in
ter yod & hayn ẽ pathah motus sublati:qa illud ẽ ex trãsgluti-
tis[19] sicut scripsimus suꝑius ca.punctoꝝ:& רביעית cũ sceua resc
& hirek[20] beth & hayn cũ additione yod & tau: & agnomẽ est
רביעי resc cũ sceua:& beth[21]& hayn cũ hirek:& ẽ duobꝰ his nu
meris nomẽ agnoĩs nũerati tot vicibus[22] quotꝰ est ipoꝝ nume
rus:qa משולש משולשת מרובע מרובעת interp̃tatio sua ẽ multiplices
ter[23]& q̃ter:& nõ est ĩterp̃tatio משולש tertius ĩ vtero sicut est ĩ
somniũ rabi[24] Dauid kimhi:sed est ꝙ repetitꝰ est ter: & sic filũ
משולש qđ ꝑlicatũ ẽ [25] tribus filis:& sic exposuit ibi rabi Salamõ
ex uerbis nroꝝ doctoꝝ:& filũ משולש: qa dicimus [26] qui ẽ disci
plinatus sapiens: & eius filius: & filius filii sui : ulterius nõ lex
pausat a suo semine [27] ut scriptum est non auferentur ab ore
tuo & ore seminis tui:& ab ore seminis seminis tui dixit Deus
ex nunc [28] vsq̧ ad sęculum. Verbum aliud & filũ משול״ש: qđ est
in scriptura & in doctrina:& in moralibus [29] non cito ille pec
cat. Et rab Ioseph interpretatus est:& sicut decores sunt tres

iusti

ארבע לנקבה ולזכר ארבעה בתוספת הא בסוף האלף בפתח והריש בשוא בשניהם והבית בפתח לנקבה ובקמץ לזכר והעין לזכר גם כן בקמץ · והנקבה לא תשתנה בסמיכות ולא בכנוי כי נאמר ארבע ארבעתם בקמץ התו לבד אבל הזכר ישתנה בסמוך ונאמר ארבעת האלף והבית והעין בפתח ולא יתרבה אלא בשניות לבד ונאמר ארבעתים פירושו על אחד ארבעה · ובזה תעו רבי המדקדקים שחשבו פירוש ארבעתים כפל ארבעה והעד על טעותם מה שכתוב בשמואל סימן יב מהשני ממלכים כפי הרומיים ואת הכבשה ישלם ארבעתים ותרגם יונתן וית אמרתא ישלם על חד ארבעה וכן פרשי מדברי רבותינו ישלם ארבעתים כן אירע לו לקה בארבעה בנים ילד ואמנון ותמר ואבשלום · ולכן אני תופש דברי התרגום ודברי רשי שהם דברי רבותינו הקדמונים עקר שדעתם רחבה ובקיאים הם בלשון ומדקדקים בלשונם היו ולבם של אחרונים כמחט סרקית בערכם ולכן לא אחוש לדברי אלה המדקדקים מקרוב באו במקום שסותרים אפילו שיחה בטלה של הראשונים · ובחלוק יש לזה השם ארבעה משקלים רבע הריש בסגול והבית בקמץ ורבע הריש בחלם והבית בקמץ ורביע הריש בשוא והבית בחרק ובין היוד והעין פתח תנועה גנובה שהוא מן הנבלעים כמו שכתבנו למעלה בשער הנקודות : ורביעית בשוא הריש וחרק הבית והעין בתוספת יוד ותו · והתאר רביעי הריש בשוא והבית והעין בחרק · ויש לשני אלה המספרים שם התאר המנוי פעמים כמספרם כי משולש משולשת מרובע מרובעת פירושם כפולים שלש פעמים וארבע פעמים ואין פירוש משולש שלישי לבטן כחלום רבי דוד קמחי אבל שנכפל שלש פעמים וכן החוט המשולש שכפול בשלשה חוטין וכן פירש שם רשי מדברי רז"ל והחוט המשולש דאמרינן מי שהוא תלמיד חכם ובנו ובן בנו שוב אין תורה פוסקת מזרעו שנאמר לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יהוה מעתה ועד עולם · דבר אחר והחוט המשולש במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא ורב יוסף תרגם וכמא יאיון תלתא

צריקיא

הַמְּסִילָה הַשֵּׁשׁ וְעֶשְׂרִים

הֵן שְׁנֵי וְהַתָּו הִיא אוֹת לַנְּקֵבָה וּבַסְּמִיכוּת תֶּחְסַר הַמֵּם וְיִתְחַלֵּף הַפַּתָּח אֶל צֵרֵי וְנֶאֱמַר שְׁנֵי שְׁתֵּי וְיִשָּׁאֵר הַדָּגֵשׁ בְּתָו זוּלַת מָקוֹם אֶחָד בְּשֹׁפְטִים סִימַן יו֞ וְאִנָּקְמָה נְקַם אַחַת מִשְּׁתֵי עֵינַי מִפְּלִשְׁתִּים ׃

שָׁלֹשׁ לַנְּקֵבָה וְלַזָּכָר שְׁלֹשָׁה וְנִמְצָא בְּשֵׁם שָׁלֹשׁ הַשִּׁין הָרִאשׁוֹנָה בְּקָמֶץ וְהַלָּמֶד בְּחֹלֶם וּבְשֵׁם שְׁלֹשָׁה הַשִּׁין הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחֹלֶם וְהַשִּׁין הַשֵּׁנִית בְּקָמֶץ וּבַסְּמִיכוּת הַזָּכָר נֶאֱמַר שְׁלֹשֶׁת וְנִתְחַלֵּף בּוֹ הַקָּמֶץ אֶל סֶגּוֹל וְהַהֵא אֶל תָּו וְלִפְעָמִים נִמְצָא הַסָּמוּךְ בְּחֶסְרוֹן הֵא כְּשֶׁהוּא בִּסְמִיכוּת מִסְפָּר כְּמוֹ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וּלְפִי רַשְׁ״י שְׁלֹשֶׁת אֵינוֹ מִפְּאַת הַסְּמִיכוּת לְבַד אֶלָּא אַף מֵחֲמַת תֹּאַר הַמִּסְפָּר הַמּוּפְשָׁט כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בִּבְרֵאשִׁית סִימַן י׳ שְׁלֹשֶׁת יָמִים שְׁלוֹשׁ שֶׁל יָמִים טֶרְצִינָא בְּלַעַז וְכֵן שִׁבְעַת בְּכָל מָקוֹם שֶׁטִינָא שֶׁל יָמִים ׃ וּלְכֵן לְפִי דַעְתִּי יֵשׁ לוֹמַר כִּי הַסָּמוּךְ הָאֲמִתִּי שֶׁל שְׁלֹשָׁה שָׁלֹשׁ אַף כִּי לִפְעָמִים נִמְצָא שְׁלֹשׁ לַזָּכָר מוּכְרַחַת כְּמוֹ בִּשְׁמוֹת סִימַן כ״א וְאִם שְׁלָשׁ אֵלֶּה הַלָּמֶד בַּחֲטַף קָמֶץ וּבְתֹאַר הַיָּחִיד הַשִּׁין תָּבֹא בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק וְהַשִּׁין הַשֵּׁנִית בְּחִירֶק גַּם כֵּן מוֹשֵׁךְ יוֹד וּבַנְּקֵבָה בָּא בְּתוֹסֶפֶת תָּו כִּי נֶאֱמַר שְׁלִישִׁי לַזָּכָר שְׁלִישִׁית לַנְּקֵבָה ׃ וְלִפְעָמִים יָבֹא לַנְּקֵבָה בְּנוֹעַ הַיּוֹד וְתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף וְנֶאֱמַר שְׁלִשִׁיָּה וּבְרִבּוּי נוֹסִיף מֵם לַזָּכָר וְנֶאֱמַר שְׁלִישִׁים וְלַנְּקֵבָה לֹא נִמְצָא זֶה הָרִבּוּי ׃ וְעוֹד יָבֹא מִזֶּה הַתֹּאַר הַנִּגְזָר שֶׁהוּא שֵׁם מַעֲלָה וְשִׁלְטָנוּת בְּקָמֶץ הַשִּׁין הָרִאשׁוֹנָה וְיֵאָמֵר שָׁלִישׁ וְהָרִבּוּי שָׁלִישִׁים וְטַעַם זֶה כִּי הַשָּׁלִישׁ הוּא הַשְּׁלִישִׁי לַמֶּלֶךְ וְהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַסְּמוּכָה אֶל הַמִּשְׁנֶה וּלְמַטָּה מִמֶּנּוּ ׃ וּבַכִּנּוּיִים לֹא נִמְצָא כִּי אִם כִּנּוּי שְׁלֹשֶׁת לָרַבִּים וְנֶאֱמַר שְׁלָשְׁתְּכֶם שְׁלָשְׁתֵּנוּ שְׁלָשְׁתָּם בְּכִנּוּי לְנֹכַח הַתָּו בִּשְׁוָא וּבַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּצֵרִי וּבַנִּסְתָּרִים בְּקָמֶץ וְיָבֹא שֵׁם מֶשֶׁךְ זְמַן זֶה הַמִּסְפָּר בְּתוֹסֶפֶת מֵם בָּרֹאשׁ וְנֶאֱמַר מִשְּׁלֹשׁ וּבֶן עֶזְרָא כָּתַב כִּי כְּמִשְּׁלֹשׁ חֳדָשִׁים בְּתוֹסֶפֶת מֵם קוֹדֶם שְׁלֹשׁ וּבַיָּמִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם אַחַר שְׁלֹשׁ וְהַטַּעַם כִּי בְּתֹאַר הַיָּמִים הָעוֹבְרִים נֶאֱמַר שִׁלְשׁוֹם הַשִּׁין הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק וְהַשֵּׁנִית בְּחֹלֶם ׃ וּבְמִשְׁקָלִים נֶאֱמַר שָׁלִישׁ בְּקָמֶץ הַשִּׁין וְחִירֶק הַלָּמֶד ׃

ארבע

ſint שני:& tau ſit ſignũ fœminæ:& in cõtinuitate deerit mem:
& mutabitur pathah[2] in ceri:& dicemus שני שתי : & remanebit
daghesc in tau:& excepto loco vno in Iudicum[3] ca.xvi.& uen
dicabo vindictam vnius משתי de duobus oculis meis ex Pheli
ſteis.[4] ℂ שלש pro fœmina & pro maſculo שלש:& ĩuenimus in
nomine שלש ſcin[5] primã cum kamecz:& lãmed cũ holem:& in
nomine שלשה[6] ſcin primã cum ſceua:& lãmed cum holem: &
ſcin ſecundã cum kamecz:& in cõtinuitate[7] maſculi dicemus
שלשת:& mutatur in eo kamecz in ſeghol:& he in tau: & aliquã
do[8] inuenitur continuũ cũ defectu he qñ eſt in cõtinuitate nu
meri ut שלש עשרה treſdecim:[9] & ſm rabi Salamonẽ שלשת non
eſt ex parte continuitatis ſolum:ſed etiam occaſione agnomĩs
[10] numeri abſtracti ꝑut ſcripſit Geneſis cap.x.שלשת dierũ tri-
nitas[11] dierũ tercina vulgariter:& ſic שבעת in oĩ loco ſeptẽna
dierũ:& ideo[12] ſm meã opinionẽ eſt dicendũ ꝙ continuũ ue
rum ipſius שלשה eſt שלש : & ſi aliqñ[13] inueniamus שלש pro ma-
ſculo diſcontinuũ:vt Exodi cap.xxi.ואם שלש אלה lãmed[14] cum
rapiente kamecz:& in agnomine ſingularis ſcin ueniet cũ ſce
ua:& lãmed cum hirek:& ſcin[15] ſecunda cum hirek etiam tra-
hente yod:& in fœmina uenit cum additione tau : quia dice-
mus[16] שלישי pro maſculo: שלישית pro fœmina:& aliquando ue
niet pro fœmina cum motione yod[17] & additione he in fine:
& dicemus שלישיה:& in pluralitate adiiciemus mem ꝑ maſcu-
lo & dicemus[18] שלשים:& pro fœmina non inuenitur hæc plu-
ralitas.Et rurſus ueniet ex hoc agnomen deriuatũ[19] quod eſt
nomen dignitatis & poteſtatis cum kamecz ſcin primæ:& di-
cetur שליש[20] & pluralitas שלישים . Et ratio huius eſt:qa שליש eſt
tertius regi:& ille eſt[21] in gradu proximo vicario & ſub eo.Et
in cõnotationibus non inuenitur niſi[22] connotatio שלשת triũ
pro pluribus:& dicemus שלשתם שלשכם שלשתנו in cõnotatiõe
[23] pro pręſenti tau cum ſceua:& in loquentibus pro ſe cũ ceri:
& in abſentibus cum kamecz : & ueniet nomen[24] durationis
temporis huius numeri cum additione mem in principio : &
dicemus משלש:& ben Hezra[25] ſcripſit ꝙ כמשלש חדשים eſt cum
additione mem ante שלש : & in diebus cum additione[26] mem
poſt שלש:& ratio eſt quia in agnomine dierum ꝑteritoꝝ dice-
mus שלשום ſcin[27] prima cum hirek:& ſcđa cũ holem: & in pon
deribus dicemus שליש cum kamecz ſcin[28] & hirek lammed .

ℂ ארבע

❡ אחד Aleph cum ſeghol:& heth cum kamecz: & in cõtinuo mutabitur[2] ut plurimũ kamecz in pathah:& ſic etiam ſeghol: & dicemus אחד vnus[3] populi. Et raro uenit totum cũ pathah in diſcontinuo:& aliquando deficiet aleph:vt[4] Ezechielis ca. xxxiii.& locutus eſt חד unus uni. Et ſunt qui dicunt ꝙ aliquando adueniet ei[5] defectus daleth:& non ſunt euidẽtia apud me ſua uerba:& ratio eſt:quia non eſt daleth[6] de litteris quietis & defectus:& iõ nõ eſt angendum nos ipſos ad putãdũ opinionem[7] fictã vt eſt hæc incaſſum ſine neceſſitate: & ideo viſum eſt mihi ꝙ non referã illud ulterius:&[8] ſi rabi Salamon & rabi Dauid kimhi opinentur tale. Sicq; nomen eſt maſculinum & plurificabitur[9] in lingua maſculina: & dicemus אחרים mutatione pathah parui aleph in rapiens pathah.[10] ❡ אחת totũ eſt cum pathah:& qñ eſt in pauſa mutabitur pathah aleph[11] in ſeghol:& pathah heth in kamecz:exceptis ſex quæ uenerũt[12] in traditione quæ ſunt in pauſa erecti minoris:& omnia ipſa cũ pathah ſicut eſt ius eorum qñ ſunt ſine[13] pauſa. Et antiqui grãmatici contenderunt in hoc nomine:quia ſunt qui dicunt ꝙ ſit[14] defectiuũ lãmed daleth:quia ius eius erat אחדת deriuatũ ex אחד:& alii dixerunt[15] ꝙ ſit deriuatũ ex את:quando ſignificat vnum niſi ꝙ fiat cum defectu daleth. Et notum[16] eſt ꝙ ambæ opiniones gyrant ſuper cardine uno:hoc eſt ob defectum daleth. Sed mihi[17] uidetur ꝙ duo nomĩa ſint prima אחד pro maſculis:& אחת pro fœminis:& nõ eſt[18] ullũ ex eis deriuatum ex altero:& ideo non conueniũt in punctis. Ac etiã quia non inuenies[19] in nominibus numeri fœminæ nomen numeri maſculi:& iterum quia אחד plurificabiť vt[20] diximus:& אחת nõ inuenimus plĩficatũ: & ſi eſſet ſicut ſunt uerba illorũ diceremus[21] pro fœminis pluribus אחדות:& nõ inuenimus hoc: & ſi ben Hezra in libro צחות[22] ſcripſerit hoc ſm cõparationẽ ſm eius opinionẽ.[23] ❡ שנים pro maſculo etiam שתים ꝑ fœmina ſcin cũ ſceua:& nun[24] in maſculo:& tau in fœmina cũ pathah:& yod cũ hirek. Sicq;[25] ſunt q dicũt ꝙ uenerit שתים cũ defectu nun: qa erat[26] ius eius שנתים:& non uenit ſic ad diſtinguẽdũ inter שתים: qđ ẽ plĩtas numeri:[27] & ĩter שנתים:qđ ẽ dualitas annoꝶ: & tradũt ſignũ ſuper defectũ nun daghesc[28] tau:licet ſit daghesc leue: & iteꝶ tradũt ſignũ ſcđm ad hoc:qa ĩ cognoĩe[29] fœmĩę nõ dicem⁹ ישתית:ſed שנית ꝙ hoc ſigñet ꝙ lĩæ radicales

אחד הָאַלֶף בִּסְגוֹל וְהַחֵית בְּקָמֵץ וּבְסָמוּךְ יִשְׁתַּנֶּה עַל הָרוֹב הַקָּמֵץ אֶל פַּתַח וְכֵן גַּם הַסְּגוֹל וְנֶאֱמַר אַחַד הָעָם וְעַל הַמְעַט בָּא כֻּלוֹ בְּפַתַּח בַּמּוּכְרַת וְלִפְעָמִים תֶּחְסַר הָאַלֶף כְּמוֹ בִּיחֶזְקֵאל סִימָן לג׳ וְדִבֵּר חַד אֶל אֶחָד ׃ וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלִּפְעָמִים יַשִּׂיגֵנוּ חֶסְרוֹן הַדָּלֶת וְלֹא נִרְאוּ בְּעֵינַי דִּבְרֵיהֶם ׃ וְהַטַּעַם כִּי אֵין הַדָּלֶת מֵאוֹתִיּוֹת הַנַּח וְהַחִסָּרוֹן וְלָכֵן אֵין לִדְחוֹק אֶת עַצְמֵינוּ לַחֲשׁוֹב סְבָרָה בְּרוּיָה כָּזֹאת לָרִיק בְּלִי הֶכְרֵחַ וְלָכֵן נִרְאָה לִי שֶׁלֹּא אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד אַף כִּי רַשִׁ״י וְרַבִּי דָּוִד קִמְחִי סוֹבְרִים כָּמוֹהוּ ׃ וְהִנֵּה הַשֵּׁם הוּא זָכָר וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן זָכָר וְנֶאֱמַר אֲחֵרִים בְּשִׁנּוּי פַּתַח קָטוֹן הָאָלֶף אֶל חֲטֵף פַּתַח

אחת כֻּלוֹ בְּפַתַח וּכְשֶׁהוּא בְּהֶפְסֵק יִשְׁתַּנֶּה פַּתַח הָאָלֶף אֶל סֶגוֹל וּפַתַח הַחֵית אֶל קָמֵץ זוּלַת שִׁשָּׁה שֶׁבָּאוּ בַּמְּסָרָה שֶׁהֵם בְּהֶפְסֵק זָקֵף קָטוֹן וְכֻלָּם בְּפַתַח כְּמִשְׁפָּטָם כְּשֶׁהֵם בְּלִי הֶפְסֵק ׃ וְקַדְמוֹנֵי הַמְדַקְדְּקִים נֶחֶלְקוּ בְּזֶה הַשֵּׁם כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא חָסֵר הַלָּמֶד דָּלֶת שֶׁהָיָה מִשְׁפָּטוֹ אַחֶדֶת נִגְזַר מִן אֶחָד ׃ וַאֲחֵרִים אָמְרוּ שֶׁהוּא נִגְזַר מִן אָח כְּשֵׁיוּרָה אֶחָד ׃ אֶלָּא שֶׁבָּא בְּחֶסְרוֹן הַדָּלֶת וּמְבוֹאָר הוּא שֶׁשְּׁנֵי הַדֵּעוֹת יִסֹּבוּ עַל צִיר אֶחָד רְצוֹנִי לְחֶסְרוֹן הַדָּלֶת ׃ אֲבָל לִי נִרְאָה כִּי שְׁנֵי שְׁמוֹת אֵלֶּה רִאשׁוֹנִים אֶחָד לַזְּכָרִים וְאַחַת לַנְּקֵבוֹת וְאֵין אֶחָד מֵהֶם נִגְזַר מִן הָאַחֵר ׃ וְלָכֵן לֹא יִשְׁתַּתְּפוּ בַּנְּקוּדוֹת וְגַם כִּי לֹא תִּמְצָא בִּשְׁמוֹת מִסְפַּר הַנְּקֵבָה שֵׁם מִסְפַּר הַזָּכָר ׃ וְעוֹד כִּי אֶחָד יִתְרַבֶּה כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ וְאַחַת לֹא מָצָאנוּ מִתְרַבֶּה ׃ וְאִלּוּ הָיָה כְּדִבְרֵיהֶם הָיִינוּ אוֹמְרִים לַנְּקֵבוֹת הָרַבּוֹת אֲחָדוֹת וְלֹא נִמְצָא זֶה אַף כִּי בֶּן עֶזְרָא בְּסֵפֶר צָחוֹת כָּתַב זֶה עַל פִּי הַהֶקֵּשׁ כְּפִי סְבָרָתוֹ ׃

שנים לַזָּכָר גַּם שְׁתַּיִם לַנְּקֵבָה הַשִּׁין בִּשְׁוָא וְהַנּוּן לַזָּכָר וְהַתָּו לַנְּקֵבָה בְּפַתַח וְהַיּוֹד בְּחִירֵק וְהִנֵּה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבָּא שְׁתַּיִם בְּחֶסְרוֹן נוּן שֶׁהָיָה מִשְׁפָּטוֹ שְׁנָתַיִם וְלֹא בָּא כֵּן לְהַפְרִישׁ בֵּין שְׁתַּיִם שֶׁהוּא רִבּוּי הַמִּסְפָּר וּבֵין שְׁנָתַיִם שֶׁהוּא שְׁנִיּוֹת הַשָּׁנִים וְנוֹתְנִים אוֹת עַל חֶסְרוֹן הַנּוּן דָּגֵשׁ הַתָּו אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּגֵשׁ קַל ׃ וְעוֹד נוֹתְנִים אוֹת שֵׁנִי לָזֶה כִּי בְּתֹאַר הַנְּקֵבָה לֹא נֶאֱמַר שְׁתִּיִּת כִּי אִם שֵׁנִית שֶׁזֶּה יוֹרֶה שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הַשָּׁרְשִׁיּוֹת

הן

זה שנחלקו חכמי המחקר בהתיחס שם האחד אל הנמצא הכולל במוחלט גם אל האל יתעלה שמו אם יורה ענין זולת נפשם בעצמם או יורה עצמם ומהותם ׃ מכל מקום באחד המנויי לא נפל ספק בלב אחד מהמתבודדים על האמת שהוא לא יהיה מקרה קרה למנוים ׃ ולכן הוא שם התאר באמת הנגזר משם המקרה וזאת היא הוראת שמות המספרים הראשונה שבגללה הונחו השמות ההם ואחרי כן הושאלו והועתקו אל אשר הוצרכנו לקרא להם שמות אשר בכחם להעמיד בלב השומעים רושם חקויי הענינים הדומים אל המוחשות והטעם כי השמות הונחו אצל בעלי הלשון להורות ראשונה על הענינים המורגשים כי הם הידועים אצל ההמון המשתמשים ברב השמות המונחים הנמצאים ואחריכן החכמים שבכל דור ודור מסתפקים או משאילים או מעתיקים אתם אל ענינים נבדלים מחמר אשר לא יעבור בם החוש גם לא ידעום ולא יבינום בעלי הלשון ההוא ולכן אפשר שבהשאלה ובהעתקה יחליפו הוראותיהם ועמם ימירו דרכי הוראת השמות בין שיהיו שמות מורים על תיבות במה שהן קולות מורים כשם מלה ופעל ושם שהם יורו על קולות מורים ולא ענינים שיורו עליהם זולתי קול בין שיהיו שמות מורים ענינים חוץ לשכל בין שיהיו מורים חקויי הנפש אשר בם יצייר האדם הנמצאים חוץ לשכל בצד מצרי הספוק וההעתקה וההשאלה ׃ ומאלו הסוגים הם הדרכים שישתמשו בם המדקדקים ומיחדים אתם ללשונותם לגוייהם ׃ אבל השמות אשר ישתמשו בם ההמון הם ודרכיהם השמות והדרכים שהניחו ראשונה מניחי הלשון להורות על המוחשות הקרובים ואליהם ישובו באי זה צד מן הצדדים המסופקים בסדר יחסם והמועתקים והמושאלים בצדי הדמותם והתלותם ולהיות זאת הוראת השמות ראשונה ׃ לכן יתחיב המדקדק לדבר בהם כי חכמתו משמשת לכל המון בעלי הלשון ההוא ועל כן יצטרך לדבר בם כפי הוראתם אשר הונחה בהם ראשונה ׃ ולכן מלבד צורות השמות נצטרך לדעת צירופם וצדי צורותיהם בהוראותיהם המתחלפות כפי דרכי לשון העברים ׃ ומעתה נכתוב ציורם באותיותיהם ונקודם ׃

hoc ꝙ cōtēpſerūt ſapiētes pſcrutatiōis in attribuēdo nomen vnius ipſi enti cōi [2] ſimplr: ac etiā Deo exaltet̄ eius nomen: an ſignificet rē pter eſſentiā ſuā ſm ſe[3] aut ſignificet ipſoꝝ ſubam & qdditatē: vndiq; tn̄ de vno numerato non cecidit dubiū in corde [4] vllius meditantiū ſuper ueritatē quin illud ſit accidēs qđ accidit numeratis: [5] & ideo eſt nomē agnoīs uere deriuatū a noīe accn̄tis: & hæc eſt ſignificatio [6] noīum numeroꝝ prima ob quā impoſita fuerūt noīa illa: & deinde [7] fuerunt accōmodata: & trāſlata ſuerunt ad ea quæ nos oportuit uocare ea nominibus: quoꝝ poteſtatis eſt [8] conſtituere in cor audientiū impreſſionē cōceptuū reꝝ ſimiliū ſenſatis. [9] Et rō eſt qa noīa īpoſita fuerant apud auctores ydiomatis ad ſignificandū primo ſuper [10] res ſenſatas: qa illæ ſunt notæ apud vulgus utens maiori pte [11] noīum īpoſitoꝝ q̄ ſunt: & poſt hæc ſapientes q fuerunt in ſingulis generatiōibus [12] analogāt uel accomodāt aut trāſferūt illa ad res abſtractas a materia: [13] in quas nō penetrat ſenſus: nec etiā ſciūt ipſas: neq; ītelligūt ipſas auctores ydiomatis illius. [14] Et iō poſſibile eſt ꝙ in accōodatione & in trāſlatiōe cōmutent ſuas ſignificationes: & ſecū cōmutēt [15] modos ſigñationis nominū: ſiue fuerint noīa ſignificantia dictiones inq̄tū ſunt [16] uoces ſignificātes ſicut nomen dictionis & uerbi & noīs: q̄ ſignificāt uoces ſignificātes: & nō [17] res ſup q̄s ſignificant pter vocē: ſiue fuerint noīa ſignificātia res extra [18] ītellectū: ſiue fuerint ſignificātia ꝯceptus aīę qbus format hō entia [19] extra intellectū ſm modū aliquē modoꝝ anologiæ & trāſlatiōis & accomodatiōis: & de his generibus [20] ſunt modi qbus vtunt̄ grāmatici: & decernūt illa ſm ſua ydiomata [21] ſm ſuas gētes: ſed noīa qbus vtunt̄ vulgus: ipſa & ſui modi ſunt noīa: [22] & modi quos impoſuerunt primo īpoſitores ydiomatis ad ſignificādū ſenſata [23] proxima: & ad ea redeūt quouis modoꝝ analogoꝝ ordine [24] ſuæ pportiōis & trāſlatoꝝ & accomodatorū modis ſuæ aſſimulationis & depēdētię ipſoꝝ: & qa eſt hæc [25] ſignificatio noīum prima: iō oportet grāmaticū loq de illis: qa eius ſcīa [26] ſubminiſtrat toti vulgo hn̄tiū linguā illā: & ideo oportet loq de illis ſm [27] eoꝝ ſignificationē q̄ impoſita fuerat illis prīo: & iō pter formas noīum [28] indigebimus ſcire ipſoꝝ cōbinationē & modos ſuaꝝ formaꝝ in ſuis ſignificationibus diuerſis ſm [29] modos linguæ hæbreorū: & ex nunc ſcribemus illorum formationē in ſuis litteris & ſua punctuatione.

ꝙ illæ ſint litterę duplicitatis:& numerus litterarum nominis ſit
numerus reliquarum:& ideo[2] dicūt ꝙ radix בדולח poſſibile ſit ꝙ
ſit דולח ſm pōdus קו ש & beth[3] ſit addita. Et ſimiliter ארגמן poſ-
ſibile eſt ꝙ eius radix ſit רגם: & aleph & nun ſint additæ: & ſic
[4] conferas in aliis.[5] ¶ Verūtamen non eſt ſtatera hæc ſtratera
iuſtitiæ: quia poſſibile eſt[6] ꝙ lr̄æ illæ ſint radicales etiam poſtq̄
[7] aliquādo inuenimus eas radicales: ſed ſm meam opinionem
ad rectificandū ſtaterā hanc:[8] & non deuiet a condecenti eſt
addēda ſup duas res primas res[9] tertia:& eſt ꝙ īſpiciamus an
poſt ablationē litterarum quas diximus ꝙ poſſibile ſit[10] ꝙ ſint
ſeruientes aut additę vel duplices: combinatio litterarū rema
nentium[11] in radicē ſignificet aliquam rem de rebus ſignifica
tionis nominis perfecti totius priuſq̄ ammotæ[12] eſſent litteræ
quas retulimus in duabus rebus primis: ex quo דולח non ſigni
ficat rem[13] de rebus cryſtalli: quia דולח eſt linguæ conturba-
tionis:& cryſtallus ſit clarus & mundus. Et ſimiliter רגם non
[14] ſignificat rem purpuræ: quia ſunt ei duæ ſignificatiōes: hoc
eſt linguæ proiectionis[15] & linguæ dominii & principatus. Niſi
diceremus ꝙ fuiſſent duo nomina p̄dicta[16] in principio tran
ſlata בדלח cryſtallus ex contrario & ארגמן purpura: quia proiiciat
radios ſuos in[17] intuētes ipſam:& eſt ei prīcipatus ſup omnes
ueſtes coloratas:& occaſione magnitudinis impreſſionis[18] re
rum iſtarum in illis ſtabilita ſunt eis ī nomina:& ſi ita eſt: bene
eſt: ſin autē[19] non eſt ullum vitium in hoc: quia poſſumus nos
dicere q̄ דולח nō ſit radix בדלח:[20] neq; רגם radix ארגמן: ſed בדלח
eſt quadratū:& ארומן eſt quinarium: & omnes[21] ſuæ lr̄æ ſunt
radicales eis: non eſt in eis additio neq; ſubtractio: & in hoc
ponemus[22] finem uerbis a loquēdo de rebus ſtratæ huius: q̄a
etiam ſi ferremus ſexta:[23] & habētia ſeptem & octo litteras vt
diximus in principio capituli huius: ꝙ poſſibile ſit[24] eſſe. Ex di
ctis in his pōt audiens intelligere & cōferre formis[25] nominū
illorum ſm ſimilitudines ſuorum ſignificatorum.
[26] ¶ Strata vigeſimaſexta eſt ſtrata numerorum. Et priuſq̄[27] in-
cipiā loqui de forma ſuorum nominum annūciabo tibi[28] de-
ſcriptum in ſcriptura ueritatis: vna res eſt & non ſubticebo
eam ſub labiis meis:& eſt: ꝙ eſt[29] ſciendum ꝙ nomina nume-
rorum ſunt nomīa agnominū uere;& ratio eſt: quia cum toto

שהן אותיות הכפל ומספר אותיות השם הוא מספר הנשארות ולכן אומרים ששרש ברולח אפשר שהוא דולח על משקל קדש והבית נוספת· וכן ארגמן אפשר ששרשו רגם והאלף והנון נוספות וכן תקיש על זולתם:

אך אמנם אין המאזנים האלה מאזני צדק כי אפשר שהאותיות ההן תהיינה שרשיות גם כן אחרי שלפעמים מצאנו אתן שרשיות· אבל לפי דעתי ליישר המאזנים האלה ואת הנכונה לא יעקשו יש להוסיף על השני ענינים הראשונים ענין שלישי והוא שנסתכל אם אחרי סור האותיות שאמרנו שאפשר שתהיינה משרתות או נוספות או כפולות צרוף האותיות הנשארות לשרש יורה על ענין מעניני הוראת השם שלם כלו בטרם הסתלק האותיות שזכרנו בשני הענינים הראשונים כיון שדלח לא יורה דבר מעניני הבדלח כי דולח לשון עכירות והבדלח זך ונקי· וכן רגם לא יורה על ענין הארגמן כי יש לו שתי הוראות רצוני לומר לשון זריקה ולשון ארונות ושררה אלא אם נאמר שהיו השני שמות הנזכרים בתחלה מועתקים בדלח מן ההפך וארגמן שהוא זורק ניצוציו אל המביטים בו ויש לו שררה על כל בגדי צבעונין ומחמדת גודל רושם הענינים הללו בהם הוקבעו להם לשמות ואם כן הוא הרי מוטב ואם לאו אין כל מאום בזה כי רשאין אנו לומר כי דלח אינו שרש בדלח ולא רגם שרש ארגמן אבל בדלח מרובע וארגמן מחומש וכל אותיותיהם שרשיות להם אין בהם תוספת ולא גרעון· ובזה נשים קנצי למילין מדבר בעניני המסילה הזאת כי אף שנביא המשושים ובעלי שבע ושמנה אותיות כמו שאמרנו בתחלת השער הזה שאפשר להיות מן הנאמרים באלו יכל השומע להבין ולהקיש על צורות השמות ההן לפי דמיוני עניניהם:

המסילה השש ועשרים היא מסילת המספרים וטרם החלי לדבר בצורת שמותיהם אגיד לך את הרשום בכתב אמת אחת היא ולא אכחידנה תחת שפתי והיא כי יש לדעת ששמות המספרים הם שמות תארים באמת· והטעם כי עם כל

שְׁנָעַר גִּזְבָּר פִּרְתָּגַם פַּלְדָּשׁ יַרְדָּף לֹא נִשְׁתַּנּוּ כְּלָל לְעוֹלָם אֲבָל טִפְסָר נִשְׁתַּנּוּ תְּנוּעוֹתָיו בְּכִנּוּי מִן הַחִירֶק אֶל שְׁוָא וְנֶאֱמַר טַפְסְרַיִךְ וְנִמְצָא שֵׁם אֶחָד בָּזֶה הַמִּשְׁעוֹל בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ הַיּוֹד נָחָה וְהוּא פִּינְחָס ׃ פִּלֶגֶשׁ הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק וְהַשְּׁנִיָּה וְהַשְּׁלִישִׁית בִּסְגוֹל וּבְרִבּוּי וּבְכִנּוּי יִשְׁתַּנֶּה סְגוֹל הַשְּׁנִיָּה אֶל פַּתַח וּסְגוֹל הַשְּׁלִישִׁית אֶל שְׁוָא וְנֶאֱמַר פִּלַגְשִׁים פִּלַגְשֶׁיךָ ׃ בְּדוֹלַח הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא וְהַשְּׁנִיָּה בְּחוֹלֶם וְהַשְּׁלִישִׁית בְּפַתַח וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִלּוּלֵי הַחֵית הָיְתָה בִּסְגוֹל וְהָיְתָה בַּעֲלַת שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת וְהַבֵּית נוֹסֶפֶת כְּפֶלֶס קֹדֶשׁ · וְלֹא נִרְאָה לִי דַּעְתָּם כְּמוֹ שֶׁנּוֹכִיחַ בְּסוֹף זֹאת הַמְּסִלָּה ׃ אַרְגָּמָן הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתַח וְהַשְּׁנִיָּה בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית וְהָרְבִיעִית בְּקָמֶץ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יְכוּנֶּה וְלֹא יִתְרַבֶּה לְעוֹלָם ׃ אֲגַרְטָל הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתַח וְהַשְּׁנִיָּה בְּפַתַח וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּקָמֶץ וּבִסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא אֲגַרְטְלֵי וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה מִפַּתַח אֶל חֲטֶף פַּתַח׃ אֲדַרְכוֹן הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בַּחֲטֶף פַּתַח וְהַשְּׁנִיָּה בְּפַתַח וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּחוֹלֶם ׃ דַּרְכְּמוֹן הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתַח וְהַשְּׁנִיָּה וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּחוֹלֶם ׃ צְפַרְדֵּעַ הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁנִיָּה וְהָאַחֲרוֹנָה בְּפַתַח וְהָרְבִיעִית בְּצֵירֵי וְאַחֲרֶיהָ תְּנוּעָה גְּנוּבָה וּבְרִבּוּי יוּמַר הַצֵּירֵי בִּשְׁוָא וְנֶאֱמַר צְפַרְדְּעִים ׃ שַׁעַטְנֵז רַעַמְסֵס הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה בְּפַתַח וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּצֵירֵי וּשְׁנֵי אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃ אַךְ יֵשׁ בֵּינֵיהֶם הֶפְרֵשׁ כִּי שַׁעַטְנֵז הוּא בַּעַל חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת וַדַּאי וְרַעַמְסֵס יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהוּא בַּעַל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת לְבַד וְהָרְבִיעִית כְּפוּלָה ׃ כִּי הַכָּרַת הַשֵּׁמוֹת הַמְּרוּבָּעִים לְפִי הַמְדַקְדְּקִים אֲשֶׁר בָּאוּ אֶצְלֵינוּ חִבּוּרֵיהֶם תְּלוּיָה בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים ׃ הָאֶחָד לְהִסְתַּכֵּל אִם בְּרֹאשׁ הַשֵּׁם אַחַת מִן הָאוֹתִיּוֹת הַנּוֹסָפוֹת אֲשֶׁר זָכַרְנוּ בְּשַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת וְנָתַנְנוּ לָהֶם סִימָן ובל״משי אה״כנה וּקְצָת הַמְדַקְדְּקִים אוֹמְרִים כִּי הֵן אוֹתִיּוֹת האמ״נתי לְבַד ׃

וְהָעִנְיָן הַשֵּׁנִי הוּא אִם יֵשׁ בַּשֵּׁם אוֹתִיּוֹת רַבּוֹת מִתְדַּמּוֹת כִּי אִם נִמְצֵאת בְּרֹאשָׁם אוֹת מְשָׁרֶתֶת אָז אֶפְשַׁר שֶׁהִיא נוֹסֶפֶת וְלֹא שָׁרְשִׁית · וְכֵן אִם יֵשׁ בָּם אוֹתִיּוֹת מִתְדַּמּוֹת אֶפְשַׁר

שנער גזבר פתגם פלדש ידלף non fuerunt mutata penitus vnq̃: ſed
טפסר[2] mutati fuerũt eius motus in cõnotatione ex hirek in ſce
ua: & dicemus טפסריך: & inuenit nomen[3] vnum in hac maceria
cum hirek trahente yod quieſcentẽ: & illud eſt פינחס. ¶ פלגש
[4] littera prima cum hirek: & ſecunda & tertia cum ſeghol: & in
pluralitate & cõnotatione[5] mutabitur ſeghol ſcd̃m in pathah:
& ſeghol tertiũ in ſceua & dicemus [6] פלגשים פלגשיך. ¶ ברולח lr̃a
prima cum ſceua: & ſecunda cum holem: [7] & tertia cũ pathah:
& ſunt qui dicunt ꝙ niſi eſſet heth: eſſet cum ſeghol: & eſſet
[8] habens tres litteras & beth eſt addita בפלס קדש: & non vide-
tur mihi eorum opinio[9] vt comprobabimus in vltimo huius
ſtratæ. ¶ ארגמן littera prima cum pathah: [10] & ſecunda cũ ſce-
ua: & tertia & quarta cum kamecz & nõ mutabitur & non con
notabitur[11] & non plurificabitur vnquam. ¶ אגרטל littera pri
ma cum pathah: & ſecunda[12] cum pathah: & tertia cum ſceua:
& quarta cum kamecz: & in cõtinuitate mutabitur kamecz in
[13] ſceua אגרטלי: & littera prima ex pathah in rapiens pathah.
¶ אדרכון littera [14] prima cũ rapiente pathah: & ſecunda cũ pa
thah: & tertia cum ſceua: & quarta[15] cum holem. ¶ דרכמון lr̃a
prima cum pathah: & ſecunda & tertia cum ſceua: [16] & quarta
cum holem. ¶ צפרדע prima littera & tertia[17] cum ſceua: & ſe-
cunda & vltima cum pathah: & quarta cum ceri: & poſt eã mo
tus[18] ſublatus: & in pluralitate mutabitur ceri in ſceua: & dice
mus צפרדעים. ¶ רעמסס[19] שעטנז littera prima & ſecunda cum pa
thah: & tertia cum ſceua: & quarta[20] cum ceri: & duo hæc non
mutabuntur vnquã: ſed eſt inter ea diſcrimen: quia שעטלז[21] eſt
habens quinq; lr̃as certe: & רעמסס eſt dicendũ ꝙ ſit habẽs qua
tuor[22] lr̃as tm̃: & quarta ſit repetita: quia cognitio noĩum qua
dratorꝝ ſm̃[23] grãmaticos quorꝝ uenerunt apud nos ſuæ editio
nes pendet in duabus rebus. [24] Vna eſt inſpicere an in capite
nominis ſit vna ex litteris ſupadditis quarꝝ[25] recordati ſumus
in cap. lr̃arum: & dedimus eis ſignum לבלמשי אתכנה: & quidam
[26] grãmatici dicũt ꝙ illæ ſint lr̃æ האמנתי ſolum. [27] Et ſecũda res
eſt an ſint in noĩe lr̃æ[28] multę ſibi ſimiles: nam ſi ĩueniretur in
eorum capite lr̃a ſeruiens: tunc poſſibile eſt[29] ꝙ illa ſit addita
& non radicalis: & ſil'r ſi ſint lr̃æ in illis ſibi ſimiles: poſſibile eſt

ꝙ illæ

etiā ex uerbis Kimhi in radicibus ſuis. [2] Verūtn̄ honore eorū
ſuo loco ſtante circa hoc: nāq; Kimhi expoſuit [3] nomē זרזיף: &
uerum eſt ꝙ poſſibilis ſit eius interp̃tatio ꝙ ſit herba quæ ſeca
tur [4] & abſcinditur: & זריף quod dixerunt ſapientes rabi Sala-
mon ĩterpretatus eſt flans: & auctor ערוך interp̃tatus eſt [5] ag-
grauans morbum: en ꝙ non eſt iudicandū qđ tulerunt ſimile
probationi: & rabi Ioſeph kimhi [6] expoſuit ꝙ זרזיף ſit dictio cō
poſita ex זר & זיף: q̃ſi diceret extraneū accōmodatū terræ: [7] qa
pluuia eſt extranea terrę naturæ. Et Habib quęſiuit deſtruere
[8] uerba eius: & dixit ꝙ ipſe neſciat q̃ extraneitas ſit pluuię apđ
terram: & qui ſpeculatus eſt [9] in naturalibus ſcit ꝙ ex uiribus
ipſius exit: & equidem dirutio Habib eſt ædificatio opinionis
[10] rabi Ioſeph Kimhi: quia licet pluuia gignatur ex uaporibus
aſcendentibus [11] a terra: uapores illi nō ſunt de natura terræ:
ſed ex rebus q̃ ꝑmiſtæ ſunt [12] ei ueniētibus ĩ eā de foris: quia in
ſua natura terra eſt frigida & ſicca: nō eſt in ea humor: [13] exce-
pto humore illius qui ꝑmiſtus eſt ſecum: & ideo extraneus eſt
cum illa: ſed eſt intercipiendus [14] rabi Ioſeph aliūde: quia זרזיף
eſt linguæ ſanctimoniæ grauis linguæ ſcripturæ: [15] & nō eſt fa
ciūdum ip̃m linguæ arāmeę ſi poſſibile ſit ip̃m interp̃tari mo
do alio: & ideo [16] bonū eſt dicere ꝙ ſit nomen rei & ex quadra
tis ut ſcripſerūt [17] primi. Et ſimiliter זרזיר quod ſcripſit rabi Sa
lamon ꝙ ipſe non ſciat quid ſit: ecce ip̃m eſt [18] nomē feræ quæ
mouetur inter gallinas: & iō uocať noīe motus huius: [19] & di-
xit זרזיר mobilis lumbis quia cōmotio eſt lumboꝝ: & ſic inter-
pretatus eſt rab Ioſeph [20] & accaba qui cōmoueť ĩter gallinas
Prouerbioꝝ ca. xxx. & iō errauit qui dixit [21] ꝙ ſit ex duplicibus
qa eſſet linguæ extraneæ: & extraneū eſt opus illius ſ̄m meam
opīonē. ❡ אראל [22] ארגז עקרב חמשל כרפס גנזך שרעף דרדר צרתן צרפת:
& alia [23] in quib⁹ oībus lr̄a prima & tertia eſt cū pathah: & ſcđa
cum ſceua: & in pluralitate [24] mutabitur lenitas beth עקרב in
daghesc & dicemus עקרבים: & in cōnotatōe mutabiť [25] pathah
aleph in ſeghol & dicemus אראלים. Et iam ſunt quædā nomina
huius [26] maceriæ: quorū lr̄a prima eſt cum kamecz: & non re
ferā ea ob cām: qa ſunt diuerſa [27] apud ſeries libroꝝ q ſunt no
biſcū: & iō dimittemus ea ad ea declarādū ꝑticularius [28] apud
ſapiētes traditiōis. ❡ כרפר שנער גזבר טפסר פתגם פלדש ידלף [29] lr̄a
prima eſt cū hirek: & ſcđa cū ſceua: & tertia cū kamecz: & כרפר

שנער

המסילה החמשה ועשרים

גם כן מדברי הקמחי בשרשים שלו ·

אך אמנם כבודם במקומו מונח על זה וזה כי הקמחי פירש ש שם זרזיף ואמת שהוא אפשר פירושו שהוא עשב הנגנז והנחתך וזריף שאמרו חכמים רש״י פירש מנפח ובעל הערוך פירש מכביר החולי הרי שאין הנדון שהביאו דומה לראיה ורבי יוסף קמחי פירש שזרזיף מלה מורכבת מן זר וזיף כלומר זר הולוה לארץ מפני שהמטר זר לטבע הארץ · והחביב בקש לסתור את דבריו ואמר שהוא לא ידע מה זרות יש למטר אצל הארץ ומי שעיין בטבעיות ידע כי מחלציה יצא · והנה סתירת החביב היא בנין דעת רבי יוסף קמחי כי אף על פי שהמטר נולד מן האדים העולים מן הארץ האדים ההם אינם מטבע הארץ אלא מן הענינים שנתערבו בה הבאים אליה מחוץ כי בטבעה הארץ קרה ויבשה אין בה לחות לבד לחות מה שנתערב עמה ולכן זר הוא עמה· אך אמנם יש לתפוש רבי יוסף ממקום אחר כי זרזיף הוא לשון הקדש חמור לשון מקרא ואין לעשות אתו לשון ארמי אם אפשר לפרשו בדרך אחרת ולכן טוב הוא לומר שהוא שם דבר ומן המרובעים כמו שכתבו הראשונים : וכן זרזיר שכתב רש״י שאינו יודע מה הוא · הנה הוא שם חיה שמתנדנדת בין התרנגולות ועל כן נקרא בשם הנדנוד הזה ואמר זרזיר מתנים מפני שהנדנוד הוא במתנים וכן תרגם רב יוסף ואכבא דמזדרכיל בצת תרנוגלי במשלי סימן ל׳ · ולכן טעה מי שאמר שהוא מן הכפולים שהיה לשון זרות וזר מעשהו לפי דעתי : אראל ארגז עקרב חשמל כרפס גנזך שרעף דרדר צרתן צרפת וזולתם שבכלם האות הראשונה והשלישית בפתח והשנית בשוא וברבוי ישתנה רפה הבית של עקרב אל דגש ונאמר עקרבים ובכנוי ישתנה פתח האלף אל סגול ונאמר אראלם · וכבר יש קצת שמות זה המשקל שהאות הראשונה בקמץ ולא אזכרם בסבת כי הם מתחלפים אצל נוסחאות הספרים אשר אתנו ולכן נניח אותם לפרשם בפרט אצל חכמי המסורת : סרפד שנער גזבר טפסר פתגם פרדש ידלף האות הראשונה בחרק והשנית בשוא והשלישית בקמץ וסרפד

והשלישית בחולם · כפתור התרבה בלשון זכר כפתורים ובא עם הכנוי כפתוריה אבל חרגול ופרעוש לא התרבו ולא נמצאו מכונים ורפסוד נמצא ברבוי בלשון נקבה רפסודות ולא נמצא היחיד אלא לפי ההקש ולכן חשבו קצת המדקדקים שהיחיד לשון נקבה רפסודה ׃ גבעול האות הראשונה בחרק והשנית בשוא והשלישית בחולם ולא נמצא לו הרבוי במקרא אלא במשנה גבעולין בתוספת נון באחרונה ולא ישתנה לעולם ׃ ספרד סמדר חנמל אררט האות הראשונה בשוא אם אינה גרונית ואם היא גרונית בפתח והשנית בקמץ והשלישית בהפסק לעולם בפתח זולת אררט שהוא בקמץ בכל מקום ׃ ערפל עמלק עזאזל עטלף חבצל האות הראשונה בחטף פתח והשנית בקמץ והשלישית בסגול כשם ערפל אבל בנשארים היא בצרי ובעטלף וחבצל היא אם הצרי בדגש ולא יתואר בסמכי אם עמלק ונאמר עמלקי ולא יתרבה מהם כי אם עטלף שנאמר עטלפים ולא ישתנה בסמיכות אלא חבצל שנאמר חבצלת ואפשר שגם מוכרת חבצלת אינו חבצל אלא חבצלה בעל חמש אותיות ולא משעול בפני עצמו ׃ אמרפל האות הראשונה בפתח והשנית בשוא והשלישית בקמץ והרביעית בסגול ולא יתרבה ולא ישתנה כלל ׃ יזרעאל האות הראשונה בחירק והשנית והשלישית בשוא והרביעית בסגול וגם זה לא יתרבה ולא ישתנה לעולם ׃ עכביש חלמיש האות הראשונה בפתח והשנית בקמץ ודגש והשלישית בחרק · ובסמיכות ישתנה הקמץ בשוא כמו חלמיש צור ׃ פתיגיל האות הראשונה המונעת בשוא והנשארות בחירק ולא ישתנה לעולם · שרביט זרזיף זרזיר האות הראשונה בפתח והשנית בשוא והשלישית בחירק ׃ ושרביט הוא מן המרובעים לדעת כל המדקדקים אבל בזרזיף וזרזיר נחלקו הדעות כי יש מי ששם זרזיף במרובעים כמו שעשה רבי דוד קמחי וכן נראה האמת לפי התרגום שהם שמות דברים · ואחרים בקשו להוציאם מעניינם ולתת להם הוראות כטוב בעיניהם עד שהחביב בקש פירוש מדברי רבותינו פרקי רבי אליעזר משום דזריף ועשה זרזיף מכפולי הפא זיין וזה הוא

גם

& tertia cum holem. ¶ כפתור plurificatũ est in lingua masculi כפתורים: & uenit cum[2] connotatione כפתוריה : sed חרגול & פרעוש non fuerunt plurificata: neq; inuenta sunt cõnotata.[3] Et רפסוד inuenitur in pluralitate in lingua fœminina רפסודות : & nõ inuenitur singulare nisi[4] ꝑm ratiocinationẽ: & ideo putauerunt quidam grãmatici ꝙ singulare sit linguæ fœmininæ רפסודה.

[5] ¶ גבעול littera prima cum hirek: & secunda cum sceua: & tertia cum holem:[6] & non inuenitur ei pluralitas in scriptura sed in doctrina גבעולין cum additione nun[7] in ultimo & nõ mutabitur unquam. ¶ ספרד סמדר חנמל ארדט lr̃a[8] prima cum sceua si nõ sit gutturalis: & si sit gutturalis cum pathah: & secunda[9] cũ kamecz: & tertia in pausa semper est cum pathah : excepto ארדט quod est cũ kamecz[10] vbiq;. ¶ ערפל עמלק עזאזל עטלף חבצל lr̃a prima est[11] cum rapiẽte pathah: & secũda cum kamecz: & tertia cum seghol in nomine ערפל: sed[12] in reliqs est cum ceri : & in עטלף & חבצל est cũ ceri cũ daghesc: & nõ cognoĩatur[13] eis nisi עמלק & dicemus עמלקי: & nõ pl'ificabiť ex eis nisi עטלף dicemus[14] עטלפים : & nõ mutabiť ĩ cõtinuitate nisi חבצל qa dicemꝰ חבצלת: & possibile est[15] ꝙ ẽt discontinuũ חבצלת nõ sit חבצל: sed חבצלה habens quinq; lr̃as: & ei sit[16] maceria per se. ¶ אמרפל lr̃a prima est cum pathah: & secunda[17] cum sceua: & tertia cũ kamecz: & quarta cum seghol: & non plurificabitur neq; mutabitur[18] penitus. ¶ יזרעאל littera prima cũ hirek: & scđa & tertia cum sceua:[19] & quarta cum seghol: & etiam hoc nõ plurificabitur neq; mutabitur vnquam. ¶ חלמיש[20] עכביש littera prima cum pathah: & secunda cum kamecz & daghesc: & tertia[21] cũ hirek: & ĩ cõtinuitate mutabiť kamecz ĩ sceua ut חלמיש lapillus silicis.[22] ¶ פתיגיל lr̃a prima mota cũ sceua: & reliquę cũ hirek: & nõ[23] mutabitur vnq̃. ¶ שרביט זרזיף זרזיר littera prima cũ pathah: & secũda[24] cũ sceua: & tertia cũ hirek: & שרבינך est de quadratis ꝑm opinionem omniũ[25] grãmaticoꝝ: sed in זרזיף & זרזיר distulerunt opiniones: qa est q posuit זרזיף[26] in quadratis ꝑut fecit rabi Dauid kimhi: & sic videtur veritas ꝑm arãmeam interp̃tationẽ[27] ꝙ sint noĩa reꝝ. Et alii petierũt educere illa ex suo significato: & tribuere eis[28] sigñatiões vt bonũ ẽ apud eos adeo ꝙ Habib q̃siuit expõnẽ ex uerbis nr̃oꝝ doctoꝝ[29] capi. rabi Elihezer: qa זריף abscissũ ẽ ex duplicibꝰ pe zain: & hoc est

etiam

diximus:& ſi ſic eſt eſſet radix maceriæ huius.¶ תופיני tau cum
ſciurek:[2] & hayn cum hirek:& nun & yod additę ob agnomen
ſunt cum ceri nun:& non plurificabitur [3] neq; mutabitur peni-
tus vnquam.
[4] ¶ Strata vigeſimaquinta eſt ſtrata ſuperfluoꝵ in ſuis radici-
bus:[5] quæ ueteres uocauerunt ipſa quadrata:ego autem viſus
ſum mihi [6] uocare ipa ſuperflua in ſuis radicibus:quia omnes
eorũ litteræ ſunt radicales eis [7] & ſuperfluę ſupra numerũ triũ
cui ſolitę ſunt attribui radices nominũ [8] & uerboꝵ:& non uo-
caui ea quadrata:quia multa illorum ſunt habentia quinq; lit-
teras:[9] quãuis in aliqbus nominibus quæ ſunt in ſtrata hac in-
uenies ex litteris האמנתי:[10] quas diximus in cap.litteraꝵ ꝙ ſint
propriæ ad ſeruiendũ per eas:ſicq; conflauit [11] numerus ma-
ceriaꝵ ſtratæ huius in viginti & tres macerias.[12] ¶ אבנט ירדן
פרדס littera prima eſt cum pathah:& ſecunda [13] cum ſceua : &
tertia cum ceri: & plurificabuntur in lingua maſculi [14] אבנטים
פרדסים : & non mutabunt̃ in continuitate neq; in cõnotatione.
[15] ¶ חרמש littera prima eſt cum ſeghol:& ſecũda cum ſceua:&
tertia [16] cum ceri:& non plurificabitur neq; mutabit̃ omnino.
[17] ¶ ברזל כרמל littera prima cum pathah:& ſecũda cum ſceua:
& tertia [18] cum ſeghol : & כרמל uenit cum additione he notifi-
cationis in capite:& he [19] addita in fine vice lãmed in capite &
dicetur הכרמלה : cuius interpretatio eſt ad [20] הכרמל : & in cõno-
tatione mutabitur ſeghol in hirek & lãmed cũ dagheſc : & di-
cemus כרמילו carmel eius.[21] ¶ גלמוד קרסול חרצוב in littera pría
pathah:& in ſecũda ſceua:& in tertia [22] ſciurek. ¶ גלמוד inue-
nitur agnomen maſculo:& fœminæ eſt גלמודה : & non cõnota-
buntur [23] neq; plurificabũtur vnquam. ¶ קרסול non inuenit̃
ſingulare neq; ſeparatum:ſed pluralitas [24] cum connotatione
קרסולי. ¶ חרצוב etiam ſimiliter non inuenitur ſingulare neq;
cum cõnotatione:[25] ſed inuenit̃ pluralitas ſeparata ſolũ:& di-
cetur חרצובות in lingua fœminina:& quidã [26] grãmatici opina-
ti ſunt ꝙ ſingulare ſit linguæ fœmininę:& eſſet eius ius חרצובה
ponderis [27] גלמודה: & nõ eſt diiudicans inter duas opiniones:
quia nõ inuenit̃ cum agnomĩe qđ cõprobet [28] linguã maſculi
aut fœmininã : neq; pl'itas ꝑ tau ẽ ſignũ neceſſariũ de fœmĩa.
[29] ¶ כפתור חרגול פרעוש רפסוד lr̃a pría cũ pathah:& ſcđa cũ ſceua

& tertia

שֶׁאָמַרְנוּ ׳ וְאִם כֵּן הוּא הָיָה עִקַּר הַמִּשְׁעוֹל הַזֶּה תּוֹפִינֵי הַתָּו בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּחִירֶק וְהַנּוּן וְהַיּוּד הַנּוֹסָפוֹת לְתוֹאַר בְּצֵרִי הַנּוּן וְלֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּלַל לְעוֹלָם ׃

מסילת הַחֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים הִיא מְסִלַּת הַיְתֵרִים בְּשָׁרְשֵׁיהֶם אֲשֶׁר הַקַּדְמוֹנִים קָרְאוּ אֹתָם מְרוּבָּעִים וַאֲנִי נִרְאָה בְּעֵינַי לִקְרוֹתָם יְתֵרִים בְּשָׁרְשֵׁיהֶם כִּי כָּל אוֹתִיּוֹתֵיהֶם שָׁרְשִׁיּוֹת לָהֶם וִיתֵרוֹת לְמַעְלָה מִמִּסְפַּר הַשָּׁלשׁ אֲשֶׁר נָהֲגוּ לְהִתְיַחֵס בּוֹ שָׁרְשֵׁי הַשֵּׁמוֹת וְהַפְּעָלִים וְלֹא קְרָאתִים מְרוּבָּעִים כִּי רַבִּים מֵהֶם בַּעֲלֵי חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת אַף כִּי בְּמִקְצַת הַשְּׁמוֹת אֲשֶׁר בַּמְּסִלָּה הַזֹּאת תִּמְצָא מֵאוֹתִיּוֹת הָאֵמַנְתִּי אֲשֶׁר אָמַרְנוּ בְּשַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן מְיוּחָדוֹת לְשָׁרֵת בָּהֵנָּה וְהֵנָּה עָלָת מִסְפַּר מִשְׁעוֹלֵי הַמְּסִלָּה הַזֹּאת לְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

אבנט יַרְדֵּן פַּרְדֵּס הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתַח וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית בְּצֵרִי וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר אַבְנֵטִים פַּרְדֵּסִים וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ בַּסְּמִיכוּת וְלֹא בַּכִּנּוּי ׃

חרמש הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בִּסְגוֹל וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית בְּצֵרִי וְלֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּלַל ׃

ברזל כַּרְמֶל הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתַח וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית בִּסְגוֹל וְכַרְמֶל בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא הַיְדִיעָה בְּרֹאשׁ וְהֵא נוֹסֶפֶת בַּסּוֹף תְּמוּרַת לָמֶד בָּרֹאשׁ וַיֹּאמֶר הַכַּרְמֶלָה שֶׁפֵּירוּשׁוֹ אֶל הַכַּרְמֶל וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַסְּגוֹל אֶל חִירֶק וְהַלָּמֶד בְּדָגֵשׁ וְנֶאֱמַר כַּרְמִלּוֹ ׃ גַּלְמוּד קַרְסוֹל חַרְצוֹב בָּאוֹת הָרִאשׁוֹנָה פַּתַח וּבַשֵּׁנִית שְׁוָא וּבַשְּׁלִישִׁית שׁוּרֶק ׃ גַּלְמוּד נִמְצָא תֹּאַר לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה גַּלְמוּדָה וְלֹא יִכּוֹנוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ לְעוֹלָם ׃ קַרְסוֹל לֹא נִמְצָא הַיָּחִיד וְלֹא הַנִּפְרָד אֶלָּא הָרִבּוּי עִם הַכִּנּוּי קַרְסֻלַּי ׃ חַרְצוֹב גַּם כֵּן לֹא נִמְצָא יָחִיד וְלֹא עִם הַכִּנּוּי אֲבָל נִמְצָא הָרִבּוּי נִפְרָד לְבַד וַיֹּאמֶר חַרְצוּבּוֹת בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה ׳ וּקְצָת הַמְדַקְדְּקִים סָבְרוּ שֶׁהַיָּחִיד הוּא לְשׁוֹן נְקֵבָה וְהָיָה דִּינוֹ חַרְצוּבָה בְּפֶלֶס גַּלְמוּדָה ׳ וְאֵין מוֹכִיחַ בֵּין שְׁנֵי הַדֵּעוֹת כִּי לֹא נִמְצָא בְּתֹאַר יוֹכִיחַ עַל לְשׁוֹן זָכָר אוֹ נְקֵבָה וְאֵין הָרִבּוּי בְּתָו סִימַן הֶכְרֵחִי עַל הַנְּקֵבָה ׃ כַּפְתּוֹר חַרְגּוֹל פַּרְעוֹשׁ רַפְסוֹד הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתַח וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא

מעה המם בפתח והעין בסגול כמו מטה ויתרבה פעם בלשון זכר כמו נקבה במטיו שהוא הכנוי עם הרבוי בלשון זכר ופעם בלשון נקבה בנפרד מטות ובכנוי מטותם · ורבי יעקב ברבי אלעזר סבר כי מן המכים אשר הכוהו הוא בזרה המשעול ורבי יוסף קמחי הודה לו אבל רבי יונה סבר שהיחיד הוא מכה וברבוי יאמר מכים כמו שאומרים מן חטה חטים ולפי דבריו היו ליחיד אחד שני רבוים אחד בלשון זכר ואחד בלשון נקבה כי נאמר מן מכה מכים וגם מכות ואין טעם מכריע בין שני הדעות האלה

מעות המם בפתח והעין בשורק כמו מצות שהוא נפרד מן מצותך:

עיא הפא חסר ונוסף היוד והעין בחרק כמו שיא הנפרד מן שיאו · ואלה לא ישתנו ולא יתרבו כלל:

מסילת הארבע ועשרים היא מסילת נחי הקצוות בתוספת תו או מם בראשם · ויש מאלו עם זה מומרי ההא ביוד באמצע ומהם נוספי התו בראש ונון בסוף ובה חמשה משעולים

תועה התו בחלם והעין בקמץ כמו תורה תודה ויתרבו בלשון נקבה בהשתנות ההא בוו תו כמו תורה תורות:

תועה התו בשורק והעין בקמץ כמו תוגה וגם אלה יתרבו בלשון נקבה כמו תוגות:

תועיה התו בשורק והעין בחרק והיוד המומרת בקמץ כמו תושיה:

מועא המם בחלם והעין בקמץ כמו מוצא מורא ואלו לא ישתנו לעולם:

תועין התו בשורק והעין בחרק כמו תופין נפרד מן תופיני ולא נמצא בהרגל הלשון כי אם הרבוי הסמוך והפא הנחה היא אלף והומרה בוו מחמת שורק התו הקודמת ונוספו הנון והיוד להורות על אפויות מרובות זו אחר זו כמו שהביא רשי מדברי רבותינו ז"ל תופיני אפויה אפויה אפויות הרבה אחר חליטתה אופה בתנור וחוזר ומטגנה במחבת · ולפי זה הדעת תופיני לא יהיה סמוך אלא מוכרת והוא שם תאר ליחיד שנאפה אפויות הרבה כמו

שאמרנו

¶ מעה mem cum pathah:& hayn cum feghol ut מטה: & pluri-ficabitur aliquando [2] in lingua mafculi ut pforafti במטיו virgis fuis:quod eft cõnotatio cum [3] plr̃itate ĩ lingua mafculi:& aliqñ in lingua fœminina in feparato מטות : & in cõnotatione מטותם. [4] Et rabi Iahacob filius rabi Elhazar opinatus ẽ ꝙ ex המכים percuſſiõibus qbus pcufferũt eũ fit in hac [5] maceria:& rabi Iofeph Kimhi conceffit ei:fed rabi Iona opinatus eft ꝙ fingl'e fit [6] מכה & in pl'itate dicetur מכים ficut dicunt ex חטה חטים:& fm eius uer-ba [7] effent fingulari vni duę pl'itates:vna in lingua mafculi : & altera in lingua fœminina:quia [8] dicemus ex מכה מכים ac etiam מכות : & non eft ratio decernens inter duas opiniones iftas.

[9] ¶ מעות mem cum pathah:& hayn cum fciurek ut מצות:qđ eft [10] fepatũ ex מצותך . ¶ עיא pe deficit:& addita [11] ẽ yod: & hayn eft cum hirek ut איש:quod eft feparatũ ex שיאר : & hæc nõ [12] mu-tabuntur neq; plurificabuntur omnino.

[13] ¶ Strata vigefimaquarta eft ftrata quiefcẽtiũ extremorum cũ additione [14] tau uel mem in fuo capite:& funt ex his com-mutata he [15] in yod in medio:& ex eis funt addita tau in capite & nun in fine:& in ea funt quinq; maceriæ. [16] ¶ תועה tau cum holem:& hayn cum kamecz vt תורה תורה:& plurificabunť [17] in lingua fœminina in mutatione he in uau tau ut תורות [18] תורה .

¶ תועה tau cum fciurek:& hayn cum kamecz ut תוגה : & etiam [19] hæc pl'ificabunť in lingua fœminina vt תוגות. [20] ¶ תועה tau cum fciurek : & hayn cũ hirek : & yod cõmutata cũ kamecz ut [21] תושיה . ¶ מועא mem cũ holem:& hayn [22] cum kamecz vt מוצא מורא:& hæc non mutabunť vnquã. [23] ¶ תועין tau cum fciurek: & hayn cum hirek:vt תופין feparatũ ex [24] תופיני : & nõ inuenit in vfu linguæ nifi pluralitas [25] cõtinui & pe quiefcens eft aleph:& cõmutata eft cum vau occafione fciurek tau pręcedentis: [26] & additę funt nun & yod ad fignificandum fuper coctiones plu-res hanc poft hanc:ut tulit [27] rabi Salamon ex uerbis noftrorũ doctorũ תופיני coctą coctionibus multis poft ipfius ablutionẽ in bulliẽti [28] coquit eã in furno:& redit & cõficit eã ĩ frixorio: & fm hãc opinionẽ תופיני nõ erit [29] cõtinuatũ fed difcõtinuũ: & eft nomẽ agnoĩs fingl'is : qđ coctũ eft coctiõibus multis ut

diximus

additorum tau in ſuo fine: & in eorum quibuſdam yod in me
dio: & in ea ſunt quatuor maceriæ.[2] ℂ פעאת pe cum pathah: &
hayn cum kamecz & dagheſc: & aleph quieſcẽs vt[3] חטאת: & in
continuitate mutabitur kamecz in pathah vt[4] חטאת peccatum
Ihudæ: & inuenitur vnum cũ defectu aleph Numeri capitulo
.xv. & hædus[5] caprarum vnus לחטת ad eximẽdum peccatum:
& etiam vnum inuenitur cum pathah in diſcontinuo לחטאת
ob peccatum capta fuit:[6] & ambo illa ſunt extranea ſm grãma
ticam linguæ: & plurificabiť in lingua fœminina cum pathah
heth[7] & holem & dagheſc teth חטאת: & nõ mutabitur in con-
tinuitate neq; in cõnotatiõe pluralitatis[8] omnino vt חטאת pec
cata pueritiæ meæ חטאתיכם.[9] ℂ פעאת pe cum dagheſc: & hayn
cum pathah ut קראת לקרא: & hoc[10] non inuenitur ſeparatum
niſi in regimine לקראת: & in cõnotatiõe[11] לקראתך לקראתו: & ſem
per lãmed ſeruit ei in ſuo capite[12]. ℂ פעאת pe cum hirek: & ha
yn cum ceri vt מלאת נשאת: & quãdo plurificabunť[13] mutabitur
ceri in ſciurek paruum & plurificabitur in lingua fœminina
[14] ut במלאותם: ac etiã ita mutabitur ceri in ſciurek minus in cõ
tinuo[15] ſingularis ut מלאת plenitudine lapidis.[16] ℂ פעיא pe cũ
kamecz: & hayn cum hirek ut נשיא: & aliquãdo[17] inuenitur in
hac maceria nomen in quo cõmutatum eſt kamecz in[18] ſceua
ut מריא: & omnia ipſa plurificabuntur in lingua maſculi cum
ſceua pe radicalis ut[19] נשיאים מריאים; & in hoc expleta eſt ſtrata
vigeſimaſecunda.

[20] ℂ Strata vigeſimatertia eſt ſtrata defectiuorũ pe & quieſcẽ-
tium[21] lãmed: & ex eis ſunt additæ mem in eorum capite: & ex
eis cum hoc[22] ſunt additę tau in earũ fine: & ex eis additę yod
in medio ſolum: & in ea ſunt quinq;[23] maceriæ.

[24] ℂ מעה mem cum pathah: & hayn cũ kamecz & dagheſc ue-
nit ad ſignificãdum ſuper[25] defectum pe radicis ut מסה מכה: &
in continuitate[26] mutabiť kamecz in pathah mutatione he in
tau vt מכת percuſſio gladii מסת experientia[27] mũdorum: & plu
rificabuntur in lingua fœminina מכותהסות.

[28] ℂ מעא mem cum pathah: & hayn cum kamecz: & quieſcẽs
eſt aleph in vltimo ut משא:[29] & hæc non mutabũtur vnquam
etiam in continuitate.

נוֹסָפֵי תָּו בְּסוֹפָם וּבְקִצְרָתָם יוֹד בְּאֶמְצַע וּבָהּ אַרְבָּעָה מִשְׁעוֹלִים ׃

פְּעָאת הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְדָגֵשׁ וְהָאַלֶף נָחָה כְּמוֹ חַטָּאת ׃ וּבִסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֵץ אֶל פַּתַּח כְּמוֹ חַטַּאת יְהוּדָה ׃ וְנִמְצָא אֶחָד בְּחֶסְרוֹן הָאַלֶף בְּמִדְבַּר סִימָן טו׳ וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּת ׃ וְגַם אֶחָד נִמְצָא בְּפַתַּח בַּמּוּכְרֶת לְחַטַּאת נִלְכְּדָה וּשְׁנֵיהֶם זָרִים לְפִי דִקְדּוּק הַלָּשׁוֹן ׃ וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה בְּפַתַּח הַחֵית וְחֹלֶם וְדָגֵשׁ הַטֵּית חַטֹּאת ׃ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה בִסְמִיכוּת וְלֹא בְּכִנּוּי הָרִבּוּי כְּלָל כְּמוֹ חַטֹּאת נְעוּרַי חַטֹּאתֵיכֶם ׃

פְּעָאת הַפֵּא בְּרָגֵשׁ וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ קְרַאת לִקְרַאת וְזֶה לֹא נִמְצָא נִפְרָד כִּי אִם בְּשִׁמּוּשׁ לִקְרַאת וּבְכִנּוּי לִקְרָאתְךָ לִקְרָאתוֹ וּלְעוֹלָם לָמֵד מְשָׁרֶתֶת אוֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ ׃

פְּעֵאת הַפֵּא בְּחִירֵק וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מְלֵאת נְשֵׂאת וּכְשֶׁיִּתְרַבּוּ יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שׁוּרֵק קָטָן וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ בְּמִלֻּאוֹתָם ׃ וְכֵן גַּם כֵּן יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שׁוּרֵק קָטָן בְּסָמוּךְ הַיָּחִיד כְּמוֹ מִלֻּאַת אָבֶן ׃

פָּעִיא הַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּחִירֵק כְּמוֹ נָשִׂיא וְלִפְעָמִים נִמְצָא בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל שֵׁם שֶׁהוּמַר בּוֹ הַקָּמֵץ אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מְרִיא וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר בִּשְׁוָא הַפֵּא הַשָּׁרְשִׁית כְּמוֹ נְשִׂיאִים מְרִיאִים וּבָזֶה נִשְׁלְמָה מְסִלַּת הַשְּׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים ׃

מסילת הַשָּׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים הִיא מְסִלַּת חַסְרֵי הַפֵּא וְנָחֵי הַלָּמֵד וּמֵהֶם נוֹסָפֵי הַמֵּם בְּרֹאשָׁם וּמֵהֶם עִם זֶה נוֹסָפֵי הַתָּו בְּסוֹפָם וּמֵהֶם נוֹסָפֵי הַיּוֹד בְּאֶמְצַע לְבַד וּבָהּ חֲמִשָּׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

מַעָה הַמֵּם בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְדָגֵשׁ הַבָּא לְהוֹרוֹת עַל חֶסְרוֹן פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ מַסָּה מַכָּה ׃ וּבִסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֵץ אֶל פַּתַּח בְּהִשְׁתַּנּוּת הַהֵא אֶל תָּו כְּמוֹ מַכַּת חֶרֶב מַסַּת נְקִיִּים וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה מַכּוֹת מַסּוֹת ׃

מַעָא הַמֵּם בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְהַנָּחָה אַלֶף בַּסּוֹף כְּמוֹ מַשָּׂא וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם אַף בִּסְמִיכוּת ׃

המסילה

העשרים ואחת היא מסילת נחי הלמד אלף ובה ששה משעולים׃

פועה

הפא בחלם והעין בסגול כמו גומא ואפשר שבזה המשעול נפרד סכאך ויחיד עפאים ויהיו סבא עפא ואלו לא ישתנו לעולם אף כי לא נמצאו נפרדים יחידים׃

פעה

הפא והעין בסגול כמו כסא גבא דשא טנא פלא ונמצא אחד בצרי הפא בישעיה סימן ט פלא יועץ ויעשה ממנו שם התאר בתוספת יוד בשפטים סימן יג והוא פלאי וברבוי ישתנה סגול הפא אל שוא וסגול העין אל קמץ כמו דשאים פראים ובכנוי ישתנה על שני דרכים· הדרך הראשון שתשוב הפא בחרק והעין בשוא כמו כלאו או הפא בפתח כמו טנאך׃

פעא

הפא בסגול והעין נחה אם היא מאותיות הנחאו בשוא קל אם אינה מהן כמו חטא גיא ואלו יתרבו בלשון זכר בשנוי הסגול אל חטף פתח והנחים יתנועעו בקמץ ובחרק כמו חטאים׃

פעא

כלו בקמץ כמו צמא צבא ובסמיכות ובכנוי ישתנה קמץ הפא בשוא צבא מלחמה צבאי ולא נמצא צמא מתרבה אבל צבא יתרבה בלשון נקבה צבאות ובכנוי הרבוי ישתנה קמץ הפא אל חרק וקמץ העין אל שוא ויאמר צבאותי׃

פעא

הפא בפתח והעין בקמץ כמו דכא קנא ולפי החביב יחיד חטאים הוא בזה המשעול אלא שלא בא בהרגל הלשון· ולפי סברתי אין דבריו בזה נכונים· אלא הוא במשעול פעא כמו שכתבנו למעלה· ומה שנשתנה הסגול אל פתח אינו דבר זר כי כבר מצאנו פעמים רבות הסגול משתנה אל פתח או חטף פתח ברבוי כשהפא אות גרונית כמו מן חפץ חפצים והעין הנחה הונעה בקמץ בסבת האלף הבאה אחריה המתנועעת ברבוי ולזה אין צורך להרבות שמות שלא באו על הרגל הלשון כמו שיתחייב על החביב בזה׃

פעא

הפא בחרק והעין בסגול כמו כסא ובסמיכות ישתנה הסגול אל צרי כמו כסא יי ובכנוים וברבוי הומר הסגול בשוא קל כמו כסאי כסאות׃

מסילת

השתים ועשרים היא מסילת נחי הלמד אלף

¶ Strata vigesimaprima est strata quiescẽtium lãmed aleph: & in ea[2] sunt sex maceriæ. ¶ פועה pe cum holem: & hayn[3] cum seghol vt גומא: & possibile est ꝙ in hac maceria sit separatum [4] סבאך & singulare עפאים & erunt סבא עפא: & hæc non mutabũtur vnquã: &[5] si non inuenta sint separata singularia. ¶ פעא pe & hayn cum seghol: vt[6] כסא גבא דשא טנא פלא: & inuenitur vnum cum ceri pe Isaiæ[7] capitulo nono פלא: & fiet ex eo nomen agnominis cum additione yod Iudicum[8] capitulo decimotertio: & ipsum est admirandum: & in plĩtate mutabitur seghol pe in sceua: & seghol hayn[9] in kamecz vt דשאים פראים: & in connotatione mutabitur ƀm duos modos. Modus[10] primus ꝙ redeat pe in hirek: & hayn in sceua vt כלאו: aut pe in pathah[11] ut טנאך. ¶ פעא pe cum seghol: & hayn quiescens si sit de litteris[12] quietis: aut cum sceua leui si non fuerit de illis vt חטא גיא: & hæc plurificabuntur[13] in lingua masculi cum mutatiõe seghol in rapiens pathah: & quiescentes mouenẽ cum kamecz [14] & cum hirek ut חטאים. ¶ פעא totum est cum kamecz vt צמא צבא: & in continuitate[15] & in cõnotatione mutabitur kamecz pe in sceua צבא exercitus belli צבאי exercitus meus: & non[16] inuenitur צמא plurificatum sed צבא plurificatur in lingua fœminina צבאות: & in cõnotatione[17] pluralitatis mutabiẽ kamecz pe in hirek: & kamecz hayn in sceua: & dicetur צבאותי.

[18] ¶ פעא pe cum pathah: & hayn cum kamecz ut דבא קנא: & ƀm [19] Habib singulare חטאים est huius maceriæ: sed ꝙ non[20] uenit ad vsum linguæ: & secundum meam opinionem non sunt sua uerba in hoc conuenientia: sed est[21] in maceria פעא: prout scripsimus superius: & ꝙ mutatũ sit seghol in pathah[22] nõ est res extranea: quia iam ĩuenimus pluries seghol mutatũ in pathah vel[23] rapiens pathah in pluralitate quando pe est littera gutturalis ut ex חפץ חפצים: & hayn[24] quiescẽs mota fuit cum kamecz ob causam aleph uenientis post eam quæ mouetur in pluralitate:[25] & ꝑpterea non est necessarium multiplicare noĩa: quæ non uenerunt ƀm vsum linguæ prout[26] sequiẽ Habib in hoc. ¶ פעא pe cum hirek: & hayn cum seghol vt[27] כסא: & in continuitate mutabiẽ seghol in ceri vt כסא tronũ Dei:[28] & in connotationibus & in pluralitate cõmutatum est seghol in sceua leue ut כסאי כסאות.

[29] ¶ Strata vigesimasecũda est strata quiescẽtiũ lãmed aleph

additorum

& cōnotatione;quia cōuersum est kamecz in rapiens pathah: nisi in uno quod venit cum pathah magno[2] לאחיו ולאחותו : & iō opinatus est kimhi dare differētiā inter ueniētia cum pathah [3]magno:& dixit ꝙ sint digna uenire cum daghesc:& inter uenientia cum rapiente pathah quæ sunt[4]lenia:& eorū ius est uenire cum lenitate:& miror ego nimium de multis grāmaticis [5]& præcipue de Habib:quia noui eum apprime aduertēs sup eius linguam: igitur postq̄ posuerant[6] אחות & חמות ex quiescentibus lammed quid viderunt ad ponendum illa ex quiescenbus vau:& dixerūt [7]ꝙ ius eorum erat esse אחות חמות cum motu ipsius vau:& cur nō dicerent ꝙ eorū ius[8]esset esse אחוות חמוות: & forsitan dixerunt hoc quia inuenerunt in lingua doctrinæ nomen [9] rei אחוה cum motione vau:& licet non sit hoc impossibile:tamen possibile est ꝙ sit [10]radix אחות אחה:& in noīe אחוה mutata fuit he in vau:& ideo cecidit in ipsum[11] controuersia & nō est ei necessitas:& plr̄itas uenit cum additione yod in medium:& dicet̄ אחיות. [12]℄ פעית pe cum sceua:& hayn cū hirek: vt ברית שבית : & qn̄ pe[13] est gutturalis ueniet cum rapiente pathah vt חנית : & omnia hæc non mutabunt̄ [14]cum cōtinuitate neq; cū cōnotatione:& plurificabunt̄ aliquādo in lingua masculi vt חניתים :[15]& aliquādo in lingua fœminina חניתותיהם:& sic ex ברית in lingua doctrīæ בריתות.[16] ℄ פעות pe cū sceua:& hayn cum sciurek ut פדות כסות זנות שבות :[17]& hæc nō mutabunt̄ in cōtinuitate neq; in cōnotatione neq; plurificabuntur. [18] ℄ פעת pe cum holem:& hayn cum seghol ut צפת: & non plurificabit̄ neq;[19]mutabitur:hoc est s̄m opinionem Kimhi & Habib:sed s̄m opinionē[20] rabi Iona grāmatici nō est eius radix צפה adeo ꝙ sit ex additis tau cū defectu[21]lāmed he: sed eius radix ē צפת & tau est lāmed radicis:& si sic sit nō est [22] in strata hac nisi in prima pōderis קדש שרש.[23] ℄ פעית pe cum kamecz:& hayn cū hirek ut צפית :& non mutabitur neq; [24] plurificabitur vnquā. ℄ פעין pe cum kamecz:& hayn cū holem[25] vt רצון גאון חרון מגון: & in oībus illis mutabitur in cōtinuitate [26] & in cōnotatione & in pluralitate kamecz in sceua uel in rapiens pathah quādo pe est lr̄a gutturalis:& oīa illa[27]plr̄ificabunt̄ ī lingua masculi. ℄ פעון pe cum ceri:& hayn cum holem vt חרון [28] separatū ex הרונך:& non mutabitur vnquam & nō plurificabitur:& hic est finis[29]stratæ huius.

וּבַכִּנּוּי כִּי נֶהְפַּךְ הַקָּמֶץ אֶל חֲטֶף פַּתַח אֶלָּא בְּאֶחָד שֶׁבָּא בְּפַתַח גָּדוֹל לְאָחִיו וּלַאֲחוֹתוֹ וְלָכֵן סָבַר הַקִּמְחִי לָתֵת הֶפְרֵשׁ בֵּין הַבָּאִים בְּפַתַח גָּדוֹל וְאָמַר שֶׁהֵם הָרְאוּיִם לָבֹא בְּדָגֵשׁ וּבֵין הַבָּאִים בַּחֲטֶף פַּתַח שֶׁהֵם רָפִים וְדִינָם לָבֹא בְּרִפְיוֹן · וְתָמֵהַּ אֲנִי מְאֹד עַל רַבִּים מִן הַמְדַקְדְּקִים וּבִפְרַט עַל הֶחָבִיב כִּי יְדַעְתִּיו מְדַקְדֵּק עַל לְשׁוֹנוֹ וְאִם כֵּן אַחֲרֵי שׂוּמָם אָחוֹת וְחָמוֹת מִנָּחֵי הַלָּמֶד · מָה רָאוּ לָשִׂים אוֹתָם מִנָּחֵי הַוָּו וְאָמְרוּ שֶׁמִּשְׁפָּטָם לִהְיוֹת אֲחָוֹת חֲמוֹת בְּנוֹעַ הַוָּו וְלָמָּה לֹא יֹאמְרוּ שֶׁמִּשְׁפָּטָם לִהְיוֹת אַחְהוֹת חַמְהוֹת וְאוּלַי אָמְרוּ זֶה מִפְּנֵי שֶׁמָּצְאוּ בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה שֵׁם דָּבָר אַחֲוָה בְּנוֹעַ הַוָּו וְאַף שֶׁאֵין זֶה נִמְנַע עִם כָּל זֶה אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה שֹׁרֶשׁ אָחוֹת אָחָה וּבְשֵׁם אַחֲוָה נִשְׁתַּנְּתָה הַהֵא אֶל וָו וְלָכֵן נָפַל בּוֹ ס מַחֲלוֹקֶת וְאֵין לוֹ הֶכְרֵחַ וְהָרִבּוּי בָּא בְּתוֹסֶפֶת יוֹד בְּאֶמְצַע וַיֵּאָמֵר אֲחָיוֹת

פְּעִית הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ בְּרִית שְׁבִית וּכְשֶׁהַפֵּא גְרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֶף פַּתַח כְּמוֹ חֲנִית וְכָל אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ עִם הַסְּמִיכוּת וְלֹא עִם הַכִּנּוּי וְיִתְרַבּוּ פַּעַם בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ חֲנִיתִים וּפַעַם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה חֲנִיתוֹתֵיהֶם וְכֵן מִן בְּרִית בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה בְּרִיתוֹת ׃

פְּעוּת הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ פְּדוּת כְּסוּת זְנוּת שְׁבוּת וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ בַּסְּמִיכוּת וְלֹא בַּכִּנּוּי וְלֹא יִתְרַבּוּ ׃

פֹּעֶת הַפֵּא בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ צֹפֶת וְלֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה זֶהוּ לְפִי דַעַת הַקִּמְחִי וְהֶחָבִיב אֲבָל לְפִי דַעַת רַבִּי יוֹנָה הַמְדַקְדֵּק אֵין שָׁרְשׁוֹ צָפָה עַד שֶׁיִּהְיֶה מִנּוֹסְפֵי הַתָּו בְּחֶסְרוֹן הַלָּמֶד הֵא אֲבָל שָׁרְשׁוֹ צָפַת וְהַתָּו הִיא לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ וְאִם כֵּן הוּא אֵינוֹ בַּמְסִלָּה הַזֹּאת כִּי אִם בָּרִאשׁוֹנָה בְּפֹעֶל קֹדֶשׁ שֹׁרֶשׁ ׃

פָּעִית הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ צָפִית וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יִתְרַבֶּה לְעוֹלָם ׃

פָּעוֹן הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ רָצוֹן גָּאוֹן חָרוֹן מָגוֹן וּבִכְלָּם יִשְׁתַּנֶּה בַּסְּמִיכוּת וּבַכִּנּוּי וּבָרִבּוּי הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא אוֹ אֶל חֲטֶף פַּתַח כְּשֶׁהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר ׃

פֵּעוֹן הַפֵּא בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ הֵרוֹן נִפְרַד מִן הֵרוֹנֵךְ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָם וְלֹא יִתְרַבֶּה · וְזֶה סוֹף הַמְסִלָּה הַזֹּאת ׃

הכנוי בהשתנות החלם אל חטף קמץ · ורבי יונה הביאו בשרש קבה · ורבי דוד קמחי בשרש קבב · ויש לתמוה על החביב במאד מאד כי מי הביאו לסור מדברי הקדמונים בחפץ מחופש ואין לומר אלא כי אין טעם לבעל הרצון כי יותר הגון היה לשים אותו במשעול פועה אשר למסילת שבע עשרה ברגש העין וחסרון הוו · ואם לא היה בדעתו לפרש אותו לשון קבה אלא לשון אהל היה דין שרשו קבב כמו שהביאו הקמחי ובא כדרך כפולי הלמד וחסרי העין כמו עז שהביאנו במסילה החמשית ובכנוי יש לומר שנהפך החלם אל חטף קמץ ונאמר קבתה ותהיה הוראתו לשון חלול ונקוב שהוא משותף אל אהל ואל קבה שהן השתי הוראות שנחלקו בהן המפרשים על ביאור קבתה אם הוא לשון אהל או ערות אשה או קבה ממש ויהיו קוב וקבה שני שרשים לשני שמות מורים על ענין אחד · ויהיה קבה במשעול פאה ממסילת שבע עשרה · ובסמיכות ובכנוי ישתנה הצרי אל חטף קמץ ויאמר קבתו קבתה · ואלו יתרבו בלשון נקבה כמו שוקת שקתות בשנוי החלם אל חרק והסגול אל שוא ׃

פעות הפא בקמץ והעין בשורק כמו גלות חזות · ואלה לא ישתנו בסמיכות כלל · ולפי דעת הקמחי גם חנות בפתח פא השרש הוא מזה המשעול · ולא נשתנו אלה השמות על דעתו כדי להורות שהם בפלס מלכות שגם הוא לא נשתנה והאות על זה כי כמו שאומרים מלכויות כן אומרים חנויות ונשארה המם בפתח במלכויות ולא כן החית בחנויות כי אלו היתה בפתח גדול בהנעת היוד הנראית ברבוי היו שלש נקודות גדולות מדובקות אשר יכבד על הלשון לבטא בהנה ׃ ולכן הנכון בעיני בזה הוא מה שכתב עליו החביב שהוא ממשעול פעות בזאת המסילה בפלס פדות והחית באה בחטף פתח ברבוי ואמרו חנויות ׃

פעות הפא בצרי והעין בשורק כמו עדות גאות והרבוי בא בלשון משנה בהראות הלמד השרש שהיא הא מומרת ביוד כמו עדויות ׃

פעות הפא בקמץ והעין בחלם כמו אחות חמות שהוא נפרד מן אמותו ונשתנו בסמיכות

cõnotatione cum mutatione holem cum rapiente kamecz. Et
rabi Iona tulit ipſum in radice[2] קבה : & rabi Dauid kimhi in ra
dice קבב : & eſt admirandũ de Habib[3] nimium valde : nã quis
detulit ip̃m recedere ex uerbis antiquoꝝ per uoluptatẽ exqui
ſitam : & non eſt[4] dicendũ niſi ꝙ nõ ſit ratio habentis uolupta‑
tem : quia magis cõgruũ fuiſſet ponere ip̃m[5] in maceriam פועה
quæ ẽ ſtratæ decimæſeptimę cũ dagheſc hayn & defectu uau :
[6] & ſi nõ eſſet eius opinionis exponere ip̃m linguæ קבה : ſed lin
guæ tẽtorii eſſet ius[7] eius radicis eſſe קבב ꝑut tulit ip̃m kimhi :
& uenit ſicut eſt moris dupliciũ lãmed & defectiuoꝝ hayn[8] vt
עי quod tulimus in ſtrata quinta. Et in cõnotatione eſt dicẽdũ
ꝙ conuerſum ſit holem in[9] rapiens kamecz : & dicemus קבתה :
& erit ipſius ſignificatio linguę uacui & futilis : quod eſt[10] æq‑
uocum tentorio & coagulo : quæ ſunt duæ ſignificationes in
quibus diſceptauerunt expoſitores[11] ſuper gloſam קבתה an ſit
linguæ tẽtorii aut pudẽdoꝝ mulieris : aut coaguli ꝓprie :[12] &
erunt קוב & קבה duæ radices duoꝝ noĩum ſignificãtiũ ſup rem
vnam : & erit קבה[13] in maceria פעה ex ſtrata decimaſeptima. Et
in continuitate & in cõnotatione mutabitur[14] ceri in rapiens
kamecz : & diceť קבתו קבתה. Et hæc plurificabunť in lingua fœ‑
minina[15] vt שוקת שקתות cũ mutatiõe holem in hirek : & ſeghol ĩ
ſceua.[16] ℂ פעות pe cũ kamecz : & hayn cũ ſciurek ut גלות חוות :
& hęc[17] nõ mutabunť in ↄtinuitate penitus : & ſm mẽtẽ kimhi
[18] etiam חנות cum pathah pe radicis eſt huius maceriæ : & non
fuerũt mutata hæc[19] nomina ſm opinionẽ ſuã ad ſignificãdũ
ꝙ ſint ponderis מלכות : quia etiã illud non[20] eſt mutatũ. Et ſi‑
gnum ſuper hoc eſt : quia ſicut dicunt מלכויות ſic dicunt חנויות :
[21] & remanſit mem cũ pathah in מלכויות : & nõ ſic heth in חנויות :
quia ſi fuiſſet[22] cum pathah magno in motu yod euidentis in
pluralitate eſſent tria puncta magna[23] coniuncta : quę duꝝ eſt
linguæ proferre illa : & ideo concĩnum apud me in hoc[24] eſt
id quod ſcripſit de eo Habib ꝙ ſit maceriæ פעות in hac ſtrata
[25] ponderis פרות : & heth uenit cum rapiẽte pathah in pl'itate :
& dixerũt חנוי.ה.[26] ℂ פעות pe cum ceri : & hayn cum ſciurek ut
עדות גאות : & pl'itas uenit[27] in lingua doctrinæ cum apparentia
lammed radicis quæ eſt he mutata[28] cum yod vt עדויות.
ℂ פעות pe cum kamecz : & hayn cum holem ut[29] אחות חמות
quod eſt ſeparatum ex חמותו : & mutata ſunt in continuitate
& cõnotatione

congregata fuit:& vsq; ad אתנן donum meretricis redibunt. Et in continuitate semper reddetur[1]kamecz pathah:sed[2]cum cõnotationibus non mutabitur אתתנה אתנניה: & hic expleta est strata hæc.

[3]¶Strata decimanona est strata quiescentiũ lámed cum additione[4]tau in eorum capite:aut cum additiõe he in capite: aut cũ additione[5]tau in capite:& in fine:& ĩ ea sunt qnq; macerię.

[6]¶תפעה tau cum hirek:& pe cum sceua:& hayn cum kamecz ut תקוה:[7] & quãdo pe est littera gutturalis hirek cõuertetur in pathah תאנה:[8]& inuenit cũ cõnotatiõe תאנתה & sic תאלה תאלתך: & nõ mutabunt nisi mutatione[9] he in tau in cõtinuitate:& in cõnotatione תגרה תגרתך תקוה תקותך:& non inuenit[10]in plitate.

[11]¶תפעה tau cum sceua:& pe & hayn cũ kamecz:ut תעלה תלאה[12]& mutabitur in eis in cõtinuitate:& in cõnotatione kamecz hayn radicis in[13]pathah תעלת תעלתה:& in pluralitate mutabit in holem:& omnia ipsa plurificantur in lingua[14]fœminina ut תעלות תלאות.

[15]¶הפעה he addita cum pathah:& pe cum sceua:& hayn cum ceri vt[16]הרבה:& non plurificabitur neq; mutabitur neq; connotabitur:& sm hoc[17]pondus est מרבה: sed ארבה quando est uerbum futurum aut nomen ueniet cum seghol[18]beth.

[19]¶תפעית tau quæ est in capite cum kamecz:& pe cum sceua: & hayn cum hirek[20]ut תבנית: & quando pe est littera gutturalis ueniet cum rapiente pathah[21]ut תענית sm pondus אחרית.Et omnia hæc plurificabunt in lingua fœminina cum additione[22]vau inter yod & tau ut תבניות תכליות: & in continuitate & in cõnotatione non mutabuntur penitus.

[23]¶תפעות tau quæ est in capite cum pathah:& pe cum sceua: & hayn cum sciurek[24]ut תרבות תזנות:& quãdo pe est littera gutturalis dilatabitur cum rapiente[25]pathah ut תהנות: & hæc nõ mutabuntur vnq̃ penitus.

[26]¶Strata vigesima est strata quiescentium lámed cum additione tau uel[27]nun in suo fine solum:& in ea sunt vndecim maceriæ. [28]¶פעלת pe cum holem:& hayn cum seghol vt שוקת: & Habib[29]tulit in hanc maceriam קבת separatum ex קבתה cum

cõnotatione

קבצה ועד אתנן זונה ישובו ובסמיכות לעולם ישוב הקמץ פתח · אבל עם הכנויים לא ישתנה אתננה אתנניה ובזה נשלמה המסילה הזאת

המסילה התשע עשרה היא מסילת נחי הלמד בתוספת תו בראשם או בתוספת הא בראש או בתוספת תו בראש ובסוף ובה חמשה משעולים :

תפעה התו בחרק והפא בשוא והעין בקמץ כמו תקוה וכשהפא אות גרונית החרק יהפך אל פתח תאנה ונמצא עם הכנוי תאנתה וכן תאלה תאלתך ולא ישתנו כי אם שנוי ההא אל תו בסמיכות ובכנוי תגרה תגרתך תקוה תקותך ולא נמצא ברבוי :

תפעה התו בשוא והפא והעין בקמץ כמו תעלה תלאה · וישתנה בם בסמיכות ובכנוי קמץ עין השרש אל פתח תעלת תעלתה וברבוי ישתנה אל חלם וכלם יתרבו בלשון נקבה כמו תעלות תלאות :

הפעה ההא הנוספת בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו הרבה ולא יתרבה ולא ישתנה ולא יכונה · ועל זה המשקל מרבה אבל ארבה כשהוא פעל עתיד או שם יבא בסגול הבית :

תפעית התו אשר בראש בקמץ והפא בשוא והעין בחרק כמו תבנית וכשהפא אות גרונית תבא בחטף פתח כמו תענית על משקל אחרית וכל אלו יתרבו בלשון נקבה בתוספת וו בין היוד והתו כמו תבניות תכליות ובסמיכות ובכנוי לא ישתנו כלל

תפעות התו אשר בראש בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו תרבות תזנות וכשהפא גרונית תרחב בחטף פתח כמו תחנות ואלו לא ישתנו לעולם כלל :

המסילה העשרים היא מסילת נחי הלמד בתוספת תו או נון בסופם לבד ובה אחד עשר משעולים :

פועת הפא בחלם והעין בסגול כמו שוקרת והחביב הביא במשעול הזה קשת נפרד מן קשתה עם

הכנוי

וְזֶה עַל הָרֹב וְלִפְעָמִים גַּם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מַחֲנֶה מַחֲנָה מַחֲנַיִם מַחֲנוֹת מַרְאֶה מַרְאִים מַרְאוֹת ׃

מִפְעֶה הַמֵּם בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ מְכַסֶּה מְקָרֶה ׃

מִפְעָה הַמֵּם בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ מִשְׂרָה מִנְחָה מִרְמָה מִצְוָה וְרִבּוּי יָבֹאוּ בִּשְׁנֵי דְרָכִים אוֹ בְּלִי שִׁנּוּי כְּמוֹ מִרְמוֹת מִצְוֹת אוֹ בְּהִשְׁתַּנּוֹת הַחִירֶק אֶל שְׁוָא וְהַשְּׁוָא אֶל קָמֶץ כְּמוֹ מְנָחוֹת וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

מַפְעָה הַמֵּם בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ מַחְתָּה מַרְאָה וְדִין זֶה הַמִּשְׁקוֹל כְּמוֹ הַקּוֹדֵם ׃

מֶפְעָה הַמֵּם בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ מֶחְצָה וְזֶה לֹא יִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָם ׃

מִפְעִי הַמֵּם בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ מִשְׁעִי וּבָאָת הַיּוֹד תְּמוּרַת הֵא לָמֵד הַשֹּׁרֶשׁ ׃

מִפְע הַמֵּם וְהַפֵּא בְּחִרֶק כְּמוֹ מִעִי וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּלַל לְעוֹלָם ׃

מַפַּל כֻּלּוֹ בְּפַתַּח כְּמוֹ מַעַל ׃

מַפְעִית הַמֵּם בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ מַשְׂכִּית מַרְבִּית וְהַיּוֹד וְהַתָּו נוֹסָפוֹת ׃ וְכֵן בָּא הָרִבּוּי מַסְכִּיּוֹת מַרְבִּיּוֹת שֶׁיּוֹרֶה שֶׁמִּשְׁפַּט הַנִּפְרָד הָיָה מַשְׂכִּיָּה מַרְבִּיָּה וְדוֹמֶה לָזֶה בָּא בְּלִי תוֹסֶפֶת מֵם שְׂכִיּוֹת וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלוּם לְעוֹלָם ׃

אֶפְעָה הָאָלֶף בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ אֶתְנָה וּכְשֶׁהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא הָאָלֶף בְּפַתַּח כְּמוֹ אַחְוָה וְלֹא נִמְצָא נִפְרָד כִּי אִם עִם הַכִּנּוּי אַחֲוָתִי וְלֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּלַל

מִתְפְּעָה הַמֵּם בְּפַתַּח וְהַתָּו וְהַפֵּא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ מַתְּלָאָה וְהַתָּו בְּרֵגֶשׁ וְהַמֵּם וְהַתָּו נוֹסָפוֹת וְאֵינוֹ מִתְרַבֶּה וְלֹא מִשְׁתַּנֶּה כְּלַל ׃

אֶפְעָן הָאָלֶף בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ עִם תּוֹסֶפֶת נוּן בְּסוֹף כְּמוֹ אֶתְנַן וּכְבַר בָּאוּ שְׁנַיִם בְּפַתַּח הָעַיִן אֲפִילוּ בַּמּוּכְרַת בִּיחֶזְקֵאל סִימָן יו׳ וְאֶתְנַן לֹא נִתַּן לָךְ ׃ וְגַם אֶתְנַן לֹא תִתְּנִי עוֹד ׃ וְהַקִּמְחִי עָזַב אֵלֶּה הַשְּׁנַיִם וְהֵבִיא בִּמְקוֹמָם כִּי מֵאֶתְנַן זוֹנָה

& hoc eſt vt plurimũ: & aliquando etiam in lingua fœminina vt מחנה מחנים מחנות [2] מראת מראים מראות.

[3] ¶ מפעה mem cum ſceua: & pe cũ pathah: & hayn cum ſeghol ut מכסה [4] מקרה.

¶ מפעה mem cum hirek: & pe[5] cum ſceua: & hayn cũ kamecz vt משרה מנחה מרמה מצוה: [6] & in pluralitate ueniẽt duobus modis: aut ſine mutatione vt מרמות מצות: aut cum mutatiõe [7] hirek in ſceua: & ſceua in kamecz ut מנחות: & omnia ea plurificabũtur in lingua fœminina.

[8] ¶ מפעה mem cum pathah: & pe cum ſceua: & hayn cum kamecz vt מחתה [9] מראה: & iudiciũ huius maceriæ eſt ut p̃cedentis.

[10] ¶ מפעה mem cum ſeghol: & pe cũ ſceua: & hayn cũ kamecz vt מחצה: [11] & hoc non mutabitur vnquam.

[12] ¶ מפעי mem cum hirek: & pe cum ſceua: & hayn cum hirek ut משעי: [13] & uenit yod vice he lãmed radicis.

[14] ¶ מפעה mem & pe cum hirek ut מעי: & non mutabitur penitus vnquam.

[15] ¶ מפל totum cum pathah vt מעל.

¶ מפעית [16] mem cum pathah: & pe cum ſceua: & hayn [17] cum hirek ut משבית מרבית: & yod & tau ſunt ſuperaddita: & ſic uenit pluralitas [18] משביות מרביות: quod ſignificat ꝙ iudicium ſeparati ſit משביה מרביה: & ſimile [19] huic uenit ſine additione mem שביות: & hæc non mutabuntur penitus vnquam.

[20] ¶ אפעה Aleph cum ſeghol: & pe cum ſceua: & hayn cum kamecz vt אתנה: [21] Et quãdo pe eſt littera gutturalis ueniet aleph cum pathah: vt אחוה: [22] & non inuenitur ſeparatũ niſi cum connotatione אחותי: & nõ plurificabitur: & non mutabitur oĩno.

[23] ¶ מתפעה mem cum pathah: & tau & pe & hayn cum kamecz vt [24] מתלאה: & tau cumagheſc: & mem & tau additæ: [25] & nõ plurificatur: & non mutatur omnino.

[26] ¶ אפען aleph cum ſeghol: & pe cum ſceua: & hayn cum kamecz cum additione [27] nun in fine vt אתנן. Et iam uenerunt duo cum pathah hayn [28] etiam in diſcontinuo Hezechielis capitulo ſextodecimo: & אתנן donum non fuit datum tibi: & etiam אתנן donum non [29] dabis ulterius. Et kimhi omiſit hæc duo: & tulit eorum vice: quia ex אתנן dono meretricis

cõgregata

חוזי cum cõmutatione ſeghol in ceri:& he in yod:& huius ma-
ceriæ eſt שואיהם: [2] cuius ſeparatũ eſt שואה. ℭ פועה pe cũ holem
& hayn cum kamecz ut שואה[3]תועה: & hæc ſi plurificentur pluri
ficabũtur in lingua fœminina.[4]ℭ פעית pe cũ kamecz:& hayn
cum hirek & cum additione tau vt הרית[5]דלית זוית:& maior pars
eorꝝ plurificabunt in lingua fœminina זויות דליות הריות:[6]& eorꝝ
quædã in lingua maſculi vt עמית עמיתים. Et in cõnotatiõe עמיתי:
& rabi Dauid kimhi[7]cepit tau radicem:& non eſt per hoc di-
ſcrimen:& hic expletæ ſunt decẽ & ſeptem[8]maceriæ.
[9]ℭ Strata.xviii.eſt ſtrata quieſcentiũ lãmed cũ additione[10]in
capite eorũ mem ſolũ:aut aleph ſolũ:aut mem tau ſimul: [11] &
in qbuſdã eorꝝ yod tau ĩ fine cũ mem ĩ capite: & ĩ qbuſdã ipſo
rũ nun in fine cũ aleph[12]in capite: & in ea ſunt octo maceriæ.
ℭ מפעה mem cũ hirek:& pe [13]cũ ſceua:& hayn cum ſeghol vt
משנה מקנה מקרה:& eẽndo[14]pe gutturalis ueniẽt cũpathah mem
& pe vt מחנה מענת : & aliqñ etiã [15] ſine lr̃a gutturis ueniet mem
cum pathah vt מראה משקה מדוה מרבה. [16]Et in omnibus his in cõ
tinuitate mutabitur ſeghol in ceri vt מרעה מקנה צאן[17]& cætera.
Et ſic etiã in illis in quibus pe eſt littera gutturis vt מעשה מקנה:
& inuenitur[18]modo extraneo מקרה in cõtinuo cum ſeghol : vt
Eccleſiaſtes capitulo tertio מקרה caſus filiorum hominis [19] &
caſus beſtiæ:& caſus vnus illorum eſt.Et rabi Dauid kimhi re
tulit nomĩe ſui patris[20]rabi Ioſeph ꝙ tria illa ſint diſcõtinua:
& expoſitio ſcripturæ eſt ſic:eſſe filiorum hominis eſt [21]caſus:
& ſic eſſe beſtiæ eſt caſus:& ideo nõ eſt mirãdũ : quia exñtibus
ipſis caſu: etiam[22]caſus vnus accidat omnibus ipſis in obitu
eorꝝ.Et non eſt hæc expoſitio cõueniens apud me:quia [23] vau
ומקרה & caſus vnus illorum eſt ſuperflua:& ſignificat quod di-
ctum eſt de præmiſſis:& non eſt[24]narratio de illis:ſed eſt pars
ſermonis per ſe:& ideo dicemus ꝙ non eſt mirandũ ſi [25] hæc
uenerunt cum ſeghol in continuo:quia etiam inuenimus ecõ
tra quæ uenerunt cum ceri in diſcontinuo[26]vt מקנה peculium
per cambium:& in connotatione vt plurimũ non deeſt he vt
מקנהו מעשהו מרעהו : [27]& aliquando deerit ut מקננו מעשנו מרענו. Et
pl'itas ueniet duobus[28]modis cum motione yod:quæ eſt vice
he lãmed radicis vt מחנים : aut [29]quieſcendo yod vt מעשים : &
eorum quædã plurificabunt in lingua maſculi ſolũ: vt מעשים :

& hoc

תּוֹזֵי בְּחִלּוּף הַסְּגוֹל אֶל צֵרֵי וְהַהֵא אֶל יוֹד וּמֻזְרָה הַמִּשְׁעוֹל שׁוֹאֵיהֶם שֶׁנִּפְרְדוּ שׁוֹאָה׃

פּוֹעָה הַפֵּא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ שׁוֹאָה תּוֹעָה וְאֵלּוּ אִם יִתְרַבּוּ הִנֵּה יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה׃

פָּעִית הַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּחִירֶק וּבְתוֹסֶפֶת תָּו כְּמוֹ זָוִית דָּלִית הָרִית וְרֻבָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה זָוִיּוֹת דָּלִיּוֹת הָרִיּוֹת וּקְצָתָם בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ עֲמִית עֲמִיתִים וּבְכִנּוּי עֲמִיתִי וְרַבִּי דָוִד קִמְחִי תָּפַשׂ הַתָּו שֹׁרֶשׁ וְאֵין בָּזֶה מְפָרֵשׁ וּפֹה נִשְׁלְמוּ הַשִּׁבְעָה עָשָׂר מִשְׁעוֹלִים אֵלֶּה׃

המסילה הַשְּׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה הִיא מְסִלַּת נְחֵי הַלָּמֶד בְּתוֹסֶפֶת בְּרֹאשָׁם מֵם לְבַד אוֹ אָלֶף לְבַד אוֹ מֵם תָּו יַחַד וּבִקְצָתָם יוֹד תָּו בַּסּוֹף עִם הַמֵּם בָּרֹאשׁ וּבִקְצָתָם נוּן בַּסּוֹף עִם הָאָלֶף בָּרֹאשׁ וּבָהּ שְׁמֹנָה מִשְׁעוֹלִים׃

מִפְעֶה הַמֵּם בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ מִשְׁנֶה מִקְנֶה מִקְרֶה וּבִהְיוֹת הַפֵּא גְרוֹנִית תָּבֹאנָה בְּפַתַּח הַמֵּם וְהַפֵּא כְּמוֹ מַחֲנֶה מַעֲנֶה וְלִפְעָמִים גַּם בְּלֹא אוֹת הַגָּרוֹן תָּבֹא הַמֵּם בְּפַתַּח כְּמוֹ מַרְאֶה מַשְׁקֶה מַרְוֶה מַרְבֶּה וּבְכָל אֵלֶּה בִּסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַסְּגוֹל אֶל צֵרִי כְּמוֹ מַרְעֵה מִקְנֵה צֹאן וְזוּלָתָם וְכֵן גַּם בְּאוֹתָם שֶׁהַפֵּא בָּם אוֹת הַגָּרוֹן כְּמוֹ מַעֲשֵׂה מַחֲנֵה וְנִמְצָא בְּדֶרֶךְ זָר מִקְרֶה בְּסָמוּךְ בִּסְגוֹל כְּמוֹ בְּקֹהֶלֶת סִימָן ג׳ מִקְרֶה בְנֵי הָאָדָם וּמִקְרֶה הַבְּהֵמָה וּמִקְרֶה אֶחָד לָהֶם וְרַבִּי דָוִד קִמְחִי זָכַר בְּשֵׁם אָבִיו רַבִּי יוֹסֵף שֶׁשְּׁלָשְׁתָּם מֻכְרָתִים וּפֵירוּשׁ הַכָּתוּב כֵּן הֱיוֹת בְּנֵי הָאָדָם הוּא מִקְרֶה וְכֵן הֱיוֹת הַבְּהֵמָה מִקְרֶה וְלָכֵן אֵין לִתְמוֹהַּ כִּי בִהְיוֹתָם מִקְרֶה גַּם כֵּן מִקְרֶה אֶחָד יִקְרֶה לְכֻלָּם בְּמִיתָתָם וְאֵין זֶה הַפֵּירוּשׁ נָכוֹן בְּעֵינַי כִּי וָו וּמִקְרֶה אֶחָד לָהֶם יְתֵרָה וְתוֹרָה הַנֶּאֱמַר עַל הַקּוֹדְמִים וְאֵינוֹ סִפּוּרָם אֶלָּא חֵלֶק הַמַּאֲמַר בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְלָכֵן נֹאמַר שֶׁאֵין לִתְמוֹהַּ אִם אֵלּוּ בָּאוּ בִּסְגוֹל בְּסָמוּךְ כִּי גַם מָצָאנוּ בְּהֶפֶךְ מִי שֶׁבָּאוּ בְּצֵרִי בַּמֻּכְרָת כְּמוֹ מִקְנֵה בִּמְחִיר וּבְכִנּוּי עַל הָרֹב לֹא תֶחְסַר הַהֵא מִקְנֵהוּ מַעֲשֵׂהוּ מַרְעֵהוּ וְלִפְעָמִים תֶּחְסַר כְּמוֹ מִקְנֵנוּ מַעֲשֵׂנוּ מַרְעֵנוּ וְהָרִבּוּי יָבֹא בִּשְׁנֵי דְרָכִים בַּהֲנָעַת הַיּוֹד שֶׁהִיא תְּמוּרַת הַהֵא לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ מַחֲנַיִם אוֹ בַהֲנָחַת הַיּוֹד כְּמוֹ מַעֲשִׂים וּמִקְצָתָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר לְבַד כְּמוֹ מַעֲשִׂים

שְׁמוֹת זֶה הַמִּשְׁעוֹל בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים· רִאשׁוֹנָה כִּי תָּבֹא הַפֵּא בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַיּוֹד בִּשְׁוָא נָע כְּמוֹ עֶדְיְךָ כֶּלְיְךָ תֶּלְיְךָ וּבְכִנּוּי הַיָּחִיד לְרַבִּים נִסְתָּרִים בְּקָמֶץ הַיּוֹד כְּמוֹ עֶדְיָם וּבְנִסְתָּר יָחִיד בְּחוֹלָם כְּמוֹ עֶדְיוֹ וּבִנְקֵבָה נִמְצֵאת בְּצֵרִי עֶדְיֵךְ וּבְנִסְתֶּרֶת בְּקָמֶץ עֶדְיָהּ וּשְׁנִית יִשְׁתַּנֶּה שְׁוָא הַפֵּא אֶל חִירֶק וְחִירֶק הָעַיִן אֶל שְׁוָא כְּמוֹ נִשְׁיֵךְ פִּרְיֵךְ וּבְרִבּוּי הַנִּסְתָּרִים תָּבֹא הַיּוֹד בְּקָמֶץ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת וָו בָּאַחֲרוֹנָה נִמְשֶׁכֶת לְחוֹלָם הַמֵּם הַמּוֹרֶה עַל הָרִבּוּי כְּמוֹ פִּרְיָמוֹ וּשְׁלִישִׁית לִפְעָמִים תִּשְׁתַּנֶּה הַפֵּא וְתָבֹא בִּשְׁוָא וְהַיּוֹד נָחָה כְּמוֹ שְׁבִיכֶם· וְגַם הָרִבּוּי יְצוּיַּר בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים שֶׁהֵם אַרְבָּעָה ׃

הָרִאשׁוֹן שֶׁמִּקְצָתָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר וְלִפְעָמִים בַּהֲנָעַת הַיּוֹד וְנִשְׁתַּנָּה הַחִירֶק אֶל קָמֶץ כְּמוֹ מִן גְּדִי גְּדָיִים אוֹ שֶׁתָּבֹא אֶלֶף תְּמוּרַת הַיּוֹד וְתִתְנוֹעֵעַ בִּתְנוּעָתָהּ כְּמוֹ מִן חֲלִי חֲלָאִים וְלִפְעָמִים לֹא תִתְנוֹעֵעַ הָאֶלֶף כְּלָל אֶלָּא הַיּוֹד כְּמוֹ מִן צְבִי צְבָאִים וְכֵן עֲפָאִים פְּתָאִים וְאֶפְשָׁר שֶׁבְּאֵלּוּ בָּאָה הָאֶלֶף לְמֶשֶׁךְ הַקָּמֶץ לְבַד ׃

ו הַשֵּׁנִי כִּי מִקְצָתָם לֹא יִתְרַבּוּ כִּי אִם בַּשְּׁנִיּוֹת לְבַד כְּמוֹ לְחִי לְחָיַיִם ׃ הַדֶּרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בְּצֵרִי וְהַיּוֹד נָחָה כְּמוֹ מִן כְּלִי כֵּלִים וְכֵן בִּסְמִיכוּת הָרִבּוּי תָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְהַיּוֹד נָחָה כְּמוֹ כְּלֵי וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁיִּתְרַבּוּ לְעוֹלָם בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ גְּדָיִים חֲלָאִים כֵּלִים וּמֵהֶם לְעוֹלָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ פֵּירוֹת וּמֵהֶם פַּעַם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וּפַעַם בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ אֲרִי אֲרָיִים אֲרָיוֹת· וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי מְעִי בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל וּבְרִבּוּי הַמּוּכֶּרֶת מֵעִים וּבְסָמוּךְ מֵעֵי וּבְכִנּוּי מֵעָיו כְּמוֹ כֵּלָיו ׃

פְּעִי הַפֵּא בְּקָמֶץ מָלֵא פּוּם וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ חָרִי חָלִי דָּמִי צָרִי וְלִפְעָמִים יָבֹא חוֹלָם בִּמְקוֹם קָמֶץ כְּמוֹ צֹרִי וְלִפְעָמִים יָבֹא שְׁוָא כְּמוֹ צְרִי וּבְכִנּוּי לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּמוֹ חָלְיוֹ עָנְיוֹ וּבִסְמִיכוּת לְעוֹלָם תָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ קְשִׁי יְפִי ׃

פְּעוֹ הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלָם כְּמוֹ שְׁבוֹ תְאוֹ וְאֵלּוּ לֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל ׃

פּוֹעֶה הַפֵּא בְּחוֹלָם וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יוֹרֶה רוֹאֶה חוֹזֶה וְכָל אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם כְּמוֹ רוֹאִים חוֹזִים וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַסְּגוֹל אֶל צֵרִי וְהַהֵא אֶל יוֹד כְּמוֹ רוֹאֵי

חוזי

nomina huius maceriæ tribus modis. Primo ꝙ ueniat pe cum ſeghol :[2] & hayn cum ſceua: & yod cũ ſceua moto vt עריך כליך תליך : & in cõnotatione ſingularis[3] multis abſentibus ĩ kamecz yod ut עדים : & in abſente ſingulari in holem ut עדיו:[4] & in fœminina pñti in ceri עדיך : in abſenti in kamecz עדיה . Et ſecundo mutabitur[5] ſceua pe in hirek: & hirek hayn in ſceua vt נשיך פריך. Et in pluralitate[6] abſentium ueniet yod cũ kamecz : & aliquando cum additione vau in ultimo ſequentis[7] holem ipſius mem ſignificantem pluralitatem vt פרימו . Et tertio aliquando mutabitur[8] pe: & ueniet cum ſceua: & yod eſt qeſcẽs ut שבינם. Et etiam pluralitas formabitur tribus[9] modis: qui ſunt quatuor.[10] ℭ Primus eſt quia eorum quædam plurificabunť lingua maſculi: & aliquando cũ motu[11] yod: & mutabiť hirek in kamecz ut ex גדיים[12] גדי: aut ꝙ ueniat aleph vice yod: & moueatur ipſius motu ut ex חלאים[13] חלי: & aliquando non mouebitur aleph oĩo: ſed ip̃a yod ut ex צבי צבאים:[14] & ſic פתאים עפאים: & poſſibile eſt ꝙ in his ueniet aleph ob tractũ kamecz ſolũ.[15] Et ſecundus eſt: quia eorum quædam non plurificabuntur niſi per dualitatem tantũ ut לחי לחיים.[16] Et tertius modus eſt ꝙ ueniat pe cũ ceri: & yod quieſcat ut ex כלי כלים :[17] & ſic in cõtinuo pluralitatis ueniet pe cum ſceua : & hayn cũ ceri : & yod quieſcat vt[18] כלי . Et ſunt ex his quæ plurificabuntur ſemper in lingua maſculi vt גדיים חלאים כלים:[19] & de illis ſunt ſemp̃ ĩ lingua fœminina: vt פירות. Et de illis ſunt aliquãdo lingua fœminæ:[20] & aliquando in lingua maſculi vt ארי אריים אריות : & ſunt qui dicnnt ꝙ מעי ſit in hac[21] maceria: & in pluralitate diſcõtinui מעים : & in continuo מעי : & in cõnotatione מעיו ſicut בליו.

[22] ℭ פעי pe cum kamecz pleni oris: & hayn cũ hirek vt חרי חלי דמי צרי:[23] & aliquãdo ueniet holem loco kamecz ut צרי : & aliquãdo ueniet[24] ſceua ut וצרי : & in cõnotatione nõ mutabũtur vt חליו עניו: & in cõtinuitate ſemp̃ ueniet[25] pe cũ ſceua ut קשיפי. ℭ פעו pe cum ſceua: & hayn cum holem vt[26] שבו תאו: & hæc nõ plurificabuntur neq̃ mutabuntur penitus.[27] ℭ פעה pe cum holem: & hayn cũ ſeghol ut יורה רואה חוזה: & oĩa[28] hæc plĩficabũtur in lingua maſculi: & nõ mutabunť vnq̃ vt חחוזים[29] רואים: & ĩ continuitate plĩtatis mutabiť ſeghol in ceri: & he in yod ut רואי חוזי

clarum eſt ex illis quæ diximus.[2] ℂ פעה pe & hayn cum ceri vt
רעה:& in continuitate & in connotatione mutabiť[3] ceri hayn
ĩn rapiens pathah ut רעך : ſed in connotatione plurium[4] non
mutabitur vt רעיהם רעיכם:& plurificabuntur in lingua maſculi
cum commutatione ceri hayn[5] in hirek:vt רעים.[6] ℂ פעה totum
ipſum eſt cum ſeghol & producte vt הגא כסא קצה & cætera : &
ĩn uno[7] contempſerunt opiniones grãmaticorũ quod eſt נדה:
quia ipſorum quidam[8] poſuerũt ipſum in hac maceria;& eoꝶ
q̃dam:ꝙ Habib famulatus eſt eis putauerunt[9] ꝙ nõ ſit huius
maceriæ:quia he uenit ob cõmutationẽ nun:quia opinati ſũt
ꝙ ipſius radix ſit[10] נדן:& eoꝶ ratio eſt quia inuenerunt plurali
tatem cum nun נדניך vt tulimus ſuperius[11] in cõmutatione lit-
terarum.& rabi Dauid kimhi titubat inter limina duarũ opi-
nionum iſtarum:[12] & etiam nos laborauimus:& nõ fuit nobis
quies ad inueniendum rationem ſufficiẽtem ad diiudicandũ
ĩnter eas:[13] quia & ſi inuenerimus & uiderimus נדניך prope נדה
Ezechielis cap.xvi.[14] poſſibile eſt cum hoc ꝙ radix נדה ſit vna:
& radix נדיך ſit alia:& ambo ipſa ſignificent ſuper[15] rem vnam:
aut ꝙ radix amboꝶ ipſorum ſit נדה:& נדניך ſit pluralitas agno-
minis נדה : & nun[16] ſecunda ſit addita ut yod ישבי שבני : & nun
קדמון סלחן : quæ ſunt ad ſignificandũ[17] ſuper nomen agnomi-
nis vt ſcripſimus ſuperius in capite capľi huius:& dicemus ꝙ
[18] נדה non ſit ei pluralitas : & נדניך non ſit ei ſingulare : & ideo
quod ſubtraxit hoc adimpleuit hoc : & nos[19] indigemus uti
ambobus illis occaſione huius defectus.[20] ℂ פעו pe cum ka-
mecz:& hayn cum ſciurek producte ut אחרשתו : & hæc[21] non
plurificabuntur neq́ mutabũtur vnquam.[22] ℂ פעי pe cum ka
mecz:& hayn cum hirek vt עני שני נקי : & in cõtinuitate[23] ſi pe
non ſit gutturalis mutabitur kamecz in ſceua : vt נקי mundus
[24] palmarũ:& non inuenitur de his in cõnotatione niſi עני ſolũ
ipſum:& dicetur cum motu yod עניך:[25] & plurificabunť duo
ex his in ſcriptura עניים נקיים : & vnum in doctrina in lingua
fœminina[26] קלי קליות.[27] ℂ פעי pe cum ſceua : & hayn cum hi-
rek & correpte ut לחי[28] מרי דלי צבי : & in pauſa aliquando muta
bitur ſceua in ſeghol vt[29] מרי:& quando pe eſt gutturalis mu-
tabitur in rapiẽtẽ pathah ut עדי : & in cõnotatione mutabunť

שֶׁמְּבוֹאַר מִמַּה שֶּׁאָמַרְנוּ ׃

פעה הַפֵּא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ רֵעֶה וּבַסְּמִיכוּת וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה צֵרִי הָעַיִן אֶל חֲטַף פַּתַח כְּמוֹ רֵעֲךָ אֲבָל בְּכִנּוּי הָרַבִּים לֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּמוֹ רֵעֵיהֶם רֵעֵיכֶם וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר בְּחִלּוּף צֵרִי הָעַיִן אֶל חִירֶק כְּמוֹ רֵעִים ׃

פעה כֻּלּוֹ בִּסְגוֹל וּמִלְעֵיל כְּמוֹ הֶגֶא כֶּסֶא קֶצֶה וְזוּלָתָם· וּבְאֶחָד נֶחֶלְקוּ דֵעוֹת הַמְדַקְדְּקִים שֶׁהוּא נֶדֶה כִּי מִקְצָתָם שָׂמוּ אוֹתוֹ בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל וּמִקְצָתָם אֲשֶׁר הֶחְבִּיב נִטְפַּל עִמָּהֶם חָשְׁבוּ שֶׁאֵינוֹ מִזֶּה הַמִּשְׁעוֹל מִפְּנֵי שֶׁהַהֵא בָּאָה לִתְמוּרַת נוּן כִּי סָבְרוּ שֶׁשָּׁרְשׁוֹ נֶדֶן וְטַעְמָם הוּא כִּי מָצָאנוּ הָרִבּוּי בְּנוּן נְדָנַיִךְ כְּמוֹ שֶׁהֵבֵאנוּ לְמַעְלָה בִּתְמוּרַת הָאוֹתִיּוֹת וְרַבִּי דָוִד קִמְחִי פּוֹסֵחַ בֵּין סְעִיפֵי שְׁנֵי הַדֵּעוֹת הַלָּלוּ וְגַם אֲנַחְנוּ יָגַעְנוּ וְלֹא הוּנַח לָנוּ לִמְצֹא טַעַם מַסְפִּיק לְהַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם· כִּי אַף עַל פִּי שֶׁמָּצָאנוּ רְאִינוּ נְדָנַיִךְ סָמוּךְ אֶל נֵדֶה בִּיחֶזְקֵאל סִימָן י״ו אֶפְשַׁר עִם זֶה שֶׁשֹּׁרֶשׁ נֶדֶה אֶחָד וְשֹׁרֶשׁ נְדָנַיִךְ אַחֵר וּשְׁנֵיהֶם מוֹרִים עַל עִנְיָן אֶחָד · אוֹ שֶׁשֹּׁרֶשׁ שְׁנֵיהֶם נֶדֶה וּנְדָנַיִךְ הוּא רִבּוּי תֹּאַר נֶדֶה וְהַנּוּן הַשֵּׁנִית נוֹסֶפֶת כְּמוֹ יוֹד יוֹשְׁבִי שָׁכְנִי וְנוּן קַדְמוֹן סָלְחָן שֶׁהֵם לְהוֹרוֹת עַל שֵׁם הַתֹּאַר כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בְּרֹאשׁ הַשַּׁעַר הַזֶּה · וְנֹאמַר כִּי נֵדֶה אֵין לוֹ רִבּוּי וּנְדָנַיִךְ אֵין לוֹ יָחִיד וְלָכֵן מַה שֶּׁחָסֵר זֶה מִלֵּא זֶה וַאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁנֵיהֶם מֵחֲמַת זֶה הַחִסָּרוֹן ׃

פעו הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק מִלְעֵיל כְּמוֹ אָחוּ שָׁתוּ וְאֵלּוּ לֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

פעי הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ עָנִי שָׁנִי נָקִי וּבַסְּמִיכוּת אִם הַפֵּא אֵינָהּ גְּרוֹנִית יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא כְּמוֹ נְקִי כַפַּיִם וְלֹא נִמְצָא מֵאֵלּוּ בַּכִּנּוּי כִּי אִם עָנִי לְבַדּוֹ וַיֵּאָמֵר בַּהֲנָעַת הַיּוֹד עֲנִיֶּךָ וְיִתְרַבּוּ שְׁנַיִם מֵאֵלֶּה בַּמִּקְרָא עֲנִיִּים נְקִיִּים וְאֶחָד בַּמִּשְׁנָה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה קָלִי קְלָיוֹת ׃

פעי הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק וּמִלְרַע כְּמוֹ מְרִי דְּלִי צְבִי לְחִי וּבְהֶפְסֵק לִפְעָמִים יִשְׁתַּנֶּה הַשְּׁוָא אֶל סֶגּוֹל כְּמוֹ מֶרִי וּכְשֶׁהַפֵּא גְּרוֹנִית יִשְׁתַּנֶּה אֶל חֲטַף פַּתַח כְּמוֹ עֲדִי וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנּוּ

הַפֵּא בְּקַמְצוּתָהּ אֲפִילוּ בִּסְמִיכוּת הָרִבּוּי כְּמוֹ קָמוֹת חָלוֹת וּבִקְצָרָתָם בְּרִבּוּי תֵּרָאֶה אוֹת תְּמוּרַת לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ עַל אַרְבָּעָה דְרָכִים הָאֶחָד שֶׁתָּבֹא תָּו תְּמוּרָתָהּ כְּמוֹ שְׂפָתוֹת וְעִם הַכִּנּוּי שִׂפְתוֹתָיו וְהַשֵּׁנִי שֶׁהַתְּמוּרָה תִּהְיֶה וָו כְּמוֹ מִן קָשֶׁה קְשָׁווֹת וּמִן קָצֶה קְצָווֹת אוֹ שֶׁתִּשָּׁאֵר הַלָּמֶד הֵא בִּמְקוֹמָהּ וְהִיא נָעָה כְּמוֹ אָמָה אֲמָהוֹת אַמְהוֹתָיו אַךְ לְהָבִין עִקַּר אַמְהוֹתָיו עַיֵּין לְמַעְלָה בְּמִשְׁעוֹל פָּעֳלַת׃

פעה

הַפֵּא בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ פֵּאָה גֵזָה וּבִסְמִיכוּת תִּשְׁתַּנֶּה הַפֵּא לִשְׁוָא וְהָעַיִן אֶל פַּתַח כְּמוֹ פְּאַת וְעִם הַכִּנּוּי וְהָרִבּוּי לֹא יִשְׁתַּנּוּ׳ וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ פֵּאוֹת פֵּאוֹתָיו׳ וְלָכֵן נָפַל הַמַּחֲלוֹקֶת בֵּין הַמְדַקְדְּקִים עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בְּסֵפֶר בְּמִדְבַּר סִימָן נד״ וּמָחַץ פַּאֲתֵי מוֹאָב שֶׁהַפֵּא בְּפַתַח וְהָאָלֶף בַּחֲטֵף פַּתַח כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים בּוֹ דָּבָר זָר שֶׁהוּא נִפְרָד מִן הַשְּׁנַיִם שֶׁדִּינוֹ לִהְיוֹת פֵּאָתַיִם וְהִנֵּה לֹא נִמְצָא הַשֵּׁנִי׳ וְיֵשׁ אוֹמְרִים בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת׳ וְהֶחָכִיב הָלַךְ אַחַר הַכַּת הַזֹּאת הַשֵּׁנִית שֶׁסּוֹבֶרֶת שֶׁנִּרְחֲבָה הַפֵּא בַּעֲבוּר הָאָלֶף הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ׳ וּלְפִי דַעַת הַקִּמְחִי נִמְצָאוּ בְּמִשְׁעוֹל הַזֶּה גַּם רְגוּשֵׁי הָעַיִן כְּמוֹ פֶּחָה וּבִהְיוֹת הַחֵית אוֹת הָרִפְיוֹן כְּדֵי לְהוֹרוֹת עַל הַדָּגֵשׁ שֶׁבָּהּ בְּכֹחַ בָּא דָּגֵשׁ בַּפּוֹעַל בַּפֵּא׳ וְכֵן הַכִּנּוּי בְּצֵרִי פֶּחָתְךָ וּבִסְמִיכוּת יָבֹא בְּפַתַח מִלְּרַע כְּמוֹ פַּחַת יְהוּדָה׳ וְכֵן בְּרִבּוּי פַּחוֹת וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ נָעָה בַּהֲמָרַת הַהֵא אֶל וָו כְּמוֹ בְּעֶזְרָא בַּחֵלֶק שֶׁהָרוֹמִיִּים קוֹרְאִים נְחֶמְיָה סִימָן ב׳ פַּחֲווֹת עֵבֶר הַנָּהָר וּבָאָה הַפֵּא בְּפַתַח וְהַחֵית בַּחֲטֵף פַּתַח׃

פעה

הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ קָנֶה קָצֶה שָׂדֶה עָצֶה חָזֶה וְאִם הַפֵּא אֵינָהּ אוֹת גְּרוֹנִית תִּשְׁתַּנֶּה בִּסְמִיכוּת אֶל שְׁוָא כְּמוֹ קְנֵה קְצֵה וְאִם הִיא גְּרוֹנִית תִּשְׁתַּנֶּה אֶל חֲטֵף פַּתַח כְּמוֹ עֲצֵה חֲזֵה וְכֵן גַּם כֵּן בִּסְמִיכוּת הָרִבּוּי כְּמוֹ קְצוֹת קְנֵי וְיִתְרַבּוּ לִפְעָמִים בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ עָלִים קָנִים וְלִפְעָמִים בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ שָׂדוֹת וְלִפְעָמִים נִרְאֵית לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בְּהִשְׁתַּנּוּת הַלָּמֶד הֵא אֶל וָו כְּמוֹ קַצְוֵי אֶרֶץ שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר אוֹ קְצוֹות מֵאוֹתוֹתֶיךָ שֶׁהוּא לְשׁוֹן נְקֵבָה כִּי אֵלּוּ יֵשׁ מֵהֶם שֶׁפַּעַם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר וּפַעַם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ שֶׁהִמְשַׁלְנוּ׳ וְכֵן מִקְצָתָם לְעוֹלָם בִּלְשׁוֹן זָכָר וּמִקְצָתָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה לְעוֹלָם כְּמוֹ

pe cum suo kamecz etiã in continuitate pl'itatis vt קמות חלות:& in quibusdã eo℞[2] in pl'itate apparet lr̃a cambii lãmed radicis ẜm quatuor modos:vnus[3] est ꝙ ueniat tau vice eius ut שפתות: & cũ cõnotatione שפתותיו: & scđus[4] est ꝙ cambiũ sit uau ut ex קשה קשוות:& ex קצה קצוות:aut[5] ꝙ remaneat lãmed he in suo loco cum ipsa moueatur ut אמה אמהות אמהותיו:[6] sed ad intelligẽdum radicem אמהותיו cõsidera superius in maceria פעלה.[7] ℂ פעה pe cum ceri:& hayn cũ kamecz ut פאה גוה:& in continuitate[8] mu- tabitur pe in sceua:& hayn in pathah ut פאת: & cũ[9] cõnotatio ne & pl'itate nõ mutabunť:& pl'ificabunť in lingua fœminina vt פאות פאותיו:[10] & ideo cecidit controuersia inter grãmaticos super eo qđ scriptũ est Numeri[11] ca.liiii.ומחץ פאתי מואב: & con friget magnates Moab ꝙ pe est cum pathah:& aleph cũ rapiẽ te pathah:qa sunt[12] qui dicũt de illo rem extraneã ꝙ sit sepa- tum ex dualibus:qa ius eius erat esse פאתים:& ecce[13] nõ inueniť alte℞:& sunt qui dicunt aliter.Et Habib processit post sectam [14] hanc secundã quæ opinať ꝙ dilatata sit pe propter aleph ue nientẽ post ipsam:[15] & ẜm opinionẽ Kimhi inueniũtur in hac maceria etiã crassa hayn ut פחה:[16] & exñte heth lr̃a lenitatis ad significãdũ daghesc:qđ est in ea in potẽtia uenit daghesc[17] in actu in pe: & sic cõnotatio est cum ceri פחתך: & in cõtinuitate ueniet cũ pathah correpte:vt[18] פחת princeps Ihudæ: & sic in pl'itate פחות & in cõtinuitate pl'itatis lãmed radicis moueť[19] cũ cõmutatione he in vau:ut in Hezra parte quã Romani uocãt Nehemiam cap.[20] scđo פחוות magnates trãsitus fluminis:& ue nit pe cũ pathah: & heth cũ rapiẽte pathah.[21] ℂ פעה pe cum kamecz:& hayn cũ seghol ut קנה קצה שדה עצה[22] חזה: & si pe non sit littera gutturalis mutabitur in cõtinuitate[23] in sceua ut קצה קנה: & si sit gutturalis mutabiť in rapiens pathah vt[24] עצה חזה: & sic etiam in continuitate pluralitatis vt קצות קני: & plurifi- cantur aliquando[25] in lingua masculi ut עלים קנים: & aliquãdo in lingua fœminina ut שדות: & aliquando[26] apparet lammed radicis in cõmutatione lãmed he in vau ut קצוי extrema terrę: qđ est[27] linguæ masculi: uel קצוות extremitates de tuis signis: quod est linguæ fœmininæ: quia ex his sunt quæ[28] aliquando plurificabuntur in lingua masculi & aliquando in lingua fœ minina:vt exemplificauimus.Et sic[29] q̃dam ipsorũ semp sunt in lingua masculi;& eo℞ q̃dam in lingua fœminina semp: vt

clarum

modis: aut ꝙ ueniat pe yod cum seghol ut Genesis cap.xxiiii. si ישך es tu nūc[2] si ישכם estis uos faciētes: aut ꝙ ueniet cū hirek: ut Deutronomii ca.xiii. si estis uos [3] amantes. Et sunt noīa in hac maceria: quibus nō deerit quicquam: sed ꝭm ipsorum radicem[4] non est eis nisi duæ lr̄æ ut שם: & mutabitur cum cōnotationibus vt כן: sed[5] qn̄ plurificabit̃ erit in lingua fœminina: & dicetur שמות: & ceri reddit̃ sceua: & sunt qui dicūt[6] ꝙ etiam ריע sit huius: & ideo qn̄ uenit cum cōnotatione singularis: aliquando scribit̃ cū eius plenitudine[7] cum yod: ut Prouerbioꝝ caplō.vi. & exalta ריעך socium tuum. Verūtamē in pluralitate ueniet cum ceri [8] רעים vt גרים ad distinguendū inter ipsum: & inter רעים: quod est cum pathah: & sic זר erat [9] ius suum in pluralitate זרים cum kamecz ꝭm pondus בנים: & uenit cum ceri ad distinguendum inter [10] hoc: & inter filios זרים exteros.

[11] ¶ פיע pe est cum hirek: & yod hayn radicis qescens ut צי היכי quia [12] radix uerbi כי est כוה: & uenit in noīe yod vice vau: & חי [13] radix eius est היה & צי est ציה. Et sic פי etiam est in hac maceria: & in cōnotatione singl'is [14] loquentis pro se cadet yod radicis: & veniet loco eius yod cōnotationis vt פי פינו: [15] & non scio quid coegerit grāmaticos: qui dixerunt ꝙ in discōtinuo ueniet pe cū seghol: [16] & dicet̃ פה: & decens est ꝙ פי & פה sint duo noīa vnius rei. Et hæc aliqn̄ [17] plurificabūtur ī lingua masculi vt צים ציים: & aliqn̄ in lingua fœminina vt פיות: [18] & aliquando mutabitur ceri in hirek cum daghesc loco quiescentis: & dicetur פיות cum daghesc [19] yod ob trāsglutionē qescentis: & aliqn̄ ueniet cū duplicatiōe pe & hayn ut פפיות. [20] ¶ פא pe cū seghol ut פה שה: & aliqn̄ in cōnotatione videbit̃ hayn [21] quiescens ut שיו cambio he in vau: & aliquādo est sine [22] cambio: & tunc mutabitur seghol in sceua ut שיהו. Et פה si sit in hac maceria [23] non plurificabit̃ & nō cōnotabit̃ neq̃ cōtinuabit̃: nisi dicamus ꝙ ipsius cōnotatio sit פיהו cū apparitione [24] quiescentis & mutatatiōe seghol in hirek. [25] ¶ פעה totū est cū kamecz: & he est signū fœmineę vt הרה שנה קמה: [26] & uenīētibus his cōtinuis uel cū cōnotationibus variant̃ sua iura: [27] nā in qbusdā eoꝝ mutabit̃ kamecz pe in sceua vt שנותינו שנות עולם anni nr̄i anni sæculi שנת השמיטה annus [28] omissionis: & in qbusdā ipsoꝝ mutabit̃ in cōtinuitate pe in hirek: & hayn ueniet [29] cū sceua ut שפתי: & in connotatione in sceua pe vt שפתי; & in quibusdam coꝝ remanebit

דְּרָכִים אוֹ שֶׁתָּבֹא הַפֵּא יוֹד בִּסְגוֹל כְּמוֹ בִּבְרֵאשִׁית סִימַן כ״ו אִם יֶשְׁךָ נָא אִם יֶשְׁכֶם עוֹשִׂים אוֹ שֶׁתָּבֹא בְּחִירֶק כְּמוֹ בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה סִימַן י״ג הֲיִשְׁכֶם אוֹהֲבִים וְיֵשׁ שֵׁמוֹת בְּזֶה הַמִּשְׁקָל שֶׁלֹּא יֶחְסַר כָּל לְהֶם אֲבַל לְפִי שָׁרְשָׁם אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת כְּמוֹ שֵׁם וְיִשְׁתַּנֶּה עִם הַכִּנּוּיִם כְּמוֹ בֵּן אֲבַל כְּשֶׁיִּתְרַבֶּה יִהְיֶה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וְיֵאָמֵר שְׁמוֹת וְהַצֵּרִי שָׁב שְׁוָא וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי גַם רֵיַע הוּא מִזֶּה וְלָכֵן בְּבֹאוֹ עִם הַכִּנּוּי לַיָּחִיד לִפְעָמִים נִכְתָּב בִּמְלוֹא עִם הַיּוֹד כְּמוֹ בְּמִשְׁלֵי סִימַן ו וּרְהַב רֵיעֶךָ· וְאוּלָם בְּרִבּוּי יָבֹא בְּצֵרִי רֵעִים כְּמוֹ גֵּרִים לְהַפְרִיד בֵּינוֹ וּבֵין רָעִים שֶׁהוּא בְּפַתַּח וְכֵן זָר הַיָּרֵה מִשְׁפָּטוֹ בְּרִבּוּי זָרִים בְּקָמֶץ עַל מִשְׁקַל בָּנִים וּבָא בְּצֵרִי לְהַפְרִישׁ בֵּין זֶה וּבֵין בָּנִים זָרִים ׃

פיע הַפֵּא בְּחִירֶק וְהַיּוֹד עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ נָחָה כְּמוֹ צִי וְהִי כִּי מִפְּנֵי שֶׁשֹּׁרֶשׁ פֹּעַל כִּי כָּוֹה וּבָאָה בְּשֵׁם יוֹד תְּמוּרַת וָו וְהִי שָׁרְשׁוֹ הָיֹה וְצִי צִיֹּה· וְכֵן פִּי גַם כֵּן הוּא בְּזֶה הַמִּשְׁקָל· וּבְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ תִּפּוֹל יוֹד הַשֹּׁרֶשׁ וְתָבֹא בִּמְקוֹמָהּ יוֹד הַכִּנּוּי כְּמוֹ פִּי פִּינוּ וְלֹא יָדַעְתִּי מַה הִכְרִיחַ הַמְדַקְדְּקִים שֶׁאָמְרוּ שֶׁבִּמּוּכֶרֶת תָּבֹא הַפֵּא בִּסְגוֹל וְיֵאָמֵר פֶּה וְהַנָּכוֹן כִּי פִּי וּפֶה הֵם שְׁנֵי שֵׁמוֹת לְדָבָר אֶחָד· וְאֵלוּ לִפְעָמִים יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ צִים צִיִּים וְלִפְעָמִים בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ פֵּיוֹת וְלִפְעָמִים יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל חִירֶק כְּדָגֵשׁ בִּמְקוֹם הַנַּח וְיֵאָמֵר פִּיּוֹת בְּדָגֵשׁ הַיּוֹד לְהַבְלַעַת הַנַּח וְלִפְעָמִים תָּבֹא בְּכֶפֶל הַפֵּא וְהָעַיִן כְּמוֹ פִּפִיּוֹת ׃

פא הַפֵּא בִּסְגוֹל כְּמוֹ פֶּת שֶׂה וְלִפְעָמִים בְּכִנּוּי תֵּרָאֶה הָעַיִן נָחָה כְּמוֹ שֵׂיוֹ בִּתְמוּרַת הַהֵא אֶל וָו וְלִפְעָמִים בְּלִי תְּמוּרָה וְאָז יִתְחַלֵּף הַסְּגוֹל בִּשְׁוָא כְּמוֹ שְׂיֵהוּ וּפֶה אִם הוּא בְּזֶה הַמִּשְׁקָל לֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יְכוּנֶּה וְלֹא יִסָּמֵךְ אֶלָּא אִם נֹאמַר שֶׁכִּנּוּיוֹ פִּיהוּ בְּהֵרָאוֹת הַנַּח וְשִׁנּוּי הַסְּגוֹל אֶל חִירֶק ׃

פעה כֻּלּוֹ בְּקָמֶץ וְהַהֵא סִימַן הַנְּקֵבָה כְּמוֹ הָרָה שָׁנָה קָמָה וּבְבֹא אֵלוּ סְמוּכִים אוֹ עִם הַכִּנּוּיִם יִתְחַלְּפוּ מִשְׁפְּטֵיהֶם כִּי בִּקְצָתָם יִשְׁתַּנֶּה קָמֶץ הַפֵּא אֶל שְׁוָא כְּמוֹ שְׁנוֹתֵינוּ שְׁנוֹת עוֹלָם שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וּבִקְצָתָם תִּשְׁתַּנֶּה בִּסְמִיכוּת הַפֵּא אֶל חִירֶק וְהָעַיִן תָּבֹא בִּשְׁוָא כְּמוֹ שִׂפְתֵי וּבְכִנּוּי אֶל שְׁוָא הַפֵּא כְּמוֹ שְׂפָתַי וּבִקְצָתָם תִּשָּׁאֵר

הפא

וּבְכָל אֵלֶּה וְזוּלָתָם רַבִּים לֹא נִרְאֵית לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ לֹא בַּמִּכְתָּב וְלֹא בַּמִּקְרָא וּבִקְצָתָם אַף כִּי נָחָה בַּקְּרִיאָה נִרְאֲתָה בַּכְּתָב כְּמוֹ גֵיא׃ וּבַסְּמִיכוּת יִשְׁתַּנּוּ עַל פָּנִים רַבִּים כִּי שֵׁם אָב יִשְׁתַּנֶּה בִּשְׁנֵי דְרָכִים אוֹ שֶׁהַקָּמֶץ יִשְׁתַּנֶּה אֶל פַּתָּח כְּמוֹ אַב הֲמוֹן אוֹ בְּחַטֵף קָמֶץ וְתוֹסֶפֶת יוֹד נִמְשֶׁכֶת לְחִירֶק בַּסּוֹף כְּמוֹ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן י׳ אֲבִי כָּל בְּנֵי עֵבֶר׃

אח הָאָלֶף בְּקָמֶץ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה כִּי אִם בְּנָחוּת לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁהִיא הֵא כְּשֶׁתּוֹמַר בְּיוֹד כִּי יָשׁוּב חַטֵף פַּתָּח כְּמוֹ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן י׳ אֲחִי יֶפֶת הַגָּדוֹל וּבַכִּנּוּי יִכָּתֵב הַנָּח אוֹ תְּמוּרָתוֹ אֲבָל לֹא יִתְנוֹעֵעַ בַּמִּבְטָא כְּמוֹ אָבִיךָ אָבִיו אָחִיךָ אָחִיו וּבְכִנּוּי הָרַבִּים הַנִּמְצָאִים אוֹ הַנִּסְתָּרִים אָז בִּשְׁנֵי אֵלֶּה פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּחַטֵף פַּתָּח כְּמוֹ אֲבִיכֶם אֲחִיכֶם אֲבִיהֶם אֲחִיהֶם וּבְכִנּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ תִּפּוֹל מֵהֶן יוֹד הַשֹּׁרֶשׁ וְתָבֹא בִּמְקוֹמָהּ יוֹד הַכִּנּוּי וְאָז הָאָלֶף פֵּא שֶׁבָּהֶם תָּבֹא בְּקָמֶץ לְהַפְרִישׁ בֵּין הַמְכוּנֶּה וְהַסָּמוּךְ כְּמוֹ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן כ״ט הֲכִי אָחִי אַתָּה אָלֶף אָחִי בְּקָמֶץ וְכֵן בְּכִנּוּי הָרַבִּים עִם הָרַבִּים הוּא בְּחַטֵף פַּתָּח זוּלַת שְׁנַיִם שֶׁהֵם בְּפַתָּח גָּדוֹל הָאֶחָד בִּשְׁמוֹת סִימָן כ״ה וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַשֵּׁנִי בְּמִדְבַּר סִימָן ל״ב הַאַחֵיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה וְרַבִּי דָוִד הִפְצִיר עַצְמוֹ לָתֵת טַעַם לָזֶה הַשִּׁנּוּי וְאָמַר כִּי הַבָּאִים בְּפַתָּח הַפֵּא הָיָה מִשְׁפַּט עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ לָבֹא בְּדָגֵשׁ וְסָר מִמֶּנָּה לִהְיוֹתָהּ מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן וְלָכֵן נִפְתְּחָה הַפֵּא אֲבָל בַּחֲטוּפִים לֹא הָיָה רָאוּי לָבֹא בָּם דָּגֵשׁ הָעַיִן וְלָכֵן נֶחְטַף פַּתַּח הַפֵּא וּבַמִּשְׁעוֹל הַזֶּה יוּכְלוּ לָבֹא רַבִּים מֵהַשִּׁנּוּיִים הַנִּזְכָּרִים לְמַעְלָה וְאֵין צוֹרֶךְ לְשַׁנּוֹת זִכְרָם׃

פע הַפֵּא בְּצֵרִי כְּמוֹ בֵּן זָר׳ וּבַסָּמוּךְ בֶּן יַחֲלִיף הַצֵּרִי אֶל סְגוֹל כְּמוֹ בֶּן אַבְרָהָם בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וּבַכִּנּוּי יְמִירֵנוּ בִּשְׁוָא בְּנִי בְּנוֹ וּבְכִנּוּי הַיָּחִיד בְּחִירֶק כְּמוֹ בִּנְךָ וּבְרִבּוּי עָלָה הַצֵּרִי לְקָמֶץ גָּדוֹל בָּנִים׳ וּבְכִנּוּי הָרַבִּים הַנִּמְצָאִים וְהַנִּסְתָּרִים חָזַר לִשְׁוָא בְּנֵיכֶם בְּנֵיהֶם וּבְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם נִשְׁאַר הַקָּמֶץ בִּמְקוֹמוֹ כְּמוֹ בָּנֵינוּ וְכֵן בְּכִנּוּי הָרַבִּים אֶל הַיָּחִיד כְּמוֹ בָּנֶיךָ׳ אֲבַל זַר לֹא יִשְׁתַּנֶּה בַּסָּמוּךְ וְלֹא בַכִּנּוּי׳ וְרַבִּי דָוִד אָמַר שֶׁאֶפְשַׁר שֶׁבְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל יִדְרְכוּ עֵץ גֵּו גֵּם עֵט וְכֻלָּם לֹא יִשְׁתַּנּוּ בַּסְּמִיכוּת וְלֹא בַכִּנּוּי׳ וְאוּלָם יֵשׁ יִשְׁתַּנֶּה בַּכִּנּוּי עַל שְׁנֵי

Et in omnibus his & aliis ab eis multis non videtur lāmed ra=
dicis: nec in ſcriptura neq; [2] in lectura: & in eorum qbuſdā & ſi
quieuerit in lectura uidetur in ſcriptura ut גיא. [3] Et in cōtinui=
tate mutabunť modis multis: quia nomen אב mutabitur duo=
bus modis: vel [4] ꝙ kamecz muretur in pathah vt אב pater mul
titudinis: vel in rapientē kamecz: & additione yod [5] tracta ad
hirek ī vltimo vt Geneſis cap.x. אבי pater oīum filioꝝ Heber.
[6] ¶ אח aleph cum kamecz: & nō mutabiť niſi in qete lāmed ra
dicis [7] q̄ eſt he qn̄ mutabiť in yod: quia redibit rapiens pathah
vt [8] Geneſis ca.x. אח frater Iepheth maioris. Et in cōnotatione
ſcribetur quieſcens: aut ipſius cambiū: ſed [9] nō mouebitur in
prolatione ut אביך אביו ואחיך אחיו: & in cōnotatione multorum
exn̄tium: [10] aut abſentiū: tunc in duobus his pe radicis eſt cū
rapiente pathah ut אביכם אחיכם [11] אביהם אחיהם: & in cōnotatione
loquentis ꝓ ſe cadet ex illis yod radicis: & ueniet [12] loco eius
yod cōnotationis: & tunc aleph pe quæ eſt in illis ueniet cum
kamecz ad diſtinguēdū inter [13] cōnotatū & cōtinuatū ut Gene
ſis cap.xxix. an qa אחי frater meus es tu: aleph אחי [14] eſt cū ka=
mecz. Et ſic in cōnotatione multoꝝ cum multis eſt cū rapiēte
pathah: exceptis duobus quę ſūt [15] cū pathah magno. Vnū eſt
in Exodi capi.xxv. ובאחיכם & in fratribus ueſtris filiis Iſrael: &
ſcđum [16] eſt Numeri ca.xxxii. האחיכם an fratres ueſtri ueniēt ad
bellū. & rabi Dauid anxit ſeipſum tradere [17] rōnē ad hāc muta
tionē: & dixit ꝙ uenīētia cum pathah pe erat ius hayn radicis
[18] uenire cūagheſc: & remotū eſt īde ob eā eſſe de l̄ris lenita
tis: & iō adapta eſt pe: [19] ſed in raptis nō fuit debitū uenire in
illis dagheſc hayn: & iō raptū eſt pathah pe. [20] Et in maceriā
hāc poſſent uenire multa de ſcđis ꝑdictis ſupius: & nō opor=
tet [21] repetere mētionē illoꝝ. [22] ¶ פע pe eſt cū ceri ut בן זר: &
in cōtinuo בן mutabit ceri in [23] ſeghol ut בן אברהם בן הישראלית: &
in cōnotatione mutabit illud [24] in ſceua בני בנו: & in cōnotatio=
ne ſingl̄is in hirek ut בנך: & in pl̄itate aſcendit ceri in kamecz
[25] magnū בנים: & in cōnotatione multoꝝ exn̄tium & latētiū re
diit in ſceua בניכם [26] בניהם: & in cōnotatiōe loquētiū ꝓ ſe remā
ſit kamecz ī ſuo loco ut בנינו: [27] & ſic in cōnotatiōe multoꝝ ipſi
ſingl̄i ut בניך: ſed זר nō mutabiť ī cōtinuo: neq; [28] ī cōnotatōe.
Et rabi Dauid dixit ꝙ poſſibile ſit ꝙ in hac maceria peditent
עץ גו גם עט: [29] & oīa ipſa non mutabuntur in continuitate neq;
in cōnotatione. Verūtamē שי mutabiť in cōnotatiōe duobus
modis

mutabitur neq; plurificabit̃ neq; cõtinuabitur vnq̃. ℂ פִּילוֹן pe cum hirek [2] & lãmed cum holem ut נִיצוֹץ נִיחוֹח: & hæc non mutabuntur vnquam.

[3] ℂ Strata decimasexta est strata quiescẽtiũ hayn supadditoꝝ he[4] in suo fine: & de illis sunt superaddita tau uel he aut mem [5] in suo capite: & in illa sunt qnq; maceriæ. ℂ תִּפְעוּלָה tau cum sceua: & pe[6] cum sciurek: & lãmed cum kamecz vt תְּרוּמָה תְּקוּמָה תְּעוּדָה תְּנוּדָה: [7] & in cõtinuatione mutabitur kamecz in pathah in mutatione he in tau: excepto vno[8] quod mutatur in seghol תְּשׁוּבַת: & in cõnotationibus nõ mutabunt̃: excepto noĩe uno: extraneum est [9] opus eius Hieremiæ caplo.xxv. וּתְפוֹצוֹתִיכֶם & dispersiones vestræ: & cadetis: quia uenit pe cum holem [10] vice sciurek: & tau cum hirek vice ceri: qđ significat cõnotationem multorũ: & aliqñ [11] ueniet cõtinuitas cũ cõnotatione cũ defectu tau vt Hosehæ cap.xiii. de eorũ argento [12] כִּתְבוּנָם ydola ẜm maiores grãmaticoꝝ ipsi putant ꝙ ius illius est כִּתְבוּנָתָם: sicut eorum prudentia: [13] sed ẜm meam opinionem est linguæ תַּבְנִית silitudinis: & separatũ suũ nõ inuenitur: sed [14] eẽt ius suũ תַּבְנוּן ẜm pondus תַּנּוּךְ: & sic est ipsius arãmea interp̃tatio ex argento eorũ sicut similitudine coꝝ [15] imagines. Et oĩa nomina huius maceriæ plurificabuntur in lingua fœminina ut תְּרוּמוֹת [16] תְּנוּאוֹת. ℂ הִפְעוּלָה he cũ rapiẽte pathah: & pe cũ sciurek: & lãmed cũ kamecz [17] vt הֲפוּגָה: qđ est singl'e הֲפוּגוֹת: & nõ ẽ singl'e ei in scriptura [18] linguæ. ℂ הִפְעָל he cũ rapiẽte pathah: & pe & lãmed cũ kamecz ut הֲנָחָה: [19] & hoc ẽt nõ mutabit̃ neq; continuabitur neq; ueniet cum cõnotatione. [20] ℂ מִפְעָלָה mem cũ sceua: & pe & lãmed cum kamecz vt מְצָדָה: & plurificabitur in lingua [21] fœminina vt מְצָדוֹת. ℂ מִפְעוּלָה mem est cũ sceua: & pe cum sciurek: [22] & lãmed cũ kamecz vt מְלוּנָה מְגוּרָה מְשׂוּרָה מְצוּרָה: & hæc etiam [23] non mutabunt̃ vnq̃ & plurificabuntur in lingua fœminina vt מְצוּדוֹת.

[24] ℂ Strata decimaseptima est strata quiescentiũ lãmed: & de eis sunt in quibus appet: [25] & de eis sunt in quibus latet: & non est in ea additio penitus sc̃dm [26] maiores grãmaticorum: sed ẜm meam opinionem aliquando inuenimus in eis additionem tau in fine: [27] & in ea sunt decem & septem maceriæ.

ℂ פַּעַל Non potuerũt grãmatici tradere huic [28] maceriæ iter rñdens præcise: quia aliqñ in qbusdã noĩbus [29] uenit pe cũ pathah vt עָב. Et ĩ coꝝ qbusdã uenit cũ kamecz vt קָנֶה אָב & cætera.

Et in

ישתנה ולא יתרבה ולא יסמך לעולם׃

פ ילון הפא בחירק והלמד בחולם כמו ניצוץ ניחוח ואלה לא ישתנו לעולם׃

המסילה השש עשרה היא מסילת נחי העין נוספי ההא בסופם ומהם נוספי התו או ההא או המם בראשם ובה חמשה משעולים׃

ת פולה התו בשוא והפא בשורק והלמד בקמץ כמו תרומה תקומה תעורה תנודה׃ ובסמיכות ישתנה הקמץ אל פתח בהשתנות ההא אל תו זולת אחד שישתנה אל סגול תשומת ובכנוים לא ישתנו זולת שם אחד זר מעשהו בירמיה סימן כה ותפוצותיכם ונפלתם שבאה הפא בחלם תמורת שורק והתו בחירק תמורת צרי שמורה כנוי הרבים ולפעמים יבא הסמיכות עם הכנוי בחסרון התו כמו בהושע סימן י״ג מכספם כתבונם עצבים לפי רבי המדקדקים סוברים שמשפטו כתבונתם אבל לפי דעתי הוא לשון תבנית ונפרדו לא נמצא אבל היה דינו תבון על משקל תנוך וכן תרגומו מכספהון כדמותהון צלמנין׃ וכל שמות זה המשעול יתרבו בלשון נקבה כמו תרומות תנואות׃

הפולה ההא בחטף פתח והפא בשורק והלמד בקמץ כמו הפוגה שהוא יחיד הפוגות ואין יחיד לו במקרא הלשון׃

ה פלה ההא בחטף פתח והפא והלמד בקמץ כמו הנחה וזה גם כן לא ישתנה ולא יסמך ולא יבא עם הכנוי׃

מ פלה המם בשוא והפא והלמד בקמץ כמו מצרה ויתרבה בלשון נקבה כמו מצרות׃

מ פולה המם בשוא והפא בשורק והלמד בקמץ כמו מלונה מגורה משורה מצודה ואלה גם כן לא ישתנו לעולם ויתרבו בלשון נקבה כמו מצודות׃

המסילה השבע עשרה היא מסילת נחי הלמד ומהם נראית בסופם ומהם נעלמת בם ואין בה תוספת כלל לפי רבי המדקדקים אבל לפי דעתי לפעמים נמצא בה תוספת תו בסוף ובה שבעה עשר משעולים׃

פע לא יכלו המדקדקים לתת לזה המשעול שביל מכוון בדיוק כי לפעמים במקצת השמות באה הפא בפתח כמו עב ובמקצתם באה בקמץ כמו קו אב וזולתם

ובכל

המסילה החמש עשרה

פתח לחלוף ההא אל תו וכל אלו יתרבו בלשון נקבה ׃ פ ולה
הפא בחלם והלמד בקמץ כמו רומה שואה ודיניו כדיני המשעול
הקודם ׃ פ לה הפא בצרי והלמד בקמץ כמו צרה שיבה
ובסמיכות דיני זה כדיני הקודמים גם כן ׃ פ לה כלו
בקמץ כמו קמה נעה נפה במה וכשיסמכו גם באלה קמץ הלמד
ישוב פתח וברבוי כלם יתרבו בלשון נקבה ובסמיכות הרבוי
במקצתם יבאו סימני רבוי הזכרים שהוא היוד והחלם תו שהוא סימן
רבוי הנקבות יחד כמו במותי ולפעמים מקום זה החלם יבא קמץ
מלא פום במתי ׃ פ ילה הפא בחירק והלמד בקמץ כמו שירה
בינה חידה ואלו לא ישתנו כי אם לתמורת ההא אל תו בסמיכות
והכנוי והרבוי ואז ישוב הקמץ פתח וכל אלו יתרבו בלשון נקבה ׃
פ ילם הפא בצרי והלמד בקמץ כמו ריקם ואלה לא ישתנו לעולם ׃
פ ילון הפא בחירק והלמד בחלם כמו פישון גיחון חיצון
קיצון ואלה לא באו ברבוי במקרא ואם יתרבו בלשון
יתרבו בלשון נקבה כמו חיצונות אבל לפי דעתי זהו מה שכתבו
המדקדקים שהיו לפנינו מפני שחיצון הוא תאר ולכן אם יתואר בו
הזכר יתרבה בלשון זכר וכשתתואר בו נקבה יתרבה בלשון נקבה
והטעם כי כבר נמצא ביחיד זכר ונקבה חיצון גם חיצונה ׃
פ לון הפא בקמץ והלמד בחלם כמו לצון ששון ובסמיכות ובכנוי
ישתנה הקמץ אל שוא כמו ששון לבי ששוני וכשיתרבה ישוב
צרי כמו זדונים ׃ פ ילון הפא בצרי מושך יוד והלמד בחלם כמו
אילון ואלה לא ישתנו לעולם ויתרבו בלשון זכר ׃
פ לות הפא בצרי והלמד בשורק כמו עדות גרות ואלה לא ישתנו
בכנוי היחיד לעולם ולפי דעתי לא יתרבו גם כן כי עדות ועדותי
וכיוצא בם סובר אני שאינם מזה המשעול אבל הנפרד מהם עדה
שהוא מהמשעול השלישי במסילה הזאת ׃ פ ולת הפא בחלם
והלמד בסגול כמו נופת בושת ובכנוי יומר החלם אל קמץ
מלא פום והסגול בשוא כמו בשתי נפתי ואלה לא יתרבו לעולם ׃
פ לנה הפא בקמץ מלא פום והנון בקמץ רחב כמו בשנה ולא

ישתנה

in pathah ob cõmutationem he in tau: & omnia hæc plurifica
buntur in lingua fœminina. ℂ פולה [2] pe cum holem: & lãmed
cum kamecz ut רומה שואה : & ſua iura ſunt ſicut iura maceriæ
[3] præcedentis. ℂ פעלה pe cum ceri: & lãmed cum kamecz ut
צרה שיבה: [4] & in continuitate iura huius ſunt ſicut iura præcedẽ
tium etiam. ℂ פלה pe totum [5] cum kamecz ut קמה נעה נפה: & qñ
continuantur etiam in his kamecz lãmed [6] redibit in pathah:
& in pluralitate omnia ipſa plurificabuntur in lingua fœmini
na: & in continuitate pluralitatis [7] in ipſorum quibuſdam ue-
nient ſigna pluralitatis maſculorũ quod eſt yod & holem tau
quæ ſunt ſigna [8] pluralitatis fœminarum ſimul ut במותי : & ali-
quando loco huius holem ueniet kamecz [9] pleni oris במתי.
ℂ פילה pe cum hirek: & lãmed cum kamecz vt שירה [10] בינה חידה
& hæc nõ mutabunẽ niſi ob cõmutationẽ he in tau in cõtinui
tate [11] & cõnotatione & pluralitate: & tunc reddeẽ kamecz pa-
thah: & omnia hæc plurificabuntur in lingua fœminina.
[12] ℂ פילם pe cum ceri: & lanmed cum Kamecz ut ריקם : & hæc
non mutabuntur vnq̃. [13] ℂ פילון pe cum hirek: & lãmed cũ ho
lem vt קיצון [14] פישון גיחון חיצון : & hæc non uenerunt cum plurali
tate in ſcriptura: & ſi plurificabunẽ in lingua: [15] plĩficabunẽ in
lingua fœminina vt חיצונות : ſed ẽm meã opinionẽ hoc eſt qđ
ſcripſerũt [16] grãmatici q fuerũt ante nos: qa חיצו eſt cognomẽ:
& iõ ſi cognoĩabiẽ eo [17] maſculus plĩficabiẽ in lingua maſculi:
& qñ cognoĩabiẽ eo fœmina plĩficabiẽ in lingua fœminina:
[18] & rõ eſt quia iam inueniẽ in ſinglĩ maſculus & fœmina חיצון
etiam חיצונה. [19] ℂ פלון pe cum kamecz: & lãmed cũ holem ut
לצון ששון: & in cõtinuitate & in cõnotatione [20] mutabiẽ kamecz
in ſceua ut ששון לבי ששוני: & qñ plĩficabiẽ reddeẽ [21] ceri ut זרונים.
ℂ פילון pe cum ceri trahente yod & lãmed cũ holem ut [22] אילון:
& hæc nõ mutabunẽ vnq̃ & plurificabunẽ in lingua maſculi.
[23] ℂ פלות pe cum ceri: & lãmed cũ ſciurek ut עדות גרות : & hæc
nõ mutabunẽ [24] in cõnotatiõe ſinglĩs vnq̃: & ẽm meã opĩonẽ
nõ plĩficanẽ etiã: qa עדות et עדותי [25] & ſilia eis opinor ego ꝙ nõ
ſint hui? maceriæ: ſed ſepatũ de illis ẽ ערה [26] qđ eſt ex maceria
tertia ſtratæ huius. ℂ פולת pe cũ holẽ: [27] & lãmed cũ ſeghol vt
נופת בושת: & ĩ ɔnotatiõe mutabiẽ holẽ ĩ kamecz [28] pleni oris &
ſeghol ĩ ſceua ut בשתי נפתי: & hęc nõ plĩficabũẽ vnq̃. [29] ℂ פלנה
pe cũ kamecz pleni oris: & nun cũ kamecz lato ut בשנה : & nõ
mutabitur

in lingua masculi:& aliqñ in lingua fœminina vt עיר:cuius ĩue
nitur plr̃itas vt plm̃[2] ערים:& vt minus ĩueniť עירות.[3] ¶ פיל pe cũ
kamecz:& yod cum hirek ut ײן חיל:& in continuo pathah[4] redi
bit ceri:& quiescet hayn yod ut ײן חיל: & sic in connotatione
ײני[5] חילי: & aliqñ qñ dictio continua ei fuerit superaddita suo
capiti he notificationis[6] non mutabiť in continuitate ut ײן ui≠
num condimenti:& in pluralitate diuiduntť in tres modos:qa
[7] aliquãdo hayn quiescit:& pe est cũ ceri vt עינים זתים: & in eoꝝ
quibusdã hayn radicis[8] quiescit: & pe est cum kamek vt בתים:
& in ipsorum quibusdã videtur hayn cũ kamecz & daghesc:
& pe[9] est cum rapiente pathah vt עירים ex עיר: & in cõnotatiõe
etiam aliquãdo mutatur kamecz in[10] hirek ut ex שית est שיתו: &
aliquando in ceri vt ביתו בית ײני ײן.[11] Et eorũ aliqua plurifican
tur in lingua masculi vt זתים בתים:& eorũ aliqua in lingua fœ≠
minina[12] vt ײנות.

[13] ¶ Strata decimaquarta est strata quiescentiũ hayn cũ addi≠
tione[14] mem in ipsorum capite:& in ea sunt tres maceriæ.
[15] ¶ מפול mem cũ kamecz:& pe cũ holem vt מקור מאור מגור מנוח:
[16] & in oĩbus illis quando continuantur kamecz redibit sceua
ut מקור emanatio aquæ[17] מקום locus saphyri: & sic etiã est in cõ
notatione & pluralitate:& ipsoꝝ quædã plurificanť in lingua
masculi vt[18] מכונים מלונים:& ipsorũ quædã in lingua fœminina
vt מקומות מעונות.[19] ¶ מפולו mem cũ kamecz: & pe cum sciurek
ut מעוף מרור:& in pluralitate[20] & in continuitate & in connota
tione kamecz redibit in sceua vt מבושיו מבושי[21] מבושים: & Habib
tulit huc מצוק:& dixit ꝙ ab illo uenit in ɔtinuitate[22] pluralitas
מצוקי ארץ: & mihi videtur ꝙ מצוק sit de maceria præcedenti:&
mutatum est in eo[23] holem in sciurek in separato: & in cõnota
tione in collectionẽ labiorum:& dicemus מצוקי ארץ.[24] ¶ מופעל
mem cum sciurek:& pe cum kamecz ut מוצק: & cum additiõe
he[25] מועקה:& hæc nõ mutabuntur omnino.

[26] ¶ Strata decimaquinta est strata quiescẽtiũ hayn cum addi
tione[27] he uel mem: aut nun: aut tau: aut nun & he simul
in ipsorum ultimo:[28] aut duplicium lammed radicis: & in
ea sunt decem & tres maceriæ. ¶ פולה pe[29] cum sciurek: & lã≠
med cũ kamecz vt נומה צורה שובה:& in cõtinuo kamecz redibit
in pathah

בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כמו עיר שנמצא רבויו על הרוב ערים ועל המעט נמצא עירות ׃

פיל הפא בקמץ והיוד בחירק כמו יין חיל ובסמוך הפתח ישוב צרי ותנוח העין יוד כמו יין חיל וכן בכנוי ייני חילי ולפעמים כשהתיבה הסמוכה לה נוספת בראשה הא ההודעה לא ישתנה בסמיכות כמו יין הרקח וברבוי יפרדו בשלשה דרכים כי לפעמים העין נחה והפא בצרי כמו עינים זתים ובמקצתם עין השרש נחה והפא בקמץ כמו בתים ובמקצתם נראית העין בקמץ ודגש והפא בחטף פתח כמו עירים מן עיר ובכנוי גם כן פעם ישתנה הקמץ אל חירק כמו מן שית שיתו ולפעמים אל צרי כמו בית ביתו יין יינו ׃ וקצתם יתרבו בלשון זכר כמו זתים בתים ומקצתם בלשון נקבה כמו יינות ׃

המסילה הארבע עשרה היא מסילת נחי העין בתוספת מם בראשם ובה שלשה משעולים ׃

מפול המם בקמץ והפא בחלם כמו מקור מאור מגור מנוח ובכלם כשיסמכו הקמץ ישוב שוא כמו מקור מים מקום ספיר וכן גם בכנוי וברבוי ומקצתם יתרבו בלשון זכר כמו מכונים מלונים ומקצתם בלשון נקבה כמו מקומות מעונות ׃

מפול המם בקמץ והפא בשורק כמו מעוף מרוד ברבוי ובסמיכות ובכנוי הקמץ ישוב שוא כמו מבושים מבושיו והחביב הביא פה מצוק ואמר כי ממנו בא בסמיכות הרבוי מצוקי ארץ ולי נראה כי מצוק מהמשעול הקודם ונתחלף בו החלם אל שורק בנפרד ובכנוי אל קבוץ שפתים ונאמר מצקי ארץ ׃

מ ופל המם בשורק והפא בקמץ כמו מוצק ובתוספת הא מועקה ואלה לא ישתנו כלל ׃

המסילה החמש עשרה היא מסילת נחי העין בתוספת הא או מם או נון או תו או נון והא יחד בסופם או כפולי למד השרש ובה שלשה עשר משעולים ׃

פולה הפא בשורק והלמד בקמץ כמו נומה צורה שובה ובסמוך הקמץ ישוב פתח

הֵם מַחְסְרֵי לָמֵד הַכֶּפֶל וְלָכֵן אֲשֶׁר נִמְצָא פַּעַם בְּקָמֶץ וּפַעַם בְּפַתַּח בִּסְמִיכוּתָם הוּא מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שְׁנֵי שָׁרָשִׁים וּבְמַה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שֹׁרֶשׁ נָחֵי הָעַיִן הֵם בְּקָמֶץ וּבְמָה שֶׁשָּׁרְשָׁם מַחְסְרֵי לָמֵד הַכֶּפֶל הֵם בְּפַתַּח בְּסִבַּת מַצֶּבֶת כּוּר שָׁרְשָׁם אֲשֶׁר מִמֶּנָּה נֶחְצָבוּ ׃

פל בְּצֵרִי הַפֵּא כְּמוֹ עֵד רֵישׁ · וְאֵלֶּה רַבּוּ חִלּוּפֵיהֶם כִּי מֵהֶם שֶׁנִּכְתַּב בָּם הַנַּח וּבְמִקְצָתָם לֹא נִכְתַּב וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת וְלֹא בְּכִנּוּי וְלֹא בְּרִבּוּי ׃

פול הַפֵּא בְּחֹלֶם כְּמוֹ אוֹר בּוֹר גּוֹי כּוֹס וְאֵלֶּה רַבּוּ חִלּוּפֵיהֶן כִּי מִקְצָתָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ אוֹרִים גּוֹיִם וּמִקְצָתָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ בּוֹרוֹת כּוֹסוֹת · וּמִקְצָתָם יִשְׁתַּנּוּ בְּרִבּוּי שֶׁהַחֹלֶם יָשׁוּב קָמֶץ כְּמוֹ יוֹם יָמִים וּמִקְצָתָם לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם וּבְמִקְצָתָם עִם הַהִשְׁתַּנּוּת יֵרָאֶה הַנַּח בַּמִּכְתָּב כְּמוֹ רֹאשׁ רָאשִׁים וּבְמִקְצָתָם יִתְנוֹעַע כְּמוֹ שׁוֹר שְׁוָרִים וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁלֹּא יֵרָאֶה בָּם הַנַּח כְּשֶׁיִּסָּמְכוּ בְּרִבּוּי אֲבָל הַחֹלֶם יָשׁוּב שְׁוָא כְּמוֹ יוֹם יְמוֹת בִּשְׁוָא הַיּוֹד וְכֵן יְמֵי וְאֵין שָׁם סִימַן הַנַּח בִּכְלָל וְיוֹם יֵשׁ לוֹ שְׁנִיּוֹת וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה בוֹ הַחֹלֶם כִּי נֶאֱמַר יוֹם אוֹ יוֹמָיִם ׃

פול הַפֵּא בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ חוּר חוּג לוּל וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל לְעוֹלָם · וְתַמֵּהַּ אֲנִי בְּאֵלֶּה עַל הֶחָבִיב לָמָּה מְנָאָהּ אֵלֶּה בַּמִּשְׁקוֹל הַקּוֹדֵם וְרִחַק עַצְמוֹ לוֹמַר כִּי נִשְׁתַּנָּה הַחֹלֶם אֶל שׁוּרֶק וְהָיָה לוֹ לְהַנִּיחָם פֹּה בְּלִי שִׁנּוּי כְּמוֹ שֶׁהִנִּיחַ בָּזֶה פּוּר אוּד אוּר רוּחַ שׁוּק לוּחַ וְהַדּוֹמִים וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁיִּתְנוֹעַע הַנַּח בְּרִבּוּיָם כְּמוֹ שׁוּק שְׁוָקִים · וּמִקְצָתָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ פּוּרִים לוּלִים וּמִקְצָתָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וְהֵם אֲשֶׁר עֵין הַשֹּׁרֶשׁ בָּם גְּרוֹנִית כְּמוֹ לוּחוֹת רוּחוֹת ׃

פיל הַפֵּא בְּחִירֶק כְּמוֹ קִיר נִיר צִיר צִיץ גִּיל וְכָל אֵלּוּ וְכָל שֵׁם שֶׁאֵין בַּיָּחִיד מִמֶּנּוּ נִפְרָד כִּי אִם בַּעַל גֶּזֶר הַבְּרָה אַחַת לֹא יִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָם הַיָּחִיד אֲבָל בְּרִבּוּי יֵשׁ שֶׁיִּשְׁתַּנּוּ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ עַל יוֹם יָמִים כֵּן נֶאֱמַר מִן עִיר עָרִים · וְכֵן יֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁיִּתְנוֹעַע בְּרִבּוּיָם הַנַּח כְּמוֹ עִיר עֲיָרִים עֲיָרוֹת · וְכֵן יֵשׁ שֶׁיִּתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר לְבַד כְּמוֹ צִירִים שִׁירִים וְיֵשׁ שֶׁיִּתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה לְבַד כְּמוֹ קִירוֹת וְיֵשׁ מִשְׁתַּנִּים פַּעַם

בלשון

ſunt ex defectiuis lãmed duplicitatis : & ideo quæ inuenimus aliquando cum kamecz:& aliquãdo cum pathah[2] in ipſorum continuitate eſt;quia ſunt illis duæ radices:& inquantũ eſt illis radix[3] quieſcentium hayn ſunt cum kamecz : & inquantum ipſorum radix eſt ex defectiuis lãmed duplicitatis ſunt cũ pathah[4] occaſione ſtatuæ foſſi ſuæ radicis ex qua fuerunt exciſa. [5] ¶ פל cum ceri pe vt ער ריש : & horum multæ ſunt uarietates ſuæ:quia de illis ſunt [6] in quibus ſcriptũ eſt quieſcẽs:& in quibuſdam non eſt ſcriptũ:& hæc non mutantur [7] in cõtinuitate neq; in cõnotatione neq; in pluralitate. [8] ¶ פול pe cum holem vt אור בור גוי כוס : & horum uarietates multiplicatæ ſunt:[9] quia ipſorum quædam plurificantur in lingua maſculi vt אורים גוים: [10] & ipſorum quædã in lingua fœminina vt בוסות בורות:& ipſorum quædam mutabũtur in pluralitate:[11] quia holem redibit in kamecz vt יום ימים : & eorum quædam non mutabunt̃ vnq̃ : & in ipſorum quibuſdam [12] cum mutatione apparet quieſcẽs in ſcriptura vt ראש ראשים:& in ipſorum quibuſdam [13] mouetur ut שור שורים. Et ſunt de eis in quibus non videtur quieſcens qñ continuãtur[14] in pluralitate:ſed holem redibit in ſceua ut יום ימות cum ſceua yod:& ſimiliter ימים:& non[15] eſt ibi ſignum quieſcentis penitus:& יום eſt ei dualitas:& non mutabitur in ea holem:quia dicemus [16] יום או יומים. [17] ¶ פול pe cum ſciurek vt חור חוג לול: & hæc non mutantur penitus[18] vnquam. Et miror ego in his Habib quare numerauit[19] hæc in maceria præcedente: & coarctauit ſe ad dicẽdum q; ſit mutatum holem in ſciurek: [20] & erat eius ponere ea hic abſq; mutatione ſicut poſuit hic פור אור רוח שוק [21] לוח:& ſimilia. Et ſunt de his q; mouetur quieſcens in ipſorum pluralitate vt שוק שוקים. [22] Et ipſorum quædã plurificabuntur in lingua maſculi vt פורים לולים. Et ipſoꝝ quædam in lingua fœminina:[23] & ſunt ea in quibus hayn radicis eſt gutturalis ut לוחות רוחות. [24] ¶ פיל pe cũ hirek ut קיר ניר ציר ציץ גיל : & omnia hæc:& omne nomen[25] cuius ſingulare ipſius ſeparatum non eſt niſi habens cæſuram ſyllabæ unius[26] nõ mutabitur vnq̃ ſinglr̃e:ſed in pl̃itate ſunt quæ mutant̃ vt diximus de יום [27] ימים:ſic dicemus de עיר ערים : & ſic eſt de his ĩ quoꝝ pl̃itate mouet̃ qeſcens[28] ut עיר עירים עירות. Et ſic ſunt q̃ pl̃ificant̃ in lingua maſculi ſolum ut צירים [29] שירים:& ſunt quæ pl̃ificãtur in lingua fœminina ſolum ut קירות:& ſunt quæ mutant̃ aliquãdo

in lingua

kamecz redibit in pathah:& ceri si hayn sit gutturalis redibit
in rapientẽ pathah:& si nõ[2] in sceua:& sic etiã cũ cõnotationi-
bus sunt oĩa noĩa q̃ sunt huius maceriæ:excepto צאה in qua nõ
[3]mutaẽ ĩ sua cõnotatiõe ceri:qa diceẽ צאתך: neq̃ ĩ cõtinuitate:
qa diceẽ צאת:[4]& hoc ẽ extraneũ fm meã opinionẽ:& si Habib
conatus sit tradere rõnẽ ei dicendo ꝙ aleph[5] fuerit causa hu-
ius : quia graue est exprimere czade cum sceua supra aleph :
& huic similis est [6] לדת:& ideo si esset lãmed cum sceua: digna
esset daleth esse cum rapiente existentibus[7] duabus litteris ex
pronunciatione una:& ideo remansit lãmed cum ceri etiã in
continuitate.[8]℄ עלת totum ipsum est cum seghol vt שבת : &
in cõnotatione mutabitur seghol hayn in hirek:[9] & seghol lã-
med in sceua:vt שבתי:& non plurificabiẽ.[10]℄ עלת totum ipm
est cum pathah vt נחת שחת דעת:& in cõnotatione mutabitur pa
thah lãmed[11] in sceua ut דעתך : hoc est fm maiorẽ partem grã
maticorũ:sed mihi videtur[12] ꝙ etiã in pluralitate mutabitur:
& dicemus דעות:quia nisi sic sit nõ inuenitur in nostra lingua
[13]pluralitas דעת:& in continu tate non mutabitur omnino.
℄ עולה hayn cum holem & lãmed [14]cũ kamecz vt עולה צואה: &
in continuo mutabiẽ kamecz in pathah:& he[15] in tau vt עולת :
& sic cum cõnotatiõe:ut עולתך:& oĩa illa plurificanẽ in lingua
fœminina:[16]& in eorum pluralitate mutabitur kamecz in ho
lem:vt עולות.
[17]℄ Strata decimatertia est strata gescentiũ hayn absq;[18] ad-
ditione:& in ea sunt sex maceriæ.[19] Et priusquã loquar de eis
excitabo aurem legentis super rem quam inueniet in strata
[20]ista ne sit ei in petrã scrupuli:& est quia inuenienẽ hic[21] mul
ta de secundis quæ scripsimus in strata sexta:& videtur repeti
tio superflua:sed[22] sua res est quia hoc uenit ob uarietatẽ opi
nionum grãmaticoꝝ:quia sunt qui numerauerũt ea cum[23] du
plicibus:& ideo sunt in strata sexta:& sunt qui numerauerunt
ea cũ quiescẽtibus hayn vau:[24]& iõ numerauimus ea in strata
hac:licet retulerimus ea ibi ad exeundum vim[25] amborum.
[26]℄ פל pe cũ kamecz vt זר רע רש שר:& qa inuenimus de eis[27] q̃
ueniunt aliqñ cũ kamecz : & aliqñ cũ pathah : vt retulimus in
strata[28] sexta:ideo visum est mihi curare ad inueniendũ rõnẽ
huius varietatis:& snĩa mea de hoc[29] est ꝙ seruantia kamecz
in pl̃itate sint quiescẽtia hayn:& quæ ipm cõmutãt in pathah

הַקָּמֵץ יָשׁוּב פַּתַח וְהַצֵּרִי אִם הָעַיִן גְּרוֹנִית יָשׁוּב חֲטַף פַּתַח וְאִם לֹא שְׁוָא וְכֵן גַּם כֵּן עִם הַכִּנּוּיִם כָּל הַשֵּׁמוֹת שֶׁבְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל זוּלַת צֵאָה שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנֶּה בְּכִנּוּי הַצֵּרִי כִּי יֵאָמֵר צֵאָתְךָ וְלֹא בַּסְּמִיכוּת כִּי נֶאֱמַר צֵאַת וְזֶהוּ זָר לְפִי דַעְתִּי אַף כִּי הֶחָבִיב נִפְצַר לָתֵת טַעַם לוֹ בְּאָמְרוֹ כִּי הָאָלֶף הָיְתָה סִבַּת זֶה כִּי יִכְבַּד לְהוֹצִיא הַצֵּרִי בִּשְׁוָא עַל הָאָלֶף וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה לֶדֶת וְלָכֵן אִם תִּהְיֶה הַלָּמֶד בִּשְׁוָא הָיָה רָאוּי לִהְיוֹת הַדָּלֶת בַּחֲטֶף בִּהְיוֹת שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת מִמּוֹצָא אֶחָד וְלָכֵן נִשְׁאֲרָה הַלָּמֶד בְּצֵרִי אַף בַּסְּמִיכוּת ׃

עֶלֶת כֻּלּוֹ בִּסְגוֹל כְּמוֹ שֶׁבֶת וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה סְגוֹל הָעַיִן אֶל חִירֶק וּסְגוֹל הַלָּמֶד אֶל שְׁוָא כְּמוֹ שִׁבְתִּי וְלֹא יִתְרַבֶּה ׃

עַלַת כֻּלּוֹ בְּפַתַח כְּמוֹ נַחַת שַׁחַת דַּעַת וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה פַּתַח הַלָּמֶד בִּשְׁוָא כְּמוֹ דַעְתְּךָ זֶהוּ לְפִי רֹב הַמְדַקְדְּקִים אֲבָל לִי נִרְאֶה כִּי גַּם בָּרִבּוּי יִשְׁתַּנֶּה וְנֶאֱמַר דֵּעוֹת שֶׁאִם לֹא כֵּן לֹא נִמְצָא בִּלְשׁוֹנֵנוּ רִבּוּי דַּעַת וּבַסְּמִיכוּת לֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּלָל ׃

עוָלָה הָעַיִן בְּחוֹלֶם וְהַלָּמֶד בְּקָמֵץ כְּמוֹ עוֹלָה צוֹאָה וּבַסָּמוּךְ יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֵץ אֶל פַּתַח וְהַהֵא אֶל תָּו כְּמוֹ עוֹלַת וְכֵן עִם הַכִּנּוּי כְּמוֹ עוֹלָתֶךָ וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וּבְרִבּוּיָם יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֵץ אֶל חוֹלֶם כְּמוֹ עוֹלוֹת ׃

הַמְּסִלָּה הַשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הִיא מְסִלַּת נָחֵי הָעַיִן בְּזוּלַת תּוֹסֶפֶת וּבָהּ שִׁשָּׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

וְטֶרֶם אֲדַבֵּר בָּם אָעִיר אֹזֶן הַקּוֹרֵא עַל דָּבָר יִמָּצֵא בַּמְּסִלָּה הַזֹּאת וְלֹא יִהְיֶה לוֹ לְאֶבֶן נֶגֶף וְהוּא כִּי יִמָּצְאוּ פֹּה רַבִּים מֵהַשְּׁנִיִּים שֶׁכָּתַבְנוּ בַּמְּסִלָּה הַשִּׁשִּׁית וְנִרְאֶה הַכֶּפֶל יֶתֶר אֲבָל עִנְיָנוּ כִּי זֶה בָּא לְחִלּוּף דֵּעוֹת הַמְדַקְדְּקִים כִּי יֵשׁ שֶׁמָּנוּ אוֹתָם עִם הַכְּפוּלִים וְלָכֵן הֵם בַּמְּסִלָּה הַשִּׁשִּׁית וְיֵשׁ שֶׁמָּנוּ אוֹתָם עִם נָחֵי הָעַיִן וָו וְלָכֵן מְנִינוּ אוֹתָם בַּמְּסִלָּה הַזֹּאת אַף כִּי זְכַרְנוּם שָׁם כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם ׃

פַּל הַפֵּא בְּקָמֵץ כְּמוֹ זָר רָע רָשׁ שָׂר וּמִפְּנֵי שֶׁמָּצָאנוּ מֵהֶם שֶׁבָּאוּ פַּעַם בְּקָמֵץ וּפַעַם בְּפַתַח כְּמוֹ שֶׁזָּכַרְנוּ בַּמְּסִלָּה הַשִּׁשִּׁית לָכֵן נִרְאָה לִי לְהִשְׁתַּדֵּל לִמְצֹא טַעַם זֶה הַחִלּוּף וְדַעְתִּי בָּזֶה הוּא שֶׁהַשּׁוֹמְרִים הַקָּמֵץ בְּרִבּוּי הֵם מִנָּחֵי הָעַיִן וַאֲשֶׁר יְמִירוּהוּ אֶל פַּתַח

הם

מוֹרֶשֶׁת וְכָל אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

מועלה הַמֵּם בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מוּעָדָה
מוּסָדָה וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

מוֹעֵלָה הַמֵּם בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ
מוֹעֵצָה וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי וּבְכִנּוּי הַצֵּרִי יָשׁוּב
שְׁוָא אִם אֵין הָעַיִן גְּרוֹנִית וַחֲטַף פַּתָּח אִם הִיא גְּרוֹנִית כְּמוֹ מוֹעֲצוֹת
לֵב ׃

ת וְעָלָה הַתָּו בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ
תּוֹכֵחָה וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִסָּמְכוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ לְפִי דַעְתִּי
כִּי נִמְצְאוּ יְחִידִים יוֹתֵר דּוֹמִים לְמִשְׁקַל הָרִבּוּי מִזֶּה כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה בַּשְּׁנֵי
הַמִּשְׁעוֹלִים הַבָּאִים אַחַר זֶה ׃

תּוֹעֶלֶת הַתָּו בְּחֹלֶם וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ תּוֹלֶדֶת
תּוֹחֶלֶת וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי סֶגוֹל הָעַיִן יָשׁוּב
שְׁוָא כְּמוֹ תּוֹלְדוֹת וְכֵן בְּכִנּוּי תּוֹלְדוֹתָם וְכָל אֵלֶּה יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

תּוֹעַלַת הַתָּו בְּחֹלֶם וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּפַתָּח כְּמוֹ תּוֹכַחַת וּבְרִבּוּי
לִפְעָמִים תָּבֹא הָעַיִן בְּקָמֶץ גָּדוֹל וְלִפְעָמִים בְּקָמֶץ
קָטוֹן לְפִי רוֹב הַדֵּעוֹת · וְלִי נִרְאֶה שֶׁכְּשֶׁהָרִבּוּי בְּקָמֶץ קָטוֹן אִם
יִתְרַבֶּה מִשְׁעוֹל תּוֹעָלָה שֶׁהַיָּחִיד הוּא מִן הַמִּשְׁעוֹל הַהוּא וְלֹא מִזֶּה
הַמִּשְׁעוֹל וּבִסְמִיכוּת הַיָּחִיד לֹא תִּשְׁתַּנֶּה הָעַיִן אֲבָל בִּסְמִיכוּת הָרִבּוּי
תִּשְׁתַּנֶּה אֶל שְׁוָא וְהָרִבּוּי הוּא לְעוֹלָם לְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

המסילה הַשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה הִיא מְסִלַּת נָחֵי הַפֵּא וּמִקְצָתָם
נוֹסָפֵי הֵא אוֹ תָו בְּסוֹפָם וּבָהּ שִׁשָּׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

עוּל הָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ בּוּל שׁוּעַ וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן זָכָר וְאָז
יִשְׁתַּנֶּה הַשּׁוּרֶק אֶל חֹלֶם כְּמוֹ שׁוֹעִים וְאֶפְשַׁר שֶׁבַּמִּשְׁעוֹל
הַזֶּה יָחִיד צוֹאִים וְשֶׁאִלּוּ נִמְצָא הַיָּחִיד הָיָה צוֹא וְלִפְעָמִים בְּכִנּוּי יָגֹלָה
וְיִתְנוֹעַע הַנָּח כְּמוֹ מִן בּוּל יְבוּלָהּ ׃

עֵל הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ צֵא דֵּעַ אַף כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי צֵא צִוּוּי וְדֵעַ לֹא
נִמְצָא נִפְרָד מִכָּל מָקוֹם נִמְצָא עִם הַכִּנּוּי כְּמוֹ בְּאִיּוֹב סִימַן
לו׳ אֶשָּׂא דֵעִי וְזֶה לֹא יִתְרַבֶּה כִּי דֵּעוֹת אֶחְשׁוֹב שֶׁהוּא רִבּוּי דַעַת אוֹ דֵעָה ׃

עֵ לָה הָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ גָּדוֹל כְּמוֹ עֵדָה לֵידָה וּכְשֶׁיִּסָּמְכוּ

מורשת:& omnia hæc plurificabuntur in lingua fœminina.
[3] ℭ מועלה mem cum sciurek : & hayn & lāmed cum kamecz ut
מועדה[3]מוסרה : & hæc non mutabuntur unq̃.[4] ℭ מועלה mem cum
holem:& hayn cum ceri:& lāmed cum kamecz ut [5] מועצה : & in
continuitate pluralitatis:& in connotatione ceri redibit[6] sce-
ua si non sit hayn gutturalis : & rapiens pathah sit guttura-
lis : vt לב[7]מועצות consilia cordis. ℭ תועלה tau cum holem : &
hayn cum ceri:& lāmed cum kamecz vt[8]תוכחה:& hæc non mu
tabuntur neq; continuabũtur neq; plurificabũtur ſm meam
opinionem:[9] quia inueniũtur singularia magis similia põderi
pluralitatis:q̃ hoc vt videbitur in duabus[10] maceriis uenienti
bus post hoc.[11] ℭ תועלת tau cum holem : & hayn & lāmed cũ
seghol ut תוחלת[12]תולדת:& in cõtinuitate pluralitatis seghol ha
yn redibit[13] sceua ut תולדות:& sic in cõnotatione תולדותם: & oĩa
hæc plurificabũtur in lingua fœminina.[14] ℭ תועלת tau cũ ho
lem:& hayn & lāmed cum pathah ut תוכחת. Et in pluralitate
[15] aliqñ veniet hayn cum kamecz magno:& aliqñ cum kamecz
[16] paruo ſm maiorem partem opinionum:mihi autẽ uidetur
ꝙ quãdo pl'itas est cum kamecz paruo si[17] plurificabit̃ mace-
ria תועלה ꝙ singulare sit maceriæ illius:& nõ huius[18] maceriæ:
& in continuitate singularis non mutatur hayn:sed in cõtinui
tate pluralitatis[19] mutabitur in sceua.Et pluralitas est semper
linguæ fœmininæ.
[20] ℭ Strata duodecima est strata quiescentiũ pe:& ipsoꝝ quæ
dam[21] sunt addita he uel tau in suo ultimo:& in ea sunt sex ma
ceriæ.[22] ℭ עול hayn cum sciurek ut בול שוע:& plurificat̃ in lin-
gua masculi:& tunc[23] mutabitur sciurek in holem ut שועים : &
possibile est ꝙ in maceria[24] hac sit singulare צואים: & ꝙ si inue
niretur singulare esset צוא.Et aliqñ in cõnotatione manifesta-
tur:[25] & mouetur quiescens ut est ex בול יבולה.[26] ℭ על hayn cũ
ceri ut צא : licet sint qui dicant ꝙ צא sit imperatiuum:& דע nõ
[27] inuenitur separatum vndiq; tamẽ inuenitur cũ cõnotatio-
ne:vt in Iob cap.[28] xxxvi.feram דעי sapiẽtiã meã:&hoc nõ plu
rificat̃:quia דעות puto ꝙ sit pl'itas דעת uel דעה.[29] ℭ עלה hayn
cũ ceri:& lāmed cũ kamecz magno ut עדה לידה:& qñ ɔtinuant̃
kamecz

¶ מעלה mem cum pathah:& hayn cũ ceri & daghesc:& lãmed
cum kamecz ut מגפה מסכה[2] מצבה : & etiam in his in cõtinuitate
mutabitur kamecz in pathah :[3]& in quibusdam ipsorũ ambo
kamecz & paruum & magnũ redibunt in continuo in pathah
paruũ[4]ut מצבת מצבה:& potest esse ꝙ illa sint duæ macerię מעלה
super põdere מצבה:[5]& hoc nõ mutabitur penitus.Et scd̃m est
ſm pondus מצבת : & in connotatione dicetur מצבתו[6] lammed
cum sceua:& omnia ipsa plurificantur in lingua fœminina vt
מקבות מתנות.[7] ¶ העלה he quæ est in capite est cũ pathah:& hayn
cum kamecz & daghesc:& lãmed cum kamecz[8] ut הצלה הכרה :
& in continuo redibit he tau:& omnia ipsa plurificabunť[9] in
lingua fœminina הצלות.

[10] ¶ Strata vndecima est strata quiescentiũ pe cum additione
mem[11] uel tau in suo capite:& eorũ quędam sunt addita he in
suo fine:& in ea sũt[12] quatuordecim maceriæ. ¶ מועל mem cũ
holem:& hayn cumceri vt[13] מופת מועד:& in pluralitate ceri re
dibit sceua:& si hayn sit gutturalis redibit[14] rapiens pathah.
Exemplũ sceua מופתים. Exemplum rapientis est מועדים: & sic in
cõnotatione[15]& in continuitate plr̃itatis מופתי מועדי מופתי מועדי :
& omnia hæc plurificabunť in lingua[16] masculi. ¶ מועל mem
cum holem:& hayn cum kamecz vt מורש מושב:[17]& in cõtinuo
kamecz redibit pathah ut in psalmo primo ובמושב : & in sedili
subsannãtium[18] nõ sedit:& quædam horum plurificabunť in
lingua masculi ut מורש:& eorum quædam in lingua[19] fœmini
na ut מושב מושבות. ¶ מיעל mem cum ceri:& hayn cum kamecz
[20] vt מיטב :& hæc non mutabũtur penitus.[21] ¶ מיעל mem cum
hirek:& hayn cum kamecz ut מיכל ; & etiam hoc nõ mutabiť.
[22] ¶ מיעול mem cum hirek:& hayn cum holem ut מישור : & nõ
est simile[23] ei:& non mutabitur neq; plurificabitur penitus.
[24] ¶ תועל tau cum ceri : & hayn cum kamecz vt תימן : & tau si-
gnificat nomen :[25] & est linguæ ימין : idest dextrum. ¶ תיעול
tau cum hirek:& hayn[26] cum holem vt תירוש : & hoc nõ muta
bitur neq; plurificabitur vnquam.[27] ¶ תועל tau cum holem:
& hayn cum kamecz ut תושב:& quãdo continuabitur kamecz
[28] redibit pathah. ¶ מועלה mem cũ holem : & hayn & lãmed
[29] cũ kamecz vt מורשה : & in cõtinuo kamecz redibit seghol vt

המסילה העשירית ואחת עשרה

מ עָלָה הַמֵּם בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מַצֵּבָה מַסֵּבָה מַגֵּפָה וְגַם בְּאֵלֶּה בִּסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל פַּתַח וּבְמִקְצָתָם כָּל הַשְּׁנֵי קְמָצִין קָטוֹן וְגָדוֹל יָשׁוּבוּ בְּסָמוּךְ אֶל פַּתַח קָטָן כְּמוֹ מַצֵּבָה מַצֶּבֶת וְאֶפְשַׁר שֶׁהֵם שְׁנֵי מִשְׁעוֹלִים מַעֲלָה עַל מִשְׁקַל מַצֵּבָה וְזֶה לֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּלָל וְהַשֵּׁנִי עַל מִשְׁקַל מַצֶּבֶת וּבְכִנּוּי יֵאָמֵר מַצַּבְתּוֹ הַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מַקָּבוֹת מַתָּנוֹת ׃

ה עָלָה הַהֵא שֶׁבְּרֹאשׁ בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ הַצָּלָה הַכָּרָה וּבְסָמוּךְ תָּשׁוּב הַהֵא תָּו וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה הַצָּלוֹת ׃

המסילה הָאַחַת עֶשְׂרֵה הִיא מְסִלַּת נָחֵי הַפֵּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם אוֹ תָו בְּרֹאשָׁם וּמִקְצָתָם נוֹסְפֵי הֵא בְּסוֹפָם וּבָהּ אַרְבָּעָה עָשָׂר מִשְׁעוֹלִים ׃

מ וְעַל הַמֵּם בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מוֹפֵת מוֹעֵד וּבְרִבּוּי הַצֵּרִי יָשׁוּב שְׁוָא וְאִם הָעַיִן גְּרוֹנִית יָשׁוּב חֲטַף פַּתַח מָשָׁל הַשְּׁוָא מוֹפְתִים מָשָׁל הַחֲטַף מוֹעֲדִים וְכֵן בְּכִנּוּי וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי מוֹפְתֵי מוֹעֲדֵי מוֹפְתֵי מוֹעֲדֵי וְכָל אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר ׃

מ וְעַל הַמֵּם בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ מוֹרָשׁ מוֹשָׁב וּבְסָמוּךְ הַקָּמֶץ יָשׁוּב פַּתַח כְּמוֹ בְּמִזְמוֹר א׳ וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשַׁב וּמִקְצָת אֵלֶּה יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ מוֹרָשׁ וּקְצָתָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מוֹשָׁב מוֹשָׁבוֹת ׃

מ וְעַל הַמֵּם בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ מֵיטָב וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל ׃

מ וְעַל הַמֵּם בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ מִיכָל וְגַם זֶה לֹא יִשְׁתַּנֶּה ׃

מ וְעַל הַמֵּם בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ מִישׁוֹר וְאֵין דּוֹמֶה לוֹ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יִתְרַבֶּה כְּלָל ׃

תיעל הַתָּו בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ תֵּימָן וְהַתָּו מוֹרֶה הַשֵּׁם וְהוּא מִלְּשׁוֹן יָמִין ׃

ת וְעַל הַתָּו בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ תִּירוֹשׁ וְזֶה לֹא יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יִתְרַבֶּה לְעוֹלָם ׃

ת וְעַל הַתָּו בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ תּוֹשָׁב וּכְשֶׁיִּסָּמֵךְ הַקָּמֶץ יָשׁוּב פַּתַח ׃

מ וְעָלָה הַמֵּם בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מוֹרָשָׁה וּבְסָמוּךְ הַקָּמֶץ יָשׁוּב סֶגוֹל כְּמוֹ

מורשת

בְּחֹלֶם כְּמוֹ אַפִּרְיוֹן וְאֵין עוֹד בְּמִשְׁקָלוֹ׃ **א** פַּעֲלוֹן
הָאָלֶף בַּחֲטֶף פַּתַח וְהַפֵּא בְּפַתַח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחֹלֶם
כְּמוֹ אֲדַרְכוֹן וְהַדִּין עִם הֶחָבִיב שֶׁתָּמַהּ עַל הָרִאשׁוֹנִים שֶׁגָּזְרוּ הֱיוֹת
הָאָלֶף נוֹסֶפֶת וְעַל חֶסְרוֹן הַמֵּם בָּאֶמְצַע מִפְּנֵי שֶׁמָּצְאוּ אֲדַרְכוֹנִים וְגַם
דַּרְכְּמוֹנִים וְהִנֵּה לֹא רָאִיתִי טַעַם וְלֹא רֵיחַ לְחֶסְרוֹן הַמֵּם כִּי מִי הִגִּיד
לָנוּ שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁנֵי שֵׁמוֹת בֵּין שֶׁיִּהְיוּ נִבְדָּלִים בֵּין שֶׁיִּהְיוּ נִרְדָּפִים וְכָל
אֵלּוּ לֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל׃ **א** פְּעָלְיוֹת הָאָלֶף בְּפַתַח
וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק וְהַיּוֹד בְּשׁוּרֶק
וְדָגֵשׁ כְּמוֹ אַכְזָרִיּוּת וּבַסָּמוּךְ יָשׁוּב הַקָּמֶץ שְׁוָא וּבַכִּנּוּי לֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּלָל
וְלֹא יִתְרַבֶּה׃

המסילה

הָעֲשִׂירִית הִיא מְסִלַּת חַסְרֵי הַפֵּא וּמִקְצָתָם
נוֹסְפֵי הַמֵּם בָּרֹאשׁ וּמֵהֶם נוֹסְפֵי הַהֵא
בַּסּוֹף וּמִקְצָתָם נוֹסְפֵי הַהֵא בָּרֹאשׁ וּבַסּוֹף יַחַד וּבָהּ חֲמִשָּׁה מִשְׁעוֹלִים׃

מ עַל הַמֵּם בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ וְהוּא מְלַרַע כְּמוֹ מַסָּע מַצָּב
מַתָּן מַבָּט וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ עִם הַכִּנּוּי בַּיָּחִיד כְּלָל אֲבָל בָּרִבּוּי
יִשְׁתַּנּוּ וְיָשׁוּב הַקָּמֶץ פַּתַח וּבְכִנּוּי הָרִבּוּי לִפְעָמִים לֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּמוֹ
מַסָּעָיו וְלִפְעָמִים קָמֶץ הָעַיִן יָשׁוּב שְׁוָא בְּרִבּוּי הַסָּמוּךְ וּבְכִנּוּיוֹ כְּמוֹ מַתַּן
מַתְּנוֹת מַתְּנוֹתָיו וְכָל זֶה עַל הָרוֹב כִּי לִפְעָמִים בַּסָּמוּךְ גַּם כֵּן תָּבֹא ה
הָעַיִן בְּקָמֶץ וְלִפְעָמִים בְּמוּכְרַת בָּאָה בְּפַתָּח מָשָׁל הַקָּמֶץ מִשְׁלֵי סִימָן י״ח
מַתַּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ וּמָשָׁל הַפַּתַח בְּמִדְבַּר סִימָן י׳ וּלְמַסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת
וְיֵשׁ שֵׁמוֹת שֶׁתָּבֹא בָּם לִפְעָמִים הָעַיִן בְּקָמֶץ וְלִפְעָמִים בְּצֵרִי כְּמוֹ מַפָּץ
וּבְיִרְמְיָה סִימָן נ״א בָּא בְּצֵרִי שֶׁנֶּאֱמַר מַפֵּץ אַתָּה לִי וְאֶפְשָׁר שֶׁשָּׁרְשׁוֹ
מִשְׁעוֹל אַחֵר בְּצֵרִי וּכְשֶׁהוּא נִפְרָד בָּא בְּצֵרִי וּכְשֶׁיְּכוֹנֶה יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי
אֶל קָמֶץ וַיֹּאמֶר מַפָּצוֹ׃ **מעול** הַמֵּם בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּחֹלֶם
כְּמוֹ מַשּׁוֹר וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָם׃

מ עוּל הַמֵּם בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק וְדָגֵשׁ כְּמוֹ מַבּוּל מַבּוּעַ וְגַם
אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל׃ **מ** עָלָה הַמֵּם בְּפַתַח וְהָעַיִן
בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מַטָּרָה מַתָּנָה וּבַסְּמִיכוּת
הַלָּמֶד תִּשְׁתַּנֶּה אֶל פַּתַח וְכָל אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מַתָּנוֹת׃

cum holem vt אפריון:& non est vlterius sicut suum pondus. ¶ אפעלין [2]aleph cum rapiēte pathah:& pe cū pathah:& hayn cum sceua:& lāmed cū holem [3] ut אדרכון:& ius est cum Habib: qui miratus est de primis qui decreuerūt esse [4] aleph additam & defectum mem in medio:quia inuenerunt אדרכונים & etiam [5] דרכמונים: & ecce nō vidi rōnem neq; odorem defectus mem: quia quis nunciauit [6] nobis ꝙ nō sint duo nomina siue fuerint diuersiuoca siue fuerint ononima:& omnia [7] hæc nō plurificā tur neq; mutātur omnino. ¶ אפעליות aleph cū pathah: [8] & pe cū sceua:& hayn cū kamecz:& lāmed cū hirek:& yod cū sciurek [9] & daghesc ut אבוריות:& in cōtinuo redibit kamecz sceua: & in cōnotatione nō mutabit̄ penitus [10] neq; plīficabitur.

[11] ¶ Strata decima est strata defectiuoꝝ pe: & eorum quædā [12] sunt superaddita mem in capite: & de ipsis sunt supaddita he [13] in vltimo:& eorum quædam sunt superaddita he in capite & ī vltimo simul:& in illa sunt qnq; maceriæ. [14] ¶ מעל mem cum pathah:& hayn cum kamecz & daghesc & est correptum vt [15] מתן מבט מסע מצב:& hæc non mutantur cum cōnotatione in singulari penitus:sed in pluralitate [16] mutabūtur & redibit kamecz pathah:& in cōnotatione pluralitatis aliquando nō mutabitur ut [17] מסעי: & aliquando kamecz hayn redibit sceua in pluralitate cōtinui & in sua cōnotatione vt [18] מתן מתנות מתנותיו: & totum hoc vt plurimum:quia aliquādo in continuo etiam ueniet [19] hayn cum kamecz:& aliquādo in discontinuo uenit cum pathah. Exemplū kamecz est Prouerbiorū caplo.xviii. [20] מתן donum hominis dilatabit ei:& exēplum pathah est Numeri cap.x. ולמסע: & ad motionē castrorum. [21] Et sunt nomina in quibus uenit aliquando hayn cum kamecz & aliquando cū ceri vt est מפץ: [22] & Hieremiæ capitulo.lí.uenit cū ceri quādo dicitur מפץ dispersio tu es mihi:& possibile est ꝙ eius radix sit [23] maceries alia cū ceri:& quando est separatū uenit cū ceri: & qn̄ cōnotat̄ mutat̄ ceri [24] in kamecz & dicet̄ מפצו. ¶ מעול mem cū pathah:& hayn cū holem [25] vt משור & nō mutabitur vnquā. [26] ¶ מעול mem cum pathah: & hayn cū sciurek & daghesc ut מבול מבוע:& etiam [27] hæc nō mutabunt̄ omnino. ¶ מעלה mem cum pathah:& hayn [28] cum kamecz:& daghesc & lāmed cum kamecz ut משרה מתנה:& in continuitate [29] lāmed mutabitur in pathah:& oīa hæc plurificabunt̄ in lingua fœminæ ut מתנות.

¶ מעלת

& hęc non mutãtur omnino:& plurificabunť in lĩgua maſculi
אבט׳ח׳ב.[2] ℭ Appahal aleph cum kamecz: & pe & hayn cum pa
thah:& pe cũ daghesc vt[3] אפרן ſeparatũ ex אפרנו: & mutatũ eſt
pathah in ſceua cum[4] cõnotatione:& nõ inuenitur ſeparatum
neq; cõtinuatũ neq; plurificatũ in ſcriptura:& nõ uelis audire
[5]Habib qui ſcripſit ꝙ conuenientius ſit apud eum ꝙ ſit aleph
radicalis ex deciſione [6] ואפדת & accinges ei: & nun eſt addita
ſm ſtateram אצרן: quia quid faciet de daghese ipſius pe: ideo
[7]opinio prima quæ eſt ſententia veterum eſt melior nimis q̃
ſua ſententia.[8] ℭ Naphhul nun cum pathah: & pe cum ſce-
ua:& hayn cum ſciurek ut[9] נפתול & eſt ſeparatum ex naphtule:
& hoc ſolum ipſum inueniť in ſcriptura[10] in lingua pl'itatis &
cõtinuationis.[11] ℭ Nephhol nun cũ ſeghol: & pe cũ ſceua:&
hayn cum holem vt נפתוח[12] & plura נפתוחים:& nõ ĩuenimus niſi
duo hæc.[13] ℭ Niphhol nun cũ hirek: & pe cũ ſceua: & hayn
cũ holem vt נברוד:& nõ[14] eſt ſocius ei. ℭ Yphhal yod cũ hirek
& pe cũ ſceua:& hayn[15] cum pathah vt יצחק יפתח ישבק & cętera:
& hæc ſunt noĩa ſubſtãtiæ ſingularia:[16] & nõ plurificanť neq;
mutãtur penitus. ℭ Yaphhul yod cum pathah: & pe cũ ſceua
[17]& hayn cum ſciurek vt ילקוט ינשוף: & omnia hæc pl'ificabunť
in lingua maſculi[18] & non mutabuntur vnq̃. ℭ Yaphahol yod
cum pathah:& pe cũ rapiẽte pathah:[19] & hayn cum holem ut
יעקב. ℭ Yaphhel yod cum pathah:& pe cum ſceua:[20] & hayn
cum ceri: vt יעזר: & non eſt aliud ab eo. ℭ Ephhala aleph
cum ſeghol:[21] & pe cũ ſceua: & hayn & lammed cum kamecz
vt אצעדה & non mutabitur:[22] & ſm meam opinionem eſt ꝙ in
pluralitate ueniet cum defectu aleph & dicetur צעדות: & ſic
Iſayæ[23] capl'o tertio והצעדות:& Yonathan interpꝛtatus eſt & mo
nilia pedum: & in libro Numeri ca.xxxi.[24] אצעדה interpꝛtatus
eſt onkelos monilia. ℭ Aphhala aleph cum pathah:& pe[25] cũ
ſceua:& hayn & lãmed cũ kamecz vt אזכרה nõ mutabiť penit⁹.
[26] ℭ Aphhula aleph cũ pathah:& pe cũ ſceua:& hayn cũ ſciu
rek:& lãmed cũ kamecz[27] vt אשכורה:& ĩ ɔtinuo redibit ſciurek
hayn holẽ:& kamecz lãmed[28] ſeghol vt אשכורת:& ĩ pluralitate
non mutabitur & dicetur אשכורות.[29] ℭ Appihlon aleph cũ pa
thah;& pe cum hirek: & daghesc & hayn cum ſceua:& lãmed
cum

ואלו לא ישתנו כלל ויתרבו בלשון זכר אבטיחים ׃

אפעל האלף בקמץ והפא והעין בפתח והפא בדגש כמו אפדן נפרד מן אפדנו ונשתנה הפתח אל שוא עם הכנוי ולא נמצא נפרד ולא נסמך ולא מתרבה בכתוב ולא תאבה לחביב שכתב שיותר נכון בעיניו שתהיה האלף שרשית מגזרת ואפדת לו והנון נוספת בפלס אצרן כי מה יעשה לדגש הפא לכן הסברה הראשונה שהיא דעת הקדמונים טוב במאד מדעתו ׃

נ פעול הנון בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו נפתול והוא נפרד מן נפתולי וזה לבדו נמצא בכתוב בלשון רבוי וסמוך ׃

נפעול הנון בסגול והפא בשוא והעין בחלם כמו נפתוח והרבים נפתוחים ולא נמצא רק שני אלה ׃

נ פעול הנון בחירק והפא בשוא והעין בחלם כמו נמרוד ואין ריע לו ׃

י פעל היוד בחירק והפא בשוא והעין בפתח כמו יצחק יפתח ישבק וזולתם ואלה שמות עצם יחידים ולא יתרבו ולא ישתנו כלל ׃

י פעול היוד בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו ילקוט ינשוף וכל אלה יתרבו בלשון זכר ולא ישתנו לעולם ׃

י פעול היוד בפתח והפא בחטף פתח והעין בחלם כמו יעקב ׃

י פעל היוד בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו יעזר ואין זולתו ׃

א פעלה האלף בסגול והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו אצעדה ולא ישתנה ולפי דעתי כי ברבוי יבא בחסרון האלף ויאמר צעדות וכן בישעיה סימן ג והצעדות ויונתן תרגם ושירי רגליא ובספר במדבר סימן לא אצעדה תרגם אונקלוס שירין ׃

א פעלה האלף בפתח והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו אזכרה ולא ישתנה כלל ׃

א פעולה האלף בפתח והפא בשוא והעין בשורק והלמד בקמץ כמו אשמורה ובסמוך ישוב שורק העין חולם וקמץ הלמד סגול כמו אשמורת וברבוי לא ישתנה ויאמר אשמורות ׃

א פעלון האלף בפתח והפא בחירק ודגש והעין בשוא והלמד

בחלם

המסילה התשיעית היא מסילת השלמים נוספי האלף בראשם ובקצתם נון או יוד ובקצתם אלף בראשם והא או נון או תו בסופם ובה עשרים משעולים ׃

אפעל האלף בסגול והפא בשוא והעין בקמץ כמו אשכר אשנב וכשיסמכו ישתנה הקמץ אל פתח וכשיבאו עם הכנוי אם הלמד אינה אות הרפיון תבא עם דגש כמו אשנבי וכלם יתרבו בלשון זכר אשנבים אשכרים ׃

אפעל האלף בפתח והפא בשוא והעין בקמץ כמו אכזר אשמן חשמן אכזב ארבע · ומהם שיבא דגש עם הלמד ברבוי כמו אשמן אשמנים חשמן חשמנים וכלם יתרבו בלשון זכר ׃

א פעול האלף בסגול והפא בשוא והעין בחולם כמו אגרוף אשכל אזרוע אפרוח ובסמיכות היחיד לא ישתנו כלל · ומקצתם יתרבו בלשון זכר ומקצתם בלשון נקבה והמתרבים בלשון זכר לא ישתנו לעולם כמו אפרוחים · והמתרבים בלשון נקבה ברבוי תשתנה האלף מסגול אל פתח כמו אשכולות ובסמיכות הרבוי תשתנה עין השרש מחולם אל שוא כמו אשכלות וכן בכנוי ויאמר אשכלותיה ׃

אפעל האלף בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו אבנט ולא ישתנה כלל ׃

א פעיל האלף בפתח והפא בשוא והעין בחירק כמו אכזיב · ולפעמים תחסר האלף כמו בשמוש הבית בכזיב ולכן היטיב רבי דוד קמחי בזה יותר מן החביב שחשב לתפוש עליו באמרו כי מי הגיד לו שאכזיב וכזיב אינם שני מקומות ושמותם נבדלים וזה כי הקמחי הלך בזה אחר טעם השם כי נקרא כזיב מלשון אכזב · וכן כתב רשי בפירושו על הכתוב ספר בראשית סימן רח נקרא כזיב לשון היו תהיה כמו אכזב אשר לא יכזבו מימיו · ולכן אפילו אכזיב וכזיב היו שמות שני מקומות די אל הקמחי ששם כזיב חסר אלף ונקרא כזיב על שם ששם פסקה בת שוע מלדת והאלף החסרה אות על היותו שם ולא פעל ׃

א פעיל האלף והפא בפתח והעין בחירק ודגש כמו אבטיח

ואלו

¶ Strata nona eſt ſtrata perfectorũ ſuperadditorũ aleph[2] in ſuo capite: & in ipſorum quibuſdã eſt nun uel yod: & in qbuſdam eſt aleph[3] in ſuo capite: & he uel nun uel tau in ſuo fine: & in ea ſunt viginti maceriæ.[4] ¶ Ephhal aleph cũ ſeghol: & pe cum ſceua: & hayn cum kamecz vt אשנב [5] אשכר: & quando continuãtur mutatur Kamecz in pathah: & quãdo uenient[6] cum cõnotatione: ſi lãmed non ſit lr̃a lenitatis ueniet cum daghesc ut אשנבי: & omnia ipſa[7] plurificantur in lingua maſculi אשנבים אשכרים.[8] ¶ Aphhal aleph cum pathah: & pe cũ ſceua: & hayn cũ kamecz vt ארבע אכזב אשמן חשמן[9] אכזר: & de eis eſt quod uenit daghesc cũ[10] lãmed in pluralitate: vt חשמנים אשמנים חשמן אשמן: & omnia ipſa plurificant̃ in lingua[11] maſculi. ¶ Ephol aleph cum ſeghol: & pe cum ſceua: & hayn cũ holem vt[12] אשכל אגרוף אזרוע אגרות: & in continuitate ſingularis nõ mutabunt̃[13] oĩo: & quædam eorum plurificãtur in lingua maſculi: & quædam ipſorum in lingua fœminæ: & plurificata[14] in lingua maſculi non mutabũtur vnquã vt אפרוחים: & plurificata in lingua fœminæ[15] in pluralitate mutatur aleph ex ſeghol in pathah: ut אשכולות: & in cõtinuitate[16] pluralitatis mutatur hayn radicis ex holem in ſceua: vt אכלושת: & ſic in cõnotatione[17] & dicetur אשכלותיה.[18] Aphhel aleph cum pathah: & pe cũ ſceua: & hayn cum ceri ut אבטש[19] & nõ mutabitur penitus. ¶ Aphhil aleph cum pathah:[20] & pe cum ſceua: & hayn cum hirek vt אכזיב: & aliquando deeſt[21] aleph ut cum regimine beth בכזיב: & ideo bene fecit rabi Dauid kimhi in hoc pluſquã[22] Habib: q putauit carpere eũ dicẽdo: quia quis nũciauit ei ꝙ אכזיב & כזיב[23] nõ ſint duo loca: & eorum noĩa ſint diuerſiuoca: hoc autẽ eſt qa kimhi proceſſit in hoc poſt rõnem[24] nominis: quia uocat̃ כזיב ex lingua אכזב: & ſic ſcripſit rabi Salamon in eius gloſa ſuper ſcriptura[25] libri Geneſis cap. xxxviii. vocatur כזיב lingua eſſendo eris ſicut אכזב: cuius[26] non יכזבו mentientur eius aquæ: & ideo etiam ſi אכזיב & כזיב ſint nomina duorum locorum[27] ſatis eſt kimhi ꝙ nomen כזיב careat aleph: & uocatus eſt כזיב: qa ibi ceſſauit[28] bath ſciuah a parturiẽdo: & aleph deficiens eſt ſignum eſſendi ipſum nomen & non uerbum.[29] ¶ Aphahil aleph & pe cum pathah: & hayn cũ hirek & daghesc vt אכטיח:

& non

¶ Tpahul tau cum sceua: & pe cum pathah: & hayn cum sciu
rek ut תאשור thasciur: & in[2] repetitis תבלול tballul: & non mu⸗
tabũtur penitus. ¶ תפעל tau[3] cum hirek pe cum sceua: & hayn
cũ pathah vt תדהר תזעל tidhar tidhal:[4] & qñ erit pe littera gut
turis ueniet vice hirek pathah: & vice pathah[5] kamecz vt תחמס
tahmas: hoc est ſm ueteres: sed non est error apud me pone⸗
re ipm[6] in maceria de per se: ex quo etiam pathah mutatũ est
in kamecz: quod fuisset sine[7] ratione si esset in hac maceria.
[8] ¶ Tipheleth tau cum hirek: & pe cũ sceua: & hayn & lãmed
cum seghol[9] vt תפארת tiphereth תפלצת tiphleceth: & hæc non
plurificabuntur neq;[10] mutabunt̃ in continuatione: sed muta
bũtur ĩ cõnotatione ut תפארתו tipharto: qa rediit seghol hayn
[11] radicis in pathah. ¶ Tapholeth tau cũ pathah: & pe cũ sce⸗
ua: & hayn[12] cũ holẽ: & lãmed cũ seghol ut תלבושת התבושת tal⸗
bosceth tahboscet: & hæc nõ mutabunt̃[13] nec in pl'itate neq; ĩ
cõtinuatiõe: sed mutabũt̃ cũ cõnotatiõe: qa redibit seghol ka
mecz[14] תלבושתך talboscithcha. ¶ Taphula tau cũ pathah: &
pe cũ sceua: & hayn cũ sciurek[15] & lãmed cũ kamecz ut תלאובה
taluba: & aliquando he addita ueniet cũ[16] aspiratione ad lepo
rem expſſionis ut תעלומה tahalumah: & sic sceua ueniet rapiẽs
pathah[17] qñ erit pe ex lr̃is gutturis ut תעלומה תעצומה תערובה ta⸗
haluma tahaczuma taharuba:[18] & in ɔtinuo mutabunt̃ ex ka⸗
mecz in pathah: & he cõmutabitur cum tau ut תלאובת[19] תעלומת
tahalumath talhubath: & omnia ipsa plurificabunt̃ in lingua
fœminina vt תלאובות תעלומות talhuboth tahalumoth.
[20] ¶ Taphela tau cũ pathah: & pe cum sceua: & hayn cũ ceri:
& lãmed cum kamecz[21] ut תבערה תרדמה tabherata rdema: & qñ
continuabũtur conuertetur kamecz[22] in pathah: & he in tau
תרדמת tardemath. ¶ Tiphala tau cum hirek: & pe[23] cum sceua
& hayn & lãmed cũ kamecz ut תפארה tiphara: & possibile est ꝙ
cõnotatio[24] תפארתו תפארתך tipharto tiphartcha sit huius sub⸗
strati: & nõ ex תפארת tiphereth: & ideo nõ mutabit̃[25] ĩ illo nisi
kamecz hayn radicis in pathah: sed ſm ueritatẽ nõ est cogẽs
ad unam[26] duarum maceriarum plusquam ad alteram.
[27] ¶ Tpohlel tau cum sceua: & pe cũ holem: & hayn cũ sceua:
& lãmed radicis[28] cũ ceri ut תקומם tkomem: & hec pl'ificabunt̃
ĩn lingua masculi: & cõnotabũtur[29] & nõ mutabũtur penitus
vnq̃: & in hoc expleta est strata octaua.

¶ Strata

תפעול התו בשוא והפא בפתח והעין בשורק כמו תאשור ובכפולים תבלול ולא ישתנו כלל ׃

תפעל התו בחירק והפא בשוא והעין בפתח כמו תדהר תדעל ׃ וכשתהיה הפא אות הגרון יבא תמורת החירק פתח ותמורת הפתח קמץ כמו תחמס זה וכפי הקדמונים אבל אין טעות אצלי לשום אותו במשעול בפני עצמו כיון שגם הפתח נשתנה אל קמץ מה שהיה בלי טעם אם היה בזה המשעול ׃

תפעלת התו בחירק והפא בשוא והעין והלמד בסגול כמו תפארת תפלצת ואלה לא יתרבו ולא ישתנו בסמיכות אבל ישתנו עם הכנוי כמו תפארתו ששב סגול עין השרש אל פתח ׃

תפעולת התו בפתח והפא בשוא והעין בחלם והלמד בסגול כמו תלבושת תחבושת ואלו לא ישתנו לא ברבוי ולא בסמיכות אבל ישתנו עם הכנוי שישוב הסגול קמץ תלבושתך ׃

תפעולה התו בפתח והפא בשוא והעין בשורק והלמד בקמץ כמו תלאובה ולפעמים ההא הנוספת תבא עם מפיק לתפארת המוצא כמו תעלומה וכן השוא יבא חטף פתח כשתהיה הפא מאותיות הגרון כמו תעלומה תעצומה תערובה ובסמוך ישתנו מקמץ לפתח וההא תומר עם תו כמו תעלומת תלאובת וכלם יתרבו בלשון נקבה כמו תלאובות תעלומות ׃

תפעלה התו בפתח והפא בשוא והעין בצרי והלמד בקמץ כמו תבערה תרדמה וכשיסמכו יתהפך הקמץ אל פתח וההא אל תו תרדמת ׃

תפעלה התו בחירק והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו תפארה ואפשר שכנוי תפארתו תפארתך הוא מזה הנפרד ולא מן תפארת ולזה לא ישתנה בו אלא קמץ עין השרש אל פתח אבל על האמת אין מכריח לאחד השני משעולים יותר מן השני ׃

תפועלל התו בשוא והפא בחלם והעין בשוא ולמד השרש בצרי כמו תקומם ואלו יתרבו בלשון זכר ויכונו ולא ישתנו כלל לעולם ובזה נשלמה המסילה השמינית ׃

פום ולפעמים אל קבוץ שפתים משל הראשון מחגרתו והשני מלכדתו ׃

מפעלת

המם בחירק והפא בשוא והעין והלמד בסגול כמו משמרת מגערת ואלו לא ישתנו בסמיכות ואפשר שגם משענת בסמוך הוא בזה המשעול ויהיו משען משענה ומשענת שלשה שמות נרדפים מורים על ענין אחד ואין ביניהם הפרש בהוראה אלא בעניני דקדוק התיבות לבד וכשתהיה למד השרש אות הגרון הסגול יהיה פתח כמו מרקחת משלחת ואלו לא יבאו לעולם בהפסק אבל יבאו תמורתם כיוצא בהם מן המשעול האחד עשר מן המסילה הזאת כמו משמרה וכיוצא בה ׃

מפעלת

המם בפתח והפא בשוא והעין והלמד בסגול כמו מחשבת מחברת מחמצת וכשתהיה פא הפעל אלף אז תהיה המם בקמץ והפא בחטף פתח כמו מאכלת ׃

מפעלות

המם בחירק והפא והעין בשוא והלמד בשורק כמו מסכנות והרבוי בלשון נקבה מסכנות ואלו לא ישתנו לעולם וכן ביארנו השמנה עשר משעולי המסילה הזאת ׃

המסילה

השמינית היא מסילת השלמים נוספי תו בראש ובקצת אף בסוף תו או הא או למד ובה שנים עשר משעולים ׃

תפעל

התו בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו תשבץ תרבץ ובסמוך ישתנה הצרי אל פתח כמו תרבץ הושט ולא נמצא לו רבוי ולא כנוי ׃

תפעיל

תרשיש תכריך תלמיד ואלה לא ישתנו לעולם ׃

ת

פעול התו בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו תמרוק תמרור תנחום וכשהפא אות הגרון אז יבא חטף פתח תמורת השוא כמו תחלוא תחנון תעלול ואלו השנים כפולי העין וכל אלו לא ישתנו כלל ויתרבו בלשון זכר על הרב כמו תמרוקים תמרורים תחנונים ולפעמים בלשון זכר ולשון נקבה כמו תנחום תנחומים תנחומות תענוג תענוגים תענוגות ׃

oris: & aliqñ in kibbucz ſphathaim : exemplum primi מחגרתו
mahguortho & ſecũdi[2] מלכדתו malcudto. ¶ Mipheleth mem
cum hirek: & pe cũ ſceua: & hayn[3] & lãmed cũ ſeghol vt משמרת
מגערת miſcmereth mighereth: & hæc[4] non mutabunt̃ in conti
nuatiõe: & poſſibile eſt ꝙ etiã משענת miſcheneth in cõtinuo ſit
in hac maceria: [5] & erũt משען משען משענה משענת miſchan maſc⸗
hen maſchena miſcheneth tria noĩa ſinonima ſignificãtia ſup
[6] rem unam: & nõ ſit inter ea diſtinctio in ſignificatione niſi in
rebus grãmaticæ dictionũ[7] ſolum: & qñ erit lãmed radicis lr̃a
gutturis ſeghol erit pathah ut מרקחת mirkahat[8] משלחת miſclah
ath: & hæc non uenient vnq̃ in pauſa: ſed uenient ipſorũ vice
ſimilia illis[9] ex maceria vndecima ſtratæ huius vt משמרה miſc⸗
mara: & fil'ia[10] ei. ¶ Maphelet mem cũ pathah & pe cũ ſceua:
& hayn & lãmed[11] cum ſeghol vt מחשבת מחברת מחמצת mahſce⸗
beth mahbereth mahmeceth: & qñ erit[12] pe uerbi aleph : tũc
erit mem cum kamecz: & pe cũ rapiẽte pathah vt מאכלת maa⸗
cheleth.[13] ¶ Mipheluth mem cũ hirek: & pe & hayn cũ ſceua:
& lãmed cum ſciurek[14] vt מסכנות miſchnuth: & pl'itas in lingua
fœminina מסכנות miſchnoth: & hæc[15] nõ mutabunt̃ vnq̃: & ſic
expoſuimus decem & octo macerias ſtratæ[16] huius.

[17] ¶ Strata octaua eſt ſtrata perfectorum additorũ tau in ca
pite:[18] & in qbuſdam etiam in vltimo tau vel he aut lãmed : &
in ea ſunt duodecim[19] maceriæ. ¶ Taphel tau cum pathah: &
pe cum ſceua: & hayn[20] cũ ceri ut תשבץ תרבץ taſcbecz tarbecz:
& in continuo mutabitur ceri[21] in pathah vt תרבץ הושט yſopha
gi: & nõ inuenitur ei pluralitas neq̧ connotatio.[22] ¶ Taphil
תרשיש תכריך tarſciſc tachrich תלמיד talmid: & hæc nõ mutabun
tur vnq̃.[23] ¶ Taphul tau cum pathah: & pe cũ ſceua : & hayn
cum ſciurek[24] ut תמרוק tamruk תמרור tamrur תנחום tanhum : &
quando pe eſt littera gutturis: tunc ueniet[25] rapiens pathah
vice ſceua vt תחלוא tahalu תחנון tahanun תעלול tahalul : & hæc
duo ſunt repetita[26] hayn: & oĩa hæc nõ mutabuntur penitus:
& plurificabuntur in lingua maſculi ẜm plurimũ: vt[27] תמרוקים
tamrukim תמרורים tamrurim תחנונים tahanũnim: & aliquãdo in
lingua maſculi: & lingua fœminina vt[28] תנחום תנחומים תנחומות
tanhum tanhumim tanhumoth תענוג תענוגים תענוגות tahanug ta
hanughim tahanugoth.

ſeghol in pathah:& kamecz hayn radicis ĩ ſceua.[2] ℭ Mapha-
la mem cũ pathah:& pe cũ ſceua:& hayn & lãmed cũ kamecz
[3]ut ממלכה mamlacha : & aliqñ qñ pe eſt lr̃a gutturis [4] ueniet cũ
rapiente pathah ut מעמסה mahamaſa:& ius huius maceriæ eſt
ſicut cõditiones macerię[5] p̃cedẽtis:& uenerũt ad hãc maceriã
etiã deficiẽtes pe cũ daghesc hayn radicis: qd̃ ſignificat[6] defe
ctũ vt מתנה mattana:quod erat dignũ מנתנה mãtana:& oĩa hæc
plurificabuntur in lingua fœminina[7] ut ממלכות mamlachoth.
[8] ℭ Miphala mem cum hirek: & pe cũ ſceua:& hayn & lãmed
cum kamecz [9] ut מלחמה משמרה משפחה miſcpaha miſcmara mil-
hama:& in continuatione [10] maior ipſorum pars mutabunt̃
kamecz hayn ad ſceua:vt משפחות miſcphot: & ſi ſit littera gut-
turis [11] in rapientẽ:vt מלחמות milhamoth:& aliqñ ĩuenitur cũ
kamecz in cõtinuatione & cum ſceua[12] in diſcontinuo nomen
משפחה miſcpaha:& nõ eſt ĩ hoc ratio apud grãmaticos:& poſ-
ſibile eſt ꝙ hoc[13] ſit ob cãm põderis cantici:qd̃ nos non calle-
mus illud.[14] ℭ Maphela mem cum pathah:& pe cum ſceua:&
hayn cũ ceri: & lãmed[15] cũ kamecz מדרגה מכפלה משענה madre-
ga machpela maſchena:& q̃dã hoꝝ[16] mutabunt̃ ex kamecz in
pathah in cõtinuatõe vt מדרגה מדרגת madregha madreghath:
& quædam ipſorum pathah[17] in hirek & ceri:& kamecz in ſe-
ghol vt משענה : & in continuatione משענת miſcheneth:[18] & in
cõnotatione mutabitur pathah in hirek : & ceri in pathah ut
משענתו miſchanto :& omnia [19] hæc plurificabuntur in lingua
fœminina.[20] ℭ Maphelya mem cum pathah:& pe cum rapiẽ
te pathah:& hayn cum ceri:[21] & lãmed cum ſceua & yod addi
ta ante he[22] cum kamecz:& in hac maceria non inuenitur niſi
מאפליה maapelia ſolum ipſum. Verũtamen addita[23] mem in ca
pite & tau in ultimo ſunt quinq;.
[24] ℭ Mipholeth mem cum hirek:& pe cum ſceua: & hayn cũ
holem:& lãmed [25] cũ ſeghol vt מכמורת משמורת michmoreth mi
ſcmoreth:& in cõnotatione mutabitur[26] holẽ in kamecz ple-
ni oris מכמרתו משקלתו michmuorto miſckuolto.
[27] ℭ Mipholeth mem cũ pathah:& pe cum ſceua: & aliquãdo
quieſcit latens:[28] & hayn cũ holẽ:& lãmed cũ ſeghol ut משכורת
[29] מחגורת maſcoreth mahgoreth : & quieſcens מאכולת macho-
leth:& in connotatione mutabit̃ holem aliqñ in kamecz pleni

הַסֶגּוֹל אֶל פַּתַח וְקָמֶץ עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ אֶל שְׁוָא ׃

מִפְעָלָה הַמֶם בְּפַתַח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מַמְלָכָה וְלִפְעָמִים כְּשֶׁהַפֵּא אוֹת הַגָּרוֹן תָּבֹא בְּחַטֶף פַּתַח כְּמוֹ מַעֲמָסָה וּמִשְׁפַּט זֶה הַמִּשְׁקוֹל כִּתְנָאֵי הַמִּשְׁקוֹל הַקּוֹדֶם וּבָאוּ בְּזֶה הַמִּשְׁקוֹל גַם כֵּן חֲסֵרֵי הַפֵּא בְּדָגֵשׁ עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁיוֹרֶה הַחִסָּרוֹן כְּמוֹ מַתָּנָה שֶׁהָיָה רָאוּי מַנְתָּנָה וְכָל אֵלוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מַמְלָכוֹת ׃

מִפְעָלָה הַמֶם בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מִשְׁפָּחָה מִשְׁמָרָה מִלְחָמָה וּבַסְּמִיכוּת רוּבָם יִשְׁתַּנּוּ בְּקָמֶץ הָעַיִן אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מִשְׁפְּחוֹת וְאִם הִיא אוֹת הַגָּרוֹן אֶל חַטֶף כְּמוֹ מִלְחֲמוֹת וְלִפְעָמִים נִמְצָא בְּקָמֶץ בַּסְּמִיכוּת וּבִשְׁוָא בַּמוּכְרַת שֵׁם מִשְׁפָּחָה וְאֵין בָּזֶה טַעַם אֵצֶל הַמְדַקְדְּקִים וְאֶפְשַׁר שֶׁזֶה בְּסִבַּת הַמִּשְׁקָל הַשִּׁירִי אֲשֶׁר אֵין אָנוּ בְּקִיאִים בּוֹ ׃

מִפְעָלָה הַמֶם בְּפַתַח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ מַדְרֵגָה מַכְפֵּלָה מַשְׁעֵנָה וּמִקְצָת אֵלוּ יִשְׁתַּנּוּ מִקָּמֶץ אֶל פַּתַח בַּסְּמִיכוּת כְּמוֹ מַדְרֵגָה מַדְרֵגַת וּמִקְצָתָם הַפַּתַח אֶל חִירֶק וְהַצֵּרִי וְהַקָּמֶץ אֶל סֶגּוֹל כְּמוֹ מַשְׁעֵנָה וּבַסְּמִיכוּת מִשְׁעֶנֶת וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַפַּתַח אֶל חִירֶק וְהַצֵּרִי אֶל פַּתַח כְּמוֹ מִשְׁעַנְתּוֹ וְכָל אֵלֶּה יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

מִפְעָלְיָה הַמֶם בְּפַתַח וְהַפֵּא בְּחַטֶף פַּתַח וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַיּוֹד הַנּוֹסֶפֶת קוֹדֶם הַהֵא בְּקָמֶץ וּבְזֶה הַמִּשְׁקוֹל לֹא נִמְצָא כִּי אִם מַאֲפֵלְיָה לְבַדּוֹ וְאָמְנָם נוֹסָפֵי הַמֶם בָּרֹאשׁ וְתָו בַּסּוֹף הֵם חֲמִשָּׁה ׃

מִפְעוֹלֶת הַמֶם בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם וְהַלָּמֶד בִּסְגּוֹל כְּמוֹ מִכְמוֹרֶת מִשְׁמוֹרֶת וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַחוֹלֶם אֶל קָמֶץ מָלֵא פוּם מִכְמַרְתּוֹ מִשְׁקַלְתּוֹ ׃

מַפְעוֹלֶת הַמֶם בְּפַתַח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְלִפְעָמִים נָחָה נֶעְלֶמֶת וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם וְהַלָּמֶד בִּסְגּוֹל כְּמוֹ מַשְׂכּוֹרֶת מַחְנוֹרֶת וְהַנָּח מַאֲכוֹלֶת וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַחוֹלֶם לִפְעָמִים אֶל קָמֶץ מָלֵא

פום

סְמִיכוּת כְּמוֹ מִזְבֵּחַ מִסְכֵּן וּבְמִקְצָתָם בַּכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מִזְבַּח מִזְבְּחִי וּקְצָתָם לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל כְּמוֹ מַרְצֵחַ וְזוּלָתוֹ וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי גַם מַקֵּל בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל אֶלָּא שֶׁחָסַר הַנּוּן פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ וּבָא דָגֵשׁ בַּקּוֹף שֶׁהוּא עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ לְהוֹרוֹת עַל חֶסְרוֹן הַפֵּא נוּן שֶׁהָיָה רָאוּי לוֹמַר מַנְקֵל וּמִקְצַת אֵלוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ מַמְזֵרִים וּמִקְצָתָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מִזְבְּחוֹת מַקְלוֹת וּקְצָתָם פַּעַם בִּלְשׁוֹן זָכָר וּפַעַם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מַסְמֵר מַסְמְרִים מַסְמְרוֹת ׃

מִפְעֵל הַמֶּם בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מְתַעֵב מְקַטֵּר מְזַמֵּר וּלְעוֹלָם עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּדָגֵשׁ אִם אֵינָהּ מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן וּבָרִבּוּי לִפְעָמִים יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל חִירֶק כְּמוֹ מְנַקֶּה מְנַקִּים וְלִפְעָמִים יִשְׁתַּנֶּה אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מְקַטֵּר מְקַטְּרִים וְכֵן בַּכִּנּוּי ׃

מִפְעוֹל הַמֶּם בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ מִזְמוֹר מִשְׁעוֹל מִגְדּוֹל וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם וְרֻבָּם יְקֻבְּצוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר מִזְמוֹרִים מִשְׁעוֹלִים ׃

מַפְעוֹל הַמֶּם בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ מַכְאוֹב מַשְׁקוֹף מַרְגּוֹעַ וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְרֻבָּם גַּם כֵּן יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּקְצוֹעַ בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה מִקְצוֹעוֹת אַךְ יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיָּחִיד מִקְצוֹעוֹת הוּא מִקְצוֹעַ בְּשׁוּרֶק הַצֵּרִי וְלֹא יָדַעְתִּי לָמָּה ׃

מַפְעוּל הַמֶּם בְּפַתַּח וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ מַנְעוּל וּבַכְּפוּלִים מַסְלוּל וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ גַּם אֵלֶּה כְּלָל וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר אֵלֶּה הֵם שְׁמֹנָה נוֹסָפֵי מֶם בָּרֹאשׁ וְאוּלָם נוֹסָפֵי מֶם בָּרֹאשׁ וְהֵא בַּסּוֹף הֵם חֲמִשָּׁה וְהֵם אֵלּוּ ׃

מִפְעָלָה הַמֶּם בְּסֶגּוֹל וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מֶמְשָׁלָה מֶלְתָּחָה מֶרְכָּבָה וְגַם יָחִיד מְרַאֲשׁוֹת בְּזֶה הַשֶּׁקֶל שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת מְרַאֲשָׁה אֶלָּא שֶׁנָּחָה הָאָלֶף וּבָא הַקָּמֶץ בְּהֵא וְרוֹב אֵלֶּה לִהְיוֹת הַמֶּם בְּסֶגּוֹל יִשְׁתַּנּוּ בָּרִבּוּי כְּמוֹ מַרְכָּבוֹת וְזוּלָתוֹ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה הַסֶּגּוֹל אֶל פַּתַּח וְכֵן יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת כְּמוֹ מַרְכְּבוֹת שֶׁנִּשְׁתַּנֶּה

cõtinuatione vt מזבח מסכן mizbeah miſchen. Et in quibuſdam ipſorum in cõnotatione mutabitur ceri in ſceua: vt[2] מזבח מזבחי mizbeah mizbhi: & quędã ipſoꝝ nõ mutabunt̃ penitus vt מרזח marzeah: & alia ab eo: & ſunt dicentes ꝙ [3] etiã מקל makel ſit in hac maceria niſi ꝙ defuit nun pe radicis: & uenit dagheſc in koph: [4] qđ eſt hayn radicis ad ſignificãdũ ſup defectũ pe nun: quia erat dignũ ad dicẽdũ מנקל mankeal: [5] & q̃dam iſtorũ plurificabunt̃ ĩ lingua maſculi vt ממזרים mamzerim: & q̃dam ipſorum ĩ lingua fœminina [6] vt מזבחות מקלות mizbhot makloth: & quædam ipſorũ aliqñ in lingua maſculi & aliqñ in lingua fœminina [7] vt מסמר מסמרים מסמרות maſmer maſmerim maſmroth.

[8] ¶ Mphael mem cum ſceua: & pe cũ pathah: & hayn cũ ceri: מזמר מקטר [9] מתעב: & ſemp hayn radicis eſt cum dagheſc ſi [10] non ſit ex litteris lenitatis: & in pluralitate aliqñ mutabitur ceri in hirek ut [11] מנקה מנקים mnake mnakim: & aliquãdo mutabitur in ſceua vt מקטר מקטרים mkatter mkatterim: & ſic [12] in cõnotatõe.

[13] ¶ Miphol mem cum hirek: & pe cum ſceua: & hayn cũ holẽ vt מגדול משעול [14] מזמור: & hæc nõ mutabuntur unquã: & maior ipſoꝝ pars [15] colligũtur in lingua maſculi מזמורים משעולים mizmorim miſcholim. [16] ¶ Maphol mem cũ pathah: & pe cũ ſceua: & hayn cũ holem: vt מרגוע משקוף [17] מכאוב machob maſkoph margoah: & hæc non mutabuntur: & maior ipſoꝝ pars etiam plurificabunt̃ [18] in lingua maſculi: & ſunt qui dicunt ꝙ מקצוע mikczoah ſit in hac maceria: & plurificabitur in lingua fœminina [19] מקצועות mikczohoth: ſed ſunt qui dicunt ꝙ ſingl'e mikczohoth ſit ex מקצוע mikczuah cũ ſciurek [20] czade: & neſcio q̃re ſit. [21] ¶ Maphul mem cum pathah: & pe cum ſceua: & hayn cum ſciurek ut מנעול manhul: [22] & in repetitis מסלול maſlul: & non mutabunt̃ etiã hæc penitus: & oĩa ipſa [23] plurificabunt̃ in lingua maſculi: hæc ſunt octo addita mem in capite. Verũtamen addita mem [24] in capite & he ĩ vltimo ſunt quinqꝫ: & ſunt hæc. [25] ¶ Mephala mem cum ſeghol: & pe cum ſceua: & hayn & lãmed cum kamecz ut [26] ממשלה מלתחה מרכבה memſciala meltaha merchaba: & etiã ſingulare מראשות meraſcioht eſt in hoc [27] põdere: qđ debet eſſe מראשה meraſcia niſi qa qeuit aleph: & uenit kamecz ĩ reſc: [28] & maior ps iſtoꝝ ob eẽ mem cũ ſeghol mutabunt̃ ĩ pl'itate ut מרכבת: & alia ab eo [29] ꝙ mutatũ ẽ ſeghol in pathah: & ſic mutabunt̃ ĩ ꝯtinuatõe ut מרכבות ꝙ mutatũ eſt

ſextæ.
[2] ¶ Strata ſeptima eſt ſtrata perfectoꝝ additorũ mem[3] in ca-
pite:& quædã ipſoꝝ cũ hoc ſunt addita he aut tau ẽt [4] in ipõꝝ
vltimo. ¶ Forma maceriæ primæ. [5] ¶ Maphhil mem cũ pa-
thah & pe cũ ſceua:& hayn cũ hirek[6] & daghesc:vt משכיל מכביר
maſchil machbid:& hęc nõ mutabunt̃[7] penitus & pl'ificabunt̃
in lingua maſculi. [8] ¶ Miphal mem cũ hirek:& pe cũ ſceua:&
hayn cũ kamecz & daghesc vt [9] משכן משפט miſccan miſcpat:&
quãdo erit hayn de lr̃is gutturis[10] remouebit̃ daghesc ut מבחר
משען mibhar miſchan:& oĩa hæc qñ cõtinuabunt̃ mutabitur
kamecz in[11] pathah:& aliqñ etiã q̃dam hoꝝ ueniẽt cũ kamecz
ẽt ɔtinua: & ſi[12] ſint dicẽtes ꝙ מזרק אחד mizrak ehad.i.acetabu
lũ unũ ſit cũ kamecz:qa nõ eſt cõtinuũ. Vndiq; ſũt[13] q dicũt ꝙ
ſit cũ pathah.Et ſic habẽtia aleph lãmed radicis uenit hayn cũ
kamecz: [14] & ſi ſint ɔtinua vt מקרא mikra:& hæc nõ mutabunt̃:
nec in pl'itate:neq; ĩ cõnotatõe[15] ut משפט משפטים משפטי miſcpat
miſcpatim miſcpati:& exhiuit ex hac ſũma unũ:qđ in cõnota-
tiõe mutatũ eſt[16] kamecz ĩ ſceua:& auferetis מקדשו mikdſcio.i.
ſacrum ipſius ab eo: & rabi Dauid kimhi dixit[17] ꝙ mutatũ ſit
ad diſtinguendũ inter ſacrum:quod ſignificabit hoc: & inter
locum ſacri:quod ſignificabit[18] qñ eſt cũ kamecz : & vl'iter qñ
mutabuntur cõtinuatione & cõnotatione : & in pluralitate in
maiori illoꝝ parte mutabitur [19] kamecz in ſceua. Et quædam
ipſorum plurificabunt̃ in lingua maſculi:vt משפטים משקלים mi
ſcpatim miſckalim:[20] & quædam ipſorũ in lingua fœminina:
vt משמרות משכנות miſcmaroth miſchanoth:& inueniunt̃ etiam
in hac[21] maceria : qa qñ plurificabũtur & cõnotabũtur ueniet
daghesc in lãmed radicis ut משכן מיכמן miſcman michman : &
[22] מבטח mibtah:ut hoc etiã:& nõ ueniet daghesc in connota-
tione ob cãm heth : & ad ſignificandum [23] ꝙ erat heth digna
daghesc venit pathah ſub teth מבטחי mibtahi. [24] ¶ Maphal
mem & hayn cũ pathah: & pe cũ ſceua: & in pl'itate ueniet da
ghesc[25] in lãmed ut מטע מטעים מחמד מחמדים matham mathã-
mim mahmad mahmaddim:& non [26] mutabuntur penitus.
[27] ¶ Maphel mem cum pathah:& pe cum ſceua:& hayn cũ ce
ri ut ממזר מרבץ[28] משען מפתח מרזח mamzer marbecz maſchen ma
phteah marzeah:& ueniẽt q̃dam ipſoꝝ in cõtinuatione cum
hirek mem & kamecz[29] hayn ut מרבץ מרזח מפתח marbecz mar
zeah maphteah:& ĩ qbuſdã ipõꝝ ueniet mem cũ hirek ẽt ſine

הששית:

המסילה השביעית היא מסילת השלמים נוספי מם בראש ומקצתם עם זה נוספי הא או תו גם כן בסופם:

צורת המשעול הראשון:

מפעיל המם בפתח והפא בשוא והעין בחירק ודגש כמו משכיל מכביד ואלו לא ישתנו כלל ויתרבו בלשון זכר:

מפעל המם בחירק והפא בשוא והעין בקמץ ודגש כמו משכן משפט וכשתהיה העין מאותיות הגרון יסור הדגש כמו מבחר משען וכל אלו כשיסמכו ישתנה הקמץ אל פתח ולפעמים גם כן מקצת אלה יבאו בקמץ אפילו סמוכים ואף כי יש אומרים שמזרק אחד בקמץ לפי שאינו סמוך מכל מקום יש א אומרים שהוא בפתח וכן בעלי האלף למד השרש באה העין בקמץ ואפילו הם סמוכים כמו מקרא ואלו לא ישתנו לא ברבוי ולא בכנוי כמו משפט משפטים משפטי ויצא מזה הכלל אחד שבכנוי נשתנה הקמץ בשוא והרמותם את מקדשו ממנו ורבי דוד קמחי אמר שנשתנה להפריש בין הקדש שיורה זה ובין מקום הקדש שיורה כשהוא בקמץ ובכלל כשישתנו בסמיכות ובכנוי וברבוי ברבם ישתנה הקמץ אל שוא ומקצתם יתרבו בלשון זכר כמו משפטים משקלים ומקצתם בלשון נקבה כמו משמרות משכנות ונמצאו גם כן בזה המשעול שכשיתרבו ויכונו יבא דגש בלמד השרש כמו משמן מכמן ומבטח כמו זה גם כן ולא יבא דגש בכנוי בסבת החית ולהורות שהיתה החית ראויה לדגש בא פתח תחת טית מבטחי:

מפעל המם והעין בפתח והפא בשוא וברבוי יבא דגש בלמד כמו מטעם מטעמים מחמד מחמדים ולא ישתנו כלל:

מפעל המם בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו ממזר מרבץ משען מפתח מרזח ויבאו מקצתם בסמיכות בחירק המם וקמץ העין כמו מרבץ מרזח מפתח ובמקצתם תבא המם בחירק אף בלא

סמיכות

לשון תמורות ולשון ביזה ובצרי הם ששה חץ חן לב עת קן שן וכל אלו ישתנו בסמיכות מצרי אל סגול מלבד קן שנשתנה אל פתח ולב שלא ישתנה בסמיכות כי אם באחד משני תנאים הראשון שהתיבה הסמוכה לה תהיה מלה זעירא כמו לב ים או כשתהיה מלעיל כמו לב נער וכלם יתרבו בלשון זכר וישתנו בכנוי וברבוי פא השרש מצרי אל חירק כמו חצים חציך עתים עתך עת דודים שבזה המשעול גרה ובסיבת רפיון הריש חוסר הדגש ובא צרי תמורת חירק ואלה כשיסמכו תבא תו במקום הא ויתרבו בלשון נקבה:

פלה הפא בפתח והלמד בקמץ ודגש כמו חדה קרה ובסבת הריש סר הדגש:

פלה הפא בקבוץ שפתים והלמד בקמץ ודגש כמו חפה ולפעמים יבא חטף קמץ מקום הקבוץ שפתים כמו חגא ובהסמכם הקמץ תשוב פתח ותבא תו תמורת הא וכלם יתרבו בלשון נקבה נוספי ההא בראש לבד הפל המם ויתרבה בלשון זכר המסים וכלו בפתח וכשיתרבה ישוב פתח ההא אל חטף פתח ואשר הא בראש ובסוף:

הפולה ההא בחטף פתח והפא בשורק והלמד בקמץ ודגש כמו המולה ואלו לא ישתנו ל לעולם ויתרבו בלשון נקבה:

נוספי התו בראש לבד הם על שקל תפל כלו בסגול ומלעיל כמו תבל תמס ואלו לא ישתנו ולא יתרבו לעולם ואשר נוספו תו בראשם והא בסופם הם על שלשה משעולים:

תפלה התו בשוא והפא בחירק והלמד בקמץ ודגש וכשיסמכו תבא תו תמורת הא ויתרבו בלשון נקבה כמו תפלה תפלת תפלות תהלה תהלת תהלות:

תפלה התו בקמץ והפא בחטף קמץ והלמד בקמץ כמו תהלה ואלו לא ישתנו ולא יתרבו לעולם:

תפלה בחרק התו ושוא הפא וקמץ הלמד ולא נמצא כי אם זה לבדו ובזה נשלמו משעולי המסילה

līguæ cōtinuatiōis & līguę prędę. Et cū ceri ſunt ſex hecz hen
leb heth ken ſcen: & oīa[2] hæc mutabunť in cōtinuatiōe ex ceri
ī ſeghol: excepto ken qđ mutatū eſt ī pathah: & leb[3] qđ nō mu
tabiť ī cōtinuatione niſi cū vna duarū cōditionū: prima ꝙ di
ctio[4] cōtinua ei ſit dictio minima: vt leb yam. i. cor maris: aut
qñ erit ꝑducta vt leb[5] nahar. i. cor pueri: & oīa ipa plīficabunť
in līgua maſculi: & mutabunť ī cōnotatione & in plītate pe ra
dicis ex ceri[6] ī hirek ut חצים חציך hiccim hiccecha עתים עתיך עת
דודים chitim hictech heth dodim. i. ſagittæ ſagittæ tuæ tpa tps
tuū ē tps amoꝝ ꝙ ī hac maceria ſit גרה cghera[7] & ob cām leni-
tatis reſc remotū eſt dagheſc: & uenit ceri uice hirek: & hæc
[8] qñ cōtinuabunť ueniet tau loco he: & plurificabunť ī lingua
fœminina.[9] ¶ Palla pe cum pathah: & lāmed cum Kamecz &
dagheſc: vt הדה קרה hadda karra & ob cām[10] reſc remotū eſt
dagheſc.[11] ¶ Pulla pe cum kibbucz ſphathaim & lāmed cum
kamecz & dagheſc vt חפה huppa:[12] & aliquādo ueniet rapiens
kamecz loco kibbucz ſphathaim ut[13] חגא huogga: & in ipſa cō
tinuādo kamecz reddiť pathah & ueniet tau uice he: & omnia
ipſa plurificabuntur[14] in lingua fœminina addita he in ca-
pite ſolum eſt הפל hapal חמס hamas & plurificabiť in lingua
maſculi[15] חמסים hamaſſim: & totū ē cū pathah: & qñ plurifica-
biť redibit pathah he in rapiētē pathah. Et qđ eſt[16] he in capi
te & ultimo eſt.[17] ¶ Hapulla he cū rapiente pathah: & pe cū
ſciurek & lāmed[18] cum kamecz & dagheſc ut המולה hamulla: &
hæc nō mutabunť[19] unq̄: & plurificabunť in līgua fœminina.
[20] ¶ Addita tau in capite ſolum ſunt ſm pondus תפל tepel to
tum ipſum cum ſeghol[21] & productū ut תבל תמס tebel temes:
& hæc nō mutabunť neq̄[22] plurificabunť unq̄. Et quæ addita
ſunt tau in ſui capite & he in ſui ultimo ſūt ſm tres[23] macerias.
¶ Tphilla tau cū ſceua: & pe cū hirek: & lāmed cū kamecz &
dagheſc:[24] & quando cōtinuabunť ueniet tau vice he & pluri
rificabnutur[25] in lingua fœminina ut תפלה תפלת תפלות tphilla
tphillath tphilloth תהלה תהלת תהלות thilla thillath thilloth.
[26] ¶ Taphula tau cum kamecz: & pe cum rapiente kamecz:
& lāmed cum kamecz vt[27] תהלה tahula: & hæc non mutabun
tur neq̄ plurificabuntur unquam.
[28] ¶ Tiphla cū hirek tau & ſceua pe & kamecz lāmed & nō in
ueniť[29] niſi hoc ſolū ipm: & ꝑ hoc expletę ſunt maceriæ ſtratę
ſextæ.

¶ Pahalhal pe cũ pathah rapiẽte:& ſic hayn radicis:& lãmed radicis[2] cũ ſceua:& hayn repetitiõis cum Kamecz ut ארמרם : & utræq;[3] hæ duæ macerię nõ mutabunť & plĩficabunť in lingua fœminĩa.[4] ¶ Phalhol pe cũ ſceua: & hayn radicis cũ pathah: & lãmed radicis[5] cum ſceua:& hayn repetitionis cum holẽ: ut פתלתול pthaltol:& ſic[6] פקחקוח pkahlioah ſi eſt dictio una:& hu-ius eſt שחרחורת ſcharhoreth:niſi quia uenit in ſcriptura[7] in lingua fœminina & nõ inuenit maſculus. ¶ Pahalhul pe cũ ra-piente[8] pathah:& hayn radicis cum pathah : & lãmed radicis cum ſceua:& havn[9] repetitiõis cũ ſciurek ut אספסוף aſaphſuph & etiã hæc nõ mutabunť.[10] ¶ Pahpuh pe radicis cũ pathah: & hayn radicis cum ſceua:& pe repetitionis [11] cum ſciurek ut חרחור harhur:& aliqñ uenit pe radicis[12] cum hirek ut הרהור hirhur : & nõ mutabuntur hæc vnq̃.[13] ¶ Apahpuha aleph & pe cum pathah:& hayn radicis cum ſceua:& pe[14] repetitionis cũ ſciurek:& hayn repetitiõis cũ kamecz ut[15] אבעבועה abahbuha: & ſi continuabitur conuertetur kamek in pathah:& he in tau: & omnia hæc plurificabunť in lingua fœminina:hic eſt termi nus maceriarum ſtratæ huius.

[17] ¶ Strata ſexta eſt ſtrata repetitorũ:quoꝝ repetitio tranſglutitur[18] in dagheſc:& ideo uocaui eam ſtratam tranſglutitorũ: & ſunt [19] ſex modis: quia quædam ipſorum ſunt ſuperadditorum mem in initio ſolum:& quædam ipſorum mem [20] in ſuo ultimo ſolum:& quædam ipſoꝝ ſupadditorum mem in initio & he in vltimo:& quædam ipſorum[21] ſuperadditoꝝ he in ultimo ſolum:& quædam ipſorum ſuperadditorum he in capite ſolum:& quædã he[22] in capite & ultimo:& quædam ipſorum tau in capite ſolum:& quædam ipſorum ſuperadditoꝝ tau in ipſoꝝ initio[23] & he in ipſoꝝ ultĩo. Et in ipſa ſunt viginti maceriæ. Forma maceriæ[24] prĩmæ q̃ eſt. ¶ Pal ſunt quatuor:ipſaꝝ eſt cui⁹ pe eſt cũ pathah[25] & ipſaꝝ eſt cui⁹ pe eſt cũ kamecz: & ipãꝝ ẽ cui⁹ pe ẽ cũ ceri:& ipãrũ ẽ cui⁹ pe ẽ aliqñ[26] cũ pathah: & aliqñ cũ kamecz:& ſic ipã ſcribem⁹ ſm ordinẽ את אף אך בת דל at aph ach bath dal [27] שתים עשרה בפתח מר סל עד על פח צח קל קש שח תם duodecĩ cũ pathah marſal had hal pah czah kal kaſc ſciah tam:iam ſunt qndecim[28] cũ pathah ſemp : & ſunt tria cũ Ka-mecz ſemper:& hæc ſunt illa זך זר עד zach zar had quando eſt

linguæ

פעלעל הַפֵּא בְּחַטֵף פַּתַח וְכֵן עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ וְהַלָּמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא וְעַיִן הַכֶּפֶל בְּקָמֶץ כְּמוֹ אֲדַמְדָם וְכָל שְׁנֵי אֵלֶּה הַמִּשְׁעוֹלִים לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

פעלעול הַפֵּא בִּשְׁוָא וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּפַתַח וְלָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא וְעַיִן הַכֶּפֶל בְּחֹלֶם כְּמוֹ פְּתַלְתּוֹל וְכֵן פְּקַחקוֹחַ אִם הִיא מִלָּה אַחַת וּמִזֶּה שְׁחַרְחוֹרֶת אֶלָּא שֶׁבָּא בַּכָּתוּב בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וְלֹא נִמְצָא הַזָּכָר ׃

פעלעול הַפֵּא בְּחַטֵף פַּתַח וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּפַתַח וְלָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא וְעַיִן הַכֶּפֶל בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ אֲסַפְסוּף וְגַם אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ ׃

פעפוע פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּפַתַח וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא וּפֵא הַכֶּפֶל בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ חַרְחוּר וְלִפְעָמִים בָּא פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּחִירֶק כְּמוֹ הִרְהוּר וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ אֵלֶּה לְעוֹלָם׃

אפעפועה הָאָלֶף וְהַפֵּא בְּפַתַח וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא וּפֵא הַכֶּפֶל בְּשׁוּרֶק וְעַיִן הַכֶּפֶל בְּקָמֶץ כְּמוֹ אֲבַעְבּוּעָה וְאִם יִסָּמֵךְ יִתְהַפֵּךְ הַקָּמֶץ אֶל פַּתַח וְהַהֵא אֶל תָּו וְכָל אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה זֶה גְּבוּל מִשְׁעוֹלֵי הַמְּסִילָה הַזֹּאת ׃

המסילה הַשִּׁשִּׁית הִיא מְסִלַּת הַכְּפוּלִים אֲשֶׁר הַכֶּפֶל נִבְלַע בְּדָגֵשׁ וְלָכֵן קְרָאתִיהָ מְסִלַּת הַנִּבְלָעִים וְהֵם עַל שִׁשָּׁה דְּרָכִים כִּי מִקְצָתָם נוֹסְפֵי הַמֶּם בַּתְּחִלָּה לְבַד וּמִקְצָתָם הַמֶּם בְּסוֹפָם לְבַד וּמִקְצָתָם נוֹסְפֵי הַמֶּם בַּתְּחִלָּה וְהַהֵא בַּסּוֹף וּמִקְצָתָם נוֹסְפֵי הַהֵא בַּסּוֹף לְבַד וּמִקְצָתָם נוֹסְפֵי הַהֵא בָּרֹאשׁ לְבַד וּמִקְצָתָם הֵא בָּרֹאשׁ וּבַסּוֹף וּמִקְצָתָם הַתָּו בְּרֹאשׁ לְבַד וּמִקְצָתָם נוֹסְפֵי הַתָּו בִּתְחִלָּתָם וְהַהֵא בְּסוֹפָם וּבָהּ עֶשְׂרִים מִשְׁעוֹלִים ׃

צורת הַמִּשְׁעוֹל הָרִאשׁוֹן שֶׁהִיא **פל** הֵן אַרְבַּע מֵהֶן שֶׁהַפֵּא בְּפַתַח וּמֵהֶן שֶׁהַפֵּא בְּקָמֶץ וּמֵהֶן שֶׁהַפֵּא בְּצֵרִי וּמֵהֶן שֶׁהַפֵּא פַּעַם בְּפַתַח וּפַעַם בְּקָמֶץ וְכֵן נִכְתְּבֵם עַל הַסֵּדֶר אַט אַף אַךְ בַּת דַּל שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה בְּפַתַח מַר סַל עַר עַל פַּח צַח קַל קַשׁ שַׁח תַּם הֲרֵי הֵם טו בְּפַתַח לְעוֹלָם וְהֵם שְׁלֹשָׁה בְּקָמֶץ לְעוֹלָם וְאֵלּוּ הֵם זָךְ זָר עָד כְּשֶׁהוּא

לשון

ולא יכונו ולא ישתנו לעולם ׃

פעפול הפא בפתח והעין בשוא והפא הנכפלת בשורק כמו בקבוק ושרשו בקק לפי דברי החביב ואפשר שנקרא כן להיותו ריקן וראוי למלאתו ולפי דברי רבי דוד קמחי שרשו בקבוק עצמו ואפשר שנקרא כן כי בהריקו קול יוצא ממנו קורא בקבוק כמו בדברי משנה קנקן שבהריקו קולו קורא קנקן ואין לי הכרח לאחת מהשתי סברות הללו ואלו לא יתרבו ולא יכונו ולא ישתנו לעולם ׃

פועפל הפא הראשונה בשוא והעין בחלם והפא השניה בצרי כמו קלוקל וגם זה לא יתרבה ולא יכונה ולא ישתנה ׃

פעפל כלשני הפא בפתח והעין בשוא דרדר קעקע ויש מאלו שיתבודדו ולא יתרבו ויש בהפך דמיון ה המתבודדים קעקע דמיון המתרבים אראלים ובא בדגש עין השרש ואלו לא ישתנו לעולם ׃

פעפעה הפא שניהם בפתח והעין הראשונה בשוא והשניה בקמץ כמו צפצפה וגם אלו לא ישתנו ׃

פעפוע הפא הראשונה בחטף קמץ והשניה בחלם והעין הראשונה בשוא והעין האחרונה נחה כמו ,קדקוד ולא יתרבה ולא ישתנה בכנויו כמו קדקד ׃

פעפיל הפא בפתח והעין בשוא ופא הכפל בחירק כמו זרזיף ׃

פעפעת פא השרש בחירק ועין השרש בשוא ופא הכפל ועין הכפל בסגול כמו צנצנת ׃

פעפעת פא השרש בפתח ושאר האותיות בצורת המשעול הקודם כמו קשקשת וכל אלו לא ישתנו לעולם ׃

פעועלה הפא בחטף פתח ועין השרש בחלם ועין הכפל בשוא ולמד השרש בקמץ כמו חצוצרה ואלו לא ישתנו ויתרבו בלשון נקבה כמו חצוצרות ׃

פעלעל הפא בשוא ועין השרש והכפל בפתח ולמד השרש בשוא כמו ירקרק ׃

neq̃ cõnotabũt neq̃ mutabũt vnq̃.[2] ¶Pahpul pe cũ pathah: & hayn cũ ſceua: & pe repetita cum ſciurek ut[3] בקבוק bakbuk: & ipſius radix eſt bakok ſm uerba Habib: & poſſibile eſt q̃ uocatum ſit ita[4] ob ip̃m eſſe uacuũ: & dignũ ad ip̃m implendũ: & ſm uerba rabi Dauid Kimhi radix ipſius eſt bakbuk[5] ipſũmet: & poſſibile eſt q̃ uocatũ ſit ita: q̃a euacuando ip̃m ſonus exiẽs ab eo ſonat bakbuk: vt[6] in uerbis משנה miſcna. i. doctrinæ קנקן Kinkan: quia ip̃m euacuãdo ſonus eius ſonat Kin Kan: & nõ ẽ mihi coactio ad vnam[7] duarũ opinionũ iſtarũ: & hæc nõ pluri ficabuntur & non cõnotabunt & non mutabuntur unquam.

[8] ¶Phopel pe prima eſt cum ſceua: & hayn cum holem: & pe ſcđa[9] cũ ceri ut קלוקל klokel: etiam hoc non plĩficabit neq̃ cõnotabit neq̃[10] mutabitur. ¶Pahpal utræq̃ pe ſunt cum pathah & hayn cum ſceua vt דרדר dardar קעקע kahkah:[11] & ſunt ex his quæ ſingularizant & non plurificantur: & ſunt quę ecõtra. Exemplum[12] ſingularizantium קעקע Kahkah: exemplum plurium אראלים arallim: & uenit cũ dagheſc hayn radicis:[13] & hæc non mutabũtur unquam. ¶Pahpaha pe ambæ ipſę ſunt cum pathah: & hayn[14] prima cum ſceua: & ſecunda cum kamecz vt צפצפה czaphczapha: & etiam hæc[15] nõ mutabuntur. ¶Pahpoh pe prima cum rapiẽte Kamecz: & ſcđa cum holẽ:[16] & hayn prima cũ ſceua: & hayn poſtrema quieſcẽs[17] vt קדקד kuodkod: & nõ plurificatur & nõ mutabitur in ſua cõnotatione vt קדקדו kuodkodo.

[18] ¶Pahpil pe cum pathah: & hayn cum ſceua: & pe repetitionis[19] cum hirek ut זרזיף zarziph.

[20] ¶Phipeheth pe radicis cũ hirek: & hayn radicis cum ſceua: & pe[21] repetitions: & hayn repetitionis cũ ſeghol vt צנצנת cinceneth.

[22] ¶Pahpeheth pe radicis cũ pathah: & reliquæ litteræ ſicut forma[23] maceriæ præcedentis ut קשקשת kaſckſceth: & omnia hæc non[24] mutantur vnquam.

[25] ¶Pahohla pe cum rapiẽte pathah: & hayn radicis cum holem: & hayn[26] repetitionis cum ſceua: & lammed radicis cum kamecz ut חצצרה haczoczra:[27] & hæc non mutabũtur & plurificabuntur in lingua fœminina ut חצוצרות haczoczroth.

[28] ¶Phalhal pe cũ ſceua: & hayn radicis & repetitionis cum pathah: & lãmed[29] radicis cum ſceua vt ירקרק yrakrak.

¶Pahalha

¶Strata qnta eſt ſtrata dupliciũ & ſupadditoꝝ q̃dã in ſuo ul
timo[2] he ſolũ: ut yod he: aut yod tau: & in ipſa ſunt viginti ma
ceriæ.[3] ¶Forma prĩæ. ¶Pihlal pe cũ hirek: & hayn cũ ſceua:
& lãmed cũ pathah vt[4] פרחה pirha: & hæc non mutabunt̃ neqꝫ
plĩficabunt̃ neqꝫ ꝯtinuabunt̃: hoc eſt ſm mentẽ [5]grãmaticoꝝ
ueterũ ꝙ ꝓuenerũt editiones ipſoꝝ apud nos. Verũtñ nõ eſt
[6]ipſoꝝ mens recta apud me: qa ſm meã mẽtẽ magis dignum
eſt uocare illud dictionẽ q̃ uocare[7] illud nomẽ: & hoc qa non
eſt interp̃tatio pirha ex lingua פרחי pirhe. i. adoleſcẽtes ſacer-
dotii: ut putauerũt[8] maiores interpretũ ipſius Iob: qa iam in-
uenimus illius arãmeã interp̃tationẽ ſm ſignificatũ aliud: qa
ſcriptũ eſt[9] ca. xxvii. ſup dextrã pirha ſurgẽt: & illius interp̃ta
tio eſt ſup dextra p̃ſumptione inter ſe[10] ſtant niſi ſi falſificare-
mus arãmeã ĩterp̃tationẽ ad cõfirmãdũ uerba ĩterp̃tũ: & dica
mus ꝙ dignũ[11] ſit dicere p̃ſumptione בניהון bnehon. i. filii eoꝝ
ſtant.[12] ¶Pahlal pe cũ pathah: & hayn cũ rapiẽte pathah: &
lãmed cũ kamecz vt רענן[13] שאנן rahanan ſciahanã: & ĩuenimus
vnum extraneũ ꝙ nun eſt cũ pathah in Daniel cap. iiii.[14] ורענן
& florẽs in palatio meo: & poſſibile eſt ꝙ ẽt hoc nõ ſit niſi qa
eſt lĩgua chaldęa.[15] ¶Pahlul pe cũ pathah: & hayn cũ ſceua:
& lãmed cũ ſciurek ut ſciablul:[16] & eſt ex his ꝙ inuenit̃ ſinglꝭe
& non plĩficabit̃: & eſt ꝙ inuenit̃[17] plĩtas: & nõ ſepabit̃: & eſt
qđ ueniet cũ dagheſc hayn: & eſt cuius hayn ẽ lenis: exemplũ
cuius[18] inuenit̃ ſinglꝭe: & nõ plĩficabit̃: & hayn eſt cũ dagheſc
ut שבלול ſciablul: & exẽplũ cuius inuenietur[19] plĩtas: & nõ ſepa
rabit̃: & eſt lene גבנונים gabnunim נאפופיה naaphupheha ꝙ di-
gnũ erat ſinglꝭe[20] ad eſſendũ גבנון נאפוף gabnun naaphuph: &
omnia plurificata plurificabunt̃ in lingua maſculi: & non mu
tabuntur[21] vnq̃.[22] ¶Pahlil pe cum pathah: & hayn cũ ſceua:
& lãmed cũ hirek vt שפריר[23] סגריר ſagrir ſciaphrir: & aliqñ inue
niemus nomĩa genelogiaꝝ cũ additione[24] yod genologiæ ut
חכלילי hachlili: & hæc nõ plurificabunt̃ neqꝫ mutabunt̃ vnq̃.
[25] ¶Pahaluliya pe uerbi cũ pathah: & hayn cum rapiẽte pa-
thah: & lãmed prĩa[26] cũ ſciuirek: & vltima cũ hirek: & yod ad
dita cũ kamecz: & aliquando[27] remota eſt yod: & uenit lãmed
vltima cum Kamecz: & aliquando uenit tau vice[28] he additę:
& uenit lãmed ultima cum hirek prout dignũ eſt ei: & omni-
bus his[29] tribus: eſt exẽplũ noĩs vnius שערוריה. שערורה שערורית
ſaharuriya ſaharura ſaharurith: & hæc non plurificabuntur

neqꝫ

הַמְסִילָה הַחֲמִשִׁית הִיא מְסִילַת הַכְּפוּלִים וְנוֹסָפִים קְצָתָם בְּסוֹפָם הֵא לְבַד אוֹ יוֹד הֵא אוֹ יוֹד תָּו וּבָהּ עֶשְׂרִים מִשְׁעוֹלִים ׃

צוּרַת הָרִאשׁוֹן פִּעְלַל הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּפַתַּח כְּמוֹ פִּרְחַח וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִסָּמְכוּ וְזֶהוּ לְפִי דַעַת הַמְּדַקְדְּקִים הַקַּדְמוֹנִים אֲשֶׁר הִגִּיעוּ חִבּוּרֵיהֶם אֶצְלֵנוּ אַךְ אָמְנָם אֵין דַּעְתָּם נָכוֹן אֶצְלִי כִּי לְפִי דַעְתִּי יוֹתֵר רָאוּי לִקְרֹא אוֹתוֹ מִלָּה מִקְרָא אוֹתוֹ שֵׁם וְזֶה כִּי אֵין פֵּירוּשׁ פִּרְחָח מִלְּשׁוֹן פִּרְחֵי כְהוּנָּה כְּמוֹ שֶׁחָשְׁבוּ רַבֵּי הַמְפָרְשִׁים אֶת אִיּוֹב שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ תַּרְגּוּמוֹ עַל עִנְיָן אַחֵר שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן כו עַל יָמִין פִּרְחַח יָקוּמוּ וְתַרְגּוּמוֹ עַל יְמִינָא בְּחוּצְפָּא בְּנֵיהוֹן קָיְמִין אֶלָּא אִם נְשַׁבֵּשׁ הַתַּרְגּוּם לְקַיֵּים דִּבְרֵי הַמְפָרְשִׁים וְנֹאמַר שֶׁרָאוּי לוֹמַר בְּחוּצְפָּא בְּנֵיהוֹן קָיְמִין ׃

פַּעֲלָל הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בַּחֲטַף פַּתַּח וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ שַׁאֲנָן רַעֲנָן וְנִמְצָא אֶחָד זָר, שֶׁהַנּוּן בְּפַתַּח בְּדָנִיֵּאל סִימָן ד׳ וְרַעֲנַן בְּהֵיכְלִי וְאֶפְשַׁר שֶׁגַּם זֶה אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁהוּא לְשׁוֹן כַּשְׂדִּי ׃

פַּעְלוּל הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ שַׁבְלוּל וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁנִּמְצָא הַיָּחִיד וְלֹא יִתְרַבֶּה וְיֵשׁ שֶׁיִּמָּצֵא הָרִבּוּי וְלֹא יִתְפָּרֵד וְיֵשׁ שֶׁיָּבֹא בְּדָגֵשׁ הָעַיִן וְיֵשׁ שֶׁהָעַיִן רָפָה דִּמְיוֹן מַה שֶׁנִּמְצָא הַיָּחִיד וְלֹא יִתְרַבֶּה וְהָעַיִן בְּדָגֵשׁ כְּמוֹ שַׁבְּלוּל וְדִמְיוֹן מַה שֶׁיִּמָּצֵא הָרִבּוּי וְלֹא יִתְפָּרֵד וְהוּא רָפֶה גַּבְנוּנִים נַאֲפוּפֶיהָ שֶׁהָיָה רָאוּי הַיָּחִיד לִהְיוֹת גַּבְנוּן נַאֲפוּף וְכָל הַמִּתְרַבִּים יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

פַּעְלִיל הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק כְּמוֹ סַגְרִיר שַׁפְרִיר וְלִפְעָמִים נִמְצָא בִּשְׁמוֹת הַיַּחֲסִים עִם תּוֹסֶפֶת יוֹד הַיַּחַס כְּמוֹ חַכְלִילִי וְאֵלּוּ לֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

פַּעֲלוּלִיָּה פֵּא הַפֹּעַל בְּפַתַּח וְהָעַיִן בַּחֲטַף פַּתַּח וְהַלָּמֶד הָרִאשׁוֹנָה בְּשׁוּרֶק וְהָאַחֲרוֹנָה בְּחִירֶק וְהַיּוֹד נוֹסֶפֶת בְּקָמֶץ וְלִפְעָמִים הוּסְרָה הַיּוֹד וּבָאָה הַלָּמֶד הָאַחֲרוֹנָה בְּקָמֶץ וְלִפְעָמִים בָּאָה תָּו תְּמוּרַת הַהֵא הַנּוֹסֶפֶת וּבָאָה הַלָּמֶד הָאַחֲרוֹנָה בְּחִירֶק כָּרָאוּי לָהּ וּלְכָל אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה דִּמְיוֹן שֵׁם אֶחָד שַׁעֲרוּרִיָּה שַׁעֲרוּרָה שַׁעֲרוּרִית וְאֵלּוּ לֹא יִתְרַבּוּ

וְלֹא

בְּזֶה הַשֶּׁקֶל וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם וְלֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יְכוּנוּ כְּמוֹ לְבָנוֹן ׃

פִּעָלוֹן הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד בְּחוֹלֶם כְּמוֹ זִכָּרוֹן בִּצָּרוֹן קִנָּמוֹן שִׁגָּעוֹן עִוָּרוֹן וּכְשֶׁעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן אָז פֵּא הַפֹּעַל בְּצֵרִי כְּמוֹ דֵּרָאוֹן יֵרָקוֹן הֵרָיוֹן וּבִסְמִיכוּת תָּשׁוּב הָעַיִן בִּשְׁוָא וְלִפְעָמִים יָסוּר גַּם הַדָּגֵשׁ כְּמוֹ זִכְרוֹן וְלִפְעָמִים לֹא יָסוּר כְּמוֹ קִנְּמוֹן בֶּשֶׂם וּבְרִבּוּי הַקָּמֶץ גַּם יִשְׁתַּנֶּה אֶל שְׁוָא וְרוּבָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ זִכְרוֹנוֹת וְעַל הַמְעַט בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ גִּלָּיוֹן גִּלְיוֹנִים ׃

פַּעָלוֹן הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד בְּחוֹלֶם כְּמוֹ שַׁבָּתוֹן אַיָּלוֹן צַוָּארוֹן וְרֻבָּם לֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יְכוּנוּ וְלֹא שְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת וְעַל הַמְעַט יִתְרַבּוּ וְיְכוּנוּ כְּמוֹ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים סִימָן ד׳ מִצַּוְּרֹנָיִךְ וְנִשְׁתַּנָּה הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא ׃

פִּעְלוֹן הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחוֹלֶם כְּמוֹ גִּבְעוֹן קִמְשׁוֹן וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם וְהַמִּתְרַבִּים יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ קִמְשׁוֹנִים ׃

פְּעִילוֹן הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק וְהַלָּמֶד בְּחוֹלֶם וְלִפְעָמִים תָּבֹא הַלָּמֶד רָפָה כְּמוֹ שְׁפִיפוֹן וְלִפְעָמִים בְּדָגֵשׁ מְגִידּוֹן וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל ׃

פַּעָלוֹן הַפֵּא וְהָעַיִן כְּפַתַּח וְהַלָּמֶד בְּחוֹלֶם וְדָגֵשׁ כְּמוֹ אֲבַדּוֹן וְגַם אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

פַּעְלָן הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּצֵרִי כְּמוֹ גָּרְזֶן וְגַם אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל ׃

פַּעַלְתּוֹן הַפֵּא בַּחֲטַף פַּתַּח וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּפַתַּח וְדָגֵשׁ בַּלָּמֶד וְהַתָּו הַנּוֹסֶפֶת בְּחוֹלֶם כְּמוֹ עֲקַלַּתּוֹן וְהוּא זֶה לְבַדּוֹ בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל ׃

פִּעָלְיוֹן הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן נָחָה וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ וְהַיּוֹד הַנּוֹסֶפֶת בְּחוֹלֶם כְּמוֹ קִיקָיוֹן שֶׁהַשֵּׁם הוּא קִיק לְפִי הֶחָבִיב וַאֲנִי סוֹבֵר לְפִי דַעְתִּי שֶׁאֵין זֶה וְלֹא אוֹתוֹ כִּי קִיקָיוֹן אֵינוֹ אֶלָּא מִלְּשׁוֹן קִקָּיוֹן דְּיוֹנָה וּמִשְׁקָלוֹ פִּיעָלוֹן כְּמוֹ גִּלָּיוֹן וְקִיק הוּא שֵׁם בִּפְנֵי עַצְמוֹ מְנַחֵי הָעַיִן יוֹד בְּלִי תּוֹסֶפֶת וְאֵין לִטְעוֹת בִּשְׁבִיל דַּעַת הָאוֹמְרִים פֶּרֶק בַּמֶּה מַדְלִיקִין שֶׁשֶּׁמֶן קִיק פֵּירוּשׁוֹ קִקָּיוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁהֵם שְׁמוֹת נִרְדָּפִים דּוֹמִים בְּשֹׁרֶשׁ׳ וּבָזֶה נִשְׁלְמוּ מִשְׁעוֹלֵי הַמְּסִלָּה הַזֹּאת ׃

In hoc põdere:& ſunt ex his quæ nõ mutabunt̃ vnq̃:neq̀ plu-
rificabuntur:neq̀ cõnotabunt̃ vt[2]לבנון lbanon.i.olibanum.
[3]¶Pihalon pe cum hirek: & hayn cũ kamecz & dagheſc:& lã
med cũ holem vt זכרון[4]בצרון קנמון שגעון עורון ziccaron biczaron
kinnamon ſciggahon hiuuaron : & qñ hayn radicis eſt de lr̃is
[5]lenitatis:tũc pe verbi eſt cũ ceri vt דראון ירקון הביון deraon ye-
rakon hebyon:& in cõtinuatione redibit[6]hayn in ſceua : & ali
qñ recedit ẽt dagheſc vt זכרון zichron : & aliqñ nõ recedit [7] vt
קנמון kinnmon.i.cĩnamũ odoratũ : & ĩ pl'itate kamecz etiã mu
tabitur in ſceua:& maior pars ipſoꝝ pl'ificant̃ [8] in lingua fœ-
minina vt זכרונות zichronoth:& ẞm pauciora ĩ lingua maſculi
vt גלין גליונים cghillayon cghilyonim. [9]¶Pahhalon pe cũ pa-
thah:& hayn cum kamecz & dagheſc:& lãmed cum holem vt
[10]אילן צוארון שבתון ſciabbathon ayyalon czauuaron : & maior
ĩpoꝝ pars nõ pl'ificabunt̃:neq̀ cõnotabunt̃:neq̀[11]mutabunt̃
ĩn cõtinuatione:& ẞm pauciora pl'ificabunt̃ & cõnotabunt̃ vt
ĩn cantica cãticoꝝ cap.iiii. [12] מצורניך miczauuronaich .i. colli
tui:& mutatũ eſt kamecz in ſceua.[13]¶Pihlon pe cum hirek:&
hayn cũ ſceua:& lãmed cũ holẽ vt גבעון cghibhõ קמשון kimſciõ
[14]& hæc non mutabunt̃ vnq̃:& pl'ificata pl'ificabunt̃ in lingua
maſculi vt[15]קמשונים kimſciõnim. ¶Philõ pe cũ ſceua:& hayn
cum hirek:& lãmed cũ holem:[16]& aliqñ ueniet lãmed lenis vt
שפיפון ſcphiphon:& aliqñ[17]cũ dagheſc mghiddon:& hæc nõ
mutabunt̃ penitus.¶Paha lon pe & hayn cũ pathah:[18]& lã-
med cũ holem & dagheſc vt אבדון abadon:& etiã hæc non mu
tabunt̃[19]vnq̃.¶Pahlen pe cum kamecz:& hayn cũ ſceua : &
lãmed cũ ceri vt גרזן garzen:[20]& etiã hæc nõ mutabunt̃ peni-
tus.¶Pahalathon pe cum rapiẽte pathah[21]& hayn & lãmed
cum pathah:& dagheſc in lãmed & tau addita cũ holem[22]vt
עקלתון hakallathon:& ẽ hoc ſolũ in hac maceria.[23]¶Pihlayon
pe cum hirek & hayn qeſcẽs:& lãmed cũ kamecz:& yod addi
ta[24]cũ holem ut קיקיון kikayon:quia nomen eſt kik ẞm Habib:
& ego [25]opinor ẞm mentẽ meam ꝙ nõ ſit hoc:neq̀ illud:quia
Kikayon nõ eſt niſi ex lingua[26]Kikayon ione:& põdus eius eſt
פעלין pihhalon ut גלין cghillayon:& Kik eſt nomẽ de ꝑ ſe ex qe
ſcentibus[27]hayn yod abſq̀ additione:& nõ eſt errandũ ꝓpter
opinionẽ dicentiũ cap.quo incendimus: [28] ꝙ oleũ Kik ipſius
ĩnterp̃tatio ſit Kikayon:quia eſt dicendũ ꝙ ſint noĩa ſinonima
[29]ſimilia in radice: & hic cõpletæ ſunt maceriæ ſtratæ huius.

¶Strata

aleph:& hui⁹ ẽt eſt סילון רמון ſilon rimmon cũ dagheſc lãmed
radicis ad ſignificandũ ſuper defectũ[2] duplicis: qa digna erat
סללון רמון ſillon rimmon: & aliqñ eſſendo pe radicis: aut hayn
[3]radicis lr̃a gutturalis venit cum pathah ipſa pe vt ארמון אחרון
פעמון armon aharon pahamon: niſi[4] ꝙ qñ hayn radicis eſt lr̃a
gutturalis etiã ipſa redit ĩ rapiẽs pathah: & qñ nõ eſt ſic[5] redit
pe ĩ ſeghol: vt חביון עליון חברון עפרון חשבון hebyon helyon hebrõ
hephron heſbbon: & hæc nõ [6]mutabunt̃: neq₃ in cõtinuatiõe:
neq₃ in cõnotatione: neq₃ in pl'itate: & pl'ificata q̃dam ipſorũ
pl'ificãtur[7] in lingua maſculi vt אביונים עליונים ebyonim helyo-
nim: & q̃dam ipſoꝝ in lingua fœminina ut זכרונות zichronoth
[8]& ſil'ia eius.[9] ¶ Pihllan pe cũ hirek: & hayn cũ ſceua & lãmed
cũ kamecz vt פשתן[10] ענין מגדן piſctan hinyan migdan: & in cõti
nuatione mutabit̃ kamecz in pathah: ut[11] diximus in pathah
yod קנין כסף kinyan cheſeph: & pl'ificabunt̃ q̃dã ipoꝝ in lingua
fœminina ut[12] מגדנות דרבונות: & q̃dã ipſoꝝ in lingua maſculi: ut
ענינים קנינים hinyanĩ Kinyanĩ.[13] ¶ Pahlan pe cũ pathah: & hayn
cũ ſceua uel cũ rapiẽte pathah: & lãmed cum kamecz [14]ut רענן
אלמן חרצן rahanã alman harczan: & ſũt ex his q̃ qñ pl'ificabunt̃
nun eſt lenis:[15] & ex his quoꝝ nun eſt cũ dagheſc lenis ut אלמן
אלמנות almã almanoth: & dagheſc ut רענן[16] רעננים חרצן חרצנים ra
hanan rahanãnim harczan harczãnim: & ſic ſunt q̃ pl'ificabũt̃
ĩ lĩgua maſculi ut rahanãnim: & ſũt[17] ĩ lĩgua fœminĩa: ut alma
noth: & ĩ reliqs rebus: & hęc ſũt ſil'ia noĩbus[18] maceriæ p̃cedẽ
tis.[19] ¶ Pahlan pe cũ rapiẽte kãecz: & hayn cũ ſceua: & lãmed
cũ kamecz ut קרבן kuorban:[20] & aliqñ uenit cũ kibbucz ſpha-
thaim: ut ĩ Hezra ca.x. קרבן העצים kurban.i.oblationẽ[21] lignoꝝ
qđ Romani uocãt illũ l brũ Nehemię: & hinc videbit̃ ꝙ in cõ
tinuatiõe[22] mutabit̃ kamecz lãmed in pathah: & ſic eſt שלחן cũ
Kamecz rapiẽte ipſius pe: & oĩa[23] hæc plurificabunt̃ in lingua
fœminĩa קרבנות שלחנות kuorbanoth ſciuolhanoth[24] ¶ פעלון pe
cũ ſceua: & hayn cũ kamecz: & lãmed cũ holem ut רעבון[25] פרזון
rhabon prazon: & q̃dã ipſoꝝ mutabunt̃ in cõtinuatiõe: qa re
dibit pe in pathah:[26] & hayn ĩ rapiẽtẽ pathah: vt ĩ Geñ.c.xlii.
רעבון rahabon.i.famulẽtiã: hoc ẽ frumẽta q̃ emiſtis ad domos
vr̃as. Et q̃dã ipſoꝝ[27] mutabunt̃ ĩn cõnotatiõe: & redibit pe in
hirek: & hayn ĩ ſceua ut in Iudicũ ca.v. [28] פרזונו pirzono.i.for
tes: & ſunt ex his q̃ nõ ɔtinuabunt̃: neq₃ cõnectent̃ cõnotatõi:
& mutabunt̃ pl'ificata[29] in pl'itate: & ueniet hayn cũ ceri: ut in
pſal'.cxxiii. לגאיונים ligeyonim.i.ſupbis: cuius ſingl'e eſt gayon

המסילה הרביעית

האלף ומזה גם כן סלון רמון ברגש למד השרש להורות על חסרון הכפל שהיו ראוים סללון רממון ולפעמים בהיות פא השרש או עין השרש אות גרונית בא בפתח הפא כמו ארמון אחרון פעמון אלא שכשעין השרש אות גרונית גם היא תשוב חטף פתח וכשאינה כן תשוב הפא בסגול כמו חביון עליון חברון עפרון חשבון ואלו לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי והמתרבים מקצתם יתרבו בלשון זכר כמו אביונים עליונים ומקצתם בלשון נקבה כמו זכרונות וכיוצא בו:

פִּעְלָן הפא בחירק והעין בשוא והלמד בקמץ כמו פשתן ענין מגרן ובסמיכות ישתנה הקמץ אל פתח כמו אמרנו בפתח היוד קנין כסף ויתרבו מקצתם בלשון נקבה כמו מגרנות דרבונות ומקצתם בלשון זכר כמו ענינים קנינים:

פַּעְלָן הפא בפתח והעין בשוא או בחטף פתח והלמד בקמץ כמו רענן אלמן חרצן ויש מאלו שכשיתרבו הנון רפה ומהם שהנון ברגש הרפה כמו אלמן אלמנות והרגש כמו רענן רעננים חרצן חרצנים וכן יש שיתרבו בלשון זכר כמו רעננים ויש בלשון נקבה כמו אלמנות ובשאר הענינים אלו דומים לשמות המשעול הקודם:

פָּעְלָן הפא בחטף קמץ והעין בשוא והלמד בקמץ כמו קרבן ולפעמים בא בקבוץ שפתים כמו בעזרא סימן י' קרבן העצים שהרומים קוראים אותו ספר נחמיה ומזה יראה שבסמיכות ישתנה קמץ הלמד אל פתח וכן שלחן גם כן בחטף קמץ הפא וכל א אלו יתרבו בלשון נקבה קרבנות שלחנות:

פְּעָלוֹן הפא בשוא והעין בקמץ והלמד בחלם כמו רעבון פרזון וקצתם ישתנו בסמיכות כי תשוב הפא בפתח והעין בחטף פתח כמו בבראשית סימן מ"ב רעבון בתיכם וקצתם ישתנו בכנוי ותשוב הפא בחירק והעין בשוא כמו בשפטים סימן ה' פרזונו ויש מאלו שלא יסמכו ולא יתחברו בכנוי וישתנו המתרבים ברבוי ותבא העין בצרי כמו במזמור קכ"ג לגאיונים שהיחיד גאיון

בזה

והאחרונה בשורק ולא נמצא כי אם שם אחד חכלילות ׃

פעלית הפא בחטף קמץ והעין בשוא והלמד בחירק כמו גפרית תכנית ויש אומרים שמזה ברית וגזית שראוים להיות בררית גזזית ולא נדגשו אף על פי שהם חסרים שלא תכבד הקריאה ויש גם כן מזה שפא השרש שלהם בפתח כמו אחרית תחתית וכלם לא ישתנו כלל ויקובצו ברבוי בלשון נקבה כמו תחתיות ׃

פעלית הפא בשוא והעין בצרי והלמד בחירק כמו שארית ומזה המשעול גם כן ראשית אלא שבשביל שנחה האלף באה הריש בצרי אף שהיה משפטו ראשית ואלו לא ישתנו ולא יתרבו אבל ימצאו עם הכנוים בלי שנוי כלל כמו ראשיתך שאריתך ׃

פעילית הפא בפתח והעין והלמד בחירק עם דגש העין כמו צפיחית ולפעמים בלא דגש כמו חמשית ואלו לא ישתנו לעולם ויתרבו בלשון נקבה כמו צפיחיות חמשיות ׃

פעלת פא ולמד השרש בקמץ ועין השרש בחטף קמץ כמו מחרת ולא ישתנה כי אם בסמיכות שתבא הלמד בפתח כמו מחרת החדש ולא יתרבו אבל נמצאו עם הכנוי מחרתו ׃

ובזה נשלמו יט משעולי המסילה הזאת השלישית ׃

המסילה הרביעית היא מסילת השלמים בתוספת מם או נון בסופם וקצתם בתוספת יוד וו נון וקצתם בתוספת תו וו נון ובה חמשה עשר משעולים ׃ **צורת** המשעול הראשון ׃

פעלום הפא בחירק והעין בשוא והלמד בחלם כמו שלשום פתאם ובאה האלף תמורת הא כי שרשו פתה ואפשר שתחסר למד השרש כמו מתום שמשפטו מתיום ואלו לא ישתנו ולא יתרבו כלל ׃

פעלם הפא בפתח והעין בשוא והלמד בקמץ כמו סלעם ולפעמים תבא הפא בחטף קמץ כמו באיוב סימן ט אמנם ידעתי כי כן וכן על הרוב אך על המעט בא בקבוץ שפתים כמו במזמור נח האמנם אלם צדק תדברון ואלו לא ישתנו כלל ולא יתרבו ׃

פעלון הפא בחירק והעין בשוא והלמד בחלם כמו זכרון שמעון ומזה ראשון בנח

& ultima cum sciurek: & nõ inuenit nisi nomen unum חכלילות hachliluth.[2] ¶ Puohlith pe cum rapiente kamecz: & hayn cũ sceua: & lãmed cũ hirek ut תכנית[3] גפרית: & sũt dicẽtes ꝙ hui⁹ sit גזית & ברית guozith & buorith: q̃ debẽt esse[4] בררית גזזית barrith gazzith: & nõ fuerũt grauata: licet sint defectiua ne grauet ꝓlatio:[5] & sunt etiam huius quorũ pe radicis ipsorũ est cum pathah: vt אחרית תחתית aharith tahtith: & oĩa ipsa[6] nõ mutabunt penitus: & colligentur in plr̃itate in lingua fœminina ut תחתיות tahtiyyoth.[7] ¶ Phelith pe cũ sceua: & hayn cũ ceri: & lãmed cũ hirek ut שארית scerith:[8] & hui⁹ maceriæ ẽt est ראשית rescith: sed ex eo quia quieuit[9] aleph uenit resc cum ceri: & si ius eius esset ראשית ræscith: & hęc nõ mutabunt[10] & nõ plurificabunt: sed inuenient cum cõnotatíonibus sine mutatione penitus ut שאריתך[11] ראשיתך. ¶ Pahhilith pe cum pathah: & hayn & lãmed cum hirek cum daghesc[12] hayn vt צפיחית czappihith: & aliqñ sine daghesc ut חמשית hamiscith[13] & hæc nõ mutabunt unq̃: & plr̃ificabunt in lĩgua fœminina ut צפיחיות חמישיות czappihiyoth hamisciyoth.[14] ¶ Pahuolath pe & lãmed radicis cũ kamecz: & hayn radicis cũ rapiẽte kamecz ut[15] מחרת mahuorath: & nõ mutabit nisi in cõtinuatione: qa ueniet lãmed[16] cũ pathah vt מחרת mahuorath mensis: & nõ plurificabunt: sed inueniũtur cũ cõnotatione[17] מחרתו mahuoratho: & hic sunt cõpletę decem & nouem maceriæ stra: æ huius tertiæ.

[18] ¶ Strata quarta est strata ꝑfectoꝝ cum additione mem aut [19] nun in ipsoꝝ fine: & q̃dã ipsorũ cũ additione yod vau nun: & q̃dam ipsoꝝ[20] cũ additione tau vau nun: & in illa sunt qnde cim maceriæ. ¶ Forma maceriæ[21] primæ. ¶ Pihlom pe cum hirek: & hayn cum sceua:[22] & lãmed cum holem ut שלשם פתאם scilsciom pithom: & uenit aleph vice[23] he: quia ipsius radix est פתה pathah: & possibile est ꝙ deficiat lammed radicis ut פתום mthom: cui⁹ ius erat[24] mithyom: & hęc nõ mutabũt: nec plr̃ificabunt oĩo. ¶ Pahlam pe cũ pathah:[25] & hayn cũ sceua: & lãmed cũ kamecz: vt סלם: & aliqñ ueniet pe cũ rapiẽte[26] kamecz vt in Iob ca. ix. אמנם uomnam. i. uere scio ꝙ ita sit: & sic ut plr̃m: sed ſm pauciora[27] uenit cũ kibbucz sphathaim: ut ĩ psal'. lvii. האלם si uere utiq; iustitiã loqmini: & hęc[28] nõ mutabũt penit⁹ neq; plr̃ificabunt. ¶ Pihlon pe cũ hirek: & hayn cũ sceua:[29] & lãmed cũ holẽ: vt זכרון שמעון: & huius est ראשון riscion cũ qere

aleph

mutabunť & plĩficabunť in lingua maſculi: ut תולעים tolahim. [2]℄ Pholeth pe cũ ſceua: & hayn cũ holẽ: & lãmed cũ ſeghol vt קטורת[3]נחשת יבשת ktoreth nhoſceth yboſceth: & cũ cõnotationibus mutabiť hayn in ſciurek: vt[4]נחשתה nhuſcta: aut cũ rapiẽte kamecz ut נחשתי קטרתי nhuoſcti Ktuorti ẽm filium Aſcer: & ẽm filiũ Naphtali [5] קטרתי ktarti teth cum pathah: & grauabiť tau in cõnotationibus oĩb[9]. [6]℄ Puheleth pe cũ kibbucz ſphathaim: & hayn & lãmed cũ ſeghol: & hayn cũ daghesc [7] vt כסמת cuſſemeth: & ſunt dicẽtes ꝙ etiã קבעת kubahath ſit huius maceriȩ: [8] & ꝑꝑ lr̃am gutturis uenerũt hayn & lãmed cũ pathah: & hæc nõ mutabunť: neq; [9] plurificabunť niſi in lingua משנה .i. doctrina כוסמין cuſſmin. [10] ℄ Pahluth pe uerbi cũ pathah: & hayn cũ ſceua: & lãmed cũ ſciurek [11] vt ילדות שחרות גבהות אלמנות חיות yalduth ſciahruth gabhuth almnuth hayuth: [12] & grãmatici ĩtroduxerũt huc id ĩ quo mutatũ ẽ ſciurek ĩ holẽ vt אשפות aſcpoth [13] ẽt id quod mutať ĩ eo pathah ĩ kibbucz ſphathaim vt זלות zulluth: & oĩa hȩc plĩficabunť [14] in lingua fœminina: & in quibuſ dã ipſoꝝ addita eſt yod in plĩtate poſt lr̃as radicales [15] ut מלכיות malchiyoth: & hæc non mutabunť vnq̃ niſi אלמנות: niſi ſit hoc: [16] qa addita eſt ei nun: & iõ uenit mem cũ kamecz: & in cõtinuatione mutabiť in ſceua [17] ẽm mẽtem rabi Dauid kimhi. ℄ Pihluth cũ hirek pe & ſceua hayn [18] & ſciurek lãmed vt שפלות רפאות ſciphluth riphuth: & venit aliqñ [19] cũ daghesc hayn vt עקשות hikkſciuth: & hæc non mutabuntur vnquam: & conditiones illorum ſunt ut conditiones [20] primorum. ℄ Phaluth pe cum ſceua: & hayn cum pathah: & lãmed cum ſciurek [21] & daghesc vt פתיות pthayyuth: & ẽ ꝙ ſit lenis lãmed: & grauis [22] hayn ut אילות eyyaluth: & etiam hæc non mutabuntur: neq; plurificabuntur: & ſunt ut duæ maceriæ [23] ꝓcedẽtes. [24] ℄ Philoth pe cũ ſceua: & hayn cũ hirek: & lãmed [25] cũ holẽ ut ידידות ydidoth: & uenit cũ ſciurek lãmed [26] ידידות שרירות כרירות ydiduth ſcriruth criruth. Et aliquãdo uenit hayn radicis cum ceri ut [27] כבדות chbeduth: & quando plurificabũtur ueniẽt oĩa in lingua fœminina: excepto כריתות chrithuth qđ uenit ĩ lĩgua [28] maſculi: ut כריתותיכם chrituthechem כריתותיה chrituthcha: & omnia hæc non mutabuntur vnquam. [29] ℄ Pahliluth pe cũ Kamecz: & hayn cum ſceua: & lammed prima cum hirek:

יִשְׁתַּנּוּ וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ תּוֹלָעִים ׃

פְּעֹלֶת הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחֹלֶם וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ קְטוֹרֶת נְחֹשֶׁת יְבֹשֶׁת וְעִם הַכִּנּוּיִם תִּשְׁתַּנֶּה הָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ נְחֻשְׁתָּהּ אוֹ בַּחֲטַף קָמֵץ כְּמוֹ נְחָשְׁתִּי קְטָרְתִּי לְבֶן אָשֵׁר וּלְבֶן נַפְתָּלִי קְטַרְתִּי הַטֵּית בְּפַתַח וְתַדְגֵשׁ הַתָּו בְּכִנּוּיִם כֻּלָּם ׃

פֻּעֶלֶת הַפֵּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּדָגֵשׁ כְּמוֹ כֻּסֶּמֶת וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם קֻבַּעַת מִזֶּה הַמִּשְׁקוֹל וּבַעֲבוּר אוֹת הַגָּרוֹן בָּאוּ הָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּפַתַח וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ אֶלָּא בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה כּוּסְמִין ׃

פְּעֻלוֹת פֵּא הַפֹּעַל בְּפַתַח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ יַלְדוּת שַׁחֲרוּת גַּבְהוּת אַלְמָנוּת חַיּוּת וְהַמְדַקְדְּקִים הִכְנִיסוּ פֹּה מַה שֶּׁנִּשְׁתַּנָּה בּוֹ הַשּׁוּרֶק לְחֹלֶם כְּמוֹ אַשְׁפּוֹת גַּם מַה שֶּׁנִּשְׁתַּנָּה בּוֹ הַפַּתַח אֶל קִבּוּץ שְׂפָתַיִם כְּמוֹ זֻלּוּת וְכָל אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וּבִקְצָתָם נוֹסֶפֶת יוֹד בְּרִבּוּי אַחַר הָאוֹתִיּוֹת הַשָּׁרְשִׁיּוֹת כְּמוֹ מַלְכִיּוֹת וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם זוּלַת אַלְמָנוּת אֶלָּא אִם יִהְיֶה זֶה שֶׁנּוֹסְפָה בָּהּ הַנּוּן וְלָכֵן בָּאָה הַמֵּם בְּקָמֵץ וּבִסְמִיכוּת תִּשְׁתַּנֶּה אֶל שְׁוָא לְפִי דַּעַת רַבִּי דָּוִד קִמְחִי ׃

פִּעְלוּת בְּחִירֶק הַפֵּא וּשְׁוָא הָעַיִן וְשׁוּרֶק הַלָּמֶד כְּמוֹ שִׁפְלוּת רִפְאוּת וּבָא לִפְעָמִים בְּדָגֵשׁ הָעַיִן כְּמוֹ עִקְּשׁוּת וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם וּתְנָאֵיהֶם כִּתְנָאֵי הָרִאשׁוֹנִים ׃

פְּעַלּוּת הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּפַתַח וְהַלָּמֶד בְּשׁוּרֶק וְדָגֵשׁ כְּמוֹ פְּתַיּוּת וְיֵשׁ שֶׁהִיא רָפָה הַלָּמֶד וּדְגוּשָׁה הָעַיִן כְּמוֹ אֱיָלוּת וְגַם אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ וְהֵם כִּשְׁנֵי הַמִּשְׁקוֹלִים הַקּוֹדְמִים ׃

פְּעִילוּת הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק וְהַלָּמֶד בְּחֹלֶם כְּמוֹ יְדִידוֹת וּבָא בְּשׁוּרֶק הַלָּמֶד יְדִידוּת שְׁרִירוּת כְּרִיתוּת וְלִפְעָמִים בָּא עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּצֵרִי כְּמוֹ כְּבֵידוּת וּכְשֶׁיִּתְרַבּוּ יָבֹאוּ כֻּלָּם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה זוּלַת כְּרִיתוּת שֶׁבָּא בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ כְּרִיתוּתֵיכֶם כְּרִיתוּתֶיהָ וְכָל אֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

פַּעֲלִילוּת הַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק

עֲצֶבֶת שֶׁבָּא בְּאַתְנַח וְכָל אֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת הַיָּחִיד אֶלָּא אֶחָד לְבַד בְּמִשְׁלֵי סִימָן טו וּבְעַצְּבַת לֵב שֶׁשָּׁב סֶגּוֹל הָעַיִן שְׁוָא וְהַלָּמֶד פַּתַח גַּם בַּכִּנּוּי לֹא יָבֹא שִׁנּוּי כְּלָל לְבַד שֶׁהָעַיִן תָּשׁוּב בְּפַתַח כְּמוֹ צַמַּרְתּוֹ וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וּבִסְמִיכוּת הָרַבִּים פָּנִים שׁוֹנִים כִּי בִקְצָתָם כְּשֶׁהָעַיִן אוֹת הַגָּרוֹן תָּבֹא בַּחֲטֶף פַּתַח כְּמוֹ לַהֶבֶת לַהֲבוֹת אֵשׁ וּבִקְצָתָם פֶּא הַשֹּׁרֶשׁ בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ בַּהֶרֶת בֶּהָרוֹת וְזֶה הַמִּין הַשֵּׁנִי הוּא בָרַבִּים בֵּין סָמוּךְ בֵּין מוּכְרַת׃

פִּעֶלֶת הַפֶּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל וְדָגֵשׁ בַּלָּמֶד כְּמוֹ אִגֶּרֶת כִּנֶּרֶת וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁלֹּא יִתְרַבּוּ כְּמוֹ כִּנֶּרֶת וְיֵשׁ שֶׁיִּתְרַבּוּ כְּמוֹ אִגֶּרֶת וְאָז תִּשְׁתַּנֶּה עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ לִשְׁוָא וְיֵאָמֶר אִגְּרוֹת וּבְתֵאָרֵי הַנְּקֵבָה חִגֶּרֶת בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה וּבִלְשׁוֹן מִקְרָא בָּא בְּפַתַח הַפֵּא אוֹת הַגָּרוֹן עִוֶּרֶת׃

פִּעֹלֶת הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּחֹלֶם וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ בִּקֹּרֶת שִׁבֹּלֶת וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת הַיָּחִיד וּקְצָתָם יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת הָרַבִּים וְתָשׁוּב עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ חָטֵף כְּמוֹ שִׁבֹּלֶת שִׁבֳּלֵי וְהַלָּמֶד הִיא בְּצֵירֵי וּמִקְצָתָם לְעוֹלָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה אֲבָל מִקְצָתָם לִפְעָמִים לְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ שִׁבֳּלִים וְלִפְעָמִים בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ שִׁבֹּלוֹת׃

פֻּעֹלֶת הַפֵּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם וְהָעַיִן בְּחֹלֶם וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ כֻּתֹּנֶת וּכְשֶׁיִּסָּמֵךְ הַיָּחִיד תִּשְׁתַּנֶּה הַפֵּא בִּשְׁוָא כְּתֹנֶת וּבַכִּנּוּי תִּשְׁתַּנֶּה הָעַיִן אֶל פַּתַח כְּמוֹ כֻּתָּנְתּוֹ וּבְכִנּוּי הָרַבִּים הָעַיִן תִּשְׁתַּנֶּה לִשְׁוָא כְּמוֹ כָּתְנֹתָם׃

פַּעֹלֶת הַפֵּא בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּחֹלֶם וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֵד בִּסְגוֹל וְהוּא מִלְעֵיל כְּמוֹ כַּפֹּרֶת בַּצֹּרֶת וּכְשֶׁתִּהְיֶה עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן יָסוּר הַדָּגֵשׁ וְתָבֹא פֶּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ כְּמוֹ פָּרֹכֶת וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם׃

פֹּעֶלֶת הַפֵּא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ חוֹתֶמֶת יוֹתֶרֶת כּוֹתֶרֶת וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ בָּרִבּוּי וְלֹא בַּכִּנּוּי וְלֹא בִּסְמִיכוּת׃

פּוֹעָלַת הַפֵּא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְהַלָּמֵד בְּפַתַח כְּמוֹ תּוֹלַעַת וּבְסָמוּךְ נִשְׁתַּנָּה הַקָּמֶץ אֶל פַּתַח וּבַכִּנּוּי וּבָרִבּוּי לֹא

haczabeth.i. dolorem qđ uenit cũ quiete:& oĩa hæc nõ muta
bunť in cõtinuatione ſinglis niſi vnũ[2] ſolũ in ꝓuerbiorũ cap.
.xv.& in עצבת haczbath.i.dolore cordis:ꝙ rediit ſeghol hayn
ſceua & lãmed[3] pathah:etiam in cõnotatione nõ ueniet muta
tio penit⁹:excepto ꝙ hayn reddiť pathah vt עמרתו czãmarto :
[4]& lãmed eſt cum ſceua:& in cõtinuatione plurium ſunt modi
multi:qa in quibuſdã ipſoꝝ quãdo hayn eſt lr̃a [5]gutturis uenit
cũ rapiente pathah vt להבת להבות lahebeth lahaboth.i.lãpades
ignis:& in quibuſdã ipſoꝝ pe radicis[6] eſt cũ ſeghol & hayn cũ
kamecz vt בהרת בהרות bahereth beharoth:& hæc ſpẽs ſecunda
eſt in plibus[7] ſiue cõtinua ſiue diſiũcta.[8] ¶ Piheleth pe cũ hi-
rek:& hayn & lãmed cum ſeghol:&agheſc in lãmed vt [9]אגרת
כנרת icghreth chĩnereth: & ſũt ex his quæ nõ plificanť vt כנרת:
& ſunt[10] q̃ plificanť vt אגרת:& tunc mutabitur hayn radicis in
ſceua:& dicetur אגרות igghroth:[11]& ĩ adiectiuis fœminæ חגרת
hicgghereth in lingua miſcna:& ĩ lingua mikra.i.bibliȩ uenit
cũ pathah pe [12] lr̃a gutturis עורת hauuereth.[13] ¶ Piholeth pe
cũ hirek : & hayn cũ holem & agheſc : & lãmed cũ ſeghol ut
בקרת [14] שבלת bikkoreth ſcibboleth:& nõ mutabunť in cõtinua
tiõe ſinglis:& q̃dã ipſoꝝ mutabunť in cõtinuatiõe[15] pluriũ:&
redibit hayn radicis ĩ kamecz rapiẽtẽ vt ſcibboleth ſcibbuole
& lãmed eſt[16] cũ ceri:& q̃dã ipſoꝝ ſemp plificabunť in lingua
fœminina:ſed q̃dam ipſoꝝ aliqñ[17] ſũt linguæ maſculi ut ſcib
bolim:& aliqñ ĩ lingua fœminĩa ut ſcibboloth.[18] ¶ Puholeth
pe cũ kibbucz ſphathaim:& hayn cũ holẽ & agheſc : & lam-
med cũ ſeghol ut [19]cuttoneth:& qñ ↄtinuabiť ſingle mutabiť
pe ĩ ſceua כתנת chthoneth:& in cõnotatiõe[20] mutabiť hayn in
pathah vt כתנתו cuttanto:& in cõnotatione plurium hayn mu
tabiť in ſceua[21] ut כתנותם cuttnotham.[22] ¶ Paholeth pe cum
pathah:& hayn cũ holẽ & agheſc:& lãmed cũ ſeghol & eſt ꝓ
ductũ[23] vt כפרת בצרת capporeth baczoreth:& qñ fuerit hayn
radicis ex lr̃is lenitatis [24] remouebiť agheſc & ueniet pe ra-
dicis cũ kamecz vt פרכת parocheth:& hȩ nõ mutabũť[25] vnq̃.
[26] ¶ Poheleth pe cũ holẽ:& hayn & lãmed cũ ſeghol vt חתמת
כותרת [27] יותרת hothemeth & yothereth cothereth & ñ mutabũť
ĩ plitate:neq; ĩ ↄnotatõe neq; ĩ ↄtĩuatiõe.[28] ¶ Pohalath pe cũ
holẽ:& hayn cũ kamecz:& lãmed cũ pathah ut תולת:[29]& ĩ cõti
nuatõe mutatũ ẽ kamecz ĩ pathah:& ĩ ↄnotatõe & ĩ plitate nõ
mutabuntur

¶Pihila pe cũ hirek : & hayn cum hirek & dagheſc:& lãmed cum Kamecz ut[2] צפיה עליה : & hæc non mutabuntur vnquam: & plurificabuntur omnia ipſa in lingua[3] fœminina.

[4]¶Puhla pe cum kibbucz ſphathaim:& hayn cum ſceua:& lãmed cum kamecz : & non[5] inuenitur in hac maceria ſeparatũ ſingulare:ſed inuenitur vnum[6] cũ cõtinuatione & pluralitate in Regũ libro tertio capitulo quarto ארות pręſepia equoꝶ.

[7]¶Phula pe cum ſceua:& hayn cum ſciurek:& lammed cum kamecz vt מלוכה[8] סגולה : & quando pe eſt litteta gutturis uertiẽ pathah vt עזובה[9] המולה: & ambæ hæ ſpecies aliquando uenient cum dagheſc lãmed:vt הכולה[10] סגולה:& aliquãdo lenis ut מלוכה עזובה:& nõ mutabunẽ hæc unq̃:[11] & plĩficabunẽ oĩa ipſa in lingua fœminina:hæ ſunt ſexdecim maceriæ ſtratę[12] ſcđæ.

[13]¶Strata tertia & eſt ſtrata perfectoꝶ ſuperadditoꝶ tau[14] in qua ſunt.xix.maceriæ. Forma maceriæ[15] primæ. ¶Pheleth pe cum ſceua:& hayn & lãmed cum ſeghol : vt גברת gbereth: [16] & aliquando hayn eſt cũ ceri vt שחלת תכלת:& quando pe eſt littera gutturis[17] erit cum rapiente pathah ut עצרת עשרת hacereth haſereth:& in continuatione nõ mutabuntur : ſed in cõnotatione[18] mutabuntur ẜm modos diuerſos: quia aliquãdo ueniet lãmed radicis cum ſceua vt חברתך[19] כהמתך : & aliqnãdo hayn cum hirek : & lãmed cum ſceua: ut גברתי gbirti : & aliqñ inuenitur[20] ſingulare ſeparatum & cum cõnotatione ſup alia maceria: & cõnotatio plurium ſuper via[21] maceriæ huius vt אמה ama:ꝑ cõnotatio ſinglĩs eſt אמתו amatho:& cõnotatio plurium עמהותיו[22] אמהותיך:& ſic plura etiam ſine cõnotatione אמהות ẜm pondus אטרות hataroth: quod eſt[23] in hac maceria.

[24]¶Paheleth pe cũ pathah: hayn & lãmed cum ſeghol : & in hayn dagheſc ut[25] אדרת צמרת addereth czãmereth: & qñ hayn eſt lr̃a gutturis ablatũ eſt dagheſc[26] ut שחפת גחלת ſciahepheth gaheleth:& quãdo lãmed eſt littera gutturis : tunc pe & hayn & lãmed omnia ipſa ſunt[27] cum pathah vt גבחת צפחת:& alia ab eis:& exiuit ab hac ſumma קרחת karahath:cuius koph[28] eſt cũ kamecz ob ipſius ꝓpinquitatem ad reſc:quæ eſt littera lenitatĩs:& ſic quãdo uenit ĩ pauſa[29] vt עצבת haczabeth:quæ quãdo eſt cõtinuata czade uenit cũ Kamecz:ut ꝓuerbioꝶ ca.x.dabit

haczabeth

פְּעִילָּה הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּחִירֶק וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ צְפִיָּה עֲלִיָּה וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם וְיִתְרַבּוּ כֻּלָּם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה׃

פֻּעְלָה הַפֵּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ וְלֹא נִמְצָא בָּזֶה הַמִּשְׁקָל נִפְרָד יָחִיד אֲבָל נִמְצָא אֶחָד בִּסְמִיכוּת וְרִבּוּי בִּמְלָכִים סֵפֶר שְׁלִישִׁי סִימָן ד׳ אֻרְוֹת סוּסִים׃

פְּעוּלָּה הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מְלוּכָה סְגוּלָּה וּכְשֶׁהַפֵּא אוֹת הַגָּרוֹן תָּשׁוּב פַּתָּח כְּמוֹ עֲזוּבָה הֲמוּלָּה וּשְׁנֵי אֵלּוּ הַמִּינִים לִפְעָמִים יָבֹאוּ בְּדָגֵשׁ הַלָּמֶד כְּמוֹ סְגוּלָּה הֲמוּלָּה וְלִפְעָמִים רָפֶה כְּמוֹ מְלוּכָה עֲזוּבָה וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ אֵלֶּה לְעוֹלָם וְיִתְרַבּוּ כֻּלָּם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה אֵלֶּה הֵם שִׁשָּׁה עָשָׂר מִשְׁקְלֵי הַמְּסִלָּה הַשֵּׁנִית׃

המסילה

הַשְּׁלִישִׁית וְהִיא מְסִלַּת הַשְּׁלֵמִים נוֹסְפֵי תָּיו בָּהּ תִּשְׁעָה עָשָׂר מִשְׁקָלִים׃ צוּרַת הַמִּשְׁקָל הָרִאשׁוֹן׃

פְּעֶלֶת הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ גְּבֶרֶת וְלִפְעָמִים הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ תְּכֵלֶת שְׁחֵלֶת וּכְשֶׁהַפֵּא אוֹת הַגָּרוֹן תִּהְיֶה בַּחֲטַף פַּתָּח כְּמוֹ עֲצֶרֶת עֲשֶׂרֶת וּבִסְמִיכוּת לֹא יִשְׁתַּנּוּ אֲבָל בְּכִנּוּי יִשְׁתַּנּוּ עַל פָּנִים שׁוֹנִים כִּי לִפְעָמִים תָּבֹא לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא כְּמוֹ חֲבֶרְתְּךָ בְּהֶמְתְּךָ וּפַעַם הָעַיִן בְּחִירֶק וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא כְּמוֹ גְּבִרְתִּי וְלִפְעָמִים נִמְצָא הַיָּחִיד נִפְרָד וְעִם הַכִּנּוּי עַל מִשְׁקָל אַחֵר וְכִנּוּי הָרַבִּים עַל דֶּרֶךְ הַמִּשְׁקָל הַזֶּה כְּגוֹן אָמָה שֶׁכִּנּוּי הַיָּחִיד אֲמָתוֹ וְכִנּוּי הָרַבִּים אַמְהוֹתָיו אַמְהוֹתֶיךָ וְכֵן הָרַבִּים אַף בְּלֹא כִּנּוּי אֲמָהוֹת עַל מִשְׁקַל עֲטָרוֹת שֶׁהוּא בְּמִשְׁקָל הַזֶּה׃

פַּעֶלֶת הַפֵּא בְּפַתָּח וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל וּבָעַיִן דָּגֵשׁ כְּמוֹ אַדֶּרֶת צַמֶּרֶת וּכְשֶׁהָעַיִן אוֹת הַגָּרוֹן הוּסַר הַדָּגֵשׁ כְּמוֹ שַׁחֶפֶת גַּחֶלֶת וּכְשֶׁהַלָּמֶד אוֹת הַגָּרוֹן אָז הַפֵּא וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד כֻּלָּם בְּפַתָּח כְּמוֹ גַּבַּחַת צַפַּחַת וְזוּלָתָם וְיָצָא מִזֶּה הַכְּלָל קָרַחַת שֶׁהַקּוֹף קְמוּצָה לְקָרְבָתָהּ אֶל הָרֵישׁ שֶׁהִיא אוֹת הָרִפְיוֹן וְכֵן כְּשֶׁבָּא בְּהֶפְסֵק כְּמוֹ עַצָּבֶת שֶׁכְּשֶׁהִיא סְמוּכָה הַצָּדִי תָּבֹא בְּקָמֶץ כְּמוֹ בְּמִשְׁלֵי סִימָן י׳ יִתֵּן

עצבת

כמו טומאה חפשה וכשהעין אות הגרון נחה אז תנוח העין ותהיה הפא בקמץ כמו באשה ואלו כלם לא ישתנו כלל:

פעלה הפא בחירק והעין בשוא והלמד בסגול כמו לבנה ואלו לא ישתנו ולא יתרבו לעולם אמנם הכפולים אשר בזה השקל ישתנו בסמיכות מסגול לצרי כמו צחה אשה שראוים להיות צחחה אששה:

פעלה הפא בפתח והעין בקמץ ורגש והלמד בקמץ כמו יבשה בקשה וכשהעין מאותיות הרפיון אז יפול הרגש כמו חרבה פרשה ובסמיכות תשוב ההא תיו ועין השרש תהיה פתוחה וכלם יתרבו בלשון נקבה כמו בקשות כפרות ובאחד ישתנה ברבוי קמץ העין לחלם ותנוח הלמד כשלמד השרש אלף כמו חטאה חטאת:

פעולה הפא בפתח והעין בשורק ורגש והלמד בקמץ כמו חבורה בכורה ואלו לא ישתנו ברבוי ולא בסמיכות ולא בכנוי ולפעמים ימצאו אלה עם פא השרש בחרק כמו בכורה שנמצא גם כן בכורה גדופה:

פועלה הפא בחלם והעין בצרי והלמד בקמץ כמו שורקה סוחרה ולפעמים נמצא עין השרש בשוא בוגדה סוללה ובסמיכות הרבוי לא ישתנו אבל בסמיכות היחיד ישתנו מקצתם כמו תועבה תועבת שהומר הצרי אל חטף פתח וכל אלו מתרבים בלשון נקבה:

פעילה הפא בשוא והעין בחירק והלמד בקמץ כמו גבירה ספינה שתיה וכשתהיה פא השרש אות גרונית תבא בפתח כמו עניה אכילה וכל אלו לא ישתנו רא בקבוץ הרבוי ולא בסמיכות ולא בכנוי אבל בקצתם למד השרש ברגש כמו שביה ובקצתם רפה כמו מדינה:

פעולה בשוא הפא וחלם העין וקמץ הלמד כמו בשורה זמורה שחורה שלשה וכשהפא אות הגרון ישוב השוא חטף פתח כמו חגורה אגורה ולא ישתנו כל אלה כלל ולא יתרבו אלא בלשון נקבה זולת שמות המספר שיתרבו בלשון זכר שלשה שלשים שמנה שמנים:

vt שומאה חפשה: & quãdo hayn littera gutturis eſt quieſcẽs: tunc quieſcet hayn: & erit[2] pe cum kamecz vt באשה : & hæc oĩa ipſa non mutabuntur omnino. [3]¶ Pihle pe cum hirek: & hayn cũ ſceua: & lãmed cum ſeghol vt לבנה[4] & hæc nõ mutabunť & nõ plurificabunť vnq̃: ſed duplicia[5] quæ ſunt in hoc põdere mutabuntur in cõtinuatione ex ſeghol in ceri ut צחה אשה quæ decebat[6] eſſe צחחה אששה. ¶ Pahala pe cum pathah: & hayn cũ kamecz & dagcſc:[7] & lãmed cum kamecz ut יבשה בקשה: & quãdo hayn eſt de lĩis[8] lenitatis: tunc cadit dagheſc ut חרבה פרשה: & in cõtinuatione redit he tau:[9] & hayn radicis erit cũ pathah: & omnia illa plurificãtur in lingua fœminina ut בקשות[10] כפרות & in uno mutabitur in pluralitate kamecz hayn in holem: & quieſcet lãmed: quãdo lãmed[11] radicis eſt aleph vt חטאה חטאת.

¶ Pahula pe cum pathah: & hayn cum ſciurek[12] & dagheſc: & lãmed cum kamecz ut חבורה בכורה: & hæc non mutabuntur[13] in pluralitate neq; in continuatione neq; in connotatione: & aliquando inuenientur hæc cum pe radicis[14] cum hirek ut בכורה φ inuenitur etiam בכורה גדופה.

[15]¶ Pohela pe cum holem: & hayn cum ceri: & lammed cum kamecz ut שוריקה סוחרח:[16] & aliquando inuenitur hayn radicis cum ſceua בוגדה סוללה: & in continuatione[17] pluralitatis non mutabuntur: ſed in cõtinuatione ſingularis mutabunť quædam ipſorum vt תועבת[18] תועבה φ cõmutatum eſt ceri in rapiẽtem pathah: & omnia hæc plurificantur in lingua fœminina.

[19]¶ Phila pe cum ſceua: & hayn cũ hirek: & lãmed cũ kamecz ut ספינה שתיה[20] גבירה: & quando erit pe radicis: littera gutturalis veniet[21] cum pathah ut עניה אבילה: & omnia hæc non mutabuntur nec in collectione pluralitatis: neq;[22] in cõtinuatione: neq; in cõnotatione: ſed in quibuſdam ipſorum lãmed radicis eſt cum dagheſc: ut שביה:[23] & in quibuſdam ipſorum eſt lenis ut בדינה.

[24]¶ Phola cum ſceua pe & holem hayn & Kamecz lãmed vt בשורה זמורה:[25] שחורה שלשה & quãdo pe eſt littera gutturis redit ſceua rapiens[26] pathah vt חגורה אגורה: & non mutabuntur oĩa hæc penitus: neq; plurificabuntur niſi[27] in lingua fœminina: exceptis nominibus numeri q̃ plurificabuntur in lingua maſculina שלשה[28] שלשים שמנה שמנים.

¶ Phila

& redit in cõtinuatione he in tau & Kamecz pathah vt in Exodi cap.xxxv.חכמת לב.[2] ¶ Phala pe cum ſceua & hayn:& lãmed cum Kamecz vt ברכה צדקה[3]נערה:& aliquando ueniet rapiẽs pathah vice ſceua[4]quãdo pe eſt littera gutturalis vt חרדה:& quãdo continuantur mutabuntur ſceua in hirek[5]& Kamecz hayn uerbi in ſceua:& Kamecz lãmed radicis in pathah vt in Prouerbiorꝵ capl'o[6]decimo:& mutata eſt he in tau: & qñ pe eſt cũ rapiente pathah mutabiť etiam [7] ipſa hayn in ſceua vt חרדה:& qñ hayn eſt littera gutturalis mutabiť etiã pe uerbi[8]in pathah & hayn in rapiẽtẽ pathah ut in libro numeri cap.vi.קערת כסף: [9]& aliquando non mutabitur in cõtinuatione vt מערה מערת qđ non eſt mutatum niſi[10]Kamecz reſc in pathah cauſa mutationis he:& ſic etiam variatur mutatio[11]in cõnotationibus:quia in quibuſdã ipſorũ cõmutatur ſceua in hirek : & kamecz hayn in ſceua vt [12]ברכתו:& aliquando hayn uerbi littera gutturalis cõducet pe cũ pathah:& ipã[13]ueniet cum rapiente pathah ut גערתו. ¶ Pehala pe uerbi cum ſeghol [14]& hayn:& lãmed cum kamecz ut בהלה נחכה : & ex [15] כחה quod decet dicere בההיה niſi quia uenit cum defectu yod lammed radicis : & ſic [16] בות בהיות & גאיות:& ambo hæc pe uerbi eſt cum ceri vice ſeghol : & hæc non [17]mutabunť nec cõtinuatione neꝗ cõnotatione neꝗ pluralitate:& plurificantur omnia in lingua fœminina.

[18] ¶ Phela pe cum ſceua: & hayn cũ ceri: & lãmed cũ kamecz vt ברכה בהמה[19]גזלת:& quædam ipſorum non mutantur in pluralitate neꝗ in cõtinuatione[20]vt שאלה שאלת שאלות:& aliquãdo mutatur ſceua in ſeghol:& ceri hayn[21]in rapientem ſeghol vt בהמה בהמת גזלה גזלת:& quædam non mutantur etiã[22]in cõnotatione vt שאלה שאלתי:& quædam ipſorũ aliquãdo mutanť:& aliquãdo nõ[23]mutantur ut נבלה:quia in Iſaya cap.xxvi. נבלתי non fuit mutatum:& in [24]Deutronomio cap.xxi. nõ pernoctabit נבלתו mutatũ eſt ſceua in hirek:& ceri in ſceua[25]& ĩ pluralitate non mutabunť vnꝗ̃:& ſunt illorum quæ plurificanť in lingua maſculina ut לבנים תאנה תאנים[26]לבנה:& ſi in cõnotatione mutata ſit in eis pl'itas ut לבניכם:& ſic[27]ꝗ̃dam ipoꝵ mutabunť cõtinuatiõe לבנה לבנת:& ſunt ipſoꝵ ꝗ̃ plurificãtur in lingua fœminina [28]vt ברכה ברכות גזלה גזלות שאלה שאלות. ¶ Puhla pe[29]cũ Kibbucz ſphathaim uel ſciurek: & hayn cũ ſceua : & lãmed cũ Kamecz

ut

ותשוב בסמכות ההיא אל תיו והקמץ פתח כמו בואלה שמות סימן ל״ה חכמת לב׃

פעלה

הפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו נערה צדקה ברכה ולפעמים תבא חטף פתח תמורת השוא כשהפא אות גרונית כמו חרדה וכשיסמכו נתחלפו השוא אל חירק וקמץ עין הפעל אל שוא וקמץ למד השרש אל פתח כמו במשלי סימן י׳ ברכת יהוה ונשתנית ההיא אל תו וכשהפא בחטף פתח תשתנה גם העין אל שוא כמו חרדה וכשהעין אות הגרון תשתנה גם פא הפעל אל פתח והעין אל חטף פתח כמו בספר וידבר סימן ו׳ קערת כסף ולפעמים לא תשתנה בסמיכות כמו מערה מערת שלא נשתנה רק קמץ הריש אל פתח בסבת השתנות ההיא וכן גם כן יתחלף ההשתנות בכנוים כי בקצתם יומר השוא אל חירק וקמץ העין אל שוא כמו ברכתו ולפעמים העין הפעל אות גרונית תביא הפא בפתח והיא תבא בחטף פתח כמו גערתו׃

פעלה

פא הפעל בסגול והעין והלמד בקמץ כגון נחמה בהלה ומן ב כהה שראוי לומר כהיה אלא שבא בחסרון היוד למד השרש וכן כהות כהיות וגאיות ושני אלו פא הפעל בצרי תמורת הסגול ואלו לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי ויתרבו כלם בלשון נקבה

פעלה

הפא בשוא והעין בצרי והלמד בקמץ כמו גזרה בהמה ברכה ומקצתם לא ישתנו ברבוי ולא בסמיכות כמו שאלה שאלת שאלות ולפעמים ישתנה השוא בסגול וצרי העין בחטף סגול כמו גזלה גזלת בהמה בהמת ומקצתם לא ישתנו אף בכנוי כמו שאלה שאלתי ומקצתם לפעמים ישתנו ולפעמים לא ישתנו כמו נבלה נבלת כי בישעיה סימן כ״ו נבלתי יקומון לא נשתנה ובאלה הדברים סימן כ״א לא תלין נבלתו נשתנה השוא בחירק והצרי בשוא וברבוי לא ישתנו לעולם ויש מהם שמתרבים בלשון זכר כמו לבנה לבנים תאנה תאנים אף כי בכנוי נשתנה בם הרבוי כמו לבניכם וכן מקצתם ישתנו בסמיכות לבנה לבנת ויש מהם שיתרבו בלשון נקבה כגון ברכה ברכות גזלה גזלות שאלה שאלות׃

פעלה

הפא בקבוץ שפתים או שורק והעין בשוא והלמד בקמץ

כמו

גָּדוֹל וַיֹּאמֶר שׁוּנַמִּית וְזֶה גְּבוּל הַמְּסִלָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא מְסִלַּת הַשְּׁלֵמִים הַשָּׁוִים ׃

הַמְּסִלָּה

הַשֵּׁנִית הִיא מְסִלַּת הַשְּׁלֵמִים הַנּוֹסָפִים הֵא בְּסוֹפָם וּבָהּ חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִשְׁעוֹלִים ׃

פְּעָלָה בְּחִירֶק הַפֵּא וּשְׁוָא הָעַיִן וְקָמֶץ הַלָּמֶד כְּמוֹ שִׁבְיָה שִׂמְלָה שִׁפְחָה וְלִפְעָמִים תֶּחְסַר עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ וְתָבֹא דָּגֵשׁ בַּלָּמֶד כְּמוֹ חִטָּה הָרָאוּי לִהְיוֹת חִנְטָה וְלִפְעָמִים תִּתְרַחֵב פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ וְתָבֹא בְּפַתַּח תְּמוּרַת חִירֶק כְּמוֹ כְּשֶׁתִּהְיֶה הָעַיִן אוֹת גְּרוֹנִית כְּגוֹן אַהֲבָה אַחֲוָה אוֹ כְּשֶׁתִּהְיֶה הַפֵּא גְּרוֹנִית כְּגוֹן עַלְוָה עַנְוָה וְלִפְעָמִים יִקְרֶה זֶה עַל הַמְּעַט אַף בְּלֹא אוֹת גְּרוֹנִית כְּמוֹ בְּוַיִּקְרָא סִימָן יד וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת שְׁנָתָהּ וְכָל אֵלּוּ יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִכוּת וּבְרִבּוּי וּבְכִנּוּי בְּהָמִיר הַהֵא אֶל תָּו כְּמוֹ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן יו שִׁפְחַת שָׂרַי שֶׁהוּמְרָה הַהֵא אֶל תָּיו וְהַקָּמֶץ אֶל פַּתַּח וְלִפְעָמִים בְּאֵלֶּה תִּשְׁתַּנֶּה הַהֵא אֶל תָּיו וְהַחִירֶק אֶל חֲטֶף פַּתַּח וְהַקָּמֶץ גַּם כֵּן אֶל פַּתַּח כְּמוֹ בְּיִרְמְיָה סִימָן בֿ אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ וּבְרִבּוּי כְּמוֹ כְּבָשׂוֹת הָאֵלֶּה בִּבְרֵאשִׁית סִימָן כֿא בְּחִלּוּף הַחִירֶק אֶל שְׁוָא וְהַשְּׁוָא אֶל קָמֶץ וְהַקָּמֶץ אֶל חֹלֶם וְהַהֵא אֶל וָו וּבְתוֹסֶפֶת הַתָּו וּבְרִבּוּי וּבִסְמִיכוּת יַחַד בְּאוֹתוֹ סִימָן עַצְמוֹ כִּבְשׂוֹת הַצֹּאן בִּתְמוּרַת הַקָּמֶץ אֶל חֹלֶם וּבְאוֹתִיּוֹת הַגְּרוֹנִיּוֹת תִּשְׁתַּנֶּה הַהֵא אֶל וָו בְּתוֹסֶפֶת הַתָּיו וְהַפַּתַּח יוּמַר אֶל שְׁוָא כְּגוֹן בְּאֶסְתֵּר סִימָן בֿ נְעָרוֹת וְהַחֲטֶף פַּתַּח גַּם כֵּן הוּמַר אֶל קָמֶץ וּבִסְמִיכוּת תִּשְׁתַּנֶּה הַהֵא וְהַקָּמֶץ אֶל חֹלֶם כְּמוֹ בְּאֶסְתֵּר סִימָן דֿ נַעֲרוֹת אֶסְתֵּר וּבְכִנּוּי אֵין שִׁנּוּי רַק הַהֵא אֶל תָּיו כְּמוֹ שִׁפְחָה שִׁפְחָתְךָ אַהֲבָה אַהֲבָתְךָ וּבְקִבּוּץ הָרַבִּים רוּבָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וּקְצָתָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ פִּשְׁתָּה פִּשְׁתִּים חִטָּה חִטִּים ׃

פֶּעְלָה הַפֵּא בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ עֶרְוָה וְזוּלָתוֹ וּבְאֵלּוּ גַּם כֵּן בְּהִתְהַפֵּךְ הַהֵא אֶל תָּו יוּמַר הַקָּמֶץ אֶל פַּתַּח כְּמוֹ עֶרְוַתוֹ וּשְׁאָר עִנְיְנֵי זֶה הַמִּשְׁעוֹל דּוֹמִים לַמִּשְׁעוֹל הַקּוֹדֵם ׃

פָּעְלָה הַפֵּא בַּחֲטֶף קָמֶץ וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ חָכְמָה וְזוּלַת זֶה וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לֹא בִּסְמִיכוּת וְלֹא בְּכִנּוּי וּבְרִבּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל חֹלֶם כְּמוֹ חָכְמוֹת

וַתָּשׁוּב

magnũ:& dicetur שונמית.Et hic est terminus stratę primę quę
est strata[2] perfectorum æqualium.
[3]Strata secunda est strata perfectorũ supadditorꝶ he in suo
vltimo[4] & in ea sunt quindecim maceriæ.[5] Pihla cũ hirek
pe & sceua hayn & kamecz lãmed vt שפחה[6]שמלה שביה:& aliquã
do deficit hayn radicis:& ueniet daghesc[7]in lãmed vt חטה qđ
debet esse חנטה.Et aliquando ampliatur pe radicis[8] & ueniet
cum pathah vice hirek:vt quando erit hayn littera gutturalis
vt[9]אהבה אחוה:aut quãdo erit pe gutturalis vt ענוה עלוה:& aliqñ
[10]accidet hoc raro etiã sine littera gutturali ut in leuitici cap.
.xiiii.Et אחת בת שנתה[11]וכבשה & omnia hæc mutabunẽ in conti-
nuatione & in pluralitate & in connotatione cõmutando he
[12]in tau vt in Genesi ca.xvi.שפחת שרה ꝙ cõmutata est he in tau
[13]& kamecz in pathah.Et aliquando in his mutatur he in tau:
& hirek in[14]rapiente pathah:& kamecz etiam in pathah vt in
Hieremia capitulo secũdo כלולתיך[15]אהבת:& in pluralitate vt
כבשות האלה Genesis cap.xxi.cum cõmutatiõe hirek[16]in sceua:
& sceua in kamecz:& kamecz in holẽ:& he in vau:& cũ addi-
tione tau[17]& in pluralitate & continuatione simul in illo cap.
eodem כבשות הצאן cum cõmutatione[18] Kamecz in holem. Et
in litteris gutturalibus mutabitur he in uau cum additione
[19]tau:& pathah cõmutabitur in sceua:vt in Ester capitulo se-
cundo נערות:& rapiens pathah[20]etiam mutata est in kamecz.
Et in continuatione mutabitur he & kamez in[21]holem:vt in
Ester capitulo quarto נערות אסתר:& in cõnotatione non est mu
tatio nisi[22]he in tau:vt שפחה שפחתך אהבה אהבתך : & in collectiõe
plurium[23]maior pars ipsorum plurificantur in lingua fœmi-
nina:& quædam ipsorum plurificãtur in lingua masculina vt
פשתים חטה חטים[24]פשתה. Pehla pe cum seghol:& hayn cũ sce-
ua:& lãmed[25]cum kamecz vt ערוה & alia ab eo: & in his etiam
in uersione he[26]in tau cõmutatur kamecz in pathah vt ערותו:
& residuæ reꝶ huius maceriæ[27]similes sunt maceriæ præce-
denti. Puohla pe cum rapiẽte kamecz:& hayn[28] cũ sceua:
& lãmed cum kamecz vt חכמה : et alia ab hoc.Et hæc non mu-
tantur[29]nec in continuatione neq; in connotatione:et in plu
ralitate mutabitur kamecz in holem : vt חכמות hochmoth :
et reddit

¶Maceria trigesima forma ipsius est. ¶Puhal cũ sciurek pe & kamecz hayn [2] cũ daghesc גומץ ילד אכל כלם: & maior ipsorũ pars pe est cũ קבוץ שפתים [3] nisi גומץ & ילד quæ sunt mutata: & iõ non posuimus illis põdus separatũ: & inuenimus ex hoc [4] etiã vnum cum rapiente kamecz אמן: omnia hæc non mutanẽ: neq; plurificantur nisi [5] lingua masculina: excepto סולם quod plurificatur in lingua משנה idest doctrinæ lingua fœminina: & dicetur [6] סולמות. ¶Puhol pe cum Kibbucz sphathaim: & hayn cũ holem & daghesc: & non [7] inuenitur huius põderis nisi nomẽ uerbi: cuius non fuit latum agens ipsum [8] ut גנב: & mutatur in cõnotatione holem in rapientẽ kamecz כבלו: & si nõ inueniaẽ de his [9] separatũ: & sunt introducẽtes in hãc materiã גדלו קמצו: & nõ est hæc mẽs mea: qa illa [10] sunt noĩa rerũ: & hęc suut noĩa verboꝝ vt exponeẽ in strata uerborũ: [11] qđ est caput de per se. ¶Pahil pe cum Kamecz: & hayn cũ hirek קציר [12] גדיש פתיל maior pars ipsorum mutabitur in cõtinuatione: & in cõnotatiõe & in pluralitate cõmutando [13] Kamecz in sceua: & quædã ipsorum non mutantur ut שליש: cuius plĩtas est שלישים: & ipsius cõnotatio est [14] שלשו & in pluribus שלשיו & in cõtinuatione שלישו: & rabi Dauid kimhi opinatus est ꝙ hæc [15] ꝓprietas accidisset noĩ שליש ad distinguẽdũ inter ipius genita & genita adiectiuorũ שלש [16] qui dicũt ex שלישו ושל שי: & sũt de his quoꝝ hayn uerbi est cũ daghesc vt [17] לפיד כפיר & alia ab eis: & hæc nõ mutanẽ penitus vnq̃: & est pars huius [18] maceriæ cuius in plĩtate uenit lãmed radicis cũ daghesc vt סעיף סעיפים: & alia ab eo: [19] & plĩficanẽ oĩa hæc in lingua masculina si nõ fuerint adiectiua fœminarꝝ: & sunt q ĩtroducũt in hanc [20] materiã ea quoꝝ pe uerbi ipsoꝝ est cũ sceua vt גביר כסיל ידיד רצין: [21] & hæc non mutãtur vnq̃. ¶Pehol pe cũ ceri: & hayn cũ holem leni [22] ut אפוד ערום: & hæc non mutanẽ unq̃: neq; plĩficaẽ [23] de eis nisi ערום ערומים. ¶Trigesimaq̃rta est. [24] ¶Pehul pe cũ ceri: & hayn cũ sciurek vt אמון אבום אשון: & q̃dam eoꝝ [25] plĩficantur vt אמון אמונים: & etiã hæc non mutanẽ omnino. [26] ¶Pohol pe & hayn cum holem: & ſm hoc pondus non est nisi vnum solum הורן [27] & non mutatur & plurificatur הורונים. ¶Puhel est [28] forma vltima stratæ huius: & est cum ceri hayn [29] & sciurek pe ut שונם & cõstruitur ex hoc nomen patronymicum commutatione ceri in pathah

magnum

המשעול השלשים צורתו: **פועל** בשורק הפא וקמץ העין דגושה גומץ יולד אכל סלם ורבם הפא בקבוץ שפתים אלא יולד וגומץ שנשתנו ולכן לא שמנו להם שקל נפרד ונמצא מזה גם כן אחד בחטף קמץ אמן כל אלה לא ישתנו ולא יתרבו אלא בלשון זכר זולת סלם שיתרבה בלשון משנה בלשון נקבה ויאמר סלמות:

פעל הפא בקבוץ שפתים והעין בחלם ודגש ולא נמצא מזה המשקל אלא שם הפעל שלא הוזכר פועלו כמו גנב וישתנה בכנוי החלם בחטף קמץ סבלו ואם לא נמצא מאלו הנפרד ויש מכניסים בזה המשעול גדלו קמצו ואין זה דעתי כי אותם הם שמות דברים ואלו שמות פעלים כמו שיתבאר במסלת הפעלים שהוא שער בפני עצמו:

פעיל הפא בקמץ והעין בחירק קציר גדיש פתיל רבם ישתנו בסמיכות ובכנוי וברבוי בתמורת הקמץ לשוא וקצרתם לא נשתנו כגון שליש שרבויו שלישים וכנויו שלישו וברבים שלישיו ובסמיכות שלישי ורבי דוד קמחי סבר שזה היחוד קרה לשם שליש להבדיל בין תולדותיו ותולדות תארי שלש שאומרים משלישי שלישו ויש מאלו שתהיה עין הפעל ברגש כמו לפיד ספיר וזולתם ואלה לא ישתנו כלל לעולם ויש מקצת זה ה המשעול שברבוי תבא למד השרש ברגש כמו סעיף סעיפים וזולתו ויתרבו כל אלו בלשון זכר אם לא יהיו תארי נקבות ויש מכניסים בזה המשעול מה שהפא הפעל שלהם בשוא כמו רצין ידיד כסיל גביר ואלו לא ישתנו לעולם:

פעול הפא בצרי והעין בחלם רפה כמו אפוד ערום ואלו לא ישתנו לעולם ולא יתרבה מהם זולת ערום ערומים:

השלשים וארבעה:

פעול הפא בצרי והעין בשורק כמו אטון אבוס אמון וקצתם יתרבו כמו אמון אמונים וגם אלה לא ישתנו כלל:

פעול הפא והעין בחלם ועל זה השקל אין כי אם אחד לבד חורון ולא ישתנה ויתרבה חרונים:

פועל היא הצורה האחרונה במסלה הזאת והיא בצרי העין ושורק הפא כמו שוגם ויבנה מזה שם היחס בתמורת הצרי לפתח

גדול

בשוא וכן עם הכנוים אבל ברבוי מקצתם לא ישתנו אלא בדגש למד הפעל כמו חרול חרולים ויש מהם שיתרבו בלשון זכר ובלשון נקבת כמו שבוע שבועים שבועות ומקצתם לא ישתנו ברבוי כלל ולא יתרבו אלא בלשון זכר ׃

פעול הפא בפתח והעין בדגש כמו טבור תנור תפוח וכל אלו וכל כיוצא בם לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי כלל ׃

פיעול הפא בחירק והעין בחלם רפה קיטור שילוח גיחון כל אלו לא ישתנו בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי אך יש מקצת מהם שלא יתרבו כמו גיחון שילוח ׃

צורת המשעול עשרים וחמשה ׃

פיעול הפא בחירק והעין בחלם ודגש צפור גבור וזולתם ומכל אלו לא ישתנה כי אם צפור שברבוי הפא עין הפעל תנקד בקמץ חטף צפרים וקצתם יתרבו בלשון זכר כמו צפרים גבורים וקצתם בלשון נקבה כיורות צנורות ׃

פיעול העין בשורק ודגש כיוון שיקוץ חבוק ניאוף שיקוי ניחום זרוע ומכל אלו לא ישתנה אחד בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי מלבד זרוע שישתנה ברבוי ויאמר זרועים ׃

פועיל בחלם הפא וחירק העין אופיר בורית ואלה לא ישתנו ולא יתרבו ·

פועל בחלם הפא וקמץ העין כמו אוצר תולע עולל וזולתם וכלם יומרו הקמץ בפתח כשיסמכו ובכנוי לא ישתנו כלל וברבוי במקצתם יבא דגש בלמד השרש כמו אופנים שושנים וקצתם יתרבו בלשון זכר כמו כוכבים וקצתם בלשון נקבה כמו שופרות ׃

פועל בשורק הפא וקמץ העין כמו כומז עוגב מועד ויש מזה בפתח העין הותל סוגר שכתוב ביחזקאל סימן יט ויתנהו בסוגר בחחים וכן נפתלי קורא בסוגר מלעיל בשני פשטין זהו לפי מקצת המדקדקים אמנם אני מצאתי בספרי בסוגר גם כן בקמץ ואולם הוא בקמץ לעולם והאחרים לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי ויתרבו כלם בלשון זכר עוגבים יוקשים ויש מהם שלא יתרבה בהיותו שם העצם והוא יובל שהוא שם הנהר ׃

cum ſceua & ſic cum cõnotationibus:ſed in pluralitate q̃dam
ipſorũ nõ mutant̃ niſi p̱ daghefc lãmed[2] uerbi ut חרול חרולים :
& ſunt ex illis quæ plurificãtur lingua maſculina & lingua fœ-
minina[3] vt שבוע שבועים שבועות:& quædam ipſorum non mutã-
tur in pluralitate penitus:neq;[4] plurificãtur niſi lingua maſcu
lina. ¶ Pahul pe cum pathah & hayn cũ dagheſc[5] ut טבור תנור
תפוח & omnia hæc:& omne ſimile illis non mutantur[6] neq; in
cõtinuatione neq; in cõnotatione neq; in pluralitate penitus.
¶ Pihol pe cum hirek:[7] & hayn cum holem leni:vt קיטור שילוח
גיחון omnia hæc non[8] mutantur in continuatione:neq; in con
notatione neq; in plurificatione:ſed ſunt quædam ipſoꝝ quę
non[9] plurificant̃ ut גיחון שילוח.Forma macerię vigeſimæqntæ.
10 ¶ Pihol pe cũ hirek:& hayn cũ holem & dagheſc גבור[11] צפור
& alia ab eis:& de omnibus his non mutatur niſi צפור quod in
plr̃itate[12] pe hayn uerbi punctuatur cũ Kamecz rapiẽte צפרים :
& quædam ipſoꝝ plurificantur in lingua maſculina[13] ut צפרים
גבורים:& quædã ipſorum in lingua fœminina ut כיורות צנורות.
14 ¶ Pihul hayn cũ ſciurek & dagheſc בוון שיקוץ חבוק ניאוף שקוי
ניחום זרוע.[15] Et de omnibus his non mutatur ullũ in continua-
tione[16] neq; in connotatione neq; in plurificatione: excepto
זירוע quod mutatur in plurificatione & dicetur זרעונים.
17 ¶ Pohil cum holem pe & hirek hayn אופיר בורית: & hæc non
18 mutantur neq; plurificant̃. ¶ Pohal cum holem pe[19] & Ka-
mecz hayn vt עולל תולע אוצר & alia ab eis:& omnia illa mutant̃
20 Kamecz in pathah quãdo continuantur : & in cõnotatione
non mutantur omnino : & in pluralitate in quibuſdam uenit
21 dagheſc in lãmed radicis ut אופנים שושנים:& quædã ipſorum
plurificant̃ lingua maſculina[22] ut כוכבים:& q̃dam ipſoꝝ in lin-
gua fœminina ut שופרות.[23] ¶ Puhal cũ ſciurek pe & Kamecz
hayn ut כומז עוגב מועד:& ſunt ex hoc[24] cũ pathah hayn הותל סוגר
qđ ſcriptũ eſt in Ezechiele cap.xix. בחחים[25] ויתנהו בסוגר: & filius
Naphtali legit בסוגר producte cũ duabꝰ extẽſionibus[26] hoc ẽ
ẜm quoſdã grãmaticos:ſed ego inueni in meis libris בסוגר etiã
27 cum Kamecz:& אולם eſt cum Kamecz ſemp̱:& alia nõ mutã-
tur nec in continuatione[28] neq; in connotatione neq; in pluri
ficatione : & plurificantur omnia in lingua maſculina עוגבים
יוקשים:& eſt de illis[29] quod non plurificatur eo exiſtente nomi
ne proprio : & eſt יובל quod eſt nomen fluminis.
¶ Maceria

¶Pehol pe cum̃ sceua:& hayn cũ holem trahēte ut שאור תהום[2]
שחוח:& hæc nõ mutantur in continuatione:& sunt ex istis plu
rificata[3]lingua fœminæ vt תהום תהומות:& sunt ex eis ẜm opinio
nem construentiũ hinc חמור[4]quæ multiplicant̃ lingua masculi
vt חמור חמורים:& sunt ex his quæ non plurificantur penitus[5] ut
יקוד שחוח : & alia ab eis.[6] ¶Phul cum sceua pe & sciurek hayn
ut זבול גבול & alia ab eis:& hæc[7]nõ mutant̃ in cõtinuatõe neq̃
in cõnotatiõibus : & oĩa ipsa plurificant̃ in lingua[8]masculina:
excepto גבול qđ plurificatur in lingua masculina גבולים & in lin
gua fœminina גבולות.[9] ¶Pihul cum hirek pe & sciurek hayn
vt כמוי & alia ab eo:& hoc etiam[10]nõ mutatur in cõtinuatione
neq̃ in cõnotatione neq̃ in plr̃itate.[11] ¶Pahol pe cũ kamecz:
& hayn cum holem ut גדול רחוק שלום & alia ab eis:[12] & oĩa ipsa
mutantur in continuatione & cõnotatione & plurificatione p
sceua pe uerbi vt[13]גדולים רחוקים:& sunt quoq̃ pe est cũ rapiente
pathah ut אדונים עונות in pluralitate[14]& in cõnotatione ut כבוד
כבודו:& in cõtinuatione in Paralipomenon ca.xvi.כבוד gloria
nominis eius : & aliquãdo[15]redit in cõtinuatione holem in ra
piētē kamecz : vt Prouerbioꝝ cap.xix.גדול חמה.:& ghimel[16]est
cum sceua mugiente:& in cap.xxii.אהב טהר לב. cum rapiente ka
mecz ipsa he & teth cum sceua.[17]Et sunt horum quæ plr̃ifican
tur lingua masculina ut אדון אדונים: & sunt q̃ plurificãtur[18] lin
gua fœminina vt עון עונות : & in noĩbus adiectiuis ĩueniemus
masculum & fœminã ẜm[19]substantiua מים טהורים אמרות טהורות.
Etiam de noĩbus inuenimus quæ[20]plurificant̃ aliquando lin
gua masculina:& aliquando lingua fœminina vt עבות qđ inue
nimus[21] lingua masculina in Ezechiele cap. xxxi. & inter עבות
ואל עבותים:& inuenit̃ etiam[22]in lingua fœminina in Exodi ca.
.xxviii.שרשרות העבותות.[23] ¶Pahol pe cũ pathah:& hayn cũ ho
lem & daghesc רתוק עמון קנוא:& nõ[24] mutant̃ neq̃ in continua-
tione neq̃ in cõnotatione neq̃ in plurificatione nisi רתוק[25] qđ
cõmutatur holem in sciurek:& plurificatur lingua fœminina
& dicetur רתוקות:& aliqñ[26]remanet daghesc in hayn uerbi &
aliquando nõ remanet.[27] ¶Pahul pe cum kamecz & hayn cũ
sciurek חרול שרוע ברוך עצום[28]quæ licet sint ẜm põdus pahul:est
dicendũ ꝙ sint[29]adiectiua agentiũ:& sic in משנה.i.ĩ doctrina
erat רכוב & mutantur in cõtinuatiõe:quia cõmutatur Kamecz

cum

פעול הפא בשוא והעין בחולם מושך כמו שאור תהום שחוח ואלו לא ישתנו בסמיכות ויש מאלו מתרבים בלשון נקבה כמו תהום תהומות ויש מהם לפי דעת חבונים מזה חמור שיתרבו בלשון זכר כמו חמור חמורים ויש מאלו שלא יתרבו כלל כמו יקור שחוח וזולתם ׃

פעול בשוא הפא ושורק העין כמו זבול גבול וזולתם ואלו לא ישתנו בסמיכות ולא בכנויים וכלם יתרבו בלשון זכר מלבד גבול שיתרבה בלשון זכר גבולים ובלשון נקבה גבולות ׃

פעול בחירק הפא ושורק העין כמו כסוי וזולתו וזה גם כן לא ישתנה בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי ׃

פעול הפא בקמץ והעין בחולם כמו גדול רחוק שלום וזולתם וכלם ישתנו בסמיכות ובכנוי וברבוי בשוא פא הפעל כמו גדולים רחוקים ויש שהפא בחטף פתח כמו אדונים עונות ברבוי ובכנוי כבוד כבודי ובסמיכות בדברי הימים סימן יו כבוד שמו ולפעמים ישוב בסמיכות החולם חטף קמץ כמו במשלי סימן יט גדל חמה והגימל בשוא געיא ובסימן כב אהב טהר לב בחטף קמץ ההא והטית בשוא ויש מאלו שהם מתרבים בלשון זכר כמו ארון ארונים ויש מתרבים בלשון נקבה כמו עון עונות ובשמות התארים נמצא זכר ונקבה לפי המתוארים מים טהורים אמרות טהורות גם מן השמות נמצא שהם מתרבים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כמו עבות שנמצא בלשון זכר ביחזקאל סימן לא ובין עבותים ואל עבותים ונמצא גם בלשון נקבה בואלה שמות סימן כח שרשרות העבותות׃

פעול הפא בפתח והעין בחולם ודגש רתוק עמון קנוא ולא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי אלא רתוק שיומר החולם לשורק ויתרבה לשון נקבה ויאמר רתוקות ולפעמים ישאר הדגש בעין הפעל ופעם לא ישאר ׃

פעול הפא בקמץ והעין בשורק חרול שרוע ברוך עצום שאף על פי שהם על משקל פעול יש לומר שהם תארי הפועלים וכן במשנה היה רכוב וישתנו בסמיכות שיומר הקמץ

בשוא

פַּעֵל הַפֶּא בְּפַתַח וְהָעַיִן בְּצֵרִי דָגֵשׁ וְהַקְּרִיאָה מִלְּרַע כְּגוֹן סַקֵּל שַׁבֵּחַ וּבְרִבּוּי יוֹמַר הַצֵּרִי בִּשְׁוָא וַיְּאַמְּרוּ מְקַלּוֹת וְכֵן בְּכִנּוּי יְאַמֵּר מְקַלִּי וּבִסְמִיכוּת יוֹמַר עִם פַּתַח כְּמוֹ בְּבְרֵאשִׁית סִימָן ל׳ מַקֵּל לִבְנֶה וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּקֵּל שָׁרְשׁוֹ נָקַל וּבָא הַדָּגֵשׁ לְחֶסְרוֹן הַנּוּן וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם מַהֵר מַאֵן מִזֶּה הַשֶּׁקֶל ׃

פַּעָל הַפֶּא בְּפַתַח וְהָעַיִן קְמוּצָה בְּדָגֵשׁ מִלְּרַע סַבָּל סַלָּח גַּנָּב קַנָּא וּבִסְמִיכוּת יֵשׁ שֶׁיִּשְׁתַּנּוּ מִקָּמֵץ לְפַתַח כְּמוֹ בְּוַיִּקְרָא סִימָן כ״ח שַׁבַּת הָאָרֶץ וּכְשֶׁהָעַיִן הַפֹּעַל לֹא תְקַבֵּל דָגֵשׁ אָז לֹא תִשְׁתַּנֶּה כְּמוֹ בִּישַׁעְיָה סִימָן מ״ד חָרָשׁ בַּרְזֶל חָרַשׁ עֵצִים זֶהוּ לְפִי הֶחָבִיב אֲבָל לְפִי דַעְתִּי חָרָשׁ אֵינוֹ מִזֶּה הַשֶּׁקֶל אֶלָּא מִשֶּׁקֶל הַמִּשְׁעוֹל הָרִאשׁוֹן מִפְּנֵי שֶׁכֻּלּוֹ בְּקָמֵץ כְּמוֹ שֶׁמָּצָאתִי בַחוּמָשִׁים הַמְּדֻיָּקִים סֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת סִימָן ל״ה חָרָשׁ וְחֹשֵׁב שֶׁכֻּלּוֹ בְּקָמֵץ וְאֵין לֶחָבִיב הַצָּלָה מִזֶּה אֶלָּא אִם יֹאמַר בִּשְׁבִילוֹ שֶׁאֵין דַעְתּוֹ לְהַכְנִיס חָרָשׁ בָּזֶה הַמִּשְׁעוֹל אֶלָּא לְהוֹדִיעַ שֶׁרִפְיוֹן הָעַיִן הַפֹּעַל הָרְאוּיָה לִהְיוֹת בְּדָגֵשׁ סִבָּה מַסְפֶּקֶת שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹת אוֹתָהּ מִן הַקָּמֵץ אֶל הַפַּתְחוּת וְאֵין הֶפְרֵשׁ אֶצְלוֹ בָּזֶה בֵּין שֶׁתִּהְיֶה הַפֶּא בְּפַתַח אוֹ בְקָמֵץ וְיֵשׁ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִסָּמְכוּ כְּלָל כְּמוֹ דַּכָּא קַנָּא סַלָּח וְזוּלָתָם וְיֵשׁ מִזֶּה הַשֶּׁקֶל שֶׁיְּקוּבָּצוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ גַּנָּב גַּנָּבִים דַּיָּן דַּיָּנִים וְיֵשׁ מִתְרַבִּים בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ שַׁבָּת שַׁבָּתוֹת קַשָּׁת קַשָּׁתוֹת וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי שַׁבָּתוֹת הוּא רִבּוּי שַׁבָּתוֹת עַל מִשְׁקַל פַּחֶתֶת וּלְהָקֵל עַל הַלָּשׁוֹן הִפִּילוּ אַחַת מִשְׁתֵּי תָּוִין הַסְּמוּכוֹת וְלֹא חָשְׁשׁוּ בְּפַחֶתֶת עַל הַקַּלּוּת הַזֶּה בִּהְיוֹת מְצִיאוּתוֹ מְעַט וְלָכֵן בָּאָה הַתָּו הַנִּשְׁאֶרֶת בַּכִּנּוּיִם בְּדָגֵשׁ שַׁבַּתּוֹ שַׁבַּתְּכֶם לְחֶסְרוֹן כֶּפֶל הַתָּו וְלִי נִרְאֶה שֶׁהֵם שְׁנֵי מִשְׁקָלִים וּשְׁתֵּי מִלּוֹת וְשַׁבַּת אֵין לוֹ רִבּוּי וְשַׁבַּתּוֹ וְשַׁבַּתְּכֶם אֵין לוֹ יָחִיד נִפְרָד עַל מִנְהַג הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי וְאִם לְפִי הַהֶיקֵּשׁ הָיָה שֶׁבֶתֶת וּבְכִנּוּי הַמִּתְרַבִּים יֵשׁ שֶׁיִּשְׁתַּנּוּ כְּמוֹ קַשְּׁתוֹת בִּשְׁוָא הַפֶּא וּפַתַח הָעַיִן וְקַשְּׁתוֹתָם בְּפַתַח הַפֶּא וּשְׁוָא הָעַיִן וְיֵשׁ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנּוּ כְּמוֹ דַּיָּן דַּיָּנֵי ׃

פַּעַל כֻּלּוֹ בְּפַתַח אַכַּר פַּנַּג פַּדַּן וְהָעַיִן בְּדָגֵשׁ וְלֹא נִמְצָא מִזֶּה הָרִבּוּי וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִיכוּת ׃

¶ Pahel pe cum pathah & hayn cum ceri daghesc & prolatio est correpta [2] vt מקל שבח : & in plurali cõmutatur ceri in sceua et dicetur מקלות [3] et sic in cõnotiatone dicetur מקלי : & in continuatione cõmutabitur cum pathah vt in Genesis cap. [4] xxx. מקל לבנה. Et sũt q dñt ꝙ מקל ipsi [?] radix sit נקל : & uenit daghesc ob defectum nun: [5] & sunt qui dicunt ꝙ מהר מאן sint huius põ deris. [6] ¶ Pahal pe cum pathah & hayn cum kamecz cum daghesc correpta גנב קנא [7] סבל סלח : & in continuatione sunt quæ mutantur ex kamecz in pathah vt [8] in Leuitico capitulo.xxv. שבת הארץ quies terræ : & quando hayn uerbi non recipit daghesc: tunc non [9] mutabiť vt in Isaya caplo q̃dragesimoq̃rto חרש ברזל הרש עצים : hoc est ſm Habib: [10] sed ſm mentem meam חרש non est huius ponderis: sed põderis maceriæ primæ [11] qa totum ipsum est cum kamecz ut inueni in pentatheucis correctis libro Exodi [12] capitulo.xxxv. חרש וחשב : quod totum est cũ kamecz. Et nõ est ipsi Habib euasio ab hoc nisi [13] si diceretur pro eo ꝙ non sit ipsius mens introducere חרש in hanc maceriam nisi [14] ad notificandum ꝙ lenitas hayn uerbi digna ad essendum cum daghesc sit causa sufficiens [15] non mutandi illam ex kamecz in pathah : & non est differẽtia apud eũ in hoc siue [16] sit pe cum pathah aut cum kamecz: & sunt quæ non mutantur neq̧ continuanť penitus vt [17] דכא קנא סלח & alia ab eis: & sunt huius ponderis quæ plurificantur lingua masculina vt גנב [18] גנבים דיין דיינים : & sunt quæ plurificantur lingua fœminę vt שבת שבתות קשת [19] קשתות : & sunt qui dicunt ꝙ שבתות sit plurale שבתות scd̃m pondus פחתת : [20] & ad alleuiandum super linguam eiecerunt unam duarũ tau connexaꝝ: et non curauerunt [21] in פחתת super hac leuitate essendo illius inuẽtio modica: et ideo uenit tau remanens [22] in connotationibus cum daghesc שבתו שבתכם ob defectum repetitiõis tau. Et mihi videtur ꝙ illa sint duo [23] pondera et duæ dictiões: et שבת nõ est ei plurale: et שבתו ושבתכם non est ei singulare [24] seiunctũ ſm cõsuetudinẽ linguæ hæbreæ: et si ſm rõciniũ eẽt שבתת : & ĩ cõnotatõe [25] plificatoꝝ sunt q̃ mutanť ut קשתות cũ sceua pe et pathah hayn: et קשתותם [26] cũ pathah pe et sceua hayn: et sunt q̃ non mutanť ut דיין דייני. [27] ¶ Pahal totum cum pathah אבר פנג פרן : et hayn cũ daghesc et nõ inueniť huius [28] plurale neq̧ mutãtur in cõtinuatione.

¶ Pehol

multis[1] cuius interꝑtatio ē cognomē illi: cuius ſtultitia ē nimia
& ſic eſt ipſius arãmea ĩterpretatio eccleſiaſtis capi.x. [2] dedit
Deus edom iniquum: & ſtultũ ad eſſendum incolumē ſuo ſi-
dere & fungētē [3] ꝓſperitate a cœlis alti & ſuos exercitus excel
ſos & nimios. Et ſic eſt poſſibile[4] exponere reliqua quæ ſũt ſcri
pta in traditione auſcultatoria ſm̃ ipſoꝝ loca: vel dicemus ꝙ
poſſibile ſit [5] ꝙ acciderit h̃ cã põderis cãtici: & ſic נסך נדר שבר.
[6] ¶ Pehal ישע pe uerbi cũ ceri & hayn cũ pathah. Et exiuerũt
ab hac ſũma[7] pauca quæ relata ſunt in traditõe auſcultatoria:
quorum pe eſt cum ſeghol vt in Iſaya[8] cap.lxi. quia induit me
ueſtimenta ישע ſalutis & alia ab illo. [9] ¶ Pohel ꝓducte cũ ſe-
ghol hayn & pe cũ holem קדש שרש גרן חדש: [10] & nõ eſt holem cõ
trahens vau: & nõ eſt in illis quod mutetur in cõtinuitate neq;
[11] in pauſa: & qñ plurificantur q̃dam eoꝝ mutant̃ holem cum
hateph kamecz vt חדש חדשים [12] menſis menſes: & ſic etiã in ſuis
cõnotatiõibus ut שרש שרשו radix radix ipſius גרן גרנו area area
eius: & aliquãdo cõmutatur [13] cũ קבוץ שפתים collectiõe labioꝝ
vt קבוץ קמצו גדל גדלו: & aliquãdo cõmutat̃ holē cũ kamecz [14] ma
gno: & ſeghol cum kamecz pleni oris: vt אהל אהלו: & aliqñ mu
tatur hayn [15] uerbi ſolum in rapiens pathah vt אהל אהליך אהלים:
& quando plurificantur quædã ipſorum [16] plurificant̃ lingua
maſculi: & quædam ipſorum plurificant̃ lingua fœmĩæ: & ex
plurificatis lingua [17] maſculi in quibuſdam ipſorum mutatur
pe: & quæ plurificant̃ lingua maſculi & pe mutatur ſunt [18] vt
חדש חדשים menſis menſes שרש שרשים radix radices: quia heth
hodaſcim eſt cum rapiente kamecz: & daleth [19] eſt cũ kamecz:
& ſciaraſcim pe & hayn ſunt cum kamecz: & ſunt plurificata ĩ
lingua fœminina גרנות [20] גרן: & ſunt quæ non plurificant̃ peni
tus ſcd̃m illum qui poſuit צהר feneſtrã huius põderis: & mihi
videtur [21] põdus de ꝑ ſe & ſic אבן קטט & alia ab eis q̃ poſuerũt
hic indigne [22] quidã grãmatici. [23] ¶ Pahal pe eſt cũ kamecz: &
hayn cum pathah paruo: & ipſius prolatio eſt ꝓducta [24] vt עול
מות quæ mutant̃ in cõtinuatione & pluralitate: & in cõnotatio
nibus [25] quiete ipſius vau: q̃ eſt hayn uerbi: exemplum in conti
nuatione numeri cap.xxiii. ישרים [26] מות morte iuſtoꝝ און אוני mē
datiũ mendatiũ meum: & in oĩbus his mutat̃ kamecz in holē:
& aliqñ mutat̃ [27] in continuatione in ſex puncta pe & hayn: vt
in Ezechielis ca.xxviii. רכולתך [28] בעול: & ſic mutatur in cõnota-
tione qd̃ eſt cum pathah עולו & non eſt his pluralitas.

¶ Pahel

המסילה הראשונה

רבים שפרושו תאר למי ששטותו רב וכן תרגומו בקהלת בסימן י יהב יהוה ית אדום רשיעא ושטיא למהוי בריא במזליה ומשמש באצלחותא מן שמי מרומא וחילותוהי גיותנין וסגיאין וכן אפשר לפרש הנשארים שכתובים במסורת לפי מקומם או נאמר שאפשר שיקרה זה בסבת המשקל השיריי וכן נסך נדר שבר ׃

פעל

ישע פא הפעל בצרי והעין בפתח ויצאו מזה הכלל מעטים שנזכרו במסורת שהפא בסגול כמו בישעיה סימן סא כי הלבישני בגדי ישע וזולתו ׃

פעל

מלעיל בסגול העין והפא בחולם קדש שרש גרן חדש ואין החלם מושך וו ואין בהם שישתנה בסמיכות ולא בהפסק וכשמתרבים קצרתם משתנים החלם בחטף קמץ כמו חדש חדשים וכן גם בכנוייהם כמו שרש שרשו גרן גרנו ופעמים יומר ב בקבוץ שפתים כמו קמץ קמצו גדל גדלו ולפעמים יומר החלם בקמץ גדול והסגול בקמץ מלא פום כמו אהל אהלה ולפעמים ישתנה העין הפעל לבד בחטף פתח כמו אהל אהליך אהלים וכשיתרבו מקצתם יתרבו בלשון זכר וקצתם יתרבו בלשון נקבה ומהמתרבים בלשון זכר במקצתם תשתנה הפא ואשר יתרבו לשון זכר והפא משתנה הם כמו חדש חדשים שרש שרשים שחית חדשים בחטף קמץ והדרת בקמץ ושרשים הפא והעין בקמץ ויש מתרבים בלשון נקבה גרן גרנות ויש שלא יתרבו כלל לפי מי ששם צהר מזה המשקל ולי נראה משקל בפני עצמו וכן אבן קשט וזולתם שהניחו פה שלא כהוגן מקצת המדקדקים ׃

פעל

הפא קמוצה והעין פתוחה פתח קטון וקריאתו מלעיל כמו מות עול אשר ישתנו בסמיכות וברבוי ובכנויים בנח הוו שהיא עין הפעל המשל בסמיכות בוידבר סימן כג מות ישרים און אוני ובכל אלו נשתנית הקמץ אל חלם ולפעמים נשתנית בסמיכות בשש נקודות הפא והעין כמו ביחזקאל סימן כח בעול רכולתך וכן נשתנית בכנוי שהוא בפתח עולו ואין לאלו רבוי ׃

המסילה הראשונה

שלא נשתנה במקום אחד לבד בתהלים מזמור ס״ח כנפי יונה נחפה בכסף והוא באתנח ואני חושב שזה החלוף לא בא בכתובים אלא שיש משקל לרגליהם כמו שיש בשירי היונים והרומיים ומפני שבעונותינו שכחנו לשיר את דברי השירה באדמת נכר לא ידענו טעם השתנות אלא שנתלה עצמינו במנהג הכתובים ולכן חושב אני שלא נשתנו מי שנשתנו בניקודיהם בהפסק אלא להכרח ה המשקל אשר לקולות הרגל ההוא וכן רשע לא נשתנה לעולם כי אם בקהלת סימן ג׳ מקום המשפט שמה הרשע בזקף אף על פי שאינו מזה השקל כי השין בפתח גדול ובכנוי יש קצתם שישתנה בם הפא ויש שישתנה העין והמשתנים בפא כמו ילד ילדיהן שנשתנו הפא בפתח והעין בשוא ויש שהפא ישתנה לחירק כמו צדק צדקו ומהם שישתנה העין לבד כמו חדר חדרו חפץ חפצו וברבוי זה המשקל ארבעה דרכים יש מתרבים בלשון זכר בין שיהיו לשון זכר או לשון נקבה כמו עשב עשבים אבן אבנים וקצתם יתרבו לשון נקבה כמו ארץ ארצות ויש מדקדקים שאומרים שגם צדק צדקות הוא מזה המין ולי נראה יותר נכון שצדקות יהיה רבוי צדקה ששניהם לשון נקבה וצדק אין לו רבים והרמז כי קו הצדק אחד מיוחד אין דרך לנטות בו ולכן לא יתרבה ויש מאלו שפעם יתרבו בלשון זכר ופעם יתרבו בלשון נקבה כגון קבר שנמצא בואלה שמות סימן י״ד המבלי אין קברים ובוידבר סימן י״א כתוב קברות התאוה ויש שאינם מתרבים כלל כמו שאמרנו צדק וכן פטר רסן וזולתם:

פעל בצרי הפא שכל ויש מאלו שרובם בצרי ומיעוטם בסגול וקצתם בהפך כי הנה שכל רבם בצרי ומ ומיעוטם בסגול כגון ושום שכל ואחרים שכתובים במסורת ואפשר שנשתנה באלו הנקוד וההוראה יחד כי יש לפרש ושום שכל הכתוב בעזרא שני סימן ח׳ שאינו אלא דבר הראוי להשכיל כמו שפירשו רבותינו ויקראו אמר רב ארא בר אהבה אמר רב חננאל ויקראו זו מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקים ויבינו במקרא אלו פסוקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת וכמו נתן הסכל במרומים

רבים

quod nõ est mutatũ in loco ullo nisi ĩ psalterio psalmo.lxviii.
כנפי יונה נחפה [2]בכסף:& est cũ athnah.i.pũcto pausæ. Et ego puto
ꝙ hęc uarietas nõ uenit in scripturis nisi[3] qa est pondus.i.me=
trũ suis pedibus prout est in uersibus græcoꝝ & romanoꝝ:&
ꝑpterea[4] qa ob nr̃a peccata obliti sumus canẽdi uerba cãtici
in terra alieni nõ sciuimus[5] rõnem mutationis nisi ꝙ suspẽdi
mus nos ipsos in usu scripturaꝝ:& iõ puto[6] ego ꝙ nõ sint mu
tata ea quę mutata sunt suis pũctis in pausa nisi ob necessitatẽ
[7] põderis.i.metri:qđ est sonis pedis illius.Sicq̧ רשע nõ muta=
tũ est vnq̃ nisi[8] in ecclesiaste cap.iii.& loco iustitiæ ibi est הרשע
cũ erectione:licet nõ sit[9] huius põderis:qa scin est cũ pathah
maiori:& in cõnotatiõe est quoddã ipsoꝝ in quo mutabit̃ pe:
& est[10] in quo mutat̃ hayn.Et q̃ mutant̃ in pe sunt ut ילד ילדיהן
q̃ mutata sunt pe p̱ pathah[11] & hayn p̱ sceua:& est cuius pe mu
tabit̃ in hirek ut צדק צדקי: &ipsoꝝ est cuius mutat̃[12] hayn solũ
ut חדר חדרו חפץ חפצו:& in pl'itate hui⁹ põderis sũt q̃tuor[13] itine
ra:sũt q̃ pl'ificant̃ linguæ masculi:siue sint linguæ masculi aut
lĩguæ fœminę ut[14] עשב עשבים אבן אבנים.Et q̃dã pl'ificant̃ linguæ
fœmĩę ut ארץ ארצות.[15] Et sunt grãmatici q̱ dicũt ꝙ ẽt צדק צדקות
sit huius spẽi: & mihi uisum est[16] aptius ꝙ צדקות sit pl'ale צדקה
qa ambo ipa sunt ydiomatis fœminæ:& צדק non habet[17] in se
plura:quia linea iuris est vna ꝑpria:non est iter ad declinãdũ
in eo:& iõ nõ[18] plurificabit̃:& sunt ex his quę aliquando pluri
ficant̃ lingua masculi:& aliqñ plurificant̃ lingua[19] fœmĩæ:vt
קבר qđ inuenitur in Exodi ca.xiiii.forsitan nõ erãt קברים[20]:&
nũeri ca.xi.scriptũ est קברות התאוה:& sunt q̃ nõ pl'ificant̃ penit⁹
vt[21] diximus צדק:& sic פטר רסן:& alia ab eis.[22] ¶ Pehel cũ ceri
pe שכל & sunt hoꝝ quoꝝ maior pars ẽ cũ ceri:& minor ipsoꝝ
pars est[23] cũ seghol:& ipsoꝝ quædã ecõtra:qa ecce שכל maior
ipsoꝝ p̱s ẽ cũ ceri[24] & minor ipsoꝝ p̱s cũ seghol vt ושום שכל:
& alia quæ scripta sunt in מסורת.i.traditione seu auscultatio=
ne.Et possibile ẽ[25] ꝙ fuerit trãsmutata ĩ his pũctuatio & sigña
tio simul:qa est ĩterp̃tãdũ & ponẽdo mẽtẽ scriptũ[26] in Esdra
scđo cap.viii.ꝙ nõ sit nisi res digna ad faciẽdũ ĩtelligere ꝑut
exposuerũt[27] nr̃i mgr̃i.Et legerũt dixit rab Adda fili⁹ Ahaba
dixit rab Hananel & legerũt[28] hæc ẽ lectio:ĩterp̃tatũ hoc est
thargũ.i.arãmea interp̃tatio & ponẽdo mẽtẽ:hæ sunt pausę &
ĩtellexerũt in lectiõe:[29] & ĩtellexerũt cũ legeret̃ hæ sunt pausa=
tiões pũctoꝝ accentualiũ: & sunt q̱ dicũt hæ sunt traditiones
auscultatoriæ:& sicut positũ sechel.i.stultitia in exaltatiõibus
multis

ſuæ domus:& q̃dam ipſoꝶ mutant̃:kamecz in rapiẽs pathah:
& ceri inpathah vt eſter[2] capitulo.v.בחצר המלך:& in quibuſdã
eoꝶ mutat̃ kamecz in ſeghol leuitici cap.[3] prı̃o ירך המזבח.Et ali
quando שמן mutatur ſua pũctuatione:& additione lı̃tteræ vt
Iſayæ[4] cap.xvii.ומשמן: ꝙ addita eſt mem: & mutata kamecz in
ſceua[5] & ceri in pathah:& multa hoꝶ non mutant̃ in cõtinua-
tione ſicut חמץ יבש[6] & alia ab his:& ſic in cõnotatis illorũ etiã
differũt ſ̃m modos diuerſos. Iter primũ[7] ꝙ kamecz pe uerbi
mutet̃ in ſceua שכנו ירכו. Scd̃m eſt ꝙ פא in rapiẽs pathah[8] חצרו.
Iter tertium mutatur in ſeghol חכלו חפציהם.Iter quartum[9] in
hateph kamecz שבעך.Quintum in hirek שמחתי: hęc eſt mens
Habib ı̃ ſuo libro[10] & multoꝶ antiquoꝶ ſecũ:& ego ſ̃m mén-
tẽ meam opinor ꝙ non ſint modi niſi duo[11] primi:quia חפציהם
non eſt cõnotatio חפץ:ſed eſt cõnotatio חפץ: & שבעך eſt[12] cõno
tatio שבע & שמחתי eſt connotatio שמחה: ſed connotatio חפץ eſt
חפציך & connotatio שבע eſt[13] שבעיך: & שבח שמחיך. Et ex his in
uenies ꝙ ſunt nomina agnomina: & plurificantur[14] ſ̃m lin-
guã maris ſolũ vt שכנים זקנים: & quædam eorum ſunt nomina
rerũ:& hæc plĩficant̃[15] aliqñ lingua maſculi:aliqñ lingua fœ-
minæ vt חצרים חצרות.[16] ¶Pohel pe cũ holẽ & hayn cũ ceri vt
יוכל חוכל & alia ab eis:& hæc nõ mutant̃[17] cõtı̃uitate:ſed uariãt
ı̃n cõnotatiõib⁊ & illaꝶ plĩtatib⁊ adeo ꝙ ı̃n plĩbus ipſoꝶ[18] pũ
ctuat̃ hayn ipſoꝶ cũ ſceua vt איבי איב איביהם עולליהם עולל:& ſũt
quædam[19] horum quæ nõ mutantur in ſingulari neq; in plu-
ribus nec in maſculis nec in fœminis vt[20] שומם שוממין שוממות:q̃
omnia ipſa ſunt cum ceri mem.[21] ¶Pehel cum ſex punctis
ſeghol ſub pe & hayn vt צדק מלך[22] פשר & alia:& q̃dã hoꝶ mutã
tur in pauſa:& q̃dã nõ[23] mutant̃:q̃ mutant̃ cõmutant pathah
minus qd̃ eſt ſub pe in kamecz maius vt[24] עבד:qd̃ in pauſa di-
cet̃ עבד ut in Geneſi ca.xliiii.apud quẽcũq; fuerit inuẽtũ ipſe
[25] ſit mihi habed.i.ſeruus: cũ zakeph katon.i.accẽtu pũctua-
tionis erectionis minoris: & ſunt quæ nõ mutabuntur etiam
in pauſa:vt in Samuel[26] primo regum caplõ.viii.hoc erit ius
המלך regis:erectio eſt ſuper מלך & nõ[27] eſt mutatum:& eſt ho-
rum quod aliquando mutatur: & aliquando non mutatur vt
ארץ numeri[28] ca.xxii.mutatũ eſt operuit ſuperficiẽ הארץ terræ.
Et puerbioꝶ ca.xxx.nõ eſt mutatũ per[29] tria mouet̃ ארץ terra
cũ erectiõe:& eſt qd̃ mutabit̃ ſemp niſi extranee vt כסף argẽtũ
quod

ביתו ומקצתם ישתנו הקמץ בחטף פתח והצרי בפתח כמו באסתר סימן ה בחצר בית המלך ובקצתם תומר הקמץ בסגול בויקרא סימן א ירך המזבח ופעם שמן ישתנה בניקודו ובתוספת אות כמו בישעיה סימן יז ומשמן בשרו ירזה שנוספה המם ונשתנה הקמץ בשוא והצרי בפתח׃ ורבים מאלו לא ישתנו בסמיכות כגון יבש חמץ וזולתם׃ וכן בכנויהם גם כן יתחלפו על פנים שונים הדרך האחד שקמץ פא הפעל יומר לשוא שכנו ירכו׃ השני שהפא בחטף פתח חצרו׃ הדרך השלישי יומר בסגול חבלו חפציהם׃ הדרך הרביעי בחטף קמץ שבעך׃ החמשי בחירק שמחתי וזהו דעת החכם בספרו ורבים קדמונים עמו ואני לפי דעתי סובר שאין פנים אלא השנים הראשונים כי חפציהם אינו כנוי חפץ אבל הוא כנוי חפץ ושבעך הוא כנוי שבע ושמחתי כנוי שמחה אבל כנוי חפץ הוא חפציך וכנוי שבע שבעיך ושמח שמחיך׃ ומאלו תמצא שהם שמות תארים ויתרבו בלשון זכר לבד כמו שמנים זקנים ומקצתם שמות דברים ואלו יתרבו פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כמו חצרים חצרות׃

פועל בחולם והעין בצרי יובל חובל וזולתם ואלו לא ישתנו בסמיכות אבל יתחלפו בכנוים ורבויהן עד שברובם תנקד העין בשוא עולל עולליהם אויב אויביהם אויבי ויש מקצת אלה שלא ישתנו לא ליחיד ולא לרבים לא בזכרים ולא בנקבות כגון שומם שוממין שוממות שכלם בצרי המם׃

פעל בשש נקודות סגול תחת הפא והעין כגון מלך צדק פשר וזולתם׃ וקצת אלו ישתנו בהפסק וקצתם לא ישתנו המשתנים ימירו הפתח קטן שתחת הפא לקמץ גדול כמו עבד שבהפסק יאמר עבד כגון בבראשית סימן מד אשר ימצא אתו יהיה לי עבד בזקף קטון ויש שלא ישתנו אפילו בהפסק כגון בשמואל ראשון של מלכים סימן ח זה יהיה משפט המלך זקף על מלך ולא נשתנה ויש מאלו שפעם ישתנה ופעם לא ישתנה כמו ארץ בוידבר סימן כב נשתנה כסה את עין הארץ ומשלי סימן ל לא נשתנה תחת שלש רגזה ארץ בזקף ויש שישתנה לעולם אלא על דרך הזרות כמו כסף

שלא

עַלְעוֹלָא בְּסֵרִי וְלָכֵן יַעֲלֶה מִזֶּה כִּי שֵׂעָר אֵין לוֹ רִבּוּי וּשְׂעָרַת אֵינוֹ יָחִיד שֶׁל שַׂעֲרוֹת אֲבָל הַיָּחִיד שֶׁלּוֹ הוּא שַׂעֲרָה שֶׁהוֹרָאָתָם עִנְיָן אֶחָד׃ וְיֵשׁ שֶׁבַּתּוֹסֶפֶת יִתְרַבּוּ בְּתוֹסֶפֶת וָו תָּו וּבַסְּמִיכוּת יִתְרַבּוּ בְּיוֹד כְּאִלּוּ הָרִבּוּי בַּמּוֹכְרַת הָיָה בְּיוֹד מֵם אַף כִּי לֹא נִמְצָא זֶה כְּמוֹ מִן הֵיכַל הֵיכָלוֹת וּבְסָמוּךְ וְהִיא בְּהֵיכְלֵי מֶלֶךְ בְּמִשְׁלֵי סִימַן ל׳ וְלֹא נִמְצָא הַמּוֹכְרַת בְּיוֹד מֵם בְּכָל הַמִּקְרָא׃

פעל מִלְרַע בְּצֵרִי כֻּלּוֹ וְלֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם כְּמוֹ הֵילֵל בֶּן שַׁחַר תֵּבֵל׃

פעל הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְדָגֵשׁ כְּמוֹ עִוֵּר עִלֵּג עִקֵּשׁ דִּבֵּר וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי חֵרֵשׁ מִזֶּה וּבַעֲבוּר חֶסְרוֹן דָּגֵשׁ הָרֵישׁ נִתְחַלֵּף חִירֶק הַחֵית בִּסְגּוֹל׃ וְלֹא נָכוֹנוּ דִבְרֵיהֶם כִּי גַּם הָרֵישׁ בִּסְגּוֹל וְלָכֵן יֵרָאֶה בְּעֵינַי כִּי שָׁרְשׁוֹ עַל מִשְׁקַל פֶּעֶל בְּשֵׁשׁ נְקוּדוֹת כְּמוֹ צֶדֶק וּכְשֶׁיִּסָּמְכוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ אֶלָּא כְּשֶׁיִּתְרַבּוּ כְּמוֹ עִוֵּר עִוְרִים נִתְחַלֵּף הַצֵּרִי בִּשְׁוָא רָפֶה וּבִשְׁאָר יִתְחַלֵּף הַצֵּרִי וְלֹא יֶחְסַר הַדָּגֵשׁ כְּמוֹ עִלְּגִים׃ וְאַל תַּשְׁגִּיחַ לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים כִּי שִׁקְמִים הוּא עַל מִשְׁקַל עִוְרִים כִּי הַנִּפְרַד שִׁקְמָה מִנּוֹסְפֵי הַהֵא בְּסוֹף כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ׃

פעל הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כִּכָּר יִסָּר בְּצִיּוֹן אַף שֶׁבִּקְצָת הַסְּפָרִים הַסָּמֵךְ בְּפַתָּח וּבְרִבּוּי הָעַיִן בְּקָמֵץ גַּם כֵּן אֲבָל כְּשֶׁיִּסָּמְכוּ יִשְׁתַּנּוּ בַּיָּחִיד יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֵץ אֶל פַּתָּח וּבָרִבּוּי אֶל שְׁוָא כְּמוֹ כִּכְּרֵי כֶסֶף שֶׁכָּתוּב בִּמְלָכִים סִימַן ה׳ וְלֹא יָשְׁרוּ בְּעֵינַי דִּבְרֵי הֶחָבִיב שֶׁכָּתַב בָּזֶה כִּי גְּחָלִים אֶפְשָׁר שֶׁנִּפְרְדוֹ גַּחַל בְּזֶה הַשֶּׁקֶל וְרַאֲיָתוֹ שֶׁבַּסְּמִיכוּת הָרִבּוּי דּוֹמֶה לְפֶלֶס כִּכְּרֵי כֶסֶף אֶלָּא שֶׁנִּפְתַּח לְהִתְרַחֲבוּת הַחֵית׃ וּמָה צוֹרֶךְ לְכָל זֶה הַדּוֹחַק וְהִנֵּה מָצָאנוּ גַּחֶלֶת יָחִיד׃ וְעוֹד כִּי הָרִבּוּי בָּא בִּסְגּוֹל הַפֵּא וַחֲטַף פַּתָּח הָעַיִן וְאֵין כָּזֹאת בְּכָל שְׁמוֹת זֶה הַמִּשְׁקָל לָכֵן דִּבְרֵי רַבִּי דָּוִד קִמְחִי יוֹתֵר נִרְאִים שֶׁיָּחִיד גֶּחָלִים גַּחַל בְּפֶלֶס פַּחַם אוֹ נֹאמַר שֶׁאֵין יָחִיד לְרִבּוּי גֶּחָלִים כְּמוֹ שֶׁאֵין בַּמִּקְרָא רִבּוּי לְיָחִיד גַּחֶלֶת אַף כִּי בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ נִמְצָא גֶּחָלוֹת עוֹמְמוֹת׃

פעל הַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּצֵרִי שָׁמֵן זָקֵן וּבְאוֹת גְּרוֹנִית בְּסוֹף שָׂבֵעַ שָׂמֵחַ וּמִקְצָתָם יִשְׁתַּנּוּ בַּסְּמִיכוּת בִּשְׁוָא הַפֵּא וּפַתָּח הָעַיִן בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימַן ל״ג שְׂבַע רָצוֹן וּבִבְרֵאשִׁית סִימַן כ״ד זְקַן

ביתו

עלעולא tempeſtas carnis meæ: & iō cōflat hinc ꝙ שער nō ſit eī
pl'itas & שערת nō eſt ſingl'e[2] שערות: ſed ſingl'e ipſius eſt שערה: qa
ipſoꝝ ſignificatū eſt vnū. Et ſunt[3] q̄ in cremēto pl'ificanṫ addi
tione vau tau: & in cōtinuitate pl'ificanṫ p yod ac ſi pl'itas[4] in
diſcōtinuo eſſet per yod mem: & ſi hoc nō inueniaṫ ꝓut eſt ex
היכל היכלות[5] & in cōtinuo: & illa eſt כהיכלי in theatris regis ꝓuer≠
bioꝝ ca. xxx. & nō inueniṫ diſcōtinuū p yod[6] mem in tota ſcri
ptura. ¶ פעל Pehel correpte cū ceri totū & nō pl'ificanṫ[7] neq̄
mutantur vnquam vt הילל Lucifer filius mane & תבל terra.
[8] ¶ פעל Pihel pe cū hirek: & hayn cum ceri & daghesc vt[9] דבר
עור עלג עקש: & ſunt qui dicūt ꝙ חרש ſit ex hoc & ob defectū da≠
ghesc[10] ipſius reſc mutatū eſt hirek heth in ſeghol: & nō ſunt
cōueniētia illoꝝ uerba: qa ēt reſc hayn[11] eſt cū ſeghol: & iō vi
detur oculis meis ꝙ ipſius radix ſit ꝭm pondus פעל cū ſex pū≠
ctis vt[12] צדק: & qn̄ ꝯtinuanṫ nō mutabunṫ niſi qn̄ pl'ificabunṫ
vt עור עורים mutatū eſt[13] ceri in ſceua lene: & in reliqs mutatur
ceri: & nō deficit daghesc vt עלגים.[14] Et nō īſpicias uerba dicē
tium ꝙ שקבים ſit ꝭm pōdus עורים: quia[15] ſeparatū eſt שקמה ex ſu
peradditis he in vltimo ut oſtendemus in ſuo loco.
[16] ¶ פעל Pihal pe cū hirek: & hayn cū kamecz ככר יסד בציון licet
in q̄buſdā[17] libris ſammech ſit cū pathah. Et in pl'itate hayn ē
cū kamecz etiā: ſed[18] dū cōtinuanṫ mutanṫ in ſingl'i: mutabiṫ
kamecz in pathah: & in pl'itate in ſceua vt[19] ככרי כסף talenta ar
genti: qd ſcriptū eſt q̄rto regū cap. v. & non ſunt recta apud
me uerba Habib[20] q̄ ſcripſit in hoc ꝙ גחלים poſſit eē: ꝙ ipſius
ſepatū eſt גחל p hoc pōdus: & eius rō eſt:[21] quia in cōtinuitate
pluralitas ſit ſimilis pōderi ככרי כסף: niſi ꝙ ē cū pathah ob am≠
plificationē[22] ipſius heth. Et quæ indigētia eſt totius huiꝰ an≠
guſtiæ: & ecce inuenimus גחלת ſingulare: & iteꝝ qa[23] pl'itas ue
nit cū ſeghol pe: & rapiēs pathah hayn: & nō eſt tale in oībus
nominibus huius[24] maceriæ: iō uerba rabi Dauid kimhi ſunt
magis apparētia ꝙ ſingulare גחלים ſit גחל ꝭm pōdus[25] פחם: aut
dicemus ꝙ nō ſit ſingl'e pl'itati גחלים ſicut non eſt in ſcriptura
pl'itas ſingl'i[26] גחלת: licet in uerbis noſtroꝝ doctoꝝ īueniamus
גחלת עוכבות carbones extincti.[27] ¶ פעל Pahel pe cū kamecz &
hayn cū ceri שמן זקן & cū l'ra gutturali ī vltīo[28] שבע שמח: & q̄dā
ipſoꝝ mutanṫ ī cōtinuitate in ſceua pe & pathah[29] hayn Deu
trono. ca. xxxiii. שבע ſaṫ uolūtatis: & Geñ. ca. xxiiii. זקן decanus
ſuæ

qđ in continuo reddiť ſceua pathah & ceri rapiens pathah vt Exodi[2] ca.xxxix.& פארי decora biretoꝝ:& oĩa hæc pl'ificabunť cũ additiõe yod mem[3] ex זאב זאבים:excepto באר qđ mutať cum additõe vau tau:vt in lib.Geneſis[4].c.xiiii.בארות בארות:& cũ cõnotationib⁹ nõ mutabiť ullũ eoꝝ:excepto שכם[5] qđ mutabiť in eo ſceua ĩ hirek:& ceri in ſceua:vt in Geneſi ca.xlix.& declinauit[6] שכמו humerũ ſuũ ad ferendũ:& põt eẽ ꝙ ſit ſepatũ alteri⁹: vt in pſal'.xxi.qa pones eos[7] שכם ſortẽ cũ ſeghol ſcin & caph.

[8] ¶ פעל Pehal pe cũ ceri & hayn cũ kamecz חמר לבב & cætera: & in qbuſdã ipſoꝝ[9] in cõtinuo redit ceri in pathah: vt Iudicũ cap.xvi.& incepit[10] שער pilus ſui capitis:& ẜm opinionẽ illius qui poſuit hic אחד:niſi ꝙ heth[11] ẽ dilatata cũ pathah ob ĩpam eſſe gutturalem mutať etiã pe in pathah vt[12] Geneſis ca.xxvi. אחד vnus populi:& in cõnotatiõe mutanť tribus modis. Prĩo [13] ceri in hirek:& kamecz in ſceua cũ dagheſc vt deutronomii cap.xxxii.[14] ענבימו ענבי eoꝝ uuæ ſunt uuæ toxici.Et cõmutatione ſceua in rapiens kamecz:& kamecz in ſceua vt[15] hobadiæ ונכרים & exteri uenerunt ad ſuas portas:& cõmutatiõe ſceua in pathah:& kamecz in ſceua:[16] vt Geneſis cap.ii.vnam מצלעות ex coſtis eius:& iſtoꝝ q̃dã pl'ificabunť[17] cũ additiõe yod mem vt ענבים:& q̃dã cũ additione vau tau vt צלעות[18] & in dictione שערות cõtenderũt grãmatici:qa ſunt q dicũt ꝙ ſit ex שער:[19] & ſunt qui dicũt ꝙ ſit ex שערה:& ĩueniť hoc Iudicũ cap.xx.proiiciens lapidẽ fundis ad[20] שערה pilum & non fallit:& apparent uerba vltimoꝝ:qa ſic interp̃tamur q deiiciũt[21] lapidẽ in fundam & ꝓiiciũt in filũ pili:& nõ deuiãt qđ ſignificat filum pili: ſed[22] שער ſignificat multitudinẽ piloꝝ vt ſcriptũ eſt:& incepit שער crin ſui capitis creſcere:& interpretamur[23] & incepit crin ſui capitis ad creſcẽdũ:& ideo apparet vſus ad plurificandũ שערות ex[24] שערה: qa pl'itas ẽ collectio filoꝝ pili.Sed ex שער qđ ſignificat ſup[25] multitudinẽ piloꝝ nõ inueniť pl'itas:ſed שערות eſt pl'itas noĩs שערה:qa[26] ipſorũ ſignificatio eſt vnius linguæ: vt ſcriptum eſt pſalmo.xl.fortificati ſunt pluſq̃ שערות capitis mei:[27] & interpretamur fortificati ſunt pluſq̃ fili capitis mei. Iam eſt ꝙ ſingulare eſt שערה quod ſignificat filum[28] pili: & pluralitas eſt שערות: quod ſignificat filos pili: & quod ſcriptum eſt Iob capitulo[29] quarto שערת carnis meæ non eſt huius ſignificati:qa ſua interp̃tatio nõ eſt ſimilis: qa ſua ĩterp̃tatio eſt

שֶׁבְּסָמוּךְ יָשׁוּב הַשְּׁוָא פַּתַח וְהַצֵּרִי חֲטַף פַּתַח כְּמוֹ בְּסֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת׃ סִימַן לט̇ וְאֶת פַּאֲרֵי הַמִּגְבָּעוֹת וְכָל אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בְּתוֹסֶפֶת יוֹד מֵם מִן זְאֵב זְאֵבִים׃ זוּלָתִי בְּאֵר שֶׁיִּשְׁתַּנֶּה בְּתוֹסֶפֶת וָו תָּו כְּמוֹ בְּסֵפֶר בְּרֵאשִׁית סִימַן י̇ד בֶּאֱרוֹת בֶּאֱרוֹת וְעִם הַכִּנּוּיִם לֹא יִשְׁתַּנֶּה אֶחָד מֵהֶם זוּלָתִי שְׁ̇כֶם שֶׁיִּשְׁתַּנֶּה בּוֹ הַשְּׁוָא לְחִירֶק וְהַצֵּרִי לִשְׁוָא כְּמוֹ בִּבְרֵאשִׁית׃ סִימַן מ̇ט וַיֵּט שִׁכְמוֹ לִסְבּוֹל וְאֶפְשַׁר שֶׁהוּא נִפְרַד אַחֵר כְּמוֹ בְּמִזְמוֹר כ̇א כִּי תְּשִׁיתֵמוֹ שֶׁכֶם בִּסְגוֹל הַשִּׁין וְהַכָּף׃

פעל הַפֵּא בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּקָמֵץ חֵמָר לֵבָב וְזוּלָתָם וּבְמִקְצָתָם בְּסָמוּךְ יָשׁוּב הַצֵּרִי פַּתַח כְּמוֹ בְּשׁוֹפְטִים סִימַן י̇ו וַיֵּחֶל שְׂעַר רֹאשׁוֹ לְצַמֵּחַ׃ וּלְפִי דַעַת מִי שֶׁשָּׂם בְּזֶה אֶחָד אֶלָּא שֶׁהַחֵית נִתְרַחֲבָה בְּפַתַח לִהְיוֹתָהּ גְּרוֹנִית תִּשְׁתַּנֶּה גַּם הַפֵּא אֶל פַּתַח כְּגוֹן בִּבְרֵאשִׁית׃ סִימַן כ̇ו אַחַד הָעָם וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנּוּ עַל שְׁלֹשָׁה פָּנִים רִאשׁוֹנָה הַצֵּרִי אֶל חִירֶק וְהַקָּמֵץ לִשְׁוָא בְּדָגֵשׁ כְּגוֹן אֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימַן ל̇ב עֲנָבֵימוֹ עִנְּבֵי רוֹשׁ בְּחִלּוּף הַשְּׁוָא לַחֲטַף קָמֵץ וְהַקָּמֵץ לִשְׁוָא כְּמוֹ בְּעוֹבַדְיָה וְנָכְרִים בָּאוּ שְׁעָרָיו וּבְחִלּוּף הַשְּׁוָא אֶל פַּתַח וְהַקָּמֵץ לִשְׁוָא כְּמוֹ בִּבְרֵאשִׁית סִימַן ב̇ אַחַת מִצַּלְעוֹתָיו׃ וּמֵאֵלּוּ קְצָתָם יִתְרַבּוּ בְּתוֹסֶפֶת יוֹד מֵם כְּמוֹ עֲנָבִים וּמִקְצָתָם בְּתוֹסֶפֶת וָו תָּו כְּגוֹן צְלָעוֹת׃ וּבְתֵיבַת שְׂעָרוֹת נֶחֶלְקוּ הַמְדַקְדְּקִים כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא מִן שְׂעַר וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא מִן שַׂעֲרָה וְנִמְצָא זֶה בְּשֹׁפְטִים סִימַן כ̇ קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׂעֲרָה וְלֹא יַחֲטִיא וְנִרְאִין דִּבְרֵי הָאַחֲרוֹנִים כִּי כֵּן מְתַרְגְּמִינַן דְּשָׂדָן אַבְנָא בְּקַלְעָא וּמְרַמַּן בְּבֵינַת שַׂעֲרָא וְלֹא מְשַׁנָּן שֶׁיּוֹרֶה חוּט שְׂעַר אֲבָל שְׂעַר יוֹרֶה רִבּוּי שַׂעֲרוֹת כִּדְכְתִיב וַיָּחֶל שְׂעַר רֹאשׁוֹ לְצַמֵּחַ וּמְתַרְגְּמִין וּשְׁרִי סְעַר רֵישֵׁיהּ לְצַמְחָה וְלָכֵן נִרְאָה הַמִּנְהָג לְרַבּוֹת שַׂעֲרוֹת מִן שַׂעֲרָה כִּי הָרִבּוּי הוּא קִבּוּץ חוּטֵי שֵׂעָר אֲבָל מִן שְׂעַר שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל רִבּוּי שַׂעֲרוֹת לֹא נִמְצָא הָרִבּוּי אֲבָל שַׂעֲרוֹת הוּא רִבּוּי שֵׁם שַׂעֲרָה כִּי הוֹרָאָתָם לָשׁוֹן אֶחָד כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמִזְמוֹר מ̇ עָצְמוּ מִשַּׂעֲרוֹת רֹאשִׁי וּמְתַרְגְּמִינַן תָּקְפוּ מִן בֵּינָתֵי רֵישִׁי׃ הֲרֵי שֶׁהַיָּחִיד שַׂעֲרָה שֶׁיּוֹרֶה חוּט שֶׁל שֵׂעָר וְהָרִבּוּי שַׂעֲרוֹת שֶׁיּוֹרֶה חוּטֵי שֵׂעָר וּמַה שֶּׁכָּתוּב בְּאִיּוֹב סִימַן ד̇ שַׂעֲרַת בְּשָׂרִי אֵינוֹ מִזֶּה הָעִנְיָן שֶׁהֲרֵי אֵין תַּרְגּוּמוֹ דּוֹמֶה שֶׁתַּרְגּוּמוֹ

עלעורא

אֶל חִירֶק כְּמוֹ מְדַבֵּר דְּבָרִים דִּבְרִי · וַאֲשֶׁר יָבֹא בָּם סְמִיכוּת וְכִנּוּי וְלֹא יִתְרַבּוּ כְּגוֹן זָקָן זְקַן זְקֵנוֹ זְקַן אַהֲרֹן וְלֹא נִמְצָא לוֹ רִבּוּי ׃

צורת

הַמִּשְׁעוֹל הַשֵּׁנִי פְּעָל הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֵץ גָּדוֹל כְּגוֹן כְּתָב יְקָר וְזוּלָתָם וּכְשֶׁיִּסָּמְכוּ אָז יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֵץ אֶל פַּתָּח זוּלַת יְקָר תִּפְאֶרֶת וּבִכְתָב בֵּית יִשְׂרָאֵל בִּכְתָב דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְכֵן שֵׁם קְהָת דְּדָן וְכָל שְׁאָר שֶׁבַּמִּקְרָא עִם גְּבַר הַתְּמִים שֶׁיִּתְרַבּוּ בְּלִי שִׁנּוּי כְּלָל אֲבָל כֻּלָּם קְמוּצֵי הָעַיִן בֵּין בְּסָמוּךְ בֵּין בְּמוּכְרָת בֵּין בְּיָחִיד בֵּין בְּרִבּוּי כְּגוֹן כְּתָבִים יְקָרִים קְהָתִים דְּדָנִים גְּבָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּם · וְיֵשׁ עַל זֶה הַמִּשְׁקָל מִשְׁתַּנִּים בְּרִבּוּי כְּמוֹ שְׁלָיו שַׂלְוִים בְּפַתָּח הַפֵּא וּשְׁוָא הָעַיִן עַד שֶׁאָמְרוּ קְצַת הַמְדַקְדְּקִים כִּי שַׂלְוִים לֹא בָּא מִזֶּה הַשֶּׁקֶל וַאֲשֶׁר לֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִסָּמְכוּ כְּמוֹ שָׂרָד סְתָיו ׃

פעל

הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּפַתָּח כְּמוֹ דְּבַשׁ מְעַט וּמֵאֵלּוּ מִתְרַבֶּה וּבְרִבּוּי תָּבֹא דָּגֵשׁ בָּאוֹת הָאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ מְעַט מְעַטִּים וְהַיְחִידִים יִכּוֹנוּ כְּמוֹ דִּבְשִׁי בְּחִירֶק הַפֵּא כְּגוֹן בְּשִׁיר הַשִּׁירִים סִימָן ה׳ יַעְרִי עִם דִּבְשִׁי וְיָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל שִׁשָּׁה מְעַט שֶׁהֵם קְמוּצִים בְּזָקֵף בְּסֵפֶר וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימָן ח׳ · וְנִשְׁאַרְתֶּם בִּמְתֵי מְעָט וּבִשְׁמוּאֵל שֵׁנִי שֶׁל מְלָכִים סִימָן יב׳ וְאִם מְעָט וְאוֹסִפָה לְךָ וּבְהוֹשֵׁעַ סִימָן ח׳ וַיָּחֵלּוּ מְעָט וּבְחַגַּי סִימָן א׳ זְרַעְתֶּם הַרְבֵּה וְהָבֵא מְעָט וְעוֹד שָׁם פָּנֹה אֶל הַרְבֵּה וְהִנֵּה לִמְעָט וּבִזְכַרְיָה סִימָן א׳ אֲנִי קָצַפְתִּי מְעָט וְהֵמָּה עָזְרוּ · וְכֵן כָּל גְּבַל קָמֵץ הַבֵּית זוּלַת מְעַט שֶׁזְּכַרְתָּם הַמְּסָרָה כְּגוֹן בִּיחֶזְקֵאל סִימָן כז׳ זִקְנֵי גְבַל וַחֲכָמֶיהָ וַאֲחֵרִים שֶׁהֵם בְּפַתָּח וְכֵן עַל פִּי הַמָּסוֹרֶת · כָּל אֲגַם הַסָּמוּךְ לְמֵם הַגִּימֶל בְּפַתָּח וְהַשְּׁאָר בְּקָמֵץ · וְכֵן קְנָז חֲשַׁשׁ חֲתַת שְׁרַב עַיִן הַפֹּעַל שֶׁלָּהֶם בְּפַתָּח אֲפִילוּ בְּזָקֵף וַהֲדַס בְּפַתָּח אֲפִילוּ בְּאַתְנַח וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ דְּגוּשָׁה בְּרִבּוּי עַל הָרוֹב כְּמוֹ הֲדַס הֲדַסִּים אֲגַם אֲגַמִּים וּכְשֶׁיִּסָּמְכוּ יִהְיוּ לִפְעָמִים רְפוּיִם כְּמוֹ אַגְמֵי מָיִם וְכֵן הַכִּנּוּיִם כְּגוֹן בְּסֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת סִימָן ז׳ וְעַל אַגְמֵיהֶם הַלָּמֶד הַפֹּעַל שֶׁהִיא מֵם רָפָה ׃

פעל

הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּאֵב זְאֵב שְׁאֵר פְּאֵר וְשֵׁם הַתֹּאַר זְעֵר שָׁם וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה אֶחָד מֵאֵלּוּ בִּסְמִיכוּת זוּלַת פְּאֵר

in hirek vt ex דבר דברי דברים. Et in quibus ueniet continuitas &
connotatio:& non[2] plurificantur vt זקן זקנו זקן אהרן & non inue
nitur ei pluralitas.[3] ℭ Forma maceriæ secũdæ est פעל pe cum
sceua:& hayn cũ kamecz magno [4] vt נתב יקר & cætera:& dũ cõ
tinuant̃:tũc mutabit̃ kamecz[5] in pathah:excepto בכתב דוד מלך
שאר & oẽ: קהת דדן & sic nomen[6]: ישראל ובכתב בית ישראל יקר תפארת
quod est in scriptura cũ גבר תמים vir pfectus:quæ plicant̃[7] sine
mutatione penitus:sed oĩa sunt kamecz hayn:siue in ɔtinuo:
siue in discõtinuo:siue in singulari:[8] siue in pluralitate vt כתבים
יקרים קהתים דרנים גברים & filia eis. Et sunt[9] ꝭm hoc pondus:q̃ mu
tãtur in pluralitate vt שליו שלוים cũ pathah:pe: & sceua[10] hayn
adeo ꝙ dixerũt qdã grãmatici ꝙ שלוים nõ ueniat ex hoc põde
re:& sunt quæ[11] non plurificant̃ & non cõtinuant̃:vt שרד סתיו.
[12] ℭ פעל Pehal pe cũ sceua:& hayn cũ pathah vt דבש מעט:& de
his ẽ qđ plurificat̃:[13] & in pluralitate ueniet daghesc in lr̃a vltĩ
ma vt מעט מעטים[14] & singularia cõnotabũtur ut דברי cum hirek
נא vt in cãtica[15] cap.v. fauũ meũ cum דבשי melle meo:& exi-
uerunt ex hac sũma sex מעט quæ sunt cum kamecz[16] in zakeph
in libro Deutronomii caplo.viii. & remanebitis cũ viris מעט
parũ:& in Samuel[17].ii.regũ ca.xii.& si מעט paꝝ ẽ & addã tibi:
& Hoseæ cap.viii.& qeuerũt[18] מעט parũ:& Hegei cap.i.serui-
stis nimis & ferẽdo מעט parũ:& vlterius ibi uoluẽdo ad[19] mul
tum:& ecce ad parum:& Zacharię capitulo primo ego iratus
sum מעט parum:& ipsi iuuerunt.[20] Et sic omne גבל cũ kamecz
beth exceptis paucis q̃ retulit traditio:vt Ezechiel.[21] ca.xxvii.
senes גבל & sapiẽtes sui & alia q̃ sunt cũ pathah:& sic ꝭm tradi-
tionẽ auscultatoriã[22] oẽ אגג cõtinuũ mem ghimel ẽ cũ pathah:
& reliqua sunt cũ kamecz:& sic שכר[23] חשש חתת hayn uerbi illoꝝ
est cum pathah etiam in zakeph: & הדס est cum pathah etiam
in suspirante.[24] Et sunt de his quorum hayn radicis est cum
daghesc in pluralitate vt plurimũ: vt אגמים[25] הדס הדסים אגם: &
qñ continuantur erunt aliquando lenia ut אגמי lacunæ aqua-
rum:& sic connotationes[26] vt in libro exodi capitulo octauo
& super אגמיהם lacunas eorum lãmed uerbi quæ est mem[27] est
lenis.[28] ℭ פעל Pehel pe cum sceua & hayn est cum ceri כאב זאב
שאר פאר: & nomen agnominis[29] זער modicum ibi: & non
mutabitur ullum horum in continuitate excepto פאר:quod
in continuo

qui eſt extra conſtructionẽ: quia numerus ſenarius qui eſt par
indiget p̃ponderãte ad cõiungendũ: & erunt [2] ſeptẽ ut רפסודות
& ſic pro numero octonario ĩuenimus אחשרפנים: [3] cuius litterę
ſunt nouẽ: qđ eſt p̃ponderans vltimũ: licet nõ ſit ſingularibus
linguæ [4] hæbreæ nomen ſuperans ſeptẽ lr̃as ut הודיוהו ואליועני.
Et quæ ipſas trãſcẽdũt [5] ſunt pluribus: & hoc ẽt ſignificat pfe
ctionẽ linguæ hæbreæ. [6] Et hinc formabim⁹ noĩa ſtratæ hui⁹
primæ quam retulimus: ſicq; [7] forma maceriæ primæ: quæ eſt
ſtrata pfectoꝝ ẽ. [8] ¶ פעל Pahal ut גמל בקר חכם מהר אבק & cętera:
quæ oĩa ſunt cũ kamecz [9] magno in lingua ſingl'i: & de hac ſũ-
ma inueniunt̃ noĩa cx quibus conſueuerũt [10] abſtrahere impo
ſitum primũ cũ additione vau nun cũ holem inter lr̃am [11] vlti
mã radicalẽ & vau ſicut רעבון. Et de illis ſunt multa q̃ nõ con-
ſueuerunt [12] auctores linguæ ipſa abſtrahere taliter: & non eſt
faciendũ hoc niſi in qbus extenſa [13] eſt illoꝝ cõſuetudo: & ſi vi
deat̃ ſm rõcinationẽ faciendũ hoc in oĩbus cõſil'ibus: & ſunt
de his [14] qbus eſt pl'itas: & ſunt quoꝝ non eſt niſi ſingl'e: & ſunt
in qbus eſt cõnotatio & pluralitas: [15] & ſunt in qbus eſt cõno-
tatio & nõ pluralitas: & ſunt in quib⁹ eſt pluralitas & nõ cõno
tatio: & ſunt ĩ qbus uenit [16] cõtinuitas: quæ eſt ſpẽs de ſpẽbus
cõnotatiõis: & nõ veniet in illis cõnotatio: & ſunt in qbus ue-
niet [17] cõtinuitas & cõnotatio ſimul: & ſunt q̃ cõtinuant̃ & nõ
pl'ificant̃. Et de pl'ificabilibus ſunt in qbus non [18] mutat̃ in ſua
pl'itate forma lr̃aꝝ ſingularis & pũctuatio ipſoꝝ: vt חכם חכמים:
& ſunt [19] in qbus nõ inuenit̃ mutatio niſi ꝙ kamecz primæ lr̃ę
eſt raptus cum ſceua vt [20] חדשים noua in mane ex חדש: & ſũt de
eis quoꝝ kamecz pe radicis cõuertitur in ſceua [21] ſolum: vt ex
דבר דברים: & ſunt q̃ mutant̃ cũ hoc cũ dagheſc ipſius lãmed: vt
[22] ex גמל גמלים שפן שפנים: & ſunt in quibus nõ eſt niſi ſingulare:
vt מהר ꝙ nõ [23] cõſtruimus ex illo מהרים: & in quibus ueniet cõ-
notatio cũ mutatiõe ſimili mutatiõi pl'itatis ſũt [24] vt ex דבר דברו
& ex זכר זכרנו: & in qbus ueniet cõnotatio & pl'itas vt ex [25] דבר
דברים דברינו. Et in quibus eſt cõnotatio & non pl'itas eſt vt ex זקן:
[26] ꝙ ĩuenimus cõnotationẽ: & cepit בזקנו p barbã ſuã: & nõ ĩue
nit̃ collectio pl'itatis: & in qb⁹ ueniet [27] pluralitas: & nõ cõno
tatio eſt vt ex ענו: qa inuenit̃ ei pl'itas ענוים: & nõ ĩuenit̃ in eo [28]
cõnotatio: & ſil'r inuenit̃ ꝙ ueniat in cõtinuitate: & nõ cõnota
bitur: qa inuenimus ענוי ארץ. [29] Et nomina quæ continuant̃ &
cõnotant̃ ſimul in connotatione mutatur pe uerbi ex kamecz

שֶׁהוּא חוּץ הַבִּנְיָן כִּי לְמִסְפַּר שִׁשָּׁה שֶׁהוּא זוּג צָרִיךְ מַכְרִיעַ לְחַבֵּר וְיִהְיוּ שִׁבְעָה כְּמוֹ רַפְסוֹדוֹת וְכֵן לְמִסְפַּר שְׁמֹנָה מָצִינוּ אֲחַשְׁדַּרְפְּנִים שֶׁאוֹתִיּוֹתָיו תִּשְׁעָה שֶׁהוּא הַמַּכְרִיעַ הָאַחֲרוֹן אַף כִּי אֵין בִּיחִידֵי לָשׁוֹן הָעִבְרִי שֵׁם יָתֵר עַל שֶׁבַע אוֹתִיּוֹת כְּמוֹ אֶלְיוֹעֵנַי הוֹדַיְוָהוּ וַאֲשֶׁר יַעֲלוּ הֵם לָרַבִּים וְזֶה גַּם כֵּן רֶמֶז לִשְׁלֵמוּת הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי׃

פעל

וּמֵעַתָּה נְצַיֵּיר שְׁמוֹת הַמְּסִלָּה הַזֹּאת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁזָּכַרְנוּ וְהִנֵּה צוּרַת הַמִּשְׁעוֹל הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר בִּמְסִלַּת הַשְּׁלֵמִים הִיא׃ כְּמוֹ אָבָק גָּמָל בָּקָר חָכָם מָהָר וְזוּלָתָם שֶׁכֻּלָּם בְּקָמֵץ גָּדוֹל בִּלְשׁוֹן יָחִיד וּמִזֶּה הַכְּלָל נִמְצְאוּ שֵׁמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְהַפְשִׁיט מֵהֶם מוּנַח רִאשׁוֹן בְּתוֹסֶפֶת וָו נוּן בְּחֹלֶם בֵּין הָאוֹת הָאַחֲרוֹנָה הַשָּׁרְשִׁית וְהַוָּו כְּמוֹ רַעֲבוֹן׳ וּמֵהֶן רַבּוֹת שֶׁלֹּא נָהֲגוּ בַּעֲלֵי הַלָּשׁוֹן לְהַפְשִׁיטָן כָּזֹאת וְאֵין לַעֲשׂוֹת זֶה זוּלַת בְּמָה שֶׁפָּשַׁט מִנְהָגָם אַף כִּי נִרְאָה לְפִי הַהֶקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת זֶה בְּכָל הַדּוֹמִים׳ וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁנִּמְצָא הָרִבּוּי בָּהֶם וְיֵשׁ שֶׁאֵין בָּם אֶלָּא הַיָּחִיד וְיֵשׁ שֶׁבָּם הַכִּנּוּי וְהָרִבּוּי וְיֵשׁ שֶׁבָּם הַכִּנּוּי וְלֹא הָרִבּוּי וְיֵשׁ שֶׁבָּם הָרִבּוּי וְלֹא הַכִּנּוּי וְיֵשׁ שֶׁיָּבֹא בָּם הַסְּמִיכוּת שֶׁהוּא מִין מִמִּינֵי הַכִּנּוּי וְלֹא יָבֹא בָּם הַכִּנּוּי׳ וְיֵשׁ שֶׁיָּבֹא בָּם הַסְּמִיכוּת וְהַכִּנּוּי יַחַד וְיֵשׁ שֶׁיִּסָּמְכוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ׳ וּמִן הַמִּתְרַבִּים יֵשׁ שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּנֶּה בְּרִבּוּיָם צוּרַת אוֹתִיּוֹת הַיָּחִיד וְנִיקּוּדָן כְּמוֹ חָכָם חֲכָמִים׳ וְיֵשׁ שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּם שִׁנּוּי זוּלַת שֶׁקָּמֵץ הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה נֶחְטָף בִּשְׁוָא כְּמוֹ חֳדָשִׁים לִבְקָרִים מִן חָדָשׁ וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁקָּמֵץ פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ נֶהְפַּךְ לִשְׁוָא לְבַד כְּמוֹ מִן דָּבָר דְּבָרִים וְיֵשׁ שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ עִם זֶה בְּדַגְשׁוּת הַלָּמֶד כְּגוֹן מִן גָּמָל גְּמַלִּים שָׁפָן שְׁפַנִּים וְיֵשׁ שֶׁאֵין בָּם אֶלָּא הַיָּחִיד כְּגוֹן מָהָר שֶׁאֵין בּוֹנִים מִמֶּנּוּ מְהָרִים׳ וַאֲשֶׁר יָבֹא בָּם הַכִּנּוּי בְּשִׁנּוּי דּוֹמֶה לְשִׁנּוּי הָרִבּוּי כְּמוֹ מִדַּבֵּר דְּבָרוֹ מִן זָכָר זְכָרְנוּ וַאֲשֶׁר יָבֹא בָּם הַכִּנּוּי וְהָרִבּוּי כְּגוֹן מִן דָּבָר דְּבָרִים דְּבָרֵינוּ וַאֲשֶׁר בָּם הַכִּנּוּי וְלֹא הָרִבּוּי הוּא כְּמוֹ מִן זָקָן שֶׁנִּמְצָא הַכִּנּוּי וַיֹּאחֶז בִּזְקָנוֹ וְלֹא נִמְצָא קִבּוּץ הָרִבּוּי וַאֲשֶׁר יָבֹא בָּם הָרִבּוּי וְלֹא הַכִּנּוּי כְּמוֹ מִן עָנָו כִּי נִמְצָא לוֹ הָרִבּוּי עֲנָוִים וְלֹא נִמְצָא בּוֹ הַכִּנּוּי׳ וּכְמוֹ זֶה נִמְצָא שֶׁיָּבֹא בַּסְּמִיכוּת וְלֹא יְכוּנֶּה כִּי נִמְצָא עַנְוֵי אֶרֶץ וְהַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר יִסָּמְכוּ וִיכוּנּוּ יַחַד בַּסְּמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה פֵּא הַפֹּעַל מִקָּמֵץ

הנה בַּמְּסִילָּה הָרִאשׁוֹנָה וְהִיא מְסִילַּת הַשֵּׁמוֹת הַשְּׁלֵמִים אֲשֶׁר אֵין בָּם תּוֹסֶפֶת וְלֹא מִגְרַעַת אוֹת יֵשׁ שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁעוֹלִים אֲשֶׁר אֵין דֶּרֶךְ לִנְטוֹת מֵהֶם וְכֻלָּם חִלּוּקֵי הַצּוּרוֹת וְקוֹדֶם שֶׁנָּבִיא פְּרָטֵי הַצּוּרוֹת יֵשׁ לְךָ לְהַנִּיחַ כִּי הַמְּדַקְדְּקִים שָׁקְלוּ צוּרוֹת כָּל הַשֵּׁמוֹת וְהַפְּעָלִים בְּשָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת אֵלֶּה פֹּעַל וְהַטַּעַם כִּי שֹׁרֶשׁ בֶּאֱמֶת הוּא בְּעֵרֶךְ אֶל הַפְּעָלִים כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה בְּשַׁעַר הַפְּעָלִים כִּי הַשֵּׁמוֹת אֵין לָהֶם שֹׁרֶשׁ נִפְרָד מֵעַצְמָם כִּי כָּל אוֹתִיּוֹתֵיהֶם שָׁרְשִׁיּוֹת לָהֶם כִּי אִם תִּגָּרַע אַחַת מֵאוֹתִיּוֹתֵיהֶם תִּשְׁתַּנֶּה הוֹרָאָתָם עַד שֶׁלֹּא תּוֹרֶנָה אוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת הָעִנְיָן הַמְכֻוָּן בַּשֵּׁם הַהוּא · וְלָכֵן הֵטִיבוּ הַמְּדַקְדְּקִים לְהַנִּיחַ אוֹתִיּוֹת פֹּעַל רֶמֶז לָאוֹתִיּוֹת הַשָּׁרְשִׁיּוֹת · וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר טַעַם אַחֵר כִּי בִּהְיוֹת הַמִּבְטָא וְהַמִּכְתָּב צְרִיכִים לְלִימּוּד הַפֶּה הַמְדַבֶּרֶת וְהָעַיִן הָרוֹאָה אֶת הַכָּתוּב · לָכֵן שָׂמוּ הַפֶּא וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד רֶמֶז אֶל כָּל אֲשֶׁר יְבַטֵּא וְיִכְתּוֹב הָאָדָם · וְהִקְדִּימוּ הַפֶּא אֶל הָעַיִן כִּי עִקַּר הַלְּשׁוֹנוֹת הוּא בְּמַה שֶּׁיְּבַטֵּא הָאָדָם בְּשִׂפְתֵי פִּיהוּ כִּי אֵין הַכְּתָב אֶלָּא לְהוֹרוֹת עַל מַה שֶּׁבְּלֵב הַכּוֹתֵב לְבַטֵּא בִּשְׂפָתָיו כַּאֲשֶׁר לֹא יִתָּכֵן לְהִשָּׁמַע בְּדִבְרֵי פִּיהוּ · וְכֵן מוּבָן הַצֵּירוּף פֶּא וְעַיִן לָמֶד כִּי זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְלִמּוּד בַּפֶּה וּבָעַיִן · וְעוֹד יֵשׁ שֵׁנִית לְהַצִּיעַ כִּי בִּהְיוֹת מַנִּיחַ הַלָּשׁוֹן מְצָרֵף הָאוֹתִיּוֹת לְהוֹרוֹת עַל הַרְכָּבַת הַטֶּבַע כִּי הַתֵּיבוֹת תּוֹרֶינָה עַל חִקּוּיֵי הַנֶּפֶשׁ הַמּוֹרִים עַל הָעִנְיָנִים לְפִי רֹב עִנְיְנֵיהֶם בְּמַה שֶּׁהֵם מַה שֶּׁהָיוּ בִּצְבְיוֹנָם לָכֵן כְּשֵׁם שֶׁאֵין חִקּוּי בַּנֶּפֶשׁ שֶׁיּוֹרֶה דָּבָר אֶלָּא בְּהוֹרָאַת הַשְּׁלֵמוּת וּבַעַל הַשְּׁלֵמוּת רְצוֹנִי בָּזֶה הַדָּבָר הַנִּשְׁלָם בִּצְבְיוֹנוֹ וּמַה שֶּׁבּוֹ נִשְׁלָם כֵּן הִנִּיחַ בַּעַל הַלָּשׁוֹן בְּכָל הוֹרָאוֹתָיו לְפָחוֹת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת הָאוֹת שֶׁבָּהּ יִפְתַּח פִּיו וְהָאוֹת שֶׁבָּהּ יַגְבִּיל דְּבָרוֹ · וְהִנִּיחַ רֹב הַשָּׁרָשִׁים הַשְּׁלֵמִים בַּעֲלֵי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת כִּי טִבְעֵי הָעִנְיָנִים הַמִּשְׁתַּלְּשִׁים אֲהוּבִים לְמַעְלָה וַנֶּחֱמָדִים לְמַטָּה כִּי בְּכָל רִבּוּי יֵשׁ חִלּוּף וּלְכָל מִתְחַלְּפִים עִנְיָן שְׁלִישִׁי מַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם לְחַבֵּר הַנִּפְרָדִים לִהְיוֹת אֶחָד וְהַיְתֵרִים שֶׁבָּהֶם הֵם בַּעֲלֵי שֵׁשׁ אוֹתִיּוֹת כְּגוֹן אֶלְגָּבִישׁ אַף כִּי נִמְצָא שֶׁקַּעֲרוּרוֹת בַּעַל שְׁמֹנֶה אוֹתִיּוֹת וְיֵשׁ לוֹמַר כִּי מִסְפַּר הַשִּׁשָּׁה הוּא שָׁלֵם בְּסֵדֶר הָאֲחָדִים כְּמוֹ שֶׁבֵּיאֲרוּ חַכְמֵי הַמִּסְפָּר · וְהָעוֹלָה עַל גַּבֵּיהֶם הוּא מִסְפַּר שְׁמֹנָה

¶ Sicq; in ſtrata prima: quæ eſt ſtrata noīum pfectoꝝ[2] in qui-
bus nō eſt ſuperadditio: neq; ſublatio lr̄æ ſunt ſex[3] & triginta
maceriæ: ꝙ nō eſt iter deuiandi ab illis: & oēs illæ ſunt diſtin-
ctæ formis.[4] Et priuſq̄ feramus particularia formarū̃ eſt tibi
ſupponendū̃ ꝙ grāmatici pōderauerint[5] formas oīum nomi
num & uerboꝝ p tres lr̄as has פעל: & rō eſt qa radix[6] uere eſt
in cōparatiōe uerboꝝ: vt videbit̃ in cap. uerboꝝ: qa[7] noībus
non eſt ipſis radix diſtincta a ſeipſis: quia oēs ipſorū̃ lr̄æ ſunt
radicales eis:[8] quia ſi ſubtrahes vnā de ipſoꝝ litteris mutabit̃
ipſorum ſignificatio: adeo ꝙ non ſignificabunt[9] illę lr̄æ reli-
ctæ rem intentā noīe illo: & iō bn̄fecerūt[10] grāmatici ad īpo-
nendū̃ lr̄as פעל ſignū̃ lr̄arum radicaliū̃. Et rurſus eſt[11] dicēdū̃
rōnem aliam: quia conſtito ꝙ ꝓlatio & ſcriptura indigeāt di-
ſciplina oris[12] loquētis & oculi videntis: qd̄ ſcriptū̃ eſt: iō po-
ſuerunt pe & hayn & lāmed ſignū̃[13] ad omne qd̄ ꝓferret & ſcri
beret homo. Et prępoſuerunt pe ipſi hayn: qa baſis[14] linguaꝝ
eſt in eo qd̄ ꝓferret homo labiis ſui oris: quia nō eſt ſcriptura
niſi[15] ad ſignificāndū̃ quod eſt in corde ſcriptoris ad ꝓferen
dum ſuis labiis quādo non contingit audiri[16] per verba ſui
oris: & ſic eſt intellectus cōbinatiōis pe & hayn & lāmed: quia
hoc nō eſt niſi ad docendū̃[17] ore & oculo. Et vlterius eſt ſcd̄o
p̄ponēdum ꝙ exiſtente ꝙ inſtituēs linguā combinet[18] litteras
ad ſignificādum cōpoſitionē naturæ: qa dictiones ſignificant
cōceptus[19] animę ſignificātes res ſ̄m multitudinē ſuaꝝ diſpo
ſitionū̃ per quas ſunt quod ſunt[20] in ſua cōſtantia: iō ſicut non
eſt conceptus in anima qui ſignificet rem niſi per ſignificatio
nem[21] perfectionis: & habētis perfectionē: uolo per hoc rem
perfectā in ſua conſiſtētia: & id quo[22] eſt perfecta ſic inſtituit
auctor ydiomatis in oībus ſuis ſignificatiōib⁹ ad minus duas
litteras: lr̄am[23] qua aperiat ſuum os: & lr̄am qua terminat ſuū̃
uerbum: & inſtituit maiorem partē radicum[24] pfectorum ha
bētes tres lr̄as: quia naturæ rerum quæ triplicant̃ ſunt amatæ
[25] ſurſum & deſideratæ deorſum: qa in oī plr̄itate ē uarietas: &
oībus diuerſis eſt res[26] tertia p̄pōderās īter illas ad cōnecten
dū̃ ſepata ad eſſendū̃ vnū̃: & exceſſiua q̄ in eis ſunt:[27] ſunt ha-
bētes ſex lr̄as vt אלגביש: ēt & ſi īueniamus שקערורות hn̄s[28] octo
lr̄as: & ē dicēdū̃ qa nūerus ſenarius ē pfectus ī ordīe vnitatū̃
[29] vt oñderūt ſapiētes ariſmetricā: & ſupat eū̃ nūs octonari⁹:
qui

ſignificat illam in tempore certo qđ terminat ip̄m in ſubiecto agnominato per ipſam: vt eſt uerbum אבל[2] qđ ſignificat ip̄am tempore p̄terito in ſubiecto agnominato per actionē comeſtionis.[3] Impoſitum autē impõne deriuata eſt nomē deriuatũ ſignificans agnoīatũ[4] p rem quã ſignificat ipſam impoſitum primum: quod non differt[5] ab eo niſi declinatione ſolum: vt ישראל ארצי ירושלמי חכם אוכל אר[6] אבל: quia ישראל ſignificat ſuper: cuius genologia ē ad genus Iſrael: & ארצי ſignificat[7] ſup illum ꝙ terra præualet ſup ipſum: & ירושלמי qui attribuiẽ Hieroſolimæ: & חכם ſuper[8] ſub̄m in quo eſt ſapiētia: & אוכל ſignificat ſup illum qui agit actionem comeſtionis:[9] & ip̄a inuenitur ei quia אבל ſignificat actionē: & אוכל ſignificat agentem actionē[10] illam: & אכלן ſignificat ſuper illum: in quo eſt diſpoſitio qua pſe uerat actionē illã:[11] & aptus eſt agere actionē illã qñ uoluerit.

[12] ℭ Verũtñ ſingularitas & plr̄itas ſunt: quia ſingularitas erit quando ueniet nomen[13] pluralitatis agnoīatum agnomine: aut connotatione: aut uerbo linguæ ſingularis[14] vt אדונים קשה dñi durus האיש אדוני הארץ vir domini terræ. Et in cõnotatione בעליו אדוניו עושיו[15] & ĩ uerbo וקבל & recepit Ihudæi & iuſti ſicut leoniculus יבטח cõfidet: & exēpla prima[16] uenerũt lingua honoris: & vltima ſignificãt unionē & coæquationē in re uerbi. [17] Et plurificatio eſt qñ ueniet nomē ſinglr̄is agnoīati agnoīe aut uerbo plr̄itatis[18] ut uēdiderũt מצרים: & hoc accidit qñ erit nomē ſingulare[19] ſignificans cõgregationē multoꝝ: ꝙ ſit nomen vlr̄is aut multitudinis vt מצרים qđ ſignificat oēs[20] habitãtes in ea: & in hoc laus Deo expleta eſt explicatio deſcriptiõis noīs vlr̄iter & particulariter ſm[21] oēs eius partitiones eſſentiales & accidētales.[22] ℭ Et hinc formabimus uarietatē noīum in ſuis ponderibus per cõtinuũ & diſcõtinuũ:[23] per ſeparatũ & cõnotatũ: per ſinglr̄e & plr̄a: & p maſculũ & fœminã ſm multas[24] illoꝝ drī̄as. Et dicemus ꝙ formatio noīum diuidet̃ primo in[25] ſex & uiginti ſtratas: & omnē ſtratam & ſtratam diuidemus vlterius in macerias[26] ꝙ non ſit iter ad deuiandũ dextrorſum & ſiniſtrorſum ab ipſoꝝ formatiõe. Et numeꝝ maccrieꝝ & ſũmam[27] ipſarum ſtrataꝝ feremus in capite cuiuſqꝫ ſtratæ adeo ꝙ conflans ſumma oīum macerierum[28] ſtratarũ aſcēdunt tercentum & vndecim macerię: & ipſarum ſignum eſt אשי״[29] ultra macerias ſtratæ nominum numerorum.

ℭ Sicqꝫ

יורה אותו בזמן ידוע יגבילהו בנושא המתואר בו כמו פעל אכל שמורה אותו בזמן העבר כנושא המתואר לפעל האכילה׃

והמונח הנחה נגזרת הוא הנקרא שם נגזר המורה על המתואר בענין שיורה עליו המונח הראשון אשר לא יתחלף ממנו כי אם בנטיה לבד כמו ישראלי ארציי ירושלמי חכם אוכל או אכלן כי ישראלי יורה על אשר יחסו למשפחת ישראל וארציי יורה על מי שהארץ גוברת עליו וירושלמי המתיחס אל ירושלים וחכם על הנושא אשר בו החכמה ואוכל יורה על אשר פועל פעל האכילה והיא נמצאת בו כי אכל מורה הפעל ואוכל מורה על פועל הפועל ההוא ואכלן מורה על אשר בו תכונה אשר בה מתמיד הפעל ההוא ומוכן לפעל הפעל ההוא לכשירצה׃

ואולם הפרטיות והרבוי הם כי הפרטיות יהיה כשיבא שם רבוי מתואר בתאר או בכנוי או בפעל לשון יחיד כמו אדונים קשה האיש אדוני הארץ ובכנוי בעליו אדוניו עושיו ובפעל וקבל היהודים וצדיקים ככפיר יבטח והמשלים הראשונים באו לשון כבוד והאחרונים יורו התאחדות והשתנות בענין הפעל׃

וההתרבות הוא כשיבא שם היחיד מתואר בתאר או פעל הרבוי כמו מכרו מצרים וזה יקרה כשיהיה השם היחיד מורה על קבוץ הרבים שיהיה שם כלל או רבוי כמו מצרים שיורה כל יושביה ובזה תהלה לאל נשלם ביאור רושם השם בכלל ופרט לכל חלוקותיו העצמיות והמקריות׃

ומעתה נצייר חלוף השמות במשקליהם בסמוך ומוכרת בנפרד ובכנוי ביחיד ורבים ובזכר ונקבה לפי רבי הבדליהם׃ **ונאמר** כי ציור השמות יחלק ראשונה אל שש ועשרים מסילות וכל מסילה ומסילה נחלקה עוד אל משעולים אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל מציורם ומספר המשעולים וכלל מסילותיהם נביא בראש כל מסילה עד כי סך שומת כל משעולי המסילות יעלו שלש מאות ואחד עשר משעולים וסימנם אשי יי מלבד משעולי מסילת שמות המספרים׃

הנה

גם אפשר לומר בלא מדרש כי כשהפעל בלתי מסכים עם השם אז ה הפעל עומד בעצמו כמו שנבאר בהופעל בשער ההרכבה והשמוש בעזרת האל ולפעמים יבא שם אחד בעצמו בלשון זכר ובלשון נקבה במאמר אחד כמו אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפלטה· כי הנה שם מחנה האחרון בלשון זכר והראשון נאמר זכר ונקבה כי אחת לשון נקבה והכהו לשון זכר· וטעם זה כי הזכר והנקבה באמת הוא באשר רוח חיים באפו ואשר אין בו רוח חיים אף כי יש בפנימיות טבעו סוד כמוס של זכרות ונקבות אנו אין לנו מזה כי אם מה שהתבאר משמושו לפי מנהג מניח הלשון שהוא ידע סודו ויסודו ועל זה דבר נכונה הרב רבי אברהם בן עזרא באמרו אשר אין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו רוצה בזה במה שבא משותף בכתוב כמו מחנה במשל שזכרנו אף כי בן עזרא לא כיון אל הסוד האלהי אשר זכרנו אנחנו כי אין זה דרכו׃

שתוף המשקל וחלופו הוא כשמבטא התיבות שוה או מתחלף משל השוה גונב אוכל משל המתחלף גנוב קרוא כי אף ששניהם פעולים בית גנוב נראית ואלף קרוא נחה· ולפעמים יהיו שני שמות מתחלפי המשקלים והוראתם אחת כגון בוטח ובטוח שבוטח משקל פועל ובטוח משקל פעול והוראת שניהם הוראת הפועל לבד או לובש לבוש שהוראת שניהם הוראת פעול אלא שאפשר לומר שמה שהם על משקל פעולים והוראתם הוראת הפועלים הם שמות התארים כמו שנבאר עוד בנוספי היוד או הנון בסופם בזה השער בעזרת האל׃

וההנחה הראשונה והנגזרת הם משיגי השמות כי מניח הלשון הניח השם דבר או שם המקרה או שם הפעל ואחרי כן הוא או הבאים אחריו נהגו לגזור מן המונח ראשונה שם אחר מורה על הנושא המתואר במונח הראשון׃

ובן יהיה גדר המונח ראשונה כשהוא המונח ראשונה להורות על ענין נמצא בעצמו בלתי מוגבל בזמן יגדרהו כמו ישראל ארץ ירושלם חכמה אכל כי עם כל זה שאכל מורה פעל האכילה בזמן לא

יורה

etiam possibile est dicere sine patrũ interp̃tatiõe ꝙ qñ uerbũ
non conuenit cũ noĩe: tũc[2] uerbũ stet p se vt oñdemus in fieri
factũ in cap. cõstructionis & regiminis[3] Deo iuuante. Et aliqñ
uenit nomẽ vnũ idem linguæ masculi & in lingua fœminæ[4] in
oratione vna vt si ueniet Esau in המחנה castro vna & percutiet
ip̃m: & erit castrũ[5] reliquũ ad euasionẽ: quia ibi מחנה vltimũ est
linguæ masculi: & primũ[6] dicit̃ masculi & fœminæ: quia אחת
vna est linguæ fœminæ והכהו: & pcutiet ip̃m est linguæ mascu-
li. Et ratio huius est: qa[7] masculus & fœmĩa ẜm veritatẽ est in
quo est spiritus vitæ in suo anhelitu: & cui nõ est spũs[8] vitæ: &
si sit in intimo suæ naturæ arcanũ latens masculinitatis & fœ-
minitatis nõ est[9] nobis hinc nisi ꝙ exp̃ssum est de illius regimĩ-
ne ẜm consuetũ impositoris linguæ: qui[10] nouit eius arcanũ:
& ipsius fundamẽtũ: & ob hoc loquutus ẽ recte rabi Abrahã
Ben Esra in ip̃m dicendo[11] qđ nõ est in eo spũs vitæ masculi-
niza ip̃m & fœmininiza ip̃m: intẽdit p hoc de eo qđ venit cõe
[12] in scriptura: vt מחנה in exẽplo qđ retulimus: q̃q̃ Ben Esra nõ
aduertit arcanũ[13] diuinũ qđ retulimus nos: qa nõ est hoc mo-
ris eius.[14] ❡ Cõicatio põderis & ipsius diuersitas est qñ prola-
tio dictionũ est æqualis: aut diuersa:[15] exẽplũ æq̃lis ẽ גנב אכל:
exemplũ diuersę est גנב קרא: quia & si[16] ambo sint facta beth
גנב ẽ appens: & aleph קרא ẽ qescẽs. Et aliqñ sunt ambo[17] noĩa
diuersi ponderis: & illoꝝ sigñatio est vna vt כותש כבוש: qa כותש
est[18] põderis agẽtis & כבוש est põderis facti: & sigñatio amboꝝ
est significatio agentis[19] solum: vel לובש לבוש: quorũ significa-
tio amboꝝ est significatio facti: nisi qa possibile est[20] dicere ꝙ
ea quæ sunt ẜm põdus factoꝝ: & ipsoꝝ significatio est signifi-
catio agẽtiũ sint[21] noĩa agnominũ vt oñdemus ĩfra in supad-
ditis yod aut nun in ipsoꝝ vltĩo in hoc[22] cap. adiuuante Deo.
[23] ❡ Et impositio prima & deriuata sunt euenta noĩum: quia
impositor[24] linguæ ĩposuit nomẽ rei: aut nomen accidentis:
aut nomẽ[25] uerbi: & deinde ipse aut venientes post ipsum con-
sueuerunt deriuare ab imposito primo[26] nomen aliud signifi-
cans super subiectum agnominatum per impositum primũ.
[27] Et sic erit diffinitio impositi primo ꝙ sit impositum primo
ad significandum super[28] rem existentem per se nõ terminatã
tẽpore: qđ ipsam finiret vt אכל ירושלים חכמה[29] ארץ ישראל: qa cũ
toto hoc ꝙ אכל significat actionẽ cõmestionis in tempore nõ

significat

cõtrarius quarto: qa ueniẽt cõtinua in sĩlitudine discõtinuoꝝ
& hæc sunt cõtinua[2] in significatiõe solũ vt עְנוה צדק טלטלה גבר.
Sexto ꝙ veniat dictio[3] una eadẽ absꝫ mutatõe ẜm cõbinatio-
nem suaꝝ lr̃aꝝ: neꝫ suoꝝ punctoꝝ aliqñ[4] cõtinua: & aliqñ di
scontinua vt est dictio אולת vt est te dicere אולת כסילים אולת de-
mentia stultoꝝ est demẽtia[5] quoꝝ primũ est cõtinuũ: & scd̃m
discõtinuũ. Septĩus ẽ qa aliqñ cõtinuaẽ[6] cõtinuũ cui cõtiuaẽ:
& aliqñ ecõtra vt תולעת שני coccus color שני תולעת color cocc⁹.
[7] Octau⁹ ꝙ muteẽ ordo ꝯtinuitatis & cõtinueẽ agnomẽ agno
minato vt [8] בירקרק חרוץ cũ croceo auro: qa auꝝ est agnoĩatũ ꝑ
croceũ: & hæc ẽ cõtinuitas agnoĩs solũ[9] nõ ꝯtinuitas rei: neꝫ
cõtinuitas lr̃aꝝ. Nonus ẽ ꝙ sit[10] cõtinuitas noĩum nõ discõti
nuoꝝ vnq̃ vt אישון בת עין pupilla intimæ oculi אישון לילה pupilla
noctis [11] מחלפות ראשי crines capitis mei מורשי לבבי cogitatus
cordis mei & cætera. Decim⁹ est ꝙ ueniat cõtinuũ supra[12] cõ
tinuũ vsꝫ ad qnꝫ continua vt גבורי חיל מלאכת עבודת בית האלהים
fortes virtutis opis ẜuitutis domus Dei. [13] Vndecimus vocaẽ
continuitas cacozeliaꝝ: & est qñ cõtinuaẽ nomẽ sup rẽ diuinã
[14] notã vt magnæ & muratæ in cœlũ שלהבת יה lãpas Dei הררי אל
mõtes Dei נפתולי אלהים cõiunctões Dei: [15] hi sunt vndecim mo
di cõtinuitatis: quos retulimus in spẽbus declinatiõis noĩum.
[16] ¶ Et vlterius inueniunẽ euenta nomĩbus cõia rectis & obli
quis: & sunt[17] decẽ numero: singl'itas & pl'itas: masculinitas &
fœmininitas: cõicatio[18] põderis & ipĩus diuersitas: impõ pr̃ia
& deriuata: singl'izatio & pl'ificatio: sicꝫ duo [19] pr̃ia q̃ sunt sin
gl'itas & pl'itas ipoꝝ expõ est ꝙ singl'e & pl'e cõueniãt aut[20] dif
ferant genere: qa sunt noĩa quæ qñ singl'e est linguæ masculi
aut linguæ fœminæ: sic veniet[21] etiã pl'itas de illis vt חכם נביא
sapiens ꝓpheta חכמים נביאים sapiẽtes ꝓphetæ חכמה עם גבורה sapĩa
cum fortitudine[22] חכמות עם גבורות sapientię cũ fortitudinibus.
Scd̃us modus ẽ ꝙ singl'e sit linguæ masculi: & pl'itas in lingua
[23] fœminæ vel ecõtra vt אב לוח pr̃ tabula אבות לוחות pr̃es tabulæ
vel אשה פלגש mulier cõcubina נשים פלגשים mulieres cõcubinæ:
[24] & si inuenerimus אשות mulieres fornicatõis. Tertius ẽ ꝙ sin
gl'e sit linguæ masculi solũ aut [25] linguæ fœminæ solũ: & pl'itas
vẽiat aliqñ sic: & aliqñ sic vt שנה שנים ãnus ãni [26] שנות ãni יום ימים
dies dies ימות dies & cætera. Verũtñ masculinitas & fœmini-
nitas expositio ipsaꝝ est: qa[27] aliqñ uenit nomen in lingua ma
sculi: & verbum in lingua fœmĩæ: & aliqñ ecõtra [28] vt ותכל דוד
& cõcupiuit Dauid והיה הנערה & erit puella: licet in postilla ra-
bi Elihezer filii[29] rabi Iose galilei scriptum sit ꝙ hæc sit lin-
gua breuis: & ipsius coaptatio sit & concupiuit anima Dauid
etiam

הפך הרביעי שיבאו הסמוכים ברמות המוכרתים ואלו הם סמוכים בהוראה לבד כמו ענוה צדק טלטלה גבר: הששי הוא שתבא תיבה אחת בעינה בלי השתנות בצירוף אותיותיה ולא נקודותיה פעם סמוכה ופעם מוכרתת כמו מלת אולת באמרך אולת כסילים אולת שהראשון סמוך והשני מוכרת: השביעי הוא כי פעם יסמך הסמוך אל הנסמך אליו ופעם בהפך כמו שני תולעת תולעת שני:

השמיני שישתנה סדר הסמיכות ויסמך התאר אל המתואר כמו בירקרק חרוץ כי החרוץ מתואר בירקרק וזהו סמיכות תאר לבד לא סמיכות ענין ולא סמיכות אותיות: התשיעי הוא שיהיה סמיכות שמות בלתי מוכרתים לעולם כמו אישון בת עין אישון לילה מחלפות ראשי מורשי לבבי וזולתם: העשירי שיבא סמוך על סמוך עד חמשה סמוכים כמו גבורי חיל מלאכת עבודת בית האלהים: העשתי עשר נקרא סמיכות הגוזמות והוא כשיסמך שם על ענין אלהי ידוע כמו גדולות ובצורות בשמים שלהבת יה הררי אל נפתולי אלהים אלה הם אחד עשר דרכי הסמיכות שזכרנו במיני נטית השמות:

ועוד נמצאו משיגים אל השמות משותפים לישרים ולנוטים והם עשרה במספר היחוד והרבוי הזכרות והנקבות שתוף ה השקל וחלופו הנחה ראשונה ונגזרת פרטיות והתרבות והנה השנים הראשונים שהם היחוד והרבוי פירושם שהיחיד והרבים יסכימו או יבדלו בסוג כי יש שמות שכשהיחיד לשון זכר או לשון נקבה כן יבא גם הרבוי מהם כמו חכם נביא חכמים נביאים או חכמה עם גבורה חכמות עם גבורות: הדרך השני שהיחיד בלשון זכר והרבוי בלשון נקבה או בהפך כמו אב לוח אבות לוחות או אשה פלגש פלגשים נשים אף כי מצאנו אשות הזימה: השלישי שהיחיד לשון זכר לבד או לשון נקבה לבד והרבוי יבא פעם בזה ופעם בזה כמו שנה שנים שנות יום ימים ימות וזולתם ואמנם הזכרות והנקבות פירושם כי לפעמים יבא השם בלשון זכר והפעל בלשון נקבה ולפעמים בהפך כמו ותכל דוד והיה הנערה אף כי בברייתא של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי כתוב שזה הוא לשון קצרה ותקונו ותכל נפש דוד·

ישראל ובין אמרך עין של ישראל כמו שיתבאר עוד בשער ההרכבה והשמוש בעזרת האל׳ אבל באמרינו עין ישראל לא בא בפירוש אות הכנוי ולא תיבה מורה על זה. ובאמר עין של ישראל בא הכנוי בפירוש במלת של כי הכנוי הוא המורה על קנין הענין למי הוא בין שהוא של עצמו בין לשני שהוא הנמצא או לנסתר שהוא השלישי וזה בין לזכר בין לנקבה או ליחיד או לרבים כמו עין עיני עינך עינו עינך עינה עיננו עינכם עינם עינכן עינן עיני עיניך עיניו עיניך עיניה עינינו עיניכם עיניהם עיניכן עיניהן׳ אמנם הדרך להכיר ולהבדיל הסמוכים והבלתי סמוכים הנקראים מוכרתים ואשר יסמכו ואשר לא יסמכו ואשר יכונו ואשר לא יכונו והשנוי שיקרה להם בסמיכות ובכנוי ואשר ישתנו ואשר לא ישתנו יתבאר בזה השער בעזרת האל בציור השמות ושאר מיני דרכי הנטיה יתבארו בשער ההרכבה והשמוש בעזרת האל אך אמנם פרטי מיני דרכי הסמיכות יש לפרוט אותם פה כי הם אחד עשר במספר:

הדרך: הראשון שיסמך המתואר אל התאר כמו בני שלשים מי המרים והדרך השני שיסמך הקנין אל הקונה כמו אשת איש חכמת אדם: הדרך השלישי שיסמך המתואר בתאר ידוע אל ענין נאות לתואר המתואר כמו משכימי קום שנסמך משכימי שהוא מתואר בתאר ההשכמה אשר תאות לה הקימה אל הקימה עד שיהיה מובן אמרינו משכימי קום האנשים המשכימים בקימה: הרביעי הוא שיבאו השמות בדמות סמוכים והם מוכרתים והם הסמוכים במבטא לבד וזה יהיה על פנים שונים או סמיכות הרבוי או סמיכות היחיד׳ וסמיכות הרבוי יהיה מחמת אות משרתת שתבא אחר הסמוך או שלא תבא בתיבה אשר נסמך אליה משל הראשון קנצי למלין משל השני חלוני שקופים׳ ואולם סמיכות היחיד יהיה מפאת הנקודות כי פעם תבא תו הסמיכות אחרי הפתח ופעמים אחר הקמץ משל הראשון שנת לעיני משל השני זמרת יה אף כי יש סמוכים באמת שהם קמוצים קודם התו כמו מנת שועלים מנת המלך ולמקצת הימים וכל מנת בקמץ: החמשי הוא

הפך

ישראל & inter te dicere oculus ipſius Iſrael: vt oñdetur infra
cap. cõſtructiõis[2] & regimĩs iuuãte Deo: ſed in nos dicendo
עין ישראל nõ uenit clare lr̃a[3] cõnotationis: neq; dictio ſignificãs
ſup hoc: & dicẽdo עין של ישראל venit cõnõtatio[4] clare ĩ dictiõe
של: qa cõnotatio eſt ſignificãs ſup acquiſitionẽ rei cui ſit: ſiue
[5] ſit ſui ipſius ſiue ſcđi qđ eſt pñs: aut latẽtis qđ ẽ tertiũ:[6] & hoc
ſiue maſculi ſiue fœminæ aut ſinglis uel plurium vt עין oculus
עיני עינך עינו[7] עיניך עינה עינינו עינכם עיניכם עינם עינן עיני עיניך עיניו עיניך
עיניה[8] עינינו עיניכם עיניהם עיניכן עיניהן oculus meus oculus tuus ĩ ma
ſculino oculus eius: & in fœminino oculus tuus oculus eius:
in maſculino oculus noſter oculus ueſter oculus illorũ: & in
fœminĩo oculus ueſter oculus illaꝝ: oculi mei oculi tui oculi
eius in maſculino: oculi tui oculi eius in fœminino: oculi nr̃i
oculi vr̃i oculi illoꝝ ĩ maſculino: oculi vr̃i oculi illaꝝ ĩ fœmi-
nino: ſed modus dinoſcendi & diſtinguẽdi[9] cõtinua & nõ cõ
tinua: quæ uocant̃ diſcõtinua: & quæ cõtinuant̃ & quę[10] nõ cõ
tinuant̃: & quę cõnotant̃ & quæ non connotantur: & mutatio
quę accidit illis in cõtinuitate[11] & in cõnotatione: & q̃ mutant̃
& q̃ nõ mutant̃ explicabit̃ in hoc cap. iuuãte Deo[12] in forma-
tione nominũ: & reliquę ſpẽs modorũ declinatiõis exponent̃
in cap. ꝯſtructiõis[13] & regimĩs iuuãte Deo. Sed deartitulatio-
nes ſpẽrũ modoꝝ cõtinuitatis eſt dearticulãdũ[14] ipſas hic: qa
ipſæ ſunt vndecim nũero.[15] ¶ Modus primus ꝙ cõtinuetur
agnoĩatũ agnomini: vt בני שלשים[16] מי המרים. Modus ſcđus eſt ꝙ
cõtinuet̃ acqſitio acqrẽti vt[17] אשת איש חכמת ארם. Modus terti⁹
eſt ꝙ cõtĩuet̃ agnoĩatũ agnoĩe[18] certo rei ꝯueniẽti agnomini
agnoĩati: vt משכבי בי קום ꝙ ꝯtĩuat̃[19] משכימי qđ ẽ agnoĩatũ p agno
mẽ ĩmaneſcẽtiæ: cui cõuenit ſurrectio ad[20] ipam ſurrectionẽ:
adeo ꝙ ſit intellectus dicẽdi nos משכימי קום viri ĩmaneſcẽtes[21]
ſurrectiõe. Quartus ẽ ꝙ ueniãt noĩa ĩ ſilĩtudine ꝯtinuatoꝝ: &
ipa ſint diſcõtinua[22] & illa ſunt cõtinua ꝑlatõe ſolũ: & hoc erit
modis duplicib⁹: aut ꝯtinuitate[23] plĩtatis uel ꝯtĩuitate ſinglĩs.
Et cõtinuatio plĩtatis erit occaſione lr̃æ[24] miniſtrãtis: quæ ue
niet poſt cõtinuatũ: aut nõ ueniet ĩ dictiõe ad quã eſt cõtinua
ta:[25] exẽplũ primi קנצי למלין: exẽplũ ſcđi חלוני שקופים. Sed[26] cõti
nuatio ſinglĩs erit ex pte pũctoꝝ: qa aliqñ ueniet tau ꝯtinuita
tis poſt[27] pathah: & aliqñ poſt kamecz: exeplũ primi שנת לעיני:
exemplũ ſcđi[28] זמרת יה licet ſint cõtinua uere q̃ ſunt cũ kamecz
añ tau vt מנת[29] שועלים portio pugillorũ מנת המלך: portio regis
ולמקצת הימים & ĩ pte dieꝝ: & oẽ מנת eſt cũ kamecz. Quintus eſt

contrarius

grãmaticæ:& etiã faciunt hoc cõtinuo auctores maioris ꝑtis
artium:& hoc erit ex ꝑte[2] ſimilitudinis:aut ꝑmutationis pro⸗
portionis:vt ꝙ transferamus nomen mali ad ſenectutẽ : quia
ſic[3] eſt iuuenta ad ſenectutẽ ſicut eſt bonũ ad malũ:& ideo uo⸗
camus dies ſenectutis[4] dies mali.[5] ℂSed noĩa dicta cõiter &
proprie licet ſint ſpẽs de ſpẽbus[6] tranſlatoꝝ vt oñdit Ariſto.
in libro poeticæ:[7] tñ nos deſcribemus ea per ſe:quia ſic extẽſa
eſt cõſuetudo apud grãmaticos[8] noſtri temporis. Et dicemus
ꝙ ſint quæ impoſita ſunt prĩo ſuꝑ ſubãm vnam illoꝝ. Et dein
de[9] tranſlata ſunt & ſtatuta ſuꝑ alterã ; ſiue ĩpoſitũ ſit nomen
primo ſuper cõi[10] & poſt ſit tranſlatũ ad indiuiduũ vt nomen
אדם quod dictum eſt primo de homine[11] cõiter faciamus אדם
hominẽ:& ſic marẽ & fœminã creauit eos : & uocauit ipſorũ
nomen אדם hoĩem:& deinde[12] fuit tranſlatũ ſuper hoĩem pri⸗
mum ſolum אדם שת אנוש ſiue ecõtra:vt nomen [13] ישראל:qđ im⸗
poſitum fuit primo ſuꝑ Iacob patrẽ noſtrũ:& deinde tranſla⸗
tum eſt ſuper omnes exeuntes [14] de femore eius in exitu ישראל
de Aegypto:& in hoc expleuimus expõnem ſpecieꝝ nominũ
[15] differentiũ ex parte euentorum ipſorum ſignificationis.
[16] ℂVeꝝ ſpẽs nominũ differentiũ ex parte euentoꝝ modoꝝ
[17] ipſorum ſignificationis ſunt duoꝝ generũ primorũ. Dico
[18] rectitudinẽ & declinationẽ. Sicq; nomen rectũ eſt impoſitũ
ad ſignificandũ ſuper rem inquãtum[19] eſt ens ſimpliciter ſm
ĩpoſitionẽ cõbinationis ſuaꝝ lr̃aꝝ & ſuoꝝ punctoꝝ conue⸗
nietis [20] naturæ rei ſuper quã ſignificat inquantũ ipſa eſt vt עין
quod impoſitũ fuit prĩo [21] ad ſignificandũ ſuꝑ ſubãm organi
viſus inquantũ eſt ens ſimpliciter per ſuã cõbinationẽ[22] cõue
nientẽ:quæ eſt cum pathah hayn & hirek yod.[23] ℂSed nomẽ
obliquũ eſt impoſitũ ad ſignificãdum ſuper rem:quæ mutata
eſt mutatione[24] conuenienti ad ſignificandũ rem illã:non in⸗
quantum eſt ens ſimpliciter:[25] ſed in reſpectu declinante ipm̃
combinatione litterarum & punctorum:quia hoc erit[26] in cõ
tinuatione aut cõnotatione:& dico continuationem depen⸗
dentiam in nomen alterum prope ipſum[27] ſcđm combinatio
nem de combinationibus acquiſitionis:vt עין oculus Iſrael:
& tunc eſt hayn cum ceri & yod quieſcens:[28] quia hoc conue⸗
nit ad ſignificandum ſuper organum viſus inquantum eſt ſui
domini:quia ſignificat ſuper ipſum [29] hoc nomen inquãtum
eſt ipſius Iſrael:qa nõ eſt differẽtia apud nos ĩter te dicere עין

הַדִּקְדּוּק וְגַם עוֹשִׂים זֶה תָּמִיד בַּעֲלֵי רוֹב הַמְּלָאכוֹת וְזֶה יִהְיֶה מִפְּאַת הַדִּמְיוֹן אוֹ הַמָּרַת הַיַּחַס כְּמוֹ שֶׁנַּעְתִּיק שֵׁם הָרָעָה אֶל הַזִּקְנָה כִּי כֵּן הַבַּחֲרוּת אֶל הַזִּקְנָה כַּטּוֹבָה אֶל הָרָעָה וְלָכֵן נִקְרָא יְמֵי הַזִּקְנָה יְמֵי הָרָעָה ׃

וְאוּלָם הַשֵּׁמוֹת הַנֶּאֱמָרִים בִּכְלַל וְיִחוּד אַף שֶׁהֵם מִין מִמִּינֵי הַמּוּעֲתָקִים כְּמוֹ שֶׁבֵּיאֵר אַרִיסְטוֹטֵילִיס בְּסֵפֶר הַשִּׁיר אֲבָל אֲנַחְנוּ נִרְשׁוֹם אֹתָם בִּפְנֵי עַצְמָם כִּי כֵּן פָּשַׁט הַמִּנְהַג אֵצֶל מְדַקְדְּקֵי זְמַנֵּינוּ וְנֹאמַר שֶׁהֵם אֲשֶׁר הוּנְחוּ רִאשׁוֹנָה עַל עֶצֶם אֶחָד מֵהֶם וְאַחֲרֵי כֵן הוּעְתְּקוּ וְנִקְבְּעוּ עַל הָאַחֵר בֵּין שֶׁהוּנַּח הַשֵּׁם רִאשׁוֹנָה עַל הַכְּלָל וְאַחַר הוּעְתַּק אֶל הַפְּרָט כְּמוֹ שֵׁם הָאָדָם שֶׁנֶּאֱמַר רִאשׁוֹנָה עַל הָאָדָם בִּכְלַל נַעֲשֶׂה אָדָם וְכֵן זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם וַיִּקְרָא שְׁמָם אָדָם וְאַחַר כֵּן הוּעְתַּק עַל אָדָם הָרִאשׁוֹן לְבַדּוֹ אָדָם שֵׁת אֱנוֹשׁ בֵּין בְּהֶפֶךְ כְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּנַּח רִאשׁוֹנָה עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ וְאַחַר כֵּן הוּעְתַּק עַל כָּל יוֹצְאֵי יְרֵכוֹ בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם׃ וּבָזֶה הִשְׁלַמְנוּ בֵּיאוּר מִינֵי הַשֵּׁמוֹת הַמִּתְחַלְּפִים מִצַּד מַשִּׂיגֵי הוֹרָאָתָם ׃

אמנם מִינֵי הַשֵּׁמוֹת הַמִּתְחַלְּפִים מִצַּד מַשִּׂיגֵי דַּרְכֵי הוֹרָאָתָם הֵם שְׁנֵי סוּגִים רִאשׁוֹנִים רְצוֹנִי הַיּוֹשֶׁר וְהַנְּטִיָּה וְהִנֵּה הַשֵּׁם הַיָּשָׁר הוּא הַמּוּנָּח לְהוֹרוֹת עַל הָעִנְיָן בְּמָה שֶׁהוּא נִמְצָא בִּמוּחְלָט לְפִי הַנָּחַת צֵרוּף אוֹתִיּוֹתָיו וּנְקוּדוֹתָיו הַנְּאוֹת לְטֶבַע הַדָּבָר שֶׁיּוֹרֶה עָלָיו בְּמָה שֶׁהוּא כְּמוֹ עַיִן שֶׁהוּנַּח רִאשׁוֹנָה לְהוֹרוֹת עַל עֶצֶם כְּלִי הָרְאוּת בְּמָה שֶׁהוּא נִמְצָא בִּמוּחְלָט בְּצֵרוּפוֹ הַנָּאוֹת שֶׁהוּא בְּפַתַּח הָעַיִן וְחִירֵק הַיּוֹד ׃

וְאוּלָם הַשֵּׁם הַנּוֹטֶה הוּא הַמּוּנָּח לְהוֹרוֹת עַל הָעִנְיָן שֶׁנִּשְׁתַּנָּה שִׁנּוּי נָאוֹת לְהוֹרוֹת הָעִנְיָן הַהוּא לֹא בְּמָה שֶׁהוּא נִמְצָא בִּמוּחְלָט אֶלָּא בְּיַחַס מַטֶּה אוֹתוֹ בְּצֵירוּף הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקוּדוֹת כִּי זֶה יִהְיֶה בַּסְּמִיכוּת אוֹ בַּכִּנּוּי וּרְצוֹנִי בַּסְּמִיכוּת הַהִתְלוֹת בְּשֵׁם אַחֵר סָמוּךְ לוֹ בְּצֵרוּף מִצֵּרוּפֵי הַקִּנְיָן כְּמוֹ עֵין יִשְׂרָאֵל וְאָז הָעַיִן בְּצֵרִי וְהַיּוֹד נָחָה שֶׁזֶּה יָאוּת לְהוֹרוֹת עַל כְּלִי הָרְאוּת בְּמָה שֶׁהוּא לִבְעָלָיו כִּי יוֹרֶה עָלָיו זֶה הַשֵּׁם בְּמָה שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל כִּי אֵין הֶפְרֵשׁ אֶצְלֵינוּ בֵּין אָמְרְךָ עֵין

ישראל

השמות המסופקים הם אשר יורו בתיבה אחת ענינים רבים נבדלים מתיחסים אל התחלה אחת או אל פועל אחד או תכלית אחד או אל נושא אחד כי נאמר כל הנבראים מעשה בראשית כי התחלת כלם אחת ונאמר כי האריה והמלאך אלוהיים כי אל אחד לכלם אשר פעל ועשה אתם · ונאמר בהמה טהורה לכל הבהמות אשר תכליתם להיות אל האדם למאכל בטהרה · ונאמר כי לכל המקרים שם נמצא מקרי אחד להם כי לכלם מונח נושא אחד והוא העצם הנמצא ראשונה וכן נאמר על הענבים אשר דמם מרובה ועל האנשים שתויי יין שהם יינים כי הם רבי היין אף כי זה יוחס להם בצדדים מתחלפים כי הענבים שיינם הנסחט מהם רב והשכורים כי הרבה שתו · וכל שלשת אלה רצוני הנרדפים והמשותפים והמסופקים הם כמעט נאמרים בהקבלה אל הנבדלים:

והמוסכמים הם התמורים ענין אחד בעצמו נמצא משותף בדברים השותפים בענין ההוא אף כי יתחלפו בענין אחר וזה בתיבה אחת בעצמה כשם החי אשר יצדק על האדם והשור והאריה מצד מה ששם החי יורה על החיות המשותף להם אף כי יתחלפו עוד בענינים אחרים כי האדם מדבר והשור גועה והארי שואג:

והשמות המושאלים הם המונחים ראשונה על ענינים ידועים ואחרי כן הושאלו על ענינים דומים לראשונים בענין מה אף כי לא ידמו בו במדרגה אחת כמו שם האריה אשר הונח ראשונה על החיה הידועה ואחרי כן הושאל על יהודה בן יעקב להיות שניהם גבורים אף כי אין מדרגת הגבורה בשניהם אחת וזה הדמיון הוא בדומה בענין או בהפך או בנמשך:

המועתקים הם המונחים ראשונה על ענינים ידועים ואחרי כן הועתקו על ענינים אחרים דומים לראשונים בענין מה במדרגה אחת כמו שם המועתק שהוראתו המפורסמת היא על הנעתק ממקום למקום ואנחנו משתמשים בו לקרא השם אשר לקחנו הוראתו מענין ידוע מפורסם וקראנו בו ענין אחר במלאכת

℃Nomina analoga ſunt quæ ſignificāt per dictionem vnam
res multas [2] diuerſas proportionales ad principiū vnum: aut
ad agens[3] vnum: vel ad finem vnum: uel ad ſubiectum vnum:
quia dicimus omnia creata מעשה בראשית opus [4] principii: quia
principium omnium ipſoꝝ eſt vnum. Et dicimus ꝙ leo & an=
gelus ſint diuini: quia [5] Deus vnus eſt omnium ipſorum qui
fecit & coaptauit eos. Et dicimus beſtiam mundā omnes [6] be=
ſtias: quarum finis eſt ad eſſendum homini ad cibum mūde:
& dicimus [7] ꝙ omnibus accidentibus ſit nomē entis acciden=
talis vnum illis: quia omnibus eis eſt ſuppoſitū ſubiectū vnū
[8] quod eſt ſubſtātia quæ eſt ens primo. Et ſic dicimus de uuis:
quoꝝ ſuccus [9] eſt nimis: & de viris potatis vino ꝙ ſint vinoſi:
quia ſunt nimii vini: q̄q̄ hoc [10] tribuat̄ eis modis diuerſis: quia
vuis ꝙ ſuum vinum expreſſum ab eis ſit nimiū [11] & ebriis: q̄a
nimium biberunt: & omnia tria hæc dico onomina [12] & ęquo
ca: & analoga ſunt quaſi dicta ſm oppōnem ad diuerſiuoca.
[13] ℃Et uniuoca ſunt ſignificantia rem vnam eandem quę in=
uenitur cōmunis [14] rebus cōmunicantibus in re illa: licet diffe
rant [15] in re alia: & hoc per dictionem vnam eandem ſicut eſt
nomen animalis: quod eſt verax de homine [16] & boue & leone
ex parte qua nomen animalis ſignificat ſuper animalitatē cō=
munem illis: [17] & ſi differāt ulterius in rebus aliis: quia homo
loquitur: & bos mugit: & leo [18] rugit.
[19] ℃Et nomina accōmodata ſunt impoſita primo ſuper res
certas: [20] & deinde accōmodata ſunt rebus ſimilibus primis
ſm rem [21] aliquam: & ſi non aſſimulentur in illa gradu uno: ut
eſt nomen leonis: quod impoſitum fuit [22] primo ſup fera cer=
ta: & deinde accomodatū eſt ſuper Ihudam filium Iacob [23] ob
eſſe ambos ipſos fortes: & ſi non ſit gradus fortitudinis in am
bobus vnus: & hæc [24] ſimilitudo eſt per ſimile in re: aut in con
trario: aut in cōnexo.
[25] ℃Trāſlata ſunt impoſita primo ſuper res certas: & deinde
[26] trāſlata ſunt ad res alias ſimiles primis in re [27] aliqua gradu
vno: ut nomen tranſlatum: cuius ſignificatio peruulgata eſt
[28] de tranſlato a loco in locum: & nos utimur eo ad dicen=
dum nomen cuius [29] accepimus ſignificationem ipſius ex re
certa peruulgata: & uocauimus per ipſum rem aliam in arte
grāmaticæ

¶ Differentia vltima eſt: quia ſuper reliqua nomina cadit hę certificationis: & non[2] ſunt ſic noīa ſubſtãtiæ: & ratio eſt quia eſt eis diſcretio ex parte ipſo⁊ ſubſtãtiæ:[3] & in hoc notificatæ ſunt ſpẽs noīum ſubſtãtiales: ſed ſunt eis ſpẽs aliç[4] accidẽtales quæ ueniunt ex parte ſuæ diuiſionis ẜm ſua euẽta. Sicq̧ eſſendo nomẽ[5] apud grãmaticũ id qđ conſideramus ipm̃ ex parte ſuæ ſignificationis: nõ ex parte materiæ dictionis neq̧[6] ex pte rerum quas ſignificãt noīa. Ideo expedit ꝙ diuidamus nomẽ ex parte[7] ſuorum euẽto⁊ quæ accidũt nominibus in ſua ſignificatione: & quia euenta hæc ſunt duum[8] generũ vniuerſaliũ. Primũ eſt ex pte ſignificatiõis in ſe. Et ſcđm ex parte modo⁊[9] ſignificationis: ſicq̧ ſpẽs generis primi ſunt octo: diuerſiuocatio & onominatio[10] & æquocatio & analogia: & uniuocatio & accõmodatio & trãſlatio: & cõitas & appropriatio.[11] Et hinc explicabimus vnãq̧q̧ harũ octo ſpecie⁊: & deinde explicabimus ſpecies[12] generis ſecũdi qđ diximus.[13] ¶ Et dicamꝰ ꝙ nomina diuerſiuoca ſunt ſignificãtia res[14] diuerſas dictionibus diuerſis ut terra cœlum.[15] Nomina onomina ſunt ſignificantia rem unã dictionibus diuerſis vt[16] כסיל שוטה משוגע סכל מהולל לביא ליש אריה שחל[17] שחץ: & ſi Bederſenſis quæſiuerit tradere diſcrimen modicum inter nomina onomina[18] in noſtra lingua in ſuo libro quem uocauit ſigillum diſpoſitionis: & etiam nos adiuuãte Deo in parte[19] ſecunda quam edemus in radicibus linguæ exponemus nomina onomina quæ inueniemus[20] inter ea eſſe differentiã in ſignificatione licet ſit modica: quia hoc modicum & ſi minimum ſit[21] ſufficit impedire ea eſſe onomina: quia modica differentia ſufficit ꝙ non dicãt unum[22] de altero affirmatiue ẜm ueritatem ſimpliciter: quia ob hoc non eſſent onomina: quæ poſita ſunt[23] onomina: & nõ eſt: vt opinatus eſt Habib: ꝙ modicũ ſit caſſum ſua paucitate: quia non eſt[24] differentia apud veraces in ſuis dictis decernere dictum eſſe falſam orationẽ ſiue[25] fuerit multi mẽdatii: ſiue fuerit modici mendatii.

[26] ¶ Aequiuoca ſunt ſignificantia res diuerſas inter quas nõ eſt cõmunicatio[27] penitus in ſignificatiõe nominis per dictionem vnam vt nomen עין: quod ſignificat[28] organũ viſus animalis: & colorẽ uiſibilium ut עין color cryſtalli עין color tarſii: &[29] emanationem aquæ.

ההבדל האחרון הוא שעל שאר השמות תפול הא הידיעה ולא כן שמות העצם והטעם כי יש להם ברירה מצד עצמם· ובזה נודעו מיני השמות העצמיים· אך אמנם יש להם מינים אחרים מקריים אשר יבאו מפאת חלוקתם לפי משיגיהם והנה בהיות השם אצל המדקדק מה שנעיין בו מצד הוראתו לא מצד חמר התיבה ולא מצד הענינים שיורו השמות עליהם לכן ראוי שנחלק השם מצד משיגיו אשר יקרו לשמות בהוראתם ולפי שהמשיגים האלה שני סוגים כוללים הראשון מפאת ההוראה בעצמה והשני מצד דרכי ההוראה והנה מיני הסוג הראשון הם שמנה· ההבדל· וההרדפה· והשתוף והספוק· וההסכמה· וההשאלה· וההעתקה והכלל ויחוד· ומעתה נבאר כל אחד מאלה השמנה מינים ואחרי כן נבאר מיני הסוג השני שאמרנו:

ונאמר כי השמות הנבדלים הם המורים ענינים נבדלים בתיבות נבדלות כמו ארץ שמים:

השמות הנרדפים הם המורים ענין אחד בתיבות נבדלות כמו כסיל שוטה משוגע סכל מהולל לביא ליש אריה שחל שחץ אף כי הבדרשי בקש לתת הפרש מעט בין השמות הנרדפים בלשוננו בספרו שקרא חותם תכנית וגם אנו בעזרת האל בחלק השני שנחבר בשרשי הלשון נבאר השמות הנרדפים אשר נמצא ביניהם הבדל בהוראה אף שיהיה מעט כי זה המעט ואם מזער הוא די למנוע היותם נרדפים כי מעט החלוף מספיק שלא יאמר האחד על חברו בחיוב באמת לגמרי שעל זה לא היו נרדפים מה שהונח נרדפים· ולא כמו שסבר החכם שהמעט בטל במיעוטו וזה כי אין הפרש אצל המאמתים במאמריהם לגזור אמר היות כזב המאמר בין שיהיה רב הכזב בין שיהיה מעט הכזב:

המשותפים הם המורים על ענינים נבדלים שאין ביניהם שתוף כלל בהוראת השם בתיבה אחת כמו שם עין שיורת על כלי ראות החי ומראה הנראים כמו עין הבדולח עין תרשיש ועל מבוע המים:

יבנה מכל אלה פעל חכם חכמת חכמתי · וכן ממקצת שמות המספרים כגון מן שנים שנה שנית שניתי ומן שלש שלשת שלשתי ומן חמש חמשת חמשתי ומן שש ששיתם לבד כי לא נמצא ממנו פעל זולת זה ומשם העצם לא יבנה פעל כלל והטעם כי הפעל יורה על עשית הענין הבא מן הפועל במונח המקבל אותו בזמן מוגבל · ושם העצם לא יורה על עשית דבר שיקובל בדבר אחר ולא על דבר כזה אבל הוא מורה על ענין עומד בעצמו ולכן הניחו שמו המורה עליו שם העצם ׃

ההבדל השני הוא כי שם העצם לא יתרבה ושאר השמות יתרבו כגון שם התואר חכם חכמים ושם הדבר ארץ ארצות ושם היחס ישראלי ישראלים ושם המקרה חכמה חכמות ושם המספר ארבעתים שבעתים · ואולם שם הפעל ישתתף בזה עם שם העצם כי שניהם מורים על עצם דבר אחד בכל מקום שהוא ולכן אינו מתרבה וכן גם כן שם הפעל כי כמו שפרטי העצם לא ישתנו כל עוד היותם כן קבלת ענין הפעל ופעולתו במונח לא תשתנה במה שהיא בלתי מוגבלת ורב שיהיו המקבלים ׃

השלישי הוא כי שם העצם לא יסמך ולא כן שמות הדברים כמו ארץ כנען שהוא סמוך וכן שם המקרה כמו חכמת ארם ושם המספר גם כן עם שמות המספר כמו שנים עשר ועם שמות סוג אחר כמו שני בני אהרן וכן שמות התארים כמו אשה חכמת לב ושם הפעל כמו שלח אצבע אך בזה ההבדל השלישי ישתתפו שם העצם ושם היחס והטעם הוא כי כמו ששם העצם יורה על עניני העצם הפרטי כן גם שם היחס אלא ששם היחס יורה עניני יחסו הכוללים ושם העצם יורה על הפורטים את עצמו ׃

הרביעי הוא כי שמות העצם לא יבאו עם הכנוי וכל שאר השמות אפשר שיכונו אף כי קצת המדקדקים לא הודו זה בשמות המספר ובקשו ארחות עקלקלות לברוח מה שכתוב במלכים סימן א׳ ספר ד׳ אתך ואת חמשיך ומתרגמינן חמשין דעמך ׃

cõſtituitur ex oĩbus his verbum חכם חכמת חכמתי ſic ex quibuſ⸗
dã noĩbus [2] numerorũ vt ex שנים שנה שנית שניתי & ex שלש שלשת
שלשתי [3] & ex חמש חמשת חמשתי & ex שש ששיתם ſolum:quia non[4] in
uenitur ex illo uerbũ p̃ter hoc:& ex nomĩe ſubſtãtiæ non cõ⸗
ſtituiẽ uerbũ oĩo. Et ratio eſt:[5] qa uerbũ ſignificat fieri rem ue
nientẽ ab agente in ſuppoſitũ recipiens illam [6] tẽpore termĩa
to:& nomẽ ſubſtantiæ nõ ſignificat factionẽ rei:quæ recipiaẽ
in re[7] alia:neq; rem talem:ſed eſt ſignificãs rem ſtantẽ per ſe.
Et iõ[8] impoſuerunt ſuũ nomẽ ſignificãs ſup ip̃m nomẽ ſub̃æ.
[9] ℭ Differẽtia ſecũda eſt:qa nomẽ ſubſtãtiæ non plurificabiẽ
& reliqua noĩa[10] plurificabunẽ ut nomẽ agnominis חכם חכמים
ſciens ſciẽtes:& nomẽ rei[11] ut ארץ ארצות terra terræ:& nomen
gẽtile ישראלי ישראלים iſraelita iſraeltiæ:& nomen accñtis חכמה
חכמות ſcĩa ſcĩæ.[12] Et nomẽ numeri ארבעתים quaternarii שבעתים
ſeptẽnarii. Verũtamen nomẽuerbi cõmunicat in hoc cũ[13] no
mine ſubſtantiæ : quia ambo ſignificant ſubſtãtiam rei unius
in quouis loco ſit. Et ideo[14] nõ plurificatur:& ſic etiam nomẽ
uerbi:quia ſicut indiuidua ſubſtãtiæ nõ mutãtur quoad[15] fue⸗
rint:ſic receptio diſpoſitiõis uerbi & operatio eius in ſuppo⸗
ſito non mutabitur inquãtum[16] ipſa eſt interminata & ſi mul⸗
ta ſint recipientia.[17] ℭ Tertia eſt:quia nomen ſubſtantiæ nõ
cõtinuatur:& nõ ſunt ſic noĩa rerum ut[18] ארץ כנען quod eſt cõ
tinuatum:& ſic nomen accñtis:ut חכמת אדם[19] & nomẽ numeri
etiã cum nominibus numeri ut שנים עשר:& cum noĩbus gene
ris[20] alterius vt שני בני אהרן:& ſic nomĩa agnominum ut mulier
חכמת לב ſapiens corde:& nomẽ[21] uerbi ut שלח אצבע mittere di
giti. Sed in hac differentia tertia cõmunicant nomẽ ſubſtãtiæ
[22] & nomen gentile:& ratio eſt:quia ſicut nomẽ ſubſtãtiæ ſi⸗
gnificat diſpoſitiones ſubſtãtiæ[23] indiuiduæ:ſic etiam nomen
gentile:niſi ꝙ nomen gentile ſignificat diſpoſitiones ſuæ ge⸗
nologiæ uniuerſales:[24] & nomen ſubſtantiæ ſignificat indiui⸗
duantes ſui ſubſtãtiã.[25] ℭ Quarta eſt:quia nomĩa ſubſtãtiæ
non uenient cum cõnotatione : & oĩa reliqua nomĩa:[26] poſſi
bile eſt ꝙ cõnotenẽ:& ſi qdam grãmatici non confiteanẽ hoc
in noĩbus[27] numeri:& q̃ſiuerint uias extortas ad fugiẽdũ: qđ
ſcriptũ eſt in regũ cap.[28] prĩo libro q̃rto te & חמשיך tui qnqua
genarii:& interpretamur quinquaginta qui ſunt tecum.

ℭ Differentia

שמור נשבר:ſiue fuerint noīa facientiū agere vt מצמיח מחכים: ſiue
fuerint[2]noīa ſuboꝝ actionū reliquarū coniugationū : & ſunt
noīa illa quæ ſignificant ſuper ſuppoſitū[3]ſubm opationi illius
qui factus eſt:aut qui fieri factus eſt.Et ſunt ex nominibus his
quæ uenient cum[4] additione vt שכני cuius ius erat שוכן: & ve≠
nit cum additione yod in ſuo fine ad ſignificandum[5]ſuper di
ſpoſitionem rei:quæ eſt in cōmorāte:& firma ſtabilis ī illo:&
קדבין venit cū additione[6]nun:& ſignificat p̄cedens cum pma
nentia in eo diſpōnis p̄cedentię ſtabiliter:& hęc eſt differētia
[7]inter סולח וסולחן qa סולח ſignificat ſup ſuppoſitū ſubm actio≠
nis indulti:& סלחן[8]ſignificat ſuper ſubm in quo pmanſit ſtabi
liter diſpō actiōis indulti.[9] ¶Et ſunt quorū agnomē virtutis
pmanētiæ inuenit abſq; additiōe & ī minutiōe oīo vt חכם[10]גנב
& oē ſiſe illis.Et rō eſt:qa hæc nō deriuant a uerbo ſed[11]ab ac
cidente:aut a re in qua eſt vis agendi illud & faciendi ipm ſm
rem[12]ſignificationis uerboꝝ cōgruentiū eis: & hoꝝ nominū
ſunt quoꝝ pmanētia[13] diſpōnis illius ē uehemēs in agnoīato
adeo q̄ multoties imponat nomen ſubæ[14]rei illi:vt eſt nomē
אדם:qd̄ eſt deriuatū ab אדמה & roborata eſt ſtabiliter in homie
[15]primo adeo q̄ impoſitū eſt nomē eius אדם ab אדמה a terra ex
q̄ acceptus fuit inde:& aliqn̄[16]fit nomē rei:ſicut זכוכית cryſtal
lū:qa claꝝ eſt & lapides אקדח carbūculi:qa incēſi ſunt ipſi[17]vt
ignis ardens:& hoc eſt:qa impoſitio nominū fit ſm duos mo
dos:aut ab[18]re:& tunc nō eſt rō illoꝝ nominum: & aliquādo
fit bona ratione:& tunc[19]ſignificat nomen illud ſuper diſpo≠
ſitionem appellati per ipm:aut ſuper rem quæ accidiſſet tunc
vt[20] רוחמה: quia רחם cōmiſertus eſt Deus populi ſui.

[21]¶Nomen ſubſtātiæ eſt nomē ſingulare propriū nō plſifica
bile ſignificans[22] ſuper ſubam rei indiuiduæ cū cōditionibus
ſuoꝝ īdiuiduoꝝ pprie:vt[23]Abrahā qd̄ ſigñat uocatū Abrahā
cū cōditionib⁹ ſuorū indiuiduoꝝ pprie ne cōueniat[24] in illis
ei ens aliud:& ob hoc fuerunt nomini ſubſtātię qnq; differen
tię ſm[25]grāmaticos quibus diſtinguet nomen ſubſtātiæ a re≠
liquis ſpeciebus nominū quæ retulimus.[26]¶Differentia pri
ma eſt:quia non conſtituitur ab eo uerbum ſicut conſtituitur
ex noībus[27]accn̄tium & noībus numeri & agnominib⁹& no≠
minib⁹ uerboꝝ[28]ex qbus cōſtituuntur uerba ſicut ex nomine
accidentis ſcīæ:& noīe verbi ſcīę[29]& noīe fiendi ipſam ſi in≠
ueniantur ei omnia hæc nomīa ex noīe agnoīs ſcientiæ: quia
conſtituitur

שמור נשמר בין שיהיו שמות המפעילים כמו מצמיח מחכים בין שיהיו שמות נושאי פעולות שאר הבנינים והם השמות אשר יורו על מונח נושא פעולת הפעל או ההופעל · ויש מן השמות האלה שיבאו עם תוספת כנו שכני שמשפטו שוכן ובא בתוספת יוד בסופו להורות על תכונת ענין נמצא בשוכן וקיים קבוע בו · וקדמון בא בתוספת נון ויורה הקודם בהשאר בו תכונת הקדימה בקבע וזה הוא ההפרש בין סולח וסולחן כי סולח מורה על מונח נושא פעל הסליחה וסלחן יורה על הנושא שנשארה בו בקבע תכונת פעולת הסליחה ׃

ויש שתאר כח ההשארות נמצא בלי תוספת ומגרעת כלל כמו גנב חכם וכל כיוצא בהם · והטעם כי אלה לא נגזרו מן הפעל אלא מן המקרה או הענין אשר בו יכלת לפעול אותו ולעשותו בענין הוראת הפעלים הנאותים להם · ומאלה השמות יש שהשארות התכונה ההיא חזק במתואר עד שפעמים רבות יונח שם העצם לדבר ההוא כגון שם האדם שנגזר מן אדמה ונתחזק בקבע באדם הראשון עד שהונח שמו אדם מן האדמה אשר לוקח משם ולפעמים נעשה שם דבר כמו זכוכית כי זכה היא ואבני אקדח כי קודחות הנה כמו אש בוערה · וזהו כי הנחת השמות תהיה על שני פנים או ללא דבר ואז אין טעם באותם השמות ולפעמים תהיה בטוב טעם ואז יורה השם ההוא על תכונת הנקרא בו או על ענין קרא אז ׃ כמו רוחמה כי רחם יהוה את עמו ׃

שם העצם הוא השם היחיד מיוחד בלתי מתרבה המורה על עצם הדבר הפרטי בתנאי פרטיו ביחוד כמו אברהם שיורה על הנקרא אברהם בתנאי פרטיו ביחוד שלא ישתתף בהם אליו נמצא אחר · ולזה היו לשם העצם חמשה הבדלים כפי המדקדקים שבהם יובדל שם העצם משאר מיני השמות אשר זכרנו

ההבדל הראשון כי לא יבנה ממנו פעל כמו שיבנה משמות ה המקרים ושמות המספר והתארים ושמות הפעלים אשר מהם יבנו פעלים כמו משם מקרה החכמה ושם פעל החכמה ושם הפעלה אם ימצאו לה כל אלה השמות משם תאר החכמה כי

יבנה

אֲשֶׁר בְּהִתְחַבְּרָם יַחְדָּיו יִהְיוּ שְׁנַיִם וְכֵן בְּנִשְׁאָרִים׃

שֵׁם הַתֹּאַר הוּא שֵׁם שֶׁבּוֹ יְתוֹאַר הַמְתוֹאָר בְּמִקְרֶה מִמִּקְרָיו אוֹ בְמִסְפַּר מַה נִמְצָא בּוֹ אוֹ חוּץ מִמֶּנּוּ כְּמוֹ רְאוּבֵן הָרוֹעֶה רִאשׁוֹן לְאָבִיו רֹאשׁ לַשְּׁבָטִים הָיָה יוֹרֵד לְמִצְרָיִם · הִנֵּה תֵּאַרְנוּ רְאוּבֵן בִּמְלֶאכֶת הָרוֹעִים שֶׁהִיא מִקְרֶה לוֹ וְהֱיוֹתוֹ רִאשׁוֹן לְאָבִיו שֶׁהוּא מִסְפָּר מוֹנֶה אוֹתוֹ בְּהִצְטָרֵף אֶל אֶחָיו רֹאשׁ לַשְּׁבָטִים שֶׁהַתְּשׁוּבָה פְּנִימִית לוֹ בְּרוֹשֶׁם בַּנֶּפֶשׁ · הָיָה יוֹרֵד לְמִצְרַיִם כִּי הַיְרִידָה לְמִצְרַיִם דָּבָר חוּץ לִרְאוּבֵן׃

וְהִנֵּה מַה שֶׁחוּץ הַמְתוֹאָר שְׁלֹשָׁה מִינִים כִּי הוּא מִקִּנְיָנֵי הַמְתוֹאָר כַּאֲמָרֵנוּ רְאוּבֵן עָשִׁיר כִּי הָעוֹשֶׁר קִנְיָן מִקִּנְיָנָיו אוֹ הוּא יַחַס הָאָבוֹת וְהַמִּשְׁפָּחָה כְּמוֹ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַלֵּוִי הַקְּהָתִי הָעַמְרָמִי אוֹ יַחַס הַמָּקוֹם כְּמוֹ הַגְּלִילִי הַיְרוּשַׁלְמִי הָרוֹמִי וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי עִבְרִי הוּא מִזֶּה הַמִּין כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר בִּיהוֹשֻׁעַ סִימָן כ״ד · בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר׃

וְהִנֵּה יֵשׁ לְחַלֵּק עוֹד שְׁמוֹת הַתְּאָרִים חֲלוּקָה אַחֶרֶת כִּי אַחֲרֵי שֶׁכֻּלָּם נִגְזָרִים מֵהַנָּחָה רִאשׁוֹנָה יֵשׁ מֵהֶם נִגְזָרִים מִשֵּׁמוֹת וְיֵשׁ נִגְזָרִים מִפְּעָלִים וְהַנִּגְזָרִים מִשֵּׁמוֹת יֵשׁ שֶׁתּוֹאַר הַנְּקֵבָה נִגְזָר מִתֹּאַר הַזָּכָר כְּמוֹ גְּדוֹלָה מִן גָּדוֹל וַחֲכָמָה מִן חָכָם וְיֵשׁ שֶׁאֵין הָאֶחָד נִגְזָר מִן הָאַחֵר כְּגוֹן אָדוֹן שֶׁהוּא לֹא נִגְזָר מִתּוֹאַר נְקֵבָה וְגַם מִמֶּנּוּ לֹא נִגְזַר תּוֹאַר אַחֵר לַנְּקֵבָה · וְתֵימָה אֵיךְ אָמַר הֶחָבִיב בָּזֶה כְּגוֹן אָדוֹן וּגְבִירָה וַהֲרֵי עִם כָּל זֶה שֶׁאֵין שֵׁם גְּבִירָה נִגְזַר מִשֵּׁם אָדוֹן הוּא נִגְזָר מִשֵּׁם גְּבִיר שֶׁהוּא תֹּאַר לַזָּכָר · אֵלֶּה הֵם הַתְּאָרִים הַנִּגְזָרִים מִשֵּׁמוֹת׃

וְאוּלָם הַתְּאָרִים הַנִּגְזָרִים מִן הַפְּעָלִים רְצוֹנִי שֶׁהַפְּעָלִים יִקְדְּמוּ לִמְצִיאוּת הָעִנְיָן שֶׁיּוֹרוּ עָלָיו שְׁמוֹת הַתְּאָרִים הֵם תָּאֳרֵי הַפּוֹעֵל וְהַפָּעוּל אֲשֶׁר הַמְדַקְדְּקִים הַחֲדָשִׁים הִכְנִיסוּ אוֹתָם בְּתוֹךְ בִּנְיָנֵי הַפְּעָלִים וְכִנּוּ אוֹתָם הַהֹוֶה וְהַפָּעוּל וְהָאֶמֶת יוֹרֶה דַּרְכּוֹ שֶׁהֵם אֵינָם פְּעָלִים כִּי אִם שֵׁמוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּבְאַר בְּשַׁעַר הַפְּעָלִים בֵּין שֶׁיִּהְיוּ שְׁמוֹת הַפּוֹעֲלִים כְּמוֹ שׁוֹמֵר הוֹלֵךְ בֵּין שֶׁיִּהְיוּ שְׁמוֹת הַפְּעוּלִים וְהַנִּפְעָלִים כְּמוֹ

quæ in ipsoꝝ coniunctione simul fiunt duo & sic de reliquis.
[2] ℭ Nomen agnominis est nomen quo agnominat̃ ip̄m agno
minatum per accidẽs suoꝝ accidẽtium aut[3] p numerũ aliquẽ
in eo inuẽtũ: aut extra ip̄m vt Ruben pastor[4] primus sui p̄ris
caput pœnitẽtium erat descẽdens in Aegyptũ: sicq; agnomi
nauimus Ruben[5] per artẽ pastoꝝ: quæ ẽ accn̄s eius: & ip̄m eẽ
primum suo patri: quod est numerus[6] numerans ipsum in re-
latione ad suos fratres caput pœnitẽtiũ: quia pœnitẽtia est in
trinseca ei[7] per imp̄ssionẽ in animã: erat descendens in Aegy
ptum: qa descẽsus in Aegyptũ est res extra[8] Ruben.[9] ℭ Sicq;
quod est extra agnominatũ est trium specieꝝ: quia est de acq-
sitis agnominati[10] vt est nos dicere Ruben ẽ diues: qa diuitię
est acquisitũ de suis acquisitis. Aut est[11] genologia patrum &
prosapię ut Israelita: Leuita: Kahatheus: Hamrameus: aut ge
nologia[12] loci vt Galileus: Hierosolomita: Romanus: & sunt
qui dicunt ꝙ hæbreus sit huius[13] speciei ꝑut est quod dictum
est in Iosue cap. xxiiii. in transitu fluminis sederunt patres tui
[14] a sæculo terah pater Abraham & pater Nahor.
[15] ℭ Sicq; est diuidendũ vlterius nomīa agnominũ diuisione
alia: quia[16] postq̃ omnia ipsa sunt deriuata ab impositione pri
ma: sunt eoꝝ[17] deriuata a nominibꝰ: & sũt deriuata a uerbis:
& deriuata a noībus sunt quoꝝ agnomen[18] fœminæ est deri-
uatũ ex agnoīe masculi: vt גדולה magna ex גדול magno: & חכמה
scia ex חכם scio: & sunt[19] quoꝝ neutrum est deriuatũ ab alteru
tro: vt אדון dn̄s: quod nõ deriuatur ex agnoīe fœmīæ:[20] & etiã
ab eo non deriuatur agnomẽ alteꝝ fœminę. Et mirũ est quo-
modo dixit Habib hic[21] vt אדון & גבירה. Et en licet non sit no-
men גבירה deriuatum ex noīe אדון:[22] est deriuatũ ex nomine
גביר quod est agnomẽ masculi: hæc sunt agnomīa deriuata[23] a
noībus.[24] ℭ Sed agnomina deriuata a uerbis dico ꝙ uerba
præcedant[25] in essendo rem super quam significant nomina
agnominum sunt agnomina[26] agentis & facti: quæ grãmatici
noui introduxerunt ea intra coniugationes[27] uerborum: &
cognominauerunt ea præsens & factum: & ueritas ostendet
suum iter: ꝙ illa nõ sint[28] uerba: sed nomina vt ostendemus
in capitulo uerborum: siue fuerint nomina[29] agentium sicut
שומר הולך: siue fuerint nomīa factorum: & eorum quæ fiunt vt
שמור נשמר

¶Nomē gentile eſt nomē ſignificās ſup gentē de gētibus terræ:& proſapiam[2] de proſapiis terræ:aut incolatū habitationis & natiuitatis:vt[3] hæbreus:iſraelita: chananeus:Arāmeus. Et hoc ē duarꝫ ſpecierꝫ: qa hoc attribuet̄ homībus[4] antiquis proſapiæ illius:quia ipm̄ eſt attributio ad patres : vt hæbreus ihudæus:quia[5] ipſorū attributio eſt ad Hęber & ad Ihuda:& hoc uenit cū additione lr̄æ denoīationis ſemper vt[6] עברי יהודי cū additiōe yod in eorꝫ fine. Aut attribuet̄ ad locū incolatus habitationis:[7] vt Abrahā hieroſolimitanus:qa coluit Hieruſalem. Aut ad locum natiuitatis vt[8] Abraham Arāmeus:quia ex Aram uenit & in Aram fluminū natus eſt. Et vl'iter nomen gētile[9] eſt nomen ſignificans multa reſpectu ad ſuum principiū primum:quia pr̄es[10] & loca ſunt principium primū propriū filiis. Sed rabi Moſces[11] Kimhi in libro intellectus boni ipſius ſcripſit ꝙ exiſtēs hō generatio tertia ad primū[12] non attribuetur illi:quia nō diceret̄ Ruben iſraelita:cum ſit Ruben filius[13] Iſrael. Sed a generatiōe quarta:& inde complacet ad cognominandū ſe noīe ſui patris[14] primi:vt Aaron leuita:quia ille ē quartus ad leui:& ueritas eſt quia ſic[15] īuenimus in ſcripturis: ſed hucuſq; nō vidimus qui dederit rationē huius opinionis:[16] & dico ego ſm̄ meā opinionē ꝙ rō ſit ex quo nomē gētile eſt nomē vl'e[17] filiis ꝓſapię vni⁹:aut filiis ciuitatis vnius:& nō eſt ꝓſapia aut ciuitas ſine domibus[18] multis & vicis multis:quos nō colent exeuntes lumborꝫ viri vnius vſq;[19] ad quartos pro maiori parte & filii generationis quartæ:tunc cognomināt ſe noīe ſui pr̄is primi[20] aut loci ꝙ habitauit in eo:aut natus eſt.

[21] ¶Nomen accn̄tis eſt nomē qđ ſignificat ſup euenta ſubſtātiæ:quæ ſunt in illo[22] ſm̄ modum ſignificatiōis noīs ſubſtātiæ ſuper ſubſtantias vt ſapientia:prudentia[23] fortitudo: ꝑplexio & dementia:canities:ſenectus:iuuentus & pueritia & cætera euenta[24] hominis:& ſignificant ſup hæc euenta ſm̄ modos ſignificandi nomina rerꝫ ſuper ſubſtantias[25] rerum per ſingulare & pluralitatē:& maſculum & fœminā & reliquas diſpoſitiones nominum[26] in ſuis ſignificationibus.

[27] ¶Nomen numeri eſt nomen ſignificans ſup euenta rerum & accidentiū:quæ ſunt[28] in anima cōſiderantis in eis ex parte ipſarum cōnexionis cum aliis diſtinctis ab illis[29] vt vnū : duo & cætera:quia nō diceret̄ hoc eſt vnū niſi qn̄ referet̄ ad alterū

quæ

שם היחס הוא שם מורה על גוי מגויי הארץ ומשפחה ממשפחות האדמה או מושב דירה ולידה · כגון עברי ישראלי כנעני ארמי · וזה שני מינים כי זה יוחס אל אנשים קדמוני המשפחה ההיא שהוא יחס אל האבות כמו עברי יהודי כי יחסם אל עבר ואל יהודה וזה בא בתוספת אות התאר לעולם כמו עברי יהודי בתוספת היוד בסופם · או יוחס אל מקום מושב דירה כגון אברהם הירושלמי שנתישב בירושלים · או אל מקום לידה כגון אברהם הארמי כי מארם בא ובארם נהרים נולד · ובכלל שם היחס הוא שם מורה על רבים ביחס אל התחלתם הראשונה כי האבות והמקומות התחלה ראשונה מיוחדת אל הבנים · ואולם רבי משה קמחי בספר שכל טוב שלו כתב שבהיות האדם דור שלישי לראשון אינו מתיחס אליו כי לא יאמר ראובן הישראלי בהיות ראובן בן ישראל אך מדור רביעי והלאה ירצו לכנות את עצמם בשם אביהם הראשון כמו אהרן הלוי כי הוא רביעי אל לוי · והאמת הוא כי כן מצאנו בכתובים אבל עד עתה לא ראינו מי שנתן טעם זאת הסברה · ואומר אני לפי דעתי כי הטעם הוא מחמת כי שם היחס הוא שם כולל בני משפחה אחת או בני עיר אחת ואין משפחה או עיר בלא בתים רבים ושכונות רבות אשר לא יושיבום יוצאי חלצי איש אחד עד רבעים על הרב ובני דור רביעי אז יכנו עצמם בשם אביהם הראשון או המקום אשר ישב בו או יולד ׃

שם המקרה הוא השם אשר יורה על משיגי העצם אשר בו בצד הוראת שם העצם על העצמים כגון חכמה תבונה גבורה הוללות וסכלות שיבה זקנה שחרות וילדות וזולתם ממשיגי האדם ויורו על אלו המשיגים בצדי הוראת שמות הדברים על עצמי הדברים ביחיד ורבוי זכר ונקבה ושאר תכונות השמות ב
בהוראותיהם ׃

שם המספר הוא שם מורה על משיגי הדברים והמקרים אשר בנפש המעיין בם מצד התחברם עם אחרים נפרדים מהם כמו אחד שנים וכולי · כי לא יאמר זה אחד אלא כשיצורף אל אחר

אשר

האותיות לבד ודע זה :

ואמנם היחיד בלתי מיוחד הוא השם אשר יורה על יחיד אשר אינו רמוז אבל הוא כולל כגון ארץ שיורה יחיד הארץ הכולל ארצות רבות המשתתפות בענין היות כל אחת מהן ארץ · וכן שם איש יורה על אישים רבים המשתתפים בענין היותם אישים וזה השם מתחלק לששה מינים אל שם דבר ושם היחס ושם המקרה ושם התאר ושם הפעל ושם המספר · ומעתה נרשום אלה הששה אחד לאחד :

השם דבר הוא השם המורה דבר מה בלתי מיוחד שהוא עצם בתנאים הפורטים אותו כמו ארץ ושמים וכל כיוצא בזה ויתחלק אל שם כלל ושם רבוי :

השם דבר שהוא שם כלל הוא המורה על רבים בצד חקוי אחד כמו ארץ שמורה על כל הארצות בצד אחד בעצמו מצד חקויי הדברים אשר יתחוקקו בנפש כי לכל הארצות חקוי אחד · ואמנם שם הרבוי הוא השם דבר המורה על רבים בצד חקוים רבים כמו ארצות :

אך אמנם יש הפרש בדעות הקדמונים על השמות שאינם מורים כלל אחד אלא קבוץ אחדים רבים אשר אין ביניהם צד חקוי ענין משותף לכלם כמו שם עם שהוא יחיד ומורה על קבוץ בני אדם ואם כן איך יתרבה · ולפי דעתי אין אל הקושיא הזאת פנים כי שם הכלל אצל המדקדק אשר אנו בדרכו אינו המורה על הכלל ההגיוני אשר לו ענין אחד כולל לכל פרטי הכלל ההוא אשר יורה עליו אותו השם · אבל שם הכלל אצל המדקדק הוא מורה על קבוץ אחדים רבים אשר אף על פי שאין להם ענין כללי משותף להם במה שיורה עליהם השם ההוא עם כל זה יש להם ענין מתרבה משותף להם בצד הוראת השם ההוא על מה שיורה עליו כי גוי ועם אף על פי ש שלא יורו על ענין אחד כללי לכל פרטי האדם אשר קבוצם גוי אחד ועם אחד · הנה יורו על רבוי האנשים המשתתפים בסדר אחד לפי תנאי הדברים אשר מחוץ כגון הסדר והמצב וכל הנשארים :

שם

litterarũ ſolum & ſcias hoc.[2] ℂ Verũtamẽ ſingulare nõ proprium eſt nomen: quod ſignificat ſingulare qđ non eſt ſignatum ſed eſt cõe: vt terra ꝙ ſignificat ſingulare terræ[4] vl'is terris multis cõmunicãtib⁹ in re eſſendi vnãquãq; illarum terrã: [5]& ſic nomẽ viri ſignificat ſuper viros multos cõicantibus in re eſſendi viros. [6]Et hoc nomen diuiditur in ſex ſpecies: in nomen rei: & nomẽ gentile: & nomẽ accidẽtis: [7]& nomẽ denominationis: & nomẽ uerbi: & nomẽ numeri: & hinc deſcribemus hæc ſex[8] ſingillatim.[9] ℂ Nomen rei eſt nomen ſignificans rem aliquam nõ propriã: qđ eſt ſubſtãtia[10] cũ conditionibus ſingularizãtibus ipſam: vt terra & cœlum & oẽ ſil'e huic. [11]Et diuidit̃ in nomẽ vl'e & nomẽ pl'itatis.[12] ℂ Nomẽ rei qđ eſt nomen vl'e eſt ſignificans multa ẜm modũ cõceptus vnius [13]prout eſt terra: quod ſignificat oẽs terras modo vno eodem ex parte[14] conceptuũ rerum: quæ concipiunt̃ in aĩa: qa oĩbus terris eſt conceptus vnus.[15] Verũtamen nomen pluralitatis eſt nomen rei ſignificans multa ẜm modum conceptuũ multorum[16] vt terrę.[17] ℂ Sed eſt differentia in opinionibus antiquorum ſuper noĩbus: quæ nõ ſignificant[18] vniuerſale vnũ: ſed collectionẽ vnitatum multarum: inter quas nõ eſt modus conceptus[19] rei cõmunis omnibus illis vt eſt nomen populi: quod eſt ſingulare: & ſignificat collectionẽ filiorum hominis: [20]igitur quonam pacto plurificabitur. Et ẜm meam opinionem non eſt argumẽto huic apparẽtia: quia nomẽ[21] vniuerſalis apud grãmaticum ꝙ nos ſumus in itinere eius non ſignificat vniuerſale logicum[22] cui eſt res vna vniuerſalis omnib⁹ ſingularibus vniuerſalis illius qđ ſignificat ſuper ipſum illud [23] nomen. Sed nomen vniuerſalis apud grãmaticum eſt ſignificans collectionẽ vnorum[24] multorũ: quibus licet non ſit eis res vniuerſalis cõmunis illis inquantũ ſignificat[25] ſuper illa nomen illud cum toto hoc eſt illis res pl'ificabilis cõmunis illis[26] ẜm modum ſignificationis nominis illius ſup quod ſignificat: quia gens & populus q̃q̃[27] non ſignificant rem vnã vniuerſalem omnibus ſingularib⁹ hominis: quorum collectio eſt gens vna:[28] & populus vnus: tñ ſignificãt pluralitatẽ hoĩum cõmunicantium in ordine vno ſcđm[29] conditiones rerũ quæ ſunt deforis prout eſt ordo & ſitus & omnes reliquæ.

ℂ Nomen

Nomen ſingulare nõ ꝓpriũ eſt ſignificans rem unã:ſed nõ in-
diuiduã[2] vt uentus:quod ſignificat hũc uentũ:ſed ipſe nõ eſt
ĩdiuiduus:qa poterit ſignificare ẽt[3] uentũ boreã & auſtrũ: &
hoc uocatᷣ nomẽ cõe. Et hoc nomen aliqñ[4] plrificabitᷣ : & aliqñ
non plrificabitᷣ:qa ſi ſit propriũ occaſione rei :[5] quã ſignificat
& ex parte lrãꝝ:qa hoc eſt ſingulare ſignificatiõe ẜm ueritatẽ:
tũc nõ plrificabitᷣ [6] oĩo:& hoc eſt nomẽ ſubſtãtię ſemꝑ vt dice-
mus infra in hoc cap. vt[7] Abrahã:hoc eſt meũ nomẽ ſemꝑ: &
nõ plrificabitᷣ occaſiõe meæ ſubſtãtiæ:qa ego ſum res:quã[8] ſi-
gnificat hoc nomẽ:ac ẽt ex ꝑte lrãꝝ:qa cõbinatio lrãꝝ iſtarũ
cũ ipſaꝝ pũctuatiõe[9] nõ ẽ digna plrificari:ut dicemus ĩfra. Ve
rũtñ ꝓpriũ ex ꝑte rei[10] ſolũ ẽ nomẽ:cuius res quã ſignificat eſt
ſinglris ex ꝑte ſuæ ſubſtãtiæ : ſed[11] nõ eſt ſinglris & ꝓpria ex ꝑte
cõbinationis:qa ipſi⁹ põdus ẽ in lingua multoꝝ:& iõ dicemus
ꝙ[12] licet ſignificet rẽ ſinglrem & ꝓpriã nõ ẽ ſua ſigñatio linguę
ſinglris:qa[13] põdus cõbinatõis ſuaꝝ lrãꝝ eſt linguæ multoꝝ vt
חיים:qđ ſignificat vitã.& finis ipĩus[14] eſt yod mem cũ hirek:qđ
ſigñat plrãtẽ. Et hoc ẽ duaꝝ ſpẽꝝ:qa eſt nomẽ ſinglre[15] & pro
priũ ex ꝑte rei ſolũ:& eſt æq̃le ſinglri & multis:& hoc nomẽ eſt
nomẽ[16] cõe:cui⁹ ẜm hoc attributũ ſub eo ſunt ſpẽs differẽtes
vt שמים :qa ſic[17] inuenimus hoc nomẽ שמים qđ ſigñat ſinglre:ut
& vocauit Deus ſtratũ שמים[18] & ĩuenimus ipm in lingua plrita-
tis ut cœli:& cœli cœloꝝ nõ ferent te:& aliqñ[19] non eſt plrĩtas
ei ut חיים:qa q̃uis ꝙ ĩueniam⁹ vitas multas nõ eſt eẽ vitæ[20] de-
noĩatio differens ſpẽ in ſinglrib⁹ viuẽtiũ:& hoc eſt duaꝝ ſpẽꝝ:
qa de illo eſt nomẽ rei:ut[21] in exẽplo qđ dixim⁹ חיים :& de illo ẽ
nomen ſubſtãtiæ ut עמשי ורצופי:q̃ ſunt noĩa[22] filioꝝ hoĩs indiui
duoꝝ in Paralipomenon:& cõbinatio lrãꝝ ipõꝝ definitur in
lingua cõnotatiõis[23] pluriũ:qa יוקים ẽ linguę plrium:& עמשי צופי
ſunt linguæ cõnotatiõis plrium. Verũtñ nomen[24] ſinglre ꝓpriũ
ex parte lrãrum ſolũ nõ inuenitᷣ in lingua hæbrea:qa nõ inue-
nitᷣ[25] nomẽ plrĩtatis terminatũ in lingua ſinglris. Et rõ ẜm meã
mentẽ eſt:quia exñte lingua hac[26] ẜm ipſam naturã cõbinatio
ſuaꝝ lrãꝝ q̃tenus ẽ lingua pluriũ:ſigñat ſuꝑ mlta aut ſuꝑ[27] ſin
gulare:in quo ſunt res multę ob q̃s ĩpoſitũ eẽt illi nomẽ illud:
& iõ inuenimus[28] ſinglre ex parte rei ſolum. Sed ſicut non inue
nitur res ſimplex ſimplicitate ſũma[29] ꝙ vniantᷣ in illa res mul
tę:ſic nõ inuenitᷣ nomẽ ſingulare & ꝓpriũ ex ꝑte cõbinationis

 lrãrum

השם היחיד בלתי מיוחד הוא המורה על דבר אחד אבל אינו פרטי כמו רוח שהוא מורה על זה הרוח אבל אינו פרטי כי יוכל להורות גם כן על רוח צפון ודרום וזה נקרא שם הכלל · וזה השם לפעמים מתרבה ולפעמים בלתי מתרבה כי אם הוא מיוחד מפאת הדבר שיורה עליו ומפאת האותיות שזהו יחיד ההוראה באמת אז לא יתרבה כלל וזה הוא שם העצם לעולם כמו שנאמר עוד בזה השער כגון אברהם זה שמי לעולם ולא יתרבה מפאת עצמי שאני הדבר אשר יורה זה השם וגם מפאת האותיות כי צרוף האותיות האלה בניקודן אינו ראוי להתרבות כמו שנאמר עוד · ואולם המיוחד מפאת הדבר לבד הוא השם אשר הדבר שיורה עליו הוא יחיד מפאת עצמו אבל אינו יחיד ומיוחד מפאת הצירוף כי משקלו לשון רבים ולכן נאמר כי אף על פי שיורה על דבר יחיד ומיוחד אין הוראתו לשון יחיד יען משקל צרוף אותיותיו לשון רבים כמו חיים שיורה על החיות וסופו יוד מם בחירק שיורה על הרבוי · וזה שני מינים כי יש שם יחיד ומיוחד מפאת הדבר לבד והוא שוה ליחיד ולרבים וזה השם הוא שם הכלל אשר על זה התאר תחתיו מינים מתחלפים כמו שמים כי כן נמצא זה השם שמים יורה יחיד כגון ויקרא אלהים לרקיע שמים ונמצאהו בלשון רבוי כמו השמים ושמי השמים לא יכלכלוך ולפעמים אין רבוי לו כמו חיים כי עם כל זה שנמצא חיים רבים אין היות החיים תואר מתחלף במין ביחידי החיים וזה שני מינים כי ממנו שם דבר כמו במשל שאמרנו חיים וממנו שם העצם כמו צופי עמשי שהם שמות בני אדם פרטים בדברי הימים וצירוף אותיותיהם נגדר בלשון כנוי הרבים כי יוקים לשון רבים וצופי עמשי לשון כנוי הרבים ואולם שם יחיד ומיוחד מפאת האותיות לבד לא נמצא בלשון עברית כי לא נמצא שם רבוי נגדר בלשון יחיד והטעם לפי דעתי כי בהיות הלשון הזאת כפי הטבע צרוף אותיותיה כשהוא לשון רבים יורה על רבים או על יחיד שבו ענינים רבים שבשבילם הונח עליו השם ההוא ולכן נמצא יחיד מפאת הדבר לבד אבל כשם שלא נמצא דבר פשוט הפשט גמור שיתיחדו בו ענינים רבים כן לא נמצא שם יחיד ומיוחד מפאת צרוף

נִרְשׁוֹם אִם כֵּן הַשֵּׁם בִּכְלָל תְּחִלָּה בְּמָה שֶׁהוּא חֵלֶק מַאֲמַר אֵצֶל מְדַקְדְּקֵי הַלָּשׁוֹן וְנֹאמַר שֶׁהַשֵּׁם הוּא תֵּיבָה מוֹרָה עַל עֶצֶם הַדָּבָר וְאֵיכוּתוֹ כְּפִי מַה שֶׁתּוֹרֶה עָלָיו הַתֵּיבָה הַהִיא בֵּין שֶׁיִּהְיֶה הַדָּבָר הַהוּא יָחִיד וּמְיוּחַד בֵּין שֶׁיִּהְיֶה מִתְרַבֶּה בִּנְטִיַּת אוֹתָהּ הַתֵּיבָה ׃ וְהִנֵּה הִנַּחְנוּ תְּחִלָּה שֶׁהָרוֹשֶׁם הַזֶּה יֵאוֹת לַשֵּׁם בְּמָה שֶׁהוּא חֵלֶק מַאֲמַר אֵצֶל מְדַקְדְּקֵי הַלָּשׁוֹן כִּי תֵּיבוֹת רַבּוֹת הֵן שֵׁמוֹת אֵצֶל בַּעֲלֵי הַהִגָּיוֹן וְאֵינָם שֵׁמוֹת אֵצֶל מְדַקְדְּקֵי הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִיּוֹת כְּמוֹ אֲנִי וְאַתָּה שֶׁהֵן מִלּוֹת הַטַּעַם אֵצֶל הַמְדַקְדֵּק כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר כִּי לֹא יִטּוּ בִּסְמִיכוּת וְלֹא בְּרִבּוּי וְלֹא בְּכִנּוּי וְהַמְדַקְדֵּק יְעַיֵּין בַּשֵּׁם רִאשׁוֹנָה בְּמָה שֶׁאֶפְשַׁר שֶׁיִּהְיֶה יָשָׁר אוֹ נוֹטֶה וְאָמְנָם רָשַׁמְנוּ אוֹתוֹ בְּשֶׁהוּא תֵּיבָה מוֹרָה עַל עֶצֶם הַדָּבָר וְאֵיכוּתוֹ כְּפִי מַה שֶׁתּוֹרֶה עָלָיו הַתֵּיבָה הַהִיא כִּי הַמְדַקְדֵּק יְעַיֵּין בַּשֵּׁם בְּמָה שֶׁהוּא אוֹת מוֹרֶה עַל הָעִנְיָן הַמְכוּוָן וְאֵיכוּתוֹ בְּמָה שֶׁיּוֹרֶה עָלָיו הַשֵּׁם לֹא בְּמָה שֶׁהוּא בְּעַצְמוּתוֹ כִּי הַרְבֵּה מִן הַשֵּׁמוֹת מוֹרִים עַל עִנְיָנִים אֲשֶׁר רַבּוּ מִינֵיהֶם וְהַשֵּׁמוֹת הָהֵם לֹא יִתְרַבּוּ כִּי אֵין טַעַם הִתְרַבּוּת הַשֵּׁם מְצִיאוּת עִנְיָנִים רַבִּים אֲשֶׁר יוֹרֶה עֲלֵיהֶם הַשֵּׁם מָרִיתַ דְּאַבְרָהָם אֶלָּא הִשְׁתַּנּוּת הַתֵּיבוֹת בְּמָה שֶׁהֵן שֵׁמוֹת אוֹתָם הָעִנְיָנִים כְּפִי דַּרְכֵי שִׁנּוּי הָרִבּוּי אֵצֶל בַּעֲלֵי הַלָּשׁוֹן ׃ וְלָכֵן נִמְצָא הַרְבֵּה שֵׁמוֹת שֶׁיּוֹרוּ עַל עִנְיָן אֶחָד אֵצֶל לְשׁוֹנוֹת שׁוֹנוֹת וְהָאֶחָד מְיוּחַד לְלָשׁוֹן אַחַת יִתְרַבֶּה וְהָאַחֵר לֹא יִתְרַבֶּה ׃ וְכֵן גַּם כֵּן אֵצֶל לָשׁוֹן אַחַת בְּעַצְמָהּ יִמָּצְאוּ שְׁנֵי שֵׁמוֹת מוֹרִים עַל עִנְיָן אֶחָד וְהָאֶחָד יִתְרַבֶּה וְהָאַחֵר לֹא יִתְרַבֶּה וְכֵן תְּכוּנָתָם בִּסְמִיכוּת וּבְכִנּוּי כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה לְפָנִים פְּעָמִים רַבּוֹת בָּהּ ׃ וְאָמַרְנוּ בֵּין שֶׁיִּהְיֶה הַדָּבָר הַהוּא יָחִיד מְיוּחָד אוֹ מִתְרַבֶּה בִּנְטִיַּת אוֹתָהּ הַתֵּיבָה כִּי מִסְּגוּלּוֹת הַשֵּׁמוֹת אֵצֶל הַמְדַקְדְּקִים שֶׁיִּהְיוּ נוֹטִים אוֹ יְשָׁרִים בְּהוֹרָאָתָם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְפָנִים וְיִקְרֶה זֶה לָהֶם לִהְיוֹתָם יְחִידִים וּמְיוּחָדִים אֲשֶׁר לֹא יִטּוּ יוֹשֶׁר נְתִיבָתָם אוֹ מִתְרַבִּים אוֹ בִּלְתִּי מְיוּחָדִים הַמַּטִּים דַּרְכֵיהֶם עֲקַלְקַלּוֹת ׃

וְלָכֵן לְפִי הוֹרָאַת זֶה הָרוֹשֶׁם נַחֲלֵק רִאשׁוֹנָה הַשֵּׁמוֹת אֶל יָחִיד וְאֶל מִתְרַבֶּה וְהַיָּחִיד אֶל מְיוּחַד וְאֶל בִּלְתִּי מְיוּחַד וְהִנֵּה הַשֵּׁם הַיָּחִיד הוּא הַמּוֹרֶה דָּבָר אֶחָד לְבַד כְּמוֹ אֶרֶץ שָׁמַיִם חַיִּים אַבְרָהָם

¶ Describemus ergo nomen uniuersaliter primo inquãtum est pars orationis[2] apud grammaticos linguæ. Et dicemus ꝙ nomen sit dictio[3] significãs substantiam rei: & ipsius qualitatẽ ſm qd̃ significat illam dictio illa[4] siue sit res singularis propria siue sit plurificabilis declinatione illius[5] dictionis. Sicq; posuimus primo ꝙ descriptio hæc conueniat nomini inquãtum est[6] pars orationis apud grammaticos linguæ: quia dictiones multæ sunt nomina apud auctores[7] logicæ: & nõ sunt nomĩa apud grammaticos linguæ hæbreæ sicut ego & tu:[8] quæ sunt dictiones rationis apud grãmaticum vt ostendetur: quia non declinabunť cõtinuatõe:[9] neq; pluralitate; neq; cõnotatione: & grãmaticus considerat nomen primo inquãtũ possibile est [10] ut sit rectũ uel obliquũ. Verũtñ descripsimus ipm̃ ꝙ sit dictio significãs subam̃[11] rei: & ipsius qualitatẽ ſm qd̃ significat ip̃am illa dictio: qa grãmaticus cõsiderat[12] nomẽ inq̃tũ est signum significans rem inqsitã: & ipsius q̃litatẽ inquãtũ significat[13] illã nomẽ: nõ inq̃tũ est ſm ipsius subam̃: qa multa nominũ significãt[14] res: quaꝝ spẽs sunt plrificatę: & noĩa illa nõ plurificabunť: quia non est rõ[15] plurificationis noĩs inuentio reꝝ pluriũ quas significat nomẽ per dñm[16] Abrahæ: nisi mutatio dictionũ inquantũ sunt noĩa illaꝝ reꝝ ſm[17] modos mutationis pluralitatis apud auctores linguæ: & iõ inuenimus multa noĩa q̃ significãt[18] rem unã apud linguas differẽtes: & vnum ꝓpriũ linguæ uni plurificabiť:[19] & alteꝝ non plrificabiť: & sic ẽt apud linguã unã eandẽ sunt duo[20] noĩa significãtia rẽ vnã & vnum plurificabiť & alteꝝ nõ plurificabiť: & sic[21] est ipsoꝝ dispõ in cõtinuatione & in cõnotatiõe ꝓut uidebiť infra multoties iuuante Deo:[22] & nos dicere siue fuerit res illa singlis ꝓpria: siue plurificabilis declinatiõe illius[23] dictionis: qa proprietatũ nominũ apud grãmaticos ẽ ꝙ sint obliqua aut recta in[24] ipsoꝝ significatiõe sicut oñdetur infra: & accidit hoc eis ob ea esse singularia[25] ꝓpria: quæ nõ declinabunt rectitudinẽ sui itineris: aut plurificabilia uel nõ ꝓpria[26] declinantia suas vias per extorta.[27] ¶ Et ideo scd̃m significationẽ huius descriptiõis diuidemus primo nomĩa in singulare[28] & plurale: & singulare in ꝓpriũ & in nõ ꝓpriũ. Sicq;[29] nomẽ singulare est significans rem unã solũ ut terra: cœlum: vita Abraham.

Nomen

omnia poteſt.

[2] ¶ Caput quartũ de diuiſione linguæ hæbreæ in ipſius partes [3] primas & cõparatione ipſaꝝ adinuicem: & delectio ipſius partis [4] primæ: quod eſt ipſum nomẽ: & ipſius expoſitio & formatio ẜm oẽs ipſius partes: & ipſius ſpẽs & ipſius formas [5] in oẽs ipſius partitiones eſſentiales & accidentales.

[6] ¶ Lingua hæbrea diuidetur primo in tres partes: qa ex his componetur [7] omnis oratio: vt videbitur in cap. conſtructionis & regiminis iuuante Deo: & illæ ſunt [8] nomẽ & verbũ & dictio: & vniuerſaliter dicam hic ꝗ ratio diuiſionis huius [9] eſt quia exiſtente lingua hac procedente poſt veſtigia naturę: & omnes res [10] quibus proferet homo ſecũdũ ipſarum naturam ſunt res exiſtentes per ſe inquantum [11] ſunt: aut inquãtum ſunt factę a rebus: quæ ſunt per ſe aut [12] actiones illarum: ideo fuit neceſſitas ſuper impoſitorem linguæ: vt ſignificet elocutione ſup [13] has tres res ad imponẽdũ dictiões ſignificãtes ſup entia inq̃tum ſunt [14] p ſe: & inq̃tũ ſunt agentia: & inq̃tũ ſunt facta: & omnes has uocauit nomina: [15] etiam ĩdiguit ad ĩponẽdum dictiones ſignificãtes ſuper actiones terminatas tẽpore ipſarum exitus [16] ab agentibus: & vlterius tertio oportuit ĩponere dictiones proprias ad [17] notificandũ & diſtinguẽdum inter agens & factum: & conditiones quæ ſunt deforis conſequentes [18] actiones quibus aget agens & fit factũ: & hæ ſunt dictiones [19] rationis. Et ideo exiſtentibus rebus inquantum ſunt exiſtentes per ſe: ſiue agentes [20] ſiue factæ priores naturaliter actionibus & entibus inquantum ſunt agentia [21] aut acta: ideo impoſuit primo auctor linguæ nomina: quæ ſignificant ſuper [22] entia inquãtum ſunt per ſe: ſiue fuerint agentia ſiue acta: & poſt hæc [23] uerba ſignificantia actiones ẜm tempus eas fiendi & agentia & facta [24] inquantum eis eſt proportio ad uerba: & tandem conditiones: quę ſunt deforis [25] quæ ſunt dictiões rationis: & ideo dignum eſt nobis loqui primo de nominibus ſcd̃m [26] quod proceſſit conſuetudo apud linguam hæbream: & hoc eſt ad deſcribendum nomen: & ipſum diuidendũ [27] in ipſius partes: & poſt hæc ad dandum modum conſtituendi nomina & formandi ea [28] cum ſuis litteris & cum ipſorum punctuatione.

כל יכל ׃

השער הרביעי בחלוקת הלשון העברית אל חלקיה הראשונים וערך קצתם לקצת וברירת חלקה הראשון שהוא השם וביאורו וציורו לכל חלקיו ומיניו וצורותיו לחלוקותיו העצמיות והמקריות ׃

הלשון העברית תחלק ראשונה לשלשה חלקים כי מאלה יורכב כל מאמר כמו שיראה בשער ההרכבה והשמוש בה והם השם והפעל והמלה ודרך כלל אומר פה כי טעם החלוקה הזאת הוא כי בהיות הלשון הזאת הולכת אחרי עקבות הטבע וכל הדברים אשר בם יבטא האדם לפי טבעם הם דברים נמצאים בעצמם במה שהם או במה שהם נפעלים מן הדברים הנמצאים בעצמם או פעולותיהם לכן היה הכרח על מניח הלשון כדי להורות בדבור על אלה השלשה ענינים להניח תיבות מורות על הנמצאים במה שהם בעצמם ובמה שהם פועלים ובמה שהם פעולים וכל אלה קרא שמות גם הוצרך להניח תיבות מורות על הפעולות המוגבלות בעת צאתן מהפועלים ועוד שלישית היה מחוייב להניח תיבות מיוחדות כדי להודיע ולהבדיל בין הפועל והפעול והתנאים אשר מחוץ הנמשכים לפעולות אשר יפעל בהם הפועל ויופעל הפעול ואלה הן מלות הטעם ולכן בהיות הדברים במה שהם נמצאים בעצמם או פועלים או פעולים קודמים בטבע אל הפעולות והנמצאים במה שהם פועלים או פעולים לכן הניח תחילה בעל הלשון השמות אשר יורו על הנמצאים במה שהם בעצמם בין שיהיו פועלים או פעולים ואחרי כן הפעלים המורים על הפעולות לפי עת העשותן והפועלים והפעולים במה שלהם ערך אל הפעלים וסוף דבר על התנאים אשר מחוץ שהן מלות הטעם ועל ידי כן ראוי לנו לדבר ראשונה על השמות כפי מה שנמשך המנהג אצל הלשון העברית וזה לרשום את השם ולחלקו אל חלקיו ואחר כך לתת דרך לבנות השמות ולצייר אותם באותיותיהם ובניקודם ׃

וּמְאַסִּפְכֶם וּבָא תְּמוּרַת הַשּׁוּרֶק כְּמוֹ וַיִּישֶׂם בָּאָרוֹן שֶׁמִּשְׁפָּטוֹ וַיּוּשַׂם וּבָא תְּמוּרַת קָמֵץ קָטוֹן כְּגוֹן וְחִין עֶרְכּוֹ שֶׁמִּשְׁפָּטוֹ בְּצֵירִי וְחֵין ׃

וְהַקָּמֵץ הַגָּדוֹל בָּא תְּמוּרַת הַפַּתַח הַגָּדוֹל כְּמוֹ מִשְׁקַל הַכֶּסֶף מְנָת הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה רָאוּי לִהְיוֹת פַּתַח בַּסְּמִיכוּת וּבָא קָמֵץ וְלִפְעָמִים בָּא תְּמוּרַת הַפַּתַח קָטָן כְּמוֹ וְנַאשְׁעָה בְּחֶקְךָ תָּמִיד וְכֵן כִּי הַיּוֹם יְיָ נִרְאָה שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת הָאֶלֶף בִּסְגוֹל ׃ וְהַקָּמֵץ מָלֵא פוּם בָּא מְקוֹם חִירֶק מָשְׁכוּ אֹתָהּ שֶׁדִּינוֹ מִשְׁכוּ וְגַם בָּא תְּמוּרַת שׁוּרֶק כְּמוֹ כָּלִיל תָּקְטַר שֶׁרָאוּי תּוּקְטַר ׃ הַפַּתַח קָטוֹן בָּא תְּמוּרַת הַגָּדוֹל כְּמוֹ פֶּן אָכְלְךָ שֶׁהָיָה רָאוּי אֹכַלְךָ בְּפַתַח הַכַּף כְּפוּפָה וּבָא בִּמְקוֹם קָמֵץ גָּדוֹל כְּמוֹ אֶל מִבְטָחָם שֶׁרָאוּי קָמֵץ תַּחַת הַטֵּית ׃ וְהַקָּמֶץ קָטוֹן בָּא מְקוֹם קָמֵץ גָּדוֹל כְּמוֹ הַמַּעֲלֶם מַיִם שֶׁהָיָה דִּין הַלָּמֶד בְּקָמֶץ גָּדוֹל וּמְקוֹם חִירֶק כְּמוֹ הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שֶׁמִּשְׁפַּט הַנּוּן הָיָה בְּחִירֶק וּבָא בְּצֵירִי ׃

וְהַשּׁוּרֶק בָּא תְּמוּרַת הַחֹלֶם וְגַם לֹא תַעֲבוּרִי שֶׁשּׁוּרֶק הַבֵּית מְקוֹם חֹלֶם ׃ וְהַקִּבּוּץ שְׂפָתַיִם בָּא לִפְעָמִים לְדַעַת רַבִּי יוֹנָה וְהָאֵפוֹד תְּמוּרַת פַּתַח גָּדוֹל בְּפָסוּק כִּי גֻנֹּב שֶׁדִּינוֹ לְפִי דַעְתָּם גַּנֹּב בְּפַתַח הַגִּימֶל וּבָא מְקוֹם קָמֵץ מָלֵא פוּם כְּמוֹ בְּרוֹב גָּדְלְךָ שֶׁמִּשְׁפַּט הַגִּימֶל לִהְיוֹת בְּקָמֶץ מָלֵא פוּם ׃ וְהַחֲטֶף סְגוֹל בָּא תְּמוּרַת חִירֶק כְּגוֹן אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן שֶׁרְאוּיָה הָאֶלֶף לִהְיוֹת בְּחִירֶק וּבָאָה בַּחֲטֶף סְגוֹל ׃ וְהַשְּׁוָא בָּא תְּמוּרַת הַפַּתַח קָטוֹן כְּמוֹ שְׁהֶם בְּהֵמָה שֶׁרְאוּיָה הַשִּׁין לִהְיוֹת בִּסְגוֹל וּבָא תְּמוּרַת חִירֶק כְּמוֹ וַיִּדְרְכוּ אֶל לְשׁוֹנָם ׃

הִנֵּה בֵּאַרְנוּ הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקוּדוֹת בְּמָה שֶׁרָאוּי לָהֶן מִפְּאַת עַצְמָן וּמִפְּאַת מַה שֶּׁתַּרְכִּיבְנָה הַתֵּיבוֹת בִּכְלָל וּמֵעַתָּה יֵשׁ לְבָאֵר בַּשְּׁעָרִים הַבָּאִים מַה שֶּׁרָאוּי לָהֶן בְּיִחוּד בְּמָה שֶׁתָּבֹאנָה בַּשֵּׁמוֹת וּבַפְּעָלִים וּבְמִלּוֹת הַטַּעַם וּבְהַרְכָּבַת הַמַּאֲמָרִים בַּשְּׁעָרִים הַמְיוּחָדִים כִּי כָּל מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ עַד עַתָּה הוּא כְּמִין הַצָּעָה וּבֵיאוּר הָעִנְיָנִים הַכּוֹלְלִים לְמָה שֶׁנֹּאמַר בְּעֶזְרַת הָאֵל בְּבֵיאוּר כָּל חֶלְקֵי הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי הָרִאשׁוֹנִים וְהִנֵּה בַּשַּׁעַר הַקָּרוֹב נְחַלֵּק הַלָּשׁוֹן וּנְפָרֵשׁ חֶלְקָהּ הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא הַשֵּׁם כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה לְפָנִים בְּעֵזֶר אֲשֶׁר

ומאספכם. Et venit vice sciurek: vt וישם & positus ē in archa: cu
ius ius est ויושם[2] & uenit vice Kamecz parui: vt וחין & melos sui
æstimationis: cuius ius est cū ceri וחין[3]. Et Kamecz magnū ve-
nit vice pathah magni: vt משקל pondus argenti מנת portio[4] re
gis: qđ erat dignū esse cū pathah in cōtinuatione & uenit Ka-
mecz[5] & aliqñ uenit vice pathah parui vt ואשעה: & delectabor
in statutis tuis cōtinuo: & sic quia[6] hodie Deus נראה appebit:
qđ est dignū vt sit aleph cum seghol. Et kamecz pleni oris ue-
nit[7] loco hirek משכו trahite illam: cuius ius est משכו: ac etiā ve-
nit vice sciurek vt totum[8] תקטר effumabit: qđ dignū est תוקטר.
Pathah paruum venit vice magni vt forsan[9] אכלך consumabo
te: quod erat dignum אכלך cum pathah caph plicata. Et venit
loco kamecz magni[10] ut Deus מבטחם cōfidentiæ eoꝝ qđ debe
batur Kamecz sub teth. Et kamecz paruū uenit loco[11] kamecz
magni vt המעלם: q ascēdere eos fecit ex mari: ꝙ erat ius lāmed
esse cum Kamecz magno. Et loco hirek[12] vt הנצו an defluerint
granata: ꝙ ius nun fuit cum hirek & venit cū ceri.[13] Et sciurek
uenit vice holem: & etiā nō העבורי transibis ꝙ sciurek beth[14] est
loco holem. Et collectio labiorū venit aliqñ[15] ſm opinionem
rabi Iona & Ephod vice pathah magni in clausula: qa ttt furā
do: cuius ius est ſm[16] ipsoꝝ opinionē ttt cū pathah cghimel.
Et uenit כגול loco kamecz pleni oris: vt in multitudīe גדלו suæ
magnitudinis:[17] ꝙ ius cghimel est esse cū Kamecz pleni oris.
Et rapiens seghol[18] uenit vice hirek vt אשתך vxor tua sicut
vitis ꝙ debuit aleph esse cū hirek[19] & uenit cū rapiēte seghol.
Et sceua uenit uice pathah pui vt שהם ꝙ ipsi sunt[20] bestia ꝙ di
gna erat scin esse cū seghol. Et uenit vice hirek vt וידרכו & tra-
xerunt[21] linguā eoꝝ.[22] ❡ Sicq; exposuimus lr̄as & puncta ſm
id qđ debet[23] eis occasione suimet. Et occasione illoꝝ q̄ cōpo
nunt[24] dictiones vl'iter: & hinc est exponēdū in capitulis futu
ris quid debeat eis[25] proprie inquantū ueniūt in noībus & in
uerbis: & in dictiōibus rōnis & in cōstructione[26] orationū in
capitulis propriis: quia quicquid scripsimus hucusq; est sicut
[27] præfatio & explicatio rerum cōium illis quæ dicemus iuuā-
te Deo in expōne[28] oīum ptiū linguæ hæbreæ prīaꝝ. Sicq; in
capite pxīo diuidemus linguā:[29] & exponemus ipsius partem
primā: quæ est ipsum nomē vt uidebit infra auxilio illius qui
omnia

noſtram ſcripturã ꝙ poſuerit ad hoc lr̃as ſuperfluas : quia in
compoſitione ſyllabarũ ex litteris[2] poſitis pronunciabit uocẽ
tinnitus huius : & ſi eſſet Romanis ꝓnũciatio ſceua[3] in ſua ſcri
ptura etiam ipſi non indigerent hac : quia per lr̃am.c.quam
ipſi uocant[4] cum ſceua ꝓnunciarent tĩnitum hunc:& nõ eſſet
neceſſitas multiplicare eis[5] litteras mutas ſicut eſt.q.& qñ ipſi
ſcribunt rem ſm̃ ius ſuum[6] errant in ꝓlatione ꝓut accidit eis
quando ſcribunt אוקינוס : cuius punctuatio congrua[7] eſt vt ſit
holem trahẽs in aleph : & ſceua in Koph : & rapiens Kamecz
in yod:& ſciurek trahẽs[8] in nun:& ſammech quieſcẽs ſm̃ ius
eorum.Sicq; ipſi ſcribunt loco rapientis kamecz.e.[9] tenuem
&.a.latam: & componetur ex illis tĩnitus medius ĩter.e. uoce
tenui[10] &.a.uoce uehementi:&.c. quã ſcribunt loco koph nõ
eſt ei motus poſtq̃[11] ipſius ius eſt cum ſceua:& ex quo nõ ſunt
expti ꝓcedere per hæc ipſi legũt.c.[12] cum miniſterio.e.voca
li forti:& legunt oceanus &.a.latitudine magna:[13]& hoc ẽ ob
defectum ipſorum notitiæ in ꝓlatione.Et ideo videẽ hinc ꝙ
etiam in litteris etiam[14] in punctis noſtra lingua ſit lingua cõ-
pleta:& ſcriptura nr̃a ſit ſcriptura perfectiſſima[15] oĩum ſcri-
pturarum linguarũ:quia non deeſt quicq̃ ei:& nõ eſt in ea res
inanis: ꝓut eſt ſtatutũ[16] completoꝝ perfectorum.

[17] ¶Et hinc explicabimus cõmutationes punctorũ:& ipſorũ
mutuum cambiũ:[18] quoniã pathah magnũ uenit loco pathah
parui vt vſq;[19] שקמתי ꝙ eleuaui deborã שלמה : qa cur ero ſicut
inuoluta ꝙ digna erat ſcin venire cum pathah[20] minori שלמה
שקמתי.Et venit vice kamecz magni vt in vau ואמותתהו[21] quod
dignum erat eſſe cum kamecz magno exiſtens cõuerſiua præ-
cedens aleph vt[22] videbitur in regiminib⁊.Et uenit uice ceri
vt השב reſtitue in uaginã ſuam:he eſt[23] cum pathah: & erat ius
ſuum cum ceri השבש. Et uenit vice hirek vt הלין ꝑnoctabit ocu
lus meus[24] ꝙ erat ipſius ius eſſe תלין:ſed nõ ueniet pathah vi-
ce holem neq; ſciurek vnq̃.[25] Holem venit vice kamecz pleni
oris ſolũ:ut ובמצאכם:[26] cuius ius erat eſſe cũ Kamecz mem ſm̃
põdus בשמרכם.[27] Hirek uenit uice pathah ut והתגדלתי והתקדשתי
quorum erant[28] daleth dignæ venire cum pathah:& uenerũt
cũ hirek.Et uenit loco[29] pathah parui ut ĩ ſammech ובאספכם:
& collector veſter Deus Iſrael : quod dignum erat dicere

ומאספכם

כתבינו שלא הניח לה אותיות יתרות כי בהרכבת גזרים מהאותיות המונחות יוציא קול הברה זאת ואלו היה לרומיים מוצא השוא בכתיבתם גם הם לא היו צריכים לזאת כי באות צי שקוראים הם בשוא היו מוציאים את ההברה הזאת ולא היה צורך להרבות להם האותיות בלתי בעלות קול כמו הקו וכשהם כותבים הענין כמשפטו טועים בקריאה כמו שקרה להם כשכותבים אוקינוס שניקודו ההגון להיות חולם מושך באלף ושוא בקוף וחטף קמץ ביוד ושורק מושך בנון והסמך נחה כמשפטם והנה הם כותבים מקום החטף קמץ אי קלה ואה רחבה ותתרכב מהן הברה אמצעית בין האי בקול חלושה והאה בקול חזקה והצי שכותבים במקום הקוף אין להתנועה אחרי שמשפטה כשוא ומפני כי לא נסו ללכת באלה הם קוראים הצי בשימוש האי בעלת קול חזק וקוראים או צי אנוס והאה ברחב גדול וזה לחסרון ידיעתם בקריאה ולכן יראה מזה כי גם באותיות גם בנקודות לשונינו הוא הלשון השלם וכתיבתינו היא כתיבה תמה מכל כתבי הלשונות כי לא יחסר כל בה ואין בה דבר ריק כחק ה השלמים התמימים ׃

ומעתה נבאר חלופי הנקודות ותמורתן קצתן בקצת · וזה כי הפתח גדול בא מקום פתח קטון כמו עד שקמתי דבורה שלמה אהיה כעוטיה שראויה היתה השין לבא בפתח קטן שקמתי שלמה · ובא תמורת קמץ גדול כמו בוו ואמותתהו שהיה ראוי להיות בקמץ גדול בהיותה הפוכית קודמת לאלף כמו שיראה בשמושים · ובא תמורת הצרי כגון השב אל תערה ההיא בפתח והיה משפטה בצרי השב ובאה תמורת חירק כגון תלן עיני שהיה דינו תלין אך לא תבא פתח תמורת חלם ולא שורק לעולם ׃

החולם בא תמורת הקמץ מלא פום לבדו כמו ובמוצאכם אותו שהיה דינו בקמץ המם על משקל בשמרכם ׃

החירק בא תמורת הפתח כגון והתגדלתי והתקדשתי שהיו הדלת ראווית לבא בפתח ובאו בחירק ובא תמורת הפתח הקטן כגון בסמך ומאספכם אלהי ישראל שראוי לומר

ומאספכם

עַל הַמֶּלֶךְ הַבָּא אַחֲרָיו וְלָכֵן אֶפְשַׁר לוֹמַר כִּי הַשְּׁוָא תַּחֲטוֹף לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ אֶת הַפַּתַּח ׃

הַחֲטֶף קָמֵץ שֶׁהוּא שְׁוָא קָמֵץ לְעוֹלָם לֹא יָבֹא שְׁוָא אַחֲרָיו וְהַטַּעַם כִּי דִין הָאוֹת הַחֲטוּפָה לִהְיוֹת בִּשְׁוָא וְנִרְחָבָה בְּכֹחַ הַקָּמֵץ לָכֵן לֹא יָבֹא שְׁוָא אַחֲרֶיהָ כִּי לֹא נִמְצְאוּ שְׁנֵי שְׁוָאִין נָעִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה ׃

הַחֲטֶף סֶגוֹל לוֹ שְׁנֵי כְּלָלִים ׃ הַכְּלָל הָרִאשׁוֹן כָּל שֵׁם שֶׁתְּחִלָּתוֹ אֱלִי הָאָלֶף תִּנָּקֵד בַּחֲטֶף סֶגוֹל כְּגוֹן א אֱלִיעֶזֶר אֱלִיפָלֶט אֱלִימֶלֶךְ ׃ הַכְּלָל הַשֵּׁנִי כְּשֶׁתִּהְיֶה אוֹת גְּרוֹנִית בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה שֶׁדִּינָהּ לִהְיוֹת בִּשְׁוָא וּלְפָנֶיהָ אוֹת פְּתוּחָה בְּפַתַּח קָטָן אָז הָאוֹת הַגְּרוֹנִית עַל הָרֹב תִּתְרַחֵב וְתִנָּקֵד בַּחֲטֶף סֶגוֹל ׃

וּבְזֶה נִשְׁלְמוּ כָּל הַנְּקוּדוֹת וְלֹא נִשְׁאַר עָלֵינוּ לְבָאֵר בְּמוֹצָאֵי הַדִּבּוּר כִּי אִם דָּבָר אֶחָד אֲשֶׁר לֹא עָמְדוּ עָלָיו ה הָרִאשׁוֹנִים וְהָרוֹמִיִּים חוֹשְׁבִים שֶׁיֶּחְסַר לָנוּ וְהוּא מוֹצָא הַקּוּ בִּלְשׁוֹנָם שֶׁהֵם כּוֹתְבִים אוֹתוֹ בִּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בַּעֲלוֹת קוֹל אֲשֶׁר אָנוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים תְּמוּרָתָן בַּנְּקוּדוֹת וְזֶה עַל הָאֱמֶת לֹא בָּא לְחֶסְרוֹן מִכְתָּבֵנוּ וּלְשׁוֹנֵינוּ כִּי אִם לְיִתְרוֹן מִכְתָּבָם בְּלִי צוֹרֶךְ וְזֶה לֹא יִקְרֶה בִּלְשׁוֹנֵינוּ לְכָתְבוֹ א אֶלָּא אִם נִרְצֶה לִכְתּוֹב שֵׁם מִשְּׁמוֹרַת שְׁאַר הַלְּשׁוֹנוֹת בִּכְתָבֵינוּ כְּמוֹ טַרְקְוִינוּס שֶׁהוּא שֵׁם מֶלֶךְ מִמַּלְכֵי הָרוֹמִים אֲנַחְנוּ נְנַקְּדֵהוּ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּנָּקֵד הַטֵּית בְּקָמֵץ וְהָרֵישׁ בִּשְׁוָא וְהַכַּף בַּחֲטֶף קָמֵץ וּבְדָגֵשׁ וְהַיּוֹד בְּחִירֶק וּמְתִיחָה תַּחְתֶּיהָ שֶׁהוּא כְּמִין מַקֵּל לָאוֹת כִּי שָׁם הַעֲמָדַת הַמּוֹצָא וְהַנּוּן וָו בְּשׁוּרֶק עִם סֶמֶךְ נָחָה בָּאַחֲרוֹנָה ׃ וְהִנֵּה אָז מוֹצָא הַכַּף מְמוּצָּע בֵּין מוֹצָא הַחוֹלֶם וְהַשּׁוּרֶק וְהוּא חָטוּף וְיִסָּמֵךְ עַל תְּנוּעַת הַיּוֹד הַבָּאָה אַחֲרָיו ׃ אַף כִּי יֵשׁ לִכְתּוֹב מוֹצָא קָרוֹב לָזֶה בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת שֶׁנִּכְתּוֹב טַרְקְוִינוּס בְּקוֹף וָו יוֹד וְתִהְיֶה נְקוּדַּת הַקּוֹף בִּשְׁוָא וְהַוָּו ב בְּשׁוּרֶק וְהַיּוֹד בְּחִירֶק וּמַקֵּל תַּחַת הַיּוֹד לִהְיוֹת שָׁם מֶתֶג הַקְּרִיאָה וְלֹא יַעֲמוֹד הַקּוֹרֵא בַּשּׁוּרֶק אֲבָל יַרְדֶּה הַמִּבְטָא עַד הַיּוֹד ׃ וּכְמוֹ שֶׁהִמְשַׁלְנוּ בַּחִירֶק תּוּכַל לַעֲשׂוֹת בְּכָל מַלְכֵי הַתְּנוּעוֹת ׃ וּמִכָּל זֶה נִרְאָה שֶׁלֹּא חָסַר לָנוּ זֶה הַמּוֹצָא אֲבָל אֵינוֹ מוֹצָא פָּשׁוּט כִּי אִם מוּרְכָּב וְלָכֵן הֵטִיב מַנִּיחַ

בתבינו

ſuper regem venientẽ poſt ipſum:& ideo põt dici ꝙ ſceua ra-
piet ante ſe[2] & poſt ſe ipſum pathah.[3] ¶ Rapiens Kamecz qđ
eſt ſceua Kamecz nunq̃ veniet ſceua poſt ipm̃:[4] & rõ eſt qa ius
lr̃æ raptę eſt eſſe cum ſceua:[5] & dilatata eſt ui ipſius kamecz:iõ
nõ veniet ſceua poſt ipſam:qa nõ inueniunt̃ duo ſceua[6] mota
ꝓxima inuicem vt ſcripſimus ſupius.[7] ¶ Rapiens ſeghol hẽt
duas ſũmas. Sũma prima:oẽ nomen [8] cuius principiũ eſt eli
aleph pũctuabit̃ cum rapiẽte ſeghol vt [9] אליעזר אליפלט אלימלך.
Sũma ſecũda: qñ erit littera gutturalis[10] in medio dictionis:
cuius ius eſt eſſe cũ ſceua:& ante ipſam eſt lr̃a cũ pathah puo:
[11] tũc littera gutturalis vt plurimũ dilatabit̃:& punctuabit̃ cũ
rapiente ſeghol.[12] ¶ Et hic completa ſunt omnia pũcta:& nõ
relinquit̃ nobis explicare in ꝓnũciationibus[13] elocutionis niſi
rem vnam ꝙ non inſtiterũt ſuper eam[14] primi:& Romani pu
tant ꝙ deſit nobis:& illa eſt pronunciatio quu in eorũ lingua:
[15] quam ipſi ſcribunt per duas litteras vocales:quarꝝ vice nos
[16] vtimur punctis:& hoc ſm veritatem nõ uenit ob defectum
noſtræ ſcripturæ & noſtræ linguæ:[17] ſed ob ſuperfluitatẽ ſuæ
ſcripturæ abſq; neceſſitate.& hoc non accidet noſtræ linguæ
ipſum ſcribere[18] niſi velimus ſcribere nomen de nominibus
reliquarꝝ linguarꝝ per noſtrã ſcripturã vt [19] טרכינו Tarquinus:
quod eſt nomen regis de regibus Romanorũ: nos punctua-
bimus ipſum ſecundum hunc modum:[20] quia pũctuabimus
teth cum Kamecz: & reſc cum ſceua: & caph cum rapiente
Kamecz & cum dagheſc:& yod[21] cum hirek:& extenſione ſub
ea:quę eſt vt ſpecies virgulę ad ſignum ꝙ ibi eſt detentio pro
nunciationis[22] & nun & vau cum ſciurek cum ſammech quie-
ſcente in vltimo:ſicq; tunc pronunciatio caph[23] eſt media in-
ter ꝓnunciationem holem & ſciurek:& eſt rapta: & ſuſtẽtatur
ſuper motu yod[24] uenientis poſt ipſum.Et ſi ſit ſcribẽdũ pro-
nunciationẽ proximã huic modo alio[25] ꝙ ſcribamus טרקינוס
Tarquinus cũ koph:vau & yod:& erit pũctus koph cũ ſceua:
& vau[26] cum ſciurek: & yod cum hirek:& virgula ſub yod ad
eſſendum ibi frenum prolationis: & non [27] detineatur legens
ĩn ſciurek: ſed propellat prolationem vſq; ad yod. Et ſicut
exẽplificauimus[28] in hirek poteris facere in oĩbus regib⁹ mo-
tuũ.Et ex toto hoc vr̃ ꝙ nõ defuit[29] nobis hęc ꝓnũciatio: ſed
nõ eſt ꝓnũciatio ſimplex ſed cõpoſita:& iõ bene fecit ĩponens
noſtram

ꝙ detinent modicum motũ ſicut homo mugiens:& ideo uõcauerũt illum grāmatici mugitum:[2]& ipſius ſignum eſt linea longa vt virgula ante ſceua:& ideo errauerunt ꝙ mirum eſt qui ſcripſerunt[3]ꝙ ſemper mugitus in capite dictionis dilatat prolationē ſicut pathah:& cauſa[4]ſui erroris fuit:quia vt plm̄ declinatur motus ſceua ad motum pathah vt[5]diximus nõ differt inter principiũ dictionis aut finē dictionis.[6]Sũma ſexta: omne ſceua p̄cedēs lr̄am בגד כפת leniet illam litteram[7]vt בכפו: & alia ab hac.[8]Summa ſeptima:nunq̄ erit cum dagheſc littera veniens poſt ſceua quieſcens:[9]niſi in dictione את pro maſculo & pro fœmina vt את tu facis mihi את כרות tu auis[10]ואת:& tu quia deuiaſti & cætera:& exiuerunt ex hac ſumma duæ dictiones יחר & lætatus eſt ithro ויחר non vniatur[11]diebus anni.
[12]Summa octaua:omne ſceua in capite dictionis vel in ipſius medio ſi vna[13]litterarum בגד כפת ſit affinis ei poſt ipſam lenient excepta[14]dictione שתים:ſm grāmaticos:qui ꝓtulerunt ipſam vt filius Aſcer per aleph ſublata אשתים:[15]& ſm filiũ Naphtali non eſt hic aleph:& ſcin mouetur:& tau cum dagheſc leui nõ craſſo[16]ob cauſam ſummæ huius.

[17]¶Sceua craſſum & ſceua tenue nõ different:niſi quãdo ſceua motũ tenuiter[18]ueniet in capite dictionis vt plurimum in loco quo ſi eēt[19]in medio dictionis eſſet quieſcens ut ידבר ꝙ yod eſt mota: & in medio quieſcit:vt וידבר[20]& ſicut illud eſt ſceua ſcin שתים ſm filium Naphtali.

[21]¶Rapiens pathah habet duas ſũmas.Vna eſt quando littera gutturalis[22]eſt in medio dictiõis: & ante ipſam eſt lr̄a cũ pathah:& ipſa eſt[23]digna punctuari cum ſceua dilatabitur: & punctuabitur cum rapiente pathah:quod eſt ſceua pathah[24] vt אעלה כאהלים & pauca exiuerunt ab hac ſumma vt תחמוד יחפוץ[25]& cætera.Summa ſecunda:quando littera ueniens poſt pathah punctuatur cum ſceua:[26]& ſi non ſit ſceua ante pathah ipſa legitur cum rapiente vt גבריאל אברהם:[27]& ſcd̄m meã opinionem ratio huius eſt:quia eſſendo ſceua ſignificante ſuper terminũ motus tm̄:[28]& nõ ſuper motũ penitus poſtq̄ motus pathah eſt ſicut motus circuli ſimplex[29]vt ſcripſimus ſupius ideo non poterit detĩnere uocē:& iõ rapiet ad ſuſtentandũ ſe

שֶׁמַּעֲמִידִים מְעַט בַּתְּנוּעָה כְּאָדָם גּוֹעֶה וְלָכֵן קְרָאוּהָ הַמְדַקְדְּקִים גַּעְיָא וְסִימָנָהּ קַו אָרוֹךְ כְּמוֹ מֵקֵל קוֹדֵם הַשְּׁוָא וְלָכֵן טָעוּ פְּלִילִיָּה מִי שֶׁכְּתָבוּ שֶׁלְעוֹלָם הַגַּעְיָא בְּרֹאשׁ תֵּיבָה תַּרְחִיב הַקְּרִיאָה כְּמוֹ פַּתַח וְסִבַּת טָעוּתָם הָיָה כִּי עַל הָרֹב נוֹטָה תְּנוּעַת הַשְּׁוָא לִתְנוּעַת הַפַּתַח כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין רֵאשִׁית הַתֵּיבָה אוֹ סוֹף הַתֵּיבָה ׃

הַכְּלָל הַשִּׁשִּׁי כָּל שְׁוָא קוֹדֵם לְאוֹת בֹּגד כפֹת תְּרֻפֶּה אוֹתָהּ הָאוֹת כְּגוֹן בְּכַפּוֹ וְזוּלַת זֶה ׃

הַכְּלָל הַשְּׁבִיעִי לְעוֹלָם לֹא תִּהְיֶה כְּדָגֵשׁ הָאוֹת הַבָּאָה אַחַר שְׁוָא נָח אֶלָּא בְּתֵיבַת אַתְּ לְזָכָר וְלִנְקֵבָה כְּמוֹ אַתְּ עוֹשֶׂה לִי אַתְּ כְּרוּב וְאַתְּ כִּי שָׁתִית וְזוּלָתָם וְיָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל שְׁתֵּי תֵּיבוֹת וַיִּחַד יִתְרוֹ אַל יִחַדְּ בִּימֵי שָׁנָה ׃

הַכְּלָל הַשְּׁמִינִי כָּל שְׁוָא בְּרֹאשׁ תֵּיבָה אוֹ בְּאֶמְצָעִיתָהּ אִם אַחַת מֵאוֹתִיּוֹת בגֹד כפֹת סְמוּכָה לָהּ אַחֲרֶיהָ תְּרֻפֶּינָה זוּלַת תֵּיבַת שְׁתַּיִם לְפִי הַמְדַקְדְּקִים שֶׁקְּרָאוּהָ כְּבֶן אָשֵׁר בְּאָלֶף גְּנוּבָה אֶשְׁתַּיִם וּלְפִי בֶּן נַפְתָּלִי אֵין כַּאן אָלֶף וְהַשִּׁין נָעָה וְהַתָּיו בְּדָגֵשׁ קַל לֹא כָּבֵד בְּסִבַּת הַכְּלָל הַזֶּה ׃

השוא

כָּבֵד וְהַשְּׁוָא קַל לֹא יִתְחַלְּפוּ אֶלָּא כְּשֶׁהַשְּׁוָא נַע בְּקַלּוּת יָבֹא בְּרֹאשׁ הַתֵּיבָה עַל הָרוֹב בְּמָקוֹם שֶׁאִלּוּ הָיָה בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה הָיָה נָח כְּמוֹ יְדַבֵּר שֶׁהַיּוֹד נָעָה וּבְאֶמְצַע נָחָה כְּמוֹ וַיְדַבֵּר וְכָמוֹהוּ שְׁוָא שִׁין שְׁתַּיִם לְפִי בֶּן נַפְתָּלִי ׃

החטף

פַּתַח יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּלָלִים הָאֶחָד הוּא כְּשֶׁאוֹת גְּרוֹנִית בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה וּלְפָנֶיהָ אוֹת פְּתוּחָה וְהִיא הָיְתָה רְאוּיָה לְהִנָּקֵד בִּשְׁוָא תִּתְרַחֵב וְתִנָּקֵד בַּחֲטֶף פַּתַח שֶׁהוּא שְׁוָא פַּתַח כְּמוֹ אַעֲלֶה כְּאַהֲלִים וּמְעַטִים יָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל כְּמוֹ תַּחְמוֹר יַחְפּוֹץ וְזוּלָתָם ׃ הַכְּלָל הַשֵּׁנִי כְּשֶׁהָאוֹת הַבָּאָה אַחַר הַפַּתַח נְקוּדָה בִּשְׁוָא אַף כִּי אֵין שְׁוָא קוֹדֵם הַפַּתַח הוּא נִקְרָא בַּחֲטֶף כְּמוֹ אַבְרָהָם גַּבְרִיאֵל וּלְפִי דַּעְתִּי טַעַם זֶה הוּא שֶׁבִּהְיוֹת הַשְּׁוָא מוֹרֶה עַל גְּבוּל תְּנוּעָה לְבַד וְלֹא עַל תְּנוּעָה כְּלָל אַחֲרֵי אֲשֶׁר תְּנוּעַת הַפַּתַח כִּתְנוּעַת עֲגוּלָה פְּשׁוּטָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה לָכֵן לֹא תוּכַל לְהַעֲמִיד הַקּוֹל וְלָכֵן תֶּחֱטַף לְהִסָּמֵךְ

על

הַכְּלָל הַשְּׁלִישִׁי כְּשֶׁיָּבֹא שְׁוָא נָח אַחַר הַקָּמֶץ אֵין בָּזֶה דֶּרֶךְ מְלָאכוּתִי כִּי לִפְעָמִים תֵּיבָה אַחַת תִּהְיֶה נְקוּדָה בְּאוֹתָן נְקוּדוֹת בְּעִנְיָן בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת וּבְאֶחָד יִהְיֶה מוֹצָא הַקָּמֶץ מָלֵא פּוּם וּבָאַחֵר קָמֶץ רָחָב כְּגוֹן שָׁמְרֵנִי אֵל כִּי חָסִיתִי בָךְ הַשִּׁין בְּקָמֶץ רָחָב וּבְפָסוּק שָׁמְרֵנִי כְּאִישׁוֹן בַּת עָיִן הַשִּׁין בְּקָמֶץ מָלֵא פוּם וּבִשְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת הִיא תֵּיבָה אַחַת בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ וּנְקוּדוֹתֶיהָ וְהוֹרָאָתָהּ׃

השוא

יֵשׁ בִּקְרִיאָתָהּ שְׁמֹנָה כְּלָלִים׃ הַכְּלָל הָרִאשׁוֹן כָּל שְׁוָא נַע שֶׁאַחֲרָיו אוֹת גְּרוֹנִית תְּנוּעָתוֹ נוֹטָה לִתְנוּעַת הָאוֹת הַגְּרוֹנִית הַהִיא כְּגוֹן קְחוּ תְּנוּעַת הַקּוֹף נוֹטָה אֶל הַשּׁוּרֶק וְכֵן בַּנִּשְׁאָרִים׃ הַכְּלָל הַשֵּׁנִי כָּל שְׁוָא שֶׁאַחֲרָיו יוֹד תְּנוּעָתוֹ נוֹטָה לִתְנוּעַת הַחִירֶק כְּמוֹ כְּיוֹם תְּנוּעַת הַכַּף נוֹטָה לַחִירֶק׃

הַכְּלָל הַשְּׁלִישִׁי כָּל שְׁנֵי שְׁוָאִין בְּרֹאשׁ הַתֵּיבָה וּבְאֶמְצָעִיתָהּ הָרִאשׁוֹן נָח וְהַשֵּׁנִי נַע וּבְסוֹף הַתֵּיבָה שְׁנֵיהֶם נָחִים זוּלַת כְּשֶׁתָּבֹא בְּדָגֵשׁ הָאוֹת הָאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ יָפְתְּ אֱלֹהִים לְיֶפֶת וְלָכֵן נִרְאִין טַעֲנוּת הָרְאָבַע כְּנֶגֶד הַמְנִיעִים אֶת הָאַחֲרוֹנָה אֲפִילוּ אֵינָהּ דְּגוּשָׁה כְּאִלּוּ הִיא בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה וְיִקְרְאוּ כְּמוֹ וַיֵּפְתְּ בַּסֵּתֶר לִבִּי יָפְתְּ אֱלֹהִים · כִּי אִם כֵּן לֹא הָיָה נִמְנַע הִתְחַבְּרוּת שְׁלֹשָׁה שְׁוָאִין סְמוּכִים · וְעוֹד כִּי אִלּוּ הָיָה דִּינָם כְּאִלּוּ הֵם בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה לֹא הָיוּ בָּאִים בְּאַתְנַח וְסוֹף פָּסוּק כִּי הָיוּ צְרִיכִים לִסְמִיכוּת מֶלֶךְ כְּמוֹ בְּאֶמְצַע וְהִנֵּה מָצָאנוּ הָעִנְיָן בְּהֶפֶךְ כִּי וַיִּפֹּל עַל צַוְּארֵי בִנְיָמִן אָחִיו וַיֵּבְךְּ אַתְנַח תַּחַת וַיֵּבְךְּ וַיִּשָּׂא עֵשָׂו אֶת קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ סוֹף פָּסוּק תַּחַת וַיֵּבְךְּ וּשְׁנֵיהֶם נָעִים מֵחֲמַת דָּגֵשׁ הָאַחֲרוֹן וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא תִּמְצָא מְנוּקָּדוֹת בִּשְׁוָא בְּסוֹף הַתֵּיבָה שְׁאָר הָאוֹתִיּוֹת זוּלָתִי הַתָּו וְהַכַּף וְזֶה לִהְיוֹתָן לְנֹכַח לַנְּקֵבָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֶזְרַת הָאֵל בְּשַׁעַר הַפְּעָלִים וְכִנּוּיֵיהֶם׃

הַכְּלָל הָרְבִיעִי כָּל שְׁוָא נַע שֶׁלֹּא תָבֹא אַחֲרָיו יוֹד וְלֹא אוֹת גְּרוֹנִית תְּנוּעָתוֹ נוֹטָה לִתְנוּעַת הַפַּתַח הַגָּדוֹל כְּגוֹן לְרִשְׁתְּךָ אֶת אֶרֶץ מְגוּרֶיךָ תְּנוּעַת הַלָּמֶד וְהַתָּו שֶׁל לְרִשְׁתְּךָ נוֹטָה לִתְנוּעַת הַפַּתַח הַגָּדוֹל׃

הַכְּלָל הַחֲמִישִׁי כָּל גַּעְיָא שֶׁאַחֲרֶיהָ מֶלֶךְ זוּלָתִי הַחוֹלֶם תַּטֶּה תְּנוּעָתָהּ לַתְּנוּעָה הָרְאוּיָה אֵלֶיהָ לְפִי הַכְּלָלִים הַקּוֹדְמִים אֶלָּא

Sũma tertia : qñ veniet sceua quiescẽs post Kamecz non est in hoc regula[2] artificialis: quia aliquando dictio vna erit pũctuata illis[3] punctis eisdẽ in duobus locis: & in vno erit ꝓnũciatio Kamecz pleni[4] oris: & in altero kamecz latum vt שמרני custodi me Deus: qa speraui in te: scin est cũ Kamecz lato[5] & in uersu שמרני custodi me vt pupilla oculi scin ẽ cũ kamecz pleni oris: & in ambobus locis[6] est dictio vna suis lr̃is & suis pũctis & sua significatione.[7] ℭ Sceua sunt in sui prolatione octo summæ. Sũma prima:[8] omne sceua motum post quod est littera gutturalis ipsius motus declinat[9] ad motũ litteræ gutturalis illius vt קחו motus Koph declinat[10] ad sciureck & sic in reliqs. Sũma secũda: oẽ sceua post quod est yod[11] ipsius motus declinat ad motum hirek vt בימ motus caph declinat ad hirek.[12] Summa tertia: omnia duo sceua in capite dictionis: & in ipsius medio primum[13] est quiescens: & secũdum motũ: & in fine dictionis ambo sunt quiescẽtia: excepto qñ veniet cum daghesc littera[14] vltima יפת decoret Deus Iephet: & ideo apparent argumẽtationes rabi Abraã ben Esra contra[15] mouentes vltimã licet non sit crassa: ac si esset in medio dictiõis:[16] & legent sicut ויפת & decorauit in latente cor meũ יפת decorabit Deus. nam si sic esset non esset impossibile[17] coniunctio trium sceua ꝓximoꝝ. Prẹterea quia si esset ipsorum ius ac si eẽnt[18] in medio dictionis nõ venirẽt in pausa suspirationis & fine clausulẹ: quia indigerent[19] affinitate regis sicut in medio: & ecce inuenimus rem ecõtra: quia & cecidit super[20] colla Beniamin sui fratris ויבך & fleuit est supiratio sub ויבך & eleuauit Hesau vocem eius ויבך & fleuit est finis[21] clausulæ sub ויבך : & ambo sunt mota occasione daghesc vltimi : licet[22] non inueniãtur punctuata cũ sceua in fine dictionis reliquæ litteræ exceptis tau[23] & caph: & hoc propter ipsas esse in præsentia fœminæ: vt exponet adiuuante Deo in caplõ[24] verborum & cõnotationum ipsorum. [25] Summa quarta: omne sceua motum post quod non veniet yod neq; littera gutturalis[26] ipsius motus est decliuis motui pathah magni vt לרשתך ad faciẽdum te hæreditare terrã tuæ peregrinationis[27] motus lammed & tau ipsius לרשתך declinat ad motũ pathah magni. [28] Summa quinta : omnis mugitus post quem est rex : excepto holem declinis erit ipsius motus[29] motui digno ei secundum summas præcedentes : nisi

ꝙ detinent

fine uersus redditur Kamecz magnum vt & Deus recordatus est Saræ: sicut אמר dixit mem est[2] cũ Kamecz: & reliquæ regulę Kamecz exponentur in locis dearticulantibus ipsas infra[3] adiuuante Deo.

[4]¶ Pathah paruum habet duas summas. Summa prima: omnis littera[5] post quam venit sceua quiescens est aperta cum pathah paruo vt[6] vlterius אבנך ædificabo te. Summa secunda: omnis scin seruiens vice אשר quod est[7] aperta pathah paruo: & post ipsam est daghesc vt beatus populus שככה cui sic est ei scin שככה est[8] cũ seghol: & caph prima cum daghesc: & exiuerũt ex hac sũma duæ: quæ sunt cum pathah[9] in Iudi. cap. quinto שקמתי ꝙ surgere feci debora: & in cantica canticorum שלמה ꝙ quare ero:[10] & duæ quæ sunt cum sceua שהם ꝙ ipsi sũt bestia ipsi sibi caplo tertio: & in ecclesiaste etiam שהוא[11] ꝙ ipse laborat capitulo tertio: & in Iudic. de eghidhon est vna cum Kamecz שאתה ꝙ tu loqueris[12] mecum capitulo sexto.

[13]¶ Sciurek magnum habet duas summas. Sũma prima: oĩs vau[14] in capite dictionis præcedens sceua motum punctuatur[15] cum sciurek vt ושכבתם & iacietis: & non erit contremiscens: & lectores Tiberiadis legunt illam[16] prolatione aleph cum sciurek: & non sciui rationem suis uerbis. Sũma secũda: quia[17] post sciurek magnum non ueniet daghesc vnq̃.

[18]¶ Sciurek minus quod vocatur collectio labiorum habet duas summas.[19] Summa prima: sciurek quod est tria puncta[20] nunquam attrahit post se vau: & aliquando non trahit vllam litteram penitus גנב גנבתי:[21] & aliquando trahit aleph vt rumpens פארה ramum: & aliquando trahit he[22] vt שפכה diffusi sunt passus mei.

[23]¶ Kamecz pleni oris habet in sui prolatione tres summas. Prima[24] quando veniet Kamecz prope dictionem paruã: vt ומגער בך & ab increpando te[25] aut dictionem productã: cuius ius est sicut ius paruæ vt שמר צאתך:[26] tunc pronunciatio kamecz est pleni oris. Summa secunda: quando veniet daghesc post[27] kamecz: tunc kamecz est pleni oris vt רני canta sterilis: & exiuerũt ab hac sũma qñ lr̃a[28] in qua est kamecz fuerit vna quinqꝫ litterarũ haꝝ לב איש idest למה בתים אנא ימה שמה:[29] q̃a lr̃æ לב איש proferuntur cum Kamecz lato & daghesc post eas.

סוף פסוק ישוב קמץ גדול כמו ויי פקד את שרה כאשר אמר המם בקמץ ושאר דרכי הקמץ יתבארו במקומות המפורשים אותם לפנים בעזרת האל:

הפתח

קטון יש לו שנים כללים הכלל הראשון כל אות שבא אחריה שוא נח היא פתוחה פתח קטון כמו עוד אבנך: הכלל השני כל שין המשמשת במקום אשר היא פתוחה פתח קטון ואחריה דגש כמו אשרי העם שככה לו שין שככה בסגול והכף הראשונה בדגש · ויצאו מזה הכלל שתים שהן בפתח בשופטים סימן ה׳ שקמתי דבורה ובשיר השירים שלמה אהיה ושתים שהן בשוא שהם בהמה המה להם · סימן ג׳ ובקהלת גם שהוא עמל סימן ג׳ ובשפטים דגדעון יש אחת בקמץ שאתה מדבר עמי סימן ו׳:

השורק

גדול יש לו שני כללים הכלל הראשון כל וו בראש התיבה קודמת אל שוא נע תנקד בשורק כמו ושכבתם ואין מחריד וקראי טבריא קוראים אותה כמבטא האלף בשורק ולא ידעתי טעם לדבריהם · הכלל השני כי אחרי השורק גדול לא יבא דגש לעולם:

השורק

קטן שנקרא קבוץ שפתים יש לו שני כללים הכלל הראשון השורק שהוא שלש נקודות לעולם לא ימשוך אחריו וו ולפעמים לא ימשוך שום אות כלל כמו גנב גנבתי ולפעמים ימשוך אלף כגון מסעף פארה ופעם מושך הא כגון שפכה אשורי:

הקמץ

מלא פום יש לו בקריאתו שלשה כללים הראשון כשיבא הקמץ סמוך לתיבה זעירא כגון ומגער בך או לתיבה שהיא מלעיל שרינה כדין הזעירא כגון ישמר צאתך אז מוצא הקמץ מלא פום: הכלל השני כשיבא דגש אחר הקמץ אז הקמץ מלא פום כגון רני עקרה ויצאו מזה הכלל כשהאות הקמוצה אחת מחמש אותיות אלה לב איש הינו למה בתים אנא ימה שמה שאותיות לב איש נקראות בקמץ רחב ודגש אחריהן:

הכלל

וְאָז צָרִיךְ לְצַמְצֵם מוֹצָאוֹ מִמְּקוֹם הַגַּרְגֶּרֶת שֶׁשָּׁם מוֹצָא הַהֵא וְלִפְעָמִים יִמְשׁוֹךְ וָו וְאָלֶף יַחַד כְּמוֹ הֲלוֹא בְּלֶכְתְּךָ וְאָז מוֹצָאוֹ מוּרְכָּב מִמּוֹצָא שְׁתֵּיהֶן **הַכְּלָל** הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא תָבֹא אַחֲרָיו אוֹת דְּגוּשָׁה אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה הַתֵּיבָה מִלְעֵיל כְּמוֹ כֻּתּוּ אִתֵּיכֶם ׃

הַחִירֶק

שְׁנֵי מִינִים כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ מוּשָׁךְ וּבִלְתִּי מוּשָׁךְ וְהִנֵּה הַמּוּשָׁךְ לִפְעָמִים יִמְשׁוֹךְ יוֹד וְזֶהוּ עַל הָרֹב כְּמוֹ בְּנוֹת מְלָכִים בִּיקְּרוֹתֶיךָ חִירֶק בֵּית בִּיקְּרוֹתֶיךָ מוּשָׁךְ יוֹד וְלִפְעָמִים יִמְשׁוֹךְ אָלֶף כְּמוֹ רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן חִירֶק הָרֵישׁ מוּשָׁךְ אָלֶף וְהַבִּלְתִּי מוּשָׁךְ הוּא שֶׁאֵין אַחֲרָיו מֶשֶׁךְ יוֹד וְלֹא אוֹת אַחֶרֶת טְפֵילָה לוֹ כְּמוֹ זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי שֶׁאֵין בֵּין הַזָּיִן וְהַכַּף אוֹת וְכָל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם לִפְעָמִים יָבֹא חָטוּף וְלִפְעָמִים גָּבוֹהַּ וְקוֹרֵא אֲנִי הֶחָטוּף אֲשֶׁר לֹא יַעֲמֹד הַמִּבְטָא בְּמוֹצָאוֹ וְהַגָּבוֹהַּ כְּשֶׁיַּעֲמֹד בּוֹ וְהִנֵּה הַחִירֶק מוּשָׁךְ לִפְעָמִים יָבֹא חָטוּף כְּמוֹ מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב כִּי חִירֶק מֵם מִידֵי חָטוּף וְהַגָּבוֹהַּ הוּא עַל הָרוֹב אַף בְּבֹא אַחֲרָיו שְׁוָא כְּמוֹ פִּינְחָס סִיסְרָא וְכֵן הַבִּלְתִּי מוּשָׁךְ כְּשֶׁיָּבֹא אַחֲרָיו שְׁוָא נַח עַל הָרוֹב הוּא חָטוּף כְּמוֹ זִכְרוּ וְלִפְעָמִים נִמְצָא גָּבוֹהַּ כְּמוֹ שִׁחֲדוּ בַּעֲדִי בְּאִיּוֹב סִימָן ו בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם שֶׁהַשִּׁינִין בְּחִירֶק בִּלְתִּי מוּשָׁךְ וּתְנוּעָתָן בְּגוֹבַהּ וְעִלּוּי ׃ **וּכְלַל** גָּדוֹל עוֹד זָכְרוּ הַמְדַקְדְּקִים בַּחִירֶק הַמּוּשָׁךְ כִּי כְּשֶׁתִּנָּקֵד בּוֹ אַחַת מֵאוֹתִיּוֹת בּוֹמַלְכוּ בְּרֹאשׁ תֵּיבָה שֶׁרֵאשִׁיתָהּ יוֹד נְקוּדָה בִּשְׁוָא תָּנִיחַ תְּנוּעַת הַיּוֹד בֵּין שֶׁהַחִירֶק גָּבוֹהַּ בֵּין שֶׁיִּהְיֶה חָטוּף מָשָׁל הַגְּבוּרָה לִיהוּדָה וּשְׂמַחְתִּים מִיגוֹנָם כִּי לָמֶד לִיהוּדָה וּמֵם מִיגוֹנָם בְּחִירֶק מוּשָׁךְ וְנָחָה הַיּוֹד וְכֵן מָשָׁל הֶחָטוּף כְּמוֹ מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב מִימִין הַגּוֹרָל וַיֵּצְאוּ שְׁנַיִם מִן הַכְּלָל הַזֶּה שֶׁהַיּוֹד בָּם נָעָה הָאֶחָד בְּדִבְרֵי הַיָּמִים סִימָן כ מִירוּשָּׁתְךָ אֲשֶׁר הוֹרַשְׁתָּנוּ וְהַשֵּׁנִי בְּדָנִיֵּאל סִימָן יב וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ וּגְדוֹלָה מִזֹּאת שֶׁכְּשֶׁהַיּוֹד נָחָה בַּחִירֶק הַמּוּשָׁךְ לִפְעָמִים יָבֹא דָּגֵשׁ אַחֲרֵי הַיּוֹד כְּמוֹ בְּמִזְמוֹר מה בִּיקְּרוֹתֶיךָ וְזוּלָתוֹ ׃

הַקָּמֵץ

הַגָּדוֹל לוֹ גַם כֵּן שְׁנֵי כְּלָלִים הָאֶחָד כָּל אוֹת קוֹדֶמֶת אֶל יו הַמּוֹרָה עַל כִּנּוּי הָרַבִּים הִיא בְּקָמֵץ כְּמוֹ יָדָיו רַגְלָיו ׃ הַשֵּׁנִי כָּל פַּתָּח בְּסוֹף תֵּיבָה כְּשֶׁיָּבֹא בְּאַתְנָח אוֹ

& tunc oportet coaptare ſuã ꝓnũciationẽ ex loco gutturis: qa
ibi eſt pronunciatio he: & aliqñ[2] attrahit vau & aleph ſimul vt
הלוא iam eundo te: & tunc ipſius ꝓnũciatio eſt cõpoſita ex pro
nunciatione ambaꝝ.[3] Sũma ſecũda eſt ꝙ non ueniet poſt ip̃m
littera craſſa: excepto ſi fuerit[4] dictio ꝓducta vt כתו conterite
ligones ueſtros.[5] ¶ Hirek eſt duaꝝ ſpecieꝝ vt diximus attra-
hens & nõ attrahẽs:[6] ſicq; trahens aliqñ trahet yod: & hoc eſt
ſm[7] maiorẽ partẽ vt filiæ regum ביקרותיך in carifacientibus te
hirek beth ביקרותיך trahit yod:[8] & aliqñ trahit aleph vt ראשון
primus ad Ciyon: hirek reſc trahit aleph[9] & nõ trahẽs eſt poſt
qđ nõ eſt tractus yod: neq; alterius lr̃æ cõnexę ei[10] vt זכרו me-
mẽtote legis Moyſi ſerui mei: qa nõ eſt ĩter zayn & caph lr̃a. Et
utrũq; illoꝝ duoꝝ[11] aliqñ ueniet raptũ: & aliqñ eleuatũ: & uo-
co ego raptũ ꝙ nõ ſiſtat[12] ꝓferẽs ĩ ſui ꝓnũciatõe: & eleuatũ qñ
ſiſtit ĩ illa. Sicq; hirek trahẽs aliqñ[13] ueniet raptũ ut מידי ex ma-
nibus potẽtis Iacob: quia hirek mem מידי eſt raptũ: eleuatum
eſt[14] ſm pl'ĩm etiam ueniendo poſt ip̃m ſceua vt פינחס סיסרם: &
ſic non trahẽs[15] qñ ueniet poſt ip̃m ſceua qeſcẽs ſm plurimũ
eſt raptũ vt זכרו: & aliqñ inuenitur[16] eleuatũ ut שחדו ſymoniã
date pro me Iob capi. vi. בשקתות in bibariis aquæ: quia ſcinin
ſunt cum hirek[17] non trahente: & ipſarũ motus eſt eleuatione
& excellentia. Et ſũma maxima ulterius retulerũt[18] grãmatici
in hirek trahẽte ꝙ qñ punctuatur per ipſum vna lr̃aꝝ[19] במלכו
in capite dictionis: cuius principiũ eſt yod punctuata cũ ſce-
ua quieſcere facit motũ yod[20] ſiue hirek ſit eleuatũ ſiue fuerit
raptum. Exemplũ eleuati eſt ליהודה: & faciam lætari cos מיגונם
[21] ex eoꝝ tribulatione: quia lãmed ליהודה & mem מיגונם eſt cum
hirek trahente & quieſcit yod. Et ſic exemplum[22] rapti eſt vt
מידי ex manib9 potẽtis Iacob מימין ex dextera fontis: & exiuerũt
duo a ſũma hac[23] ꝙ yod eſt in ipſis mota vnũ Paralipomenon
ca. xx. מירושתך ex hæreditate tua quã feciſti nos hereditare:[24] &
alteꝝ in Daniele ca. xii. & multi מישני ex dormiẽtib9 terrã pulue
ris excitabunt: & maius[25] q̃ hoc ꝙ quãdo yod quieſcit ꝑ hirek
trahens aliquando ueniet dagheſc poſt yod[26] ut in pſal. xlv.
ביקרותיך in carifaciẽtibus te & alia ab illo.[27] ¶ Kamecz magnũ
hẽt etiã duas ſũmas. Vna eſt: oĩs lr̃a p̃cedens[28] י ſignificantes
ſup cõnotationẽ pluriũ eſt cũ Kamecz vt[29] ידיו רגליו. Scđa: oẽ
pathah in fine dictiõis qñ ueniet cũ pauſa conquieſcentis: aut
fine

meus doctor ſapientiſſimus rabi Moſces ſarſcialom dicebat
ꝙ ꝓlatio pathah huius declinat[2] pronunciationi quieſcentis:
ſuper quod ſignificat pũctus ipſum p̃cedẽs: quia ſi ſit ceri uel
[3] hirek mouebitur pathah ut pronunciatio yod: vt מִזְבֵּחַ ipſius
ꝓlatio ẜm hanc opinionẽ eſt[4] vt מִזְבֵיחַ: ſed yod eſt lenis nimiũ
ĩn prolatione adeo ꝙ uidetur quaſi qeſcens: & ſi[5] punctus fue
rit holem aut ſciurek quæ ſignificant ſuper vau: tunc motus
pathah declinat ꝓnũciationi[6] ipſius vau vt גָּבוֹהַּ אֱלוֹהַּ & apparẽt
uerba eius ob duas cauſas. Vna eſt quia nõ inuenimus[7] in tra-
ditione mentionẽ haꝝ dictionũ inter ꝓlatas & nõ ſcriptas. Et
ſecũda qa[8] ueteres grãmaticorũ uocauerunt motũ hũc motũ
ſublatum: & ſi[9] ratio nõ ſit ut putauerunt quidã grãmatici: &
præcipue rabi Abſalom oriẽtalis[10] in ſuo libro de carmĩe quẽ
uocauit dicta leporis: quia dixit ꝙ ratio ſit: qa ſublatũ eſt[11] ſce
ua: quod dignũ eſt ad ſcribendũ in littera חהע: quæ ſunt in vl
timo dictionis: quia id qđ dixit nõ[12] cõduceret prolationẽ lr̃ę
quæ nõ fuit ſcripta: ſed ratio eſt ẜm meam opinionẽ: qa[13] mo-
tus ipſius pathah in pronũciatione qeſcentis eſt in tantũ lenis
ꝙ videtur ſublatus: & eſſet[14] poſſibile ẜm opinionẽ ueterum
grãmaticoꝝ: qui ſcripſerũt ꝙ ſublatũ ſit ſceua a lr̃a[15] quæ eſt
in vltimo dictionis: quia ſi eſſet ſcripta eẽt pathah prolatũ ẜm
ptẽ ſicut pathah[16] raptũ: niſi ꝙ ĩ pathah rapto lr̃a mota p ipm̃
eſt ex motis: & in pathah motus[17] ſublati lr̃a eſt ex qeſcẽtib⁹: &
ipſius ꝓlatio eſt clã: adeo ꝙ audiẽtes nõ[18] diſcernũt lr̃am quã
ꝓfert eloquẽs. Et iõ fuit pũct⁹ ſceua p̃cedẽs[19] pathah ſublatũ:
& eſt ſuccedẽs ſublatũ ad diſtinguẽdũ ĩter motas & qeſcẽtes.
[20] & in hoc cõpletę ſunt ſũmæ pathah ẜm ipſius reſpectum ad
pũcta & lr̃as ꝓximas[21] ei ẜm ipſius ſitũ: ſed reliquæ ſuæ res q̃dã
ipſaꝝ debent cap. de noĩbus[22] & ipſaꝝ quędã in cap. verboꝝ
& ipſaꝝ q̃dã in cap. cõſtructionis: & ibi eas feremus[23] iuuante
Deo. Holem ipĩ ſunt duæ ſũmæ. Vna eſt ꝙ in ſuo motu trahit
[24] tres litteras: pro maiori pte trahit vau: & hoc in potẽtia uel
ĩn actu:[25] & ambę ſunt in uerſu vno: & etiã גוֹי ideſt gẽtem cui
יַעַבְדוּ ſeruiẽt: qa cghimel eſt cum holem trahẽte[26] vau in actu:
& beth cũ holẽ trahẽte vau in potẽtia tm̃. Et diſcrimẽ in ipoꝝ
ꝓnũciatiõe eſt qa in holem[27] גוֹי os arctat̃ ẜm partẽ: & ẽ pleni
oris nimis: & in holem יַעַבְדוּ nõ[28] arctabit̃ os tantũ. Et aliquã-
do trahit aleph: & tunc apietur os in ſua ꝓnũciatione[29] ac ſi
veniet ab ĩtimis pectoris: & aliqñ ueniet poſt ipm̃ he vt פַּרְעֹה:

מוֹרִי הֶהָ״ר מֹשֶׁה שַׂר שָׁלוֹם הָיָה אוֹמֵר שֶׁקְּרִיאַת הַפַּתַח הַזֹּאת נוֹטָה לְמוֹצָא הַנַּח שֶׁתּוֹרֶה עָלָיו הַנְּקוּדָה הַקּוֹדֶמֶת אֵלֶיהָ כִּי אִם הִיא צֵרִי אוֹ חִירֶק תִּתְנוֹעֵעַ הַפַּתַח כְּמוֹצָא הַיּוֹד כְּמוֹ מִזְבֵּחַ קְרִיאָתוֹ לְפִי זֶה הַדַּעַת כְּמוֹ מִזְבֵּיַח אַךְ הַיּוֹד רָפָה מְאֹד בַּקְּרִיאָה עַד שֶׁתֵּרָאֶה כִּמְעַט נָחָה וְאִם הַנְּקוּדָה חֹלֶם אוֹ שׁוּרֶק שֶׁיּוֹרוּ עַל הַוָּו אָז תְּנוּעַת הַפַּתַח נוֹטָה לְמוֹצָא הַוָּו כְּמוֹ גָּבוֹהַּ אֱלוֹהַּ וְנִרְאִין דְּבָרָיו לִשְׁתֵּי סִבּוֹת הָאַחַת כִּי לֹא מָצִינוּ בַּמָּסוֹרֶת זֵכֶר אֵלֶּה הַתֵּיבוֹת בֵּין הַקְּרוּאִים וְלֹא נִכְתָּבִים · וְהַשֵּׁנִית כִּי קַדְמוֹנֵי הַמְדַקְדְּקִים קָרְאוּ הַתְּנוּעָה הַזֹּאת תְּנוּעָה גְּנוּבָה · וְאִם אֵין הַטַּעַם כְּמוֹ שֶׁחָשְׁבוּ מִקְצַת הַמְדַקְדְּקִים וּבִפְרַט רַבִּי אַבְשָׁלוֹם מִזְרָחִי בְּסִפְרוֹ בַּשִּׁיר שֶׁקָּרָא אִמְרֵי שֶׁפֶר שֶׁאָמַר שֶׁהַטַּעַם הוּא מִפְּנֵי שֶׁנִּגְנְבָה הַשְּׁוָא שֶׁרָאוּי לְהִכָּתֵב בְּאוֹת הַחַ״ע שֶׁבְּסוֹף הַתֵּיבָה כִּי מַה שֶּׁאָמַר לֹא יִגְרוֹם קְרִיאַת אוֹת אֲשֶׁר לֹא נִכְתְּבָה אַךְ הַטַּעַם הוּא לְפִי דַעְתִּי מִפְּנֵי שֶׁתְּנוּעַת הַפַּתַח בְּמוֹצָא הַנַּח הִיא כָּל כַּךְ רָפָה שֶׁנִּרְאֵת גְּנוּבָה · וְהָיָה אֶפְשָׁר לְפִי דַעַת קַדְמוֹנֵי הַמְדַקְדְּקִים שֶׁכָּתְבוּ שֶׁהוּסַר הַשְּׁוָא מֵהָאוֹת שֶׁבְּסוֹף הַתֵּיבָה שֶׁאִלּוּ נִכְתְּבָה הָיְתָה הַפַּתַח נִקְרֵאת בְּמִקְצַת כְּפַתַח חָטוּף אֶלָּא שֶׁבְּפַתַח חַטוּף הָאוֹת הַנָּעָה בּוֹ מִן הַנָּעוֹת וּבְפַתַח תְּנוּעָה גְּנוּבָה הָאוֹת הִיא מִן הַנָּחוֹת וּקְרִיאָתָהּ בְּחַשַּׁאי עַד שֶׁהַשּׁוֹמְעִים לֹא יַבְחִינוּ הָאוֹת שֶׁמְּבַטֵּא בָהּ הַמְדַבֵּר וְלָכֵן הָיְתָה נְקוּדַת הַשְּׁוָא קוֹדֶמֶת לַפַּתַח הַחֲטוּפָה וּמִתְאַחֶרֶת לַגְּנוּבָה כְּדֵי לְהַבְדִּיל בֵּין הַנָּעוֹת וְהַנָּחוֹת · וּבָזֶה נִשְׁלְמוּ כְּלָלֵי הַפַּתַח כְּפִי יַחֲסוֹ אֶל הַנְּקוּדוֹת וְהָאוֹתִיּוֹת הַסְּמוּכוֹת אֵלֶיהָ לְפִי מַצָּבָהּ וְאָמְנָם שְׁאָר עִנְיָנֶיהָ מִקְצָתָם רְאוּיִם בְּשַׁעַר הַשֵּׁמוֹת וּמִקְצָתָם בְּשַׁעַר הַפְּעָלִים וּמִקְצָתָם בְּשַׁעַר הַשִּׁמּוּשׁ וְשָׁם נְבִיאֵם ב בְּעֶזְרַת הָאֵל׃

שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת

הַחֹלֶם לוֹ שְׁנֵי כְּלָלִים הָאֶחָד כִּי בִּתְנוּעָתוֹ יִמְשׁוֹךְ עַל הָרֹב יִמְשׁוֹךְ וָו וְזֶה בְּכֹחַ אוֹ בְּפֹעַל וּשְׁנֵיהֶם בְּפָסוּק אֶחָד וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ כִּי הַגִּימֶל בְּחֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו בְּפֹעַל וְהַבֵּית בְּחֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו בְּכֹחַ לְבַד וְהַהֶפְרֵשׁ בְּמוֹצָאָם כִּי בְּחֹלֶם גּוֹי הַפֶּה קְמוּצָה בְּמִקְצַת וְהוּא מָלֵא פוּם כְּיוֹתֵר וּבְחֹלֶם יַעַבְדוּ לֹא תִקְמֹץ הַפֶּה כָּל כַּךְ · וְלִפְעָמִים יִמְשׁוֹךְ אָלֶף וְאָז תִּפָּתַח הַפֶּה בְּמוֹצָאוֹ כְּאִלּוּ בָא מִפְּנִימֵי הֶחָזֶה · וְלִפְעָמִים תָּבֹא אַחֲרָיו הֵא כְּמוֹ פַּרְעֹה

האלף בקמץ והטעם כי שוא המם אינו קים כי בהפסק ישתנה אל קמץ · ואפשר לרשום השוא קים בדרך כולל מזה ולומר כי השוא קים הוא הראוי לאות הנקודה בו מפאת נפשה לא מפאת אות אחרת הסמוכה לה · ולכן שוא מם אמרו אינו קים כי אינו ראוי למם מפאת נפשה אלא בשביל חבור הרבוי אשר תורה הוו כמו שיראה בשער הפעלים ובשער ההרכבה בעזרת האל · ולכן האלף אשר קודם שוא המם אינה בפתח כי אם בקמץ אבל שוא ריש אמרנו הוא קים כי אין לריש נקודה אחרת זולת השוא · כי אף כשאינה סמוכה לשום כנוי כלל כמו בתיבת אמר או אין לה נקודה כלל כפי סברתינו לעיל או נקודתה השוא שהפילו ממנה הסופרים להקל מעליהם משא כתיבתו כדרכם בסופי שאר התיבות על דעת רבי המדקדקים · ולכן בסיבת השוא הזה מם אמרנו בפתח גדול על פי הכלל הזה :

הכלל השני כל אי בי גי עד סוף האלפא ביתא בראש התיבה הם פתוחים לעולם כמו הידעתם ובסוף התיבה גם כן פתוחים כשלא יבאו בהפסק כמו ילבשו שוטני כלמה :

הכלל השלישי כל אות רגושה האות שלפניה היא פתוחה לעולם כמו דבר ויקם וילך וזולתם וכן הא ההודעה כשלא תבא אחריה אחת מאותיות הרפיון בין שתהיה רגושה כמו השמים בין שתהיה רפה כמו הברכה :

הכלל הרביעי הוא שכל תיבה שסופה ים מורה על הרבוי האות הקודמת ליוד אם היא בהברת הפתיחה רצוני לומר אם היא בפתח לעולם כמו ידים אפים שדים שנים וזולתם :

הכלל החמשי כל אות שתהיה בצירי או בחולם או שורק או חירק ואחריו הא או חית או עין בסוף התיבה לעולם יכתב פתח בין האות אשר תחתיה אחת הנקודות אשר זכרנו ואות הא ע הבאה אחריה וקריאת הפתח כאלו ביניהן אות אחרת אך אמנם אי זו היא האות שראוי לבטא בה בפתח ראיתי דעות שונות כי רוב המדקדקים אשר ראיתי סומכים על קראי טבריא מבטים בה כאלו היתה שם אלף כמו מזבח קוראים כאלו כתוב מזבאח אבל

aleph eſt cum Kamecz:& rō eſt:quia ſceua mem non eſt ꝑma⸗
nēs:quia in pauſa mutabitur in[2]Kamecz:& poſſibile ē deſcri
bere ſceua permanens modo vniuerſaliori hoc:& dicere ꝙ
ſceua[3]ꝑmanens ſit qđ dignum eſt litteræ punctuatæ ꝑ ipm̄ ex
parte ipſius non ex ꝑte lr̄æ alterius[4]ꝓpinquæ ei:& ideo ſceua
mem שמרו non eſt ꝑmanens:quia nō eſt dignum ipſi mem ex
ꝑte[5]ipſius:ſed ob cōnexionē plr̄itatis:quā ſignificat vau:ꝓut
videbiť in caplo[6]verboꝝ & ī caplo cōſtructiōis iuuāte Deo:
& ideo aleph quæ eſt ante[7]ſceua mem nō eſt cum pathah:ſed
cum Kamecz:ſed ſceua reſc אמרנו eſt permanēs:qa[8]nō eſt ipſi
reſc punctus alius p̃ter ſceua:quia etiā qñ nō eſt ꝓpinqua vlli
[9]cōnotato penitus:vt in dictione אמר vel nō eſt ei punctus pe
nitus ſm noſtrā opinionē ſupius[10]vel ipſius pūctus eſt ſceua
quod deiecerūt ab ea ſcribæ ad alleuiandū ab eis onus[11]illius
ſcripturæ ſm morem ipſoꝝ in vltimis reliquaꝝ dictionū ſm
mentē maioꝝ grāmaticoꝝ:[12]& iō occaſione ſceua hui⁹ mem
אמרנו eſt cum pathah magno:ſm dictū ſūmæ huius.[13]Sūma
ſecūda:omne ai bai gai uſq; ad vltimū alphebeti in capite di⸗
ctionis[14]ſunt cū pathah ſemꝑ vt הידעתם:& in vltīo dictionis
etiam[15]ſunt cū pathah:qñ nō veniunt in pauſa vt veſtiēt שטני
aduerſarii mei vituperiū.[16]Sūma tertia:lr̄a quę ē ante omnē
lr̄am craſſam eſt cū pathah[17]ſemꝑ vt דבר ויקם וילך & cętera ab
eis:& ſic he certificationis[18]quādo nō veniet poſt ipſam vna
lr̄arum lenitatis:ſiue ſit craſſa vt[19]השכים ſiue ſit lenis vt הברכה.
[20]Sūma quarta eſt ꝙ omnis dictio cuius deſinētia eſt im ſigni
ficans pluralitatē[21]littera præcedens yod ſi eſt cū hiatu aper
tionis dico[22]a:illa eſt cū pathah ſemper vt ידים אפים שדים שנים
& cætera ab eis.[23]Summa quinta:omnis lr̄a quæ eſt cum ceri
aut cum holem aut cum ſciurek aut[24]hirek:& poſt illud eſt he
vel heth vel hayn in vltimo dictiōis ſemꝑ[25]ſcribetur pathah
inter litteram ſub qua eſt vrium punctorū:quæ retulimus:&
litteram[26]החע venientē poſt illam:& ꝓlatio pathah eſt ac ſi
inter illas eſſet littera altera. Verūtamen[27]quæ ſit littera quę
digna ſit ad ipſam proferendum per pathah vidi opiniones
differentes:[28]quia maior pars grāmaticorum quos vidi ſu⸗
ſtentantes ſe ſuper lectores Tiberiadis profeūnt illam[29]ac ſi
eſſet ibi aleph ſicut מזבח legunt:ac ſi ſcriptum eſſet מזבאח:ſed
meus

ipm grauiter nisi plane. Exēplū crassi ē דברו beth est cū sceua crasso grauiter[2] exēplū lenis est בך. Rapiens pathah ipsius motus est cōpositus sicut ipius forma ex sceua[3] & pathah: qa ꝓfert eam hō motu pathah sicut ipm rapiens cursu.[4] & sic rapiēs seghol est sicut motus seghol raptus: sed rapiēs Kamecz ipsius ꝓnūciatio[5] nō est sil'is motui Kamecz magni: sed motui pleni oris qd retulimus:[6] sed est raptus ī suo motu: & nō credas verbis dicentiū ꝙ ēt[7] pleni oris ius eius est esse ei sceua ante: quia est differentia magna inter sistentiā[8] ꝓlatiōis in kamecz pleni oris & inter ipsius cursum in rapiēte kamecz: & hæc est rō q̄re[9] non inuenit accentus in lr̄a rapta p rapiēs kamecz: qa ipsius ius est ī hoc sicut ius pūctuatę[10] cū sceua: & īuenit ī pleni oris vt dictio כל qñ est affinis: & ipsius accētus est subunio: qa[11] est in kamecz pleni oris: & si nō sit ei cantus ꝓtractiōis nō est ei ēt cursus[12] rapientis: & si sint duæ dictiōes כל subunitæ: & illaꝝ ꝓlatio ē ꝓlatio Kamecz[13] magni: quas traditio retulit ipsas כל oīa ossa mea dicēt כל oēs fratres egeni[14] odiuerunt eū: hoc est primū iurium sceua & cōnexorum ei: sed est[15] ulterius sciendum ꝙ prolatio sceua sit varia modis differentibus ꝺm varietatem[16] lr̄arum & punctorum propinquoꝝ ei: ideo nō specificabimus modos ꝓnunciationū ipsius: donec[17] scribam⁹ modos diuisionis pūctoꝝ in cōpatione ad syllabas ortas ex lr̄is:[18] & ex ipsis est: quia lr̄æ sunt vt patres gignentes: & puncta vt matres parientes[19] illas post ipsaꝝ complemētū: & ibi etiam loquemur de motu rapto: cuius[20] meminimus in principio verborum nostrorum horum: & sic redibimus ad caput rei[21] punctorum: & exponemus suas sūmas in mutua comparatione ipsorum in cōpositione syllabarū postq̄[22] compleuerimus elocutionē in eis ex parte suimet: & post hæc in vltio exponemus[23] ipsoꝝ cambia & cōmutationes suas.

[24] ¶ Sicq; incipiemus vlterius ex pathah magno: & dicemus ꝙ summę partitionū[25] pathah magni in cōparatione ad puncta & litteras[26] propinquas eis sunt quinq;. Sūma prima est: ꝙ omnis littera[27] post quā est sceua ꝑmanens est cum pathah (uoco autem ego[28] sceua permanens quando non mouetur a suo loco etiam in pausa: vt אבלנו[29] דברנו שמרנו) sed quando sceua est mutabile non est hoc suum ius: quia in dictione אמרו

aleph

בו בכבד כי אם בנחת משל הדגוש דברו הבית בשוא ודגוש בכבד מ משל הקל בך ׃ חטף פתח תנועתו מורכבת כמו צורתו מן השוא והפתח כי יבטא בו האדם בתנועת הפתח כחוטפה בריהטא ׃ וכן החטף סגול כתנועת הסגול חטופה אך החטף קמץ מוצאו אינו דומה לתנועת הקמץ גדול כי אם לתנועת המלא פום שזכרנו אך הוא חטוף בתנועתו ׃ ואל תאמן לדברי האומרים שגם המלא פום דינו להיות לו שוא קודם · כי יש הפרש גדול בין עמידת המבטא בקמץ מלא פום ובין מרוצתו בחטף קמץ · וזהו טעם למה לא תמצא טעם באות החטופה בחטף קמץ כי דינה בזה כדין הנקודה בשוא ונמצא במלא פום כמו מלת כל כשהיא סמוכה וטעמה מקף כי היא בקמץ מלא פום ואם אין לה נגינת מתיחה אין לה גם כן מרוצת החטף אף כי יש שתים תיבות כל מוקפות וקריאתן קריאת הקמץ גדול אשר המסרה זכרה אתן כל עצמותי תאמרנה כל אחי רש שנאוהו · זה הוא הראשון מדיני השוא ומחובריו · אך אמנם יש עוד לדעת כי קריאת השוא מתחלפת לפנים שונים לפי חלוף ה האותיות והנקודות הקרובות אליו לכן לא נפרט דרכי מוצאיו עד כתבנו דרכי חלוקת הנקודות בערך אל הגזרים הנולדים מן האותיות ומהן כי האותיות כאבות המולידים והנקודות כאמהות היולדות אתם אחרי תומם ׃ ושם נדבר גם כן על תנועת הגנובה אשר זכרנו בתחילת דברינו אלה · ובכן נשוב לראש דבר הנקודות ונבאר כלליהם בערך קצתן לקצת בחבור הגזרים אחרי שהשלמנו הדבור בהן מצד עצמן · ואחר כך באחרונה נפרש חלופיהן ותמורתן ׃

והנה נתחיל עוד מהפתח גדול ונאמר כי כללי חלוקות הפתח גדול בערך אל הנקודות והאותיות ה הסמוכות להן הם חמשה ׃ הכלל הראשון הוא שכל אות שאחריה שוא קים היא פתוחה · וקורא אני שוא קים כשלא יזוז ממקומו אפילו בהפסק כמו דברנו שמרנו א אכלנו · אבל כשהשוא הוא משתנה אין זה דינו · כי בתיבת אמרו

האלף

הַפַּתַח גָּדוֹל וְלֹא כֵן הַנְּקוּדוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת אֲשֶׁר זָכַרְנוּ לֹא נֶחְטְפוּ זוּלַת אֵלֶּה בִּלְבַד · וְאִם תֹּאמַר כִּי מִקְצַת חַכְמֵי הָאֻמָּה הַקַּדְמוֹנִים אָמְרוּ שֶׁהַשּׁוּרֶק גַּם כֵּן תּוֹלֶדֶת הַפַּתַח וְהַחוֹלֶם וְכִי הַוָּו דְמוּת הַפַּתַח וְהַנְּקוּדָה אֲשֶׁר בְּאֶמְצַע דְּמוּת הַחוֹלֶם וְעִם כָּל זֶה לֹא מָצִינוּ חֲטֶף שׁוּרֶק · יֵשׁ לוֹמַר שֶׁבִּהְיוֹת כֹּחַ הַחוֹלֶם גּוֹבֵר בַּשּׁוּרֶק אַף לְפִי דַּעְתָּם לָכֵן לֹא נֶחְטַף כְּדַת הַפַּתַח אֲבָל יַעֲמֹד בְּהַגְבָּהַת מוֹצָאוֹ כְּדֶרֶךְ הַחוֹלֶם וְלָכֵן אִי אֶפְשַׁר שֶׁיָּרוּץ וְיֵחָטֵף בְּעָמְדוֹ וּבְזֶה נִשְׁלַם בֵּיאוּר צוּרַת הַנְּקוּדוֹת · כִּי אַף שֶׁנִּמְצֵאת נְקוּדָה אַחֶרֶת שֶׁתְּנוּעָתָהּ נִקְרֵאת גְּנוּבָה אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין צוּרָתָהּ וּבֵין מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּצוּרַת הַנִּקּוּד אֶלָּא בְּמוֹצָאָהּ בַּמִּבְטָא · וְלָכֵן אֵין לְהָבִיא כְּלָלֶיהָ וּפְרָטֶיהָ אֶלָּא בְּמוֹצָא הַמִּבְטָא לֹא בְּצוּרַת הַמִּכְתָּב :

וְהִנֵּה מוֹצָא הַנְּקוּדוֹת הוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי הַפַּתַח הַגָּדוֹל מוֹצָאוֹ כְּשֶׁיִּפְתַּח הָאָדָם פִּיו בְּרֹחַב וְיִבַטֵּא בּוֹ כְּאָמְרֵינוּ אַ · וְהַקָּמֵץ הוּא כְּשֶׁהָאָדָם יְבַטֵּא בְּאֹתוֹ הַמּוֹצָא עַצְמוֹ וְלֹא יַרְחִיב פִּיהוּ בְּפִתְחוֹ אֲבָל יִקְמֹץ אֹתוֹ מְעַט וְיֹאמַר אָ : וְהַפַּתַח קָטוֹן הוּא כְּשֶׁהָאָדָם יַרְחִיב קְצוֹת שִׂפְתוֹתָיו וְיֹאמַר אֶי · וְהַקָּמֵץ קָטוֹן הוּא כְּשֶׁיִּקְמֹץ קְצוֹת שִׂפְתוֹתָיו וְיֹאמַר אֵי : וְהַחוֹלֶם הוּא כְּשֶׁהָאָדָם יַגְבִּיהַּ שִׂפְתוֹתָיו לְמַעְלָה וְיֹאמַר אוֹ : וְהַחִירֶק הוּא כְּשֶׁיַּשְׁפִּיל הָאָדָם שִׂפְתוֹתָיו וְיֹאמַר אִי : וְהַשּׁוּרֶק הוּא בֵּינוֹנִי בֵּין הַחוֹלֶם וְהַחִירֶק כִּי הָאָדָם כְּשֶׁיְּבַטֵּא בּוֹ לֹא יַגְבִּהַּ וְלֹא יַשְׁפִּיל שִׂפְתוֹתָיו אֲבָל יִקְמְצֵם וְיַמְשִׁיכֵם מִנֶּגֶד וְיֹאמַר אוּ : והקבוץ שְׂפָתַיִם כְּשֶׁיְּבַטֵּא בּוֹ הָאָדָם לֹא יַגְבִּהַּ וְלֹא יַשְׁפִּיל שִׂפְתוֹתָיו אֲבָל יִקְמְצֵם אַךְ לֹא יַמְשִׁכֵם מִנֶּגֶד כְּמוֹ בַּשּׁוּרֶק אֲבָל יְקַבְּצֵם וְיַשְׁכִּיבֵם עַל שִׁנָּיו : וְהַקָּמֵץ מָלֵא פּוּם הַנִּקְרָא קָמֵץ חָטוּף כְּשֶׁיְּבַטֵּא בּוֹ הָאָדָם תִּהְיֶה הֲנָחָתוֹ אֶמְצָעִית בֵּין הַקָּמֵץ וְהַחוֹלֶם עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ הַשְּׂפָתַיִם כְּמוֹ בַּחוֹלֶם בִּקְמִיצָתָם כְּמוֹ בַּקָּמֶץ · וְזֶה הוּא הַהֶפְרֵשׁ בֵּין קְרִיאַת הַקָּמֵץ מָלֵא פּוּם וּבֵין הַחוֹלֶם · וְיַעֲמִיד הַקּוֹל בִּתְנוּעַת הַמָּלֵא פּוּם וּבָזֶה יִבָּדֵל מִן הַחֲטֶף קָמֶץ : שְׁוָא דָגוּשׁ הוּא כְּשֶׁיְּבַטֵּא בּוֹ הַמּוֹצִיאוֹ בְּחֹזֶק וּבִגְבוּרוֹת וְהַנָּע קַל הוּא כְּשֶׁהָאָדָם לֹא יַסְתִּירֶנּוּ וְלֹא יְבַטֵּא

pathah magni:& non ſic punctis reliquis:quæ retulimus:non
fuerunt rapta præter[2] hæc tm̃.Et ſi dices ꝙ quidã ſapiẽtes ve
ritatem antiqui dixerunt:[3]ꝙ ſciurek etiam ſit natum pathah
& holem:& ꝙ vau ſit ſimilitudo pathah: & punctus[4] qui eſt in
medio ſit ſimilitudo holem:& cum toto hoc nõ inuenimus ra
piens ſciurek:eſt[5] dicendum ꝙ cum ſit vis holem ꝑualens in
ſciurek etiã ſcd̃m mentẽ illoꝝ:ideo non fuit raptũ[6] ſicut eſt le
gis pathah:ſed ſiſtitur in eleuatione ſui ꝓnũciationis:ſicut eſt
moris holem:& ideo impoſſibile eſt[7] ꝙ currat & rapiat̃ in ſua
ſiſtentia:& hic eſt cõpleta expoſitio figuræ punctoꝝ:quia & ſi
[8]inueniatur punctus alius cuius motus uocat̃ furtim raptus:
nõ eſt differẽtia inter[9] illius formam & inter id qd̃ ſcripſimus
in forma punctuationis niſi in ipſius ꝓnũciatione in ꝓlatiõe:
& iõ[10] nõ eſt ferẽdũ ſuas ſũmas & minutias niſi in ꝓnunciatio=
ne prolationis non in forma ſcripturæ.

[11] ¶ Sicq; ꝓnũciatio punctoꝝ eſt ſ̃m hũc modum:qa pathah
magnũ ipſius pronũciatio[12] eſt:qñ aperiet homo ſuũ os late
& ꝓferet ipſum:vt eſt nos dicere a.Et kamecz[13] eſt qñ hõ pro=
feret ea ꝓnunciatione eadẽ:& nõ dilatet ſuũ os:[14] in ſua aper=
tione:ſed coarctet ipſum parũ & dicet oa.Et pathah paruum
eſt[15] quando hõ dilatabit extrema ſuorum labioꝝ & dicet e.
[16]Et kamecz paruum eſt qñ coarctabit extrema ſuoꝝ labiorũ
& dicet ie. Et holem[17] eſt qñ homo eleuabit ſua labia ſurſum:
& dicet o.[18]Et hirek ẽ quãdo deprimet hõ ſua labia & dicet i.
Et ſciurek[19] eſt medium inter holem & hirek:quia homo[20] qñ
proferet ipſum non eleuabit neq; deprimet ſua labia : ſed ea
coarctabit:[21] & protrahet ea in frontiſpitiũ & dicet v.Et col=
lectio labioꝝ eſt quando eam proferet homo[22] non eleuabit
neq; deprimet eius labia:ſed ea coarctabit : ſed nõ protrahet
ea [23]in frontiſpitiũ vt in ſciurek:ſed ea colliget & conculcabit
ea ſupra ſuos dentes . Et kamecz [24] pleni oris quod uocatur
kamecz raptum quando proferet ip̃m homo[25] ipſius poſitio
eſt media inter Kamecz & holẽ adeo ꝙ eleuet labia vt in[26] ho
lem cum ipſorum coarctatione vt in Kamecz [27] pleni oris &
inter holem & faciet ſiſtere vocem in motu pleni oris : & per
hoc diſtinguit̃ [28] a rapiente Kamecz.Sceua craſſum eſt quan=
do proferet ipſum pronuncians fortiter[29] & grauiter. Et mo
tum leue eſt quando homo non abſcõdet ipſum : neq; ꝓferet
ipſum

homo non sistat ꝓlationē sui oris in illo motu : sed rapiat illū [2]ac si raptus esset ab eo:& ipsum complectet̄ cū lr̄a puncti ue-
niētis post ipsum. Et quando nō est[3] in sceua daghesc penitus nec graue neq; leue:& ipsum est sub lr̄a q̄ est in medio dictio-
nis:vel [4] est in potentia litteræ q̄ est in fine dictionū subunita rum:tunc significabit super continuitatem motus [5] p̄cedentis cum motu veniente post sceua:& si sceua fuerit inter duas lit-
teras [6] ꝓductas cum accētu:aut mugitu:aut productione:aut ꝙ veniet in fine dictionis:quæ nō sit [7] subunita:tūc significa-
bit super vltimū motus lr̄æ p̄cedentis motę per vnum [8] regū. Verūtamen lr̄a quiescens siue sit ꝙ intelligatur in illa sceua in potentia f̄m opinionē [9] grāmaticoꝝ multoꝝ: qui inq̄siuerūt intelligere in oībus quiescētibus sceua:siue sit ꝙ nō intelligat̄ in ea: [10] sicq; ius lr̄æ illius in sui quiete est sicut ius instantis nō sensati in tempore: [11] & ideo bene fecerunt scriptores qui nō punctuauerunt lr̄as illas:& nō ad alleuiandū super se [12] pun-
ctuationē:sed quia non est punctuatio in loco in quo non sen tiet̄ motus neq; terminus [13] motus: & iō nō sunt loquuti recte maiores grāmaticoꝝ qui scripserūt:ꝙ omne q̄d est scriptum [14] & non est lectū:dignū est pūctuari cum sceua quiescente:& non ē scriptū sceua hoc nisi in caph: [15] & in q̄busdā lr̄is veniē tibus cū daghesc ī vltimo dictionū:īmo in loco in quo uenit sceua [16] in vltīo dictionis:oportet ꝙ sit f̄m modū significātis cōtinuitatē aut finē & vltimū motus [17] sensati in prolatione:& scias hoc:qa est veꝝ certe: & si nō apprime curauerint ipsum clare [18] grāmatici primi. Verūtn̄ multoties dubitaui in hoc: q̄re nō īuēta sunt [19] nisi tria rapiētia. Vnū motui pathah: qui est radix motuū [20] simpliciū:& duo cōpositis ex eo:hoc ē ka-
mecz & seghol:qa [21] inuenit̄ rapiēs kamecz & rapiēs seghol: & nō est sic reliq̄s motibꝰ:& fatigatus sum ad inueniēdū [22] uer ba uoluptatis sup hoc ī libris grāmaticoꝝ veteꝝ:q̄ fuerūt an̄ me:& non [23] inueni eis paruū neq; magnū q̄d:& sup hoc steti stupidus quotquot [24] vicibꝰ : & post īspectionē aduerti in eis: ꝙ pathah cōtulit totū hoc sibi: [25] & veniētibꝰ ex ui eiꝰ prīo:& rō est qa nō acceleramꝰ vltra modū res: [26] q̄bus ē ipsis statutū & finis ī actu:sed cui nō est ei finis & statutū [27] in actu pōt acce lerare:festīare suū motū:& iō cū sit ꝙ nō ē circl'o caput [28] & vl timū ī actu:iō pathah q̄d ē sil'e illi:& oīa associata ei prīo sūt [29] rapiētia:& nō sūt sic reliq̄:& iō exn̄tibꝰ kamecz & seghol natis

pathah

כִּי לֹא יַעֲמִיד הָאָדָם מוֹצָא פִּיו בְּאוֹתָהּ הַתְּנוּעָה · אַךְ יַחֲטוֹף אוֹתָהּ כְּאִלּוּ נִגְזְלָה מִמֶּנּוּ וְיַעֲטְפֶנָּה בְּאוֹת הַנְּקוּדָה הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ · וּכְשֶׁאֵין בַּשְּׁוָא דָּגֵשׁ כְּלָל לֹא כָּבֵד וְלֹא קַל וְהוּא תַּחַת אוֹת שֶׁבְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה אוֹ הוּא בְּכֹחַ אוֹת שֶׁבְּסוֹף הַתֵּיבוֹת הַמּוּקָפוֹת אָז יוֹרֶה עַל דְּבֵקוּת הַתְּנוּעָה הַקּוֹדֶמֶת בַּתְּנוּעָה הַבָּאָה אַחֲרֵי הַשְּׁוָא וְאִם הַשְּׁוָא בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת מְתוּגָוּוֹת בְּטַעַם אוֹ בְּגַעְיָא אוֹ בִּמְתִיגָה אוֹ שֶׁיָּבֹא בְּסוֹף תֵּיבָה שֶׁאֵינָהּ מוּקֶפֶת אָז יוֹרֶה עַל סוֹף תְּנוּעַת הָאוֹת הַקּוֹדֶמֶת הַנָּעָה בְּאַחֲרִית הַמְּלָכִים · וְאוּלָם הָאוֹת הַנָּחָה בֵּין שֶׁיּוּבַן בָּהּ שְׁוָא בְּכֹחַ כְּפִי דַּעַת מְדַקְדְּקִים רַבִּים שֶׁבִּקְשׁוּ לְהָבִין בְּכָל הַנָּחוֹת שְׁוָא בֵּין שֶׁלֹּא יוּבַן בָּהּ הִנֵּה דִּין הָאוֹת הַהִיא בִּמְנוּחָתָהּ כְּדִין הָעַתָּה הַבִּלְתִּי מוּרְגָּשׁ בַּזְּמַן · וְלָכֵן הֵטִיבוּ הַסּוֹפְרִים אֲשֶׁר לֹא נִקְדוּ הָאוֹתִיּוֹת הָהֵן וְלֹא לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם הַנִּקּוּד אֶלָּא כִּי אֵין נִקּוּד בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא תּוּרְגַּשׁ בּוֹ תְּנוּעָה וְלֹא גְּבוּל תְּנוּעָה · וְלָכֵן לֹא דִּבְּרוּ נְכוֹנָה רַבֵּי הַמְדַקְדְּקִים שֶׁכָּתְבוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּכְתָּב וְלֹא נִקְרָא רָאוּי לִינָּקֵד בִּשְׁוָא נָח · וְלֹא נִכְתַּב הַשְּׁוָא הַזֶּה כִּי אִם בַּכָּף וּבִקְצַת הָאוֹתִיּוֹת הַבָּאוֹת בְּדָגֵשׁ בְּסוֹף הַתֵּיבוֹת אַךְ בְּמָקוֹם שֶׁבָּא הַשְּׁוָא בְּסוֹף הַתֵּיבָה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה עַל דֶּרֶךְ הַמּוֹרֶה דְּבֵקוּת אוֹ קֵץ וְסוֹף תְּנוּעָה מוּרְגֶּשֶׁת בַּהֶגֶא וְדַע זֶה כִּי הוּא אֱמֶת וַדַּאי וְאִם לֹא דִקְדְּקוּ בּוֹ בְּפֵירוּשׁ הַמְדַקְדְּקִים הָרִאשׁוֹנִים אַךְ אָמְנָם רַבּוֹת נִסְתַּפַּקְתִּי בָזֶה לָמָּה לֹא נִמְצְאוּ כִּי אִם שְׁלֹשָׁה חֲטָפִים · אֶחָד לִתְנוּעַת · פַּתַח שֶׁהִיא עִקַּר הַתְּנוּעוֹת הַפְּשׁוּטוֹת · וּשְׁנַיִם לַמּוּרְכָּבִים מִמֶּנָּה רְצוֹנִי לוֹמַר לַקָּמֶץ וְלַסֶּגוֹל כִּי נִמְצָא חֲטַף קָמֶץ וַחֲטֶף סֶגוֹל · וְלֹא כֵן לִשְׁאָר הַתְּנוּעוֹת וְיָגַעְתִּי לִמְצוֹא דִּבְרֵי חֵפֶץ עַל זֹאת בְּסִפְרֵי הַמְדַקְדְּקִים הַקַּדְמוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנַי וְלֹא מָצָאתִי לָהֶם קְטַנָּה וְלֹא גְדוֹלָה · וְעַל זֹאת עָמַדְתִּי מִשְׁתּוֹמֵם כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים וְאַחֲרֵי הַהִסְתַּכְּלוּת הִשְׁגַּחְתִּי בָּם כִּי הַפַּתַח גָּרַם כָּל זֹאת לָהּ וּלְבָאֵי כֹחָהּ רִאשׁוֹנָה · וְהַטַּעַם כִּי אֵין מְמַהֲרִים יוֹתֵר מִדַּאי הַדְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם קִצְבָה וְתַכְלִית בְּפוֹעַל אֲבָל לְמָה שֶׁאֵין לוֹ תַּכְלִית וְקִצְבָה בְּפוֹעַל יָכוֹל לְמַהֵר יָחִישׁ תְּנוּעָתוֹ · וְלָכֵן בִּהְיוֹת שֶׁאֵין לָעֲגוּלָה רֹאשׁ וָסוֹף בְּפֹעַל לָכֵן הַפַּתַח הַדּוֹמֶה לָהּ וְכָל הַנִּלְוִים אֵלָיו רִאשׁוֹנָה הֵם חֲטָפִים · וְלֹא כֵן הַנִּשְׁאָרִים וּלְפִיכָךְ בִּהְיוֹת הַקָּמֶץ וְהַסֶּגוֹל תּוֹלְדוֹת

הפתח

ולכן הונח במצב אמצעי בין החולם והחירק והונח בתוך הוו שהיא
האות המיוחדת למוצא החולם כי הוא ראשון בהרכבת השורק :

והקבוץ שפתים שהוא שורק קטן גם הוא מקובץ מחולם וחירק
ולכן צורתו שלש נקודות וכלן תחת האות להודיע כי
הוא יותר נוטה לשפלות החירק ממה שיטה לגובה החולם · ולכן
הנקודה העליונה היא תולדת החולם והתחתונה תולדת החירק
ואחת באמצע להכריע ביניהן להורות כי תנועתו אמצעית · ולכן
אין השלש נקודות זו תחת זו ביושר אלא בהטיה שהנקודה ח
העליונה בקצה האות השמאלי והשתים הנשארות הולכות ומימינות
עד שהנקודה השפלה מכוונת כנגד אמצע האות שהוא מקום החירק
להודיע את אמהותיה כי כאמה בתה :

והקמץ חטוף אין הפרש בין צורתו וצורת הקמץ הגדול אך
הרכבתו מתחלפת וזה כי כמו שתנועת הפתח ת
תתרכב עם תנועת החולם בשני דרכים או שיגבר כח הפתח או ש
שיגבר כח החולם כן גם כן הונחה צורה זו שהיא מורה הרכבת הפתח
עם החולם צורה אחת בנפשה אלא שידיעתה והכרתה תלויה במה
שסמוך לה כמו שיתבאר לפנים בעזרת האל כי בקמץ הגדול יגבר
כח הפתח ובקמץ המלא פום שהוא החטוף יגבר כח החולם :

והשוא הוא שתי נקודות זו למעלה מזו להורות כי על דרך
אחת מורה על התחלת תנועת הנקודות המלכות
ודבקותן וקצן כי הוא גבול להן ושוה הוא לכל התנועות כמו ש
שהנקודה שוה בכל חלקי המתנועעים והעתה שוה לכל חלקי הזמן ·
וזה כי הרגוש יורה על התחלה חזקה בתנועת הנקודה הראויה לה
מפאת האות הבאה אחריה כמו שיתבאר עוד וזה בכח או בפעל ·
או מפאת הנקודה הבאה אחריה בפעל כי אז היא חוטפת מקצרת
התנועה ההיא · והנע בקלות יורה על התחלה קלה בתנועת ה
הנקודה ההיא כי לקלותו לא נכר בו כמעט רושם התנועה ההוגנת
לנטות אליה · ומפני זה כשהשוא והנקודה באות כאחת באות אחת אז
נקרא הנקוד ההוא חטף · כי השוא חוטף בפירוש התנועה ההיא אף

כי לא

&ideo positum est in situ medio inter holem & hirek: & posi-
tum est intra vau: quia illa[2] est lr̃a ꝑpria ꝑnunciationi holem:
quia ip̃m est primũ in cõpositiõe sciurek.[3] Et collectio labioꝝ
quod est sciurek paruum etiam ipsum est aggregatum ex ho
lem & hirek:[4] & ideo ipsius forma est tres puncti: & omnia
illa sunt sub littera: ad notificandum ꝙ[5] ipsum magis declinet
depressioni hirek q̃ inclinet altitudini holem: & ideo[6] pun-
ctus supremus est natum holem: & infimus est natum hirek:
[7] & vnus in medio ad æquiparandum inter illa ad significan-
dum ꝙ eius motus sit medius: & ideo[8] non sunt tria puncta
hoc sub hoc directe: sed decliuitate: quia pũctus[9] sup̃mus est
in extremo lr̃æ sinistro: & duo reliqua sunt ꝑcedẽtia & dexteꝝ
tenentia:[10] adeo ꝙ pũctus infimus directus sit in frõte medii
lr̃æ: qui est locus hirek[11] ad notificandũ suas mr̃es: quia sicut
mater est ipsius filia.[12] Et kamecz raptũ nõ est dr̃ia ĩter ipsius
formã & formã kamecz magni: sed[13] ipsius cõpositio est diffe
rens: & hoc qa sicut motus pathah[14] cõponeẽ cũ motu holem
duob⁹ modis: aut ꝙ p̃ualeat virtus ip̃ius pathah: aut[15] ꝙ p̃ua
leat virtus ip̃ius holẽ: sic ẽt posita fuit forma hæc: q̃ significat
cõpositionẽ pathah[16] cũ holẽ forma vnamet: nisi ꝙ ipsius scĩa
& cognitio ipsius est pẽdẽs in illo:[17] qđ est ꝑpe eã: ꝑut oñdeẽ
infra iuuãte Deo: qa in kamecz magno p̃ualet[18] vis pathah: &
in kamecz pleni oris qđ est ip̃m raptũ: præualet vis holẽ.[19] Et
sceua est duo pũcta: hoc supra hoc: ad significãdũ ꝙ vno mõ
[20] significet principiũ motus punctoꝝ regum[21] & illorũ con-
tinuitatẽ ipsorũq; vltimum: quia ipsum est terminus ipsis: &
æquum est omnibus motibus: sicut[22] punctus est æqualis oĩ-
bus partibus mobiliũ: & nunc est æquale oĩbus partibus tp̃is:
[23] & hoc qa crassum significat prĩcipiũ vehemẽs motus pũcti
digni ei[24] ex parte lr̃æ veniẽtis post ip̃m: vt declarabiẽ infra:
& hoc in potẽtia aut in actu:[25] aut ex parte puncti venientis
post ipsum in actu: quia tũc ipsum rapit partẽ[26] motus illius.
Et motũ leuiter significat principiũ leue in motu[27] puncti il-
lius: quia ob ipsius leuitatem non cognoscitur in eo quasi im
pressio motus conuenientis[28] ad declinandũ ad ipsum: & ob
hoc qñ sceua & pũctus veniunt insimul in lr̃a vna: tunc[29] vo
cabiẽ pũctus ille rapiẽs: quia sceua rapit clare motũ illũ: & si
homo

ſicut curauimus de puncto hirek:ſed dicebat meus magiſter
rabi Moſces [2] ſarſcialom:ꝙ non ſit curandum de hirek : quia
ſignum gimel ponetᷣ in extremo dextro[3]& hirek ī medio lr̄æ:
hę ſunt matres punctoꝝ & ab eis ſequeſtrantᷣ[4]& componũtur
reliqua.[5] Quoniã kamecz magnũ eſt cõpoſitum ex pathah &
holem:& ideo in ſuo motu[6]primo aperit os ſm̄ partem ſicut
pathah:& coarctat ip̄m[7] ſua plenitudiue ſicut holem:& ſic ca
pit pathah & holem:ideo ip̄ius forma eſt linea[8]recta & ſub ea
eſt punctus:& non fuit poſitus punctus ſupra lineã:ad ſignifi
candũ ꝙ[9]motus propior ei ſit motus pathah p̄ualens:& mo-
tus[10]ipſius holem ſit ſicut conditio de conditionibus ſui mo
tus primi p̄ualentis in eo.[11] Et kamecz paruum quod eſt ceri
ipſius forma eſt duo puncta:hoc in latere huius : qa [12] ipſum
excerptum eſt ex duobus pũctis holem & hirek:ſicut kamecz
[13] magnum eſt complexũ ex holem & pathah:& quia hirek eſt
primũ in cõpoſitione[14]kamecz parui:ideo ſignificabit in ſua
pronunciatione in prolatione ſup yod quieſcẽte ſicut hirek:
[15] & hæc eſt ratio quare poſita ſunt duo pũcta ſub littera ſicut
hirek : & non[16] fuerunt poſita ſuperius ſicut holem ipſis exi-
ſtentibus puncto pugillo congregante ambo illa ſimul.Et pa
thah [17] paruum eſt aggregatum ex pathah magno & kamecz
paruo:& ideo ſuper ipſum ſunt duo[18]pũcta ſicut kamecz par
uum:qa ipſum eſt radix ĩ eius ꝓnũciatione: [19] & ſub eo eſt pũ
ctus:qui eſt caput lineę:& ex ſeip̄o eſt ĩcipiẽs : & ad ſemetip̄m
[20]deſinit ſicut modus circuli:cuius vis eſt vis pathah magni:
& ideo ſui poſitio eſt ſicut[21]trigoni:quia ſicut circulus eſt pri
mus omniũ figurarũ:ſic trigonus[22]eſt primus omnium figu-
rarum habentiũ angulos : dico hic trigonum rectilineum [23]
omnium figurarum rectilinearum: & trigonũ qui eſt in ſphæ
ra omnium[24]habentium lineas obliquas:& ſic ſimiliter etiam
ſicut pathah combinatur omnibus punctis[25] ſignificantibus
ſuper apertionem oris hominis:ſic pathah paruum eſt termi
nus apertorum[26]& coarctatorũ:quia nõ eſt apertio oris poſt
ipſum:& ip̄m eſt principiũ coarctatiõis.[27] Et ſciurek qa in eo
eſt plenitudo oris:ſed nõ eſt ſicut holẽ:iõ poſitus eſt[28] pũctus
vnus ſicut holẽ:& nõ eſt poſitus ſupius ſicut ip̄m:[29]qa nõ ele-
uat labiũ ĩ ſui ꝓnũciatiõe ſicut holẽ:ſed decliat ip̄m ĩferi⁹ paꝝ

כמו שחששנו בנקודת החירק אבל היה אומר מורי הרב רבי משה שר שלום כי אין לחוש על החירק כי סימן הגימל יונח בקצה הימני והחירק באמצע האות אלה הן אמהות הנקודות ומהן תפרדנה ותורכבנה הנשארות ׃

וזה כי הקמץ הגדול מורכב מהפתח והחלם ולכן בתנועתו בראשונה פותח הפה במקצת כמו הפתח וקומץ אותה במלואה כמו החלם וכן הוא מקמץ הפתח והחלם לכן צורתו קו ישר ותחתיו נקודה ולא הושמה הנקודה על הקו להורות כי התנועה היותר קרובה אליה היא תנועת הפתח הגוברת ותנועת החלם היא כתנאי מתנאי תנועתה הראשונה הגוברת בה ׃

והקמץ הקטן שהוא הצרי צורתו שתי נקודות זו בצד זו כי הוא נקמץ משתי נקודות החלם והחירק כמו שהקמץ גדול הוא מחובר מן החלם והפתח ומפני שהחירק ראשון בהרכבת הקמץ הקטן לכן יורה במוצאו במבטא על היוד הנחה כמו החירק וזהו טעם למה הונחו השתי נקודות תחת האות כמו החירק ולא הונחו למעלה כמו החלם עם היותם נקודה קומצת שניהם כאחד ׃

והפתח קטן מקובץ מפתח גדול וקמץ קטן ולפיכך עליו שתי נקודות כמו הקמץ הקטן כי הוא העקר במוצאו ׃

ותחתיו היא נקודה שהיא ראש הקו ומעצמו הוא מתחיל ולנפשו משלים כדרך העגולה שכחה כח הפתח הגדול ולכן הנחתו כמו משולש מפני שכמו שהעגולה ראשונה לכל התמונות כן המשולש ראשון לכל התמונות בעלות זויות רצוני בזה המשולש בעל קוים ישרים לכל התמונות בעלות קוים ישרים והמשולש אשר בכדור לכל הבעלות קוים עקומים וכן גם כן כמו שהפתח מצטרף לכל הנקודות המורות על פתיחת הפה לאדם כן הפתח קטון גבול הפתוחים והקמוצים כי אין פתיחת פה אחריו והוא התחלת הקמיצה ׃

והשורק מפני שבו מלא פום אלא שאינו כמו החלם לכן הונח נקודה אחת כמו החלם ולא הושם למעלה כמוהו כי אינו מגביה השפה במוצאו כמו החלם אבל מטה אתו למטה מעט

ולכן

וּבִכְלָל עַל גְּבוּלֵי הַתְּנוּעָה לֹא עַל הַתְּנוּעָה הַמּוּגְבֶּלֶת כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה אַחַר זֶה ׳ וְזֶה טַעַם שֶׁהַנְּקוּדוֹת הָאַחֵרוֹת הַמּוּרְכָּבוֹת מִשְׁוָא וּנְקוּדָה אַחֶרֶת נִקְרְאוּ חֲטֵפִים כִּי הַשְּׁוָא חוֹטֵף תְּנוּעַת הַנְּקוּדָה וְאֵינוֹ מַעֲמִידָהּ לְהִתְקַיֵּם׳ וְעַל זֹאת לֹא תִּמְצָא טַעַם בְּאוֹת שֶׁנְּקוּדָתָהּ שְׁוָא אוֹ חַטֶף׳ הִנֵּה הִתְבָּאַר לָךְ מִזֶּה טַעַם שְׁמוֹת הַנְּקוּדוֹת כְּפִי הוֹרָאָתָן עַל הַתְּנוּעוֹת אַךְ יֵשׁ מִלְּבַד אֵלֶּה תְּנוּעָה אַחֶרֶת שֶׁמִּקְצַת הַמְּדַקְדְּקִים קְרָאוּהָ תְּנוּעָה גְנוּבָה וַאֲנַחְנוּ גַם כֵּן נְכַנֶּה אֹתָהּ בְּזֶה הַשֵּׁם וְלֹא מִטַּעְמָם כְּמוֹ שֶׁנָּבִיא בִּמְקוֹמָהּ וְהִיא פַּתַח שֶׁאֵין נִרְאָה אוֹת עָלֶיהָ שֶׁנִּקְרָאָה בּוֹ וְלָכֵן נִקְרֵאת גְּנוּבָה כִּי קוֹלָהּ חוֹזֵר לְאָחוֹר כְּאִלּוּ נִגְנַב מוֹצָאָהּ שֶׁאֵין לָהּ עַל מַה שֶּׁתִּסְמוֹךְ׳ זֶה הוּא פֵּירוּשׁ כְּלַל הַנְּקוּדוֹת אֲשֶׁר נְבַטֵּא בָּם בַּלָּשׁוֹן הָעִבְרִי ׃

אך אֻמְנָם צוּרָתָן הִיא זֹאת כִּי הַפַּתַח הוּא קַו יָשָׁר תַּחַת הָאוֹת אֲשֶׁר יָנִיעַ אוֹתָהּ׳ וְהַטַּעַם כִּי הוּא מוֹרֶה שֶׁהָאָדָם מְעַגֵּל פִּיהוּ בִּפְתִיחָתוֹ אוֹתָהּ כְּאִלּוּ קַו עוֹבֵר בְּאֶמְצַע הָעֲגוּלָה בֵּין פֵּאוֹת שְׂפָתוֹתָיו׳ וְהוּשְׂמָה תַּחַת הָאוֹת כִּי לֹא יָכְלָה לְהִתְיַשֵּׁב בְּאֶמְצַע הָאוֹת וְלֹא הִנִּיחוּהָ עַל הָאוֹת כְּדֵי לְהַבְדִּיל בֵּינָהּ וּבֵין הָרָפֶה ׃

וְהַחוֹלֶם הוּא נְקוּדָה הוּשָׂמָה לְמַעְלָה מִטּוּר הָאוֹת שֶׁנְּקוּדָה בָהּ וְלֹא הוּנְחָה עָלֶיהָ מַמָּשׁ כִּי אִם בַּקָּצֶה הַשְּׂמָאלִי בֵּינָהּ וּבֵין הָאוֹת הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ׳ וְהַטַּעַם כְּדֵי לְהַפְרִישׁ בֵּינָהּ וּבֵין טַעַם רְבִיעַ שֶׁהִיא נְקוּדָה בְּאֶמְצַע הָאוֹת וּבֵין נְקוּדַת שִׁין הַיְמָנִית וּבֵין נְקוּדָתָהּ הַשְּׂמָאלִית כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּבֵּשׁ בָּם הַשֶּׂכֶל בַּקְּרִיאָה כְּשֶׁיִּקְרֶה שֶׁתִּהְיֶינָה עַל אוֹת אַחַת שְׁתַּיִם מֵאֵלֶּה וְלָכֵן הָיָה הַחוֹלֶם בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְהָיְתָה לְמַעְלָה לְהוֹרוֹת עַל תְּנוּעַת מַעְלָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל ׃

וְהַחִירֶק הוּא גַּם כֵּן נְקוּדָה אַחַת אֶלָּא שֶׁהוּא לְמַטָּה מִן הָאוֹת הַנִּקְרֵאת בּוֹ וְהוּא בְּאֶמְצַע הָאוֹת לְהוֹרוֹת עַל תֹּכֶן הַנָּחָתָהּ וְלֹא תוּנַח בְּרֹאשָׁהּ הַיְמָנִי שֶׁלֹּא תִּתְעָרֵב עִם סִימַן הַגִּימֵל לָדַעַת הַמַּנִּיחִים נְקוּדַת סִימַן הַגִּימֵל לְמַטָּה כְּדֶרֶךְ הָעַרְבִים וְלֹא רָצוּ אֵלֶּה לָשִׂים הַנְּקוּדָה עָלֶיהָ כִּי בִּהְיוֹתָהּ רָפָה לֹא יִהְיֶה אָז מָקוֹם לְהַנִּיחַ הָרָפֶה כִּי אֵין מָקוֹם אֶחָד מַחֲזִיק שְׁתֵּי נְקוּדוֹת׳ וְאוּלָם אֲנַחְנוּ לֹא חָשַׁשְׁנוּ בְּרָפֶה

& vniuersaliter sup terminos motus: nõ super motũ determinatum sicut videbit̃ post[2] hoc. Et hæc est ratio ꝙ puncta alia composita ex sceua & puncto alio[3] vocant̃ rapientia: qa sceua rapit motũ puncti: & nõ facit ipm̃ sistere[4] ad permanendũ. Et ꝓpterea nõ inuenies accentũ in littera cuius pũctus est sceua aut rapiens: sicq[5] declarata est tibi hinc rõ nominũ punctoꝝ s̃m suam significationẽ super motus: sed [6] est p̃ter hos motus alter quem aliqui grãmatici vocant ipm̃ motum[7] furtim acceptum: & nos etiam appellabimus ipsum hoc nomine: sed non ex sua ratione sicut feremus[8] in suo loco: & est pathah sup quo non videtur littera: quæ per ipsum legitur: & ideo uocat̃ [9] furtim acceptum: quia sonus eius redit retrorsum ac si furtim rapta sit ipsius ꝓnunciatio: quia non est ei sup quo[10] sustentet̃: hæc est expositio sũmę punctorum quibus proferimus in lingua[11] hæbrea.

[12] ¶ Verum enimuero ipsoꝝ forma est hæc: quia pathah est linea recta sub[13] littera quam mouebit: & ratio est quia ipsum significat: ꝙ homo[14] rotundat suum os: qñ ipsum aperit: ac si linea transeat in medio circuli ĩter angulos[15] suorum labioꝝ: & posita est sub littera: quia non potuit cõsistere in medio lr̃æ[16] neq̃ posuerunt ipsam sup lr̃a ad distinguẽdum inter ipsam & inter lenitatis signum.[17] Et holem est pũctus qui positus est super virgulã litteræ quæ punctuata est[18] p ipm̃: & nõ est positum super ipm̃ proprie nisi in extremo sinistro[19] inter ipsam & inter litteram venientẽ post eam. Et ratio est ad distinguendum inter ipm̃ & inter accentũ[20] quadratũ qui est punctus in medio lr̃æ: & inter punctum scin dextrũ: & inter[21] ipsius punctum sinistrum: ne erret intellectus per illã in ꝓlatione: qñ accidet[22] ꝙ sint super lr̃a vna duo istoꝝ: & ideo fuit holem ĩter duas lr̃as[23] & fuit superius ad significãdũ motũ sursum vt scripsimus supius.[24] Et hirek est etiã punctus vnus: nisi ꝙ est sub lr̃a[25] quæ ꝓfertur per ipm̃: & est in medio lr̃æ ad significandũ decorẽ[26] suę positionis: & nõ ponetur in suo capite dextro ne misceat̃ cũ signo gimel s̃m opinionẽ[27] ponentiũ punctũ signi gimel inferius s̃m modum arabum: & non uoluerunt hi[28] ponere punctum super ipsam: quia ipsa existẽte leni nõ erit tunc locus ad ponẽdũ raphe: qd̃ ẽ signũ lenitatis:[29] qa locus vn⁹ nõ cõtinet duo pũcta. Verũtñ nos nõ curauim⁹ de raphe

sicut

scilicet sceua mugiens & ipmmet sceua & tria rapiẽtia: aut se-
remus vice mugiẽtis[2] sceua crassũ daghesc vehemẽti: & sceua
ipmmet erit sceua motũ leuiter: & sic ascẽdet[3] sũmã oĩum pũ-
ctorũ q̃tuordecĩ pathah holẽ hirek: Kamecz magnũ: Kamecz
puũ:[4] pathah puũ sciurek collectio labiorꝫ kamecz pleni oris:
q̃d alii uocãt kamecz[5] raptũ: sceua motũ p daghesc uehemẽs:
sceua motũ leuit: rapiẽs pathah rapiẽs kamecz rapiẽs [6] seghol
hic ẽ nũer⁹ oĩum pũctorꝫ & ipsorꝫ noĩa: & si magis manifestũ ẽ
si dicam⁹:[7] ꝙ mot⁹ sint tres radicales: & sex cõpositi: sicqꝫ sunt
nouẽ reges: & vn⁹ [8] solus ipse ẽ submĩstrãs: q ẽ sceua solus ipe:
& nõ est fuus pter hũc: qa fuus[9] vnus est oĩbus regib⁹ fm opi
nionẽ rabi Salamonis Yarhii ĩ libro lĩguę disciplinarꝫ quẽ edi
dit:[10] & si etiã ipse numerauerit ibi qnqꝫ magna sicut rabi Mo
sce kimhi & qnqꝫ parua[11] nũerauit pathah magnũ pathah par
uum holẽ: post q̃d nõ est vau: & hirek post q̃d nõ ẽ yod[12] & col
lectionẽ labiorꝫ. Sicqꝫ explicuim⁹ numerꝫ pũctorꝫ & ipsorꝫ no
mina fm[13] oẽs opiniões quæ puenerũt ad nos. Sed quia expli
cuimus rõnem appellatiõis nominũ[14] pathah & holẽ & hirek:
ideo explicabimus nomina reliquorꝫ: quia Kamecz magnum
[15] uocat sic: qa in ꝑlatione coarctat eius os ꝑferens ipsum: nõ
sicut pathah in quo apit[16] os fm oĩa latera eius. Et pathah mi
nus q̃d ẽ ipm seghol vocat: qa ẽt in eo apit[17] angulos sui oris
ꝑferẽs ipm: & uocat seghol: qa fcm̃ est sicut spẽs murenulę cũ
trib⁹[18] lapidib⁹. Et in Kamecz puo coarctat angulos sui oris
ĩn ipsi⁹ ꝑnũciatiõe: & iõ vocat ẽt ceri:[19] qa ipse stringit suũ os
& erũpit inter dẽtes sicut porta girat sup suis cardĩbus.[20] Et
sciurek qa eo ꝑnũciãs sibilat suis labiis sicut sup strepit⁹ gre-
gũ: & iõ[21] est q ipm vocauerit pleni oris: qa ĩ ipsi⁹ ꝑnũciatiõe
ꝑferẽs recolligit sup sua labia: sicut hõ:[22] cui⁹ plenũ ẽ suũ os.
Et collectio labiorꝫ etiã vocat: qa qñ ipam ꝑfert hõ colligit[23]
sua labia: & uocat sciurek puũ: qa est ĩ suo strepitu ĩfra sciurek
vt[24] appebit illi q cõsiderabit q̃ futuri sum⁹ nos dicere ĩ ipsorꝫ
ꝑnũciatiõe in ꝑlatiõe:[25] & uocat ẽt tria pũcta: qa hæc ẽ ipsius
figura vt videbit postea. Et kamecz[26] pleni oris vocat sic: qa
ipsi⁹ ꝑnũciatio ẽ silis holẽ in sua plenitudĩe: & uocat kamecz
raptũ:[27] qa in sui ꝑlatione vr ꝑferens vt rapiẽs coarctationẽ.
Et sceua vocat fm dcm̃ sciaue[28] qa ipm coæquat motib⁹ mul
tis prout dicemus infra in ꝑlatione ꝑpria[29] punctis. Et ratio
est quia sceua est punctus significãs super principium motus:

ii e &vlĩter

כָּל הַשְּׁוָא גַּעְיָא וְהַשְּׁוָא עַצְמוֹ וְהַשְּׁלֹשָׁה חֲטֵפִים אוֹ נָבִיא תְּמוּרַת הַגַּעְיָא הַשְּׁוָא דָּגוּשׁ דָּגֵשׁ חָזָק וְהַשְּׁוָא עַצְמוֹ יִהְיֶה הַשְּׁוָא נַע בְּקַלּוּת׃ וְכֵן יַעֲלֶה סַךְ כָּל הַנְּקוּדוֹת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה פַּתַּח חֹלֶם חִירֶק קָמֵץ גָּדוֹל קָמֵץ קָטֹן פַּתַּח קָטוֹן שׁוּרֶק קִבּוּץ שְׂפָתַיִם קָמֵץ מָלֵא פּוּם שֶׁאֲחֵרִים קְרָאוּהוּ קָמֵץ חָטוּף שְׁוָא נַע בְּדָגֵשׁ חָזָק שְׁוָא נָע בְּקַלּוּת חֲטֵף פַּתַּח חֲטֵף קָמֵץ חֲטֵף סֶגוֹל וְזֶהוּ מִסְפַּר כָּל הַנְּקוּדוֹת וּשְׁמוֹתֵיהֶן׃ אַף כִּי יוֹתֵר מְבוֹאָר אִם נֹאמַר שֶׁהַתְּנוּעוֹת הֵן שָׁלֹשׁ עִקָּרִיּוֹת וְשֵׁשׁ מוּרְכָּבוֹת׃ הֲרֵי תִּשְׁעָה מְלָכִים וְאַחַת לְבַדָּהּ הִיא הַמְשָׁרֶתֶת שֶׁהִיא הַשְּׁוָא לְבַדּוֹ וְאֵין עֶבֶד זוּלַת זֶה כִּי עֶבֶד אֶחָד לְכָל הַמְּלָכִים כְּדַעַת רַבִּי שְׁלֹמֹה יַרְחִיי בְּסֵפֶר לְשׁוֹן לִמּוּדִים שֶׁחִבֵּר אַף כִּי גַּם הוּא מָנָה שָׁם חָמֵשׁ גְּדוֹלוֹת כְּמוֹ מֹשֶׁה קִמְחִי וְחָמֵשׁ קְטַנּוֹת מָנָה פַּתַּח גָּדוֹל פַּתַּח קָטוֹן חֹלֶם שֶׁאֵין וָו אַחֲרָיו וְחִירֶק שֶׁאֵין יוֹד אַחֲרָיו וְקִבּוּץ שְׂפָתַיִם הִנֵּה בֵּיאַרְנוּ מִסְפַּר הַנְּקוּדוֹת וּשְׁמוֹתֵיהֶן לְפִי כָּל הַדֵּעוֹת שֶׁהִגִּיעוּ אֵלֵינוּ׃ אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁבֵּאַרְנוּ טַעַם קְרִיאַת שְׁמוֹת הַפַּתַּח וְהַחֹלֶם וְהַחִירֶק לָכֵן נְבָאֵר גַּם שְׁמוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת כִּי הַקָּמֵץ הַגָּדוֹל נִקְרָא כֵּן כִּי בְּמִבְטָא יִקְמָץ פִּיהוּ הַמְבַטֵּא בּוֹ לֹא כְּמוֹ הַפַּתַּח שֶׁפּוֹתֵחַ בּוֹ הַפֶּה עַל כָּל גְּדוֹתָיו׃ וּפַתַּח קָטָן וְהוּא הַסֶּגוֹל נִקְרָא כִּי גַּם בּוֹ יִפְתַּח פְּנוֹת פִּיהוּ הַמְבַטֵּא בּוֹ׃ וְנִקְרָא סֶגוֹל כִּי נֶעֱשָׂה כְּמִין סְגוּלָּה בְּשָׁלֹשׁ אֲבָנִים וּבַקָּמֵץ הַקָּטוֹן יִקְמָץ זָוִיּוֹת פִּיהוּ בְּמוֹצָאוֹ וְלָכֵן נִקְרָא גַּם כֵּן צֵרֵי כִּי הוּא צוֹרֵר אֶת פִּיהוּ וּבוֹקֵעַ בֵּין הַשִּׁנַּיִם כְּמוֹ הַדֶּלֶת תִּסּוֹב עַל צִירֶיהָ׃ וְשׁוּרֶק כִּי בוֹ הַמְבַטֵּא שׁוֹרֵק בִּשְׂפָתָיו כְּמוֹ עַל שְׁרִיקוֹת עֲדָרִים וְלָכֵן יֵשׁ מִי שֶׁקְּרָאוֹ מָלֵא פּוּם כִּי בְּמוֹצָאוֹ הַמְבַטֵּא קוֹבֵץ עַל שְׂפָתָיו כְּאִישׁ מָלֵא פִּיהוּ וְקִבּוּץ שְׂפָתַיִם גַּם כֵּן נִקְרָא כִּי כְּשֶׁיְּבַטֵּא בוֹ הָאָדָם יְקַבֵּץ אֶת שְׂפָתָיו׃ וְנִקְרָא שׁוּרֶק קָטָן כִּי הוּא בִּשְׁרִיקָתוֹ לְמַטָּה מִן הַשּׁוּרֶק כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה לְמִי שֶׁיִּסְתַּכֵּל בְּמָה שֶׁעֲתִידִים אָנוּ לוֹמַר בְּמוֹצָאָם בְּמִבְטָא וְנִקְרָא גַּם כֵּן שָׁלֹשׁ נְקוּדוֹת כִּי זֹאת צוּרָתוֹ כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה אַחֲרֵי כֵן׃ וְהַקָּמֵץ מָלֵא פּוּם נִקְרָא כֵּן כִּי מוֹצָאוֹ דּוֹמֶה לַחֹלֶם בְּמִלּוּאוֹ וְנִקְרָא קָמֵץ חָטוּף שֶׁבִּקְרִיאָתוֹ נִרְאָה הַמְבַטֵּא כְּחוֹטֵף הַקְּמִיצָה וְהַשְּׁוָא נִקְרָא לְשׁוֹן שָׁוֶה כִּי הוּא מִשְׁתַּוֶּה לִתְנוּעוֹת רַבּוֹת כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר עוֹד בְּמִבְטָא הַמְיוּחָד לַנְּקוּדוֹת׃ וְהַטַּעַם כִּי הַשְּׁוָא הִיא נְקוּדָּה מוֹרָה עַל הַתְחָלַת תְּנוּעָה

ובכלל

רבי משה קמחי הוא כי אחרי התנועה הגדולה נח נסתר ולכן תגדל התנועה הקודמת אל הנח כי צריך להעמיד בה כדי להורות על הנח שאינו נראה בדרך אחרת ׃ ולכן אמרו כי הקמץ קטון מורה על יוד נחה וכן החירק כשתבא אחריה יוד היא תנועה גדולה מפני שתנועת היוד נסתרת בתנועת החירק המתוחה ואלו לא תהיה אחריה יוד מיד תראה תנועת האות הבאה אחריה ולא תצטרך החירק לאותה המתיחה אך אמנם לא נראה לי לחלק התנועות על פי הכת הזאת כי לא ידעתי טעם משיכת ההיא אל הקמץ ולא אל הפתח ואם כן מי הגדיל הקמץ יותר מן הפתח והנה הפתח נרחב יותר ולכן נראין דברי הכת הראשונה אשר ראשיה הרב רבי יהודה חיוג שהוא ראש המדקדקים והראבע ששמו המלכים השבעה הנזכרים למעלה אך אמרו שהעבדים חמשה ולא הזכירו שמותם ולפי דעתי הוה זה להם כי נסתפקו בשוא לבדו בחמשה הנזכרים ולכן אמרו כי השוא משרת לעולם והנה כפי זה יהיו החמשה עבדים חמשה מיני דרכי מוצא השוא ומכתבו המתחלף כי השוא נמצא בחטף פתח ובחטף קמץ ובחטף סגול והשוא נע והשוא געיא ונקראו משרתים ועבדים כי לא תהיה מתיחת טעם מגביה באות הנקודה באחת מדרכי השוא אשר זכרנו ולכן החמשה האלה נקראו עבדים כי לא יתקימו בתנועה והשבעה הראשונים נקראו מלכים כי יקבלו נגינת טעם הנה אם כן לפי מקצת המדקדקים מספר הנקודות עשר חמשה מלכים וחמשה עבדים ולפי אחרים שתים עשרה שבעה מלכים וחמשה משרתים ולכן אחרי ראי חלופי דעותיהם וטעמיהם לבי נקפי לחלק התנועות חלוקה יוצאת מבין שני הדעות הנזכרים ונאמר כי התנועות מהן פשוטות ומהן מורכבות הפשוטות הן שלש פתח חלם וחירק כמו שכתבנו לעיל והמורכבות הן מורכבות מתנועות רבות או מתנועה והתחלת תנועה המורכבות מתנועות רבות הן שש תנועות ׃ הקמץ הגדול הקמץ הקטון והפתח הקטון הנקרא סגול והשורק והקבוץ שפתים שהוא לפי מקצת המדקדקים נקרא שורק קטן ותנועת הקמץ מלא פום ׃ ואולם המורכבות מתנועה והתחלת תנועה הן החמש שזכרנו

[1] rabi Moſces Kimihi eſt: quia poſt motũ magnũ eſt quieſcẽs
latens: & iõ magnificabit̃ [2] motus p̃cedens quieſcẽtẽ: qa opor
tet ſiſtere in illo ad ſignificãdum ſuper quieſcentem [3] qui non
videt̃ p viã aliã: & ideo dixerũt ꝙ kamecz paruum ſignificet
yod [4] quieſcẽtẽ: & ſic hirek qñ veniet poſt ipſam yod eſt mo=
tus magnus: qa motus [5] ipſius yod latet in motu hirek extenſę
& ſi nõ eſſet poſt ipſam yod [6] confeſtim videret̃ motus lr̃ę ve=
nientis poſt eam: & nõ indigeret hirek illa [7] extẽſione: ſed non
videt̃ mihi diuidere motꝰ ſm dictum ſectę huius: [8] qa neſcio
rationẽ protractiõis nexus he ad kamecz: & nõ ad pathah: &
ſi ſit ita qs [9] magnificauit kamecz plus q̃ pathah: & en pathah
dilatat̃ magis: & ideo vidẽtur [10] verba ſectæ primæ: cuius ca=
pita ſunt rabi Ihuda Hayug: qui eſt caput [11] grammaticorũ: &
rabi Abraam ben Hezra: qui poſuerunt reges ſeptem p̃fatos
ſuperius: ſed [12] dixerunt ꝙ ſerui ſint qnq; : & non retulerunt
ipſorum nomina: & ſm meam opinionem eſt hoc eis: [13] quia
ſatiſfacti ſunt per ſceua ſolum in qnq; p̃dictis; & ideo dixerũt
ꝙ ſceua ſeruit [14] ſemp: ſicq; ſm hoc erunt quinq; ſerui quinq;
ſpecies modorũ pronunciationis ſceua: [15] & ipſius ſcripturæ
varię: quia ſceua inuenitur cũ rapiente pathah: & cũ rapiẽte
kamecz: & cũ rapiente [16] ſeghol: & ſceua motum: & ſceua mu=
giens: & uocantur miniſtri & ſerui: quia non fit [17] extenſio
accentus eleuantis in littera punctuata vno modorum ſceua
quos prædiximus: [18] & ideo quinq; hæc uocantur ſerui qa nõ
firmantur in motu. Septẽ autem [19] primi uocãtur reges: quia
recipiunt cantum accentus: ſicq; ergo ſm quoſdam [20] grãma
ticos numerus punctorũ eſt decẽ: qnq; reges & qnq; ſerui: &
ſm [21] alios ſũt duodecim: ſeptẽ reges & qnq; miniſtri: & ideo
poſtq̃ viderim [22] uarietates ſuaꝝ opinionũ & ipſoꝝ rationes:
cor meum angit me ad diuidendũ motus diuiſione exeunte
[23] e medio duaꝝ opinionũ p̃dictarũ: & dicemus ꝙ motuum
qdã ſũt ſimplices: & qdã [24] cõpoſiti: ſimplices ſũt tres pathah:
holem: & hirek: vt ſcripſimus ſupius: [25] & cõpoſiti ſũt cõpoſiti
ex motibꝰ multis aut motu & principio [26] motus. Cõpoſiti ex
motibus multis ſunt ſex motus: Kamecz magnum [27] kamecz
paruum & pathah paruũ quod vocatur ſeghol: & ſciurek: &
collectio labioꝝ [28] qđ ſm quoſdã grãmaticos vocatur ſciurek
paruum & motus kamecz pleni oris. Verũtamen [29] cõpoſiti
ex motu & principio motus ſunt quinq; quos prædiximus:
ſcilicet

¶ Caput tertiũ eſt cap. punctorꝝ in quo explicabimus numerũ punctorꝝ[2] ipſorũq; noĩa: & ipſorꝝ figurã in ſcriptis: & ꝓnũciationes ipſorꝝ in ꝓlatione[3] & partitionẽ ipſorꝝ in cõparatione ad ſe ipſa: & ad cõpoſita ex eis.

[4] ¶ Exiſtẽtibus litteris ipſis motis & quieſcẽtibus in ꝓlatione prout diximus[5] in cap. hoc ꝑcedenti: indigebimus ſm naturã ponere[6] motus & qetes conueniẽtes illis ſm impoſitionẽ [7] linguæ hebreæ conformes naturæ rerꝝ: & ex quo cuiq; motui eſt [8] quies contraria ei: ac etiã terminus ſui principii & ſui finis: & ſui continuitatis: ſic etiã auctor[9] linguæ hebreæ poſuit ipſa puncta: quæ ſignificant ſup motus: & quietes etiã ſup [10] principia motuũ & cõtinuitatẽ ipſorꝝ & finem ipſorꝝ. Et ſicut motus ſunt tres ſic [11] pũcta ſignificãtia illos prĩo ſunt tres. Vnus eſt quo rotũdať os[12] in ſua ꝓnũciatiõe: quæ eſt a: & ipſius nomen eſt pathah: quia qñ aperiet hõ ſuum os remanebit[13] rotũdum. Et ſecũdus eſt qa eleuabiť labiũ ſupius ſurſum in ſui ꝓnunciatione quæ eſt[14] o: & ipſius nomen eſt holem: cuius interpretatio eſt ſanus perfectus: & ſic eſt quia omnes perfecti tendũt [15] ſupra ſe. Et motus tertius eſt deorſum quo deponet homo [16] ſuum labium ſupius deorſum in ſui pronũciatione: quę eſt i: & ipſius nomen eſt hirek: ex lingua & contriuerunt [17] dentem qđ eſt linguæ fractõis & ſpretus: & ſic eſt modus inferiorum: & ideo quidã[18] veteres poſuerunt tria puncta hæc radicem: ac ſi eſſent ſimplicia & mres:[19] & puncta reliqua poſuerunt compoſita ex illis: & ipſa ſunt nata ipſorum: & nata [20] natorũ ſuorum: & licet motus reliquorꝝ punctorum ſint cõpoſiti ex his:[21] conuenerunt omnes grãmatici vel maior pars ipſorum: q; motus diuidantur in ſeptem[22] reges & quinq; ſeruos: & poſuerunt in regibus tria puncta præfata: [23] & addita ſunt ſuper eis kamecz & ceri & ſeghol & ſciurek compoſita ex his vt[24] exprimemus infra iuuante Deo: & ſic ſunt pauciores grammatici qui diuiſerunt[25] motus in quinq; reges: quos vocauerunt motus magnos: & quinq; [26] ſeruos quos uocauerunt motus paruos. Et poſuerunt magnos kamecz magnum [27] & kamecz paruum quod eſt ceri: & holem: & ſciurek: & hirek quando ueniet poſt ipſum yod ſcriptum.[28] Et parua poſuerunt pathah magnum: pathah paruum: & rapiens kamecz & collectionẽ labiorꝝ: & hirek:[29] cui non eſt poſt ipſum yod ſcriptum. Et ratio ſectæ huius ſecũdæ ſecundũ quod ſcripſit

rabi

השער השלישי שער הנקודות בו נפרש מספר הנקודות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאיהן במבטא וחלוקתן ביחס אל עצמן ואל המורכבים מהן׃

בהיות האותיות הן הנעות והנחות במבטא כמו שאמרנו בשער הזה הקודם נצטרך לפי הטבע לשים התנועות והמנוחות הראויות להן לפי הנחת הלשון העברי מסכימות לטבע הענינים· ומפני כי לכל תנועה יש מנוחה הפכית לה וגם גבול התחלתה ותכליתה ודבקותה כן גם בעל הלשון העברי הניח נקודות תורינה על התנועות והמנוחות גם על התחלות התנועות ודבקותן ותכליתן׃ וכמו שהתנועות שלש כן הנקודות המורות עליהן ראשונה שלש אחת שבה תתעגל הפה במוצאה שהיא אה ושמה פתח כי כשיפתח האדם את פיו תשאר עגולה· ושנית שבה תגבה השפה העליונה למעלה במוצאה שהיא או· ושמה חלם· שפירושו בריא שלם· וכן הוא שכל השלמים מתכונים למעלה להם׃ והתנועה השלישית היא למטה שבה יניח האדם שפתו העליונה למטה במוצאה שהיא אי ושמה חירק מלשון ויחרקו שן שהוא לשון שבירה ובזיון וכן דרך התחתונים· ולכן מקצת הקדמונים שמו השלש נקודות הללו עקר כאלו הן הפשוטות והאמהות והנקודות הנשארות שמו מורכבות מהן והן תולדותיהן ותולדות תולדותיהן· ואף כי תנועות שאר הנקודות מורכבות מאלת הסכימו כל המדקדקים או רובם שהתנועות תתחלקנה אל שבעה מלכים וחמשה עבדים ושמו במלכים השלש נקודות הנזכרות ונוספות עליהן הקמץ והצרי והסגול והשורק המורכבות מאלה כמו שנבאר לפנים בעזרת האל· וכן יש מעוטי המדקדקים שחלקו התנועות אל חמשה מלכים אשר קראו אותן תנועות גדולות וחמשה עבדים אשר קראו אותן תנועות קטנות ושמו הגדולות קמץ גדול וקמץ קטון שהוא הצרי וחלם ושורק וחירק כשתבא אחריו יוד כתובה והקטנות שמו פתח גדול פתח קטן וחטף קמץ וקבוץ שפתים וחירק שאין אחריו יוד בכתב וטעם הכת הזאת השנית כפי מה שכתב

גט כצק כשהיא שרשית אבל כשהיא משרתת היא עם כל האותיות: הלמד גם כן תשרת עם כל האותיות ולא תמצא שרשית עם דלנסר: המם תצטרף עם כלן זולתי כמף בשרש ובשמוש תמצא עם כלן: הנון תצטרף עם כל האותיות זולתה בשרש ותשרת כלן ואף את עצמה: הסמך תבא עם כלן זולתי זטצש: העין לא נמצאת עם אות גרונית סמוכה לה בשרש: הפא לא תצטרף עם במף: הצדי תצטרף עם כלן זולתי נז טכס צשת: הקוף לא תצטרף עם גז חככת: הריש לא תצטרף עם לר: השין תצטרף בשרש עם כלן ותשרת כלן זולתי הוו: התו גם כן תצטרף בשרש עם כלן זולתי גד טס צת ותשרת כלן זולתי הוו:

ודע שכל זה שאמרנו הוא בתחלת השרש שרצוני בבלתי מצטרפות שלא תהיה אות ראשונה בשרש ותסמך אחריה האות שכתבנו שלא תצטרף עמה אבל בזולת זה הדרך אפשר הצרוף וזה די בידיעת צרוף האותיות במצבם בחבור· אך אמנם לדעת איך לפעמים יומר מצב צרופם ולא תומר ההוראה הוא על זה הדמיון כי האלף פעם תקדם ופעם תאחר בתיבה אחת בעצמה ותורה בשני הצרופים ענין אחד בעצמו כמו אנקה נאקה וכן הבית כבש כשב וכן הגימל גוער רוגע וכן גומא אגם וכן מלתעות מתלעות וכן קרבם בתימו קברם וכן ויפצר ויפרץ וכן עולה עלוה וכן סרגי נחשת מסככין בנסרים וכן חרת חתר וכן ויחגרו ויחרגו נגרזתי נגזרתי וכן אלמוגים אלגומים וכן וילפת עם נפתולי אלהים נפתלתי וכן קהלת יעקב להקת נביאים וכן ויחלש יהושע הנחשלים בך וכן בלעגי שפה עם לשון עלגים וכן מלת אהי איה וכן תמנת סרח תמנת חרס שמלה שלמה וכן לפי דעת מקצת המדקדקים פשר דבר כי לא פורש ולי נראה שפשר דבר הוא מלשון מים פושרים וכן חמוץ בגדים למען תמחץ רגלך בדם ואף זה אפשר שהוא בחלוף ענין עם חלוף מצב צרוף האותיות וכן רבים כאלה בכתובים אשר בהם לבדם רשות לנו להמיר המצב כמו שמצנו שהמירו אתו הקדמונים ובזה נשלם מה שכוננו בשער הזה שהוא שער האותיות:

[1] גט בצק: qñ eſt radicalis: ſed qñ eſt ſubminiſtrãs eſt cum oĩbus lr̃is. [2] Lãmed etiã miniſtrabit cum oĩbus lr̃is: & nõ inuenietur radicalis cum [3] דרלנם. Mem cõbinabit̃ cum oĩbus ipſis exceptis בכמף in radice: & in miniſtratione inueniet̃ [4] cum oĩbus ipſis. Nun cõbinabit̃ cũ oĩbus lr̃is ſe excepta in radice: & miniſtrabit [5] oĩbus ipſis ac etiam ſibi ipſi. Sãmech ueniet cũ omnibus ipſis exceptis וטצש. Hayn [6] non inuenit̃ cum lr̃a gutturali ꝓxima ei in radice. Pe nõ cõbinabit̃ [7] cũ בכמף. Czade cõbinabit̃ cũ oĩbus ipſis exceptis גז טבס צשת. Kof [8] non cõbinabitur cum גז חבקת. Reſc nõ cõbinabitur cum לר. Scin [9] cõbinabit̃ in radice cum oĩbus ipſis: & miniſtrabit oĩbus excepta vau. Tau etiam [10] cõbinabit̃ in radice cum oĩbus ipſis exceptis גד טס צת: & miniſtrabit oĩbus ipſis excepta vau. [11] ¶ Et ſcias ꝙ totum hoc qđ diximus eſt in principio radicis: qa intendo per non [12] combinatas ꝙ nõ ſit lr̃a prima in radice: & cõnectat̃ [13] poſt eam lr̃a quã ſcripſimus ꝙ nõ cõbinabit̃ ſecum: ſed ꝑter hanc viã poſſibilis eſt [14] cõbinatio: & hoc ſufficit in cognitiõe cõbinationis lr̃arum ſuo ſitu in cõpoſitione. Verũtñ [15] ad ſciẽdum qualiter aliqñ cõmutabit̃ ſitus ipſarũ cõbinationis: & non cõmutabit̃ ſignificatio: eſt ſm̃ [16] hãc ſimilitudinẽ: qa aleph aliqñ ꝓcedet: & aliqñ ſuccedet in dictiõe vna eadẽ: [17] & ſignificabit in duabus cõbinatiõib⁹ rem vnã eãdẽ vt אנקה נאקה: & ſic beth [18] כבש כשב: & ſic cghimel גוער רוגע: & ſic גומא אגם: & ſic מלתעות [19] מתלעות & ſic קרבם ſepulchꝛ eoꝝ ſũt dom⁹ eoꝝ קברם ſepulchꝛ eoꝝ: & ſic ויפצר ויפרץ: & ſic עולה עלוה: & ſic כרני lateres [20] æris co opim⁹ בנכרים laterib⁹: & ſic חרת חתר & ſic ויחגרו ויקרגו [21] נגזרתי וילפת & ſic אלמוגים אלגומים: & ſic וילפת cum נפתולי contortionibus Dei נפתלת contorta ſum [22] & ſic קהלת: contio Iacob להקת contio ꝓphetarum: & ſic ויחלש & debilitauit Ioſue הנחשלים debiles in te: & ſic [23] בלעגי in balbutiẽtibus labio cum lingua עלגים balbutiẽtiũ: & ſic ẽ dictio שמלה שלמה [24]: תבנת חרם: תבנת סרח & ſic: אחי איח: & ſic ſm̃ opĩonẽ quorũdã grãmaticoꝝ פשר cõpoſitio rei: qa nõ [25] פורש fuit decl'atũ: & mihi vr̃ ꝙ פשר cõpoſitio rei ſit đ lingua aq̃ פושרים tepidę: & ſic חמוץ tinctus pãnis [26] vt תמחץ tingas pedẽ tuũ in ſanguĩe: & ẽt hoc põt cẽ ꝙ ſit cũ diſcrimĩe rei cũ diſcrimine [27] ſitus cõbinatiõis lr̃aꝝ: & ſic multa ſunt vt hæc in ſcripturis: qb⁹ ſolis ipſis [28] licitũ eſt nobis cõmutare ſitũ: vt ĩuenimus ꝙ mutauerint ipm̃ ueteres: & hic [29] expletũ eſt qđ intendimus in caplõ hoc quod eſt caplm̃ lr̃arum.

Caput

[1]in ip̄ar pmutatione etiã: quia licet veritas sit quod dixerunt
Cabalistæ[2] q̄ cõnexio & cõbīatio lr̃ar significet sup significa-
ta rer quas significãt[3] dictiões cõpositæ ex illis: qa cõtrarium
ענג est נגע & simplicia suar lr̃ar sunt vna[4] vtcũq; sit postq̃ im-
positor linguæ nouit naturas rerũ oĩum ipsarum & dispões
lr̃arum[5] & ipsar cõbinatiões cõueniẽtes naturis rerũ q̄ signi
ficant sup eas ipsę dictões.[6] Nos autẽ postq̃ non scimus oĩa
hæc: nõ est nobis hinc nouiter facere cõbinationẽ[7] quã nõ pu
tarant primi: sed obseruare ipsor cõbinatiões in cõpositio-
ne dictionũ:[8] quibus significauerunt super res: & locis qbus
ip̄si pmutauerũt aliqñ cõbinationem[9] quarũdã illarũ: & non
mutauerunt significationẽ rei: vt כבש כשב in illis tm̃ possumus
nos[10] mutare illã cõbinationẽ tm̃: quia nescimus qñ per pmu
tationẽ cõbinationis pmutatur res:[11] & qñ non pmutat̃: & iõ
scripsimus hic lr̃as quas cõbinauerunt primi p[12] dictũ pphe
tiæ in scripturis sanctimoniæ ad essendũ ad obseruãtiã legẽti
nostrũ librũ hunc:[13] & incipiemus dinumerare illas s̃m ordi
nem alphabeti.

[14]¶ Et dicemus q̄ Aleph existẽs radicalis combinatur cum
omnibus litteris[15] excepta hayn: & existens subministrãs cõ-
binatur cum oĩbus excepta[16] vau. Beth est radicalis & cõbi-
natur cũ oĩbus litteris[17] excepta pe: & qñ est subministrãs cõ
binat̃ cũ oĩbus illis excepta vau. Cghimel[18] est radicalis sem-
per & cõbinatur cum oĩbus lr̃is exceptis טס כקץ.[19] Daleth est
etiam semp radicalis: & combinatur cum oĩbus lr̃is exceptis
[20] טסזץ. He qñ est radicalis cõbinatur cum omnibus ipsis nisi
טח שקת:[21] & subministrat cũ omnibus ipsis excepta vau. Vau
ministrat cum omnibus litteris: & nõ inuenit̃[22] radicalis nisi
in quinq; nominibus וו׳ העמודים והב ופסי ושתי ושני.[23] Zayn nõ cõ-
binabitur cum זטס צשם: & scd̃m renuentes verba secundaria
[24] etiam non inuenietur cum daleth: quia radix זרו scd̃m illo-
rum opinionẽ est זור: & nõ est subministrans[25] vnq̃ vt scripsi-
mus superius. Heth combinabitur cum omnibus litteris[26]
exceptis הדוץ. Teth non combinabitur cum גר זכסצק: & scd̃m
quosdam[27] grãmaticos etiam cum aleph: sed scd̃m opinionẽ
aliorũ combinabit̃ cum aleph[28] in dictione וטאטאתיה: cuius
radix est s̃m illor opinionẽ טאטא. Yod iueniet̃ radicalis:[29] &
submĩstrat cũ oĩb⁹ lr̃is. Caph cõbinabit̃ cũ oĩb⁹ lr̃is exceptis
גט בצק

בִּתְמוּרָתָן גַּם כֵּן וְזֶה כִּי אַף עַל פִּי שֶׁהָאֱמֶת הוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ הַמְּקוּבָּלִים שֶׁחִבּוּר וְצֵרוּף הָאוֹתִיּוֹת מוֹרֶה עַל עִנְיְנֵי הַדְּבָרִים שֶׁתּוֹרֶנָה ה הַתֵּיבוֹת הַמְּחוּבָּרוֹת מֵהֶן כִּי הֵפֶךְ עֹנֶג נֶגַע וּפְשׁוּטֵי אוֹתִיּוֹתֵיהֶן אֲחֵרוֹת מִכָּל מָקוֹם אַחֲרֵי שֶׁמַּנִּיחַ הַלָּשׁוֹן יָדַע טִבְעֵי הָעִנְיָנִים כֻּלָּם וְעִנְיְנֵי הָאוֹתִיּוֹת וְצֵירוּפֵיהֶן הַמַּסְכִּימִים לְטִבְעֵי הַדְּבָרִים שֶׁתּוֹרֶנָה עֲלֵיהֶם הַתֵּיבוֹת וַאֲנַחְנוּ אַחֲרֵי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְנוּ בְּכָל אֵלֶּה אֵין לָנוּ מֵעַתָּה לְחַדֵּשׁ צֵירוּף לֹא שִׁיעֲרוּהוּ הָרִאשׁוֹנִים אֶלָּא לִשְׁמוֹר צֵרוּפֵיהֶם בְּחִבּוּר הַתֵּיבוֹת ש שֶׁבָּהֶם הוֹרוּ עַל הַדְּבָרִים וּבַמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם הֶחֱלִיפוּ לִפְעָמִים צֵרוּף ם מִקְצָתָן וְלֹא שִׁינּוּ הוֹרָאַת הָעִנְיָן כְּמוֹ כֶּבֶשׂ כֶּשֶׂב בָּם לְבָרָם רַשָּׁאִים אָנוּ לְשַׁנּוֹת אוֹתוֹ הַצֵּרוּף לְבַד כִּי לֹא נֵדַע מָתַי בְּחִלּוּף הַצֵּרוּף יִתְחַלֵּף הָעִנְיָן וּמָתַי לֹא יִתְחַלֵּף וְלָכֵן כָּתַבְנוּ פֹּה הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר צֵרְפוּ הָרִאשׁוֹנִים עַל פִּי הַנְּבוּאָה בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ לִהְיוֹת לְמִשְׁמֶרֶת אֶל הַקּוֹרֵא בִּסְפָרֵינוּ זֶה וְנַתְחִיל לִפְרוֹט אוֹתָם עַל סֵדֶר הָאַלְפָא בֵּיתָא ׃

ונאמר כִּי הָאָלֶף בִּהְיוֹתָהּ שָׁרְשִׁית תִּצְטָרֵף עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלַת הָעַיִן וּבִהְיוֹתָהּ מְשָׁרֶתֶת תִּצְטָרֵף עִם כֻּלָּן זוּלַת הַוָּו ׃ הַבֵּית הִיא שָׁרְשִׁית וְתִצְטָרֵף בְּכָל הָאוֹתִיּוֹת מִלְּבַד הַפֵּא וּכְשֶׁהִיא מְשָׁרֶתֶת מִצְטָרֶפֶת עִם כֻּלָּן זוּלַת הַוָּו ׃ הַגִּימֶל הִיא שָׁרְשִׁית לְעוֹלָם וּמִצְטָרֶפֶת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלַת טס כקץ ׃ הַדָּלֶת הִיא גַּם כֵּן לְעוֹלָם שָׁרְשִׁית וּמִצְטָרֶפֶת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלַת טס זץ ׃ הַהֵא כְּשֶׁהִיא שָׁרְשִׁית תִּצְטָרֵף עִם כֻּלָּן מִלְּבַד טח שקע וּמְשָׁרֶתֶת עִם כֻּלָּן זוּלָתִי הַוָּו ׃ הַוָּו תְּשָׁרֵת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת וְלֹא נִמְצֵאת שָׁרְשִׁית אֶלָּא בַּחֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת וָוֵי הָעַמּוּדִים וָהֵב וָפְסִי וַשְׁתִּי וָשְׁנִי ׃ הַזַּיִן לֹא תִּצְטָרֵף עִם זטס צשרת וּלְפִי הַמְּמָאֲנִים אֶת הַפְּעָלִים הַשְּׁנִיִּים גַּם לֹא תִּמָּצֵא עִם הַדָּלֶת כִּי שֹׁרֶשׁ זָדוּ לְפִי דַעְתָּם זוד וְאֵינָהּ מְשָׁרֶתֶת לְעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה ׃ הַחֵית תִּצְטָרֵף עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלָתִי ההע ׃ הַטֵּית לֹא תִּצְטָרֵף עִם גד זכסצק וּלְפִי מִקְצַת הַמְדַקְדְּקִים גַּם עִם הָאָלֶף אַךְ לְפִי דַעַת אֲחֵרִים תִּצְטָרֵף עִם אָלֶף ב בְּתֵיבַת וְטֵאטֵאתִיהָ שֶׁשָּׁרְשָׁהּ לְפִי דַעְתָּם טָאטָא ׃ הַיּוֹד תִּמָּצֵא שָׁרְשִׁית וּמְשָׁרֶתֶת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת ׃ הַכַּף תִּצְטָרֵף עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלָתִי

חִירֶק כִּי הַחִירֶק תַּחַת הָאוֹת הַמּוּנַעַת בּוֹ וְלֹא כֵּן הַחוֹלֶם כִּי מְקוֹמוֹ בֵּין הָאוֹת אֲשֶׁר תִּתְנוֹעַע בּוֹ וּבֵין הַסְּמוּכָה לְאַחֲרֶיהָ עַל שְׁטָחָן · וְכֵן גּוֹיֵי הָרוֹמִים בְּאוֹת אַחַת אוֹמְרִים גַּא וְגֵי וְקוֹרְאִים אוֹתָהּ גִי · וּבְכֵן נִרְאֶה כִּי לֹא חָסֵר בַּלָּשׁוֹן הָעִבְרִי זֶה הַמּוֹצָא בְּאוֹתִיּוֹתָיו לְפִי כָּל הַדֵּעוֹת · גַּם מוֹצָא הַכִי יְוָנִי לְפִי דַעְתִּי הוּא מוֹצָא הַכַּף רָפָה בֶּאֱמֶת וְאַף עַל פִּי שֶׁאָנוּ מְשַׁנִּים תְּנוּעַת הַכָּף לְפְנִים מִמְּקוֹמָהּ וְהַיְּוָנִים בִּזְמַנֵּינוּ מוֹצִיאִים אֶת מוֹצָא הַכִי חוּץ מִמְּקוֹמוֹ אַךְ מוֹצָא שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הָאֵלֶּה בִּשְׁנֵי הַלְּשׁוֹנוֹת הוּא קָרוֹב לְמוֹצָא הַכִי יְוָנִי לְפִי מִנְהַג מוֹצָא אַנְשֵׁי יָוָן אֲשֶׁר בְּדוֹרֵינוּ זֶה וּרְאָיָה לַדָּבָר מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בִּנְדָרִים וְהֵבִיאוֹ רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה בְּפֵירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה בְּפָסוּק וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אַבְרֵךְ אַבְרֵךְ אַב לַמֶּלֶךְ שֶׁכֵּן בִּלְשׁוֹן רוֹמִי קוֹרְאִים לַמֶּלֶךְ רֵךְ · וְהִנֵּה מִזֶּה הַמַּאֲמָר נִרְאָה אֲמִתַּת מַה שֶּׁאָמַרְנוּ · עִם שִׁבּוּשׁ קְרִיאַת הָאוֹת הַזֹּאת בְּדוֹרֵנוּ זֶה אֵצֶל כָּל הַשָּׁלֹשׁ הַלְּשׁוֹנוֹת הַנִּזְכָּרוֹת כִּי הָרוֹמִיִּים קוֹרְאִים אוֹתָהּ בְּכַף סָמֵךְ וְהַיְּוָנִים מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ וַאֲנַחְנוּ בְּהֶפֶךְ מַכְנִיסִים אוֹתָהּ לְפְנִים כִּי אֵין לָרוֹמִיִּים הָאוֹת הַזֹּאת אֶלָּא בְּהַשְׁאָלָה מֵהַיְּוָנִים כְּמוֹ הַקּוֹף וְהַזַּיִן גַּם כֵּן שֶׁהַיְּוָנִים קוֹרְאִים אוֹתָן קַאפַּא זִיטָא וְכֵן הַכִי שֶׁהָרוֹמִיִּים ש שֶׁלָּנוּ תּוֹעִים בִּשְׁמָהּ וְקוֹרְאִים אוֹתָהּ קְסִי שֶׁהִיא אוֹת אַחֶרֶת אֵצֶל הַיְּוָנִים כְּמוֹ שֶׁיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי לְשׁוֹנָם · וְלָכֵן רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהָרוֹמִיִּים הַיּוֹם תּוֹעִים בִּקְרִיאָתָהּ וְהַיְּוָנִים הֵם הַיּוֹתֵר קְרוֹבִים אֶל הַנְּכוֹנָה וְכֵן רָאוּי לָנוּ לִקְרוֹא הַכָּף רָפָה וְלֹא כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין הֶהָמוֹן שֶׁקּוֹרְאִים אוֹתָהּ כְּמוֹצָא הָאָדָם הָרָק בַּחֲזָקָה כִּי אָז לֹא יִהְיֶה מְקוֹם מוֹצָא הַכַּף הָרָפָה הוּא מְקוֹם מוֹצָאָהּ בְּדָגֵשׁ מַה שֶּׁאֵינוֹ נָאֶה וְלֹא מִתְקַבֵּל וּבְכֵן נִרְאֶה כִּי לֹא יֶחְסַר כֹּל ב בִּלְשׁוֹנֵינוּ כְּשֶׁנִּבְטָא בּוֹ בְּדִיּוּק נָאוֹת וּבָזֶה נִשְׁלַם בֵּיאוּר קְרִיאַת אוֹתִיּוֹת הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי לְכָל מוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו ׃

אחרי זֹאת נְחַלֵּק הָאוֹתִיּוֹת לְפִי עֶרְכָּן בְּחִבּוּר כְּפִי מִנְהַג הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי וְנֹאמַר כִּי יֵשׁ צֵרוּפִים שֶׁרִבְּרוּ חַכְמֵי הָאֱמֶת בְּעִנְיְנֵי קַבָּלָתָם וְאֵין לָנוּ עֵסֶק בָּהֶם בְּזֶה הַמָּקוֹם כִּי שָׁם סוֹדוֹת הַטֶּבַע וְהָאֱלָהוּת כְּמוֹ בִּתְמוּרוֹתֵיהֶן גַּם כֵּן אֲבָל נְדַבֵּר לְבַד עַל צֵרוּפֵיהֶם שֶׁנִּמְצְאוּ בַּכָּתוּב כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ לַעֲשׂוֹת ב

בתמורתן

[1]hirek:qa hirek est sub lr̃a:quę moueť per ipsum:& non est sic
holem:quia ipsius locus est ĩter[2]lr̃am quæ moueť per ip̃m:&
inter ꝓximam post ipsam sup virgulam ipsaꝝ:& sic gẽtes[3]ro=
manoꝝ per lr̃am vnam dicunt ga & ge & vocant ipsam ge: &
sic videť ꝙ[4]non deficiat in lingua hæbrea hæc ꝓnunciatio in
suis lr̃is ẜm oẽs opiniones.Iterum[5]pronũciatio chi græci ẜm
meam opinionẽ est ꝓnunciatio caph lenis ẜm ueritatem:licet
nos[6]mutemus motũ caph intra suum locum:& græci nostræ
ætatis exprĩmãt[7]ꝓnũciationẽ chi extra suum locũ: sed ꝓnun
ciatio duaꝝ lr̃arum istaꝝ in duabus linguis[8]est ꝓpe ꝓnuncia
tionẽ chi græci ẜm cõsuetudinẽ ꝓnũciationis viroꝝ Græciæ
qui sunt nostra generatione[9] hac:& inditiũ rei est qđ dixerũt
nostri magistri in Nedarim : & tulit illud rabi Salamon[10] in
eius expositione sup legẽ versu:& uocauerunt apud ip̃m אברך
abrech pater regis:[11]qa sic ĩ lingua romana uocãt regẽ rech.
Sicq; ex hoc sermone videť[12]uerificatio illius qđ diximus cũ
errore prolationis lr̃æ huius in nostra generatione hac apud
[13] oẽs tres linguas relatas:quia Romani ꝓferũt ipsam p caph
sammech[14]& Græci excipiunt ipsam a suo loco:& nos ecõtra
ĩtroducimus ip̃am ĩterius:[15]qa nõ est Romanis lr̃a hæc nisi
accomodatiõe a Græcis sicut coph:& zayn[16]etiam ꝙ Græci
uocãt illas kappa zitha:& sic ipsum chi ꝙ Romani[17]nr̃i errãt
in ipsius noĩe:& uocãt ipsam csi:quæ est littera alia apud Græ
cos[18] prout notum est noscẽtibus suam linguã: & ideo cerno
ego ꝙ Romani hodie errent[19] in ipsius prolatione:& Græci
sunt propiores conuenienti : & sic conuenit nobis proferre
[20]caph lenẽ:& nõ sicut consuescũt vulgares:qui ꝓferũt ip̃am
sicut pronunciatio hominis[21]expuentis uehementer: qa tunc
non esset locus expressionis caph lenis ipse locus pronuncia=
tionis eius[22]cũ daghesc:qđ nõ est cõueniẽs neq; receptibile :
& sic videť ꝙ non desit quicq̃[23]in nostra lingua qñ ꝓferimus
eam apprime cõueniẽter:& hic expletur explicatio ꝓlationis
lr̃arum[24] linguæ hæbreæ ẜm oẽs ipsius ꝓnũciatões & aditus.
[25]¶ Post hoc diuidem⁹ lr̃as ẜm ip̃aꝝ cõpationẽ in cõplexiõe
ẜm vsum[26] linguæ hæbreæ:& dicamus ꝙ sunt cõbinationes
de qb⁹ loquuti sũt sapiẽtes[27]Cabalã:& nõ est nobis tractatus
in illis in hoc[28]loco:quia ibi sũt secreta naturæ & diuinitatis
sicut in ipsaꝝ pmutationibus etiã:sed[29]loq̃mur solũ de ipsaꝝ
cõbinatiõib⁹:quę ĩueniunť in scriptura:vt vidim⁹ ad faciẽdũ

in ipsaꝝ

[1]mota: quæ est ante אחרי cũ seghol & p̃cedit eam accentus: aut mugitus uel refrenatio: [2]& accẽtus dictiõis in qua est בגד כפת est in lr̃a veniente ꝓpe post eam tunc בגד כפת [3]est crassa. Decimo oĩs caph veniens post ויהי est cum daghesc exceptis singularibus numero[4] quę referunt̃ in traditiõe mesara ƒm opĩonẽ doctoris Iacob filii Naphtali scribæ: & si ƒm opĩonẽ [5] Moysi filii Ascer quo sustẽtatus ẽ vsus legẽtiũ apprime curãtiũ sup suã linguã [6]nostro tẽpore isto nõ est loco huic decimo sapor neq; odor daghesc: quia oẽs he[7] caph sunt lenes: sicq; & si oĩa hæc decẽ loca vel maior ipsoꝝ pars sint cõtenta[8] in excipiẽte & pausante & arcta & ueniẽte a lõge: quæ scripsimus supius vtiq; [9]ad determinandũ ipsam rem magis: vt sint res ipsę vsitatę in ore legẽtiũ decreui referre[10] hic decẽ hæc: sicq; tu vides patulo ꝙ non sit rõ in aliquo[11] daghesc istoꝝ ad dicendũ ꝙ venerit ad intẽsionẽ rei neq; modi de modis modoꝝ: ideo ne[12] cures uerba Iarhii in hoc: qa nõ uenerunt hæc nisi ad ornatum ꝓlationis[13] solũ: sicq; nõ inuenimus cãm aliã: vt sit lr̃a cũ daghesc exceptis his[14] q̃tuor quas retulimus: quo modo ergo addemus nos nouiter rõnem quintã ad nouitatẽ[15] pronũciationis: quæ nõ cõueniat vlli lr̃æ linguæ. Rursus rõ scd̃a ad hoc: qa [16]si esset ƒm ꝓlationẽ Italoꝝ essent ꝓnunciationes lr̃aꝝ pturbatę: nã pronũciatio[17] yod lenis est maxime intima ꝓnunciationũ lr̃aꝝ palati: & ƒm illoꝝ opinionẽ[18] esset ꝓnunciatio yod crassæ extra ꝓnunciationẽ cghimel crassæ: quæ est maxĩe extra oẽs. [19]Et ad verificãdũ hanc opinionẽ sũt ẽt duo signa. Vnũ est quia auctor libri Yecira nõ[20] scripsit in lr̃is duplicibus: quarũ duplicitas est per daghesc & lenę nisi septem [21]has: dico בגד כפרת: & si esset ꝓnunciatio yod crassæ ꝓnũciatio ge esset [22]digna numerari cũ duplicibus plusq̃ oẽs illę: qa esset discrimen daghesc: & lenis [23]in illa plus omnibus discrĩminibus dupliciũ relataꝝ. Et signũ scd̃m est qa qd̃ nos [24]scribimus גינוסר qd̃ est nomen loci in terra Israel reliquæ linguæ scribũt[25] gẽnusar cũ ge nõ cũ cghimel: & iõ vr̃ ꝙ ꝓlatio hispanoꝝ in hoc quæ ẽ [26] ꝓlatio nr̃a in Apulia & Græcia & Gallia & Germania sit cõgruẽtior & decẽtior q̃ ꝓlatio [27]Romanorũ & Gallorũ narbonẽsiũ. Sed cõuenit ponere pũctũ ĩ capite cghimel vt[28] significet̃ sup ipsius ꝓnũciatõe hac: qa ꝓnũciatio cghimel ꝓpior ẽ ꝓnũciatõi ipsi⁹ ge plus q̃ [29]ꝓnũciatio oĩum reliquaꝝ lr̃aꝝ: & nõ ponemus pũctum inferius ne pmutet̃ cũ

המונעת אשר קודם אהוי בסגול וקודם לה טעם או געיא או מתיגה וטעם התיבה שבה בגד כפת באות הבאה בסמוך אחריה אז בגד כפת דגושה: העשירי כל כף הבאה אחרי ויהי היא בדגש חוץ מתי מספר שנזכרו במסרה לדעת המורה יעקב בן נפתלי הסופר אף כי לדעת משה בן אשר אשר בו החזיק מנהג הקוראים המדקדקים על לשונם בזמנינו זה אין למקום הזה העשירי טעם ולא ריח דגש כי כל אלה ה הכפין רפות · והנה אף כי כל אלו העשרה מקומות או רבם נכללים במפיק ומפסיק ודחיק ואתי מרחיק שכתבנו למעלה מכל מקום ל לפרוט הענין יותר להיות הדברים שגורים בפי הקוראים ראיתי לזכור פה את העשרה האלה והנה אתה רואה בפירוש כי אין טעם באחד מהדגשין האלה לומר שבא לחזק ענין ולא צד מצדי צדדים לכן לא תחוש לדברי הירחיי בזה כי לא באו אלה אלא לתפארת הקריאה לבד · והנה לא מצאנו סבה אחרת להיות האות בדגש זולת אלה הארבע אשר זכרנו ואיך אם כן נוסיף אנו מחדש טעם חמשי לחדוש מוצא שלא יאות לאחת מאותיות הלשון · ועוד ראיה שנית על זה כי אם היה כפי קריאת האיטליקים היו מוצאי האותיות נבוכים כי מוצא היוד הרפה הוא היותר פנימי שבמוצאי אותיות החיך ולפי סברתם היה מוצא היוד דגושה חוץ ממוצא הגימל דגושה שהוא החצון מכלם ולאמת זה הדעת יש גם כן שני אותות האחד כי בעל ספר יצירה לא כתב באותיות הכפולות שהכפלם הוא בדגש והרפה כי אם שבע אלה רצוני בגד כפרת ואלו היה מוצא היוד הדגושה מוצא הגי היתה ראויה להמנות עם הכפולות יותר מכלן כי אז היה הפרש הדגש והרפה בה יתר מכל הפרשי הכפולות הנזכרות · והאות השני כי מה שאנחנו כותבים גינוסר שהוא שם מקום בארץ ישראל שאר הלשונות כותבים גינוסר בגי לא בגימל · ולכן נראה שקריאת הספרדים בזה והיא קריאתנו באפוליא ויון וצרפת ואשכנז יותר הגונה ונאותה מקריאת הרומיים והפרובינצאלי · אך נאות לשים הנקודה על ראש הגימל כדי להורות על מוצאה זה כי מוצא הגימל יותר קרוב למוצא הגי יותר ממוצא כל שאר האותיות ולא נניח הנקודה למטה שלא תתחלף עם

חירק

שתורה התיבה שבה הדגש או לתפארת הקריאה והראשון הוא ל לחסרון נון או תו או אות הכפל או לחסרון נח משל הראשון הקבץ הפרד שמשפטם הנקבץ הנפרד ובא דגש הקוף והפא להורות על חסרון הנון ומשל השני נוסרו הוכבם ונכפר כי בא דגש פא השרש להורות על חסרון התיו כי משפטם נתוסרו הותכבם ונתכפר ומשל השלישי סבו רנו כי בא דגש הבית והנון להורות על חסרון הכפל כי דינם סבבו רננו ומשל הרביעי אערך כי בא דגש הצדי להורות על נח הפא יוד כי דינו איצרך ומשל הטעם השני שהוא להבחין הבנין כמו דגש בית דבר ובכלל כל דגש עין הפעל שבבנין הדגוש ומשל השלישי כמו מקדש יי שדגש הקוף בא להורות על חוזק הקדושה ולכן אמרו מקצת המדקדקים שדגש הבנינים המקבלים דגש להבחין בם מורה על חוזק הפעל וההתפעלות ולכן כלם מורים על חוזק יציאת הפעולה או על רושם בפועל ובנפעל ובמתפעל כמו שנבאר עוד בעזה בשער החמשי ורמז בזה הרב רבי שלמה ירחיי בספר לשון למודים שלו וכן גם כן חשב שמה שהוא לתפארת המלה הוא על זה הדרך אף כי אני לא כן אחשוב כי מה חוזק יורה דגש פא הפעל מהבנין הקל אף כי הוא דגש רפה וכן דגש אותיות בגד כפת הסמוכות ליהוא כשיש מבטלים כגון בעשרה מקומות שמנו מקצת החכמים ׃

הראשון כל זעיר הסמוך הנקוד בקמץ ופתח וסגול כמו מה ברי ׃ השני כשיהיה ביניהם פסק כמו עשו כלה ׃ השלישי הסמוכה לאי בי גי כמו סיני בקדש חוץ מאחת שהיא רפה אדני בם ׃ הרביעי הסמוכה לאיו כמו אליו פי קראתי חוץ שתים רפויות קו תהו שלו בה ׃ החמשי כשסמוכה למפיק הא כמו ועתרה בשדה ׃ הששי הסמוכה לאוי בוי גוי כמו הוי בונה ׃ השביעי כל ככ בב בפ שהאות הראשונה בשוא היא בדגש כמו ובאו בביתך ובב כב בג כג בפ כפ בר כר בת כת אף שהאות הראשונה באחד מהשבעה מלכים תבא בדגש כמו אשה בבתוליה והמתלקחת על אחת כי כגבוה שיש קוראים כף כגבוה בדגש ויש קוראים אותה רפה ׃ השמיני כי דאתי מרחיק שכתבנו למעלה ׃ התשיעי כשהאות

[1]quã significaret dictio in qua est daghesc: aut ob ornatũ pla-
tiõis. Pría aũt est[2] ob defectũ nun aut tau: aut lrӕ duplicis aut
ob defectũ qescẽtis. Exẽplũ primi est הקבץ הפרד colligendo[3] se-
parãdo: quoꝝ rõ ẽ הנקבץ הנפרד: & venit daghesc: coph & pe ad
significãdũ sup[4] defectũ ipsi⁹ nun. Et exemplum scdi est נכפר &
נוסרו הוכבם castigati sunt: ablui: & ĩdultũ est: quia venit daghesc
pe radicis[5] ad significãdũ sup defectũ tau: qa ius ipsaꝝ ẽ נתכפר
& נתוסרו הותכבם. Et exẽplũ[6] tertii ẽ סבו דנו girate: cãtate: qa uenit
daghesc: beth & nun ad significandũ sup defectũ duplicis: qa
[7]ipoꝝ ius ẽ סבבו דננו. Et exẽplũ q̃rti est אצרך formabo: qa uenit
daghesc ipsius czade ad significandũ sup qescẽtẽ[8] pe yod: qa
ĩpsius ius est איצרך. Et exẽplũ scđæ rõnis est ad discernẽdũ cõ
ĩugationẽ: vt est[9] daghesc beth דבר loquutus est: & vniuersal'r
oẽ daghesc hayn verbi: qđ ẽ in cõiugatõe crassa. Et exẽplũ ter
tiæ[10] est vt „ מקדש sanctuariũ Dei: qa daghesc kof venit ad si-
gnificãdũ sup intẽsionẽ scĩmoniæ: & iõ dixerunt[11] qdã grãma
ticoꝝ ꝙ daghesc cõiugationũ recipiẽtiũ daghesc ad discernẽ
dũ eas significet[12] sup intẽsionẽ actiõis & passiõis: & iõ oẽs si-
gnificãt sup intẽsionẽ exitus actionis[13] aut sup impssionẽ ĩ agẽ
tẽ & in actũ & in cõpatientẽ vt explicabimus infra iuuãte Deo
ĩn cap.[14] qnto: & insinuauit hoc rabi Salamõ yarhii ĩ libro lin
guæ disciplinaꝝ eius: & sic[15] ẽt putauit ꝙ id qđ est ob ornatũ
dictiõis sit ẜm hũc modũ: & si ego[16] nõ sic putẽ: nã quã ĩtẽsio-
nẽ sigñat daghesc pe uerbi cõiugatiõis leuis: licet illđ sit[17] da
ghesc lene: & sic daghesc lraꝝ בגד כפת ꝑpinq̃ꝝ יהוא qñ adsunt
destruẽtes[18] vt ẽ ĩ decẽ locis: q̃ nũerauerũt qdã sapiẽtes.[19] Pri
m⁹: oẽ minus ꝑpĩquũ pũctuatũ cũ kamecz & pathah & seghol
עשו כלה vt pausa ĩter illas fuerit qñ: Scđus .mi fili[20]gd כרי מה fe
cerũt cõsuptionẽ.[21] Tertius: ꝑpinquus hai bai gai vt סיני בקדש
excepta vna[22] q̃ ẽ lenis ארני כם dñs secũ. Quarto: ꝑpinq̃ au vt
אליו פי קראתי ei ore meo uocaui: exceptis[23] duab⁹ lenibus קו תהו
linea stuporis שליובה. Quinto: ꝑpinq̃ excipienti he[24] ut ועתרה
כשדה & pata ĩ agro. Sexto: ꝑpinq̃ oi boi goi ut הוי בונה ve fabri
cator[25]. Septĩo: oĩs ככ בכ כפ cuius lra pría ẽ cũ sceua vt ובאו: &
uenĩẽt[26] ĩ tua domo: & ככ כב בג כג כפ כפ בר כר בת כת licet lra pría
[27]sit cũ vno septẽ regũ ueniet cũ daghesc vt אשה בבתוליה uxorẽ
ĩ virginitatib⁹ suis: & cõtẽrio[28] est sup vna כי כגבוה: qa sicut alti
tudo: qa sũt q legũt caph כגבוה grauẽ: & sũt q legũt ipsã[29] le-
nẽ. Octauo: ĩ veniẽte a lõge quã scripsim⁹ supi⁹. Nono: qñ lra
mota

craſſa vt הלא ככרכמיש iam vt Carchmiſc ובני דדן & filii ddhan:&
ſic etiã ſi ſint differẽtes[2] vt nõ ירדנו בפרך impabit ei duritie: ſed
ſi ſint hiatuũ differẽtiũ & prima[3] ſit cum ſceua: tunc ambæ illę
ſunt lenes vt deiciens קרחו gelu ſuum כפיתים vt fragmẽta: & iõ
cecidit q̃ſtio [4] inter filiũ Aſcer: & filiũ Naphtali in duabus his
הלא נגעת כה iam tetigiſti eã אזור נא כגבר accinge nunc vt vir quia
[5] ſm̃ hanc maximã nun & cghimel נגעת & etiã caph & cghimel
כגבר dignæ ſunt eſſe[6] lenes: & ſæculũ cõſueſcit ferre illas cũ da
gheſc ſicut filius Aſcer cõtra hãc maximã.[7] ſicq; id quod dixi-
mus in hoc ſatis eſt ſm̃ meã opinionẽ incohãtib[9] cognitionẽ
[8] linguæ hębreę ĩ ꝓnũciatiõibus ſuaꝝ lr̃aꝝ: & ſuoꝝ pũctoꝝ in
uoce:[9] & ſuaꝝ figuraꝝ ĩ ſcriptura.[10] ❡ Et hinc noſcit̃ ꝑfectio
huius linguæ ſuꝑ oẽs linguas: qa in maiori[11] ꝑte reliquaꝝ lin-
guarũ deeſt ꝓnũciatio quædã: & hæc nõ caret quoq̃.[12] & rõ ẽ
qa in ea vtimur oĩbus partibus oĩum inſtr̃oꝝ ꝓlationis:[13] ꝓut
explicuimus: qa nõ eſt locutio intra hiatum aleph: neq; extra
hiatum vau:[14] & oẽ qđ eſt inter duas ꝓnũciatiões iam partitũ
eſt in ꝓnunciationes lr̃aꝝ hæbreaꝝ[15] pars poſt partẽ. Et ſi di-
ceres iam eſt Arabo & romano ꝓnunciatio ge[16] & græcis ꝓ-
nunciatio chi: rñdebo tibi ꝙ ẽt iſtis non caret lingua hębrea:
[17] quia ſm̃ ꝓlationẽ Italoꝝ & galloꝝ narbonẽſium ipſius yod
cum dagheſc ꝓnunciatio: eſt pronunciatio[18] gimel in lingua
arabũ: & ſm̃ ꝓlationẽ Hiſpanorũ cghimel cũ puncto ſupius
[19] eſt loco gimel apud Arabes: ſed vtriq; duarũ ſectaꝝ iſtarũ
[20] eſt rõ in ſua ꝓlatione: qa ſecta pr̃ia argumẽtat̃ ꝙ yod veniẽs
cũ dagheſc[21] ſit ad cõplemẽtũ ꝓnũciatõis uocis deficiẽtis lr̃is
abſq; vi ipſius dagheſc. Et Hiſpani[22] argumẽtant̃ duab9 argu
mẽtatiõib9: vna qa nõ ĩuenim9 ĩter oẽs reliq̃s lr̃as lr̃am[23] cui9
ꝓnũciatio differat ipa exñte cũ dagheſc a loco ſui ꝓnũciatio-
nis qñ eſt lenis: igit̃[24] qd diſtulit yod a reliqs lr̃is ꝑ dagheſc &
lene. Et ſcđa ẽ qa ꝓnũciatio[25] ge ꝓpior eſt ꝓnũciatiõi cghimel
q̃ ꝓnunciationi yod: & iõ cõpleuerunt ꝓnunciationẽ hanc[26]
ꝑ litteram cghimel: & ad inditium & ſignum poſuerunt pun-
ctum ſuper ipſam: & meus doctor ſapiẽtiſſimus rabi Moſces
[27] ſarſcialom ponebat punctum ſub ipſa: quia ſic eſt mos
Arabum in[28] gimel ſua. Et euidentiores ſunt uerba ſectæ ſe-
cundæ: q̃ uerba ſectæ primæ: quia non inuenitur dagheſc
niſi[29] ob quatuor rationes: uel ob defectum litteræ: aut ad
diſcernendum coniugationem: aut ad intendendum rem:

 quam

דגושה כגון הלא ככרכמיש ובני דדן וכן גם כן אם הן מתחלפות כמו לא ירדנו בפרך אבל אם הן ממוצאים מתחלפים והראשונה ב בשוא אז שתיהן רפות כגון משליך קרחו כפיתים ולכן נפל מחלוקת בין בן אשר ובן נפתלי בשתי אלה הלא נגעת בה אזור נא כגבר כי לפי זה הכלל נון וגימל נגעת וגם כף וגימל כגבר ראויות להיות רפות והעולם נוהג להביא אותן בדגש כבן אשר הפך זה הכלל׃

והנה מה שאמרנו בזה די לפי דעתי למתחילים בידיעת הלשון העברי במוצאי אותיותיו ונקודותיו בקריאת וצורותיהן במכתב׃

ומזה נודע שלמות זה הלשון על כל הלשונות כי ברוב שאר הלשונות חסר מוצא מה וזה אינו חסר כלום· והטעם כי בו נשתמש בכל חלקי כל כלי המבטא כמו שבארנו כי אין הגא לפנים ממוצא האלף ולא חוץ ממוצא הוו וכל מה שבין שני המוצאים כבר נתחלק למוצאי האותיות העבריות חלק אחר חלק · ואם תאמר הרי יש לערב ולרומי מוצא הגי וליונים מוצא הכי · אשיבך כי גם אלה לא חסר הלשון העברי וזה כי לפי קריאת האיטליקים והפרובינצלי היוד בדגש מוצאה מוצא הגימל בלשון ערב ולפי קריאת הספרדים הגימל עם נקודה למעלה היא מקום הגימל אצל הערב · אך לכל אחת מהשתי כתות האלה טעם בקריאתם כי הכת הראשונה טוענת שהיוד הבאה בדגש ל לתשלום מוצא קול חסר באותיות בלעדי כח הדגש · והספרדים טוענים שתי טענות האחת כי לא מצינו בין כל שאר האותיות אות שמוצאה מתחלף בהיותה בדגש ממקום מוצאה כשהיא רפויה ואם כן מה נשתנתה היוד משאר האותיות בדגש והרפה והשנית כי מוצא הגי יותר קרוב למוצא הגימל ממוצא היוד ולכן השלימו המוצא הזה באות גימל ולאות וסימן שמו נקודה עליה · ומורי הרב רבי משה שר שלום היה מניח הנקודה תחתיה כי כך דרך הערב בגימל שלהם ונראין דברי הכת השנית מדברי הכת הראשונה כי לא נמצא דגש כי אם לארבעה טעמים או לחסרון אות או להבחין בנין או לחזק הענין

דמיון והפרש האותיות

בגד כפת הא ותקדם להסגול וטעם התיבה שבה בגד כפת בנקודתה הראשונה המולכת שוו יחוה בסגול ודלת דעת בדגש כי זה הוא אחד מדרכי האתי מרחיק שכתב רבי משה קמחי כמו משנה כסף והתימרה על החביב שדחה פירוש אותם המדקדקים ולא זכר זה הענין בדרכי האתי מרחיק ו ואתי מרחיק הוא כשטעם התיבה הקודמת בגד כפת אינו במלך האחרון ובסופה הא שרשית בפעל או בכח· ובה שלשה תנאים הראשון שהנקודה הקודמת ההא היא סגול והשני שהיא תהיה מלעיל והשלישי שיהיה טעם התיבה שתחלתה אות בגד כפת במלך הראשון כמו יחוה דעת שהוו בסגול והטעם בדלת · ואם בסופה הא בלתי שרשית צריכים השני תנאים האחרונים מהשלשה הנזכרים ונוסף עליהם שכשהא היא בלתי ש שרשית תקדם לה קמץ כגון ועשית פסח וענתה כי שהא בכח בסוף ועשית ובפעל בסוף וענתה · ומזה הכלל יצאו שתים מלאה גת מצאה בית שיש בהן השלשה תנאים הנזכרים ואות בגד כפת הסמוכה רפה · ולא אות בגד כפת בלבד אלא כל שאר האותיות הסמוכות כשיהיו התנאים הנזכרים באתי מרחיק הן בדגש לעולם כגון הלמד ולילה ללילה ועשית שם ונשקה לו ואף מזה יוצאות שתים וילדה לו בנים וזרועו משלה לו ולא כשכל השלשה התנאים אלא אף כשיחסר האחרון הלמד והנון הסמוכות להא בדגש כגון שמה הרגיעה לילית רק שפתיה נעות אבל בכל שאר המקומות אם הטעם במלך השני מן התיבה הסמוכה להא אין בה דת אתי מרחיק ולא תבא בדגש כגון מברכיך ברוך ויצאו מזה הכלל ששה פסוקים גאלת בזרוע עמך עבית כשית ועשית קערותיו ועשית סירותיו מי כמוכה באלים הניסה דבר שהם בדגש ומלרע וכן בהפך כשהא הקודמת שרשית ואינה בסגול עם כל התנאים שזכרנו אין לה דין אתי מרחיק ואות בגד כפת הסמוכה לה לא תבא בדגש אבל היא רפה מחמת ההא אלו הם דיני רפיון ודגש אותיות בגד כפת הסמוכות לאותיות יהוא אם תסמך אחת מהן לבד אבל אם סמוכות להן שתים זו אחר זו דתיהן שונות כי אם הן ממוצא אחד והן אחדות והראשונה בשוא אז היא

[8]בגד כפת he & p̃cedat eã ſeghol & accẽtus dictionis in qua eſt
בגד כפת ſit in ſuo pũcto[2]prio regnãte:qa vau יהוה enũciabit eſt
cũ ſeghol:& daleth דעת eſt cũ daghesc:qa hic ẽ vnus[3]modoꝝ
veniẽtis a lõge:quos ſcripſit rabi Moſce Kimhi vt משנה כוף diu
plũ argẽti:& mirũ eſt [4]de Habib q exclusit expõnẽ illorũ grã-
maticoꝝ:& nõ retulit hãc rõnẽ in modis [5]veniẽtis a longe:&
veniẽs a longe eſt qñ accẽtus dictionis p̃cedentis [6]בגד כפת nõ
eſt in rege vltĩo : & in ſuo vltĩo ẽ he radicalis[7]in actu vel ĩ po-
tẽtia:& in ea ſunt tres cõditiões.prĩa ꝙ pũctus p̃cedẽs he [8]ſit
ſeghol.& ſcd̃a ẽ ꝙ ipſa ſit ꝓducta.& tertia ꝙ ſit accẽtus dictio
nis[9]cuius initiũ eſt lr̃a בגד כפת in rege prĩo vt יהוה דעת enũcia
bit ſapiẽtiã:qa vau eſt cum ſeghol[10]& accẽtus eſt in daleth. ſi
aũt in ſuo vltĩo eſt he nõ radicalis ſunt neceſſariæ duę condi-
tiones[11]vltĩæ de tribꝰ relatis:& addet̃ ſup̃ illis ꝙ qñ he eſt nõ
[12]radicalis p̃cedat eã kamecz vt ועִנתה בי ועשית פסח qa he eſt in
potẽtia[13]ĩ vltĩo ועשית & ĩ actu in vltĩo ועִנתה & ex hac ſũma exi-
uerũt duæ מלאה גת ĩpleta ẽ gath[14]מצאה בית ĩuenit domũ:in qbꝰ
ſunt tres cõditões relatæ:& lr̃a בגד כפת ꝓpinq̃[15]eſt lenis:& nõ
lr̃a בגד כפת ſolũ ſed oẽs reliq̃ lr̃æ ꝓpinq̃[16]qñ fuerint cõditiões
relatę ĩ ueniẽte a lõge ſunt cũ daghesc ſemp̃ vt lãmed [17]לילה
ללילה & nox nocti ועשית שם:& facies ibi ונשקה לו & oſculata ẽ illũ
& ẽt hinc exeũt duæ גילדה לו & pariet ei[18]filios:& brachiũ eius
מושלה לו poteſtatur ei & non qñ oẽs tres conditiones ſed etiã
qñ deficiet[19]vltima: lãmed & nun ꝓpinq̃ ipſi he ſunt cum da
ghesc vt ibi שמה הרגיע לילית qeuit noctua:[20]ſed שפתיה נעות labia
eius mouebant̃:ſed in oĩbꝰ reliqs locis ſi accẽtus fuerit ĩ rege
ſcd̃o[21]dictiõis ꝓpinq̃ ipĩ he nõ eſt in illa lex veniẽtis a lõge: &
non ueniet cũ daghesc [22]vt מברכך ברוך bñdicẽs tibi bñdicat̃:
& exiuerũt ex hac ſũma ſexverſus גאלת בזרוע redemiſti brachio
[23]עמך pp̃l'm tuũ עבית כשית craſſaſti coopuiſti ועשית קערותיו & fa-
cies acetabula eiꝰ ועשית סירותיו : & facies ollas eiꝰqs כמוכה באלים
ſicut tu ĩ diis[24]הנסה דבר ſi expta ẽ res q̃ ſũt cũ daghesc & corre
pte:& ſic ecõtra qñ he p̃cedẽs eſt radicalis[25]& nõ ẽ cũ ſeghol
cũ oĩbꝰ cõditiõibꝰ:q̃s retulimꝰ nõ ẽ ei rõ veniẽtis a lõge:& lr̃a
[26]בגד כפת ꝓpinq̃ illi nõ ueniet cũ daghesc:ſed ẽ lenis occaſiõe
ĩpĩꝰ he[27]hæc ſũt iura lenitatis & daghesc lr̃aꝝ בגד כפת ꝓpinq̃ꝝ
lr̃is יהוא: [28]ſi appropinq̃bit vna ipſarũ ſolũ: ſed ſi ꝓpinq̃ illis
ſint duæ hæc poſt hãc:leges ipſarum[29]ſunt differẽtes: quia ſi
ſint vnius hiatus & ſint vnę:& prima ſit cũ ſceua:tunc illa eſt
craſſa

[1]locis vt in Hezechiele cap.xvi.nõ excisus est vmbilicus tuus
לא כרת שרך:ambę resc sũt cũ daghesc:[2]& Samuelis cap.i.ob fa
ciendũ irasci eã בעבור הרעימה & שראשי נמלא טל : quia caput meũ
plenũ est rore ĩ Cãtica [3]ca.v.& ꝓuerbioꝝ ca.iii.medicĩa erit
vmbilico tuo לשרך Resc לשרך cũ daghesc:& sic[4]aliæ ꝑter has.
Sed cũ hoc oẽs hę qnqȝ lr̃æ uocant̃[5]lr̃æ lenitatis:qa ẜm pluri
mũ venerũt lenes in Biblia.Et est sciẽdũ ꝙ ẽt[6]sunt sex lr̃ę alię
q̃ sũt lenes qñ sunt ꝓpinq̃ lr̃is יהוא[7]& illæ sunt בגד כפת ꝑter exci
piẽtẽ & pausãtẽ & arctã & ueniẽtẽ a lõge:sicqȝ excipiẽs [8] ẽ triũ
spẽꝝ:excipiens pũctuationẽ excipiẽs yod & excipiens vau: &
excipiẽs yod est duaꝝ spẽꝝ[9]p motũ ay & p motũ oy:excipiẽs
punctuationẽ est p punctũ intra lr̃am he[10]significantẽ cõno-
tationẽ fœminæ absentis vt בצדה in eius latere pones:& exci-
piens vau ęst vt [11] אליו ei ore meo uocaui & exiuerunt ab hac
sũma קו התו linea stuporis שליו qescens ĩ ea:& excipiẽs yod mo
tu[12]ay vt שרי נברתו sarai dña mea:& exiuit ab hac summa בם "
dñs secũ:& excipiẽs yod motu oy[13]vt הוי כל צמא הוי oĩs sitiens.
Pausans aũt est qñ fuerit in dictõe cuius vltimũ est[14]vna lr̃aꝝ
יהוא ꝑcedente בגד כפת accẽtu[15]pausante vt quadrũ erect⁹ par
uus:& sil'es sicut exponet̃ in capite accẽtuũ[16]vt hoc ẽ meũ fœ
dus qđ תשמרו ביני obseruabitis ĩter me & ĩter uos:qa sup תשמרו
est q̃drũ[17]& beth est ביני cũ daghesc licet sit ꝓpinq̃ ipsi vau: &
arcta est[18]qñ dictio cuius vltimũ est יהוא est dictio ꝑua ꝓpinq̃
כפת[19]בגד qa tũc fiunt cũ daghesc lr̃ę בגד כפת vt מהפרצת qd for-
tificatus es מה ברי qd fili mi:eo[20]pacto ꝙ pũctus ꝑcedẽs lr̃am
יהוא sit pathah aut kamecz aut seghol[21]sed qñ pũctus ꝑcedẽs
יהוא fuerit ceri aut holem uel hirek aut sciurek:siue [22] fuerit di
ctio cuius vltimũ est lr̃a יהוא ꝑua aut magna:semp lr̃a בגד[23]כפת
ꝓpinq̃ post illã est lenis vt או בן siue filiũ cornu ꝑcusserit או בת
siue filiã & populus meus ארבו בן amauerũt sic:[24]& exiuerũt ex
hac sũma q̃tuor מי כמוכה qs ẽ sicut tu fortis ĩ scĩmonia ידמו כאבן
obmutescent vt lapis:ppls[25] זו גאלת hic quẽ redemisti כי גאה :
qa ĩ supbiẽdo ĩsupbitus ẽ:qa licet כי & זו & שמי sint ꝑuę:& pũ-
ctus ꝑcedens[26]lr̃am יהוא est hirek:& sciurek lr̃a בגד כפת ꝓpin-
qua illis ẽ cũ daghesc : & sic[27]in lingua aramea sunt multę vt
istę ẽt in aliis pũctis vt גדבריא דהבריא thesaurarii dispensatores
[28] שבבא פסנתרין sambuca psalteriũ וחכמה כחכמת & scientia sicut
scĩa angeli & sil'es:& nõ cõgruũt oculis meis[29]uerba grãma-
ticoꝝ:q exposuerũt arctã ꝙ sit ultimũ dictiõis ꝑcedẽtis lr̃am

מקומות כגון ביחזקאל סימן יו לא כרת שרך כל תשתי ריש בדגש ובשמואל סימן א בעבור הרעימה · שראשי נמלא טל בשיר השירים סימן ה ובמשלי סימן ג רפאות תהי לשרך ריש לשרך בדגש וכן אחרות זולת אלה אבל עם זה כל אלה החמש אותיות נקראו א אותיות הרפיון מפני שעל הרוב באו רפות במקרא ׃ ויש לדעת שגם יש שש אותיות אחרות שהן רפות כשהן סמוכות לאותיות יהוא והן בגד כפת בר ממפיק ומפסיק ודחיק ואתי מרחיק ׃ והנה המפיק שלשה מינים מפיק נקוד מפיק יוד ומפיק וו · ומפיק יוד שני מינים בתנועת אי ובתנועת אוי מפיק נקוד הוא בנקודה תוך אות הא המורה כנוי הנקבה הנסתרת כמו בצרה תשים ומפיק וו הוא כמו אליו פי קראתי ויצאו מזה הכלל קו תהו שליו בה ומפיק יוד בתנועת אי כגון שדי גברתי ויצא מזה הכלל יי בם ומפיק יוד בתנועת אוי כגון הוי כל צמא ׃

ומפסיק

הוא כשתהיה בתיבה שסופה אחת מאותיות יהוא הקודמת בגד כפת טעם מפסיק כגון רביע זקף קטון והדומים כמו שיתבאר בשער הטעמים כגון זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם כי על תשמרו רביע ׃ ובית ביני היא בדגש אף על פי שסמוכה לוו ׃

ודחיק

הוא כשתיבה שסופה יהוא מלה זעירא סמוכה אל בגד כפת כי אז תהינה בדגש אותיות בגד כפת כגון מה פרצת מה ברי על מנת שהנקודה הקודמת לאות יהוא תהא פתח או קמץ או סגול · אבל כשהנקודה הקודמת יהוא צרי או חלם או חרק או שורק בין שתהיה התיבה שסופה אות יהוא זעירא או גדולה לעולם אות בגד כפת הסמוכה אחריה רפה כגון או בן יגח או בת ועמי אהבו כן ויצאו מזה הכלל ארבעה מי כמוכה נאדר בקדש · ידמו כאבן עם זו גאלת כי גאה גאה שאף שמי וזו וכי הן זעירות והנקודה הקודמת אות יהוא היא חרק ושורק אות בגד כפת הסמוכה להן בדגש · וכן בלשון ארמי רבות כאלה אף בשאר הנקודות כמו גדבריא דתבריא שבכא פסנתרין והחכמה כחכמת אלהין והדומות ולא יכונו בעיני דברי המדקדקים שפירשו דחיק שתהיה סוף התיבה הקודמת אות

בגר

ותבאי ולפעמים לפי מקצת המדקדקים באה במקום אלף במלת תלפיות שלפי דעתם דינו אלפיות מלשון ואאלפך בינה שמורה הדרך ורבותינו דרשו אתו כמשמעו שהוא שם מורכב מתל ופיות ופרשו אתו תל שהכל פונים בו · הרי כל האותיות באות תמורת אותיות אחרות זולת השין ימין שלא תבא במקום אות אחרת · ובזה נשלם ביאור האותיות המומרות והבלתי מומרות באותיות אחרות במכתב׃ ומעתה נבאר תמורת האותיות כמוצאן בקריאה כי מן האותיות אשר תמיד מוצאן במבטא כניגון הברת אות אחרת או קרובה אליה כי השין כשתהיה נקודה על ראשה הימני אז קריאתה קריאת השין באמת וכשהנקודה בשמאל אז ת תהיה קריאתה קריאת הסמך · ולפי דעתי שאף כשהנקודה בשמאל אין קריאתה קריאת הסמך ממש אבל קרובה אליה ומחמת הקרבת נראית קריאתן אחת אף כי על האמת יש הפרש ביניהן כי קריאתה אמצעית בין השין שמאל ובין הסמך שאם לא כן לא נראה איך נפל טעות גדול כל כך בפליטי אפרים בימי יפתח שנאמר בם ויאמרו לו אמר נא שבלת ויאמר סבלת וגדולה מזאת כי נעים זמירות ישראל באלפא ביתא באות השין שם מעורבות אחת שין שמאל ושין ימין כי שם בה שרים רדפוני שש אנכי שמאל שקר שנאתי שבע ביום הללתיך ימין שלום רב ימין שברתי לישועתך שמאל שמרה נפשי שמרתי פקודיך ימין שזה יוכיח היות שין שמאל בינונית בין השין והסמך והמון מטים אותה אל הסמך והחכמים אל השין כי שם שרשה׃

וכן יש דומות במכתב נפרדות במוצא כגון הרפות והדגושות וזה לדעת כי יש אותיות שאינן ם מקבלות דגש לעולם והן הח״ע ושתים על הרוב הן רפות ועל המעט בדגש והן האלף והריש כי האלף נמצאת דגושה בארבעה מקומות שמה תביאו בספר ואלה הדברים סימן י״ב· ובאיוב סימן ל״ג ושפו עצמותיו לא ראו ובעזרא סימן ח׳ ויביאו לנו ויביאו לו את המנחה׃ והריש נמצאת בדגש בהרבה

[1]ותבאי: & aliqñ ẜm quoſdã grãmaticos venit loco aleph in di‑
ctione [2] תלפיות documẽta: ꝙ ẜm ſuam opinionẽ eius rõnis eſt
אלפיות ex lingua ואאלפך & docebo te prudentiã: qa oñdit[3]iter:
& nr̃i magr̃i declauerũt ipm̃ ꝓ ſuo ſenſu ꝙ ſit nomẽ cõpoſitũ
ex תל & פיות[4] & expoſuerũt ipm̃ ſpeculũ ꝙ oẽs ↄuertunt ĩ ipm̃.
Iam oẽs lr̃æ ueniunt vice[5] lr̃aꝝ aliaꝝ excepta שין ſcin dextra q̃
nõ veniet loco lr̃æ alterius: & in hoc[6] cõpleta eſt explicatio lit
teraꝝ cõmutataꝝ & nõ cõmutatarũ in lr̃as alias[7] in ſcriptura.
Et hinc explicabimus cõmutationẽ lr̃arum in ſua expreſſione
in uoce: quia[8] ſunt ex lr̃is quaꝝ cõtinuo ipſaꝝ ꝓlatio in ꝓnun
ciatõe eſt ſicut ſonus totius[9] lr̃æ alterius uel ꝓpe illã: quia ſcin
qñ erit punctus ſup ipſius caput [10] dextrum: tunc ipſius vox
eſt vox ſcin ẜm veritatẽ: & qñ punctus eſt in ſiniſtro tũc[11] erit
ipſius uox. Vox ſammech: & ẜm ſnĩam meã ꝙ etiam qñ pun‑
ctus eſt in ſiniſtro[12] nõ eſt uox eius uox ſammech p̃ciſe ſed ꝓ‑
xima illi: & occaſione ꝓpinquitatis[13] uidet̃ illaꝝ uox una: &
ſi ẜm ueritatem ſit differẽtia inter illas; quia eius uox[14] eſt me‑
dia inter ſcin dextram & inter ſammech: quia niſi ſit ſic nõ vi
deret̃ quomodo cecidit[15] error magnus tãti euaſis Ephraym
diebus Yphtah ꝙ dictũ ſit in eis: & dixerunt ei[16] dic q̃ſo שבלת
ſciboleth & dixit סבלת ſiboleth: & maius hoc quia harmonia
pſalmoꝝ Yſrael[17] in alphabeto in lr̃a ſcin poſuit mixtas in lr̃a
vna ſcin ſiniſtrã: & ſcin [18] dextrã: quia poſuit in ea שרים princi
pes pſequuti ſunt me שש lætus ſum ego ſiniſtrum שקר menda
tium odiui שבע ſepties in die [19] laudaui te dextrum שלום pax
nimia dextrũ שברתי ſperaui ſalutẽ tuam ſiniſtrũ שמרה cuſtodi
animã meam[20] שמרתי cuſtodiui mãdata tua dextrũ: ꝙ hoc de‑
cernit eſſe ſcin ſiniſtrum mediam inter ſcin [21] & ſammech: &
vulgus inclinãt illam ſammech: & ſapientes ad ſcin: quia ibi
[22] eſt ſua origo.

[23] ¶ Et ſic ſunt ſil'es in ſcriptura diſtinctæ in ꝓlatione vt lenes
[24] & graues: & hoc eſt ad ſciẽdũ: quia ſunt lr̃æ q̃ nõ [25] recipiũt
daghesc vnq̃: & illę ſũt החח & duę ẜm plurimũ [26] ſunt lenes &
ẜm modicum cum daghesc: & illę ſunt aleph & reſc: qa aleph
inuenit̃ [27] grauis in q̃tuor locis ibi הביאו ĩ libro Deutronomii
cap. xii. [28] & in Iob ca. xxxiii. & cõtrita ſũt oſſa eius ראו nõ ſunt
viſa: & in Eſdra cap. viii. ויביאו לנו retulerunt nobis: [29] & ויביאו
tulerũt ei oblationem. Et reſc inuenit̃ cum daghesc in multis
locis

[1] vice zayn remanentis. Et heth uenit vice hayn solum vt אבחת
חרב[2] cuius rationis est אבעת conturbatio : & si alii dixerint ꝙ
eius rationis sit טבחת subcanatio[3] & uenit cõmutatione aleph
in teth. Et teth uenit vice tau solũ: & hoc[4] qñ tau התפעל est p-
pe pe czade ut נצטדק cuius rõnis est [5] נתצדק vt explicabit̃ in ca-
pite uerbi adiuuante Deo. Et yod uenit[6] vice he ut ירוין satia-
bũtur: cuius rationis est ירוהון quod est expssionis רוה etiã[7] ue-
niet vice tau ut משכיות picturæ: cuius rõnis est משכיתות ex משכית
& sic in lingua[8] משנה doctrinę תעניות ieiunia ex תענית ieiuniũ: cu
ius rationis est תעניעת: caph ueniet uice[9] בגק exẽplũ כאשר quo
ibunt tendã super eos retem meam: cuius rõnis est באשר : [10] &
exemplũ cghimel בנה iardenũ: cuius rõnis est גנה : & exemplũ
kof in משנה .i. doctrina nõ est מעכב impediẽs: cuius rationis est
[11] מעקב quia iam inuenimus: & nõ יעקבם impediet eos Iob cap.
xxxvii. Et lãmed uenit[12] vice beth & mem: qa & sederunt secũ
לארץ in terra rõnis ipsius ẽ בארץ : & fugerũt[13] לקלם rõnis ipsi⁹ ẽ
מקלם ex voce ipoꝝ. & mem ueniet uice nun solũ vt התנים draco
magnus: [14] cui⁹ rõnis ẽ התנין: & nun uice mem & vice lãmed: &
uice[15] he: & uice zayn qa in finẽ הימין dierũ: eius rõnis ẽ הימים. &
fecit נשכה .i. cællã[16] rõnis eius לשכה אתנן donũ ut מעוניה ואתנה for
titudĩes eius ut מעוזיה cuius radix ẽ עוז. [17] Et sãmech uenit uice
zayn & czade ut נתעלסה lętabimur amorib⁹ & ותעלוזנה lętabũt̃
[18] renes mei ואעלצהו & lętabor in te ꝙ nõ ẽ discrimẽ ĩter ea nisi
p has[19] lr̃as: & res significationis oĩum ipsaꝝ est una: & in nr̃o
libro de radicib⁹ exponemus hoc[20] prolixe: & possibile est ꝙ
procedemus per aliam uiam ad dandum differentiã inter ea.
& aliquando[21] ueniet uice scin ut נסה exalta super nos lucem
faciei tuæ quod est ut נשא cõmutatione[22] sammech in scin si-
nistra: & he in aleph. Et hayn ueniet uice heth solum[23] ut עושו
festinate & uenite: cuius rationis est חושו. Et pe vice beth[24] vt
נשף flauit in eos: cuius rationis est נשב. Et czade uice zayn &
sammech ut[25] זעקה צעקה uociferatio ודומץ : & extorquẽs cuius
rationis est וחומס. Et kof uice cghimel[26] solũ ויציקו : & consti-
tuerunt arcam Dei: cuius rationis est ויציגו : & sic interpreta-
tus est[27] Yonathan & constituerunt. Et resc uice nun ut רחום
Rahum נחום & loco daleth[28] ut ראה דאה secundum aliquas
opiniones prout scripsimus superius[29] in littera daleth. Et
tau ueniet uice yod ut ותבאת & uenisti cõtra me: cui⁹ rõnis est

ותבאי

תְּמוּרַת הַזָּיִן הַנִּשְׁאֶרֶת ׃ וְהַחֵית בָּאָה תְּמוּרַת עַיִן לְבַד כְּמוֹ אִבְחַת חֶרֶב שֶׁדִּינוֹ אִבְעַת אַף כִּי אֲחֵרִים אָמְרוּ שֶׁדִּינוֹ טִבְחַת וּבָאָה כְּחִלּוּף אָלֶף אֶל טֵית ׃ וְהַטֵּית בָּאָה תְּמוּרַת תָּו לְבַד וְזֶה כְּשֶׁתִּהְיֶה תָּו הִתְפַּעֵל סְמוּכָה לְפֵא צָדֵי כְּמוֹ נִצְטַדָּק שֶׁדִּינוֹ נִתְצַדָּק כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּשַׁעַר הַפֹּעַל בְּעֶזְרַת הָאֵל ׃ וְהַיּוֹד בָּאָה תְּמוּרַת הֵא כְּמוֹ יִרְוְיֻן שֶׁדִּינוֹ יִרְוְהוּן שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַוֵּה גַּם תָּבֹא תְּמוּרַת תָּו כְּמוֹ מַשְׂכִּיּוֹת שֶׁדִּינוֹ מַשְׂכִּיתוֹת מִן מַשְׂכִּית וְכֵן בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה תַּעֲנִיּוֹת מִן תַּעֲנִית שֶׁדִּינוֹ תַּעֲנִיתוֹת ׃ כַּף תָּבֹא תְּמוּרַת בֹּגֶק הַמָּשָׁל כַּאֲשֶׁר יֵלְכוּ אֲפָרֵשׁ עֲלֵיהֶם רִשְׁתִּי שֶׁדִּינוֹ בַּאֲשֶׁר וְדִמְיוֹן הַגִּימֵל כַּנָּה שֶׁדִּינוֹ גַּנָּה וּמָשָׁל הַקּוֹף בְּמִשְׁנָה אֵינוֹ מְעַכֵּב שֶׁדִּינוֹ מְעַקֵּב כִּי כְּבַר מְצָאנוּ וְלֹא יְעַקְּבֵם בְּאִיּוֹב סִימָן ל״ז ׃ וְהַלָּמֶד בָּאָה תְּמוּרַת בֵּית וּמֵם כִּי וַיֵּשְׁבוּ אִתּוֹ לָאָרֶץ דִּינוֹ בָּאָרֶץ וְנָסוּ לְקֹלָם דִּינוֹ מִקֹּלָם ׃ וְהַמֵּם תָּבֹא תְּמוּרַת נוּן לְבַד כְּמוֹ הַתַּנִּים הַגָּדוֹל שֶׁדִּינוֹ הַתַּנִּין ׃ וְהַנּוּן תְּמוּרַת הַמֵּם וּתְמוּרַת הַלָּמֶד וּתְמוּרַת הַהֵא וּתְמוּרַת הַזָּיִן כִּי לְקֵץ הַיָּמִין דִּינוֹ הַיָּמִים וַיַּעַשׂ נִשְׁכָּה דִּינוֹ לִשְׁכָּה אֶתְנַן כְּמוֹ אֶתְנָה מַעֲזְנֵיָה כְּמוֹ מַעֲזְיָה שֶׁשָּׁרְשׁוֹ עָזַז ׃ וְהַסָּמֶךְ בָּאָה תְּמוּרַת הַזָּיִן וְהַצָּדֵי כְּמוֹ נִתְעַלְּסָה בָּאֳהָבִים וַתַּעֲלוֹזְנָה כִּלְיוֹתָי וָאֶעֶלְצָה בְּךָ שֶׁאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶן כִּי אִם בְּאֵלֶּה ה הָאוֹתִיּוֹת וְעִנְיַן הוֹרָאַת כֻּלָּן אַחַת וּבְסִפְרֵינוּ בַּשָּׁרָשִׁים בָּהּ נְבָאֵר זֹאת בַּאֲרוּכָה וְאֶפְשַׁר שֶׁנֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת לָתֵת הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶן וְלִפְעָמִים בָּאָה תְּמוּרַת שִׁין כְּמוֹ נָסָה עָלֵינוּ אוֹר פָּנֶיךָ שֶׁהוּא כְּמוֹ נָשָׂא בְּחִלּוּף סָמֶךְ אֶל שִׁין שְׂמֹאל וְהֵא אֶל אָלֶף ׃ וְהָעַיִן תָּבֹא תְּמוּרַת חֵית לְבַד כְּמוֹ עוּשׁוּ וָבֹאוּ שֶׁדִּינוֹ חוּשׁוּ ׃ וְהַפֵּא תְּמוּרַת בֵּית כְּמוֹ נָשַׁף בָּהֶם דִּינוֹ נָשַׁב ׃ וְהַצָּדֵי תְּמוּרַת זַיִן וְסָמֶךְ כְּמוֹ צְעָקָה זְעָקָה וְחוֹמֵץ דִּינוֹ וְחוֹמֵס ׃ וְהַקּוֹף תְּמוּרַת גִּימֵל לְבַד וַיַּצִּיקוּ אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים שֶׁדִּינוֹ וַיַּצִּיגוּ וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן וְאַקִּימוּ ׃ וְהָרֵישׁ תְּמוּרַת נוּן כְּמוֹ רָחוּם נָחוּם וּבִמְקוֹם דָּלֶת כְּמוֹ רָאָה דָּאָה לְפִי מִקְצָת הַדֵּעוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בְּאוֹת דָּלֶת ׃ וְהַתָּו בָּאָה תְּמוּרַת יוֹד כְּמוֹ וַתָּבֹאתְ לִקְרָאתִי שֶׁדִּינוֹ

ותבאי

וּבָאוּ שֶׁקְּרִיאָתָהּ אוּבָאוּ · וּמָלְאוּ שֶׁקְּרִיאָתָהּ אוּמָלְאוּ וּפָרוּ שֶׁקְּרִיאָתָהּ אוּפָרוּ · וְכֵן כָּל וָו שֶׁתִּקְדַּם אֶל שְׁוָא נָח כְּמוֹ וּלְקַחְתֶּם וּזְכַרְתֶּם · וְתָבֹא תְמוּרַת זַיִן כְּמוֹ בָזְאוּ שֶׁדִּינוֹ בָזְזוּ וְתָבֹא תְמוּרַת יוֹד כְּגוֹן אַשְּׁרוּ כְּמוֹ יַשְּׁרוּ וְתָבֹא תְמוּרַת סָמֶךְ כְּמוֹ יִמָּאסוּ שֶׁדִּינוֹ יִמָּסְסוּ וּלְפִי דַעַת רַבִּי יוֹנָה אֶבֶן גַּנָּח תָּבֹא תְמוּרַת לָמֶד כְּמוֹ בְּלֹא יוֹמוֹ תִּמָּלֵא בְּאִיּוֹב סִמָּן יו · שֶׁהוּא כְּמוֹ תִּמָּלֵל וְתָבֹא תְמוּרַת עַיִן כְּמוֹ מְתָאֵב אָנֹכִי שֶׁדִּינוֹ מְתָעֵב · עִם אֵלֶּה שֶׁבַע אוֹתִיּוֹת לְבַדָּנָה תִמָּצֵא הָאָלֶף מוּמֶרֶת וְסִימָנָם זווה סלע ׃

הַבֵּית נִמְצֵאת תְּמוּרַת הַפֵּא לְבַד כְּמוֹ בִּיזַּר עַמִּים שֶׁדִּינוֹ פִּיזַּר וּבַמִּשְׁנָה הֶבְקֵר כְּמוֹ הֶפְקֵר ׃

הַגִּימֶל תָּבֹא תְמוּרַת כַּף כְּמוֹ מֶזֶג שֶׁדִּינוֹ מֶסֶךְ וְכָאן שְׁתֵּי תְמוּרוֹת **הַזַּיִן וְהַגִּימֶל** וְכֵן בְּדִבְרֵי חֲכָמִים מוֹזְגִין לוֹ אֶת הַכּוֹס כְּמוֹ מוֹסְכִין ׃

הַדָּלֶת יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ מֵאוֹתִיּוֹת הַתְּמוּרָה וַאֲחֵרִים אוֹמְרִים שֶׁלִּפְעָמִים בָּאָה תְּמוּרַת רֵישׁ כְּמוֹ רָאָה דָּאָה רְעוּאֵל דְּעוּאֵל · וְלִפְעָמִים תְּמוּרַת תָּו כְּמוֹ הִזְדַּמַּנְתּוּן הִזְתַּמַּנְתּוּן · וְהָרִאשׁוֹנִים טוֹעֲנִים כִּי רָאָה וְדָאָה וְכֵן רְעוּאֵל דְּעוּאֵל אֵינָם שֵׁמוֹת אֲחֵרִים אֲבָל הֵם נִרְדָּפִים וְהִזְדַּמַּנְתּוּן הִיא מִלָּה אֲרַמִּית ׃

וְהַהֵא תָּבֹא תְמוּרַת אָלֶף כְּמוֹ וּבְיַד דָּוִד עַבְדִּי הוֹשִׁיעַ אֶת עַמִּי כְּמוֹ אוֹשִׁיעַ וּבָאָה תְמוּרַת נוּן כְּמוֹ גֶּרֶה שֶׁדִּינוֹ גֶּרֶן · וּבָאָה תְמוּרַת וָו כְּמוֹ קוֹל הָעָם בְּרֵעֹה כְּמוֹ בְּרֵיעוֹ וּבָאָה תְמוּרַת יוֹד כְּמוֹ וְלֹא יִשָּׁמַע עוֹד קוֹל מַלְאֲכֵכָה שֶׁדִּינוֹ מַלְאָכָכִי וּבָאָה עַל דַּעַת אֶבֶן גַּנָּח תְּמוּרַת תָּו מֵאֵין הֲפוּגוֹת שֶׁדִּינָהּ תְּפוּגוֹת · וְהָאֵפוֹד אוֹמֵר שֶׁאֵין כָּאן תְּמוּרָה שֶׁהַיָּחִיד הֲפוּגָה עַל מִשְׁקַל הַמּוּלָה · הֲרֵי תָּבֹא הַהֵא תְּמוּרַת אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת אטית כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ ׃

וְהַוָּו תָּבֹא תְמוּרַת הֵא כְּמוֹ שָׁלֵו שֶׁדִּינוֹ שָׁלֵה וָלָד שֶׁדִּינוֹ יֶלֶד תּוּבַת שֶׁדִּינוֹ תֹּאבָה וְסִימָן תְּמוּרוֹתָיו אהי ׃

זַיִן בָּאָה תְמוּרַת סָמֶךְ כְּמוֹ תַּעֲלוּזְנָה שֶׁהוּא כְּמוֹ תַּעֲלוּסְנָה וּתְמוּרַת **הָרֵישׁ** כְּמוֹ בֶּזֶק בָּרָק · וְאֶפְשָׁר שֶׁהֵם שֵׁמוֹת נִרְדָּפִים · גַּם בַּעַל הָאֵפוֹד חָשַׁב שֶׁבְּמִלַּת הִזַּכּוּ בָּאָה תְמוּרַת דָּלֶת שֶׁהִיא בִמְקוֹם תָּו הִתְפַּעֵל וְהוּא כְּמוֹ הִדְזַכּוּ שֶׁפֵּירוּשׁוֹ הִתְזַכּוּ וְהֶחֱבִיב תָּפַשׂ עָלָיו בָּזֶה וְהַדִּין עִמּוֹ כִּי אַחֲרֵי שֶׁאַף א אַחֲרֵי הַחִלּוּף נִשְׁאֲרָה הַזַּיִן נִרְאָה שֶׁהַתָּו הָיְתָה בְּכֹחַ הַדָּגֵשׁ וְלֹא בָּאָה

[8]ובאו & veniẽt: cuius vox eſt ומלאו אובאו & implebũt: cuius vox eſt אומלאו ופרו & fructificabũt cuius vox ẽ אופרו[2] & ſic oĩs uau ו quæ p̃cedit ſceua quieſcẽtẽ: vt ולקחתם & accipietis וזכרתם & recordabimini: & veniet [3]vice zayn vt בזאו: dep̃dati ſunt: cui⁹ rationis eſt בזזו: & veniet vice yod vt אשרו dirigite vt [4]ישרו & ueniet vice ſãmech vt ומאסו: cui⁹ rõnis ẽ ימססו & ẜm opĩonẽ rabi Yona[5] Abin Gianah veniet vice lãmed vt abſq; die ſuo תמלא ſcindet̃ ĩ Iob cap. xvi. [6]q̃d eſt ut תמלל: & ueniet vice hayn vt מתאב. i. abhorrẽs ſum ego: cui⁹ rõnis eſt מתעב. [7]Cũ his ſeptẽ lr̃is ſolis inuenit̃ aleph cõmutata: & ipſarũ ſignum eſt זיוה סלע [8]Beth inuenit̃ vice pe ſolũ vt ביזר diſpendiũ populoꝝ cuius rõnis eſt pizar[9] & משנהו. ĩ. doctria הבקר. i. publicatum vt הפקר. Cghimel veniet vice[10] caph vt מזג cui⁹ rõnis ẽ מסך tẽperies: & hic ſunt duæ cõmutatiões zayn & cghimel. [11] Et ſil'r in uerbis ſapientũ מוזגין tẽperãt ei ip̃m ciatũ vt מוסכין. [12] Daleth ſũt qui dicũt ꝙ nõ ſit de lr̃is cõmutatõis: & alii dicũt[13] ꝙ aliqñ ueniat vice reſc vt ראה דאה: רעואל דעואל: [14]& aliqñ vice tau vt הזדמנתון הזתמנתון: & p̃mi argumẽtant̃[15] ꝙ ראה דאה: & ſil'r רעואל דעואל nõ ſint noĩa vna: ſed ſint ononima [16]& הזדמנתון ſit dictio aramea. Et he ueniet vice aleph vt[17] & manu Dauid ſerui mei הושיע ſaluabo populum meũ ut אושיע. Et uenit[18] vice nun vt נדה donũ cuius rationis eſt נדן. Et uenit vice vau vt uox populi בריעה in iubilatione eius [19] vt ברעו. Et uenit uice yod vt & non audietur amplius uox מלאככה legatorum tuorum: cuius rationis eſt [20] מלאכבי & uenit ſcd̃m opinionẽ Abin Gianah vice tau ex nõ הפוגות pauſis: cuius rationis eſt [21] תפוגות. & Ephod dicit ꝙ non ſit hic cõmutatio: quia ipſum ſingulare eſt הפוגה ſuper mẽſura [22]המולה. Iam uenit he vice quatuor litterarũ אהות vt expoſuimus. [23] Et vau veniet vice הא vt שלו tranquillus: cuius rationis eſt ולד שלה cuius rõnis eſt ילד natus תובה [24] cuius rationis eſt תאבה uoles: & ſignũ ſuarum cõmutationum eſt אהי. Zayn uenit uice [25]ſammech ut תעלזנה quod eſt ut תעלוסנה lætabuntur: & uice reſc vt בזק [26] ברק ideſt reſtauratio: & poſſibile eſt ꝙ ſint nomina ononima. Etiam auctor Ephod putauit quod in dictione [27] הזכו uenit vice daleth: quæ eſt vice tau התפעל & eſt vt הדזכו [28] cuius interpretatio eſt התזכו mundificamini. Et Habib agreſſus eſt ſuper eum in hoc: & ratio eſt ſecum: quia poſtquam etiam [29] poſt commutationem remanſit zayn videtur quod tau erat in virtute ipſius dagheſc: & non uenit

vice

[1]cuius rõnis ẽ הבינותי. Et exẽplũ vau ראובן שימעון cuius rõnis eſt
ראובן ושמעון cũ vau[2] יהודים copulatiõis. Et exẽplũ yod עברים יהודים
q̃rũ rõnis ẽ עבריים יהודיים: ſicq[3] exẽplũ reliq̃ꝵ q̃ deſunt in dupli
catiõe ipſaꝵ exẽplũ cghimel חג cuius rõnis ẽ[4] חגו יהודה חגיג; חגג
quoꝵ rõnis eſt חגגי חגגיך. Et exẽplũ daleth ferã[5] לבדי ſicut לבדדי
.i. ſolus ego ꝙ nõ ימד cuius rõnis ẽ יכדד .i. mẽſurabiẽ. Et zayn
vt reliqꝫ ppl'i mei[6] יבוזום vt יבזזום .i. depdabunẽ eos ונבוזה in eos
vt ונבוזזה .i. & depdabimur. Et exẽplũ heth vt שחו .i. depſſi ſunt
[7]colles mũdi vt שחחו. Et caph וישכו & qeuerũt aq̃ vt וישככו & מך
.i. depauperatus vt[8] גור אריה מכך .i. catulus leo כגור באריה ſicut ca
tulus ſicut leo. Et lãmed דלותי .i. depaupatus ſum & me ſaluũ
faciet ut דללותי כטל de rore[9] cœli vt כטלל. Et exemplũ mem
חמותי .i. calui vidi ignẽ vt חממותי[10] etiam יחם .i. caleſcet vt etiam
יחמם. Et exẽplum nun חנני .i. miſere mei Deus vt חננני. יחנך ideſt
miſereaẽ tui[11] fili mi vt יחננך. Et exẽplũ ſammech במכסת .i. ſcd̃m
cõputum animaꝵ תכסו .i. cõputabitis vt במכססת תכוססו.[12] Et in
hayn eſt diſcenſio: qa ſunt dicẽtes ꝙ in dictione נקעה תקע ideſt
euelleẽ euulſa eſt:[13] deeſt hayn quia rõnis illoꝵ ẽ נקעעה תקעע &
ſunt dicẽtes ꝙ deficiẽs ſit yod[14] quia ipſoꝵ rõnis ſit ניקעה תיקע.
Et exemplũ pe ſup oĩ gloria חפה ideſt vmbraculũ vt חפפה לחף
[15] ideſt ad portũ nauiũ vt לחפף. Et exemplũ czade חצים ideſt
ſagittæ vt חץ חצצים ideſt ſagitta vt חצץ.[16] Et exemplũ kof חקה
ideſt ſtatutum vt חק חקקה ideſt ſtatutũ vt חקק. Et exẽplum reſc
ברי ideſt mundi vt בררי.[17] Et exemplũ ſcin קשו .i. parate vt קששו
קש ideſt ſtipula vt קשש. Et exẽplũ tau פתים ideſt micæ vt[18] פתתים
פת ideſt mica vt פתת. Verũtamen quieſcẽtes ſunt litteræ יהוא
[19] notæ in filiis quietis exẽplũ yod יחי בני quia yod vltima[20] nõ
ſentitur in ꝓnunciatione: & fil'r he קנה & vau בנו ושמו & aleph
וירא ירא quia aleph[21] nõ diſcerniẽ in uoce: reliquꝫ oẽs ſunt mo-
tæ ſemp: & iõ hæ[22] ſolꝫ uocatæ ſũt lr̃ꝫ qetis apud grãmaticos.
[23]Attñ exiſtente oĩ lr̃a inuẽta: aliqñ loco lr̃æ alterius[24] conue-
nit referre oẽm lr̃am cum qua reliquarũ litterarũ cõmutabiẽ:
[25]& ad ſeruandũ ordinẽ ſcribemus eas ſup ordine alphabeti.
Et dicemꝰ primo ꝙ [26]aleph ueniet uice he ſicut אשתוללו ideſt
depredati ſe ſunt: cuius rõnis eſt השתוללו ſic dabit amico ſuo
[27] שינא .i. ſomnũ: cuius rõnis eſt שינה: & aliqñ ueniet vice vau:
& hoc in ſcriptura aut in uoce[28] ſolũ exẽplũ ſcripturæ נאות .i.
incolatꝰ pacis vt וארמה נוות & exaltabiẽ ut ורומה[29] & ĩ uoce ſolũ
omnis vau: q̃ ueniet ſuper lr̃as בכף uox illius eſt ſicut aleph vt

שרינו הבינותי ומשל הוו ראובן שמעון שרינו ראובן ושמעון בוו ח העטף ומשל היוד עברים יהודים שרינם עבריים יהודיים :

והנה משל הנשארות החסרות בכפלם דמיון הגימל חג שרינו חגג · חגי יהודה חגיך שרינם חגגי חגגיך ומשל הדלת אשא לבדי כמו לבדדי · אשר לא ימד שרינו ימדד · והזין כמו שארית עמי יבזום כמו יבזזום · ונבוזה בהם כמו ונבוזזה ומשל החית כמו שחו גבעות עולם כמו שחחו · והכף וישכו המים · כמו וישככו · ואם מך מכך גור אריה כגור באריה · והלמד דלותי ולי יהושיע דללותי מטל השמים כמו מטלל · ומשל המם חמותי ראיתי אור כמו חממותי אף יחם כמו אף יחמם · ומשל הנון חנני אלהים כמו חננני יחנך בני כמו יחננך ומשל הסמך במכסת נפשות תכסו כמו במכססת תכססו · ובעין יש מחלוקת כי יש אומרים שבתיבת תקע נקעה חסרה עין שרינם תקעע נקעעה ויש אומרים שהחסרה היא יוד שרינם תיקע ניקעה · ומשל הפא על כל כבוד חפה כמו חפפה לחף אניות כמו לחפף ודמיון הצדי חצים כמו חצצים חץ כמו חצץ ומשל הקוף חקה כמו חקקה חק כמו חקק · ומשל הריש ברי כמו בררי ומשל השין קשו כמו קששו קש כמו קשש ומשל התו פתים כמו פתתים פת כמו פתת :

ואולם הנחות הן אותיות יהוא הנודעות בבני נח משל היוד בני יחי שהיוד האחרונה לא תורגש במבטא וכן הא קנה וו כנו שמו ואלף וירא ירא שהאלף אינה נכרת בקריאה · והנשארות כלן הן נעות לעולם ולכן אלה לבדנה נקראו אותיות הנח אצל המדקדקים :

אמנם בהיות כל אות נמצאת לפעמים במקום אות אחרת ראוי לזכור כל אות עם אי זו משאר האותיות תומר ולשמור הסדר נכתב אתן על סדר האלפא ביתא ונאמר תחלה כי האלף תבא תמורת הא כמו אשתוללו שרינו השתוללו כן יתן לידידו שינא שרינו שינה ולפעמים תבא תמורת וו וזה במכתב או בקריאה לבד · משל המכתב נאות השלום כמו נוות וראמה כמו ורומה · ובקריאה לבד כל וו שתבא על אותיות בומף קריאתה כמו אלף כמו

ובאו

מֵהָאַרְבָּעָה זוּגוֹת הָרִאשׁוֹנִים הָרִאשׁוֹן שִׁמּוּשׁ וְהַשֵּׁנִי שֹׁרֶשׁ · הַשְּׁלִישִׁי שִׁמּוּשׁ וְהָרְבִיעִי שֹׁרֶשׁ · כִּי אֹב שִׁמּוּשׁ גֹּד שֹׁרֶשׁ הֹו שִׁמּוּשׁ זֹח שֹׁרֶשׁ :

הַזּוּג הַחֲמִישִׁי חֶצְיוֹ שֹׁרֶשׁ וְחֶצְיוֹ שִׁמּוּשׁ כִּי ט שֹׁרֶשׁ וי שִׁמּוּשׁ :

וְאַחֲרֵיהֶן שְׁנֵי זוּגוֹת שִׁמּוּשׁ כֹּל מֹן וּשְׁנֵי זוּגוֹת שֹׁרֶשׁ סֹע פֹּץ · וְהַשְּׁנֵי זוּגוֹת הָאַחֲרוֹנִים ה הָרִאשׁוֹן שֹׁרֶשׁ וְהָאַחֲרוֹן שִׁמּוּשׁ · כִּי קֹר שֹׁרֶשׁ וּשֹׁת שִׁמּוּשׁ · וְיֵשׁ מֵהַמְשָׁרְתוֹת שֶׁהֵן מְשָׁרְתוֹת בְּרֹאשׁ הַתֵּיבָה לְבַד וְסִימָנָם אֹל בֹּשׁ וְיֵשׁ מְשָׁרְתוֹת בָּרֹאשׁ וּבַסּוֹף וְסִימָנָם תֹּכֵן הֹיוֹם וּמְשַׁמְּשִׁים לְכָל הַכִּנּוּיִם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר אַחַר זֶה וְהַמְשָׁרְתוֹת הַנּוֹסָפוֹת הֵן שֶׁבַע וְסִימָנָם והֹאמנֹתי או מתֹן יהוֹא וּשְׁתַּיִם מֵהֵן נוֹסָפוֹת לִפְעָמִים בָּרֹאשׁ וּבַסּוֹף יַחַד כִּי הַהֵא נוֹסֶפֶת בָּרֹאשׁ וּבַסּוֹף כְּמוֹ הַנָּחָה וְהַתָּו גַּם כֵּן נוֹסֶפֶת בָּרֹאשׁ וּבַסּוֹף יַחַד כְּמוֹ תּוֹסֶפֶת תִּפְאֶרֶת תַּלְבּוֹשֶׁת וְהַנִּשְׁאָרוֹת נוֹסָפוֹת לִפְעָמִים בָּרֹאשׁ וְלִפְעָמִים בַּסּוֹף וְלִפְעָמִים בָּאֶמְצַע וְלֹא תִּמָּצֶאנָה נוֹסָפוֹת בָּרֹאשׁ וּבַסּוֹף יַחַד דִּמְיוֹן הָאָלֶף בָּרֹאשׁ אֶזְרוֹעַ אֶשְׁכָּר וּבַסּוֹף לֹא תִּמָּצֵא נוֹסֶפֶת אֲבָל בָּאֶמְצַע תִּמָּצֵא כְּמוֹ הֶאֶזְנִיחוּ וּמֵם נוֹסֶפֶת בָּרֹאשׁ מִקְטָר מִשְׁמָר מִסְפָּר וּבַסּוֹף שִׁלְשֹׁם פִּתְאֹם וְהַנּוּן בָּרֹאשׁ נִפְתּוֹחַ וּבַסּוֹף זִכָּרוֹן פִּתְרוֹן וְהַיּוֹד בָּרֹאשׁ יִצְהָר וּבַסּוֹף עֲרִירִי נָכְרִי יֹשְׁבִי שֹׁכְנִי :

וְאוּלָם הַוָּו יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִיא נוֹסֶפֶת בָּרֹאשׁ בַּפְּעָלִים לְבַד וּלְפִי דַעְתִּי אֵינָהּ נוֹסֶפֶת בָּרֹאשׁ לֹא בַּפְּעָלִים וְלֹא בַּשֵּׁמוֹת כִּי לֹא תָבֹא בָּרֹאשׁ אֶלָּא לְצוֹרֶךְ אַחַת מֵהוֹרָאוֹתֶיהָ הַכְּתוּבוֹת בְּשַׁעַר הַפְּעָלִים הַבָּא לְפָנֵינוּ בָּהּ :

אֲבָל בְּסוֹף הַשֵּׁמוֹת יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהִיא נוֹסֶפֶת כְּמוֹ בְּנוֹ בְעוֹר מַעְיְנוֹ.מַיִם שֶׁהוּא כְּמוֹ בֶּן בְּעוֹר מַעְיַן מַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם · וְאוּלָם הָאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הַמְשָׁרְתוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת לֹא נִמְצָאִים נוֹסָפוֹת לְעוֹלָם וְסִימָנָם · בַּשֶּׂכֶל :

וְהָרֶמֶז כִּי אֵין עִנְיָן נוֹסָף לְלֹא דָבָר בַּשֶּׂכֶל וּבְחִסָּרוֹן לֹא תוּכַל לְהִמָּנוֹת הַטֵּית לְבַד אֲבָל כָּל הַנִּשְׁאָרוֹת יַשִּׂיגֵם הַחִסָּרוֹן כִּי לְאוֹתִיּוֹת אהוי יַשִּׂיגֵם הַחִסָּרוֹן אַף בַּפְּשׁוּטוֹת שֶׁאֵין כֶּפֶל לָהֶם וְהַבֵּית בַּשִּׁמּוּשׁ וְהָאַחֲרוֹת תֶּחְסַרְנָה בִּהְיוֹת לָהֶן כֶּפֶל מָה מָשָׁל הָאָלֶף יִתֵּן אֶת שֶׁאֵלָתֵךְ דִּשְׁמוּאֵל שֶׁהָיָה רָאוּי שְׁאֵלָתֵךְ וּמָשָׁל הַבֵּית שֵׁשֶׁת יָמִים כְּמוֹ בְּשֵׁשֶׁת יָמִים בֵּית צַדִּיק חֹסֶן כְּמוֹ בְּבֵית וּמָשָׁל הַהֵא יוֹאָשׁ שֶׁדִּינוֹ יְהוֹאָשׁ וּבִינוֹתַי בַּסְּפָרִים

[1]ex quatuor paribus primis:primũ eſt ſeruitii: & ſecundũ eſt
radix:tertium [2]ſeruitii:& quartũ radix:quia א ב eſt ſeruitii ג ד
eſt radix ה ו eſt ſeruitii ז ח eſt radix: [3]Par quintũ ipſius mediũ
eſt radix & ipſius medium eſt ſeruitii:quia teth eſt radix & yod
ſuitii:[4]& poſt illas ſunt duo paria ſeruitii:caph:lãmed:mem:
nun:& duo paria radix[5]ſammech:hayn:pe:czade:& duorum
parium vltimorũ:[5]primũ eſt radix:& ſcd̃m ſeruitii : quia kof
reſc eſt radix:& ſcin:tau ſeruitii. Et ſunt[7]de ſeruientibus quæ
ſunt ſeruiẽtes in capite dictionis ſolum : & ipſarũ ſignum eſt
אלבש & ſunt [8]ſeruientes in capite & in vltimo:& ipſarũ ſignũ
eſt תכן היום & ſeruiunt oĩbus agnoĩbus: vt[9]exponet̃ poſt hoc.
Et ſeruientes additę ſunt ſeptẽ:& ipſarum ſignum eſt מתן יהוא
[10] vel והאמנתי & duæ ex illis ſunt additę aliqñ in capite & vlti-
mo ſimul quia[11]he eſt addita in capite & vltimo ſicut הנחה : &
tau etiam eſt addita in capite [12] & in vltimo ſimul : vt תוספת
תפארת תלבושת : & reliquæ ſunt additæ[13]aliquando in capite &
aliqñ in vltimo & aliqñ in medio : & nõ inuenient̃[14]additę in
capite & vltimo ſimul:exemplũ aleph in capite אזרוע אשכר &
in vltimo [15]nõ inuenietur addita:ſed in medio inuenietur vt
האזניחו & mem addita [16]in capite eſt מקטר משמר מספר & in vl-
timo שלשום פתאם : & nun in capite נפתוח [17] & in ultimo פתרון
זכרון : & yod in capite יצהר & in vltimo ערירי נכרי ישבי שכני.[18]Ve
rũtamen ipſa vau ſunt dicentes ꝙ ſit addita in capite in uer-
bis ſolum.Et ſm̃ meam opinionem[19]non eſt addita in capite
nec in verbis neq; in nominibus:quia nõ ueniet in capite niſi
[20] ob neceſſitatẽ vnius ſuarum ſignificationũ ſcriptarũ in ca-
pitulo uerborum quod uenit ante Deo iuuãte[21]ſed in vltimo
nominũ eſt dicendum ꝙ ſit addita ſicut בנו בעור מעינו מים [22]qđ
eſt ſicut בן בעור מעין מים & ſimile eis . Verũtamẽ quatuor litterę
[23]ſeruientes reliquas nõ inueniemus additas vnq̃: & ſignum
ipſarum eſt בשכל [24]& ſignũ eſt quia nõ eſt res addita ab re in
intellectu.Et in defectu nõ poterit numerari[25]ipa teth ſolum
ſed oĩbus reliquis veniet ipſe defectus:qa lr̃is אה:י eueniet eis
[26]ipſe defectus ẽt in ſimplicib⁹ qa nõ eſt duplex illis . Et beth
in regimĩe & alię[27]deſunt exñte eis duplex aliqđ exẽplũ ipſi⁹
aleph dabit שלתך.i.petitionẽ tuã apđ Samuelẽ[28]ꝙ erat dignũ
שאלתך & exẽplũ ipſius beth ששת ideſt ſex diebus vt בששת .i.in
ſex diebus ת.i.domus[29] iuſti fortitudo vt בבית . Et exẽplum
he יאש cuius rationis erat יהואש ובינותי ideſt & itellexi in libris:
cuius

[1]czade. Et ſic etiã ſilr in lr̃is labioꝝ mouebunt labia[2] ad collidendũ in ſe & ad ꝓpellendũ aerẽ: ad collidẽdũ ipm̃ in linguã hoc modo[3] in parte intima labioꝝ ꝓferet pa: & propinqua illi ba: & in media ma[4] & in extetiori va inuenit ordo lr̃aꝝ labioꝝ pro ſuis ꝓlationibus pe: beth: mem: vau: & ideo ex quo[5] ambo labia colliduntur in ꝓpulſione aeris vocant litterę labioꝝ [6]non litteræ labii ſicut eſt opinio Ephod & Habib. Et ꝑ hoc diſcernes[7] prolationẽ omniũ litterarum quas ꝓnunciabit hõ ſua lingua in ſe ipſa[8] aut in mẽbris ꝓximis ei ſicut diximus ꝙ nõ ſentit vllus[9] grãmaticoꝝ particulariter: & ideo errauerũt quidã ipſorũ in intellectu dicti[10] libri yecira in membris lr̃aꝝ & hoc ſufficiet ꝑ tp̃e p̃ſenti in ꝓlatione[11] lr̃arũ quã ꝓmiſimus explicare: & qcq̃d diximus eſt[12] lr̃is ex parte ipſarũ: & vltra id qđ accidet eis in compoſitõe: in cõparatione quarũdã ipſarũ [13]ad ipſaꝝ aliquas: & in cõparatiõe ad cõpoſitionẽ ex illis ſicut ꝓmiſimus loqui in vltimo capitis[14] huius: & in comparatione ipſaꝝ cõſtructionis in cõpoſitione: & hoc in capite ſeptimo.

[15]℄ Sicq; nunc loquemur ſuper partitionẽ litterarũ comparatione quarũdã ipſaꝝ aliquibus[16] & in cõparatione eaꝝ ad cõpoſitionẽ: qa lr̃ę quædã ipſaꝝ ſunt radicales[17] ſolę: & ipſaꝝ q̃dam aliqñ ſunt radicales: & aliqñ ſuiẽtes etiã: lr̃ę[18] ſeruiẽtes aliqñ ſunt additę ſup radicẽ dictionis: & aliqñ defectiuę:[19] & aliqñ quieſcẽtes: & ſunt de illis q̃ ſunt motę & non quieſcunt vnquã: & ſunt de lr̃is[20] cõmutabiles adinuicẽ: & ſunt cõponibiles: & ſunt quę non ſunt cõponibiles.[21] Et hinc exponemus ſingulas ptes huius diuiſiõis: & deinde exponemus[22] diuiſionem vnã in cõparatione ad ſuas ꝓlationes: quia ex ipſis eſt q̃ nõ mutabit[23] ſuam ꝓlationẽ: & ex illis eſt: quæ mutabit ſuam prolationem: & de mutãtibus ſuam prolationẽ ex ipſis ſunt quæ mutabunt[24] ipſam in grauitate & lenitate ſolum: & ex illis ſunt q̃ mouebũt ipſam in prolatione litterę alterius[25] aut ꝓpe illam. Radicales ſolum ſunt cghimel: teth: heth: ſammech: daleth: kof: czade: reſc: zayn: hayn: pe.[26] Et ſuiẽtes ſũt caph: ſcin: tau: yod: lãmed: aleph: beth: he: mem: vau: nun: & eſt ſignũ[27] qđ tradidit ſapiẽs rabi Abrahã ben Hezra: & bonũ eſt in meis oculis: quia meum nomen eſt intra illud uel erit: & balmeſi ethcãne: ideſt & balmeſenſis cognomĩabor:[28] quod innouaui ego: quia ibi eſt ꝓſapia mea. Sicq; ſcies leuiter quæ hæ[29] ſint radicales: & quæ hæ ſint ſeruæ in ordine alphabeti

 ex quatuor

הַצַּדִי׃ וְכֵן גַּם כֵּן בְּאוֹתִיּוֹת הַשְּׂפָתַיִם תִּתְנוֹעַעְנָה הַשְּׂפָתַיִם לְהִתְחַבֵּט בָּם וְלִדְחוֹת׳ הָאֲוִיר לְחַבְּטוֹ בַּלָּשׁוֹן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ׃ בַּחֵלֶק הַפְּנִימִי מֵהַשְּׂפָתַיִם יוֹצִיא פַּ וּבְקָרוֹב אֵלָיו בַּ וּבְאֶמְצָעִי מַ וּבְחִיצוֹן וַ׃ נִמְצָא סֵדֶר אוֹתִיּוֹת הַשְּׂפָתַיִם לְמוֹצָאֵיהֶן פבמו׳ וְלָכֵן כֵּיוָן שֶׁשְּׁתֵּי הַשְּׂפָתַיִם מִתְחַבְּטוֹת בִּדְחִיַּת הָאֲוִיר נִקְרְאוּ אוֹתִיּוֹת הַשְּׂפָתַיִם לֹא אוֹתִיּוֹת הַשָּׂפָה כְּמַחְשֶׁבֶת הָאֵפוֹד וְהֶחָבִיב׃ וּבָזֶה תַּבְחִין מוֹצָא כָּל הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר יְבַטֵּא בָּם הָאָדָם בִּלְשׁוֹנוֹ בָּה בְּעַצְמָהּ אוֹ בָּאֵבָרִים הַסְּמוּכִים אֵלֶיהָ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ מַה שֶּׁלֹּא הִרְגִּישׁ בּוֹ אֶחָד מִן הַמְדַקְדְּקִים דֶּרֶךְ פְּרָט׳ וְלָזֶה נִשְׁתַּבְּשׁוּ מִקְצָתָם בַּהֲבָנַת מַאֲמַר סֵפֶר יְצִירָה בְּאֵבְרֵי הָאוֹתִיּוֹת׃ וְזֶה יַסְפִּיק לְעֵת עַתָּה בְּמוֹצָא הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנָּדַרְנוּ לְפָרֵשׁ׳ וְכָל מַה שֶּׁאָמַרְנוּ הוּא לָאוֹתִיּוֹת מִצַּד עַצְמָן מִלְּבַד מַה שֶּׁיִּקְרֶה לָהֶן בַּהַרְכָּבָה בְּיַחַס מִקְצָתָן אֶל קְצָתָן וּבְיַחַס אֶל הַהַרְכָּבָה מֵהֶן כְּמוֹ שֶׁנָּדַרְנוּ לְדַבֵּר בְּסוֹף הַשַּׁעַר הַזֶּה וּבְיַחַס שִׁמּוּשָׁן בַּהַרְכָּבָה וְזֶה בַּשַּׁעַר הַשְּׁבִיעִי׃

וְהִנֵּה עַתָּה נְדַבֵּר עַל חֲלוּקַת הָאוֹתִיּוֹת בְּעֵרֶךְ קְצָתָן לִקְצָת׃ וּבְעֶרְכָּן אֶל הַהַרְכָּבָה כִּי הָאוֹתִיּוֹת מִקְצָתָן שָׁרְשִׁיּוֹת לְבַד׳ וּמִקְצָתָן פְּעָמִים שָׁרְשִׁיּוֹת וּפְעָמִים מְשָׁרְתוֹת׳ גַּם הָאוֹתִיּוֹת הַמְשָׁרְתוֹת לִפְעָמִים נוֹסָפוֹת עַל שֹׁרֶשׁ הַתֵּיבָה וְלִפְעָמִים חֲסֵרוֹת׳ וְלִפְעָמִים נָחוֹת׃ וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁהֵן נָעוֹת וְאֵינָן נָחוֹת לְעוֹלָם׳ וְיֵשׁ מֵהָאוֹתִיּוֹת מוּמָרוֹת הָאַחַת בַּחֲבֶרְתָּהּ׳ וְיֵשׁ מִתְחַבְּרוֹת׳ וְיֵשׁ שֶׁאֵינָן מִתְחַבְּרוֹת׃ וּמֵעַתָּה נְפָרֵשׁ כָּל חֵלֶק וְחֵלֶק מֵהַחֲלוּקָה הַזֹּאת׃ וְאַחַר נְבָאֵר הַחֲלוּקָה הָאַחַת בְּעֵרֶךְ אֶל מוֹצָאֵיהֶן׳ כִּי מֵהֶן שֶׁלֹּא תָּמִיר מוֹצָאָהּ וּמֵהֶן שֶׁתָּמִיר מוֹצָאָהּ׳ וּמֵהַמְּמִירוֹת מוֹצָאָן מֵהֶן שֶׁתְּמִירֶנָּה אוֹתוֹ בְּדָגְשׁוּת וְרִפְיוֹן לְבַד׳ וּמֵהֶן שֶׁתְּמִירֶנָּה אוֹתוֹ בְּמוֹצָא אוֹת אַחֶרֶת אוֹ קָרוֹב אֵלָיו׃ הַשָּׁרְשִׁיּוֹת לְבַד הֵן גט״ח ס״ד ק״צ״ר ז״ע״ף׃ והמשרתות הֵן כשת״יל א״ב המ״ון׳ וְהוּא הַסִּימָן שֶׁמָּסַר הראב״ע וְטוֹב בְּעֵינַי כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ אוֹ יִהְיֶה וּבְ״למשי א״ת כנ״ה אֲשֶׁר חִדַּשְׁתִּי אֲנִי כִּי שָׁם בֵּיתִי׃ וְהִנֵּה תֵּדַע בְּנָקֵל אֵי אֵלּוּ הֵן שָׁרְשִׁיּוֹת וְאֵי אֵלּוּ הֵן מְשָׁרְתוֹת בְּסֵדֶר הָאַלְפָא בֵּיתָא׳

מהארבעה

מוֹצָא הָאוֹתִיּוֹת

כֹּבַע עַצְמוֹ אָז יוֹצִיא חַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַחֵית ׃ וְאִם יָנִיעַ שֹׁרֶשׁ הַלָּשׁוֹן בְּבֵית הַבְּלִיעָה אָז יוֹצִיא עַ שֶׁהִיא תְּנוּעַת הָעַיִן ׃ הֲרֵי בְּכָל אֵלֶּה הָאוֹתִיּוֹת יְבַטֵּא הָאָדָם בְּשֹׁרֶשׁ לְשׁוֹנוֹ כְּשֶׁיְּנִיעֶנָּה כְּחֶלְקֵי הַגָּרוֹן לִרְחוֹת בָּהּ הָאֲוִיר הַמִּתְנוֹעֵעַ בַּמִּבְטָא ׃ וְלָכֵן נִקְרְאוּ אוֹתִיּוֹת הַגָּרוֹן וּמִצַּד זֶה יֵרָאֶה טָעוּת הֶחָבִיב שֶׁחָשַׁב שֶׁמּוֹצָא הַהֵא יוֹתֵר קַל מִמּוֹצָא הָאָלֶף וְהַדָּבָר בְּהֶפֶךְ ׃ וְדֶרֶךְ מוֹצָא אוֹתִיּוֹת הַחֵיךְ הוּא זֶה ׃ כִּי כְּשֶׁתִּתְנוֹעֵעַ הַלָּשׁוֹן בְּסוֹף הַחֵיךְ לְצַד פָּנִים אָז יוֹצִיא גַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַגִּימֶל ׃ וְאִם תִּתְנוֹעֵעַ יוֹתֵר לַחוּץ קָרוֹב לְאֶמְצַע הַחֵיךְ אָז יוֹצִיא יַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַיּוּד ׃ וְאִם תִּתְנוֹעֵעַ בְּאֶמְצַע הַחֵיךְ אָז יוֹצִיא כַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַכַּף ׃ וְאִם תִּתְנוֹעֵעַ מֵאֶמְצַע הַחֵיךְ וְלַחוּץ אָז יוֹצִיא קַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַקּוֹף ׃ וּמִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הָאֵלֶּה תְּקַבֵּלְנָה הָרִפְיוֹן וְהַדָּגֵשׁ כְּשֶׁהַתְּנוּעָה חֲלוּשָׁה וּמְעַט לִפְנִים מִן הַמָּקוֹם הָרָאוּי הִיא רָפָה וּכְשֶׁהִיא חֲזָקָה וּבִמְקוֹמָהּ אָז יְבַטֵּא בָהּ הָאָדָם בְּדָגֵשׁ כַּאֲשֶׁר יוֹכִיחַ הַנִּסָּיוֹן ׃ וְאָמְנָם בְּאוֹתִיּוֹת הַלָּשׁוֹן צָרִיךְ לְהַכְפִּיל הַלָּשׁוֹן בַּחֵיךְ סָמוּךְ לַחֲנִכַיִם כְּדֵי שֶׁהָאֲוִיר יִתְחַבֵּט תּוֹךְ הַכֶּפֶל הַהוּא וְעַל זֶה כְּשֶׁיִּגַּע בְּהַכְפֵּל רֹאשׁ הַלָּשׁוֹן בַּחֵיךְ סָמוּךְ לַחֲנִכַיִם אָז יוֹצִיא לַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַלָּמֶד ׃ וּכְשֶׁיִּגַּע בָּאֵבֶר הַהוּא בְּעַצְמוֹ לַחוּץ מְעַט וְיוֹתֵר בַּחֲזָקָה אָז יוֹצִיא נַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַנּוּן ׃ וְאִם בְּרֹאשׁ הַחֲנִכַיִם סָמוּךְ לַחֵיךְ אָז יוֹצִיא דַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַדָּלֶת ׃ וְאִם בְּאֶמְצַע הַחֲנִכַיִם אָז יוֹצִיא טַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַטֵּית ׃ וְאִם יִגַּע בְּסוֹף הַחֲנִכַיִם סָמוּךְ לְשֹׁרֶשׁ הַשִּׁנַּיִם אָז יוֹצִיא תַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַתָּו ׃ וְאִם בְּעֵת נְגִיעַת רֹאשׁ הַלָּשׁוֹן בַּחֵיךְ אוֹ בִּתְנוּעָתָהּ יִתְנוֹעֵעַ הָאֲוִיר וְיִדָּחֶה לְבֵין הַשִּׁנַּיִם אָז יְבַטֵּא הָאָדָם בְּאוֹתִיּוֹת הַשִּׁנַּיִם שֶׁהֵן זסשׁרץ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ ׃ שֶׁאִם בְּהַכְפֵּל הַלָּשׁוֹן יִגַּע רֹאשׁ הַלָּשׁוֹן בְּסוֹף הַחֵיךְ סָמוּךְ לַחֲנִכַיִם וְיִדָּחֶה הָאֲוִיר בֵּין הַשִּׁנַּיִם לַחוּץ אָז יוֹצִיא רַ שֶׁהוּא מוֹצָא הָרֵישׁ ׃ וְאִם יִגַּע בַּחֲנִכַיִם אָז יוֹצִיא בְּרֹאשָׁם סָמוּךְ לַחֵיךְ שַׁ שֶׁהוּא מוֹצָא הַשִּׁין ׃ וְאִם יוֹצִיא הָאֲוִיר בַּחֲנִכַיִם אָז הוּא סַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַסָּמֶךְ ׃ וְאִם יוֹצִיא בְּסוֹף הַחֲנִכַיִם אָז יוֹצִיא זַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַזַּיִן ׃ וְאִם בְּסוֹף הַחֲנִכַיִם עִם הֶעָזֶר רֹאשׁ הַשִּׁנַּיִם אָז יוֹצִיא צַ שֶׁהוּא מוֹצָא

[1]ipſum tunc ꝓferet ha:qđ eſt ꝓlatio heth:& ſi mouebit radicẽ linguæ[2] in iſophagum:tunc proferet ha: qđ eſt motus ipſius hayn : iam oẽs has[3] lr̃as ꝓnũciabit homo per radicem linguæ eius:qñ ipſam mouebit in partes gutturis ad ꝓpellẽdũ[4] per eas aerem motũ in pronũciatione:& ideo uocatæ ſunt litterę gutturis:& ex parte huius[5] apparebit error Habib:ꝗ putauit ꝙ prolatio he ſit leuior prolatione aleph:[6]& res eſt econtra.

¶Et modus ꝓlationis lr̃arum palati eſt hic:quia[7] qñ mouebitur lingua in vltimũ palati introrſum tunc proferet ga[8]:qđ eſt prolatio cghimel:& ſi mouebit̃ magis foras prope mediũ palati[9] tunc ꝓferet ia:quod eſt prolatio yod:& ſi mouebit̃ in medio palati tunc proferet[10] cha:quod eſt prolatio caph:& ſi mouebit̃ ex medio palati extrinſecus tunc ꝓferet ka[11] quod eſt prolatio coph:& quia oẽs quatuor lr̃æ iſtæ recipient[12] lenitatem & grauitatem qñ motus eſt debilis:& modicus intra locum debitũ[13] eſt lenis:& qñ eſt fortis & ſuo loco: tunc ꝓnunciabit illam hõ cũ grauitate:ſicut[14] cõprobabit experientia.

¶Verũtamen in lr̃is linguæ oportet plicare linguã[15] in palato prope gingiuas: vt aer collidatur intra duplũ[16] illud:& iõ quando tanget in plicatura caput linguæ palatum ꝓpe gingiuas:tunc[17] proferet la:qđ eſt prolatio lãmed:& quãdo tanget membrum illud idem exterius[18] modicũ & fortius tũc proferet na:quod eſt prolatio nun:& ſi in capite[19] gingiuarum ꝓpe palatum tũc ꝓferet da : quod eſt ꝓlatio daleth: & ſi in medio [20]gingiuarũ tũc proferet ta: quod eſt ꝓlatio teth:& ſi tanget vltimum gingiuarũ[21] prope radicem dentiũ:tunc ꝓferet tha qđ eſt ꝓlatio tau.[22] ¶Et ſi tempore contactus capitis linguæ cum palato uel in ſuo motu mouebitur aer :[23] & propelletur inter dentes tunc pronunciabit homo lr̃as dẽtium: quæ ſunt [24]zayn ſammech ſcin reſc czade ſm hũc modum:ꝙ ſi in plicatura linguæ : caput linguæ tãget vltimũ[25] palati ꝓpe gingiuas:& propellet aerem inter dentes exterius:tũc proferet ra quod eſt[26] prolatio reſc:& ſi tanget gingiuas tũc proferet in ĩpſarum capite prope palatum ſcia:quod eſt[27] prolatio ſcin: & ſi proferet aerem in gingiuis tunc eſt ſa:qđ eſt ꝓlatio[28] ſammech:& ſi proferet in vltimo gingiuarum tunc proferet za quod eſt prolatio zayn:[29]& ſi in vltimo gingiuarum cum iuuamine capitis dentium:tunc proferet cza:quod eſt prolatio

czade

[1] libri ycira post quẽ sequuti sunt oẽs grãmatici sunt quinq;: guttur & palatũ[2] & lingua ipsa & dẽtes & labra: & rõ est cum illis quia oĩbus his ꝓnunciabit[3] hõ per suam linguã tempore eloquii: nõ ꝙ moueãtur hæc membra oĩa tẽpore [4] locutõis: quia hoc est impossibile palato: neq; etiã ꝙ nõ possit hõ pronunciare has[5] lr̃as qñ ablatũ esset membrũ propriũ ad ꝓnunciãdum per ipm̃: qa iam vidi ego hoĩem[6] cuius ceciderũt oẽs dẽtes ipsius: & ꝓnunciabat oẽs lr̃as dentiũ: quia erat coaptãs ipsius linguã[7] ad ꝓnũciandũ gingiuis sicut fuerat ꝓnunciãs dentibus tẽpore quo erãt.[8] Et ideo errauerũr auctor Ephod & sapiens rabi Mosces ben habib in suo libro in grammatica [9] quem uocauit florem lilii: qa imitatus est Ephodium dum dicebat ꝙ nõ sint lr̃ę[10] ipsi palato quia non mouet̃ mãdibula superior: & ꝙ resc sit ex lr̃is linguæ: qa cui[11] non est lingua nõ pronunciat eam: & cui nõ sunt dentes poterit ꝓnunciare eã.
[12] ¶ Et ratio est quia in oĩbus lr̃is lingua pronũciat ipsas collisione ipsius partiũ[13] aut aeris quem ꝓpellit suo motu ad mẽbra p̃dicta[14] aut in id quod inuenit̃ vice illorũ: & ideo qa lingua collidit in palatũ in ꝓlatione[15] lr̃arum palati sunt uocatę lr̃ę palati: & sic quia ꝓpellet aerem ad dentes [16] in prolatione litteraꝶ ipsoꝶ uocatę sunt litteræ dentiũ: & si cui nõ sunt dentes ꝓnũciabit [17] illas: est quia gingiuæ seruiũt loco dentium: & iõ inueniemus infantes [18] quibus non sunt dentes qñ uolũt ꝓferre resc graue a suo ore ꝓferent lãmed[19] qa nõ scient coaptare suã linguã tm̃ ad ꝓnunciandũ per ipm̃ cũ gingiuis: & iõ nõ curabimus[20] uerba hoꝶ nouoꝶ qui de ꝓximo uenerũt: & dicemus cũ nostris antiqs ꝙ oẽs litteræ[21] s̃m suas ꝓlatiões diuident̃ s̃m quinq; instr̃a prædicta: quia aleph heth he hayn sunt lr̃æ[22] gutturis: & lr̃æ ghimel yod caph coph sunt litteræ palati. Et litteræ[23] linguæ in quaꝶ ꝓlatione collidit̃ aer in lingua ipsa sunt[24] daleth theh lãmed nun tau. Et lr̃æ dẽtiũ sunt zayn sammech scin resc czade. Et litteræ labrorũ sunt[25] beth vau mem pe: & minutię modoꝶ ꝓlationis ipaꝶ in suis instr̃is [26] sunt hę: qa qñ hõ aperiet os suũ & non mouebit corpus linguæ nisi [27] vltimum radicis ipsius ꝓpe uacuum corporis: tũc ꝓferet a: quæ est prolatio aleph: & si[28] mouebit radicẽ linguę in uno ãnuloꝶ gutturis sub epigloto[29] & ꝓpe ipm̃ tũc ꝓferet ha: quę est ꝓlatio ipsius he: & si mouebit linguã in epiglotum

ipsum

ספר יצירה אשר אחריו נמשכו כל המדקדקים הם חמשה הגרון והחיך והלשון עצמה והשנים והשפתים והדין עמהם כי בכל אלה יבטא האדם בלשונו בעת הדבור ר"ל שיתנועעו אלה והאיברים כולם בעת הדבור שזה נמנע לחיך ולא גם כן שלא יוכל האדם לבטא באלה האותיות כשיעדר האבר המיוחד לבטא בו שהרי ראיתי אני אדם שנפלו כל שניו והיה מבטא בכל אותיות השנים כי היה מתקן לשונו לבטא בחנכים כמו שהיה מבטא בשנים בעת היותם :

ולכן טעו בעל האפוד והחכם רבי משה בן חבב בספרו בדקדוק שקראו פרח שושן שנגרר אחר האפדי באמרו שאין אותיות לחיך יען לא יתנועע הלחי העליון ושהריש מאותיות הלשון יען שמי שאין לו לשון לא יבטא בה ומי שאין לו שנים יוכל לבטא בה :

והטעם כי בכל האותיות הלשון תבטא בם בחבוט חלקית או האויר אשר תדחה בתנועתה באברים הנזכרים או במה שנמצא במקומם ולכן מפני שהלשון תחבט בחיך במוצא אותיות החיך נקראו אותיות החיך וכן מפני שתדחה האויר אל השנים במוצא אותיותיהם נקראו אותיות השנים ואם מי שאין לו שנים יבטא בם הוא מפני שהחנכים ישמשו במקום השנים ולכן נמצא התנוקות אשר אין שנים להם כשירצו להוציא ריש דגושה מפיהם יוציאו למד יען לא ידעו לתקן לשונם כל כך לבטא בה בחנכים ולכן לא נחוש לדברי אלו החדשים מקרוב באו ונאמר עם קדמונינו כי כל האותיות למוצאיהם יחלקו לחמשה כלים הנזכרים : כי אהחע אותיות הגרון ואותיות גיכק אותיות החיך ואותיות הלשון אשר בהוצאתם יתחבט האויר בלשון עצמה הן דטלנת : ואותיות השנים זסשרץ : ואותיות השפתים בומף : ופרטי דרכי מוצאם בכליהם הם אלה כי כשהאדם יפתח פיו ולא יגיע גוף הלשון אלא סוף שרשה סמוך לחלל הגוף אז יוציא א שהוא מוצא האלף ואם יגיע שרש הלשון באחת מטבעות הגרגרת למטה מן השפוי כובע וסמוך לו אז יוציא ה שהוא מוצא ההא ואם יגיע הלשון בשפוי

אֵינָן אֶלָּא בְּאוֹתִיּוֹת פָּרָשַׁת שְׁמַע הַכְּתוּבָה בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימָן ו׳ וַאֲחֵרִים אוֹמְרִים שֶׁזֶּה הוּא בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת אַף כִּי בְּאֵלֶּה מִצְוָה מִמִּצְוֹת יְיָ וּבִשְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת רְשׁוּת וְזֶהוּ יוֹתֵר נָכוֹן · וְאֵלֶּה הֵן עַל אוֹתִיּוֹת שעטנז ג״ץ שָׁלֹשׁ זַיְנִין עַל כָּל אוֹת וְאוֹת וְשָׁלֹשׁ עַל מֵם סְתוּמָה וְעַל אוֹת הֵא מִלְּבַד הַשְּׁנֵי תַּגִּין שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה חָמֵשׁ זַיְנִין וּבְאוֹת קוֹף בְּמִקְצַת הַמְּקוֹמוֹת שְׁתַּיִם וּבְמִקְצַת הַמְּקוֹמוֹת שָׁלֹשׁ זַיְנִין מִלְּבַד הַתָּג שֶׁכָּתַבְנוּ וְעַל טֵיתִין שֶׁל טֹטָפֹת יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא דַי בָּהֶן שָׁלֹשׁ אֲבָל צְרִיכוֹת אַרְבַּע זַיְנִין ׃ וְזֶה הוּא תַּשְׁלוּם כָּל הָאוֹתִיּוֹת לַעֲשׂוֹתָן תְּמִימוֹת לְמִינֵיהֶן ׃

עַד כָּאן כָּתַבְנוּ צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת בִּכְתַב אַשּׁוּרִי לְפִי הָאֱמֶת אַךְ אָמְנָם אַחֲרֵי זֹאת תִּמְצָא שֶׁהַסּוֹפְרִים לְיַפּוֹת כְּתָבָם הֶחֱלִיפוּ צוּרוֹתֵיהֶן לְאוּמוֹתָם לִלְשׁוֹנוֹתָם חִלּוּף אֵין רָאוּי לָחוּשׁ עָלָיו אֲבָל אַחֲרֵי כֵן בִּשְׁאָר כְּתִיבוֹת הֶהָמוֹן נָפַל חִלּוּף רַב בָּאוֹתִיּוֹת וְלֹא נִשְׁמְרָה הַכְּתִיבָה הָאַשּׁוּרִית כִּי אִם בְּמִקְרָא וּלְאַהֲבַת הַקִּצּוּר לֹא אֶכְתּוֹב פֹּה פְּרָטֵיהֶן אֲבָל אֶכְתּוֹב אַחַת מֵהֶן שֶׁהִיא יוֹתֵר מוּרְגֶּלֶת לֶהָמוֹן וְאַתָּה תָּבִין פְּרָטֵיהֶן מִמָּה שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בָּאַשּׁוּרִית וְהֵא לָךְ דִּמְיוֹנָהּ ׃

כְּתַב בְּנֵי סְפָרַד

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ך ל מ ם כ ן ס ע פ ף צ ץ ק ר ש ת

זֶהוּ כְּתַב עֵבֶר הַנָּהָר כְּפִי מַה שֶּׁמָּצָאתִי בְּסֵפֶר יָשָׁן נוֹשָׁן ׃

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל

מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

וּבְזֶה נָשִׂים קִנְצֵי לְמִלִּין בְּצוּרַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנָּדַרְנוּ לְפָרֵשׁ בַּשַּׁעַר הַזֶּה יִשְׁתַּבַּח הָעוֹזֵר אָמֵן ׃

וְאוּלָם מוֹצָאָם בְּמִבְטָא הִנֵּה יִתְחַלֵּק לְפִי כְּלֵי הַמִּבְטָא שֶׁהוּא הַלָּשׁוֹן בַּהֲבָרָתָהּ בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁיְּבַטֵּא ה הָאָדָם בָּהֶם מִן הַפֶּה כְּשֶׁיְּבַטֵּא בָּהֶן וְהִנֵּה כְּפִי בַּעַל

[1]non sint nisi in litteris capituli audi scripti in deutronomii cap.vi.[2]& alii dicunt ꝙ hoc sit in oībus locis:& si in his sit pͤceptum de præceptis[3]Dei:& in reliquis locis sit libertas:& hoc est conuenientius:& hæ sunt super lr̃is[4]scin:hayn:teth: nun:zayn:cghimel:czade:tres zayn sup singulis lr̃is & tres super mem clausa:& super lr̃a[5]he vltra duas coronas:quas scripsimus superius quinqꝫ zayn:& in lr̃a kof in quibusdã[6]locis duas:& alicubi tres zayn vltra coronã quam scripsimus: [7]& sup ipsas teth:toraphot:aliqui dicunt ꝙ non sufficiãt eis tres:sed indigẽt[8]quatuor zayn:& hoc est cõplementũ oīum lr̃arum ad ipsas faciendum perfectas ẜm ipsarum species.

[9]¶Hucusqꝫ scripsimus formã lr̃arum in scriptura assyria ẜm ueritatẽ:[10]sed post hoc inuenies ꝙ scriptores ad ornãdum [11]suã scripturã mutauerũt suas formas ẜm populos suos ẜm ydiomata sua mutatione de qua non est dignum curæ:[12]sed post hæc in reliquis scripturis uulgi cecidit mutatio nimia in litteris:& non[13]fuit seruata scriptura assyria nisi in Biblia:& ob amorem breuitatis non scribam[14]hic minutias illarũ:sed scribã vnã illaꝝ vsitatiorẽ uulgo:& tu[15]intelliges illarũ minutias ex illis quæ scripsimus superius in assyria. Et en tibi suum exemplum. [16]Scriptura hispanorum.

[17] א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ך ל מ ם נ ן ס ע פ ף צ ץ ק ר ש ת

[18]Hęc ẽ scriptura trãsitus fluuii ꝑut iueni in lib.uetustissimo.

[19] א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל

[20]

[21] מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

[22]

[23]Et in hoc ponemus finẽ verbis formæ lr̃arũ quã ꝓmisimus explicare[24]in capl̃o hoc laudet adiuuans amen.

[25]¶Verũtamen ipsarũ ꝓlatio in ꝓnunciatione sic partiẽ ẜm instrumẽta ꝓnũciationis[26]quæ est lingua in suo sono in locis quibus ꝓnũciat[27]hõ ex ore qñ ꝓnũciat illas:sicqꝫ ẜm auctorẽ

libri

[1]resc:& eius caput intrinsecũ uertẽs introrsum:& nõ exterius
& ſm disciplinã misericordis[2] est quadrata sicut daleth sic ף:
& oportet ꝙ sit eius pes longus[3] adeo ꝙ si ipsum plicares sit
pe plicata. ץ czade plicata[4] fiet yod: quæ est in ea in latere
dextro: quæ est uersus eius faciem decliuis sursum:[5] & basis
czade longa vt nun: & caudam ipsius yod ꝓtrahat ad ipsius
collũ:& basim ipsius[6] czade ꝓtrahat ĩferius ad extra ad latus
dextrũ:& silr cõnectet yod ad ipsius collũ:& nõ[7] ad solidum
ĩpsius ne assimulet̃ hayn sicut hoc. צ czade[8] extẽsa ipsius
ĩudicium est sicut iudicium plicatæ:nisi ꝙ ipsa est extensa[9] &
oportet ꝙ cõnectat yod eius collo bene:ne assimulet̃ yod cõ
ĩunctę nun[10] extensæ & ꝓtrahet pedem czade adeo ꝙ si ipm̃
plicares esset dignus ipsi czade plicatæ.[11] ק Koph scribat
ipsius stratũ longum & caudam interius obliquã: & pes sini⸗
ster[12] sit longus ne assimuletur he:& corona in suo strato sini
strorsum & retorq̃at[13] modicũ ipsius caudã dextrorsũ. ר resc
scribat eã rotũdã ne assimulet̃ daleth[14] & ipsius caput longũ
ne assimulet̃ zayn:& crus ipsius breue ne assimuletur[15] caph
extensæ. ש scin ſm opinionẽ rabi Abrahã auctorẽ fimbriarũ
ĩpsius caput[16] mediũ oportet esse sicut zayn:& non sicut yod
& noster rabi Simha[17] & auctor libri p̃ceptorũ magni:& Ro⸗
cheah scripserunt ꝙ oporteat esse sicut yod: & en[18] tibi fi⸗
gura vtriusq; illarum ש ש. ת tau scribat ipsius corpus
sicut resc[19] & crus dextrum breue ne assimuletur caph extẽsę.
[20] Et pedem sinistrum cohærentẽ bene superius & obliquita
tẽ pedis uersus foras:[21] & nõ introrsum ne assimulet̃ pe extẽ⸗
sę:& Rocheah scripsit ꝙ sit scribẽdũ[22] tau sicut duas daleth:
hanc intra hanc sicut hoc ת. Et rabi Simhon ben[23] yohay
scripsit ꝙ oporteat ut sit ut resc: & intra ipsam nun plicata.
[24] quæ est signum lucernæ Dei:& hoc est in libro septuagin⸗
ta modorum legis:quẽ edidit super dictiõe[25] Berescit: idest
ĩn principio.

[26] ¶ Hucusq; scripsimus formam litterarum in suo corpore:
verũtamen est sciendum[27] ꝙ vltra corpus litterarum & suas
apices & suas coronas:sicut[28] scripsimus supius sunt vlterius
res propriæ quibusdã lr̃is quæ sunt vt[29] coronæ maiores p̃di
ctis:& in illis sunt opĩones variæ:quia sunt qui dicũt ꝙ zayn

דֵּיש וְרֹאשָׁהּ הַפְּנִימִי פּוֹנֶה לְצַד פָּנִים וְלֹא לַחוּץ ׃ וּלְפִי קַבָּלַת הֶחָסִיד הִיא מְרוּבַּעַת כְּמוֹ דָּלֶת כָּזֶה ׃ ף וְצָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה רַגְלָהּ אֲרוּכָה עַד שֶׁאִם תִּכָּפֵלְנָה תִּהְיֶה פֵּא כְּפוּפָה ׃ צ צַדִּי כְּפוּפָה יַעֲשֶׂה הַיּוֹד שֶׁבָּהּ לְצַד יָמִין שֶׁבְּצַד פָּנֶיהָ נוֹטֶה כְּלַפֵּי מַעְלָה ומוֹשַׁב הַצַּדִּי אֲרוּכָה כְּמוֹ הַנּוּן וּזְנַב הַיּוֹד יִמְשׁוֹךְ בְּצַוָּארָהּ וּמוֹשַׁב ה הַצַּדִּי יִמְשׁוֹךְ לְמַטָּה לַחוּץ לְצַד יָמִין וְכֵן יַדְבִּיק הַיּוֹד לְצַוָּארָהּ וְלֹא לְקַרְקָעִיתָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְעַיִן כָּזֶה ׃ ץ צַדִּי פְּשׁוּטָה דִּינָהּ כְּדִין הַכְּפוּפָה אֶלָּא שֶׁהִיא פְּשׁוּטָה וְצָרִיךְ שֶׁיַּדְבִּיק הַיּוֹד בְּצַוָּארָהּ הֵיטֵב שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְיוֹד מְחוּבֶּרֶת לְנוּן פְּשׁוּטָה וְיַאֲרִיךְ רֶגֶל הַצַּדִּי עַד שֶׁאִם תִּכָּפֵלְנָה תִּהְיֶה רְאוּיָה לְצַדִּי כְּפוּפָה ק קוֹף יִכְתּוֹב גַּגָּהּ אָרוֹךְ וְהַזָּנָב לְצַד פָּנִים מְעוּקָם וְהָרֶגֶל הַשְּׂמָאלִית תִּהְיֶה אֲרוּכָה שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְהֵא וְתַג בְּגַגָּהּ לְצַד שְׂמֹאל וְיַעֲקֵם מְעַט זְנָבוֹ לְצַד יָמִין ׃ ר רֵישׁ יִכְתְּבֶנָּה עֲגוּלָה שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְדָלֶת וְרֹאשָׁהּ אָרוֹךְ שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְזַיִן וִירֵכָהּ קְצָרָה שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְכַף פְּשׁוּטָה ׃ ש שִׁין לְפִי דַּעַת רַבִּי אַבְרָהָם בַּעַל תְּפִילִּין רֹאשָׁהּ הָאֶמְצָעִי צָרִיךְ לִהְיוֹת כְּמוֹ זַיִן וְלֹא כְּמוֹ יוֹד וְרַבֵּינוּ שִׂמְחָה וּבַעַל סֵפֶר הַמִּצְוֹת הַגָּדוֹל וְהָרוֹקֵחַ כָּתְבוּ שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת כְּמוֹ יוֹד ׃ וְהֵא לָךְ צוּרַת שְׁתֵּיהֶן ש ש ׃ ת תָּו יִכְתּוֹב גּוּפָהּ כְּמוֹ רֵישׁ וְיֶרֶךְ הַיָּמִין קְצָרָה שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְכַף פְּשׁוּטָה וְהָרֶגֶל הַשְּׂמָאלִית מְדוּבֶּקֶת הֵיטֵב לְמַעְלָה וְעַקְמִימוּת הָרֶגֶל לְצַד חוּץ וְלֹא לְצַד פָּנִים שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְפֵא פְּשׁוּטָה ׃ וְהָרוֹקֵחַ כָּתַב שֶׁיֵּשׁ לִכְתּוֹב הַתָּו כְּמוֹ שְׁתֵּי דְּלָתוֹת זוֹ בְּתוֹךְ זוֹ כָּזֶה ת ׃ וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי כָּתַב שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת כְּמִין רֵישׁ וּבְתוֹכָהּ נוּן כְּפוּפָה שֶׁהִיא רֶמֶז נֵר אֱלֹהִים וְזֶה בְּסֵפֶר שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה שֶׁחִבֵּר עַל מִלַּת בְּרֵאשִׁית ׃

עַד כָּאן כָּתַבְנוּ צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת בְּגוּפָן אַךְ אָמְנָם יֵשׁ לָדַעַת כִּי מִלְּבַד גּוּף הָאוֹתִיּוֹת וְקוֹצֵיהֶן וְתַגֵּיהֶן כְּמוֹ ש שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה יֵשׁ עוֹד דְּבָרִים מְיוּחָדִים לְמִקְצַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵם כְּמוֹ תַּגִּין גְּדוֹלִים מֵהַנִּזְכָּרִים וּבָהֶם דֵּעוֹת מִתְחַלְּפוֹת כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַזַּיִינִין

אינן

כפופה וכף פשוטה דבר אחד הן אלא שנתחלפו צורותיהן בכפיפתן ופשיטותן לבד ׃

ך כף פשוטה עגולה בגגה כמו ריש ויאריך רגלה כשיעור כפל גגה עד שאלו יכפוף אותה תהיה כף כפופה כי שתיהן אחת הן ׃

ל למד יכתוב הצואר בפשיטות והראש עב כמין וו ארוכה וזנבה עב ולא דק ושני תגין בראשה וגופה כמין ריש עקומה ברגלה למטה לצד פנים כי אין לה זוית וגופה בינוני בין ריש וכף כפופה וכלל אומר לך כי אותיות בדה חם פף ת יש להם זוית ואותיות טוכך לסקר אין להם זוית ׃

מ מם פתוחה יעשה אותה פתוחה למטה והיוד אצלה ידביק היטב לראש וגג ראשה יהיה קצר וגג מושבה ארוך והיא כמין כף כפופה שגגה העליון קצר ווו מחוברת אליה אלא שהמם בעלת זוית והכף אין לה זוית כמו שאמרנו ׃

ם מם סתומה היא גם כן כמו כף ווו מחוברות אלא שיש למם ארבע זויות והוו מרובקת בגגה העליון והתחתון ׃

נ נון כפופה יהיה ראשה עב כמין יוד וצוארה גם כן עב ומושבה ארוך פעמים גם שלש מראשה וכנה עגול שלא תראה גימל ׃

ן נון פשוטה יכתוב ראשה עב וצוארה עב וירכה ארוך שלא תדמה לזין וצריך להאריך כל כך שאם תכפול אותה תהיה נון כפופה ׃

ס סמך יכתוב אותה למעלה ארוכה ולמטה קצרה ועגולה מאד בעקמימות שלא תראה בה זוית להפריש בינה ובין מם ס סתומה ׃

ע עין יכתוב ראש העין הימני כראש ואו והרגל נוטה בעמידה בכדי שיוכל לכתוב אות אחרת אצלה שלא תגע בה ויעשה הזין שהוא בראשה השמאלי כמו זין ממש ולא תגע ראש הזין אל ראשה הימני אבל תגע זנב הזין בקרקע העין למטה ׃

פ פא כפופה לפי רוב הדעות היא כמין כף כפופה וואו מהופכת שראש הוו בתוך הפא ואינה נוגעת אלא במצח הפא למעלה לצד שמאל ולא למעלה בגג ולא למטה בקרקע ׃ אמנם הרוקח כתב בשם החסיד שצריך להיות הפא מרובעת כמו הבית ולא עגולה כמו הכף כזה פ ׃

ף פא פשוטה יש לכתבה עגולה כמו ריש

[1]plicata: & caph extẽsa vna res sunt: nisi ꝙ mutatæ sunt ipsarũ formæ in ipsarum plicatura[2] & ipsarũ extensione tm̃. ך caph extensa est rotunda in suo substrato sicut resc: & protendetur [3]ipsius pes ꝺm mẽsuram dupli sui substrati adeo ꝙ si plicaret ĩpsam esset[4] caph plicata: quia ipsæ ambę vna sunt. ל lãmed scribat collum extense[5] & caput grossum sicut vau longa: & ipsius caudam grossam & non tenuẽ: & duas coronas[6] in suo capite: & ipsius corpus sicut resc obliqua ĩ suo pede deorsum introrsum: quia nõ est ei[7] angulus: & ipsius corpus est mediũ inter resc & caph plicatã: & vniuersale dicã tibi ꝙ lr̃æ:[8] beth daleth: he: heth: mem: pe: phe: tau est ipsis angulus: & litteris teth: vau: caph plicata: caph extẽsa: lãmed: sãmech: kof: resc nõ est ipsis angulus.[9] מ mem aperta faciet ĩpsam apertam inferius: & yod apud ipsam cõnectat[10] bñ capiti: & stratũ sui capitis sit breue: & stratum suæ basis sit longum: & est[11] sicut caph plicata: cuius stratum superius est breue: & vau est coniunctum ei: sed mem[12] hẽt angulũ: & caph nõ est ei angulus vt diximus. ם mem clausa[13] est etiam sicut caph & vau coniunctæ: nisi ꝙ sunt mem quatuor[14] anguli: & vau cõnexa est suo strato superiori & inferiori. נ nun plicata[15] erit eius caput grossum sicut yod: & collũ eius etiã grossum: & basis eius longior[16] bis ac ter q̃ eius caput: et ipsius basis rotunda ne videatur cghimel. ן nun[17] extensa scribat caput eius grossum: & collum eius grossum: & crus eius longũ ne assimulet [18]zayn: & oportet prolongare tm̃: ꝙ si plicares eam esset nun plicata.[19] ס sammech scribat eam supius lõgam & inferius breuem & rotundã nimiũ[20] in obliquitate: ne videatur in ea angulus ad distinguẽdũ inter ipsam & inter mem[21] clausam. ע hayn scribat caput hayn dextrũ sicut caput vau: et pedem decliuem[22] statione quanto posset scribere lr̃am alterã apud ipsam: q̃ nõ tãgeret[23] eã: & faciet zayn: q̃ est in suo capite sinistro sicut zayn p̃cise: & nõ tãget caput[24] ipsiꝰ zayn eius caput dextrũ: sed tãget cauda ipsiꝰ zayn solidũ ipsius hayn inferius. [25] פ pe plicata ꝺm maiorẽ partẽ opinionũ est sicut caph plicata & vau euersa:[26] ꝙ caput vau est ĩtra ipsam pe: & nõ tãgit nisi in fronte ipsius pe supius[27] sinistrorsum: & non supius in strato: neq̧ inferius in solido: sed Rocheah scripsit[28] noĩe mi ꝑicordis ꝙ oporteat eẽ pe q̃drã sicut beth & nõ rotũdã sicut [29]caph: sic פף pe extẽsam est scribẽdũ ipãm rotundam sicut

resc

[1] remotus a ſubſtrato vt eſt groſſities calami :& cõnectat̃ pes
cum fronte ſubſtrati:& ſic yod [2] quæ eſt ſuperius. ב Beth
oportet ꝙ ſit ei corona ſuperius ſiniſtrorſum [3] in facie eius &
calcaneus inferius:vt nõ videatur ſicut caph: & apex oſtẽdit
[4] aleph:quæ eſt prima. ג cghimel eſt faciendũ ipſius caput
groſſum [5] & inferius tenue nimium & longius inferius q̃ pes
ſiniſter [6] & pedẽ decliuẽ inferius ut poſſit ſcribere litterã alte-
ram apud eam quæ non tangat [7] pedem. ד daleth eſt ſcri-
bendum caput daleth longum : ne ſit ſimilis [8] zayn:& pedem
groſſum verſus corpus:& non faciet ipſum longũ ne [9] aſſimu-
letur caph extenſę:& faciet ei apicem poſt ipſum. ה he ſcri
bat [10] corpus ſicut daleth præciſe & in ipſius capite ſiniſtro co
ronam & in ipſius dextro [11] apicem:& pes ſiniſter ipſius nõ tan
get ipſius ſubſtratum ne videatur ſicut heth. ו [12] vau faciet
ei ſicut yod deſup : & faciẽ ipſius virgulæ æqualẽ ſuperius &
inferius [13] & nõ breuẽ ne aſſimuletur yod:& longã & ſubtilem
ne aſſimulet̃ zayn. [14] ז zayn caput eius eſt groſſum vtrinq;
& corpus deſcendit in medio breue & nõ longum [15] ne aſſimu
letur nun extenſę:& habet duas coronas ex duobus ipſius ca-
pitibus. [16] ח heth faciet gibbum ſubſtrato ipſius heth ſcd̃m
noſtrũ magiſtrũ Tam: ſed ſm̃ [17] rabi Salamonẽ faciet ſtratũ
ipſius rectum:& ſuper ipſius ſtratum coronã erectã ſiniſtror-
ſum [18] ſicut hæc ח : & opinio noſtri magiſtri Tam eſt radix :
quia ſic eſt ſcriptũ i alphabetho [19] rabi Hakiba:ſed ip̃e (cuius
memoria ſit ĩ bñdictione)vt euaderet vim amboꝵ dixit ꝙ ſit
faciendũ [20] duas zayn cũ gibbo:ac etiam virgulam erectã in
latere ſiniſtro ſicut hoc ח. [21] ט teth faciet caput ipſius groſ
ſum:& virgulã eius plicatã deorſum & profundabit [22] eius ca
put deorſum interius:ſed non tanget caput inferius ſolidum
[23] ipſius teth penitus:& faciet in latere ſiniſtro ſicut zayn:& cõ
nectet eam uerſus inferius modo [24] quo eam faciet inferius
rotundam:& non ꝓfundabit caput vltra modum ne videatur
ſicut [25] pe & zayn coniunctæ. [26] י yod eſt ei corona ſuperius
& apex ĩferius : & eius caput [26] plicatum : & ipſius pes breuis
& obliquus ſiniſtrorſum ne aſſimuletur ipſi vau. [27] כ caph
plicata ſcribat eam ab eius tergo rotundã nimium ne aſſimu-
let̃ [28] ipſi beth:& innitat̃ vt faciat mẽſurã ſui ſubſtrati ſup̱ius
& ĩferius:& ipſiꝰ obliqtatẽ q̄ eſt [29] dextrorſũ ęquales adeo ꝙ ſi
extẽderet̃ eẽt ipĩꝰ lõgitudo duplũ ſui ſubſtrati:& rõ ẽ qa caph

רְחוֹקָה מִן הַגַּג כְּעוֹבִי קוּלְמוֹס וְתִדְבַּק הָרֶגֶל בְּמֶצַח הַגַּג ׳ וְכֵן הַיּוֹד
שֶׁהִיא לְמַעְלָה ׃ ב בֵּית צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לָהּ תַּג לְמַעְלָה לְצַד שְׂמֹאל
בְּפָנֶיהָ וְעָקֵב לְמַטָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה כְּכַף ׃ וְהָעוֹקֶץ מַרְאֶה
אֶת הָאָלֶף שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה ׃ ג גִּימֶל יֵשׁ לַעֲשׂוֹת רֹאשָׁהּ עָב
וּלְמַטָּה דַּק מְאֹד וְאָרוֹךְ יוֹתֵר לְמַטָּה מִן הָרֶגֶל הַשְּׂמָאלִית
וְהָרֶגֶל נוֹטָה לְמַטָּה כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִכְתּוֹב אוֹת אַחֶרֶת אֶצְלָהּ שֶׁלֹּא תִּגַּע
בָּרֶגֶל ׃ ד דָּלֶת יֵשׁ לִכְתּוֹב רֹאשׁ הַדָּלֶת אֲרוּכָּה שֶׁלֹּא תִדְמֶה
לְזַיִן וְהָרֶגֶל עָבָה לְצַד הַגּוּף וְלֹא יַעֲשֶׂהָ אֲרוּכָּה שֶׁלֹּא
תִּדְמֶה לְכַף פְּשׁוּטָה וְיַעֲשֶׂה לָהּ עוֹקֶץ מֵאַחֲרֶיהָ ׃ ה הֵא יִכְתּוֹב
הַגּוּף כְּמוֹ דָּלֶת מַמָּשׁ וּבְרֹאשָׁהּ הַשְּׂמָאלִי תַּג וּבִימִינָהּ
עוֹקֶץ וְהָרֶגֶל הַשְּׂמָאלִית שֶׁלָּהּ לֹא תִּגַּע בְּגַגָּהּ שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה כְּחֵית ׃ ו
וָו יַעֲשֶׂה לָהּ כְּמִין יוֹד מִלְמַעְלָה וּפְנֵי חֲטָרָהּ שָׁוִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה
וְלֹא קָצָר שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְיוֹד וְאָרוֹךְ וְדַק שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְזַיִן ׃
ז זַיִן רֹאשָׁהּ עָב מִשְּׁנֵי צְדָדִים וְהַגּוּף יוֹרֵד בְּאֶמְצַע קָצָר וְלֹא אָרוֹךְ
שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְנוּן פְּשׁוּטָה וְיֵשׁ לָהּ שְׁנֵי תַּגִּין מִשְּׁנֵי רָאשֶׁיהָ ׃
ח חֵית יַעֲשֶׂה חַטּוֹטֶרֶת לְגַגָּהּ שֶׁל חֵית לְפִי רַבֵּינוּ תַּם אֲבָל לְפִי
רַבִּי שְׁלֹמֹה יַעֲשֶׂה גַגָּהּ יְשָׁרָה וְעַל גַּגָּהּ תַּג זָקוּף לְצַד שְׂמֹאל
כָּזֶה ׃ ח וְדַעַת רַבֵּינוּ תַּם הוּא הָעִקָּר כִּי כֵן כָּתוּב בְּאַלְפָא בֵּיתָא
שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא אֲבָל הוּא ז״ל לָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם אָמַר שֶׁיֵּשׁ לַעֲשׂוֹת
שְׁנֵי זַיְנִין עִם חַטּוֹטֶרֶת וְגַם מַקֵּל זָקוּף לְצַד שְׂמֹאל כָּזֶה ׃ ח ׃
ט טֵית יַעֲשֶׂה רֹאשָׁהּ עָב וְחוֹטְרָהּ כָּפוּף לְמַטָּה וְיַעֲמִיק
רֹאשָׁהּ כְּלַפֵּי מַטָּה בִּפְנִים אֲבָל לֹא יַגִּיעַ הָרֹאשׁ לְמַטָּה בְּקַרְקַע ה
הַטֵּית כְּלָל וְיַעֲשֶׂה לְצַד שְׂמֹאל כְּמִין זַיִן וִיחַבֵּר אוֹתָהּ לְצַד מַטָּה כְּדֶרֶךְ
שֶׁיַּעֲשֶׂנָּה לְמַטָּה עֲגוּלָה וְלֹא יַעֲמִיק הָרֹאשׁ יוֹתֵר מִדַּאי שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה כְּמוֹ
פֵּא וְזַיִן מְחוּבָּרוֹת ׃ י יוֹד יֵשׁ לָהּ תַּג לְמַעְלָה וְקוֹץ לְמַטָּה וְרֹאשָׁהּ
כָּפוּף וְרַגְלָהּ קְצָרָה וַעֲקוּמָה לְצַד שְׂמֹאל שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְוָו ׃
כ כַּף כְּפוּפָה יִכְתּוֹב אוֹתָהּ מֵאַחֲרֶיהָ עֲגוּלָה מְאֹד שֶׁלֹּא תִּדְמֶה ל
לְבֵית׳ וְיִתְכַּוֵּין שֶׁיַּעֲשֶׂה שִׁיעוּר גַּגָּהּ הָעֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן וַעֲקוּמָּה שֶׁל
צַד יָמִין שָׁוִין וְעַד שֶׁאִם תִּתְפַּשֵּׁט הָיְתָה אוֹרְכָּהּ כְּכֶפֶל גַּגָּהּ ׳ וְהַטַּעַם כִּי כַף

כפופה

ההברות אשר מהם תורכבנה התיבות והמאמרים המורכבים מהן ׃ ולכן ראשונה נזכר מספר האותיות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאן במבטא וחלוקתן ביחס אל התיבות המורכבות מהן ׃ ושנית נזכור מספר הנקודות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאן במבטא וחלוקתן ביחס אל התיבות המורכבות מהן ׃ ואחרי כן נדבר על המורכבים שהן התיבות והמאמרים המורכבים מהן כי נדבר על שלשת מיני התיבות על השם והפועל ומלת הטעם ׃ ונדבר אחרי כן בעזרת האל על ההרכבה והשמוש והטעמים שהם משיגי המאמרים לבדם ׃

השער

השני במספר האותיות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאן במבטא וחלוקתן בערך אל עצמן ואל התיבות המורכבות מהן ׃ אותיות הלשון העברי הן שבע ועשרים עשרים ושתים מהן פשוטות בלתי מסכימות ביניהן במכתב ולא במבטא וחמש מהן כפולות מסכימות עם חמש מהשתים ועשרים במבטא אף כי אינן מסכימות במכתב ׃ ושמותיהן הם אלה אלף בית גימל דלת הא ואו זין חית טית יוד כף כפופה כף פשוטה למד מם פתוחה מם סתומה נון כפופת נון פשוטה סמך עין פא כפופה פא פשוטה צדי כפופה צדי פשוטה קוף ריש שין תו ׃ הכפולות מהן שאמרנו הן כף מם נון פא צדי שנכפלו במבטא כמו שנראה ממה שאמרנו ׃ ואולם צורת האותיות היא זאת אשר נכתוב כי יש לדעת שמכתב האותיות אצל העברים הוא על פנים שונים לפי חלוף המדינות אך אמנם המשותף לכל הוא צורת האותיות שקוראים אשורית שהיא מיושרת באותיותיה ויצאה עמנו מאשור ׃ ולכן נדבר בה בפרט וראשונה ונאמר כי בזאת הכתיבה שהיא הכתיבה שבה נכתבה התורה והיא כתיבת הקדש באמת ׃ צורת האלף היא זאת א שהנקודה העליונה כמין יוד ופניה באמצע הגג כלפי מעלה וגגה עקום למטה כלפי מעלה ורגלה ר

[1] syllabarum ex quibus componuntur dictiones & orationes compositæ ex illis. [2] Et ideo primo referemus numerũ lrarũ & ipsarum nomina & suam formã in scriptura: [3] & ipsaꝝ prolationẽ in pronũciatione & ipsaꝝ diuisionẽ in comparatione ad dictiones compositas ex eis. [4] Et secũdo referemus numerum punctoꝝ & ipsorum nomĩa & ipsorũ formã in scriptura & ipsorum prolationẽ [5] in pronũciatione & ipsorũ diuisionẽ in cõparatione ad dictiones compositas ex illis: [6] & post hæc loquemur super composita: quæ sunt dictiones & orationes compositæ [7] ex illis: quia loquemur super tres spẽs dictionũ super nomine & verbo [8] & dictione ratiõis: & loquemur post hæc adiumẽto Dei super cõpositione [9] & cõstructione & punctualibus accẽtibus: quæ sunt euenta orationũ ipsaꝝ solum.

[10] ¶ Caput secũdum in numero litteraꝝ & ipsaꝝ nominib⁹: & ipsarũ forma in scriptura: [11] & ipsaꝝ prolatione in ꝑnũciatione & ipsaꝝ partitione in cõparatione ad seipsas & ad [12] dictiones compositas ex eis. ¶ Litteræ linguæ [13] hæbreæ sunt vigintiseptẽ: vigintiduæ illarum sunt simplices [14] nõ cõuenientes inter se in scriptura: neq; in ꝑnunciatione: & qnq; ex illis sunt duplices [15] cõuenientes cum quinq; de vigintiduabus in ꝑnunciatione: & si nõ sunt cõueniẽtes [16] in scriptura: & ipsaꝝ nomĩa sunt hęc: Aleph: beth: cghimel: daleth: he: [17] vau: zayn heth: teth: yod: caph plicata: caph extẽsa: [18] lãmed: mem apta mem clausa: nun plicata: nun extensa: sammech: hayn: [19] pe plicata: pe extensa: czade plicata: czade extensa: coph: resc: scin: tau. [20] Duplices ex illis quas diximus sunt Caph: mem: nun: pe: czade: quæ repetitę sunt in ꝑnũciatione [21] sicut videt ex eo quod diximus. Verũtamẽ forma litterarũ est hæc [22] quã scribemus: quia est sciendum ꝙ scriptura litterarum apud [23] hæbreos est secũdum modos diuersos secundũ varietatem regionum: sed cõis [24] omnibus est forma litterarum quam uocant asciurith: quia est recta [25] in suis litteris: & exiuit nobiscum ex Assyria. Et ideo loquemur de illa particulariter & primo. [26] Et dicemus ꝙ in hac scriptura quæ est scriptura: qua scripta fuit lex: & est [27] scriptura sanctimoniæ in ueritate. Forma aleph est hæc א [28] ꝙ punctus supremus sit sicut yod: & vultus eius [29] in medio substrati sursum: & substratũ eius obliquum inferius tendat sursum: & ipsius pes est

remotus

[1] Caput primum in definitione grãmaticę linguę sanctimonię & ipsius partitione [2] in eius partes primas modo cõmuni.

[3] GRammatica linguæ sanctimoniæ est cognitio scripturæ & ꝓnũciationis [4] ꝭm id qđ decet ad significãdũ sup res ꝭm [5] cõuenientiã impositoris ydiomatis scĩmoniæ; & me dicere cognitionẽ scripturæ & ꝓnũciatiõis est [6] loco generis: qa grãmatica oĩs linguæ ẽ cognitio scripturę & ꝓnũciatiõis nõ [7] grãmatica linguæ scĩmõiæ solũ: & me dicere ꝭm id qđ decet ad significãdũ sup res [8] ẽ loco differẽtiæ primæ cõis linguæ scĩmoniæ & qbusdã grãmaticis cęterarꝝ [9] linguarꝝ: qa est uis simplicib⁹ linguæ scĩmõiæ (uolo dicere lr̃is [10] & cęsuris & syllabis ꝯpositis ex eis) decẽs naturæ illi⁹ qđ significabit dictio [11] cõposita ex illis sicut explicauerũt sapiẽtes Cabalã: & si Plato attestat⁹ tali [12] de pte linguæ græcæ in libro Cratilli quẽ edidit de ĩpositõe noĩum [13] recta: verũtñ id qđ diximus ꝭm cõueniẽtiã ĩpositoris ydiomatis scĩmoniæ est differẽtia [14] discernẽs ydioma hæbreũ a reliqs ydiomatib⁹ quia existẽte impositore linguę hæbreę [15] creatore bñdictũ sit nomen eius: cõueniẽtia suæ ĩpositiõis est decẽs naturis rerum oĩbus [16] quia ꝭm illarꝝ naturã cõuenit illas cognomĩare: & eas uocare sicut est scriptũ in Genesi caplˡo [17] scđo ꝭm Romanos & formauit dñs deus ex terra omne viuum agri & oẽm auem [18] cœli: & tulit ad hoĩem ad uidẽdũ qd uocaret ꝓ illo homo & omne qđ uocabit [19] pro illo hõ illud est eius nomẽ: en tibi conueniẽtia formatoris uniuersi cũ hoĩe in ĩpositione ydiomatis [20] hębrei. Et si dicet dicẽs vnde est nobis ꝙ hoc sit ydioma hębreũ? rñdebim⁹ & dicemus [21] sicut nos docuerũt nostri mgr̃i: ꝙ ex quo inuenimus ꝙ homo ĩposuerit nomen mulieri [22] deriuatũ a viro sicut scriptũ est ibi cap. ii. etiã pro hac uocabit̃ ĩscia. i. mulier: qa ab isc. i. viro [23] accepta est hæc: & nõ inuenimus ydioma in quo ꝯueniat hoc p̃ter ydioma hębreũ [24] ideo credemus ꝙ hoc sit ydioma quo cõuenit Creator cũ hoĩe: & iõ uocat̃ [25] lingua scĩmoniæ: uolo dicere scĩmoniæ notæ q̃ est Creator sepatus & sanctificatus [26] sup oẽs sanctos: & iõ illi soli ipsi decet magis attributũ sanctimoniæ simplr̃ q̃ oĩ sancto.

[27] ¶ Sicq; diuidet̃ ars grãmatices ꝭm hanc definitionẽ prĩo in duas [28] ptes in simplĩa in scriptura & ꝓnũciatõe: & in cõposita: [29] & simplicia prima sunt lr̃æ & pũcta cõponẽtia cęsuras

 syllabarꝝ

הַשַּׁעַר
דִּקְדּוּק

הָרִאשׁוֹן בְּגֶדֶר דִּקְדּוּק לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וַחֲלוּקָתוֹ אֶל חֲלָקָיו הָרִאשׁוֹנִים דֶּרֶךְ כְּלָל׃

לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הוּא יְדִיעַת הַמִּכְתָּב וְהַמִּבְטָא לְפִי מַה שֶּׁיְּאוֹת לְהוֹרוֹת עַל הָעִנְיָנִים כְּפִי הַסְכָּמַת מַנִּיחַ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ׃ וְאָמְרִי יְדִיעַת הַמִּכְתָּב וְהַמִּבְטָא הוּא מְקוֹם הַסּוּג כִּי דִּקְדּוּק כָּל לָשׁוֹן הוּא יְדִיעַת הַמִּכְתָּב וְהַמִּבְטָא לֹא דִּקְדּוּק לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ לְבַד׃ וְאָמְרִי לְפִי מַה שֶּׁיְּאוֹת לְהוֹרוֹת עַל הָעִנְיָנִים הוּא מְקוֹם הַהֶבְדֵּל הָרִאשׁוֹן הַכּוֹלֵל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמִקְצַת דִּקְדּוּקֵי שְׁאַר הַלְּשׁוֹנוֹת כִּי יֵשׁ כֹּחַ בִּפְשׁוּטֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ רְצוֹנִי לוֹמַר בָּאוֹתִיּוֹת וּבַגְּזָרִים וְהַהֲבָרוֹת הַמּוּרְכָּבוֹת מֵהֶן נְאוֹת לְטֶבַע מַה שֶּׁתּוֹרֶה הַתֵּיבָה הַמּוּרְכֶּבֶת מֵהֶן כְּמוֹ שֶׁבֵּיאֲרוּ חַכְמֵי הַקַּבָּלָה אַף כִּי אַפְּלַטוֹן הֵעִיד כָּזֶה עַל מִקְצַת הַלָּשׁוֹן הַיְּוָנִי בְּסֵפֶר קְרָאטִילוּס שֶׁחִבֵּר עַל הֲנָחַת הַשֵּׁמוֹת הַיְשָׁרָה וְאוּלָם מַה שֶּׁאָמַרְנוּ כְּפִי הַסְכָּמַת מַנִּיחַ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הוּא הַהֶבְדֵּל הַמְיַחֵד הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי מִשְּׁאָר הַלְּשׁוֹנוֹת כִּי בִּהְיוֹת מַנִּיחַ הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הַסְכָּמַת הֲנָחָתוֹ הִיא נְאוֹתָה לְטִבְעֵי הַדְּבָרִים כֻּלָּם כִּי לְפִי טִבְעָם הִסְכִּים לְכַנּוֹתָם וְלִקְרֹאתָם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּבְרֵאשִׁית סִימָן ב׳ לְפִי הָרוֹמִיִּים וַיִּצֶר יְיָ אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם לִרְאוֹת מַה יִּקְרָא לוֹ הָאָדָם וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם הוּא שְׁמוֹ׃ הֵא לְךָ הַסְכָּמַת יוֹצֵר כֹּל עִם הָאָדָם בַּהֲנָחַת הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי וְאִם יֹאמַר אוֹמֵר מִנַּיִן לָנוּ שֶׁזֶּהוּ הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי נָשִׁיב וְנֹאמַר כְּמוֹ שֶׁלִּמְּדוּנוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁכֵּיוָן שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהָאָדָם הִנִּיחַ שֵׁם לָאִשָּׁה נִגְזַר מֵאִישׁ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם סִימָן ב׳ גַּם כֵּן לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה זֹּאת וְלֹא נִמְצָא לָשׁוֹן אֲשֶׁר בּוֹ יִתָּכֵן זֶה זוּלַת הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי לָכֵן נַאֲמִין כִּי זֶהוּ הַלָּשׁוֹן שֶׁבּוֹ הִסְכִּים הַבּוֹרֵא עִם הָאָדָם׃ וְלָכֵן נִקְרָא לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ רוֹצֶה לוֹמַר הַקֹּדֶשׁ הַיָּדוּעַ שֶׁהוּא הַיּוֹצֵר הַנִּבְדָּל וּמְקוּדָּשׁ עַל כָּל קְדוֹשִׁים וְלָכֵן לוֹ לְבַדּוֹ יֵאוֹת יוֹתֵר יַחַס הַקֹּדֶשׁ סְתָם מִכָּל קָדוֹשׁ׃

וְהִנֵּה תֵּחָלֵק מְלֶאכֶת הַדִּקְדּוּק לְפִי זֶה הַגֶּדֶר רִאשׁוֹנָה לִשְׁנֵי חֲלָקִים אֶל הַפְּשׁוּטִים בַּמִּכְתָּב וּבַמִּבְטָא וְאֶל הַמּוּרְכָּבִים וְהַפְּשׁוּטִים הָרִאשׁוֹנִים הֵם הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקוּדוֹת הַמַּרְכִּיבוֹת אֶת גְּזָרֵי

ההברות

לכל בני שם ועבר בשבתם באהליהם ׃ לדרוש בחכמה דעת ותבונה ׃ במרעה צאן
היו ידיהם אמונה ׃ לכן קראו לזאת מקנה על הנכונה ׃ כי היא היתה לאברהם למקנה ׃
להחיות נפשות ביתו בכל עונה ׃ והנחילה לבניו והחזיק בה בכל אשר פנה ובאשר ישב
וחנה ׃ לכן אחרי אשר יומי לערב נשתנה ׃ ונסעתי מן העדנה אל הזקנה ׃ והיתי כצפור
נודדת מן קנה ׃ ועיני ולבי יום ליום פונים ׃ לקנות זהב ורב פנינים ׃ וכלים מכלים
שונים ׃ והזמן חטף ממני פניניו ׃ וגנזי ברומיו ׃ ותרשישיו ויהלומיו ׃ ובזולחיו ולשמיו ׃
רקחיו וסמיו ׃ לבד ראה זה היה חלקי מכל עמלי ומאדי ׃ מילי דחכמתא אינון היו הדרי
והודי ׃ אשר הוספתי על אשר היו לפני בעודי ׃ זאת נחמתי מכל גנזי הזמן וחדרי
משכיותיו ׃ כי לא נשאר זולת זה דבר לא הריק באוצרותיו ׃ בפגעו בי לבד אשר לא
יוכל בם הזמן ותולדותיו ׃ ולבן על אפו ועל חמתו ׃ יען כי הפיל עלי חרדתו ׃ אלבש
צדקה בשריון ובחרב אצא לקראתו ׃ וכי אני מאלהי כסף ואלהי זהב חיצוני ׃ ועזבתי
את ביתי שלא ברצוני ׃ כי קדמוני ימי עני ׃ ולוקח ממני מחמד עיני ׃ אשר אהבתי פרי
בטני ׃ ועל מות לבן הרבה יגוני ׃ ונתנני שומם כמתי עולם ׃ אשר ברשת זו נלכדה
רגלם ׃ מעיר מתים ינאקו בלי נשמע קולם ׃ והנה אנכי הולך ערירי ולא יאיר עוד נרי ׃
כי אין לי מנחם מאו״ר המאירי ונשארתי משני בני כבלי חובל אני ׃ הם מחמל נפשי
מאירת עיני ׃ החשתי מטוב היות אב המוני ׃ על כן לא קראתי שמי אברה׳ כי אם אברם ׃
אחרי עוני גרם ׃ לקחת בני אשר הוסר ואשר הורם ׃ אולי יחנן אל אלהי הרוחות ׃
לשמוע קולות ואנחות ׃ ולהמציא ישועות והרוחות ׃ לי עני כי אעטף ולפניו אשפוך
שיחות לנחמני להחייני ולהקימני ׃ ומעפר דלותי ירימני ׃ וביוצאי חלצי ישוב ינחמני ׃
וזאת תהיה משכורתי ׃ מאת כל איש עתי ׃ אשר יהנה בספרי זה אשר כתבתי ׃ שיתפלל
בעדי אל ה׳ ולהתחנן לו ׃ לקרא בשם ה׳ ברב גדלו ׃ להשאיר לי עוד ברכה בקהלו ׃
אולי יכמרו רחמיו בעוד בחיים חייתי ׃ בטרם אמות בסוף קץ שיבתי ׃ להקים לי זרע
לבנות ביתי ׃ ויקרא שמי אברהם כבראשונה ׃ ואחרי בלותי תהיה לי עדנה ׃ בזרע
יעבדנו בדעת והתבונה ׃ אשר נתן לבני אדם לברם ׃ תחת אשר עבדתי אבי רם ׃
בנשאי טורח משא מקנה אבר״ם ׃ וחלקנו הספר הזה לשמנה שערים ׃

השער הראשון בגדר לשון הקדש וחלוקתו אל חלקיו הראשונים ׃
השער השני במספר האותיות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאן
במבטא וחלוקתן ביחס אל עצמן ואל התיבות המורכבות מהן ׃ השער השלישי
נפרש בו מספר הנקודות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאן במבטא וחלוקתן ביחס
אל עצמן ואל המורכבים מהן ׃ השער הרביעי בחלוקת הלשון העברית אל חלקיה
הראשונים וערך קצתם לקצת וברירת חלקה הראשון שהוא השם וציור השמות לכל
מיניהם וחלוקותיו העצמיות והמקריות ׃ השער החמשי בו נבאר הפעל בכל
תנאיו וחלקיו ומשיגיו כפי מה שישפוט דקדוק הלשון העברית ׃ השער הששי
הוא שער מלות הטעם ׃ השער השביעי שער ההרכבה והשמוש ׃ השער
שמיני הוא שער חין ערך המבטא והטעמים ׃
שבח למנצח על השמינית ׃

מלשון העברים · מהם אשר בזכרם בספריהם · נטית הפעלים בבניניהם · וחלוקת
השמות ומלות הטעם למיניהם · שמו ידם בפיהם · ולא הודיעו אותם בשימושיהם ·
ולא נתנו דרך לחבר המאמרים ולשום שכל בטעמיהם · עד שכמעט נשתכחה תורת
דקדוק הלשון בישראל · ואין איש אשר למלאת חסרוננו יואל · להיות ללשון הקדש
גואל · וכל גויי הארצות אשר גלינו שם · חושבים עלינו אשם · כי אין איש לעבוד
עבודת הקדש ולא תשם · לכן נערתי חצני אני הגבר ראה עני · ונשאתי לאלהי עיני ·
להיות אלהי אבי בעזרי · להיות עז כנמר וגבור כארי · להפיק רצון דניאל בעבודת
יוצרי · ואחפש כל אשר בזאת המלאכה דרש · ואשר מאבותיו ירש · ואשר בכח
ידי לבי מתוך דבריהם פירש · ואלקט ציציו ופרחיו · סיפורי ספירי פניניו ובדולחיו ·
ממגד תבואות שמושו וגרש ירחיו · ושכיות חמדותיו · ולהוסיף לדבר עוזי
מאדותיו · על כל דבר גדול וקטון על פי מדותיו · ושאלותיו ותשובותיו ·
מאמר מקיים או סותר · קושיות והויות לתרץ והעתר · עד לכל המלאכה תהי
דים לעשות אותה והותר · ולא יצטרך כל הבא ללמוד לשוננו · ללכת מגשש
לבא אלינו · פן ינכרו צרינו ויאמרו ידינו רמה · לתת לפתאים ערמה · ובני ישראל
לא ידעו מה · כי בספרינו זה ידעו כל עמי הארץ · אוכלי בשר החזיר השרץ ·
כי בנו דבר שוכן בשמי ערץ · ובלשוננו נגביר כי היא גברת הלשונות · ועת חברותיה
עמה נדונות · היא אשה בבתוליה והן מפרכסות זונות · הבנאפות תחת בעליהם ·
היא הקודמ׳ במעלה ובזמן להן · והמה חמאוחרות המקושרות בידי עושיהן · לשון
עבר היא הטובה בעיני אדוניה · יוצר שמים וארץ ואדם לשבת עליה · ונתן לו לדבר
בה בפרטיה ובכלליה · היא שפה אחת ודברי׳ אחדים · בה דברו מלאכי אלהים · עולים
ויורדים · וכל זרע ישראל היהודים · בה אמר אדם לאשתו כי מאיש לוקחה זאת · בה
שבר מתלעות עול ועזות · בה בא ה׳ לנביאיו במחזות · וכאשר רבה רעת האדם כל
איש בער · ועל ה׳ חצנו נער · לבנות עיר ומגדל בארץ שנער · נבלה שם שפתם · ויפץ
ה׳ אתם · ונפלגה הארץ למשפחותם ללשונותם · ונשאר הלשון הזה לשון קדומים ·
לבני עבר כל הימים · ולאברהם דור ששי לו ראש המאמינים והתמימים · וכי ביצחק
נקרא לו זרע בין הבנים · הוא אבינו לא נתערב בין שונים · הולכי מדב״רות לא שערום
ראשונים · ויאהב את ישראל ואת עשו שנא · לכן אדום כלשון בני שעיר עונה · ובני
ישראל באו בתוך מחנה · אלהים זה · ונמצא בפי כל חוזה · וכל מזה בן מזה · מדברי
לשון עברי לשון למודים · ולו כל לשונות הגוים · כורעים ומשתחוים ומודים · כי בו
עבר רוח ה׳ ועטה עט דודים · כי אין קוץ וקוץ שבה · ולא אות בקרבה · יתרה וחסרה
אשר יקרא האדם במסבה · שכלם מתאימות לראש אומות שלמות ורמות · בה נכתבו
לוחות · בהר חרב · בה כרת ברית את חרב · בה דבר אל אבותינו בקול ערב · כי מ״ם
וס״מך שבלוחות בנס היו עומדות באלה דברי הברית והעדות · אשר נתנו באש
יוקדות :

ולכן מקנה אברם הספר הזה קראתיו ובזה השם בניתיו · סמכתיו אף תמכתיו · כי
רועי צאן היו אבותינו בארץ מגוריהם · היא מלאכת מחשבת קנין כספיהם ·

נאם עבד אלהא חייא אברהם הקטן בן קדוש אל אדוני אבי הר׳ מאיר דבלמ״ש בן הזקן תורה וגדולה במקום אחד כמה״ר אברהם בן מי שמת ותלמודו בידו יניק וחכים הר״ משה בן הזקן ויושב בישיבה ההר״ מאיר בכר״ חזקיה מציף דבלמש׃

אחרי אשר יצא דבר מלבות מלפני ה׳ להחריד לבי ונבהלו רעיוני ופרצו פרץ על פני פרץ צרותי ויגוני · והשאירני ערום ושולל · בדמי העני מגולל · והיתה לי נפשי לשלל · בני יצאוני ואינם וערבה כל שמחה · והאנחה היתה לי לארוחה · כי בשתי ידיו הזמן אותי דחה · שמתי מגמת פני לגלות בראש גולים · בדרך הנאנחים האמללים · אם אמצא איש מבני ישראל או מן הערלים · אשר ידבנו לבו לדרוש ולתור בחכמה · אשר בו אצפה למפלת חסרוני תקומה · ודעתו לקחת מוסר השכל דעת ומזימה · ובבאי פה ויניצי״אה עדת שרים וקצינים · פקחתי עיני על בני עמינו ואבינה בבנים · אשר צדקות הש״ם מתנים · משכימים ומעריבים לבית המדרש · ולא מצאתי עגל אשר בעגלתי לחרוש יחרש · כי אין מבקש דבר חכמה לא אשר פורש · ואשר פי הש״ם יקבנו · לבד כל איש לבו ידבנו · להרבות הון לו וימלא כיסו הוא יקימנו · אז אמרתי אני בלבי · ובתוכי אשים ארבי · לקחת תליי וקשתי וחרבי · ואחשבה בקרבי · הנה אזל הכסף מבלינו · הבה נתחכמה במועצות דעתינו · איך נמצא משים בספנו באמתחותינו׃

ואחרי ראי ראיתי בני עליה · להרבות זהב למו פקו פליליה · אז אמרתי עת לעשות לחבק חק נכריה · לעבוד עבוד״ה זר״ה · אנסה נא אך הפעם אולי אוכל כפר״ה קושי יומי לשים חשכה לאורה׳ והנה יצא לקראתי דניאל בומבירגי איש חמודות · אשר בשכבר עבר דובר בו נכבדות · ועתה עיני ראו על כל הנשמע עשר ידות · הוא איש נוצרי ואת האלהים הוא ירא · ובשם ישראל לא יקרא · ומרוה גם הוא יורה · לרוות כמהים · הבאים לדרוש אלהים · יושב נגוהים · לא עמדו רגלי אבותיו תחת הר סיני · אך אליו שמתי כל מעיני · כי הוא מן המזלים זהב מכים לעשות לה׳ ממונו הוציא לחוק תוכות · לכתוב בדפוס מקרא ומשנה והלכות · על כל המחוקקים ירבות · אף הוא למד ספר ולשון יהודית · ועשה לו מהם עטרות · ומעשיו בזוהר הרקיע מזהירות · לפקוח עינים עורות · ובראותו אותי מתאמץ לשכון מרומיו · פתח לי גנזי ברומיו · והזיל בשמיו וארובות שמיו · לאחוז בסנסיניו ולאכל פרי עדניו · והעמידני על עניניו · ובקש ממני לחבר ספר · נותן אמרי שפר · ריחו נודף כאשכל הכופר · מאסף לכל מחנות לשון בני עבר · לסדר המלאכה לתת סבר · לכל מבקש לשבר שבר · בר לשון כתבי הקדש · ויחנך עצמו ונעוריו כנשר יחדש · בימים מועטים עשור או חדש · ואני העצ״ב נבזה נפוץ מיראתי עלי ועל בני עמי פן נפוץ · בראותי כי אין יודע משל ומליצה · בדרכי המלאכה והמועצה · כי אם בדרך עקש ופתלתול נפשו של אדם קצה · כי כל אשר קדמונו · מהומה רבה המונו׃ כי הסיבונו אחרנית סבונו גם סבבונו · דרך המד״בר לבלי חק · עת לשחוק · ועת לרחוק · ולסתום פי המדברים · יען דבריהם מפוזרים מהם הולכי עקלקלות לא סדרים · ומהם מנעו הטוב

terea vt multo facilius apprehēdas vnūquodq₃,numerum vni/
cuiq₃ versui in hebræo apposui,quo in latino vnumquēq₃ ex nu
merorum ratione,& collatione possis discernere. Sic enim fiet,
si accuratius perlegeris, & linguam vnà cum præceptis suis ade/
ptus fueris,vt si quando in remotiores te contuleris prouincias,
libros noui testamenti,si non omnis,at saltim aliquos forte re/
perias.Quid enim cum fidibus graculo, vt veteri vtar adagio,
nam si literas hebræas ignorē,parum mihi in hebraicos libros
incidere ꝓfuerit,quo enim modo qui, qualesúe sint, diiudica/
bo?Perge igitur studiosissime lector,& huic rei impēsissime ope/
ram da,vt omnibus adiumento quandoq; esse possis, & immor
talitati,si quid à te huiusce noui instrumenti quādoq; fuerit re/
pertum,nomen tuum cōsecremus.Interim neq₃ studiosis deeri/
mus, vtq; concordantias hebraicas iam excussimus opus perq̄
egregium,sic vbi te operam nauare percepero,& in edendo di/
ctionario q̄ copiosissimo diligentiam omnem adhibebo.Polli/
ceor quoq; maiora,atq₃ altiora præceptore meo omnium do/
ctissimo fratre Felice Pratēsi authore me propediem editurum,
si quid tamen otii nactus fuero,ac si demum licitum fuerit, Ca/
balistices profundissimæ Theologiæ libros homine quidē chri/
stiano dignos me aliquot exaraturum,ex quibus quantum sua/
uitatis hausturus sis, si te hisce profundius immerseris,non faci/
le dixerim , doctiorum , ac consumatiorum id sanè iudicium
fuerit. Vale.

ſcripto caperet.Quid ꝙ longe maiora in nouo, q̃ in veteri in/
eſſe myſteria oporret,quoniam hoc nobis tãtum à pphetis tra/
ditum eſt,illud vero ab ipſo Meſſia altiſſimi filio oretenus apo/
ſtoli accepere.Modis ergo omnibus inuigilemus, omnemq́; o/
peram, ac diligentiam,ſtudiumq́; adhibeamus,vt tantum opus
nobis quandoq; vendicemus,tantumq́; dedecus à nobis aliquã/
do diſcutiamus,Chriſtiani enim & cenſemur,& dicimur,& no/
men domini noſtri Ieſu quonãmodo hebraice ſcribatur, igno/
ramus,adeoq́; ſacros illos libros nihilipendimus, vt ne folium
quidem eorum reperiamus. Neſcio bone deus quod infortu/
nium id fuit, vt ne liber quidem hebræus noſtrorum vllus re/
periatur, aut iniuria temporum, ſi quos modo ea abſtulit,
aut bello,vel perſecutione in noſtros craſſante ſi deperierunt,
cur autem tot peractis ſæculis ad ætatem vſq; noſtram repa/
ratorem nullum habuere? Videmus noſtris temporibus græ/
cas literas florere,& libros q̃plurimos,quorum vix memoria ex/
tabat, iam vſui omnibus eſſe,Calcographorum cura, ac diligẽ/
tia id factum quis ambigat? Vbi mihi Deus literas ſanctas attin/
gere dedit,nauaui operam omnem in exquirẽdis libris,quos vſui
Chriſtianæ Rei pub.fore arbitratus ſum,nec minus poſt hac me
facturum vnuſquiſq; ſibi polliceatur.Habes mentem meã opti/
me lector,quare hebraicis literis inſudem, & quam ob cauſam
omnes linguam hanc ſacroſanctam callere velim.Quiſquis ergo
es qui hanc affectas,atq; addiſcere expetis,en tibi copia,& facul/
tas maxima, verbum enim reddi verbo(vt vides)in traductione
curaui.Idq́; propenſe,ac obnixe eundem Abraham ſemper roga
ui,aſt vbi opus aliquãtulum proceſſerat,decori paulo magis in/
dulgere incœpit,demũ vbi diem ſuum obiiſſet idem Abraham,
maiori libertate vſum Caloen Calonymum virum apprime do
ctum ſententias ferè totas permutaſſe æquo animo tuli. Nec id
ab re,vbi enim ſe quis linguæ ſibi ignotæ addixerit, vocabula
primum vt diſcat neceſſe eſt,poſtq̃ vero eidem aliquãtulum aſ/
ſueuerit,congruitatem magis affectabit, vbi demum deguſtare
incœperit,& enormitatem omnem in dicẽdo deuitare curabit.
Pulcherrime enim atq; ornatiſſime quid hebraice dicet,quod la
tine translatum faſtidiũ ſimul,ac nauſeam pariat audienti.Qua/
re ſi qd te candidiſſime lector offenderit,nõ temere factum exi/
ſtimes velim,cum plurimos hac in lingua proficere exoptẽ.Præ/
terea

609

DANIEL BOMBERGVS
LECTORI. S. D.

Aepe mecum cõſyderans hebræarum literarum difficilem aditum,& idcirco eas penè à noſtris deſtitutas,communi omniũ ſtudioſorum vtili/tate compulſus,curaui,vt hoc opus imprimere/tur,quo ſacram linguam vnuſquiſq; facilius ag-gredi poſſet,nec labori,ulliſ'ue impenſis peper/ci,vt has grãmatices hebrææ inſtitutiones om/nibus nõ vtiles modo, ſed & neceſſarias admodũ ad ſacrarum literarũ cognitionem peruenire volẽtibus Abraham de Balmis, vir ſanè inter noſtræ ætatis hebræos doctiſſimus,accurate,& di ligenter in lucẽ ederet.Sed nec mediocriter me impulit,ꝙ acri/ter dolerẽ ſacras literas paucis chriſtianis innoteſcere,imprimiſq; ipſum nouum inſtrumẽtum(vt prius)hebraice ſcriptum non ſi/ne maxima iactura iam diu à pleriſq; ignorari.Nã quãuis id nũc reperiatur hebræis notatum elementis,non tamẽ ex illis quippiã diuini elicitur.Id enim eſt ex græca lingua translatum. Quoniã inſunt (vt in veteri teſtamẽto videmus)ſacris & dictionibus,& li teris diuina myſteria recondita, quæ nec latinis,nec græcis lite/ris dignoſcuntur.Quanta autem eſſet nũc omnibus huius ſacræ linguæ ſtudioſis & lætitia, & vtilitas,ſi nũc diuinum illud opus in lucem prodiret. Nõ minus quidem eo ſæculi noſtri homines lætarentur,ꝗ cum Ezechias Rex pentatheucon adinuenit,quod per multos annos abſtruſum delituerat. Nec minorẽ doctis ad/mirationem allatura ea arbitrarer,quæ apoſtoli hebraice cõſcri/pſerunt,ſi à quopiã vulgarentur,ꝗ dominicæ crucis olim attu/lerit inuentio. Vtinam meis votis Deus annuat,vt mihi aliquã/do tam dignum,tamq; ſalutiferum opus perſpicere,ac lectitare li ceat.Vnde etiam maximum emolumẽtum & Chriſtiani, & ipſi hebræi conſequi poſſent.Chriſtiani quidem altiora illa myſteria ex illis literis ſugerent,Iudæi vero propter eorundem cognitio/nem à noxio errore ſuo fortaſſe deſiſterent, orthodoxæq; fidei membris iungerẽtur.Propterea ꝙ in nouo inſtrumento, quod nunc aut latinum,aut græcum,aut hebræum inuenitur,nõ po/teſt illa dulcedo æque deguſtari, atq; ex illo(vt prius) hebraice

Franciſcus Roſetus Veroneñ.P.A.F.
Danieli Bombergo. S. D.

Deuinxit tua me Daniel tibi maxima virtus:
Deuinxit ſtudium,relligioq; ſimul.
Sæcula dum noſtra hæc libris melioribus auctas,
Nec diuina ſinis ſcripta perire ſitu.
Dum ſacrum in lucem eloquiũ,& Samaritida linguam,
Cornigeri & profers enthea verba ſenis.
Atq; id iure quidem,neq;.n.pretioſior vlla eſt
Pagina,quam digito eſt ſiqua notata dei.
Quæ quoniam hæc vna eſt,Moſis qua Dogmata ſurgunt,
Quæ potuit veteres edocuiſſe ſophos:
Cuius Socraticæ cenſentur pondere chartæ,
Et quicquid vatum carmina grande ſonant.
Ediſcant poſthac latii,graiiq; leporem
Hunc iuuenes,tractent hæc monimenta viri.
Nam niſi blandimur nobis,fateamur oportet,
Nos græcis,græcos vincier à Solymis.
Adde,q̄ & phuco tellus latialis,& Hellas,
Et contenta leui eſt vtraq; lingua ſono.
Hebræis dedit ingenium,dedit ore rotundo
Vera ſimul,necnon Iuppiter alta loqui.
Vſq; adeo ne igitur molles ſectabimur vmbras?
Ne pudeat ſpretis arbuta velle fauis.

Petrus Roſetus.F. F. Ad lectorem.
En tibi Bombergus lector ſtudioſe leporis
Iudaici excudit Daniel primordia,certum
Vnde iter ad ſacri Diuina volumina Moſis
Carpere mox valeas,& vera ediſcere poſſis.

Idem Ad eundem.
Gittæi ſermonis habes elementa libellum,
Vnde breui doctus tempore lector eas.
Hunc tibi Bombergus recutito Dogmate pollens,
Pro cunctis Daniel dat bene grammaticis.

612

מקנה אברם

PECVLIVM ABRAE.

GRAMMATICA HEBRAEA VNA CVM

Latino nuper edita per Doctiss. Virum Magistrum Abraham de Balmis Artium & Medicinæ doctorem. Impressa Venetijs in Aedibus Danielis Bõbergi. XIIII. Kl. Decẽbris. M.D. XXIII.

MC